
ALDROVAND.
DE ANIMALIBU
EXANGUIBUS







TV
SCEPTRA DEVMQZ
CONCILIAS

LIBERTAS
LIBERTAS

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
BONONIENSIS.

De Reliquis Animalibus exanguibus
libri quatuor, post mortem eius editi:
Nempè

DE MOLLIBVS, CRVSTACEIS,
TESTACEIS, ET ZOOPHYTIS.

AD
ILLVSTRISSIMVM
SENATVM
BONONIENSEM.

Cum Priuilegijs.

EX PACE

VBERTAS



Bononiæ apud Io: Baptistam Bellagambam. 1606.

ILLVSTRISSIMIS, AC PRVDENTISSIMIS SENATORIBVS BONON.

VNIVERSÆ naturæ contemplatio, quam Romani homines Græco vocabulo philoſophiam nuncupare voluerunt, adeò vtilis, adeò neceſſaria, adeò iucunda ſemper habita fuit, vt nullæ nationes reperiantur, quæ ipſius ſtudium mirum in modum non adamauerint, inque illud omnibus viribus non incubuerint. notum eſt enim Chaldæos, Aegyptios, Græcos, Latinos, Arabes, quique inter Gallos Eubages appellati fuerunt, huic ſcientiæ vehementer fuiſſe addictos: ac poſſem equidem non homines ex vulgo, ſed inter ſuos magni vtiq; nominis, atque auctoritatis complures nominare, qui totam ætatem in pulcherrimarum rerum cognitione traduxerunt, & ſanè vita humana vix conſiſtere poſſe videtur ſine ea præſertim parte, quæ propiùs medicinam reſpicit: Idq; adeò apud omnes in confeſſo eſt, vt inanem omninò laborem ſumptura ſim, ſi pluribus verbis id vobis, AMPLISSIMI VIRI, perſuadere coner: hoc veſtrum toto orbe terrarum nobiliſſimum atque antiquiſſimum Gymnaſium me vera loqui facilè teſtabitur; in quo tot viri omni literarum genere præſtantiſſimi, & in philoſophiæ, ac medicinæ ſtudijs verſati reperiuntur, qui quoddam quaſi ſeminarium omnis eruditionis, ac ſcientiarum appellari mereantur; quis verò tot præmijs, tot ingentibus, ac regijs ſumptibus adeò magnum eruditorum virorum ex omnibus prouincijs, & nationibus ad ſe alliceret, atq; inuitaret, niſi literarum ſtudia magnifacienda eſſe exiſtimaret? Sed reprimam me, ne illud videar extollere velle, quod non ſolùm in hac veſtra Vrbe, atq; vniuerſa Italia cunctis perſpectiſſimum eſt, & exploratiſſimum; ſed apud exteras quoq; nationes ſummis atq; his quidem veriſſimis laudibus cum maxima veſtri nominis commendatione aſſiduè celebratur. tantum dicam inter eos ſummos viros, qui philoſophiæ, reliquarumq; bonarum literarum ſtudijs inclaruerunt, Vlyſſem Aldrouandum, Ciuem veſtrum, meum coniugem, haud infimum locum abhinc quinquaginta fermè annis tenuiſſe, de cuius probitate, atq; eruditione plura fortaſse dicerem, niſi is apprimè eſſet cognitus, & cum aliorum tum multò magis etiam ſuis ſcriptionibus famam ingentem comparaſſet. Is adeò literarum ſtudijs vſq; ab ineunte ætate incenſus fuit, vt nullis laboribus, nullis ſumptibus vnquam pepercerit, vt ad eum eruditionis gradum perueniret, in quo omnes deinde eum conſpexerunt; nec vos eius virtuti præmium denegaſtis, imò verò liberalitate veſtra effeciſtis, vt multò alacriùs ad ea

ſtudia

studia incumberet, in quæ natura valde propendebat. Itaque vestra ope, & auxilio potuit hinc atque inde corrogare tot stirpes, tot animalia, tot meteora, tot fossilia, quot vix ipsa natura cognita habet, tot ac tam artificiosas picturas, tot sculpturas, tot libros, tot lucubrationes, tot scripta, tot monumenta, quot in ipsius bibliotheca reperiuntur; Quę omnia deinde vestra esse voluit, quòd ita optimè conseruanda iri certò cognosceret, præuideret, & à multis grauissimis, ac magni iudicij viris ità fore didicisset. Omnia enim nisi ritè conseruentur, pereũt, *omnia temporis iniurijs*, vt de tineis, blattis, carieq; nihil dicam, obnoxia, *omnia consumit inuidiosa vetustas. Periere Principis philosophorum Aristot.* Socratis, Platonis, Theophrasti, plurimorumq; aliorum doctissimorum virorum præstantissimæ, atq; vtilissimæ lucubrationes, peribuntq; deinceps aliæ, *nisi Principum fauore*, ac beneficentia æternitati commendentur; *Vobis igitur* VIRI AMPLISSIMI *omnia contribuit meus maritus, non tantùm quòd* in publicum vsum conseruari ea cuperet, sed etiam quia vestra viuente adhuc illo viderentur. Vos enim, cùm vires eius tot impensis, ac sumptibus planè essent impares, illum præ cæteris ciuibus omni semper fauore, honoribus atque suppetijs pro vestra singulari beneuolentia fouistis, adeò vt plura etiam quàm quæ reliquit, debere vobis videretur: Cæterùm cùm totam ætatem suam sub vmbra Musarum, imò sub vmbra alarum vestrarum ab ipsis (vt sic dicam) incunabulis, summis cum laboribus transegerit, solos quoq; literarum, & laborum suorum fœtus offerre tantummodò potuit. Et laudabitur fortasis ille, quòd ea patriæ suæ defensoribus, protectoribusq; commiserit; magis tamen laudabimini vos, qui honoris illius, ac publicæ vtilitatis gratia posteris communia estis facturi. Estq; sanè ingẽs, & generosus vtriusq;, vester, inquam, atq; illius animus, sed vester, vt rerum capax maximarum, sic & in humanitate amplissimus, & in amplitudine humanissimus: atq; omnia ita in vobis heroica efflorescunt, triplicíq; funiculo, quod difficillimè rumpitur, prudentia scilicet, probitate, ac vnanimitate vsque adeò perpolleris. vt natura tanquam cæterorum hominum immemor, vos solos hisce flosculis perornasse videatur. Quid enim in vobis non est decorum? quid non summa admiratione dignum? quid non ab alijs imitandum? Singula profectò sufficerent quemuis alium honestare, quæ in vobis omnia sunt conserta. Et reuera beata est Respublica vestra, felices Ciues vestri, quorum gratia in vobis tantùm sagacissima rerum parens natura posuerit virtutum vbertatem, qua cuncti dirigantur. Ego autem satis feliciter mecum actum intelligam, si vestris auspicijs præsens opus, alijq; mariti mei labores in manus hominum prodierint. Vester enim viuificus splendor, ea omnia, maximè potis est illustrare, quando & cæterorum ciuium languentes animos ita recreet, vt pœnè demortuos auris vitalibus reddat, vti non tantùm meus maritus viuis exemplis didicit, verumetiam erga innumeros alios in longè grauioribus causis demonstrastis. Hoc ergo quicquid muneris est, VIRI AMPLISSIMI, religionis, atq; obseruantiæ erga vos meæ haud dubium pignus benignè suscipite, atque ita suscipite, vt gratum id vobis esse cognoscam. Pulchrè noui maximis maxima etiam deberi, meque vobis, & generis claritate, virtutibus, prudentia, & fortitudine proculdubiò maximis, maximo etiam munere donare debuisse: donasse tamen minimo, quippe quæ minima præstare, imò verò nulla, nata sim. Nihilominus minimum illud dicendum non fuerit, si cum maxima illa deuotione, qua vos maximè prosequor, conferatur. Precor itaq; vos, quos velut vnum ex pluribus particulis conflatum corpus appello, vt eodem fauore, quo pœnè labentem Rempublicam literariam summa hac sæculi

calamitate

calamitate sustinetis, omnes mariti mei lucubrationes, labores, & vigilias adiuetis, & vt pulchritudine vestra videri pulchriores possint, vestræq; vnitatis imagine contra maleuolorum (vt sunt hodie plurimi) pestilens virus, & vires, & robur accipiant, & vestra deniq; prudentia, & virtutum circulis absolutis, sese ab interitu vindicent, æternitatisq; speciem consequantur: quorum tantorũ beneficiorum hocce quod vobis dico, ac nuncupo opus, fuerit monumentum. Me verò vestro patrocinio pluribus commendarem, nisi mihi quotidie promissa vestræ beneuolentiæ fides inconcussa, vobis vicissim pro me res ipsa ærumnis pluribus iactata hactenus, loqueretur. Valete, ac me, meaq; in vestram clientelam ascribere dignemini. Bonon. Calend. Maij. Anno Domini millesimo sexcentesimosexto.

Amplitudinibus VV. omni officiorum genere addictissima.

Francisca Aldrouanda.

Frater Daniel Mallonius, pro Curia Archiepiscop. Reuisor.

Ego Frater Aloysius Festa Vrceanus, Magister Sacræ Theologiæ, Ordinis Prædicatorum, Vicarius Sanctissimæ Inquisitionis Bononiæ, perlegi hoc Opus præclarum, cuius Titulus est Vlyssis Aldrouandi Philosophi, & Medici Bonon. de Animalibus exanguibus reliquis quatuor, &c. nihilq; inueni repugnans regulis noui Indicis. Vt possit igitur typis mandari, facultatem concedo.

Ita est Frater Aloysius qui supra.


VLYSSES ALDROVANDVS BONONIENSIS ANNO ÆTATIS LXXVIII.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

NEMPE

MOLLIBVS,
CRVSTACEIS,
TESTACEIS,
ZOOPHYTIS.

Et Primùm

DE MOLLIBVS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM.

ANIMALIVM exanguium quatuor genera constituit [a] Aristoteles: Molle, Crustatum, Testatum & Insectum. De hoc autem postremo, conscripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abundè, ni fallor, dictum est: de reliquis tribus, quæ pisces impropriè à [b] Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem, hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc est ijs quæ inter plantam & animal natura ambigunt) authores scripsere & obseruauimus nos ipsi, proprio etiã libro docere: Quamuis enim propriè animalia dici non mereantur; tamen cùm multa habeant cum exanguibus communia, sanè omnino hoc volumine complectenda veniunt. Aristot. in libris suis de Animalibus eorum naturam perscrutatus est, sicut multi quoque recentiores; Theophrastus verò fidelissimus Aristotelis imitator nullibi, quod sciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectiùs Animalibus, quàm plantis esse annumeranda. A Mollibus exordior, quòd hæc primùm inter omnia exanguia locum sibi vindicent, si ordini à nobilitate, quo in omnibus ferè nostris historijs vsi sumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vsu atq; vtilitate, (ità enim conchylia & crustata præcederent,) sed à corporis partibus dimetimur.

[a] *Hist. 1. c. 4. & 8. & lib. 4. cap. 1.*

[b] *Li. 9. c. 28.*

metimur, quarum sanè numero & robore longè præcellunt Mollia. Sed & philosophorum princeps & communis preceptor Aristoteles hunc ordinem secutus fuit, Mollia primo loco nominans, vti ex his [c] eius verbis videre est: Nunc, inquit, ordinem animalium quæ sanguine carent, persequemur. Genera in hoc ordine plura sunt, primùm quæ Mollia appellauimus, hoc est quæ sanguine carent, & foris carne molli obducta, solidum intus modo sanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quę crustis tenuibus operiuntur, hoc est partem solidam foris, mollem carnosamq; intus continent. Durum illud eorum tegmen, non fragile, sed collisile est: quale Cancrorum genus & Locustarum. Tertium quę silicea testa conclusa muniuntur, hoc est quibus pars carnea intus, solida foris, fragilis atq; ruptilis, non collisilis: quod genus Concharum & Ostrearum est. Hæc ille. Neque ab hoc ordine deflexit, quin Aristotelem imitatus Plinius, Piscium, inquit, quidam sanguine carent, de quibus dicemus; sunt autem tria: in primis quæ Mollia appellantur; deinde contecta crustis tenuibus, postremò testis conclusa duris.

[c] Histor. 4. cap. 1.

QVID MOLLE. SYNONYMA. ETYMVM.

MOLLE dicitur omne quod est tenerum tactuiq; cedens, cui contrarium, quod durũ est. Cæterùm quę Græci μαλάκια, Latini Mollia appellãt sunt ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἔντος δὲ τὸ στερεὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπίων γένος; id est, sanguine carentia, & foris carne obducta, solidum intus veluti sanguinea continent, vt Sepia (quemadmodum superiùs quoque à Philosopho dictum est.) Dici etiam μαλακόδερμα id est Molli cute contecta, quidam volunt, præsertim Theodorus Gaza, & eum secutus Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus sanè Aristotelis interpres & diligentissimus animalium aquatilium naturæ indagator, hosce non sine ratione reprehendit in sua de Aquatilibus historia. ait enim μαλακόδερμα, hoc est, mollem cutem habentia ab Aristotile vocari cartilagineorum piscium oua. Cùm enim dixisset [a] Philosophus, Cartilaginea verò & Viperæ cùm intra se oua generent, mox animal foras pariunt; perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum, extra autem non pariunt oua, quia natura frigida sunt; & non quia calida, vt quidã volunt; statim subiungit, μαλακόδερμα ᾠὸν γεννῶσι, διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγόθερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔσχατον διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι, διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν. Quæ quidem verba (inquit Saluianus) neque à superioribus distinctione capitis vndecimi separare debebat Theodorus; cùm eorum, quæ in illis dicuntnr, caussam reddant; neque sic vertere; cute molli intecta generant oua; quod enim caloris exigui sunt, vltimum siccare natura eorum nõ potest; quia igitur frigida sunt, molle generant: quia molle, non extra, periret enim propter suam mollitiem: sed sic potiùs, Molli igitur cute tecta generãt oua; quia enim pauci sunt caloris, non exsiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida sunt, cute molli tecta generant; quoniam verò molli tecta sunt cute, non extra; perirent enim vtique. Atheneus etiam τευθάδη hoc est Loligini similia vocat Mollia. Μαλάκια autem cur vocentur, nobis manifestauit [b] Galenus, dum inquit: Μαλάκια, id est, Mollia vocantur neque squamam, neque asperam, neque testaceam cutem habentia, sed mollem, perinde ac in hominibus est: Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videntur: quia neque squamas, neque asperum, neq; testaceum tegumentum habeant, duræ autem sunt carnis. Apud Aristotelem citante [c] Athenæo Mollia sunt Πολύποδες, ὀσμύλη, ἐλεδώνη, τευθὶς, hoc est Polypi, Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo [d] Alibi Mollia scribit esse Polypos, Sepias, Loligines. [e] Plinius Mollia, inquit, sunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab alijs annumerari video Leporem marinum & Vrticam, quam postremam nos inter Zoophyta & his similia recensebimus, quamuis perfectum Zoophytum non sit. Mollia autem non esse clarum est: nam neque solidam intus habent substantiam, quæ ossi proportionetur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui ossa, teste philosopho, minimè sint, vt mox patebit) nec octo pedes, nec mutim, nec atramentum, nec caput intra alueum, nec quasuis ferè alias partes, quibus Mollia prædita esse deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam & Leporem marinum inter Mollia retulerunt, nimis latè vocem eam vsurpauêre, & quæuis animalia

Μαλακόδερμα Aristoteli non esse Zoophyta.

Gazæ & Rondeletij error.

[a] 1. De gen. cap. 10.

Μαλάκια.

[b] Lib. 3. de alimen. facul.

Quot sint Mollia.

[c] Lib. 7.

[d] Histor. 5. cap. 6.

[e] Lib. 9. ca. 28.

Zoophyta quæ.

A malia ad tactum cedentia, molliq; carne prædita, Mollia nuncuparunt. Nos autem concisiùs propriùsque, Philosophum imitati, sumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus propriè dictis conueniunt, hæc in genere scribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM ANATOME.

MOLLIA ossibus & visceribus carere, qualemq; habeant carnem, his verbis docet [a] Aristoteles: Videntur, inquit, nihil ossis, nihil terreni discretum habere, quod dignum effatu sit; sed mollia ferè tota, carnosa & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorum facilè pereat, modo illorum quæ carne lassiuiunt, naturam inter carnem & neruum obtinent. Mollis enim vt caro est, sed intendi potest, vt neruus. Fissilis autem caro eorum non in directum, sed in anfractum: ita enim ad vires commodior esse potest. B Sed loco ossium habent quod piscium spinis proportionetur omnia excepto Polypo; Nam Sepiæ habent quod sepium vocant & Loligines quod gladiolum, vt postea probabimus, quãuis quidam partem hanc duram ac solidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus sunt tres præcipuæ, caput (κεφαλή) pedes (οἱ πόδες) siue brachia, quæ quandoque Aristoteles πλεκτάνας vocauit, Gaza crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιόριστον, id est alueus indiscretus, seu sinus eodem interprete. Non laudat Zoographus quibus cirrhus cum aspiratione scribitur, quòd huius vocabuli origo Græca nõ videatur, nisi quis fortè à verbo κείρειν deducat, siue quod capillamentum huiusmodi tonderi idoneum sit, vtpote prominens vel pendulum: siue contrario sensu, quòd minimè tondeatur. Vnde cirim vel cirrhidem auem aliqui notam volunt. Κίρρος quidem Græcis color est, quem Latinè giluum dicimus. Idem Zoographus rectè putat κύτος apud Aristotelem non benè penanflecti, quanquam & in alijs locis sæpius, tum in Aristotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis, omnino peracuendum censet. C Caput verò omnibus contrà quàm cæteris animalibus inter crura continetur & ventrem, teste Philosopho: Vnde [b] Plinius de Mollibus loquens summatim: His, inquit, caput inter pedes & ventrem. in capite os est & in hoc bini dentes. Vt ex hisce [c] Philosophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Quæ Aristotelis verba Athenæus sic transcripsit. Τὴν σηπίαν, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ ὧν τοὺς ὑποκάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sepiæ scripsit Aristoteles octo pedes esse, sub his duos maximos, scilicet promuscides duas, inter hos verò oculos & os, atque dentes duos, alterum superiorem, alterum inferiorem. Cæterùm rostrum rectius, os dentesq; appellanda sunt, vti doctissime Rondeletius disseruit. Est enim hæc pars (os nimirum & dentes) adunco carniuorarum rostro perquam similis ex partibus duabus composito, superiore, & inferiore, commissura pyxidata, vt loquitur Rondeletius, ita vt inferior intret in superiorem. Partes itaque huius rostri, superiorem scilicet & inferiorem dentes D videtur appellasse Philosophus. Sed cùm immobiles sint, neque firmè innitantur ad laniandam & retinendam prædam, non satis propriè dentes dicentur, sed potius ῥύγχος. Carent lingua Mollia, sed vice eius carnosum quiddam in ore gerunt, quo voluptatem discernant esculentorum, vti apud [d] Philosophum scriptum reperio. Insuper habent in capite oculos binos grandiusculos, quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago, „ continens cerebrum paruulum. Pedes quoque omnia obtinent in parte priore, cuius cau- „ sam hisce verbis tradidit Aristoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput, „ infra oculos circa os, & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes, aut parte priore „ posterioreue eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur, & sanguine ca- „ rent, hoc vnum genus (Molle nimirum) parte, quam priorem in eo capimus, omne continet. „ Cuius rei causa est, quòd pars eius posterior, ad priorem adducta est, extremaq; coeunt & „ confunduntur, quomodo Turbinatis inter testata accidit. genus enim testatum omnino „ partim Crustatis, partim Mollibus simile est. Qua enim foris terrenam portionem, intus „ carneam habent, Crustatis assimilantur: qua autem forma eiusmodi corporis constat, cum

Ossibus de Visceribus carere.
[a] 2. de par. cap. 8.
Sepium quid, & gladiolus.
Exteriores partes.
Cirri vt scribendum, & vnde dicantur.
κύτος.
Caput.
[b] Lib. 9. c. 28.
[c] 4. de par. ani. cap. 1.
Pedes.
Rostrum.
Lingua carent.
[d] De part. 4. cap. 5.
Oculi.
Pedes cur in parte priore.

Mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedum & hominum genere eſt) primum extrema linea parte os ſitum intelligat: qua a: mox ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſque in oſtium excrementi, qua d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, & caput, pectuſq; locum obtinent primum. Reliqua eorum ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adiecta ſunt, vt priora poſterioraq; crura. In cruſtatis etiam inſectiſq; ordo interiorũ eodem modo conſtare vult, ſed officijs exteriorum motionum differt à ſanguineo genere. At verò Mollia & Turbinata inter ſe quidem proximè conſtant, ſed ijs è conuerſo: finis enim ad principium flectitur, quaſi quis lineam efflectendo ducat d ad a. Cum enim ità partes interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in Polypis tum caput vocatur, qualis in teſtato genere Turbo eſt. Nec aliud intereſt niſi quod alterius molle, quod ambit eſt: alterius duro tegmine carnem natura complexa eſt, vt ſeruentur cùm difficulter moueantur. Hinc fit vt excrementa tam Mollibus, quàm Turbinatis meatu ori vicino emittatur: quanquam Mollibus infrà, Turbinatis à latere. Hac de cauſa pedes Mollium ità poſiti ſunt & contrà quàm cæterorum. Hactenus ille. Pedes quoque ſunt omnibus octoni, ſed ſingulis eorum generibus diuerſi. Quibuſdam enim pedibus acetabula, cirramentaq; ſunt, quæ vim contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus caruncula cæteraq; cedentia trahant. quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota contingat, atque amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; promuſcides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, ne æſtu maris, aut tempeſtate vrgente de ſaxis deturbentur, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Itaque non aliud habent, quo capere admouereq; poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides aut acetabula ſiue cirramenta, quæ (vt dixi) pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atque etiam ad cætera vitæ munera neceſſaria obeunda. Fiſtulam ante alueum ſupra caput & brachia gerunt cauam, quam modò in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt; hac mare tranſmittunt, & quantum ſuo admiſerint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt teſtatum reliquerunt [e] Ariſtoteles & [f] Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Ariſtotelis loco, fiſtulam hanc Polypo tantùm tribuere videtur. VVottonus ait perobſcurè hęc pronunciaſſe Ariſtotelem, ſed longè apertiùs eadem in libro de reſpiratione explicaſſe, vbi apertè Mollibus omnibus fiſtulam ineſſe cerebro oſtendit. Et rurſus [g] alibi cauſam reddens, cur fiſtulam habeant, inquit: Quibus autem per cibum humor illabitur, ijs fiſtula in ſanguineo genere data eſt. Mollibus etiam & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt: Nam & ea quoque humorem propter cibum accipere coguntur. Fiſtula hæc modo ab [h] Ariſtotele dicitur αὐλὸς, modò μυκτὴρ, Gaza narem transfert. Dubitant quidam num pro hoc vocabulo legendum ſit apud eundem φυσητὴρ, quo vocabulo ſæpe vtitur, cùm balænarum & cætacei generis animalium mentionem facit. Sanè vbi apud Ariſtotelem de Loliginum coitu loquentem in Græcis legitur μυκτῆρα aut φυτῆρα, Zographus legendum putat φυσητῆρα. Plinius tamen hunc Ariſtotelis locum tranſcribens nares tranſtuliſſe videtur, & per conſequens μυκτῆρα in codice Græco Ariſtotelis legiſſe, cùm inquit: Crine vno fæminæ naribus adnexo. Aelianus etiam de cetis Gedroſijs eandem partem μυκτῆρας id eſt nares appellare videtur. quapropter nihil videtur eo loco mutandum. Pinnulam habent omnia circundantem alueum, cauſam cur eam habeant, dat [i] Philoſophus; vt, inquit, natent, & ſe dirigant, vt volucres cauda pennis condita, & piſces ſua penna cartilaginata. Alueus à capite amplioris capacitatis propenſus: eius caro fiſſilis eſt, non per directum, ſed in orbem, cuteq; intecta eſt. Verùm quamuis cutem Ariſtoteles & Plinius tribuant; tamen reipſa inquit Saluianus cute carere videntur. Quod [k] Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) comprobat inquiens: Aquatilium tegmenta plura ſunt: alia corio & pilo teguntur, vt vituli & Hippopotami, alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ, & Conchæ: cruſtis vt locuſtæ: cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: aſpera cute, vt ſquatinæ; qua lignum & robora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi. In corpore quoque omnium, quædam capillamenta habentur; quæ quidem in toto eorum latere conſpici ſolent: ὀσλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri, Ariſtoteles τριχώδη. Eorum vſus iudicio Rondeletij eſt, qui branchiarum in reliquis piſcibus. Huiuſmodi branchiæ ſunt in Cancris & alijs Cruſtatis. Quantũ verò ad interiora attinet, omnibus Mollibus cerebrum datum: Sic enim [l] Ariſtoteles: Cerebrum autem ijs omnibus eſt, quę ſanguinem obtinent, & ob

Pedes quot omnib.

Fiſtula.

[e] Hiſtor. 4. cap. 1.

[f] Lib. 9. c. 12

[g] Hiſtor. 8. cap. 2.

[h] De gener. animal. 1. c. 15.

Pinnulæ.

[i] De par. ani. 4. c. 10.

Alueus.

Cutis.

[k] Lib. 9. c. 12.

Capillamenta & eorum vſus.

Cerebrum.

[l] 1. Hiſtor. cap. 16.

E F G H

A & ob eam rem ſanguinea appellantur, atque etiam quæ Mollia nomine ſpeciali vocantur. Quod Plinius quoque confirmat dicens: Cerebrum omnia habent animalia, quæ ſanguinem: etiam in mari quæ Mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine, vt Polypi. Id tamen minimè cerebrum cenſendum erit, ſed quid proportione reſpondens cerebro, à quo ſentiendi mouendiq; facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo quòd [m] Ariſtoteles, cùm ſentiendi vim à corde, non à cerebro proficiſci putet, partẽ in Mollibus μύτιν dictam principatum ſentiendi obtinere dicat, ac ſi hæc eſſet ἀνάλογος cordi; ſic enim ſcribit: Sed habent illud quoq;, inquit, oportet, quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt: hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſt. Ergo Mollibus id membrana continetur humidum, per quod gula in ventrem pertendit, admota prius tergo (ſic Gaza, ego verò adnata magis tergo, προσπέφυκε πρὸς τὰ πράνη μᾶλλον) mutis id à nonnullis dicitur. Hactenùs ille, qui & humidam corpulentamq; partem eam eſſe ſubdit, tendereq; per eam mediam ſtomachum ſiue gulam. Nam, inquit, ſi inter eam & tergum poſitus eſſet, diſtendi æquè non poſſet cibo ingrediente, propter dorſi duritiam. Inteſtinum à mute natura ſemouit, extraq; poſuit, & atramentum in-

[m] 4. de par. cap. 5.

Mutis.

B teſtino annexuit, vt quamplurimum diſtaret ab aditu, & pars ſordida à nobili & principe procul haberetur. Partem hanc cordi proportionari & ſitus ipſe oſtendit, cùm idem ſit & dulcedo humoris, tanquam concocta & ſanguinea quædam. Et [n] alio rurſus in loco, Mollium nullis ineſſe viſcera ſcribit, ſed tantùm partem eam quam mutem appellant, & atrum quendam humorem, quem atramentum nominant, τὸν θολὸν, alij vt Athenæus & Dioſcorides τὸ μέλαν. Hoc ſcribit [o] Plinius pro ſanguine ijs ineſſe, de Sepia mare ac fœmina ſic loquens: Ambo autem vbi ſenſêre ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſcunduntur. Rondeletius bili potiùs reſpondere putat. Natura enim, inquit, vel quòd pro ſanguine eſt nutrimenti cauſa, veluti theſaurum diligenter ſeruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus eſt venæ proportione reſpondens, quo alendi corporis cauſa in vniuerſum corpus diſtribuatur. Quare ſatiùs eſſe duxerim excrementum appellare, quod ab alimento ſecretum in veſica reponitur, quoque natura imminente periculo, *tuendi huiuſmodi piſcium generis cauſa abutitur*. Nam quoties metu perterrentur, hoc atro humore aquam infuſcant, ſibiq; nigrorem ſeptum proponunt & turbulentiam quaſi, quo ſe abſcondant. Quocirca excrementum eſ-

[n] Hiſtor. 4. cap. 1.

[o] Lib. 9. cap. 29.

C ſe cenſet quoque ante Rondeletium [p] Ariſtoteles, & non aliter quàm in auibus ſedimentum album in terreo earum excremento innaſci. Non enim ſecus quàm aues veſica carent hæc Mollia, quantumq; terrenum maximè ſit, in atramentum ſecernitur. Tunica autem id continetur membranea (quam μήκωνα appellauit Ariſtoteles, Gaza papauer vertit) exitum, finemq; habens, quà alui excrementa emittunt, parte quæ fiſtula vocatur, quæ in ſupinis poſita eſt. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philoſophus, de quibus ſic ſcriptum reliquit: Os autem, inquit, gula eorum excipit anguſta, quam ſequitur guttur (πρόλοβος, ingluuies) ampliuſculum neque (non) abſimile auibus: cui iungitur venter tanquam omaſum (abomaſum VVottonus ἤνυστρον) facie clauiculæ buccinorum. Inteſtinum ab eo tenue, partem repens ſuperiorem ad os fertur, quod laxius (παχύτερον) quàm gula eſt. & paulò poſt dat rationem, cur haſce partes habeant, nimirum ingluuiem & abomaſum. Habent, inquit, hæc (*Mollia*) ita eas partes eadem de cauſa, qua aues. Neque enim eorum vllum poteſt commolere cibum: itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoque Loliginiq; tum maiori tum minori partes duræ ac ſolidæ intus per corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: Sed quod inſertum Sepijs eſt, ſepium vocant, quod

D Loliginibus ξίφος, id eſt gladiolum, vti poſtea planiùs explicabitur.

[p] De par. 4. cap. 5.

Partes duras, ac ſolidas intus contineri.

SENSVS.

SOMNIARE quoque omnes hoſce Molles piſces ſcribit [a] Ariſtoteles, vt cætera aquatilia, dormireq; vt piſces propriè dictos. Vnde veriſimile eſt, ſenſibus externis, vt viſu, olfactu, ac guſtu valere. Viſum quoque eis ineſſe manifeſtum faciunt oculi, quos magnos eſſe ſuprà ex Philoſopho dixi. quamuis num acutè cernant, nullibi ſcripſerit. Olfactu admodum ac guſtu valere ex his [b] eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore eſcarum alliciuntur: & Polypi ità adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari potius patiantur. At verò pulicaria herba (κονύζα) admota protinus ab odore eius

Somnus.

[a] Hiſtor. 4. cap. 14.

[b] Hiſt. 4. c. 8

reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis eſt ratio, interdum enim cibum perſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur &c. Tactu verò ſentire omnibus datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtiq; habetur. E

SEXVS.

[a] 1. de gen. cap. 1. [b] 1. de gen. cap. 3. [c] Histor. 4. cap. 1.

A[a]RISTOTELES agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quoque vtrunque ineſſe tradit: [b] Alibiq; vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. *Differunt autem fœminæ à maribus* [c] *eodem teſte, quòd mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quàm fęmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraq; poſitum habetur. V troque tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur.* F

LOCVS. VICTVS.

Cur non ſint in Ponto. [a] Lib. 9. Hiſtor. c. 28.

CVM ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco, etenim quędam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quo circa in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit [a] Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaq; carne veſci. Loligines namque & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

NATVRA. MORES.

[a] Quæſt. natur. Pauida eſſe. Atramenti effuſio ob pauorem. [b] 4. de par. cap. 5.

MOLLIVM omne genus autore [a] *Plutarcho*, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem & tenuitatem. Nulla enim cute, aut ſquama integuntur, intuſq; duras habent oſſeaſq; partes. Pauida autem ſunt, ob ſanguinis inopiam & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: biennium enim non ſuperant, aut rarò, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodùm ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit [b] Philoſopho his verbis: *Sed cùm exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata* G *& pauida, hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit, ſic ijs accidit neceſſariò, vt metu perculſa effundantur: ſed natura hoc excremento ad præſidium, & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocē aut ſonum, idem autor eſt.*

COITVS, PARTVS, GENERATIO.

[a] 3. de gen. cap. 8. Quomodo coeant. [b] 1. de gen. cap. 15.

PARTVS quoque eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte [a] Ariſtotele, qui ea coire diuq; in venere morari his verbis teſtatur. *Pariunt enim, ea (Mollia) quoque per coitum: & quidem ſepe mas coniunctus cum fęmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiam hiſtoricè nequaquam illi dicere videntur, qui piſces omnes fœminas eſſe autumant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitum arbitrari, illa verò non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutiùs hæc quàm cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura.* H At quomodo coeant, [b] alibi ſic ſcribit: *Mollia ore coeunt, renixu complexuq; mutuo brachiorum. ſic enim coniũgi neceſſe eſt: quoniam natura exitum excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt, cùm de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, modo ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi & vuluæ eſt, tum in ijs tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemem genitale*

per

A per meatum emittant, idq; parte corporis supina, qua putamen distat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam si mas siue semen, siue membrum, aut aliquam virtutem, siue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem necesse est. Et paulo pòst: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia copulantur. Sed generationisnè gratia, an alia causa, nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfecta sint foras exclusa, augentur more Vermium, vt idem [c] autor tradit: Sed vim vitalem à maris asperso semine habere est necesse more piscium, [d] eodem teste. Fœminis, inquit, huius generis mares aspergunt, quomodo ouis mares genere piscium: redduntur q; oua eorum glutino cohærentia, ad speciem vuę. Cæterùm quòd dicat oua, cùm eduntur, glutino esse coniuncta & oblita, id ad eorum tutelam à natura factum. Sed alibi clariùs non nisi in Sepijs visum esse scribit, [e] quòd mas oua, quæ fœmina ediderit, persequatur. Sed tamen in reliquis eiusdem generis (intelligit autem reliqua Mollia) fieri, rationem esse. Quæcunque autem oua vitale virus attigerunt, ex ijs animalcula nascuntur, vt in Piscium historia clariùs explicabitur. Pariunt verno tempore, & Sepia in primis: ouaq; habent candida, quæ tempore arenida (Ψαθυρα) euadunt, veluti & illa quæ Crustata edunt.

Oua vt augeantur.
[c] *Histor. 5. cap. 17.*
[d] *3. de gen. cap. 8.*
[e] *Histor. 6. cap. 13.*

B

VSVS IN CIBIS.

MOLLIA esui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta sunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea sunt, præstant cùm sunt grauida, vt prodit Athenæus. Et [a] Aristoteles disputans probansq; semen non esse in muliere, quòd habeant menstrua, subiūgit: Generis etiam exanguis Mollia & crustata optima sunt, cùm vtero gerunt. Quod enim sanguine carent, nec pinguedo in ijs consistit, hinc proportionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Et iterum [b] alibi: Mollia etiam præstant, cùm grauida sunt, vt Loligines, Sepiæ, Polypi. Duræ sunt carnis, vt scribūt Aegineta, Galenus, Athenæus, cuius rei rationem his verbis [c] Cardanus reddere conatur. Quæ igitur, inquit, Mollia sunt, quoniam cute sola teguntur, ideo durissimam carnem sortita sunt: fluctibus enim aliter obtunderentur, & cuiuscunque minimi piscis iniuriæ expositi essent, ob id durissima sunt carne & difficillimæ concoctionis. Et pòst. Ergo, inquit, quæ Mollia sunt, adeo concoctu difficilia sunt, vt oculos grauent, inquit Hippocrates. Vt testatur [d] Galenus, crasso glutinosoq; succo constant, sicuti cetacei pisces. [e] Alibi exiguum etiam in se succum salsum continere scribit, crudumq; succum copiosè suppeditare, si tamen coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum flatus insuper addit parere, quocirca Venerem proritare, elixataq; probiora effici & vtiliora quoniam humores quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipsorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cùm dicat Aristoteles partem quandam in ijs nullius esse saporis, ac si reliqua ouorum esui essent ac gustui grata. Nam ait. In mollium genere oua quiddam habere proportione respondens ei, quod nigricat in ouis Echinorū, & parti creditum est superiori, ex origine pendens, amarū nec esculentum: & quanquam, inquit, in his id colore differat, ingustabile tamen & esui ineptum est.

[a] *1. de gen. cap. 19.*
[b] *Histor. 8. cap. vlt.*
[c] *in Aphor. Hipp. lib. 2. 18.*
[d] *Lib. de bo. & vti. suc.*
[e] *3. de alim. fac.*
Oua num edantur.

C

D

DE POLYPO. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

EX recētioribus, qui de Malachijs siue Mollibus vocatis animalibus scripserunt, alij à Sepia, alij à Polypo exordium sumpsere. Sed qui à Polypo inceperunt, ij meo iuditio, rectiùs fecere, ob præstantiam & dignitatem, quâ longè hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortissimo quadrupedum leoni (si daretur occasio) cederet. Hominem sanè vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere, cernitur, & quod amplius est, ingentem hominum multitudinem solus sustinere, adeo vt ægrè confici possit. Quod si Leoni faciendum foret, nil quidquam fortius præstare posset. Vt iam aquilam omnium auium reginam & for-

Polypi fortitudo.
Hominem interficit.
Aquilam vincit.

Ingenium vafrum.

fortiſſimam quis non miretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam cirris in altum protractam pelagus, & minimo negotio interſectam. Cæterùm longè in eo admirabilior erit ingenij calliditas, quàm robur illud quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſibi venetur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicemus, quòd terram petat, & aſpera perambulet loca, quod profectò nulli ex Mollium genere à natura datum eſt. Sic enim duplicis (vt ità dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primùm dicemus, eo quem in omnibus noſtris hiſtorijs ſeruamus, ordine. E

Polypi ambigua natura.

ÆQVIVOCA.

ª Lib. 6. de med. cap. 8.

Morbus narium dictᵒ Polypus, & vnde dictᵒ.

APVD Hippocratem & ª Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatq; hominem, maximè auſtro aut euro flante, fereque mollis eſt & raro dura, eaq; verò magis ſpiritum impedit & nares dilatat, qua ferè καρκινώδης eſt. Paulus Aegineta, Polypus, inquit, tumor eſt præter naturam in naribus conſiſtens à ſimilitudine marini Polypi nominatus, quod eius carni ſimilis ſit. At Galenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi multas habent inciſuras ſeu inciſiones, contumeſcuntq; & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur: F

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

Polypus quid.

Vnde polypo ſus apud Martialem:

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Cutiones.

Πολύπους quoque apud Græcos dicitur multos habens pedes, multipes: hinc πολύποδα ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones appellant: nos ὀνίσκους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. Πολύποδες εἶδος ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius. G

SYNONYMA, ETYMON.

Polypus vnde dictᵒ.

POLYPI vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletq; in maſculino genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fœminino vſus fuit; vti ex eius hiſce verbis corruptis liquet:

Pauliſper cui medentia medem hac ſe vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

— deprehenſum Polypus hoſtem
Continet

Vnde nonnulli malè adagiorum autorem ex Theognide trãſtuliſſe cenſent hunc verſum:

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου.

Mentem habeas vafri Polypi.

Quod primam ſyllabam corripuerit. Ego verò apud Latinos & produci & corripi poſſe Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natura breuis eſt. Πολύπους enim Atticè dicitur apud ª Athenæum: Item πόλυπος proparoxytonum. Iones, Dores & Aeoles per ω ipſum enunciant Πώλυπον dicentes: πωλύπου dixit Epicharmus Πωλύπου διζώμενος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet Πῶλυψ ex Diphylo apud Athenæum: ὁ πῶλυψ, inquit, συνεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις. ᵇ Euſtathius alibi Doricum tantùm & Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſanè non videtur. Quippe Iones o paruum, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijcere υ. Vnde apud Hippocratem Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod ſi horum vtrumq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πούλυπος proparoxytono non poteſt: nõ enim aliter flecti poteſt, quàm vt λόγος. Πώλυπον dicere Aeoles ſcribit Atheneus, H

ª Lib. 7.

ᵇ Odys. ι.

ſed

A sed scribendũ per ω ex Eustathio. Aristophanes τὸν πολύποδα μοὶ ἔθηκεν. Et rursus: Πηγαὶ λέγονται πουλύπου πιλουμένου. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολύποδας πρωτιστά. Itaq; pro diuersis dialectis hæc omnia erunt vsitata: Πολύπους, Πουλύπους, Πούλυπος, Πώλυπος, Πολύπους, Πώλυψ. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπόδην dixit, à recto πουλυπόδης. Inuenio & apud Oppianum in casu recto Πουλύποδος legi quorundam sententia. ego potiùs genetiui casus esse existimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτάνας hoc est cirros significat. Dicitur autem πολύπους à multitudine pedum teste Galeno. Ποῦς enim apud Græcos pedem significat, quod in casu accusatiuo πόδα facit. Animaduertendũ tamen est accusandi casum composita ab hoc diuersa habere, scilicet πολύπουν, οἰδίπουν, τρίπουν, quod Eustathius ex Athenæo obseruauit. Ανόςεος, id est exos pro Polypo accipitur, epitheton scilicet loco substantiui apud Hesiodum. Lacedemonij tamen Polypum substantiuè & simpliciter ἀνόςεον vocant, autoribus Elitarcho in glossis, & Proclo in Hesiodum. Onos idest asinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij octapodem. [c] Kiranides. Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonensis, qui Kiranidem transtulit. Albertus Magnus Multipedem nominat, Græco nomine simpliciter translato, eodemq; sensu composito. Octapodia pro Polypis apud Psellum leguuntur, diminutiuo nomine. Hodiè enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibusdam ibi ineptiùs Catapodi. Polpo Italis: sed Venetis Folpo, & Genuensibus Porpo, Hetruscis pesce Malattia. Hispanis Pulpo. Gallis vt Narbonensibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Nortmanis Bougre. Masiliensibus Seechepoupe. Quare Gillius rectè scripsit Polypum vbiq; ferè gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotnizaza. Angli qui Vectam insulam incolunt vocant à Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam à Prexe, vt à Iohanne Fauconero Acante accepit: Videntur, inquit, idem Zoographus Malacia omnia siue Mollia Germanicè rectè posse vocari Kuttelfisch: vt si Polypũ interpreteris ein Kuttelfisch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfuss, vel Polfisch, vel Polkuttel, nomine composito à Polypo, & Cuttel quod est Sepia. Vel circumscriberetur, ein Balckfisch mit lange fussen, vnd einemkleinem leib, id est Malacium pedibus longis, alueo modico.

Etymum. Ανόςεος. Onos, siue Asinus marinus. [c] *Lib.* 4. Pulpus. Multipes. Octapodia. Catapodi.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTEQVAM Polyporum tradamus genera, operæpretiũ est, quantum à cæteris distent Mollibus, recensere; partiumq; vniuersalem quandam à veteribus sparsim memoratam descriptionem efformare, quam non dubitem primæ speciei potiùs, quàm cæteris conuenire. Differunt autem, teste [a] Aristotele, Polypi à cæteris Mollibus, quæ modò enumeraui, quòd alueus ijs sit paruus & crura prælonga: cæteris è diuerso alueus amplus; ,, crura breuia. Et [b] alibi Sepiæ inquit, & Lolligines non similì, vt Polypi, modo, constant: ,, quoniam vim nandi tantummodo habent, cùm Polypi vel ingredi possint. Habent enim ,, Sepiæ & Lolligines pedes supra dentes, senos, exiguos, eorumq; nouissimos duos maiores ,, reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura D posteriora firmiora, validioraq; sunt, ita ijs quoq; maximi, qui infra habentur. His enim ,, onus sustinetur, motusq; potissimùm agitur. Duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs ,, sunt, quia illis ministrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur his ,, pedes octoni. Sed Sepijs & Lolliginibus breues, Polypis magni, Alueum enim corporis ,, Sepiæ & Lolligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex ,, corpore dempserat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs & Lolliginibus de ,, pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Quamobrem Polypis pedes non so- ,, lùm ad natandum vtiles sunt, sed etiam ad ambulandum: Sepijs autem & Lolliginibus ,, inutiles sunt. Et paulo pòst: Polypi, inquit, promuscide carent, quoniam pedes ad vsum ,, eundem commodos habeant. Quorum autem pedibus acetabula, cirramentaq; adsunt, ,, hæc vim, contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui ,, medici indere solebant. Ita enim fibris implexa sunt, quibus carunculas, cæteraq; cedentia trahant: quippe quæ laxa prǽhendant, intenta premant, & retineant, cùm pars interior ,, tota contingat, atque amplectatur. Itaque cùm aliud non habeant, quo capere admouereq;

[a] *Hist.* 4. *c.* 1. A Mollib. quid differăt Polypi. [b] *De par.* 4. *cap* 9. Pedum cõstitutio, & vsus.

req: poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides, hæc pro manibus obtinent ad vim tum infe- E rendam, tum propulſandã, atq; etiam ad cætera vitæ munia neceſſaria. Præterea vt [c] idem teſtatur, cùm Sepię, Lolligini, & Lollio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona contineantur, Polypus nihil ſolidum intus habet; ſed caput cartilagine propè conſtat, quæ ſeneſcentibus maiorem in modum indureſcit. Cur autem hac ſolida parte, quam in Sepijs ſepium vocamus, careat Polypus, [d] ipſe edocet his verbis. Habent etiam quod piſcium ſpinis proportionetur, vt Sepiæ quod ſepium vocant, Lolligines quod gladiolum: Polypi nihil eiuſmodi habent; quod eorum alueus, quem caput appellãt, breuior eſt, illorum procerior; ideoq; vt directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Rurſus idem [e] Ariſtoteles Polypis & Sepijs ventrem ſimilem eſſe tum figura, tum tactu teſtatur, ſtomachum nimirum ſiue gulam ab ore prælongam, quam ingluuies excipit, quomodo in auibus, tum ventrem coniungi ac inteſtinum ventri annecti ſimplex, & vſque ad exitum tendere: At Lolligines bina ventris conceptacula habere quæ ventris ſpeciem gerunt. Idem citante Athenæo, non ſimpliciter viſcera, ſed quæ ſanguineorum viſceribus reſpondeant, Polypo negat: Σπλάγχνον δ' ὀυκ ἔχει ἀναλογοῦν inquit. Vnde Plinius, venter, inquit, ſanguine carentibus nullus: inteſtinum enim quibuſdam ab ore inci- F piens quadam via eodem reflectitur, vt Sepię, Polypo. In Polypo diſſecto cerebrũ duplex conſpici citat ex Ariſtotele [f] Athenæus: qui & atramentum eius non nigrum vt Sepiæ, ſed ſubruffum eſſe ſcribit: contineriq; id in veſica quam μήκωνα vocant. Quapropter falluntur maximè qui excrementum quod in veſica continetur μήκωνα appellarũt, in Polypo, Sepia & teſtatis: cùm id excrementum θόλος Græcis, Latinis atramentum vocetur. Gaza vbiq; μήκωνα apud Ariſtotelem papauer reddit: ab oblonga figura ſic dictam putat Dalechampius in ſuis ad Athenæum annotamentis. Sita autem eſt hæc tunica ſupra ventrem autoribus Aeliano & Scholiaſte in Ariſtophanem, itemq; Athenæo: qui id ex [g] Ariſtotile excerpſere. ſcribit enim; Habent atramentum Polypi, & Lolligines ſupra apud mutim potius poſitum, Sepiæ infra aluum. Subdit ibidem Sepię plus quàm Polypo id ineſſe, nec tacet cauſam, quia inquit, habet brachia, coloremque mutat. [h] Alibi id denuò accreſcere poſtquam emiſit, prodidit, vt nunquam deeſſet atramenti copia. Ad reliquas partes nunc me confero. Cur Κεφαλὴν, ſiue caput vocent in Polypo, quod in cæteris Mollibus alueum, rationem reddit Zoographus, quòd breuior ſit, & rotundior; Hoc in Polypo quandiù viuit prædurum eſt, & quaſi inflatum teſte Philoſopho. Oculos ſupra duos pedes habere, os, & G dentes in pedum medio ex eodem citat [i] Athenæus: item Polypo octo pedes eſſe, duos quidem supernè, ac infernè totidem, minimos; medios autem maximos, cũ acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admouet. Sed [k] Ariſtoteles; pediculi octoni, inquit, omnibus, binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto vno genere Polyporum, (ſcilicet Eledone.) Vnde Gillij lapſus quoque manifeſtatur, qui Polypos octo pedes habere ſimplicibus ſingulos acetabulorum ordinibus plenos ſcripſit. Teſtatur Ariſtoteles brachijs Polypi membranam interiectam eſſe, vt cùm dixiſſet Sepias quaſdam in bina augeri cubita: Polyporum, [l] inquit, brachia tãtundem, atque etiam plus magnitudinis capiunt. Theodorus Gaza pro pediculis brachia interpretatur; quæ & crura, & cirros vocat; itemq; barbas, Plinium fortè ſecutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix vtroque brachio complecti eſſet; in quem locum hęc Maſſarius; ſic nos quoque, inquit, barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus, quia in cæteris omnibus impreſſis codicibus branchias pro barbas deprauatè legitur; & intelligit per barbas brachia; nec dixit brachia, quoniam ſtatim ſubſequitur; Quas vix vtroque brachio cõplecti eſſet. Πλεκτάνας, H Theodorus brachia tranſtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, vbi inquit, Anguinũ ouum vidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum Polypi crebris, putat Zoographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à brachijs diſtinguere. Hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperantur. Synechdochicè tamen pro ipſis brachijs ſumi poſſe. Aceptabula, inquit [m] Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo; vnde apud Senecam ſunt præſtigiatorum aceptabula; hoc eſt vaſcula, ſeu caliculi, quibus aſtantiũ oculos fallendo præſtringũt, &c. Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippè cùm vrnalis magnitudinis fuiſſe Plinio referatur teſte Maſſario, qui etiam tradit acetabula eſſe caliculos illos in brachijs Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulę ſuo hauſtu adeò tenent, vt aueli nequeant. Eruditiores, inquit Cælius, κοτυληδόνας exponunt τοῦ πολύποδος πλεκτάνας, id eſt Polypi acetabula, ſiue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles ſimilitudine,

vt inquit

[c] Hiſt. 4. capi. 1. de Par. 4. cap. 5.
[d] De Part. lib. 2. c. 8.
Sepiũ quid.
Gladiolus.
[e] De Par. 4. cap. 5.
Cerebrum.
[f] Libro 7.
Atramenti color.
Μήκων Polypi.
Atramẽtũ.
[g] De Par. 4. cap. 5.
[h] Hiſt. 9. cap. 37.
Caput.
Oculi.
[i] Lib. 7.
Pedes.
[k] Hiſt. 4. cap. 1.
Gillij lapſus.
[l] Hiſt. 4. cap. 1.
Barba.
Brachia.
Acetabula quæ.
[m] Lib. 13. cap. 32.
Cotyledones.

A vt inquit Euſtathius. id genus vaſis eſt, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Bi-
zantium ἕλικας appellari: & apud Antipatrum Thettalum in ſuo epigrammate, quod de
Polypo aquilam occidente fecit πλοχμοὺς hoc verſu:

Πλοχμοῖς δ' ἑλιχθεὶς, πέσεν εἰς ἅλα δύσμορος. id eſt

Cirris circumuoluta, cecidit in mare miſera.

Pedum autem ſeu brachiorum vſus eſt, ad capiendum & venandum cibos, eoſdemq;
ori admouendum, cùm careant promuſcide. Polypus, inquit Ariſtoteles, ſuis brachijs vt
pedibus ac manibus vtitur: quippe quibus duobus ſupra os poſitis cibum admoueat. Quæ
ſic tranſtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachijs, vt pedibus ac manibus
vtuntur. ijſdem quoque ad natandum vti, autor eſt Philoſophus. [n] Paulus Iouius ijſdem
obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem
vtuntur ad ſugendum & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhæreſcunt. ſed grandi-
bus minorem ineſſe tenacitatē tradunt autores. Πρῆσμα quibuſdam dicitur cirrus apud
Heſychium & Varrinum, quibuſdā verò caput Polypi. Verbum autem, πρήθειν inflare &
diſtendere ſignificat: & caput quidem eius quamdiu viuit duriuſculum eſt, & quaſi infla-
B tum; & in cibo quoq; inflat; nā ad caput vapores mouet & venerem ſtimulat. Μελίνη apud
Heſychium & Varrinum dicitur ſemen milio ſimile, quod panicum putat Zographus,
item pars quædam in Polypo. Dorſum ſcribit Plinius partem læuem appellari, à qua ace-
tabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Ariſtoteles, idque imbecille cùm
„ premitur. Vnde [o] Athenæus: In polypis, inquit, aliæ partes corporis validæ ſunt, imbecil-
„ la ceruix. Pinnulam quoque anguſtam habet, deque medio orſam; cauſam reddit [p] Ariſto-
teles: nimirum quoniam paruum habeāt alueum, quem ſatis ſuis pedibus dirigere poſſunt.
„ Vnde Plinius; Non habent pinnas quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vi-
cem pinnarum illis præſtant. Fallitur tamen Plinius, quòd omnibus Mollibus pinnam de-
negarit, cùm omnia habeant, quamuis in Polypis tam ſit exigua, vt minimè aut vix con-
ſpici poſſit. Theodorus Gaza in quodam Ariſtotelis loco fiſtulam tantùm Polypo tribue-
„ re videtur, vbi inquit Philoſophus: Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra caput & brachia
„ gerit cauam, qua mare tranſmittit. quātum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit,
„ eamq; modo in dextrā partē transfert modo in ſiniſtram, hac eadē fiſtula ſuum quoq; atra
mētum effundere ſolet. Et [q] Plinius; eſt Polypis, inquit, fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt
C mare: eamq; modo in dextrā partē, modo in ſiniſtram transferunt. Roſtrum quoq; ei tri-
buit [r] Iulius Scaliger: itemq; [s] Bellonius Pſittaci roſtrū. Nulla tegi cute [t] Plinius autor eſt: ta
mē Bellonius pedes ſeu cirros pelle contegi varia ſcripſit: carnē albam [u] Galenus, & [x] Plu
tarchus cauernoſam eſſe meatuumq; plenam ex aſpectu probat. Formam Polyporum ſcri-
bit [y] Cardanus eſſe ſimilem araneorum, ſi maxima minimis comparare licet: corpus enim,
inquit, marinæ cucurbitæ non multum abſimile, octonis pedibus, vt Mollibus pleriſque,
quibus tamen nullus ſenſus deeſſe videtur: os corneum non abſimile pſittaci roſtro, in quo
„ & magnum robur, & excrementi locus prope os ipſum. Polyporum varia reperiri genera
„ teſtes ſunt veteres & in primis [z] Ariſtoteles, qui de eis ſic ſcripſit: Polyporum genera plu-
„ ra ſunt, eſt enim quod & conſpectius & maximum eſt, cuius terreni maiores quàm pelagij
„ ſunt: & quod corpore exiguo varioq; eſt, cibo ineptum: & quod Eledonam vocant, crurum
„ prolixitate diuerſum: & quod vnum ex mollium numero ſimplicem acetabulorum ordi-
„ nem agat: cætera namq; omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Bolitænam, alij
„ Oſſolem appellant. Duo item viſuntur genera conchis indita, quorum alterum Nau-
D tam aliqui vocant, alterum Pompilum, ſiue ouum Polypi: Teſta ijs vt Pectunculis conca-
„ ua, ſimplex tamen, nec ita deſtinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta terram paſcuntur: vnde
„ euenit vt fluctibus iactati in aridam elidantur, & teſta dilapſa nudi capiantur, aut in terra
„ anima extinguantur. Conſtant exiguo corpore, facie ſimiles Bolitænis: Eſt etiam qui Co-
„ chlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaq; interdum
„ brachia exerat. Verùm cùm Theodorus in hac ſua huius loci verſione, obſcurè certe & pa-
rum rectè ipſius Ariſtotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet:
quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta ſit, ex vetuſtiſſimo atque egregio,
Vaticanæ Bibliothecæ exemplari caſtigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui ſic
eam latinè reddit: Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, &
ipſorum maximum; ſunt verò multo maiores littorales, quàm pelagici. Ad huc autem
alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum, pedum prolixitate
diuerſum, & quia ſolùm ex Mollibus ſimplicem acetabulorum ordinē habeat; alia namq;
omnia duplicem acetabulorum habent ordinem; & hoc vocant alij quidem Bolitænam,
alij ve-

ἕλιξ.
Πλοχμοί.
πρῆσμα.
[n] De Piſc. Rom.
Μελίνη.
Dorſum.
Collum.
[o] Lib. 7.
[p] Hiſtor. 4. cap. 9.
Plinij error
Fiſtula.
[q] Lib. 9. c. 29.
Roſtrum.
[r] Exerc. 218
[s] Obſer. 1. c. 74.
[t] Lib. 9. cap. 12.
[u] Lib. 3. de ſympt. cauſis.
[x] Quæſtio. nat. 19.
[y] De Var. rer. 7. 37.
Genera.
[z] Hiſtor. 4. cap. 1.
Bolitæna.
Oſſole.
Nauta.
Pompilus.
Gaza notatus.
Ariſtoteles correctus.

alij verò ozolim. Insuper alij duo in Cõchis, vnus vocatus à quibusdam Nautilus, & Nauticus, à quibusdam verò ouum Polypi. Est autem testa eius, velut Pectunculis concaua & non innata; pascitur autem hic sæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur, & testã exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma similes Bolitænis. Et alius in testa, velut Cochlea, qui non exit è testa, sed Cochleæ instar subest, & interdum foras brachia porrigit. Ita ferè etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem suo loco sectabimur. Sunt itaque apud Aristotelem quinque Polyporum genera, duo testis indita, tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeq; notum, secundum paruum, varium, non esculentum, cuius generis nullus præter Aristotelem, quod sciam, meminit, tertium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocãt. Apud [a] Athenæum ex Aristotele & Speusippo species Polyporum recensentur, Heledone, Polypodine, Bolbotyne, Osmylus. Et Aristoteles Mollia esse scribit Polypos, Osmylem, Heledonem, Sepiam, Lolliginem. Hic notandum est in Aristotele, dum ait, Littorales maiores esse pelagijs, non noua Polyporum explicasse genera vti Saluiano [b] Plinius opinari videtur, hunc Aristotelis locum sic transcribens: Polyporum multa genera; terreni maiores quàm pelagij. Sola namque loci atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed solum eiusdem primi generis differentias quasdam edocet; eius namque littorales Polypi maiores sunt pelagijs. Atque huius sententiæ Rondeletius fuisse videtur, cùm scribit: „ Polypum hîc depinximus qui omnium maximus est & notissimus, cuius differentias duas „ esse diximus: alter enim littoralis est, alter pelagicus, vita solùm, specie nullo modo dissidentes. Apud Athenæum inuenio Aristotelem in libro de Animalibus Polypum diuidere in Nautilum & Tripsichrotem, quasi colore mutabilem dixeris. Fortè tres illæ species, quas modò enumerauit primùm, colorem omnes variant, & per Nautilum eas quæ conchis præditæ sunt, intelligit. Sunt qui in Aristotele legant τριψίχρως, quòd attritu colorem inducat, malo tamen ex Athenæo τρεψίχρως legere, quòd colorem mutet. Diphilus apud [c] Athenæum Polypo similem χελιδόνα ait, hoc est Hirundinem, ac volucri hirundini similem perquam volitare scribit Plinius. Vnde Edouardus VVottonus Hirundinem siue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præsertim cùm Aristoteles Hirundinem à piscibus separare videatur, maximè eam quæ sublimis volat, & volatu stridorem emittit. Sunt qui existiment Chelidonem Aristoteli & Plinio piscem significare, Athenæi verò Chelidonem alterius esse generis, quod & VVottonus veteris tamen nullius scriptoris autoritate fretus credidit; nos inter pisces ponemus. [d] Cardanus monstrosum quendam piscem inter Polypos ponit: Alij, inquit pisces sunt informes, velut quod corio est quasi suillo, magnitudine fermè elephantis, suillo etiam capite, pedibus loraceis, sine dentibus, paruis oculis, sub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij mensura latiore, quam mensuram longitudine & latitudine implent singulæ auriculæ, corio crassiore quàm digitus sit: forsan è Polyporum genere est. Contra quæ verba sic se [e] Iulius Scaliger exercuit. Cete, inquit, vastissimum, quod elephantis descriptum magnitudine, ais, esse forsan de genere Polyporum, manifestè leuitatem prodit ingenij tui. Cui suillum caput assignabas, suem potius faceres. Nam Polypo si nescis, non vt suibus rostrum, sed vt Sepiæ cuidam generi, vt psittaco beccum est. Vti libet opulentia Gallica ad differentiarum intellectionem. Et in antiquis Romanorum monumentis est. Tum si non fuisset, nostra opera fuerit. Nam si palliatis Græculis licuit, coruos, serpentes, vrsas, easque, si dijs eorum placet, caudatas in cœlo collocare: quare non liceat togato viro, atque etiam sagato, voculam vnam è nobilissima omnium prouincia citare ad comitia litterariæ dictaturæ? Ridiculus verò cùm Sepiæceo generi coriaceos pedes, atque etiam caudam, etiamq; longam designabas. Sed & auriculas cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: probè te nouisse Polypum intelligo: qui eum auriculatum congenerem piscem fingas. Nam quod sub ventre duo sint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa: alterum vnde veretrum euaginet. Hęc Scaliger. Ego verò Polyporum summatim genera facio vnum conchis inditum, quod in duas species diuiditur, de quibus inter Testata dicemus: alterum sine cõchis quod & alias tres sub se species habet. Prima enim maxima & notissima, ore, oculis, partibus internis Sepiæ ac Lolligini similis, vt scribit [f] Rondeletius, brachia verò longiora habet, promuscidibus caret: aluo est rotundiore, Sepia latiore, Lolligo verò longiore. Acetabulorum in brachijs cõtinuus est, & duplex ordo: quę initio maiora, deinceps minora fiunt: Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira vis inest, vnde Trebius Niger apud [g] Plinium, negat vllum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua.

Marginalia: Polyporum quot genera apud Arist. — [a] Lib. 7. — [b] Lib. 9. c. 29. — τριψίχρως. Polypus. Aristoteles correctus. — [c] Lib. 7. — [d] De Subtil. lib. 10. Mõstrosus piscis. — [e] Exercit. 218. — [f] De pisc. lib. 17. c. 7. — [g] Lib. 9. cap. 30.

A aqua. Luctatur enim amplexu & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit, cũ in naufragos vrinantesq; impetum capit. Sed si inuertatur, elanguescit vis, exporrigunt enim se
„ resupinati. Hunc eundem Polypum sic descripsit Bellonius: Acetabula in cirris plusquam
„ octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum, quę in imo quidem maiora,
„ deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis &
„ contractionis est causa. In interna cirrorum serie ad radices rostrum illi est nigrum, in
„ medio corneum ac durum, psittaci rostro simillimum, quo cuncta etiam durissima commi-
„ nuit. Oculos habet (vt Testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cir-
„ ri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec
„ quidquam eorum, preter id quod in ijs est pullum, conspiciatur. Quod autem Vulgus in
„ Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum est, multisq; loculamẽtis concauum,
„ eius nimirum alueo ac fistula. Quodque Polypus in varios colores se commutare dicitur: id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas. Pronus Polypus oculos ostendit: supinus verò sua loculamenta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagi-

Vt i varios colores mutetur.

B neus sentitur: atque in eius interaneis nescio quid turbinatum videas, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit, & dissoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum est, id quidem proportione magis, quàm natura tale esse crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga & angusta, in quandam ingluuiem amplissimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gula) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea & transparentia. Flagella autem ostendit quina, atque interdum sena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem damus. Captus is est prope Iluam maris mediterranei insulam. longus erat pedes duos: cirris duplici acetabulorum ordine inferna parte insignitis, albis: superna maculis ferrugineis aspersis. capite vario, coloribus presertim, rubro, cæruleo & nigro. oculis magnis aurea iride, pupilla nigra. Huius iconem ita expressimus, vt vnica tantùm acetabulorum series conspici possit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conspici potest: similẽ deinceps subiecimus, vti etiam eam quam ponit Zoographus, partem pronam illius quam Rondeletius ponit, repræsentans. Huius autem generis cùm littorales sint & pelagij, littoralem tantùm

C depinximus: alterius enim pictura non est opus, cùm satis ex præmissa cognosci queat: pelagium enim minorem esse ait Aristoteles, & varium ac cibo ineptum. Notandum autem est, littorales hosce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro ratione ætatis ac
„ loci, magnitudine variant: vt scribit [h] Aelianus inquiens; temporis longinquitate Polypi
„ adeo magni euadunt, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur. Sanè monstrum videtur, non Polypus, de quo Carteiæ capto sic apud Plinium scripsit Tre
„ bius Niger. Ostendere, inquit, Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ quinde-
„ cim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroq; brachio complecti
„ esset, clauarum modo torosas: longas pedum triginta: acetabulis siue caliculis vrnalibus
„ peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Hæc Plinius, quem [i] Fulgosus quoque secutus videtur, qui narrans de simili bellua historiam, quam postea referemus, eius caput immensum fuisse tradit, hor-
„ rendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus qui illud inspexit, putauit quindecim amphora-
„ rum quę in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere, Brachia autem ingentia

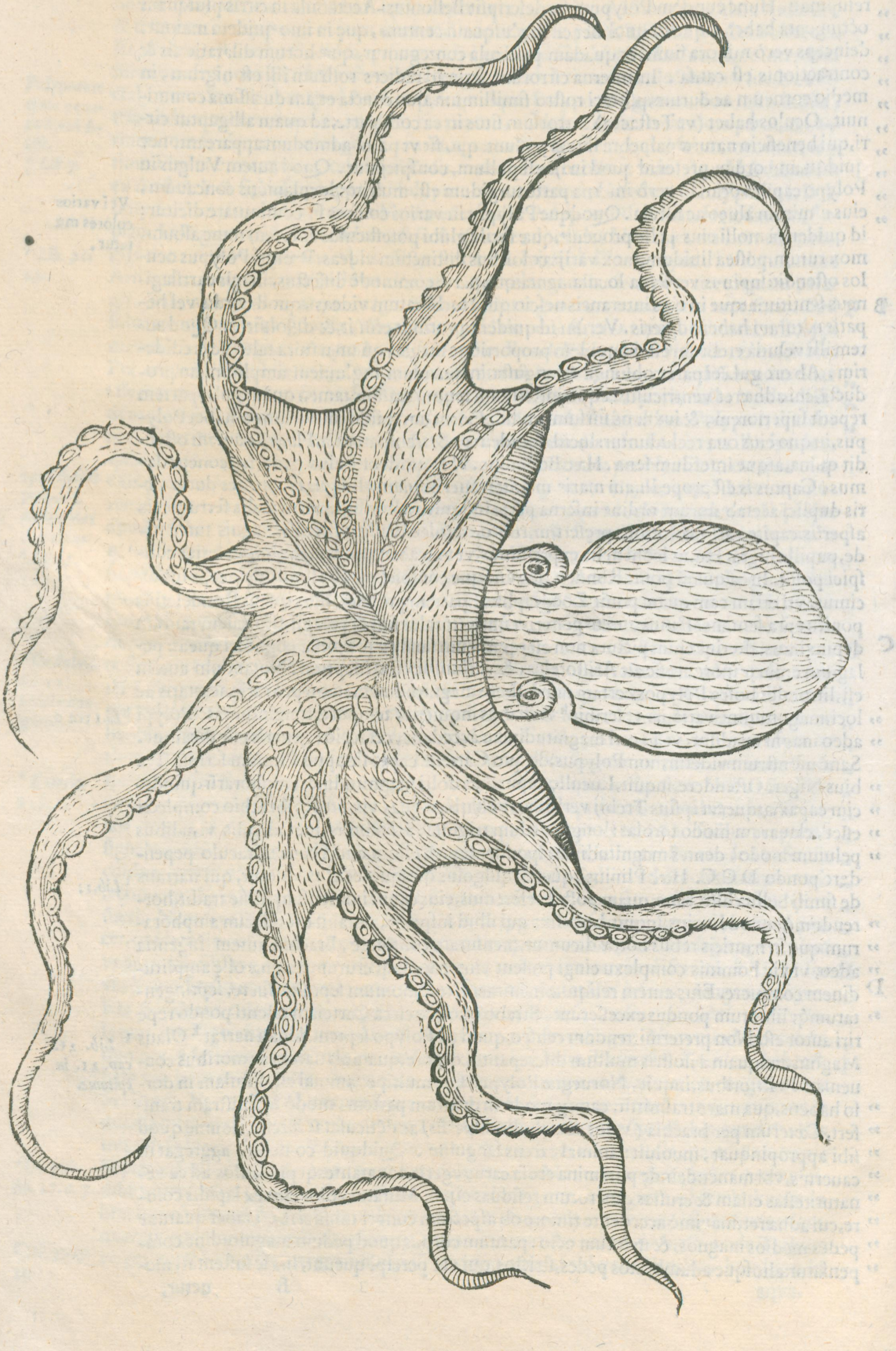
h Li. 13 ca. 6

i Lib. 1.

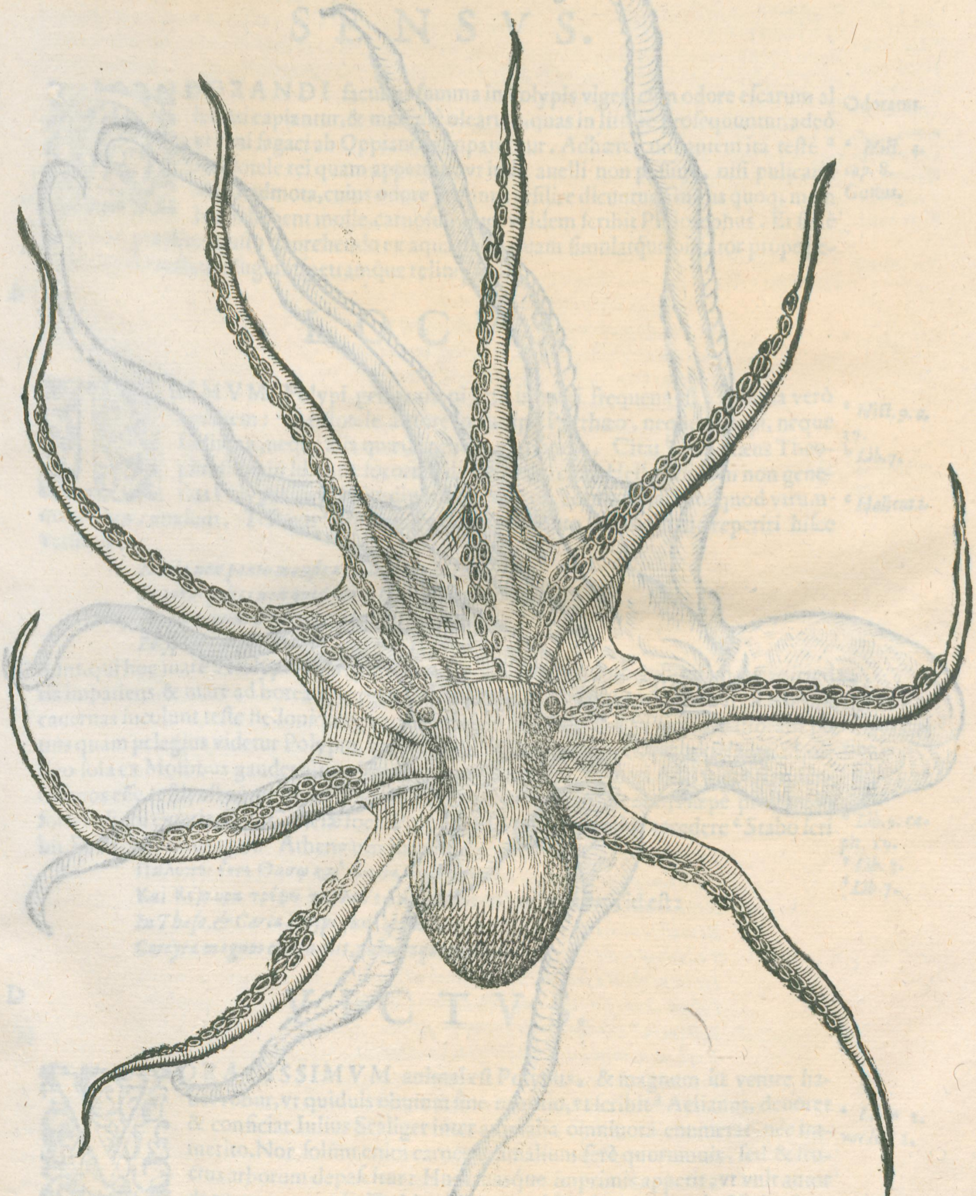
D „ adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaq; crurum magnæ ollę amplitudinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingen-
„ tarumq; librarum pondus excesserunt. Strabo quoque circa Carteiam talenti pondo reperiri autor est. Non pretermittendum censeo, quod de Polypo septentrionali narrat [k] Olaus Magnus, tanquam à nostris multum discrepante corpore, quamuis natura ac moribus conueniat: In littoribus, inquit, Noruegiæ Polypus siue multipes animal est, fistulam in dor-
„ so habens, qua mare trasmittit, eamq; modò in dextram partem, modò in sinistram trans-
„ fert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis dispersis) ac dẽticulatas forcipes, omne quod
„ sibi appropinquat, inuoluit: animal carens sanguine. Quidquid comedit, aggregat in
„ cauernis, vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea ve-
„ natur: testas etiam & crustas cancrorum residuas eijcit. Mutatur color eius ex lapidis colo-
„ re, cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum congri inimici sui. Habet quatuor
„ pedes medios magnos, & in totum octo. paruum corpus quod pedum magnitudine com-
„ pensatur: aliosque adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queunt, his se sustentat, mo-

k Lib. 21. cap. 21. in epitome.

Polypus in quo vna tantùm acetabulorum ſeries exprimitur.



Polypi alia icon cum duplici acetabulorum ordine.



Polypus idem prona parte depictus ex Zoographo.



A uetur,& tuetur,tum etiam apprehendit, quidquid à se fuerit remotum: supinusque adhæret saxis, vt vix amoueri possit, nisi re aliqua fetida admota. Hoc Olaus Magnus, seu mauis autor, qui eum in epitomen redegit.

SENSVS.

Odoratus. Gustus.

ODORANDI facultas summa in Polypis viget, cùm odore escarum allectati capiantur, & maximè olearum, quas in littore prosequuntur, adeò vt cani sagaci ab Oppiano comparentur. Adhærescunt autem ita teste [a] Aristotele rei quam appetunt, vt inde auelli non possint, nisi pulicaria „ herba admota, cuius odore protinus resilire dicuntur. Gustus quoq; mem„ brum habent molle, carnosumque, vt idem scribit Philosophus. Et sanè „ exquisito præditos gustu deprehendo ex aqua dulci, quam simulatque piscator prope petram effuderit, statim fugiunt, petramque relinqunt.

[a] Hist. 4. cap. 8.

B

LOCVS.

PRIMVM Polypi genus omni ferè in mari frequens est; reliqua verò non item: [a] Aristotele autore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Bolitenæ, neque alia quædã genera gignuntur. Citat [b] Athenæus Theophrastum in libro de locorum differentijs, circa Hellespontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare sit, ac minus salsum: quod vtrumque Polypo noxium. Testatur [c] Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hisce versibus.

Noxia non ponto monstra educantur in isto,
Et parui pisces non quidquam hostile timentes
Securi viuunt vndis, procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq; Paguri.

[a] Hist. 9. c. 37.
[b] Lib. 7.
[c] Halieut. 1.

C Sunt, qui hoc mare à Polypo vitari putant, quia sit animal ob imbecillitatem suam frigoris impatiens, & mare ad boream vergens assiduis imbribus ferè sit obnoxium. Saxorum cauernas incolunt teste Bellonio, nec vada apprehendũt, vt scribit [d] Plinius. Littoralis potiùs quàm pelagius videtur Polypus, vt ex Aristotele conijcere licet, quando inquit: Loligo sola ex Mollibus gaudet alto, vitamque pelagicam agit. In mari Adriatico frequentissimos esse, testis est autor de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs sæpè prostare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere [e] Stabo scribit. Et Archestratus apud [f] Athenæum inquit.

Cur nõ sint in mari Euxino.

Πώλυποι ἔντε Θάσῳ καὶ Καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλούς, μεγάλους τε τὸ πλῆθος, id est:
In Thaso, & Caria Polypi sunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit, numeroque multos.

[d] Lib. 9. capit. 29.
[e] Lib. 3.
[f] Lib. 7.

D

VICTVS.

VORACISSIMVM animal est Polypus, & magnum in ventre habet robur, vt quiduis obuium sine negotio, vt scribit [a] Aelianus, deuoret & conficiat. Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito. Non solùm enim carnes animalium ferè quorumuis, sed & fructus arborum depascitur: Humanasque imprimis appetit, vt vult autor de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad cõficiendum hominem in aqua nullum hoc atrocius esse animal, luctari complexu atque sorbere, & numeroso suctu detrahere, ac in naufragos vrinantesque impetum facere. Frequentissimum ei cibum esse refert [b] Aristoteles Conchularum carnem, horum autem Conchas cõplexu crinium frangit. Itaque præiacentibus testis cubile eius deprehenditur, ut scribit [c] Plinius. Omnia in domum comportat: dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur. Iulides non edit, vti canit † Oppianus, sed Carabos, quos quo astu

[a] Libro 1. var. lect. 1.
[b] Hist. 8. capit. 2.
[c] Libro 9. cap. 29.
† c. 2. Halieut.

Cancris victitant, & Paguris. [d] De Animal. 1. c. 32. [e] Lib. 1. capit. 37. de Animal. [f] Lib. 9. Animal. c. 45. Olea delectantur. [g] Lib. 7. Ficis veſci. [h] 4. Alcuct.

capiat, vbi de ingenio, & induſtria eius diſceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Paguris victitare obſeruauit Bellonius. Viſus eſt, inquit, nobis Polypus in portu Cocyræ nigrę integram horam cum Cancro decertaſſe. [d] Aelianus autor eſt carnes quoque Locuſtarum quandoque exugere, & ſuccum earum exhaurire. [e] Idem ſcribit teſtimonio piſcatorũ eum in terram progredi ad oliuæ germen in littore poſitũ. Et [f] alibi Polypos, inquit, & Oſmylos in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus ſubripientes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant) ſæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſumunt; & pro commiſſo ab eis furto, fructuum dominis ipſos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit [g] Athenęus, olea delectantur. Eius truncum flagellis amplexos ſæpè offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & fructum mandentes nunnunquam deprehenduntur, vt Clearchus ſcribit, de ijs quæ in humore degunt. Idem quoque ait eo argumẽto cognoſci Polypos, oleæ amantiſiſimos eſſe, quòd ſi oleæ ramum in mare demiſerit, vbi Polypi ſint, ac aliquãtulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. [h] Oppianus quoque, quàm ſint oleæ amantiſſimi hiſce verſibus declarat Lippio interprete.

Palladijs gaudet ramis fœlicis oliuæ
Polypus, & glaucis folijs (mirabile dictu)
Corripitur, gliſcitq́; comas, frondesq́; virentes.
Eſt totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris ſtat ſplendida baccis
Arbor, & expanſis conſurgit littore ramis,
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt veſtigia tecta ferarum,
Atque feras prendunt, dominos ad luſtra trahentes.
Sic virides ramos gliſcit frondentis oliuæ
Polypus, & ſubito ſalſis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco lætus, radice ſub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus,
Inq́; ſinus primum puerilia brachia iactat,
Atque cupit niueo connectere brachia collo.
Sic eſt Palladiæ ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum,
Nunc iſtum, veluti peregrina ex vrbe reuerſus,
Collectos vna dulces offendit amicos,
Extenſus manibus cupidè complectitur omnes.
Celſa non aliter obrepunt abiete fontes
Nexu hederæ, & ſurgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longè latèq́; per omnes
Tolluntur ramos ad ſumma cacumina tenſæ.
Sic lætus glaucæ ſua brachia nectit oliuæ
Polypus, hunc ſimilem dulci quis dicet amanti.
Poſtquam Palladijs ramis exempta cupido,
Expleuitq́; animum folijs, ſeu fronde virenti:
Protinus æquoreas obrepit lætus ad vndas.
Talis amor frondis, vel tam furioſa cupido
Hunc capit, & tali piſcator fraude peritus
In medium iactat plumbum quod fronde reuincit
Palladia: & piſcis ramos non temnit oliuæ,
Sed ſociam prendit frondem, nec deſerit vnquam;
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non odit viridem iam iam moriturus oliuam.

[i] Hiſt. var. 1. cap. 1.

Salſamenta quoque eſſe ex hiſtorijs admirandis, quas infrà inter hiſtorica recenſebimus, fiet manifeſtum. [i] Aelianus tanta auiditate ſcribit piſces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abſtineant; refertque qui minores retibus incluſi capiuntur, maiorum eſcam fieri. An verò brachia ſua edat tempore penuriæ, rurſumque renaſcantur,

A tur, ſumoperè apud ſcriptores antiquos controuerſum inuenio. Athenæus peruetuſtos citat Poetas, qui id aſſirmaſſe videntur, vt Alceum, qui canit.

Εδω δ' ἐμαυτὸν ὡς Πολοπους: ideſt

Me ipſum, vt Polypus, comedi.

Et paulo pòſt: In penuria inquit cibi aiunt ſeipſos comeſſe. Hoc ſcripſit Comicus Pherecrates in fabula cui titulus eſt Agreſtes, his verbis:

Ει θρύσκοισι (malè legitur in Athenæo θρυσκουσι) καὶ βρακάνοις καὶ στροβίλοις ζῶ.

Οπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερ τοὺς Πολυποδας

Νύκτωρ περι τρώγειν ἔντος (male etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.

Agreſtibus oluſculis & carduis viuere,

Quumq́; vehementer eſurirent, Polyporum inſtar,

Noctu digitos ſuos intus arrodere,

Diphilus in Mercatore,

Πολύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας

Ου περιβεβρωκὼς ἑαυτόν ἐςι φίλτατα. ideſt:

B *Polypus omnia hic habet integra brachia:*

Seipſum is non circum arroſit o amiciſſima.

Sed & huius rei ante alios [k] Heſiodus non ignobilis poëta meminit.

[k] *In Erg.*

Ἤματι χειμερίῳ, ὅτ' ἀνόςεος ὃν πόδα τενδει,

Ει τ' ἀπύρῳ οἴκῳ, καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι. hoc eſt:

Tempore hyberno, quando exoſſis Polypus ſuum pedem arrodit,

Inque frigida domo & in habitaculis triſtibus.

Oppianus [l] Vrſos ſcribit in terra ſuos pedes lambere ac ſugere, vt Polypos in mari his verſibus.

[l] 3. *De Venat.*

Τοῖον ὑπαὶ βενθεσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης

Πουλύποδες σκόλιοι παρὰ κύμασι μητίσαντο:

Χείματος οἱ μεσατον κουεοἶω πνείοντος ἐνιπλω

Κευθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.

Αὐταρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν ἐυτροφον ἀνθήσειεν

C Ακρέμονες σφισιν ὦκα νεοι παλιν ἀλθήσκουσι

Καὶ πάλιν εὐπλόκαμοι δολιχὴν πλόουσι θάλασσαν

Gabriel Bouuerius ſic hoſce tranſtulit.

Sic in gurgitibus longè lateq́; profuſis

Intorti faciunt Polypi graſſante rigore.

Inque crepidinibus ſe condunt æquoris alti

Et ſatiant ſpiris rodentes dira palati.

At cum ver campis fragrantes reddit honores

Sponte repubeſcunt Polypi ſemeſa flagella

Ac freta peruadunt ijſdem ſluctuſq́; ſonantes.

Et rurſus alibi, interprete Lippio:

Polypodes gelidanon verrunt æquora bruma,

Formidant rapidas vento impellente procellas,

Et curuis degunt antris, torpentq́; veterno,

Abſumuntque pedes longos vel non ſecus ac ſi

D *Carnes non paſcant proprias, quæ ſæpe renatæ*

Exaturant dominos, Neptunus munera donat,

Fœcundatq́; pedes in pabula grata natantum.

„ His etiam ſubſcribit Aelianus: Polypus, inquit, cùm alijs cibis paſcitur (eſt enim edaciſ-
„ ſimus, ad fraudemq; & inſidias callidiſſimus) tum verò ſua ipſe membra conficit. Nam ſi
„ præda eum deficiat, brachia ſua deuorat: ac ventre ſic ſaturato, inopiam venationis leuat:
„ deinde renaſcitur ei quod deeſt: hoc tanquam promptum prandium ad famem reſtinguen-
„ dam comparante ipſi natura. Et [m] Plutarchus, Polypus, inquit, ſub brumam ſeipſum vo-
„ rans corrodenſq; deſidet.

[m] *Lib. Virtu animal &c.*

„ Εν ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι:

„ Adeo vel piger vel ſtupidus, vel certè vētre tam rabido, aut his forſan obnoxius omnibus. Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici κολοβόποδας. Et Proclus in Heſiodum Διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Id eſt, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed cur hoc, inquit Maſſarius, veriſimi-

le eſſe

le esse non potest, vt Polypis interdũ à seipsis,& interdum à Congris brachia prærodi con- E tingat, quando & Cercopithecos desiderio carnis comedendæ correptos caudam sibi rodere videamus? Nam [m] Aristoteles, inquit: Quod autem nonnulli aiunt Polypum seipsum comesse falsum est; sed aliqui sua brachia corrosa habẽt à Congris.[n] Plutarchus quoque falsum id esse scribit. Et [o] Athenæus, à Congris, inquit, persequẽtibus,& infestis eius sic pedes lacerantur. Quapropter malè Proclus commentator in Hesiodum à Paguris eos exedi citat ex Aristotele. Præcisa brachia renasci, vt lacertis caudã, autor est Plinius. Non prætereundum Eledonem quibusdã dici ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipsa se rodat. Sed alij pleriq; de Polypo simpliciter, non de Eledona specie eius priuatim hoc tradunt. Græci quoque Polypum αὐτόφαγον nominant teste Dalechampio, in suis ad [p] Plinium annotationibus.

[m] Hist. 8. capit. 2. [n] Lib. de soler. animal. [o] Lib. 7. [p] Lib. 9. capit. 29.

GRESSVS. NATATIO.

NON desunt, qui Polypum in terram descendere tradant. Aristoteles in F primis, Mollium, inquit, vnus Polypus (crura enim ei quàm cęteris lõgius cula,& gradiẽdi facultate prædita sunt) exit in siccum, graditur per aspe- riora, vitat leuia. Idem ex eo [a] Athenæus: In siccum, inquit, exire nonnunquam visi sunt, asperis præcipuè locis: læues enim odere. Et [b] Plinius: soli, inquit, Mollium in siccum exeunt duntaxat (Aristoteles μάλιστα) asperum, leuitatem odere. Idem [c] alibi. Exeunt in terram,& qui marini mures vocãtur,& Polypi,& Murænæ. Quæ proculdubio ex Theophrasto transcripsit Plinius, nimirum ex eius libro, qui de ijs, qui in sicco versantur, inscribitur, hodieque περὶ ἰχθύων, hoc est de piscibus. Polypo, inquit [d] Iulius Scaliger, pedes sunt vix hac appellatione digni. ita enim in solido sub aquis ingreditur, vt humoris beneficio suspensus fluctuet. In sicco ambulatio cùm pulsu,& tractu fiat, alterum solum est in Polypi motu; qui neque gressio, neq; reptio est, tractus scilicet, acetabulis enim iactis procul, vt cuique applicuit, id apprehensum tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita subuehit sese in eam partem, cui adhæserit. Natat teste Aristotele,& pinnis,& pedibus: βαδίζει, inquit; δὲ τὰ τῶν ἑκατέρων, (scilicet πτερυγίων καὶ πόδων) ὥσπερ Πολύπους. ex eodem pinnulam alueum ambientem minimam, minimeq́ue conspicuam esse probaui superiùs: Plinius tamen pinnas ei G prorsus negat, quòd pedes vicem pinnarum ei pręstent. [e] Oppianus.

Pisces æquoreis alij voluuntur in vndis:
Polypodes multis sparsi per membra flagellis.

Natat obliquus, inquit Aristoteles, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomine appellatum est. Atque ita efficitur, vt cùm natat, prospiciat in aduersum: (nam oculi suprà sunt constituti,) & os habeat ex aduerso. caput illud Polypis quamdiù viuunt, prædurum,& quasi inflatum est. Quæ sic ex eo repetijt Plinius: Natant obliqui in caput, quod prædurum est suflatione viuentibus.

Exitus in siccum. [a] Lib. 7. [b] Lib. 9. capit. 29. [c] Lib. 9. capit. 19. [d] Exerc. 218 [e] Lib. Halieut. 1.

RESPIRATIO.

POLIPODES pisces scribit autor libri de vtilitate respirationis Gale- H no adscripti, nutriri aëre externo influente perporos; nõ aliter quàm cætera exanguia, in quibus modicus est calor. [a] Aristoteles aquã per cauum eos respuere ait, quod supra eam partẽ sidit, quam nomine capitis prosequimur. Theofrastum laudat [b] Athenæus scribentem in libello de ijs, quæ in sicco degunt, respirationis gratia siue ad temperandũ calorem internũ omnibus viuentibus ἔμφυτον, aquã maris non admittere, οὐ δέχεσθαι τὴν θάλατταν. Sanè liber hic Theofrasti, quamuis non extet integer, superest tamen integra adhuc illius sententia hæc, quam paulò pluribus lubet verbis describere: est enim locus eximius: eum sic vertit Isaacus Casaubonus. Illud, inquit, mirum, an possit vllũ animal partibus ijsdem instrumentalibus, modò aërem trahere; modò aquam recipere. magis tamen fortasse mirabile, si modò quidem aër sit aptus,& congruens ad refrigerationem (aut quidquid est id quod respirationem confert) modò verò aqua: ambo namque simul admitti non queunt. De Polypis minus mirum: quia illi maris aquam nõ recipiunt. Quocirca parum se in Ari-

[a] Libro de resp. [b] Lib. 7.

stotelis

A stotelis & Theophrasti philosophia versatum prodit interpres Athenæi, qui locũ Athenæi & Theophrasti tam absurdè accepit, vt vbi inquit Atheneus, ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατριβόντων ζώων, ἐκδέχεσθαι φησὶ τοὺς Πολύποδας τὴν θάλατταν, verterit: Idẽ libro de ijs quæ in sicco versantur, scriptũ reliquit, è mari Polypos egredi. Zoographus putat Polypos mare nõ recipere refrigerationis gratia, vt suis branchijs pisces: sed dũ cibũ capiunt, obiter admittere; idemq; mox per fistulam, vt Cete reddere. Quæ sanè sentẽtia ab Aristotelis placitis non abhorret, in quibus sic scriptum reperio. Fistulam ante alueum positam supra brachia gerit cauam, qua mare transmittit, quantum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit. quæ sic tradit Plinius, Est Polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare.

Dalechampij error.

CAPIENDI RATIO.

FACILIS est eorum captura. Nam vel strepitu audito, vel piscatore viso, minimè cedunt, aut fuga sibi consulunt, vt reliqui faciunt pisces, sed aut B saxis quę in promptu fuerint, se applicant, aut captantis manum apprehendunt, & cruribus se alligant. Est nihilominus capiendi quædam inuentaratio, cum captu difficilem esse dicat [a] Antonius Liberalis, quod se ijs quibus adhæserit locis, assimilet, atque colorem soli suprà quod fertur, æmuletur, vt ab eo discerni nequeat. Oliuæ germina quæ ab ijs amari diximus superiùs, piscatores colligant, vt scribit Oppianus, in fascẽ, plumboq; in medium indito, à nauicula trahunt: quem statim amplexus aliquis Polypus, hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus. Tarentinus ceu escam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robustum quid vinculo deligari scribit, item Vocarim & Andas. Polypus, inquit, autor de Natura rerum, cornu cerui, vel storacis (styracis) ficci suffitu deluditur & deprehenditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat vasa (nassas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis & Sepijs capiendis ex salis hammoniaci drachmis sex, butyri caprilli drachmis octo, optimè leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipsos, aut validas vittas inũgit, pisces siquidem peredentes haud facile diuellentur: tũ verò aditam extrahito, inijcitoq; in scaphã Carabos, Buccinas, Purpuras, & alios quicunque fuerint pisces. Bellonius esca captos facilè C in sublime efferri testatur: sed vbi extracti extra aquam, aërem senserint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. [b] Te e eodem Perenses piscatores eos retibus capiunt in Propontide, vt alios pisces: captorum autem brachia diducunt & explicant, dentibusq; eorum rostrum confringunt: nisi enim occiderent, è cymba effugerent. Sed quia quandoque petris tam firmiter adhærecũt, vt vix auelli queant, cunila admouenda est: ita enim protinus resilient, inquit Plinius. Simocatus ait Piscatores Polypum petris tenaciter adhærentem, dulci aqua perfundere, & facile auellere: [c] Athenæus verò, si quis ante cubilia salem asperserit eos statim egredi: à Cancri chelis retentos admoto ipsis gramine liberari [d] Gaudentius Merula. Facile autem eorum fœminæ capiuntur à partu teste [e] Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. Languidi enim tunc sunt & imbecilles.

[a] Li. mirab. nar.

[b] Obser. lib. 1. cap. 74.

[c] Lib. 7.

[d] Lib. 3. memor.

[e] Lib. 7.

NIDVS SEV CVBILE.

POLYPI habitaculum θαλάμην vocant Homerus, Athenæus & Aelianus: Latini quidam nidum, alij rectiùs cubile transferunt, hoc enim D sibi struit Polypus non solùm pariturus, sed aliàs etiam, vt putat Zoographus. Concha tenuiores scabrasq; efficere circum se, velut loricam duram, eamq; modo ampliorem, quo ipsi sunt ampliores, atque de ea quasi latibulo aut casula quadam prodire aiunt, inquit, Philosophus. Et alibi: Conchulis maximè extringentes carunculas vescuntur: vnde fit vt eorum cubilia cognoscant, qui venantur congerie testarum. Idem ex Philosopho scripsit [a] Athenæus. Cùm æstu maris Vlysses in littus abreptus esset ait Homerus, eius cutem sic laceratam fuisse à scopulo,

E Conchis construunt nidum.

[a] Lib. 7.

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λίγγες ἔχονται. id est
Sicut Polypodis è suo domicilio extracti
Acetabulis multi lapilli adhærent.

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in ſiccum exeunte ſcribere, quòd dicat Ariſtoteles cubile ſuum ex Conchis tenuioribus ſcabriſq; eſſe conſtructum. Verùm per λαΐγγες intelligi poſſe puto, non ſolùm lapillos, ſed & tenuia fragmenta teſtarum, ac ſimilia aſpera quæuis, ex quibus ſuum cubile conſtruit Polypus. Albertus Magnus neſcio quid ſuper hac re ſomniet, inquiens nidum conſtruere è lignis, inque eo parere.

λαΐγγες.

SEXVS.

DOCET [a] Ariſtoteles diſcrepare Polypum marem à femina, eò quòd capite eſt productiore, & quod genitale piſcatores appellant, albidum brachio continet. Nam [b] antea hæc ſcripſerat: Marem nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem referat ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur. Neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari feminæ annecti. [c] Athenæus non auſus eſt hanc partem vocare genitale, ſed genitali eſſe ſimile, hunc Philoſophi locum ſecutus. Nam quamuis ſuperius vocet αἰδοῖον, id eſt genitale, loquitur tamen ex piſcatorũ ſententia, ex quorum opinione & hæc tradit alibi, Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema biſurcatum, dorſoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit VVotonus) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quę eſt biſulca & acuta, in coitu vtitur. Alibi Ariſtoteles aliam ponit ſexus vtriuſque differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an verò Polypis tantùm peculiariter, difficile eſt ex ipſis cognoſcere: Nam cùm quomodo Mollia atramentum effundant, quidq; ſingula per dorſum in prona corporis parte ſolidi contineat, oſtendiſſet, Polypumq; nihil eiuſmodi duri ac ſolidi continere, hæc verba ſubnectit. Differunt feminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In femina duplex idem illud, ſupraq; habetur. Vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur.

[a] Hiſtor. 5. cap. 12.
[b] Hiſtor. 5. cap. 6.
[c] Lib. 7.

COITVS, PARTVS, INCVBATIO.

CVM latent, latent autem c r duos menſes, vt teſtes ſunt [a] Ariſtoteles
& [b] Athenæus (qua nquam P s Polypos, binis menſibus condi velit)
idq; hyeme, tunc co ire ſcripſit e ſtotele [c] Athenæus, numeroſaq; pro-
le fœcundos eſſe. Lo cus autem [d] otelis hic eſt. Polypus, hyberno
tempore coit, verno p arit. [e] Eodem te Mollia vt Polypi, Sepiæ, Lolli-
gines modo eodem on nnia coeunt us enim inuicem admotis, com-
plexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Erg ypis coitus cum alter capite vul-
go appellato in terram verſo, nitibundo q; explicat rigitq; ſua brachia, alter ſuperue-
nit, paſſiſque brachijs ſingulis ad ſingul. a ſubiacen cetabulorum conceptu mutuo ad-
hæreſcit. Marem etiam nonnulli aiunt g erere qu nitalis ſpeciem refert ſuo brachio,
in quo duo ampliſſima acetabula habent ur, nert quaſi conſtare porrectum, ad me-
dium vſque brachium confirmant, totu nq; nar inæ annecti. Quod ſic tranſcripſit
[f] Plinius. Polypi (nempe ſuperueniunt) ci ine vn inæ naribus annexo. ad quæ verba
notat Dalechampius, Plinium apud Ariſto — telem ſe μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncq; Ga-
zam eſſe ſecutum, quando, inquit, crine vno fiſtu nexo. Et paulò infra idem Plinius:
ſed Polypi in terram verſo capite coëunt. C Quo n vltimi brachij parte extrema biſur
cata, quam putant VVottonus & Saluianus ca biſulcam à Plinio appellari, in coitu
vtatur, falſum eſſe ſcripſit [g] Ariſtoteles, inquie ni atus ille interior idem excrementi &
Vuluæ eſt, tum in Mollibus, tum in Cruſtatis. nim qua ſemen genitale per meatum
emittant, idq; parte corporis ſupina, qua putan iſtat, & mare illabitur, faciunt. Quam-
obrem ea parte mas cum femina copulatur. Na i mas, ſiue ſemen ſiue membrum, aut
aliquam virtutem, ſiue vim aliam mittat, admoue ad meatum Vulualem neceſſe eſt. Cri-
nis verò inſertio maris Polypi per fiſtulam, qu piſcatores crine coire Polypos aiunt,

[a] Hiſtor. 5. cap. 12.
[b] Lib. 7.
[c] Lib. 7.
[d] 5. Hiſtor. cap. 12.
[e] Hiſtor. 5. c. 6. de gen. 1. cap. 15.
[f] Lib. 9. c. 51
[g] De gen. ani. 1. c. 15

complexus

A complexus gratia fit: non quaſi inſtrumẽtum id ſit vtile ad generationẽ: etenim extra mea
tum corpusq; eſt. Hæc ille; cui quoque ſubſcribit Rondeletius. Cùm enim ex Ariſtote-
le dixiſſet brachio vno, quod pudendi ſpeciem referat & in quo duo ſunt acetabula coire
quorundam ſententia, hæc ſubdit verba. Sed hæc, inquit, ſomnia eſſe anatome certò de-
monſtrat. Mihi ſæpius Polypos diſſecanti, nunquam viſa ſunt acetabula iſta maiora in
vno brachio quàm in alio, præterquam primo & maximo Polyporum genere, in quo non
duo in vno brachio, ſed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus ma-
xima comperias, in alijs generibus minimè. Quod ſi ſemen (per) hæc emitteretur, neceſſe
foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: feminam quoq; eodem mea-
tu ſemen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non poſſe fatebuntur omnes qui Polypos vide-
runt: & ouorum in inferiori alui loco ſitus neceſſariò conuincit alio quàm brachij aceta-
bulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur ſententia, qui fiſtula parere affirmarunt.
Hæc Rondeletius. Eos autem fiſtula parere, Ariſtotelis & Athenæi quoque fuit opinio.
[h] is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis ſui parte quę fiſtula
B dicitur. Et eum ſecutus [i] Athenæus: fiſtula, inquit, quæ corporis meatus eſt oua racematim
pariunt. [k] Plinius tamen ore eos parere ſcribit. Longo tempore coitum abſoluũt, vt idem
ex Philoſopho tradit, adfertque rationem; quia, inquit, ſanguinis ſunt expertes. Pariunt
autem oua, de quibus multa [l] Philoſophus. Ouum, inquit, veluti cirrum edit fructui
populi albę ſimile. Perquam fœcũdum hoc animal eſt. Nam de eo, quod ediderit, copia in-
numera prouenit. [m] Et rurſus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, intus
humorem candicantem concolorem totum, atque æquabilem continens. Tanta eſt eius
oui vbertas, vt vas impleat amplius capite Polypi ipſius. Rationem quoque alibi reddit,
cur eiuſmodi ouum ſit ſimplex. Ouum, inquit, maximè indiſcretum eſt in Polypis, ut ſim-
plex eſſe videatur: cuius rei cauſa eſt forma corporis, quæ ſimilis vndique eſt. [n] Et rurſus:
Polyporum ouum ſimplex eſt. cauſa eſt forma eorum vteri, quæ ſpecie rotunda congloba
taque eſt: fiſſio enim eius iam repleti incerta eſt. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo
tempore ex eo fętus excludatur, quantaque ſit eius oui fœcunditas, [o] alibi pluribus ſic do-
cet. Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum concipiunt candidum, quod indies are-
dinum (arenidum legunt alij quod eſt cute, & teſta dura obtectum) quale illud cruſtati
C generis euadit. Edit Polypus ſuum ouum, vel in cubilibus, vel in figulino, vel in aliquo
alio cauo, ſimile labruſcæ florentis racemulis, (βοτρυδὸν, racematim cohærens) aut fructui
populi albæ, vt iam dictum eſt. Pendent vtique per cubile oua tanta fœcunditate, vt colle
ctis vas impleatur longè amplius, quàm caput ſit, quo continebantur. Polyporum itaque
ouis diebus quinquaginta maximè ruptis, Polypuli modo Araneorum perquam multi
exſerpunt, quorum natura ſigillatim nondum conſpicua eſt, quanquam forma ſatis tota
apparet: ſed ob exiguitatem, imbecillitatemque copia interit. Iam nonnulli adeò ſpectan
tur exigui, vt nulla partium conſtent diſtinctione, quamuis ad tactum moueantur. Quæ fe
rè cuncta ſic interpretatus eſt [p] Plinius. Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (melius
ſimilata in caſtigato codice legitur, vt notat Saluianus) pampino tanta fœcũditate, vt mul
titudinem ouorum cuncti recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quin-
quageſimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Autor de Natura rerum,
itemque Albertus Magnus in nido ex ſurculis, & lignis cõſtructo ſpargerę oua ſibi cohę-
rentia tradunt. Ait inſuper Ariſtoteles, oua iam abſoluta ab eis foueri, nec ad paſtum inte-
rim prodire. [q] Et alio in loco, Polypus fęmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore ſui
D cubilis aſſidens brachium ſuper ouis exporrectum tenet. Quod ſic tranſcripſit [r] Plinius:
Polypus fœmina modo in ouis ſedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu
claudit. Eadem quoque habet [s] Athæneus: Fęmina verò, inquit, nunc oua corpore fouet,
nunc oſtio cubilis aſſidens ſuper ea brachia porrigit.

[h] Hiſtor. 5. cap. 6.
[i] Lib. 7.
[k] Lib. 9. ca. 51.
[l] Hiſtor. 5. cap. 12.
[m] Hiſt. 4. cap. 1.
[n] De gen. 3. cap. 8.
[o] Hiſtor. 5. cap. 18.
[p] Lib. 9. ca. 51.
Incubatio.
[q] Hiſtor. 5. cap. 18.
[r] Lib. 9. ca. 51.
[s] Lib. 7.

ÆTAS.

QVAMVIS in centum partes diſſectus Polypus viuat, vt plurima exan-
guia, pręſertim inſecta, tamen breue ipſi æuum natura conceſſit. biennium
enim vix egreditur, vt teſtatum reliquit [a] Ariſtoteles, his verbis: Genus
inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non poteſt: ſua enim
natura tabi obnoxium eſt. Cuius rei inditium cum preſſus Polypus ali-
quid ſubinde humoris emittat, demumq; abſumatur totus; quod fęminis
a partu potiſſimùm incidit. Stupent enim fęminæ, vt neque vndis iactatæ ſentiant, & ma-
nu vri-

[a] Lib. 9. Hiſtor. cap.

nu vrinantis de facili capiantur. Sordeſcunt etiam, nec præterea aſſidendo venari poſſunt. Mares verò alueo tument, & in mucorem lenteſcunt. Indicium, ne bimatum compleant, eſſe videtur, quòd ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facilè grandem Polypum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes ſpectentur. A partu ita ſeneſcere debilitariq́; tam marem, quàm fœminam ferunt, vt vel à piſciculis deuorentur, & facile à ſuis detrahantur cubilibus, cùm antea nil tale ijs vſu eueniat: tum verò paruos, nouelloſq́; quamuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe, quàm grandes confirmãt. Hactenus ille, quem ſecutus [b] Plinius, Polypi, inquit, binis menſibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe ſemper: fęminæ celeriùs, & ferè à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, συντηκτικὸς ἐστι, ex Ariſtotele. συντηκτικὸς autem dicitur in liquorem ſolubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ συντήκεσθαι. Plinius tamen Polyporum σύντηξιν tabẽ appellauit, quẽ Gaza etiam eſt ſecutus. [c] Aelianus autem tam breuis huius vitæ rationem profert, libidinem ſcilicet in maribus ac nimiam ſalacitatem, in fæminis verò partum frequentem. Inquit enim: Ex piſcibus libidinoſiſſimum Polypum, eatenus flagrãti veneris cupiditate incendi ferunt, dum & omnibus corporis viribus exhauſtis debilitatus, & ad natandum & cibaria inquirenda tantoperè infirmus factus fuerit; vt poſtea alijs præda efficiatur. Tùm enim paruuli piſciculi (tum cancelli) tum cancri ipſum exedunt & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno viuere dicunt, fœminamq́; etiam propter crebros partus ocyus conſumi. Hæc ſanè ab Oppiano tranſcripta videntur, qui ſic cecinit Laurentio Lippio interprete.

[b] Libro 9. cap. 30.

[c] Lib. 6. de Animal. capit. 38.

Exitium & triſtes tedas commiſcet in vnum
Polypus, & miſeram vitam cum ſpermate fundit.
Non coitu ceßat, donec deliquerit artus
Robur, & abſumptæ fuerint in corpore vires,
Atque ipſe in fulua iaceat proſtratus arena
Seminecem ſicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miſeræ, & Cancri, multiq́; natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.
Sic perit in coitu piſcis, ſic lumina claudit.
At ratione pari torquetur fœmina partu,
Extremumq́; diem claudit, fœtumq́; reſoluit,
Non oua vt piſces alij ſemota recluſo
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulſa meatus
Fortè per anguſtos veniunt, perimuntq́; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipſis
Cum triſti veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM. SAGACITAS.

ATHENÆVS [a] Polypum ἀνόητον, [b] Plinius brutum vocat, quaſi rationis expertem, quòd ad manum hominis adnatet, nec perſequentẽ venantemuè refugiat. Eſt nihilominus in re familiari callidus, ac ſapiens. Omnia enim in domum comportat [c] teſte eodem, dein putamina eroſa carne egerit, adnatãteſque ad ea piſciculos venatur. Eadem ferè [d] ſic Ariſtoteles: Polypus fatuus quidem eſt, cùm ad manum demiſſum hominis accedat, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat, cùmque conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas, & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum. & paulò pòſt, Conchas, inquit, tenuiores, ſcabraſque efficere circum ſe, velut loricam duram, quamque eo ampliorem, quo ipſæ ſunt ampliores, atq; de ea quaſi de latibulo, aut caſula prodire aiunt. Vnde [e] Antigonus, Polypũ (inquit) alimenta reponere ait Ariſtoteles in ſuas cauernas, & conſumptis quæ uſui erãt, inutilia reijcere, piſciculoſq; ad eiectã cõuenientes captare. Cõchas quomodo diſcindet, & earum

[a] Libro 7.
[b] Lib. 9. capit. 29.
[c] Lib. 9. capit. 29.
[d] Lib. Hiſt. 9. cap. 37.
[e] Mirabil. narrat.

A necet,& earum carnes depaſcatur,audi ex [f] Plinio: Non ſunt, inquit,prætereunda & Lucio
„ Lucullo proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius
„ prodidit,auidiſſimos eſſe Concharum;illas ad tactum comprimi,præcidentes brachia eo-
„ rum, vltroq; eſcam ex prædante capere. Carent Conchæ viſu, omniq; ſenſu alio, quàm
„ cibi & periculi. Inſidiantur ergò Polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne pal-
„ pitatu eijciatur,ita ſecuri graſſantur,extrahuntq; carnes:illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra di-
„ ſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. [g] Hactenus Plinius. Ariſtote-
les ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi, tantum ipſi ineſſe roboris mirum,æquè
atque ea ſolertia,qua eum vti ſcribit Plinius,cùm Conchas venatur. Facilius tamen,quod
ſcribit Ariſtoteles, crediderim. quippe qui teſtetur alibi omnes Polypi partes omniaque
membra robuſtiſſima eſſe excepta ceruice. tangere item ac tenere brachijs ſupinis, mem-
branamq; his interiectam totam extendere.in arenam tamen elapſo,facultatem apprehen-
dendi retinendiq; nullam eſſe. autorq; eſt Maſſarius comprehenſum hominem in terram
deijcere. In hunc autem modum inſidias piſcibus molitur vt ſcribit [h] Aelianus. ſub ſaxa
ſubtectus deſidet,& in harum colorem ſe mutat, vt ſaxum eſſe videatur piſces ad eum tan-
B quam ad ſaxum adnatantes,incautos ſic brachijs ſuis tanquam retibus capit. Id teſtatur [i]
„ Philoſophus hiſce verbis: Sui mutatione coloris venatur piſces, trahit enim ſibi colorem
„ ſimilem, ijs quibus appropinquarit ſaxis:quod etiam cùm metuerit, facit. Et [k] Plinius;co-
„ lorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, & maximè in metu. Eadem cecinit [l] Oppia-
nus his verſibus, interprete Lippio.

[f] *Lib.9.cap.30.*
[g] *Lib.9.cap.30.*
[h] *Li.1.Var.hiſt.*
[i] *Hiſtor. 9 cap.37.*
[k] *Li.9.c 29*
[l] *Hal.lib.2*

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui ſimilem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & ſpiris hominem piſcemq; rapacem
Sic ſubterfugiunt aſtu, vitamq; tuentur.
Si paruos videant piſces prædamq; minorem,
Rurſus & in piſcis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funeſtaq; fata repellunt.

Canit quoque hæc [m] Ouidius, docens vnà quàm cautè piſcatores venantesq; illudat, cir-
cumrodens hamum quo ipſum venari cupiunt,& expuens. ait enim.

[m] *In frag. de piſc.*

Quam cautè hamum circumrodat.

C
At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
Polypus hæret, & hac eludit retia fraude.
Et ſub lege loci ſumit mutatq; colorem
Semper ei ſimilis quem contigit; atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit: hic quoque fallit
Elato calamo, cùm demum emerſus in auras
Brachia diſſoluit,populatumq; expuit hamum.

Quæ ex eodem poëta ſic notauit Plinius: Polypum, inquit, hamos appetere, brachijſque
complecti,non morſu nec prius dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut harundine le-
uatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit. Hunc fortè Plinij locum ſecutus [n]
Iſidorus Polypus, inquit,id eſt multipes,plurimos enim nexus habet. iſte ingenioſus ha-
mum appetens brachijs cõplectitur non morſu, nec prius dimittit quàm hamum circum-
roſerit. Cæterùm vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter ſe non conueniunt
autores. Sunt enim qui in omnem ſe colorem mutare affirment, excepto albo. Sunt qui
petris quibuſuis ſe aſſimilare dicant, vti Theognis & Phocillides, nec non & [o] Ion apud
Athenæum,in Phœnice tragœdia ſic inquiens:

[n] *Li.12.c.9*

Coloris mutatio.

[o] *Lib. 7.*

D
Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπου χροός,

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Ibidem in vulgatis editionibus ſcriptum inuenio Polypum petroſis locis tãtùm ſe aſſimi-
lare ex Theophraſti libro,qui inſcribitur de ijs qui colorem mutant. Θεόφραςος δὲ inquit,
ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χροάς, τὸν πολύποδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μάλιςα
μόνοις συνεξομοιοῦσθαι. Vbi Dalechampius vocem πετρώδεσι aufert, ſic hunc locum ex-
ponens: Theophraſtus libro de ijs quæ colorem mutant, ſcribit Polypum ijs locis fieri ſi-
milem quibus ſe admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Iſaacus Caſaubo-
nus, verius eſſe inquiens aliquid deeſſe quàm ſupereſſe; indeq; in quibuſdã libris lacunę
notã poſitũ,& ſic legendum cenſet, τοῖς πετρώδεσι μάλιςα ἢ μόνοις τόποις συνεξομοιοῦσθαι.

Atheneus correctus.

hoc est saxosis maximè, aut solis locis assimilari, sed hæc quoque lectio præterquam quòd falsa sit, duriuscula mihi visa est. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα τόποις ἐξομοιοῦσθαι. Non enim Polypi saxosis tantummodo locis se similes faciunt, vti prædictæ lectiones docere videntur, itemque autores, quos suprà enumeraui, sed alijs etiam rebus, quib. adhæserint, maximè tamen saxosis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colorem non solùm imitari lapidum, sed & aliarum rerum, quibus appropinquauerint: & eodem in libro alibi colorem soli, supra quod fertur, æmulari tradit. & Iulius Scaliger [p] cũ arenæ colore similem facere canit hisce versibus:

[p] In Atha.

Et concoleres rupibus, saburrisq;
Cirris dolosi Polypi anchoræ ritu
Salacioso, & turbido in freto freti.

Quapropter cùm Plutarchus, Oppianus, & Aelianus dicunt eum se in talem mutare colorem, quali saxum est ad quod accedit, nõ inficiantur alij s præterea rebus assimulari posse. sed cùm plerunque circa saxa versetur, indifferenter saxum, pro alia quauis re, in cuius colorem se mutare solet, vsurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis quàm exactissimè dicetur. Interim quo astu venetur, occidatque crustacea, præsertim Carabos, qui alijs quàm Conchæ, sunt armis prædití, dicemus: qua in re subsequentes hi Oppiani versus, nobis quàm plenissimè satisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio.

Crustacea quo astu venetur.

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit, quamuis sit robore multò
Inferior: curua spectat sub caute quietum,
In dorsum irrumpit, sinuataq; vincula nectens
Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obstruit, & pedibus passis spiracula summa,
Nec spirare potest, nec missos pectore rursus
(Accipere aërios flatus (à piscibus vsque
Alterno trahitur flatuq; remittitur aer)
Carabus oppressus liquidis nunc fluctuat vndis.
Sæpè reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotusq; manet, nec tanto marte duellum
Detractat fulua moriens procumbit arena.
Et veluti paruus infans circum vbera caræ
Nutricis, lac dulce trahit, sic Polypus vtre
De curuo sorbet carnes, & mergit in aluum.

Iam verò à Polypo matrem confici, vbi natus est, autor est [q] Pierius Valerianus; nullũ tamen citat autorem. Fieri hoc ea ratione potest, quatenus post partum, qui numerosus esse solet, moritur mater: quo tempore fit esca suis Polypodijs.

Matrẽ conficit.
[q] Lib. 14. hieroglyp.

ANTIPATHIA.

INNATVM est Polypis odium cum Locusta, siue Carabo, Cammaro, & Astaco, item Congro, & Muræna: quorum quædam, quin pleraque superant, & à quibusdam superantur. Polypi, inquit, [a] Aristoteles Locustas vincunt: atque adeò, vt si ijsdem in retibus senserit Locusta Polypũ, præ metu moriatur. Quæ sic notat [b] Plinius: Polypum, in tantum Locusta pauet, vt si iuxta viderit, omnino moriatur. Et [c] Aelianus: Tam vehementer, inquit, Polypum Locusta extimescit, vt si quando vno, & eodem reti ambo comprehendantur, hæc continuò moriatur. [d] Idem repetit ferè alibi, simulque astũ, quo Locustã superat, exponit his verbis. Locusta ideò inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cùm illius brachia circũplexus fuerit, aculeis, quos in dorso sitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipsam circumplicans, suffocat. Cuius sanè rei haud inscia Locusta, à Polypo summè refugit. Eadem cùm nullius rei metu afficitur, tũ antè versus progreditur non pretensis quidem, sed obliquis, & demissis in latera cornibus, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. sin fugit, & retrocedit: tum penitus dimittit, & laxat sua cornua: & tanquàm remis altiùs demissis scapham propellens, sic sese commouens, multum conficit itineris. Hæc Aelianus. Bellum quoque ei esse cum Congro [e] Aristoteles asseuerat, ab eoque, quem vincunt Locustæ, superari; non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locustam, inquit, [f] Plinius,

[a] Hist. 8. capit. 2.
[b] Lib. 9. capit. 62.
[c] 10. de Animal. c. 38.
[d] Lib. 9. de animal. capit. 25.
[e] Hist. 8. capit. 2.
[f] Lib. 9. capit. 62.

A nius, Conger: rursus Polypum Congri lacerant. Sed Murænę, non Congro hæc [g] Aelia-
„ nus tribuit, sic scribens: Malum ingens, & morbus agrestis, & inhumanus, inimicitia, atq;
„ odium inhærens, penitusq; insitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inex-
„ piabile, atque implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Lo-
„ custa graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atque infestis-
„ sima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius ventrem
„ subiens, iisdem malis eum, vt verisimile est afficit. Hic enim è genere natantium est, ille
„ verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se vertat, nihil ei
„ astutiæ hæ fallaces prosunt: Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Po-
„ lypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhau-
„ rit. Hæc quoque sic cecinit Oppianus, interprete Lippio.

[g] *Lib. 1. capit. 32. de Animal.*

Ex scopulis Muræna ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora summa,
Polypoda inquirit letum prædamq; petentem,
Ille metu pauidus spectat, metuitq; natantem
B *Per tumidas vndas, atque horrida bella parantem.*
Nec vitare potest, nec cauta occurrere fraude.
Hostis purpureum rictum Muræna reuincit,
Polypus extemplo contrà pugnare coactus
Vertitur, & spiris & magnis nexibus illa
Arcet, sub vario flexu, firmisq; flagellis
Nititur, vt pedicas Murænæ, & vincula dura
Præpediat, sed nulla fuga est, nec lubrica membra
Elabi possunt, Muræna fluit velut vnda:
Nunc hostis circa collum, nunc tergora circum,
Nunc circa caudam sinuosa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra palestræ
Ostentantq; diu robur, de corpore sudor
Effluit assiduus, multa contenditur arte:
Atque vndæ in morem nixus luctator vterq;
C *Fluctuat & contra magna vi brachia versat.*
Polypus extensos iactat nullo ordine ramos
Et sudans vana contorquet membra palestræ,
At Muræna ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miserum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illæ
Ore volutantur crudo, subiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt sub dentibus artus:
Atque reluctantur, mortemq; repellere tentant.
Et veluti annosus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramosa, petit densa vestigia sylua
Serpentis, nactusq; locum, tum naribus illum
Attrahit è lustro, figitq; in corpore dentes,
Implicitus genibus serpens fera pectora nexu
Deuincit, collumq; tenet, semesa vorantur
D *Partim membrorum, partim lacerantur acutis*
Dentibus, & diri ceruì laniantur in ore.
Sic miseri piscis luctantia membra mouentur.
Consilium misero, vel quid prudentia prodest?
Quid prodest lapidis proprium sumpsisse colorem?
Quid toties vitasse necem? vitasse voraces
Sub petra pisces; si non latuere dolosæ
Murænam fraudes? sola hæc deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanasq; eludere fraudes:
Tum fœdam & miserata necem, & crudelia fata
Polypus in scopulis duris laceratus inhæret.
Assidet hæc iuxta subridens, verba mouere.
In piscem credas hæc scommata dira referre.

Te vafer occultas? non ſperas fallere demens?
Experiar num te ſcopuli tutentur, & antra:
Aut ſpelunca tegat quæ portis clauſa repentè
Arripiat, raptum ſubito te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere poſſem.
Polypus heu dirum confoſſus vulnere multo
Non duros ſcopulos deprenſaq́, ſaxa relinquit
Implicitus ramis dura ſub caute reuinctus;
Donec ſola loco reſtant connexa flagella.

E

Teſtatur Bellonius, cùm apud Epidaurum Murænas ſecaret, earum ventriculos cirris Polyporum refertos comperiſſe. [h] Plutarchus Polypum ſibi à Muræna & Congro metuere verum eſſe ſcribit, quod ab hiſce malè tractetur, neque lædere viciſſim poſſit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rurſus Carabum illos ſuis cirris in complexum venientibus vincere: quòd tenuitas eorum non ſit aduerſus aſperitatem Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo ſua acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchrè ſuis iambis complexus eſt Philes, vnam etiam Aſtacum ijs annumerans qui Polypum extimeſcũt. Albertus Magnus ait ſe ab expertis audiuiſſe Denticem ſiue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipſum Dentex extrahere non poteſt, fluctuare ante oſtium antri ſiue cubilis tanquam mortuum; hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia ſua extendere, vt attrahat & deuoret, brachium autem ſubito ore comprehendi à Dentice. In Polypos inquit [i] Aelianus ſi quis rutam inijciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit.

F

[h] *Lib. de ſolert. animal.*
[i] *Lib. 1. de anim. c. 37.*

DENOMINATA.

ΠΟλιπόδια dicuntur apud Ariſtotelem & Athenæum Polypi parui, fœtuſuè recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non rectè Polypia, calami aut memoriæ forte lapſu. [a] Hippocrates quoque Polypodia cum Bolbidijs (quæ & Polyporum ſunt ſpecies) aliquando nominat. Πολυπόδιον quoque herbæ eſt nomen apud [b] Theophraſtum & [c] Dioſcoridem. [d] Plinius Polypodion, inquit, noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. radix acetabulis cauernoſa, ceu Polyporum cirri, in petris naſcens. Πολυποδώδης Polypis abundans, vel Polypo ſimilis. Τά πολυποδώδη quæ è Polyporum ſunt genere. Πολιποδίνη ſpecies quædam Polypi, de quo capite ſequenti.

G

[a] *Lib. 2. de morbis mul.*
Polypodiũ herba.
[b] *Hiſt. pl. 9. cap. 14.*
[c] *Li. 4. cap. 188.*
[d] *Lib. 26. c. 8.*

MYSTICA. MORALIA.

HABVERE etiam Polypi ſuos apud mortales cultores, nam olim circa Troezenem, vt Clearchus apud [a] Athenæum commemorat, Polypum, quem ſacrum vocant, neque eum quem Remigantem (κωπηλάτlω, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res ſacras. [b] Plutarchus animæ vim ac facultatem Polypo comparat. Enim vero, inquit, animus res eſt, minimè iners aut exilis aut abiecta, neque cupiditates ſuas quomodo Polypi flagella ſua, tantum vſque ea, quæ eſui ſunt, extendit. Sed has celerrimè præcidit ſacietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rurſus ait à principali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſci, inque corpus extendi, ſicuti brachia à Polypo. Eidem quoque aſſimilatur adulator, vt in hieroglyphicis & prouerbijs dicetur. Academicos Polypis ſimiles eſſe dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame ſuoſmet cirros depaſcuntur. ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in ſuaſmet opiniones mox graſſari, eaſque deſtruere. Stobæus verò refert hoc Carneadem de Dialecticis dixiſſe. Polypi naturam deſcribens [c] Diuus Ambroſius hominem inſtruit, vt proprijs contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, ſic inquiens. Et quia de aſtutia cœpimus ſermonem ſubtexere, qua vnuſquiſq; fratrem ſuum circumuenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere: vt quem vi obtinere non poteſt,

H

[a] *Lib. 7.*
[b] *Non poſſe ſuauiter viu. ſec. epicur.*
Animi vis.
Adulator.
Academici
Dialectica.
[c] *Hexam. c. 8.*
Homo ſit proprijs cõtentus.

A test, circumscribat dolo, & fuco quodam artis obducat: fraudulentum illud Polypi ingenium non prætereibo, qui vadoso in littore petram nactus, affigitur ei, atque eius nebuloso ingenio colorem subit, & simili specie terga obductus, plurimos piscium sine vlla suspicione fraudis allapsos, dum notam non præcauent, & saxum opinantur, cassibus furtiuæ artis includit, & sinu quodam suæ carnis intercipit. Sic spontanea venit præda, & talibus capitur argumentis; qualia sunt eorum, qui ingenium suum sæpè commutant, & diuersas nocendi artes mouent, vt singulorum mentes, sensusq; pertentent, cum continentibus continentiam prædicantes, in cœtu intemperantium tãquàm deuij ab studio castitatis, & demersi intemperantiæ volutabris: vt qui eos audiunt, aut vident, incauta facilitate se credãt eoque citiùs labuntur, dum distinguere non norũt, nec cauere, quod noceat: dum grauior sit, & magis noxia improbitas, benignitatis obumbrata velamine. Et ideò cauẽdi sunt, qui crines suæ fraudis, & brachia longè, lateq; dispergunt, vel speciem induunt, multiformẽ. Et isti enim Polypi sunt, nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum vestigia, quibus irretire possint, quidquid in scopulos suæ fraudis inciderit. Et paulò pòst concludens, inquit: Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam, & salutẽ tuendam: non ad alienam circumscribendam innocentiam. Licet nobis vti exemplis marinis ad profectum nostrę salutis, non ad alienum periculum. Hactenus D. Ambrosius.

B Possunt etiam Polypis diuites assimilari; vt enim illi suis pedibus plenis acetabulis, scopulis, & lapidibus tàm fortiter supini, & auersi adhærent, vt vix auelli possint, nisi fœtida adhibeas, ita etiam suis voluntatibus, ac desiderijs, quæ fluxa tantùm, ac mundana respiciunt, auersi inhærent, donec tandem Deus tanquàm piscator egregius mortem, tanquàm fœtidum quendam odorem naribus admoueat, & ad sanã mentem reuocet. *Diuitiæ.*

Diabolum quoque exprimit Polypus. Is enim facilè homines dum grata suggerit, & oblectamenta proponit, falsos blanditijs suis, nisi Dominus tueatur, in abyssum, & gehennam, ceu in casses quospiam abripit, non aliter ac Polypus incautè hominem è naui brachiorum suorum complexu in altũ pelagus detrahit, nisi ab aliquo sociorum ense rescindatur, ne pars syncera trahatur, vt inquit ille. *Diabolus.*

Scorta item Polypi sunt; nam & hæ amatores suos, quos vel semel tantummodò, ceu Polypus brachijs amplexæ sunt, ita tenaciter detinent in illicito sui amore, vt à diuina gratia abstrahant, & non solùm in profundum illud peccatum immergant, sed & Iro sæpè pauperiores reddant, nisi principijs illi obstent, nec se vinci patiantur. *Mulier mala.*

C De istiusmodi mulieribus loqui videtur [c] Ecclesiastes: *Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum est, & lagena cor eius, vincula sunt manus eius*, & [d] alibi, *à carnibus tuis abscinde illam, ne te abutatur.* [d] *Cap.* 7. [e] *Cap.* 25.

Quemadmodum Polypus obliquè incedit, & caudam habet bifurcatam, fistulamque in dorso, quam quando natat, modò in dextram partem, modò in sinistram promouet. Sic multos fallaces, & proditores, dum obliquè incedũt in actionibus suis, quid facturi sint non diuines, tantùm abest, vt videas: cauda enim, siue finis suæ intentionis bifurcata est; quia scilicet vnum proponunt apparenter, aliud intendunt latenter. Fistulam etiam habent dùm dulcedine verborum suorum tãquàm fistula aliqua alios seducunt, ac sibi adiungunt, qui fallunt etiam, quando ea fistula, ijs inquam blanditijs, ceu Polypus modò in dextram, modò in sinistram partem, hoc est vel apparenter, vel latenter abutuntur. *Proditor, et fallax homo.*

Caput quoque habet Polypus durissimum, in quod obliquè natat, carnesque, cùm consenuerit, durissimas, adeò vt contundere opus sit, vt molles fiant, & in vsum ciborum cedant: sic obstinati, & duræ ceruicis homines, quos Græci σκληροτραχήλους vocant, mentis, atque animi vitijs indurati, nequeunt, aut per spiritualem commanducationem, aut prædicationem resipere, nisi à Deo tribulationis alicuius pœna vel presbytero

D proposita graui pœnitentia fuerint puniti: scriptum enim est ab [e] Esaia. *vexatio dat intellectum*. *Obstinati.* [e] *Cap.* 28.

Sicut Polypus Cãcros, & Conchas in domicilium comportat, carnesque depascitur, testis crustisq; abiectis, quibus nidum sibi fabricet, & pisciculos capiat; sic etiam auari, & fœneratores pauperes, & simplices, bonis suis, vt prædijs, & agris tanquàm carnibus spoliant, indeque domum suam locupletantes, frumenti, & cæterarum segetum recrementa ijsdem vendunt, quò maiorem ab ijs vtilitatem capiant. *Auari.*

HIEROGLYPHYCA.

E

[a] *Hierogly. Lib. 27.*

AEGYPTII ſacerdotes, vt ait [a] Pierius Valerianus, hominem qui rem familiarem ex quibuſcunque rebus, vtilibus ſimul ac inutilibus, nullo diſcrimine, nulliuſque rei ratione habita, congereret augeretque, ſignificare ſi vellent, Polypum pingebãt. Ille enim cùm prodigè & admodum multa deuoret, prudens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & cõuenatur, & in cubili ſuo recondit, ſelectiſq; vtilibus atq; conſumptis, inutilia mox, quippe teſtas, & Cancrorum cruſtas & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum abigit. Deſumptum id eſt ex Horo Apolline, cuius hæc ſunt verba: [b] Hominem, qui vtilia & inutilia male conſumpſerit, indicantes Aegyptij Polypum pingunt; ille enim cum multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum vtilia conſumpſerit, tum & quæ ſuperſunt inutilia, abijcit. & paulò pòſt. eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumpſerit, deſignantes, Polypum pingunt. is enim ſi victu aliunde quæſito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pierius ait Aegyptios Polypum curtum & detruncatum effinxiſſe, cùm ſignificare vellent eum, qui cùm aliena abligurijſſet, ſua quoque abſumeret. Polypus infra Congrum depictus hominem victoria potitum, vti tamẽ ea neſcientem, apud eoſdem ſacerdotes ſignificabat. Nam aiũt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile ſuperari: cæterũ nullam eſſe Congris facultatem vt Polypos depaſcere valeant: quòd ij læuore atque lubricitate corporis, qua ſunt maximè præditi, morſus hoſtium effugiant, & mutilatis tantum aliquando flagellis elabantur. Cum Locuſta ſeu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, ſuæ nationis & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypis imperat, interq; eos primas ſenet. οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας· κρατεῖ, καὶ τὰ προτεῖα φέρει. Sed Ariſtoteles Locuſtam à Polypo vinci autor eſt, plurimiq; àlij idem confirmant, ac ſæpe tanto eſſe terrori, vt ſi Locuſta ijſdem in retibus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerianus tyrãnica in ciues dominatione vtentem, per Locuſtam & Polypũ deſignari ſcribit. Itemq; eum qui ſubito aliquo pauore ita conſternatus attonituſq; euaſit, vt neq; periculum, neq; damnum quod vrgeat, ſentire videatur. Eſt enim ita meticuloſus Polypus, vt & ſtrepitu audito, & piſcatore viſo, ſaxis ſe potius applicet quæ fuerint in promptu, & ad captantis manũ accedat, quàm de fuga ſibi conſulat. Inuenio etiam poeſim exoticam (nam de ſua ſanctiùs ſentiebant Aegyptij) per caput Polypi figuratum notari; quod quidem eſculentis appoſitum ſuauiſſimi ſaporis eſſe perhibetur, cæterùm horrenda prodigioſaq; ſomnia excitare. Quocirca ſiquis futura de inſomnijs conſulturus eſſet, ab eſu Polypi abſtinere ſuperſtitioſè præmonebatur, perinde etiam ne fabas ederet. Perſimilis autem huic poeſis dicitur, quæ fabulas amatoriaſq; illecebras ſectatur, ipſo quidem dicendi lepôre delectabiles, ſed bonis moribus, & honeſtiori diſciplinæ maximè pernicioſas: cuiuſmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuſcemodi poëſim è ſua inculpabili republica ciuitateuè reiecit. Meminit huius comparationis etiam [c] Plutarchus his verbis:

[b] *Hierogly. 2.16.*

Omnium abligurito

F

Victoria vti neſcius.

Imperans ſuæ nationi.

Tyrannus. Mentis attonitæ conſternatio.

G

Poëſis.

Inſomniorum interpreti à quo abſtinendũ

[c] *Lib. de audiẽdis poet.*

Polypodis capiti perhibent bonum ineſſe malumq;.

Nam ſuauiſſimum eſu cùm ſit, difficilem ſomnum facere, ac turbulenta & abſurda viſa excitare creditur. eodem ſanè modo poeſis quoque multa iucunda, & adoleſcentis animo pabuli inſtar conducentia in ſe habet: non pauciora verò quæ conturbent eum, & de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantùm, ſed de poetica etiam licet dicere;

H

Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre
Cultori medicamenta. etenim
Hic amor, hic deſiderium latet, hic quoque blandum
Alloquium, quamuis ſapientem fallere callens.

Quippe illecebræ illæ eius fatuos planè & ſtupidos non attingunt &c. Aegyptij ad hæc, vt ſcribit [d] Pierius, ſi quem ita pertinaci animo amãtem, vt amata relinquere minimè poſſe videatur, ſubito tamen euentu aliquo abalienatum ſignificare vellent, Polypum & pulicariam herbam adpingebant: Polypi enim ita eſcis adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, & quamcunque rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero ſumptum [e] Ouidius luculenter expreſſit:

Diſceſſio ſubita.

[d] *Hierogly. lib. 27.*

[e] *Metamor lib. 4.*

Vtque ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem
Continet ex omni demiſſis parte flagellis.

Eos

A Eos enim potiùs detrunces, quàm possis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, si quis eum de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certè è carne ipsius petræ affixum aliquid relinquet: Admota tamen cunila herba seu conyza, resilire protinus dicuntur, quòd odorem eius ferre non possint. Sunt qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morsu detento intelligendũ contenderent, id quod ex ipsa sese applicandi pertinacia, qua famosus est Polypus, conijciebant. Pierius verò tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem & ignauiam, quæ vitia Theophrastus in Polypo pręcipua deprehēdit, deuoranda esse amatori homini dicendum, delphini in eorum locum promptitudine atque agilitate assumpta: quandoquidem, vt ait Ouidius, *Ingenij est experientis amor:* atq; vbi multa in hanc sententiam disputauit, concludit demum vt,

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

Amoris firmitas.

Vel quoniam diligentissimus est rerum cumulator Polypus, intelligi posse arbitror, facultates licet nulla non cura & diligẽtia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, dissipari inutiliterq; dilapidari. Quàm extemplo enim ait Lysiteles Plautinus, sæuis sagit-B tis percussus est, ilicò res foras labitur, liquitur, & quæ sequuntur. Vel qui delphinum amoris indicium esse ostendi, Polypum versutiæ inditium dicere possem admoneriq; nos eo signo versutiam amanti cum primis appræhendendam, & quod fieri solere Plato dicit, in amatæ rei mores transmigrandum, vti quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuique rei adhæserit, facit. Cæterùm ea potius de causa Veneri Polypum dicari æstimandum, quòd inter pisces sit omnium salacissimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vsu non solùm omnibus penè spolietur viribus & iam ad cibum sibi conquirendum inhabilis reddatur, sed & minimo negotio ab alijs capiatur, & à paruulis quibusq; cancellis & cancris conficiatur &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuscriptis Hori codicibus legi, δυο' πολύπόδες σωνεργομθροὶ καὶ βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμερίαις τροπαῖς σημαίνουσι: quod est, duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, cursum solis quem in brumali conuersione peragit, significare. Quanquam impressorum codicum lectio, quæ est δυό πόδες, nequaquam displiceat. Sed si, inquit, Pierius, progressum exprimere volueris, videndum est, si pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali conuersione sermo est, quæ vt in sphæræ consideratione manifestè C licet inspicere, progressum solis omnino cunctatiorem ostendere videtur. in vltimis enim sagittarij & in postremis capricorni gradibus sol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quàm lentissimè diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit, & eorundem parallelorum ijsdem fermè diebus repetitio, dum conuersio peragitur, vt stare loco potius sol, quàm quoquam motu suo progredi videatur. Quare siue pedes, siue Polypos colligatos accipere malueris, non sum admodum laboraturus: mihi satis fuerit, & codicum super hoc varietatem, & ipsam rei quæ significatur, historiam declarasse. Hactenus Pierius Valerianus, qui non satis mihi declarare videtur, quomodo Polypi solstitium hyemale denotare possunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur scito quod Polypus duobus hybernis mensibus latet in cubili, aut vt aiebat Hesiodus,

Hiemale solstitium

Hori lectio animaduersa.

Igne carente domo prauis contentus in antris.

Quatenus itaque hyemali solstitio conditur, eatenus & eius typum exprimere poterit, non aliter quàm scarabæus mensem quo vnico fouet suum fœtum & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum stercore conficit. Postremò per Polypum saxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui se varijs hominum moribus accommodet, sitq; omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maximè omnium colorem mu-D tare constat, ijsque similem reddere quibus appropinquarit saxis. Sic huic hominem similem esse dicimus, qui pro loco & tempore viuendi rationem aucupantur, seq; eorum apud quos degunt, voluntati atque sententijs in omne obsequium proni dedunt, omni post habita ingenuitate. Qua etiam de causa multi ex priscis autoribus hoc ingenium laudarunt maximè, atque imitandum persuaserunt. Vt † Theognis.

Morib⁹ aliorum se accomodās

† In sententijs.

Πουλύπου νόον ἴσχε πολυπλόκου ὃς ποτε πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hoc est, vt transtulit autor prouerbiorum.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris,
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Idem monet Clearchus libro secũdo prouerbiorum, appositis hisce carminibus, sed cuius poëtæ sunt non indicans.

Πουλύποδ'ος

Πουλύποδος μοὶ τέκνον ἔχου νοον Ἀμφίλοχ' ἥρως
Τοῖσιν ἐφαρμόζων, ὧν αν καὶ δῆμον ἵκηαι

Vertit sic Iacobus Dalechampius.

Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te ijs accommoda.

Ita quoque suadet suauiloquus Pindarus:

Ποντίου θηρος χρωτὶ
Μάλιςα νόον προφέρων,
Πάσαις πολίεσιν ὅμιλει, hoc est,

Marina bestiæ colori
Mentem potissimum aduertens
In vrbibus omnibus versatur.

[e] Lib. 7. Nec ab hoc diuersum est illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat [e] Athenæus.

Ἀνὴρ πολίτης πολύπους ἐς τοὺς τρόπους

hoc est interprete Dalechampio:

Tu rempublicam tractas; esto Polypus moribus.

Hoc sanè ingenio mirè præditus Vlysses, indeque sapiens æstimatus est, & ab Homero πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen qui hoc ingeniũ summopere improbant, vt Phocilides his versibus:

Μηδ' ἕτερον κεύθης κραδίη νόον, ἄλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡ πετροφυης πόλυπους κατὰ χῶρον ἀμείβου, hoc est,

Pectore neue aliud celes, aliudue loquare:
Proque loco variere petris vti Polypus hærens.

[f] Lib. 1. Et Ion tragicus in Phœnissis apud [f] Athenæum.

Καὶ τὸν πετραῖον πληκταναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολυποου χρόος, id est,

Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Adulator. [g] Lib. de adul. & ami. disc. Hinc [g] Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quòd vt hic colorem ad subiecti soli speciem variat; ita parasitus ad audientium voluptatem sententiam studet variare. Cæterùm, inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui se ipsum simulabit variè mutari, ac vituperata qua fuisset adhuc vsus vitæ ratione, tanquam sibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, & rationem victus, & genus orationis. Profectò hac comparatione tanquam aptissima, aliquoties vtitur D. Basilius, vt [h] vbi docet nos fugere oportere blanditias & assentationes, hęc verba ponit: sic & animo varius ostenditur adulator, nunc quod iustum est apud eos qui iusti rationem habent, laudat, apud iniquos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam attigerit, reddit. Et alibi. Effugito, inquit, despiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus esto cõtentus: paupertas cum veraci sufficientia, omni potiundæ voluptati profectò est compoti mentis anteponenda. Non silentio prætererim Polypi dolos ad furacitatem. is cuicunque saxo adhæserit, colorem subit illius, atque adeo, vt piscium complures ad ipsum de improuiso natantes, tanquam ad saxum appellant, paratamq; sese offerant illi versuto malitiosoq; prædam. Talibus eos moribus præditos esse constat, qui perpetuos potentatus subeũt: & ad vsus necessitudinesq; singulas occurrentes sese accomodant: nec in eadem semper voluntate persistunt, sed alij diuersiq; facile fiunt. Sobrietatem cum sobrijs laudant: intemperantes sunt cum intemperantibus: atque ad id quod cuique placet suam omnino sententiam vertunt. Quos euitare facile nemo potest, nec ab eorum insidijs nocumentisq; cauere &c. Clarius rursus eandem sententiam his verbis excoluit [i] alibi. Sed neque, Polypi dolus ac fraus silentio prætereunda est. Is quodcunque in saxum adhæserit, eius colorem imitatur, & obtinet, ac ita multi pisces natantes in Polypum tanquam in petram incidunt, eiusq; veteratoris præda fiunt. Moribus similes sunt ij, qui semper eos adeunt, qui potestate & imperio valent, seque pro rerum & temporum ratione ità accommodant, vt in proposito & sententia nunquam permaneant, sed aliàs atque aliàs se gerant, & pro cuiusq; arbitratu ac libidine mutant sententiam.

[h] Lib. de leg. lib. gentil.

Adulatorũ mores.

[i] Orat. 11. de patien. & tolerant.

HISTO-

HISTORICA.

ADMIRANDAS certè historias de magnitudine, viribus ac robore Polyporum recensent scriptores antiqui, & in primis apud [a] Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius retulit, monstro propiora possunt videri. Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, sed has transcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuasere noctu: concitiq; custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs clauarum modo incussos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroque brachio amplecti esset, clauarum modo torosas, longas pedum triginta acetabulis siue caliculis peluium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem historiam etiam [b] Fulgosus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cùm in Hispania, inquit, piscatores, qui Thynnos condiunt, singulis noctibus aliquid ijs quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obseruarent, non sine ingenti formidine, cũ latratu suo canes ad rem inspiciendã inuitarent, prospexerunt vastã terribilemq; belluam ingenti spiritu, brachijsq; canes à se abigentem: ad quos defendendos accurrentes, qui aderant, varijs instructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognoueruntq; Polypum esse, qui eiusmodi cibi auidissimus superioribus noctibus quod piscatores deesse sibi quærebantur, rapuerat. Huius bellua caput immensum horrendumq; fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram cõtinere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaque crurum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquia in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Hæc Fulgosus. quæ credi posse fidem facit [c] Aelianus qui scribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur: idq; ipsum declarat exẽplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ auditum est, Polypum, cum inusitata ad corporis molem facta progressione ad maximam magnitudinem peruenisset, egregio spreto & neglecto maritimo victu, in continentem processisse, & terrena plæraq; vastasse, & per subterraneum specum Puteolanas sordes in mare transmittentem in maritimam domum adscendisse, vbi mercatorum res, salsamentaq; in magnis vasis essent: brachiorum circumplexione primum vasa strictè comprimentẽ corrupisse, ac deinde salsamenta depopulatum fuisse. Mercatores verò ingressos vbi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerum quas naui aduexissent, numerumq; exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cùm ab insidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes nõ perfossos intuerentur, quisnã populator fuisset, nulla coniectura assequi potuisse. At enim cum reliquias conditorum piscium animaduerterent, eos constituisse, ex domesticis audacissimum armatum intus in insidijs ponendum esse: Polypum verò noctu ad assuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse: & tanquã athletam aduersarium strictissime correptum suffocasse, sic flagellis vasa circumplicãtem perfregisse. Eum porro qui insidias moliretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniaq; conspicua essent, tamen, quoniam solus esset, bestiæ tantæ metu perterritum, hanc non aggressum fuisse, sed sanè mercatoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuisse. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptũ detrimentum, periculi memoria deposita, statuisse simul ingredi, & congredi cum hoste: aliosque inusitati & incredibilis huius spectaculi studio sua sponte sese auxiliatores vnà in domo illa conclusisse. Postea verò quàm sub vesperam in solita dolia fur inuasisset, ex eis partim cloacam obstruxisse partim armis tectis in hostem irruentes, dolabris & cultris acutissimis eius brachia abscidisse non aliter ac frondatores & putatores arborum, robustissimos ramos secant, sic enim sępius membra Polypi circumcidentes, tandem nisi nõ pauco

labore

[a] Lib. 9. ca. 30.

[b] Lib. 1.

[c] Lib. 13. c. 6. de anim.

labore confecisse, atq; oppressisse, & quod quidem admirationem habet, in terra piscem expiscatos, huiusq; belluæ propriam veteratoriam nobis ostendisse. Non minus admiratione digna sunt, quæ se audiuisse, testatur [d] Petrus Berchorius his verbis. Ego etiam semel, inquit, audiui narrari quod piscatores in mari Prouinciæ in littore super carbones Locustas decoqui posuerãt, & cum circa ignem dormirent, ecce vnus Polypus odorẽ Locustæ tractus de mari exit, & ad ignem veniens, qui cùm pede Locustam accipere volens, sed calorem ignis timens ad mare redijt, & quandam tunicam quam loco caputij habet super caput, aqua implens, toties eundo & redeundo super ignem proiecit, qui ipsum extinxit, & sic Locustam accipiens secum ad mare detulisset, nisi vnus de piscatoribus qui hoc videbat, ipsum accepisset, & loco Locustæ super carbones comedendum posuisset. Idem quoq; Berchorius narrat, sed ex aliorum relatu, Polypum se quandoque mortuum fingere, vt tempus expectet oportunum quo effugere possit. Audiui, inquit, quod semel in quadam Prouinciæ villa, Polypus qui videbatur mortuus, fuit emptus à quodam, cuius vxor ipsum in pelui cum aqua ponens decoquendum, cum aliquantulum diuertisset, non inuenit in pelui quæ vndiq; cum quærens nec inueniens, tandem sursum respexit, & super trabem domus Polypũ vidit, qui sentiens calorem aquæ, per catenã qua peluis pendebat, sursum ascenderat, vnde ipsum decoquendum retraxit. Postremò aquilam, à qua raptus erat, Polypum in mare detraxisse suisq; implicasse cirris narrat [e] Aelianus his verbis: cùm in saxum non admodum è mari eminens Polypus aliquando correpens ascendisset, ibiq; explicatis brachijs summa cum voluptate, quod frigida tempestas esset, à tepore solis calesceret: neque sanè se in saxi colorem vertisset, quod quidem ipsum cùm ad declinandas, tùm magis ad moliendas piscibus insidias facere solet: aquila acris & acuta in videndo, prædam, non quidem sibi futuram bonam, paratam & promptam sibi & suis pullis perspicuè cernens, quanto potuit maximo alarum impetu in Polypum insiluit: sed & piscis hic circumplicantibus aquilam & pertinaciter adhærescentibus cirris, in profundum detraxit, hostem capitalissimum, simul & interfecit: quæ quidem lupus hians (vt est in prouerbio) inani spe illusa, deinde in mari mortua fluitabat. Hactenus Ælianus.

[d] Lib. 9. cap. 94. reduct. moral.

Aquila à Polypo detracta ĩ mare.

[e] Lib. 7. de anim. c. 11.

PRÆSAGIA.

CV'M in terram excurrit Polypus, & saxa amplectitur, indicium est venti iam iam prorupturi, vt tradit [a] Plutarchus, caussamq; putat esse carnis molliciem, nuditatem, ac tenuitatem, qua frigus difficulter ferre potest.

[a] Quæst. natur. 18.

PROVERBIA.

PROVERBII specie dicebantur olim homines stolidi stupidiq;, vel rapaces & vncis vnguibus Polypi. Siquidem, inquit prouerbiorum autor ob eam caussam Polypo stultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis vltrò mouetur: nec aliter capitur, nisi quòd non cedat. Adscribitur autem rapacitas, tenacitasq; quod quidquid brachiorũ flagellis nactus fuerit, suctu trahat ac retineat. [a] Plautus:

Ego istos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent

Nihil autem vetabit, quominus Polypos appellemus eos, qui semet in omnem habitum vertunt omnibus assentantes. Quapropter idem autor adagiorum, postquam explicasset hæc prouerbia, *seruire scenæ: vti foro*: Extat, inquit, apud Græcos adagium, in hunc ordinem referendum, *Polypi mentem obtine*. quo iubemur pro tempore alios atq; alios mores, alium atq; alium vultum sumere. Adagium natum à piscis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, scribuntque colorem mutare maximè in metu &c. Prouerbium sumptum est ex Theognide cuius distichon paulò superiùs inter alios eiusdem sententiæ versus recitauimus, ad quos & hi [b] Sophoclis quoq; referendi.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως
Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, vertunt
Apud hominem cum eris, tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad saxa variari natiuum colorem.

[a] In Aulularia.

Polypi mẽtẽ obtine.

[b] In Iphigenia.

Hanc

A Hanc doctrinam nobis plurimis grauissimis sententijs inculcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus & ætatibus se attemperantē:[c] Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἐφεδρος, id est, mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios. & [d] alibi rursus: Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἀνδράσιν ἀνήρ. Τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id est, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter seniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Eodem quoq; titulo quempiam in [e] Pythijs laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id est; Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. & rursum [f] eodem opere. Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id est. Nam ille inter pueros iuuenis, in consilijs verò senex. Et iterum [g] eodem opere: φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι: hoc est, Amicum contingat amare; Cæterùm aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor. In hanc quoq; sententiam multa diximus supra inter Hieroglyphica. Nihil itaq; vetat in notandis vitijs vsum adagij latius trahere, nempe in homines versatili ingenio præditos: qui talem vbiq; personam induũt, quales sunt ij, cum qui-

B bus contingit agere. Genus hoc hominum eleganter quoq; descripsit [h] Plautus.

Nullus frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet.
Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furet quod queat,
Versipellem frugi conuenit esse hominem:
Pectus cui sapit, bonus sit bonis, malus sit malis.
Vtcunque res sit, ita animum habeat.

Huc est referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi similitudo. Suidas enim & Varrinus ad eos spectare aiunt, an hoc prouerbium, qui se cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi

Ἠλίθιον ἐστι νοεῖν τε πολύποδος ἔχειν,
Stolidum esse, ac mentem Polypi habere,

non in versipellem & astutum hominem, sed in stolidum conuenit teste Eustathio. [i] Hesiodus ænigmaticῶs explicauit paupertatem, quando inquit,

—— Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζῃς
Ne se deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atq; pedem premere incipiat manus arida crassum.

C Sic etiam significauit egestatem, quum canit:

—— ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, id est,
Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.

Exossem vocat Polypum, quod pedibus careat. Hic autem creditur, vti dictum est, sua brachia rodere in cibi penuria. Huc refer illud Alcæi apud [k] Athenæum.

Ἔδω ἐμαυτὸν ὡς πολύπους
Edo me ipsum, vt Polypus.

Item aliud quod Hesychius, Suidas, & Varinus prouerbij loco referunt in pauperem:

Δίκην πολύποδος αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών.
Instar Polypodis ipse seipsum corrodens.

Πολύποδος κεφαλή, *Polypi caput:* in hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quędam & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria deducta ex eius piscis capite. quod, vt suprà diximus, ex [l] Plutarcho, suauissimum esu est & esculentum, cæterùm turbulentia somnia, occursantibus miris rerum

D imaginibus excitat: vnde eius esum interdicebant ijs, qui superstitiosè cuperent ex insomnijs pręscire futura, quemadmodum & fabarum vt idem [m] autor tradit. Proinde poeticen Polypi caput vocat, in qua permulta scitu iucunda sunt, tum frugifera, sed etiam nonnulla quæ caueas. Refertur hoc prouerbium integrè ab eodem [n] autore hoc versu.

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν
In Polypi capite inest & malum, inest & bonum

Cæterùm quod eius caput tristia insomnia excitet ac moueat, superstitiosum putat [o] Cardanus, cum tamen [p] alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu sit, atrosq; vapores mittat non secus ac cepa, sed longè validius.

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πλούμενος, id est,
Bis septem plagis Polypus percussus:

dici solitum, vbi quis multo tandem malo factus est emendatior. quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur.

Conueniet

[c] In Nemeis hym. 4.
[d] Hym. 3.
[e] Hym. 8.
[f] Hym. 4.
[g] Hym. 2.
[h] In Bacchidibus.
[i] Oper. & dies.
[k] Lib. 7.
Polypi caput.
[l] Lib. de audi. poe.
[m] In Symposiacis.
Poetica Polypi caput.
[n] Lib de audi. poet.
[o] Lib. 8. de var. c. 44.
[p] Lib. 10. de subtilit.

Conueniet & in eos qui duriore ingenio præditi, non nisi grauibus supplicijs corrigun- E
tur. Aiunt Polypum piscem captum diu multumq; tundi cædiq; solere, quo mitior fiat, & ad vsum accommodatior, autor Zenodotus. meminit & huius prouerbij Suidas & interpretatur ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων, in eos qui castigatione digni sunt; quoniam Polypus captus multis ictibus emolliri solet. Πολυπόδων ἑκατόμβη, *Polyporum hecatombe*, apud Aristophanem in Acharnensibus nominatur, ad splendorem conuiuij, aut insignem edacitatem indicandum, vt meminit autor adagiorum in prouerbio, *è Clibano boues*. Anaxandrides quoq; apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij descriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat.

Polyporum hecatóbe.

NVMISMATA.

NVMOS inuenio antiquissimos cùm à Syracusanis, tùm à Tarentinis excusos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum scientia præclarum. Syracusanorum duo sunt, æreum vnum, alterum aureum. Vtrumq; ab vno latere Polypi imaginem elegantissimè repræsentat solam, æreum ab altera parte faciem muliebrem velatam cum inscriptione ΣΥΡΑ. Aureum verò eandem quidem faciem habet, sed alio modo velatam, & à ceruice siue posteriori collo pręterea piscem, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem esse Arethusæ. Cui vt non reclamem, ita quoq; eius verba ascribam. Arethusa aquas habuit crassas salsioresque & proinde potui insuaues, plenissimas tamen piscium, quos quòd Dianæ sacri essent, religio erat violare, atque hinc varia numismata cum Arethusæ capite piscibus circundato inter Syracusana spectari verisimile est. Totidem nummos excudêre Tarentini, sed vtrumq; æreum. Primum aduerso latere Neptunum habet delphino insidentem. Dextra tridentem suum gestat, sinistra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem pectinis marini etiam icon est. à ceruice verò Neptuni scriptum est ΤΑΡΑΣ. Ab alio numi latere icon est Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno insidet, & vnum pedem alio scamno applicat, scipioniq́ue sub axillis detento incumbit. A tergore eædem litteræ leguntur. Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet pisci insidentem, & Polypum amplexantem, sed Pecten deest. Huius verò insignis icon ab alio latere nummi expressa est tantummodo. F G

EPIGRAMMATA.

IN epigrammatum Græcorum libris quos lector adire poterit, tria extãt epigrammata; vnum quidem Antipatri Thettali, super Polypo qui com plexu suo aquilam à qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piscatore, qui cum cepisset Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit leporem admirabili casu: tertium Isidori Geodoti, quod superiori simile est, nisi quòd in hoc epigrammate, Gynichus Polypum capto sua opera lepore, iterum in aquam dimiserit. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui sublato lepore piscem dimisit liberũ, ille alter vtrũq; abstulit.

H

EPITHETA.

ΠΕτροφυὴς dictus Phocillidi, quòd prope petras versetur, aut quòd eas vbi contigerit firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Inone apud Atheneum vocatur. A mutando colorem τρεψίχρως Aristoteli, quamquam alij quidem τριψίχρως legant; item πολύχροος (aliàs πολύπλοκος) Theognidi. Ἀνόστεος siue exossis epitheton est, quanquam apud Hesiodum pro Polypo sumatur. Σκολιὸν, quod ego non tortuosum aut inflexum, sed versutum exponerem, sicut ob timorem innatum δειλὸν, & à rependo ἑρπηστὴν ἐν ἑρπυστῆρα, & νωθρὸν ἐρώην amoris impetu languidum, vocat Oppianus. Crinali corpore segnem Ouidius, dolosum Iulius Cæsar Scaliger, Stroza pater ob venandi, ac pisciculos capiendi versutiam, cautum.

PROBLE-

PROBLEMATA.

INTER quęstiones naturales eiusmodi problema proposuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idq; sic dissoluit; An, inquit, vt Theophrastus scribit, quia natura timidum est animal, ideo perturbatus vnà cum spiritu etiam colorem mutat? ideo quoq; dictum est:

Semper degeneris mutatur enim color.

Quodsi hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam quod omnes colores refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum similem faciat cuiusuis saxi colori, ad quod accedit. Hinc illud Pindari,

Marinæ bestiæ colori
Aduerte mentem & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus. Et Theognidis,
Polypodis fac morem imiteris versicoloris:
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Atq; hoc versutia, & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia quibuscum agunt, semper Polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti, ita facile eam vbi vult exuendo atq; induendo. Quid si Polypus huic affectioni principium metu suo suppeditat, caussæ propriæ in alijs sunt. Cogita enim quod Empedocles dixit:

Hoc moris rebus defluxus omnibus esse.

Non enim animalia modò & stirpes, & terra, & mare, sed etiam lapides à se continenter dimittunt multos defluxus, & æs atq; etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia semper aliquid defluit, & tractiones aut insultationes faciunt defluxibus, alij complexus, eorum alij ictus, alij impulsiones quasdam, & circuitiones supponentes: maximè autem saxorum marinorum quando mari ea asperguntur, ac refrigerantur, aiunt assiduò quædam abradi multa ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia corpora, sed dilabantur ob meatuum densitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod aspectus ipse posset iudicare, est cauernosa & meatuum plena, defluxuumq; capax. Is ergo quando sibi timet, mutato spiritu sese mutans, tanquam constringit corpus, contrahitq;, & aliquamdiu intra se contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe asperitas vnà cum mollitie flagella exhibens particulis quæ offeruntur, & non dissipantur, sed congregantur, cùm: *desunt hic quædam*. Argumentum caussæ permagnum est quod neq; Polypus quarumuis imitatur rerum colorem quibus appropinquat, neque chamæleon albarum; sed vterq; ijs tantùm adsimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat respondentes. Hæc[a] Plutarchus, qui & alibi eandem quæstionem recolens, mutationis in Polypo caussam diuersam esse tradit ab ea quàm quæ est in Chamæleonte. Sanè etiam Chamæleon, inquit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occultet: sed ob metum ita vertitur, natura meticulosus: & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, ob spiritus multitudinem. parum enim abest quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At Polypi mutatio non est animæ affectio, sed actio quædam. Mutat enim se dedita opera, hac arte fugiens quæ timet, & apprehendens quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans prætervehentia. Pselli egregij doctissimiq; Philosophi Physicarum quæstionum solutiones compendiosæ apud me manuscriptæ extant iampridem ab vtriusq; linguæ doctissimo viro Iohanne Corterio Gallo in Latinum sermonem versæ, in quibus eadem soluitur quæstio his verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoscunque lapides accesserit? timidum valde est illud animalis genus, statimq; vbi strepitum aliquem præsensit, aut se à piscatoribus peti suspicatur, petrarum colorem quibus insidet, mutuatur. Videntur enim à corporibus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam radij: quibus admittendis cùm sit idoneum Polypi corpus, eorum etiam colorem retinet. Itaq; cùm timore illo afficitur, horret corpore atq; ita constringitur; vt quos de vicinis corporibus erumpentes radios superficie admisit, pertinaciter etiam retineat. Sed intelligendum est neq; Polypum, neq; Chamæleonem colorem album vnquam assumere, quia poros ad coloris istius, sicut ad ceterorum susceptionem commodos non habeant. Hactenus Psellus. Tres itaq; caussas mihi scriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, natu-

[a] Lib. de soler. animal.

ralem, neceſſariam. Voluntariam, vt cùm aſtu id facit, vt Plutarchus. Naturalem, quod corpus Polypi ſit poroſum ac tranſparens, vt Plutarchus & Pſellus. Neceſſariam, quod præ metu id faciat, vt cùm hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum varijs ſe coloribus induere ſcribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi poteſt; cuius colorem nunc album, mox ruffum, poſtea liuidum, mox varijs coloribus diſtinctum videas. Putat [b] Cardanus pellem variam qua cirri conteguntur, contrahi atq; remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opinio vetuſtior, ſic nulla melior mihi viſa eſt quàm ea quam ſcribit Theophraſtus [c] præceptoris ſui mentem ſecutus, qui ſcribit Polypos habere atramentum ſupra apud mutim poſitum, hoc effundere, coloremq; mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, maximè in metu. Sed hæc ſola cauſſa mutationis eſse non poteſt. mutat enim quandoq; colorem, cùm in nullo eſt metu piſcium capiendorum gratia, vt docet [d] Aelianus.

[b] De var. rer. 7. c. 37.
[c] Hiſ. 4. c. 5.
[d] L. 1. var.

E

VSVS IN CIBIS.

F

ANTIQVORVM menſis appoſitos fuiſſe Polypos, teſtis eſt Mneſimachus in Hippotropho apud [a] Athenæum, vbi ad cœnam inter alia hæc etiã apparat, Squillam, nimirum, Loliginem, Paſserem, Dracænam, Polypum. Et ſanè eius caput ſuauiſſimi ſaporis fuiſse perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die, antequam nomina imponerentur, quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur teſte Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant, quæ obſtetricis munere erant perfunctæ, curſuq; ad forum ferebatur puer, mittebanturq; a propinquis Polypodes & Sepiæ. Polypos centũ in nuptiali conuiuio Sphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuiſse ſcribit apud [b] Athenæum Alexandrides in Proteſilao. Ab [c] Ariſtotele præſtãtiſſimi eſse perhibentur qui prægnantes ſunt, deterrimi qui ouis incubant. Archeſtratus apud Athenæum in Thuſo & Caria Polypos optimos eſse, Corciræ verò magnos & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phageſiorum hoc verſu:

[a] Lib. 9.
[b] L. 4. c. 12.
[c] L. 8. c. 30.

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Aternæ.

G

Autore Galeno duræ carnis ſunt, & ad concoquendum difficilis. Si tamen concoquatur alimentum non paucum corpori exhibere, cæterùm ſucci crudi plurimum gignere, Quæ quidem omnia etſi Galeno ibidem teſte, Mollibus omnibus communia ſint, in Polypis tamen efficatiora exiſtunt, vt vſus quotidianus demonſtrat, & veterum exempla, atq; etiam [d] Paulus Aegineta edocet. Mollia, inquit, vtpotè Polypi, Sepiæ, Loligines, dura & concoctu contumacia ſunt, præcipuè Polypi. Diphilus ait apud [e] Athenæum Polypum durum eſſe & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humefacere ventrem ſi abundè elixetur, & ſtomachum roborare. Athenæus refert Machonem comicum ſcribere Philoxenum Cythereum dithramborum poëtam atq; helluonem Polypum bicubitalem Syracuſis emiſse, totumq; excepto capite comediſse, ob idq; in ægritudinem mortemq; incidiſſe. Machonis autem verſus cùm à quopiam translatos reperterim, hîc ſubijciam:

[d] L. 1. c. 91.
[e] Lib. 7.

Egregium verò aiunt Philoxenum,
Dithamborum poëtam, fuiſſe
Gulonem. nam duorum cubitorum Polypum
Syracuſis aliquando ipſum emiſſe,
Et præparatum comediſſe totum,
Præter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingreſſus ad eum, vt magno malo
Eum preſſum vidit. Si tibi quid, ait,
Nondum eſt diſpoſitum, celeriter diſpone
Philoxene. Hora enim ſeptima morieris,
Tum ille reſpondens, omnia mea ad finem perducta ſunt,
Medice, inquit, & iam dudum diſpoſita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono

H

Muſis.

A

Musis. Venerem & Bacchum tutores esse,
Testamentum hoc meum declarat. Verùm quoniam
Timothei Charon me ociari non sinit,
Neq; Niobes, sed fretum capiendum inclamat,
Obscuraq; me Parca vocat, quam audire necesse est,
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid est relictum, Polypi.

„ Diogenem Cynicum ait [f] Plutarchus minimè igne vsum fuisse, sed Polypum crudum „ deglutientem dixisse tantum, pro vobis ô ciues adeo periculum. Idem rursus testatur [g] ali- „ bi, improbans condimenta, & coćturam carnium. Diogenes verò crudum Polypum „ vorare sustinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obsonia conficit: & sacerdotibus „ multisq; alijs circumstantibus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis, „ inquit, ego me periculo obijcio. Præclarum me hercule periculum scilicet, vt Polypi- B das pro Thebanorum, Aristogiton pro Atheniensium libertate, ita Philosophus aduersus „ crudum Polypum decertauit. Sed cùm eum mortuum esse scribat apud Athenæum Sotades hoc versu,

[f] *Lib. an aqua igne sit vtilior.*
[g] *De esu carnium libel.*

——— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένης
Ὠμὸν, τέθνηκεν ——— idest.
——— *Polypum cùm vorasset Diogenes*
Crudum, obijt mortem,

Amentes erimus, si ipsum imitari velimus omni præparatione posthabita. Quare si edendus est, assatione aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idq; more veterum, quibus hos duos præparationis modos in vsu fuisse, posteaquam multis plagis esset contusus hic piscis, & emollitus, scriptum reperio. Apud Archestratum in Sirenensibus hosce legere est versus.

Vt præparentur.

Ipso statim diluculo, omnino sub auroram
Aphyas teretes in pruna torrebamus, assasq;
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
Vinum deinde bibebamus.

C

Ἐν βοτάνῳ coqui scripsit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico.
Ἔπειτα πολύπους τετμημένος
Ἐν βοτάνοισιν ἑφθός. Vertit Dalechampius.
Deinde Polypus frustratim descissus
In battanijs coctus.

Βατάνια autem Hesychio sunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare esse hoc vocabulum addit. quapropter in hoc versu pro βοτάνοισι legendum βατάνοισι, vti quoque legisse videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores sint assis, docet [h] Athenæus „ his verbis: Polypi meliores fiunt si elixentur. Succos enim malos habent (vt manifestum sit dum lauantur, nam in lotione malos succos dimittunt) quos elixatio ex carne euocat. Nam ex molli igne, atque humido abluuntnr quodammodo: in assatis verò succus exiccatur. Præterea cùm dura sit eorum caro, iure sic coqui expostulat. Plato comicus cenæ Philoxeni Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hisce lepidis versibus dissoluit.

Βατάνια.
[h] *Lib. 8.*
Elxi an assi meliores.

D

Πουλύποδος πλέκτη δ' ἂν ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καιρὸν
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἐὼν ᾖ μείζων, πολὺ κρείττων.
Ἢν ὀπταὶ δύ' ὦσ' ἑφθὴν κλάειν ἀγορεύσω

Male vertunt eius interpretes:

At Polypus sinuosa, suo si tempore capta
Atque ingens membris, elixa est suauior assa
Si parua hæc fuerit tu longum elixa valeto.

Nam pro sinuosa cirrus transferre debebant, ita vt sit sensus, Polypi cirrum si suo sit captus tempore, meliorem esse assum quàm elixum, si sit magnus: sin verò duo elixi; hos assis esse meliores. Nam πλέκτη pro πλέκτανα quandoque sumitur. Et quamuis Archestratus in fęminino genere Polypum efferat, tamen non video quis sit sensus, Polypus sinuosa repugnat etiam in Græco versu vocula πουλύποδος, quæ est genitiui casus, qui à nullo alio, quàm πλέκτη regi potest. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentiùs & piscatoribus, qui antequam elixent, ferè per horam eos ligno contundunt, aut ad lapidem atterunt. Sic enim fibrosæ carnis duritie fracta multò faciliùs concoquitur.

Idem veteres quoque factitare ſolent, vt dictum eſt: idemque Plautus his verbis innuere videtur.

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piſcem ſoleo Polypum.

[i] L.32.c.10. Vt elixentur.

De eo hæc traduntur, teſte [i] Plinio, muriam ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo: ſecari arundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura deſinente. Si elixetur aqua cum atramento ſuo, melior erit: elixatur alioquin oleo, olentibus herbis atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & laſere condit. Apicius verò pipere, liguſtico, liquamine, laſere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia ſale inueterati.

VSVS IN MEDICINA.

[a] L.32.c.10. Ad tormina. Ad nephriticos.

SANGVINEM fieri (cieri legunt alij) piſcium cibo putant, inquit [a] Plinius; ſiſti Polypo tuſo illitoq;. Marcellus Empyricus aſſatum torminoſis in cibo prodeſſe tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingẽtibus dat è vino veteri in balneo mucorem vel ſuccum glutinoſum, vel, vt ipſius verbis vtar, marcedinem quæ exit à Polypo in nouam ollam vino immiſſo, mox ebullito, aut elixato. Polypi marini cinis ſatis copioſè adijcitur in medicamenti ex hircino ſanguine plurimo confecti compoſitione quadam apud Marcellum Empyricum aduerſus calculos renum. Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus eſt. Ad Polypos narium hoc remedium certum ſcribit Nicolaus Myrepſus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & ſumpta de eo vncia vna, admiſce illi chalcanthi vnciam ſemis: & per arundinem inſufflato naribus. A pituita maximè in aquam intercutem fit tranſitus: in hac qui curabilis eſt, obſonium edat Polypos coctos in vino nigro auſtero, vt monet [b] Hippocrates; qui ſanè plurima, & ſaluberrima remedia feminarum morbis ex Polypis præſcribit, vt [c] ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem & Polypos edat. Et rurſus alibi, ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia (ſunt hæc genera paruorum Polyporum) & Polypodia in vino, & oleo cocta edat. Et iterum [d] alibi: Si, inquit, in lumbos vteri incubuerint, ſuffocatio verò caput non contigerit, mulier Polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi ac Sepiolæ ſuper prunis toſtæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Et [e] libro alio, puerpera edat Polypos & Locuſtas & piſciculos, vt melius purgetur. Ad menſes ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui ſtomachus vteri non rectus fuerit, ſed vel retro vel in latus auerſus, vel in ſe contractus, vnde menſes non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & Polypum in vino dulciſſimo coctum: & alio rurſus in loco, mulier inquit, cui vterus molliri & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. [f] Item, ſi menſes conſtituto tempore non fiant, poſt cętera remedia Polypum vino albo ſuffocatum edendum dato, & vinum bibendum. Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & poſtea ſterileſcit, interim dum curatur, edat catulos coctos & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos atque aſſatos ſuper prunas ad concipiendum meritò dediſſe Hippocratem ſcribit Cardanus: quoniam Polypus facilè concipiat & ferat nerueaque ſit ſubſtantia, & duræ digeſtionis. Qui in Venerea paleſtra debiles ſunt, Polypos edant momente Aetio. Diphilus & Paulus Aegineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maximè irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maximè inter Mollia ad venerem conferre. Eandem vtilitatem eis adſcribit Alexis in Pamphila.

Ad tertianas. Ad cardiacam. Ad hydropem. [b] L. de inter. aff. [c] Li. de nat. mulieb. Ad muliebres affectus. [d] Lib. 2. de mulier. [e] De ſuperfœtatione, et de mulier 1. [f] L. de nat. mulier. Ad venerem.

Ερῶν τὶ ἐκτήσω; τὶ μᾶλλον συμφέρει
Ὧν νῦν φέρων πάρειμι; κήρυκας, κτένας
Βόλβους, μέγαντε πολύπουν, ἰχθύας θ᾽ ἁδρούς, id eſt,
A. *Cùm ames quid cibi comparaſti.* B. *ecquid magis*
Conferat, quàm quòd nunc præſens adfero: Buccina, Pectines,
Bulbos, magnum Polypum, grandiores piſces,

[g] Lib. 2.

Et Xenarchus apud [g] Athenæum Polypi ad ſtimulandam Venerem facultatem declarat his verſibus, quos cùm pluſculi ſunt à Iacobo Dalechampio Latinos factos citabo.

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam ſubuertit Alaſtor quidam: Pelopidarum

A

Sterilis domus est: nec è profundo ceruicem exerens,
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicorum
Cum elixus est, adiutor, huic malo succurrerit;
Quin nec maris cæruleis educatus verticibus
Venarum mutator Polypus: captus hominum
In torto vinculo cum rotam virgo circumduceret,
Implet repositorij capacem pectoris sinum.

Adferuntur, inquit [h] Iouius, Venetias ex Illyrici Dalmatiæq; ora sale inueterati: quorum aceptabula & extremitates cirrorum senibus ad parandam sobolem expetuntur. Cur verò Venerem stimulent, iam dicendum, Causam putat Mnesitheus[i], quòd duræ sint carnis ac flatuosi, Iouius quia salsum succum contineant, cæterùm ego non tam propter allatas rationes, quàm propter seminis copiam, quam generant, si probè elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, cicer, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia multi seminis recensentur à [i] Galeno.

[h] *Li. de pisc. Rom.*
Cur Venerem stimulet.
[i] *5. Simpl. med. facul.*

B

VSVS IN ALIIS.

PISCATORES, teste [a] Aristotele, Polypos assatos, non nisi nidoris caussa nassis inditos dimitti asseuerant. Hinc [b] Plinius: Exporrigunt enim (Polypi) se resupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de caussa nassis illinuntur. Et rursus: Conueniunt pisces ex alto etiã ad quosdam odores, vt Sepiam vstam & Polypum, quæ ideo conijciuntur in nassas. Autor quoque de natura rerum Polypum assum in hamum inseri scribit, ad decipiendos pisces, quod tamen Aristoteles tantum de Sepijs tradit.[a] Oppianus docens Cantharum capiendi modum, ait eum nassa capi circumtexta vndique ligustri virgis & sparti vimine, ita vt se capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit nassæ

[a] *Histor. 4. cap. 8.*
[b] *L. 9. c. 30.*
[a] *L. 3. Halieut.*

——— ἔνδον ἐχαίνης
Πούλυπον ἑρπηστὴν, καὶ κάραβον, ἐκ πυρὸς ἄμφω
Ὀπταλέους. κνίσσῃ καὶ ἐφέλκεται ἰχθύας εἴσω, id est,

C

Carabum immittas intro, vel Polypum ambos
In flamma tostes, tali nidore trahuntur
Pisces.

Et [b] alio in opere docens, quomodo capiantur Pantheræ; catulum vinctis genitalibus ante foueam suspendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam sic rapi Pantheram,

[b] *L. de Ven.*

Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ἰχθυβόλοι κύρτου δόλον ἐστήσαντο,
Πλεξάμενοι σπάρτῳ σαλαμινίδι, καὶ λαγόνεσσι
Πούλυπον καὶ κεστρῆα πυριφλεγέθοντες ἔθεντο
Ὀδμὴ δ᾽ ἐς πλαταμῶνας ἀφίκετο, καὶ ποτὶ κύρτον
Ἔλλοπας αὐτομόλους εἰς ἤγαγεν, οὐδὲ δυνάνται
Αὖθις ὑπεκδῦναι, δεινοῦ δ᾽ ἤντησαν ὀλέθρου.]

Vertit Andegauensis.

D

Ceu parat in nassa fraudes piscator acutus
Viminaque obtendit torto salaminia filo,
Addit & illecebras, artus capitonis adusti,
Aut Polypi, subito vada nidor perflat odorus,
In fraudem alliciens pisces latumque foramen,
Vt nunquam possent nassa remeare latenti.

NOCVMENTA.

TESTATVR Aelianus Polypum mordere violentiùs quàm, Sepiam: minus tamen suo morsu veneni infligere. Hinc [a] Oppianus Lippio interprete.

[a] *2. Halieut.*

Obuia non tenui lædit nos Sepia morsu:
Nec nos pestifero confodit Polypus ore.

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS. Cap. III.

ORDINIS RATIO.

ALIQVOT Polyporum generis reperio nomina. Quę quãtum apud alios videre mihi licuit, etiam hic nominabo, veniam à beneuolo lectore poſtulans, ſi non ſatis ea explicauero, nã Oedipo potius quàm doctore egẽt, cùm obſcuriſſimè de his Grammatici ſcripſerint. Ozęnam cum Oſmylo eandem eſſe, Pollux, & Heſychius autores ſunt: quibus eruditi hodiè aſtipulantur. Athæneus modò diſtinguit, modò eaſdem facit. Diſtinxit tamẽ Zoographus aliqua ex parte, quoniã non rerum tantùm rationem habere ſolet, ſed etiam nominum, vt Grammaticis, qui quandoq; dubitare ſolent, num nomina diuerſa, eadem ſignificare poſſent, ſatisfaciat. Quare, & Eledonam ſeparauit: quamuis eam Rondeletius, contra Ariſtotelis ſententiam, obſeruationibus ſuis fretus, ab Ozæna, & Oſmylo non diſtinxerit. Nos quoque quamuis diſtinguamus, tamen de omnibus ſimul reliquis teſta non incluſis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes eſſe differentiam. Athæneus ex Ariſtotele, & Speuſippo Polyporum genera enumerat, ἑλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὄσμυλος. Sed vt ab Eledona incipiam, annotandum eſt hîc apud Athęneum, cum aſpiratione, alibi ſine ea ſcribi, vt vbi habet ἐλεδῶναι, inter piſces alios, & apud Heſychium, ἐλεδώνη, eſt ὁ πολύπους. Gyllius, Maſſarius, VVottonus aſpirationem ſeruant: quanquam Grammatici ε ante λ attenuari docent, neq; excipiunt Eledonam, etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id eſt à comprehendendo compoſitum videri poſſit: vnde ἑλεδανὸς fortè deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum ſignificat; ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur, vnde Suidas Eledonem vocari putat, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe ipſam rodat. hunc quoq; ſequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cùm auctores non Eledonam priuatim, ſed Polypum ſimpliciter id facere teſtentur, mihi non videtur eam nominis rationem conuenire, ſed primam potiùs quàm dedit Zoographus. Δελιδώνη apud Heſychiũ & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς; ſed pro μυλαῖος legendum fortè ait Zoographus ὁ ὄσμυλος, vel ὀσμυλίας. Gillius Helidonam hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo efferri ſcribit. Oſmylum cum Eledone malè confundit Rondeletius. Οσμύλος paroxytonum ſemper ſcribendum putat Zoographus, ſicq; ſcribi in Oppiani, Aeliani, & Io. Tzetzis libris, quamuis apud Athenæum, & in alijs quibuſdam libris inſcitia liberariorum proparoxytonum ſcribatur. Οσμύλην fœminino genere dixit Athenæus quando inquit. Ariſtoteles in opere de animalibus Mollia eſſe dicit πολύποδας, ὀσμύλην, ἐλεδώνην. Heſychius ὀσμύαι fortè deprauatum habet pro ὀσμύλαι. Apud [a] Pollucem inuenio ὀσμυλίδια citãtem hæc verba Ariſtophanis. Τραπόμενον ἐς τὸ ὕψος λαβὼν ὀσμυλίδια, μαινίδια καὶ σηπίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Oſmylidia ſed Oſmylia quatuor ſyllabis legit quod magis Zoographo placet. VVottonumq; male tranſtuliſſe ex hoc loco putat, Oſmyliam, Mænulas, Sepiolaſque venari. Heſychius, & Varrinus Οσμύλια è Polyporum genere eſſe ſcribunt. Athenæus inquit, Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θούριοι: hoc eſt Thyrij Ozænam piſcem vocant, quem Græci Oſmylium. Quapropter apud Pollucem vbi ſcribitur Οσμυλία mauult legere Zoographus Οσμυλίας, vt Αἰνείας. Οζαινα idem cum prædicto, quam Ariſtoteles ὄζολιν, & Βολίταιναν videtur appellaſſe, Gaza, ὄζολιν Oſolem conuertit. Dicitur autem ὄζαινα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere, & fętere ſignificat. Hinc etiam Græci teſte Gillio hodierni Moſchiten vocant, Maſſilienſes Muſcum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere; alium Oſmylum nomine benè olere, & nihil muſcoſius ſe ſenſiſſe tum, cùm eſſet mortuus, tùm etiam cùm viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bollonio ſubſcribo, qui Polyporum vnam tantum ſpeciem ab odore ſumptam faciunt, eumq; alijs ſuauem eſſe, alijs tetrum ac grauem. [b] Pſellus Polypum Moſchytam nominat, Itali hodie Muſcarolo præſertim Venetijs, Moſcarolo, & Moſcardino alibi, item Mugettino, vt ſcribit Robertus Conſtantinus, Muzaro Genuenſibus, Græci hodiè Gopos inquit Zoographus ſi benè memini. Idem Germanicum eius nomen facit, Biſemkuttel. Nam biſem Germanis Moſchum odoramentum

Eledone.

ὀσμύλος

[a] Lib. 2.

ὄζολις

Βολίταινα

[b] Lib. 1. de dicta.

A tum ſignificat, kuttel verò Mollia omnia. Βολβοτίνην, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Oſmylo differre putat, quamuis Athenęus diuerſam ſpeciem conſtituat ex Ariſtotele, ſimiliter & πολυποδίνην; Nam nullibi apud Ariſtotelem hodie illę leguntur ſpecies, quę ſupra ex Athenæo citauimus. Οσμυλαι (Οσμύλαι) βολβιτίναι θαλάσσιοι, inquit, Heſychius. Nec alia ſunt Bolbidia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegeſi vocum Hippocraticarum βολβίτια inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, ideſt, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus eſt paruorum Polyporum. ita vt ætate, non ſpecie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptijs inquit.

Polypi, ſepiæ venerandæq; Loligines
Et quæ mare olet Bolbitis.

Hîc enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutium βολβίτια, ſiue βολβίδια vt legitur apud Hippocratem. dicitur & βολβοτίνη apud Athenæum.

B

FORMA. DESCRIPTIO.

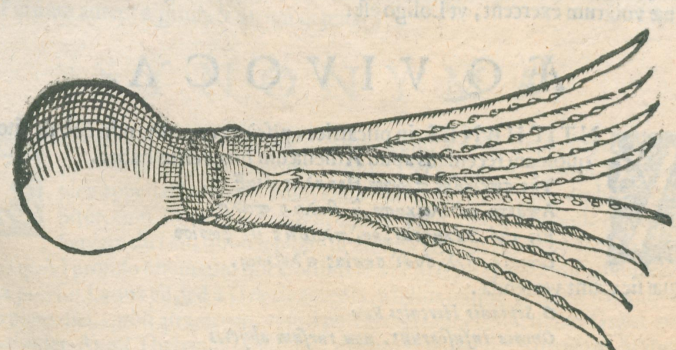
NIHIL vel parum ſaltem differunt quæ diximus, Polypi genera quo ad formam corporis, ab eo, quem primùm deſcripſimus. Nam Eledone vnica tantùm acetabulorum ordine prædita eſt, & pedibus ſeptenis, ſi fides ſit Suidæ, & Varrino, qui hæc ex Aeliano citant, cùm tamen in ijs, quæ extant, huius operibus nullibi quod ſciam reperiatur. Pedum etiam prolixitate à cæteris diuerſam eſſe ſcribit[a] Ariſtoteles. Ozæna autem ſiue Oſmylus, ſiue Ozolis odore inſignis duplici acetabulorum ordine prædita eſt: à vulgari Polypo diſſidet, quòd vt teſtatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibuſque, & oblongis præditus ſit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quòd corpore ſit rotundiore, longioribus brachijs, odore moſchi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod poſtremum ad Eledonam referendum exiſtimo. vtriuſque autem pictura, eadem eſt, hancque ſubijcere placuit. Pollux Oſmyliam Polypi ſpeciem eſſe ſcribit, quæ inter caput, & cirros fiſtulam gerit, è qua tetrum emittit odorem.

Eledone.

[a] Hiſt. 4. c. 8.

C

Polypi tertia ſpeties Rondeletij: Bolitæna ſiue Ozolis Bellonij.



D

LOCVS. ANTIPATHIA.

BOLITÆNAS non alit Euripus teſte[a] Philoſopho. Ozænam Ariſtoteles Ozolin, & Bolitænam videtur appellaſſe, ea frequens eſt in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum, & virus graue ſignificat. hæc Maſſarius. Hanc maximè ſectantur Murænæ prę cæteris Polyporum generibus, quemadmodum hiſce verbis teſtatur[b] Plinius. Polyporum generis Ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam conſectantibus. Apud Pollucem legitur hâc Menulas, Sepiolaſq; venari.

[a] 9. Hiſtor. cap. 37.

[b] L. 9. c. 30.

VSVS IN VARIIS.

PRÆPARATVR ad cibum vtraque ſpecies eo quo ſuperior modo [a] Hippocrates ad vterorum cancros futuros præſcribit Bolbidia, & piſces cartilagineos. Et ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rurſum eandem ſimiliter præparatam, aut Sepiolas ad menſes ciendos. Aliàs etiam in eiuſdem mali curatione. Ad veſperam, iubet, mazam cęnare, ſi verò panem voluerit, & bolbidia parua Polyporum generis,& Sepiolas paruas, in vino ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cæteris valere creditur, propter odorem, nam vnguentati qui incedunt cæteris ſalaciores eſſe dicuntur. Non deſunt, inquit Bellonius,qui hanc exſiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Nam moſchi odorem tum viuum, tum mortuum referre teſtantur plurimi.

[a] *Lib. 2. de morbis mul.*

E

DE SEPIA. Cap. IV.

ORDINIS RATIO.

SEPIAM inter Mollia connumerari, plurimis veterum teſtimonijs comprobatum eſt, cùm in vniuerſum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, non alia nos mouet ratio,quàm cùm ſumma eius in varijs rebus vtilitas,qua longè Loliginem vincit, tum & corporis ſtructura, qua magis Polypum quàm Loliginem refert. Nam quamuis, & Sepiæ,& Loligini ſint promuſcides, quibus Polypi deſtituuntur; tamen Loligo pinnas vſque adeo ingentes habet, vt ſe quandoque è mari eleuet,atque auium more per aëra tranet,cùm Sepiæ & Polypo eæ tam exiguæ ſint, vt pedum potius, quàm earum opera natare videantur. Rectè itaque de Sepia primùm dicemus. Nam, & eo modo primùm de ijs agemus Mollibus,quæ non volant,vt ſunt Sepia & Polypus,dein de ijs quæ volatum exercent, vt Loligo eſt.

F

G

ÆQVIVOCA.

ANTIPHANES in piſcatrice, piſcium cupedijs mirificè deditos fuiſſe quoſdam recenſens apud Athenæum hos verſus habet.

Τῆς σηπίαδος πρῶτον Ηράκλεις ἄναξ
Απαντα τεθολώκασιν. ἒ βαλεῖς πάλιν
Εις τὴν θάλατταν, καὶ πλυνεῖς μὴ φῶσι σε
Δωριας, ἀλλ' ουδὲ σηπίας εἰλεφέναι.

Quæ ſic erunt vertenda.

O Sepiadis Hercules Rex
Omnia infuſcarunt. non rurſum abijcies
In mare ac elues, ne dicant
Munera accepiſſe te, non ſepias.

H

Hic Dalechampius comico ſale ſepias à poëta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam & nummos. Sed haud bene voculam σηπιάδος Sepiolæ tranſtulit,& non ſepiadis,vti optimè ante eum verterat Natalis Comes.Eſt enim Σηπιὰς promontorium à Sepijs ſic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſaliç apud Iolcum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens,illic in Sepiam mutata ſit. Meminit huius Euſtathius in [a] Odyſſea. dicitur autem Σηπιὰς ἄκρα, vel σηπιὰς ἀκτὴ, vt apud [b] Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo σηπιὰς eſt Macedoniæ promontorium. Cabo monaſtier Sophiano nominatur.Item ζαγορὰ Sepiarum littus eſt apud Dyctim [c] Cretẽſem,qui ſic vocatũ addit propter ſaxorum difficultatem.Eſt & Sepia mons

Dalechampij error.
Sepias promontoriũ.
[a] *Odyſ. σ.*
[b] *In Argon.*
[c] *Lib. 6.*

Ar-

A Arcadiæ teste Pausania, non procul à Tricrenis, in quo sepulchrum fuit Aepyti Elati filij, qui morsu sepis serpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoq; meminit circa Tyrinthum Peleponnesi, item scopuli diuersis in locis iuxta litora Atheniensium. Sepiussa [d] Plinio insula est in Ceramico sinu. Creditur Sypuntem ędificium esse Diomedis, quam Græci Sepiuntē nuncupāt ab eiectis fluctu Sepijs teste [e] Strabone. Sipûs, vel Sepiûs Ciuitas quæ nunc Sipuntū in Italia dicitur, à Sepiarū multitudine fluctibus eiectarū, vt recentior quidā tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num sit Sępinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambrosius Calepinus, quæ fluctibus eijciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum est. Sed Sępinum Ptolomeo vrbs est Samnitum, hodie Sepinū autore Zoographo. Archippus Comicus in Piscibus nominat Ανθεράνλω τλὼ αὐλητρίδα καὶ σηπίαν τλὼ Θύρσου, quasi mulieres quasdam. Sepiam pro attramento scriptorio posuerunt Latini veteres, & in primis poetæ, respicientes nimirum, vti ait Calepinus, ad piscis eius sanguinem, atramenti nigrorem referentem. Hinc [f] Persius.

Sepia mōs Arcadiæ. [d] *Li. 5. c. 31.* *Sepiussa.* [e] *Lib. 6.* *Sepia pro atramento scriptorio.* [f] *Saty. 3.*

Iam liber, & bicolor positis membrana capillis,
B *Inque manus charta, nodosaq; venit arundo.*
Tum querimur crassus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infusa vanescat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quòd fistula guttas.

In eadem significatione binis in locis accipitur apud [g] Ausonium: primùm vbi inquit.

[g] *Epist.*

Aut adsit si interpres tuus | *Cadmi nigellas filias*
AEnigmatum qui cognitor | *Melonis albam paginam,*
Fuit meorum cum tibi | *Notasque furua Sepiæ,*
Cnidiosq; nodos prodidit.

Nàm Cadmi filias poëta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam sedecim literas attulit, vt refert [h] Plinius. Melonis paginam papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter exposuit Angelus [i] Politianus. Idem rursus poëta sic alibi:

[h] *L. 7. c. 56.* [i] *In miscel. cap. 39.*

Aut cunctis pariter versibus oblinat
Fuluam lacticolor spongia Sepiam.

C Quo in loco pro fulua suspicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunq; pro viridi colore, aut pro eo qui ex viridi, & ruffo mixtus est. Furuum autem nigrum, & atrum denotat.

Ausonius correctus. Fuluū qd. Furuū qd.

SYNONYMA.

Σηπίαν scribit [a] Athenæus esse paroxytonum, vt αἰτία, οἰκία. Inuenio & σηπίας pro Σηπία apud Nicandrum. Latinis Gręco nomine seruato, Sepia per e simplex appellatur. ineptè enim apud quosdam, Sæpia per diphthongum scribitur, cum Σαιπία Græcis non dicatur, sed Σηπία. Ridiculè igitur Isidorus Sepiam dici ait, quòd sepibus interclusa faciliùs capitur: & alius quispiam, obscurus quòd profuso atramento piscatoribus se veluti sepit, & occludit. Non enim, vti dixi, vox prorsus Latina est, sed à Græcis accepta. Melius itaque conijcit Adamus Leonicerus Sepiam dici, quòd atramento, veluti putrida quadam sanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abūdet. Apud Thebanos Opistholia dicitur, vt testis est [b] Athenęus. Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, sicut autor libri Secretorum Galeno adscripti. vtitur ea voce Auicenna. Bellunensis simpliciter speciē piscis esse scribit. in tabulis Elluchasem Vrbien nominātur pisces, qui Venerē promoueant, calidi, & sicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias esse quidam arbitrantur. Teste Alberto Magno Sepias, & similes pisces Auicenna vocat Fanage. Sipia pro Sepia superioris seculi homines imperiti scribebant. Audiuit Zoographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturq; apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem pesce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticus Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teste Mathiolo vetus nomen retinet, exceptis Venetijs vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Ligusticum mare Cepia, s in c mutato. Rōdeletius ab Italis Sopi, à suis Sepio, à Gallis Seche; Bellonius Massiliensibus, & Genuensibus Sopi nominari scribit, à Venetis Romanisque prisco nomine

[a] *Lib. 7.* *Etymon.* [b] *Lib. 14.* *Fanage.*

D

Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quòd vt Græci Polypos, sic Galli Sepias exsiccent. Nomenclatori *Siba*. Autor Gallicolatini lexici Sepiã nominat Seiche vel Boufron. Sepiolam Casseron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallicè Casseron vocari docet. Xibia Hispanicum est, inquit Zographus, fortasse Calepinum secutus qui Sepiam Hispanicè exponit la Xibia pescado. Anglis Sepia est à Cuttel, Cuttle. Est autem Germanicum nomen inquit Zographus, propriéque intestinum significat. Germani marium accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfisch appellare. Superiores Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerspin: quod nomẽ ad Pagurum portius refert Zographus. Belgis Spaensche Seekatte vocatur, quasi felem marinam Hispanicam dixeris.

DESCRIPTIO.

[a] *Lib.7.* Sepia similis Polypo, & Loligini.

SPEVSIPPVS apud [a] Athenæum Sepiam, & Loliginem similes esse scribit; cùm tamen Epicharmus in Hebes nuptijs dicat.

Polypi, Sepiæ, volucresq; Loligines.

[b] *L. 2. com. Diosc.c.20.*

Mathiolus quoque Sepiam Polypo assimiliari ait, præterquàm quòd hic innumeris pedibus excellat, illa verò maiore corporis mole. Mutianus teste [b] Plinio Naupilum animal quod in concham conditur, Sepiæ simile tradit. Omnes autem vera dicunt; Nam partibus diuersis consideratis Sepia huic vel illi magis assimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: testatur enim [c] Aristoteles pinnulam Sepiæ esse angustam, per totum alueum circumdatam. Plures tamen habere partes quibus cum Loligine conuenit, confiteri oportet, vt promuscides teste [d] Aristotele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas sortiuntur promuscides (προβοσκίδες) longas, acetabulo parte extima bino asperiusculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos. Pedes has appellat [e] Plinius inquiens: Sepię & Loligini pedes duo ex his longissimi, & asperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus se velut anchoris stabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuscides tum Sepiæ, tum Loligines, Polypis verò eæ desint, declarat Philosophus his verbis. Cùm itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues atque inutiles, ne æstu maris tempestateq; exturbentur saxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideò promuscides binas prælongas habent, quibus veluti anchoris innitantur, seque stabiliant modo nauigij, tempestate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Polypi promuscide carent; quia pedes ad eundem vsum commodos habeant. Quòd autem Polypis crura sint prælonga, Sepijs verò, & Loliginibus breuia, idem [f] author tradidit pluribus in locis [g] alibique caussam declarat his verbis: Sepijs & Loliginibus breues sunt pedes, Polypis verò magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempserat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs, & Loliginibus de pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Præterea vt idem testatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes supra dentes senos exiguos, eorumque nouissimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. vt enim quadrupedibus crura posteriora firmiora validioraque sunt, ita ijs quoq; maximi qui infra habentur: his enim onus sustinetur, motusque potissimum agitur. duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs sunt, quia illis ministrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Vides igitur Sepiam magis cum Loligine quàm cum Polypo conuenire, quoad corporis structuram, & formam. Quin etiam eodem [h] authore alueum corporis Sepia & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Et alibi sic inquit, Differunt Polypi à cæteris, quæ modo enumeraui, Mollibus; eò quòd alueus Polypis paruus, cæteris verò amplus est: ipsa autem inter se discrepant, quatenus Loligo longior, Sepia latior est. Fistulam autem inter caput, & alueum prominere ex resupinatæ Sepiæ icone, quàm à Saluiano mutuati sumus, cognoscere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepidè Sepiam κυφότωτον vocat, idest dorso gibbam. Præ cæteris Mollibus atramentum habet; copiosissimum, vti ex pluribus locis Aristotelis colligitur. Viscera, [i] inquit, Mollium nullis: sed habent quod mutem appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramentum, quod plurimum in Sepia est. & [k] alibi. Sed cùm atramentum hoc Mollia habeant omnia, tum præcipuè plurimumque Sepia continet. Habent autem copiosius atramentum Sepiæ, quoniã magis vtantur, eodem teste, idq; [l] euenit, quia vitam littoralem traducunt,

[c] *De par. 4. cap. 9.*
[d] *Hist. 4. c. 1.* Promuscides.
[e] *L. 9. c. 28.* Pedes.
Sepijs cur breuia crura.
[f] *Hist. 4. c. 1.*
[g] *De par. 4. cap. 9.*
Pedes quot & quales.
Alueus.
[h] *De par. 4. cap. 9.*
Fistula.
Atramentum.
[i] *Hist 4. c. 1.*
[k] *His 4. c. 5.*
[l] *De par. 4. cap. 5.*

A cunt, & nihil quo sibi auxilientur, aliud habent; quomodo Polypi & brachijs sibi sufficiunt, & coloris mutatione, quæ & ipsa accidit eis per metum, vt effusio atramenti: Sepia igitur plus continet atramenti, & infrà; quoniam copiosius: faciliùs enim & longiùs profundere maiori ex copia poterit. Continetur enim hoc atramentum in Sepijs infra ad alueum; Polypis verò & Loliginibus supra mutim potiùs. Rondeletius atramentum in Sepia non ea parte, quam μύτιν vocant, contineri, non sine firmis rationibus dissérit contra Athenæum & Plutarchū grauissimos sanè autores. Hic enim [m] de Sepiæ atramento disserens, cùm, inquit, sint id genus cautionum, circumspectionum, euasionumq; exempla permulta, hoc vnum Sepiæ præterire nullo modo possum. Vesiculam hæc (sic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet, atro liquore (atramentum vocant) plenam. Et Athenæus citans Aristotelem sic scribit. Ἐν δὲ τῇ μυτίδι ὁ θολός ἐστιν· αὕτη δὲ κεῖται παρ' αὐτῷ τὸ στόμα, μύστος τρόπον ἐπέχουσα, id est, vt vertit Rondeletius: Est in mytide atramētum, quæ ad os sita est, folliculi siue vesicæ modo. Sed qui [n] Aristotelis verba diligentiùs considerat, eum aliter sensisse comperiet. Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θολόν. Viscera Mollium nullis: sed habent

[Marginal: m L. de soler. anim.]

[Marginal: n Hist. 4. c. 1.]

B quam mutim appellāt, atrumq; illum humorem, cui nomen atramentum. Neq; est quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti scilicet, interpretetur: sequentia enim reclamant, & ἐπὶ ταύτῃ, post hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος· ᾗ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θολός, καὶ τῷ ὑμένι ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, idest: Mutis sub ore est, & per eam gula tendit: at verò
„ atramentum infrà continetur, quà intestinum petere incipit superiora, foramenque suum
„ eadem obuolutum habet membrana, qua intestinum, sed quid, inquit Rondeletius, tamdiù immoramur? controuersiam istam statim diremerit interiorum Sepiæ partium anatome, qua inspecta nullus est nisi planè cæcus, qui non sententiæ nostræ facilè sit assensurus. Idem videbit mutim colore esse flauo, laxa fungosaq; substantia, parenchyma potiùs quàm folliculum, aut vesicam. Galenus in Exegesi vocum Hippocraticarum, Μύττις, inquit, τὸ ἐν τῷ σηπίας στόματι μέλαν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύς τις ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους δηλοῦται,
„ hoc est, atramentum quod in ore Sepiæ continetur: sed & piscem quendam apud Hippocratem significat. Μύτις apud Hesychium scribitur, & exponitur τὸ μέλαν τῆς σηπίας ὅπερ ἐν τῷ στόματι ἔχουσα ἐκκρίνει, Sepiæ atramentum quod ore continens excernit. An-

[Marginal: Μύττις quid.]

[Marginal: Μύτις quid.]

C notatur & piscis quidam dici feminini generis non sine mare pastum quærens, fortè erit Sepia. Ὄλον vt notat Galenus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur, item ὄστρον. Nicander hunc atrum humorem χολὴν id est bilem appellauit; Philes recens autor ἀπόσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Aelianus, dum Sepia, vt oculos piscatorum persequentium fallat, tradit his verbis: συνιεῖσα ἐκεῖνη παρῆκε τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπόσφαγμα, καὶ καταχέασα αὐτῆς. Galenus in Exegesi ὑπόσφαγμα interpretatur, quod atramenti Sepiæ seu sedimentū est, δίοι ὑποτρυγον Hipponas quoq; σηπίης ὑπόσφαγμα dixit in Iambis. Interpres (inquit [o] Athenæus) eius piscis atramentum (τὸ μέλαν) exponunt. At Erasistratus in Opsartytico, intritum esse vult, his verbis: Hyposphagma fit è carnibus assis, vel elixis, ac sanguine cum sale, caseo, lacte, & olerum folijs benè olentibus, concisis. Scripsit [p] Aristoteles Sepiæ atramentum noctu præfulgere, vt quorundam piscium capita: cuius fulgoris caussam ibidem addit. Tradit [q] alibi Sepię, Loligini, & Lollio partes duras ac solidas intus per dorsum & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: sed quod insertum Sepijs est, σήπιον, quod in Loliginibus, gladiolū. Differre enim, quòd Sepium robustum latumq; sit, inter spinam & os mediam præ se ferens naturam, fongosam intra se complectens, & friabilem corpulētiam: gladiolus verò arctior & cartilaginosior sit. Forma item discrepare, videlicet pro alueorum modo, quibus ipse insertus conti-

[Marginal: Ἀπόσφαγμα. Ὑπόσφαγμα.]

[Marginal: o Lib. 7.]

[Marginal: p Lib. de sēs. & sensato.]

[Marginal: q Hist. 4. c. 1. Sepium.]

D netur. [r] Alibi quoq; in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum esse tradit, addens rationem his verbis. Nam id quoq; (inquit, Mollium genus) caret vesica: quantumq; terrenum maximè sit, in atramentum secernitur, & plurimùm Sepiæ consistit, quoniam plurimùm terrenæ materiæ habeat: argumento est Sepium quod tale tantumq; sit. Meminit quoq; huius Sepij Athenæus ὄστρακον ipsum vocans: inquit enim ἔχει σηπία τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, idest habet Sepia in dorso, quod ostracum vocatur. Et sic quoq; appellat [s] Dioscorides. Columella testum appellauit, nisi testam legere mauis, vt Ruellius legisse videtur, qui ὄστρακον in Dioscoride, vbi loquitur de Sepia testam trāstulit. quidam etiam corticem & os vocant. Germani Fischbein, Belgæ Seeschuym. Vsum au-
„ tem huius ossis nobis declarat Aristoteles sic inquiens. Habent Mollia quod piscium spi-
„ nis proportionetur, vt Sepia quod Sepium vocant, Loligines quod gladiolum: Polypi nihil huius-

[Marginal: r De partib. 4. cap. 5.]

[Marginal: Ὄστρακον.]

[Marginal: s Li. 2. c. 23.]

[Marginal: Vsus Sepij.]

hil huiuſmodi habent:quod eorum alueus breuior eſt, illorum procerior. Ideoq; vt directus inflexuſq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Os hoc exemptum è Sepiæ dorſo,cãdidum eſt ſuperiori parte, durum ac læue:inferiori autem fungoſa quadam medulla repletum, quæ & læuiter aſpera, & ligni modò frequentibus venis diſtincta viſitur.fungoſum hoc ſupina parte natura eſſe voluit, ne facilè immergatur, vt optimè cenſet Bellonius. Volaterranus,atramentum Sepiæ,ineptè ſepium vocauit. Sepijs quoq; & Polypis teſte [t] Philoſopho venter ſimilis eſt,tum figura,tum tactu. At ijs quas Loligines appellamus,bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt. [u] Alibi etiam tradit vuluam ita Loligini & Sepiæ articulatam eſſe,vt bifida cernatur: cùm Polypi vterus ſpecie rotunda conglobataq; ſit. Sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum eſt ex eodem [x] autore. Et [y] Plinius cùm de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hiſpania capto dixiſſet ex Trebio Nigro,hæc ſubdit ex eodem ſcriptore:Sepias quoq; & Loligines eiuſdem magnitudinis expulſas in litus illud, idem autor eſt. In noſtro mari Loligines quinûm cubitorum capiuntur,Sepiæ binûm. Damus hic Sepiæ iconem pronam & ſupinam partem exprimentem,ex Saluiano,qui eam omnium optimè expreſſit.

[t] *De gener. cap.* 8.
[u] *De gener. cap.* 8.
Magnitudo.
[x] *Hiſ.* 4. *c.* 1.
[y] *Li.* 9. *c.* 30.

LOCVS.

SEPIÆ Litoralem potiùs quam pelagicam vitã eſſe ſcribit [a] Cardanus, ſed tantùm litoralem prodidit Ariſtoteles, ac maris cauernas incolere [b] Oppianus. In ſumma marinum animal eſt Sepia, nec vſquam in dulci aqua naſcitur,aut ad flumina è mari adnatat. Abundant in ſeptentrionali Oceano quod cuipiam mirum fortaſſe erit, quod cùm frigida & exanguis ſit Sepia,tam frigida degat aqua. Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet trãſlatio;ſed Grȩcus codex legit τευθίδας, ideſt Loligines, & ſimilia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus ſupra ex Plinio, quàm ingẽtis magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulſȩ fuerint. Bellon. maiorem Sepiarum copiam in Gallia quàm in Italia eſſe teſtatur. [c] Bartholomæus Scappus qui de re coquinaria doctiſſimos libros Italico ſermone cõpoſuit,in mari Adriatico maiorem eſſe Sepiarum copiam, quàm in Tyrrheno ait. Archeſtratus plurimarum rerum cognitione clarus [illegible]:

[a] *De ſanit. tuen.*
[b] *De par.* 4. *cap* 5.
[c] *L.* 3. *c.* 104

σηπίας δ' Ἀβδήροις τε Μαρώνειά τ' ἐνὶ μέσσῃ
In Abderis Sepiæ, ac in Media Maroneæ.

Quibus verſibus eas videtur extollere, quæ propè Abderas & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibũ præſtantiſſimas. In Ponto non eſt Sepia,cùm Loligo reperiatur teſte Plinio.

VICTVS.

SÆPIARVM victus eſt ex piſciculis, atq; etiam è mugile, quem quandoq; venatur longis promuſcidibus, vt prodit [a] Ariſtoteles. Quin etiam maiores quandoq; piſces vincere [b] alibi idem tradit. [c] Athenæus puſillis,inquit,piſciculis aluntur Sepiolæ (μικραὶ σηπίαι) diſtentis ſuis promuſcidibus, veluti lineis piſcatorijs,illos venantes.

[a] *H.* 9. *c.* 37.
[b] *Hiſ.* 8. *c.* 2.
[c] *Lib.* 7.

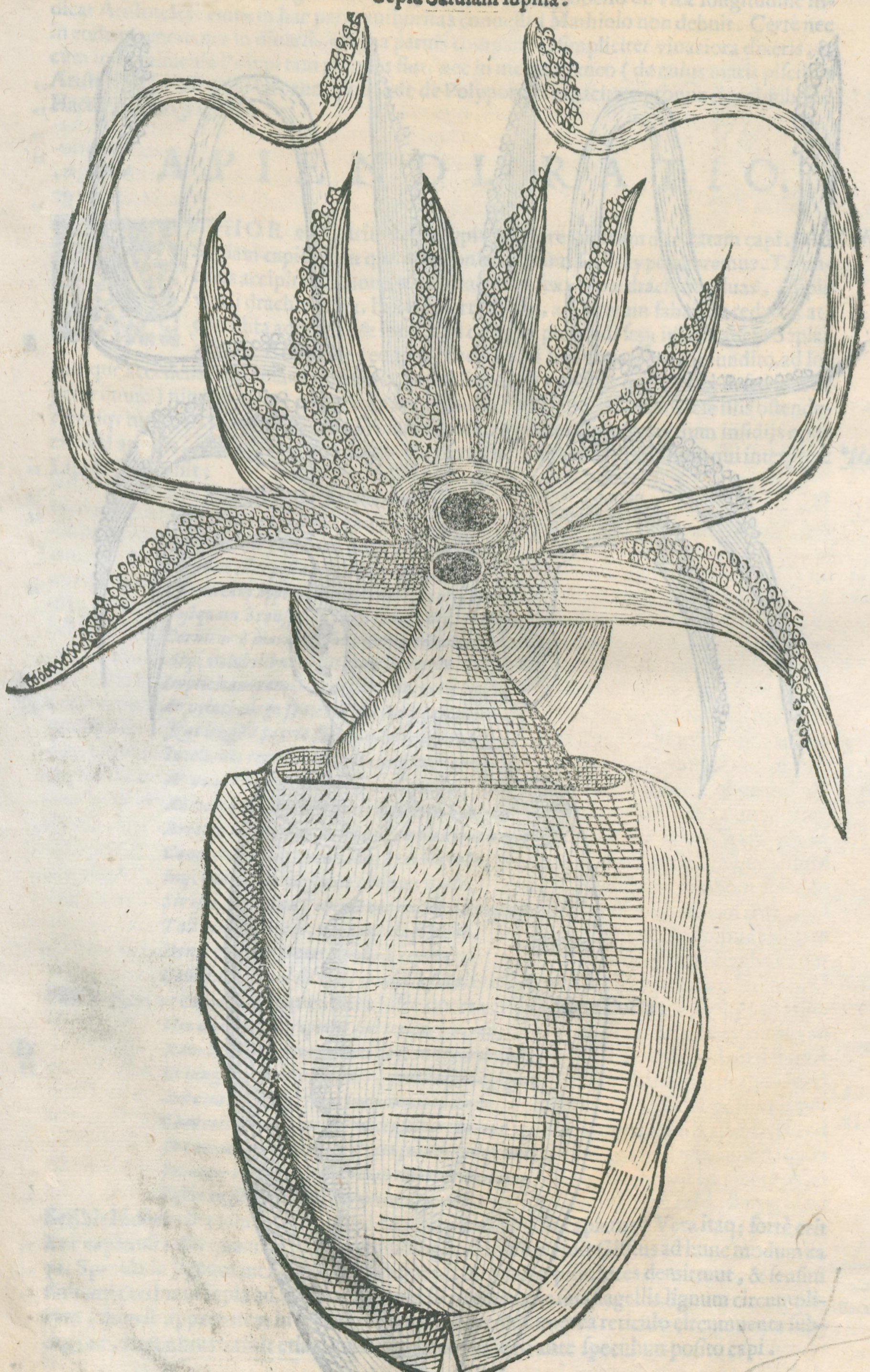
ÆTAS.

HIS quoq; vt Polypis anguſtum viuendi ſpacium natura conceſſit. Exemptis enim paucis bimatum non completur,inquit [a] Ariſtoteles:Vnde [b] Plinius de Sepia & Loligine locutus, neq; his, inquit, bimatu longior vita. Et [c] Athenæus, Ad bimatum Sepiæ vita non producitur, velut nec Polypi. Si hiſtoria, quam tradit Plinius de ingenti Polypo dolij magnitudine,longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus,nullum ſequetur abſurdũ,quin Polypi & denis,& bis denis annis viuere poſſint. Quod etiam tum Sepijs, tum Loliginibus euenire poſſe non dubitarim, præſertim cùm eodem loco ſcripſerit Plinius, Sepias Loligineſq; eiuſdem Polypi magnitudine in Hiſpanico litore vndis expulſas eſſe repertas; Hæc Mathiolus. Cui his verbis reclamat Zoographus; Atqui

[a] *H.* 5. *c.* 18. *& h.* 8. *c.* 37
[b] *L.* 9. *c.* 30.
[c] *Lib.* 7.

vitæ

Sepia Saluiani supina.



Sepia Saluiani prona.



A vitæ longitudo corporis magnitudinem non ſequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Ariſtoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo non debuit. Certè nec in eodem genere, nec in diuerſis, magna paruis comparata, ſimpliciter viuaciora dixeris. & cùm inter miracula Polypi tam grandes ſint, nec in mediterraneo (de cuius maris piſcibus Ariſtoteles ſcripſit) ſed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies abſolutè? Hactenus Zoographus.

CAPIENDI RATIO.

AVTHOR eſt [a] Ariſtoteles Sepiam odore eſcarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quædam conſcripſi cùm de Polypo ageremus. Tarentinus accipit ſalis ammoniaci drachmas ſex, cepæ drachmas duas, adipis vituli drachmas ſex; hac eſca ferramenta, ad formam fabarum redacta, atque illita admouet, & ſponte ad odorem progredi ſeq; ipſas tradere Sepias B aſſerit. Alia eſca ex eodem. Fęcem vini ſine aqua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipſam inijcito. Sepiæ ſiquidem videntes quòd (fæx deſcendat ac petat imum) nigrum ipſum relinquent, atq; illuc ſe conferent, vbi oleum ſeſe illis oſtenderit: eaſq; tunc comprehendito. Ad Sepiam capiẽdam neq; naſſæ, neq; retium inſidijs opus eſt: ſed amoris illecebris eam hoc modo, quo ſcripſit [b] Oppianus, piſcantur; qui interprete Lippio hæc canit:

[a] *Hiſ. 4. c. 8.*

[b] *Halieu. 4.*

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla,
Iam non lina fugit non denſi vimina ſepti
Eliciunt illas piſcantes æquore toto
Fœmineam appendunt peſtem, ducuntq́; per æſtus.
Poſtquam è conſpectu vaga fœmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, ſubito amplectuntur amatam
Atq; volubilibus nodis ſpiriſq́; rotati
C *Implicitam ramis ſtringunt cupiuntq́; teneri.*
Ac veluti virgo fratrem mitemq́; parentem,
Qui longè à patria fuerat iam tempore longo
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formoſa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum ſponſi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq; rudi nodo conſumit tempora noctis,
Sic iſtæ implicitæ Veneris nec munera linquunt
Tali connexæ nodo, nec vincula ſoluunt.
Donec piſcator capiat, cymbæq́; reponat,
Connexæq́; ſimul ſubeant crudelia fata.

Naſſis etiam vt capiantur ſequentibus hiſce docet verſibus idem Poëta:

Has etiam naſſis capiunt ſub tempore verno,
D *Nam curuum ſeptum myrti de fronde coronant,*
Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit
Arbutus, atq; alijs folijs hoc vimen opacant
Cùm coitum cupiant, & dulces ſoluere partus
In caucam properant, & ſtrata fronde quieſcunt,
Sic amor expletur miſera cum morte proteruus
Piſces in ſiccam clauſi ducuntur arenam.

Scribit Iſidorus Sepiam dictam, quòd facilè ſepibus incluſa capiatur; Vera itaq; fortè erit hæc capiendi ratio quamuis ſit falſa etymologia. Maſſiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi: Specula in lignum inciſa ex chorda appenſa in aquam piſcatores demittunt, & ſenſim fluitantia trahunt: Sepia ad ſui ſimulachrum ſe iaculatur, ac ſuis flagellis lignum circumplicans, dum ſe apparentem in ſpeculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta ſubducitur. Euſtathius ſcribit etiam aues coturnices laqueo ante ſpeculum poſito capi.

SEXVS.

[a] Hiſ.4.c.1.

DE Mollium ſexu loquens [a] Ariſtoteles, Cùm verò, inquit, mares in hoc genere à fæminis differunt, tum vel maximè Sepiæ id probant. Mas enim prona ſui corporis nigriora ſupinis potiùs, parteſque omnes aſperiores habet, quàm fæmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. Et [b] alibi marem à fęmina internoſci ſcribit, quòd mas varius magis, quàm fęmina dorſoq; atriore eſt. Quod ſic tráſtulit [c] Plinius: Sepiarum generis mares varij nigriores conſtantieq; maioris: nimirum in auxilio fęminis ferendo. Traditum rurſus à Philoſopho eſt fęminam inteſtina continere duo, veluti mammas, quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris; his marem omnino carere.

[b] H.5.c.12. Athen. li.7.
[c] Li.9.c.29.

COITVS. PARTVS.

[a] Lib. 12. c. 6. Orig.
[b] Hiſ.5.c.6.

IN coeundo, inquit [a] Iſidorus, obſcœnum genus eſt. nam ore concipit ſicut Vipera. Quod falſum eſt. Melius itaque Rondeletius, Sepias fiſtula coire & parere exiſtimat. [b] Ariſt. etiam hoc opinatus eſſe videtur, quum inquit: Sepię ac Loligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, natanteſque in aduerſum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλούμενον μυκτῆρα) in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. pariunt ea ſui corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Quę ſic tranſcripſit [c] Plinius: Sepię & Loligines linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium natantes: ore & pariunt. Neq; eas linguis coire (vti Plinius ſentire videtur, de coitu enim ibidem tractat) neq; ore parere (vt idem expreſsè teſtatur) Ariſtoteles prodidit, rationiué conſonum eſt (inquit Saluianus. Quod enim Ariſtotele authore nõ ore ſed fiſtula pariant, clarè adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non ſit opus probatione. Quod verò neq; ore vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire aſſeueret, clarum etiam eſt. Nam etſi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere & applicare: non propterea eas oribus coire teſtatur. Nec eſt vt pro defendendo Plinio alium Ariſtotelis [d] locum adducamus, in quo legitur: Mollia, enixu cõplexuq; mutuo brachiorũ coeunt, ſic.n.coniungi neceſſe eſt: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Ariſtotelis ſententia pro Plinio pugnet: Scribit enim Ariſtoteles, τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, ἀντιδείροντα καὶ διαπτύσσοντα τὰς πλεκτάνας. συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc eſt Mollia autem complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorum: complicantur autem hoc modo ex neceſſitate. & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. Athenęus ſuperioris loci Ariſtotelis ſic etiam meminit. Idem (inquit) [e] Ariſtoteles lib. quinto de animalibus author eſt, Sepias & Loligines coire amplexas inter ſe corpora, adaptanteſq; mutuo ex aduerſo narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualianam ſint, [f] Philoſophus exponit his verbis: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſimilia complectens permulta. [g] Et rurſus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eijciuntur, ex Rondeletio hîc adpinximus. Noſtri inquit racemum marinum vocant, à ſimilitudine racemi vuę vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti vuę ſimilis, vt ſuo loco declarabimus. hîc oua ſunt duntaxat, florenti vuę nullo modo ſimilia. Hactenus Rondeletius. De ouis autem Sepiarum rurſus hæc [h] Ariſtotelex. Sepię oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt. cohęrent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidam nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi poteſt. Mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhęreſcunt, & augeſcunt. Cùm primùm edita, candida ſunt, atq; exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraq; redduntur. Tempus autem & modum partus idem [i] author his verbis declarat. Mollia verno tempore pariunt, & Sepia in primis. parit hęc omnibus anni temporibus: perſeueratq; in edendo ouorum numero dies quindecim. Et [k] alio loco: Ferunt vterum Sepię verno tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet manifeſtiſſimè errorem in codicibus Athenęi, hæc eadem Ariſtotelis verba citantis, irrepſiſſe. Nam inquit, τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυίσκονται πέντε καὶ δέκα

[c] Li.9.c.31.
Nno coire ore.
[d] Lib. 1. de gen.cap.15. Gazę error.
[e] Lib.7.
[f] Hiſ.4.c.1. Oua qualia.
[g] De par.3. cap.8.
[h] H.5.c.18.
Quo tépore pariant.
[i] Hi.5.c.12.
[k] H.5.c.18.
Athen. correctus.

A

Oua Sepiarum.



B

καὶ δέκα ἡμέραις, ideſt, Mollium autem Sepiæ primæ vêre pariunt: & non concipiunt omnibus temporibus, pariuntq; per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula οὐ ceu perperam inſerta. Idem confirmat [l] Plinius, qui Sepiam omnibus menſibus parere ſcripſit. Locum præterea quo pariunt, indicat [m] Ariſtoteles dicens: Sepia parit iuxta terram inter algas, & arundines, & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt ſermenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piſcatores de induſtria faſces ſarmentorum diſponunt. Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam continentemq; ſeriem ouorum, qualis cirri muliebris ſpecies eſt. Et [n] rurſus: vbi de cartilagineis Locuſtæ marinæ appendicibus eſſet locutus: Partus enim, inquit, in ijs recipitur, vt

C Sepiarum ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc [o] Plinius: Sepia in terreno parit inter arundines, & ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirũ quòd eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conſerta oua edere, vt Sepias. cùm Sepias littoralem non pelagicam vitam traducere conſtet. Niſi ita hic locus interpretandus ſit, vt videatur dicere, Loligines conſerta oua edere, vt Sepias. Porrò modus pariendi eis hic eſt, vt prodit [p] Philoſophus. Enititur aluum per interualla reprimens, inſpergitque atramentũ, interpoſita quiete, vtpotè cùm non niſi cum labore emittat. Præterea vt idem ait: Mas Sepia oua quæ fœmina ediderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpergens: quod vel in reliquis eiuſdem generis fieri ratio eſt. Idem [q] alibi: Mas, inquit, humorem quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt. Etiam hæc & cùm primùm edita candida ſunt, atq; exigua: mox atramento perfuſa nigra maioraq; redduntur: [r] Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ederit (fæmina) mas è veſtigio ſequens, atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. Sed non ſatis hunc locum Gazam aſſecutum eſſe Rondeletius putat. Græca autem verba hæc ſunt: Ὅταν δὲ ἡ σηπία ἐπιτέκῃ τὰ ᾠὰ, ὁ ἄρρην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται στιφρά. Huius ma-

D læ cõuerſionis, inquit Rondeletius, occaſionem dedit dictio temerè adiecta τὸν θολὸν poſt καταφυσᾷ quam delendam eſſe conuincit [ſ] Plinius, qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus eſt. Oua eius (Sepiæ) glutino atramenti ad ſpeciem vuæ cohęrentia, maſculus proſequitur afflatu, aliàs ſterileſcunt. Vides hìc Plinium pro καταφυσᾷν proſequi afflatu reddidiſſe. His accedit Athenæi authoritas locum Ariſtotelis citantis. Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ᾠὰ, ὁ ἄρρην παρακολουθῶν καταφυσᾷ καὶ στιφρᾷ. Vides hìc τοῦ θόλου mentionem nullam factam. Poſtremò non mas, ſed fæmina, vt prius ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atramentum aſpergit. Hactenus Rondeletius. Verùm Zoographus & Saluianus non θόλον, ſed vna mutata littera θόρον, ideſt genituram, legunt. Verbum quidem στιφρᾷ, inquit Zoographus, quod apud Athenæum legitur, in vſu non eſt: & apparet hunc Athenæi locum eſſe mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiã interpretatio: Maſculus perſequitur afflatu &c. non tanti eſt quin Ariſtotelem ipſum ſuis alibi verbis ſeſe interpretantem ei præferamus. καταφυσᾷν verbum ſi abſolutè proferas, ſpiritum & aërem contra aliquid emittere ſignifi-

[l] Li. 9. c. 51.
[m] H. 5. c. 18
[n] H. 5. c. 17.
[o] L. 9. c. 51
Plinij locus explicatus.
Quomodo pariant.
[p] H. 5. c. 12
[q] H. 5. c. 18
[r] Hi. 5. c. 12
[ſ] Li. 9. c. 51.
Ariſtoteles correctus.
Athenæi locus notatus.

cat: at piſces in aqua quomodo anhelare, aut ſpirare aërem poſſunt? Nam vt Rondeletio donemus piſces propriè dictos ſpirare, Mollia tamen & exanguia non ſpirabunt. at ſi accuſatiuum addas, aliud quippiam cum ſpiritu, vel tanquam cum ſpiritu emittere ſignificat, idem ſcilicet quod καταῤῥαίνειν, ideſt aſpergere: vel καταφιέναι, ideſt contra aliquid emittere. Mas igitur Sepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θορὸν, humore genitali ſuo oua conſpergit, genituramq; eis affundit. Nam & lib. 3. cap. 7. de gener. anim. Ariſtoteles piſcium omniũ oua, niſi mares ſemen ſuum aſperſerint (ἀποῤῥαίνειν τὸν θορὸν dicit, vel ἐπιῤῥαίνειν) augeri & vitalia eſſe negat. Et mox ſequenti capite: τὰ μὲν οὖν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὑτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει (ſubauditur τὸν θορὸν, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίγνεται (ſupple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hîc συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto hiſtoriæ σιφρόν. Rurſus hiſt. 5. c. 18. cauſſam reddens, cur oua illa inter ſe racematim cohæreant, ſic ſcribit: Ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, οὗ τῇ γλισχρότητι παραμένεται καὶ αὐξάνεται. Aſtipulatur ſententiæ noſtrę vetus tranſlatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fæmina cùm ouat, mas eam ſequitur, & ſuper oua ſemen inſuflat, vt viuificentur. Item VVottoni: Quoties ediderit oua, mas è veſtigio ſequens humorem fœtificum ouis ſuperfundit, atq; ita efficitur vt ſolideſcant. Hęc Zoographus. Cæterùm ſunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccę myrti, tandem, ſi maris ſemen contigerint, auellanę nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris effuſo atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur oculorum humoribus ſimilia ſunt, vti tradit Rondeletius. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore craſſior, tertius veluti cryſtallinus. Vbi hæc oua Sepia peperit, & ſemine maris aſperſa ſunt, ijs incubat diligentiùs quàm cætera Mollia, vt his verbis teſtatum reliquit [t] Ariſtoteles: Cùm genus omne cruſtatum ſibi iuncta contineat oua, & ſic foueat, Polypus & Sepiæ, & reliqua eius generis eiuſdem oua quæ pepererint, abſoluta fouent, & præcipuè Sepia: quippè cuius ſæpenumero alueus iuxta terram dum hoc facit, appareat. Et vt idem [u] author eſt: Mox oua edita Sepiæ craſſitudinem acinorum vuæ minorum intra diem decimumquintum capiũt. Quæ (ſi prius prole iam perfecta abſciderit oui membranam) ſtercuſculum mittũt ſuumq; præ metu colorem mutant ex candicante in rubiuſculum. Vnde dixit [x] Plinius. Excludit Sepia decimoquinto die. Prodeunt autem ex ſingulis Sepiarum ouis ſingulæ Sepiolę teſte [y] Philoſopho. Sed quomodo prodeant, idem declarat his verbis. Cùm Sepiola iam intus conſtiterit, videlicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui membranula proles exit: primùm pars illa interior candida veluti grando conſiſtit, cùm fæmina ſuum atramentum aſperſerit. Naſcitur enim Sepiola ex ipſo candicante corpuſculo verſa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualiſnam ſit in his annexus vmbilici, nondùm exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui; dum Sepiola augetur, & ad poſtremum, vt luteum auibus, ſic candidum his aboleri. Primùm oculi grandes in his quoque, perinde ac in cæteris apparent. Sit ouum a. b. c. oculi: d Sepiola ipſa: e hoc ipſum. Niphus poſteriora verba hæc ſic legit. Sit a ouum: b c. oculi: d Sepiola ipſa, ita vt verba hæc τόδε ἐφ' οὗ τὸ ε abundent. Saluianus autem ſic. Sit a ouum, b c oculi, d Sepiola, e hoc ipſum. Adhæret autem teſte [z] eodem Philoſopho, ouo Sepia naſcens parte ſui priore: hac enim tantùm poteſt adhærere, cùm hæc vna partẽ poſteriorem & priorẽ eodem modo habeat. Poſtremò vbi, inquit, Philoſophus: Pariunt intra diem decimumquintum, ἀποτίκτουσι ἐν ἡμέραις ιε, aliqui vertunt, perſeuerare eas in edendis ouis, ſiue in partu dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad partum vſq; tot dies numerari, conſiderandum.

Ouorũ exacta deſcriptio.

Incubatio.

[t] H. 5. c. 18.

[u] Ibidem.

[x] L. 9. c. 51.

[y] H. 5. c. 18.

[z] De gener. 3. cap. 8.

MORES. INGENIVM.

CONIVGATIM mas cum femina incedere ſolet, inquit [a] Philoſophus. Et [b] alibi, cùm Sepia, inquit, icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat, fęmina mare percuſſo fugam arripit. Eadem ſic [c] Plinius: Percuſſæ tridente fęminæ auxiliantur: at fęmina icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoq; fęminæ tridente percuſſæ, ac captæ mares auxiliari eam in aduerſum retrahentes: maribus autem captis in fugam fęminas ſe conijcere. Teſtatur [d] Ariſtoteles Mollium omnium aſtutiſſimam eſſe Sepiam. Nam

[a] H. 5. c. 12.

[b] Hiſ. 9. c. 1.

[c] Li. 9. c. 29.

Fęminę mares auxiliãtur.

[d] H. 9. c. 37.

E Nam sola, inquit, hæc suo vtitur atramento, non modò cùm metuit, (nàm dixerat [e] antea inter omnia Mollia Sepiam præcipuè præ metu atramentum suum effundere) verùm etiã abscondendi caussa. Polypus atq; Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterùm Sepiæ, vt dixi, sæpe & sine pauore suo vtitur atramento ad se occultandam, & cùm progressa paululum se ostenderit, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta [f] Nicander qui cùm scripsisset Leporem marinum sordidatum, dum recens in lucem editus est, Loliginis inferri subtilibus comis, perinde ac si proles esset Loliginis, aut σηπιάδος φυξήλιδος, idest Sepiæ fugitiuæ, caussam cur fugitiuam appellauit addit:

——— ——— ἥτε μελαίνει

Οἴδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ᾽ ἀγρώςορος ὁρμὴν. idest.

——— ——— *quæ obfuscat*

Fluctus sua nigredine dolosum animaduertens piscatoris impetum.

De eodem astu sic meminit [g] Ouidius:

Sepia tarda fuga, tenui cum forte sub vnda
Deprehensa est, iam iamq; manus timet illa rapaces
F *Inficiens æquor, nigrum mouet illa cruorem*
Auertitq; vices oculos frustrata sequentes.

Vnde & [h] Plinius ait: Ambo autem (mas scilicet, & fœmina Sepia, de ijs enim loquitur) vbi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est infuscata aqua absconduntur. De eadem quoq; astutia hæc [i] Ælianus: Cùm se à peritis piscatoribus captari cognoscit Sepia, suum atramentum emittit, quo circumfusa, ab oculis piscantium remoueatur, eorumq; perstringit oculos: piscatores verò cùm sit in eorum oculis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumsepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus. Nec dissimilia ab his sunt quæ scribit [k] Plutarchus: Cùm autem, inquit, multa præterea sint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis insidijs exempla, Sepiæ artem præterire non conuenit. Vesicam enim iuxta collum habens plenam atro humore (Tholus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebrasq; circa se efficit mari infecto, vt piscatoris conspectum subterfugere posfit: imitans deos Homericos, qui quos saluos volunt, cœrulea sæpenumero nube obiecta eripiunt atq; suffurantur. Hæc sic ab Oppiano canuntur Lippio interprete.

G *Quin & natiua fœcunda est Sepia fraude.*
Est liquor in tumida concretus turbidus aluo,
Qui fuscus piceam superat caligine massam.
Conditus hic humor nutritur corpore, præsens
Auxilium miseræ: subita formidine capta,
Atras emittit guttas, & polluit æquor,
Obscuratq; vias ponti tenebrosa cruore
Permixto sanies, piscantis lumina turbans
Auertit visum, & prospectum surrupit omnem.
Hæc facili cursu per tinctas æquoris vndas
Effugit horrendos pisces hominemq; sagacem.

Philes quoq; recens autor de astutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Πανοῦργος ἐςὶ τὴν φύσιν ἡ σηπιά
Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα τὴν κακουργίαν.
Εἰς ῥεῖθρα γὰρ τ᾽ ἐμεῖ μέλαν ὑπὸ σφαγμάτι
H Καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν ἐνδῦσα γνόφον,
Καὶ τέρπεται θηρῶσα τὴν σωτηρίαν.

Quos sic transtulit Gregorius Bersmannus Anebergensis:

Est versipellis Sepia, & vafra indoles
Piscantium quæ callidè eludit dolos.
Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit,
Caliginemq; induta visus eripit,
Partaq; sic ouat salutis copia.

Postremò [l] Athenæus quoq; idem aduertit sic inquiens: Persequente piscatore suum atramentum effundit Sepia, antrorsum profugere se simulans. Porro vt admodum astutè suo atramento vtitur, sic etiam prudentissimè promuscidibus; his enim non solùm pisciculos, sed & mugiles etiam venatur; Vnde Oppianus.

[e] Hist 4. c. 1.
[f] In Alexipharm.
[g] In Halieu.
[h] L. 9. c. 29.
[i] De anima. 1. cap. 34.
[k] Lib. soler. de animal.
[l] Lib. 7.

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam
Nam tenues molli surgunt de vertice rami
Extenti tanquam funes, quibus ipsa natantes
Pisciculos, iactis veluti capiuntur ab hamis,
Pendens à fulua cautè deprehendit arena.

Et Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus pisciculis, quos promuscidibus seu piscatorio funiculo venantur. Planius comprobat hæc Plutarchus, de piscatoria Sepiæ arte sic loquens: A collo suo demittit acetabulum instar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longè emitti, & facillimè retrahi potest. Id pisciculis quos propè se videt, mordendum exhibet, paulatimq; in se retrahens fraude ad se prædam adducit, dum ore contingere possit. Porro teste [m] Aristotele ijs prætenturis quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærentes Sepiæ, se veluti anchoris iactis stabiliunt. Quæ ita vertit [n] Plinius: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longissimi, & asperi; quibus in fluctibus se velut anchoris stabiliunt. [o] Athenæus ait: Cùm sæuit tempestas, Sepiam aiunt præhensis minoribus saxis vtraq; sua promuscide, veluti anchora stabilitam quiescere. Idem testatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus sunt tanquam promuscidibus præditæ, quibus ad saxa cùm est in mari tempestas, adhærescunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas solutis promuscidibus, rursus natant: non contemnendam scientiam tenentes vitandi sanè tempestates, atq; ex periculis salutem conseruandi. Quæ sic [p] Oppianus cecinit.

[m] Hist. 4.c. 1.& de par. 4.cap 9.
[n] Li.9.c.29.
[o] Lib.7.
[p] Halieut.2.

Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit proprijs scopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet caute rudentes.

Posteaquam [q] Aristoteles Polypum coloris mutatione pisces venari dixisset, subdit hæc: Sunt qui Sepiam facere hoc idem autument: colorem namq; eam sibi contrahere similem loco, in quo versatur, confirmant, sed piscium sola Squatina ita affici solet. Ex quibus verbis nihil certo statuere possumus, Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

[q] H.9.c.37.

DENOMINATA.

Sepedones

SEPEDONAS Græci non à Sepia inflectunt, sed vlcera intelligunt eo nomine putrescentia. Sepiussam Doridis insulam in Ceranico sinu teste Plinio sic dictam à Sepijs conijcit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σηπίδια dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & [a] Plauto:

[a] In Casina.

——— *Emito Sepiolas lepidas.*

Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Aristophanes in Thesmophorijs. Dorion σαπίδια inter hepsetos hoc est, inter pisciculos minutos, elixari solitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philoxeno: quam vocem mutilatam putat Zographus, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Phyllium vel Phrynicum, vt author est Athenæus. Σηπίαι, Σηπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur [b] Iulius Cæsar Scaliger, puto à Sepia deriuari. Σηπιαδάλις species est vitis Varrino.

[b] In Atha:

MORALIA.

Hæretici.

VTITVR Sepia atramento, vt suæ consulat saluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuscat: cùm enim conuinci se animaduerterit, nebulas, nugasq; ac tenebras offundit, ne victus videatur. Sic elegãter & appositè [a] Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepijs comparat. Nam veluti hæ vbi sensere se apprehendi, effuso atramento aquam turbant, atq; ita absconduntur: Eodem modo illi, vbi succumbunt in ea disputandi palęstra, hoc est, cùm erroris arguuntur conuincunturq;, tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis disputationi sese eripiunt. Atticus Philosophus non inelegans Platonis propugnator facetè dicebat, Aristotelem in suis scriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt enim

[a] Lib.2. aduers. Marc.

A enim hæc ſparſo ſub oculos manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ità ille deprehendi metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam intelligi diabolus, per eius verò atramentum deliciæ atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atramentum ſuppeditat, quod lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amoto priori lumine; ità etiam, diabolus deliciarum cupiditates atque diuitias, & voluptates noſtris inſtillans cordibus, nigros hoc eſt peſſimos nos reddit, & inquietos, amoto vero Dei lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit, tempeſtatem aduertendo; ſic cùm multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cetera opus eſt, ſcilicet amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent, vt iſtis mediantibus cibum diuinæ gratiæ, & gloriç poſſimus demereri, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationum confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei, & proximi confirmetur. Vnde [u] Eccleſiaſtes: *eſto firmus in via domini*. Sepia vſta meretricem quoq; denotat, & proſtitutæ pudicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces B accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur: ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore hoc eſt, impudicitia allectati, dęmonum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuorum curremus, nimirum ad perditionem.

Diabolus.

[u] Cap. 5.

Meretrix.

HIEROGLYPHICA.

ID verò, inquit [a] Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omninò ſpecioſa virtutis exempla videbatur, & per ſummam inde ignominiam fœdè lapſus, omnium feſellerit expectationem: ea enim cùm ſpectandam ſe venatoribus præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani, atramentum in aquas euomit, quibus infectis, demptaque ita venatoribus congrediendi copia, elabitur. Quòd ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo deprehendatur, C ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſçpius ac identidem fruſtratur venatoris ſpem, nulla ſui facta copia, vt deprehendi poſſit: idq; non in congreſſu tantùm facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atque etiam inſidiandi. Sumptum hoc Hieroglyphicum eſt ex [b] Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægyptios teſte Cœlio Calcagnino. Huiuſmodi verò occultationis cauſſa confictum à Græcis credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitam, dum vel eluderet vel ſerio fugitaret Pelea illam ſequentem. Ita denique hominem qui multis ſimulationum inuolucris tegeretur, eſſetque occultæ multiplicisque naturæ, per pictam Sepiam notabant. Alij mendacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quòd Grãmaticus Triphon ait, ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit, & obſcuratur. Sed hæc propriè ad melanurum piſcem pertinent, quàm quidam ineptè cum Sepia confundunt. Cęterùm literas ſacras cùm Ægyptij ſignificare vellent, iuncum, cribrum, & Sepiam ponebant. Iuncum autem, quia eo pro calamo vtebantur, Sepiam verò quòd eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hic per Sepiam atramentariam thecam ſignificari poſſe putet, cùm apud Perſium pro ea ponatur, D dum canit:

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

Nos tamen pro atramento ipſo hic poni ſuprà probauimus. Sanè Gręci atramentum σηπιοτικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo commenti ſunt, quia ea prima ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atq; id apud Ægyptios ex iunco contexi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepię ſubiecta, eum qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui verò deſit prouiſę frugis in annum copia, alij dedatur arti, aliamq; ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiã qui amorem coniugalem in viro firmum, in fęmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiã tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quòd Sepia fœmina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat; quòdſi mas percutiatur, fęmina aufugiat.

[a] Hierogli. lib. 28.

Pulchra incœpta turpiter cedentia.

[b] L. 2. c. 110

Periculum.

Homo occultæ naturæ.

Literę Aegyptiacæ.

Amor coniugalis.

FABVLÆ.

THETIS mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambrosia, sic demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altiùs inclamauit. Inde ad Nereides digressa narratur Thetis, cui alioqui fuit insitum, formam demutare. Quin & cum ea coisse primum creditur Peleus in Sepiæ speciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide semel coijsse tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magnesia statuit Plinius. Meminit huius fabulæ Iohannes Tzetzes, his versibus:

Φασὶ τὴν Θέτιν φεύγουσαν Πήλεως συνουσίαν
Πρὸς πῦρ πρὸς ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρὸς δὲ σηπίας πώποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν,
Πηλεὺς αὐτὴν κατέσχηκε, καὶ γάμῳ συνεζύγη.
Τὸ δ' ἀλληγορικώτερον. τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπετο πεσεῖν, καὶ καθ' ὑδάτων
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βορὰ θηρσὶ γίνεσθαι.
Τέλος αὐτὴν κατέσχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην,
Ὥσπερ σηπίαν τῷ θόλῳ τοῦ μέλανος κρύβεισαν.
Εἴτε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκεῖνον,
Ὡς Εὐριπίδης γέγραφεν ἐν Ἀνδρομάχῃ τοῦτο.
Aiunt Thetim fugientem Pelei congressum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum.
Inq; Sepiæ aliquando formam conuersam,
Peleus ipsam detinuit, & nuptijs coniunctus est,
Magis autem allegoricè: hunc non dignata,
In ignem vertebatur vt caderet & in aquas,
Etiam inaccessis montibus esca bestijs vt fieret,
Postremò ipsam detinuit in tenebris absconsam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro absconditam
Siue iuxta mare effugientem illum,
Vt Euripides scribit in Andromache illud.

PROVERBIA.

VVLTV mutabilis albus, & ater, Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus & ater, & pro eo, quod est bonus & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lætum reddidisse: atrum ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Matron apud [a] Athenæum de Sepia loquens:

[a] Lib. 4.

Ἡ μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε, idest.
Quæ cum sit piscis, sola album nouit & atrum.

Est enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus

de Sepia videtur pronunciasse Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inscribitur. nàm sequens versus deest. *Perca sequitur Sepiam*. Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. hîc malè vertit adagiorum author pro Melanuros Sepiam.

EPITHETA.

SEPIA propter dolos, quos machinatur piscibus, dum eos venatur, δολόφρων, δολόμητις, dicitur Oppiano: καρδαλέα siue audax, quòd maiores quandoq; pisces aggredi audeat, ac mas fæminæ à tridente percussæ auxiliari in hominum conspectu. ταγηνιστὰς σηπίας nominat Eubulus quòd in sartagine coqui solitæ sint. Nicander φυξήλιδα fugitiuam, quòd sparso atramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum. tarda fugæ apud Ouidium.

A

VSVS IN CIBIS.

QVAMVIS Pythagoras Sepia vesci prohibebat suis, non tamen ob id cæteri abstinuerunt. Nam cùm amphidromia olim celebrabantur, mœnas cùm Sepijs mollire, & plurimos cirros diligenter stringere assolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulus. Aristophanes in Thesmophoriazusis.

Quando edebantur.

Ἰχθὺς ἑώνηταί τις ἢ σηπίδιον. idest.

Emptus est piscis aliquis, vel Sepiola.

Et Theopompus in Venere.

Ἀλλ' ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν (διαλαβὼν legit Natalis Comes) καὶ τοδὶ τὸ πολυπόδιον, vertit Dalechampius.

Sepiam & quæ exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

B Et nunc quoque in omnibus Italiæ piscarijs venales habentur, ijs inquam, in quibus marini veneunt pisces, non alia, quàm cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicatuli Sepiam aspernentur, & pauperculis relinquant, nam insipida est, nisi optimè præparetur, condiatur, coquaturq; nam sic grata sapidaq; efficitur. Duplex autem eam coquendi modus est: aut enim assatur, aut elixatur: Idq; tum recens, tum asseruata. Nam Galli Sepias exiccant, non aliter quàm Græci Polypos. Miror certè cur recentes nullius in Oceano sint pretij, vt scribit Bellonius, cùm à coquis, inueteratis, aut sale conditis præferantur. Sed fortè id ideò fit, quòd cibi fastidiũ, recentes adhuc pariant, & salitæ ieiunia verna egregiè solentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores sale conseruantur in Illyride, indeq; Venetias deferuntur, vti & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Sepiam interpretantur) est conueniens cibus: qui tamen salsus & inueteratus, atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficilè concoqui, parumq; in se continere succi salsi ait, quòd si tamen concoquatur, non parum nutrimenti corpori id ferre. Cæterùm quia crudos procreat humores (vt suprà ex Galeno in genere de Mollibus scripsimus) oportet eam condimentis acrioribus conditam esse, vinumque vetus, & tenue superbiberei. Venetijs & Romæ omni tempore habentur, sed optimæ putantur mensibus Ianuario, Februario, & Martio. Præstant autem cùm sunt grauidæ teste[a] Aristotele. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur, vti fortè & apud priscos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Protesilao, vbi symposium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, describit, nulla assarum mentione facta. Quo autem modo sint elixandæ Alexis ἐν Πονήρᾳ docet, inducto coquo hæc loquente.

C

[a] Hist. 8. cap. vlt.

———————— σηπίαι πόσου

Δράχμης μιᾶς τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας,

Καὶ τὰ πτερύγια σαυτεμὼν ἑφθὰ ποιῶ.

Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους

Σμήσας τε λεπτοῖς ἁλσὶ δειπνούντων ἅμα

Ἐπὶ τὸ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω. idest.

A. Sepiæ quanti? B. vna drachma

D *Tres. A harum brachia*

Et pinnas accipe, dissectasq; elixa:

Corpus reliquum in quadrata frusta multa discinde,

Tuso sale perfrica, & cœnare statim ac inceperint,

Accedens, è stridente sartagine nobis affer.

Nam in sartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus ταγηνιστὰς σηπίας nominat. Eis, cùm in cibum parabantur, oculos eximi solitos, monstrat hic versus[b] Plauti.

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

[b] In Rudente.

Bonum autem ius ex eis fieri negant piscatores absq; atramento. Quapropter piscatores vt scribit Bellonius, cùm per senectutem deficientes super aquam fluctuantes, vel viuas vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod aliàs dum se persequi sentiunt, effundunt) temerè diffluat. Bartholomæus Scappus, Sepiam in iure suo cocturus, recentem exossat, & pedes seu brachia abscindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum vesicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit, lauatq;

lauatq; cartilagines omnes exteriores interioresq; in aqua frigida, aut tepida, donec albeſcant, deinde diſſecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vaſe alterius generis, coquit cum butyro, aut oleo oliuarum, additis allijs minutim conciſis, aqua modica, pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & ſalis modico, tandemq; herbas adiungit virides contuſas in mortario. Quod ſi verò iuſculum nigrum eſſe velit, vt eius eſt atramentum, herbas non imponit, ſed miſcet atramentum cum vini modico, aut omphacij, coquitq; iterum, ad ebullitionem vſq; : tum inferre iubet ſuprà inſparſis aromatis dulcibus. Nonnunquam brachia ſeu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos & in plurimas partes diuiſos, & ſic cum ea coctos. Infarciunturq; aliquando Sepiæ hoc pacto, vt idem ſcribit. Exempto oſſe, & brachijs abſciſſis, lauantur, & implentur caſeo, ouis, pane minutim trito, aut contuſo, vuis paſsis, herbis tuſis, pipere, cinamomo, croco, commiſtis primum omnibus, tempore ieiunij loco caſei ſumi poſſunt amygdalę cōtuſæ, & loco ouorum auium, oua alterius piſcis cruda. Impletæ coquuntur in ſartagine cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec quibus infarcitæ ſunt, tumeant, iterumq; parum omphacij additur, & aqua tincta cum croco, pipere, cinamomo, & ſale recoquuntur per duas horas, aut paulo minus. Platina Sepias elixas ſubinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac laſere conditas infert. Sunt qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello oui, aceto vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepijs cum nucibus, & allio paratis veſcuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem ſalatiores prorumpant. Quibus autem condimentis Sepiæ ſapidiores euadant, docet [c] Apitius inquiens: In Sepia fartili condienda piper, Liguſticum, apij ſemen, careum, mel, liquamen, vini condimenta coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atq; ita farcies, coctam cerebellis elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commiſceas oua cruda, quod ſatis eſt, piper integrum, eſitia minuta & ſicca, ſues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impenſa poſſint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam miſceas cum pipere, laſere, liquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur, condies. Aliter: Sepias, piper, Liguſticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel, liquamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire finito: & vbi bullierint, amylo obligabis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto deinde aqua dulci: deniq; purgatas conciſaſq; inteſtinorum inſtar condiunt coquntq;, vt audit Zoographus. Sepiæ coctæ, teſte [d] Dioſcoride, atramentum dum eſtur, egrè concoquitur: aluumq; mollit. Diphilus apud [e] Athenæum ait Sepiam elixam teneram effici, ori gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter ſubducere: ſuccum qui ex ea gignitur ſanguinem extenuare, excretionemq; per hæmorrhoidas mouere. Oua quoq; in ſiccum eiecta à quibuſdam edi cocta in ſartagine ſcribit Rondeletius.

[c] Lib. 9. c. 4.
[d] Lib. 2. ca. 20.
[e] Lib. 8.

VSVS IN MEDICINA.

SVMVNTVR varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem vel tota Sepia, vel aliqua eius parte, vt ouis, atramēto, teſta, quam ὄστρακον vocant Dioſcorides & Athenæus. [a] Galenus Sepias ſtomachicis prodeſſe ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo veſicæ, renibus & dyſuriæ medetur: Vrinam quoq; ciere ait Plinius & lentorem renum diſijcere. Acetum in quo Sepia ſuffocata eſt cum oleo miſtum, ei, qui marini Hippocampi venenum hauſit, propinat Aëtius. Ad dentium dolorem: inquit Galenus in Euporiſticis, ouorum putamina, Sepiam & oleū miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto. Aluum ſoluunt Sepiæ, teſte Plinio, in cibo datæ, decoctaq; cum oleo & ſale & farina. Ad venerem proritandam quidam eiſdem cum nucibus & allio paratis vtuntur. Hippocrates Sepijs ad morbos muliebres frequentiſſimè vtitur, vt in [b] curatione vteri auerſi ad coxam. Ad veſperam, inquit, mazam cœnet. Si verò panem voluerit, & Bolbidia parui Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito, & edenda dato. Et eodem libro eadem bolbidia & Polypodia, aut Sepiolas ſimiliter præparata, ad menſes ciendos ſumi iubet. Vtitur quoq; idem Hippoc. Polypis aut Sepiolis toſtis ſuper pruna ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Celſus atramentum Sepiæ aluum emollire ſcribit. Idem Dioſcorides. Soranus apud [c] Galenū ad alopecias atramentum hoc illinit ſcarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent teſte Plinio, renumque

[a] Lib. 8. de comp. med. sec. loca.
Ad morbos mulierum.
[b] Lib. 2. de mor. mul.
Ex Atramēto.
[c] Lib. 1. κατὰ τόπ.
Ad Alopecias.
Ex Ouis.

pituitas

A pituitas extrahunt,& renes purgant. In cibo ſumpta vrinã mouent,& renum grauedinem tollunt,inquit,Marcellus.Idem ad tincturas & maculas corporis abolendas ex ijs remediũ hoc facit.Oculos,inquit,vel oua Sepię in aqua ſolue,& cum melle permiſce,atq; inde maculas perfrica,citò abolebuntur.Potionem hanc ad menſes ducendos perſcribit [d] Hippoc. Cantharides quinq; auulſis pedibus,alis & capite: deinde tribulos ad mare naſcentes vnà cum radice,menſuram quanta eſt Conchę teſta terito:& anthemi luteam internam partem ſiccam tritam,Conchæ teſtam(hanc menſuram)addito: & ſeminis apij tantundem, & Sepiæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cùm dolor habuerit,in aqua calida deſideat,& aquã mulſam aquoſam bibat. Idem rurſus in ijſdem libris ad coxã vteri auerſi curationem docet:At in menſibus(tempore quo mẽſes fluere debent)ſi ſanguis eruperit ſatis eſt:ſin minus Cãtharides quatuor bibat,pedibus & alis & capite reiectis:& pœoniæ grana nigra quinq;,& Sepię oua,& apij ſemen cum vino modicum.Et rurſus [e] alibi in eodem morbo: Mane Sambuci baccas ſex dato in vino meraco,& Sepię oua decẽ aut duodecim.Et [f] iterum: Cùm mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menſes non prodierint,aut etiam vterus durus fuerit &c. in potu exhibere oportet pharmaca vte-

B rina,aut Sepiæ ouis, aut caſtorio admiſtis &c. Ex Sepię teſta tùm vſta,tùm non vſta plurimæ fiunt medicinæ.Hæc fungoſa eſt,nec vt oſtreorum ſilicea,abſtergendi, ſiccandiq́; ſimiliter vt oſtreorum teſtæ vi pollet:ſed partium eſt tenuiorum,vt ait Galenus.Legitur in ſuccedaneis Galeno adſcriptis, pro Sepiæ teſta pumicem ſubſtitui licere in medicamentis. [g] Vegetius Veterinarius ſuffitum conſtituit contra languorem morbi peſtilentialis ex Sepiæ oſſibus, & alijs quibuſdam remedijs. Apud [h] Plinium extrahunt tela corpori inhęrentia ex aqua.Marcellus Empiricus vſtorum cinerem impoſitum educere quæcunq; corpori inhæſerint,ſcribit.Aegineta verò nõ vſta abſtergere vitia cutis.efficatiora tamen habentur ſi vrantur, pluſquẽ abſterſoriæ facultatis vſtione acquirere mihi videntur. Dioſcorides Oſtracum Sepiæ vſtũ,donec pars interior & fungoſa,ab exteriore cruſta abſcedat,tritũq;, alphos(ideſt vitiligines) furfures & ephelides (vitia cutis in facie aliqui vertunt) exterere prodidit.Galenus ad vitiligines,ephelim,lentes,pſoras,vſto eo nos vti affirmat, quòd abſtergeat,exſiccet,& tenuium ſit partium.Ad lentigines & ſcabiem idem præſcribit Aëtius. & Galenus quoq; ad ſcabiem commendat. Q.Serenus,inquit:

Liuida ſi maculet faciem lentigo decoram,
C *Nec prodeſſe valent naturæ dona benignæ,*
Erucam atq; acidum laticem ſimul illine malis
Sepiolæ cineres ex oſſibus omnia ſanant.

Gabriel Humelbergius Rauenſpurgenſis qui hoſce verſus commentatus eſt,ſcribit duplicem eſſe huius oſſis ſubſtantiã, vnam quidem interiorem pumicoſam & teneram,qua auri fabri vtũtur:alterã exteriorem duriorem,ſiliceam,cruſtaceamq́;,in qua cum aſperitate aliqua eſt læuitas:atq; huius cinerẽ lentigines & alias corporis deſœdationes exterere. Medetur,inquit [i] Plin.& lentigini cæteriſq; vitijs,ex oſſibus Sepiarũ cinis. Idem & carnes excreſcẽtes tollit,& humida vlcera.Ad alphos cõuenit crocodilea,& toſtæ Sepię teſte. Paul. Aegineta. Vſtæ ſmegmatis quibuſdam apud Aëtium ad elephantiaſim miſcentur. [k] Galen. Sepiæ partem oſſeã admiſcet emplaſtris candidis, quæ vlceribus dyſepulotis conueniunt. [l] Vegetius Veterinarius ait:Si animal fecerit vulnus,oſſa Sepiarum & teſtas etiam oſtrearũ

D in puluerem rediges,& æreí quoq; vaſis fuliginem pariter miſcebis; quæ benè tuſa ſi frequenter aſperſeris,ſiccatum vulnus celeriùs ducet cicatricem. Galen. ſanè vlcera deſiccare ait.Et pilos attenuare,ſicut pumicem Kiranides.Apud Aëtiũ & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur,vel citrà vſtionem:nam aliàs oſtreorum teſtas vti iubent. Ad ſtrumas mirificè prodeſſe Sepiæ oſſa cum axungia vetere contuſa & illita ſcribũt Plin. & Marcellus Empiricus. Miſcent & hodie medici quidam compoſitis illis medicamentis ex diuerſis rebus valdè ſiccantibus vſtis,quæ aduerſus bronchocelas propinantur teſte Zoographo.Ad oculorum varia vitia ab omnibus ferè medicis commendãtur. Nam cum ſale foſſili trita vngues oculorũ abſumit & eliquat,vti Paulus Aegineta,& Aëtius tradunt. Dioſcor. eiſdem immiſcet ſalem ammoniacum loco foſſilis ad eadem oculorum vitia.Archigenes apud Galenũ ad albugines,Sæpiæ teſtam tritam cum melle ſubigit & vrit, læuigatq́; poſtea pharmaco, & hoc ſublinit. Galen. in euporiſticis ad eaſdem & oculorũ vlcera os Sepiæ crematum diſſoluit cum melle,& inungit.Miſcent quoq; id oculorum collyrijs ad cicatrices extergẽdas;ad quas etiam per ſe combuſtum valet, cum melle contritũ teſte Alexandro Tralliano.Plinius cicatrices oculorum cũ melle ſanare pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis author eſt:Aëtius os illud crudum oculorum cicatrices extergere,atq; eorum vlcera exſiccare affirmat.Galenus non planè crudum,nec tamen vſtum, ſed toſtum eſſe cupit: Καὶ πρὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενον τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον)

[d] Lib. 2. de nat. mul. & lib de morb. mul.
[e] Lib. 2. de mor. mul.
[f] Lib. 1. de mor. mul.
Ex teſta.
[g] L.4.c.12.
[h] L.32.c.10
Ad tela extrahenda.
Ad cutis vitia.
Ad Scabiẽ.
[i] L.32.c.10
[k] L.de compo.med.κατὰ γένη.
[l] Li.2.c.62.
Ad ſtrumas
Ad oculorum varia vitia.

ὄςρακον) ὀδόντας τε λαμπρυνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum inquit Zoographus, quod Aëtius dixit, oculorum vlcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremq; Sepię cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agētes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoq; inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eodem cortice & nyctalopes curantur in farinam trito, & aceto illito. Extrahit & ſquamas cinis eius. Hæc omnia [m] Plinius. Nec ab his diuerſa ſcribit Marcellus, dum ait: Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſſimè trita, & muliebri lacte permixta, atq; inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimū prodeſt. In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immiſta, teſtibus Dioſcoride, & Plinio. Apud [n] Vegetium albi vitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinæ oſſis raſi ſcrupulos denos, croci, ſalis ammoniaci, myrrhæ, crocodili ſtercoris, ana ſcrupulos duos. miſce. In [o] Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata oculorum: & mox ad ſuffuſionē eidem raſo adduntur ſales Attici, fimus crocodili &c. Columella ſi album, inquit, in oculo bouis eſt, trita Sepiæ teſta, & per fiſtulā ter die oculo inſufflata, ſanat. Tardiuus vſtam tritamq; canibus ad albuginem adhibet. Author eſt Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum foſſili ſale trita Sepię teſta. Eadem recipitur in collyrijs abſterſorijs apud Aëtium. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (*in libro ſecretorum qui Galeno adſcribitur*) *præter cætera accipit rubien, ideſt Sepiā* (os Sepiæ potiùs) ablutam marinam. Sepiarum teſtę palpebras mundant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodātur, *vt Dioſcor. prodit. Galen. mediocri, inquit, huius teſtę ſcabritia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis* aſperitates (quas συκώσεις nomināt) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis elidatur infricantes: quo facto poſtea cathæretica collyria efficaciùs adhibētur. *De hoc remedio etiam Plinium ſentire putat Zoographus cùm ſcribit: Adijciūt & oſſiculis eius genas, ſi terantur ſanari.* Dentifricijs quoq; aptiſſimum eſt os Sepiæ. Marcellus eius molle hiſce miſceri poſtulat. *Dioſcor. vſto vtitur ad dentes extergendos: cæteri crudo.* Apud Platearium *ad dentes dealbandos commendātur, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricētur.* Ad faciem dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miſcet. Galenus ex Critone ſmegma dentium quo albi & odorati redduntur hoc deſcribit. Nitrum, teſtam Sepię, *myrrham æqualiter miſcens vtitor. Idem in Euporiſticis* ad dealbandos dentes aliaq; eorum vitia ſananda: Daſupodis caput vſtum cum fœniculo quàm albiſſimo, & Sepiæ tritis oſſibus vtere. Incertus quidam apud Zoographum Sepiarum teſtas adijcit, tùm dētificijs *tùm compoſitionibus ad os humidum cruentumq; detergendum, & gingiuarū carnem* inſtaurandam. Marcellus combuſti puluerem ex melle cōtritum, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodeſſe ſcribit, ſi ita perfricentur, vt nihil ex eo in fauces deſcendat. *Teſte Plinio Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus.* Ex obſcuro probat Zoographus os Sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitijs, & aſthmaticis omninò prodeſſe. Hæc ſic cecinit Vrſinus:

[m] *L. 32. c. 7.*
[n] *L. 2. c. 22.*
[o] *Cap. 11.*
Ad dentes dealbādos.
Ad Thoracis vitia.

Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget
Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

De medio oſſe Sepię, quod eſt molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecorico (hepatico) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cū acceperit, & poſtea diutiſſimè deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus. Galenus in Euporiſtis ad ſupprimendum alui profluuium, Sepię teſtam, & capillamenta crementa ex vino vetere potui offert. an verò capillamentorum nomine cirros ſeu pedes eius accipere oporteat, an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vſum eſſe Rondeletius conijcit, quęrendū proponit Zoographus. [p] Hippocrates vbi vterus puerperę procidit, Sepię teſtam tuſam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit, & apponendam prębet. Quòdſi mulier pręgnans menſes profluos non habeat, ſtercus aſini tritum, & rubricam, ac Sepiæ teſtam, trita, ſimulq; linteo illigata apponit. idem quoq; ſcripſit libro de ſterilibus.

Ad hepaticos.
[p] *Lib. de ſuperfat.*

VSVS IN VARIIS.

VTVNTVR Sepijs piſcatores ad capiendos piſces, vt his verbis teſtatū reliquit [a] Ariſtoteles: Nidores deniq;, genera queq; piſcium appetunt: vnde etiam carunculas Sepiarum deuſtas, odoris gratia eſcam hamis affigunt: ita enim fit, vt piſces auidiùs accedant. Et Plinius: conueniunt, inquit, *piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, vt Sepiā vſtam, & Polypū: quę ideò conijciuntur in naſſas.* Tarentinus ad marinos mugiles, ſcaros, & mullos eſcā ex Sepiarū teſtulis cum ſiſymbrio viridi (quod eſt bryō Zoographo) aqua,

[a] *Hiſ. 4. c. 8.*

marina,

A farinâ, & caseo bubulo mistis vtitur, dum retibus nauat operã. Sepiũ expetitur aurifabris, nam cùm id ex duabus constet partibus, superiori scilicet dura ac leui, inferiori autem fungosa, facilè in eam partem fungosam annulorum cęterarumq; rerum formæ imprimuntur, quę metallis igne colliquatis expleri solent. Anaxilaus apud Pliniũ tradit atramento Sepię tantam vim inesse, vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confirmat id Sextus Empiricus his verbis: Iam verò & præstigiatores lucernas ærugine, & Sepiæ atramento vngentes, faciunt vt qui adsunt, modò ęris colorem habere, modò nigri esse videantur, propter paruam eius, quod admistum est, inspersionem. Quapropter [b] Plinius scribit in Sepijs miram esse naturam: nec tamen ex eis fieri atramentum ad pingendum, aut scribendum. ad quæ verba notat Dalechampius septentrionales populos nigro Sepiæ, addito tantillo aluminis atramenti loco scribere, nec incommodè. Rondeletius quoq; atramentum Sepiarum pro atramento scriptorio in vsum cedere posse affirmat: quòd niger sit humor, & glutinosus. Videtur, inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore furuo confectum fuisse, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehincq; nigello puluere, qui ex fauilla confectus, vel Sepia putaretur, B illato per cannulas eadem resanari. Coci Sepiarum oculos elidunt, vt pro vnionibus vendant: His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice se exornant.

Æthyopes vt uideantur.

Ad scribendum.

[b] *Lib. 35. cap. 6.*

VENENVM.

VENENATVM esse Sepiæ morsum tradit [a] *Ælianus, dentesq; ipsius* validos latere, minus tamen violenter, quàm Polypum mordere. Oppianus quoq; *Polypo, & Sepię venenatum morsum tribuit, sed exigui detrimenti*: quem fortè cùm malè *Vuottonus intellexisset, morsu non lædere* Sepiam scripsit, sed noxiam quandam saniem ex eius corpore estuere. *Eius autem morsus venenum cecinit his iambis Philes.*

[a] *De animal. 5. cap. 44.*

Ἀλλὰ σκόπει μὴ ζῶσαν εἰς χεῖρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ ἂν φθάνοι τὶς, ἐκτείρας βλέπων
Ὀδόντας ὀξεῖς εἰς ἀπόκρυφον στόμα
C Καὶ δῆγμα πικρὸν ἐξ ἰοῦ προηγμένον.

Quos sic exposuit eodem versuum metro Gregorius Bersmannus Annabergensis:

Sed tu caue viuam in manus vt sumpseris,
Quin potius alius te prior, probæuerit
In ore acumen dentium recondito
Pestemq; morsus tabidam venefici.

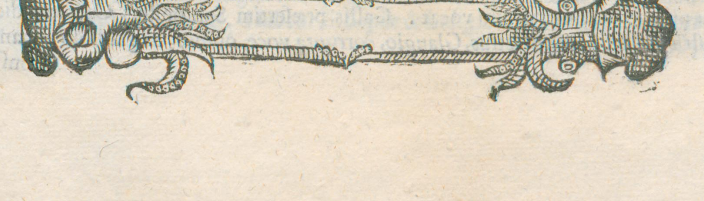
DE SEPIOLA RONDELETII. Cap. V.

PISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum meritò nobis separatim descripsit [a] Rondeletius his verbis. Sepiæ, inquit, nascẽti simi- D lis est; pollicis crassi magnitudinẽ non superat; octo pediculis cõstat; duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: vtriq; lateri pinnula veluti ala parua affixa est, rotunda, nec figura, nec situ pinnis Sepiarum, & Loliginum similis; neq; enim angusta longaq; totam aluum ambit, vt in Sepijs, neq; lata, & in angustum angulum terminatur, vt in Loliginibus, sed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neq; ad extremum vsq; corporis protensa. Colore est vario; paruulis enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepijs non differt. Carne molliore, & delicatiore est quàm Polypus vel Sepia. Vêre maxima copia capitur cum reliquis piscibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, vt dixi, suauissimus sit. Huius pisciculi nullam quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenæus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm nomen

[a] *De pisc. lib. 17. cap. 10.*

Nominis ratio.

Sepiola Rondeletij.



men deſit, Sepiola non abſurdè vocabitur, non quòd ex genere Sepiarum ſit, ſed quòd corporis forma Sepiæ ſimilior ſit piſciculus, quàm Loliginibus vel Polypis. Quòd enim Sepia non ſit, oſtendit pennarum magna differentia; item quòd Sepio careat. Alterius eſſe generis à Loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa; tùm quòd gladiolo deſtitutus ſit. Cum Polypis verò numerari non poteſt, cùm Polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus, hic verò duas habeat, eaſq; longas. Hæc Rondeletius, ex quo huius piſciculi partem pronam & ſupinam depinximus.

DE LOLIGINE MAIORI, ET MINORI. Cap. VI.

ORDINIS RATIO, ÆQVIVOCA.

CVM non admodũ inter ſe maior & minor Loligo differant, multaque à ſcriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant, neceſſarium mihi viſum eſt, vtriuſq; hiſtoriam hoc vnico capite complecti. Τευθὶς præter hunc piſcem etiam eſt πέμμα πλακωντῶδες, vt exponunt Heſychius & Varrinus. Ad quæ verba, panificij, inquit Zoographus, aut placẽtę genus fortè fuit inſtar Teuthidis in cirros quoſdam diuiſum. Nam Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex Loligine placentæ, ſiue libi, ſiue farciminis genus fieret, ſcilicet abſciſſis pinnis, infarta pinguedine, & aſperſis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atq; id farcimen (πέμμα quoddam panificij genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Teuthis *Arcadiæ ciuitas Stephano & Pauſaniæ*. In Lexico communi Græco ſcribitur eſſe nomen ducis in Aulide, qui Palladem vulneraſſe fertur. Lolius (ita Gazæ Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris vel oratoris, ad quem epiſtolam ſcribit Horatius, Homeri poeſim exemplar veræ virtutis continere; & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes adferant, in Odyſſæa autem quòd virtus valeat ad benè beateq; viuendum.

Placentæ genus.

Lolius rethor.

SYNONYMA.

SYNONYMA vt diſtinctè tractentur (*confuſa enim à plurimis authoribus conſcripta ſunt*) *Loliginem in maiorem minoremque diuidemus*. Maior itaq; Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Ariſtotele & Nicandro, Gaza Loliũ ficto Latino nomine tranſtulit, vt à Loligine diſtingueret, quam Τευθίδα *vocant. Legitur in vulgatis Ariſtotelis codicibus plærunq;* Τευθὸς barytonum, non oxytonum, vt aduertit Zoographus; vnde & genitiuus pluralis Τευθῶν vltimam ſyllabam circumflectit. cùm tamen [a] alibi paroxynum reperias *τεύθων, à recto ſingulari penanflexo* Τεῦθος, *ſicut apud Athenæum, Nicandrum &* eius Scholiaſtem quoq; ſcribitur. Qua de cauſſa Τεῦθος accẽtu in prima circumflexo ſemper ſcripſerim. Loligo magna ea eſt, inquit [b] Rondeletius, quam Calamar noſtri vocant, à *thecæ ſcriptoriæ ſimilitudine: ſiue quòd in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria* ſunt, videlicet atramẽtum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum ſiue pennam refert, minimè verò oſſicula duo, vt quidam imprudenter contra αὐτοψίαν ſcripſerũt, *quorum alter cultri, alter calami loco ſit. Robertus Conſtantinus in ſupplimento linguæ* lat. Monſpelij calamar vocari aſſerit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Teutho vocant. Maſſilienſes Tante. Romanis quoq; & Venetis Totena dici teſtis eſt [c] Bellon. *Baionenſes, vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam, Corniches paruam,* quamquam vtramq; vocem Robertus Conſtantinus Loligini minori adſcribat. Iam verò Loligo minor Τευθὶς à Gręcis nominatur. Nota igitur vocabula hæc Τεῦθος, & Τευθὶς, *ſpecies ſignificare diuerſas: cùm alia plęraq; piſcium nomina in ſimiles terminationes exeuntia*, niſi ſexu differre ſoleant. Sic Cantharus & Cantharis, piſcis idem videtur VVottono; ſimiliter Cammarus, & Cammaris: Carabus & Carabis: Phycus, & Phycis. Iam ſynonyma proſequamur. *Calamaro & Calamaio nomen Italis vſitatum eſt.* Vnde [d] Pierius Valerianus piſcem atramentarium vocat. Gallis præſertim Santonibus Caſſeron dicitur. A noſtris, inquit [e] Rondeletius, Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo, quanquam Monſpe-

Τεῦθος.

[a] *Hiſt. 4. c. 1.*

[b] *Lib. 17. de piſcipib. c. 4.*

[c] *De Aquatil. lib. 2.*

Loliginis minoris ſynonyma.

[d] *Lib. 28. hierogl.*

[e] *Lib. 17. de piſc. cap. 5.*

A Monspelienses nostri Calamar & Glaugio sæpè confundant. [f] Robertus Constantinus Monspeliensibus Glangio (corruptè fortè pro Glaugio) dici scribit, item Rubelle & Couteau, quod gladium siue cultrum sonat. Hispanis Calamar pescado. Sepias & Loligines, testibus Ebero & Peucero, Germani vna voce vocãt Balckfisch, ab humore atramento simili, quem habent loco sanguinis. Eum enim humorem Germani Balck appellant. Et Anglis Balk nigrum significat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfisch appellari scribit. Quòd si generale nomen hoc ad Mollia faciamus, species sub eo contentas differentijs adiectis, Germanis nostris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo maior, ein grosser langer Balckfisch. Loligo minor, ein Kleiner Langer Balckfisch. Sepia ein breiter Balckfisch. Polypus ein Balckfisch mit ein Kleinen leib, vnd lange fussen, daruff er auch gaan Kan. Cæterùm Loliginẽ simpliciter Germanis Intẽfisch dici, tradit [g] Nomenclator, quod piscem atramentariũ denotat, vt eius linguę periti me docuerunt. Belgis Seekatte, id est felis marina, vocari idẽ testatur. Putat Zoographus Loliginẽ quoq; rectè à Germanis appellari posse ein Raankuttel. Nam Raan gracile & oblongum illis significat, Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quę vox apud Germanos omni Mollium generi accommodari potest. B Loliginem verò Sleue ab Anglis nominari Ioan. Fauconerus Zoographum docuit. Olligaga Illyrijs dicitur. A Gaza & alijs recentioribus geminata liquida Lolligo scribitur. Doctioribus plerisq; simplici, veterũ codicum imitatione. Sic enim scriptum reperio in Plinij, Ouidij, & Horatij antiquissimis codicibus. Loligo, inquit [h] Varro, dicta est quasi Voligo, quòd subuolet, litera commutata prima. Quapropter prima sylla- ba contra naturam apud Poëtas producitur, si vera est hæc nominis etymologia. Malè quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur, & gladiolũ apud [i] Plutarchum agentẽ de Eretrientibus habentibus μάχαιραν, vt αἱ τευθίδες, at καρδίαν non habentibus.

[f] In supple. lin. lat.
[g] In Nomẽclator.
[h] Lib. 1. de ling. lat.
Etymum.
[i] In apophtheg.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

C ANTE Teuthi & Teuthidis descriptionem, operæpretium est quædam præfari, quæ communiter vtriq; conueniunt, qualia Plinius sub nomine Loliginis complexus est: eo enim vtramq; speciem, hoc est, Teuthum & Teuthidem comprehendit, vt ex multis locis Aristotelis cum Plinij versione collatis optimè probauit [a] Rondeletius. Teste igitur [b] Aristot. habent Loligines, vt Sepię, pedes supra dentes, senos, exiguos, eorumq; nouissimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infrà omniũ maximos. Vt enim *quadrupedibus crura posteriora firmiora, validioraq; sũnt; ita ijs quoq; maximi qui infrà* habentur: his enim onus sustinetur, motusq; potissimùm agitur. Duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs sunt, quia illis ministrant. Polypus medios quatuor habet maximos. *Præter hos pedes, vt idem* [c] *author est, Sepiæ, Loligines & Lolij* peculiares binas sortiuntur promuscides longas, acetabulo parte extima bino asperiusculas, quibus capiunt & ad ora admouent cibos, ijs etiam quoties tempestates vrgent ad saxa aliqua adhærentes sese *veluti anchoris iactis stabiliunt. Vsum autem harum promuscidum* [d] *alibi clariùs sic expo*suit. Cùm itaq; Sepiæ & Loligines pedes habeant breues atq; inutiles, ne æstu maris tempestateuè exturbentur saxis, vt quæ de longinquo admoueãt, ideò promuscides binas lon*gas habent, quibus veluti anchoris innitantur, seq; stabiliant modo nauigij, tempestate vr*D gente: venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant. Polypi promuscide carent, quoniam pedes ad vsum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuscides à pedibus, quòd *duplo maiores sint, rotũdiores, nec vt pedes in acutum desinentes, & in ex*trema tantùm parte acetabula habentes. Hasce promuscides Loliginum ligulas appellasse videtur [e] Apuleius. Meminit earundem promuscidum [f] Aelianus, & non frustrà à na*tura conditas fuisse testatur his verbis. Porrò Sepiæ & Loligines binas, quibus pascuntur* promuscides (vt ita appellem propter figuram earum simul & vsum) prætendunt. His veluti anchoris cùm tempestas & fluctus mare agitant, petris firmissimè adhærentes, ad*uersus omnem concussionem & fluctuationem tutæ existunt. Et rursus cùm tranquilli*tas redierit, ijs solutis liberè natant, non inutili hac scientia, qua se contra hyemem, & pericula muniunt, instructæ. Discrepat autem Loligo à Sepia quatenus teste [g] Philoso*pho hæc sit latior, illa verò longior; à Polypo autem quatenus huius alueus paruus est,* Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ & Loligines, etiam capillamenta, quæ

[a] Lib. 17. de pis. cap. 4.
[b] De par. 4. cap. 9.
Dentes.
Pedes.
[c] Hist. 4. c. 1.
Promuscides.
[d] De par. 4. cap. 9.
A Sepia q̃d differat Loligo.
[e] Apol. 1.
[f] Hist. 4. c. 1.
[g] De anim. 5. cap. 41.

ὀστλίγγας.

ὀστλίγγας vocat Scholiastes Nicandri. Circa Teuthi & Teuthidis alueum maiores pinnæ sunt, quàm circa alueum Polypi aut Sepiæ. Athenæus ex [h] Aristotele Loliginem habere plurima Sepiæ similia probat, eundem scilicet pedum numerum, & promuscides, & è pedibus inferiores quidem paruos, superiores maiores, promuscidem dextram crassiorem, corpusculum totum, molliusculum & oblongum, quæ omnia & maiori & minori Loligini conueniunt. Porrò corpusculum siue σωμάτιον Athenæus hîc appellat, quod κοιλίαν Aristoteles dixit, Gaza ventrem: de eo enim sic scribit: Sepijs & Polypis véter similis, tùm figura, tùm tactu est. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris speciem gerunt: sed alterum minùs ingluuiem imitatur, & tactu discrepat, quoniam corpus etiam totum carne molliore constat. Ineptè Albertus Magnus, & Isidorus Loligini squamas tribuunt. Hæc de partibus externis, & primùm quidem de atramento. Habent hoc vt Polypi suprà apud mutim potiùs positum, vt ait [i] Philosophus, Sepiæ verò infrà ad aluum. Præter atramentum, succum quendam purpurascentem continere Rondeletius author est, quo censet Loligines coctas subpurpureas reddi. Cæterùm [k] Athenæus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύστει οὐ μέλανα, ἀλλ' ὠχρὸν, id est. Habet autem & atramentum in vesica non nigrum, sed pallidum. Cui etiam subscribit [l] Oppianus hoc versu:

[h] Lib. 7.

Venter.

[i] De par. 4. cap. 5.

Atramentum.

[k] Lib. 7.

[l] 3. Halicut.

Τευθίδες: οὐδ' ἄρα τῆσι μέλας θολὸς, ἀλλ' ὑπέρυθρος.

Loligines: neq; his nigrum atramentum, sed subrubrum.

Athenæus rursus de Polypo tractans scribit: Ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα, καθάπερ ἡ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον: habet atramentũ non nigrum, vt Sepia, sed subrubeum. Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo & Loligini eiusdem coloris sit atramentum. Nam ὑπέρυθρον & ὠχρὸν videntur differre. Cæterùm cùm scribit [m] Aristoteles Mollia visceribus carere, sed mutim habere & atramentum, non ait nigrum succum omnibus inesse, vt quidam putarunt, quoniam atramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc nomine intelligere potuit succum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriè Sepiæ conuenit succo illi nigro & excrementitio, cæteris quidem Mollibus vt Polypo, Teutho, & Teuthidi impropriè. Postremò, vti docet [n] Aristoteles, Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duræ ac solidæ intus per dorsum & corporis prona continentur; quas non eodem appellant nomine: sed quod insertum Sepijs est, Sepium (Σήπιον) vocant; quod Loliginibus (ξίφος) gladiolum. Differunt enim quòd Sepiæ, robustum latumq; est, inter spinam & os mediam præ se ferens naturam, fungosam intra se complectẽs & friabilem corpulentiam: Gladiolus arctior & cartilaginosior est: forma etiam discrepat pro alueorum modo quibus insertus continetur. Vnde quoq; Athenæus tradit Loligini testam (ὄστρακον) exiguam esse & cartilagineam: ratio est quia terreni minùs quàm Sepia obtinet, vt docet [o] Aristoteles his verbis: Quòd plurimùm terrestris materiæ habeat Sepia, argumento Sepium est, quòd tale tantumq; sit: hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineosum & tenue gerit. Loligo, inquit [p] Franciscus Massarius, per dorsum & corporis prona procurrente gladiolo cartilagineo: Vnde à thecæ calamariæ similitudine, quoniam seu cultrum, seu calamum retinere videatur, piscem Calamarum appellant. Alij exactiùs hunc gladiolum depingentes angustum, cartilagineum, pellucidum esse scribunt, ab vna parte cultrum, ab altera calamum referre. Itaq; cùm nihil desit, quod ad thecam scriptoriam videatur necessarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptissimè apud multas nationes, Gallos dico, Italos, Hispanosq; piscis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Aristotelis verbis suprà positis pateat τὸ ξίφος siue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philosopho in libris de partibus Animalium adducit Zoographus, quo probat Sepium quoq; de Loliginis ostraco seu testa dici: Verba autem eius hæc sunt Gaza interprete. Loligo sepium cartilaginosum, ac tenue gerit, & minus atramenti continet, quàm Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea scriberet, an Græcè Sepium legatur, dubitat. Profectò à me hic locus nullo modo obseruatus est, nec ab alijs etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctissimos edidêre. Et puto hunc locum in Aristotele neutiquam inueniri, calamiq; aut scriptoris lapsu deceptum Zoographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem addidi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & crystalli etiam instar splendidus. Minores verò iuxtà positi, sunt Loliginum Venetarum. Hæc sunt quæ, ni fallor communiter de vtriusq; Loliginis partibus externis internisq; dici à nobis potuerunt: restat nunc vt vtramq; inter se differre demonstremus. Non enim cum Scholiaste Nicandri errandum putamus, qui Τεῦθον marẽ esse putat, Τευθίδα fœminam: aut cum VVottono, qui nobis

[m] 4. Hi. c. 1.

Gladiolus eiusq; descriptio.

[n] Hist. 4. c. 1.

[o] 4. De par. cap 5.

[p] Plin. lib. 9. cap. 28.

E F G H

A

Loliginis minoris Venetæ gladius.



Loliginis maioris ex Illyrio gladius.



B

C

D

qui nobis considerãdum relinquit, an Lolius à Loligine specie differat, an solo sexu, quòd scilicet Loligo mas sit, Lolius fæmina. Quandoquidem satis clarè ex his dictis [q] Aristotelis patet specie inter se dissimiles esse: Loligine verò grãdior qui Lolius nominatur. Quippè *qui vel in cubitos quinq; excrescat*. Vnde [r] Athenæus non rectè Teuthum à Teuthide magnitudine sola distinguit. Nam pręterea & pinnis differunt, vt eodem loco Arist. paulò pòst docet, sic inquiens: Pinnulæ etiam circundantes illæ totum in Lolio alueũ ambiunt, *cùm in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clariùs aperuit:* Pinnula, inquit, cùm in cæteris, tùm in grandium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur μεγάλων τευθῶν) genere iuncta perpetuaq; gestatur: minores verò quas Loligines vocant, non

[q] *Lib. 7.*

[r] *De par. 4. cap. 9.*

cant, non circumactam per totum alueum, sed de medio orsam habent. Postrema quoq; pars aluei, quæ retusa est in Polypo & Sepia, in Loligine valdè acuitur, in Lolio verò medio modo se habet. Quapropter iure dixit[t] aliàs. Pars enim Lolij quæ exit in acutum, latior est. [u] Athenæus ex eodem de Loligine maiori seu Teutho scribit, accedere ad tres dodrantes, colore subruffo esse (ὑπέρυθρον): & ex dentibus inferiorem in eo minorem, superiorem verò maiorem, vtrumq; nigrum, accipitris rostro figura non absimilem, discisso alueo ventriculum suillo similem videri. Quæ ferè omnia non modò Teuthidi, sed etiam Sepiæ sunt communia; rostrum autem in Lolio nō prorsus nigrum est, sed ad nigredinem tendit. Lolium igitur sic descripsit [x] Bellonius: Ipsa quidem Loligine maior est, vt cubitorum interdum quinq; esse soleat, inquit Aristoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulum à Loligine discernitur. Pars enim Lolij quæ exit in acutum, in Loligine latior est. Quinetiam pinnulæ totum Lolium ambiunt (pictura Rondeletij hoc non ostendit, vt notat Zoographus) iunctę perpetuæq́ue, quæ alioqui in Loligine partem aliquam relinquunt. Minùs autem accedit ad Polypum quàm Sepia. Nam corpus ei oblongum est, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorem & magis cartilaginosum in tergore continens, translucidum vitri modo, tenui theca inclusum: rostrum aquilinum, psittaci figura. Sed eodem modo atramētum quod Sepia emittit, & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidem acetabula conspicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoq; longa flagella seu promuscides multis in extremo acetabulis circumsessa videbis: quibus à longè Cancros, Vrsos, Astacos, Paguros, & omne pisciculorum genus arripit. Porrò Lolij acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrsum aculeis osseis robustis, in gyrum munita sunt: quibus veluti vncinis arripit quod cupit, vt non omninò sit tutum Lolium manu in ipso mari contrectare ac præhendere. Latas in gyrum diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur angusta, & vsq; ad stomachum longa, quem habet amplissimum, atque adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit. Eadem ferè Rondeletius his verbis. Piscis est pelagius, gregalis, ex Mollium genere, pedibus, promuscidibus, capite, oculis, ore, lingua, fistula, partibus internis quibusdam, coeundi modo Sepiæ similis. His verò dissidet. Corpore est longiore, rotundiore, in acutum desinente. Sepia breuior est & latior, dnrioreq́; carne. Sepiæ os internum in prona parte sitū quod Sepium vocatur, robustum, latum, media natura inter os & spinam, friabile quid & fungosum continens. Loliginis τὸ ξίφος, id est, gladius, tenuis est, angustus, cartilagineus, pellucidus. Promuscis dextra crassior. Atramentum nigrum non infrà vt in Sepia: sed propè mutim. Pinnulæ latiores sunt quàm in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus desinentes. Et paulò pòst. Præter atramentum, inquit, succum quendam purpurascentem continet, vnde subpurpureas Loligines coctas reddi puto: Loliorum autem duo sunt genera, maiores & minores, quod his verbis [y] Aristoteles docuisse videtur: Loliorum genus pusillum admodum est, & facie quoq; à Loligine dissidens. Quę Gaza meliùs sic vertisset. Est autem genus paruorum Loliorum, facieq́; à Loligine dissidens. Nam Græca sic leguntur: Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν Τευθῶν. Zoographus hîc legendum censet. Ἔστι δέ τι γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον &c. Loliginis minoris descriptionem hanc nobis scriptam reliquit Bellonius: Octo cirros vt Sepia habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum & fistulam vt Sepia; gladium etiam in tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura siue duas proboscides longas exerit in cirrorum congerie, teretes, multis in extremo torulis, seu acetabulis cōcauas, quibus cuncta quæ venatur, capit & ori admouet: & ad saxa quibusdam veluti iactis anchoris confirmat. His etiam vtitur, quoties de more palpat, & pisciculos retinet: quibus maiores quoq; nonnunquam euincit. Rostrum porrò illi est psittaco simillimum. Rondeletius pediculorum numero, promuscidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli substātia, atramēto, deniq; partibus omnibus tùm externis, tùm internis persimilem esse Loligini maiori scribit, excepta pinna, & gladiolo, & parte extrema: pinnam enim latam esse inferiori loco magis, quàm in Lolio, gladiolū quoq; & partem extremam acutiores. Loliginis maioris Saluiani, & minoris Rondeletij, item eius cuius picturam Venetijs accepimus, rubris vndiq; maculis conspersam, icones tribus hisce tabulis delineatas damus.

[t] Hist. 4. c. 1.
[u] Lib. 7.
[x] Lib. 2. de pisc.
[y] Hist. 4. c. 1.

Lolij duo genera.

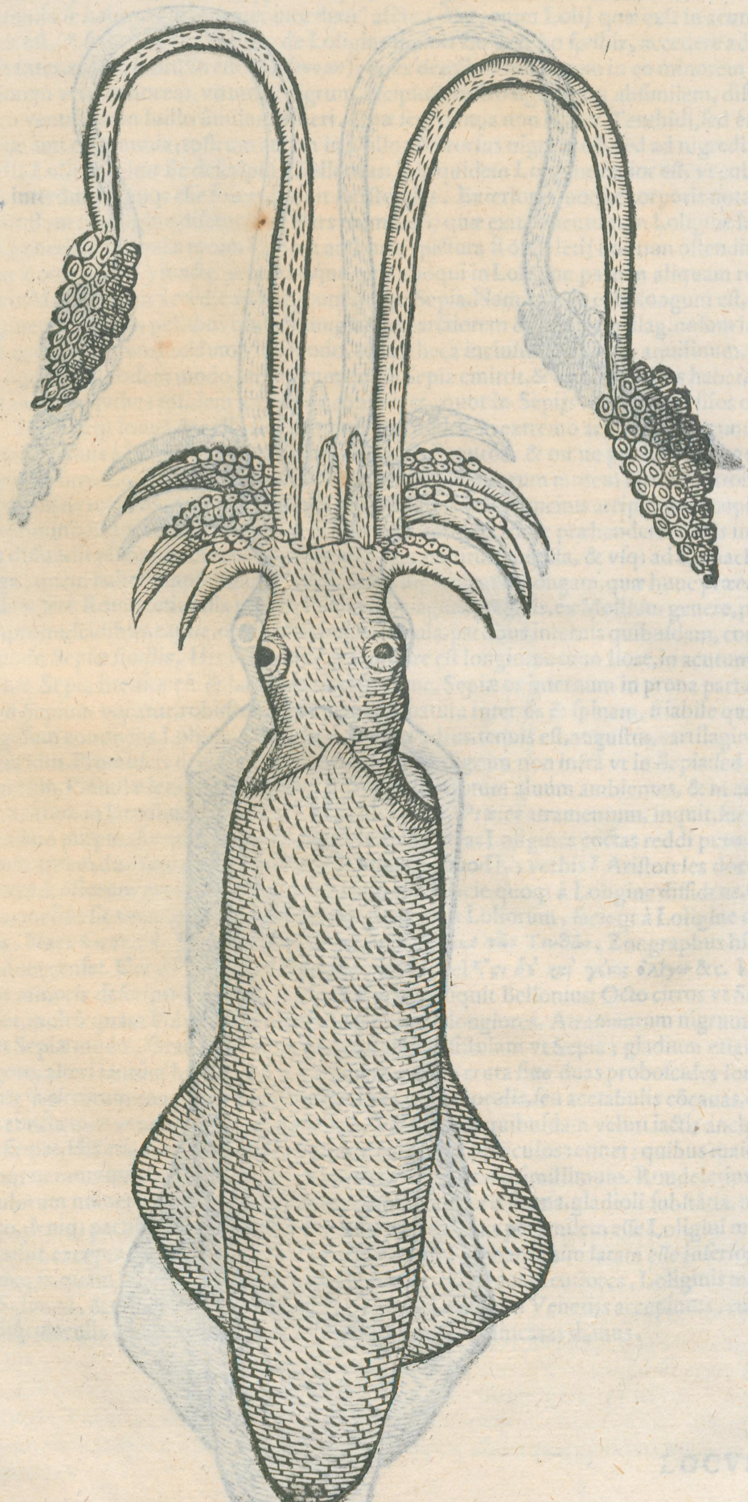
Aristot. correctus.

E F G H

Loligo maior alia nostras rubris vndiq; maculis conspersa.



Loligo eadem vel ſaltem ſimilliima cum præcedenti.



Loligo Saluiani maior.



Loligo minor Rondeletij, cùm suo gladio.



LOCVS.

RELIQVA Mollia propè littora versantur, ibiq; vitam degunt, Loligo verò in profundo mari, vt testatur [a] Aristoteles his verbis: Loligo sola ex ijs gaudet alto, vitamq; pelagicam agit. Idem etiam de Lolio scripsit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quàm Loligo consistit. [b] Saluianus in omni mari satis frequentem & notam esse ait. In nostro mari, inquit, [c] Plinius, Loligines quinûm cubitorum capiuntur. Sed Aristoteles Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author est, nulla loci facta mentione. [d] Albertus Magnus refert Loliginem reperiri quinq; cubitos longam in Sixto Mauritaniæ flumine. Abundare etiam in mari propè Eubœam ex Archestrati versu apud [e] Athenæum citato colligo, nam multas esse scribit venales in Dio & Pyrrha oppidis Eubœæ. In Ponto quoq; Loligo reperitur teste [f] Plinio, cùm absit Sepia.

[a] De par. 4. cap. 4.
[b] Histor. 56. aquatil.
[c] Li. 9 c. 30.
[d] Lib. 21. de animal.
[e] Lib. 7.
[f] L. 9. c. 15.

VICTVS.

GAVDENT piscibus Loligines: nam tradit [a] Aristoteles, In Mollium genere Loligines pisces vel maiores euincere. [b] Bellonius, Cancros, Paguros, Astacos, & omnes pisciculorum genus suis longis prætenturis superare & arripere affirmat, diligenterq;, quicquid in stomachum dimiserint atterere rostro, quod robustissimum habent, indeque cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

[a] Hi. 8. c. 2.
[b] Lib. 2. de aquatil.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR plurimis modis, vt nobis declarauit [a] Oppianus. Postquam enim astutissimas dixisset, subdit hos versus:

Quamuis sint tales vigili capiuntur ab arte
Piscantis, ponto quoties voluuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt instructa dolis, cæpis falluntur & hamo,
Qui madida degunt terra, qua fluctus inundat,
Hi plus mente vigent, istorum corpore paruos
Imbelles tenues potiùs cum Caride parua
Teuthide (cum) Cancro capies longisq; flagellis.

Et [b] alibi hamo etiam venari docuit his versibus:

[a] Lib. 3. de pisc.
[b] Lib. 4. de pisc.

Piscator

A *Piscator virgam contorto fune globatam*
Præparat, innumeros insigens desuper hamos
Piscibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus infigit fallacem Iulidis escam,
Et resupinatos sub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem suspendit in vndis.
Cùm videat fixam Loligo rumpit in escam,
Dumq; premit fusum se circum fila volutans
Cuspide confossus, quo se conuellere frustra
Nititur, & luctans contra sua terga reuoluit.

NATATIO, VOLATVS.

NON natant tantùm suis pinnulis quibus alueus earum circundatur, vt ait [a] Aristoteles: sed iisdem etiam volant, vt habet [b] Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens. Quod & Oppianus testatur, canens,

——Et findunt aera magnum
Loligo Miluusq; rapax, & mitis Hirundo.

[c] Et rursus ibidem.

Loligo Miluusq; rapax & mitis Hirundo
Cùm timeant magnum venientem è marmore piscem
Ex mare prosiliunt scindentes aëra branchis.
Non Volucrum species, non est Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, gestitq; volare.
Inferius multò se tollit mitis Hirundo.
At radunt summam milui lati æquoris vndam:
Hos nanti similes dices similesq; volanti.

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tanta multitudine, vt nauigia quoque demergant. Et [d] Albertus Magnus, Loliginem scribit quinque cubitis esse longam in Sexo flumine Mauritaniæ, & iuxta Oceanum volitare sagittæ modo: tantaq; multitudine, vt naues submergant. Neque id omnino esse incredibile putat Rondeletius; cùm plurimæ mutuò complexæ natent: ideoque multa simul capiantur. Cæterùm volatum longo tempore exercere non possunt, quod notauit etiam Albertus, & Isidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) suis in aërem se attolit: sed quia flatus vẽtorum sustinere non potest, paulò pòst vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundũ relabitur.

[a] Hist. 4. c. 1
[b] Lib. 9. cap. 29.
[c] Lib. 1. de pisc.
[d] Lib. 24. de Animal.

ÆTAS, SEXVS.

ATHAENEVS [a] ex [b] Aristotele Teuthi ac Sepiæ vitam breuem esse asserit: verba Philosophi hæc sunt: viuendi spacium tam Sepiæ quàm Loligini breue: nam exceptis paucis bimatum non complet. [c] Plinius quoque de Sepia & Loligine locutus, ait: Neque his bimatu longior vita. Loligo mas & fœmina hoc inter se differunt etiam præter illud commune discrimẽ quo omnia Mollia in genere distingui diximus, quod vt scripsit [d] Aristoteles, fœmina intestina duo continet veluti mammas, quæ si aluo inspecta disseces, facilè videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit [e] Rondeletius, à fœmina differt. quòd intus meatus duos habeat quibus mas caret, sicuti in Sepijs euenit. Quamobrem errant qui Loliginem fœminam esse putant, Lolium verò à Gaza nominatum marem, cùm etiam in Lolio differentia maris & femina modo dicta reperiatur.

[a] Lib. 7.
[b] Lib. 5. Hist. cap. 15.
[c] Lib. 9. c. 3.
[d] Hist. 4. c. 1
[e] De piscib. 17. cap. 4.

COITVS. PARTVS.

[a] Hist.5.c.6.

CVM [a] Aristoteles generaliter complicationem Mollium docuisset, qua vtuntur in coitu, hæc subinde infert: Sepiæ verò & Loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως: idest, Natant inuicem complicatæ ex aduerso, ita vt os ori, cirri cirris respondeant è regione, natantes interim in contrarium. Nasum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius nasum inferit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius dicitur, inquit Zographus, si quis diligentiùs Aristotelis verba seorsim consideret. Si verò apud ipsum Aristotelem argumentum, hoc est, ea quæ præcedunt & sequũtur, respicias; nihil mutare opus est: tractat enim ex professo de animalium coitu: & cùm Polypos terræ niti dixisset in coitu, ὁμοῦ δὲ οἱ Πολύποδες ὅταν τῶν λεγομένων κεφαλῶν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν &c. Sepias & Loligines natare simul, & coire subiungit: natando autem vtrunq; sexum in contrarium ferri, vtpotè corporibus è regione, & ex aduerso applicatis. [a] Athen. quoq; [b] Aristotelis verba recitans νέουσι legit. [c] Plinius, Sepiæ & Loligines, inquit coëunt linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed Polypi in terram verso capite coëunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus, inquit Zographus, cùm ex Aristotele sit conuersus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: sed neq; tergis vt canes. In verbis Aristotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι. nostri codices rectè post συμπεπλεγμέναι distinguunt, & sequentia pariter construũt, hoc est στόματα similiter, vt πλεκτάνας referunt ad ἐφαρμόττουσαι: Apud Athenæum verò hæc citantem, distinctio est post στόματα: quod Plinium induxisse videtur, vt ore & linguis ea coire putaret: cùm tamen proximè scripserit Aristoteles eundem coëundi modum Mollibus cunctis esse. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται, &c. sed lõgè aliud ei est συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & σπερμαίνειν. quod non animaduertit Plinius. Quamobrem quod [d] Gaza etiam vertit, Mollia ore coëunt, non probo: cùm Græcè legatur συμπλέκεται. [e] Aristoteles certè Mollia non linguas, sed pro ijs carnosum quiddam habere tradit, quo voluptatem esculentorum discernant. Pariunt etiam ea corporis parte (teste [f] Philosopho) quæ fistula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Εκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυσῆρα, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φασιν αὐτάς. Sed hoc ex vulgi, vt rectè annotauit Zographus, vel piscatorum quorundam potiùs, quàm sua sententia ab Aristotele dictum. Alioqui dubium non est quin & coitus & partus eadem omninò parte, non locis diuersis fiant. Theodorus pro φυσῆρα legisse videtur φυσητῆρα: hoc est fistulam, quam alibi αὐλὸν vocat. Zographus κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult: quoniam proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc est appellatum nasum in Mollibus: nasus enim verus, hoc est figura simul & vsu nasus, non habetur nisi in sanguineis respirantibus: & paulò antè dixerat, æstimatum à nonnullis genitale in vno crinium inseri εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας. Et rursus de Loliginibus & Sepijs: Εναρμόττουσι δὲ τὸν καλούμενον μυκτῆρα. Sed siue, inquit Zographus fistulam siue nasum legamus: neutra istarum partium, vel coire reuera, vel parere possunt Mollia. Rursus de Sepiarum & Loliginum coitu agens [g] Philosophus, τῶν δὲ νεύσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: Gaza vertit: Natatus alteri retrorsum, alteri anteuersus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non assequor ait Zographus. Nam si partibus supinis iunctis coëunt, & os ori, cirri cirris è regione respõdent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id est opposita inuicẽ natatione vtuntur: nõ conuenit sexum alterum retro, alterum os versus natare, sed os versus vtrunq;. Sed hæc inspicere necesse est, si quis de veritate admodum cupit esse solicitus. Pariunt in alto: testeque [h] Aristotele consertum ijs ouum quale Sepijs est. Quæ sic transcripsit [i] Plinius: Loligines in alto conserta oua edunt, vt Sepiæ. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vti ait [k] Philosophus, vulua earum ita articulata est, vt bifida cernatur. Et [l] teste eodem prodeunt è singulis Loliginum ouis, Loligines singulę, vt in Sepijs contingit.

Rõdeletius fallitur.

[b] Lib.7.
[c] Li. 9.c.51.
Plinij error.

[d] Lib.1.de gen. cap.15.
[e] De par.4. cap.5.
Partus.
[f] Hist.5.c.6.

Αυλὸς.
Aristoteles correctus.

[g] Hist.6.c.5.

[h] H.5.c.18.
[i] Lib.9.c.51
[k] De gene.3. cap 8.
[l] Hist.5.c.18.

MORES, INGENIVM.

LOLIGINEM minorem siue τευθίδα Aristoteles apud [a] Athenæum inter pisces gregales numerat. Sed [b] Aristoteles, si fides sit vulgatis codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales pisces recenset his verbis: Gregales deniq; sunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Coruuli siue Gracculi, Dentices, Mulli, Malleoli, Elegini, Sacri, Aristulæ, Sargiaci, Lolij, Papaueres &c. Pliuius quoq; & Oppianus Loligines gregales, esse testantur, cùm hic eas turmatim ponto ferri, ille verò scribat tanta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his [c] Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cùm quippiam metiunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longissimo, & sublimi tractu gregatim more auium efferri. Sanè maior his quoq; astutia, quàm Sepijs, ac contra plura pericula se muniendi potestas. Nam & atramento (quod vt in Sepijs, postquam emissum est, rursus accrescit, ita vt nunquam eis desit copia eius teste [d] Aristot.) & volatu se liberant, ab imminente hoste, aliovè periculo: quamuis in astutia pares esse Sepijs his versibus innuat [e] Oppianus de Sepiarum calliditate antea locutus, qua fugiunt pisces horrendos infuscata prius aqua.

> *Loligo atque alij qui findunt aëra pisces*
> *Tales inueniunt artes: non est liquor ater*
> *Illis, purpureos potius de corpore fundunt*
> *Humores: sed fraude pares astuq, putantur.*

Sed natura de Loliginibus magis sollicita esse debuit, quàm de Sepijs. Nam hæ cùm litorales sint, minorum piscium ac minùs celerum natatu iniurijs exponuntur, quos tantum aquę infuscatione decipere sufficiebat: Loligines verò cùm in alto degant, maiorum pisciũ ac maximè velocium periculis obijciuntur, vnde eis etiam volatum natura concessit. Promuscidibus quoq;, quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærẽtes (non aliter quàm Sepiæ) se veluti anchoris iactis stabiliũt, vt author est [f] Aristoteles. Vnde [g] Ælianus. Loligines & Sepiæ duabus sunt tanquã promuscidibus prædıtæ, quibus ad saxa, cùm est in mari tempestas, adhærescunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus rursus natant. Non contemnendã scientiã tenentes vitandi sanè tempestates atq; ex periculis salutẽ conseruandi. Loligini quoq; illud accidit memorabile, vt, si fides sit [h] Olao Magno, solo tactu manũ stupefaciat.

[a] *Lib.7.* Loligines gregales.
[b] *Hist.9. cap.2.*
[c] *De animal. 9. cap.52.*
[d] *Hist.9. cap.37.*
[e] *Lib.3. de pis.*
[f] *Hist.4. cap.1.*
[g] *Lib.12. de animal. c.1.*
[h] *L.21.c.10*

DENOMINATA.

MOLLIA omnia communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc est Loligini similia apud Atheneum. τευθίς ὁ κατάσκοπος, Suidas. Dicitur etiam τεῦθος aut τευθὶς voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens est apud Athenæum. Doryon hepsetis τευθίδια & σηπίδια adnumerat. Et Græcos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere [a] Plautus.

> *Emitto Sepiolas, Lopades, Loligunculas.*

[a] *In Casina.*

SYMBOLICA.

DE Sepijs, & Loliginibus Matro Græcus poëta dicebat quòd solæ inter pisces, quid album, quidúe atrum sit, noscerent, vt ait Rhodiginus. fortè, inquit Zoographus, quia caro eorum alba est, atramentum verò in se cõtinet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tantùm hoc refert: potest tamẽ & de Loligine alijsq; Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themistocles, vt in ipsius vita refert Plutarchus, Erethrięo ciui cuidã exprobrans ignauiã dixit: ἦ γὰρ καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἱ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. idest, sanè & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulẽtia nimiæ malitiæ posuit [a] Horatius de Capitolino amico hæc dicens.

> *Hic nigræ succus Loliginis, hæc est*
> *Aerugo mera.*

Vt enim Loligo foris alba est, intus ob atramentum nigra; sic Capitolinus fictus amicus, beneuolum se prius ostendit, deinde latens intus venenum euomit.

Malignitas
[a] *Satyr.4. ser.lib.2.*

E

PRÆSAGIA.

Tempeſtatis ſigna.

[a] L.26.cap. vlt.

[b] Quæſt. natur.18.

GVBERNATORES, inquit Cicero, cùm exultantes Loligines, aut Delphinos ſe in portum conijciētes viderint, tempeſtatem ſignificari putant; [a] Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhæreſcentes, Echini affigentes ſeſe, aut arena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt. Quæſtioque eſt apud [b] Plutarchum: Quid eſt quòd Loligo conſpecta magnæ tempeſtatis prænuncia eſt? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? Caro enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur: duram verò oſſeamq; partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum eſt. Quamobrem cùm adeò non facilè patiantur, imminentem tempeſtatem ilicò percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens ventum iamiam adeſſe ſignificat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem, ac teneram. Eaſdem ferè cauſſas reddidit [c] Pſellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo piſcis eſt carnis ſuperficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuiſſimus enim exiſtens neque teſta, neq; pelle, neq; ſquamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cùm ſit igitur nudus, omniq; deſtitutus operimento, hyemem facilè, cuius patet iniurijs, præſentit. quo fit, vt frigus fugiat: & commotionem maris, quæ in profundo eſt, declinare ſtudens, in aquę ſuperficie natet. Cùm igitur nautæ piſciculum iſtum mari ſupernatare vident, inſtare hyemem (tempeſtatem) colligunt, non aliter quàm Polypum petræ inhærentem ventos ſignificare. Indidit enim Deus virtutes quaſdam animalibus ad futurorum præſentionem: vt quæ eſſent ſalutaria, ſequerentur; quæ autem damnoſa deuitarent. Hactenus Pſellus.

[c] Phyſic. q. cap.113.

F

EPITHETA.

G

Ἐροόφοιτα γένεθλα τευθίδας vocat Oppianus, quòd volent per aërem. Apud Epicharmum ποταίναι τευθίδες dicuntur. Sed hoc recentes fortè ſignificat, inquit Zoographus, nō epitheton eſt. Ποταινέα τὰ πρόσφατα Doricè Ποταινὶ, προσφάτος. At πιτανάι, καὶ ποτανάι epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, volaces. τευθίδια ἁπαλὰ appellat Pherecrates, quòd molli cute, & tenera ſint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio, quòd ſuccum in ſe nigrum contineat.

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere.

Τευθίδα vilem fuiſſe piſciculum ſcribūt Scholiaſtes Ariſtophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egeſtate premerentur, vt viliſſima quæq; quærere cogerentur. Ariſtophanes in Comœdia cui titulus Archanes.

Ὅν ἔτ' ἴδοιμι τεύθιδος δεόμενον, ideſt,

Quem etiam video Theuthide egentem.

H

Nihilominus ab Obſophagis Loliginem in delitijs fuiſſe legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cena lauta apponi Loligines: Noſtriſq; temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus ſummoperè appetuntur, & commendantur, præſertim ſi à perito coquo apparentur. Hinc Caſtor Durantes in Theſauro ſanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur
Sed nunc, hancq; petunt ſæpè probantq; coqui.

Quo authore frigida eſt in primo gradu, humida in ſecundo. Præfertur parua, quòd carne teneriori, cùm ſit, faciliùs concoquatur, quàm grandior, faciliuſq; digeratur. [a] Paulus Aegineta Loliginem difficilem concoctu eſſe ſcribens: intelligendus videtur, quatenus omnia Mollia duræ ſint carnis & difficilè coquuntur, vt tradit [b] Galenus. Nam Loligo faciliùs, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quàm Sepia concoquitur: καὶ οὐκ εὔσομος. Maſ-

[a] L.de alim.

[b] L.de ſimp. 3.

A sarius vertit, sed insuauis est, id quod Dyphili verba sonant: VVottonus cõtrario sensu ori gratam esse, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zoographus iudicari vult, quibus recentes hos pisces gustandi facultas est. [c] Iohannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit, sed vtcunq; parentur, duras esse, & ægrè concoqui ait. Gratam esse etiam testatur Castor Durantes, qui insuper addit appetentiam augere, & optimi esse nutrimenti. Licebit itaq; ἔυσομον in Dyphili suprà citatis verbis simpliciter legere, & ori gratũ vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archestratus qui gulæ caussa, vt scribit [d] Athenæus, terram mareq; peragrauit, de Teuthide scripsit:

[c] Lib. 21. de re cib. c. 13.

[d] Lib. 7.

> Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ πιερικῷ παρὰ χεῦμα
>
> Βαφύρα καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ παμπληθέας ὄψει.

Quæ sic vertit Dalechampius.

> *Teuthidas in Dio et ad Euripum sita Pyrrha*
>
> *Et in Ambracia tincturis nobili permultas videbis.*

Romæ meliores iudicantur mẽsibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioq;, varijsq; modis preparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud [e] Athenęum Loliginem in sartagine ait coqui solitam [f] Aristophanes Το μὲν τάγηνον τευθίδων

Preparatio

[e] Lib. 3.

[f] In equitibus.

B ἐφεςάναι σίζον, idest, Ad sartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) stridentem, astare. Contrà in Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτὰς, id est Loligines assatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Athen. hic citatur versus:

> Παρεντέτρωται τευθὶς ἐξωπτομένη,
>
> *Assata inflicta vulnera Loligini*

Eadem fortè, inquit Zographus fuerit τευθὶς ὠνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum:

> Αςεῖον ὤφθη τευθὶς ὠνθυλευμένη, idest
>
> *Vrbanum quiddam visa est mihi Loligo condita.*

In quam & Charmus Syracusanus (qui in promptu habebat versiculos & parœmias de vnoquoq; ferculo) hæc verba accommodabat: Σοφὴ σοφὴ σύ: scitè nimirum & sapienter coctam & apparatam insinuans. est enim & sua coquorum sapientia. Ωνθυλευμένον, τὸ διεσαγμένον (fortè διασεσαγμένον Zoographus) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lurconem Archestratum exuperans, inquit, esto nobis mugil Himettius; torpedo sub testa cocta: Perca discissa: farcta Loligo. Vt autem farciantur C præparenturq; nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretrico hæc loquentem coquum introducit.

Loligo farcta.

> Τευθίδες, Πίνναι, βατὶς, δῆμος ἀφύαι
>
> Κρεάδι ἐντερίδι ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας
>
> Τὰ πτερύγια αὐτῶν συντεμὼν ςεατίον μίκρον παραμίξας περὶ πασας
>
> Ηδύσματι λεπτοῖς χλωροῖς ὠνθύλευσα.

Quæ sic transfert Iacobus Dalechampius.

> *Teuthides, pinnæ, batis, aphyarum natio:*
>
> *Carnis & interaneorum frustula: Teuthidas*
>
> *Concisis earum alis, adipis admisto paululo insperso sale,*
>
> *Scitamentis ex olere viridi, minutim tuso, farctas condiui.*

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ aut farciminis genus esse putat, quod & ipsum Teuthis nominatur. Obseruatur à coquis in primis, ne, dum cirri abscindũtur, & præparantur ad cocturam, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur sine atramento, vt in Sepia quoq; diximus. Vnde sic cecinit [g] Iulius Cæsar Scaliger:

D

[g] In Athx.

> *Tum Santonum Loligines citò & magicis*
>
> *Cursu & itineribus sportula atq; iumenta*
>
> *Paroné lintréue fluitante subuectus,*
>
> *Aut Almadijs, vt loquuntur Hispani*
>
> *Vltrò nigrantem sanguinis sui succum*
>
> *Se aiunt datura, condiantur vt rectè.*

Vt sapidiores reddantur Loligunculæ, nos docet [h] Apitius: Ad Loliginis, inquit, condituram in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farsili piper, Ligusticum, coriãdrum, apij semen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Ischia de Loligine ex [i] eodem; sublatis cruribus in pulmentum tundes, sicuti assolet pulpam in mortario, dein liquamine diligenter fricatur: & exinde ischia plassantur. frixantur etiam farina aspersa, &

[h] Lib. 9. c. 3.

[i] L. 2. cap. 1.

addito succo mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omniq́ue ætate si magnæ fuerint, sed valdè nocent paralyticis, & concoctioni sunt rebelles, quarè in aqua coquuntur & vino, additis pipere, sale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt scribit [k] Bartholomæus Scappus, minores fricantur, maioribusq́ue præferuntur, condiunturq́ue in iure hoc modo. gladiolo, & oculis exemptis, inspiciuntur cirri, nunquid eis arena adhærescat, vt sæpè euenire solet, dein sepiùs lauantur, quod fiet meliùs cùm à corpore auelluntur, tùm modico sale asperguntur, frixanturq́ue in oleo oliuarum, pòst calidæ seruantur cum succo arancij mali irroratæ, & pipere asperso. Cauendum autem, ne in eo oleo, in quo frixæ sunt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo album facere velis. Quippè dum frixantur, rupta vesica, atramentum effunditur, & tingitur oleum. Sin in iure voles, præparatæ eo vt superiùs diximus, modo imponuntur æneo cacabo, aut vasi fictili cum oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquæ tantillo, quantum ad tegendum eas satis est, mox superinduntur aromata, cum cœpis modicè contusis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis crispini, & omphacio claro. Si verò hoc modo præparare volueris sine attramento, eximitur vesica, deinde in aqua elixatur, recentiq; frigida iterum perfundũtur, ac deinceps in iure coquuntur. Loligines maiores virulentę hoc modo coquantur. demptis gladio, & crinibus, seu cirris lauantur, vt ab arena purgentur, qua sæpius vndequaque obsidentur, tùm plures in partes diuisæ, ponuntur in æneo vase, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, adduntur que aromata tantumque aquæ, vt supereemineat, hinc coquuntur diù; longa enim coctione est opus. Vbi ferè coctæ sint, atramentum cum vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio commiscentur, imponunturque, & rursus ebullire aliquantulum sinuuntur, mox seruantur ad vsum. Quòd si minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera contusa cum vuis passis. Farciuntur quoq; vt idem Scappus author est, hoc modo. Mediæ magnitudinis Loligo mundatur, & quæ eximenda sunt, eximuntur, cirri, seu barba cum aqua, & sale coquuntur, atramentum in vesica reseruatur. mox farcitur corpus reliquum mixtura facta ex caseo Parmensi (is enim pręstantissimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla panis tenuiter trita, vitellis oui, herbis concisis, pipere, cinamomo, vua passa, croco. Vbi verò dies est ieiunij, loco casei, & vitellorum oui sumuntur amigdala, aut nuces iuglandes, aut auellanæ contusæ cum panis frustulo madefacto in omphacio. Farctum ita vbi fuerit corpus, imponitur vasi cum butyro, & aqua quòad supernatet, additis eius cirris in mediocres partes concisis: paulatim omnia coquuntur cum modico sale, & aromatibus. cocta vbi ferè fuerint, herbis minutim concisis, aut amigdalis contusis vinoque albo cummistis, & omphacio inspissatur ius, quòd si flauedinem habere desideres, croci parum commisceatur, si verò nigrum esse cupis, atramentum eius loco croci postulatur.

[k] *De reculi. lib. 3. c. 103.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

AVTHOR est Archigines apud [a] Galenũ Loligines stomachicis conuenire in cibo. Assatas prodesse torminosis Marcellus Emphyricus. Acron commentator Horatij scribit Loliginem esse genus piscis, à quo atramẽtum fit: nisi potiùs in quo legendum sit. Nam ex Sepia atramentum fieri ad scribendum idoneum constat, de Loligine id nondum compertum.

[a] *De comp. secun. gen. lib. 1.*

DE LEPORE MARINO. Cap. VII.

ADDAMVS huic libro historiam leporis marini omnium quę mare alit, animalium venenosissimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui hoc animal inter Mollia referendum esse iudicarunt, etiamsi multa quò ad naturam, & partes, ei desint, quæ superiùs diximus Mollibus vniuersis inesse.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA.

LEPVS Latinis ſimpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirſutum, & velociſſimum, quod Græci λαγωὸν quoq; ſimplici nomine, aliqui δασύποδα vocant. Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terreſtris hiſtoria fuſiùs dicetur. Lyram piſcem vulgò à Gallis Gronaut (alijs Gornat) dictum aliqui Leporem marinum eſſe putant. Germani quidam Seehan, ideſt Gallum marinum appellant, vt Rondeletius ſcribit. Zoographus ab alijs etiam Seehass, ideſt Leporem marinum dici putat; quanquam hic Lepus veterum venenatus non ſit, cùm in cibis commendetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex eſt: vnus vulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais. Phlegma & mucũ pituitoſum, inquit Zoographus. Germani vocant Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibuſdam B pituitoſis piſcibus & mucoſis attribuitur. Nam Seehass, ideſt Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) ſiue ab oris figura, ſiue aliam ob cauſſam dictus, & à muco Snottolf, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis eſt figura orbicularis. Eſt & alius piſcis oblongus eodem nomine.

SYNONYMA.

QVI. Lepus marinus Latinis dicitur, Græcis λαγωὸς, & λαγοὼς θαλάσσιος. Neq; enim eam diſtinctionem probo quam adferunt Heſychius & Varinus, dicentes quòd λαγὼς per ω de terreſtri dicatur, λαγὸς per ο breue de marino & fluuiatili; cùm fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαμβαδόνες, κίχλαι τε καὶ λάγοὶ Epicharmus in nuptijs Hebæ, vt citat Athenæus: ſed melius alibi βεβραδόνες (id eſt, membrades & λαγοὶ, quanquam ſi qui piſces λαγοὶ dicantur, nuptijs & conuiuijs apti, illi planè à Lepore venenato, de quò C agimus, diuerſi fuerint. [a] Horatius:

Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

Vbi dubitat Acron, an lagois ſit genus piſcis, quod in mari Italo non inueniatur, ant auis quæ carnẽ leporis habeat. Germanicè Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein gifftiger Meherhass, oder ein gifftiger Kleiner Muttelfiſch. Liebre de la mer Hiſpanicum eſt. Cæterùm Lepus marinus ſic dictus eſt à colore Leporis terreſtris, quem Græci ἔμπερκνον vocant, quòd ſit percnæ (ea eſt oliuæ non acerbæ, nec omninò nigreſcentis ſpecies) ſimilis. Et Plinius colore tantùm Lepori terreſtri ſimilem eſſe ſcribit. Idcircò miramur omnes [b] Cardanum, cùm tria genera Leporis marini deſcripſiſſet, ex Rondeletio hæc ſubdere. „Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos deſcripſi, quid enim his cum Leporibus ſimile? nec veneni quod potiſſimum ſignum, quodque in eis lethaliſſimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forſan deſcriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quamquam nec hoc forſam Lepus marinus dici poſſit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter piſces leuco, leuciſco, glauio, erythrino, Melanuro; auiũ puta paſſeris, merulæ, turdi nomina ad piſces eiuſdem coloris ſunt D tranſlata. hoc & in alijs contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terreſtri marinoq; Lepori nil præter colorem commune ineſſe ſcribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus ſpeciebus marini Leporis non inueniatur, ſufficit tamen in aliquo reperiri genere. Monſpelienſes Imbriago vocant, hoc eſt ebrium, quòd viuus colore ex rubro nigricante, quali plerunque ebrij eſſe ſolent, exiſtat. ſed mortuus ex fuſco albicat.

[a] Ser. 2.

Etymum.

[b] Lib. 7. de var. rer.

Cõtra Cardanum.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

HACTENVS fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tùm quia rarus eſt, tùm etiã quia variè à veteribus deſcriptus.[a] Ælianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſimè comparat. cui ſanè perſimilis eſt. Plinius offam informem, hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potiùs quàm piſcem vocat. Neq; enim pinnas, neq; oculos, neq; alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimulauit Dioſcorides. Alij caudatæ Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie ſcholiaſtes Nicandri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Ρυπόεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit quoniam γλυνώδης eſt. Zoographus γλινώδης legit per iota in prima, Nam γλίνη per iota, rhyphon id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius pro lutoſo reponit durum: nã oſtraco ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia folijs aluſnem.[b] Apuleius de lepore marino ait: Cùm cætera exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicerum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa quàm piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholijs Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quòd ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus. Primum genus maximè lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar, contortum, qua parte caudam ſpectat. in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliqnis partibus internis Loliginem refert. Idq; in hoc genere admirabile eſt, quòd cùm in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valdè ſunt diſſimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento tetroq;. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibusq; internis, atramento, ſubſtantiaq; prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulò infrà cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neq; poſterior pars cochleæ exēteratę ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroq; latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ & replicatæ. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcircò inter Leporis marini genera retulit Rondeletius, pronamq; & ſupinam partem huius repręſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in Sepijs, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſis μήκων eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamq; dixeris. Rarò admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu. tùm enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valdè ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui

Color.

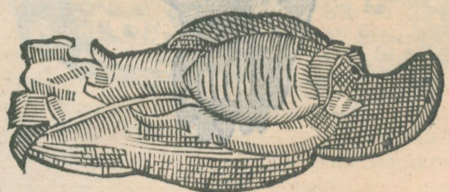
[a] De animal. 2. cap. 45.

[b] In apologetico.

A anserini crassitiem non excedens, quod pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba est illi forma parte externa, qua etiam glaber est: cõuexam internam partem ostendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè striatus est, vt conuexa fungi pars, iisdem adstrictũ corpus diffundit, diffusum verò contrahit: sese enim constringendo aquam percutit, vt in ipsa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuscidibus stipatas ex indico in cyaneum vergentes, quibus sugendo alimentum corpori suggerit: appẽdicum autem substantia fungosa est. Cæterùm ex aqua emergens suam figuram amittit, & in seipsum concidit, vt pulmo marinus. quapropter in vase aquam habente hunc contemplari oportet. Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit, si comprimatur. Tota namq; corporis eius substantia mucosa est, ac veluti cartilaginosa. Os ad cirrorum radices in concaua parte situm habet. Linguam demorsus vellicat, vt ari radix; paulò tamen remissiùs. Præter hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturã primo loco damus Lepori terrestri, colore & parte anteriori pla-

Leporis marini tres species ex Rondeletio.

B



C



D





simile

Leporis marini alia ſpecies.





nè ſimile,dico capite & auribus,poſteriore parte informis apparet offa, nouem aut decem appendicibus in fine prædita.hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo. Alterum genus colore,& forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato, binis in poſteriore parte appendicibus, veluti caudis quatuor, auriculas dixeris, duas prope os,duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore,non tamen vnicolor, ſed albo & amethyſtino variegatum,gibbo purpuraſcente;quatuor appendicibus parte anteriori.eius icon datur etiam parte inferna,quæ magis eſt cinerea. Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius & Aelianus deſcribũt, idq; in Oceano Indico degere, & omninò Leporẽ terreſtrem pilis exceptis quos erectos habet,æmulari affirmãt.ſed lubet [c] Aeliani verba adſcribere. Magni maris Lepus,inquit(nã alterũ,qui in alio(mediterraneo)mari naſcitur,antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimili-

[c] Li. 16. cap. 19. de anim.

A ni similitudinem accedit, præter pilos, nã terrestris pili molles sunt & ad tactũ haud quid quam resinentes. contrà illius spinosi & erecti. hunc qui contigerit, læditur. ipsum in summa maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri ac concitata natatione vti. Viuum eò difficillimum ad capiendum esse, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineę escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit. Quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicina adhibeatur, perit. ac si bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo basiliscus baculo tactus afficit. Hæc Aelianus.

Lepores marini duo alij postremò descripti.

B



C



GENVS. LOCVS. VICTVS.

D SVMMATIM à loco duæ species constituendæ sunt, vt alij Lepores Indici dicantur, qui in Indico mari degunt, alij Europæi, qui sunt in nostris maribus, Adriatico & mediterraneo: num enim in Oceano Germanico inueniãtur, nõdum adhuc exploratum habemus. Plinium si verum est, quòd in India ampliorem multò, & maiorem Leporem marinum, quàm in nostro mari dari scribit, puto à nostri maris Lepore diuersum non intelligere. Indicus enim ab Aeliano descriptus admodum dissimilis. Nam Iuba in ijs voluminibus, quę ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia tradit, Lepores marinos ternas heminas capere affirmat: sic.n. apud Pliniũ legendũ censet Rondeletius, & non vitulos marinos, vt habent quædã exemplaria, quæ longè plures heminas capere possunt: sed quidam codices alij hîc legunt mytulos. ternas heminas capere, quæ lectio magis probanda, quia loquitur de capacitate testæ tanquàm vasis. Nostras vt [a] Aelianus tradit in cæno gignitur, & sæpè cum aphyis capitur, quod primo generi à Rondeletio descripto conuenit: is enim cùm vescatur limo, alga, sordibus, in stagnis marinis lutulentis libenter versatur. Reperiuntur frequẽter inter Cycladas insulas teste [b] Bellonio, inter Lolios, Loligines & Sepias. Hinc poëta vetustissimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum sub alis, seu appendicibus Loliginis & Sepiæ occultare se scripsit, cuius naturam obiter depingit his versibus:

[a] *Lib. 2. de anim. c. 5.*

[b] *In Alexipharmacis.*

Ος δή τοι

Ὃς δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπὸ σπίλαδεσσιν ἀραιαῖς
Τευθίδος ἐμφέρεται νεάλης γόνος. ἢ ἅτε τεύθη
Ἤ ἅτε σηπιάδος φυλήξιδος. Ἥτε μελαίνῃ
Οἴδματα χολὴν δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ᾽ ἀγρώστορος ὁρμὴν.

Quos ſic vertit Iacobus Greuinus:

Porrò ſordidus hic Lepus, vt natalibus vndis
Editus eſt, timidè forulis ſe Teuthidis abdit:
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is eſſet,
Quæ vitream ſi quando peti ſe ſenſerit, vndam
Felle ſuo atq; adeò quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rariſſimè capitur.

SEXVS.

CVM ad Rondeletium delatus eſſet Lepus marinus, qui lingula carnoſa F careret, & ore in dorſo: cæteris verò cunctis partibus externis & internis omninò ſimilis eſſet primo generi, eum marem eſſe iudicauit, & primo loco deſcriptum ab eo, fæminam: quòd in ea ſimile quid Polyporum ouis reperiretur. Eſſe autem in hoc genere marem & fæminam teſtis eſt [a] Plinius: Grauidæ, inquit, ſi omninò adſpexerint fæminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant.

[a] *L.32.c.1.*

PROVERBIA.

IN contabeſcentes, quia nulla medicorum ope reſtitui poſſunt, dici poterit quorundam ſententia, *Edit Leporem marinum.* Amepſias apud [a] Athenæum in Parco:

Λαγὼν τάραξας, πῖθι τὸν θαλάσσιον,
Tu qui hæc conturbaſti, bibe Leporem marinum. G

Ideſt annotāte Dalechampio, ſic vinum bibe, vt poſthac ſemper faſtidias, quæ ſanè expoſitio non placet. Nam ad tædium vini inferendum ſolummodò, antiquos fuiſſe vſos Lepore marino non arbitror; quòd nimis ingens ſit venenum, vt poſtea ex varijs authoribus probabitur. Idcircò puto eo verſu mortem diram imprecari.

[a] *Lib.10.*

HIEROGLYPHICA.

QVI marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactū digito mihi videntur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modò digito, verumetiam virga Leporem marinum attigerit, quamprimum exanimaſcere, niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni) quia humanus attactus Lepori etiam exitialis in Indico præſertim mari: hæc Pierius. H

VSVS IN MEDICINA.

PER ſe tritus, aut cum marina Vrtica illitus teſte [a] Dioſcoride capillos euellit. Kiranides: Solutus inquit, & inunctus præuulſos pilos palpebrarum non ſinit renaſci. [b] Galenus etiam Lepore marino aliquos vſos fuiſſe ſcribit perdendi pilos gratia. Et [c] Crito apud eundem pſilotris admiſcuit. Plinius pſilotrum ait eſſe, vel ſanguine, vel felle, vel in oleo necatū. Alij oleo ideo coquunt. Galenus in Euporiſticis: ſanguinem recentem ad idem inungit. Vtendi modum dilucidè exponit Marcellus Empyricus cùm ait: Leporem marinum, vel eius ſanguinem

Ad pilos euellendos.
[a] *L.2.c.18.*
[b] *L.11.de ſymp.*
[c] *Lib.1. de compoſ. ſec loca.*

A nem cum oleo tere: atq; ex eo vulsorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: post quod, & si renascentur, pili molliores erunt; quibus iterum euulsis supradictum medicamen inducitur, tum verò non renascentur. Archigenes apud Galenum ad ægylopas lanæ tomentum cum sanguine marini Leporis tinctum indit. Plinius aduersus strumas laudat: Pungi, inquit, piscis eius qui rana in mari appellatur, osficulo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis est pastinacæ radio, & lepore marino imposito, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri iniecti benefaciunt discutiendis strumis, sed cum ipso oleo in plumbeo pyxide inclusi; quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. postea ex eo pinnula obliniendæ sunt strumæ, superq; eas pellis lanata non nimium tunsa, tegendi gratia imponenda est: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priusquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino recenti podagram fricari teste Plinio: ex quo & hoc quidam citat: sanguis eius & fel in oleo necati contra carbunculos valet. Leporis mar. sanguis, inquit Auicenna, est calidus purgans morphæam & pannum: caput eius adustum generat pilos in alopecia, propriè cum B adipe vrsi, & in tyria valdè: cùm autem ex eo fit emplastrum sicut est abradit pilos. Abstergit visum more emplastri superpositum, & sicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam capite de Lepore terrestri sic scripserat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium est vtile aduersus alopeciam & propriè marini: sed hoc videtur Zoographo Echinis magis conuenire: nempe vt Echinus marinus efficatior sit contra alopeciã quàm terrestris: & forsan ex diuersis animalibus remedia in vnum miscuit Auicenna. Cinis leporis marini in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, ad quem vsum vtilissimi minimi, vt author est Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduersus eiusdem venenum & rubetæ celebrat. Apud [d] Galenum inter Asclepiadæ oculares compositiones citatur Dionysij Milesij ad pilos palpebrarum pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum sanguine excipito, & reposito in cornea pyxide vtitor, euulsis antea pilis. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, VVottonus ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cùm Plinius id de terrestri scripserit.

Ad ægilopem.

Ad strumas

Ad podagram.

[d] De comp. sec. loc. 4. c. 7

C VENENVM ET EIVS CVRATIO.

AQVATILIVM animalium pauca admodum venenosa reperiuntur quòd in humore degant, qui veneno contrarius esse solet vt plurimùm. Sed inter ea quę venenum habẽt nullũ Lepore marino pestilentius. Cętera enim parte tantùm aliqua venenum continent, vt Araneus piscis in spinis tantũmodo id habet, & pastinaca marina in radio, cùm Lepus in toto corpore id habeat, quãuis sint qui & huic tantùm in felle contineri putent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuisse dicitur: cùm enim oraculum consuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus esset, responsum fuit, Vlyssis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlysses pastinacæ ictu perijt. Titus post mortem patris cùm regnasset à marino Lepore interfectus est. Is autem piscis (vt ait [a] Philostratus) humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ mari terraué nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoq; tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus autem hoc eodem contra Titum fratrem vsus fuisse putatur, quòd graue molestumq; sibi videretur, simul cùm D fratre humano benignoq; viro imperare. Io. [b] Tzetzes.

Titi Imperat. mors.

[a] Lib. 6.

Τῖτος δὲ θνήσκει βεβρωκὼς λαγῶν τῶν θαλασσίων

Titus autem moritur cum comedisset Lepores marinos.

[b] Chil. 6. 43

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoq; è medio sustulisse eodem veneno referunt. Quocirca Hegesander Delphus, referente [c] Athenæo, in Artemisijs Dianæ sacris mullum inter cætera gestari (περιφέρεσθαι) ait, eo, quòd videatur Lepores marinos, homini lęthales magno cum studio venari & consumere: vt piscis magna hominum vtilitate venator Deæ etiam venatrici consacraretur. [d] Plutarchus verò, mystæ inquit Eleusinij mullum venerantur quod scitis: eodemque Iunonis Argiuæ antista honoris gratia abstinet: Nam Leporem marinum qui homini est lethalis, maximè interficiunt & consumunt mulli. Ideoq; vt humanis & salutaribus animallibus parcitur. Aelianus vel ob hanc caussam Eleusine sacris initiatis sacrum fuisse Mullum piscem habitum putat, vel quòd ter anno pareret. Cæterùm Mullũ eo animali pestifero vesci [e] Plinius nobis testatum reliquit: vescitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantùm animalium, vt non intereat, Mullus piscis:

[c] Li. 7. c. 36.

Mullus cur sacer Eleusinijs.

[d] Lib. de solcr. anim.

[e] Li. 31. c. 2

ſcis: tenereſcit enim tantùm,& ingratior viliorq; fit. In Mullo autem carnis durities maximè commendatur. Sed [f] Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, iiſq; paſci tradit. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quæ de Lepore marino traduntur. Venenum eſt alijs in potu aut cibo datus, alijs etiam viſu. Si quidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: eadem res in mari & tactu quidem nocet. & paulò pòſt tradit, contrà in India cùm vel in mari tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inuicemq; ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorem multò, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, ait, dirum & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemq; protinus creat. Huc refer ea quæ ſuperiùs de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idē author de eo qui in mediterraneo habitat, potum non ſemper mortiferū eſſe, quandoq; enim tormina, & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus marinus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod repetit fere Aelianus l.2.45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intulit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit Græcè legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: παντῶς δὲ τὸν γαστέρα ὠδύνησε. Cęterùm viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſq; adeo verum eſſe puto, niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem ac virulentiam naribus etiam hauriat, quomodo & mulieres abortire etiam poſſe cenſendum eſt. Ita[que] & Rondeletius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat hiſtoria: Cùm ego, inquit, piſcium naturæ varietatiſq; cognoſcendæ ſtudioſiſſimus, piſcatorium forum frequenter inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito pręmio allecti, certatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis & Loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ folijs inuolutum mihi offert: quem cùm diligentiùs contemplarer, mihi multiſq;, qui vnà mecum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſecabam, parteſq; omnes internas rimabar: quum interuenit mulier quędam de mariti morbo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſcisq; conſpectus vomitum diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter quæri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem ad ſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri lumbiſq; admotis prohibui, & vt aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes, viri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata & in ſe, & in grauida experti ſunt, & viderunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro (Lepori) competere experientia docuerit. Hactenus Rondoletius, qui & tertium quod deſcripſit genus, ſplendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum capitiſq; adferre in ſe ipſo expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus quæ poſt venenum aſſumptū inſequuntur. Id natura manifeſtè calidū eſt & arrodens, Bertutius eadem eſſe teſtatur, quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed nō omnino ita eſſe ſubinde patebit. Primum guſtu & odore depræhenditur, quia piſculentus quidam & viroſus ſapor ab eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παρακολουθεῖ γεῦσις ὅμοια ἰχθῦσι βρωμώδεσιν, vbi malè vertunt, piſcium virus olent. Nam Aëtius eadem habet: Lepus marinus, inquit, reperitur ferè inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens; comitatur autem comedentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non abſimilem eſſe illotis piſcibus, aut etiam putentibus, ſed ante omnes cecinit [g] Nicander:

[f] Lib. 8.

Symptomata ex lepore marino.

[g] In Alexiphar.

Εἰδήεις δὲ λαγοῖο κακοφθόροιο πόσιν ἔμπης
Οὐλομένην. τὸν κῶμα παλυσσέει τέκεν ἅλμης
Τοῦ δή τοι λεπίδων μὲν ἴδε πρύματος πέλει ὀδμὴ
Γευθμὸς ἰχθυόεις νεπόδων ἅτε σαπρυνθέντων
Ἠὲ καὶ ἀπλύτων ὁπόταν λεπὶς αὔξιδα χραίνῃ:

Quos ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Deprendas, fœdum qui ſumpſerit, halat odorem.
Qualiter exemptæ reliquo cum viſcere ſquamæ,
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Talis & immundo ſapor obuerſatur in ore.

Vbi

A Vbi autem in ventriculo & inteſtinis hoc venenum ſedem figit, naturalem illarum partiũ œconomiam turbat, doloresq; varios excitat: Primùm enim teſte Dioſcoride aluus dolore afficitur: & vt ſcribit Aetius, color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur cum faciei tumore: incenduntur autem pedum plantæ, & pudendũ tumefactum cohibet vrinæ effuſionem. Progrediente verò malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (θυρον θαλάσσιον, violaceã vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoq; etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti bilioſa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudat item grauecolentia & omne piſcis genus auerſantur præter Cancrum. Qui ſumpſerunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, ſtomacho veſicaq; adficiuntur; ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureiq; coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoq; ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea & ſubinde reijciunt ſpumoſa: interdum bilioſa & ſanguinolenta, & maximè cùm ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſumnis litoris puſilli fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genę inflantur; coloris mali vel plumbei fiunt: minutatimq; per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. His adnumerat [h] Auicenna

B conſtrictionẽ anhelitus & difficultatem, rubedinem oculorum, tuſſim ſiccam, ſputum ſanguinis, icterum & anguſtiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoq; mucoſũ, ructus piſcoſos cũ ſalſedine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthiſin incidere: Plurima horũ atq; maxima ſymptomata vetuſtiſſimus[i] poëta cõplectitur his verſibus.

> [h] Fen. 4. doc. 6. tract. 2. capit. 4.
>
> [i] In Alexipharm.

Τῶν ἤτοι ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος ἔδραμε γυίοις
Ἰκτερόεις. σάρκες δὲ περισολάδlω μινύθουσι
Τηκόμεναι. τὰ δὲ δόρπα κατέστυγεν. ἄλλοτε ῥινὸς
Ἄκρον ἐποιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλοις
Ἄνθεά τε βρυόεντα κυλοιδιόωντος ἐρίζει.
Δὴ γὰρ ἐφωρμάτησαν ὀλιζοτέρη κρίσις οὔρων
Ἄλλοτε πορφυρέη. τότ' ἐπιπλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ παρὰ δρακέεσι φανεὶς ἐχθαίρεται ἔλλοψ
Αὐτὰρ ὁ ναυσιόεις ἀλίην ἐμυσάξατο δαῖτα, id eſt,

C

Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu
Caligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, taliq; caleſcunt:
Subq; cauis oculis, roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtensq; vrina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur; & quemcunq; videt contemnere piſcem
Aſſolet auerſans, vt qualibet æquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum eſt, ij totidem diebus moriũtur quot vix erat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium eſſe author eſt Licinius Macer apud [k] Pliniũ. Hîc non prætereunda eſt à doctiſſimis viris agitata quæſtio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim ſcripſit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Piſonem. Quædam, inquit, inueniuntur, quæ corporis partes quaſdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſtatim ab initio ſophiſtis eos cauillantibus, qui de medica-

> [k] Li. 32. c. 1.
>
> An peculiariter pulmones lædat.

D mentis ſcripſerunt quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc cauillum, inquit, eos qui ita iocantur, arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contrà Rondeletius fatetur quidem eſſe medicamenta, quæ certis quibuſdam partibus vel proſint vel obſint; non tamen veritati conſentaneum eſſe putat, ſolum pulmonẽ à Lepore marino lędi. Nã, inquit, Paulus Aegineta, & Aëtius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, veneni huius grauia ac ſæuia ſymptomata varijs in partibus tradiderunt, de peculiari pulmonis ſolius affectu, ne verbum quidem. Dioſcorides etiam ac Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fusè declarant, at quòd ſoli pulmoni noxam inferat, non dicunt. Non ſolùm itaq; ſententijs omniũ qui de Lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus. Clariſſimus medicus Iohannes Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cùm videret poëtam hunc eius rei non meminiſſe, vt Galenum cum eo & alijs conciliaret, certa quædam accidentia quæ poëta poſt huius veneni hauſtũ ſuperuenire ſcribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maximè, cùm Nicander dicat carnes tabeſcere ſenſim & paulò pòſt.

——— Vndique malas
Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.
hęc annotat: Corpus nutriri desinit, vel quòd à Lepore humores non possit sibi assimilare, vel propterea quòd pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, scribens genas rubescere, & velut roseo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putrescentium calore in faciem sublato. Et sanè ita est, vt scribit Gorrhæus. Non enim vt huic respondet Rondeletius, aliorum morborum symptomatumq; communis nota est genarum rubor, sed pathognomonicum signum Leporis marini assumpti, si alia quæ supra Nicander retulit, signa adfuerint. Sed de his satis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus est numerus. Sed ante omnia prospiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt si non omne venenum, saltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, visq; veneni compescatur, & à partibus principibus cordiq; vicinis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & succum scammoneæ: ait enim:

Conclusio.

Remedia contra Leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήεσσαν ἄλις πόσιν ἐλλεβόροιο
Νεμείας τότε δακρὺ νεοβδάλτοιο κάμμωνος
Ὄφρα ποτὸν νέποδός τε κακοῦ ἐκφύρματα χεύῃ.
Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum,
Eliciensq; recens lachrimas carpti colophoni;
Perniciosa mali vt compescas pharmaca piscis.

Notandum est hoc in loco Nicandri quosdam φοινήεσσαν exponere nigrum & cruentum. Certè Dioscorides nigrum veratrum præscribit: & Auicenna. Cum autem aduenit dies secundus, inquit, excitationis accidentium & quiescunt, fiant ei pilulæ de helleboro nigro, & scammonio & agarico cum succo liquiritiæ & tragacantho partibus ęqualibus, inde exhibeatur drachma vel paulo plus cum iulelp. Nicādri Scholiastes ad ea verba poëtæ Τῶν μὲν φοινήεσσαν, hæc commentatur. Γράφεται τῶν μὲν φωκήεσσαν ἀντὶ τοῦ φωκικήν. ἡ γὰρ τοῦ ἐλλεβόρου πόσις, ἐν φωκίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἐλλέβορον ἢ σκαμμώνιαν διδόναι, πίνειν τῷ κάμνοντι, ἵνα κοιλίας φερομένης συγκριθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου κακὸν συναπορραγῇ. φοινήεσσαν δὲ εἴρηκε τὴν τοῦ μέλανος ἐλλεβόρου πόσιν. id est, scribitur etiam Τῶν μὲν φωκήεσσαν pro φωκικήν. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ęgro dari potum hellebori aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur & disperdatur venenū. φοινήεσσαν verò dixit nigri veratri potionem. Dioscorides cùm iubet dari decoctum maluæ aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, καὶ σκαμμωνίας ὀπου, id est, hellebori nigri aut Scammonij liquore, non expressit pondus. vt verbum δοτέον in eadem periodo vel cum acusatiuo construatur, vel cum genitiuo, partem scilicet rei significante quod vsitatum est Græcis. Ruellius & alij pondus expresserunt nempe drachmam vtriusque, sed in scammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit. Asininum laudat Dioscorides, & alij, sed ante omnes Nicander.

Ἄλλοτε βρωμήεντος ἀμελγόμενος γάλα πίνοι
Interdum enixæ mulsum lac potet asellæ

[l] Plinius & asininum lac & equinum bubulumque priuatim ijs qui marinum Leporem hauserūt, auxiliari scribit. Scribonius Largus præscribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera vel per se vel cum melle aut passo quotidie. Lactis loco poterit dari continuè decoctum maluæ tam radicis quàm foliorum: quod etiam magnam aduersus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim & punctiones Leporis marini mitigat non aliter quàm lac ipsum: idcirco subdidit hunc versum post citatum Nicander:

[l] Lib. 28. c. 10.

Ἠὲ χύτρῳ τήξας μαλάχης ῥυπόωντας ὀράμνους.
Insuper elixæ da lubrica iuscula maluæ.

Scribonius Largus, prodest, inquit, & maluæ sorbitio bene vncta & salsa. Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, aliàs semen altheæ recens elixatum: [m] Plinius, folia ait, Altheæ cum radice sua decoctæ Leporis marini venena restinguunt: & vt quidā dicunt si vomatur. Aetius post lac cum mulso potū aut decoctum maluæ confestim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmam vnam: aut scammoniæ scrupulos duos cum bubulo lacte vel aqua mulsa. Aegineta non cyclamini sed peucedani radicem è vino propinat: lapsu fortè librariorum. Nam Dioscorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, præsertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduersatur & cyclaminos, [n] Plinius. Extat apud Zographum codex manuscriptus Græcus κατὰ τόπους, Dioscoridi attri-

[m] 2. cap. 21.

[n] Lib. 25. c. 10.

di attributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus est ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota & vomitu reddita, ἔρον ἀνθρώπινον. ποθὲν καὶ ἐξερασθέν. Auicenna etiam hanc vrinam eidem malo prodesse tradit. Resina item cedri ex vino oboli pondere sumpta alexipharmaci naturam præstat. Nicander.

Καὶ τότε κεδρίνης πολλάκι βάρος ἔμμορε πίοσης.

Tum quoq; cedrina viginti grana resinæ.

Pro κεδρίας λίας μετ' οἴνῳ apud Dioscoridem legit Zographus κεδρίδας, idest cedri fructus, sicut & ἀρκευθίδας dicimus multitudinis numero, idq; ex Aetio. Nam resinam cedri numero singulari cedriam dicimus: quam itidem Aëtius in hoc malo non cum vino bibi, sed cum passo delingi præcipit: Sed & Dioscorides libro primo, Cedria, inquit, in passo sumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. [o] Plinius cedri succum vocat, inquiens. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in passo cedri succum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, idest fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per se edi iubet. Asclepiades apud Galenum dat obulum & semiobulum cedriæ. Aetius eius bina ternaué cochlearia per se sumi iubet, aut cum passi cyathis duobus tribusúe. Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per se, aut cum passo plurimo. Acinos mali punici laudant Dioscorides & Aetius atq; alij. Nicander omne genus mali punici: & mustum vuis expressum, ita vt ex oliuis oleum solet exprimi.

Dioscorides correctus.

[o] Lib. 4. c. 5.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινίδεα σίδης
Κρησίδος οἰνωπῆστε, καὶ ἣν προμένειον ἔπουσι
Σιδῆς δὲ καὶ αἰγίνητιν: ὅσαι τα σκληρεα κάρφη
Φοινὴ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρη.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βορὴν ἐν κυρτίδι θλίψαις
Ὥσπερ νηττένουσαν ὑπὸ τρυπτῆρσιν ἐλαίην.

Id est Greuino interprete.

Punicei interdum cui Creta est patria, mali
Formosum poterit potu æger sumere fructum:
Oenopesq;, & quod Promenium nomine dicunt
Aeginetinq; item: & tenui quæcunq; rubentes
Et duras cute habent molliq; putamine crustas:
Quandoq; exemptas grauidis è vitibus vuas
Exprime fiscella, noua vt excolentur oliuæ.

Scholiastes οἰνωπὴν, προμένειον & αἰγινῆτιν tres diuersas mali punicæ species facit. & forsan, inquit Zographus, tres illæ species sunt, quarum vna acidum ac vinosum, altera dulce, tertia μέσον (id est medij saporis, muzū vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam speciem addit apyrenon dictam, quam Nicander quoq; videbitur comprehendisse si ita legatur: ὅσαι τ' ἀσκλήρεα κάρφη, idest, & quæ molles nucleos rubentes tenuissima distinguunt membrana. Nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphrasin, tamen molles nucleos interpretatur scholiastes. Dioscorides quoq; punici mali acinos cum succo scammoneæ & melicrato dari iubet. Aetius etiam per se commendat. Incertus de remedijs morborum secundum loca Græcus author nondum impressus, Dioscorides falsò putatus (citatur à Zographo) mala punica vinosa, & eorum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit [p] Plinius, fit medicamentum quod stomachice vocatur, vtilissimum oris vitijs, narium, aurium, oculorum caligeni &c. contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tusis, succoq; decocto ad tertias, cum croci & aluminis scissi, myrrhæ, mellis Attici selibris: sed hic locus Zographo suspectus est, quoniam remedia aduersus Leporem marinum intra corpus sumuntur; hoc autem vitijs externis tantùm applicari potest. [q] Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contra venena quæ data sunt è Lepore marino buprestique, vt Aristoteles tradit, dorycnium: quidam codices melius legunt, & vt Aristoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliebre prodest, dehoc enim antea erat locutus. Commendat etiam alismatis vtriusq; radicem potā è vino, & potos hippocampos. item ostrea quæ etiam fricta & in cibo sumpta prodesse ait Valerianus, apud quem & hoc legere est; Ranę fluuiatiles si carne edantur, iusué decoctarum sorbeatur, prosunt contra Leporem marinum. Cùm pisces alios omnes auersentur, teste [r] Dioscoride, & oderint qui marinum Leporem hauserunt, solos fluuiatiles Cancros coctos libenter edūt, & admisto vino tritos bibunt. Inditiū & spes salutis est, cùm pisces amare & in cibos admittere expetūt. Pro his verbis καὶ πίνειν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicib. inquit Goupilus, legitur καὶ πέσουσι ἀφελόυμενοι, id est Cācros solos ex piscibus

[p] Li. 23. c. 6.

Plinij suspectus locus.

[q] Lib. 28. cap. 7.

[r] Lib. 6. c. 30

admittunt,& concoquunt,& vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuſcriptus Zographi habet, καὶ τούτους μόνους πέσσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio dari iubet,ſi admiſerint. Sed loci eius lectio fortè melior eſt apud Aetium;qui ſic loquitur: Edat & Cancros aſſiduè, piſcem enim nullum admittit. Quod ſi piſcem edere poſſit ſignum id ſalutis iudicabis: Et Actuarius. Quod ſi piſces ægri ingerere nequeunt, ſolos fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantq; vinum cui ipſi ſint admiſti. Cæterùm ſalutare eſt ſi piſcem edere ſuſtinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti potiq; ex aqua recentes,ſeu cinere adſeruato contra venena omnia proſunt,priuatim contra Scorpionũ ictus cum lacte aſinino,vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morſus,& contra Leporem marinum. Aetius deſperatis ob epotum hoc venenum Cancrorum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cùm itaque veneno huic aduerſam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot authoribus probatum ſit, quàm malè in ἀντιβαλλομένων libello Galeno falsò adſcripto pro Lepore marino Cãcer fluuiatilis ſubſtituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum aſſum recentem aut ſanguinem eius,& ſanguinem anſeris dari præcipit. Extollit etiam Dioſcorides ſanguinem anſeris calidum,vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidũ cum paſſo bibendum præcipit: Plinius cum olei æqua portione. Galli ſanguis ſanat eos qui Leporem marinum comederunt,Kiranides. Præfertur & à quibuſdam aduerſus hoc malum humanus ſanguis calens è venis potus,non aliter quàm lac è mammillis: & vulpis caro inaſſata, quin & theriaca diateſſaron tribus diebus pota. Oſſa aſini contracta & decocta auxilio eſſe teſtes ſunt [a] Plinius & Auicenna. Præterea vt Aggregator citat ex Auicenna, fiſtulæ paſtoris aureus vnus vel alter liberat. item Lutum ſigillatum. Terra quoq; ſigillata,authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduerſus morſum Leporis marini recenſet: ridiculè nimirum,cùm nullus authorum periculi ex eius morſu meminerit. nec alia quàm quæ prius ſimpliciciter contra venenum eius ſumpti retulerat:niſi quòd ex Hali abbate(lapſu fortè interpretis) Leporem ipſum marinum emplaſtri modo impoſitum, ſuo morſui mederi recitat. Magni maris Leporis venenum hoc modo curatur: Radicem, vt ſcribit [b] Aelianus, ad idẽ mare in inſula quadam naſci ferunt,haud quaquam in vulgus ignotam,quę animi affectionibus illius,qui ſic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota facit vt is reuiuiſcat & recreetur. Sin negligitur, tam ſanè valida pernicie hic lepus præditus eſt,vt ad mortem vſque hominis morbus procedat. Hæc Aelianus.

[a] Lib. 28. c. 10.

[b] Lib. 16. c. 19.

Finis Libri Primi.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Secundus.

QVI EST

DE CRVSTATIS,

Et Primùm

C

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

CRVSTACEORVM vocatorum animalium quæ nuper, cùm de Mollibus ageremus in genere, exanguia esse etiam, satis, ni fallor, ex Aristotele probauimus, tractatui secũdum tribuimus locum præferimusq; Ostracodermis: non quòd maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Testaceorum, nominatim verò Ostrea & Purpuræ Astacis, Cancris, Locustis, cæterisque crustaceis essent præferenda) sed quòd membra omnia distinctiora habeant, perfectioraq; atque item plura. Adhæc maior etiam est prudentia in his in quærendo cibo, maiorque in persequendo fugiendoque hoste celeritas: & maius denique in pugna robur, ad quam apta habent instrumenta, hastas nimirum, quibus nonnunquam, non aliter ac equites hastati tanto concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contrà Testaceis, humida cùm sit eorum natura, parũ cerebri ac per consequens prudentiæ nihil vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Hasce igitur ob rationes crusta tectis minus perfectiora ostracoderma iudicamus.

D

SYNONYMA.

SYNONYMA:

[a] *Lib. 11. c. 37.*

QVÆ Græci & præſertim Ariſtoteles μαλακόστρακα, Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: [a] Plinius Cruſtata, cùm inquit: In marinis Cruſtata & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδένα φυσικὸν ψόφον, οὐδὲ τῶν μαλακοστράκων; ita vertit: Mollia nec cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vllum habent. Cancros etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi [b] loquitur: Cùm Carabi à cæteris Cancris diſtant cauda. Apud [c] Aelianum, vbi habetur, τῶν ὀστρακονώτων καὶ ὀστρακοδέρμων καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt. Vocantur autem μαλακόστρακα, quòd tegumentum non æquè durum, ac denſum habeāt, vt ὀστρακόδερμα, quæ ὀστράκῳ hoc eſt teſta dura & ſilicea integuntur, neque molle operimētum veluti piſces ſquāmoſi aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis.

[b] *Li. 9. c. 31.*
[c] *Lib. 9. de animal. 6.*
Etymum.

GENVS, DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

[a] *In cō. aph. hipp. lib 1.*
[b] *De fac. alim. cap. 34.*
[c] *Lib. 9. c. 31*

CARDANVS [a] enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos, Vrſos, Cancros, Paguros. [b] Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, & id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieq; Teſtaceis ſunt ſimilia. [c] Plinius Cancrorum genera facit, Carabos, Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimiles eſſe dixit, Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtraca vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem. Quæ omnia [d] Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentiā à forma corporis deſumptā. Omne Cruſtatum vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa & extenta eſt: huius cauda quaſi operculum, alui exitum obtigit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cùm prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profectò diuiſio bimembris eſt & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbiq; ſequi ferè conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. [e] Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modò forma, verùm magnitudine multum inter ſe differant: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus primū Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gammarum vocant. Et paulò pòſt: tertium genus, inquit, Squilla: quartum Cancer. quorum ſanè plura habentur genera. [f] Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus annumerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum contrà quàm Mollium conſtat. Altera enim carnis mollitiam extrà habent, altera intrà: Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquā Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nam inter ea pluribus locis diſertè admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hîc dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Qua enim foris terrenā portionem ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimulantur, quod meminit Ariſtoteles: Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; Locuſtarum atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle carnoſumq; intus continent, Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat, vt ſcribit [g] Cardanus

[d] *Exercit. 245.*
[e] *De par. 4. cap. 8.*
[f] *4. de part. cap. 5.*
Cur oſſibus careant.
[g] *De Var. rer. lib. 37.*

A nus, quòd ossa iuncturis indigebant: atque ob id extensione, quæ sub crusta fieri non poterat: materia etiam sicca quæ integumento absumebatur, oberat ossium generationi. Cõmunes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem & intestinum. Alueus teste [h] Aristotele, totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctũ nec aliud quidquam. Quæ ratio est cur [i] Galenus Malacostraca omnia capite truncarit: nã cùm in quibusdã animalibus solùm id fecisse naturã dixisset, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερον ἐςὶ (de capite & collo loquens) τοῖς δ' ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν οὖν καὶ ἀςακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι ἅπασι κεφαλὴ μὲν ἐςὶ, τράχηλος δ' οὐκ ἐςὶ hoc est: his quidem neutrum est: illis verò caput tantùm. Locustis quidem igitur, & Astacis & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piscibus caput est, collum neutiquam. Et aliquantò pòst Malacostraca omnia eadem lege conclusit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοςράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἐςι: τὸ δὲ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ τῶν κατὰ προαίρησιν κινήσεων ἐξηγούμενον μόριον ἐςὶ, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθαπερ αὐτοῖς ἐςὶν ἅπαντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & Cancris & alijs Crustatis caput deest: partem verò quæ sensibus & motionibus à voluntate pendentibus præest, illi sanè in thorace sitam habent, in quo omnes sensuum sedes eis habitant.

[Margin: Alueus. h Histor. 4. cap. 3. i 8. De vsu par.]

B Videtur maluisse Galenus quãtum ad animantes istas attinet, in Aristotelis sententiam totis ire pedibus, qui è corde sensum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, vt ipsius verba hæc apertissimè docẽt: Ὡς θ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλός ἐςιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaq; quod in nobis cerebrũ est, id sit in alijs animantibus pars illa ad quam quæ dicta sunt, (scilicet sensus & motus) referantur: aut si cerebrũ non est, certè cor horum omnium principium fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit sententiæ, crustata omnia capite carere. Est & alius eiusdem sentẽtiæ locus, nequis putet prædictos locos esse solos, aut deprauatos, in quo sic idem scribit. Καρκίνος τε οὖν καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοςράκων γένος, ἤδη καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλὴν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφὴν μόνην. Cancer igitur & vniuersum Crustatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiusmodi, vel capite omnino carent, vel eius solummodo rudimentum habent. Quòd verò balæna in eo numero recensetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Crustatorum, neque capite caret: sed id habet discretum & distinctum. Quare Rondeletius κολύβδαιναν, quæ inter Crustacea à veteribus recensetur, vel simile aliud affine Crustati piscis nomen reponendum iudicat.

[Margin: Galeni error. Galen' correctus. Colubdæna.]

C Nos quidem ita censemus, vt Cancris caput sit indiscretum, reliquis verò caudatis discretum, quamuis id sit exiguum. Sic enim nos sensus ipsi docent. Quocirca cum vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capitis inesse quibusdam Malacostracis, de caudatis intelligendus est, quæ paruum admodum habent caput & os. Idcirco imbecille dicitur Crustaceum genus. Eiusmodi oris & capitis exiguitatis necessitatem, declarat [k] Cardanus his verbis. Nam si, inquit, magna copia cibi ore esset amplectenda, Crusta facilè frangeretur; præterea strangularetur animal, cùm non esset quo dilataretur Crusta coarctatum. Quod si itaq; caudata Malacostraca caput habeant minutum, quomodo verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult [l] Athenæus? Ὠνομάσθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. τὸ πλεῖςον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο. dictę sunt καρίδες à dictione κάρα. i. capite: maximam. n. corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæũ & qui ipsum secuti sunt, κεφαλὴν sumere pro thorace & capite καταχρηςικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quòd inter cætera crustata id maximum habeat.

[Margin: k Li. 37. de var. rer. l Lib. 3. Carides unde dictæ.]

D In capite os est, quod protinus ventrẽ excipere in omnibus præterquam in Locustis testatur [m] Aristot. his. n. gulam ante ventrem exiguam esse: mox à ventre intestinum, quod (inquit) Locustis & Squillis & Astacis rectà in caudam desinit, qua excrementa emittunt & oua pariunt. [n] Alio autẽ in loco; Habent stomachũ, inquit, ori continuo iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter in quo Locustæ & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex vsq; ad exitum excrementi deijcitur. Dixerat etiã antea ventrem bisulcũ gulæ subiungi, ex eius medio intestinũ simplex & tenue procedere, ꝙ sub applicato exteriore operculo desinat. Habent preterea in ore dentes duos priores, vt idẽ testatur, his verbis: Crustata, tũ Locustacea tũ Cancri binos dentes habent primores. Et [o] Plinius: In marinis (inquit) Crustata & Cartilaginea priores dẽtes habent. Cæterũ dẽtes non erãt satis: quia magna cibus eorũ eget ꝑparatione & cõtritione, quò ad intima corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in vẽtriculo cõstituit: altrinsecus singulos, inferius autem tertiũ. Quemadmodũ in Locustis & Astacis admodum est manifestum.

[Margin: Os. m Histor. 4. cap. 2. n De par. 4. cap. 5. Dentes. o Lib. 11. c. 37.]

Qui

[p] De par. 4. cap. 3.

Qui in ore ſunt dentes, longi, non rotundi ſunt, teſteq; [p] Philoſopho, tegmine operti duplici, inter quę talia quædam interiacent, qualia Locuſtarũ ſuo loco dentibus annecti dicemus. intra hos binos dentes, eſt carnoſum illud, quod linguæ proportionatur, eiuſq; effigiem gerit. Supra autem os oculi ſiti ſunt, non omnibus eodem modo: Sed quibuſdam a latere ſuprà, continuò ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine, [q] eodem authore. Duri ij ſunt omnibus, aptique tùm intrò, tùm foras, tùm etiam in obliquum moueri, quocirca palpebris carent. Quod his verbis [r] Ariſtotelis comprobatur: Quę enim cruſta integuntur, inquit, vſu careāt palpebræ neceſſe eſt, cùm niſi celeri cutis officio pręſtari non poſſit. Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quaſi per palpebram obductam quoddam translucidum cernant. Celeriter item mouentur & in obliquũ. Cardanus in latus moueri ait [s] noſtri comparatione, directè autem, oculorum ſuorum. Melius enim eſſe vt altero vtrinq; proſpiciant, etſi diuerſis oculis, quàm vtroq; ſimul nec antè, nec pòſt. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter antè penitus proſpicerent: à lateribus autem collocari, quia ſi ſupra caput, non viderent, antè verò non poterant, quia os infrà reponere neceſſarium fuiſſet, quia caput habent immobile: neq; ante ſimul os & oculos eſſe, quoniam oportuiſſet latam eſſe faciem, vnde in motu etiam tardiores euaſiſſent. Cæterùm quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur quin inter omnia animantia quibus tales dati ſunt oculi, celerrimè eos mouent, quod ex his [t] Philoſophi verbis conijcio: *Oculi, inquit, ijs omnibus duri ſunt & apti tum intrò, tũ foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam ſunt parti plurimæ Cancrorum, imo verò mobiliores.* Caput quoq; eorum quamuis exiguum multis partibus durioribus munitur, vt cornibus & appendicibus. Cornua autem habent, non ſolùm ad pugnandum, ſed etiam ad prætentandum iter. Nam viſus quibus contigit exactus, mobilibus cornibus non indiguerunt; quæ planè eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt Cruſtacea. Pedes habent octo qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit [u] Ariſtoteles, ſicut & Inſectorum. Quod ſic tranſcripſit [x] Plinius. Pedes omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt poſſent ingredi teſte [y] Ariſtotele. Ingredi autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra affixum, aut vnico in loco colligendum, ſed diuerſis in locis diſperſum ac mobilem. Quare rectè [z] Cardanus: Oportet autem, inquit, omnia Cruſtacea pedes habere, & pamphaga eſſe. Nam ſi nutriri debuerant ſolidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, ſed meliore motu indiguere. at in Cruſtaceis pennæ adijci non poterant propter latitudinem. tenues enim frangerentur, craſſæ ineptæ motui: quare pedes habere neceſſarium fuit. Quibuſdam etiam brachia forcipibus denticulata ſunt bina: χήλας Græci vocant: Furcas Apuleus; pedes biſurcos & biſurcatos Gaza, & poſt eum Maſſarius: alij biſulcos & bifidos: Quidam etiam Chelas dicunt Græco nomine ſeruato. Horum brachiorum pars ſuperior in primoribus his vt loquitur [a] Plinius, mouetur ſuperiore immobili: hiſq; pro manibus vtuntur, *hoc eſt non ingrediendi, ſed cibum appræhendendi ac retinendi cauſa.* Quamobrem quoq; contrà, vt ait [b] Philoſophus, quàm pedes, hæc brachia flectere ſolent: Eos enim in cauum, hæc in orbem flectunt & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id [c] alibi clariùs introrſum flectere dixit. Omnibus verò magna ex parte, [d] eodem Ariſtotele authore, grandior & validior forceps dexter quàm leuus eſt. Quod breuiter ſic [e] Plinius: Dextrum brachium omnibus maius. Caro colore ſanguinis rubra (quod mirum, cùm ſint exanguia) & tactu lento, nec, *vt prodidit Ariſtoteles, ſimilis carni.* [f] Idem ait in alueo humorem eſſe pallidum & minuta quædam oblonga & albida: ruffa etiam alia maculis diſperſis. Et quã mutem ſiue papauer appellant, amplius parciuſq; habere omnia hæc genera: branchiarũ quoq; communem eſſe annexum omnibus. Tabellas quidam Latini vocant, quas Ariſtoteles πλάκας: quibus eorum cruſtæ coagmentantur, & quaſi articulantur. Lapides eſſe ſub cruſta refert [g] Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt; & ob id qui lapides hoſce quærunt, maximos in ijs quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Sed hæc de Cancris ab alijs ſcriptoribus traduntur.

Margin notes: Oculi vbi & quales. [q] Hiſ. 4. c. 3. [r] De par. c. 13. [s] Lib. 37. de Var. [t] Hiſ. 4. c. 2. Cornua cur habeant. Pedes quot. [u] Hiſ. 4. c. 2. [x] Li. 9. c. 31. [y] De par. 4. cap. 8. [z] Li. 3. de ſan. & lib. 37. de var. rer. Chelæ. [a] Li. 9. c. 31. [b] De par. 4. cap 8. [c] Hiſ. 4. c. 2. [d] Hiſ. 4. c. 3. [e] Li. 9. c. 31. Caro. [f] Hiſ. 4. c. 2. Papauer. Branchiæ. Lapides ſub cruſta. [g] Lib. 37. de var. rer.

VISVS

A

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

HEBES omnibus visus est: non solùm quòd oculos habeant duriores & prominẽtes, sed quia etiã à lateribus positos. Valent gustu & odoratu: Nam Gammari odore escarum allectati facillimè capiuntur. Dormiunt quoque vt his [a] Aristotelis verbis comprobatur: „ Aquatilium quoque, somnus „ apparet, vt piscium, Mollium, & Crusta opertorum, Locostarum inquam, & cæterorum generis eiusdem. & paulò pòst: Mollia quoque, inquit, ad morem similem dormiunt, vt pisces: nec secus quæ Crusta operiuntur.

[a] *Histor. 4. cap. 10.*

NATATIO.

B INCEDVNT obliquo motu: nec natant more Mollium, pedibus & pinnis, sed cauda tantùm, *rursusq; ea tantùm quæ caudam habent. Docet* hoc Aristoteles his verbis: „ Crusta intecta, vt Locustæ, caudis suis natant, „ celerrimèq; *retrorsum pennarum* caudæ adiunctarum beneficio. Itaque quæ cauda carent, vt Cancri natare non possunt. Pedes enim Crustatorũ ad natatum inepti sunt. Nullum quoq; crustatorum vel vocem vel sonum vllum emittit naturalem, vt idem [a] testatur.

Sonum aut uocem nullã emittere.

[a] *Histor. 4. cap. 9.*

LOCVS, VICTVS, ÆTAS.

ARISTOTELES Crustata [a] minus, in salsis aquis quæ sunt potulentiores, quòd sint natura frigida & exanguia, sed in stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni tradit: [b] Athenæus ex eodem in saxorum foraminibus: itemq; in locis limosis. quod sanè postremum de testatis verum cõ- C peri & in Aristot. legi: quamobrem pro μαλακόστρακα legendũ erit apud Athenæũ ὀστρακόδερμα. De Testaceorum victu locutus [c] Aristoteles, subdit „ Crustacea omnibus vesci, sic inquiens: Idem vescendi modus Crustaceis est: nam ea quoq; „ omniuora sunt: quippe quæ & lapillos & limum & algam deuorent, atq; etiam stercus, vt Cancri saxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Crustacea respirant, sed aquam per fistulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibusdam terminibus depellendo, emittuntque meatu oris superiore, obductis meatibus, qui interfluxit. *Duplex ille meatus sub oculis est.* Quoties ergo aquam acceperint, vtroq; tegumento obturant, atq; ita respuunt humorem. Longam eis vitam esse scribit [d] Plinius, sed hoc priuatim Aristoteles de Locusta memorat.

[a] *De gen. 3. cap. 11.*

[b] *Lib. 3.*

Athenæus correctus.

[c] *Hist. 9. c. 2.*

Non respirant.

[d] *Lib. 9. c. 31.*

SEXVS.

D IN Mollibus, inquit [a] Philosophus, & crusta copertis mas habetur & fæmina. Et [b] alibi de exanguibus loquens. Eorum quoque alijs toto genere „ sexus vterque est, vt Mollibus & Crustatis: [c] eodemq; authore, differt „ mas à fęmina, magnitudine, crassitudine, operculo: id enim amplius in fę- „ mina est, ac distantius & hirsutius, & opacius, quale etiam fæminæ Locustarum sortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere mares „ tenues genitales meatus: fæminæ vuluas membraneas ad intestinum fissas hinc atque in- „ de, in quibus gignitur ouum. Vuluas has esse bifidas etiam [d] alibi docet. In pedibus quoque differentia est, nam fæminæ, vt inquit, [e] Plinius, primus pes duplex, mari simplex. „ Partes, etiam, teste [f] Philosopho, supinas & capitis ita crustacea habent, vt alterę ad accipiẽdam reddendamque aquam branchiarum specie conditæ sint: alteræ planiores, latioresq; in fæminis omnibus, quàm in maribus constent. Et iterum [g] alio in loco ait: Nonnulla maris meatuum ac fæminæ differentia distinguit: quippe cùm vterque tenuis sit, & albidus, & humorem intra se continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et

[a] *Histor. 4. cap. vlt.*

[b] *De gen. 1. cap. 1.*

[c] *Histor. 4. cap. 3.*

[d] *De gener. cap. 2.*

[e] *Lib. 9. cap. 31.*

[f] *De par. 4. cap. 18.*

[g] *Histor. 4. cap. 2.*

pòst.

pòſt. Maribus ſanè præ fœminis propria in pectore carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus, colore formaque promuſcidi Sæpiarum proxima: verùm hæc torta in vertiginem more Buccinorũ, quorum origo acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur.

COITVS. PARTVS.

[a] De gen. 1. cap. 14.
[b] De gen. 1. cap. 11.

COIRE ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti, prodidit [a] Ariſtoteles, modo eorum, quæ in auerſum mingunt, cùm alterum ſupinum, alterum pronum applicauerint caudas. Etenim, ne parte ſupina ſuperueniant, pronam impediunt caudæ præ ſuarum pennarum prolixa appendice: [b] alibi qua parte coeant, explanat his verbis: Meatus ille interior idem excrementi & vuluæ eſt, tùm iis, tùm etiam Cruſtatis. Eſt enim quà ſemen genitale per meatum emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat & mare illabitur, faciunt. Quãobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam emittat, admouêri ad meatum vulualem neceſſe eſt. Incipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cùm ficus matureſcunt. Ariſtoteles, inquit Athenæus, libro quinto hiſtoriæ animalium ſcribit ex iis quæ teſta molli operiuntur, Locuſtas, Squillas, Aſtacos & id genus alia coire à tergo more quadrupedum, idq; veris initio propè terram: interdum verò cùm matureſcere ficus incipit. Hæc Athenæus. Diutius quoque, teſte [c] Philoſopho, hæc quàm cætera coeunt more inſectorũ. Sunt enim exanguia & ob eam rem frigida natura. Partus ſimilis eſt, vt antè dicebat, partui Mollium Cartilagineorumq; quòd per coitum pariant. Nam ſæpe mas coniunctus cũ fœmina viſus eſt. Fœmina ouum rubidum parit membrana obuolutum prætenui, ventri, lateriq;, ac vtriq; inteſtino annexum, idque ad carnem vſq; adhærens. Hoc eſt quod dicebat [d] Philoſophus: Fœminis, huius generis locus ouis deputatus iuxta inteſtinum omnibus. Et [e] alibi ait: Cruſtatorum omne genus ſibi iuncta continet oua, itaque fouet. Cardanus cur ea ſub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verùm id maximum nec ab vllo fermè animaduerſum, quomodo perfecta cùm ſint intus, oua rurſus ſub cauda adhæreãt, quæ latior eſt ob hoc in fœminis, idque præcipuum ſignum ſexus, latitudo caudæ in Aſtacorum genere, cùm natura nil fruſtra agat, formam verò in vtero dederit neceſſe eſt, vt integra pariat, quod & de Locuſtis fatetur Ariſtoteles: laxatis igitur membranis illis parit, quę proprio humore ſub cauda ſtatim colligit, fibriſque annectit: ibi fouentur quoniam frigida ſunt ſimpliciter, & animalis comparatione: quædam enim ſimpliciter tãtùm, vt piſcium, quæ fotu non indigent, quædam ſola fœtus comparatione, vt auiũ. Gammari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Naſcuntur igitur annexis adhuc ouis animalia: nam cortices caudæ poſtquam Gammari exuerint, annexi conſpiciuntur: quam ob cauſſam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut excutiant. Oua Cruſtatorum imperfecta eſſe dicit [f] Ariſtoteles, quod foris edita incrementum capiant. Commutant enim, inquit, inter ſe vices Inſecta, vt quæ ouum pariant imperfectum, vt piſces ſquamati & Cruſtata & Mollia. Horum enim oua vermen imitantur, quippè quæ foris incrementum recipiant. Veſtiuntur, eodem teſte, hęc oua putamine duriore.

[c] De gen. c. 8
Partus.
Oua.
[d] Hiſtor. 4. cap. 2.
[e] Hiſtor. 4. cap. 2.
[f] De gen. 2. cap. 1.

NATVRA. MORES.

[a] Hiſtor. 8. cap. 1.

IDEM tradit hyberno ſolùm tempore condi, diebus ſcilicet frigidiſſimis. Et [a] Plinius de Cancris hoc eſt Cruſtaceis loquens ait: Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pingueſcunt. Bellum quandoq; inter ſe ciuile quodammodo gerunt: Et quãuis chelis plus valeant, quàm antennis aut cornibus: tamen his potiùs pugnant, quòd nulli penè alij ſint vſui, quã ad pugnam & defenſionem, vt ſcribit Cardanus, natura verò armis minus vtatur neceſſarijs. Cum alijs verò animalibus pugnãt chelis, quòd eadem ſit ratio victoriæ quæ cibi. Imbecille alioqui Cruſtaceum genus. Hinc Plinius: Vniuerſi, inquit, vbi aliquando congregantur, os ponti euincere non valent: Quamobrem regreſſi circumeunt apparetq; tritum iter. Mutant omnia cruſtam aut corticem. Sed quo tempore? Cruſta ſua, ait [b] Ariſtoteles,

Cruſtã exuunt & qñ.
[b] Hi. 5. c. 17.

A teles, & Locustæ & Cancri, tam nuper nati, quàm pòst, exuuntur per ver, quemadmodum „ angues membrana vernationis, quam senectutem appellant. Et [c] alio in loco clariùs: Lo- „ custæ, inquit, inter marina & Gammari exuunt (operculum) aut vere aut autumno post „ partum. Iam captæ aliquæ sunt Locustæ, mollem habentes partem superiorem, quod crusta iam circumrupta, detractaque esset: inferiorem autem duram: quia nondum esset disrupta. Non enim similis his atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur, quòd corticem exuant, idcirco caussam huius rei indagauit [d] Cardanus, sic scribens: Cur neq; Te- „ stacea, neque Testudines mutant corticem, Crustacea verò mutant? In Testaceis prius mo- „ ritur animal, quàm testa siccari possit. Testacea etiam motu non indiguerunt, propterea à „ testa non impediuntur: triplici igitur caussa non mutant: quia non mouentur; quia parum „ viuunt: quia non siccantur: durior enim testa & crassior quàm crusta: in testudinibus autem „ testa incrementum non impedit. Nam in Crustaceis non solùm prægrauaret, & motum „ siccitate, sed etiam paruitate incrementum impediret. Et rursus, Crusta quoque, inquit, „ cùm sicca sit natura, mutatione indigebat: atque tunc cùm mutaretur, & cùm mutata esset, „ mori ex inedia necesse fuisset, atque ita non excedere annum, cùm tamen Locustæ diutur- B næ sint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Crustacea, & pedes habere, quæcunque „ perfecta essent, fuit necessarium.

c Histor. 8. cap. 17.

d Li. 37. de var. rer.

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

AVTVMNO & vere pinguescunt: at plenilunio magis: quia, vt dicit [a] Plinius, sydus tepido fulgore mitificat. Idem scribit [b] Aelianus his ver- „ bis: Testa crustauè intectorum hoc etiam proprium est, vt ad decrescen- „ tem Lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent, quod quidem ip- „ sum declarāt Testacei generis Purpurę, Buccinæ, Spondyli & his affines: itemque Crustacei generis Paguri, Locustæ, Astaci, Cancri & id genus. Præstant quoque cùm sunt grauidæ, quod latè in Locustis & reliquis eiusmodi patet. Con „ firmatque idem [c] Aristoteles cùm ait: Generis exanguis Mollia & Crustata optima sunt „ cùm vtero gerunt. Quod enim sanguine carent nec pinguedo in ijs consistit, hinc propor- C tionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Ex his itaque cognoscere licet „ ea ad cibum eligenda esse, quæ sunt pinguia plenaque humore & succosa: talia autem sunt „ in plenilunio tempore verno & autumnali, & cùm sint prægnantia. Diocles Charystius apud [d] Athenæum scribit, Squillas, Cancros, Locustas, Astacos grati saporis esse, vrinamq; mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mnesitheus Atheniensis in libro de edulijs, Locustarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiusmodi reliquorum difficilis est coctio, atq; adeo laboriosior multò, quàm cæterorum piscium. Difficulter quoque corrumpuntur quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione sua & coctione egent. Mnesitheus elixa magis laudat quàm assa. Horum bona pars viua cum tegumento suo feruenti aquæ inijcitur ad coquendum elixandumuè, vbertim affatimq; feruere sinitur & dum bullit, despumatur. Quidam in aqua & oleo elixant, hisque vinum addunt. Sed melius aceti modicum loco vini aquæ simplici inditur. Sic enim cortex omnium magis ac citius rubicundo colore perfundetur: quod signum esse solet, iam susque deque elixa esse. Aptè dehinc ex be „ ne piperato salitoque aceto comedentur. Cocta, inquit [e] Galenus, Malacostraca in aqua „ potulenta firmi sunt alimenti, cùm autem in se succum salsum contineant, si in eadem co- D quantur, eum amittunt ac deponunt, aluumq; propterea sistunt. Idem suadet Malacostrata vitanda esse eis, qui attenuante diæta vti volunt, ob carnis duritiem, & lentum ac pituitosum eorum humorem. Iam verò conferre omnia ad canis rabidi morsus, tabidis prodesse, feruidos adustosq; humores refrigerare ac diluere [f] Leuinus Lemnius tradit. [g] Cardanus author est lapides intra corticem & carnem Malacostracorum contineri ex excrementis genitos, eos cum crusta decidere non simul, sed paulò pòst, & ob id qui lapides hos quærunt, maximos in his quærere, quæ crustam veterem exuerunt. Ex quibus facile est conijcere hos lapides alicuius esse vsus; cuius autem sit, me latet nec ille id addidit, forte eãdem habebunt facultatem quàm lapides in Cancris reperti, de quibus postea.

a Li. 9. c. 37.

b Lib. 9. de animal. c. 6.

c De gen. 1. cap. 19.

d Lib. 3.

e De alim. fac. 3. c. 34.

f Li. de vict. atten.

g Lib. 3. de occult nat.

h Li. 7. c. 37.

DE LOCVSTA. Cap. II.

E

[a] Hiſtor. 4. cap. 2.

CRVSTA inſectorum, inquit, [a] Ariſtoteles, primum genus Locuſta eſt: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco fortè aliquis dubitet cur Gammaro, quem ἀςακὸν vocat, præferat Locuſtam. Mihi quidem in præſentia nulla alia occurrit ratio, quàm mirabilis Locuſtæ corporis conformatio & ingenioſa fabrica, quamuis alioqui Gāmarus maiora habeat brachia biſulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longè præcellat Locuſtæ. Cernis ne vt cornua hæc vibret ad viam tutò capeſcendam, & ad pugnam aggrediendam ſine hoſtis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorſo & capte aſperitatē, qua & propulſat iniurias & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas ſuas inuenerunt, quàm vel Mauors ipſe ille Homericus magis ad bellum, quàm noſtra hæc Locuſta, inſtructa arma obtinuit? Præterea non minus feſtiuè quàm eleganter dicebat in Locuſta cùm integra apponitur in menſis, tria eſſe commoda, Dorion quidam tibicen apud Athenæum διατριβὴν, καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id eſt, exercitationem, quæ fit animi gratia & conſumendi tempus, edulium, & contemplationem. Nam in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaq; detrahenda, manus oculiq; exercentur; dein cibus eſt gratus conuiuis: ac poſtremò mirabilis eius fabrica conſideratur. Habes igitur cur primum Locuſtæ locum tribuerimus.

F

ÆQVIVOCA.

DE Locuſta inſecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locuſta vocata venefica famoſa & Neroni cariſſima; multa in noſtro opere de inſectis diximus, & hîc non repetimus. Iam verò apud Ariſtotelem Carabus etiam Inſectum vocatur in lignis naſcens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Inſectis hiſtoria, Gaza modò taurum, modò fullonē vertit. Vnde Heſychius καράβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, in arentibus lignis naſcentes vermiculos. Macedonibus quoque τὴν πύλην id eſt, portam vocari κάραβον inuenio. Et Callimedon rhetor Carabi cognomen obtinuit, quòd Locuſtis admodum delectaretur, vti poſtea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demoſthenis, inter opſophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demoſthenis & [a] Athenæus, qui ipſū vocat φιλίχθυν & διάςροφον τοὺς ὀφθαλμοὺς, id eſt auidum piſcium & diſtortis atq; limis oculis, ſtrabū vt interpretatur Dalechāpius. Nam citat Athenæus hos Timoclis verſus ex Curioſo

Carab[a] ob ſophagus.

[a] Lib. 7.

G

—— Εἶθ' ὁ καλλιμέδων ἄφνω
Ὁ Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
Ὡς δ' ὤιω ἐδόκει πρὸς ἕτερον ἄνθρωπόν τινα
Ἐλάλει συνεὶς δὲ γ' οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
Ὧν ἔλεγεν ἐπένευον διακενῆς
Τῷ δ' ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσι αἱ κόραι.

Vertit Iacobus Dalechampius.

Deinde Callimedon Carabus
Repente proceſſit, ac me reſpiciens
Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem
Alloquebatur: ego verò vt par eſt, nihil cum intelligerem
Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.
Huius alia certè, quàm apparet, pupillæ vident.

H

Alexis in Phœdone ſeu Phædria eundem voracitatis taxat; item Eubulus in Conſeruatis:

Ἕτεροι δὲ θεοῖσι συμπεπλεγμένοι,
Μετὰ καράβου συνέασιν, ὅς μόνος βροτῶν
Δύναται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
Ἀθρόους τεμαχίτας ὥστ' ἐνεῖναι μηδὲ ἕν.

Quod eſt, vt idem interpretatur Dalechampius:

Alij verò cum dijs complicati
Familiares Carabo ſunt qui ſolus hominum
Deglutire poteſt è feruentibus patinis
Confertim ſalſamentorum pulpamenta, ſic vt nil edant cæteri.

Carabus caupo.

[b] Lib. 3.

Fuit & Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebris apud [b] Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis verò nomen loci eſt teſte Suida; ſed fortè legendum, vt putat Zoo-

A tat Zographus, Carambis. Nam Carambis Promōtorium est Paphlagoniæ authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν; caput enim eius multū in pelagus procedit.

SYNONYMA.

CARABUS modò pro Locusta marina, modò pro Cammaris siue Astacis à veteribus accipitur. Nā Epicharmus in Hebes nuptijs apud [a] Athenæum, quem Archestratus Astacum, Carabum idest Locustam vocauit vt patet his verbis: Adsunt Colybdænæ, & Astaci, quibus parui pedes, longaq; brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud [b] Pliniū existimauit diuersum fortè esse Carabum à Locusta, quòd cùm de Locustis scripsisset, de Carabis subinde sic loquatur. Sed cùm verba Plinij, vt rectè annotat Massarius, mutuata esse cernantur ab Aristotele, atq; vbi Carabus in illo legitur, Locusta conuerti à Plinio videatur, erunt sanè Locusta & Carabus eadem, non diuersa. Nam quando Plinius paulò infrà, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Astaci, Mææ &c. non distinxit B Carabos à Locustis antea nominatis, sed Cancrorum genera nobiliora indicauit. [c] Athenæus quoq; ceu diuersa genera nominat Carabum, idest Locustam, Astacum seu Cammarum, & Carida hoc est Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis sermo est. Etymologus & Varinus sic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν, quòd capite incedat, vel quòd capite sit multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quòd non à pectore distinguatur. Apud [d] Alexandrum Trallianum καραβὶς nihil aliud quàm κάραβος est: nominat enim λυκόυςας, & καραβίδας; vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκόυςας, suspicantes ab aliquo adscripta, vt τῶν καραβίδων significatio ostenderetur. Nam & καραβίδες κάραβοι, à Latinis Locustæ appellantur. Hæc ille. Sic Cammari, inquit Zoographus, & Cāmarides non differunt. Καραβίδες alioqui testibus Hesychio & Varino sunt γραῖαι vetulæ apud Methymnæos. Possunt sic appellari Locustæ à siccitate & scabritie testæ suæ, quam nimis exsiccatam (vt reliqua huius generis) veluti senectam exuunt. Et hinc sanè ab aliquibus γραφιδιοι, dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id est ad scribendum & insculpendum idoneis. Αἰγίλουρος, Carabus Hesychio & Varino: ita forsitan C dictus, vt conijcit Zoographus, à caudæ motu, à quo ælurus, id est felis, alio nomine ægilurus dictus videtur ijsdem etiam καβάριος, & Κηραφὶς Carabum significant. Inter recentiores quidam non sine errore Locustas marinas ἀκρίδας dici putant; cùm ἀκρίδες insecta sint, quæ Locustæ Latinis nuncupantur. Bisas (aliàs Visas) Pagurus est marinus, inquit Kiranides, qui & Carabus dicitur, à similitudine visalon, id est tegularum rubearum. Trallianus ἐπὶ βισάλων ὀπτηθεῖσαι in capite de dysenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretensis doctissimus nos docuit hac voce significari à vulgò Græciæ carbones incensos, ad assandos pisces cōparatos. Aristophanis Scholiastes παγούρους τοὺς παρ᾽ ἡμῖν καράβους exponit. Locusta, inquit [e] Isidorus, quòd pedibus sit longis veluti hasta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quàm terrestrem Astagona vocant. In Italia hodie Lagousta & Alagusta in Liguria vocatur: alibi quoq; Lanchrina. Langousta Massiliæ: in Hispania Logusta. Belgio Stuercrabbe: Anglia à Lopster. Eliota Anglus diuersis locis Astacum, Locustam & Leonem interpretatur à Lopster. Germanicè, inquit Zoographus, circumscribemus, ein Merkrebs, oder humer art.

[a] Lib. 3.
[b] Lib. 9. Carabū eūdem esse cum Locusta.
[c] Lib. 3.
Carabi etymum.
[d] Lib. 7. Carabis.
Aegilurus.
Bisas. Visas.
[e] Lib. 12. Locustæ etymum.

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

LOCVSTAE, inquit [a] Plinius, Crusta fragili muniuntur in eo genere, quod caret sanguine, nec aliorum Crustatorum meminit. Vti etiam [b] vbi aquatilia tegumento, quo muniuntur, distinguit, crustis ait Locustas esse intectas. Quod modò ad formam penitet, Locusta marina, teste Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis similitudinem habet, longè tamen maior est atq; vastior, & albicantior, cùm Gāmari subnigricent: quanquā nigricantes admodum Locustæ in Ligustico mari cōspiciātur. Frōtē supra oculos angustiorē quā Gāmaro esse docet [c] Aristoteles, faciemq; latiorem, ac pectus angustius, totumq; corpus durius, & minus car-

[a] Li. 9. c. 30.
[b] Li. 9. c. 12.
Locusta q̄d differat ab Astaco.
[c] Hist. 4. c. 2.

noſum, differreq; ibidem dixerat brachijs, quæ denticulatis forcipibus Gãmarus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non magnis: Hinc Bellonius: Locuſta, inquit, ſiue Carabus & Vrſa tam maior quàm minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Aſtaco maximè differunt. Quem omnes hactenus ſecuti, chelas Locuſtis adimunt. Sed non ità intelligendus eſt philoſophus, vt forcipes Locuſtæ neget, ſed quòd tam magnos non habeat, vt Aſtacus: nam forcipes habere non vnico in loco ſcripſit, vt vbi [d] ait: Genus Cancrarium & Locuſtarium ſimilia inter ſe ſunt, eò quòd vtrumque brachia

[d] *De par.4. cap.8.*

A Cancro quid differat.

[e] *Hiſtor.4. cap.2.*

[f] *Lib.14 ſalub. cap.vlt.*

forcipibus denticulatis habeat. Et [e] alibi: Pedes, inquit, Locuſtis vtroque ex genere quini vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & [f] Iulius Alexandrinus, dum ait, Locuſtæ, quæ κάραβοι ſunt, chelæ denticulatæ tantùm, nimirum ex quinque vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Aſtacorum chelis, aculeo ſunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minimè tetigit, & Philoſophi iam allata verba nō eſt aſſecutus. Verum quidem eſt, quòd chelas Carabi habeant eaſque diuerſas ab Aſtacorum chelis & non ita forcipatas, ſed vnico veluti dente munitas. Sed quòd chelas in ſingulis pedibus eſſe dicit, id falſum: nec hoc dixit Philoſophus, plures dua

Chelarum vſus.

bus enim habere non poſſunt, nec erat neceſſarium, cùm ijs tanquam manibus vtantur, quæ duę ſunt, nec plures in ijs animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportione reſpondens: Gillius duos Locuſtæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas nūc differentias proſequamur. Carabus, inquit, Bellonius hirto (aſpero) ſunt corpore: Vrſa verò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget. Hinc γραφιαίους dictas Locuſtas à Diphilo Siphinio putat Zoographus, quanquam alij ſic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis aſperitatem teſtatur quoque Tiberius Cæſar apud Suetonium. Is enim in paucis diebus quàm Capreas attigit, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit, territus, quòd is à tergo inſulæ per aſpera & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti inter pœnam quòd non Locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet: Locuſtæ quoque lacerari os imperauit. Locuſtam & Cancrum inter ſe differre tradit [g]

Vt à cancro differat.

[g] *Hiſtor. 4. cap.8.*

Ariſtoteles, quòd Locuſtæ caudam habeant, Cancri verò ea careant. Conueniunt autem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teſte, grandiores robuſtioreſq; habent. Parte enim dextra efficaciora ſunt animalia omnia. Cur verò Locuſtis cauda ſit, & non item Cancris, rationem hanc adfert [h] Ariſtoteles. „Locuſtis enim, inquit, vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt quoniam vitam agere terrenam, cauernaſque ſubire ſolent. Hæc ille, [i] qui & ad natandum pinnas Locuſtæ in cauda quinas eſſe ſcripſit. [k] Quod repetens Bellonius, pinnas, inquit, quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Author eſt Ariſtoteles cornua bina tam mari quàm fæminæ prælonga & aſpera ante oculos eſſe, iiſque alia læuiora cornicula ſubiacere. Plinius tamen aſpera eſſe negat, [l] ſed propria rotunditate præpilata. Oppiano ea & Aeliano dicuntur κέντρα id eſt ſtimuli ſeu aculei, quemadmodum chelæ, δολιχαὶ id eſt, longæ. Ariſtoteles κέρατα vocat, Plinius cornua, nos antennas. Aelianus in dorſo eſſe ait. Indeque fortè Carabi νῶτα ὀξυβελῆ cognominauit. Dentes præterea habent Locuſtacea primores binos maiuſculos, & gulam ante ventrem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes ſunt, quoniam non ſatis erant ſuperiores illi. Continent quoq; in eodem ventre humorem ſimilem muti. Cor earum ex nigro ruſeſcere obſeruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id tranſmittunt ad ſuas brãchias, (τα βραγχοειδῆ) quas ipſæ vt ait Ariſtoteles plures, quàm cætera cruſta intecta obtinent. Sũt duris oculis, vt reliqua Cruſtacea eſſe diximus. Vnde apud Plautũ Menechmus interrogatus, nũ ſolerent ſibi vnquã oculi duri fieri, reſpōdet nō minus facetè quàm verè.

[h] *De partib. 4.c.8.*

[i] *Hi.4.c.2.*

[k] *Lib. 2. aquatil.c.3.*

[l] *Li.9.c.30.*

Dentes.

Cor.

Branchiæ.

Oculi.

Quid tu me Locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime.

Niſi dicamus, hîc Locuſtam inſectum eſſe, quod pariter durioculum eſt. Eſt & meatus quidam ſecundum [m] Ariſtotelem à pectore pendens qui ad excrementi exitũ pertinet; „fœminis pro vulua, maribus genitalis ſeminis receptaculum. Meatus hic iuxta cauum, inquit, „carnis continetur, ita vt media caro interiaceat: inteſtinum enim deuexũ pertingit: meatus „verò à cauo applicatur. Nec ſecus quam in quadrupedũ genere hæc habẽtur. Nulla maris „meatum ac fæminæ differentia diſtinguit: quippe cũ vterq; tenuis ſit, & albidus, & humo„rẽ intra ſe continens pallentẽ: vterq; etiã pectore pendet. Ad quorũ omnium cõfirmationem lubet breuiter ea quę Rondeletius in deſcriptione Locuſtæ exactius clariuſq; ſcripſit, adiungere. Locuſta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata

[m] *Hiſtor.4. cap.2.*

deinde

A deinde rotunditate præpilata, in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita gra-
„ cileſcũt, vt tandẽ in tenuiſſimũ cirrũ deſinãt, in omnemq; partem pili inſtar flecti poſſint.
„ Initio quaternis articulis diſtincta ſunt, vt cùm nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore iiſdem erectis, obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora ſubſunt: quibus piſciculos, vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſſimis firmiſſimisq; vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorſum aſperrimum eſt & aculeatum, velut è frõte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quàm quatuor, ſiue terrena ſint, vt Scolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, vt Mollia & Cruſtata. Sunt igitur Locuſtis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus eſt. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrſum. Cauda læuis & ſine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque deſinens, natandi cauſſa. ei quaſi remo Locuſta innititur, eſtq; in ea ſi-
B tum totius corporis robur, quod experieris ſi ea parte Locuſtam apprehendas: nam valida frequentiq; agitatione è manu elabitur, nec niſi corpore appræhenſam, vel è cornibus ſuſpenſam, retinere queas. Cætera omnia cùm ſint ex Ariſtotele ſuperiùs allata, libenter prætereo. Locuſtam quam hic appinximus, cùm omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribos traditis, optimè quadret, non opus eſt deſcribere. Saltem meminiſſe ac obſeruaſſe dorſi colorem, cuius nullus quod ſciam mentionem fecit, ſufficiat: hic enim medius eſt inter atrum & ceruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negaſſe, quum habeãt, vt Ariſtotelis authoritas, quam ſuprà ſcripſimus, & noſtra autopſia ſatis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, nec cum iis quas habent Aſtaci comparandæ: dẽs earum ſuperior triplo maior inferiore, vterq; caret intus tuberculis, & in fine acutus, quũ in Aſtaci chelis vterque dens ſit obtuſus. Non prætereunda ſunt Locuſtarũ genera, ſiquæ ſint ab authoribus tradita. Vrſam connumeraſſe Ariſtotelem Locuſtaceis probat [n] Iulius Cæſar Scaliger, quòd ei & Locuſtis idem tempus pariendi aſſignauerit. Idem proximum Locuſtæ genus facit Aſtacum, quòd illi multis ſit ſimilis. Diſsimillimam tamen ab Aſtaco Locuſtam ait, quòd nec forcipes vt ille habeat, totaque ſit horrida. Leonum brachia, au-
C thore [o] Plinio, cancris ſimilia ſunt, reliqua Locuſtæ. Et Aelianus: Marinus Leo cum Lo-
„ cuſta, inquit, ſimilitudinem habet, præterquam quòd maiori habitus tenuitate, & gracilitate eſt. Hac ratione quidam & hunc ad Locuſtas referunt. Et [p] Plinius Elephantum his verbis: Elephanti Locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis: præterea brachia duo binis articulis ſingulisq; forcipibus denticulatis. Cæterùm Rondeletius & Bellonius melius Aſtacorum genus faciunt hunc Plinij Elephantum, vt & alia ſuperius cõmemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij eſſe putat eum qui vulgò Cammarus dicitur, eundemq; Aſtacum Oppiani, quaſi verò huius poetæ ab aliorũ authorum Aſtaco ſit diuerſus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro ſit Cammarus. Mihi Oppiani Carabus Locuſta eſt, de qua nunc agimus, quod etiam Zoographo placuit.

Cauda.

Genera.

[n] *Exercit. 245. contra Card.*

[o] *L. 32. c. 11*

[p] *Lib. 32. c. 11.*

LOCVS.

D NON vno loco ſemper permanẽt Locuſtæ marinæ, ſed hinc inde vagantur prout cœli conſtitutio eſt: Nam litora potiùs, vt prodidit [a] Philoſophus, vernis hybernisq; temporibus expetunt. Conferuntq; ſe in altum æſtate, cùm aliàs calorem, aliàs frigus proſequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme
„ aprica litora ſectantur, ęſtate in opaca gurgitum recedunt. & aliàs tradit Locuſtas viuere petroſis locis, Cancros mollibus. Et [b] Philoſophus aſperis, inquit, ſaxoſiſque locis proueniunt: Cumq; ibidem de Locuſtis ac Gammaris eſſet Locutus, ſubiungit neutrum genus limoſa amare: indeq; fieri vt Gammari apud Helleſpontum, & circa Thaſum gignantur; Locuſtæ circa Sigæum & Athon. Quæ omnia ex eo repetijt [c] Athenæus. Quanquam Aſtaci, inquit, [d] Bellonius, in Oceano multum ſint pupulares, Locuſtæ tamen in eo maris tractu, rariores eſſe ſolent. In Euripo mari teſte [e] Ariſtotele non generantur; in Indico verò quaterna cubita implent, vt author eſt [f] Plinius. Gonzaluus Ouiedus teſtatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, ſed quàm ſint magni, non addit. Mare quod Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce eius inſulæ, vt

[a] *Hiſt. 5. c. 17.*

[b] *Hiſtor. 5. cap. 17.*

[c] *Lib. 3.*

[d] *Lib. 2. aquatil. c. 3.*

[e] *Hi. 9. c. 37*

[f] *Lib. 9. c. 3.*



A narrat [g] Iohannes Barus, cùm ei præeſſet Laurentius Britus, ab Indis obſeſſa, Hiſpaniſque ob extremam famem diuinum numem implorantibus, mare repentè intumuit, & cum vndis terram ſuperfluctibus magnam vim Locuſtarum euomuit, quibus famem illi pluſculis diebus non ſine miraculo ſolabantur. In mari Liguſtico Locuſtas nigricantes conſpexit Pierius Valerianus.

[g] Lib. 1. de ead. 2. c. 5.

VICTVS. ÆTAS.

PASCVNTVR, inquit [a] Ariſtoteles, venatu piſciculorum, circa ſua cubilia, quæ in alto locisq; aſperis, cauernoſiſq; faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent ſuo forcipe, vt Cancri, piſces maiores quoque euincunt eodem teſte: muræenas & congros etiam maiores deuorare, ciboſque ore terere, (quod oſtendit oris conſtitutio, & gulæ anguſtia) obſeruauit [b] Bellonius: lutum & herbas comedere ſcribit Albertus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt teſte [c] Philoſopho.

[a] Hiſt. 8. c. 2.
[b] Li. 2. aquatil. c. 3.
Aetas.
[c] Hi. 5. c. 17

B

CAPIENDI RATIO.

PISCATORES non ignari Locuſtas hyeme, ac vere circa litora verſari, æſtate verò in alto mari, oris litoralibus, atque alijs id genus indicijs conſectantur loca aſpera, & limoſa, quoties capturam in alto lubet exercere. [a] Tarentinus ad haſce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, Purpuras decem cum oleo contundit, & muſci parum (καὶ βρύον τι μικρὸν Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inſpuit, mox exponit in ſaxum & ſic capit.

[a] Geopon. 20. 44.

NATATIO, INGRESSVS.

C NEGAT [a] Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores ſunt, in natatu moueri, ſed pinnulis quas partim ſub cauda gerit, partim in extremo eiuſdem, tum quaternis reliquis pedibus natare aſſerit. Partes igitur quibus ad natandum vtuntur, ſunt pedes & cauda; quod etiam [b] Ariſtoteles dixit his verbis: Locuſtæ pedibus, non greſſus (vt Cancri) ſed natatus cauſſa ſubnituntur. Cancri nandi ſtudioſi non ſunt, quandoquidē ad natatū cauda vſui eſt, illi autem à natatione abhorrent. Et alibi: Locuſtæ, inquit, ſuis caudis natant, celerrimeq; retrorſum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Plinius ait: Cętera in aquis natant, Locuſtæ reptantium modo fluitant: hoc eſt vt exponit Maſſarius: Cruſtata omnia in profundo natāt, exceptis Locuſtis, quæ anguium modo ſupernatant. Aliter ingrediuntur cùm ſunt in pauore, aliter cùm nihil formidant. Nam vt inquit [c] Ariſtoteles, incedit Locuſta natura ſua antè, cùm nihil metuit, demiſsis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retrò, longéq; ſua cornua porrigit: Verba Græca eius hæc ſunt, βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. VVotonus vertit, ſeſeq; longiùs eiaculatur. Sed videtur Zoographo ἐξακοντίζει referendū ad κέρατα, vt Gaza quoq; fecit. [d] Plinius videtur vertiſſe: ſi nullus ingruat D metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotūditate prępilata, ad latera porrectis: iiſdem erectis in pauore, obliquè in latera procedunt: In hac re nō conſentit [e] Aelianus cum Ariſtotele. Is enim: Locuſta, inquit, cùm nullius rei metu afficitur, tum anteuerſus progreditur, non prętenſis quidem, ſed obliquatis in latera cornibus, (πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα) vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat ſua cornua; (παρῆκεν αὐτὰ τελέος) & tanquam remis altiùs demiſsis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris.

[a] Lib. 2. aquatil. c. 3.
[b] Li. de com. animal. greſſu.
[c] Hiſt. lib. 8. cap. 2.
[d] Li. 9. c. 30.
[e] Lib. 9. de animal. c. 25

SEXVS.

E

SEXVS.

SEXVS quoq; diſcrimen ſatis manifeſtum eſt: Nam vt ait [a] Ariſtoteles, differt mas à Locuſta fœmina, quod fęminæ primus pes duplex ſit, mari ſimplex. Pinnæ etiam parti ſupinæ annexæ, feminæ maiores, & quę collo proximæ ſunt, minores habentur. mari omnes ęquè minores, nec vſquam per diminutionem diſſimiles. Ad hæc mari in nouiſſimis cruribus, veluti calcaria maiuſcula prominent acuta, quę fœmina parua habet & læuiora. Addit præterea Rondeletius in caudę ſupina parte fęminam habere appendices duplices, pinnis ſimiles, ad contegenda & conſeruanda oua, mari autem has eſſe ſimplices & paruas. Sunt qui & magnitudine corporis diſtinguant, vt fęminæ maiores ſint, mares minores. Teſtatur quoq; [b] Ariſtoteles vuluam biſurcam eſſe fęminis.

[a] Hiſtor. 4. cap. 2.
[b] De gener. 3. cap. 8.

F

NATVRA. MORES.

LATENT [a] eodem teſtante circiter menſes quinq;. Et [b] Plinius inquit: Latent menſibus quinis, ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occultantur. Dimicant, vt ait [c] Ariſtoteles, inter ſe more arietum cornibus, quæ extollentes vibranteſq; feriunt aduerſarium: ſed vniuerſæ etiã plærunq; tanquam gregis collegium viſuntur. [d] Plinius quoq; cornibus inquit inter ſe dimicare: at [e] Aelianus: Quod ſi, ait, Locuſtæ inter ſe pugnant, alij contra alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes allidunt & conſerunt frontes. Ad hanc earum bellicoſam naturam reſpiciens [f] Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Carabea bellatricem ac mordacem. Cur modo tam acriter inuicē bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim & aciebus inſtructis pugnant cum alijs aciebus generis ſui pro paſcuis, vel fœtu, vel fęminis. Lædi non poſſe, niſi ſub cauda tradidit [g] Rondeletius.

[a] Hiſtor. 8. cap. 17.
[b] Li. 9. cap. 30.
[c] Hiſtor. 8. cap. 2.
[d] Lib. 9. cap. 30.
[e] De animal. lib. 9. cap. 25.
[f] Lib. 1. ver. hiſtor.
[g] Lib. 18. c. 2. de piſcib.

G

ANTIPATHIA.

NON conueniunt inter ſe Locuſtæ & Polypi. Euenit vſu, inquit [a] Philoſophus, vt Locuſtis Polypi ſuperiores ſint, & adeo vt ſi eiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu moriatur. Quæ ſic [b] Plinius: Polypum in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Idem teſtatur [c] Aelianus, cùm ait: Tam vehementer Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno & eodem reti ambo capiantur, hæc continuò moriatur: [d] Alibi cauſam huius inteſtini odij hanc reddens: Locuſta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorſo inſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta à Polypo ſummè refugit. Eadem tradidit [e] Plutarchus. Nam rationem red dens, cur ſibi Polypus à Muræna & congro metuat, ait: Ab his enim malè tractatur, neq; lædere viciſſim poteſt ob lubricitatem elabentes, ſicut rurſum Carabus, illis in complexum venientibus vincit: nam tenuitas non eſt aduerſus aſperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit. Quocirca nequeo ſatis mirari Horum Apollinem qui ſcribit à Locuſtis vinci Polypos. Conger etiam Locuſtam pauet, vt prodidit [f] Plinius. Et [g] Ariſtoteles: Congros, inquit, Locuſtæ conuincunt: nam elabi non queunt propter cruſtæ aſperitatem. De Polypi, murænæ, & Locuſtæ inimicitijs, hæc [h] Aelianus: Malum ingens & morbus agreſtis & inhumanus, inimicitia atq; odium inhærens, penituſq; inſitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum Locuſta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta atq; infeſtiſſima. Muræna Polypo brachia abſcindit, dentium firmitate: pòſt autem in eius ventrem ſubiens, his eum malis, quibus veriſimile eſt, afficit. Hæc enim è genere nantium eſt, ille verò ſerpentium more graditur. Quod ſi Polypus in ſaxorum colorem ſe

H

[a] Hiſtor. 8. cap. 2.
[b] Lib. 11. c. vlt.
[c] Lib. 10. c. 38.
[d] Lib. 9. de animal. cap. 25.
[e] Lib. de ſoler. animal.
[f] Lib. 9. cap. vlt.
[g] Hiſtor. 8. cap. 2.
[h] Lib. 1. de animal. cap. 23.

A vertat, nihil ei astutiæ hæ fallaces prosunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet.
„ Cùm verò Polypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum
„ succum exhaurit, ac nimirum Locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum
„ murænã mulieri iratæ similem lacescit. Hæc igitur aculeos, quibus hostis præmunita est,
„ mordicùs tenet. Illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhæ-
„ rere fortissimè non intermittit. Muræna indignatur, seseque huc & illuc versat, & acutas
„ testas amplectitur, quibus confixa remollescit & succumbit: denique remissa iacet. Locusta
„ ex hoste instituit prandium. Hæc Aelianus, vt opinor ex Halieuticis [i] Oppiani, in quibus
„ hi leguntur versus.

[i] Lib. 2.

> Ἔξοχα δ' ἀλλήλοισιν ἀνάρσιον ἔχθος ἔχουσιν
> Κάραβος αἰκτὴρ μύραινά τε Πολύποδές τε.
> Ἀλλήλους δ' ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισιν.

Vertit Lippius.

> *Polypus insidijs & duris Astacus (carabus) armis*
> *Et muræna ferox inter se bella lacescunt*
> B *Et cædem alternant in prælia sæua ruentes.*

COITVS. PARTVS.

RE coire Locustas marinas [a] Plinius: Aristoteles more quadrupedum retrò mingentium, scripsit: scilicet fœminam caudam supinam exponere,
„ marem autem suam superimponere & applicare. Coeunt autem verè iux
„ ta terram, & quæ per coitum conceperunt oua, [b] eodem teste, gerunt vte-
„ ro tribus mensibus Maio, Iunio, Iulio; tum deinde sub aluo in rugas de-
„ ponunt, (deinde oua in appendicibus supinæ partis reponunt) quæ oua
„ vermium more augentur. Quod idem de Mollibus etiam, ac de piscibus ouiparis intelli-
„ gitur: ouum enim omnium ita accrescit. Fit igitur Locustarum ouum arenidum in partes
„ octo diductum: singulis enim operimentis, singula quædam cartilaginea iunguntur, qui-
„ bus oua adhærent: totumq; quasi species vuæ consistit: vnumquodq; enim illorum carti-
C lagineorum in plura scinditur quæ si discreueris, patent: sin aspicis tantùm, compositum
„ quiddam apparet. Fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, sed quæ media sita sunt: mini-
„ maq; nouissima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum est. Nec meatũ
„ ipsum vlla contingunt, sed per medium hærent: vtraq; enim ex parte, caudam dico, & al-
„ uum, bino maximè distinguitur interuallo: sic enim operimenta quoque disposita sunt.
„ Sed quoniam latera ipsa complecti satis non possint, addito extremo cuncta teguntur,
„ idq; velut operculum obturat. Videtur prorsus Locusta cartilaginosis illis particulis mã-
„ dare oua, cùm enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensque sese pa-
„ rere. Cartilagineę verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces
„ redduntur. Partus enim in ijs recipitur, vt Sepiarum in sarmentis, & qualibet colluuione
„ collocatur. Locustæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea sui corporis parte intra diem
„ maximè vigesimum oua concoxerint, abigunt vniuersa: conglomerataq; ita in idem, vt &
„ foris congesta appareant. Tum ex eo Locustæ proueniunt intra diem maximè decimum
quintum: & sępe minores quàm vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. Excludũt
igitur oua ante Arcturum: abigunt iam concocta atque absoluunt ab arcturo. Hæc omnia
D summa quadam diligentia ab Aristotile sunt tradita. Qui etiam negat oua Locustarum
„ maris semine, vt Mollium aspergi, nec sine ratione, sic enim [c] alibi, inquit, Locustacei ge-
„ neris fęminæ apud se partum exponunt: quamobrem ampliores ipsæ, quàm mares habẽt
„ tabellas, vt oua seruentur. Mollia foris reponunt, fæminis huius generis mares aspergunt,
„ quomodo ouis mares in genere piscium: redduntur q; oua glutino cohærentia ad speciem
„ vuæ: At Locustaceis tale quid fieri nec visum est neque ratione exigitur: conceptus enim
„ eorum sub fæmina continetur & crusta intectus est. Plinius, Locustæ & reliqua, inquit, te-
„ nuioris crustæ ponunt oua super oua, atque ita incubant, Locustæ etiam nuper natæ exuũt
„ senectam more anguium, non aliter quàm parentes post partum.

[a] Li. 9. c. 51.
[b] Histor. 5. cap. 17.
[c] 3. de gener. cap. 8.

DENO-

DENOMINATA.

KΑραβιον diminutiua vocula, eſt parua Locuſta, ſeu paruus Carabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοειδὴς, & Καραβώδης, Carabi ſeu Locuſtæ ſpeciem gerens, qui è Caraborum genere eſt. Gaza apud Ariſtotelem Καραβοειδῆ vertit Locuſtacea.

MORALIA.

Peccatores.

PER Locuſtas peccatores intelligi poſſunt: vt enim illę hyeme læduntur, contrà autumno vereq; ac multò magis plenilunio pingueſcunt: Ita hi dum proſperis fruuntur temporibus, luxuria diffluunt, & opulentia pingues fiunt: ſed ſub vitæ exitum, ob metum condemnationis perpetuæ, gracileſcunt, læduntur q; maximè. Et quemadmodum Locuſtę efferuntur ſuis cornibus, ita illi ſuperbia, ſed contrà cum tegmen corporis ſit admodum in Locuſtis fragile, ita & peccatores, cùm maximè ſuperbiunt, quàm occyſſimè ob corporis fragilitatem vel momento temporis extinguuntur. Sicut verò Locuſtis dentes in ventre, ita iiſdem, dum etiamnum florent, nulla eſt alia cogitatio quàm circa gulæ & ventris voluptates. Tales quoque dici poſſunt conuitiatores & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in ſtomacho dentes habent, quia de iam impreſſa in animis aliorum fama, quod poſſunt detrahunt maledicendo & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquieſcunt vnquam, ſed oportunum inueſtigant tempus, quo eam de bono ſtatu præcipitent.

Cõuitiatores & inuidi.

HIEROGLYPHICA.

Tyrannus in ciues.

AEGYPTII hominem municipij ſui longè principem, ſed tyrannica in ciues dominatione vtentem notare ſi vellent, Polypum & Locuſtam depingebant: Si quidem Locuſtæ, vt ait Horus, in Polypos exercent vires eoſque vincunt. Quamuis Ariſtoteles, vt dictum eſt, à Polypis Locuſtas vinci ſcribat. Apud [a] Pierium Valerianum popularis ſeditionis hominem ſtudioſum ſignificare qui volunt, Locuſtas duas marinas ſeſe inuicem incurſantes pingunt. Videre enim eſt ſæpe vniuerſas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter ſe cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem ſæuire: & genuinum eſt, inquit, Pindarus iunicem inuidere.

[a] *Lib. 18. Hierogl.*

Papularis ſeditionis homo ſtudioſus.

EPITHETA.

LOCVSTAM vocat Oppianus αἰκτῆρα ob difficilem eius acceſſum: τρηχεῖαν ob aſperum dorſum: πραιπνὸν ob motum celerem ac rapidum: deniq; ὀξυπυγέα, à caudæ forma, quæ in fine acuta eſt.

VSVS IN CIBO.

CALLIMEDON fuit cognominatus Carabus, quòd hoc cibi genere impensè delectaretur. Itaque Alexis in Doride horum piſcium valde fuiſſe auidum tradit his verbis:

Piſcium mercatoribus decretum eſt
Vt aiunt æneam Callimedonti ſtatuam
Ponere diebus feſtis Panatheorum, quæ inter piſces alios
Dextra manu aſſam Locuſtam habeat.
Eſt enim illorum artis ſolus ſeruator,
Alij verò omnes damnum ac calamitas.

A Machon Comicus de Archephonte paraſito hæc ſcribit:

> Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Ἀρχεφῶν,
> Ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ἡνίκα
> Κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἀττικῆς
> Ὄψου πετραίου παρατιθέντος ποικίλου
> Ἐπὶ τραπέζης, καράβωντε ἀληθινῶν
> Ἐπὶ πασιλοπάδος τ᾽ εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
> Ἐν ᾗ τε μαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κώβιοι,
> Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι.

Quos verſus ſic tranſtulit Iacobus Dalechampius:

> *Inuitatus ad cœnam paraſitus Archephon*
> *A Ptolomeo rege cum*
> *In Aegyptum nauigaſſet ex Attica,*
> *Saxatili varioq; impoſito menſæ*
> *Obſonio, admotis omnibus Locuſtis*
> B *Lapideis, allataq; patina confertiſſima,*
> *In qua gobiorum fruſta fuere tria,*
> *Viſa non ſine ſtupore conuiuis omnibus.*

Hîc Dalechampius annotat per lapideas Locuſtas intelligi grandes, quarum teſtæ ob ſenium ſaxea ſunt duritie. Locuſtas, inquit [a] Atheneus, magno ſtudio conquiſitas in cibo ac pretio fuiſſe, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præſentia Ariſtophanes, qui in Theſmophoria Zuſis ait.

[a] *Lib. 3.*

> *An piſcis quis emptus eſt? an Sepiola?*
> *An Squilla quæpiam lata? an Polypus?*
> *An mugil noſtis? an Orphus? an Squalus? an Loligines?*
> *B. Non per Iouem. A. Raiane? B. Nec ſanè hæc inquam.*
> *A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?*
> *Num faui? num porca ſumen?*
> *Num anguilla parua, num Locuſta magna*
> *Cuius eſu mulieribus defeſſis auxiliemini?*

C Eliguntur grauidæ tempore plenilunij. Præferuntur in Italia ab Octobri vſq; ad Aprilem. Præferuntur etiam maximę, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroſo, vt ſcribit [b] Syneſius. Laudantur & à Phyllio ſiue Phrynicho, ſiue Ariſtophane in Vrbibus.

[b] *In epiſtoli*

> Πολυπόδιον, σηπιδάριον, κάραβον, ἀστακόν, ὄστρεα, χήμας,
> Λεπάδας, σωλῆνας, μῦς, πίννας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης, id eſt,
> *Polypodium, Sepiolam, Carabum, Aſtacum, Oſtrea, Chamas,*
> *Lepadas, Solenas, Muſculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.*

Anaxandrides apud Athenæum aſſatam Locuſtam eſſe ſcribit in conuiuio Cotys. Co-
» quuntur etiam in aqua feruenti, ſed viuæ. Nam, vt inquit [c] Plinius, vnum hoc animalium genus, niſi viuum ferventi aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius conſulto quidem Locuſtas clibanis aliquando coxit, atq; hoc pacto ſapidiores eſſe adinuenit, quàm quum inferbuiſſent. Nam quouis modo aliter coctæ, mutim (id autem eſſe putant piſcis ſtercus) expuunt: cùm tamen ea mutis totius piſcis pars ſapidior ſit: reliquę enim pulpæ duriores ſunt, hæc verò fluida & mollis: vnde vulgare illud dictum apud Prouin-
D ciales: *De la Languſta meglior la merda, que la gruſta.* Noſtri, ait [d] Rondeletius, ore & ano diligenter ſtupa obturatis, ne ſuccus interior effluat, in furno aſſant, alij in feruente aqua elixant, alij cruſta ſpoliatas in fruſta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijq; folijs aſperſis. Apud nos verò non aliter coquuntur quàm Aſtaci, quos Leones vocant. Extant hæ con
» dituræ apud [e] Apitium: In Locuſta, inquit, & Cappari piſcibus conditaneis cæpam Palla-
» canam conciſam indurabis, teres piper, liguſticum, careum, cuminum, careotam, mel, ace-
» tum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius adijcito ſinapi in elixuris. Locuſtę præpa-
» rentur hoc modo. Aperiantur, vt aſſolet, cum teſta ſua, infundantur eis deinde piperatum
» & coriandratum, atq; ita in craticula aſſentur. Quum exſiccata fuerint, adijcies eis in crate
» magis magiſq;, donec ritè aſſentur. Locuſta verò elixa cum cuminato, rectè inferes piper,
» liguſticum, petroſelinum, mentham ſiccam, cumini pluſculum, mel, acetum, liquamen: ſi
» voles folium & malobathrum addes. Aliter: Eſitia de cauda Locuſtę ſic facies: Folium acci
» pies, vuam prius demes & elixabis, deinde pulpam concides, & cum liquamine pipere & ouis

[c] *L. 9. c. 30.*

Coctura melior.

[d] *Lib. 18. de piſc. c. 3.*

[e] *Lib. 9. de re cul. c. 1.*

ouis eſitia formabis. Aliter: In Locuſtæ condimentum elixæ, piper, cuminum, ruta, mel, acetum, liquamē,& oleum aſſumitur. Aliter. In Locuſta piper, liguſticum, cuminum, mentham, rutam, nucleos, mel, acetum, liquamen, & vinum rectè adhibemus. Bartholomæus [f] Scappus præſtare ſcribit Locuſtam Aſtaco, carneq; eſſe teneriori, elixari addito ſale mox exemptam carnem & reliqua interiora, vt Cruſta illæſa maneat, lauari, ac deinde contundi, addi caſeum tritum, oua & herbas: quibus omnibus vnà commiſtis impleri Cruſtam, frigi deinde in oleo, aut butyro, ac poſtremò ex varijs ſaporibus ſiue intinctibus & aromatibus facto iuſculo ſeruari in lancibus ad vſum. Plus carnis Locuſtæ habent, quā Cancri, vt ait Diphilus Siphinius apud [g] Athenæum. Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, quem citat idem Athenæus, Locuſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiuſmodi reliquorum, difficilis eſt coctio, atq; adeo laborioſior multò quàm cæterorum piſcium. Aſſari quàm elixari piſces illos magis conuenit. Simeon Sethus de Locuſtis tantummodo agens, difficulter concoqui ſcribit, ſed admodum nutrire, & ſalſi humoris ſicciq; participes eſſe, & ſiquidem ſepius aqua dulci coquantur, ventrem cohinere. [h] Cornelius Celſus de Locuſta ſic loquitur: Minimè intus vitiatur. Vbi Guilhelmus Pantinus eius enarrator omnia quæ molli Cruſta integuntur per Locuſtam intelligi cupit, vt Gammaros, Cancros, Aſtacos, quæ duritie carnis quādam ſimiliter ac teſtacea conſtant.

f Lib. 3. de re cul. cap. 175.
g Lib. 3.
h Lib. 2.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

CONVENIVNT ſtomachicis authore [a] Galeno. Oſtracoderma, inquit [b] Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia ſunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus: tamen cùm humor morbi cauſſa ſalſus & bilioſus fuerit, nihil abſurdi eſt præbere Pectunculos, Buccinas, Aſtacos, Locuſtas. Eaſdem præſcribit [c] Hippocrates puerperę, vt melius purgetur [d]. Idem in morbo, in quo ſtercus per os eijcitur, capitalibus partibus coctis vtendū ſuadet: & τὸ ὑγρὸν καραβου, Locuſtarū humorem, aluum mouere ac vrinam ciere ſcribit. Carabos & Aſtacos coctos eſitatos, eorumq; ius potum contra dorycnij venenum prodeſſe Dioſcorides tradit. Extat hæc confectio medicaminis miri aduerſum dyſenteriam apud Marcellum Empyricum: Teſtam Locuſtæ id eſt illam ſpinoſam vel aculeatam quę eſt iuxta caput, combures nitidè, & poſtea teres, vt in tenuiſſimum puluerem rediges: & ſic ei, qui ventris fluxu vel raſura laborabit, ex vino vetere, ſi non febricitabit; aut ſi inæqualis erit, ex calida aqua dabis; ita vt de ſingulis Locuſtis teſtas ſingulas integras exuſtas per triduum bibat. mirè ſanabitur. Author eſt Simeon Sethus teſtas earundem combuſtas ac potas cum vino meraco renes calculoſos expurgare, multumque arenoſi lotij educere. Apud [e] Oppianum Carabus eſca eſt cantharo piſci capiendo idonea.

a Li. de cōp. med. ſec. loca. d. c. 4.
b Lib. 7.
c L. de mor. mul.
d Lib. 3. de diæta.
Ad dyſenteriam.
e Lib. 3. Halieut.

DE ASTACO, CAP. III.

ÆQVIVOCA.

EX Cruſtatis proximum Locuſtæ genus eſt Aſtacus teſte [a] Ariſtotele. Multa hoc ipſum nomen ſignificata habet apud antiquos. Apud [b] Herodotū Aſtacus nomen viri, apud [c] Plinium regio Byzantiorum. [d] Nicephorus & alij locum in Bythinia ſtatuūt, qui Aſtacus dicitur, de quo Trebellius Pollio: Scythę, inquit, Bythiniam inuaſerant, ciuitateſq; deleuerant, deniq; Aſtacum, quæ poſtea Nicomedia dicta eſt, grauiter vaſtarunt. Teſtatur & Euſebius Aſtacum vrbem ampliatam, à Nicomede Bythiniæ rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranū verò Aſtacus vrbs eſt in ora Aſię minoris, ſinumq; cognominat Aſtacenſem, ab Aſtaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Chalcedonia ſtatuit, atq; à Megarenſibus & Athenienſibus conditam, his verbis teſtatur. Poſt Calcedonum ſequitur litus, quod Aſtacenus ſinus appellatur, qui Propontidis pars eſt. In eo condita eſt Nicomedia, dicta à nomine regis cuiuſdam Bythini, qui eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, quēadmodum Ptolemæi, propter prioris claritatem. In ipſo ſinu fuit vrbs Aſtacus, quam Megarenſes & Athenienſes condi-

a Hiſ. 4. c. 2.
b Lib. 5.
c Li. 5. c. vlt.
d L. 7. c. 37. hiſt. eccleſ.

A condidere,& poſtea Dædalſus, à qua ſinus nominatus eſt. Deinde à Lyſimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore tranſlati ſunt. Aqud Pollucem ἀϛακὸς aurium ſiue auricularum pars caua nominatur. Aſtacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Cammarum (cammoron habet Dioſcorides) aconitum vocauere teſte [e] Plinio, quòd ſit radice cammaro ſimili, hoc eſt Aſtaco, vt quidam volunt. Colora Latinè, Cammarus Calepino: qui ex [f] Apitio hęc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant.

[e] L.27.c.3. Colora. [f] Lib.2.

SYNONYMA.

EPICHARMVS in Hebes nuptijs, quem Archeſtratus Aſtacum dixit, Carabum id eſt Locuſtam eſſe declarat his verbis apud [a] Athenæum:

Adſunt Colybdæna, & Aſtaci quibus parui pedes,
Longaq; brachia, Carabos nuncupant.

Aſtacus. Carabus. [a] Lib.3.

B Eſt tamen, vt ſubdit Athenęus, ſuum peculiareq; genus Carabis, id eſt Locuſtis, Aſtacis, Caridibus ideſt Squillis. Eodem authore Attici Aſtacum per o proferunt Oſtacum dicentes, quemadmodum & Oſtaphidas pro Aſtaphidas. Epicharmus in mari, & terra, inquit:

Κόϛαχοι γαμψώνυχοι, vertit Dalechampius:
Et curuis vnguibus Oſtaci.

Oſtacus.

Aſtacorum vno in loco tantùm meminit [b] Plinius, vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cùm non ſciret quid apud Latinos vocaretur Aſtacus, vulgi nomen ſecutus Gammarum tranſtulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum eſſe non ignoret, citans hoc Martialis:

Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

[b] Li.9.c.31.

[c] Plinius: Aconitum, inquit, radicem habet modicam, Cammaro ſimilem marino, quare quidam Cammaron appellauere. Vbi Franciſcus Maſſarius Plinium Cammari nomine Aſtacum intellexiſſe putat. Zographus Squillam, cùm Theophraſtus radicem aconiti eſſe ſcribat, tùm ſpecie, tùm colore ſimilem καρίδι, ideſt Squillæ, ſic enim legit, non καρύα, C vt Gaza, qui nuci tranſtulit: neq; σκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen rectè marinæ Squillæ conuertit. Dioſcorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, id eſt, vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus, qui Squillarum ſpecies ſic dictas fuiſſe veteribus [d] Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι, Cammari, Epicharmus in Hebes nuptijs:

[c] L.27.c.3. Aconiti radix qualis. [d] Lib.7.

„ *Præterea bocæ, ſmarides, aphyæ, Cammari.*
„ Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Eſt autem Squillarum ſpecies, &
„ ita à Romanis vocantur. [e] Euſtathius in hoc Athenæi loco legit κάμμοροι, ſic enim ſcribit.
„ Κάμμορος fato ſuo, vel morte infœlix, & miſer homo. Significat autem hæc vox aliquan-
„ do etiam Squillas, teſte Athenæo, his verbis. Κάμμοροι καίτι (lege ἔϛι) γένος καρίδων ὑπὸ
„ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενοι. Et fortè (inquit idem Euſtathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Aſtacorum genus eſſe, quod alij Squillam fluuiatilem hodie nuncupant, poſteà probabimus. Dicuntur Ἄϛακοι ex ſententia Rondeletij, quaſi ἄϛακτοι, id eſt non deſtillantes, ſed abundè fluentes: quòd tubercula plurima, tùm alba, tùm purpurea guttarum, ſiue lachrimarũ ſpecie forcipibus inſperD ſa habeant. Itaq; author Gloſſarij non bene καρίδας interpretatur Cammaros. Quidam Aſtacum Ariſtotelis Elephantum dici putant apud Plinium. Vulgò in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gãmaro di mare. Venetus hunc Aſtaſe, corrupto quaſi nomine ab Aſtaco, nominat. Galli, & Normanni Hormar. Illyrici Larantola, Mompelienſes Langrous. Gillius Maſſilienſes, ait, & Leonem & Aſtacũ, ex Plinio diuerſos piſces, vno eodemq; nomine Ligombaudos nominant: Idem Aſtacum, inquit, Græci & qui accolunt Adriaticum ſinum etiam hac ætate ſic vocant. Eadem his verbis Bellonius. Aſtacum Maſſilienſes, vn Ligumbault, Genuenſes Lombardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Aſtaci appellationẽ adhuc retinuit. Conſtantinopolitani Liczuda, vel Lichuda appellant. Hiſpanicè Cammaron dicitur. Germanicè Humer. Polonicè Kakmorski. Hungaricè Rack. Anglicè à Creuyſe of theſea. Nam Lopſter Anglorum Locuſta eſt, vt ſcribit Zographus, non Aſtacus: quanquam Eliota diuerſis locis, Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Quidam apud Anglos

[e] Odyß.α. Etymum.

Aſtacum Crabbe fiſhe appellari ſcribunt. Sed hoc nomen nimis generale cùm ſit, potiùs omnibus Cruſtaceis conuenire cenſeo. Crabbe enim Cruſtata omnia apud Belgas, Germanos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer. E

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

PLVRA ſunt Aſtacorum genera. Differunt magnitudine & loco. Ab ea alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam fluuiatilia: quæ duo tantùm inuenio. Marinorum autem tria nouimus: maximũ; quod quibuſdã Leo eſt, & Elephantus Plinij: minimũ, & quod mediũ inter vtrumq; magnitudinẽ habet, generis ſui nomine inſignitum, & cuius hanc deſcriptionem nobis tradidit [a] Ariſtoteles. Differt Gammarus à Locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non multis. Et paulò pòſt: Gammaro, inquit, color, quod ex toto dixerim, nitet: nigriſq; maculis diſperſis euariat. Pedes inferiores ad grandes vſq; diſpoſiti octo, tum grandes ipſi longè maiores, extremaq; parte latiores, quàm Locuſtæ habentur: ſed non ſpecie eadem, dexter enim ſuum extremum latum & oblongum, & tenue habet: ſiniſter craſſum & rotundum. Vterque tamen ſciſſus in extremo, perinde vt maxilla tam infrà, quàm ſuprà dentatus eſt. Verùm dexter puſillos ſerratoſq; dentes continet omnes: Læuus primos ſerratos, intimos velut maxillares, ſcilicet parte inferiore quatuor, & continuos: ſuperiore tres non continuos: vterque tamen partem mouet ſuperiorẽ, ad inferioremq; aſtringit. Blæſus item vterque ſitu inferiore, tanquam nati ad capiendũ, premendumque. Duo ſupra eos grandes habentur: alij hirtiuſculi, paulò ab ore inferiores: mox branchię os circumdant, non ſine hirſutia frequentes, quas aſſiduè mouet. Flectit, atque in os adducit duos illos hirtiuſculos pedes. Surculi etiam graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoq; duo vt Locuſtæ, ſupra quos cornua breuiora, tenuioraque, quàm Locuſtæ. Quatuor item alia adſunt cornua, ſpecie quidem duobus illis ſimilia, ſed tenuiora & breuiora. Super hæc oculi conſtituti ſunt parui, craſſiuſculi, non vt Locuſtæ maiuſculi. Frons quaſi quædam acuta & aſpera, ſupra oculos extat latior, quàm Locuſtæ. Denique facies acutior & pectus latius quàm Locuſtæ, totumq; corpus mollius, & carnoſius. Pedum autem octo numero pars ſciſſa in extremo bifurcatur: pars deſinit indiuiſa, quatuor enim bifurces ſunt, reliqui quatuor ſimplices ex toto pertendunt. Quod aũt collum appellant, quinq; partium foris eſt: & ſextum latius, illud ſitum loco nouiſſimo habetur, tabellis continuatum quinque, interiora verò in quibus fęminæ prius pariunt, quàm fœtum edant, hirtiuſcula quædam quatuor continentur, quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues, arctæq; eminent ad exteriora. Pectus corpuſq; totum læue eſt, non more Locuſtarum aculeatum, & aſperum; verùm in pedibus magnis aculeos partis exterioris maiores eſſe manifeſtum eſt. Hactenus Philoſophus, qui rurſus ſubdit, alterutrum forcipem ſemper eſſe grandiorem, nec vnquam parem vtrumque viſum fuiſſe. Hoc & [b] alibi tradidit non ſine ratione his verbis: Gammari ſoli non certum, ſed alterutrum æquè, vt ſors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fęminæ. Cauſſa cur forcipem habeant, quòd ex eo genere ſint, quod forcipem habet. Cur alterum grandiorem incertè; quòd non integrum ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat, vt quod ad aliud deſtinatum eſt, eo non eodem, ſed ad greſſum vtatur. Aſtacum ſanè non nouit Cardanus dum eum ſine cauda depingit, cancrum conſtituens, cùm quid Cancer ſit ignoraſſe videatur. Nam, vt contra eum dicebat Scaliger, ſi Gammarum hoc eſt Aſtacũ vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudã. Cæterùm ad reliqua quæ ſuprà ex Ariſtotele attulimus, examinanda pergamus. Deſcriptionem hanc Aſtaci nobis exhibuit Bellonius, parum ab Ariſtotelis diuerſam; Aſtacus à Carabo non magnitudine tantùm (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Aſtacus ex rubro fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo, Aſtacus extentos & forcipibus dentatos, partemque mouentes ſuperiorem aſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter prætendit, intus concaua, ſub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora: ſuper

Marginalia: [a] *Hiſt. 4. c. 2.* — Aſtaci cõmunis deſcriptio. — Color. — Pedes. — F — Dentes. — Oculi. — Frons. — G — Vt à Locuſta differat. — Collum. — Pectus. — Forcipes. — [b] *De par. 4 cap. 8.* — H — Cardani error. — Deſcriptio ex Bellon.

A ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſciuſculi, non autem, vt Carabi maiuſculi. Læuem habent coſtam ſine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habēt, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps hoc eſt vſque ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commodè vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius ſanè deſcriptioni non conuenit eius icon, vt non ſine ratione ipſum Rondeletius carpſerit. Nam in Aſtaco quē depinxit, quaterni pedes biſulſi non ſunt, imò nulli, ſed oēs articulis tantū intercepti, & in vngues ſiue πλῆκτρα deſinentes. Et cùm Elephantum Plinij Aſtacum adultum exiſtimet, vnam ſcribēs eandemq; vtriuſque deſcriptionem eſſe, ſibi apertiſſimè contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Deinde duo brachia in eiuſdem Aſtaci delineatione binis articulis, ſingulisq; forficulis denticulata nuſquam comparent, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſſiora duntaxat, in ſingulos vngues, ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ

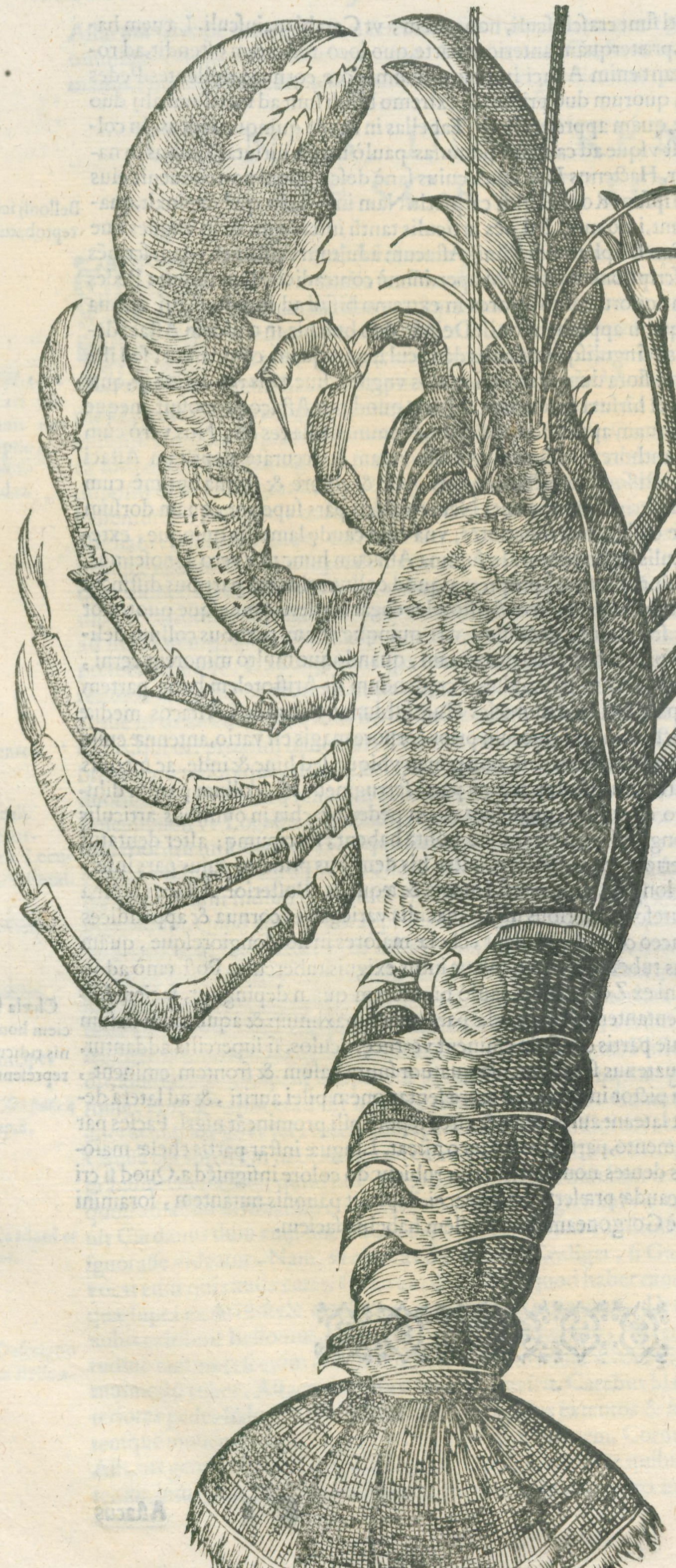
Bellonij icō reprobatur

B altera parte vel ſerrata, vel hirſuta ſpectantur. Quare quod pro Aſtaco propoſuit, neque Locuſtæ neque Aſtaci formam aptè refert, ſed potius commentitia res eſt. Nos verò cùm videamus apud nullum authorem hactenus extitiſſe veram & accuratè depictam Aſtaci figuram, hanc quàm exactiſſimè depictam damus. Hic & colore & forma optimè cum Philoſophi ſuprà allata deſcriptione cōgruit. Nam thoracis pars ſuperior, quam dorſum lubet appellare, itemque colli partes ſuperiores, vnà cum caudę lamellis quinque, exterius nigris & liuidis maculis diſtinguntur. In ſumma Aſtacum hunc pro vero agnoſcimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quòd collum eius ſex partibus diſtinctū depinximus, cùm tantùm quinque habere Ariſtoteles cogat credere, omneſque quotquot hactenus de Cruſtaceis ſcripſerunt doctiſſimi viri quinque etiam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multò minorem cerni, quàm in hoc Aſtaco noſtro, ita vt proculdubio credendum ſit Ariſtotelem hanc partem non annumeraſſe colli partibns, ſed thoracis. Huic ſubiunxi duos alios Aſtacos mediæ magnitudinis, ſed prædicto minores; quorum prior corpore magis eſt vario, antennæ enim quæ ſatis ſunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vbique, ſed hinc & inde, ac medius

C præcipuè brachiorum articulus, thorax ſupina parte ferrugineus eſt, collum partim dilutè rubet, partim cinereo eſt colore, quali ſunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aſpera tubercula per longitudinem ex ordine poſita habent, forcipumq; alter dentatus vtraque parte tùm ſuperiore tùm inferiore, alter his dentibus priuatus cuius pars inferna & ſuperna quamuis longior, tamen recta magis & æqualis. Poſterior Aſtacus ſupina parte nigricat, prona luteſcit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua & appendices quæ ori proſtant, mineaceo colore ſplendent, chelæ maiores in hoc longioreſque, quàm in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Poſtremò addidi Chelam Aſtaci marini ex Zoographo, paulò breuiorem quàm depingitur, faciem hominis ridiculam repræſentantem. Nam chelæ pars minor maximum & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis confinio eminent verrucę, oculos, ſi ſupercilia addantur. Superiorem partem, quatenus ſeu cornicula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alioue colore ſi pictor inducat, ad repræſentationem pilei auriti, & ad latera deſcendentis ita tamen, vt lateant aures: retro & circa tēpora pili promineāt nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maio-

Chæla faciem hominis ridiculā repreſentās

D ris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore inſignię́d a. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ præſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

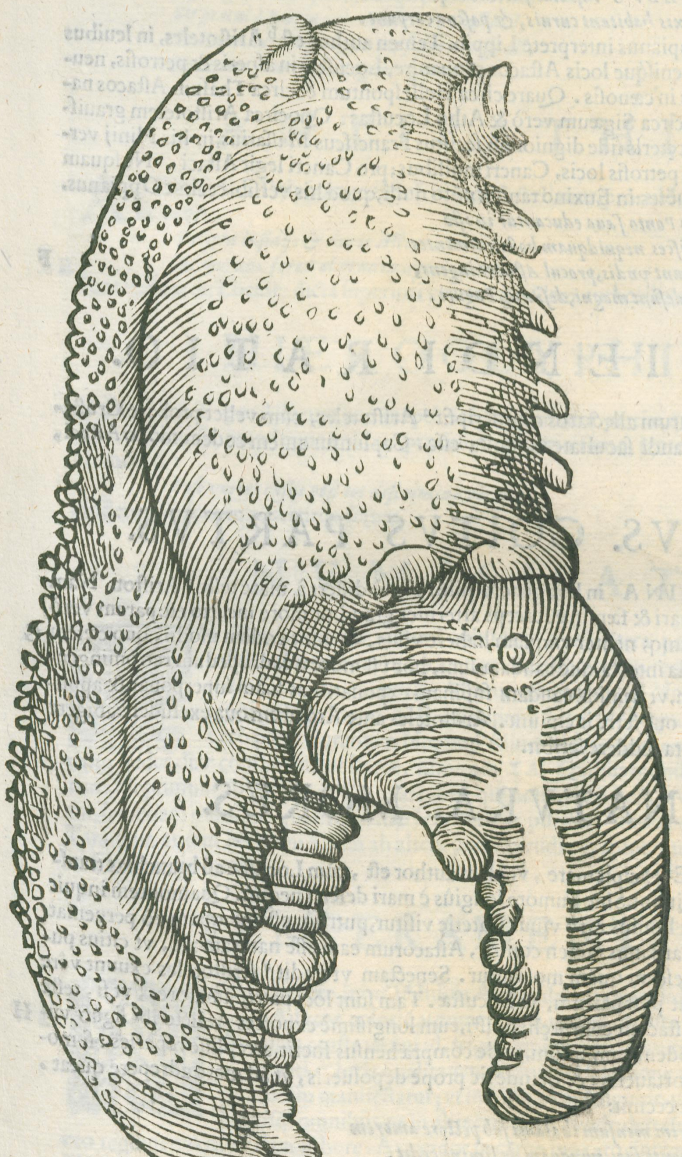


Aſtacus mediæ magnitudinis prior.





Chela Astaci marini ex Zographo.



LOCVS.

LOCVS.

CARABVS *inſidias faciens atq; Aſtacus acer*
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.
[a] Oppianus interprete Lippio. Tamen author eſt [b] Ariſtoteles, in leuibus terreniſque locis Aſtacos prouenire, Locuſtas in aſperis & petroſis, neutros in cænoſis. Quare circa Helleſpontum & circa Thaſum Aſtacos naſci; circa Sigæum verò & Atho Locuſtas. Quocirca Ariſtotelem grauiſſimum authorem & cęteris fide digniorem ſecutus Franciſcus Maſſarius, in his Plinij verbis, Locuſtæ degunt petroſis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Aſtaci. Nuſquam non in Oceano frequẽtes: in Euxino tamen põto nulli, quod his verſib. cecinit Oppianus.

[a] 1. Halieu. [b] H.5.c.17.

Noxia non Ponto ſæua educantur in iſto
Et parui piſces nequidquam hoſtile timentes
Securi degunt vndis, procul Aſtacus ingens,
Polypodes deſunt magni, deſuntq; Paguri.

CAPIENDI RATIO.

EOS odore eſcarum allectatos capi, ſcripſit [a] Ariſtoteles, cùm vellet probare Cruſtata omnia odorandi ſacultate inſignita eſſe. Capiuntur autem eodem modo Aſtaci, quo Carabi.

[a] Hiſ.4.c.8.

SEXVS. COITVS PARTVS.

FÆMINA in hoc genere nihil planè differt à mare teſte [a] Ariſtot. Nam & mari & fæminæ forceps alteruter grandior more incerto eſt: parem verò vtrumq; neuter vnquam habere viſus. Coeunt eodem modo, quo cætera cruſta intecta, quę caudata ſunt, hoc eſt more quadrupedum retromingentium, vt fæmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. A bruma iam oua ferre incipiunt. Ariſtoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, & abſoluta reddere ſcribit.

[a] H.4.c.2.

NATVRA. MORES.

ORE excipit mare, vt idem author eſt, cùm Locuſtæ ad branchias tranſmittant. Sine humore longiùs è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius rarò viuus Lutetię viſitur, putriſq; eſt antequam eò perueniat. Cardanus tamen contrà, Aſtacorum eam eſſe naturam ait, vt citius putreſcant quàm moriantur. Senectam vt tradit [a] Ariſtoteles exuunt vêre aut poſt partum, vt Locuſtæ. Tam ſunt loci patrij amatores, vt ſi, teſte [b] Aeliano, quem Aſtacum comprehendiſti, cum longiſſimè exportes, relicto ibi ſigno vnde ipſum cepiſti, eodem eum ipſum, vnde compræhenſus fuerit, arrepſiſſe reperies: ſi modò ita ex mari exportaueris, & deinde ſic propè depoſueris, vt ad mare adrepere queat. Quæ [c] Opianus ſic cecinit:

[a] H.8.c.17. [b] De anim. 8.cap.22. [c] Halieut.1.

Aſtacus im menſum thalami ſub pectore amorem
Condit ſponte ſua, nunquam de limine cedit,
Inuitum ſi quis piſcem traducate in altum,
In propriam ſubito geſtit remeare cauernam.
Et cupit & quærit illo ſaltare profundo,
Ex quo piſcator cymba linoq; fugauit,
Non alios ponti non vult habitare receſſus,
Non aliam quærit patriam, ſed ſæpè penates
Demiſſos repetit, conſuetaq; ſaxa reuiſit.

Sic dulcem

A

Sic dulcem patriam gentes cupiere natantum,
Et pontum & natale solum, quod stillat amorem
Illis, & pectus spargit dulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius misero, si longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tolerare coactus?
Exilium durumq́, iugum perferre necesse est,
Externas inter gentes ignotaq́, rura.

ANTIPATHIA.

ASTACVS Polypum extimescit, vt ait [a] Aelianus, proculdubio ex [b] Oppiano qui sic canit:

Polypus insidijs & duris Astacus armis
Et muræna ferox alterno marte domantur.

B Sunt eadem de Locusta dicta superiori capite ex eisdem authoribus.

[a] 6. de animal. c. 22.
[b] Halieut. 2.

HIEROGLYPHICA.

POTEST per Astacum non ineptè designari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis sit quandoque sedibus, proculque à patrio fumo, tamen veluti Vlysses apud Homerum:

Post varios casus post tot discrimina rerum

eandem in patrium reuertitur solum.

Amator patriæ.

NVMISMATA.

C IN Tarentinorum nummi cuiusdam æneì altera parte Neptunus Nereo insidet, dextera manu tridentem, sinistra scutum tenens, infra autem Nereum Carabus, aut potiùs Astacus cernitur, suprà Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ ΝΕ inscriptæ, à tergore Neptuni ΤΑΡΑΣ, altera verò parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo insidentem, infra cuius pedes duæ conspiciuntur literæ, nimirum ΣΑ. Quibus omnibus significare voluerunt, Neptunum ab eis pro deo tutelari coli, qui non modò belluis illis marinis dominatur, sed etiam omnibus qui in ipso mari continẽtur, piscibus vilioribus, Crustatisq; etiam. Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quòd ipse nomen vrbi, ac fluuio imposuerit.

TEMPERAMENTVM.

D NON defuere, inquit [a] Iulius Alexandrinus qui calido temperamento statuere Astacos, coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahunt. At qui in crusta tãtùm id, frigida quippè, sed cum terrestris alicuius parte, operati caloris qualitatem accipiens detersione multa, rubri id coloris aspectu manifestatur; vt in iride, vt in sanguine, vt hic in Astacis, Crustaceisq; omnibus, vt in alijs omnibus, vnde detersus appareat in crustaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne suus atq; integer maneat. Hactenus ille. Frigidos verò, & humidos esse temperamento testatur Simeon Sethi.

[a] De salub. 15. c. 8.

VSVS

E

VSVS IN CIBIS.

ASTACI omnes marini, tàm maiores quàm minores carne prædura sunt prediti, vt Crustata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo concoquuntur, tardeq; descendunt, ac ventrem reprimunt: At ritè confecti & præparati non imbecilliter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui posse ait presertim magnos: paruos enim faciliùs cōfici celeriusq; descendere: caudas eorum (hoc est crura) difficiliùs etiam concoqui, crassiorisq; esse succi: idcircò condimentis calidis emendari, & ab eorum esu vinum vetus & rubellum potari. Interest etiam vbi capiantur in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius siue Phrynicus, siue Aristophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna
Diligete.

F

Qui autem magnos amat, ex Alexādria portari curet, si propè eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Astaci insipidiores, & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cùm ederem nullius pretij mihi viderentur. Fortè Cardanus non benè coctis, nec benè conditis vescebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Astacum inter cæteros pisces lautiores, in Attico quodam conuiuio appositos ait. Mnesitheus assos elixis prætulit, & ideò clibano incoqui voluit. Non parum salsi habent succi, & minus tamen quàm testata. Fiunt etiam hysitia ex Astacis. Eximuntur enim apud [a] Apitium de sua testa, & in mortario conteruntur cum pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hysitia plassantur & formantur.

[a] *Lib. 2. c. 1.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

Ad Cardialgiam.

TYMPANICIS Astacum raro, & solius voluptatis gratia offerre iubet Trallianus. Podagricis quoq; prohibebitur, præsertim si ex pituitoso humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Astacis generari idem Trallianus author est. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facile corrumpatur, & acribus mordacibusq; humoribus resistat. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, Squillas & Cācros interdicit, Astaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dysentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Ostracoderma, & Astagines optimi cibi esse tradit. Putat Bellonius per Astagines eum Astacos intellexisse. Ex eorum chelis nautæ salina sua conficiunt, in quibus sal in piscatione reponunt, Apud Belgas talis chelarum vsus est. Aedes cùm tam amplæ sunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulsum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab ostio sitis tabulato aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo crassiusculo, per domus penetralia si quæ sint obuia deducto ad osteum vsque, quo pertuso filo chelam Astaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cùm quispiam pulsare tintinnabulum cupit.

G

DE LEONE, SEV ELEPHANTO. Cap. IV.

H

ÆQVIVOCA.

Rex Leo dictus. Leo animal quadrupes quale. Serpēs Leo.

LEONIS vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam, mirorq; quod scribit Isidorus: Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quòd sit princeps omnium bestiarum. Est autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferocissimum & generosissimum, vno excepto homine, præcipuè cùm colla armosq; vestiunt iubæ, quod ætate accidit. Est etiam nomen sideris cœlestis apud Latinos & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci signorum. Serpens etiam quidam sic vocatur, alio nomine κεγχρίνης dictus Nicandro.

A [a] Nicandro. Λέων dicta fuit Elephantiasis etiam apud Areteum; At λέων κρηνοφύλαξ, Leo fontis custos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies super fonte eo, ex quo aqua efferebatur, ἐν ταῖς πρὸς ὕδωρ δίκαις teste Polluce, cui etiam λέων dicta fuit tremendæ saltationis species, ab Athenæo tamen inter ridiculas saltationes recensetur. Denique λέων est nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes est omnium ferè animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus opera fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum qui Latinis lepra dicitur.

[a] In Theriaca.

Elephanti æquiuoca.

SYNONYMA.

B PLERÆQVE nationes, vt inquit Gillius, etiamnunc Leonem nominantes Astacum, arbitrantur Leonem esse Astacum. Massilienses enim & Leonem & Astacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoque vtrosq; Leones, quamuis etiam sint qui distinguant, maiorem Astacum hoc nomine appellantes. Plinius etiam separatim de Astaco & de Leone tractat: & Athenæus vtrumque distinguit, cùm inquit Astaco Leonem maiorem esse. Belgæ Leonē marinum appellant Ondocht. Neapolitani, inquit Gilius, genus quoddam Crustatorum etiamnunc Elephantum vulgò nominant: sed hunc ne, an alium appellent, iudicare non possum, cùm piscem non viderim, hæc ille. Platina à vulgaribus ideo Leonem dictum suspicatur, quòd Leonis terrestris animalis colorem similitudinemq; quandā habeat: quam cùm ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

C ELEPHANTVM Plinij eundem facit [a] Bellonius cum Leone, nec ab Astaco grandi distinguit, vt ex eius hisce verbis apertissimè declaratur. Plinius, inquit, Elephantum marinum sic depinxit, vt eius delineatio Astaco planè conueniat. Inter marina, inquit, sunt Elephanti Locustarū generis, nigri, pedibus bisulcis. Ego verò pro pedibus bisulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinq; subsequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis, singulisq; forficulis dēticulata, quæ in Astacis cernimus. Nam singula grandia Astaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus bisulcis armata sunt. Quamobrem adultum Astacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuisse crediderim, nam Astaci quanto maiores exeunt, eò nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum est Græcos Astacis grandibus nomina immutasse, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluisse. Nam & Aelianus eam descriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Oppianus.

[a] Li. 2. aquatil. cap. 3.

Leo Plinij & Elephantus idem.

Τῶν ἤτοι κρυόεστι λέων, βλοσυρή τε ζύγαινα,

Quod sic Lippius vertit.

Magno horrore Leo, post hos horrenda Zygena.

D [b] Aelianus Leonem marinum Locustæ similitudinis esse scribit, sed corpore magis tenui ac gracili: brachiaque habere tum maxima, tum Cancris similia: & cœruleo colore esse, subnigrisq; distingui maculis. Constat igitur Leonem eundem esse piscem quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui nostras Escreuissas Leones esse putant; hæc Bellonius. Sed cùm verba Aeliani integra non adducat de Leone, imò quædam etiam omittat » quæ scitu fore digna iudicaui, ea hîc subiungam: Marinum Leonem inquit, Locustæ simi- » lem esse scio, præterquam quòd tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua crustarum sua- » rum parte cœruleus (ceruleo colore est & subnigris maculis distinguitur, Gillius.) Ignauus » est, (νωθής) Forcipes illius maximæ, Cancrorum forcipibus figura similes sunt. A piscato- » ribus benè peritis, membranas quasdam habere dicitur appēsas ex testis & colligatas, sub » quas subiectæ sint molles caruneulæ & teneræ, quæ Leonis adeps appellentur. Hactenus Aelianus. Iouius quoque Leonem Plinij ab Astaco non separauit. Rondeletius verò quidem Aeliani Leonem & Plinij Elephantum non distinguit: sed Plinij Leonem & Elephantum

[b] Lib. de animal. 14. cap. 9.

Athenæus correctus.

phantum diuerſos eſſe liquidò oſtendit, his verbis: Athenęus obiter tantùm ex Diphilo Leonem inter Malacoderma recenſuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, Ἀστακὸς, Κάραβος, Καρκῖνος, Λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ' ἐστὶν ὁ Λέων τοῦ Ἀστακοῦ. Ariſtoteles nullam omninò mentionem fecit. [c] Plinius nominauit tantùm. Cancrorum genera, Carabi, Aſtaci, Mæę, Paguri, Heracleotici, Leones. Libro 32. cap. 11. notam addit, qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit quorum brachia Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Ex quibus verbis quiſnam ſit verus Leo, poſt longam diligentemque omnis generis Cruſtatorum inueſtigationem certò me cognouiſſe exiſtimo, qui cum minimè cõtemnendus, imò ſpectatu digniſſimus eſſe videatur, paulò fuſiùs qualis ſit exponam. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo, vt arbitror, quò coloratus eſt dum viuit, & è mari captus educitur, & quòd hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis eſt, ſed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiuſculos, quorum ſciſſura maior quàm in vllo alio Cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in Elephantis ſunt loco brachia villis veſtiuntur & aculeata ſunt. Pedes tres qui proximè brachia ſequuntur, longiores ſunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis neque pilis munitus. Præterea ab Aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum Locuſta cõuenit. Vtrinque cornua duo longiſſima tenuiſſimaq; habet, item alia in fronte breuia, inter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hæc ſunt oculorum propugnacula, qui cornei ſunt & prominent. Corpus totum vndulatum eſt, inſtar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in Aſtacis in pinnas quinque deſinit, ſed lineis magis diſtincta. Captus Leo circa Lerinum inſulam (quę nũc inſula D. Honorati dicitur) nõ procul ab Antipoli, ad me miſſus eſt. Hęc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs Cancris ſimilibus, Locuſtæ corpore, Leonem eſſe, quem depinximus, facilè iudicabit. Ex Cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirſuta, forcipata: corporis Locuſtæ figura longa eſt, cauda ex tabellis conſtat, dorſum aculeatum, quæ in Leone noſtro expreſſa ſpectantur. Non minus abſurdè de Leone, quàm de Aſtaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quemadmodum Aſtacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuiſſe credit: ita Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam Aelianus, inquit, eam deſcriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Eſto idem ſit Leo Aeliani, & Elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem eſſe Plinij Elephantum & Leonem? Sic enim ille concludit. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè diſtinxiſſe? Nam cùm Plinius de Elephantis dixiſſet, paulò pòſt Leones ſubiunxit, & notam diuerſam addit: quorum brachia, inquit, Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Alius eſt igitur Plinij Elephantus, alius Leo quem hoc capite expreſſimus. Hæc omnia Rondeletius, ex quibus vt dixi apparet, eum conſentire cum Bellonio, quod idem ſit Aeliani Leo, & Plinij Elephantus: ſed alium eſſe Plinij Leonem, ab eius Elephanto manifeſtè declarat. Quid in tanta controuerſia ſenſerit Cæſar [d] Scaliger, nobis non aperuit eo in loco vbi Cardanum docet, quot ſint Cruſtatorum genera, & quænam: ſed alio in libro ſuo nobis ſuam ſe declaraturum ſententiam eſt pollicitus. Prædicto tamen loco fatetur, ſe vidiſſe Aſtacũ, cuius brachium puerilis brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Aſtacum à Leone aut Elephanto diſtinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem Aſtaco maiorem eſſe ſcripſit, ſed aut forma, aut nullo diſcrimine per Aſtacum & Leonem idem intelligens. Eſt apud me Aſtacorum genus inſigni conſpicuum magnitudine, qua à vulgari differt Aſtaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rõdeletij Leone, ſi eius iconi, quam noſtrę appoſuimus, fides aliqua ſit habẽda, magis diuerſum, quàm ipſe Aſtacus, cuius imaginem ſuperiùs ſpectandam propoſui. Is igitur Brunduſij captus, ad me miſſus eſt ab Archiepiſcopo Brunduſino. Leonem vulgus adhuc ibidem vocat, eſt autem magnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua ſe conſpexiſſe refert Iulius Scaliger, ſiniſtrum autem multò tenuius. Quod miror Rondeletium in ſua icone non expreſſiſſe; niſi eius Leo hoc in ſe habeat proprij, vt eadem ſit vtriuſque brachij granditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cùm ſit ex Aſtacorum genere, qui alterutro brachio ſemper differunt. Erant etiam noſtri Leonis huius chelæ tuberculis interius ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone deſunt. De colore eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem cruſta eius tantùm exempta carne ad me miſſa fuit, quę iucundè rubebat, vndè conijcio, coctã antea fuiſſe. Plinium, vbi Elephantum

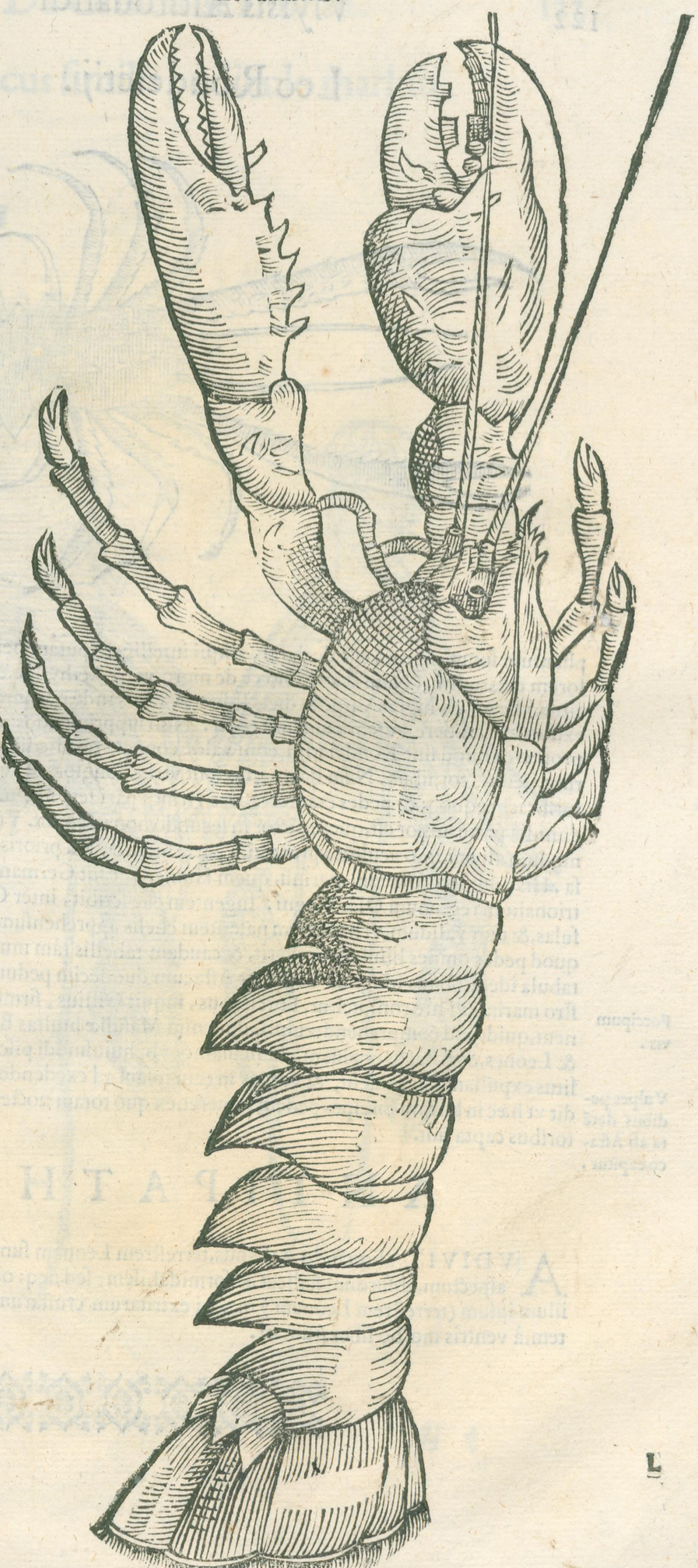
[c] Lib. 9. cap. 31.

Leonis Rõdeletij deſcriptio.

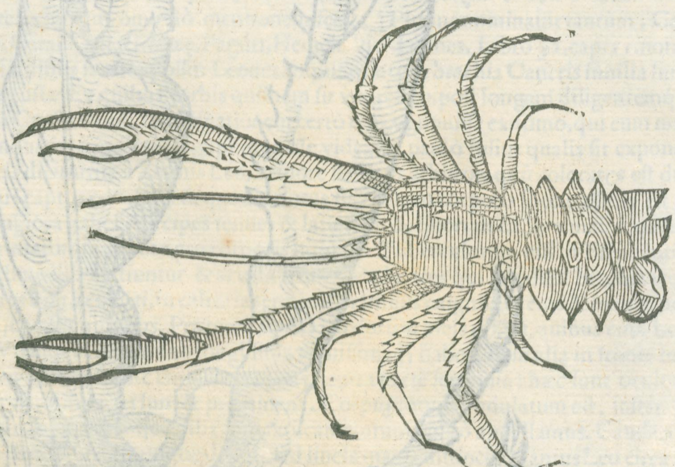
Cauda.

Contra Bellonium Rõdeletius.

[d] Exer. 245.



Leo Rondeletij.



phantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqui intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatū. (Nam κυανὸς Græcè de nigro, vt de Aethyope, & cæruleo, vt de mari dicitur,) ſic violas nigras Virgilio dici. Iidem Aſtacos inde purpurei & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cùm ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quòd ſint Rondeletij Leoni valdè congeneres. Pedibus enim ac brachijs differunt, itemq; cornibus. Nam hæc multo ſunt vtriq; longiora, ita vt vltra chelas protendantur. brachia quoq; & pedes craſſiores, tres vtrinq; pari ferè magnitudine, quippè poſterior dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſq; etiam brachia admodum aſpera, imò aculeata præſertim parte interna, ſed prioris maximè hirſuta & piloſa. His adiungo Aſtacum marinū, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai Magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades & Hebrides inſulas, & tàm validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tàm multis conſtruxerit. In eadē tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hîc conſpicitur. Forcipibus, inquit Gillius, firmiter Aſtaci & Leones retinent, quidquid comprehenderunt. Cùm enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamq; vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piſcatoribus capta fuit.

Forcipum vis.

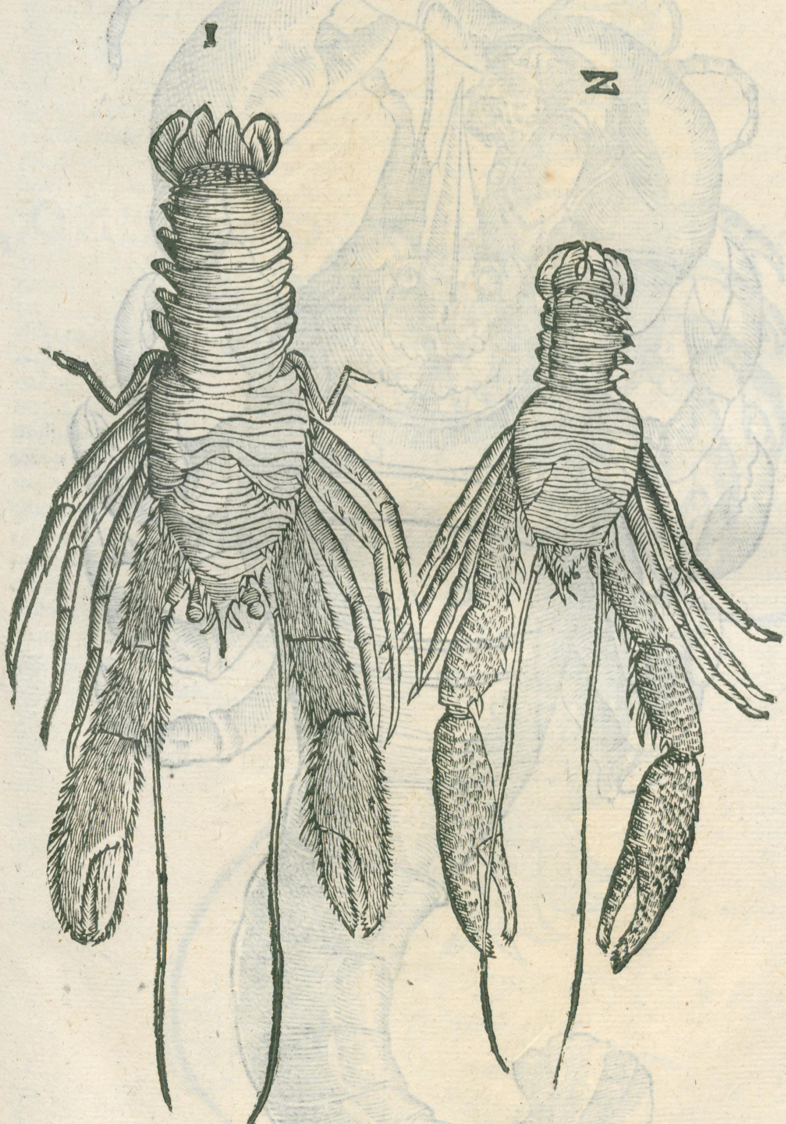
Vulpes pedibus detē ta ab Aſtaco capitur.

F G H

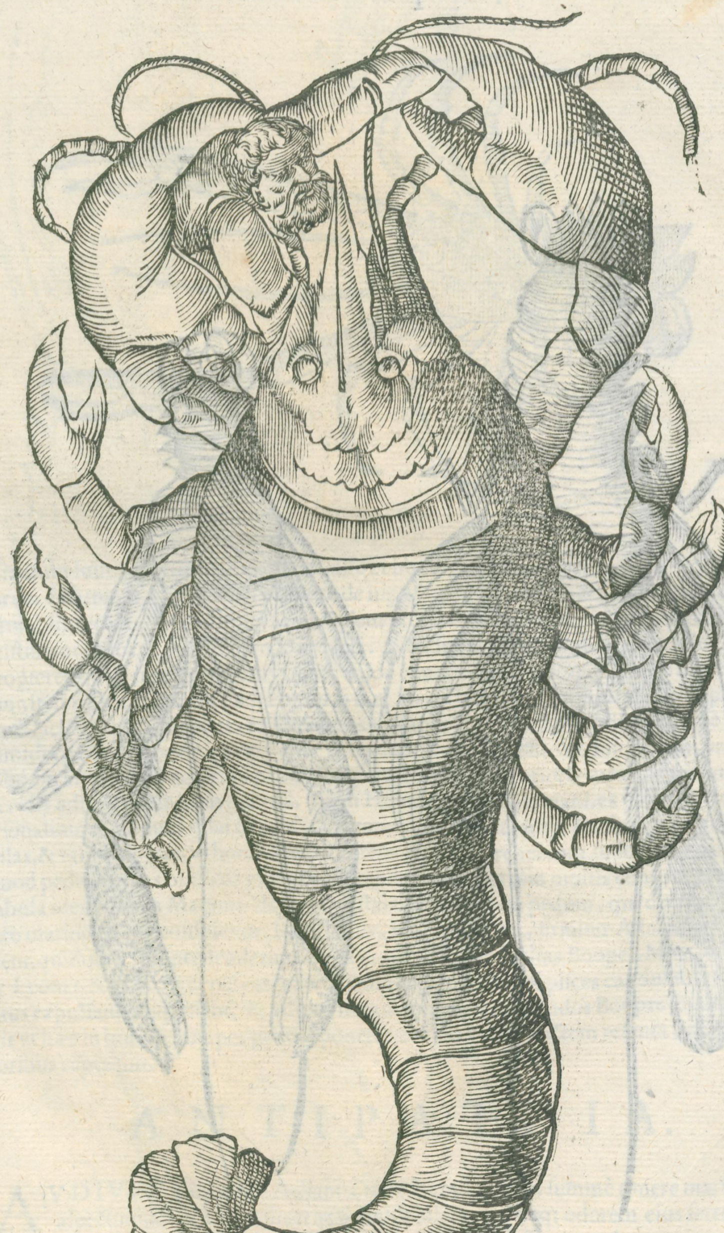
ANTIPATHIA.

AVDIVIT aliquando Aelianus, terreſtrem Leonem ſummè timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem; ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

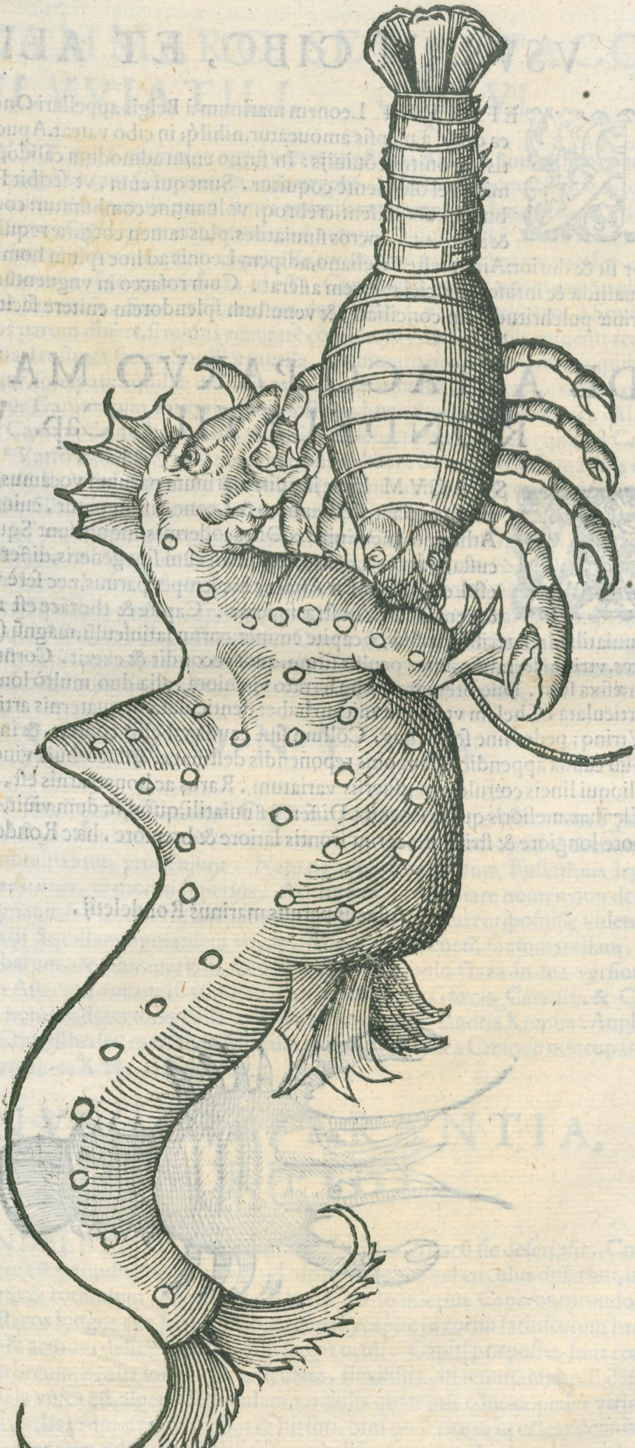
Aſtacus ſimilis pediculo marino.



Aſtacus marinus, qui hominem apprehenſum ſuffocat.



Astacus duodecim pedum, qui deuoratur à Rhinocerote marino.



VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

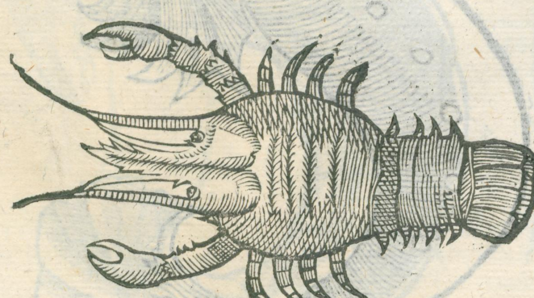
REFERVNT Leonem marinum à Belgis appellari Ondocht, propterea quòd à mensis amoueatur, nihilq́; in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur cõuiuijs: In furno enim admodum calido, sine aqua, liquamine vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum, vt scribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur: coqui item ex aqua & aceto, vt Cancros fluuiatiles, plus tamen coctur æ requirere, quòd crassior sit & durior: Aiunt teste [a] Aeliano, adipem Leonis ad hoc ipsum homines adiuuare, vt squallidæ & infuscatæ faciei nitorem afferat. Cum rosaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliare, & venustum splendorem enitere facit.

[a] *De anim. 14. cap. 9.*

DE ASTACO PARVO MARINO RONDELETII. Cap. V.

ASTACVM hunc inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephãto & Leone distinguatur, cuius solus quòd sciã, Athenæus meminit. Ex Ostracodermis, inquit, sunt Squilla, Astacus, Locusta, Cancer, Leo: quæ eiusdem cùm sint generis, differunt: maior autem est Leo Astaco. Est Astacus hic semper paruus, nec ferè vnquam magnitudinem picturæ nostræ superat. Capite & thorace est rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciso, è capite eminet cornu latiusculũ, magnũ si totũ corpus spectes, vtrinq; serratum, inter oculos situm, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa sunt. Duo breuiora cornu serrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam; quaternis articulis connexam. Vtrinq; pedes sine forficibus. Collum siue cauda tabellis constat, & in pinnulas desinit. Sub cauda appendices sunt ouis reponendis destinatæ. Astaco huic viuo corpus rubescit, alioqui lineis cœruleis transuersis variatum. Rarus ac bonæ carnis est, firmiorisq́; quàm Elephas, melioris quàm Locusta. Differt à fluuiatili, quòd; sit dum viuit, colore fusco, corpore longiore & strictiore, cornu frontis latiore & breuiore. hæc Rondeletius.

Astacus paruus marinus Rondeletij.



DE CAM-

A

DE CAMMARO, SEV ASTACO FLVVIATILI. Cap. VI.

SVNT, qui Cammaron apud veteres nostrum Astracũ fluuiatilem, quem vulgò vocant Gammarum, esse negent. Ab hac enim quæstione capitis initium sumemus, quam suprà promiseramus nos explanaturos, ac discussuros. Quid igitur erit κάμμαρον? nunquid Squilla est? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ τι (ἐστὶ) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον: id est. Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sanè vt dicam cum doctissimo Cæsare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, si minus accuratè consideres. Diligentiùs intuenti recognoscetur Gammari rostrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati: Squillæ vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipsa tota compressior. Puto igitur Gammarum antiquis fuisse nostrum hunc fluuiatilem Astacũ. Alioqui si is non esset Cammarus, nullo nomine ab antiquis designaretur. Non enim est Cancer fluuiatilis. Et [a] Varro cùm iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et [b] Galenus aliud fecit ab alijs omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Astacis & Squillis differret; enumerat enim inter Crustata ἀστακοὺς καὶ παγούρους, καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας. Non est igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putaut. Plinius quoque Cammarum à Squilla distinxit. Nam quodam [c] in loco, vbi sex & septuaginta piscium genera recenset, Cammarum enumerat, cùm postea Squillam eodem capite pronunciet. Non sunt etiam hac tempestate audiendi medici, qui Astacos nostros, fluuiatiles Cancros existimant, cùm Cancris sit corpus rotundum teste Aristotele, & cauda non extensa, sed corpori applicata: Astacus verò sit corpore longo Locustis simili, quòd capite collo ac tabellis sit distinctus.

Cammarõ antiquorũ num Gammarus fluuiatilis.

[a] Lib. 3. de re rust.

[b] Lib. 3. de alim. facul.

[c] L. 32. c. 21.

B

C

SYNONYMA.

IN fluuijs itaq; istiusmodi Crustata, quę à marinorum Astacorum figura, Astaci fluuiatiles, Καμμαρίδες à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominantur, proueniunt. Nam non benè apud eum Eustathius legit κάμμοροι, vt monui superiùs. Aristoteles ijs peculiare nomen non designauit, sed inter Crustata minutiora, quę nomine carent, posuisse videtur. alij Squillam fluuiatilem vocant: Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo postremo vecabulo Gaza in sua versione apud Aristotelem Astacum vocauit, Latinumq; fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranidia, à Caride nomine detorto, appellatur. Gallis Escreuisse. Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuise, Crauysshe. sed marinum Astacum etiam Angli à sea Creuyse nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illiricè Kak.

D

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

RONDELETIVIS nobis suum fluuiatilem Astacũ sic descripsit. Corpore est rotundo (terete. nã vt cylindrus & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. & ipse Rondeletius paulò inferiùs Cancros rotundos, Astacos longos esse scribit: Zoographus.) capite in cornu latiusculum breue & acutum deficiente, sub quo latent oculi. Capiti præposita sunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili desinentia. Vtrinq; chela vnica est, aspera, denticulata, articulis quaternis cõnexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi sunt & hirsuti, bini posteriores in calcar desinũt. Posterior corporis pars quæ collum appellatur, sex tabellis cõstat, cauda pinnulis quinq;,

media ſcuti formam refert, & articulata eſt:vtrinq; duæ communi articulo,poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum,vt in Locuſta & Cancris.Carnis aliquid in ore & lingua. Sub cauda appendices ſunt,in quibus oua reponuntur. Diligens etiam in ſuo deſcribendo fuit [a] Bellonius.Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere,ſic inquit: Nam eius biſurca brachia duabus tantùm articulationibus intercipiuntur,quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; vt Cammarus quinis tabellis loricatam,pinnulaſq; in extremo quinas habet:ambobus(Aſtaco tùm fluuiatili,tùm marino) idem ferendi & excludendi modus: iiſdemq; ambo cornibus,dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs & externis partibus præditi ſunt,quod idem de internis dicere par eſt.Porrò Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunq; ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credunt: ego verò eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tàm miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis & dentibus refertum, tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinq; in Cammaris ſpiraculum ſeu foramē ſub cortice ad latera oris videas,per quod aquam ore acceptam referunt.Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille.In his in primis controuerſum eſt,num branchias habeat. Nam [b] Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens non branchias,vt Gaza & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιώδη dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles:rectè VVottonus, veluti branchias.Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιώδη τὰ περὶ τὸ ςόμα δασέα καὶ πολλά. Ταῦτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego,inquit Zoographus,cirros potiùs quàm branchias aut βραγχιώδη has partes albidas dixerim. quid enim branchijs ſimile habent?non ſitum,non ſubſtantiam aut figuram,aut vſum.Motum dices ſimilem eſſe. Atqui verum nō eſt,quòd aſſiduæ moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cùm vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſſiduè,nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci aut affectu, tùm rurſus quieſcere prorſus.Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat:Tot,inquit,branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia,nec intrà,nec extrà aquam moueri vnquam vidimus.quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis natationiſuè eis adiuuentur:non ad cordis & caloris natiui refrigerationē:qui branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt,vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia in terra pulmone,ſic in humore eodem & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diù viuere nō poſſunt: Cancri verò plurimis diebus poſſunt.Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel alterutro quoq; die mutata,in angulo zetę noſtræ calefactæ, Sed neq; vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt,branchijs opus eſt Aſtacis.Vtrinq; enim ad latera oris per foramina quædā aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoq; obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi(vt nos diſtinximus)nec branchiarum nec foraminum,ſatis clarè, quibus reddatur aqua,in hoc genere meminit,cùm ſcribit: Τὰ μὲν οὖν μαλακόςρακα, οἷον οἵ τε Καρκίνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò antè autem dixerat,quòd non refrigerandi gratia,ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt,eam admittant,vt & Cete & Malacia.Item hiſtoriæ animalium 4.2. Τὴν δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ ςόματι πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τούτου μόριον οἱ Καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ. Ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſę plures quàm cætera habent.Quaſi verò hauſtam ore aquam aliundè Carabi,aliundè Cancri emittant:cùm in citato loco ex libro de Reſpiratione,vtroſq; eadem parte emittere clarū ſit: quare hîc etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoleli diuerſis nominibus,modò τὰ βραγχιοειδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna & noua ex ipſo Zoographo referre placuit. Mutim quoq; quæ ambit vndiquaq; ventriculum, non benè opinatur Bellonius eſſe hepar, quod tantùm ſanguine præditis animalibus datum eſt. Porrò de lapillis quos in ſe continet Aſtacus, dubitatur quo hæreant in loco, quoq; ſint numero. In magnis & an-

nosis

[a] Lib. 2. de aquatil. c. 3.

[b] Hiſt. 4. c. 2

An habeāt branchias.

Ariſtot. correctus.

Mutim nō eſſe hepar.

Lapilli Aſtacorum vbi.

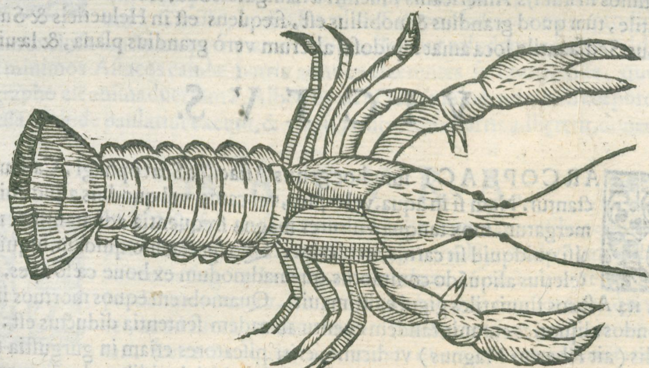
A nosis Aſtacis lapillum aliquando reperiri, in proximo ſupra forcipes articulo, audiuiſſe ſe meminit Zoographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (ſic Aſtacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice depoſito duriore mollem induere, lapideſq; tunc fieri maximos tradit, abſumpta materia corticis in lapidibus. Creſcunt eis, vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interiùs, in fœmellis præcipuè, cùm ſuphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugẽ quòd quaſi formam habeant oculi, vel Krebſtein. Hæc itaq; ſunt, quæ in Aſtaco fluuiatili conſpici poſſunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quòd Aſtaco fluuiatili omnia quæ dicta ſunt, ab authoribus adſcribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recentioribus duo conſtituuntur, magnitudine potiùs & loco, in quo degunt, differentia, quàm figura corporis. Minores vocant ſaxatiles, lapidoſos Cancros Albertus, propterea quòd ſub lapidibus degant, apud Germanos & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs, & Thulkrebs: parte ſupina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaq; rubeſcunt, ſed partim albicãt.

Genera Aſtacorum duo. Saxatiles quales.

B Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs ſimpliciter, ab Heluetijs Edelkrebs, hoc eſt nobiles, quòd in nobilium patinis ſint frequentes. Hoc ſuperiùs deſcripſimus ex Rondeletio & Bellonio: qui etiam obſeruauit in Pado captos rotundiori eſſe corpore magiſq; crenato, quàm in Sequano, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Aſtacorum obſeruaui genera, ſi color diſcrimen faciat. colore enim tantùm differunt, & non alia quapiam quod ſciam parte. aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obſcurè nigricante colore eſt. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo eſt colore, cum eo quem Zoographus depixit, & maiorem Aſtacum appellat idem, ſi iconi fides ſit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda & corpore, quod latius & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cùm eiuſdem ferè ſint magnitudinis, vnica icone oſtenduntur. His adiungo iconem aliam quæ prona parte monſtrat oua, vt collo annectantur.

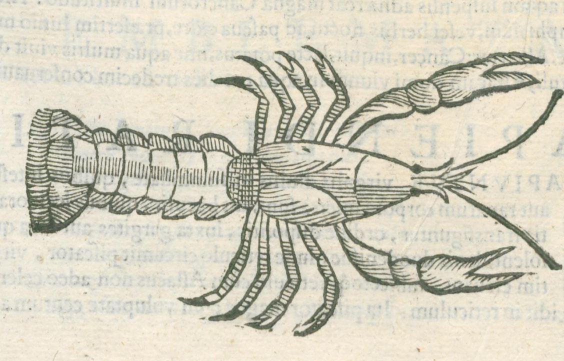
Aſtacus fluuiatilis alius.

C

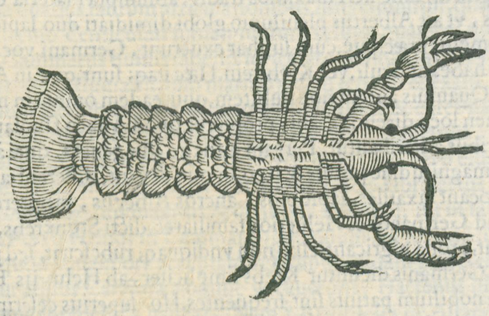


D

Aſtacus fluuiatilis alius.



Aſtacus fluuiatilis alius prona parte pictus. E



F

·LOCVS.

VBIQVE in Europa ſicubi non deſunt fluuij torrentes, riui aut lacus abundant, tamen in Hiſpania, licèt non deſint flumina, inueniri negantur. In Gallia contra frequētiſſimi ſunt, & maximi, maximè verò in Pannonia; vbi carri multi onerantur eis exportandis aliò. Viennæ Pannoniæ ſuperioris ſupra triginta currus Aſtacis onuſtos non ſemel numerauit Iulius Alexandrinus in foro, quod ab hiſce Gammarium vocant. Nouus Orbis dictus etiam minime ijs caret: Quin optimos in fluuijs Americanis inueniri à nauigatoribus relatum eſt. Vtrunq; genus tùm ſaxatile, tùm quod grandius & nobilius eſt, frequens eſt in Helueticis & Subalpinis regionibus. Sed ſaxatile loca amat lapidoſa: alterum verò grandius plana, & læuia, & terrena. G

VICTVS.

SARCOPHAGI ſunt hoc genus Aſtaci, & Scatophagi. Cadaueraq; ſectantur. Nam ſi in aqua, vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquā vultures magna frequentia adnatant, nec recedunt niſi quidquid ſit carnis, arroſerint. Quo ſpectaculo quidam, inquit [a] Ronceletius aliquādo commotus, quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo Veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. Quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem ſententia diductus eſt. Cancer fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piſcatores etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degūt, carnes commedunt adeo, vt (quod Zoographus etiam eſt expertus) carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna Cancrorum multitudo. Aiunt quidam animal eſſe amphibium, veſci herbis, noctu ad paſcua exire, præſertim Iunio menſe: ranas etiam appetere. Albertus: Cancer, inquit, lacte potatus, ſine aqua multis viuit diebus. Zoographus, vt retuli, Aſtacum domi viuum in aqua per dies tredecim conſeruauit. H

[a] De piſ. flu. cap. 35.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſunt, aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfiguntur, ordine diſpoſitis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo cùm Aſtacus non adeo celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos

refert

A refert domum bene robustos, & viuaces ac magnos. nam parui ad escam sublimem non tam facilè accedunt: & vbi accesserint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos sic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fissis, & sic disponunt hos baculos per riuos, vt distent à se inuicem duarum vlnarum spacio aut circiter. Mox vbi accesserint Astaci, eleuant baculos, statimque altero reticulum subtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, nassæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alij iecur vitulinum dissectum in aliquot partes oleo frigunt, & in nassa suspendũt. Alij hircinum iecur bene assatum, camphora præparata (sic inuenitur in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant secundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & fertur picam quandam ab Astaco, quem secum in arborem detulerat, collo compressam ab eo perijsse.

SEXVS.

B MARES, inquit Albertus, in ea parte qua corpus ad caudam continuatur subtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fæminæ carent. Cauda etiam maris rotundior est, & planior, & spissior; fæminæ autem magis tenuis, & vacua & lata, quasi compressa. Et alibi, mares à fæminis non differunt: nisi quòd fæminæ membra maiora sunt: & coopertoriorum siue tunicarum (tabellarum) in cauda, distantia est maior in fæmina.

COITVS, PARTVS.

EODEM autore in coitu mas primùm ascendit supra dorsum fæminæ: ea verò mox se supinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando se ad eam sine egressu ouorum. Oua pariunt per anum, per quē etiam excrementa reddunt. Neuter verò sexus membrũ habet, quod in coitu intrét corpus alterius, sed per applicationem portarum (meatuum) coeunt. Christophorus Encelius Saluendensis ore coire prodidit. Cardanus iam exclusa iuncta corpori manere scribit, donec excludantur fœtus. Idemque C meminit minimos Astacos caudæ matris adhuc adhærentes se conspexisse, quod etiam à Zoographo est animaduersum. Albertus ait: Oua fæminæ primò in corpore sunt valde cõpressa: deinde paulatim exeunt, & virgulis sub cauda curtis adhęrent, donec cõplentur.

NATVRA.

TESTAS seu crustas & hi singulis exuunt mensibus: quo tempore lapillos in capite multo grãdiores gerunt. Hyeme latẽt mensibus quinq;; nam eius frigore læduntur admodum. Crustam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad litora prodire: æstate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoque sentiunt, quemadmodum Crustata omnia, & Ostracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntque excarnes, plenilunio contrà pinguescunt, vt etiam vêre & autumno.

D

EMBLEMATA.

ALCIACI hoc est emblema *in Parasitos*.

Quos tibi donamus, fluuiales accipe Cancros:
Munera conueniunt moribus ista tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adest.
Sic tibi propensus stat pingui abdomine venter,
Pernicesq; pedes, spiculaq; apta pedi.
Cum vagus in triuijs, mensaq; sedilibus erras,
Inq; alios mordax scommata salsa iacis.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

TEMPERAMENTVM, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idq; vehementer: iudico ipſos frigidos & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in ſecundo. Caſtor Durantes frigidos in ſecundo ſtatuit, humidos in primo. Sunt quidam qui calidos putarint, quòd inter coquendum rubeſcant: quorum certè argumentum valde frigidum eſt. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi me apud Galenum legiſſe memini. Deinde ſi indicaret, cruſtæ tantùm naturam oſtenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus veſcimur, & de quibus iam eſt quæſtio. Nec omnium fluuiatilium Aſtacorum cruſtæ coctæ rubeſcunt prorſus: nam qui inter ſaxa lapidoſaq; loca habitant, cocti pallidiores ſua cruſta cernuntur. Coctione autem rubeſcunt cruſtæ: quia calor ignis partem terreſtrem in humido conſiſtentem deterget, dum in ipſam agit mediante humido.

VSVS IN CIBIS.

PRÆTER Chelas & caudam, nil in his eſt, quod commedas: atq; ea cùm ob frigidam intemperiē, tum etiam duritiam & craſſitiem malè audiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent, & longiore in ventriculo mora mandatis in caput frigidis, & humidis vaporibus ſoporem inducunt: cocta nihilominus ſatis nutriunt, & ſanguinem ſuccumq; non facile diffluentem generant, & pituitoſum. Facilius autem digeruntur quàm marini, & melioris, ſuauiorisq; carnis exiſtunt. Vnde Cardanus ait ſe admodum delectatum in cibo fluuiatilibus, marinos verò abhorruiſſe ſemper. [a] Caſtor Durantes:

Aſtacus & molli carne eſt & denique ſuaui,
Præditus, hincq; ideo perfacile excoquitur.

[a] *In lib. 20. de ſanit.*

Minores qui inter ſaxa capiuntur, illaudati ſunt, commendatiores qui ſunt maiores & cocti rubeſcunt; viuos ac recentes conſeruari aiunt ſi chalibem appoſueris. Commendantur autem præcipuè Martio & Aprili menſibus: & magis creſcente luna quàm decreſcente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Neſtel hoc eſt ligulas vocāt; improbantur hi in cibis, vt omnes piſces ita affecti. Dum itaque coquūtur, non ſimplicem aquam deſiderant, ſed mixtam cum aceto aut omphacio; feruentemq; vt caro eorum fluida firmetur, coquaturq; faciliùs: apud plurimos nobiles in Italia ſic cocti menſis apponūtur, cum acerrimo aceto, ſale & pipere. Tortam ex Gammaris tempore ieiunij hanc nobis deſcribit Platina. Ex Cammaris elixis quod bonum eſt, in mortario tundes. Succum deinde amigdalinum cum aqua roſacea per ſetaceum tranſmiſſum præparabis: aut ſi id non poteris, ius piſorum aut cicerum alborum ſeruabis. Paſſulas & ficos quinque conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides: cinnami, zinziberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc & benè tuſa cum ouis lucij, vt concreta meliùs coquantur, in teſtu bene vncto, ac ſupter, ſuperuè incruſtato, ad focum pones flamma procul, coctum ſaccaro & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc eduliū lædit. Ex libro Germanico Baltaſaris Stendelij coqui. Cancros (ſic nominat Aſtacos) in olla vel in ſartagine coques (ſed in olla ſapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, niſi caueatur ſedulò) affuſo vino vel aqua, condies ſale & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens, cùm pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E Cancris ſerum & coagulum: Cancellos paruos detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & vena caudæ media extracta, in pila tundes crudos; lac affundes, & colabis. (vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum) defundes in ſartaginem, & cochleari aſſiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques; guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De ſero iuſculum facies & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis; cibus eſt delicatus. Cruſtarum fartura: Cancris elixis cruſtas & chelas ſeparabis: & quidquid bonæ eſt pulpæ minutatim concides: modicum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum quo permiſcebis;

Torta.

& hac

A & hac fartura rursus implebis crustas & in veru ligneo super craticula leuiter assabis: sunt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis cõtusis, quos omittit Zoographus. Sunt qui pulmentum de Astacis sic fermè parent: Astacos coquunt, terũt cum medulla panis cãdidi, & cum lacte amygdalino per setaceum transfigunt: agitant cum sexouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eisdem parat [a] Bartholomęus Scappus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, sale, pipere, in mortario tundit, addita aqua tepida, dein colat per setaceum, hæc aqua erit rubicunda, eiusdemque cum Astacis saporis, iusque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ & chelæ Astacorum Vere & Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris.[b] Plinius: sic alex (hoc est piscosum „ salsamentum à suo liquamine nondum separatum) peruenit ad Ostreas, Echinos, Vrticas, „ Cammaros, Mullorum iecinora, innumerisque generibus ad saporem gulę cœpit sal ta- „ bescere. Plautus apud Festum in Nerita.

Pulmentũ.
Ius.
[a] Li.5. de re. cul. c. 115.
Garum ex Cammaris.
[b] Lib.3. c.8

Muriatica autem video in vasis stanneis,
Bonam Naritam, Cammarum & Tagenia,
Echinos fartos, Conchasq; piscinarias.

B Videntur quoq; olim hi in rubris scutellis mensis fuisse appositi, ex hoc Martialis versu:

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli:
Concolor in nostra Gammare lance rubes.

Si quis, inquit Georgius Pictorius, in vino sublimato in vase Cancrum imponat, & accendat, statim rubescet, quem deinde viuum & rubeum, spectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet. Putat Zoographus melius esse, Cancrum filo ferreo vel aliter tenere suspensum, ne vasis caliditate pereat vel amburatur: quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

AD canis rabidi morsum, eandem omnino Astacis fluuiatilibus facultatẽ, quam Cancris tribuere veteres, neque vnquam fefellisse experientiam compositi aduersus veneni genus id de veteri descriptione ex fluuiatili C Astaco medicamenti, ritè atque in tempore exhibiti vsu quotidie multo testatum, comprobatumque esse Iulius Alexandrinus affirmat; qui in medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non est hîc enumerandarum locus, vsus, inquit, experimur eosdem, reportamusque hodiè sæpe Astacorum eiusmodi præparatione, quos nobis olim de Cancris prodidere authorum scripta. Hęc[a] ille cõtra Rondeletium & alios, qui non probant medicos qui Astacis eam vim in cibis & pulmonum vitijs inesse existimant, quæ Cancris: quoniam carne sunt præhumida, dissipatu facillima, ac pauci nutrimenti. Sanè Leonellus Fauentinus carnem eorum cuidam ad phthisim miscet. Electuarium ad marasmum & phthisim ex descriptione Bartholomæi „ Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præparatarum libræ dimidium: semi- „ num intybi, acetosæ, scariolæ, lactucæ, cuiusque drachma sesqui: nuclei pinei purgati vn- „ ciæ duæ: sacchari secundæ decoctionis vncię quatuor: mellis violacei quantum sufficit, mi- „ sceantur. Ad talem aliqui commendant ius de Astacis fluuiatilibus in plenilunio captis. Ipsos etiam Astacos riuales & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex eis distillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt & perfricant. Tunduntur D inquit, Ryffius, Astaci crudi cum suis crustis, & chymicis instrumentis ad ignem lentum in vaporem soluuntur: qui densatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem & atrophiam. Hasce præparationes nimis superstitiosas iudicat Alexãder Benedictus; quin per se prodesse admodum phthisicis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, in lixiuio bulliant, donec testa eorũ possit remoueri, deinde in aqua hordei coquãtur perfectè. Sed quoniam concoctu difficiles sunt, si in eadem mensa cum alio cibo sumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorum odor non amplius sentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur. Eorundem carnẽ ad antidota analeptica secreta, ter lixiuio, vel aqua salsa si lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut sero butyri coquatur. Decoctũ ex chelis & caudis crudis è cortice exutis in aqua hordei empyemati cũ febre valida addito saccharo plurimùm cõferre author est[b] Cardanus. Ad icterũ celebratur hoc ex Anonymo: Astacis fluuiatilibus iunioribus quinquaginta cõtusis exprime succũ: cui admiscebis tãtundẽ chelidonij, vel distillati

Ad canis rabidi morsum.
[a] Salub. lib 15. cap. 8
Ad phthisin.
Ad Hecticam febrẽ.
[b] De sani tuen. lib. 3. cap. 57.
Ad icterũ.

ex eo liquoris: hoc ęger quaternis haustibus ebibet: manè scilicet ac vesperi sub somnũ per biduum: deinde vtendum balneo sudatorio, de chelidonio similiter. Si vrina impediatur propter calculum, aut stranguriam, sic facies: Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: sines ita per noctem: postridiè manè exprimes & colabis, & propinabis partem superiorem, id est, puriorem, ægroto. Miscebis etiam in potu semina vrinam cientia; raphani, apij vel petroselini, lithospermi; & nucleos persicorũ in cibo dabis, ex incerto. Simile remedium inuenit Zographus commendari ad tenesmum & prouocandam aluum. Cardanus tradit[c] Astacorum horum cortices, cum pectore & reliquo corpore in furno siccatos curare vrinæ profluuium, puto rectiùs vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium corporis consumptionem, & atrophiam hoc describit Zographus: Astacos fluuiatiles viuos cum iecinore vitulino tere & læuiga: deinde cum olei oliuarum & laurini, ana libra semis, vnguentum conficito. Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis misce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus, aut quidquid est subierit: ex aduerso autem tres aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque. Remedium quod ad cephalæam efficacissimum putant, tale extat apud Alexandrum Benedictum. Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumq; cum oleo scilicet cucurbitino aut violaceo, aut rosaceo, naribus supponunt, vt olfactu iuuet. Ad periculosam linguæ & gutturis inflammationem, quæ febribus aliquando superuenit, & exercitus epidemio malo sæpe inuadit, Germani à colore vocant die Bruni, remedia ex Astaco fluuiatili plurimùm commendantur, fiunt autem ab alijs aliter, vt subscribemus ex libris Germanicis manuscriptis interprete Zographo. Primum est huiusmodi. Astacum viuum contusum cum aceto colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua est, deinde spatulam ligneam inductam panno cocci colore, in succum illum intinge: sic linguam & os perfricato. Secundum. Astacus refrigerat. hunc circa caput & caudam euisceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expressam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum sursum (retrò) ac deorsum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Astacos circiter decem viuos contere: & stillatitios liquores, intybi, rosarum, & papaueris erratici affunde, inde expressus succus vinum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam haustum eius mediocrem bibere. Linguam abstersam & purgatam larido insulso perunge, post horam aut dimidiam quidquid viscidæ pituitæ insederit, rursus absterge, & succo Astacorum præscripto denuo laua. Mirè sanat, etiamsi crustæ densiusculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto saluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde succum de Astaco viuo contritum expressum propina: & potionem para huiusmodi. Fungos de sambuco, & cerasa viscula (quæ acida sunt & nigricant) sicca aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Postremò os colluatur aqua pura alumine permista. Quintum. Saliua equi auenam aut hordeum pasti, os ęgroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contusis humorem exprimes, eodemque rursus lauabis. Quod si viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano tostis insperge, postquam equi saliua ablueris. Anonymus quidam manuscriptus quem citat Zographus ad paralysin hoc scribit remedij genus: Pullum ciconię rostro sub alam inclinato suffocabis puluino imposito: deinde (incisum nimirum minutatim) in alembico rasario stillatitium ex eo liquorem colliges, & primùm membra paralytica decocto Cancrorum absque sale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quosdam omnino resolutos, contractos & claudos huius remedij vi egregiè restitutos esse, neruos enim extendit & dirigit. Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam suppuratur, & cancrosa fit ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem crassum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addasque eiusdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaque & luto munita, ita vt in medio tantùm foramen exiguum relinquatur, vrito super pruna mediocri, calore non intermisso, & hoc cinere vtitor: ex Innominato. Puluerem de Astacis fluuiatilibus vstis infla aduersus vnguem oculi, sic enim in equo appellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum persici potum, post venam sectam Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham. Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vsus: hi cùm ex viuis & recentibus eximuntur glauco & subcæruleo colore sunt, triti ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur.

Ad vrinę retentionem. Ad calculũ.

[c] Lib. 3. de san. tuen. c. 57.

Ad clauos extrahẽdos

Ad cephalæam.

Ad inflammationem linguæ & gutturis.

Ad paralysin.

Ad Cancrũ in mammis

Lapillorũm vsus.

A Dentes infricatus ex eis pollen dealbat & purgat. Idem cum fęce vini albi arida, vlceribus cauis pudendorum inspergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto restinctos cum eodem polline aliqui propinant aduersus sanguinis grumos ex lapsu, & hęmoptoicis. Officula de poplitibus leporum cum lapillis Cancrorum (vt ait quidam Obscurus) trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo aut alibi humores exsiccent. Videtur, inquit, Zoographus, & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepsiam idem remedium per se vel alijs admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus, ac genitos dissoluere tradit. Vrinam mouent non in homine tantùm, sed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem seminum vrticæ partem addant, & ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto, è stillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduersus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum vt in libro quodam Germanico manuscripto reperit Zoographus. Iecoris leporini vsti, apij, id est, petroselini vulgò dicti: seminis aquileię, singulorum vncię duæ. Maxillarum lucij, nucleorum persicorum, sanguinis hircini, lithospermi seminum, saxifragæ seminum; lapillorum de Astacis, Zinziberis albi, cinnamomi singulorum vncia. B Anisi, coriandri, vtriusque semiuncia, macis drachmæ duæ: saccari vnciæ quinq; misceantur. Ad lunaticos oculos equorum aliqui lapillos hos terunt & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos serpentium morsus commendat. Aduersus scabiem puerorum à phlegmate salso, testas Astacorum tritas, oleo rosaceo excipe & inunge. E testis Astacorum in olla tostis aliqui puluerem faciunt, egregiè siccantem.

Ad calculũ

Ouorũ facultas.

VSVS IN VARIIS.

ESCA ad pisces capiendos mense Septembri commodè fit ex Astacis paruis & teneris vel caudis eorum. Extremis forcipibus Astacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore seu fuco tingit: sed vergit ad croceum. Si Astacum mortuum in meatum aliquem talpæ imposueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multò pòst tempore fœtor omnis euanuerit.

C

DE ASTACO CARABOEIDE. Cap. VII.

FORMA quadam media est inter Carabum & Astacum, quem Carabo similem Astacum nuncupaui, siue καραβοειδῆ. Est autem pari magnitudine cum Astaco fluuiatili, aut paulò longior, colore cinereo ferè omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus: pedibus hirsutis, item chelis siue forcipibus, qui vt Locustæ partem inferiorem breuem habent, adquam superior multò longior adducitur. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique serratas habent ad natatum faciliorem fortè vtiles, dorso est læui vt Astacus aut Squilla, collo nouem tabellis constante, quarum tres priores sunt sine appendicibus, reliquæ eas habent. Lata D est admodum cauda & quinque pinnis constans.

DE GAMMARO TERRESTRI. Cap. VIII.

CRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuarassas vocant, tam prope Gammarorum formam, vt cùm effossum è terra conspexisset Iulius Cæsar Scaliger, ac roganti quid esset, in sepulchris inueniri alij dictitassent, à Gammaris abstinuerit diù.

DE SQVILLIS IN GENERE.
Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

SQVILLÆ gibbæ quãdoq; apud ſcriptores generis nomine intelligũtur, quòd & magnitudine ferè media ſint inter maiores minoreſque, quin Venetijs hodie ſimpliciter Squillę dicuntur:& à Græcis hodiè Carides. Quare cùm Gillius Venetis Squillas quaſdam dicit vocari paruis Gammaris ſimiles: an rem acu tangat, alijs iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt & Caramidia[a] Bellonio teſte: quarũ color nigricat. Cęſar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. Oppianus verò etiam luporum piſcium à Squillis interitum decantans: non alias quàm Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quæ medici veteres de Squillarum alimento tradũt, de Gibbis potiſſimùm accipienda putat. Quocirca quæ hoc capite de Squillis dicentur, vel ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adſcribenda erunt. Nam à veteribus multa abſolutè proferuntur, quæ ad propriam quandam ſpeciem referenda erant, veluti maximè ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus eſt bulbi à medicis frequenter ſatis vſitatum, σκίλλη Græcis dictum. Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis nominantur abſceſſus quidã; Ruellius Squillares furunculos interpretatur. [b] Athenæus refert ex Ephoro, vrbem circa Chium inſulam καρίδες dictã fuiſſe, quòd ibi multę naſcerentur Squillę. καρίδες præterea oppidum Stephanus agnoſcit, quod in Phrygia ait fuiſſe. Καρὶς idem quod καρία ſeu καρικὴ ſeu καρινὴ Euſtathio, qui ſic inquit: Ἡ δὲ καρία καὶ καρίνη λέγεται, καὶ καρὶς δέ. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonenſi. Cher hodiè. In Legerim ſe exonerat. Squilla vulgò Bononiæ campana vocatur.

[a] Lib. 2. de aquat. c. 3.

[b] Lib. 3.

SYNONYMA.

A [a] PLINIO in piſcium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zographus, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Scyllæ nomine monſtrum aliquod marinum intellexerit, cùm Phorcum quoque deũ marinum in eodem catalogo recenſeat. Sed de Scylla monſtro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem ſecutus & Pliniũ καρίδα vertit Squillam, & τὸ καρίδιον (qua voce vtitur Ariſtoteles) Cicero Squillam paruam. Obſeruandum eſt primam voculæ καρὶς ſemper produci: vt apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis verſibus. Vnde non ſine ratione aliàs κουρὶς & κωρὶς dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amica illas aſpice, vt rubent, vt leues & hirſuta ſunt.

Ita quoque Epicharmus in terra & mari: Couridas phæniceas vocat. Idemque in Logo κωρίδας dixit hoc carmine:

Aphyas ſimul & flexuoſas κωρίδας:

Simonides verò:

Thynnis Loligo: gobijs κωρίδες.

In Caride penultimam Attici corripiunt & proportione quidem cõgrua, vt cenſet [b] Atheneus, quia vox Illa ἀπὸ τοῦ κάρη id eſt, à capite ducta ſit, quod Squillis maiuſculum eſt. Varrinus quoque & Euſtathius à capitis magnitudine dici putant, fortè ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce γραφὴ id eſt, pictura vel ſcriptura deriuatur γραφὶς id eſt ſtylus, vel penicillus: & à βολὴ id eſt, iactus, βολὶς id eſt, iaculum; ſic à κάρη καρὶς fingi probabiliter admodum conijciunt. Alibi etiam Euſtathius inter exempla ἀντιγραμματισμοῦ (vbi nomina vel diuerſas vel eaſdem res ſignificantia, literis tranſpoſitis conueniunt, vt χλὴ, χολὴ) καρίδα quoq; & ἀκρίδα ponit: & ſanè cõuenit ei cũ Locuſta, quòd ſimiliter ſaliat. Scarus piſcis, vt & Scaris (σκάρος ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν, quod eſt ſalire, ſaltare) dictus

[a] Lib. 32. c. vlt.

Scylla mõſtrum.

Proſodia καρὶς uoculæ.

[b] Lib. 3.

Etymon.

Scarus piſcis unde dictus.

A dictus eſt Athenæo & Euſtathio. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina Scarus & Scaris, ſicut perca & percis; niſi potiùs legendum ſit καρὶς id eſt Squilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zoographo placet, quàm vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Apud poëtas iota ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne.

> Καρῖδα καθῆκα κάτω κατέσπασ᾽ αὖθις
>
> *Squillam humi depoſui & retraxi poſtea.*

Idem in Iaelmo:

> Ωρχοῦντο δ᾽ ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
>
> Πηδῶσι κυρταί, id eſt.
>
> *Saltabant, vt Squilla ſuper prunis*
>
> *Gibbæ ſaliunt.*

Plura alia eiuſmodi apud Athenęum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba καρῖδος producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis & Athenęi libris) eam ſyllabam acui reperies, cùm producta circumflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius

B Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, profert Athenæus:

> ———————— πλὴν
>
> Ἅπαξ ποτ᾽ ἐν φαίακος ἔφαγον καρίδας
>
> ———————— *præterquam*
>
> *Semel aliquando in Phæacis ædibus Squillas comedi.*

& aliud eiuſdem in Populis:

> Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθλητίνης, id eſt.
>
> *Faciem habens Squillæ punicæ.*

Reddit quoque Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, r ationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt dyſſyllaborum in ις deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt βολὶς βολίδος : γραφὶς γραφίδος : contrà ψηφὶς ψηφῖδος , κρηπὶς κρηπῖδος . In καρὶς priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poëtæ qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obliquis neceſſariò longam ſtatuebant. Κουρίδες , καρίδες Heſychio. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicāder vult) pudendum marinum intelligit, Heracli-

Colybdena.

C des in Opſartytico apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes verò Crangę. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: poſteriores ad multa Cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potiùs Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Carambotum: Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli Prouinciales Caramot: vt Crangonem ijdem Caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanicè, inquit, Zoographus, Squillas omnes Meerkrebslein rectè appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia Sonder Scheren id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani & Friſij & Hollandi Squillæ ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zoographus: quàm Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat: Licebit autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam inter-

Cammar⁹ quid olim Romanis.

Aſtacus fluuiatilis.

D pretatur a Schrympe: Zoographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut fortè contrà, non enim ſatis meminit.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

E

[a] *Lib. 4. de par. c. 8.* Squillæ, & Cācri differentia.

SQVILLAE, teſte [a] Ariſtotele, à Cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: ab cruſtario verò, quòd forcipe careant; idq;, quoniam plures habeant pedes: eò namq; redundantia illa abſumitur. Pedes aūt obtinent plures, quòd magis ad nandū, quàm ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores. Græcè ſic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλας: ἃς οὐκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας: ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δ' ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ translatio pro καραβοειδῶν, non rectè habet cruſtarios, liberariorum nimirum lapſu, nam cruſtarium eſſe, omnibus cruſta tectis conuenit; quare Locuſtaceos verterim, vt & ipſe Gaza [b] alibi vertit, quod cùm hoc in loco non conuenire putat Zoographus, aſſerens Locuſtas etiam forcipibus carere: quamobrem, inquit, Latinè Aſtacarios fingamus licet, fallitur, Habent enim Locuſtæ forcipes, quemadmodum ſuo loco ex multis locis Ariſtotelis comprobauimus. Deinde hæc verba ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuerſa eſſe apparent, legendumque; ὅτι πορευτικώτεραι εἰσιν ἢ νευστικώτεραι. idcirco enim inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quàm natandum comparatæ ſunt. Hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in ſcholijs verba hæc. τὸ δὲ λέγει ἔχειν πόλλους πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον, vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet) νευστικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευστικώτερα, εἶχεν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικα, ἔχουσι πολλοὺς πόδας. Rondeletius proprium Squillis eſſe ſcribit carere chelis, harumque vice brachia maiora pedibus habere. E contra Bellonius nequaquam audiendos cenſet, qui forcipibus carere Squillarum pedes exiſtimant. Conciliari fortè poſſunt cum Ariſtotele eumq; inſequente Rondeletio, vt, ſi hunc dicamus chelas propriè dictas, quales Aſtaci antè cæteros habent, Squillis negare: Bellonium verò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quòd maiores & propriè dictas anterius chelas habeant. Indicæ ſanè Squillæ teſte Aeliano in Gange fluuio chelas maximas habent. Color Squillis non ſemper idem, nam, vt author eſt [c] Ariſtoteles, nigreſcunt vere, poſtea albedinem ſuam recipiunt. Cornua etiam habent, eaque Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita. Aelianus aculeum acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ſerræ modo habere ait: Rondeletius Oppiani verba de Squillis ſuo aculeo lupos piſces interimentibus interpretatur peculiariter de gibbis, Nam quæ minimæ ſunt, inquit, cornu carent. Cruſta fragili, vt ait [d] Plinius, incluſis, oculi rigent. Locuſtis Squilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. Inteſtinum quoq; eis, veluti Locuſtis & Aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Nunc pergam ad genera. Tria hæc recenſet [e] Aelianus, ἐλείους ſiue paluſtres, & quæ algis vectitant; πετραίους ſiue ſaxatiles, quæ tertiæ ſunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco ſumptæ differentiæ, à quo & aliæ marinæ, aliæ fluuiatiles dici poſſint. Nam quem ego Aſtacum fluuiatilem, & Camarum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quænam ſit inter eum Gāmarum, & Squillam, præcipuè minorem, cui alioqui quàm alteri alicui generi ſimilior eſt, differentia, nos his verbis docuit [f] Cæſar Scaliger: Sanè, inquit, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillę lamellæ latiores, ipſa tota compreſſior. Hæc ille. Iam proſequamur. Magnitudine quoq; differunt: Sunt enim, & magnæ & paruæ quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores rurſus non ſemper eadem magnitudine: ſed omnium maximæ exiſtunt Indicæ, vtpotè Locuſtis maiores, & forma diuerſa. Harum enim, teſte [g] Aeliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas habent, & tangentibus aſperæ ſunt, quæ verò ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, audio habere ſpinas (ἀκανθας cruſtas, vel dorſa læuia) ſed oblongos & implicatos ab eis dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaq; hæ Squillæ Indicæ non tantùm magnitudine, ſed & forma corporis totius. [h] Cardanus autem fluuiatiles à marinis ſola magnitudine differre aſſerit; ſed fluuiatiles vbi coctæ ſunt, ſubfuluas eſſe. [i] Ariſtoteles tria Squillarum genera recenſet, κυφάς, hoc eſt, gibbas, κράγγονες, crangones vertit Gaza: & paruas

Gazę error. [b] *Lib. 4. de par. cap. 5.*

F

Ariſtoteles correctus.

Quid ſquillis propriū. An chelas habeant.

G

[c] *Hiſtor. 8. cap. vlt.* Color. Cornua.

[d] *Lib. 11. c. 37.* Oculi. Inteſtinū. [e] *1. de animal. c. 30.*

Gammari, & Squillæ paruæ diſcrimen. [f] *Exercit. 245.*

H

Magnitudine differūt. Squillæ Indicæ quales.

[g] *Lib. 16. de animal. cap. 13.* [h] *De ſan. tuen. 3. cap. 58.* [i] *Hiſ. 4. c. 2.*

A & paruas quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius ſpecies plures facit, quia ad tres ſuperiùs prędictas referri non poſſunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra eſt: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectiùs, quàm Squillarum generi attribui poteſt, vt poſtea explicabitur. Neotericorum doctiſs. [k] Cæſar Scaliger, confuſa admodũ cùm videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo ſumma conſtituit, ad quæ non modò quæ tradidit Ariſtoteles, ſed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctiſſimè reduxit. Squillarum ſpecies, inquit, ſummæ duæ, vna vulgari Gammaro ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, ſed maxima: Aſtacum ęquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat; quemadmoudm ſcribit Athænæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Altera ab hac non niſi magnitudine differt, & lineamẽtis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη Ariſtotelis. At enim Crangen & gibbam æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò, acuta, Secunda Squillarum ſpecies tres continet modos quaſi formarum quoſdam. Vix enim alio, quàm magnitudine differunt. Omnes gibbæ ſunt, Idcirco à Philoſopho dicuntur κύφαι.

[k] Exerat. 245.

Crãge Ariſtotelis.

B Omnes Locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quàm ſupradictis Squillis. Omnibus pinnata cauda pinnis latis, dempta media; eſt ènim hæc, vti dictum eſt, acuta. Maxima in noſtro hoc Oceano, minima etiam è Garumma excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, ideſt auenam. pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Mediæ magnitudinis Gambarellus appellatus ab Iſtris. Hæc Scaliger, quem putat Zoographus per Crangen Rondeletij Squillam cælatam intelligere. quam autem mediæ magnitudinis Gambarellum ab Iſtris nuncupatum ſcribit, Gibbam dici alijs ſimpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Præter prædictas Squillarum Species Mantis eſt Rondeletij. Item καρίδιον ſiue Squillula Conchis quibuſdam inhabitare ſolita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Ariſtoteles, Gaza Squillam paruam vocat.

Squilla gibba.

LOCVS, VICTVS.

C PARTIM in dulcibus aquis, partim in marinis ac ſalſis degunt: aliæque in locis paluſtribus, quas ἑλείους nominat Aelianus, aliæ propè ſaxa, vt quæ petrææ ob id dictæ ſunt. [a] Oppianus.

Carabus inſidias faciens atq; Aſtacus acer,
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

[a] Lib. 1. Halieut.

Et quia imos frequentant ſcopulos, vbi multa ſunt Conchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Muræna natantes.

Murenę enim eadem loca amant, vt autor eſt [b] Oppianus. In mari rubro, inquit [c] Theophraſtus, diſtractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & Squillæ & alia quædam animalia: quamquam exiſtimo non viuos piſces in hiſce ſaxis apparere, ſed tantùm eorum imagines, vt in alijs quibuſdam ſaxis diffractis diuerſas rerum effigies in meo muſæo licet conſpicere, & inter alia Chamam tam perfectè innatam ſaxo, vt quis eam arte ſculptam iuraret. Quocirca de hiſce figuris in ſaxis naturaliter inſculptis intelligenda eſt hæc Theopraſti ſententia. Maiores Squillæ profundiora amãt loca, minores magis propè litora degunt. Indicum mare prope Gangem maximas alit, quas ſuprà deſcripſimus

[b] Lib. 1. de piſc.
[c] L. de piſc.

In ſaxis varias eſſe figuras piſcium.

D ex Aeliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non, tam magnis, & noſtra maria Tyrrhenum & Adriaticum. Magnas circa Iaſum celebrat Archeſtratus parandi obſonij ingenioſus artifex, ſed eiuſmodi multas in, Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

Ἤν δέποτ᾽ εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι,
Εν δὲ μακεδονίᾳ τε καὶ Αμβρακίᾳ μάλα πολλαί.
Καρῖδ᾽ ὀυμεγέθη λήψη, σπανίαι δὲ πρίασθαι.

Quæ ſic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iaſum oppidum Cariæ tu acceſſeris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hac inuenta eſt.
At in Macedonia & Ambracia perquam multa.

Locus quidam καρίδες dictus fuit quòd ibi multę reperirentur Squillæ. Viuunt Oſtreorum carnibus. [d] Aelianus quaſdam algis veſci prodidit.

[d] 1. de Animal c. 30.

CAPI-

E

CAPIENDI RATIO.

SQVILLIS ineſcandis vitulinum fel cum farina oleo & aqua miſce, & placentulas facito: quibus tandem in eſcam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens, inſpuito in aquam, piſcibuſque frueris: Tarantinus.

ANTIPATHIA. NATVRA.

CVM labrace perpetuum gerunt bellum, vt autor eſt Gaudentius Merula. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius aſtucias & voracitatem natura ipſas muniuit pari ſagacitate, vt eum vincant. teſtatur id [a] Aelianus his verbis: Lupus piſcis à Squillis ſuperatur quanquam piſcium (vt ita dicam) maxima vorago eſt. Lupi igitur cùm circa paludes maris degant, Squillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim trium generum: aliæ paluſtres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles. Porrò cùm ſeipſas vlciſci Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtucias & fraudes non grauabor narrare. Cùm ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite, quodque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque in ſumma parte ſecturas habet, modo ſerrulæ vncinatæ, hoc inquam animoſæ illæ beſtiolę cùm incurruarint, ſumma læuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante, atque imminenti, quæ eſt pelle tenera & molli, Squillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaq; plurimum ſanguinis mittunt, deinde ſuffocatione Lupum interficiens, interficitur. Tetigit hæc eadem Philes hiſce ſuis Iambis.

Lupus à Squillis ſuperatur.
[a] lib. 1. de animal. cap. 30.

F

Λάβραξ δὲ χανδὸν ἐκπετάσας τὸ στόμα Καρῖδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δὲ τοῦ φάρυγγος ἐξωδεκότος, Θνήσκει τροφῆς ὀλέθριον ὀξὺν ἁρπάσας.

G

Quos ſic latinè reddidit Gregorius Berſmannus Amnæbergenſis.

Hiante fuſus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos
Gula ſed iſtis intumeſcens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS, COITVS, PARTVS.

MARIBVS ſanè præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore formaq; promuſcidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vetiginem more Buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ ſubdita pedib. nouiſſimis ordinantur. Caro in ijs quoq; eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lento, nec ſimilis carni. Ab hoc pectori anfractus alter ſtrue buccinea, craſſitudine lineæ ſe porrigit: ſub quo quędam arenæ conditioni ſimilia, ſemini genitali accommodata inteſtino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit membranaque obuolutum prætenui, ventri, laterique vtriq; inteſtini annexum, atque ad carnem vſque adhærens. Hæc omnia [a] Ariſtoteles de Squillis proculdubio, quãuis quidã locũ hunc diligenti egere conſideratione cenſeant. Nam ante hæc verba dixerat, Squillas ouum clauiculaſq; ſimili modo, quo alia Cruſtata, habere. Coeunt quoq; eodem modo quo Gammari & Locuſtæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, dum inquit, Reliqua Mollium tergis (ſupple coeunt) vt canes: item Locuſtæ & Squillę, Cancri ore. Hìc in multis codicibus poſt Cancri ponitur perperam virgula. Et rectiùs etiam poſt Squillę ponetur punctum. Quocirca ſic legerem. Item Locuſtæ, & Squillæ. Cancri ore. vt poſt Squillæ puncto claudatur periodus. Nã quod ore coeant Cãcri poſtea probabimus, Nunc verò tergis coire Locuſtas Squillaſq; vt canes & aliæ quadrupedes, ex his [b] Ariſtotelis verbis fit manifeſtum: Genera, inquit, cruſta operta vt Locuſtæ, Gammari,

H

[a] Hiſt. 4. c. 2.
Plinij locus male diſtinctus.
[b] Hiſt. 5. c. 7.

A mari, Squillæ, & huiusmodi reliqua more quadrupedum retrò mingentium coeunt,
" scilicet vt fœmina caudam supinam exponat, mas suam superponat, & applicet. Coire
" solent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus est. In-
" terdum etiam cùm ficus maturescunt coire incipiunt. Hoc eodem modo Gammari quoq;
" & Squillæ coeunt.

DENOMINATA.

DIMINVTIVA Vocula καριδάριον hoc est parua Squilla, extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quispiam diminutiuis eiusmodi voculis vti solitus: inquit enim.

Καὶ συμπαίσει Καριδαρίοις, μετὰ περδικίων καὶ θριττίων,
Καὶ ψυττάδιοις μετὰ κωβιδαρίων, καὶ σινδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Quæ sic transtulit Dalechampius:

B *Lusitat cum Squillulis, perdiculis, thorrissidijs, &*
Passerculis, cum coruulis, Tnachuridijs, (ita legit Natalis) cum gobijs.

Eiusdem significationis est etiam καρίδιον apud Aristotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretantur. Et quoniam Squillarum quædam species gibboso sint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare & veluti conglobare significat, ἐκ τῆς καρίδος χρηστόν ἐστι τὸ καριδῶ, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιρῶ, Eustachius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καριδοῖ τὸ σῶμα. Scyllarum autem non arbitror à Scylla, siue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretetur, σκύλλαρος enim Græcum est, Squilla & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQVILLA *rubicundior assa*, prouerbium est apud Iunium de admodum rubentibus. Anaxandrides in Cercide siue Cercio.

C Ἐρυθρότερον καρίδος ὀπτῶν σ' ἀποφανῶ. Vertunt: Assa Squilla rubentiorem te reddam.

EPITHETA.

IN Eupolidis versu, qui citatus est ab Atheneo hoc modo:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθαλετίνης, author Etimologici μαθαλετίνης interpretatur δερματίνης, idest coriaceæ. Assentior tamen libentiùs Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc versum Eupolidis sic vertens:

Faciem habens Squillæ punicæ.

Μάθαλις quid.

Nam μάθαλιν apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuisse, hoc est colore assam Squillam referens. Et paulò post hunc versum Eupolidis, apud eundem Athænæum, κουρίδες φοινίκιαι dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Eustathij legitur Κουρίδες φοινίκεαι, puniceæ Squillæ. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni verò καλαὶ, ἐρυθραὶ, καὶ λείως τριχιῶσαι, hoc est, formosæ, rubræ, leuiter hirsutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in alijs quibusdam Crustaceis asperi non sunt. Καμπύλαι dictæ etiam Epicharmo & Araroti, hoc est curuæ; incuruan-
D tur enim facilè, & gibbosæ euadunt; Quapropter κουφὰς & κυρτὰς Eubulus appellauit. Ex his quædam, etsi non omnibus, tamen plærisq; Squillarum generibus, conueniunt.

VSVS IN CIBIS.

APVD Antiquos mensis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris constat:

Πλὴν ἅπαξ πότ' ἐν φαιάκος ἔφαγον καρίδας.

Verùm semel aliquandum in Phaacis ædibus Caridas comedi.

Videnturq; fuisse in pretio, vnde[a] Plinius Secundus in Epistola qua Gallo suo narrat villæ Laurentij amœnitatem & commoda, inquit: Mare
" non sanè pretiosis piscibus abundat: soleas tamen & Squillas maximas suggerit.[b] Et Iuue-
" nalis tanquam pretiosum piscem nominat, canens.

[a] Epist. lib. I.
[b] Satyr. 3.

Aspice

Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq́ ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda.

Iouius quidem hos verſus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Cruſtaceorum nomina confudiſſe, voluiſſeq; intelligere pro Squilla Locuſtam aut Leonem, qui dominis apponi conſueuerint: cuius Zoographus ſententiam non approbat, quòd Squillæ in delicijs præferantur Cruſtatis cæteris omnibus, præſertim Locuſtis & Aſtacis, & Rondeletio teſte ſalubriores habeantur longeq; delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem ſcribunt in Africam profectum Squillarum pręgrandium cauſſa: cumq; ibidem paruas tantummodò reperiſſet reuertiſſe ſubito, nec terram attigiſſe. Alij de Archeſtrato id narrant: ſed Suidas & [c] Athenęus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata ſunt & ex Deipnoſophiſta mutuata) placet adſcribere. Tiberij ſæculo vixit Apicius, vir ditiſſimus luxu ſolutus, à quo complura placentarum genera Apicia nominant. Multas nummorum cùm ille myriadas profudiſſet ventris & gulæ cauſſa, Minturnis quæ ciuitas eſt Campaniæ, vt plurimùm degens, Squillis veſcebatur magno emptis, quæ illic naſcentes, & maximas Smyrnæas, & Aſtacos Alexandrinos amplitudine vincebant. Cùm in Africa vaſtæ inuſitatæq; magnitudinis audiſſet reperiri, continuò, ne expectato quidem vnico die, illò naui profectus, multaq; incommoda nauigationis perpeſſus, vt propius ad oram eius regionis acceſſit, priuſquam naui exiliret (aduenturum enim rumor in ea prouincia percrebuerat) piſcatores ad eius nauem contenderunt, & quàm maximas obtulerunt Squillas, quibus conſpectis, num maiores haberēt percunctatus, cùm negaſſent illis grandiores, quas aduexiſſent vſquam in eo mari gigni, Minturnenſium recordatus, gubernatorem iuſſit eadem via Italiam repetere, priuſquam ad terram appuliſſet. Hæc ille. P. Gallonij gula in Squilla & acipenſere decumano notatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum: verſus autem eius perquam lepidi hi ſunt:

c Lib. 1. deipn.

Apicium quid.

Lælius præclare & rectè ſophos: illeq; verè,
O Publi greges Galloni, es homo miſer, inquit;
Cœnaſti in vita numquam bene, cùm omnia in iſta
Conſumis Squilla, atq; acipenſere cùm decumano.

Hodie quoq; apud omnes ferè gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautiſſimos, ac nobiliſſimos cibos; Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: friguntur etiam cum oleo in ſartagine, farina prius aſperſa. Sotades Comicus apud Athæneum:

Καρίδας ἔλαβον πρῶτον ἀπετηγάνισα
ταύτας ἁπάσας, id eſt.
Squillas primum accepi coxiq; in ſartagine
Eas omnes.

Aſſabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam ſic Ananius vel Aeanius apud Athæneum. Τῶν καλῶν δ' ἄριςον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἡδὺ γ' ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, .i. Bonorū optimū eſt Squilla ex ficus folio, & ſuaue edere hyeme atq; autūno carnē. Iſchia deſcripſimus ſuprà in Cāmaro & Aſtaco. Squillæ alicuius ſunt caliditatis participes: difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent & Veneris deſiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aetius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Squillam inter Cruſtata omnia minimè noxiam eſſe ſcribit. Tralliano quoq; commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς εὔκοιλιος legitur: Zoographus mauult legere καρὶς: quāquam & ceridem piſcem eſſe ſciat, ſed ſiccior hic eſt & aluo mouendæ minus aptus exiſtimatur. Iulidum piſcium ſaxatilium, inquit Aelianus, os veneno refertum eſt: & quemcunq; piſcem deguſtauerunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumq; ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cùm Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent, & confeciſſent, ſine vllo precio parabilem offendiſſent, eamq; inopia preſſi guſtare aggreſsi eſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt.

Temperamentum.

A

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

VENERIS deſiderium excitare dicuntur, quòd in actiua qualitate non exuperent, in paſſiua humidum præualeat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac ſi peculiari quodam munere valeant, vt ſcribit Simeon Sethi. Græce legitur: Σωωργοῦσι δὲ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν γυναικιῶν κύησιν. Ad generationem, inquit Cardanus, valet piſcis qui Squilla vocatur, quod mihi quandoq; ſucceſſit. Oportet autem remota eſſe impedimenta, & purgatum etiam corpus & vterum. Hecticis etiam & à morbo extenuatis, eximiè prodeſſe, ſi aqua hordei ablutæ in carnium iuſculo coquantur; idem prodit. Conueniunt item ſtomachicis, vt legitur apud [d] Galenum. Aiunt tritas & particulæ impoſitas, B in qua cuſpis ſagittæ, vel ſpinæ infixa ſit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. In quibuſdam locis tantæ naſcuntur, vt propè ſpithamam, hoc eſt palmum excedant, quæ quidem alijs ad hæc remedia ſunt efficatiores teſte Simeone Sethi; qui etiam tritas & cum oxymelite potas lumbricos & tineas educere author eſt. Quocirca apud [e] Galenũ, vbi in quibuſdam codicibus legebatur κανθαρὶς trita & cum radice bryonię pota lumbricos educit, rectiùs legitur καρὶς in vulgatis codicibus, hoc eſt Squilla. Caris marina teſte Kiranide, circumligata Scorpionis ictum ſanat. Quod ſi ſupra perſcriptum locum ſcribas Caris, citiùs tollitur dolor. Si quis verò ſculpſerit Carida in lapide achate, & geſſerit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiſcent eſcæ ad mugiles capiendos. Si marini & ſaxatiles piſces, inquit Florentinus, in piſcinis alantur, in cibum eis inijcere oportet Carides, gobios & ſimilia. Merula piſcis Squilla viuente eſca decipitur, quod ſic cecinit [f] Oppianus:

Expediens (piſcator) *hamum Squillam configit in illo*
Et nexam cubo plumbi ſubmergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
C *Atque agitat circum ſaxoſa cubilia fraudem.*
Erumpit merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus ſubit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone coruſco
Traxit nitentem contrà labiq; volentem.

Lupus piſcis ineſcatur per Squillam, vt idem tradidit.

> Ad conceptum promouendũ.
> Ad Hecticã
> [d] De comp. ſ cap. 4. κατὰ τόπους.
> [e] Ad piſonem.
> [f] Lib. 4. Halieut.

DE SQVILLA LATA, SIVE VRSA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

D

ἌΡκτος Vrſus, aut Vrſa animal quadrupes ferum, hybernorum menſium ſomno pingueſcens: cuius naturam latiſſimè proſecutus eſt [a] Plinius: Eſt præterea ſic dictum ſignum cæleſte, quod Latini ſeptentrionem dicimus à ſimilitudine ſeptem boum iugum ſubeuntium: Græcorum nonnulli ἅμαξαν idest plauſtrum, quòd plauſtrorum ſimilitudinem referat. Euſtathius dicit hãc Vrſam fuiſſe filiam Lycaonis, nomine Caliſto: eamq; ob amoris cũ Ioue commercia à Iunone in Vrſam conuerſam, atq; à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miſerto in aſtra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Heſiodi ſcoliaſtes, quos lector per otium conſulat. Duæ autem ſunt Vrſę; maior helice, minor cynoſura appellatur. Accipitur etiam Ἄρκτος, pro parte orbis ſeptentrionali apud Herodotum.

> Vrſus quadrupes.
> [a] lib. 8. c. 36.
> Vrſus ſignũ cæleſte.

SYNONYMA.

Nominis ratio.

CRVSTACEVM quod hîc depictũ exhibebimus Squllã latam appellauit Rondeletius, quòd potiùs Squillis quàm Locuſtis videatur annumerandum. Carent enim, inquit, primi eius pedes forcipibus, quos chelas vocant, quibus munitæ ſunt Locuſtæ: alioqui corporis forma Locuſtæ admodum ſimilis. Latæ autem cognomen addidit, vt ab alijs diſtinguatur: nec id ſine exemplo. Quippe Archeſtratus, vt author eſt[a] Athenæus, πλάτειας καρίδας appellauit, quamquam Locuſtas, Aſtacos, Caridas confudiſſe videatur: quæ tamen ſecernenda eſſe, & ſpecie differre ſcripſit Athenæus, ſed Ariſtophanes in Theſmophoria Zuſis, non Archeſtratus vt Rondeletius hîc ſcribit, πλατειῶν καρίδων meminit: quo nomine de Aſtacis eum ſentire[b] Athenæus conijcit. Sed eſtne hæc Vrſa Ariſtotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quòd Ariſtoteles Vrſam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrſæ nomen Squillæ latæ impoſuit, propterea quòd terreſtris Vrſi in morem, qui craſſo & recurto eſſet corpore, eiuſq; colorem referret. Profectò huius Bellonij opinionem defendit[c] Iulius Cæſar Scaliger, & Vrſum Rondeletij Cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit: Squillarum, inquit, ſpecies vna vulgari Gammaro (fluuiatili nimirum ſiue Gammaro, ſiue Aſtaco) ſimilis ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus (citauimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dicebatur) ſed maxima: Aſtacum .n. æquat magnitudine: alicubi etiã ſuperat quemadmodum ſcribit Athenæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrſi corium extenſum repræſentat. Et paulò pòſt: Quoniam verò doctiſſimus amicus noſter aduerſus alium quendam ſcribens (intelligit Rondeletium, qui ſcripſit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis Vrſam eſſe Squillam maiorem: quia ſeorſum ab Aſtacis, & Locuſtis, & Squillis poſuerit. Sanè, ſed Locuſtaceis annumerauit, cùm ei & Locuſtis pariendi tempus idem aſſignabat. A Squillis ſeparauit, quia ſub Squillæ nomine haud norat. Ariſtoteles enim ſi eam pro Vrſa non accepiſſet, omnino ei ignata fuiſſe videretur. quãdoquidem eam inter Squillas nuſquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatiſſima. Neapolitani, & Meſſanenſes in Sicilia vulgò Vrſum marinum vocant Meſſacarã, vel Maſſacaram: quæ à Græco nomine deflexa videntur, ἡ μείζων (ἡ μείζων, ἡ μάσσων) καρὶς, hoc eſt maior Squilla, vt placet Zoographo. A Liguribus Orchetta vocatur teſte Rondeletio, quod nomen fortè corruptum eſt à vulgo pro Vrſetta. Minorem enim huius generis ſpeciem, alioqui per omnia huic ſimilem, Ligures Bellonio teſte Vrſettam appellant. Romæ etiam vtramque ſpeciem Mazzacaram vno nomine vocari audio. Gallis qui Mediterraneum mare accolunt, nullum adhuc nomen. Nulla enim ibi eiuſmodi Squilla. Germanica nomina fingit Zoographus ab Vrſo quadrupede Ein Ber, ein Meerber, ein Berenkrebs. His maioris & minoris diſcrimen addi licebit.

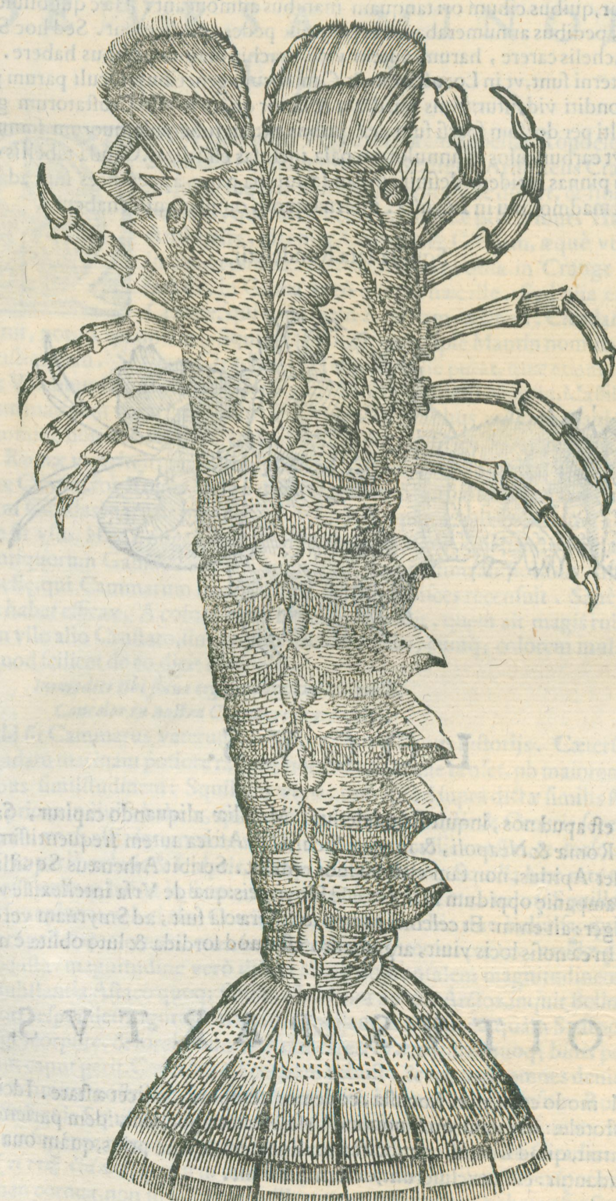
[Margin notes: a Lib. 3. — b Lib. 3. — De Vrſo uariæ opiniones. — c Exerc. 245 — Cancer Heracleoticus. — Meſſacara. — Vrſetta.]

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

BELLONIVS[a] Vrſæ duo cõſtituit genera, maiorem & minorem, quã Rondeletium Squillam cælatam opinamur nominaſſe, & de qua ſequenti capite. Maior igitur ſiue Squilla lata Locuſtarum modo, vt ſcribit Bellonius, forcipibus caret, eademq; eſt cum Locuſtis magnitudine: terreſtris Vrſi in morem craſſo & recurto corpore, eiuſq; colorem habet, vnde illi nomen. Proinde tabellis firmis, fortibusq; loricata eſt vt Locuſta terreſtris, cubitaliſq; nonnunquam eſt: antennas ad prætentandum iter non habet longas, ſed coloris cærulei, bifidas, atq; vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuũ, ſeu cirrorũ munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico conſtat thorace, vulgus plaſtronũ vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robuſtis, ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interſeptas. Os præterea ſubtus habet, vt cæterum Locuſtarium & Cancrarium genus. Alibi quoque in obſeruationibus ſuis; Similes ferè, inquit,

[Margin notes: a De Aquatil. 2. c. 33. — Maioris deſcriptio.]

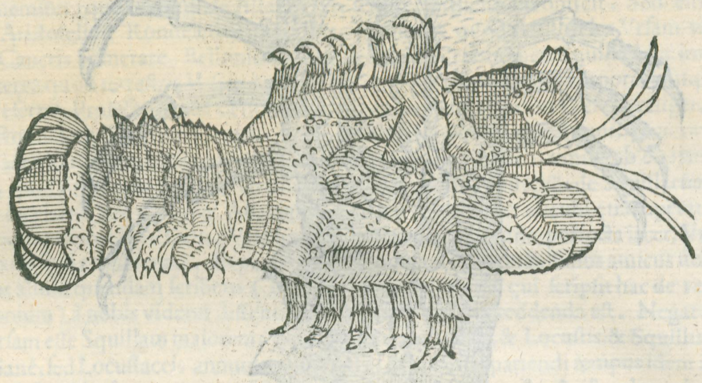
Squilla lata authoris.



inquit, de Vrſis loquens, ſunt Aſtaco; ſed chelas non habent, vt neque Locuſta: nec aculeis exaſperantur, vt neque Aſtacus. Locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Rondeletius eam ſic deſcripſit, & diligentius. Squilla igitur lata, inquit, Locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multò & magis depreſſo corpore & hirto, in frõte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius: his pinnæ duæ alligantur, inter hæc duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valdè longa. Os & oris appendices ita habent, vt in Locuſta.

Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminentibus, pedibus maiora, non bifida, quę in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui bisulca non esse videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes esse dicerent. Sed hoc Squillis proprium est, chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni sunt, vt in Locustarum & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur: frons quadrata & latior quam in vllo Crustatorum genere. Tumores multi per dorsum sparsi sunt, ex quibus extant tubercula, quorum summa pars adeo rubet, vt carbunculos in annulorum pala inclusas esse dicas. Cauda tabellis quinq; constat, & in pinnas totidem desinit: in caudæ supina parte appendices sunt ad oua reponenda, quemadmodum in Locusta. interna quoq; omnia similia habet.

Squilla lata Rondeletij.



LOCVS.

RARA est apud nos, inquit Rondeletius, Massiliæ aliquando capitur, Satis frequens Romæ & Neapoli, & in mari Siculo, in Africa autem frequentissima. Hâc si ibi reperijsset Apitius, non tàm citò ad suos redisset. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campaniç oppidum maiores esse Smyrnæis: quæ de Vrsa intellexisse visus est [a] Cæsar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam verò etiam laudatissima. In cænosis locis viuit, argumento est quòd sordida & luto obsita è mari extrahatur.

[a] Exer. 245.

COITVS. PARTVS.

EODEM modo coit, quo Locusta, eodemq; tempore, scilicet æstate. Idcirco dixit [a] Aristoteles: Iis etiam quas nomine Vrsæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod Locustis: quocirca per hyemem & vere prius, quàm oua excludant, cibo laudantur: cùm excluserunt, deterrimæ fiunt.

[a] Hist. 5. c. 16.

VSVS IN CIBIS.

VNDE patet in cibum quoq; fuisse ab atiquis receptam Vrsam. Nec sine ratione. Est enim carne molli, vt Astacus. Proinde eodem modo coquere eam solent.

A

DE VRSA MINORE. Cap. XI.

QVAM Bellonius Vrsam minorem appellat, Rondeletius, ni fallor, Squillam cælatam dixit. [a] Scaliger Aristotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non nisi magnitudine differt, & lineamentis quibusdam, quibus tessellatæ lamellæ pictæ sunt. Hæc est κράγγη, Aristotelis, ait enim, Crangen & Gibbam, æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata sit, in Gibba verò acuta, hæc ille. Sed alia est Rondeletij Crange, qui hanc suam Squillam cælatam, Cicadam Aeliani esse arbitratur, potiùs quàm illam Squillæ speciem, quam ipse Mantin nominat, Cicadam ab

B alijs existimatam. Scaliger Cicadam Aeliani eam esse putat, quæ etiam vulgò à piscatoribus Vasconum sic appellatur: Bellonius verò Rondiletij Mantin, Massiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius sententiæ Zoographus vel ideò magis fauet, vt antiquo nomine non careat, & fingendum sit nouum, quod fecit Rondeletius. Aelianus certè cum Romæ vixerit, inquit Zoographus, & harum quidem rerum studiosus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgò dictos è genere Squillarum, vt [b] Athenæus scribit: qui si eosdem Cicadas marinas putasset, non tacuisset, opinor, præsertim cùm alius nemo hoc nomine sit vsus. Hæc Zoographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ speciem esse putat antiquorum Gammarũ, siue Cammarum nominatum authoribus Atheneo, Plinio, Columellę, qui Cammarum inter parui incrementi pisces recensuit. Sanè argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantùm sumit, quem ait magis rubeum in hoc, quàm in vllo alio Crustato, siue crudus sit, siue coctus, eumq; colorem mulli maximè referre, quod scilicet de eo dicit Martialis.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli,
Concolor in nostra Cammere lance rubes.

C Nos quid sit Cammarus veterum, in Astacorum diximus historijs. Cæterùm Rondeletius Cicadam marinam potiore ratione nominandam esse censet, ob maiorem cum cicadis terestribus similitudinem: Squillam verò, tum quòd suprà dictæ similis sit, tum quòd brachia priora indiuisa habeat, qua nota Squillas à Locustis & Cancris secerni dixit: Cælatam verò, vt ab alijs internoscatur. Nam quinq; tabellis constat, & dorso egregio naturæ artificio variè cælatis & sculptis, vt in pictura expressit. Squilla hæc tota rubet, vt idem scribit, ossa vtrinq; habet in fronte, in ambitu serrata, acuta, veluti Squilla lata: quibus annexæ sunt pinnæ, veluti alæ. Cornua duo habet, brachia duo indiuisa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas easdem quas Locusta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix superat. Carnis substantia Astaco quoq; similis est. Minor autem Arctos, inquit Bellonius, per omnia maiori respondet. Ligures Vrsettam appellant, crassiore est quàm Sparnochius (Squilla Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrsa, caret. Prætenturis quoq; binis prædita est, & rostratum caput gerit. Cæterùm est corpore robusto, & recurto: omnes deniq; notas cum maiore communes ostendit. Sed Bellonius huius iconem non apposuit: Rondeletius ex-

D pressit. Sed quia Squillam cælatam Aeliani ille Cicadam marinam putat, ideo [c] Aeliani verba quæ super ea memoriæ prodidit, placet adscribere: Est etiam Cicadarum genus marinum (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima parui Carabi similitudinem speciemq; gerit. verumtamen cornua, non similiter atq; ille magna, nec aculeos habet: aspectu etiam nigrior est: & cùm captus est, stridorem quendam edere videtur. Pinnæ ipsius exiguæ sub oculis enascuntur, terrenarum alis similes. Hominum plæriq; idcirco ab ea se abstinent, sed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes & sordidati humatione afficiunt, quòd eam dicant Perseo Iouis filio consecratam esse.

[a] Exer. 245. Crãge Scaligeri.

Cicada marina.

[b] Lib. 7.

Cammarus Rondeletij

Descriptio.

[c] Lib. 13. c. 29. de animal.

DECARANGONE. Cap. XII.

SYNONYMA.

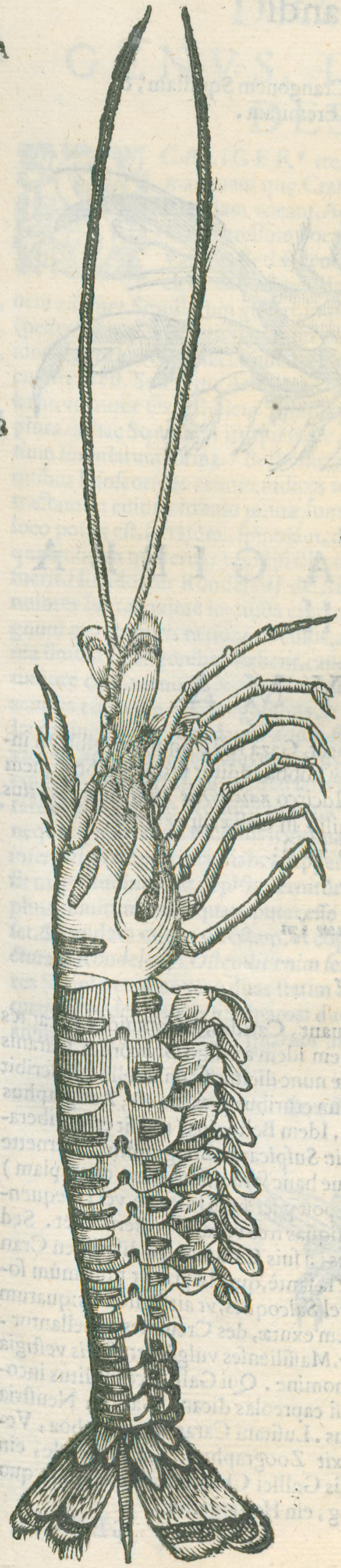
[a] Histor. 4. cap. 2.

VBI Apud [a] Aristotelem Squillæ quædam vocantur κράγγονες, aut κράγγαι, quod nomen magis placet Zoographo: Gaza Crangines, vt delphines vertit. Apud Hesychium, & Varrinum Κραγὼν est ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος, sed meliùs scribitur duplici γ, vt apud Aristotelem. Cæsar Scaliger Squillam cælatam Rondeletij siue Vrsam minorem, facit Crangen, vt diximus superiùs. *Alia quidem est Rondeletij Crange, cuius iconem apponemus.* Hæc Cammerugia & Sparnochia vulgò ab Italis vocatur, à Romanis dempto primo elemento Parnochia, à nostris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab alijs Longoustin, à Burgedengalensibus seruata vetere appellatione Squilles.

DESCRIPTIO.

RONDELETIVS hanc sic descripsit: Est, inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Crusta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo parũ rubescẽre; *cocta verò tota rubescente, instar cornu pellucida.* Habet è dorso enatum cornu in fronte, serratum, sursum recuruum, illius denticulatæ asperitates in superiore & inferiore sunt parte, nõ in lateribus *veluti in Astacis & Squillis latis. Oculi cornei sunt, satis prominentes, in quibus subiecta* pars caua est cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia flexibiliaque, his alia duo breuiora in summo diuisa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio siue aculeo innixæ. Os & oris appendices, cuiusmodi sunt in Locusta & Astaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni: qui hæc sequuntur, parum diuisi, bini & vltimi indiuisi. Posterior pars pro reliqui corporis crassitudine & magnitudine longa, septem tabellis constans, in pinnas quatuor desinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi pariendiq; modo, partibus internis à superioribus non differt. *Comprobat deinde Rondeletius se veram Squillam Crangonem exhibere his verbis*: Squillam Crangona nos rectè repræsentasse demonstrare oportet. Ac primùm cùm Crustatorum animantium quatuor sint genera (vt prius ex Aristotele ostendimus) nulli potiùs quàm Squillarum generi subijci hinc perspicuum est. Ea enim quam exhibemus, læuis est, Locustæ toto dorso aspera: chelas ante pedes non habet vt Astaci, cauda est protensa, non rotundo corpore, & sine chelis: non est igitur è Cancrorum genere: quare Squillam esse necesse est: non latam quidem, neque cælatam, vt corporis species & læuitas sine vlla læuatura ostendunt: neque paruam quæ maior nunquam fiat: nam ea longè minor est quàm paulò pòst exhibebimus: neq; Gibbam quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certissima ab Aristotele tradita, qua Squilla Crango à similibus internoscatur: καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ᾽ ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ: τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότεραι, πλὴν αὐταὶ μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non est in Græco) & Crangon in vtraq; caudæ parte, quarum medium in vtrisq; spinosum est siue aculeatum, sed in Crangone latum, in Gibba acutum. Hæc nota in vtraq; Squilla & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentissima est: & verissimam esse comperiet, qui pictas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc suut quę fidem faciunt Squillam Crangonem rectè nos ab alijs distinxisse. Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius & sic describit: Insignibus notis à Gibba differt. Nã vbi in Gibbis multiplices cirri spectantur (anteriori præcipuè parte) pedesq; omnes in extremo bisulci, Sparnochiæ duo, oblongi tantùm cirri prominent, & vngues acuminatos more Locustæ habet, & eodem modo quaternas in extrema parte

Color. Cornu in fronte. Oculi. Cornua. Os. Pedes. Cauda. Descriptio ex Bellonius.



caudæ: quarũ ea quæ in medio sita est, si pinna esset, faceret vt quinq; pinnæ, vt in Astacis, & Carabis, numerarentur: sed spinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula est. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine videas. In quibusdam locis adeo magnæ nascuntur Squillæ, vt prope spithamen, hoc est palmum excedant: quæ quidem sunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zographus vidit & delineatam exhibuit, eius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flauescit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea est: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus & Cancellos, siue Bernardos Eremitas esse videtur, sequenti pagina depictum crustaceum, coloris totum ferè cinerei pallidi, nisi quòd alicubi vt in cauda dorsoq; & chelis nonnihil cærulei habeat.

Crangonis descriptio ex Theographo.

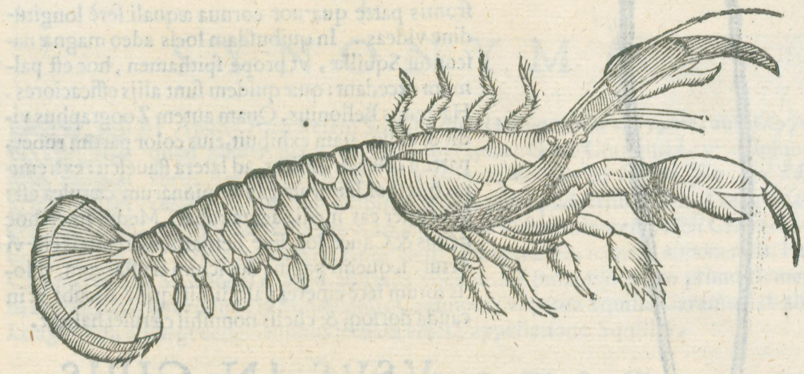
VSVS IN CIBIS.

CRVSTATORVM omnium sapidissimi sunt. vnde in mensis nobilium, Romæ præsertim, primo ponuntur loco. Carne enim sunt tenera, dulci, bonique alimenti ac multi: Vnde hecticis & atrophia laborantibus vtilissimus cibus. Coquũt hanc in Italia varijs modis frequẽtissimè in aqua dulci, sed meliores sunt in marina si coquantur, & cum sale ac pipere commedantur. Optimæ sunt earum caudæ crusta spoliatæ, ac coctæ cũ pipere, sale, & aceto. Fieri quoq; possunt ex eisdem varia iuscula iucundi saporis. Optimæq; sunt à mensibus Februario, Martio, Aprili, Maio, sed Romæ omni tempore venales habentur.

Vt quoquatur.

E

Cruſtaceum quod medium videtur inter Crangonem Squillam, & Cancellum, ſiue Bernardum Eremitam.



F

DE SQVILLA GIBBA Cap. XIII.

SYNONYMA.

QVAM Ariſtoteles κυφλὼ καρίδα vocat, Gaza rectè Squillam gibbam interpretatus eſt. Cognomen κυφὴ ſeu Gibba additur propter gibbū quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus eſt Araros in Campalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς:

G

Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πέδῳ:
Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
Πηδῶσι κυρταὶ, id eſt,
Saltabant vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Græci recenciores antiquum nomen hodie non ſeruant, Caridas, & Caranidia vocantes vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Gambarella, vt ſcribit Bellonius à tibijs quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potiùs à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellonius (niſi ſit error liberariorum) Pariſijs hanc Squillam Gueruette vocari ait: Suſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam) Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent, e, vel i, ſequente, cùm hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Pariſienſibis vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quam Caramote appellant. A Santonibus de la ſantè, quòd ægris vt plurimùm ſoleant apponere; à Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: ijs autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliunt.n. Locuſtarū more. Maſſilienſes vulgò vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani litus incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zoographus. Luſitani Caraman de Liſboa, Veneti vulgò Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zoographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beckle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, ideſt hœdi, quo vtuntur Rupellæ, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir.

Gambarella.

H

GENVS,

A

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

SCALIGER [a] tres facit Squillarum minorum species, omnes gibbas: maximam quę Crangon fortè est Rondeletij: minimam, quam Vascones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolæ Squillam: mediæ magnitudinis Gambarellum vocatam ab Istris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodo speciem κατ᾽ ἐξοχὴν intellexisse: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem assignat. Squillarum generi, inquit Aristoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinq; (pedes) situ quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuscula sunt. Tabellæ ijs nullæ parte supina: prona similis Locustarum est. Sed vetus Aristotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinque sex.[b] Ibidem Squillis gibbis caudam esse tradit, & pinnas quaternas. Nec B plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Aristotelis inuenio, de corporis ac partium singularum forma. [c] Bellonius senos, inquit, ante frontem gerit valdè tenues cirros, quibus Dioscorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ sunt (vt in cæteris Locustis) quinæ: quarum quæ medio loco posita est, serratam, spinosam, duram, atque in acutum fastigiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumerauisse pinnas (vt in Crangone dicetur) satis fuerit. His addatur Rondeletij descriptio, quæ talis est: Gibbæ Squillæ Crangonibus tenuiores sunt, maximè in cauda extrema, in fronte cornu gestant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia similia Crangonibus habent, caudæ initiũ in tumorẽ erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior esse incepit, in pinnas quatuor desinit: harum medium acutius est, quàm in Crangonibus, vt dictum est: qua nota & gibbo à Crangonibus Squillæ distinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, ijsque manuum vice vti, fortè cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed satis superiùs demonstratum, Squillis proprium esse, ca-C rere chelis. Sanè in Rondeletij icone nulla forcipum aut chelarum vestigia apparent, vti neque in nostra, quæ meliùs legitimam Squillam gibbam repræsentat (quamuis in colli inferiori parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ sunt in Rondeletij icone) & eadem sit magnitudine, qua depicta cernitur. A nostris diuersam aliam iconem exhibet Zographus, nimirum hanc, quam putat esse Gibbam Rondeletij. Picturam minorem esse voluisset, & caudam minus directam, vt cognomini responderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Ostendit enim sex seu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores Simplices, alias verò duas statim à principio bifidas, vt quatuor esse videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinq; constantes internodijs, si forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

[a] Exercit. 245.

[b] Histor. 4. cap. 2.

[c] Lib. 2. de aquatib. 3.

Descriptio ex Rondeletio.

Squillæ gibbæ Zoographi forma.

Squilla gibba Rondeletij.

D



LOCVS,



Squilla gibba nostra.



Squilla gibba Zoographi, Venetijs ad ipsum missa.

A

LOCVS. PARTVS.

IN Santonum litore maxima earum copia est, & alibi quoque in litoribus Germaniæ & Belgij. Oua pariunt & generant more Locustarum; quia sunt illius interanea persimilia. Vterum autem gerunt menses circiter quatuor [a] teste Aristotele. Græcè legitur: Τῶν δὲ φύκων ἡ κύησις ἐςὶ περὶ τέσσαρας μῆνας. Quocirca rectè Gaza legit τῶν κυφῶν, non φύκων.

[a] Histor. 5. cap. 17.

NATVRA, MORES.

QVOD antea de Squillis in genere dicebamus ex Aeliano & Phile, nimirum Lupum piscem ab eis vinci & interrimi, vbi eas deuorarit, id Rondeletius & Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt, nam cornu frontis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crangones idem facere possunt, quarum cornua dura admodum, quamuis pauciora, minimæ verò nō possunt, cùm cornu eiusmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt, hæc canit Lippio interprete.

Vt lupum piscem occidant.

B

Sunt Squillæ exiguæ, sunt paruo in corpore vires:
At magnum & saturo præclarum labraca ventre
Interimunt astu: properat gestitq; teneri
Labrax pisciculos qui paruo robore possunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occisæ occidunt hostem, perimuntq; necantem,
Cum Squillæ rictu piscis sorbentur aperto,
Turmatim in medium discendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte insurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur, ac tangentem sæpe expauescunt; corpusq; in aqua gibbosum arcuato motu promouent erucarum modo, quod Anaxandrides in Pandaro annotauit his versibus.

C

Οὐκ ἐπικεκρυφὼς ὀρθὸς ὦ βέλτις' ἔσῃ.
Αὕτη δὲ καρίδοϛ τὸ σῶμα καμπύλη
Ἄγκυρα τ' ἐςὶν ἄγκυρος τοῦ σώματος.
Si te curues, haud rectè futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hæc flectit
Obiectaq; ante corpus anchora prorsus est.

VSVS IN CIBIS.

SVNT hæ admodum laudatæ apud priscos & recentiores tanquam optimi nutrimenti & saporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cœnæ descriptione cecinit.

Καρίδες θ' αἳ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοί
Αἱ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ μὲν ἔσαν, χρησαὶ δὲ πάσασθαι:

D

Squillæ Iouis Olympij cantores
Aspectu quidem Gibbæ, sed in cibo suauissimæ.

Idcirco vendebantur olim in sportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hisce Arari in Campilione versibus:

Vt vendentur.

——————Αἵτε καμπύλαι
Καρίδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην
Εἰς χοινόπλεκτον ἄγγος. Vertit Dalechampius:
——————*Et curuæ*
Carides exiliêre delphinum modo
In vasa texta iuncis.

Friguntur cum oleo in sartagine: aut elixantur in aqua & cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt, & longè delicatiores sunt, quàm Locustæ aut Astaci.

Hecticis cōferunt.

DE SQVIL-

DE SQVILLA PARVA. Cap. XIV.

SYNONYMA.

PROPRIO nomine caret ea Squilla, quam Ariſtoteles periphraſticè Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat, rationem addens: ἄυται γὰρ ὀυ γίνονται μείζους; hoc eſt: nunquam enim maiores euadere poſſunt. Sed hîc lectores aduertit rectè Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος, id eſt Squillam paruam, & τὸ καρίδιον [a] non idem eſſe quod σκύλλαρον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud [b] Ariſtotelem conuertit. Nam σκύλλαρον, inquit Rondeletius, non eſt ex Squillarum genere: chelas enim habet Aſtaci modo. Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μίκρὰς ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς καμμάρους, exponunt Heſychius & Varrinus. Vidētur autem Zoographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortaſſis: quem eis viuis obſcurum Rondeletius tribuit, Bellonius ſubfuluum: coctis rubeſcentem vterque. χλωρὸς quidem modò viridem, modò luteum colorem Græcis ſignificat. Eædem χλωροκυρτίδες fuerint: ſic enim apud eundem Heſychiū legitur, pro genere Squillarum. Mauult Zoographus χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit apud Athenæum his virbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι: nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum eſt, & pro κοῦφαι fortè κυφαὶ, id eſt Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id eſt, læues cognominari poſſunt: à melle autem denominatæ vidētur propter ſuauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omniū dulciſſimas facit. Sed Scaliger coctam rubeſcere negat, dum ſic ſcribit: „Minima etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, id eſt auenam. „Pugillatim enim deuorant, ſicut auenam Veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit „cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squillam vulgò vocant Gibbam: hæc cocta rubeſcit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gābarellam vocari ſcribit, Mathiolus Senenſis Gambarello & Gambaruſolo vulgò dici ab Italis. Scaliger eam Squillam, quæ media eſt inter minores, magnitudine, Gābarellum ab Iſtris vocari tradit. Luſitani Squillam paruam vocant Caraman de Villa Franca. Germanicè appellatur ein Zuuergkrebsſlein, id eſt, Squilla nana: vel ein Kleiner Gernier.

[a] Hiſtor. 5. c. 15.
[b] Hiſtor. 4. cap. 4.

Χλωρὸς color quis.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

DVO inuenio apud Italos noſtros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore eſt cruſta quàm Squilla Gibba, magiſque relucet, viuumque nō aliter quam prædicta in aëre ſaltat, noctéq; lucet, vt candela accenſa, Cambaretto vocatur Romę. Alterum verò adeo exiguum eſt, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gābaruccio vocant. Venetijs quoque frequens: coci quidam vocant Biaua, id eſt, auenam, vt Vaſcones Ciuade. Quocirca facillimè mihi perſuaſerim, eſſe hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ caniſtris excipitur è Garumna, viuit enim nō ſolùm in aquis marinis, ſed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta eſt, quam ſic deſcribit. Squillis marinis multò minor eſt: tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouerſum prætendat, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cùm vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad greſſum quidem, ſed magis ad corripiendum cibū vtitur. Nam tribus poſterioribus tantùm incedit. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu vtitur:

Squillę fluuiatilis Bellonij deſcriptio.

A vtitur: quarum quinque in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autẽ media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: ſic enim ait: Digiti minimi eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus Gibbæ perſimilis, punctis aliquot variatur, colore eſt, dum viuit, obſcuro, cocta tota rubeſcit. Eas quas deſcribit Bellonius, aiunt moris eſſe vt viuæ aſſeruentur, tuncque ſubſuluas ſpectari: ſed coctas ruffeſcere. Squillam paruam Venetijs depictam & ad ſe miſſam talem exhibet Zoographus.

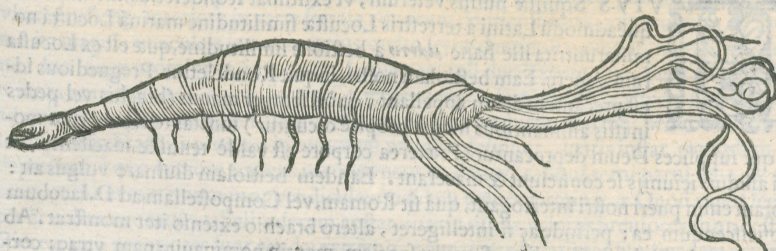
Ciuadę Rõdeletij deſcriptio.

Squilla parua Rondeletij.



Squilla parua Zographi, Venetijs ei miſſa.

B



LOCVS.

C BELLONIVS longiſſimè à mari eas ait prouenire: vnde ſumitur argumẽtum in mari non naſci, cùm tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vaſconibus de Garumna caniſtris excipi, & in mari agere ſcribat. Et Rondeletius Ciuadã hyeme in ſtagnis marinis capi tradit, & in magnorũ fluuiorum oſtijs; è mari etiã extrahi ſæpe vidit, ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat; vt Nebricenſis canit.

Vbi capiatur.

Cæruleus nos lyris amat, quem ſylua Marice
Protegit: hinc Squillæ maxima turba ſumus.

Author eſt Ariſtobulus apud [a] Strabonem in Indum flumen maximam multitudinem piſcium adſcendere & inter alios Squillas (καρίδας: interpres vertit Locuſtas) paruas quidem vſque ad montem adſcendere: magnas verò vſque ad Indi & Arſinæ oſtia.

[a] *Lib. 13. geogr.*

VSVS IN CIBO ET MEDICINA, ET ALIIS.

D LAVTIORES menſas apud Romanos honorare ſolet. Carne enim eſt adeo dulci, vt quibuſdam faſtidium pariat, & vix, teſte Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius deguſtaueris. Cum cruſta & pedibus integra frigitur in ſartagine addito oleo aut butyro. Sunt qui priuſquàm coquant, in ſartagine perforata pedes vrunt, deinde aqua & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoq; vtiliores ſunt fluuiatilibus Aſtacis, quibus medici plærique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cũ tamen duriore ſint carne & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudãdæ ſunt: ſi enim vnà cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum ſpinis comeſæ.

Cum

Cum cruſtis elixæ in aqua & oleo, adiecto pipere ſopitam Venerem ſtimulant: tùm quia ſemen ſatis copioſum, ob dulcē & benè nutrientem ſubſtantiam, tùm quia flatus gignūt. Frixæ in ſartagine, flatus deponūt, more leguminū. Idem de Gibbis & Crangonibus dictū eſto. Tarentinus eſcarum aliquot ad piſces capiendos in compoſitionibus carides fluuiatiles miſcet in Geoponicis: nempe ad anguillas, mullos, magnos Scaros, & ad tenues piſciculos, qui capiuntur arundine.

DE SQVILLA MANTI RONDELETII. Cap. XV.

SINONYMA.

HVIVS Squillæ nullus veterum, vt exiſtimat Rondeletius, meminit. Et quēadmodū Latini à terreſtris Locuſtæ ſimilitudine marinā Locuſtā nominarunt; ita ille hanc μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine, quæ eſt ex Locuſtarum genere. Eam beſtiolam noſtri, inquit Rondeletius Preguedious ideſt precantem deum appellant, quòd ſemper manus (brachia vel pedes in iſtis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui ſupplices Deum deprecantur: Præterea corpore eſt valdè tenui & macilento, vt qui aſſiduis ieiunijs ſe conficiunt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri noſtri interrogant, quà ſit Romam, vel Compoſtellam ad D. Iacobum proficiſcendum ea: perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extenſo iter monſtrat. Ab huius itaq; beſtiolæ ſimilitudine, Squillæ ſpeciem, mantin nominauit: nam vtraq; corpore eſt longo, gracili, circa caudā latiore, brachijs duobus primis lōgis admodū. Squillæ ſpeciē eſſe idem probat, tùm quòd chelis careat: quibus à Locuſta & Aſtaco diſtinguitur; tùm quòd aculeos in cauda habeat, Squillarum modo, & corporis deniq; ſpecie ſit Squillis ſimili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum alijs plærisq; doctis Cicadam marinam appellare maluit, nomine Maſſiliȩ & in Italia vſitato in eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum eſt, ſuam Squillam cælatam, quæ Monpelij vulgò Cicada nominatur, Cicadam Aeliani facere maluit, quòd maior ei ſit cum Cicada terreſtri ſimilitudo. Gillius cùm Cicadam Aeliani deſcripſiſſet, ſubdit: Maſſilienſes tenuis ſuæ cuiuſdam vetuſtatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zoographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quòd nomen Rondeletius Crangoni ſuæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgò dictam, Speuſippi Nympham eſſe ſuſpicatur Bellonius, ſed nullo fretus valido argumento. Nam Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton ſimiles eſſe dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat.

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Matthioli.

DESCRIPTIO.

TENVIS eſt, inquit [a] Bellonius, huius cruſta: cruda ita albicat, vt ferè tranſpareat. Vnà cum piſciculis marinis ſæpè ſuo cortice contecta extrahitur, & ſimul cum carpionatis, bocis, mænis & trachuris, caniſtris inſeritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadȩ oblongum corpus decem tabellis affabrè articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quæ duorum oculorum ſpeciem præſeferunt, eſtq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus dùm in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis vtrinq; pedibus communitȩ ſunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea aliter quàm Cancris, aut Locuſtis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atq; in extremo grandioribus crenis ſuffulta, quibus, cùm cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem trasfert. Horum autem

[a] De aquat. 2. cap. 3.

extrema

A extrema velut in duritiem oſſeam abeunt, dentiſcalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piſcis quæ capiti contigua eſt, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda ſe in latum diffundit. Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt. Aculeum vnum habet vtrinq; ori præfixum, vt phalangium & Scolopendra, quo mordicùs cibum à pedibus ſuggeſtum continet, quem poſtea dentibus conficiat, & in ſtomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinq; oſſi crenato, V. literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium eſt ea incidere, quæ mandit: poſterioris verò quæ crenas habet, conterrere. Nam idem os duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrſinis ſimiles oſtendit, trifariam in extremo diffiſſas: ac rurſus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo, vt Cancrarium, vel Loeuſtarium genus condit: ſed ante hos pinnulas exporrigit eis ſimiles, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti caudam caput eſſe crediderunt. Strias rectas in tergore, atq; in capitis tabella ductas profert. Piſce diſſecto, dentes fortibus muſculis moueri conſpicientur, cerebrumq; adeo eſſe exiguum, vt vix hordei grani magnitudinē æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent. Similis ferè Rondeletij deſcriptio eſt

Dentes.

Oculi

B Brachia duo, inquit, longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti poſſint, chelarumq; vſum præſtent, interiore in parte ſerrata: quorum denticuli initio minores ſunt, in ſummo ita magni; vt aculeis incuruis aptiùs, quàm ſerræ denticulis comparari poſſint. Cornua duo longa prominent, in quorum ſummo ramuli duo exoriuntur. Sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura Cancellum ferè refert. Oculi perſpicui ſunt & lati, ad quorum radicem ſitæ ſunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinq; pedes ſex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum deſinunt, lentis inſtar rotundum & depreſſum, à quo tumore aculeus paruus vncus enaſcitur: reliqui terni parui ſunt, & tenues, quorum extremum in appendiculas quaſdam tenues terminatur. Quod caput ſequitur & collum vocatur, tabellis decem coſtat, inæqualibus, priores breuiores ſunt, & ſtrictiores: quò propriores ſunt caudæ extremo, eò maiores & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus ſingulæ tabellæ munitę ſunt, in prioribus parui ſunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, cuius ambitus multis riget aculeis: in oſſis huius ſuperiore parte maculæ duæ ſpectantur oculis pictis ſimiles.

Deſcriptio ex Rondeletio.

Cornua.

Oculi.

Collum.

Cauda.

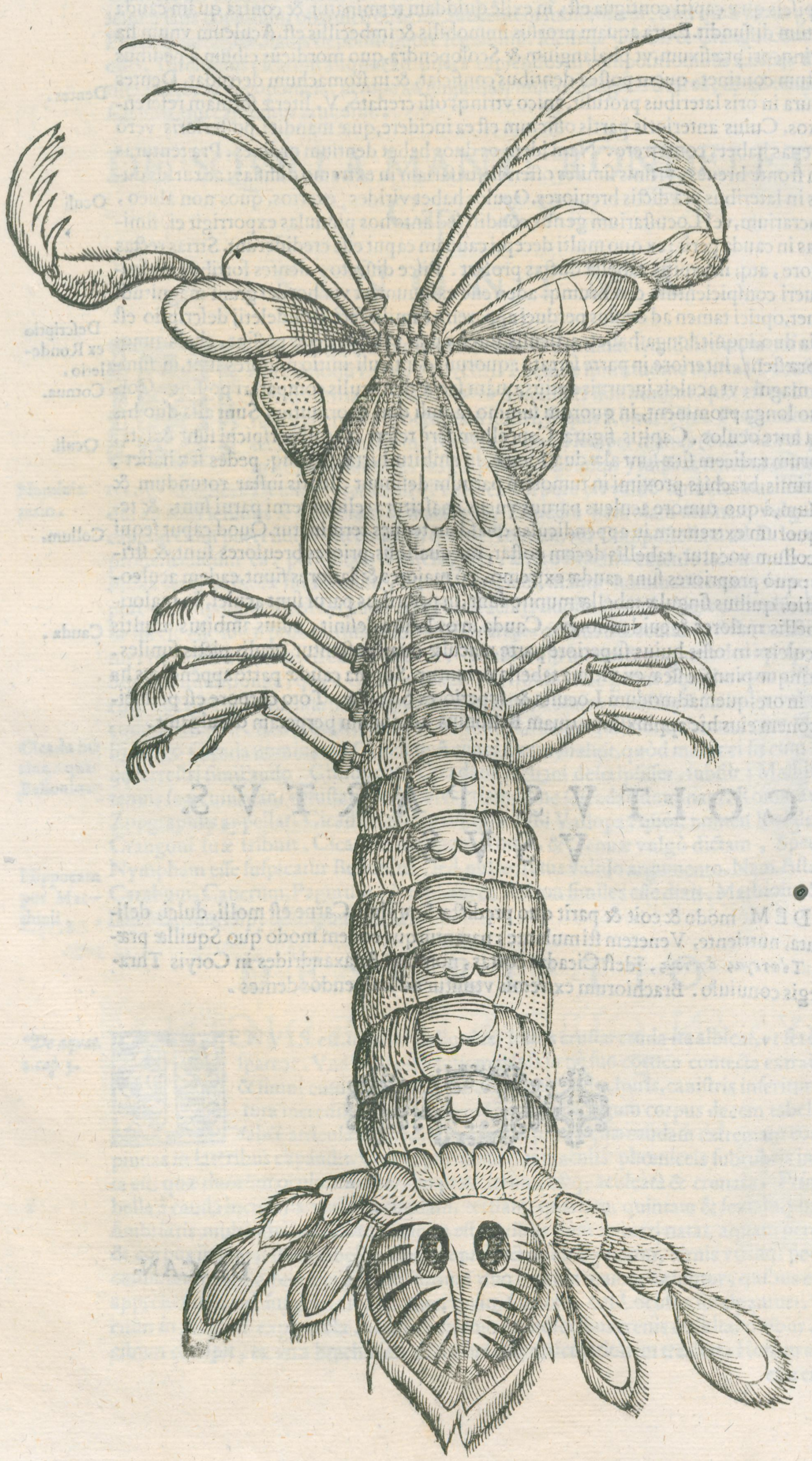
C tres vtrinque pinnæ oſſeæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore; quemadmodum Locuſta & ſuperiores Squillæ. Toto corpore eſt pellucido. Iconem eius hîc appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

COITVS. PARTVS. VSVS.

EODEM modo & coit & parit quo prędictæ Squillæ: Carne eſt molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem ſtimulante; paranturque eodem modo quo Squillæ prædictæ. Τέττιγας ὀπτοὺς, ideſt Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad ſcalpendos dentes.

D

O DE CAN-



DE CANCRIS IN GENERE. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

CRVSTATORVM omnium, quæ oblongo ſunt corpore & cauda prædita, hiſtoriam, præcedentibus capitibus abundè ſumus proſecuti. Reſtat modò Cancer, qui rotundus eſt, parumq; caudatus, quamuis hoc nomen pro omnibus Cruſta tectis acceperit [a] Plinius, his verbis: Cancrorũ genera Carabi, Aſtaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones & alia ignobiliora. Καρκῖνος, (ita Græcis Cancer vocatur) præterea paſſio eſt ſeu morbus, qui tempore Suidæ & Heſychij dicebatur καρκίνωμα: Cornelius verò Celſus, Cancrũ à carcinomate diſtinguit, nam illum oriri & ſerpere dicit ab his quæ extrinſecus incidũt, hoc verò corrupta interius aliqua parte innaſci. Suetonius etiam Cacinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore, qui vulceratur interdum, ſubrubente, ac liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis: connaſcuntur ei vt plurimùm venæ, aut pili. Eſt & occultum, inquit, carcinoma, cætera ſimile, ſed non apparens, μὴ ὑπερφανὲς. Cancrum eſſe Gangrenam putat Nonius Marcellus. Sed medici diſtinguunt. Eſt enim gangræna partis ex magnitudine phlegmones mortificatio, non integrè facta & confirmata, ſed incipiens. Ita vt pars nondum ſit emortua, nec ſenſu omni priuata, ſed emoritur, atq; ad extinctionem tendit. Cancer verò tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, aſpectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro ſimilis. Siquidem tumor ipſe Cancri corpus, venæ tumidæ craſſæq; eiuſdem pedes oculis repræſentant: vel (vt Aëtius ex Archigine & Leonida refert) quoniam ſicut Cancri animalia ſunt aſpera & dura, & ſi quid forcipibus ſuis ceperint, haud facilè dimittunt: ita tumor iſte prominet, & tactui renititur, & ægrè tractabilis eſt: atq; vbi ſemel radices egerit, difficillimè auelli tolliq; poteſt. Eſt enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio manuumq; vel blandiſſima tractatio efferare potiùs quàm mitificare ſolet. [b] Ouidius verò dictum innuit, quòd Cancri modo ſerpat & vitiet quæ attigerit:

> *Vtq; malum latè ſolet immedicabile Cancer*
> *Serpere, & illæſas vitiatis addere partes.*

Θηρίον, ait Varinus, vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Præterea καρκῖνοι dicuntur oſſa duo iugalia, quæ propè tempora cõmittuntur. Scribit enim [c] Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους eſſe δύο ὀςῶν πλαγίων συμβολὰς περιειληφότων τὰ ὦτα, eaq; nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forſan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem inter ſe coeunt. Dicitur quoq; eodem nomine vinculi genus apud [d] Galenum quod capiti conuenit: faſcia ſcilicet in plures partes ſciſſa Cancrorum pedum ſpeciem referẽtes. Vndè Heſychius καρκίνον eſſe dicit δεσμόν τινα. Eodem teſte καρκῖνοι dicuntur ὑποδέματα κοῖλα, calceamenta caua. [e] Pollux quoq; καρκίνους refert inter ὑποδημάτων ſpecies ex Pherecrate in exemplum afferens καττύομαι τοὺς καρκίνους. Rurſum Heſychius καρκῖνον dici innuit τὴν πάρυγρον, quanquam locus ſit mendoſus. Exiſtimo enim legendum ibidem πυράγραν. Nam alio in loco πυράγραν ſcribit eſſe fabrile inſtrumentum (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cancer vocatur, ſeu Pagurus: propter chelarum ſimilitudinem & ſimilem apprehendendi modum, aut vſum. διὰ ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν πυράγραν dicit Varinus. Καρκῖνος λίθους ἔχων Polluci refertur inter οἰκοδόμου inſtrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, teſte Suida, centum, & ſexaginta vicitq; vna: alter Athenienſis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centeſima floruit, ante imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius ſunt Achilles, Semele ſiue Arche, Athenæo authore. Eſt & Carcinus ſophiſta; item poëta Atticus, de quo prouerbium hoc eſt apud Suidam, καρκίνου ποιήματα, Carcini poëmata, ideſt obſcura. Nam Carcinus Oreſtem ab Ilio cædem matris fateri coactũ, fecit per ambages reſpondentẽ. Horũ aliquẽ intellexiſſe viſus eſt [f] Plutarchus dũ inquit: Ob hæc populus feſtos dies agitat: neq; quãdo Carcinus cũ Aeropa rẽ habuit, aut cũ Hectore Aſtydamas. Cãcer & Cãcer marinus eſt Cãcer in lapidẽ cõuerſus ex India delatus, notuſq; eſt in Syria & Agypto, & vt ſcribit

Cãcer pro omni cruſtato.
[a] lib. 9. c. 30.
Carcinoma & Cancer morbus idem.
Gangrena non eſt cãcer.
Cancer qui morbus cur ſic dictus.
[b] Metamorphoſ lib. 2.
[c] Lib. 2.
Os Iugale dictum cãcer & cur.
Faſcia cancer.
[d] lib. de faſc.
[e] lib. 7. c. 22.
Heſychius correctus.
Carcini tragici.
Carcinus ſophiſta & Poeta.
[f] lib. de glor. Athen.

Andreas Bellunensis, valdè in collyrijs vsitatus, fortè Reiben Auicennæ. Nã Reiben lapis est sicut Cancer, teste Syluatico, apud quem scribitur etiam Keiben per Kappa. Sed in [g] Auicenna pro Reiben restituit Bellunensis Rathiaha, is, inquit, Auicennæ est lapis sicut cancer, refrigerans & humectans in secundo gradu. Vetus Glossographus Auicennæ, Remigi inquit, est lapis sicut Cancer. Non est Carcinias Plinij quia non speciem hîc Cãcri marini refert, sed tantùm colorem. Habeo in Musæo hunc Auicennæ Reiben, vel Rathiaha, vel Remigi, & aliũ quendã Cancrũ marinũ, seu Pagurum qui è mari eiectus longo pòst tempore saxeus euasit. Versus retrogradi deniq; nominantur à Grammaticis Cancri; nempè qui non solùm à dextra ad sinistram, vel à principio ad finem, sed è contrario legi possunt à fine ad principium; vel eodem sensu, vel quòd artificiosius est, contrario. Lectio autem illa conuersa, vel ijsdem manentibus dictionibus fit, vt in his Senarijs Scazusis, quibus Zoographus ad Frisium suum aliquando lusit.

Reiben Lapis.
[g] Lib. 2. cap. 592.
Remigi.
Versus retrogradi.

Cancellos mitto vix Frisi hos tibi ternos
Claudos licet prorsus, ne videar ingratus
Cancris pro multis tu consule boni, rogo.

Carmen tale reperio apud [h] Virgilium:

Musa mihi causas memora quo numine læso.

[h] 1. Aeneidos.

Aliquando sensus efficitur contrarius, vt in hoc disticho:

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ singulæ retrò leguntur, vt in hoc disticho:

Signa te signa, temere me tangis. & angis:
Roma tibi subito motibus ibit amor.

SYNONYMA.

SARATHAN seu Sarthan exponũt Cancrum apud Auicennam & Serapionem, in quo malè vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκίνος dicitur apud Græcos: nomen est paroxytonum, dactylicum; penultima enim à poëtis corripitur, vt Aristophane, Nicandro, Oppiano & alijs. Quòcirca non rectè à quibusdam Grammaticis circumflectitur. Carcinus dictus videtur, quasi coracinus (vt apud Athenæum legit Massarius, nam locus hic in nostris codicibus deprauatus est) quod κόρας, idest pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκίνος, inquit, καρακινός τις ὤν, ὀκινῶν ἐπὶ συχνῷ τὴν κάρα: quòd frequenter caput moueat, dicitur Cacrinus quasi caracinus. Ἀλάκη fuligo, cinis, Cancer. λιγνὸς σποδὸς καρκίνος, Varinus, & Hesychius: & mox ἀλάκη ϖἄνθρακες fortè ἄνθρακες scribendum, & non ἀλάκη per κ: sed per β. Sic enim ordo literarum postulat apud Hesychium: & ἀλαβῶδες eidem ἀνθρακῶδες, κεκαπνισμένον. Ἀλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vsitatum. Cæterùm Cancri nomine hîc instrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit. Πτύξαγρις, vel πύξαρις Cancer dicitur ab eo, quòd Ostrea venetur lapillo inter testas seu valuas (πτύχας ἢ πύξια) eorum immisso: vt pede faciliùs carnem eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάρχας Cancros vocari ait. Κάβαροι, eidem Hesychio sunt καρκινοι: coluntur inquit in Lemno religiosè, tanquam Vulcani filij. Nepam, inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cùm Nepa esset dubium in vtroq;. Nam verè nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bonorum & malorum libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videmus boues, nepas aculeis, suam deniq; cuiq; naturam esse ad viuendũ ducem. Cancri vocantur, vt ait [i] Isidorus, quia Conchæ sunt crura habentes, inimica Ostreis animalia. Itali vulgò mutatis, & inuersis literis Granchio, & Granzo vocant. Hispani Cangreio, Galli Cancres, Northmanni Crape & Crabbe (à κάραβος, idest Locusta) impropriè. Germani quoq; inferiores dicunt een Krabbe, superiores, ein Krebs. & Angli à Crabbe, Poloni & Hungari Rak.

Sarathan.
Etymum.
Ἀλάκη.
Πύξαρις.
Κάβαροι.
Nepa quid.
[i] lib. 12. c. 6.

A
GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

ROTVNDI ſunt Cancri, cùm oblonga ſint cętera Cruſtata omnia, quod [a] Ariſtoteles teſtatur, inquiens: Cancris ex Cruſtaceis ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, cùm Locuſtis, Squilliſq; longum ſit. Idem [b] alibi Cancrum à Locuſta differre inquit, quòd Locuſtæ caudam habent, Cancri non habent. Locuſtis enim vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt, quoniam vitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant. Sed falſum mea ſententia quòd cauda deſtituantur: habent enim, ſed reuolutã, hinc ἐπικάλυμμα πτυχῶδες Ariſtoteles vocat: conſtat enim manifeſtè ex tabellis, & corpus poſteriore parte integit, nec in pinnas deſinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco cautè locutus eſt [c] Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris diſtant. Negat Galenus Cancros habere collum & caput, quod à veritate abhorret; prudentiùs dixiſſet, caput à cæteris partibus non eſſe apertè diſtinctum, quod his verbis ſcripſit [d] Ariſtoteles: Habent autem caput animalia omnia ſanguine prædita. Exanguium nonnullis indiſcretum hoc eſt. vt Cancris: Idem Plinius: Quibuſdam indiſcretum caput eſt, vt Cancris. Et rurſus [e] Ariſtoteles: Alueus totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctum nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Ariſtotele probatum ſit atq; etiam alijs, hinc nonnulli cerebrum quoq; Cancris ineſſe ſcripſerũt, quaſi omnia quæ capite ſunt prædita, cerebro quoq; à natura donata ſint: cùm id in multis exanguibus, præſertim inſectis falſum eſſe declaret quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus & ſenſus? à cordene? ſic ait Peripatetica familia: negat veritas. Viſus aũt eorum plurimis eſt obliquus: id ſic [f] Ariſtoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi ſunt tùm intrò, tùm foras in obliquũ moueri apti. Quare nullos excepiſſe non admodum rectè viſus eſt [g] Plinius, vbi ſic loquitur: Cancri in obliquum aſpiciunt cruſta fragili incluſis (aliàs incluſos gerentes) ſcilicet oculis: quia non omnibus eodem ſitu poſiti, ſed alijs è latere, non ſupra continuo ſub prono (εὐθὺς continuo & nullo medio) amplo diſtantes diſcrimine: alijs in medio breui diſcrimine, vt Heracleoticis, aut Maijs. Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait [h] Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rurſus [i] alio in loco: Octonos & marinis eſſe diximus, Polypis, Sepijs, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouẽt, pedes in orbem, aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent; Cancri quaternos. Sed mendo non vacare videtur hic locus. Nam cùm antea octonos pedes enumeraſſet, ſubdit paulò pòſt tantùm quaternos: niſi quatuor in ſingulis lateribus eſſe intelligat. His ſi addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus ſeparauit, decem conſtitues. Cancris etiam, inquit [k] Ariſtoteles, omnes deni cum forcipibus ſunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinq; pedes quaterni, tùm terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Inſecta mouentur. Binas haſce chelas, ſiue brachia denticulatis forcipibus prædita eſſe ſcribit Plinius, quod non exiſtimo in omnibus Cancris verum eſſe: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut ſaltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rurſus [l] Plinius, dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex [m] Ariſtotele, qui ſic dicit: Locuſtæ Cancriq; omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremque habent. Parte enim dextra efficatiora ſuapte natura ſunt animalia omnia. In brachijs, ſeu forcipibus primoribus ſuperior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei cauſam tradidit [n] Ariſtoteles, vnà cum ea, quam refert, cur Crocodilus ſuperiorem maxillam moueat: eius verba adijciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus ſuperiorem. Cuius rei cauſa eſt, quod pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. Itaq; ad hunc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum verò vnde ictus inferri vehementiùs poteſt, inde motus commodiùs agitur. Infertur autem vehementer deſuper, quam de parte inferiore. Ergò cum vtriuſq; tùm capiendi, tùm mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui nec manus ſint, neq; pedes idonei, commodiùs huic eſt mouere ſuperiorem maxillam, quã inferiorẽ. Quod idẽ cauſſæ eſt, cur etiã Cãcri ſuperiorẽ ſui forcipis partẽ moueãt, nõ inferiorẽ: habent. n. pro manu forcipem. Illũ itaq; vtilem ad

[a] Hiſt. 4. c. 2. Cauda an deſtituantur.
[b] De par. 4. cap. 8.
[c] lib. 9. c. 31. Caput & collum, an habeant.
[d] Hiſt. 4. c. 10.
[e] Hiſt. 4. c. 3. Cerebrum.
Viſus obliquus.
[f] Hiſt. 4. c. 3.
[g] Lib. 11. c. 37.
Pedes.
[h] lib. 9. c. 13.
[i] Lib. 11. c. 48.
Plinij locus ſuſpectus. Chelę.
[k] Hiſt. c. 4. 2.
Pedes.
[l] lib. 9 c. 31.
[m] De par. 4. c. 8.
[n] De par. 4. c. 11.
Crocodilus cur ſuperiorem maxillam moueat.

capiendum, non ad mordendum forcipem eſſe oportet. Mordendi autem ſecandiq; officium dentis eſt. Cancris igitur cæteriſq; quibus licet ocioſiùs cibum capere, quoniam in humore non ſint, oris vſus paritus eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent, & mordeãt: at Crocodilis os in vtrumq; vſum vtile factum eſt à Natura, cùm ita maxillę moueãtur. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Auguſtinus Niphus libro quarto de animalibus capite ſecundo. Nam primò tribuit Cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis; nunc Cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitę (propoſitiones) quæ veræ ſunt de Cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vndè Albertus non imperitè dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere decem pedes; qui verò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro Cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum verò quem Ariſtoteles dicit habere quaturdecim, vult eſſe

Caniſſem Cancer.

aureum, quem ſua lingua Caniſſem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus.

Dentes.

Cãcri interius binos, vt Locuſtacea habēt dētes primores & inter dētes carunculã linguæ effigie: tunc ſtomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſq; ad exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta [o] Ariſtoteles, qui [p] alibi dixerat Cancris inteſtinum eſſe quà applicatum illud operculum geritur media applicaminis ipſius; & in partem exteriorem, qua oua pariunt, deſinere: Cancrorum ſpecies multæ antiquis cognitæ.

[o] De par. 4. cap. 5.
[p] Hiſtor. 4. cap. 2.

Genera.

Cancrorum etiam genus, inquit [q] Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facilè enumerandum. Maximum quas Maias appellant. Secundum Paguri quos Heracleoticos vocant. Tertium fluuiales: cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Genus Cancrorum litorale Phęnice fert, tantæ velocitatis, vt vix conſequi ſit: vndè Hippeas ideſt equites illos appellarunt. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Genus item aliud eſt quod magnitudine Cancrũ non excedat, facie Gammaris ſimile. [r] Aelianus Cancrorum, inquit, genera diuerſa eſſe audio. Sunt enim quidam ſaxatiles (πετραῖοι). Alij in limo, algis, aut arena gignuntur, quamobrem & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui curſores (δρομίαι) quòd longè lateq; vagentur, meritò appellantur. Idem [s] poſtea: Cancrorum genus lutarium (γένος καρκίνων ἐςὶ καὶ πελίαι: ſic Gyllius legit pro πετηλίαι, ideſt, volantes, veluti in vulgato codice legitur: aliàs καὶ πέτονται) colore alijs albius ſpectatur: hi in luto naſcuntur. Cùm inceſſit eis metus, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus, nonnihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent: enimuerò conprehenduntur, quòd ſurſum altiùs ſubleuari non queant. Hæc ferè ſunt genera ab antiquis tradita. Nã vbi hæc leguntur in piſcium catalogo apud [t] Plinium: Cancrornm genera Chamætrachea, Chamæleos, Chamæpelorides generis varietate diſtantes & rotunditate, Chamæglycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, Colicia ſiue Coryphia: ineptè nonnulli exiſtimarunt Cancrorum alias ſpecies enumerari, cùm ea omnia quæ poſt hęc verba Cancrorum genera, ſint Teſtatorum potiùs genera, quàm Cancrorum. Sunt & Cãcelli Καρκίνια ab Ariſtotele cõmemorati, qui in teſtatis quibuſdã innaſcuntur & inhabitãt. Inter recentiores Rondeletius cũ verba Ariſtotelis ſuprà ſcripta produxiſſet, hæc ſubdit. Nos plura genera numerabimus, quæ ſub Cãcris contineri nemo nõ fatebitur. Ea multiplici varietate à ſe diſtinguuntur.

[q] Hiſt. 4. c. 2.
[r] lib. 7. de animal. 24. c.
[s] lib. 7. de animal. c. 30.
[t] lib. 32. cap. 11.

Magnitudine differũt. Colore.

Vt magnitudine differunt, Mæę, Paguri ab Albis & Pinnophylacibus: hi .n. parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt colore, Paguri & Maiæ rubeſcente, vndulati flauo cùm è mari extrahuntur: Latipes & qui in Oſtreis naſcitur albeſcente; qui in Pinna, flaueſcente: Vrſus colore corticis mali punici.

Pedum lõgitudine. Oculorum ſitu.

Diſtant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoq; ſitu differunt: horum oculi ferè ſe contingũt: illorum magno interuallo diſtinguuntur. Sed diligentiſſimus in his generibus enumerandis fuit [u] Cæſar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, ſpecies multæ ignotæ mihi: quas cognitas habeo, deſcribam, Vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Altera, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appellata. Quam doctiſſimus amicus noſter imprudenter in quarto libro inter tardigrados numerauit. Peregrini ij in litore Iſſico exercent tardiorum prædas animalium. Tertium genus eſt fluuiale, rotundius quàm marinum. Quartum inſigne tùm robore, tùm magnitudine. Paguros vocant, quorũ duas noui differentias. Alter & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore, ac penè pallida viriditate. Porẽſſas

[u] Exer. 245.

hos

A hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandiſſimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longè omnium maximum quod Maiæ nomine cognoſcimus; tota cuppa aſperum, cuſpidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in ſpongijs, & Conchylijs. Hiſce Scaligeri ſpeciebus addantur Cancer aureus, & niger qui Caniſſem ab Auicenna appellatur, item qui Ialicè Grancio ſpiantano dicitur, nomine mihi tantùm cognitus; & venenoſus, quem in India Occidentali eſſe ſcripſit Cardanus; & terreſtris, quem nauigatores iſti in D. Thomæ inſula ſtatuunt: & qui à brachiorum longitudine par uitateq; Macrochelus, & Brachychelus dicitur: nec nõ & hirſutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primùm cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur rectè ſcripſiſſe [x] Philoſophum: Cancrorum genus multiplex nec facilè enumerandũ. Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus conueniunt ex carnibus βούλβιον καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν &c. Quo loco Iacobus Goupilus, accepiſſe ſe ab homine vulgarem Græciæ ſermonem tenente, teſtatur στέρνιον eſſe ex Oſtracodermorum genere, ſed ex hoc (inquit) loco intelligi poteſt eo nomine

[x] Hist. 4 c. 2. — Sternion quid.

B carnem aliquam ſignificari. Cordis (ſtomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaceſq; humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ στέρνιον καὶ ἀστακοὶ, καὶ ἰσικοὶ, καὶ κτένια, καὶ κοιλίαι χλωῶν: vt idẽ Trallianus habet: Zoographus vtrobiq; vuluã porcinã intelligit, & sternij nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore, curatione, conuenire inquit στέρναν (στέρνον καὶ στέρνιον) καὶ βουλβιον καὶ δαμαλῶν (δαμαλέων iuuencarum) πόδας, & ſi quæ huiuſmodi refrigerant ſimul, & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex billioſo & acri humore: Veſcatur æger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incraſſantibus vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbino (inquit Gouphilus) à nemine Latino vulua ὑποκοριστικῶς deductum eſt. eo autem ſignificatur animalium ἡ μήτρα: cuius eſu ſanguis pituitoſus redditur. Quæ conſequitur dictio στέρνιον petita eſt ex vulgari Græciæ ſermone; ea enim ſignificatur ὀστρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctiſſimo accepi. Hæc ille. Eſt quidem Cancrorum quorundam eiuſmodi ſpecies, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipiſci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine

C Oſtracodermon vllum intelligat, dubitat Zoographus, præſertim cùm ſemper hoc nomen cum vuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem.

SENSVS.

MIRE oculati ſunt cancri atq; auriti, vt qui inſidias incredibili ſagacitate ſubodorantur, quamuis enim ſilenti tacitoq; ingreſſu illos inſecteris, ſubitò tamen præſentiunt, & confeſtim ſe luto obruunt, aut ſaxis ſubducunt, & hominum inſidiantium conſpectum effugiunt.

GRESSVS.

D

CANCER ſolus ferè è Cruſtatorum genere non natat, ſed incedit, vti ſcribit [a] Ariſtoteles. Vis itẽ alijs, inquit, nandi tributa eſt, vt piſcibus, vt Mollibus, vt Cruſtatis, velut Locuſtis. Quædam ambulare poſſunt, vt genus Cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt. Et Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum. Καρκῖνος τε ἰκοντι ἐχῖνος τε τοὶ καθ᾽ ἀλμυρὰν ἅλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζῇ ἐμπορεύονται μόνοι: *Per ſalſum mare adueniunt Cancer & Echinus, natandi minimè periti, ſoliq; pedibus gradiuntur.* Trãſuerſo latere procedunt: quanquam id neutiquam ſit mirum: cùm & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempè vrſus, ac ſimia propter latitudinem pedum poſteriorum: quos vt in vacuum ponant, neceſſe eſt ingreſſionis corrumpi quadraturam. Tranſuerſa ergò ſe inferunt. Et ita quoq; moueri Scorpium ex [b] Plauto diſcere licet.

[a] *Hist. 1. c. 1.*

[b] *In Caſſina.*

Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam. E

Idem [c] Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

Vt transuersus non prouersus cedit quasi Cancer solet.

[c] In Pseudulo.

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad similitudinem Cancri. Eundem motum, non sine diligenti consideratione, (sunt enim animalia quæ pluribus, quàm quatuor notis mouentur) Aristoteles annotauit in libro de Animalium gressu, vbi, sic loquitur: Nam semper in quaternis proximis (pedibus) posteriora per transuersum ad ,, priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient, vt Cancri: hi enim ita se ,, mouent, quia de eorum genere sunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per trans- ,, uersum semper eò se mouent, quò gressum dirigunt suum. Et pòst notans huius gressus causam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cætera proprium & sui generis ,, motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, sed in latus. ,, Cùm autem prior pars in oculis distincta esset, natura oculos ita affixit, vt cruscula seque- ,, rentur. In priorem enim partem illorū motus tendit. Ob eamq; rem Cancri etiam quodā- ,, modo in priorem partem sese videntur mouere. Quibus Philosophi verbis commotus ,, Rondeletius, Cancros prorsum procedere est opinatus, nobisque apparere tantùm quòd F per transuersum moueantur. Ita enim scribit: Cùm verò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per transuersum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis semper prior siue anterior pars ad iter designatur, quia in priore animantis parte siti sunt oculi, Cancri in anteriora reuera progrediuntur. Rectè igitur [d] Plinius: Cancri in pauore etiam retrorsum pari velocitate redeunt, is autem motus ei qui fit antrorsum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo se exercuerit doctissimus [e] Iulius Cæsar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgò non rectè videri Cancrorum progressum esse in latus. Etenim cùm illis oculi ita mobiles ,, sint, vt aliquando condantur, alias exerantur: exerti modò prorsum, modò in latera obli- ,, quentur, non erit eorum incessus in latus, si in latus oculi flexi sint. Quia procedunt rectà, ,, quà obtuentur. Sanè haud aspernanda ratio: Vana tamen, non enim scorpius oculos ha- ,, bet emissitios: & (si velis ludere) laterorsum promouet tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam ,, quæ dimetitur quadratum, antrorsum produci, sed ad latus. Neque dicentur Cancri an- ,, trorsum ambulare, cùm oculi in latus flectuntur: sed oculos dicemus in latus flecti: quia G progressio in latus est. Rationem explicemus. Motum tractione & pulsione fieri diximus ,, alibi. Fit ergo secundum artuum flexiones. At eæ Cancris introrsum ad pectus sunt. ,, Ergo quasi cùm triremes circumaguntur, lateris vnius remiges impellunt, alij altrinsecus ,, inhibent, aut retrò trahunt. Ita quam in partem processurus est Cancer, eius lateris vtitur cruribus ad carpendum solum: alterius lateris ad aspellendum.

Cancros prorsum non procedere cōtra Rondeletium.

[d] Li. 9. c. 31

[e] Exer. 245

LOCVS.

[a] Li. 9. c. 31.

PLINIVS, [a] Viuere (Locustas) petrosis, Cancros mollibus scribit. Hyeme aprica litora sectari, æstate in opaca gurgitum recedere. Verùm non solùm limosis, mollibusuè, sed etiam saxosis in locis degunt, & sicubi alga & arena est. Et vt summatim dicam, in aquis, tùm dulcibus, tùm salsis, necnon etiā in terra. Scribunt enim terrestres esse in insula D. Thomæ similes marinis, edulesque.

H

VICTVS, ÆTAS.

VESCVNTVR Conchylijs, Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditus, morti vicinus est, velut vlcescentes sese, nam hos ille cùm bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miseræ & Cancri multiq; natantes
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat
Tunc viuum imbellem minimè sua membra tuentem
Discerpunt, donec moriatur funere diro.

quamquam hæc de marinis intelligenda putemus. In ciborum penuria, à suo quoque genere minimè abstinent: quod si quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi potestas vlla sit. Sunt igitur Cancri sarcophagi, siue marini sint, siue fluuiales,

A uiales, siue inter hos medij, qui scilicet in stagno marino nascuntur, atq; degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Crustata, teste [a] Aristotele: sed eam Locustæ ad suas branchias transmittunt, Cancri parte oris exigua: quę ratio est, cur circa horum os spuma appareat, ex aqua & aëre qui vnà cum ea hauritur, cùm per attractum, & reiectum agitantur. [b] Alibi nullo discrimine Cancri & Locustæ, inquit, ex Crustatis aquam per suas appendiculas, prope hirtiusculas quasdam partes egerunt. Viuere aqua dulci & salsa scribit [c] Galenus. Lacte potantes sine aqua viuere multis diebus Author de natura rerum testatur. [d] Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Aristotele suprà probauimus, præ cæteris Crustaceis, longæuas maximè esse Locustas.

Aquam vt recipiunt.
[a] Hist. 4. c. 2.
[b] Lib. de resp.
[c] Lib. de boni & mal. suc. cib.
[d] Lib. 9. c. 31.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR nassis hoc modo, Ranas in partes diuisas in plures immittit nassas piscator: eas collocat in loca vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur & aliter, virgulis scilicet diuisis in summitate, quibus B intestina aliqua aut ranarum corpora inserta sunt, ordine dispositis iuxta gurgites, & loca quę habitare solent, denis duodenisue: inde reticulo circumit piscator, virgas singillatim eleuans, subiectoq; reticulo, cùm Cancer non adeo celeriter se possit explicare, decidit in reticulum.

SEXVS.

ANTERIORA operculi applicatilis hirtiora amplioraq; fæminæ Cancri habent, quàm mares: vt ait [a] Aristoteles: Nulla re, inquit, differt fæmina à mare, nisi quòd operculum applicatile illud amplius & distantius & hirsutius fæminæ gerant, in quo oua pariunt & quà egerunt excrementum. Membrum autem quod mas in fæminam inserat, nullum omnino habetur. hæc ille. C [b] Plinius pedibus etiam distinguit, nã de Cancris loquens, fæminæ, ait, primus pes duplex, mari simplex. Præterea Mares, vt scribit Author de natura rerum, duas habent spinas inter ventrem & caudam, quibus fæminæ carent, quæ oua in ventre habent.

[a] Hist. 5. c. 7.
[b] Lib. 9. c. 51.

COITVS. PARTVS.

CANCRI parte priore (Rondeletius vertit partibus posterioribus) copulantur, sua opercula loculosa illa, rugosaq; mutua consertione componentes. Primùm Cancer minor ab auerso superuenire solet, tum maior vbi ille superuenerit, hæc [a] Aristoteles. Vnde [b] Plinius Cancros ore coire scripsit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt pisces faciunt & cætera quæ parere solent. Hinc fæminis operculum latius, vt locus esset ouis recipiendis capacior & præstantior.

[a] Hist. 5. c. 7.
[b] Lib. 9. c. 51.

D

ANTIPATHIA.

CANCRVM admota Polypode herba abijcere chelas siue pedes, Zoroastres in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, si Cancrorum brachia (teste Didymo) illa denticulata tecũ appensa circumferas Apibus odor Cancrorum vstorum infestus est testibus Palladio & Columella: [a] Virgilius:

——————Neue rubentes
Vre foco Cancros.————

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, si quis iuxtà coquat, apes exanimantur. Authores habeo qui ardeolas Cancris nidos suos munire affirment aduersus noxia animalia. Tanto dissidio flagrant Cancri & Erucæ, vt si à cornibus suspendantur illi ramis arbo-

Aper ne in te grallet.
[a] 3 Geor.
Erucę cancros odere.

rum,

rum, in quibus irrepunt, aut nidulantur Erucæ, illicò decidant collabanturque, & aliò immigrent. E

NATVRA. MORES.

a lib. 9. c. 31. Vt pugnet. Scorpionis vt Cancris. † Metamo. 15. lib.

VNIVERSI, inquit, [a] Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regressi circumeunt, apparetq; tritum iter, & paulò pòst. Dimicant inter se vt Arietes aduersis cornibus incursantes. Narratur apud eundem Sole Cancri signum transeunte Cancrorum, cùm exanimati sunt, corpus in ficco träsfigurari in Scorpiones. † Ouidius brachijs orbos Cancros producere scorpios, si sub terra occultentur, canit his versibus.

Concaua litoreo si demas brachia Cancro
Cætera supponas terra, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaq; minubitur vnca.

Calliditas in Conchylijs capiendis.

Magna huius animalis astucia, & calliditas in capiendis Ostreis Conchisq; obseruatur. F Calculos enim & lapillos patulæ hiantique eorum testæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe pisculentam carnem abradens atq; eliciens deuorat, suauiterq; & securè sua captura fruitur, nullo vindictæ metu. Diligenter multi ex Ecclesiasticis scriptoribus hanc fraudulentiam descripsere, sed diligentissimè D. [b] Ambrosius: cuius verba mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoq; inquit, quas cibi gratia præstigias struit? Nam & ipse Ostreo delectatur, & carnes eius epulum sibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita prospiciens periculi: quoniam cùm difficilis est venatio tùm periculosa: difficilis quia testis validioribus esca interior includitur: nam velut muris quibusdam mollitiem carnis, præcepti imperialis interpres Natura muniuit: quam medio testarum quodam sinu concauo nutrit, ac fouet, & quasi in valle quadam diffundit: & ideo cassa omnia tentamenta sunt Cancri, quia aperire clausum ostreum nulla vi potest, & periculosum est, si chelas eius includat; ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Itaq; quia omnia genera delectatione mulcentur, explorat si quando Ostreum remotis in locis ab omni vento contra Solis radios diptychum illum suum aperiat, & referet claustra testarum, vt libero aëre visceris sui voluptatem quandam capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit conclusionem Ostrei, ac sic aperta claustra reperiens, G tutò inserit chelas, visceraq; interna depascitur. Hactenus ille. Oppianus hæc de Cancro marino dixit:

b Hist. 5. c. 8.

Si quis in æquorea Cancrum conspexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Concessa ex alto solers prudentia Cancro,
Cui parta est dulcis magno sine præda labore.
Ostrea distendit, testas & claustra recludit
Portarum pascitq; lutum scopulisq; repanda
Gliscit aquas, paruum madida de rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, chelisq; recuruis
Continet, in testis lapidem demittit, apertis.
Assidet, atq; epulis lætus saturatur amicis.
Non potis est nixu geminas occludere lances
Ostrea, nam latis portis seiuncta dehiscit
Et moriens saturum Cancrum læthumq; relinquit. H

Puto tamen omnibus Cancris hanc inesse prudentiam venandi Ostrea, nam & in paludosis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longè à mari dissitis, hæc & cancri proueniunt. Latent, inquit [c] Plinius de Locustis loquens, mensibus quinis: similiter Cancri, qui eodem tempore occultantur; & ambo veris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex [d] Aristotele, qui ait Cancros nuper natos, & pòst etiam vere crusta sua exui, quemadmodum Locustæ, [e] Alibi sic loquitur de hac re clariùs: Cancri exuunt senectutem, molliores quidem perspicuè: sed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cùm verò exuunt, mollis admodum crusta subnascitur: & quidem Cancri præ teneritate non satis ambulare possunt. Idem sæpius repteit.

c lib. 9. c. 30. d Hist. 5. c. 17. e Hist. 8. c. 17. Crustam exuunt.

DENO-

A

DENOMINATA.

Καρκινοῦσθαι Cancri brachiorum instar comprehendere, vel comprehendi, cõtorqueri ἐπαλλήλως, hoc est alternatim vel mutuò: Cancellari Latinè dicimus pro implicari inuicem, & ita constipari. Καρκινοῦται ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σκληρυνέται, Hesychius & Varinus. Theophrastes: χειμάνες δὲ ἐπιγινόμενοι παντα χοῦ μὲν χρήσιμοι. ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον: hoc est, vt Gaza vertit: Sata frigore meliùs radicantur: cancrificãturq;. Volunt καρκινοῦσθαι dici plantarum radices, quæ Cancri instar diuaricatis & in latera dispersis fibris vel capillamentis terram appræhendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cãcro morbo. Celsus de carbunculo: Non idem periculum Carcinoma affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maximè in superioribus partibus circa faciẽ, nares, aures, labra, mammas fœminarum. Et in iecore etiam & splene hoc nascitur. Circa locum B affectũ aliqua quasi puncta sentiuntur: isq; immobilis & inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt, tactusq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Καρκινώδης, Cancro similis, vel qui è Cancrorum est genere; vtitur hoc adiectiuo Aristoteles. τὰ καρκινώδη ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro similia morbo. Καρκινάδης parua sunt animalia minutis Cancris similia, colore, vt scribunt fuluo. Aetius αἱ τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι τρίγλαι δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίνια diminutiua voce Græci vocant.

Καρκινοῦσθαι. Cancellari quid Latinis.

Carcinoma.

Καρκινώδης.

Carcinades quæ animalia.

MISTICA. MORALIA.

IMPOSTORVM hominum mores, & qui improba inexplebiliq; cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimonijs suis paupe-C res per vim spoliant, vel per insidias eripiunt, præclarè exprimit Cancrorum astucia. Quos eleganter perstringit hæc D. [a] Basilij oratio. Iam qui-„ dem & infirmi, inquit, cuiusdam animantis haud modicam astuciam „ ipse, ac dolosum ingenium insidiosumq; cùm didiceris, volo proinde, „ vt ipse admonitus non imitere, sed vites maleficos. Cancer efflictim Ostrei carnes cupit, „ sed perdifficilis eius est ipsi venatio, testæ ratione qua clauditur, ac munitur: perualido „ namq; & infracto septo carnis Ostrei mollitudinem natura muniuit. Quapropter & Ostra „ codermon id aquatile nuncupatur. Cumq; duæ concauitates exactè inter se coniunctæ „ Ostreũ circumplicent & ambiãt, nihil prorsus Cancri dẽticulati forcipes illi possunt. Quid „ igitur agit? Quid tandem molitur? Cũ viderit illud tranquillis in locis tepore sese ob-„ lectare, suasq; illas valuulas ad Solis radios aperuisse, ac explicasse, tunc clanculùm iniecto „ calculo conclusionem prohibet, atq; quod viribus suis deerat, id tali astu sibi supplet. „ Hæc est eorum malitia, quæ neq; ratione, neq; voce prædita sunt. Ipse ego optauerim, „ vt Cancrorum solertem industriam imitatus in parando viatico, à proximorum noxa in-„ commodisq; tibi temperes. Talium est profectò morum, qui suum cum dolo fratrem adi-D re solet, quiq; ex insidijs proximos aggreditur, alienisq; insultat calamitatibus. Effugito „ despiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus esto contentus, pau-„ pertas cum veraci sufficientia, omni potiundæ voluptati profectò est compoti mentis an-„ teponenda. Ad huius imitationem D. [b] Ambrosius, cùm declarasset quàm astutè, ac fran-„ dulenter insidias parent Ostreis et Conchis Cancri, horum exemplo frandulentium ho-„ minum perfidiam, ingluuiem, cupiditatemq; inordinatam compræhendit his verbis: Sũt „ igitur homines qui Cãcri vsu in alienæ vsum circumscriptionis irrepant, & infirmitatem „ propriæ virtutis astu quodam suffulciant, fratri dolum nectant, & alterius pascantur ærũ-„ na. Tu autem proprijs esto contentus, & aliena te damna non pascant. Bonus est cibus „ simplicitas, innocentiæ suæ bona habens: insidiari nescit alienis, nec auaritiæ facibus „ exardescit, cui lucrum omne ad virtutem dispendium est, ad cupiditatem incendium. Et „ ideo beata est, si bona sua nouerit cum veritate paupertas, & omnibus præferenda thesau-„ ris: quia melius est exiguum cum Dei timore. Quantum est enim quod hominem alat? „ aut si quæris quod etiam abundet alijs ad gratiam, id quoq; non multum est. Melior est enim

Homines dolosi & perfidi.

[a] Hex. diui. offic. Hom.

[b] Hex. 5. c. 8.

enim hospitalitas in oleribus cum gratia, quàm vitulorum pinguium præparatio cum discordia. Vtamur ergò ingenio ad quærendam gratiam, & salutem tuendam: Licet nobis vti exemplis maritimis, ad profectum nostræ salutis: non ad alienæ periculum. Hactenus D. Ambrosius. Impostores etiam alios & fraudulentos, veluti sunt qui ciuitatis gubernaculis præsunt, sed iustitiam iniquè exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non rectà progrediuntur, sed dextrorsum, ac sinistrorsum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorum, ipsi etiam inhumani pijs bonorum rationibus, lachrymisq; præferūt: de quibus scilicet tàm impiè cum innocentibus, agentibus dicebat [c] Hieremias: Facti sunt retrorsum & non antè: deq; ijsdem dicitur in Prouerb. quòd ipsi reliquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas. His testa dura est; quia in prauo illo proposito fraudulentisq; actionibus persistunt: carent sanguine: quia nihil humanitatis, misericordię, ac dulcoris possident: viuuntq; in locis mollibus, delicias, ac omne voluptatis genus amplectentes.

Dolosi magistratus.

[c] Cap. 6.

HIEROGLYPHICA.

SCITE admodum Iohannes ille cognomento Scholasticus, Scalarum anacephalæosi, hominem qui modò risui indulgeat, modò luctui, modò austeritati atq; temperantiæ se reddat, modò delicijs diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in sinistrā partem gradienti, miraq; vitam suam inconstantia traducenti: virq; is sapientissimus de ingenij eiusmodi profectu nihil sibi quidquam pollicetur, quod ad vllam sit vnquam frugem peruenturum. Eiusdem subterfugij, inquit Pierius Valerianus, caussa Sophistam significare, qui volunt, Cancrum pingunt: eos enim persimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deuictos comprehensosq; putes, tunc retrò fugaci cursu lapsi per diuerticula, atq; subterfugia, maiore in priore laborem tibi intentant, si vilem ac inanem prorsus curam eos consectandi susceperis. Sed enim non in Sophistas tantùm, sed in ipsam etiam Dialecticam obortum est à Cancro cauillum. Nam Ariston Philosophus, vt eam eluderet, dicere solebat, eos qui Dialecticam enixiori conatu sectarentur, ijs assimilari, qui Cancris vescerentur, cibi enim admodum exigui gratia, circa ossa tàm multa numero, tantum laboris insumi. Siquid verò abditum & arcanum luci proditum, ac reuelatum ostendere, quis vellet, Pagurum, & eius generis pisces, qui latebris gaudent, face apposita figurabant: constat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitissimis etiam cauernis euocari. Ea verò de causa Cancri ad nocturni luminis splendorem accurrunt, quòd id omne genus Testacea noctu plurimùm pasci soleāt: compertumq; plenilunio fit, ea magis tùm pinguescere. Iam verò Imperatorem Octauianum Augustum adeo delectatum fuisse hoc prouerbio, *festina lente*, è scribūt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non solùm in communi colloquio, sed in Epistolis etiam eo vteretur: & in sigillo suo sculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus bestiolis prouerbij sententiam hieroglyphicè pingebat: per Papilionem Vermiculum alatum, & velocem innuens celeritatem, per Cancrum verò, qui motu retrogrado & tardo fertur, moram & cunctationem.

Incōstātia.

Sophista.

Arcanū reuellatum.

Festina lente.

NVMISMATA.

CANCER in numis, inquit [a] Pierius Valerianus, compactile scilicet genus id, quod corpore est obrotundiore, cuiusmodi plæriq; cæleste signū figurant in Zodiaco, Chiorum indicat rempublicam. Tradunt id & Pollux & alij: sed enim nisi quispiam author esset, numus argenteus id satis indicaret, in quo Pagurus is est cum inscriptione, ΚΩΙΩΝ infere ΛΕΤΚΙΠΠΟΣ. Tria Agrigentinorum numismata argentea reperiuntur, in quibus sculpta est ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illum dilacerans rostro, cum inscriptione in eorum vno tali, ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio verò ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numismatum pars opposita Cancrū & piscem exprimit, vnius inscriptio talis ΑΚΡΑΓ; alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΑΓΑ, in quo anguis est pisciculum ore tenens. In Syracusanorum numo quoq; argenteo parte

[a] Eeroglyfi. lib. 28.

Chiorū numus cū Cancro.

A parte vna aquila inſculpta cernitur ardeam, vel vt alijs placet, vulturem pedibus prehenſum tenens cum inſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera verò parte Cancer eſt, & ſub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant nummi argentei; quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his infraſcriptis ΑΔΡΑΝΙΩΝ, altero verò Cancrum ſupinum cum ſex circulis O literam planè referentibus, tribus ad dextram chelam, & tribus ad ſiniſtram. Intra Cancrum cernitur quid ſerræ ſimile. Poſterior vna parte aquilam etiam habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc ſupra caput & dorſum aquilæ ſcripta circum nummi oram ΑΔΡΑΝΙΩΝ: altera verò parte, Cancer cernitur, & intra eum ſerpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Golzius, ſuperiùs verò intra Cancri vtraſque chelas pecten. Sinueſſa vrbs Græcæ originis antea vocata Sinope nummum cudit argenteum, in cuius vna parte videtur Cancer, aut Pagurus, & infra hunc piſcis non nihil incuruatus cum hiſce infraſcriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ, ab altera teſtudo cum eadem inſcriptione. Per Pagurum, aut Cancrum volunt intelligi ſapientiam, per teſtudinem ſalubritatem. Eſſe enim calidas aquas in agro Sinueſſano hecticis & phthiſicis ſaluberrimas, Strabo & Plinius teſtantur. In nummo æneo Brutiorum ab vno latere B Cancer eſt, intra cuius chelas impreſſæ hæ literæ ΒΡΕΤ, & ſupra has literas caput bouis, infrà verò Cancrum ΤΙΩΝ legitur; ab altera parte deæ alicuius, nimirum, Palladis caput eſt, è cuius vertice quinq; Cancri pedes prodeunt.

Adraniorum.

Sinueſſæ vrbis.

Brutiorũ.

PRÆSAGIA.

PLVVIIS imminentibus, aut tempeſtate, Cancer ex aqua in terram prodit: quod ſcripſit Aratus in his verſibus:

Καὶ μὴν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ᾤχετο χέρσῳ
Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαίσσεσθαι ὁδοῖο

Pluuiæ pręſagium.

SOMNIA.

C CANCER viros peruerſos & inemendabiles indicat, propter animalis traſuerſa veſtigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem (fluuialem), virum peruerſum inueniet & inopem. Si marinum, regem: ſi fluminis, principem, eò quòd mare regem, flumen verò principes, ſignificat, Zoographus ex incerto.

FABVLÆ.

CANCER teſte Hygino & Baſſo Iunonis officio inter aſtra collocatus, quòd Herculem, cùm hic contra Hydram Lernæam confligeret, & palude pedem haberet, mordicùs arripuiſſet. Herculem enim aiunt ideo ira accenſum, eum interfeciſſe, Iunorem autem, quæ Herculi infenſa erat, inter ſidera collocaſſe. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metricè ſic deſcripſit;

Cãcer cur in aſtra col locatus.

D

Tot ſtellas Herculis enſe nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morſu acriter arripuit
In Lerneæ caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occiſum tulit æthereis
Oris Iuno breuiori mora.

Nonnulli, cur inter ſidera ſit collocatus, aliam rationem reddunt, quia nimirum conuerſione regreſſuq; tàm peculiari eo in animali animaduerſo, per eius imaginem oſtendere voluerint Solis curſum, qui cum eò progreſſus fuerit, retrorſum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper oppoſita ratione confictus, quia ſol ab eo ſigno, toto poli noſtri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum paſcitur accliuiora, editioraq; loca petit. Huiuſmodi verò commentum, vt ait [a] Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, ſed ex cæli noſtri ſitu ſphæraq; ipſa ad arcticum obliquata excogitatum eſt:

capri ſignũ.

[a] *Lib. 28. Hierogly.*

nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur, æquinoctij signa attolli: ad id tamen fieret quòd Solis progressus & regressus omnino à Capricorno ad Cancrum, mox à Cancro ad Capricornum, secto duobus locis æquinoctiali consideratur. Quod verò aiunt Herculem tot immanium monstrorum domitorem, in opprimendo etiam Cancello laborasse, nihil aliud sibi vult, vt veteres interpretantur, quàm sophisticas nugas obtritas dialecticæ disciplina. Fabulosè igitur iocatur Plato, cùm Herculem aduersus Cancrum desudasse dicit.

Hercules cur cancrũ occidisse dicatur.

APOLOGVS.

Serpens & Cancer.

SERPENS vnà cum Cancro viuebat, inita cum eo societate. Itaq; Cancer simplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat, astutiam. Hic autem minimè obediebat. Cùm obseruasset igitur Cancer ipsum dormientem, & pro uiribus compressisset, occidit. At serpente post mortem extenso ille ait: Sic oportebat ante hac rectum & simplicem esse, neque enim hanc pœnam dedisses. Significatur hoc apologo, offendi potiùs, quàm iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi sensum fortasse, aut alterius ei' similis facti sunt hi antiqui versus, quos vt Eustathius & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ esse aiunt.

Ὁ καρκῖνος ὧδ' ἔφη χαλᾷ τὸν ὄφιν λαβὼν
Εὐθέα χρὴ τὸν ἑταῖρον ἔμεν, καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν.
Cancer autem ita locutus est, cùm serpentem chelis comprehendisset,
Necesse est vt sodalis rectum sequatur & non obliqua voluat animo.

PROVERBIA.

Cancer leporẽ capit.

KΑρκίνος λαγωὸν αἱρεῖ, idest *Cancer leporem capit*: de rebus quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas: seu vt alij de re nequaquam verisimili, dictuq; absurda, velut si quis dicat, ab indoctissimo superari doctum: Huic & aliud simile, Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, idest, *Cancros lepori comparas*, de supra modum dissimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & Cancrorum tarditas nota est. *Nunquam efficies vt rectè ingrediantur Cancri*. [a] Aristophanes.

[a] In pace.

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ' ἐπὶ τῷ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.
Ambulet vt Cancer rectà, haud efficeris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Cancrũ rectà ingredi docere q.d.

Hoc velut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negotio. Nam Cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, *Actum ne agas*. Idem ferè cum præcedenti & illud est: *Cancrum rectè ingredi doces*. Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, *Aethiopem dealbas*. Siquidem animal hoc non ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem mouet gressum.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ' Ἀνδροκλείδης πολεμάρχει.
In seditione vel Androclides belli ducem agit.

In homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem; dignitatem sortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum:

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς.

& aliter:

Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκίνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus desperatis & Cancer honorem.

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc prouerbio videtur. Πάντα λίθον κίνει. *Omnem moue lapidem*. Sunt qui metaphoram sumptam esse existimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nã hi plærumq; sub saxis latitant, quæ mouent, qui Cancros quærunt. Imitari nepã: pro retrocedere & in peius labi: Germani dicũt Hinderſich vuie die Krebs gãd. hoc est retrorsum, vt Cancri ambulant, sed Nepa scorpionem potiùs quàm Cancrum significat.

Omnẽ lapidem moue, qui dicãtur & vnde

A

SIMILIA.

QVI hominem nimium præsumentem; & gloriosa verborum plus vltrà iactatione superbientem, illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adscripsit Plus Vltra: Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθυνοντες, ἐοίκασι καρκίνους μασσωμένοις: οἱ δὲ ὀλίγον τρόφιμον περὶ πολλὰ ὄστᾶ ἀσχολοῦνται: Ariston in similibus: hoc est, Qui dialecticæ studium profundè rimantur, Cancros edentibns similes sunt: qui propter exiguum alimentum, circa crustas plurimas occupantur.

EPITHETA.

B TEXTOR Cancri sideris & animalis aquatici epitheta confudit; separantur hoc modo. Animali hæc adscribenda: octipes, multipes, scopulosus, cæruleus, testudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obscænus. Nam fluuialis, ęquoreus & litoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Rubentem dixit [a] Virgilius. *Neue rubentes Vre foco Cancros:* idest, vt Seruius exponit, cùm vruntur, non qui per naturam sint huius coloris. Syderi verò conueniunt, Lernæus, pluuialis, nisi fluuialis legendum est, vt sit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd sol mense Iunio, quum vehemens viget æstus, hoc sidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, adustus, æstiuus, ęstifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtraq; curuās brachia. Σισυρνοδῦται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Sisira enim, vel sisyrna teste Varino est tunica crassa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. ῥοδοδάκτυλος, roseis digitis, apud Athenæum: ὀκταπόδης Nicandro. Et [b] Ouidio:

Cancri animalis epitheta.

[a] 4. Georg.

Epitheta Sideris.

Sisira quid.

[b] 1. Fastor.

Octipedis frustra quærentur brachia Cancri.

σκολιοὶ ἐλῆται, Oppiano. Sed hoc fortè, inquit Zoographus, marinis potiùs conueniet, vel omnibus, vel speciei cuidam. Plura in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia

C eleganter Cancros descripsit epithetis.

Ἦλθον ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχῆλαι,
Λοξοβάται, στρεβλοὶ, ψαλιδόστομοι, ὀστρακόδερμοι
Ὀστοφυεῖς, πλατύνωτοι, ἀποστίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαισσοὶ, χειροτείνοντες, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχειρέες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι οἵ ῥα τε μυῶν οὐρὰς στομάτεσσιν ἔκοπτον.

Venerunt autem ex improuiso habentes incudes in tergo vngulis curuis
Obliquè ingredientes, tortuosi, habentes forficulas in ore, ostripelles,
Ossei natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blæsi, neruosis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur
Cancri) qui vtiq; murium caudas oribus incidebant.

D

VSVS IN CIBIS.

CANCROS & huiusmodi malacostraca scribit Galenus duram carnem habere; & ob id difficillimè confici, sed firmi alimenti esse. Author libri Galeno adscripti de Spermate; Cancri pisces, ait, frigidi & humidi septentrionales. Psello itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis est & difficilis concoctu. Apud eundem Mnesitheus ait; Cancri, Locustæ, Squillæ & huiusmodi, difficulter quidem concoquuntur, sed multò faciliùs quàm alij pisces. Conuenit autem eos assari potiùs quàm elixari. Arnoldus Villanouanns, Cancros marinos & fluuiatiles difficilis quoq; digestionis esse scribit, at multùm alere, nec facilè in stomacho corrumpi. Et Aetius in curatione colici

Tēperies.

affectus Cancros prohibet in cibo, quòd turbationem inducant, Squillas, tanquam ex Malacostracis minus noxias concedit. Aluum soluere testatur Galenus, propter salsedinem & acrimoniam eorum: ideoq; stomacho nocere, maximè neruosam eius substantiã. Idem præcipit, vt coquãtur in aqua, in qua nati sunt; ego nihil referre puto, dummodo salsa sit aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua & aceto, & sale abundanti. Cocti & in patinas translati ex aceto (suffuso) comeduntur. Romę qui crustam veterem exuerunt, friguntur oleo & butyro: duriori crusta tecti assantur super prunas. Laudantur etiam si coquantur in Vino. Laudantur, qui vetustam habent crustam, autumno, hyeme, & vêre; qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio mensibus inueniuntur, nonnunquam etiam Romæ mense Septembri.

Cur in colico dolore prohibeãtur. Vt coquendi.

VSVS IN MEDICINA:

HIC quædam communia Cancris marinis, & fluuiatilibus remedia omisimus, quæ vbi de Cancro fluuiatili erit sermo, proferemus. [a] Plinius contra serpentium ictus mederi tradit, sole Cancri signum transeunte. Apud [b] eundem nil tam æquè aduersari serpentibus quàm Cancros, suesque percussas hoc pabulo sibi mederi Thrasyllus author est: cùm sol sit in cancro, torqueri serpentes. Apri, ait [c] Aelianus, Hyscyamo deuorato Cancros sibi pro remedio quærunt. Plinius apros hedera sibi mederi scribit in morbis, & Cancros vescendo, maximè è mari eiectos. Cerui, teste † Aristotele, morsi, vel à phalangio, vel à quouis generis eiusdem, Cancros edunt, quod idem homini etiam prodesse putatur, sed non caret fastidio. Paulus Aegineta contra scorpionum ictus silphium cum Cancro trito in vino propinat. & Aetius eum appositum Scorpium occidere prodidit. Sed hoc alij priuatim de Cancro fluuiatili scribunt. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte, teste Plinio, præsentissimo remedio sanari tradunt Cancro fæmina, cum salis flore contuso post plenam lunam, & ex aqua illita. Cancri cùm in electarijs & antidotis resumptiuis ponuntur, sic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus & corporibus suis: & abluantur cum aqua frigida & sale cum cinere, ter, donec iam puræ sint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, cum aqua lactis, à quo extractum est butyrum. sic præparati electuarijs misceantur, vt docet Auicenna lib. 4. sui Canon. fen prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos, Hæc ex veteri editione Nicolai Pręposití. Cancri ex aqua poti profluuia sistere, ex hyssopo (vetus codex legit œsypo) purgare, & si partus stranguletur (scilicet in enixu laborioso parturientis matris) similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes, vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationem mortuosq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Item in iure cocti cum lapatho, & apio menstruas purgationes expediunt: lactisq; vbertatem faciunt, [d] Item in febri quæ sit cùm capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulieribus in vino austero potos prodesse dici Plinius scribit. Ad stranguriam quidam iubent tres Cancros coqui in cyatho aceti, in mortario simul contundi, & exprimi & propinari. Cum aqua florum Cyani minoris distillata extrahitur succus ex Cancro viuo contuso, & eo gingiuæ puerorum in dentitione salubriter illinuntur. Iliaco calido & sicco præscribit [e] Hippocrates inter alia pisces leuiter coctos & Cancros, & Conchylia. Cancri testam diligenter teres, & vino subdulci miscebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi molestia laborabit, ex Marcello. Aetius ad idem remedium Cancros vrit: Cancros inquit, „ tres aut quinque, aut septem tantùm, cum ingenti strepitu indesinenter sub testa exure: „ & contriti eorum cineris coclearium vnum cum condito præbe: eoq; calculosos renes sanabis, sed Marcellus Empiricus ad hoc remedium Cancros simpliciter terit, vt paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, ex Plinio: Ab eodem Cancri & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter psilothra numerantur: conijcit autem Zographus, non Cancros simpliciter, sed cinerem eorum esse intelligendum. Andreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vsus est, eodem [f] Plinio teste. Cancri maxilla naribus insufflata valet ad sanguinis fluxum, ex Rosa Anglica. Galenus in Euporisticis ait: A bestijs venenatis rabiosoque cane demorsos sanat Cancri interiorum cinis ex aqua semel, aut bis potus, quantum manu capere potest. Prodest etiam morsui canis

[a] lib. 9. c. 31. Contra serpentes. [b] lib. 32. c. 5. [c] 1. Var. c. 7. † Hist. 9. c. 5. Cõtra scorpiones. Contra carbunculos, & carcinomata. Vt ad electuaria pręparandi. profluuia sistunt. Ad partus cõtinẽdos. [d] lib. 32. c. 10. Ad stranguriam. [e] li. 3. de diæt. Ad dentitionem. Ad calculũ. Ad dolorẽ dentium. Ad sanguinis fluxum [f] 32. c. 8. Ad uenena & rabiosos canes.

A canis rabidi, authore [c] Plinio, membrana ſiue ſenectus anguium cum Cancro maſculo trita (manuſcriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi lippitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, ſubtiliter ſublatus, & in phœnicio conligatus, colloque ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſitamen re medium à caſto homine fiat. Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum Cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt author eſt Kiranides. Ratio conficiendi pulueris vtilis ad diſſectionem nerui, qui à chirurgo eſt conglutinandus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in ſubtiliſſimum pulucrem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſcijs, ex linteolo confectis, locũ obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium viginti quatuor horarum intactam relinquito, Elapſo prædicto temporis ſpacio Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiuſque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum aut alterum ligaturã diſſoluat. In capite Cancrorum reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto immiſſus motum manifeſtum habere deprehẽditur. Huius puluere audio multos feliciter vti B ad conterendos renum calculos, ex [d] Mizaldo. Eoſdem etiam, in potu ſumptos, cordis punctiones ſanare aiunt.

[c] Lib. 29. c. 25.

Lippitudini medetur

Ad neruos conglutinãdos.

Lapis in capite cancri & eius vis.

[d] Memor cen. 8

VSVS IN VARIIS.

PVRGARI à Scorpijs domos, tradunt referente [a] Iſidoro, ſi decẽ Cancri cum ocimi manipulo alligentur, omnes enim qui ibi ſunt Scorpiones, ad eum locum coituros. Ne à rubigine ariſtæ in aruis contaminentur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bouillo & caprino ſtercore paleis admiſtis urunt: Cancros viuos, inquit [b] Plinius, cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur, quod Cnipes appellant, qui cũ in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τὰς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros ſtatuunt alligandos (ἄκος δέ τούτου φασὶν ἄνω τὰς καρκίνους προπερονᾶν, fortè προσπερονᾶν, pro affigere, Zographus (in eos enim vertere ſeſe Cnipes inquiunt,) ſed ficis quidem C auxilia iſtiuſmodi comperta habentur, ex [c] Theophraſto. Fructum, ait [d] Gaudentius Merula, plantæ continebunt, ſi Cancer trunco circumligetur.

Scorpij è domo vt expellantur.

[a] Lib. 12. Orig. c. 6.

[b] Lib. 18. c. 29.

[c] Hiſt. plan. 2. cap. 19.

[d] Lib. 4. memor c. 39.

DE CANCRO MARINO. Cap. XVII.

ORDINIS, RATIO. SYNONYMA.

D CANCRI marini nomen ita accipimus, vt omnes quę in mari naſcuntur, ſpecies comprehendat, & eam priuatim, cuius in hoc capite tradetur hiſtoria. Græcis καρκῖνος θαλάσσιος, vocatur, Gallis Cancre; quocirca nomine carere hanc ſpeciem ſcripſit Rondeletius; eandem intellexiſſe videtur [a] Cæſar Scaliger, dum ſpecies Cancrorum enumerans, inquit: vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Italis Granchio dicitur, & Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononienſibus & Ferrarienſibus. Anglis & Germanis inferioribus Krab, Crabbe ſuperioribus Meerkrab. Græci maximè recentiores Paguros quandoq; pro Cancris ſimpliciter accipiunt.

[a] Exercit. 245.

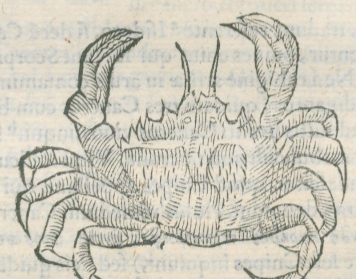
GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

Moleca.

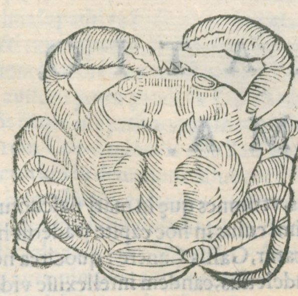
VENETI, apud quos Cancrorum marinorum infinitus propè eſt numerus, Moleccam vulgò quendam vocant teſte Mathiolo, qui cruſtam veterem exuit, vere: Ex quo genere ſunt etiam quæ vocantur Macinettę, nam & hæ cruſtam hoc tempore exūnt. Quidam has fœminas eſſe volunt; Moleccas mares, & hos mollescere, ac vernationem exuere: contrà Macinettas perenni contegi cruſta, & nuſquam decidua; & Moleccas, tum quidem torpeſcere, cùm cortice exuuntur. Alij toto genere diſtinguunt, & Macinettas multò minores Moleccis ſtatuunt, aliudq; ab his eſſe tertium aiunt, quod perpetuò corticem durum retinet. Moleccas autem vocant à molli ac teneri cruſta, quam habent, cùm veterem exuerunt. Rondeletius, & Bellonius, item Zoographus in Cancri marini pictura n on conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis eſt parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio & Zoographo depingi eum, qui frequens vbiq; eſt in Italia. Et ſanè fatetur Zoographus ſe nactum iconē ſuam ex Italia. Quem autem expreſſit Rondeletius, frequens eſt in Gallia Narbonenſi, & vt ipſe ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noſter vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes longos in acutum deſinentes: cornicula duo. Cancer marinus, inquit [a] Bellonius, rotundo ferè, ac circinato corpore præditus eſt, anteriori parte crenis diuiſo, cruſtaceo tegmine conueſtito: cuius magnitudinem ad Pagurum & Maiam, Aſtacum & Locuſtam facile contuleris. Maiores enim trium, aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Ea verò habent bleſa, vtrinque in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro conſtant, guſtui dulciſſimo, quod Ariſtoteles mutim nominare videtur, habet porrò inteſtina multiplicibus cirris obſeſſa, moueunturque horum partes ſolidiores albis muſculis agentibus. Aliam ab his obſeruaui ſpeciem, magnitudine vulgaris, cæterùm differt pede vltimo, qui ab vtraque parte eſt, Nam non in acutū deſinit, ſed breuioribus, ac craſſioribus conſtat internodijs, & curtior eſt alijs pedibus, & in fine latior duabus poſtremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vnà cum alijs duobus ſuprà deſcriptis, quò pes hic poſterior meliùs conſpici poſſit. Habet etiam duo cornicula, qualia ſuo Rondeletius tribuit, ſed corpore eſt rotundiori, quo vulgari Cancro marino ſimilis. [b] Ariſtoteles pelagios Cancros pedes longè tardiores cæteris habere ſcribit ad ambulandum.

Molecca vnde dicta.

Cancer ſtagni marini Rondeletij.



Cancer marinus Bellonij.

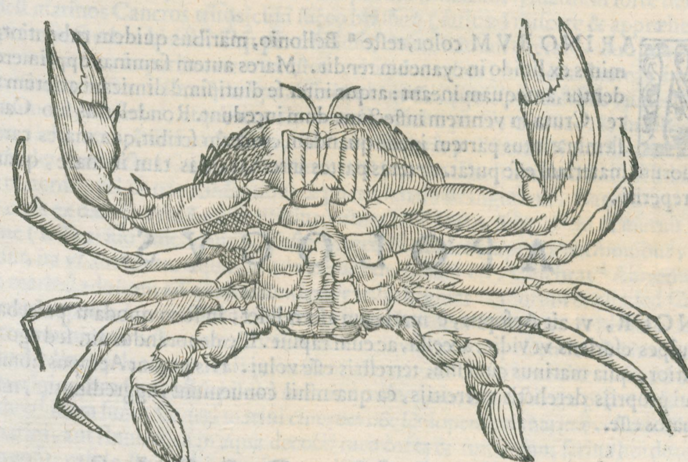


[a] Lib. 2. de piſ. cap. 3.

[b] De par. 4. cap. 8.

A

Cancer marinus alius ab authore obseruatus.



B

LOCVS.

OPPIANVS [a] de Canchris marinis:

In saxis habitant curuis & pascua carpunt.

Vndè fortè ab Aeliano πετραῖοι, hoc est saxatiles dicti sunt. Quod autem Plinius dixit Cancros locis mollibus vitā degere, haud satis verū videri annotat Massarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non nisi locis saxosis capiuntur, & similiter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipué mares, præterquam cùm exuerint senectutem, quos tam petrosis, quàm terrenis locis vitam agere perspicuum est: quod ex Aristotele elici etiam potest, tam octauo de historia, vbi Cancros aquatiles, stercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cùm Cancris caudam inutilem esse tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernasq; subire soleant, nec defendi satis potest Plinius, nisi quis in Plinio non Cancri, sed Astaci legendum existimauerit, vt dictum est ex Aristotele, vnde hæc mutuatur, Hactenus ille. Narrant nauigatores isti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum esse prope Insulam Canibalorum, quę hodie Domeneca appellatur, & Hispanos per decem dies continuos hisce vitam sustentasse in mari Nicaragua. Rondeletius fluuiatilium speciem frequentem esse scribit in stagnis marinis. Noster vulgaris vbique in Italico degit litore, in locis saxosis atq; arenosis.

C

[a] 1. de Pis.

Plinius correctus.

D

NATVRA. SAGACITAS.

IN Bosphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduersus fluctus nituntur: circa promontoria verò, vbi venti vis maior est, omnino repulsi auersiq;, impetum sequi vndarum cogerentur: cæterùm hoc præuidentes, cùm iam propè ad promontorium appulerint, singuli in sinuoso aliquo loco se tenent, simulq; & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per pręcipites crepidines in siccum ascendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergressi sunt, rursus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piscatores, cùm declinandi communis periculi gratia sponte in terram exeunt: neque homines cùm sint, ipso etiam maris impetu sæuiores ipsi videri volunt. Ex [a] Aeliano.

Lib. 7. de animal. c. 24.

SEXVS

E

SEXVS. COITVS.

MARINORVM color, teſte [a] Bellonio, maribus quidem rubentior, fæminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fæminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter ſe diutiſſimè dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt, dum incedunt. Rondeletius ſuo Cancro fæminæ intus partem ineſſe quandam croceam ſcribit, qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe putat. cæteras partes internas albas tàm in mare, quàm in fæmina reperiri.

[a] De aquat. 2.c.3.

APOLOGVS.

Cancer & vulpes.

CANCER, vt ait Aeſopus, è mari cùm aſcendiſſet, in loco quodam paſcebatur. Vulpes eſuriens vt vidit, acceſſit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, ſed ego condigna patior, quia marinus cùm ſim, terreſtris eſſe volui. His probat Aeſopus homines, etiam qui proprijs derelictis exercitijs, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, meritò infortunatos eſſe.

F

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

IN aqua, & aceto, cum modico ſale elixantur, aut in aqua marina: aut aſſantur, ſed elixati meliores ſunt, friguntur in oleo Molecçę dictæ, præſtantioreſq; habentur cæteris. Fæminæ, maximè cùm turgent ouis meliores iudicantur maribus: Ideoq; Bononienſes, & Ferrarienſes fæminas, & mares ſeorſim ponunt, fæminaſq; duplo maioris pretij vendunt. Qui in Indiã nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos eſſe, ſuccoq; dulci turgere cùm Luna parturit, contrà vacuos cùm eſt plena: ſecus quàm in noſtris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores exiſtunt.

G

VSVS IN MEDICINA.

Ad phthiſicos.

RONDELETIVS de ſuo Cancro ſtagni marini hæc ſcribit: Hoc Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium eſſe comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vſurpare poſſimus: Stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit ſalſuginis, deponant, quibus tam feliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodeſſe prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor phthiſicis multùm auxiliari. Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure capi, vel cum cremore priſſanæ coctis phthiſicos diu ſummo valetudinis eorum commodo alui. Ex eiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat. ſi in aqua adianthi, vel plantaginis lotus cum lacte aſinæ, vel cum cremore ptiſſanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minus rectè faciunt medici quidam, qui fluuiatilibus, vel ſtagni marini Cancris fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli præhumidaq; ſubſtantia conſtant, & quę facilè diffluat ac diſſipetur, neq; corpus ſatis nutriat, neq; peculiarem vim, ad pulmones iuuandos inſitam, habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hæret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Hactenus ille. Cancro marino & fluuiatili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet ſermo. Nam Dioſcorides ſcribit marinos eadem præſtare quæ fluuiatiles, verùm ignauiùs. [a] Plinius, hedera, inquit, apri in morbis ſibi medentur, & Cancros veſcendo, maximè è mari eiectos. Sed Aelianus tradit apros Cancris ſimpliciter ſibi mederi contra hyoſcyamũ.

H

[a] lib.8.c.27. Aprorum medicinæ.

Doctorum

A Decoctum Cancri marini apud [b] Plinium efficax habetur contra dorycnium. Marini non fluuiatiles assumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabiosorum canum morsus apud [c] Galenum. Si equus cum fœno, aut pabulo brassicam syluestrem fortè deuorarit, prodest marinos Cancros tritos cum succo brassicæ (satiuæ) miscere & appræhensa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Absyrto. Cancros marinos impari numero exustos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anserina remissa; equis ponderibus vniuersa permista vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthisico dederis, mirè profuturum pollicetur Marcellus. Author est Alexander Benedictus Cancros marinos, pondere drachmarum duarum, si bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus & pueris sanare stranguriam. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera (inquit Plinius) rimas in sede emendat, item & marini Cancri polline (scilicet suo emendant). Teste Marcello ex oleo impositi pernionibus, vtiliter prosunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum est. Celebrat [d] Auicenna Cancrum marinũ adustum ad quartanam, scabiem, lachrymas oculorum & alia, sed Cancrum B marinum exponit se eum ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A [e] Plinio laudatur Cancri marini cinis vstus cum plumbo, ad carcinomata compescenda. Ad hoc sufficere, cum melle lineaq; lanugine. Aliqui malunt alumen melq; miscere cineri. Apud eundem tam marini, quàm fluuiatiles pilos è mamma tollunt, hoc est, morbum pilarem sanat. Pro psilothro [f] idem sumit Cancri marini cinerem, & scolopendræ marinæ. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta & tunsa cum farina hordeacea mixta, imposita calidę stomachi vomicæ, tribus diebus maturat efficacissimè, & plusquam sit verisimile, expertum à se Alexander Benedictus attestatur.

[b] lib. 32. c. 5.
[c] li. 2. de Antid. c. 73.
Cõtra brassicã syluestrem.
Ad stranguriam.
[d] lib. 2. tract. 2. c. 150.
[e] lib. 32. c. 10.
[f] li. 32. c. 10.

DE CANCRO MÆA DICTO.
Cap. XVIII.

C SYNONYMA.

OMNIVM Cancrorum maximus, Maias appellatur, teste [a] Aristotele. Cancri μαιαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Aristotele, à Gaza Maiæ fortasse à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam significat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur, Cæterùm vt hoc benè, ita contrà quem Maiã esse putat, Pagurus est, & quẽ Pagurũ, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab alijs Gritta, Squaranchon, Grampella, ab Hispanis Chabro. Hæc synonyma conueniunt cum ijs, quæ Bellonius Cancro Maiæ adscripsit, ait enim: Maiam ob similitudinem quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer quasi araneum marinum dicat, nominat. Massilienses ab aculeis infinitis, quibus in tergo re more Locustæ horret, & villis quibus vndique est circumseptus, Vne Squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenses à speculis, in Maiarum corticibus eleganter inclusis, Specchio hoc est speculum dicunt. Alij Granceolas, & Cranceolas: Romanum vulgus Grancitellas. Mææ sunt, inquit Iouius, grandio-D es rotundiore ventre, gressu in terra segnes, in aquis autem velocissimæ, Veneti Granceolas vocant: quarum rotundioribus testis specula includere ad elegantiam solent. Et Massarius ait. Quæ Mææ vocantur, è genere Cancrario maximæ sunt: quibus cauda deest, & corpus rotundũ est, dorso spinoso, cruribus oblongis: quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium authorum sententia nostræ opinioni subscribit. In Lusitania dicitur Cangreia, vel Gangreiola, vel Centola. Zoographus Germanicè dici posse ait ein Meerspin; vt Gallos imitentur, & Albertus Cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè Araneam maris appellari. Ein Spiegel Krabb cum Genuensibus, vel cum Massiliensibus, ein Herchelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

[a] Histor. 4. cap. 2.
Etymum.

GENVS, DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

A Paguro quid differat Mæa.

MAIA, vt ſcribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus ſit, Maia verò poſteriore parte in latitudinem ſe diffundat, anteriore coarctetur & anguſtior fiat magis: eſt præterea magis orbiculata quã Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi eſt tam graue, vt ad inceſſum ineptiſſima eſſe videatur, quamobrem in terra ſegniſſima, in aquis velociſſima eſt. Pedes quoque non habet forcipatos, ſed vnguibus bene munitos, vtroq; latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodẽ modo quo reliquum Cruſtaceum genus rubet: ſed viua aut liuet, aut vireſcit, aut rubore phœniceo aſperſa eſt: quam ſi ſupinam contempleris, tria parte anteriore breuia ſpecula ab ipſius cruſtæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ deliteſcunt, Tibias non habet læues vt Pagurus, ſed multa ſcabritie exaſperatas. Maia fæmina operculum latiuſculum habet, sub quo duo foramina membrana occluſa in ipſis poſteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea vtrinq; ſemicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis.

Fæminę deſcriptio.

Interanea. Interanea cum Paguro, aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunq; diligentiùs ſpeculari cupiet, neceſſe eſt eum viuentis Maiæ teſtam ſuperiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeo ore ipſos dentes extrinſecus duos oſſeos: in palato autem carunculam qua linguæ vice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata oſſicula, atq; in eius ore cauitatem ſtatim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam eſſe puto. Ex hac enim oua prodire compertum eſt. Subſequitur cauitas ſatis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus eſt piſcis, vt vel os alterum, vel eius ventriculum eſſe dicas: cui etiam dentes adſunt (quemadmodum in Locuſta) numero quaterni, inciſorij & vnus molaris, à quibus gula incipit, in cuius ſummo epiglottidem manifeſtè videas: ea autem ad apophyſes meatibus committitur adeò exilibus, vt vix appareant: & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem receſſuum, ſic apophyſes vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adſtrictæ, & maximè muſculis. Nec eſt aliud inteſtinum manifeſtum, quàm illud in quo deſinunt apophyſes, excrementi ſcilicet receptaculum. Eſt autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vſq; protenſum. Sed & veſicam vtrinq; vnam in ipſa aluo rubuſtam, magnam & membranoſam cernas: cuius exitus eſt per ea duo foramina, quæ ſub operimento latent. Branchias habet vtrinque ſub teſta in lateribus numero ſenas: quæ certa membrana ab ipſo tegumento diſtinguuntur: aquam enim in ore acceptam per meatus, qui ad radices crurum ſunt, egerit. Hæc omnia ferè Rondeletius Paguro ſuo adſcripſit his verbis: Pagurus poſt Cancrum Mæam maximus eſt, parte anteriore, & in lateribus ſenis aculeis longis & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, & acutæ, firmæ admodum, ſub quibus cornua duo minora, articulata. Ex lateribus valdè prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora ſpectantes, magno interuallo diſiuncti, qua nota à Cancris Męis differunt. Teſta tota minimè leuis eſt, ſed aſpera, vtpotè quæ tuberculis, & aculeis tota conſperſa ſit. In ea maximè in ſuperiore eius parte pictores noſtri ſpecula includunt, nec id ſine gratia ob aculeos & teſtæ colorem. Pedes octo habet, longos, craſſos, ſex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æſtatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes eaſdem internas quas Locuſta. Patet itaque Rondeletium non meminiſſe verborum [a] Ariſtotelis, vbi Mæam, non Pagurum facit λεπτοσκελῆ hoc eſt longis, ac tenuibus cruribus, & inertem admotum tardumq; ad incedendum, vt Cancrum Heracleoticum. Nec eſt quod Rondeletius neget Mæam noſtram longicrurem & horridam, non eſſe veram, ac genuinam Ariſtotelis (qui hanc maximum omnium Cancrorum ſtatuit) propterea quòd in Prouincia non ſit maxima, & quem pro Paguro oſtendit, multò maior ibidem exiſtat, maximum enim alit Oceanus & mare Tyrhenum, ac Adriaticum. Et Liguſtici maris incola hic eſt quem primum depinximus, & ob inſignẽ eius magnitudinem Hippocarcinum appellauimus, à D. Bernardo Caſtelletto

Vulua.

Dentes.

Veſica.

Paguri Rõdeletij deſcriptio.

Cornua.

Oculi.

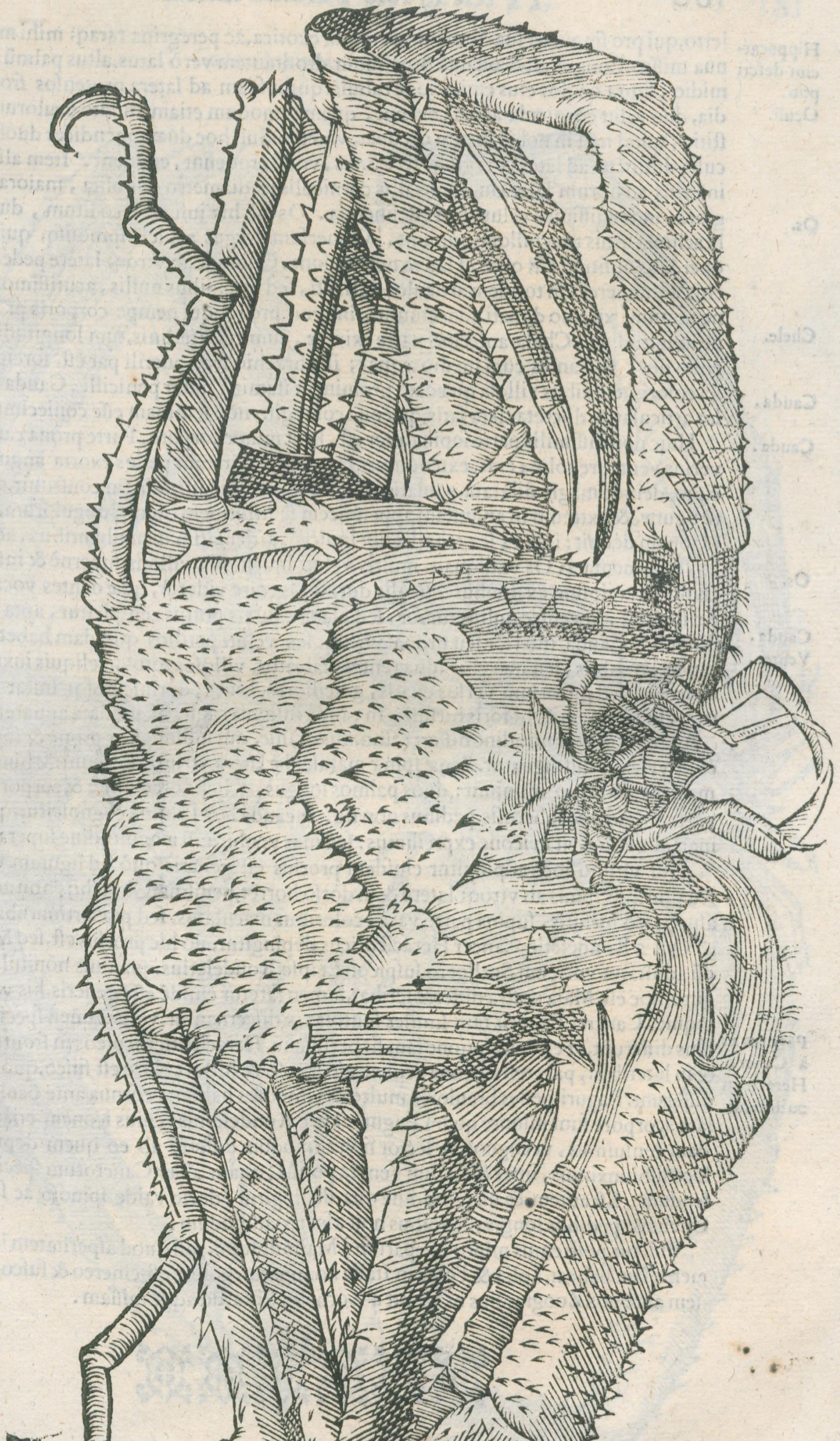
Pedes.

Cauda.

Oua.

[a] *4. de part. cap. 8.*

Hippocarcinus hispidus.



Hippocarcini descriptio. Oculi. letto, qui pro singulari sua humanitate multa exotica, ac peregrina raraq; mihi misit, Genua missus. Longus est drodantē & palmum, drodrantem verò latus, altus palmū cum dimidio, supra oculos eius emissitios è tubulis quibusdam ad latera protensos fronte media, duo velut cornicula acuta, exeunt, quemadmodum etiam medio oculorum interstitio, quod nasi in nobis locum occupat, vnicum. Sub hoc duæ appendices duobus articulis distinctæ ad latera è regione ferè sinus, vndè prodeunt, eminent. Item alia paulò inferiùs ad horum latera supremis illis corniculis ex diametro opposita, maiora ac longiora, in tenuissimas veluti setas desinentia. Os sub his infimo loco situm, duo veluti brachiola intus tota villosa muniunt. Vniuersum tergus aculeis spinosisq; quibusdam operculis obsitum est, quæ ad latera maiora sunt. Quinque ab vtroq; latere pedes, si brachia annumeres, in totidem articulos distincti, sed forcipibus nullis, acutissimo mucrone tantùm extremo donati adnectuntur, insignis pro reliqui nempe corporis proportione longitudinis. Chelæ anteriori parte eximiæ, cùm crassitudinis, tùm longitudinis: hæc enim duos dodrantes cum medio æquat, illa brachio ferè puerili par est, forcipibus fusci coloris, è quibus villosa quædam prominent stamina instar penicilli. Cauda in tabellas articulatim discreta, lata satis, qua oua contegit: vndè fœminam esse coniecimus.

Os. Chelæ. Cauda.

Cauda. Huic non dissimilis parte supina alter est, licet minor corpore. Parte prona caudā, quę versus ventrē reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta angusto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio sui, palmi latitudinem constituit, oualis ferè figuræ, & extremo in angustam appendicem scutiformem quinq; angulorum, seu pentagonam desinit: ipsa ex sex tabellis sibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os vndiquaq; multis veluti brachiolis, villosis, supernè & infernè circumsepitur, ipsum ex duobus officulis durissimis coire videtur, quæ dentes vocarit fortè Aristoteles. In ventre nullus tumor, sed plana cauitas potiùs censpicitur, apta retinendis ouis. Cauda interior seu prona vtrinq; sex veluti petillos quosdam habet, ternos caudæ lateribus, seu margini adhærentes, falcatos, villosos totos, reliquis iuxta eorum exortum, sed introrsum versus enatis, graciliores, læues, duriùsculosq; instar brachiorum, sunt tamen, & hi foris hirsuti. In cauda insignis cauitas scutellata apparet.

Os. Cauda. Venter.

A prædicto magnitudine differt (est.n.minor) hic, qui subiungitur pronè & supinè depictus, vt sexus distinguatur. Senæ spinæ maiusculæ latera vtrinq; ambiunt: & binæ omniū maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis brachijsuè & corporis supina parte, hispidis & tuberosis, pedibus non ita. A cauda lata fæmina cognoscitur, quæ est in mari angustior, vt in icone expressimus: sed mas vt plurimū magnitudine superat fęminā.

Qui vltimo loco adpingitur eiusdem prorsus est generis quò ad figuram corporis, sed pluribus spinis ab vtroq; latere & in dorso horret, pedibus & brachijs non admodum asperis sed hirsutis, supina parte varijs coloribus maculatus, sed præsertim rubro.

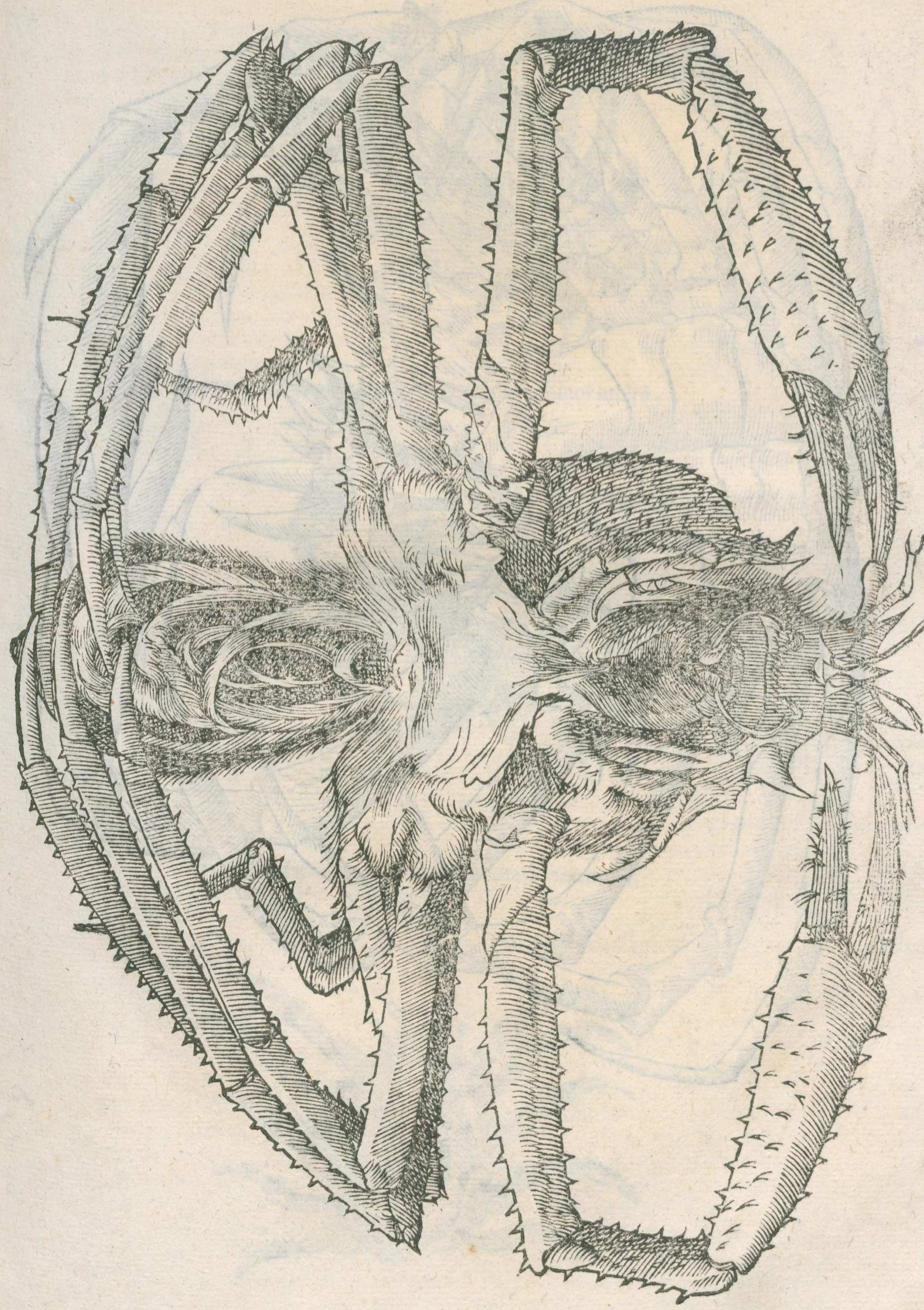
Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, nō hic prorsus est, sed Maia nondū adulta, vt vnà cum Scaligero suspicor. Et ipse Rondeletius, quamuis nōnihil à suo Paguro, hoc est, Maia nostra differre scribat, tamen fatetur eiusdē esse generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tàm similes sunt, vt vix discernantur, veruntamen specie, vt diximus differunt, vt ex descriptione iam fit perspicuū. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars testæ prona aculeis aspera est, & hirta, colore est fusco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore sunt minore quàm Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam censuimus, vt cognoscat lector non admodum differre ab eo quem depictum hoc loco subiunximus, inter Maiarum genera potiùs, quàm alias Cancrorum species recensendum. Est autem ea magnitudine qua depingitur, dorso valde spinoso ac subrubro, Chelis & pedibus longis, tenuibus non asperis admodum.

Pagurus vt à Cancro Heracleotico differat.

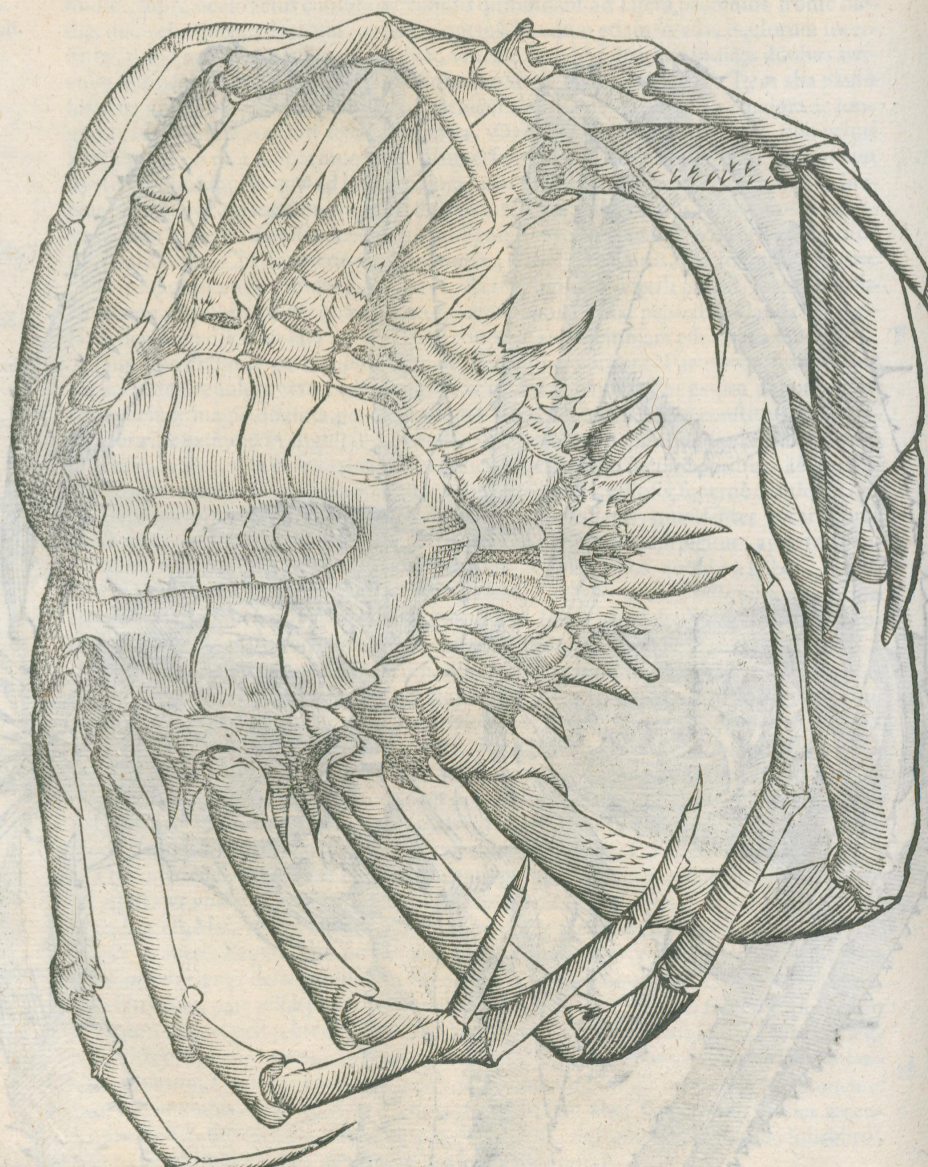
Videtur postremus minor hic parum à Maijs differre, nisi quod asperitatem in testa tomentosam habeat, Folia & Folca in Italia nominatur, colore est cinereo & fusco, eius iconem ante nos Zographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad se missam.

LOCVS

Cancer ſupinus, hippocarcino ſimilis.



Pagurus Venetorum mas, Cancer Maia alius.



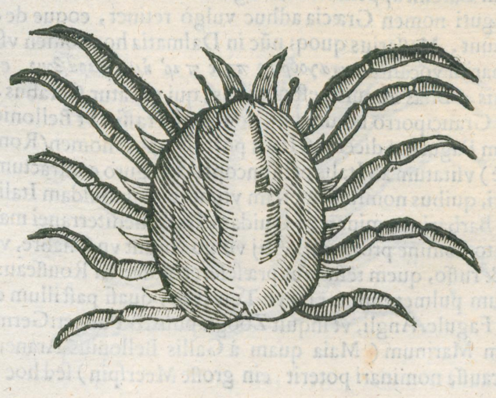
Cancer Heracleoticus Rondeletij.



Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.



Cancer Maiæ congener alius, asperitate tomentosa.



LOCVS.

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia eſt, & omnium maximę. Ideoque quaſi obſtetrices dictæ, cùm Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

MARES eliguntur ad cibum autumno & hyeme ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fœmina verò reliquo anni tempore vſq; ad Septembrem. Coquuntur vt Aſtaci & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, ſaporemq; ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ano & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit, ſimilis Cancris Phœnicijs, quibus nihil eſt intus ob pabuli inopiam.

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

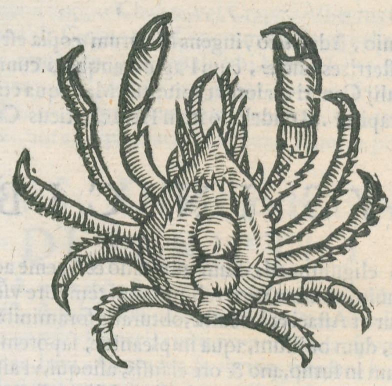
SYNONYMA.

Phęnix cur pagurus dictus.

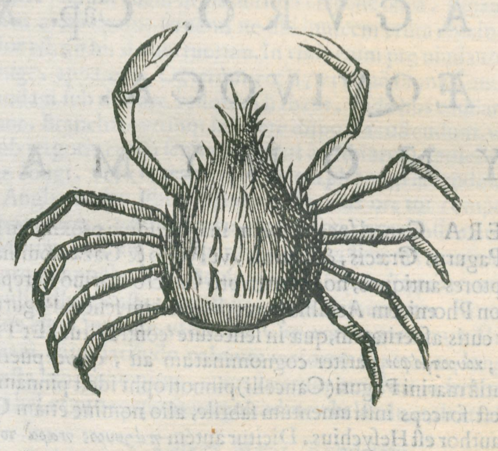
ALTERA Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetzæ Scoliaſtes, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differentiã marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ οὐρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, ideſt κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodã veteri traditur: & quia oẽs ferè Cancri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibuſdã nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aetium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrũ exprimunt. Maſſarius quoq; nũc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit. A Palladio Cancri marini vocantur. παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes [a] Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti & ſinus Adriatici accolæ Granciporro nominant, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri ſeu pori nomen (Rondeletius Porroni ſcribit non benè) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italię locis. Alibi quoq; Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro & ruffo, quem teſta eius præſefert colore, vn Rouſſeau: alij quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerſpin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpin) ſed hoc nomen etiam

Puragra. — Etymum. — Paguria. — [a] In Eqtib. — Biſas. — Granciporro.

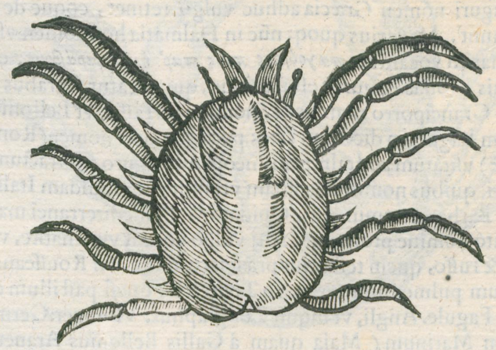
Cancer Heracleoticus Rondeletij.



Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.



Cancer Maiæ congener alius, asperitate tomentosa.



E

LOCVS.

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia eſt, & omnium maximę. Ideoque quaſi obſtetrices dictæ, cùm Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

MARES eliguntur ad cibum autumno & hyeme ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fæmina verò reliquo anni tempore vſq; ad Septembrem. Coquuntur vt Aſtaci & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, ſaporemq; ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ano & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit, ſimilis Cancris Phœnicijs, quibus nihil eſt intus ob pabuli inopiam.

F

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

G

Phęnix cur pagurus dictus.

ALTERA Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. *Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetzæ Scoliaſtes*, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differentiã marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ οὐρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, ideſt κρημνώδεσι τόποις *locis præruptis, vt in lexico quodã veteri traditur*: & quia oẽs ferè Cancri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibuſdã nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. *Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aetium*, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrũ exprimunt. Maſſarius quoq; nũc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit. A Palladio Cancri marini vocantur. παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes [a] Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti & ſinus Adriatici accolæ Granciporro nominant, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri ſeu pori nomen (Rondeletius Porroni ſcribit non benè) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti *etiam Pauri & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italię locis*. Alibi quoq; Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Craprę. Normanni à rubro & ruffo, quem teſta eius præſefert colore, vn Rouſſeau: alij quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerſpin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpin) ſed hoc nomen etiam

Puragra.

Etymum.

Paguria.

H

[a] *In Eqtib.*

Biſas.

Granciporro.

A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancrario magis conueniat. Seekrebs oder Seeſpin in lacu Suerinenſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus eſt, ideſt Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimpliciter marinus Cancer. Galli quoq; Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite, & cauda C apparente. Eadem ſanè nomina quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam alijsq; ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zographus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

B CRVSTA eius teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa vtrinq; quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt, quàm demortuorum. In viuis enim pre nimia roſci exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam conijciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarium, *ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas*. Multo latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam *viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta*, C tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe eſt fatearis. *Mutim*, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs eſt; *Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano* Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitũ *accedebat. Teſta læui contegitur*, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, *chelas duas, dextram maiorem, ſiniſtram*

Magnitudo

Cruſta.

Crura.

Brachia.

Color.

Cauda.

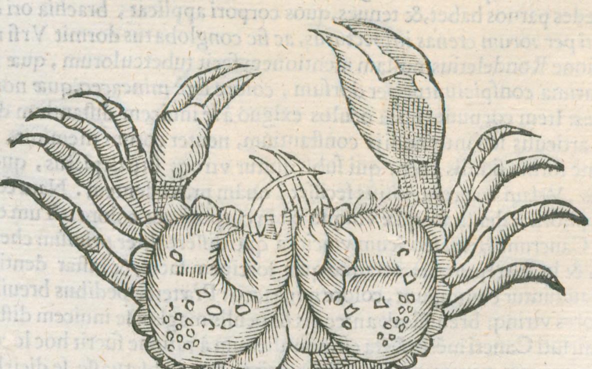
Brâchiæ.

Mutis.

Cãcer Maias Rõdeletij.

Cancer Mæas, Rondeletij.

D



cornua

cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum Cancrorum caudis planè ſimilis. Hęc Rondeletius. qui contra Bellonium ſcribens probare conatur ex Ariſtotele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quòd Philoſophus Cancrum Mæam omnium maximum eſſe tradat, cruraq; ei breuia & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui diſcrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Ariſtotelem de ſuis Paguris, qui Maijs minores ſunt, ſcribere, non de Oceanicis, qui multò grandiores. Nec hoc mirum. nam rhombi etiam in mari Adriatico & Tyrrheno parui, Oceanici decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, non breuia crura Mææ tribuit. Diſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem pronè, & ſupinè depingendum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. Oculi enim lato longouè interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſſiti in noſtro, & duo tantùm propè eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus lęui dorſo eſt (tabellatioreq; , Maſſarius). In vtraq; ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quidquid compræhendunt, ſtrictiſſimè conſtringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquam cornua extrà emineāt, interdum intrà in teſtam abditi recedant. [a] Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, inquit, & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore & penè pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem non rectè Rondeletius pro Vrſa Ariſtotelis oſtendit, vt dictum eſt ſuprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocāt non ob aliam rationem quàm q; brachia eius in criſtæ galli modū tornata eſſe videantur, vt in pictura noſtra, qua pronum & ſupinum oſtendimus, conſpicere licet. Spiſſam valdè cruſtam & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quæ ob id Pontica dicta eſt) potiùs nomen ſumpſiſſe autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, cruſta quoq; firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt, quàm Maijs. Heracleotici itaq; Cancri dorſo non ſunt aſpero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibiæ vtrinq; ſunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida & bene armata. Horum autem pars ſuperior elatis crenis vallata eſt. Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparans robore, ſic eum deſcribit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachijs cum forficulis breuibus quidem, ſed latis & validis, multum poteſt. Vtriuſq; forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinacei figuram refert. Noſtri Migrane id eſt malum punicum vulgò vocant, à figura & colore valdè ſimili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic congloba tus dormit Vrſi more. In hac ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone & noſtra plurima conſpiciuntur per dorſum, colore ferè mineaceo, quæ non expreſſit in ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & ex plurimis articulis ſeu internodijs conſtantium, neuter eorum meminit.

Caudą. | Rődeletij error. | Rhemborű differentia | Paguri deſcriptio. | [a] Exer. 245. | Gallus Marinus cur dictus Cancer Heracleoticus. | Etymum. | Cācrorum Heracleoticorum deſcriptio. | Deſcriptio alia ex Rōdeletio. | Migrane.

Huic planè forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroq; ſitu depictus, quem ſi vidiſſet Rondeletius, Vrſam veterum potiùs feciſſet, quàm præcedentem. Nam & Vrſi corium planè refert piloru denſitate quæ vbique eſt in corpore, & colore. Tum etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ longiores ſunt, & in extremo pars vtraque quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibi inuicem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum duo poſteriores vtrinq; breuiſſimi, antennis & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

Et quia hirſuti Cancri mētio facta eſt, non alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

Hirſuti cācri Rondeletij.

Prima eſt eorum qui chelas aculeatas habent & in extremo nigreſcentes. Cornicula duo, quæ ſequuntur vtrinq; partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibuſq; omnibus hirtis ſunt.

Huic

A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancrario magis conueniat. Seekrebs oder Seeſpin in lacu Suerinenſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus eſt, ideſt Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimpliciter marinus Cancer. Galli quoq; Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite, & cauda C apparente. Eadem ſanè nomina quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam aliiſq; ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zoographus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

CRVSTA eius teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa vtrinq; quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt, quàm demortuorum. In viuis enim prę nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam conijciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarium, ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multo latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta, C tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe eſt fatearis. Mutim, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs eſt; Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitũ accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem, ſiniſtram

Magnitudo

Cruſta.

Crura.

Brachia.

Color.

Cauda.

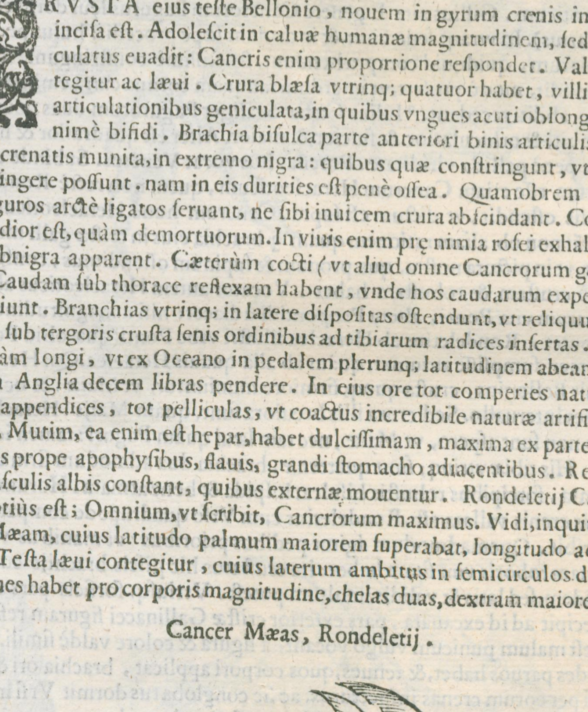
Brãchiæ.

Mutis.

Cãcer Maias Rõdeletij.

Cancer Mæas, Rondeletij.

D



cornua

cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum Cancrorum caudis planè ſimilis. Hęc Rondeletius. qui contra Bellonium ſcribens probare conatur ex Ariſtotele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quòd Philoſophus Cancrum Mæam omnium maximum eſſe tradat, cruraq; ei breuia & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui diſcrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Ariſtotelem de ſuis Paguris, qui Maijs minores ſunt, ſcribere, non de Oceanicis, qui multò grandiores. Nec hoc mirum. nam rhombi etiam in mari Adriatico & Tyrrheno parui, Oceanici decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, non breuia crura Mææ tribuit. Diſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem pronè, & ſupinè depingendum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. Oculi enim lato longoué interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſſiti in noſtro, & duo tantùm propè eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus lęui dorſo eſt (tabellatioreq;, Maſſarius). In vtraq; ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quidquid compræhendunt, ſtrictiſſimè conſtringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquam cornua extra emineāt, interdum intrà in teſtam abditi recedant. [a] Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, inquit, & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore & penè pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem non rectè Rondeletius pro Vrſa Ariſtotelis oſtendit, vt dictum eſt ſuprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocāt non ob aliam rationem quàm q. brachia eius in criſtæ galli modū tornata eſſe videantur, vt in pictura noſtra, qua pronum & ſupinum oſtendimus, conſpicere licet. Spiſſam valdè cruſtam & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quæ ob id Pontica dicta eſt) potiùs nomen ſumpſiſſe autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, cruſta quoq; firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt, quàm Maijs. Heracleotici itaq; Cancri dorſo non ſunt aſpero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibiæ vtrinq; ſunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida & bene armata. Horum autem pars ſuperior elatis crenis vallata eſt. Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparans robore, ſic eum deſcribit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachijs cum forficulis breuibus quidem, ſed latis & validis, multum poteſt. Vtriuſq; forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinacei figuram refert. Noſtri Migrane id eſt malum punicum vulgò vocant, à figura & colore valdè ſimili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic conglobatus dormit Vrſi more. In hac ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone & noſtra plurima conſpiciuntur per dorſum, colore ferè mineaceo, quæ non expreſſit in ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & ex plurimis articulis ſeu internodijs conſtantium, neuter eorum meminit.

Cau da.

Rōdeletij error.

Rhomborū differentia

Paguri deſcriptio.

[a] Exer. 245.

Gallus Marinus cur dictus Cancer Heracleoticus.

Etymum.

Cācrorum Heracleoticorum deſcriptio.

Deſcriptio alia ex Rōdeletio.

Migrane.

Huic planè forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroq; ſitu depictus, quem ſi vidiſſet Rondeletius, Vrſam veterum potiùs feciſſet, quàm præcedentem. Nam & Vrſi corium planè refert pilorum denſitate quæ vbique eſt in corpore, & colore. Tum etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ longiores ſunt, & in extremo pars vtraque quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibi inuicem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum duo poſteriores vtrinq; breuiſſimi, antennis & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

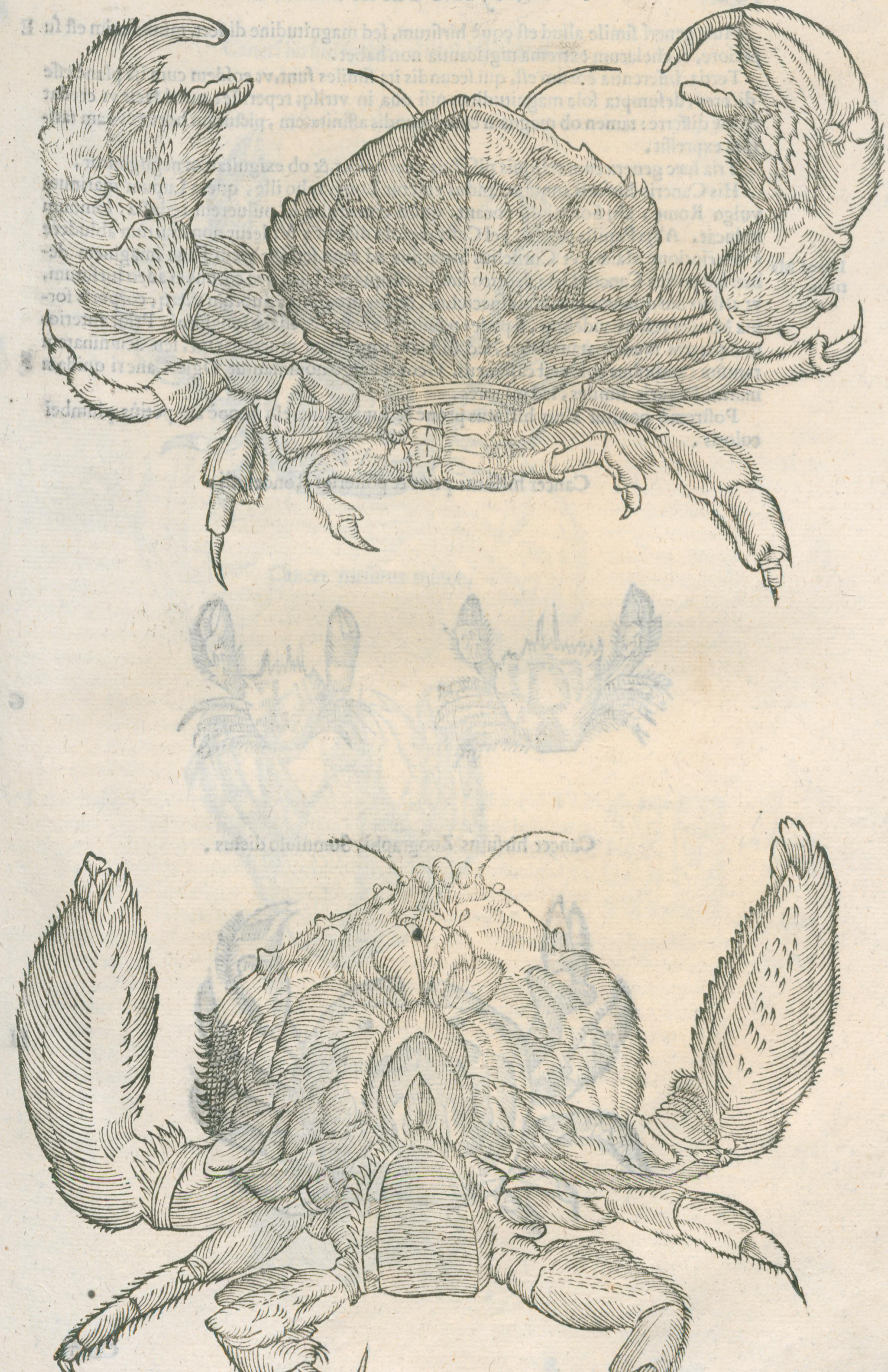
Et quia hirſuti Cancri mētio facta eſt, non alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

Hirſuti cācri Rondeletij.

Prima eſt eorum qui chelas aculeatas habent & in extremo nigreſcentes. Cornicula duo, quæ ſequuntur vtrinq; partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibuſq; omnibus hirtis ſunt.

Huic

Cancer Heracleoticus alter hirsutus pronè & supinè.



Huic generi ſimile aliud eſt ęquè hirſitum, ſed magnitudine differt. minus enim eſt ſuperiore, & chelarum extrema nigricantia non habet. E

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs planè eſſe diceres, deſumpta ſola magnitudine: niſi oua in vtriſq; reperiſſet, quod facit vt credat ſpecie differre: tamen ob magnam cum ſecundis affinitatem, picturam horum vnam tantùm expreſſit.

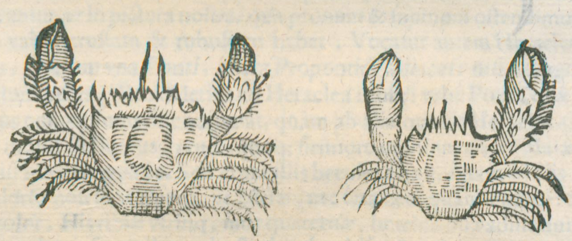
Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem negliguntur.

His Cancris hirſutis annumerandus videtur Zoographo ille, quem Lupum marinum vulgo Romę, alij Somniolo vocant: quòd eius cruſta in puluerem redacta, ſomnum inducat. *Alijs Papilla piloſa, vel Caſtrangiolo dicitur*. Videtur non multùm abludere à deſcriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ad eum ſcripſit, cui hanc imaginem debet: ſed potius Cancro Heracleotico ſimilis eſt, quàm Maiæ; nec corpus ei adeo hirſutum, vt tribus aut quatuor prædictis ſpeciebus, & his proximis, quorum vterq; corporis forma Maiam referre videntur, ſi pedes tenuiores eſſent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, ſed bifidam: poſterior mucronatam, ſeu acuminatam tantùm: ambobus color eſt caſtaneus. Genuæ vulgò nominantur Ogie Cancri quidam marini Paguris ſimiles, ſed minores. F

Lupus Marinus.

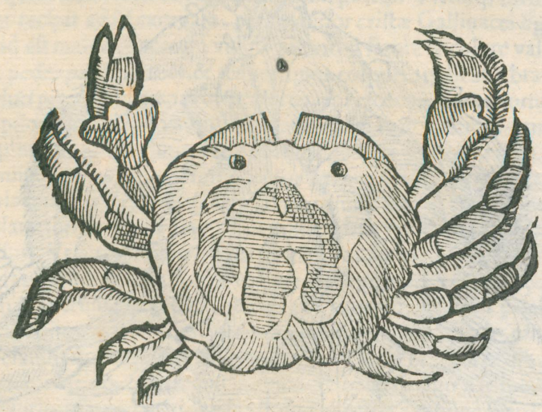
Poſtremò ponitur alius hirſutus pronè & ſupinè cinerei, propè aut potiùs plumbei coloris.

Cancer hirſutus prior & poſterior Rondeletij.



G

Cancer hirſutus Zographi, Somniolo dictus.

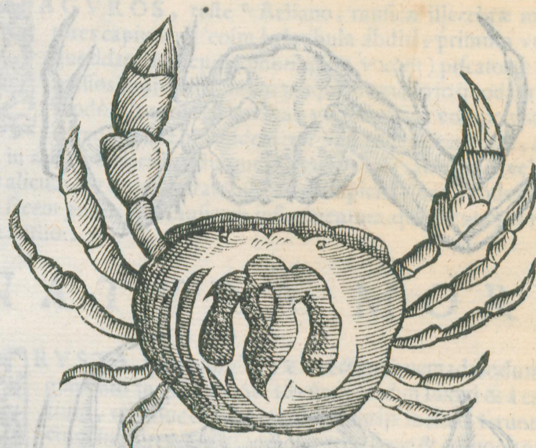


H

Cancri

A

Cancri hirſuti ſpecies alia, fortè eadem.



B

Cancer hirſutus minor.

C

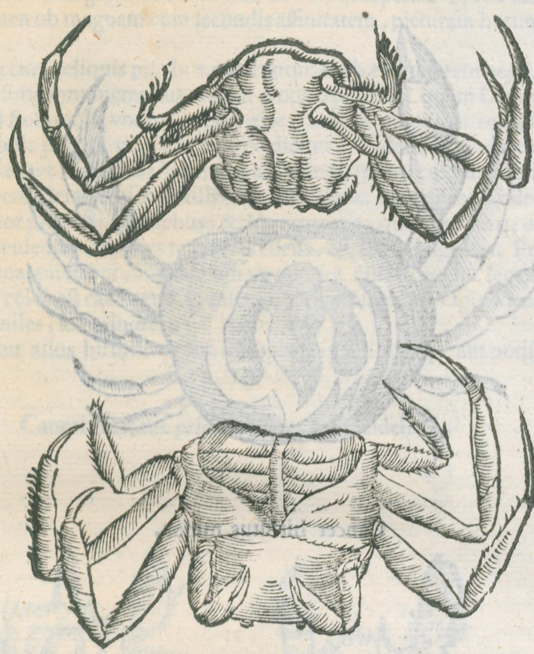


D

Cancer hirſutus minimus.



Cancer Hirſutus alius pronè & ſupinè.



LOCVS.

Paguri magni ibi.

INVENIVNTVR Paguri quidẽ in noſtris maribus, Adriatico & Tyrreno, ſed in Oceano maximi. Ex eo enim Rondeletius ſe Pagurum vidiſſe teſtatur, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitũ accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerumq; latitudinem accedere; viſumq; à ſe eſſe in Anglia qui decem libras penderet. [a] Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes eſſe, vt homines mergant, quæ num de hoc noſtro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda ſint, dubitare auſim, vt etiam illa, quæ apud [b] Aelianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidiſſe nimirum ſe genus Cancrorum, quorum teſtæ circumferentia, vndiq; pedis menſuram implebat: & chelæ maximæ dependebant: quiq; tuti erant aduerſus omnes inſidias quòd ſacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut inſidiari auderet quiſquã. Miras quoq; Cancrorũ magnitudines in ſinu Perſico refert Strabo. Iam verò Paguri Nicãdro, & Oppiano ſunt ſaxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in litore Siciliæ: quanquã & aliquando ad ſacellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario vulgò vendatur, teſte Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ ſibi viſum, & exſiccatum in ędibus Gisberti medici ad Zoographum depictum miſit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piſcatores talem poſtea vidiſſe.

[a] lib. 20. c. 9.

[b] li. 17. c. 1.

CA-

A

CAPIENDI RATIO.

PAGVROS, teste [a] Aeliano, musicæ illecebræ machinatione piscatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primùm vt ad instrumentum quoddam musicum (photingion vocant) piscatores suauiter canere ingressos audiuerint, statim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò educuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò ad tibiam canentes, cedunt: illi autem sequentes, in arido compræhenduntur: Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi, vt quidam transtulit; sed inspiciendus est codex Græcus & considerandus, an facem potiùs, vel musicum instrumentum, quod φωτίγγιον Aelianus vocauit, intellexerit author.

[a] De animal 6. cap. 31.

Musicæ capiũtur harmonia.

B

NATVRA. MORES.

CRVSTA ipsis rumpitur, & senectute, quemadmodum serpens, sic integumento se ipsi exuunt. id cùm primùm luxari & à carne abscedere sentiunt, tùm huc & illuc tanquàm furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris accessione & corporis mole inflati, inuolucrum suum rumpere possint, ex quo vbi elapsi sunt, atq; se explicauerunt, in sabulo iacent, mortuorum similitudinem speciemq; gerentes. De nascente autem pelle, etiamnum molli ac tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde postquam ex dissolutione se paulatim collegeruut, & quodammodo reuixerunt, primùm sanè gustant sabulum. Tandiu autem timidi sunt, & viribus suis diffidentes, quoad tegumento circumuestiantur: id simul vt cœptum fuerit conglutinari & solidescere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adsunt animis & omittunt timorem, Hæc [a] Aelianus paraphrasticè ex Oppiani his versibus à Lippio versis.

Crustã mutant.

[a] Lib. 9. de animal. 45.

C

Cum vires norunt se disrumpentis amictus,
Affectant epulas & pascua læta requirunt.
Vt saturo faciles disrumpant corpore crustas,
Labitur è toto cùm ruptum corpore tegmen.
Hi primum in fulua nunquam lætantur arena,
Nec pastum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore calores
Non spirant, tenui formidant omnia pelle,
Quæ nuper creuit tenero sub tegmine. pisces
Nequiquam audentes sicca pascuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atq; vetat primis epulas gustare diebus,
Attenuans calidas morboso in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, quæ languida membra

D

Instaurant, donec tanto sint membra dolore
Purgata, & vires restent in corpore firmæ.
Sic crustis nuper natis sua membra Paguri
Curant, lethiferum cupientes pellere fatum.

Musicæ adeo amantes sunt Paguri, vt hac capiantur, vt modò diximus, Non modò in mari, sed etiam in terram eiecti, vel captiui contra facescentes sibi negotium pugnant: quod quidem ipsum vsu percepit Gillius. Cùm enim Lazarus Bayfius, post præclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipsum ad litus Adriatici sinus duceret, vt piscium naturas explorarent, cum alia plæraq; periclitabantur: tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in sicco repentibus spectabant, pueros quidem in eorum forcipes festucam inserere, hos verò magno robore animi hominum multitudinem qua circumcludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter, quicquid arripuissent, retinere. Neq; vel sæpissimè victos tandiu obsistendi finem facere, quoad omnibus viribus

Musicam amant.

Cum pueris pugnãt.

defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, ſtrenuè decumbebant. E Scribit [b] Nicander Paguros captos, & mari extractos à piſcatoribus, aliquando terræ foramina ſubire, ibiq; mortuos in Scorpios mutari.

[b] *In Theriaca.*

PROVERBIA.

LAVDATVR prouerbio *Paguri ſapientia*, cuius etiam cauſſa putat Rondeletius è collo Epheſiæ Dianæ Pagurum olim ſuſpenſum fuiſſe, prudentiæ & conſilij ſymbolum: Paguro verò ſapientia tribuitur, quòd vere cùm cruſtam exuit, aculeis armiſq; omnibus ſpoliatum ſe ſentiens, lateat, & viribus ſuis diffidẽs, nullos aggrediatur, quoad teſtam nouam & duriuſculam recuperarit. Vtitur & ſumma prudentia, in excutienda grauiore teſta, vt dictum eſt. vnde Timocles aut Xenarchus apud Athenæũ. Εἶθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας: ideſt, Deinceps piſcator ſumus cùm ſim, ſapientiam in Paguris dijs inimicis & piſciculis inueni omnifarias artes. F

Sapientiæ ſymbolũ.

EPITHETA.

EADEM ferè Paguris conuenient, quæ Cancris, & è contrà; impudẽtes vocat Oppianus ἀναιδέα φῦλα παγούρων, item ἀμφιβίους quòd in terra & aquis degere poſſint. Ὀπιθοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non ſit epiteton, ſed antonomaſia: addit & alia epitheta ex innominato authore, periphraſin vt videtur ſiue Paguri, ſiue alterius Caucri: ὀπιθοβάμονα, τρίχηλον (ni potiùs legendum ſit δίχηλος, non.n. tres chelas, ſed duas tantũ habet, aut fortè ἀτράχηλος) ὀκτάπουν, νηκτὰν, niſi potiùs ſcribendum ſit νήκταν, paroxytonῶς, quo natatorem ſignificat. Sed videc hæc ex epigramate [a] Statillij Flacci tranſcripta, quod adſcribere non piget.

[a] *Exer. 245.*

[a] *Antholog. lib. 6. tit. 3.*

Ῥαιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδυόταν
Ὀπισθοβάμον, ἀτράχηλον, ὀκτάπουν
Νηκτάν τ' ἐρυμνόνωτον, ὀστρακόχροα
Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμϊηβόλος
Ἀγρὰς ἀπαρχὰν ἀντίθησι Κώπασος, ideſt

Obliquum pedes, binas chelas habentem, in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, duro cortice munitum, teſtaceum colore,
Pani Pagurum piſcator
Capturæ primitias libauit Copaſus. G

Scorpij quidam apud Nicandrum ſimiles ſunt ῥαιβοῖσι παγούροις, ideſt vt exponit Scholiaſtes, σκαμβοῖς, tortuoſis, & obliquè incedentibus. Ab eodem πετραῖοι, hoc eſt ſaxatiles cognominantur; & ὀκριόωντες, hoc eſt aſperi.

VSVS IN CIBIS. H

CVM coquuntur, parum rufeſcunt & parum nigreſcunt. Inter lautiſſimos recepti ſunt cibos, ſed eorum carnes digeſtionis durioris à Galeno in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Pſellus etiam Paguros & Cancros non facilè coqui author eſt: & ius eorum vẽtrem mollire Kiranides. Paguri, inquit Simeon Sethi, ſeu Cancri ſalſum quendam ſuccum habet, minus tamen quàm cætera malacoderma: Ventrem verò ſiſtunt, cùm aquæ incocti ſucum ſalſum demiſerint. Coquuntur eo quo Maiæ modo, aliquando etiam ſub teſtu, hac ratione: Eximunt omnia interiora & carnem, implent carne aliorum trium aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Caſſiam, ſaccharum, paſſulas, olera contuſa, itẽ ſi volueris, vitellos oui & caſeũ tenuiter tritũ, dein ſub teſtũ coquũtur in butyro, ſupra teſtũ plus ignis quã infrà ponatur, infertur ſucco aurantiorũ malorũ & pipere aſperſis.

Vt coquantur.

A

DE CANCRO EQVITE. Cap. XX.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

FORMICAE quædam, quas pennatas vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri quos Græcè ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam inquit [a] Philoſophus, Cancrorum in litoribus Phœniciæ tãtæ velocitatis, vt vix quiſquã conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς ideſt Equites appellarunt. Et [b] Plinius in Phœnice Hippeæ vocantur (potiùs legendum Hippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis, vt conſequi non ſit. Δρόμιον Dromo eſt paruus Cancer Heſychio & Varino. Bellonius Cancros Curſores, quos Aelianus δρομίας, vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſtotele Curſores vocari, falliq; illos qui Dromones appellent, cùm ij cetaceorum generis piſces ſint, Atqui Ariſtoteles Equites tantùm Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græce idem eſt quod Latinè Curſor, neq; etiã quidquam prohibet idem Dromonis nomen tum cetacei generis piſcibus, tum Canceris Curſoribus attribui. Germanicè Zographus putat poſſe appellari ein Reuter Oder Reuterkrab. Ferrariæ ei aliquando eſt monſtratum Sceleton Cãcri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtendebat, Caualliero & Caballiero (ideſt Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo non fuiſſe hunc Cancrum Equitem noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperimè in eo quod de Inſectis inſcripſi, volumine, ſum proſecutus.

Formicæ equites. [a] Hiſt.4.c.2. [b] Lib.6.c.3. B Dromo. Bellonij lapſus. Hippocampus marinus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

C

GRANDE phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium libro, alibi tamen in Obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. Eodem teſte Corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: crura autem vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea cõtinet. Oculos grano phaſeoli non habet maiores, quibus acutiſſimè cernit. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per mediũ fului. Tibiæ ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinq; quinæ: quarũ duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cãcri modo) cõplectuntur: reliquæ graciles, vnguibus recctis & oblongis vallatæ. Gillius à piſcatoribus Maſſilienſibus accepit perraro ibi piſcari ſolere Cancrorũ genus, quorum corpus longè quidẽ maius ſit quàm Maiarum, ſed multò tamen pedes habeat longiores. cæterùm Heracleoticiné an Equites eſſent, diiudicare non potuit, cùm ſolùm rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum fortè generis, inquit Zographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulò maiore: chelas habet denticulatas & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Poſtremus & minimus à quo latipedem hunc cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam,

Magnitudo. Color. Cauda. Brãchiæ. Oculi. Pedes. Cãcri latipedis deſcriptio.

Cancer latipes Rondeletij.

D



Cornua. Oua.

ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcente, anteriore quodammodo nigricante. Oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piſcibus alijs ſagena capitur, neglectuſq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis poſtremorum pedum. De huiuſmodi Cancris putat locutum [a] Ariſtotelem his verbis: Οἱ δὲ μικροὶ καρκῖνοι οἱ ἁλίσκονται ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ ſic Gaza tranſtulit: „Cancelli autem qui perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandũ vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur. Rondeletius ſic rectiùs vertendum cenſet, „Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos piſciculos, poſtremos pedes habent latos, vt ad natandum ſint vtiles, vt pinnarum, vel palmularum vice ſint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat: ſed vt celeriùs impellatur, natura pedes poſtremos latos fecit, vt ijs vtatur perindè ac rana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis: item vt fiber ſuis, cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſcendum ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. De ſimili ferè hæc ſcribit Bellonius: Paruum Carcinum ſeu Cancellum Græci μικρὸν καρκῖνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natandum, ſeu pinnulis aut remis vtitur. Maſſilienſes Grittam genuina voce vocant. Veneti ac Ferrarienſes Mazinetam. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. Piſciculos alios Carcinis aliquo pacto ſimiles, vt idem tradit, Romani ruſtici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò maiores (minores fortè) ſunt, ſupini albicant, proni ſubcinericei ſunt, punctiſq; frequentibus ac candidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri poteſt; tamen viuaces admodum ſunt. Genus iſtud nunquam grandeſcit. Quinos habet pedes, craſſiores, forcipatos, crenatos ac robuſtiſſimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationibus, niſi quis omnes complectatur: tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoq; rudimenti in eis eſt, quod omni Cancrario generi, eodem modo ſubtus reflectitur. Hæc Bellonius.

[a] Lib. 4. de par. cap. 8.

Gazę verſio correcta.

Fibri pedes quales.

Gritta.

NATVRA, MORES.

Amphibij ſunt.

Cur in terram egredi antur.

AMPHIBIOS eſſe conſtat Cancros Equites: quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt in maximis æſtatis ardoribus meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque ſub ſole tranſigant, aut ad refrigerium, aut potiùs ne à piſcibus, qui interdiu diſcurrunt, edantur, quos Bellonius Memphi Hieroſolymas proficiſcens, fines Aegypti prætergreſſus, ex Meridiano litore ſub veſperam mare repetere, atq; inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exilire obſeruauit. Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem curſu vnquam conſequi potuerit, ſed hoc etiam illi magis admirandum eſt viſum, lacertam ex ambroſia (ſub qua deliteſcebat) exilientẽ Cancrum Equitẽ, quem venaretur curſus velocitate (illo conſpiciente) nuſquam aſſecutã eſſe: adeo volare potiùs quã currere videbatur Eques. [a] Aelianus Curſores (δρομίας) qui ſic dicuntur, quòd longe lateq; vagentur, plerunq; vbi nati ſunt circũ litora errare, modoq; longius proficiſci, non aliter quàm peregrinationis ſtudioſi homines, cauſamq; eius erroris ſtatuit cupiditatem, in loca ſaxoſa, vel cænoſa ſæpe perueniẽdi, dum amplius aliquid perquirunt. Idcircò [b] Oppiani hunc verſum:

Ἐν χειῇ γενεῇ καὶ καρκῖνοι εἰσὶν ἀλῆται.

In eodem genere Cancri ſunt Errones.

quem ſubdit poëta poſtquam dixiſſet Carabos, & Aſtacos degere in petris, ac ibidem alij Bellonius de Cancris Equitibus interpretatur, quos eoſdem cum Aeliani Curſoribus facit. Cancri equites remigio cornuum (πτερυγίων pinnarum, Aelianus) adiuuant ſe natando. Dromonem Heſychij quidam in maris æſtuarijs capi ſcribunt, ſagittæque modo per aquę ſummum decurrere, indeq; nomen adeptum fuiſſe, fortè ijdem ſint cum ijs Cancris quos [c] Aelianus alicubi vocat πετηλίας à volãdo, ſed Gillius apud hunc legi vult πηλίας:

[a] lib. 7. de animal. 24.

[b] lib. 1. de piſ.

[c] li. 7. de animal. c. 30.

corum

A eorum mores ac naturam sagacem & prudentem ex eo adscribere huic loco conuenire
" puto : Cancrorum, inquit, genus lutarium, colore alijs albius spectatur hi in luto nascun-
" tur: cùm incessit eis timor, humo se excitant ad volatum, et perparuis alis subleuantur, qui
" bus quidem gradientes vti minimè necesse habent. Cùm autem iniectus eis est metus,
" non nihil in his subsidij, non tamen admodum firmi habent, enimuerò compræhendun-
" tur, quòd sursum subleuare non queant.

EPITHETA.

CANCRORVM epitheton ποδάνεμοι ex Cratete Comico refert Atheneus: Latinè aëripedem dixeris, vel poëtica contractione ęripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velocissimis Cancrorum, præcæteris conueniet. Nam Cancri proximè commemorati pinnis volare dicuntur, nō pedibus, nisi dicamus per antiphrasin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus est.

B

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

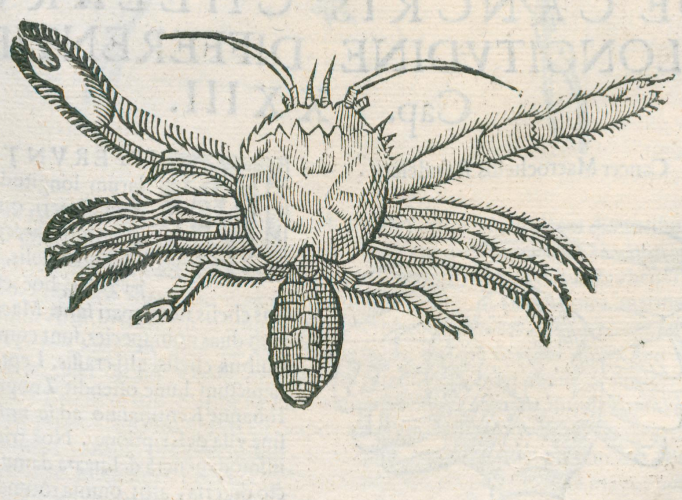
NON ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites esui non sunt, sed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philosophus, dum inquit. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in mensis etiam negligitur, & vilis admodum æstimatur, sed parui illi Cancri, quos Romani piscatores cum Tellenis & Conchis vendunt, à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ coquuntur: quamuis gratiores sint crudi, nisi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, siue vt Gillius legit, πηλίας quidam comedunt, teste [a] Aeliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio esse ferunt.

[a] lib. 7. capi 30. de animal.

C

DE CANCRO FLAVO VNDVLATO. RONDELETII. Cap. XXI.

Cancer flauus vndulatus Rondeletij.



D

Nominis ratio.

Vt capiatur.

Pedes.

CANCER, quem hîc exhibuimus, inter anonymos & ignobiles magnus E eſt, Cancris ſtagni vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte ſunt ſinuoſæ vndarum modo non aliter quàm cameloto vulgò nuncupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum inſulam, nec vſpiam ſimiles vidi: caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirſutos, chelas duas, magnas, etiam hirtas, cornua duo, ſatis longa, in fronte aculeos ſiue appendices duas, in lateribus alias, aculeos.

DE CANCRO VARIO. SIVE MARMORATO IDEM. Cap. XXII.

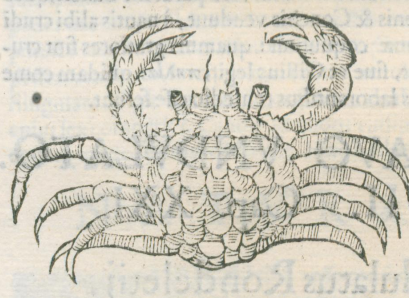
Nominis ratio.

Color.

Locus.

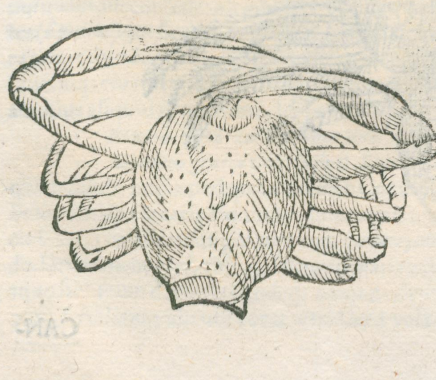
IN ſaxis Agathenſis litoris degit hic Cancer, qui ideò à nobis varius, ſiue F Marmoratus dicitur, quòd teſta eſt læui ac perpolita coloribus varijs conſperſa: marmor varium ſiue Iaſpidem pulchre referente, ſiue ſplendorem teſtæ, ſiue læuitatem, ſiue colorum varietatem ſpectes: cernuntur enim in ea maculę virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo Cancro maiore ex parte euaneſcunt. Si mortuus in ſole exſiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forfices enim breuiores habet, & craſſiores, tubercula ve luti gemmæ in eis eminent, vt in Aſtaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi ſatis à ſe diſtant, poſt oculos hinc & inde ſerrata eſt teſta. In ſaxorum cauernulis degunt, & ſi quem conſpexerint, intrò ſubeunt, itaq; pedibus hærent, vt vix auelli poſſint. Metu vacui ſuper ſaxa in ſole apricantur. Cruſta ſunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathenſis ſcopulis tantùm vidi.

Cancer varius ſiue marmoreus Rondeletij.



DE CANCRIS CHELARVM LONGITVDINE DIFFERENTIB. Cap. XXIII.

Cancer Macrochelos Rondeletij.



DIFFERVNT & chelarum longitudine quidam Cancri, quorum id H circo alij μακρόχηλοι, ideſt lōgis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc eſt breuibus chelis nuncupati ſunt. Macrochelorum duas noui ſpecies, ſunt enim alij tenuibus chelis, alij craſſis. Leptochelon depictum hunc oſtendit Zoographus à Iohanne Kentmanno ad ſe miſſum, ſed ſine vlla deſcriptione. Nos tria alia huiuſmodi genera delineata damus à prædicto diuerſa, atq; omnia rotundiori corpore,

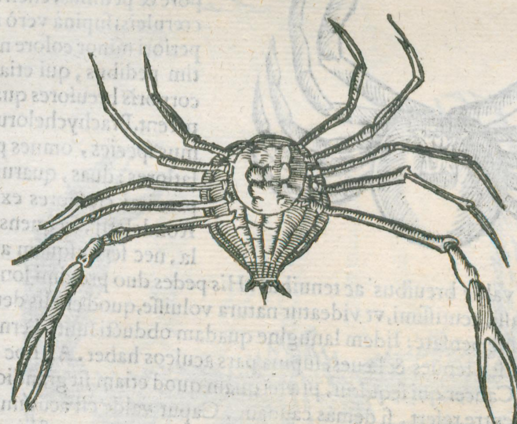
A pore, & pedibus tenuibus, vnde Araneas marinas nuncupauimus, ſeu Phalangia marina à ſimilitudine terreſtrium. Primo igitur loco depictus pronè & ſupinè fuſco eſt, & cine-

Araneę marinæ

Aranei marini, ſpecies, pronè, & ſupinè.



B



C

D

reo colore, parte priore acutus quà caput eſt, oculis parum à ſe inuicem diſtantibus, cornibuſque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui ſecundo ponitur loco: is enim corpore rotundiori eſt, & hoc rotundior tertius coloreo cinere & fuſco, pedibus, & chelis craſſioribus à Io. Franciſco Cæſenato dono mihi miſſus. Differt ab his Aranea marina, cuius meminit Ariſt. in Cancelli deſcriptione his verbis. τὴν δὲ μορφὴν ὡς μὲν ἁπλᾶς εἰπεῖν ὅμοιόν ἐϛι ταῖς ἀράχναις πλὴν τοῦ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνα. forma vt breuiter dicam, ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem hab . a:. quæ Araneæ noſtræ optimè quadrant, inquit Rondeletius: parte enim priore Cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quàm reliqui Cancri, in acutum deſinente: oculis prominentibus, inter quos conicula duo protendunt. *Brachia* forcipata habet longiſſima, pedes octo longiſſimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum putat. Corpore eſt tenui pellucido & ob paruitatem reijcitur. Quos ſubinde à proximis duabus tabulis pronè, & ſupinè monſtramus, Macrocheli

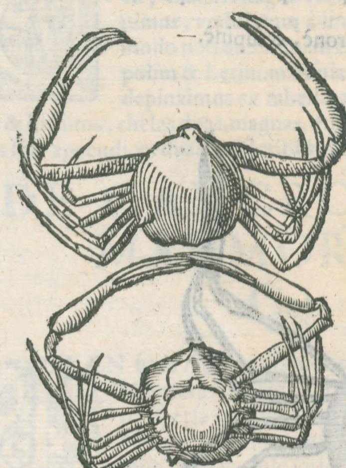
Brachia.

Nominis ratio.

ſunt

E

Araneus cruſtaceus parte ſupina, & prona.



Aranea marina Rondeletij.



F

Araneus marinus cruſtaceus alius.



ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndiq; parte. Prior ea eſt magnitudine, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore & pedibus, chelis verò aliquãto cœruleis; ſupinà verò ruber. Alter ſuperiori minor colore nigricãte, præſertim pedibus, qui etiam proportione corporis breuiores quàm in priori apparent. Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec ferè vſquam alibi ex rubro nigricans, Chelis valde breuibus ac tenuibus. His pedes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues, ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutũm. cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroq; latere, & cornua paruo diſtantia interſtitio. pedes priores duo non tam longi proportione corporis quàm in prædicto, nec vndiq; ita craſſi, ſed tantùm primo internodio, quia natura chelas maiores & craſſiores huic dederat, cæteri pedes longi ſunt & tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, coloreq; cæruleo eſt, pronè albicat, priora pedum craſſorum & chelarum internodia, cœruleo ſunt colore, cui non nihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis. forcipes chelarum rubent. Vltimus dimidio minor eſt quàm depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis & longioribus quàm in prædicto pro portione corporis, reliquis pedibus tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Ore admodum acuto, & oculis à latere vtrinq; prominentibus. Corpus vndiq; aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

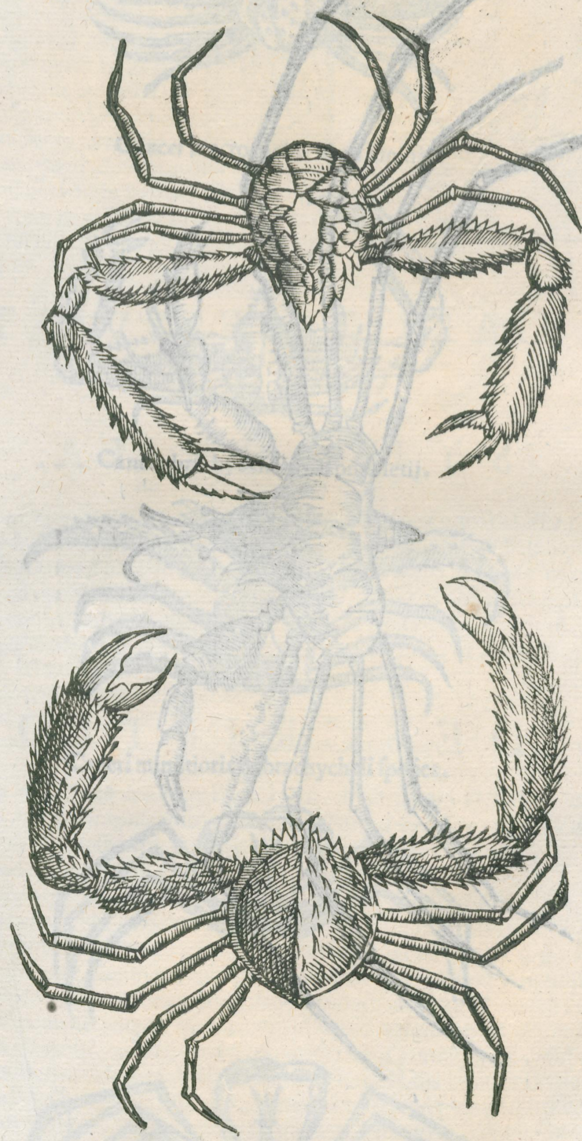
Caput.

G

H

Can-

Cancer macrochelos albicans, pronè, & ſupinè.



Cancro brachichelo congener.



A

Cancer macrochelos alius pronè.



Cancer macrochelos idem supinè.

B



Cancer brachyochelos Rondeletij.

C



Canceri minutioris & brachycheli speties.



D



DE CANCRO CORDIS FIGVRA, RONDELETIVS. Cap. XXIII.



CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino, refert. Cornua duo habet è fronte prominẽtia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt, & paruus, vix vnquã inter littorales inuentus, ſed panagro ex alto mari cum pelagicis piſcibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Aſellarum ventriculis eiuſmodi Cancros ſępe inuenimus.

DE CANCRO FLVVIATILI. Cap. XXIV.

SYNONYMA.

DE Cancris ſalſarum aquarum, ſuperioribus capitibus dictum eſt, nunc de ijs, qui in aquis dulcibus naſcuntur, agamus. Cancrum fluuiatilem & fluuialem Latini, quem Græci καρκίνον ποτάμιον vocant: Simeon Sethus, & Galenus in Euporiſticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Granchio & Granzo communi nomine cum marino. Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna; ab Elluchaſem Vrbien. Germanicè dici poteſt ein Krab. ein Seuſſuuaſſerkrab. ad, differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ ſimpliciter vocant Crabbe.

DESCRIPTIO

A marino quid differat. [a] *Excr.245.*

ADEO inter ſe ſimiles ſunt Cancri marini & fluuiatiles, vt vix à peritiſſimo piſcatore, cùm inuicem miſcentur, diſcerni poſſint, multiq; ſtatuant locis tantùm differre. [a] Cæſar Scaliger rotundiorẽ eſſe fluuiatilẽ credidit. Vterq;, inquit Bellonius, craſſitudinem oui gallinacei rarò excedit: Fluuiatiles duriore teſta, rotundiorique, & craſsiore conteguntur, viuioreſq; ac delicatiores ſunt quàm marini. Præterea tibijs aſperioribus, & brachijs fortioribus ac rugoſioribus præditi ſunt: Vtriq; forcipes ſunt multùm crenati: ſed marino frons non vſquequaq; rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex ruffo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini leues ſunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quæ de corporis figura fluuiatili Cancro adſcripſit Bellonius, attribuit marino, aut calami aut memoriæ lapſu. Cùm enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitaſſet, hæc ſubdit: Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verùm teſta tenuiore leuioreq;, corpore minus rotundo brachijs primis craſsioribus & longioribus, pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet.

A

Cancer fluuiatilis Matthioli.



B

LOCVS.

C IN Gallia vt aiunt nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo magis ad ſeptentrionem vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quòd Caſtorē ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſanè animal & fluuiatile & terreſtre eſt, nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, aliјſq; Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum & veterum teſtimonijs comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias & in Atho Macedoniæ monte: atq; adeo in Cilitiæ riuulis, qui non longè ab Iſſo defluunt: & [a] alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Atho) peruenimus Cancris noſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momento capi potuiſſent: & paulò pòſt: Cùm autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruaremus, eos è mari perreptaſſe arbitrabamur: at obuertentes nos & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimen & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare eò potuiſſe iudicaremus: deinde cùm exactiùs illos obſeruaſſemus, inter eos & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſsè D annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt his verbis teſtatur [b] Aelianus: Cùm autem Nilus in agros redundat, tùm quidem circiter triginta ante diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aſpides vnà cum fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſſum ac receſſum non modò non ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idē facere norunt Teſtudines, Cancri & Crocodili: Hactenus Aelianus. Latent præſertim in luto riuulorum.

[a] Obſer. 1. c. 46.

[b] De anim. 5. cap. 52.

E

VICTVS. CAPIENDI RATIO.

PISCIVM ac Testaceorum carnibus vescuntur,& vt cæteri Cancri sarcophagi sunt. Cùm inuicem tangunt,pedes sibi arrondunt & vorant,quod verum esse Rondeletius expertus est. Cùm enim ducentos Romæ emisset,domiq; in aquam vt sese reficerent cóiecisset, ita inter sese conflictati sunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum est, vt omnibus necatis, vnus tantùm superstes fuerit. Romæ ligonibus effossa scrobe,vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

F

[a] lib.16.c.38. de animal.

AD paludem,inquit [a] Aelianus, quæ iuxta Ephesiam metropolim existit aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita tametsi ex cauerna prodeuntes vsq; ad proximam paludem serpunt,tamen natando traijcere conantes,vt in oppositam ripam exeant,Cãcrorum, qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquiescunt atque à transmittendo se sustinent, Cancrorum custodias formidantes & penarum metum ex horescentes: ac nisi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerent, & tuta illic omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolæ perijssent. Hæc Aelianus,quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludibus aquarum dulcium degunt.

MORALIA.

G

Parasiti Cãcris correcti.

EXIGIT à nobis Cancer ambiguum quidem informeq; animal, & cui consueuerint capto pueri libenter illudere: sed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum contra se maledicta & contumelias deleri: quibus iniustè damnari & immeritò explodi à pictoribus & poëtis se sentit,qui non habentes quam parasitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti sibi persuadentes, & ab alijs crediti, quid tota eius animalis figura & species huic hominum generi eorumq; studijs ad vnguem congruere videretur: responderetq; glomer & globus ille corporis: nec nisi venter tota in eo moles gulæ cœnarumq; studio & petitis vndiq; à parasitis multa scurrilitate lautioribus epulis. Numerosa autem illarum pro pedibus series celeritati totaq; vrbe vagis eorum discursibus, quibus ad hilariorem sicubi ea illuxisse videatur, fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in ascensu & periculo vtitur & hæret id animal morsibus, maledictis, clandestinisq; susurris & delationibus,quibus apud principes alios exagitantes,pro re sa luteq; eius curam laboremque suum probare & gratiam inire nituntur. Postremoq; in summo dorso, veluti in altissima specula positi, exerti nunquam somno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio sagaciq; cóiecturæ,qua consilia,vota,amores,iras,odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexisse volunt: vt inguinum modo corruptis, & in pus iam tumentibus affectibus illis adsint. Quàm iniustè autem imprudenterq; & contumeliosè id egerint, naturam intelligentibus cognouisse facile est: quæ ambiguo & in humido siccoq; elemento pariter agenti animali,ventris inanem plærumq; globum illum ideò dediti vt quemadmodum solent pueri alligato ex humeris subere, rotundiore & ampliore cucurbita, securam in piscinis primam auspicati natationem: sic posset & Cancer glomeris illius ope in summa aqua sine periculo fluitare. Multas verò illas & longiores chelas,vt per terram ingredienti aliorũ animalium modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum & ver largior & inexpectata sæpe descendit,appræhẽsis

H

stirpibus

ſtirpibus ſupra aquam, vſque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles poſtremò in omnes partes & in excelſo conſtitutos oculos, nec minus à tergo quàm à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occurſantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoſcere, & cauere: offerentiaq; ſe vitę & ſalutis ſuæ commoda certiùs aſſequi valeret. Quam oculorum ſortem in homine deſiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam felicem naturam, & videndi poteſtatem, figmentis ſaltem oſtendere conati ſunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis cuſtodem fingentes, vt quales a natura factos eſſe nos oporteret, imaginibus illis ſaltē intelligeremus: nulla earum neceſſitate, ſi quæ in Cancro ſunt, ſagacis naturæ, non adulationis & paraſiticæ notas diligentiùs contemplemur: Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA.

EX ſuperiori itaque ſenſu tractum eſt illud emblema Alciati in Paraſitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros.
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, ſpiculaq; apta pedi,
Cùm vagus in triuijs, & menſæ ſedibus erras,
Inq; alios mordax, ſcommata ſalſa iacis.

VSVS IN CIBO.

ROMAE in foro piſcario, cùm carni interdicitur, filo appenſi ac traiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lædat, proſtant. Edules autem ſunt omni quidem tempore, ſed æſtate meliores, & poſteaquam durum corticem exuerint, tunc magnatum menſis apponi ſolent. A quibuſdam lacte ſuffocantur, quò dulciores & meliores fiant, cùm friguntur. Crudi etiam edi in Græcia ſolent: Cùm tranſiremus, inquit Bellonius, „ per montem Athon, iunenimus riuum quendam Cancris adeò abundantem, vt vel mil- „ le ſtatim capi potuiſſent. Erant autem Aſtacis fluuiatilibus diſſimiles. eos ab itineris „ duce perſuaſus, cùm crudos ederem: nihil vnquam ſuauius aut delicatius guſtaſſe mihi vi- „ ſus ſum, ſiue illi verè eiuſmodi ſint, ſiue eſuries aut nouitas cibi in cauſa fuerint, hæc ille. Sa- „ tis nutriunt, & corpora humectant. Quare marinis efficaciùs feruidos, aduſtoſque humores pręfrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam ſic iudicarunt valetudine aliqua affectis ſalubriores eſſe fluuiatiles, maritimos verò ſanis magis cōuenire, propterea quòd ſalſedinis aliquid ipſis inſit, qua palato gratificantur & appetentiam excitant. Et Auicenna in febribus hecticis, cum aqua hordei valdè probat fluuiatiles, quòd nihil ſalſi habeant humidioreſq; ſint marinis. Idem alibi; Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipſum decoctio, cùm mes (genus eſt quoddam leguminis, fabis, vel piſis natura cognatum) marinus quidem ſubtilior eſt. Qui leporem marinum hauſerunt, cùm piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioſcorides.

Vt coquantur.

VSVS IN MEDICINA.

[a] lib. 2. c. 10.
Contra venena.
[b] lib. 32. c. 5.

CANCRI marini omnia poſſunt, quæ fluuiatiles teſte [a] Dioſcoride. At Plinius, cùm remedia quædam ex fluuiatilibus deſcripſiſſet: Minus, inquit, in omnibus his marini proſunt, vt Traſyllus author eſt. Coctos aut aſſatos comedi contra venena quælibet Aetius iubet. Cancrum fluuiatilem admiſcet Nicander antidoto aduerſus omnia mala remedia. Et [b] Plinius: Cancri, inquit, fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere aſſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte aſinino, vel ſi non ſit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Aetius ad omnium reptilium ictus, crudos contritos commendat, ſi lacte potentur. Et [c] Dioſcorides, ſi ita bibantur ex lacte aſinino auxiliari contra ſerpentiũ phalangiorumq; morſus, & ſcorpionum ictus ſcribit. Nil etiam æqué aduerſari ſerpentibus quàm Cancros, ſueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi, cùm ſol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes Thraſyllus author eſt apud Plinium. Necant Scorpiones triti, & cum ocymo admoti, ex Dioſcoride. Sed mirum quod dicunt Magi teſte † Plinio: Decem Cancris, cum Ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi ſunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipſos cineremuè eorum percuſſis imponi. Modum quo vti debeant, ſcripſit [d] Bulchaſis. Ad viperæ morſum bibuntur è vino per ſe; vel cum ſtaphide agria, ſale & polio, vt teſtatur Aegineta, ſed Aetius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiuſdem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegineta) & adiecta iride (Aegineta non habet iridẽ) & calaminthe, rurſus ſufficienter terito: idemq; rurſus modico adiecto ſale facito, & paſtillos informato, quibus in vmbra exſiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulſa, aut vino: in cataplaſmate verò cum lacte diſſoluito. Hoc remedium Archigini authori adſcribit. Succus expreſſus cum lacte (aliàs aqua aut lacte) aſſumpto apij ſemine, à phalangijs morſos confeſtim liberare proditur apud Dioſcoridem. Razes ſi bibantur cum lacte aſinæ contra morſum aranearum citrinarum peſſimarum (ideſt Phalangiorum) & Scorpionum auxiliari affirmat. [e] Auicenna verò emplaſtri modo impoſitos, aut in cibo ſumptos. Decocti & cum iure eſitati ijs proſunt, qui leporem marinum hauſerunt, teſte Dioſcoride, & Aetio, qui & rurſus ait: Crudi & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipuè Scorpionis; ſic & deſperatum è poto lepore marino confeſtim ſanabis. Notandum verò, eorum tantùm carnem teri cum lacte. Idcirco [f] Plinius atq; alij quos ſupra nominauimus, contra venenatorum omnium morſus celebrat, priuatim contra ſcytalem & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hiſce Cancris ineſſe vis ad canis rabidi morſus. Dioſcorides cinerem, qui duo cochlearia expleat adiecto dimidio radicis gentianæ modo (σὺν γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνὶ, id eſt cum gentianæ radicis cocleario vno; ſic legitur in manuſcripto codice) magnopere huic malo prodeſſe ſcribit. aliqui thuris partẽ adijciunt vnam, gentianæ quinq;, Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodeſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidã adijciunt Gentianam & dant in vino. Nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino deuorandos ita præcipiunt. Auicenna quoq; cinerem eorum cum melle prodeſſe aduerſus canis rabidi morſus potum, ait: ſed fortè pro potum legendum eſt illitum. Hali cinerem aſperſum aceto laudat. Cæterùm Aeſchrion empiricus ille medicamentorũ peritiſſimus ſenex conciuis & præceptor Galeni, viuos in patella æris rubri, tãdiu vrebat, donec facile in læuorem redigi poſſent, luna decima octaua, poſt canis ſideris exortum, cùm ſol leonem ingreſſus eſſet. Huius puluerem tenuiſſimum cochlearij vnus menſura ex aquæ cyatho propinabat, cùm recentior eſſet morſus, aut augebatur quantitas, ſi inueterauerat. Huic remedio tantam vim ineſſe ſcribit Galenus, vt dicat nullos perijſſe, quibus in tempore hoc datum eſſet. Plura de remedio contra canis rabidi morſus dicemus in volumine de quadrupedibus, vbi de cane agitur. Diacarcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinq;, gentianæ vnciam ſemis, roſmarini drachmam vnam, ſpodij duas, lapidis lazuli ſcrupulos duos. Tere, miſce, fiat puluis bibendus manè & ſerò. Aetius inter podagricas antidotos, hanc etiam quæ ex Cancris eſt, deſcribit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorũ magnorum viuorum vſtorum in æreo

[c] lib. 2. c. 10.
† lib. 32. c. 5
Modus utendi.
[d] Tract. 3.
Ad morsũ aranearum citrinarũ.
[e] lib. 2. tract. 2. cap. 150.
[f] lib. 1. c. 5.
Ad Canis rabidi morſus.
Cineris cãcrorũ uſus & uis.

A vaſe trientẽ, gentianæ incorruptæ quinquuncem, thuris integri & indiuidui albi vnciam vnã: Datur inde cochleariũ vnum. Ad Cancrorũ verò exuſtionem ligna vitis exiguntur. Et ſtatim deſcribam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus & mollibus conducens. Eſt autem id quod à rabido cane morſis datur cuiuis, cuius compoſitionem in ſermone de canis rabidi morſu tradidimus. Adieci autem ego, inquit Philagrius, ad huius pharmaci apparatum etiam petroſelini drachmas octo, vt plurimùm verò decem, quod vrinæ ciendæ vim acquirat, & multos ſanè arthriticos iuuit, præſertim quibus tenerum & albũ corpus fuit, mediocris myſtri menſura ex eo data, aliquando ex aqua ſola, aliquãdo ex aqua mulſa. Quin & melle deſpumato ſæpe ipſum excepi, quo validum & citra tranſparitionem adſeruarem, deinde verò veluti prędictum eſt, b ibẽdum exhibui; Huc vſque Aetius. Cæterùm Pelops Galeni præceptor (quod non oſcitanter prætereundum eſt) cauſſam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis radibi morſibus auxilium adferant: Non abs re, inquit, Cancer, cùm animal ſit aquaticum, prodeſt à cane rabido morſis, quibus videlicet metus eſt ne corripiantur affectu ſicciſſimo, nempe rabie; quamobrem ſanè etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos Cancros conuenire dictitabat, B ſcilicet, quòd animalia marina ob admiſtionem ſalis natura ſicciſſimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ eſt aduerſus rabiem, contrarietatem. At cùm quidam ſubieciſſet, cur non omnia, quę in potabili aqua degunt animalia, perinde vt Cancri iuuare aſſolent? quia, inquit, ſimilem Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum cinerem exſiccatorius cum ſit, canum mordentium venenum abſumere, ſimulq; digerere profeſſus eſt. Hæc igitur Polops dicebat ambitione magna iactans, omnium ſe taliũ nouiſſe cauſſas. At ego, inquit Galenus, niſi planè me ſcire quippiam prius perſuaſum habeam, alijs perſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt veram accepi, vt qui crebras habeat contradictiones: verùm Cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Nunc vt ad rem redeam. Teſte [g] Plinio, triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui piper addunt. Alij decoctos ad quartas è balineo egreſſis bibere ſuadent in quartanis. Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, ſed veſicę nocere ſcribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc eſt hecticis & lenta febre laborãtibus; hos enim humidum leue, ac modicè refrigerans alimentum ſuggerere affirmãt. Qua etiam de cauſſa à Dioſcoride & Plinio decocti & cũ iure eſitati phthiſicis prodeſſe tra C duntur. Itẽ & ſputo ſanguinis, vt Elluchaſem addit. Aetius etiã in lacte conterit. Sed & rupta & cõuulſa in aſinino lacte triti maximè ſanant, vt ait Plinius. Tritiq; ſinguli in heminã aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino aut calida aqua poti. Et rurſus: Triti, inquit, & ex aqua poti aluũ ſiſtunt, vrinam cient, in vino aluũ, (obſcurus eſt hic locus, Braſauolus verbum cient repetit: tanquam in vino aluum cieant, ex aqua ſiſtant) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis, decoctio tamen eorum ventrem ſoluit ſecundum Raſem, quod Braſauolus repetit his verbis: Si Cancri cocti exſiccẽtur, & in puluerem redigantur, ſumanturq; ex vino, vel aqua ad duas drachmas: imò ſi quis copioſè Cancros edat, ventrem ſubducunt. Succum eorum cum melle hydropicis mederi Plinius author eſt. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optimè facit & hoc: Cancri fluuiatilis ſicci triti pedibus ac eminentijs omnibus amputatis drachmam vnam, aſari drachmã vnam. Miſceto, aqua ex ipſo flumine, vnde Cancri extracti ſunt accepta & propinato, aliquando verò pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per vniuerſum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myrepſo, Cancrorum fluuiatilium aridorum ſine manibus & pedibus ademptis teſtis libram D vnam; aſari libram vnam. Trita & cõmiſta ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde deſumpti ſunt Cancri, dato bibenda. Interdum pro aſaro ſeruatur. Videtur hîc aliquid mutilum, & ex præcedentibus Archiginis verbis reſtitui poſſe. Galenus in euporiſticis ad vrinæ difficultatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expreſſum exhibet. Triti & in vino poti teſtãte [h] Plinio profluuia ſiſtunt, vbi Braſſauolus malè id de alui profluuio accepit & non de menſium & vteri fluxu, cui tamen [i] Hippocrates pręſcripſit in his verbis: Si fluxus vteri oboriatur, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato: & quæ ſiccant ſuffito & apponito. Et [k] rurſus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato, & de tali vino cum aqua bibendum dato. Item rurſus, ſi mortuus inquit, fœtus in vtero ſit, Cancros fluuiatiles quinque, & rumicis ac rutę radicem, & fuliginem de furno omnia ſimul trita, & cum aqua mulſa vnita, ſub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium morbis extrinſecis. Triti & cataplaſmatis more impoſiti extrahunt tela id eſt palos & ἀκίδας corpori inhærentia teſtibus Plinio & Galeno ad Piſonem. Viuus tritus & impoſitus extrahit

Cur canis rabidi morſus curet.

[g] Lib. 32. c. 10.

Ad febres.

Ad anginã.

Ad Hydropem.

Ad [l] vrinæ difficultatem.

[h] Lib. 32. c. 10.

[i] Lib. de nat. mul.

[k] Lib. 2. de mor. mul.

[l] De mor. mul. 1 lib.

Ad ſagittas extrahendas.

trahit cuſpides ſagittarum(res acutas & ſpinas [m] Auicenna) infixas carni, Raſis:qui etiam ſimiliter applicat vt apoſtemata dura diſſipet. Contritus vel combuſtus (vt cum Plinio dicam) cum melle ſtrumis medetur. Raſis id de pede tantùm habet : Pes (inquit) Cancri in carta conuerſationis à collo eius qui habet,ſcrophulas curat quādiu durat ſuper ipſum. Pro epithemate ſumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry,pedicularia,& ruta pari modo apud [n] Galenum. Triti in oleo & aqua perūctis ante acceſſiones in febribus proſunt, aliqui & piper addunt. Magi oculis eorū ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eoſdemq; oculos cum carnibus luſciniç in pelle ceruina alligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradūt, apud Plinium. Oculus Cancri,inquit Raſis, appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Ad reliquos morbos triti & oleo perunctis proſunt,vt Plinius ait. Et rurſus: Succus eorum cum farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Illitio(ſtomatica ad anginā, vel alia oris vitia) ſeu gargariſmus ex Cancris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles contritos in aquæ cotyla vnà coctos & percolatos præbe gargarizandos. Siquidem craſſa multa ducit & læuat ſtatim hoc medicamentum;Nicolaus Myrepſus ex Galeno, ſed apud quem id hodie non legitur. Cancros fluuiatiles viuos contuſos in modum emplaſtri inflatis mulierum mammis imponit idem Myrepſus:fortè inflammatis legendum,nam & eoſdem ad profundas mammarum durities cum ouo applicat Aetius,ſicque etiam lac reſtinguit. Eſt morbus in mammis mulierum qui τριχιά ab Ariſtotele dicitur, fit pilo caſu hauſto in poculo ; hunc è māma extrahunt Cancri fluuiatiles illiti teſte [o] Plinio. Ex quadrupedum genere quędam etiam ad ſuos morbos hinc petūt auxilia. Scribit [p] Plutarchus porcos cùm capitis dolore laborāt ad fluuium deſcendere Cancrorum capiendorum gratia:horumq; eſu capitis dolori mederi. Sues, inquit Didymus,non ęgrotabunt,ſi nouem Cancros fluuiatiles eis comedendos porrexeris. De ijſdem hæc [q] Aelianus: Sues agreſtes non omnino ſunt medicinæ & curationis imperiti. Itaque cùm per imprudentiam hyoſcyamum comederunt,ſtatim attrahunt poſteriora,reſolutione & paralyſi affecta. Deinde licet contracti,tamen ad aquas perueniunt,& ibi collectos Cancros epulantur promptiſſimè, qui morbi remediū ijs præſtant, & priſtinam valetudinem reſtituunt; Hæc ille. Pelagonius Hippiatrus ad capitis in equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles ſeptem tritos cū lactis caprini ſextario & olei cyatho permiſcet,tum purè colatam potionem per os infundit. Ceruus quoq; à ſerpentibus morſus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

[Margin: [m] Tract. 2. lib. 2. c. 150 — Ad ſtrumas — [n] Lib. 2. de antidot. — Oculorum vis. — Ad aurium ulcera. — Ad anginā. — Trichia qui morb[o]. — [o] Li. 7. c. 11. — [p] In quaſ. nat. et gryllo — Porci ut dolorem capitis curēt. — [q] De var. 1. cap. 9. — Ad capitis dolorem in equo.]

VSVS IN VARIIS.

CANCROS fluuiatiles ſaltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerūt, & addito operculo ſub dio collocant, vt ad dies octo vel decem inſolentur, hac aqua ſegetibus aut arboribus inſperſa dicebat Democritus neq; arbores neque ſegetes, neque quidquam aliud à quopiam lædi, minimè verò à beſtijs maioribus. Ficus ęgra ne fructum proijciat, à Palladio curatur Cancro fluuiatili cum rutæ ramo ſuſpenſo. Iiſdem quoq; Scorpiones omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocimi cum Cancris decē marinis aut fluuiatilibus trito, cōuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

[Margin: Ne ſegetes lædantur. — Ne fic[us] fructum abijciat. — Vt Scorpiones fugentur.]

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS DEGENTIBVS,

Et Primùm

DE CANCRIS PARVIS. Cap. XXV.

SVNT & alia Cruſtata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillulę, itē Scyllari; non quidem figura corporis vſq; adeo à prædictis diuerſa:cùm ſingula ſub quatuor generibus prędictis conſtitui poſſint, ſed loco, in quo degunt, modoq; viuendi: degūt enim ac veluti hoſpitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Oſtreis ac varij generis turbinatis. Quamobrem ſeparatim hîc de ijs agere placuit, à Cancro paruo exordio ſumpto.

[Margin: Ordinis ratio.]

SYNO-

A

SYNONYMA.

Καρκίνος μικρὸς Græcè, Latinè Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innaſcitur, πιννοφύλαξ dicitur, quaſi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Heſychius & Varinus. Πιννοτήρης Chryſippo, vt Atheneus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Maſſarius & Rondeletius pinnother ſcribunt in tertia declinatione t aſpirato, neſcio quã ob cauſſam, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam naſcitur Pinna ſine comite quem Pinnoterem vocant, alij Pinnophylacem, is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Apud Ariſtotelem legimus οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι, quod ſi mendoſum non eſt, rectus ſingularis ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc eſt in Pinna venari ſolitus Cancer. Pinnophylacem Ariſtoteles, vt putat Vuottonus, Scyllaron & Scillarion vocauit, & καρίδιον, & Theodorus pro vtroq; Squillam paruam reddidit, Plinium ſecutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentiùs diſtinxit, vti mox referemus. Germanicè Cancer paruus vocari poterit, teſte Zoographo, ein Kleiner Meerkrab: Cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem ſit horum nominum ratio ac differentia in ſermone Germanico, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν & inter καρκίνιον.

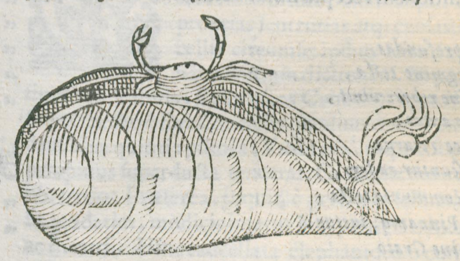
Pinnophylax. Pinnoteres

Scylla

B

DESCRIPTIO.

Cancer paruus in pinnis viuens Rondeletij.



CANCRI parui, inquit Rondeletius, qui in oſtreis reperiuntur minores ſunt, paruæ ſcilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi preterquam in pronæ cruſtæ medio, quod rubeſcit. Qui in Pinnis reperiuntur maiores ſunt, & magis rubri, quàm albi ſunt, alioqui chelis, pedibus, toto deniq; corpore, tum inter ſe, tum alijs Cancris ſimiles ſunt: à Cancellis autem differunt, quòd parui Cancri viuētium pinnarum & Oſtreorum hoſpites ſunt: Cancelli inanes duntaxat teſtas, & turbinatas ſubeunt, ſuntq; longo corpore Locuſtis non Cancris ſimili. Cancri, inquit [a] Ariſtoteles, colore albido corpore admodum parui, in nonnullis teſta operti generis naſcuntur, & plurimi quidem in Mitulis ſoliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι) mox in pinnis quas Pinnotheras vocant. Quinetiam in Pectunculis atq; Oſtreis, verùm illi nullum conſpicuum capiunt incrementum.

C

Vt à cācellis differāt.

[a] Hiſt. 5. c. 15.

GENERATIO.

D

QVOMODO autem generentur planè controuerſum eſt inter authores. Piſcatores teſte Philoſopho loco citato, Cancros eiuſmodi naſci confirmant, vnà cum illis quorum teſtæ inhabitant. Et [a] Athenæus etiam de Cancris & Pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas & Cancros paruos ſimul generari, & tanquam ex eodem ſemine fieri. Et alio in loco, qui emendatiùs quàm in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ' ἐν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦτα ἑνοῦσαι τὴν μαργαρίτην γεννῶσι. ζῶσι δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου δὲ συμπέφυκε τὸ τοῦ κόγχου στόματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν εἰσφέρον ὃ δὴ ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ: Pinnæ quæ petris, aut ſaxorum cauernis adhæſerint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens.

[a] Lib. 3.

[a] De cauſ 2. cap. 24.

aſſumens, quod Cancro paruo ſimile eſt, & vocatur Pinnophylax. [b] Theophraſtus poſt quam de viſco & polypodio, quæ in arboribus naſcuntur egiſſet, ſubdit ſic eſſe natura comparatum, vt hæc non niſi in alijs valeant prouenire: ſicut & animalia quædam non niſi in alijs poſſunt creari, ceu quæ in Conchis (ſic vertit Gaza, ἐν ταῖς πίνναις, genus ponens pro ſpecie) atq; in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum, ſed addit originem horum latere. Rondeletius cùm Cancros paruos in Pinnis & Oſtreis ſæpiſſimè ouis turgentes viderit, affirmare audet non ſpontè ex limo aquaué vt Teſtacea, ſed ex coitu maris & fæminæ, & ex ouis prouenire. Quare in teſtis pariunt, vel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia.

Coire eos probatur.

NATVRA. MORES.

Prudentia.

SVNT qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac ſolertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis affectatorem, Pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſse, & communi præda communiter cum Pinna potiri. De ſocietate igitur quæ priuatim piſcibus intercedit, locuturus [a] Plutarchus, primum exemplum recenſet Pinnotheræ, qui plurimum atramenti Chryſippo conſumpſit, in omnibus phyſicis & ethicis eius libris primo loco poſitus. Pinnotheras, inquit, cui ab obſeruanda Pinna nomen factum, animal eſt Cancri ad formam accedens (ſic enim traditur) & cum Pinna degit, eiusq; Conchæ apertionem obſeruat, foris adſidens apertę & hianti, donec aliquis piſciculus accedat, qui ab ipſis capi poſſit, tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura monet, vnaq; in teſtudinem intrat, ea concheam claudit: ſic præda intra ſuam munitionem recepta ſimul veſcuntur. Hæc [b] Oppianus ſic cecinit.

[a] li. de ſoler. ani.

[b] lib. 2. Halieut.

Muſcoſos inter ſcopulos cauteſq; profundas
Pinna colit, duro tegitur ſub tegmine teſtæ,
Nil mentis, nil laudis habet, ſine robore viuit,
Expers conſilij teſtæ langueſcit in antro,
Et ſocium vitæ Cancrum ſub lance recurua
Accipit, & præda ſemper paſcuntur eadem,
Communemq; domum ſimul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam paſcit, Pinnamq; tuetur.
Hinc Pinnæ fertur cuſtos cognomine Graio.
Cùm tegetem ſubeunt piſces tunc Pinna doloſo
Pungitur à morſu Cancri, contacta dolore
Comprimit hæc poſtes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat ſocio conuiuia Pinna.

Eadem ex hoc poëta Aelianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo attributa ſunt, ea à Cicerone Squillæ paruæ: cuius verba hæc ſunt: Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula Conchis cum parua Squilla ſocietatem init comparandi cibi. Itaq; cùm piſciculi parui in Conchã hiantem innatauerint, tum admonita à Squillâ Pinna morſu cumprimit Conchas, ſed diſſimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in quod admirandum eſt congreſsuné aliquo, an ab ortu natura ipſa congregata ſint. Hactenus ille, qui ſanè ab Ariſtotele non diſcrepat. Ait enim hic Pinnas cuſtodem intra ſe continere, aut Squillam paruam, ſic καρίδιον interpretatus eſt Marcus Tullius, aut Cancrum paruum: quo quidem cuſtode priuatas, perire breui tempore. Theophraſtus quoq; poſt ea verba quæ proximè citauimus. Neque enim, inquit, vita fortaſse Conchis poſſit ſeruari, niſi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophraſtus an ſine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorſus negauit Ariſtoteles, ſed falſò. Quia in Pinnæ capaciore ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimùm vnum, ſępius nullum. Decem aperies (vt ſcribit Bellonius) Pinnas, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabuloſum etiam eſt quæ ſuprà ex Plutarcho & Oppiano retulimus à Pinnothere Pinnam regi, admoneri piſciculis appropinquantibus, vt Concham ſuam aperiat, & intrante in eam piſciculo claudat, quia neq; Pinnæ quemadmodum nec Mytuli, aut Oſtrea piſcium carne paſcuntur, ſed aqua tantùm & luto. Cur igitur in Pinnis & Oſtreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cùm omni generi animantium à natura tributũ ſit, vt ſe vitamq; tueantur, vt paſtũ & latibula quærant, Cancri parui

Squilla parua.

An Pinnæ ſine Cãcro viuere queat.

Ariſtotelis, & Oppiani & aliorum lapſus.

Cur in Pinnis Cancri aut Squillulæ degant.

molliore

A molliore teſta tecti: & ideo iniurijs magis oportuni Concharum caua ſubeunt, vt illic tanquam in ſpecubus & antris tutiùs degant. Quare non ſolùm in teſtis, ſed etiam ſpongiarum cauernulis, ſaxorum rimis, in externis teſtarum, quibus Oſtrea tecta ſunt, cauis ſępiſſimè Cancros paruos reperiſse ſeſe idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM qui ſeipſum non curet: verùm à propinquis curetur, ſignificare volentes, Concham & Cancrum pingunt. Adhæret enim Cancer Conchę, & vocatur Pinnophylax ideſt Conchæ cuſtos, hiat autem Concha cùm eſurit: in eam igitur hiantem cùm piſciculus intrauerit, pungit Cancer vngula Concham, hæc verò admonita Concham claudit & hoc modo venatur piſciculos ex [a] Horo Apolline, quod tamen, vt iam oſtendimus, falſum eſt.

Homo ſeipſum nō curans.

[a] *Lib. 2. Hierogly.*

B

DE CANCELLO Cap. XXVI.

ÆQVIVOCA.

CANCELLI erant veluti ſepta quædam ex lignis traſuerſim iunctis obliquatiſq; ad defendendam, hoc eſt repellendam turbam. Cicero de Oratore libro primo. Nam ſi quis erit qui hoc dicat, eſse quaſdam oratorum proprias ſententias atq; cauſas, & quaſi certarum artium, forenſibus Cācellis circumſcriptam ſcientiam, fatebor equidem in his magis verſari hanc noſtram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facilè veſtra exiſtimatione reuocabitis, ſi extra hos Cancellos egredi conabor, quos mihi ipſe circundedi. Qui & pro Seſtio è fori Cancellis plauſum excitatum ſcribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epiſtola: Vmbram, inquit, ſtipitibus alatis, cancellatimq; pendentibus C pampinus ſuperducta texuerat. Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei ruſt. lib. tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem & in eis tranſuerſis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad ſpeciem Cancellorum ſcenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat piſcina, præfigantur æneî foraminibus exiguis Cancelli, quibus impediatur fuga piſcium, Columella, 8. 7. Hoſce Cancellos item Cancros dici, quamquam rarenter admodum animaduertimus. Inde ſcitu dignum prorepſit adagium, vt inter orci Cancros adhæſiſſe dicatur, qui ita irretitus illaqueatuſq; teneatur, ac impeditus, vt nuſquam pateat effugium. Eſt qui Cancellos pro abaco ſeſſili interpretetur. Suntq; qui Cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Ariſtophanis interpres in Veſpis dicaſterij, id eſt ſtationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quam, inquit, etiam καγκελιώτην dicunt. Hyſplax, inquit Theocriti interpres, laquei ſpecies eſt: propriè autem curſorum carceres ſic vocantur, quem nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Cęlius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli, Feſtus Pompeius.

Cācelli qualia ſepta.

Inter orci Cācros adhærere, qui dicantur.

D

SYNONYMA.

QVI Latinis Cancellus, Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino, & vt videtur diminutiuo, quanquam Grammatici nullam eiuſmodi diminutiuorum formam oſtendant. Nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro, maſculina ſunt: quare poëticum fuerit, licet interim Aelianus, Galenus & Aetius quoq; ea voce vſi ſint. Iam verò quantum Cancellus à paruo Cancro, qui in Oſtreis reperitur differat, facilè cognoſcet, qui vtriuſq; naturam & deſcriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris ſeu Pinophylacis nomine, & Cancrum paruum & τὸ καρκίνιον ideſt Cancellum Ariſtotelis confudiſſe videtur: ſic enim [a] ille, cùm de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideò oportunus iniuriæ;

Cancellus, ut a paruo Cancro differat.

[a] *lib. 9. c. 31.*

iniuriæ. Huic ſolertia eſt inanium Oſtrearum teſtis ſe condere, & cùm acereuerit, migrare in capaciores. Ex Cancris minimum itaq; dicens, prodit locum ſe hunc Ariſtotelis expreſſiſſe: Εμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί: πλεῖστον μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum verò dicit inanium Oſtrearum teſtis ſe condere etc. hunc interpretatus eſt: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανομένων μεταδύεται πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alio verò in loco [b] Plinius Pinnotherem ſeu Pinnophylacem facit Squillam paruam & Cancrum, propius Ariſtotelis mentem ſecutus. Concharum generis Pinna naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem Pinnotherem vocant, alij Pinnophylacē: is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Quæ etiam ex [c] Ariſtotele tranſcripta ſunt, qui ſic loquitur. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον: οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον, Vbi Ariſtoteles, τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, ideſt Cancellum pro Cancro paruo ſpecie diſſimili vſurpauit. Quod verò Plinius ſuprà allatis verbis per Cancrū non Cancellum καρκίνιον, ſed Cancrum paruū intelligat, patet ex [d] Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis aſſectatore. Plinij verba ſunt, quæ ſequuntur. Alibi Cancer dapis aſſectator, Pandit ſe Pinna luminibus orbum corpus minutis piſcibus præbens. Aſſultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo, quidquid incluſit, exanimat, partemq; ſocio tribuit. Athenæus inquit: Chryſippus Solenſis de honeſto & voluptate ait: Pinna & Pinnoteres operas mutuas præſtant, ſeorſum viuere non poſſunt. Pinna ex Oſtreis eſt, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna teſtam pandit, ingredienteſq; piſciculos obſeruans, Pinnotheres adſtans, ſi quid ſubierit, morſu Pinnæ ſignificat: quæ demorſa teſtam claudit: eoq; quod incluſum eſt, communiter veſcuntur. Vides itaq; quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles, loco poſtremo citato Cancrum dici à Plinio, à Cryſippo καρκίνον μικρὸν. Quæ diligenter à lectore obſeruanda ſunt, ne vnà cum Hermolao Barbaro exiſtimet Cancellum & Cancrū paruū ſeu καρκίνιον & καρκίνον μικρὸν eadē eſſe ſemper apud Ariſtotelem. Cancellus Ariſtotelis à Gallis vocatur Eremite, & Bernard l'Eremite. Eremitā quidē quòd alios fugiens, in teſta perinde ac in ſolitudine viuat. Bernardum autem, quòd vulgò in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dictitent: fatuumq; eſſe Cancellum, qui cruſta tectus, chelas habens quæ ad vitam tuendam ſatis eſſe poſſent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod ſi non hæc ſolùm, ſed poſteriores etiam Cancelli partes ſpectaueris, prudentem eſſe iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valdè oportunas partes dura ac firma teſta muniat. Ligures Brancha vocant vel Branchna, Prouinciales Bious cambus. Hiſpani (vt audiuit Zoographus) Cangreio. Germani vocare poſſent, (inquit Zoographus) ein kleiner Meercrebs, Meerkrebſle. Albertus Magnus de Cancello agens ex [e] Ariſtotele: Hoc animal, inquit, ſimile eſt Araneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & ſunt illæ conchæ, quæ ſunt rotundæ, magnæ, & paruæ: habentq; in parte ſtricta quaſi duas auriculas vtrinq;. Tales ferre conſueuerunt peregrini in peris ſuis, peregrinationis peractæ ſignum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines & Conchas confundere videtur.

[b] lib. 9. c. 42.
[c] lib. 5. Hiſtor. c. 15.
[d] lib. 3.
Hermolai error.
Bernardi, qui Gallis dicantur.
[e] Hiſt. 4. c. 4
Aranea maris.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

CANCELLVM nobis exactiſſimè ſic deſcripſit [a] Philoſophus. Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis ferè ſocius Cruſtatorum, & Teſtatorum generum eſt, quippè qui ſpecie Locuſtis ſimili ſpectetur, naſciq; ſeorſum per ſe ſolitus ſit. Verùm quòd teſtam deinde petit, quam ingreſſus, vitam traducat, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt: quapropter is in ancipiti eſſe, genuſq; ſibi vindicare vtrumq; videtur. Forma tamen (quod ſimpliciùs dixerim) ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem capiti, & pectori ſubditam ampliorem, quàm Aranei habeat. Cornicula duo ruffa tenuia gerit, quibus oculi totidem ſubiacent, qui nunquam intrò recedant, vt Cancrorū

[a] Hiſt. 4. c. 4
Forma.
Cornicula

A sed semper eminentes appareant. Os sub ijs est quod veluti capillamentis quibusdam
„ pluribus circundatur. Iis pedes subiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoueat. Bi-
„ ni item vtriq; adhærent lateri,& tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota est,dis-
„ iectoq; sinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excre-
„ menti perspici nullum potest. Pedes ac thorax duriciem præseferunt, sed minus quàm
„ Cancri. Nexu nullo testis adhæret, Purpurarum modo ac Buccinarum, sed absolutus
„ liberq; vagatur. Hæc Aristoteles,qui statim eius species quasdam subdit. Oblongior est,
„ inquit,qui Turbinem subit,quàm qui Neritim.Genus enim diuersum est. Quod in Nati-
„ ce degit cætera quidem non absimile:sed dextrum bifurculatum pedem paruum habens,
„ cùm læuum grandiusculum habeat, & ingredi eodem ipso grandiore potissimùm solet.
„ Tale profectò genus,vel intra Conchas,quarũ adhæsio similis cæteris est,reperitur: quod
& Squillam paruam (σκυλλαρον) appellant: & paulò pòst: Quibus verò sinister pes grã-
dior est, ij nunquam cum Turbinatis hospitantur, sed cum Naticibus tantùm ineunt so-
cietatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera sola corporis longitudine
differre, vt Cancellus Turbinatorum hospes longior sit,quia eorum testa longior: Nerita-
B rum leuior, quia Neritarum testa est leuis,ampla & rotunda. Quantùm ad pedum bisul-
corum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis quos plurimos vidi, semper sinistrum
pedem crassiorem dextro perspexi, quod non fortuitò, sed certa ratione ipsi videtur con-
tingere. Cùm enim viuant in testa circa corporis medium complicati, quantum dextræ
parti compressæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum sinistræ liberiori ac
„ laxiori accrescit. Videtur & aliud genus tertium constituere Aristoteles, cùm dicit: Sunt
„ inter Cochleas quæ inter se bestiolas habeant Astacis paruis similes quę in fluminibus
„ gignuntur, sed ea differentia, vt præmollem intra suam testam carunculam habeant, for-
ma quales nam sint,ex dissectionibus contemplare. Quæ quamuis ita sint, vnica tamen
descriptione contentus ea tria non admodum differre sensisse videtur, earumq; paucas
esse differentias. Rondeletius pauca quædam ab Aristotele in descriptione omissa his
verbis suppleuit: Cancellus,inquit, ex Crustatorum est genere,Locustis vel Astacis simi-
lis, corpore enim longo est: cornua longa,tenuia,flauaq; habet, totum corpus ex rubro
flauescit. Chelarum quarum alteram crassiorem esse diximus,scissura parua est qualis in
hirsutis Cancris spectatur: præter chelas pedes duos vtrinq; magnos,incuruos & acutos
C cum chelis & capite foras effert, cùm ingredi vel pisces capere vult. Duo alij vtrinq; hir-
suti,molles intus latent,quibus innixus corpus intrò trahit. Pars posterior nullis tabellis
constat, sed cute duntaxat: ob id ab Aristotele mollis dicitur,sed ad eam firmandam cer-
tis interuallis dissitas lineas tres habet, latas, durioris substantiæ. Corporis extremum
duas pinnas tenues molles, in lateribus sitas gerit. In eiusdem extremi supina parte ex-
crementi meatus cernitur, quem si digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo
meatu Cancellum carere non affirmat Aristoteles,sed non euidentem esse ait: quod fa-
cit,vt credam Aristotelem, non tam diligenter Cancellum à testa nudum, quam eadem
opertum spectasse. Nam meatus is in Cancello testa spoliato perspicuus est. Hæc ille
Cancellum Pomaciæ limacis molem rarò excedere tradit Bellonus cum hac descriptio-
ne. Pedibus vtrinq: ternis brachiatur villosis: quorum duo anteriores, seu priores bra-
chijs forcipibus bisulcis constant, quibus cibum ori admouet. Crusta dura pro cute ve-
stitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cœruleo,nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes
vtrinq;, qui brachia subsequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati
sunt. Cirrhos ante quidem duos,rubros, sub oculis (Carabi modo) gerit: oculos instar
D Astaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis distinctos. In summa eius supe-
rior pars,Cancri refert effigiem,inferior autem Turbinis,quam in Cochlearum clauicu
lis inserit: cùm tamen Locustæ caudæ similis sit. Tabellis enim loricatur duris,sed obse-
quiosis: in quibus vtrinq; veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudæ pinnulis
tribus,vt & Cancri præditum est. Dentes osseos vt Carabus habet,quibus escas commi-
nuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem suo domicilio exerit, &
tunc similis Araneis apparet:sed partem capiti & pectori subditam vastiorem quàm Ara
neus ostendit: Ab ore œsophagus tenuis, vt filum ad stomachum protenditur. Intestina
eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius stomacho viridis humor spectabatur, is in
intestinis apparet candidus. Cancelli,quem in Adriatico mari natantem in Concha mu-
ricata reperit Zoographus, caput solum & pedes, & parum quiddam in extremo cau-
dę (tres articuli videlicet) crusta muniuntur: totus reliquus alueus nudus mollisq; est,
similitudinem anteriori præsertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corni-

T culis

Os:

Thorax.

Genera.

Vt differãt.

Chelæ.

Tertiũ genus.

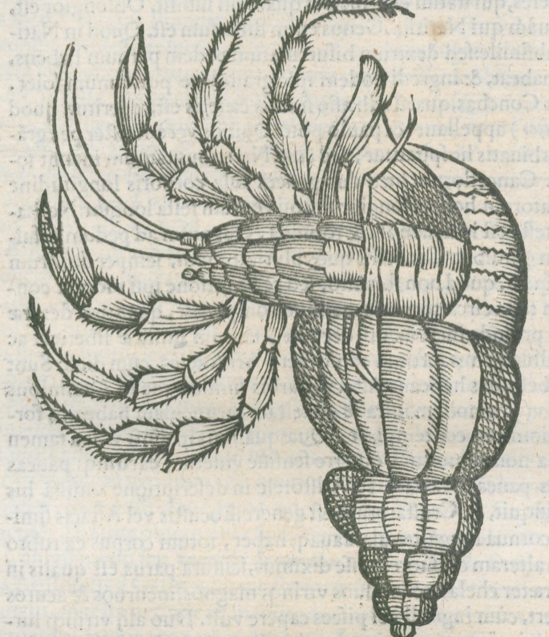
Chelæ.

Descriptio ex Bellonio.

Intestina.

culis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in postrema Conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita Concham gerens obambulat: potest autem se totum sic in penetralia Conchæ condere, vt nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætendit, partim rubent, partim cærulei sunt, hirsuti. Primo loco à nobis depictus Cancellus esset ab Aristotele & Bellonio descriptus, nisi quatuor haberet cornicula, & totidem pedes vtrinq; præter brachia bisulcis forcipibus prędita, quibus duo pedes proximi hirsuti sunt lõgi, quinque articulis cõstantes, aduncis in extremo vnguibus. reliqui duo admodum parui tribus ex articulis constituti. Quæ autem sequitur figura ex Ambrosio Paræo, est Bernardi Eremitæ dicti Cancelli in testa latẽtis; deinde nudi, sed suspicor non bene expressisse nudũ, quia binis tantũ natura pedibus vnà cum brachijs donauit. Rondeletius ex quo Pareus videtur iconem mutuasse, tres aut quatuor vtrinq; tribuit, quemadmodũ nos

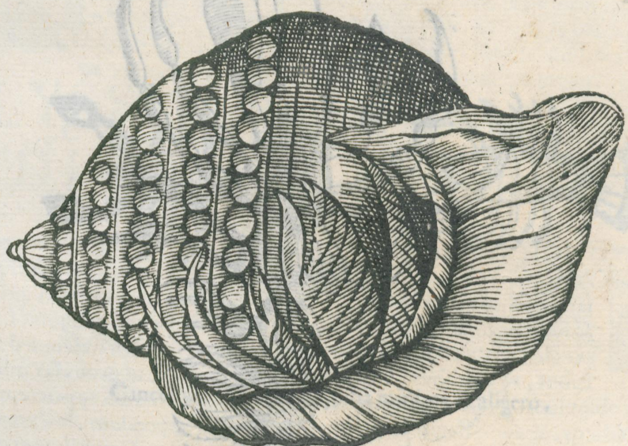
Cancellus authoris.



nostro priori. Cum hoc non paruam similitudinem habet quem nos ei subijcimus totum rubrum, exceptis villis qui sunt in pectore, & cauda, qui sunt cinerei. Sequitur deinde Cãcellus alius, qui, vt Cornelius Sittardus ad Zographũ scripsit, extractus est ex cochleari domũcula, expetitus in cibis, frequẽtissimè capite adnascitur Buccino, ita vt vi extrahendus Cancellus sit quodãmodo: quod Valerius Cordus, & Zographus experti sunt cùm plures in mari cepissent apud portum Liburnum, vbi copiosissimè visitur, non procul à litore maris Ligustici inter saxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Astaco fluuiatili similis, quem & ipsum Sittardus ad Zographum misit: quem Zographus ad tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde ostenditur Cancellus in Cochlea varijs coloribus maculata, vt marmor. Nouissimum aliqui, vt testatur Zographus vulgò auenam vocant, Scaliger Squillam minimã, & à Vasconibus Ciuadam vocari ait, id est, auenam. Pugillatim enim (inquit) deuorant, sicut auenam veterinæ. Cancelli autem perquam exigui in pisciculis reperiuntur, pedes nouissimos latiusculos habent, vt ad nandum vtiles sint, quasi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur, [a] Aristoteles; quibus verbis adhuc aliam Cancellorum speciem à prædictis diuersam commemorasse mihi videtur.

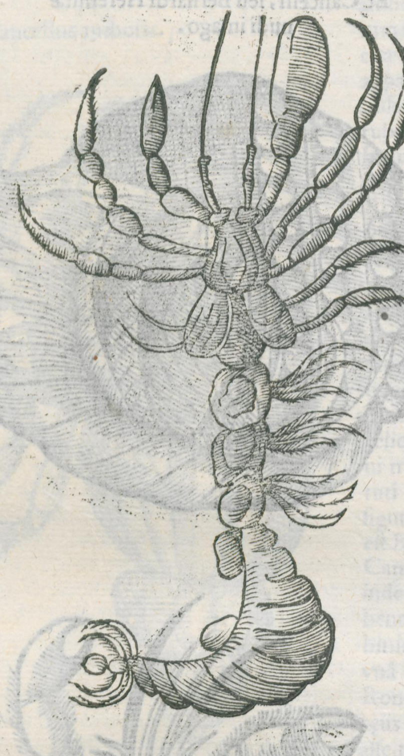
[a] De par. 4. c. 8.

Conchæ, aduenæ Cancello, seu Bernardo Heremitæ plenæ effigies.
Et Cancelli, seu Bernardi Heremitæ
nudi imago.





Cancellus alius ruber.



Cancellus in buccina ex Zographo.



Cancel-

Scyllarus ſiue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad Zoographum miſſa.



Cancellus alius oblongus aſtaco fluuiatili ſimilis ex Zoographo.



Cancellus, V. auena, Squilla minima Scaligero.



VICTVS. NATVRA. GENERATIO.

POLYPOS Venere exhauſtos deuorant quemadmodum cecinit Oppianum. In ſaxoſis locis verſantur: carne, luto; deniq; iiſdem quibus Cruſtata alia, veſcentes. [a] Ariſtoteles ait, Turbines, Buccinas & ſimilia, in quibus habitant Cãcelli, paſci mari tranquillo abſoluta ſaxis. At quoties flatus vrgẽt, hoſpites Cancellos illos ſeſe in ſaxa recipere, ac latibulis tutari ſæpe, teſte [b] Aeliano, de ſpolijs multo certamine inter ſe contendunt, viribuſq; inferiore repulſo, victor exuuias aſſequitur. Antea verò hæc ſcripſerat: A Conchis verò inopes & nudi primùm Cancelli naſcuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm verò vacuas & inanes offenderunt Conchulas Purpuræ aut Turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem creuerunt, quàm ijs vt capi queant, in teſtam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neq; modò ſuprà dictorum Conchas immigrant, ſed & per multas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum [c] Ariſtoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hoſpes principio ex terra, limoq; conſiſtit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cùm excreuerit, tranſit in Concham ampliorem, videlicet, aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius ſimilis. Sæpe etiam

[a] hiſt.4.c.4.

[b] de anim.7.c.31.

[c] hiſt.5.c.15

paruas Buccinas ſubit, ingreſſuſq; ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rurſuſq; excreſcens aliam petit ampliorem. Verùm quod dicat Philoſophus, ex terra limoq; naſci, facit vt credam ipſum partem internam Cancelli non perſpexiſſe, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obſeruatum eſt mares à fæminis apertè diſtingui, quòd eodem tempore hæ oua habent, illi minimè. Igitur ex maris ac fæminæ coitu generantur. Nec impedit coitum teſta, qua integuntur. Nam quemadmodum teſtas ſuas deſerunt, vt in capaciores tranſeant; ita ſtatis temporibus natura ad coitum incitante teſtis ſe exuunt, vt corpora commiſceant.

E

VSVS IN CIBIS, ET ALIIS.

CONCHAM muricatam vnà cum ſuo Cancello domum cùm retuliſſet Zoographus, decoxit, vt extraheret Cancellum, extractus odore, colore, ſapore, fluuiatilem referebat. Dorion in libro de piſcibus, quem citat Athenæus, inter eos piſciculos quos hepſetos vocant, memorat Cãcellos, καρκίνια. Cancellum ſuum tradit Bellonius non eſſe edulem, ſed alijs piſcibus, vt Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus ſaxatilibus eſſe gratiſſimum obſonium. Quamobrem piſcatores Cancellos plurimùm appetere, quos ſuis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impoſitos, ſuis calamis appendunt, hoc enim modo magnam ſaxatilium piſcium capturam facere. [a] Galenus Mullos Cancellorum eſu deteriores fieri & mali odoris his verbis ait: Αἱ δ᾽ οὖν τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δυσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aetius. Vnde patet Cancellum mali eſſe ſucci, difficilè concoqui, ſalſumque ſuccum gignere, indeq; à piſcatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in ſpongijs, quę τράγοι à foetido odore nominantur, rectè intelligi poſſe putat: ac de Cancellis alijs, qui in cœnoſis litoribus degunt, paruiq; ſunt: nam quandoque ad Aſtacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt.

F

[a] 1. de alim.

Galeni locus explicatis.

G

Finis Libri ſecundi.

H

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS, DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Tertius, Qui est DE TESTACEIS, SIVE CONCHYLIIS.

Et Primùm. DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

DE animalibus marinis exanguibus scripturus, Mollibus primùm, secundũ Crustaceis locum assignaui, duabus ferè rationibus motus tùm quòd vbiq; atq; in omnibus imitandus præceptor Aristoteles ita me docuisse videtur, vbi omnium horum animalium genera recenset, atque inuicem distinguit: tùm quòd in omnibus meis historijs nobilitatis ordinem sequi soleam. Sed quia hęc dupliciter accipi hoc loco potest, vel ab animantium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus, vel eorumdem vsu: partium placuit rationem habere, nam alioqui Testacea quæ & Conchæ & Conchylia nominantur, non vna de causa præferenda omnibus ijs erant, quemadmodũ etiam quilibet, qui ne centesimam eorum partem (sunt enim innumerabilia & nunquam satis cognita, cognoscẽdaq; eorum genera,) agnoscit, iudicare poterit, vt interim eos prætercam, qui in veterum scriptis optimè versati sunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edendoq; sunt Crustacea: sed Mollium dura, ac ventriculo inobediens, ferèq; abominanda hominibus est; Crustatorum verò salubris grataque, quin gratissima si cum illis cõpares, sin cum Testaceis, minimè, quæ non aliam ob causam sagacissima rerum omnium parens natura tã dura contegisse testa videri potest, ne à quamplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, sed in nostrum cederent vsum. Ea autem vt inquit Cælius [a] Rhodoginus adeo proceribus

Cur de testaceis postremo loco agat author.

Carnes exanguiũ inuicem comparantur.

Conchyliorum à carne laus.

[a] Li.27.lect. ant.c.23.

Conchylia viduarum cupediæ.
[b] Lib. 11. Epig. 53.
[c] Li. 4. Sylu.

ribus gulę probata fuere, vt vel inde conformatum ſit adagium, eſſe Conchylia viduarum cupedias, ſicuti Philareus commeminit Demetrius, vt Sophronem taceā Mimographum. Enumerantur Eadem à poëtis inter ganeas præcipuas. [b] Martialis;

Mentiar vt venias, piſces, conchylia, ſumen,
Et cortis ſaturas, atque paludis aues.

Eleganter [c] Statius inquit:

Ah miſeri quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anſer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.

Teſtacea fructib[9] cóparantur. Poma maris dicta Conhylia.
[d] Lib. 2. c. 209.

Quemadmodum verò fructus arborum varij ſunt & ineffabiles, menſarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoq; Conchylia ſiue Teſtacea, ex quibus quàm ex alijs animalibus numeroſior materia ganeæ eſt, quare Septimius Florēs Tertullianus iure omni merito maris poma nuncupauit, Tanta verò eorum vbiq; terrarum copia eſt, & tanta apud authores mentio vt doctiſſimus Hermolaus in quodam ſuo in [d] Dioſcoridem corollario, vbi de Oſtreis & Conchylijs ei erat tractādi locus, ſe copia deterreri dixerit, ſufficereq; primùm gulæ huic gēneri datū eſſe adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Romanorum aliorumq; populorum in hiſce Teſtaceis luxuria magis in plurimorum particularium hiſtorijs manifeſtabitur. Atqui hoc loco illud ſolummodo dixiſſe ſuffecerit in hocce gulæ genere, quod pauciſſimis hiſce verbis Plinius ſcriptum reliquit: Luxurię mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inſcripto de margaritis capite fuſiùs dicetur: vel ſi & hoc parum eſt, audiamus quid in hunc luxum Seneca [e] Philoſophus in prauos hominum mores inuectus ſcribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchylijs tam longè aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur. Quàm longinquis autem è terris Conchylia peti ſoleant, pulchrè norunt, qui veterum ſcripta euoluēre, idq; nos multis deinceps locis in hoc opere demonſtrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius diſertiſſimi viri teſtimonio, nihil æque aptum eſt, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Piſonē apud hunc lautum; nihil elegans (laudabo inimicum) ne magnoperè quidem quicquam per libidines ſumptuoſum. Exſtructa menſa non Conchylijs aut piſcibus ſed multa carne ſubrancida. Loquitur ironicōs vt oſtendat, quomodo & ſua & aliorum quæ furto ſuſtulerat, bona perdiderat. Audiamus deniq; rurſus [f] Plinium grauiſſimum ſcriptorem, ex quo legem latam eſſe apud Romanos colligitur aduerſus tam luxurioſi ac tam pretioſi cibi intemperātiam. Sorices (inquit) & ipſos condi author eſt Nigidius, ſicut glires, quos cenſoriæ leges, princepſque M. Scaurus in conſulatu non alio modo cænis ademere quàm Conchylia aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiā luxus erat in colore illo præſtantiſſimo, quem dabat Purpura, Conchylium, Murex, colore illo, inquam, quo regum omnium ac Imperatorum paludamenta togæq; tingebantur, quoq; nunc Sacræ Rom. Eccleſiæ principes reſplendent, & quantoperè mundanis heroibus præferendi ſint, vel ſolo eo nobis demonſtrant. Cæterùm tanta parui fiet luxuria, ſi eam contemplemus, quæ fuit in margaritis ſiue vnionibus, quæ hinc ſuum ortum agnoſcunt. Etenim longè admirabiliora, ac planè incredibilia de ijs memorabimus poſtea, nunc verò illud duntaxat ſatis fuerit dixiſſe Cleopatram ſolam ſexcenties ſeſtertia vnica cœna abſumpſiſſe. Cōcludamus itaq; cum eodem [g] Plinio nullibi maiorem quàm in Conchylijs luxuriam extitiſſe. Sed quid hæc (inquit) tam parua commemoro, cùm populatio morum atque luxuria non aliundè quàm è Concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerū natura damnoſiſſimum mare eſt, tot modis, tot menſis, tot piſciū ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio eſt reputātibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fęminis iuxtà viriſq; geſtarentur. Quid mari cum veſtibus? Quid vndis fluctibuſq; cū vellere? Non rectè recipit hac nos rerum natura, niſi nudos. Eſto, ſit tanta ventri cū eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui veſcimur periculis, etiā veſtiamur. Adeò per totum corpus, anima hominis quęſita maximè placent. Principium ergo culmenq; omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

[e] Li. 14. Ep. pr.
Luxus Romanorum in conchylijs.
[f] Li. 8. cap. 57.
[g] Li. 9. c. 54. & 55.

SYNONY-

A

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

NOMINA, quibus istiusmodi animalia, quæ duro siliceoq; tegmine, fragili atq; ruptili, non collisili muniuntur, cùm apud Græcos, tùm apud Latinos veniunt, inuenio non pauca, sed quæ declaratione magna indigent. Aristoteles alijq; multi Ὀστρακόδερμα nuncupant, ac si Testaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud [a] Galenum, qui ita » scribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum vnicuiq; » congenitū appellatur δέρμα, idest, cutis, secundū proportionem idem in Buccinis, Purpu» ris Ostreis & Chamis & alijs eiusdē generis dicitur, ob id vocantur Ὀστρακόδερμα huius» modi animalia, quia testæ, vel lapidi simile planè est, quod extrinsecus ambit operimen» tum. Itaq; Plinius, modò, quibus Testacea operimenta vertit, modò silicum duritie intecta, modò testis inclusa duris, modò silicea testa inclusa. Sed fortassis simpliciter Testata, B vt multoties Theodorus vertit apud Aristotelem, & Testacea, vt Rondeletius vocat, alijq; recentiorum multi, & ipse quoq; Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Testæ quasi ὄστρακα ab [b] Horatio nominatur hoc versu:

Sed non omne mare est generosa fertile testa.

Cicero verò belluas natiuis testis adhærentes duxit in libro de natura deorum, & Palla» dius clausa maris animalia, cùm ait: Luna incremento suo omniumclausorum maris ani» malium, atq; Concharum membra turgere iubet. Testudines item à quibusdam dici testis est [c] Albertus Magnus his verbis: Vniuersaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ » testæ vocantur, & à quibusdam dicuntur Testudines, secundum veritatem, sunt quæ » apud nos Ostrea, Conchylia nomen habent. Alio nomine Ὄστρεα philosopho nominatur, sicut disertissimè alibi scriptum reliquit: ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων, ὃ καλεῖται ὄστρεον. Galenus in declaratione huius vocis parum sibi constat, modò enim animalia esse dicit, vt in decimoquarto de vsu partium, modò inter animal & plantam media idest Zoophyta facit, vt in libro de formatione fetus. Gaza modò Concham, modò Ostreā transfert; sed Ostrea neutro genere cùm Græcis, tùm etiam Latinis nominantur C tam in specie, quàm in genere de Ostracodermis seu Testaceis omnibus: Ostreæ verò fœminino genere Latinis tantùm de specie vna, vt annotat Zoographus; Rondeletius verò, Latini, inquit, Ostreorum nomen retinuerunt, Ostreas etiam dicunt. Nec pro vniuerso genere solùm, sed pro specie etiam earum quibus testa scabra est & aspera, nomen id vsurpatur. Apud Græcos quidem ὄστρεον per ε breue, & ὄστρειον per diphthongum diuersas plerumq; significationes habent, aliquando promiscuè ponuntur. Sed latini id discrimen ignorant. Ὄστρεα, inquit [e] Galenus, vocat, quæ ab Aristotele ὀστρακόδερμα vocata sunt: quod autem ὄστρεον vocatur sine ι, in secunda syllaba, speciem quandam Ostreorum ponunt, vniuerso generi subijcientes, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atq; omnia huiusmodi. ὄστρεον tamen vt subinde constabit nonnunquā generale est ad omnia Testata, Vuottonus aliquādo & sola cōprehendere, quę sua natura immobilia sunt, scribit in qua significatione Zoopgraphus idonei authoris testimonium sese non reperire asserit. Veteres, inquit Athenæus, ὄστρεα dicebant, quod Cratini in Archilochis, & Epicharmi in nuptijs Hebes testimonijs confirmat, huius: πιννῆσι καὶ ὀστρέοισιν ὅμοιη, illius: ὄστρεα συμπεφυκότα. † Plato verò ὄστρεον, vt ὄστρειον dixit, ὀστρέων τρόπον δεδεμένοι; Ostreorum mo- D do colligati. Plinius quoq; Ostrea pro Ostracodermis aliquando trāstulit, vt vbi apud Aristotelē legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάνθ' ὧν τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀτελές, ἔχει ὀφθαλμούς. Quæ sic ille interpretatus est. Non omnibus animalibus oculi, Ostreis nulli. Ostracoderma tamen sæpius multò latius patet, quàm Ostrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis ostraóderma dici notat Cælius Rhodoginus putamine intecta testaceo, vt in auibus: malacóderma verò quæ molli obducuntur cute. Ὄστρεον deinde, siue ὄστρεον appellant etiam ostrum, idest colorem, qui ex ostracodermis, Conchisúe conficitur, seu » ostrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius [f] in hoc sensu. Ea Conchylia cùm » sunt lecta, terramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea sanies vti lachryma » profluens, excussa in mortarijs terendo comparatur, & quòd ex concharum marinarum » testis eximitur, ideò ostrum est vocitatum. † Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βουλόμενοι ἀφομοιοῦν, ἐνίοτε μὲν ὄστρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἐνίοτε δὲ ὅτιοῦν ἄλλο φαρμάκων, id est, quemadmodum pictores cùm quid volunt imitari, quandoque sumunt solum ostrum, quandoque verò

quoduis

Ὀστρακόδερμον.
[a] lib. 3. de alim. facul.
Testata, & testacea.
[b] li. 2. Sat. 4.
Testa dicitur ὄστρακον.
Testudo.
[c] Lib. 13. de Animal. tract. 1. c. 2.
Ostreum.
[d] lib. 1. hist. c. 6.
Galeni in constantia
Ostrea & Ostreum, quid differant.
[e] li. 11. Simp.
† In Phædro.
Oua mala coderma, & ostracoderma.
Ostrū dicitur ὄστρεον.
[f] lib. 7. c. 13.
† In Cratylo

quoduis aliud pigmentum. Et cum diphthongo apud [g] Athenæum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέχριντο ὄστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, idest, qui quidem corpora vngebat Ostro, aliqui milto, & alijs coloribus. Eodem modo accepisse videtur Hesychius, qui cùm ὄστρεα exposuisset χογχύλια, subiungit, Λάκωνες ἄνθος, innuens nimirum, Ostreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Aristoteles πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, idest, Purpuream saniem, quæ è Purpuris excipitur. Quod verò ad etymum attinet, ὄστρεον & ὄστρακον ex ὀστέον, quod os est, deriuari pleonasmo litera ρ docet Eustathius. Ὀστρακηρὰ VVottono synonymum est Ostracodermo ex Oppiano, vt mox apparebit. Et τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Testatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακώδη. Σκληρόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Aristoteli, Empedocli λιθόρρινα, Oppiano ὀστρακόρινα, ὀστράκηρα, ὄστρακα. Inuenio etiam apud eundem [h] Oppianum ἔθνεα ὀστρακόρινα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, idest, Testacei pisces. Λιχάδες Hesychius & Varinus interpretantur Ostrea omnia, adduntq; ab alijs lapides dici & Calculos, & Conchylia. Λεβηρίδα idest Liberidem aliqui senectam serpentis vertunt teste Galeno, alij Concham vacuam. Κυματοφορτίδες Hesychio sunt κόγχοι, Conchæ. Κόγχος, & Latinorum Concha perquàm frequenter sumitur pro omnibus Conchylijs & Testaceis, item pro quibusdam eorum generibus. [i] Theodorus in translatione Aristotelis Ostrei & Conchæ nomine vtitur pro vniuerso genere testato [k] Rondeletius verò, Concha, inquit, sumitur & pro omni testa, & pro testa læui, siue inæqualiter rugata. Et [l] rursus: Conchæ nomen latissimè patere iam diximus; hoc verò [m] Plinij authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantùm vsurpasse videtur, & Zoographus Concha vocabulum generale videri quidem ait, videri sibi tamen ad biualuia magis propriè referendum. Huius species, inquit, aliæ turbinatæ sunt, & Cochleæ dicuntur: idque, vel hebetiùs, quæ generis proximi nomen seruant, aut etiam superioris: vel acutiùs, idest, longiore, magisque fastigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strombi. Aliæ turbinatæ non sunt, quæ & ipsæ communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, siue in orbem ferè æquabili & plana superficiei curuatione se colligunt, vt Venereæ & Porcellanæ dictæ: siue biualues, siue vniualues sint; vt Conchæ vocabulo genus totum Testaceum comprehendamus: sicuti Crustaceum, Cancri: quorum vtrumq;, vel veterum scriptorum testimonijs comprobari potest, vel certè est permittendum, vt de rebus ipsis commodiùs verba faciamus. Nicolaus Perottus Concham ab Ostreo sic distinxit: Conchæ dicuntur, quæ testam læuem habent & politam, siue vniformiter rugatam, siue denticulatam: Ostrea verò quæ asperam scabramq;, quamuis generali nomine Ostrea quoq; Conchæ dicantur, quales sunt Cochlearum. Ouidius:

Ostreaq; in Conchis tuta fuere suis.

Hæc ille, & rursus: itaq; Purpura inter Cōchas potiùs numerabitur, Murices inter Ostrea, ob scabritiem corticis. Sed cùm testarum scabrities sit diuersa, alia scilicet in Ostreis, per totam testæ superficiem, alia in Muricibus & Purpuris, eminentibus quibusdam aculeis, Perotti hæc postrema sententia vacillabit. VVottonus scribit Conchas appellari à Plinio, non quæ testa adeo fragili clauduntur atque Cocleæ, Pectines, digiti, sed quę firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnæ. Atque ita sanè Plinius: firmioris, inquit, iam Testæ (de quibusdam fragilis testæ dixerat prius, nempè Vnguibus, Pectinibus, Cochleis, Echinis & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoque separat à Conchylio, vt cùm ait: Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperatura. Aliquando pro omnibus Testaceis accipit: Conchæ omnes celerrimè crescunt, præcipuè Purpuræ: aliquando pro pretiosioribus: Populatio morum atque luxuria non aliunde maior quàm è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum & Purpuris & Conchylio sentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Festus ex Varrone: Imperito nonnunquam Concha videtur Margaritũ. Accepit præterea Concham pro testa exteriori, inquiens: Polypi vescuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium frangunt. Item vbi apud Aristotelem legitur, τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστράκων κόπτουσι, ipse transtulit sic. Et maioribus quidem Purpuris detracta Concha auferunt. [n] Ouidius.

Litore quot Conchæ, tot sunt in amore dolores.

Columella.

Implicitus Conchæ limax. Et [o] Cicero. *duabus patula Conchis.*

Hinc

Marginalia:

[g] Lib. 5.

Ostreũ vnde dicatur.

Ὀστρακηρὰ

Σκληρόδερμα.

[h] Lib. 5. de piscib:

Λιχάδες.

Leberis.

Concha.

[i] Lib. 4. c. 4.

[k] Lib 1. de Test. cap. 1.

[l] lib. 1. c. 17.

[m] lib. 9. c. 33

Cochleę q̃.

Strombi q̃.

Conchę uocabuli ad omnia Testacea.

Cōcha ab Ostreo distinguitur.

Concha à Conchilio, separatur.

Cōcha pro Testa.

[n] lib. 2. de arte.

[o] li. 2. de nat. deor.

A Hinc etiam Conchæ numerantur à Martiano I. C. ff. de fundo instructo & instrument. legat. inter instrumenta pictorum, qui pigmenta sua in Concharum testis seruare solent. Conchæ præterea nomen notante VVottono, vnam spetiem significat, nempe Chamen, vt apud Aristotelem in quarto de historia, sed & priuatim Chamen Tracheam, vt in quinto, & apud Oribasium in secundo. Idem legere est apud Galenum in glossis, item apud Hesychiũ & Varrinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophrasto pro Pinna simpliciter Concham transtulit, quod non probo, cùm Plinio Concharum generis tantùm sit ipsa Pinna. Alibi apud [p] Aristotelem idem Gaza pro κόχλων id est, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro specie. Et κόγχος Hesychio est κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον διῶλες prouerbialiter dici tradit, pro ἴσον ἐπόιησας, id est, fecisti æqualem, sed vel teste etiam authore thesauri linguæ Græcæ eo nomine potiùs Concha vocatur, quàm Cochlea, vt ex prouerbio eo liquet; nec enim Cochleam posses διελῶν, vt Concham, quippe Cochlea ex vnica testa gyris quibusdam & voluminibus compacta constat, Concha autem duabus veluti scutulis clauditur, quæ facilè diuelli à seimuicem queunt. Ita igitur [q] Athenæus dicit Timonem Τῶν λυδίων καρυκῶν προκρίνειν τὸν κόγχον. Et [r] Pausanias κόγχας θαλασσίας διὰ

Cõcha pro vna spetie.

Gazæ errores.

[p] *Li. 4. Hi. cap. 1.*

[q] *Lib. 4.*

[r] *In Atticis.*

B παντὸς ἐνῆναι τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixerunt, sed marina maximè. Auditum in quodam specu Concha canentem Tritonem. Tritones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha sonat, buccinat, item: Concha sonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Concha ponitur quandoque pro Cochlea.

> *Cæruleum Tritona vocat, Conchaq́, sonanti*
> *Inspirare iubet.* Et de Miseno tubicine.
> *Sed tum fortè caua dum personat æquora Concha.*

Silius [s] Italicus Conchas istas eleganter tortas nominat, cùm canit:

[s] *Lib. 14*

> *Nec mora; terrificis seuæ stridoribus æris*
> *Per vacuum latè cantu resonante profundum*
> *Incubuere tubæ; queis excitus æquore Triton*
> *Expauit, tortæ certantia murmura Conchæ*
> *Vix meminere maris.*

Inuenio & apud eundem:

> *Audit ventosa perflantem murmura Concha.*

C Prisci autem homines ante tubam inuentã vtebantur Cochlea marina, vt meminit [t] Scholiastes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσπάλπιζον. Vnde & Dardanus dicebat.

Cochlea marina usi prisci loco tubæ.

> *Non facit ad nostros ærea Concha sonos.*

Et [u] Plutarchus: nam sicut pecora orationem hominis non intelligunt, sibilis autem, & palpationibus accuratis & fistulis aut Conchis excitantur ac sopiuntur à pastoribus. Reperio item Concham sumi pro Cochlea terrestri apud Epicharmum in hoc versu:

[t] *In Iliad.*

[u] *Li. 7. Sympos. quest. 8.*

> Κόγχον δὲ τὸν σέσιλον ἄπαγ' ἐς τὸν φθόρον.

Porrò Martialis Concham Lucrinam pro Ostrea aliquoties dixit, vt

Cõcha Lucrina.

> *Ebria Baiano veni modo Concha Lucrino.*
> item: *Concha Lucrini delicatior stagni.*
> item: *Sed cui solus erit Concha Lucrina cibus.*

Augustinus Niphus discrimen quoddam inter Concham & Concam ridiculè somniauit; „ Vbicunq; inquit, Conca scribitur c exili, id est, sine h, significat genus, id est, omne testa„ tum: nam Concha cum h, speciem vnam eorum tantùm importat, quæ si sit canaliculis di„ stincta, dicitur etiam Cõcha; si sit læuis & plana, Chama vocatur. Sic ille. Iam verò Con-

Niphi nugæ.

D cha alia quoque habet significata, vti vasis in primis quoddam genus concauum ac superius patulum, quod Iuuenalis intellexisse videtur, cùm ait, *cùm bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis.* Alibi quoque Concham salis puri dixit, pro vase, in quo sal poni in mensa solet. Sed & Aristoteles in quarto de Animalium historia κόγχον nominauit Concham, qua in implendo & deplendo vtuntur, vt & [x] Dioscorides de oleo candido, θὲς ὑφ' ἥλιον, ἀναχεῖ κόγχῳ καθ' ἑκάςῳ ἡμέραν: sub solem quotidiè Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impositum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentioribus Perottus, puluis, inquit, semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur; ac rursus tũditur, deinde lauatur in Conchis, siccaturque. Idem Perottus alibi Concham vas oblongum & concauum interpretatur, ex Plinio fortè, apud quem hoc legitur. Vasis genus concauum, ac superiùs patulum, à Conchæ naturalis similitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vase Lugduni etiamnum seruant, vt notat Zographus, addens esse quosdam, qui

Conchæ alia significata. Pro uase.

[x] *Li. 1. c. 32*

Cõcha uas quale.

qui id interpretētur vas valdè apertum instar illius quo tonsores lauandis barbis calidam adhibent. Ipse verò Concham dici rectè putat vas omne cibo, potui, alijsúe vsibus accommodatum, quòd marginum aut labeorum latitudine careat, præsertim si longitudo eius latitudinem vicerit, eiusmodi enim Concharum testæ sunt, talis & Cochleariū figura est, sed manubrio addito, pateræ verò obbę, catini, lãces, & huiusmodi vasa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgò dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ τῆ ἀγγείῳ ὅλως, ἢ τῶν χειλῶν.) rotundiora tamen sunt, quàm vt Conchæ nomen mereantur. Cato rursus: In cellam olearеam hæc opus sunt: dolia olearia, opercula; labra olearia quatuordecim, Conchas maiores duas & minores duas. [y] Plinius alibi ferreã Conchã dixit; & in sacra [z] Historia proditur decem fuisse luteres, seu Conchas æneas, quarum quæq; tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poëtis Latinis Conchæ vocantur, quòd Conchas similitudine scutulata referant, & ab earundem similitudine [a] Lycophron κόγχον vocat hemicranium seu caluam capitis, nam & ipsa est scutulata, Τυπεὶς σκεπάρνῳ κόγχον εὐθέτῳ μέσον. apud Aristophanem σκαφίον dicitur sicuti Iulius Pollux annotauit: sed scaphium etiam speties Concharum marinarum est, quæ Mys alio nomine dicitur. Eandemq; item ob causam vmbonem clypei Polybius κόγχον appellat in Epitome, προσήρμοσαι τῷ θυρεῷ καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἢ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποσώγει πληγὰς λίθων. Nec non κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, teste eodem Polluce, hoc est cauitates oculorum, seu caui in quibus, oculi latent. nam & ipsi sua figura Concham repræsentant: sicuti & auris caua pars extrinsecus, quam etiam κόγχον ipse, Rufus κόγχην nominari scribit: deniq; patella in genu eidem κόγχη, vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore humano, plura in anatomicis Vesalij aliorumq; lector curiosus inueniet. Est præterea Concha locus in ædificijs cameratus ad similitudinem Conchæ, & Testudinis, vt meminit [b] Calphurnius poëta præclarus.

Plattę.
[y] lib. 33.
[z] li. 3. Reg. 7.
Cymbala Cōchę dictæ.
[a] In Alexandra.
Calua capitis Concha vocata.
Vmbo Cōcha uocat.
Cauitas auris Cōcha dicitur.
[b] Egloga 6.

Si placet, antra magis, vicinaq; saxa petamus,
Saxa quibus viridis stillanti vellere muscus
Dependet, scopulisq; cauum sinuantibus arcum
Imminet exesa veluti Testudine Concha.

Ita fortè nauis quædam etiam Concha dicitur, cuius his verbis Cælius [c] Calcagninus meminit. Nauigeram similitudinem, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: Cōcham esse Acacij modò carinatam, inflexa puppe, prora rostrata. In hanc condi, nauplium animal Sepiæ simile ludendi societate sola. Idem [d] Calcagninus notat calculos Conchas dici, dum ait: calculos fuisse lapillos ab initio, quales in ora per lusum sæpe legimus, & quos spolia Oceani Claudius Cęsar vocauit, cùm parata expeditione milites iussit galeas Conchis, & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipsum ostendit. Concha quoq; nomen est mensurę, teste Galeno. Est [e] autem alia magna, alia parua. [f] Vtriusq; capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra: Magna, inquit, Concha eandem oxybapho mensuram seruat. Eius enim mensura capit cyathum vnum semis, pondus verò drachmas quindecim: minor verò Concha mensura semicyathum, pondere drachmas quinqué exęquat. Sunt qui ex eo dictam putent, quòd tantum capiat, quantum Concha: sic Cochlearium etiam Chama & mystrum, mensurarum nomina sunt, à capacitate testarum, quibus eiusdem nominis Ostracoderma aquatilium animantium conteguntur, desumpta. In quo sensu dicebat [g] Hippocrates, mensurã quãta est Conchę testa terito. Sed & Concham scribit Gulielmus Philander doctissimus Vitruuij scholiastes, sigilla imagunculasq; relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quòd imbricatis Conchis soleat earum superior pars ornari, nam Hetrusci Conchas nicchios vocãt,) collocandas appellari. Postremò κόγχος apud Athenæum, si bene memini, genus est fabæ cum cortice suo elixa, ad differentiam fabę fresę quę sine cortice coquitur, à similitudine Concharum, quòd confracto cortice velut implicita Conchis suis caruncula videatur. Citat Athenæus hos versus.

Nauis dicta Cōcha.
[c] lib. de re naual.
[d] lib. de calcul. lusu.
Cāculi Cōchę, qui dicti.
Cōcha pro mensura.
[e] lib. de pōd. & mens.
[f] lib. 5. Epis.
[g] lib. de nat. mul.
Faba κόγχος dicta.

Αἰτη δὲ καὶ ἀυςηλὲη ἐνὶ κόγχῳ
Ἐλλιώων, ἢ πᾶσα περιςρόφητοζ οἶζύς.

Epicharmus etiam Cōchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τε μίκρον, ἀλλ' αὐτος τι προστετμημένον. Dicitur & Conchis fœminino [h] genere. Martialis.

Conchis.
[h] li. 5. Epig.
[i] lib. 3.

Si Conchem toties meam comesses.

Item [i] alibi.

Si spumet rubra Conchis tibi pallida testa.

Iuue-

A † Iuuenalis. *Cuius conche tumes.*

† Sat. 3.

Atq; hæc de vocabuli Conchę diuersis significationibus. Nihil autem refert κόγχη ne in fœminino, an κόγχος in masculino dicas, Reperitur & κόγχυς signiacans putamen Ostrei, siue id quo integitur Ostreum, quodq; abijcitur, cùm comeditur. [k] Ita enim Pollux de purgamentis eorum, quæ in mensa apponuntur, κογχυλίων, κοχλίας; καὶ ὀστρέων, κόγχυς. καὶ ἰχθύων λέπη, καὶ καράβων ὄστρακα. Nisi fortè reponendum κόγχους. Κογχία diminuta forma dixerunt Strabo & Diocles, sicut latinè Conchulas Plinius & Apuleius. Apud Dioscoridem reperitur quoq; κογχάριον. Κογχόλη hinc quoq; deriuatum videtur, sed quod significare inuenio Purpurã; vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχόλαι ὄψιν οὐκ ὄχουσαι φαίνονται δελεάτι ὀφιπόμεναι. Hesychio quoq; κογχόλαι sunt τὰ ὄσπρια καὶ πορφύραι, verùm & κηκίδες. idest, gallæ, forsan ob similitudinem. Seruius Conchæ vocabulum à Græco κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaq; sine aspiratione scribunt. Isidorus verò Conchas & Cochleas inde dictas arbitratur; quia deficiente Luna cauantur, id est, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κογχύλιον, apud Latinos Conchylium, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum testatorum genus comprehendens: nam [l] Plinius vt scribit Conchas omnes celerrimè crescere, præcipuè Purpuras; ita etiam linguam Purpuræ esse longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo esse. Et [m] alibi, Spiritum sydus, inquit, Lunæ existimari, & hoc esse quod terras saturet, accedẽsq; corpora impleat, abscedensq; inaniat: ideo cum incremento eius augeri Conchylia, spiritum sentire, quibus sanguis nõ sit. Athenæus. E Conchilijs aluum simul & vrinam cient, præcipuè Mituli, Ostrea, Pectines, chamæ. Alioqui κογχύλιον, siue Conchylium, de certa quadam Concharum spetie dicitur, expetita non mensis solùm, sed & vestium infectionibus, vt inter alios docet Plinius loco paulò antè citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingẽdis expetito vestibus, sed vnde (inquit) Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras & Conchylia eandem quidem esse materiam, sed distare temperamento. Et [n] Isidorus Conchylium dictum esse autumat, quòd Conchulis marinis color eius colligitur; idem & Ostrum vocari, & Conchylia maris exponit, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei emittunt coloris: quibus collectis color purpureus temperatur, & Ostrum exinde appellari, quod ex testæ humore elicitur. Vnde & κογχύλια κροκίδα vocant floccum lanę Conchylij sanie infectæ. Crito apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντίθει κροκίδα κογχυλίου. Floccum lanæ Conchilio infectæ, vt [o] Plinius loquitur. Quin etiam κογχύλιον nominatur lana vestisúe Conchylij cruore infecta, vt apud Galenum κογχυλίῳ ἔμφραττε τὸ οὖς, Conchyliata veste aurem obtura. Et [p] apud Quintilianum de puero nimis molliter educato. Nondum prima verba exprimit, & iam coccum intelligit, iam Conchylium poscit, pro Conchyliatam vestem vt Plinij verbis vtamur, Ciceronis imitatione, qui conchyliata peristomata dixit. In eodẽ quoq; sensu Conchylium accepit Horatius, cùm ait.

Κόγχυς. [k] lib. 6. c. 15

Κόγχία.

Κογχάριον.

Κογχύλη

Conchæ etymum.

Conchyliũ quid.

[l] lib. 6. c. 36.

[m] lib. 2.

[n] lib. 19. Orig. cap. 28.

Etymum.

B C

[o] lib. 23. c. 7

Conchyliũ pro veste colorata.

[p] lib. 1. c. 2.

Horum ego non fugiam Conchylia? hoc est vestes conchyliatas, quibus induti in publicum procedunt tanquam nobiles Romani. Franciscus Massarius ad explicationem istorum [q] Plinij verborũ: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, inquit, hoc loco aliqui intellexerunt Murices: Murex enim Conchylium per excellentiam dicitur, vnde vestis tincta Murice, Conchyliata dicitur. Et [r] Angelus Decembrius Concha & Conchyle exponit Testudinei pisces quibus & ad Purpuram conficiendam veteres vsi sunt. Horatius priuatim pro Ostreis Conchylia dixit hoc versu.

[q] lib. 9. c. 35.

[r] li. 7. polit.

Conchyle.

D

> *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.*
>
> *Miscueris elixa simul conchylia turdis.*

Et rursus: *Simul assis.*

> *Miscueris elixa simul conchylia turdis.*

Conchylia pro Ostreis.

[s] Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Ostro dicere, quod & charissimam & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem, Id autem exprimitur ex Conchylio marino, è quo Purpura inficitur. Quare Conchylij nomen & polysemum est, & priuatim etiam spetiem quandam, item colorem significat. Sumitur præterea hæc eadem vox pro ipsis testis seu operimentis: Scholiastes Aristophanis: Conchis seu Conchylijs solebãt sigilla (sphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur. Et [t] apud Aetium legimus: Conchylium, idest testa Purpurarum crematum, additur collyrijs abstersorijs. Reperitur etiam in Paulo Aegineta κονδύλιον, sed haud dubiè pro κογχύλιον. Postremò Damasus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum martyrum sepulchra.

[s] lib. 3. c. 5. pro Purpura.

pro testis. [t] li. 1. c. 345.

pro sepulchris.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA. VICTVS.

[a] lib. 1. c. 1.
[b] lib. 9. c. 33.

TANTA in hiſce Teſtaceis ludentis naturæ varietas eſt, tot colorum differentiæ, inquit [a] Rondeletius, tot figuræ, vt vix numerari poſſint. Equidem [b] Plinius varietatem iſtam explicaturus, & ipſe iucunda & eleganti verborum varietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramq; ac multiplicem in procreãdis omnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt, inquiens: Concharum genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot „ colorum differentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in orbem circum- „ actis, dimidio orbe cęſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, ver- „ tice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato, iam „ diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, „ cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, porrecta, ſinuata, breui modo ligatis, toto latere cõnexis, ad plauſum apertis, ad buccinũ incuruis. Huc „ vſq; ille. Cũ planas & concauas dicit, Pectines intelligit quibus ſolis hęc nota cõtingit, cũ ad Buccinũ recuruas, Cochleas & Buccina cõprehendit. Eaſdẽ ferè differentias, ex [c] Ariſtotele ſic recitat Athenæus, interprete Dalechãpio. Ariſtoteles in opere de animalibus has Teſtaceorum (Ὀςρέων) ſpecies recenſet: Pinnam, Oſtreum (ſpeciatim dictum) Muſculum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepadem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrediuntur Buccinum, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus: (tanquam Oſtrea dicantur propriè, quæcunq; Teſtatorum biualbia ſunt, & Patella quoque vniualuis: eademq; omnia progrediendi vi & inſtrumentis careant: Greſſilia verò ſint, Buccinum, Purpuræ, & aliqua Turbinata. Non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoq; nõnulla moueri conſtat, vt Pectines.) Virgatus eſt ex his & aſpera teſta opertus Pecten: Tetheum Concha læui tectum, & nullis diſtincta virgis. Pinnarum tenuius eſt os, Oſtreis Biualuibus craſſum. (Pinna tenue os habet, quod Oſtreum habet craſſum, teſtamq; vniformem & leuem. Patella biforis eſt, læuemq; habet teſtam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha & ea læuis, vnica eſt. Muſculorum duplex teſta vno loco tantùm cohæret. Solenis & Balani vndique tota coaleſcit & coniungitur. Ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta. Græcè legitur. Ἀριςοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ ζώων, ὄςρεα φησὶ, πίννη, ὄςρεον, μῦς, κτεὶς, σωλὴν· κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ, κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυπορφύρα, ἐχῖνος, ςράβηλος. Ἔςι δ' ὁ μὲν κτεὶς τραχυόςρακος ῥαβδωτός. Τὸ δὲ τῆθος ἀρράβδωτον, λειόςρακον. ἡ δὲ πίννη λεπτόςομον. Τὸ δ' ὄςρεον παχύςομον. Zoographus ait hunc locum ſibi videri corruptum, & à Latino interprete non bene tranſlatum. Quid ſi ſic? inquit, μονόθυρον δὲ καὶ λειόςρακον (vel potius τραχυόςρακον) λέπας. δίθυρον δὲ καὶ λειόςρακον, μῦς. σύμπεφυὲς δὲ (nam & Ariſtoteles dicit, ὅτι ἐπ' ἄμφω συμπέφυκε) καὶ λειόςρακον, σωλὴν. μονοφυὲς δὲ βάλανος.) Μονόθυρον δὲ καὶ λειόςρακον, λέπας δὲ δίθυρον καὶ λειόςρακον. συμφυές δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόςρακον, σωλὴν καὶ βάλανος. Κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idem Zoographus apud Ariſtotelẽ, quę citat Athenæus, hæc verba diu quæſita non reperit. Libro autem, inquit, quarto Hiſtorię animalium cap. 4. Teſtatorum differentiæ leguntur huiuſmodi: Eorum quædam Turbinata eſſe ςρομβώδη: alia non turbinata. Rurſus ex his μονόθυρα ſunt quæ teſta vna continentur, δίτυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Tanquam Patellæ inter non Turbinata genus tertium conſtituant, à cæteris duobus, biualuibus, inquam, vniualuibusq; diuerſum: cùm tamen recentiores pleriq; omnes Patellas vniualues faciant. Certè hoc in loco Ariſtoteles tria genera apertè conſtituit, vt retulimus, & Gaza ſimiliter tranſtulit, ita nimirum ſentiens. Turbinatorum carnem includi, niſi quòd ceruicem & caput exerunt cùm lubet: Non turbinatorũ verò in alijs includi teſta vel gemina, vt in Chamis: vel ſingulari, quorum ſpeciẽ nullam nominauit: videtur aũt de Conchis illis ſentire, quas Venereas aut Procellanas vulgò nominãt: nã ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehendit, quodnã aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cùm non modo dithyras ſed monothyras quoq; Conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis cõtineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, Patellę etſi Concham vel teſtã vnam dũtaxat habeant, ea tamen non continentur aut includũtur: ſed altera parte nuda ſunt, qua ſaxo adhærẽt, quod eis alterius teſtę loco eſt: Quãobrẽ aut tria ſtatim,

Teſtaceorũ varietas · *Plinius explicatus.* · *[c] lib. 3. c. 11.* · *Pecten. Tethyum.* · *Lepas. Muſculi.* · *Athenæi locus corruptus animaduerſus* · *Vniualue, & Biualue quid.* · *Digreſſio de Vniualuibus.* · *Turbinata qualia.* · *Cõchæ Venereæ vniualues sũt. Patellæ.*

A ſtatim, vt hic Ariſtoteles, non turbinatorum ponemus genera, aut potius bina tantùm in prima diuiſione, ita vt eorum alia dithyra ſint, alia monothyra, & horum rurſus ſpecies duę: vna quę teſta ſua ſe in orbem colligente carnem occultat, vt Conchę Venereę: altera, vt Patella, quę carnem ex dimidia parte nudam oſtendunt. Addit & quartum genus Ariſtoteles, eorum quę omnino & omni ex parte ſolida includantur, vt ſunt Tethya. Paulò pòſt, cùm ſcribit: Papauer Conchę omnes habent, ſed alia parte Patellę, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, binaluibus opponere; quod quidem eo modo fieri poteſt, vt iam dictum eſt. Verùm quarto de partibus animalium cap. 5. è ſolis Patellis videtur vniualuium genus conſtituere Ariſtoteles; Vniualue genus, inquit, quòd ſa-

Teſtatorũ quartum genus.

„ xis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: ſitq; alieno ſepto quodammodo biualue, vt quę Patellę vocantur. Sed ne aduerſetur ipſe ſibi Ariſtoteles, ita, vt prædiximus, vniualuium genus illud Concharum quas Venereas cognominauimus ignotũ fuiſſe quis putet, quòd non in Mediterraneo (ni fallor) ſed in Oceano tantùm generentur, & ex India etiã,

Cõchę Venereæ Ariſtoteli ignotæ.

B aut alijs ad Orientem ſitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem ſæculo notas fuiſſe dubium non eſt. Dubitet etiam aliquis an thyræ, hoc eſt, valuæ nomen, in globum ſe colligenti Conchæ rectè pòſſit attribui: Patellarum ſanè teſtis multò aptiùs quadrare videtur, quæ etiãſi ſimplices ſunt, biualuium tamen teſtas referunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde noſtra digreſſa eſt oratio, reuertamur, Iſaacus Caſaubonus eundem Athenæi locum ceu mendoſum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athenæus, quicquid de eadem re varijs locis diſperſè ſcriptum inuenit, in vnum congerere. Sic cùm ſuper Oſtreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c. ὄστρεα φησι, &c. pleraq; omnia deſcribuntur quæ de Oſtreis philoſophus dixerat, non in ijs ſolùm libris, qui hodie extant, ſed quædam etiã in ijs quos hodie non habemus: nam hiſtoriarum lib. 4. cap. 4. ὀστρακοδέρμων diuerſa non parum inſtituitur diuiſio: qui tamen locus cum iſto eſt conferendus. Rectè autem doctiſſimus Zoographus, quo loco ſcriptum eſt, etiam in membranis, etiam in Epitoma, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον, legendum cenſuit μονόθυρον, & στρακυόστρακον. Nam ſi haberet Patella duas θύρας, ideſt, teſtas, hærere ſaxis non poſſet, quod huic Oſtreo proprium atq; ἰδιαίτατον eſt. Ipſius Ariſtotelis verba ſunt, de partibus lib. 4. cap. 5. τοῖς δὲ μονοθύροις

Patella cur ſaxis non hæreat.

„ ἐν τῷ πυθμένι ἢ μηκὸν, οἷον ταῖς λεπάσι. Oſtreorum diſtributio, quæ ex Ariſtotele hîc

C (ex Athenæo) affertur in duo genera συμφύων & μονοφυῶν longè clariùs in philoſophi hiſtorijs explicatur. συμφυὲς, ait Athenæus, μῦς. μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος. cohęrentibus teſtis conſtat Muſculus, vna teſta, eaq; læui, Solen, & Glans. Quan-

„ tò clariora & delucidiora verba quæ aſcribemus? τῶν δίθυρων τὰ μὲν ἔστιν ἀναπτυκτὰ,
„ οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε, τᾷ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἐστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ᾽ ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Oſtreorum διθύρων quæ binis foribus vtrinq; concluduntur, quædam ait eſſe ex parte hiantia, vt Pectines, & Muſculos: quædam vtraq; ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis contradicere vides philoſophum dipnoſophiſtæ, nam hic Solenes facit μονοφυεῖς, ille συμφυεῖς: quod diſſidium etſi non nego poſſe componi, tamen an iſtas ἐναντιοφανείας in ſuis ſcriptis reliquerit philoſophus accuratiſſimus, iure dubites. Quæ ſequuntur obſcura ſunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Dalechamp. ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta, frigida planè ſententia; nam cùm de ſolis Teſtaceis ſit ſermo, quid erat opus hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potiùs

Binaluium diuerſitas.

Dalechampij error.

D quàm πᾶσιν. Enimuero quæ philoſophi mens fuerit, non diuino: verba autem hoc ſonant. commune ex ambobus eſt Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtroq; genere τοῦ μονοφυοῦς καὶ συμφυοῦς. Ait Conchas, quæ peculiaris eſt ſpecies Teſtaceorum, naturam vtriuſq; generis participare tam eorum quæ clauduntur, quàm eorum quæ ab vno tantũm extremo. Sic Caſaubonus. Nos omnia, quæcunq; ad differentias varias pertinentia memoriæ prodidit Ariſtoteles ex Theodoro Gaza referemus vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc

„ opere ex vſu ſunt futura. In quarto itaq; de partibus animalium: quinto capite ita ſcribit:
„ Sunt Teſtatorum genera plura. Alia enim turbinata ſunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed
„ turbinata biualuibus quodammodo aſſimilantur, quippe quæ omnia operculo quodam
„ congenito, carni patulæ appoſito claudantur, vt Purpuræ, Buccina, Natices & reliqua ge-
„ neris eiuſdem: idq; præſidij cauſa. Qua enim teſta non protegit, facile offendi poſſet ab
„ ijs quæ extrinſecus inciderent. Cæterùm vniualue genus quòd ſaxis teſta in dorſum data
„ adhæret, ſeruari poteſt: ſitq; alieno ſepto quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocan-
„ tur. Biualue ſe concludendo tuetur, vt Pectines, vt Mituli. Turbinatum cruſta illa præte-
nui, quæ à fronte integitur, quaſi biualue ex vniualui efficitur. In quarto de hiſtoria

Teſtaceorũ differentiæ ex Ariſtotele.

Turbinata cur biualuibus aſſimilentur.

Caro Teſtaceorũ & Cruſtatorũ. cap. 4. hęc habet omnia. Quæ verò teſta operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochleę, & omnia quæ Oſtrei nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus carnem quæcunque, ſimiliter atque Cruſtata habent: quippe quæ intus eam contineant, teſtaque foris claudantur, nec intra ſe durum habeât quicquam. Sed ipſa inter ſeſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtæ, tum carnis interioris ratione. Alijs enim in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: alijs eſt ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus, & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinnis, Cocleis & reliquis omnibus Turbinatis. Cætera aut duplici conſtant valuula aut ſimplici, vt genus alterum biualue, alterum vniualue poſſit nominari. Biualue appello, quod gemina teſta continetur: vniualue, quod teſta ſingulari clauditur. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt Pectunculi & Mituli. Eiuſmodi namq; omnia parte altera ligata, altera ſoluta conſtant, vt & concludi poſſint, & aperiri. Alia binis quidem concluſa valuulis ſunt, verùm vtroq; latere connexa, vt Vngues, ſiue Digiti. Non deſunt, quæ teſta tota occultentur, vt nulla ex parte carnem detectã habeant, vt quæ Vertibula ſiue Tubera & Callos apelamus. Ipſarum autem teſtarum magna varietas: nã aliæ læues, vt Vngues, Mituli, & Cõcharum quædam, quas aliqui Galadas appellant: aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Cõchæ nonnullæ & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi, & Concharum nonnullę. Craſſitudine quoq; differunt, & tenuitate, tum totius, tum partis: velut labrorum. Alijs enim labra tenuia, vt Mitulis, alijs craſſa, vt Oſtreis. Item alia ſe mouent, vt Pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, ſæpè exiliunt. Alia item natura immobili ſunt, vt nunquam ſedem, in qua hęrent, ſponte ipſa mutare valeant, vt Pinna. Omne ſanè Turbinatorum genus mouetur & ſerpit. Patella etiam ſaxis abſolui, in paſtumq; ferri ſolita eſt. Commune autem & ijs, quæ adhuc enumeraui & cæteris Teſtacei generis, vt teſta intus ęqualis læuiſq; habeatur. Caro biualuis & vniualuis generis ita teſtæ adheret, vt niſi per vim nequaet detrahi. At turbinati laxior continetur & abſolutior: cui generi peculiare eſt vt teſtæ poſtrema à capite in torqueantur. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. Mouentur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Partes exteriores eius generis differentijs ijs variantur. Interiorum natura ſimilis quodã modo in omnibus eſt, maximeq; in turbinatis. Differuut enim inter ſe magnitudinis, exceſſuſq; affectu. Nec verò multùm vniualue, ac biualue genus concluſile ſibi diſſident, quippe quæ parum differentiæ inter ſe afferant: quanquam longè ab immobilibus diſcrepent; quod latius poſtea patebit. Natura ergo Turbinatorum ſimilis conſtat, nec niſi magnitudine variat, vt modò dixi. Alijs enim partes maiores atq; euidentiores: alijs minores, obſcurioreſq; ſunt. Adhæc diſcrimen illud duritiæ, mollitiæ, cęterarumq; generis eiuſdem affectionum. Caro enim prima in ore teſtę, quam omnia toroſiuſculam habẽt, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more omnia eodem, idemq; per motum retrahuut intrò. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuſcidas item gerunt more muſcarum: quod quidem membrum linguæ effigiem prę ſe fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina, firmum, & toroſum, quo ſimiliter vt Aſili atq; Tabani, quadrupedum tergora penetrant: imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas, vel in Sepijs eſſe animaduertimus, ſed hęc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa porrigit ſe vſq; ad Papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hęc ergo, vt in Purpuris & Buccinis conſpicua, in clauicula teſtę continentur. Quod autem gulę ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulę ipſi continuum, ſimplexq; ex toto, vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxiùs hęret. Quod enim Papauer appellamus, quaſi materia vacans, atq; excrementitia, magna ſui parte in omnibus generibus Teſtaceis ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitq; ad caput: vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terreſtribus. Membrana in grandiuſculis Vmbilicis à ventre gulę attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans colore, ſimilis ſuperioribus illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam inciſuras, quales in ouis locuſtarum habentur: verùm hoc albidum, illud rubidum eſt. Nullus exitus huic, nullum foramen poſtremum patet, ſed pręrenui membrana cauo productus anguſto continetur.

Tendũt

Marginal notes: Echini carne carent. — Limax. — Cocalia. — Biualue, & quid uniualue. — Biualuium differentia. — Vnguis. — Vertibula. — Differentię à teſtis. — A motu. — Pinna immobilis. — A carne. — Ab operculo. — Vt moueãtur. — Differẽtiæ partiũ interiorum. — Turbinatorum diſcrimen & deſcriptio. — Caro. — Caput. — Os. — Dentes. — Promuſcides. — Venter. — Gula. — Inteſtinũ. — Papauer q- bꝰ horũ generũ inſit.

A Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atq; continua, qualia vel in
„ Testudine visuntur, vel minus nigra. Cęteri quoq; Vmbilici hæc habent eadem, sed quò minores, eo minutiora. Vniualue autem & biualue genus partim ijs simile est, partim diuersum. Caput enim & cornicula & os obtinent, atq; etiam quod linguæ speciem gerat: verùm hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud, quòd etiam mutem appellamus, omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum, sed Patellæ in imo, biualbia verò ad partem qua mutuo testarum complexu continentur. Capillamentis etiam illis hæc omnia circundantur: & quod ouum appellant, tempore, quo gigni solet, ambitu alterius lateris oræ continentur, videlicet ijs, quibus datum id à natura est, sicut etiam albugo Vmbilicis: id enim illis iunctum simile intelligimus. Sed eiusmodi partes, vt dixi, cùm conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto, aut vix sentiuntur: quamobrem in magnis Pectunculis præcipuè patent, quod genus idest, cui altera valuularum latior, velut tegmen superposita est:

Biualuia & vniualuia, ut à turbinatis differant.

Caput.

Papauer nõ oibus eodem loco.

Ouum.

B Ostium excrementi cæteris à latere est. Foramen enim quo egerant, omnia habent: quippe cùm papauer illud, vt iam dictum est, excrementitium quiddam omnia membrana contentum sortiantur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in genere, tributum videmus, sed carni ipsi intumescit: nec eadem, qua intestinum, parte continetur, sed dextera, cùm intestinum habeat sinistra. Cæteris ergo talis excrementi exitus est. At verò Patella fera, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima testæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam post os esse, in hoc eodem Patellę genere constat, atque etiam ouis illa similia. Sed quis eorum cuique situs sit, diligentiùs ex dissectionibus petendum est. Hæc omnia itaq; philosophus, qui & in septimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus horum Testaceorum exterioribus isthæc prodidit. Testatorum corpus non multiplex est. Cuius rei causa est, quòd eorum natura stabilis est. Quæ enim nobiliora sunt, hæc plures habeant partes necesse est: quoniam actiones eorum sint & officia. Plura enim desiderant instrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut omnino immobilia sunt, aut parum motus adipiscuntur. Verùm natura consulens eorum saluti, duritiam testæ obduxit. Sunt alia

Anus ubi.

Papauer excremẽtitiũ.

Patellę anus qualis.

Testacea cur paucio res habeãt partes.

C vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iam est. Turbinati etiam generis alia in anfractum intorta sunt, vt Buccina: alia in globum tantùm circumacta, vt Echinorum genus, nec non biualuium: alia reseratilia sunt, vt Pectines & Mituli. Ab altero enim latere nodo ligantur, quędam vtroq; latere connexa sunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Testata caput infra, plantarum modo. Cuius rei causa est, quòd cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus suis hauriunt. Itaque ijs vsu euenit, vt inferiora habeant suprà, superiora infrà. Membrana obducit, qua portio potulenta humoris transmissa, liquataq; cibo assumitur. Nullum ex ijs est, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea loco generationis inter se, quemadmodum idem diligentissimus [d] philosophus hisce verbis docuit. Testacea oĩa sponte naturæ in limo diuersa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoso Ostreæ, in arenoso Conchæ. Rimis cauernisque saxorum Vertibula generantur & Glandes, & quæ per summa adhærent, vt Patellæ & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè Purpuræ, atque Pectines quippe quæ anno perfici possunt. Nascitur ergo Concharum genus, quemadmodum

Testa cur eisdem.

Turbinatorum differentia.

Caput omnia habent infra, & cur.

Loco differre Testacea.

[d] li. 5. Hist. cap. 15

D expositum est, sed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atq; asperis, alia arenosis: & alia sedem mutant, alia stabiliter degunt. Pinna ex ijs quæ sedem nunquam mutare solent, radice innituntur. Vngues & Conchæ nulla innitentes radice permanent: euulsæ viuere præterea nequeunt pinnæ. Mirum quod prodidit [c] Strabo, Conchyliorum quædam esse, quæ mugitum edunt in Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quàm breuissimè, & loculẽter differentias Testaceorũ sic complexus est. Ab his, alia ab alijs, testæ duritia superantur vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles. Nos stellas pro Insectis marinis edidimus in opere nostro de Insectis) longè minus dura testa conteguntur, quàm Purpuræ, & Buccina. Alia vndiq; circumteguntur, vt interioris corporis, nihil cerni possit, vt Ostrea, Tellinæ, Pectines. Alia altera tantùm parte testam habent, alteri parti testæ loco est scopoli pars cui hęret. Chamę & Dactyli siue Solenes vtrisq; extremis nõ integuntur, per quę caput & posteriorem partẽ exerunt. Eorũ quæ vndiq; integuntur, quę turbinata sunt, vt Pur-
„ pura, Buccinum, alia turbinata non sunt, vt Conchæ quæ à nostris Porcellaines vocãtur.

Quæ sedẽ mutent & quæ non.

[c] li 17. Geo.

Testaceorũ differentiæ ex Rondeletio.

A tegminibus.

Alia vnica Concha conſtant, vt Lepades,alia duabus, vt Mituli. Teſtarum aliæ læues, vt Vnguium, Mitulorum, aliæ aſperæ vt Purpurarum, Buccinorum, Oſtreorum, quarum rurſus teſtarum permagna eſt in aſperitate varietas, quæ in ſingulis declarabitur. Colore etiam diſtinguuntur, quòd hæc vnius coloris ſit, vt Mytulorum teſta nigra eſt, aliæ flauæ, alię rubræ ſunt, aliæ varijs coloribus depictæ. Differunt & motione: nam quędam in ſtabili ſede permanent, vt Pholades, quæque in ſaxorum cauis, & alijs in locis degunt, vt Oſtrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata,& Chamę lęues, quas in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam teſtarum adhæſione. Etenim alia vinculis validioribus alligantur teſtis vt Mytuli, Pinnæ, Vngues. Quę verò in Turbinatis teſtis ſunt, nullo eis vinculo annexa ſunt, ſed poſterior tantùm pars circa teſtę volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & alię ferè infinitæ Oſtracodermorum differentiæ, quemadmodum ipſa infinita ferè ſunt, quæ ex ſingulorum hiſtoria petendæ ſunt, nec differentię ſolùm, ſed etiam, ea in quibus omnia conueniunt, vt quòd omnia μήκονα habeant, ſed non loco eodem, neque æqualem, neque ex ęquo manifeſtum. Quod modò ad partes eorum pertinet, earumq; vſum ac neceſſitatem, de his licet quędam etiam ſupràdicta ſint, cùm non vno in loco locutus ſit philoſophus, nonnulla hîc rurſus recenſebimus.

A motione.

Inter has primùm occurrit teſta, de qua ille ſic in ſecundo de partibus earumq; cauſis capite octauo meminit. Cruſtata omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; omne Locuſtarum, atq; etiam Teſtatorum, vt quę Oſtreæ appellantur. His enim omnibus caro intus: terrenum autem illud, quod contineat & conſeruet, foris eſt. Nam præter ipſum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet, cùm ſanguine careant, idcirco teſta veluti furnulus quidam amplectens conſeruat inteſtinum calorem, & tuetur. Cur verò non mutent teſtam vt Cruſtacea ſuam Cruſtam, triplici de cauſa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non ſiccantur, durior enim teſta & craſſior quàm Cruſta, & quia parum viuunt. Cauſa duritiei eſt tenerum eorum corpus, quod meminit etiam [f] Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipſa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita oſſa tum alijs, tum Sepię conſtituta fuere intus ad conſiſtendum. His extra & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quę proportio etiam in multis fructibus eſt. Vt quibuſdam interna, alijs extima ſua ſit duritia. Ita alijs alia adiunxit præſidia; alijs denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vilitatem, Echinis, ne ad duriora affligerentur, cirros pro anchoris: Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametſi informis, ac mollis caro: tamen nullis tempeſtatum agitationibus ita ſuperatur, vt in litus eijci poſſit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs tamen dedit qua ſibi iam fabricata compararent, vt Carcinadi: vacuas enim indigenis Conchas & quęrit, & inuenit, & ſubit & ſubinde mutat: ſi ita ei facta ſit acceſſio corporis, vt prioribus ędibus capi nequeat. Catus & inquilinus, & œconomicus, magiſtra natura. Extat item problema apud [g] Ariſtotelem, cur lapides & teſtę in mari rotunda reddantur? An quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam ſe colligant ſpeciẽ? hęc enim ſola ſimili extremo clauditur, mare aut quoquo verſus agitando pariter circum vndiq; frangit, atq; obtundit. Eſt & ſcitu dignum, cur ſtrias habeant nonnulla, nonnulla verò non habeant: ſuper qua re audi aliam [h] Scaligeri exercitationem aduerſus Cardanum, qui ſtriarum in hiſcę Conchylijs ordinem, cùm vellet ad certam ſibiq; notam reducere cauſam, ita ſcribit. Fit autem varietas tum ſtrię certo ordine: quoniam res parua, variata ac miſta, etiam obiter, dum ęqualiter creſcunt ſpatia, certo ordine laborata videtur. Siccine Cardane, inquit Scaliger, quare manus duas habeam, cauaſm reddis? Quia manus duas infans cùm haberem, ſimul cum corpore creuerunt. Hoc non eſt, τῷ ἔχειν ſed τῷ μὴ ἐκ ἔχειν, oſtendere cauſſam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non ſunt: Ego verò, ſi me, cauſas haſce quod neſciam irrideatis; non iratus dicam, vos omnes philoſophos ſubtiliores inſanire. Namq; partim cauſas cùm ex vtilitatibus eliciamus, quarum partium nullus vſus percipi queat, eę partes ſui quoq; cauſas nobis ignotas habent. Eiuſmodi eſt color, lęuitas, ſtria, ſplendor; orę in plantis crenatę, ſerratę, dentatę, ſinuatę. Quippę in calidis ac frigidis æquę ſpectantur, Natura verò plus luſit in noſtrarum mentium agitationibus quàm in ſtriarum, macularumúe tum ordine, tum varietate. Atque hæc de teſtis ſiue operimentis, quibus adde quod ait [i] Lucretius naturam omnia ferè ſua dediſſe operimenta: canit enim.

De partiũ Teſtaceorum uſu. Teſta. Caro. Cur teſtã nõ habeat. Cur duræ ſint teſtæ. [f] Excr. 222. Pulmo marinus cur nõ tectus. Lepus marinus. Carcinas. [g] Sect 22. Probl. 36. Cur Teſtæ in mari rotundæ reddantur. Strias cur habeant teſtata. [h] Exercit. 220. [i] lib. 4. de rer. nat.

Proptereaq; ferè res omnes aut corio ſunt
Aut ſeta, aut Conchis, aut callo, aut cortice tectæ.

Ariſtoteles [k] Teſtatis oculos eſſe negat. Etenim ſic ſcribit: Habent profectò oculos, tùm cætera

Oculi an ſint teſtatis. [k] lib. 1. Hiſt. cap. 9.

A cætera animalium genera omnia prӕterquã testa intecta, & si quid imperfectum est aliud. Lego tamen in epistola quadam Plinij,[l] Insectorum omniũ & quibus Testacea operimenta, oculos moueri, tantum abest vt neget habere. De internis partibus & excremẽtis, hæc " ferè philosophus reliquit. Crustatorum & Mollium more binos dentes habent primores, & carnosum illud quod linguæ proportionatur, ad cibum sentiendum, siue quo voluptatem esculentorum discernunt: tum stomachum ori continuò iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis, hicq; à ventre excipitur; dein intestinum simplex vsque ad exitum intestini dirigitur. Singula autem Testatorum genera has easdem obtinent partes, sed alia explanatiùs, alia obscuriùs, quanquam maiora conspectum earũ præbeant euidẽtiorem. Ori autem iungitur quasi ingluuies auium, in qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est quod papauer (μήκων) appellatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Testaceis inest hoc excrementum, quod vel esculentum esse præcipuè sentitur. Et mox rursus. Caro non B æquè omnium esculenta est. Et excrementum, quod papauer vocatur, quibusdam cibo idoneum. Continent hoc Turbinata omnia sua clauicula; vniualuia suo fundo, vt Patellæ. biualuia, qua nodo ligantur; quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere ostium excrementi continẽt. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale sit, quale est pingue in sanguineo genere, cùm viget. Quamobrem fieri solet per id tempus anni, quo vigẽt, scilicet vêre & autumno. Laborãt enim Testata omnia per frigus, & æstum atq; exuperantiam temporis pati nequeunt.[m] Aliàs etiam Testatum genus omnino partim Mollibus simile esse dicit. Quà enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: quà autem forma eiusmodi corporis constat, cum Mollibus conuenit omne quodammodo, sed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractũ contorquentur. Natura enim eorum vtrorumq; perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedũ & hominum genere est) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat: qua à: mox stomachum, quà b: tum ventrem, quà c: deinde intestinum vsq; in ostium excrementi, quà d: hæc ita in sanguineo genere disposita sunt; & caput pectusque locum obtinent primum. Reliqua ipsorum gratia, aut motus causa à natura adiecta sunt.

[l] Epist. 136

Interiora testatorum. Dentes. Stomach'. Ingluuies. Venter. Intestinum. Papauer. Caro. Papauer q bus & ubi. Ouum.

[m] li. 4. Hist. cap. 9.

Vt Crustatis & Mollibus similia.

" C Sed hæc antè etiam fusiùs diximus. Hermolaus Concharũ carnes interiores, Grȩcè Spondylos scribit, latinè callos, item omnem callum Pinnæ & Conchilij interiorem, papauer quoque dici. Aristoteles vocat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες. Hanc Testaceorum, vti & Crustaceorum carnem decrescẽte Luna diminui, crescente verò " augeri & philosophi & aliorũ multorum scriptorum testimonio cõstat. Plinius[n] de luna. " Quo vera coniectatio existit, haud frustra spiritum sidus Lunæ existimari. Hoc esse quod " terras saturet, accedensq́; corpora impleat, abscedensq́; inaniat. Ideo cum incremento eius augeri Conchylia & maximè spiritum sentire, quibus sanguis non sit. Lucilius apud[o] Gellium. Luna alit Ostrea, & implet Echinos, muribus & pecori fibras addit.[p] Horatius:

Lubrica nascentes implent Conchylia luna.

Oppianus[q] hinc capiendi tempus desumit,

Ἔθνεα δ᾽ ὀστρακόρινα, τάθ᾽ ἑρπύζουσι θαλάσσῃ.
Πάντα φάτις μήνης μὲν ἀεξομένης κατὰ κύκλον,
Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πλείονα ναιέμεν ὄγκον.
Φθινούσης δ᾽ ἐξ αὖτις ἀφαυροτέροις μελέεσι,
Ῥικνοῦσθαι. τοίη τὶς ἐνὶ σφίσιν ἔστιν ἀνάγκη.

D hoc est, vt Laurentius Lippius Collensis carmine reddidit:

Gentes quæ duro clauduntur tegmine testæ,
Quæ serpunt ponto, cùm Luna impleuerit orbem,
Fama refert proprio plenas pinguescere tecto,
Sed cùm multiuagæ decrescunt cornua Lunæ,
Diminui graciles, tali sunt lege coacta,

Aelianus[r] nõ hanc tantùm in luna potentiam agnoscit, (proprium esse inquiens testa cruſtauè intectorum, vt ad decrescentem lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent) verùm & iumenta imbecilliora infirmioraq; cùm decrescit illud sidus pronasci: eamque ob causam harum rerum prudentes in hac mensis parte genita, quod minus præstabilia sint, consulere, vt non alantur.[s] Cardanus lumine lunæ non augeri putat, sed impleri hoc est, vt ipse exponit, pinguescere. Sed verba adscribam: Cur non solùm Conchylia, inquit, sed exanguium quæ in aqua degunt, omne fermè genus lunæ lumine impleatur, causam reddere difficile non est: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, sed humidiora euade-

Carnis nomina.

Luna decrescente carnem testatorum minui.

[n] Li. 2. c. 99
[o] Li. 7. c. 20
[p] Li. 2. sat. 4
[q] Lib. 5. de piscib.

[r] Lib. 9. de animal. c. 6.
[s] Lib. 3. de sanit. c. 56.

Cardani opinio, cur crescente luna augeãtur.

euaderent: pingueſcunt ergo, quoniam dum quæ (aquæ) & limus quibus veſcuntur, attenuantur, extenuantur, exconcoquuntur, ideo meliùs nutriunt, calor quoq; qui in cunctis animantibus augetur, in his ob propriam imbecillitatem euidenter augetur, quo fit vt duplici cauſa pingueſcant.

Pierij Valeriani opinio.

Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam rationem redditurus, cur, ſi quid abditum & arcanum luci proditum, ac releuatum oſtendere quis vellet, Pagurum & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat inquit, eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari:

Cancri ad ſplēdorem accurrunt.

Ea verò de cauſa Cācri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſolent: compertumq; eſt plenilunio ea magis pingueſcere, propterea quòd liceat his tota tunc nocte pabulari, copioſioribuſque tunc eſcis enutriri: vnde pinguiores fiant, vt ij exiſtimant, qui plenilunio nullam ineſſe vim cœlitus hæc in Cruſtaceis efficiendi, remq; ita ad commodiorem naturæ rationem deducunt: quamuis vnà cum Baſilio magno, magna philoſophorum pars ſentiat.

† In Hexa. homil. 6.
Baſilij opinio.

Baſilius autem ſic ſcribit. † Atqui corporibus animalium conſtituendis, cæterarumq; rerum, quæ à terra naſcuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor. Nam alio modo corpora cùm ipſa decreſcit, alio, cùm accreſcit, afficiuntur; etenim nunc rara fiunt, inaniaq; cùm imminuitur. Nunc contrà Luna accreſcente & ad luminis plenum properante orbem, corpora rurſus diffarciuntur & implentur: propterea quòd humorem quendam calori immixtum, in profundum vſq; tum imprimit occultè atq; immittit,

Lunæ uis.

Declarant id ita eſſe tum ij qui ſub dio lunaq; dormiunt, capita quorum vltra modum humore replentur, tum animantia nuperrimè iugulata, quæ mox incurſu impreſſioneq; lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari degentium ea quæ humore copioſo prædita ſunt: arborumq; medullæ, quæ ſua ſanè mutatione conuertere luna cuncta non poſſet, niſi quid immenſum (vt ſcriptura teſtatur) exurperanſq; vitibus eſſet. Hæc ille.

Vt nutriantur.

Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Oſtracóderma more plantarum, per poros vt inquit Albertus, vndiq; nutrimentum trahentia, cuius, inquit, ſignum eſt, quòd piſcatores Flandrię & Germaniæ colligunt Oſtreum quod eſt vnius teſtæ ſpiralis inſtar Cocleæ, & ponunt ſub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput.

[t] lib. 1. Hiſt. cap. 1.

[t] Ariſtoteles quoq; aquatilium plura ſaxis affixa vitam omnem traducere ſcribit, vt Conchę (ὀστρέων) genera plura: non deeſſeq; complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici mitiorìq; teſta opera, Vertibula appellantur & Calli, & Tubera.

[u] li. 8. Hiſt. cap. 2.

Alibi [u] verò de eorum nutritionis modo ita loquitur: Cùm animalia trifariam in aquatile & terreſtre diuidantur: aut enim recipiendi aëris aqueúe neceſſitudine aut corporis temperatione, aut tertiò victus ratione: vitæ prorſus diſcrimen pro his diuiſionum membris conſequetur. Alia enim temperandi corporis gratia, & victus ratione, atq; etiam recipiendi aëris aut aquæ neceſſitate ita degent: alia temperamenti, victuſq; cauſa tantùm: Igitur eorum, quæ teſta operiuntur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & potulento, qui per ſpiſſa traſmittitur, cùm tenuior ipſe mari concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu inſtituuntur.

Dulcis aqua in mari eſt.

Dulcem autem contineri humorem in mari, atq; ita traſmitti & percolari conſtat eo experimento, quo ſi ex cera vas tenui latere finxeris, idq; annexa linea in mare demittas inane die ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra ſe colliget.

Vrticæ ut, nutriātur.

Vrticæ piſciculis fortè incidentibus verſcuntur. Os in medio habent, quod in maioribus euidentius eſt. Meatum etiam vt Oſtreæ, quo excrementa ſecedant, habent parte ſuperiore. Vrtica enim ipſa quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde vt teſta.

Patellæ.

Patellæ etiam ſecedunt abſoluentes ſeſe vt veſcantur.

Purpuræ.

Quæ autem mobilia eademq; carne veſcentia ſunt, ijs victus ex piſciculis eſt, vt Purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur, quanquam ijs etiam, quæ mari pullulant, alliciuntur.

† li. 8. Hiſt. cap. 20.
Purpuræ in fluuijs moriuntur.

Anni pluuij eodem † teſte, hiſce animalibus proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei inditium eſſe ait quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circa quinquaginta. Alit altera alteram, eò quòd ſua teſta agnatum veluti algam, muſcumúe gerit. Quæ autem pro cibo iis afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incommodus eſt, nam & pauciora redduntur & deteriora.

Pectines.

Et quidem Pectines tunc magis trahūt rufum colorē. Iā in Pyrrheo Euripo Pectines aliqundo defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates.

Quib. pluuiæ proſint.

Cæteris etiam Ieſtatis imbres cōducunt, propterea qđ mare dulcius redditur: ſed frigus facit profectò, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni poſſint, exceptis biforibus paucis.

LOCVS

A

LOCVS.

TESTACEA omnia sponte naturæ in limo, sed alia alio, oriri iam dictum ex Aristotele est. Et [a] Columella, vbi de piscibus loquitur, limosam maris regionem Conchylijs idoneam esse scribit, Muricibusq; & Ostreis Purpurarumq; tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare verò ita amant, vt maris hierogryphicum apud Aegyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quàm altum mare amare videantur. Etenim ibi maior copia reperitur; ibiq: capienda esse docet [b] Oppianus his versibus.

Vbi nascantur.

[a] lib. 8. c. 16.

Vt mare ament.

[b] li. 5. de pisc.

Τῶν δὲ τὰ μὲν δύνοντες ὑποβρυχα χερσὶ λέγονται
Ἀνέρες ἐκ ψαμάθοιο, τὰ δ' ἐκ σπιλάδων ἐρύουσι
Νωλεμὲς ἐμπεφυῶτα, τά δ' ἠόσιν ἔπτυσαν αὐταῖς
Κύματα καὶ βοθροισι λαχαινομένης ψαμάθοιο.

B

Istarum partem piscator colligit altis
Fluctibus, & fulua manibus comprendit arena,
Et partim innatas scopulis discerpit, at illas
Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,
Vel in cænosas mittunt, pelluntq; lacunas.

Ouidius [c] quoq; in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos:

[c] li. 2. Amor.

Nec medius tenues conchas, pictosue lapillos
Pontus habet, bibuli litoris illa mora est.

Et [d] Lucretius:

[d] lib. 2.

Concharumq; genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis
Litoris incurui bibulam lauat æquor arenam.

Iam verò testante Horatio

— non omne mare est generosæ fertile conchæ.

C

Certè Aristoteles in Ponto neq; Mollia esse, neq; Testata scribit [e] nisi locis quibusdam pauca: contrà in mari rubro Testata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hęc eadem poëtarum recenciorum decus Iacobus [f] Sanaxarius.

Vbi nō sint

[e] lib. 9. Hist. cap. 28.

Nam quòd rubra iuuant fulgentibus æquora Conchis.

Aelius etiam Iulius Crotta, sed à copia, non à magnitudine,

In rubro mari maxima Cōchylia.

Non tot fulgenti conniuent sydera cælo
Tot nec Erytræo collucent litore conchæ.

In insula Babylone magna esse ait [g] Philostratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in historia Indica) etiam Ostreis & Conchylijs referta est, vt [h] Plinius memorat, Indię insula est. Rauisius Textor Lucrinum lacum ijsdem abundare ait: sed è Lucrino lacu Ostrea, non vniuersaliter Conchæ commendabantur olim. Ostrea & Conchylia (τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia, inquit Strabo, & multudine & amplitudine in mari extero excedunt: hic verò (circa Turditaniam) in primis, quòd scilicet fluxus & refluxus hîc augeantur; qui causa, vt par est, magnitudinis & multitudinis propter exercitationem eorum existunt. In litoribus maris Aegei copiam celebrat [i] Martialis, dum canit:

[f] lib. 1. Eleg.

[g] lib. 3. 16.

[h] lib. 5. c. 21.

Ostrea ubi laudabantur.

D

Basia da nobis Diadumene pressa. quot inquis?
Oceani fluctus me numerare iubes
Et maris Aegæi sparsas per litora conchas
Et quæ Cecropio monte vagantur apes.

[i] lib. 6. Epig. 33.

Fert & Laconicum mare Conchylia, sed ex quibus teste † Pausania ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate solis ijs quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cùm verò in multis longè à mare dissitis in ipsius terræ, quin in durissimorum lapidum visceribus, & quod amplius in summis montium alpiumq; iugis Conchylia reperiantur, hæc cū maris, vt dictum est symbolum sint, disputatum inuenio, nunquid hisce in locis olim mare fuerit, esseq; ex veteribus præclarissimos scriptores qui id affirment, quorum omnium sparsas opiniones hîc inserere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habeat vnde opinionem suam stabiliat. Herodotus de Aegypto. Quæ igitur de Aegypto feruntur, ea sic habere cum eorum fide adducor, qui mihi sic retulerunt: tum

† In Laconicis.

Cur Cōcharū varia genera in mōtibus & in alijs locis à mari dissitis reperiātur.

Conchylia in mõtibus Aegypti.

tum verò de mea ipſius opinione in hanc item ſententiam deſcendo, propterea quòd videam Aegyptum continenti ſibi terræ præiacere & Conchylia in ipſis etiam montibus cerni, necnon ſalſuginem quoq; efflorescere adeo vt piramidibus noxia ſit, tum etiam montem eum, qui Memphi imminet, ſolas arenas habere, &c. Et mox his addit aliud argumentum à ſacerdotibus adductum: Dixerunt verè & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio, quòd regnante Myri, cùm fluuius ad octo vt minimum cubitos excreſceret, ſatis irrigabat Aegyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis exceſſerat. At nunc niſi ſexdecim vel quindecim vt minimum cubitis aſcendat, regionem non inundat. Eiuſdem de Aegypto ſententiæ eſt Ariſtoteles libro meteorum primo, quam dicit in dies magis magiſq; exareſcere, & à Nilo totam eſſe inuectam aggeratamq;. Sed quia longo temporum tractu paludes oblimentur, & habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atq; idcirco ab Homero Thebaidos mentionem ſolam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eò progreſſa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam eſſe, quòd paulatim ſit aqua exiccata, quod Seſoſtris didicerit, mare rubrum altius eſſe Aegypto: atq; ea de cauſa, quod in animo habebat, foſſam à mari Erythræo in Nilum non duxiſſe, maiorem igitur Aegypti cauitatem, quàm eius aluei eſſe, quo Erythræum mare continetur. Iam verò ſi Aegyptiorum regio, quos omnium mortalium antiquiſſimos eſſe credit, ita recẽs ſit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta ſit commutatio; par eſt de cęteris quoq; terris idem exiſtimare, & tantò poſterius exiccatas eſſe; quantò homines in ijs habitantes, Aegiptijs ſunt poſteriores. Atq; hinc iam effici, vt neq; flumina vlla ſint perennia, neq; ſemper mare illud fuerit, quod nunc mare eſſe cernitur, ſed viciſſim modò mare, modò terras, eodem loco fieri, certis quibuſdam temporum conuerſionibus, quibus fato quodam nunc maximè ſiccitates, nunc maximi humores alijs atq; alijs locis exiſtãt: atq; id quidẽ in longiſſimo quodam anno fieri, haud aliter quàm in anno communi æſtatem & hyemem fieri videmus. Ita Tanaim & Meotida paludem, & ipſum etiam Pontum exiccatum iri, atq; ſimiliter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiuſmodi plura Ariſtoteles, partim ex Herodoti de Aegypto hiſtoria, partim de Platonis Atlantide inſula videtur hauſiſſe. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadoſum eſſe, & nauigijs maioribus minimè peruium; non alia, vt oppinor, cauſa quàm quòd ſic à magiſtro ſuo didiciſſet.[h] Strabo quoq; Aegyptum ait priſcis temporibus ad Peluſias vſq; paludes & montem Caſium, lacumq; Sarbonidem maris inundationibus opertam fuiſſe: & nunc quoq; inquit, per Aegyptum huiuſmodi effoditur ſalſedo, etiam ſub arena ſalſa refertæ Conchylijs foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inundato. Et[i] rurſus, loca Aegypti, quæ valde ſublimia ſunt, Conchylijs irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duobus tribusúe ſtadiorum millibus longè à mari in Mediteraneis locis frequentibus Concharum, & Oſtreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo & ſalſi lacus. Et mox ibidem. Eratoſthenes ait multis in locis a mari longinquis vidiſſe lapidibus inhærentes Conchulas, Pectines & Oſtreorum formas, ſalſumq; lacum in Armenijs. Plutarchus in Oſiride, vbi plurimus eſt in Aegyptiorum antiquitatibus inueſtigandis, de Homeri teſtimonio docet Pharon vnius diei nauigatione ab Aegypto remotam fuiſſe, & totam Aegyptum mari olim ſubſediſſe, eò quòd ſuo etiamnum tempore Conchæ in fodinis & montibus etiam plurimæ inuenirentur, & omnes putei & fontes aquam ſalſam & amaram haberent, illius videlicet maris reliquias, quod loca ea olim occupauit. Polybius idem ſentit, ſed verba eius non citabo, propterea quòd is videatur Ariſtoteli eſſe pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquando nauigationem excludat. Lego & apud[k] Ouidium.

Ariſtotelis opinio.

Loca modo terræ, modo maria ſecũdũ philoſophũ

[h] lib. 1.

Strabonis opinio.

[i] lib. 17.

Plutarchi opinio.

Polybij opinio.

[k] li. 15. Met.

Vidi ego quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus
Eſſe fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta eſt in montibus anchora ſummis.

[l] Cap. 14.

Solini opinis.

[l] Solinus quoq; in ſua polyhiſtoria: pergam, inquit, ad reſidua quæ in Theſſaliam & Aemoniam porriguntur: ſunt enim arrectiora quàm nuſquam proceritas montana attolli valeat: nec eſt in terris omnibus, quod merito ad iſtas eminentias comparetur, quippe quas ſolas diluuialis eruptio cùm vniuerſa obduceret humido ſitu, inacceſſas reliquit. Durant veſtigia non languida fidei, quibus apparet, hos locos ſuperſtites vndoſæ tempeſtati fuiſſe. Nam in latebroſis rupium cauaminibus, quæ fluctuum confligijs tunc adeſa ſunt, reduuiæ Conchyliorum reſederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuuntur.

A tur, ita vt sint licet facie mediteranea, apparent tamen specie litorali.[m] Subscribit horum sententiæ præterea Isidorus, Conchas concretas & etiam Ostreas, quæ in remotis mon„tibus reperiuntur, inditium diluuij primi esse scribens. Nec non [n] Tertullianus. Muta„uit, inquit & totus orbis, aliquando aquis omnibus obsitus: adhuc maris Conchæ & „Buccinæ peregrinantur in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitasse, sed & enatando rursus infima mutauit, rursus orbis alius, idem mutat & nunc localiter habitus, cùm situs læditur. Cur inter insulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c. E contrarium sentientibus in primis est Olympiodorus doctissimus Aristotelis interpres, qui hac in re authori suo aduersatur. Is enim ad hæc philosophi verba (Sed quoniam natura omnis circa generationem quoq; rerum mutatio fit, &c.) Causas, inquit, explicat, quare huiusmodi mutationem homines ignorant, cùm tamen nondum docuerit aliam speciem, qua secundum humorem palustrem mutatio efficitur. Sunt enim species tres, aut quoniam exiguum vitæ nostræ spatium est ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duobus infimis efficitur, discernendam, aut propter confertos hominum interitus, vel quia mortales aliò nonnunquam migratum siue exulatum abeunt, vel laribus suis eiecti alibi B gentium sibi domicilium quærunt, aliasq; sedes in exteras deducti colonias sibi comparant. Eodem quoq; modo hominum habitationes latere nos existimandum est. Sicut enim peregrè profectiones atq; exilia hominũ particulatim efficiuntur, ita & cultus habitationesq; mortaliũ particulatim singilatimq; esse cousueuerunt. Id autem fieri ait, quòd & palustribus & stagnantibus locis regio sicca tẽperataq; efficiatur, sicut etiã peregrè habitationes propter causam contrariã. Huic simile quid circa Aegyptiacũ quoq; agrum euenisse ait. Nã Aegyptus cũ ab antiquo mare esset, ex eo quod Nilus ilyn semper & limum aggereret, litoralisq; tota effecta est, adeo vt in posterum paludes lacusq; ibi, sicut relatum est, esse occœperint: atq; in vna Mœotide palude, huc rursum limi congerie aduecta paludes planã campestremq; naturã acceperunt. Quem admodum autem Aegyptus antiquitùs mare extiterit, & paucis pòst annis in terrestre solum indurucrit, ex eo philosophus ostendit, quòd ostia Nili manu hominũ excauata atq; elaborata fuerũt. Ex eo quoq; quia poëta antiquitatis, & veteris cuiuslibet pater Memphidis nullo loco meminerit, quasi huiusmodi vrbs terrestri cute contignata nondum esset. Id autem ex eo intelligi potest, quòd squamme atq; tectoria Conchyliorum durescentia item Gellinorum (Tellinarum, credo) adhuc ibi pasC sim reperiantur, quæ quidem residuæ reliquiæ sunt Ostreorum Concharumq;, quæ ibi mari terrestrem scilicet cutem recipiente restiterunt. Atq; ita philosophus interpretatur, censetq; Aegyptum mare olim fuisse, & postea in terræ faciem conuersam. Mihi autem potius videtur, palustria loca ea fuisse, & ob hanc rem inhabitabilia atq; inculta cùm aliquo tempore fuissent, mox fimo inuecto consolidari, siccari, coliq; à mortalibus ipsa cœpisse, cuius simile quid circa Argos quoq; accidit, vt paulò pòst dicturus est. Argos namq; illud quod hodie homines habitant, paludosum olim fuisse proditur. Atq; ad hãc quidem expositionem quadrant quoq; rationes allatæ. Ob id enim ostia sunt manufacta, namq; quanquam Nilus limi vim magnam ingereret atq; dissiparet, tamen quia magnitudine aquarum quasi obrui Aegypti incolę videbantur, ostia ac exitum fluminis excogitarunt. Quin & poëta Thebarum tanquam opulentissimæ vrbis meminit, de Memphite autem reticuit, hac forrassis de causa, propterea quòd nondum vrbs illa habitaretur, sed palustris stagnansq; adhuc esset. Quanquam autem testæ Conchyliorum ibi reperiuntur, non tamen ratio hæc necessario ostendit mare quondam fuisse Aegyptum: nã in montibus quoq; altissimis, qui longè à mari distant, eiusmodi Testacea reperiũtur: forD tasse quia vehementiores venti in altum ipsa abripientes à finibus maris vsq; ad iuga mõtium celsissima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem propius accedere, ex ipso quoq; Aristotelis intelligi potest, Infert enim eiusmodi verba. In ea loca quæ ex humidis palustribusq; ad terræ soliditatem peruenerunt. Immo hanc quoq; dictionem profert. Tale quid circa Aegyptum quoq; contigit. Quo dicto potest patere sermonem esse, quemadmodum ex palustri humiditate in siccam firmitatem mutatio fiat. Hucusq; Olympiodorus. Sed Ioan. Goropius Becanus longè aliter, quàm Olympiodorus veterum opiniones refellit, cui doctissimo viro ego libenter assentior quamobrẽ quæ ille super hac curiosissima quæstione, in quam pleriq; viri docti incidere sæpe solent, scripsit, cùm ad rem nostram omnino faciant, neutiquam mihi silentio inuoluenda existimo. *Is igitur post allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis, Aristotelis, & Plutarchi, neq; alios inquit, rogabo scriptores quid hac de re sentiant, posteaquã video totius eruditionis coryphœos, & non antesignanos modo; sed ipsos etiam* impe-

[m] lib. 13. c. 22.
Isidori opinio.
[n] li. de pallio
Refutãtur superiores opiniones.
Olympiodori opin.
Testacea cur in montibus reperiantur.
Goropij opinio.

imperatores omnium disciplinarum in eadem esse sententia, & vt sint, eisdem rationibus niti. Non igitur est mirum, si nostrates quoq; homines eisdem argumentis inducti, quibus prisci illi scriptores, nihil certius habeant, quàm tota hanc camporum latitudinem, quæ Mosæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur: Delphinorum, & reliqui Phorci exercitus stationem quondam, non terrestrium animalium, fuisse. Videndum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetusta hæc & fortè Ogygia assertio vel eleuetur, vel (quod fortè spero) tuta nihili esse & flocci pendenda videatur: sed modò rationum pondera, non magnifica testium nomina, stateræ appendantur. Primum igitur illud quod de Conchylijs magno applausu argumentum Herodotus & Plutarchus ducunt, vanum omnino & quauis palea leuius esse contendo. Eodem enim peruinci queat, summas alpes aliquando sub Oceano latuisse: quod si admittant, non plus contra regionis nostræ, quàm contra omnium terrarum, vetustatem pugnent: nam & in illis Conchæ & Ostreorum testæ inueniuntur. Nihil est tam altum, nihil tam ab æquoreis fluctibus remotum, in quo non sit reperire testas eorum, quæ in solis aquis marinis vitam agunt. Quod equidem cùm aliorum relatu, tum experientis diuersorum montium sum edoctus. Cùm in alpibus Tridentinis & vicinarum gentium (Veronensibus maximè, vbi ego ipse non pauca Conchylia reperi) perreptarem altissima quæq; montiũ cacumina, vtroq; pede senis vncis innixo & manibus pinnato baculo gressum firmantibus & ipse Conchas inueni, & ab ijs qui Capricornos, siue Ibices & Damas insectanctur, didici non rarò inueniri. Et crebriùs haud dubiò inuenirentur, si lapides æquè illic atque infimis locis exciderentur. Nunc cùm vectura illinc nulla esse queat, nulla est lapidicina, nisi cùm arces ex ipsis rupibus excauantur angustis præcipitijs, & capreolorum semitis vel funibus subeundæ. Cùm igitur eiusmodi testæ internis, vel terræ, vel saxorum visceribus delitescant, & in summis alpium rupibus interna teneantur; non potest fieri, vt illic crebrò videantur. Videntur tamen, saxis torrentium vi derasis, aut immani gelu, magno tonitru diuulsis, vel flumine, turbine, aquarumúe violentia præcipitatis, aut disruptis, vel alia vi quapiam naturæ dehiscentibus: quibus fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos nostros Limburgos, Leodios, Chondrusos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenses, & alios multos, à quibus, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua est testarum copia & varietas. Vidi ipse in marmore cæruleo solidissimo Pectinem & ipsius sedem ita affabrè delineatam, vt nihil ars simile posse videretur. Vidi in silice durissimo (Habeo & ego in musæo silicem quem cùm fortè rumperet quispiam pro excutiendo igne, asperam Chamem, eiusq; sedem intus, ostendit.) Bethunis aducto, quo viæ apud nos sternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & conclusis valuulis integras, magna, vt cura & arte ex illis fuisse cœmento aliquo compactus iudicaretur. In suburbano Parisiensi agro, qui supernè copiosa fruge luxurians, subtus caua magna sui parte est, & vehiculis peruius, inueni testas non paucas Turbinum marinorum, elegantissimo ordine & tortas, & turberculis insignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt præter viuum pisciculum, ad integritatem deesset. Vidi in Anglia lapidem, è summis montibus excisum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem desiderata. Nec pauca mihi monstrauit Venetijs Andreas Lauredanus, antiquitatum omnium & naturæ miraculorum diligentissimus obseruator & custos. Quid multis? neminem esse credo non omnino ociosum naturæ spectatorem, qui non similia multa obseruauit. Omnibus ergo eiusmodi locis mare aliquando superius fuisse, necesse erit fateri, si proba illa sit collectio, quæ de Conchylijs marinis Neptunnum auorum finibus induxit: atq; ita nihil mihi oberit, quo minus dicam nostram regionem non minus antiquam esse, quàm cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia sunt inuẽta. Satis hoc quidem mihi est ad Herodoti & Plutarchi conclusionem infirmandam. Sed, quia absurdi illatio, quamuis satis ea vndè processit, falsa esse ostendat, non tamen rei, de qua quæritur, naturam explicat, atq; idcirco animum dubitationi non eximit, sed plerumq; magis inuoluit, satius erit veram afferre solutionem. Hęc tamen non poterit ex historiæ monumẽtis afferri, sed petenda tota est è philosophiæ penetralibus, ad quæ rapi videmur hac mirabilium consideratione. Sed quia naturæ arcana non sunt nobis hîc tractanda, obiter & breuiùs, quàm res postulet, disputationis munere defungemur. Materia generationi subiecta sicut omnes formas æquè recipere potest, ita de suo sinu siue potentia nullas educit. Si enim educeret, antè habuisset: deinde educere, agentis est: actio verò omnis formam præfuisse monstrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ formæ

Testæ cur in summis alpiũ iugis.

Alpes Tridentinæ.

In marmore Pecten.

Chama in silice.

Perca in lapide.

Refutatio philosophica.

A formæ producantur, quod est absurdũ. Aliũde igitur formæ procedunt atq; rerũ essentiæ.
Non ab elementis, nõ à cęlo, quorũ formæ sunt actionibus proprijs quibusdã & motionibus addictæ, ita vt nihil possint excellentius efficere, quàm ipsorũ mouẽdi potestas ferat; nisi velimus dicere quicquã esse, quod alteri vitã dare possit excellentiorẽ, quàm ipsummet possideat. Quomodo igitur dicitur, homo generat hominẽ & sol? eo nempe, quòd homo & sol materiã præparent, vt idonea sit formæ recipiendæ. Cælũ enim hominem si generet, id faciat, quod longè sit cælo excellentius, cogitandi intelligendiqué facultate. Non igitur cælum formas dat; sed ad formas recipiendas, materiam disponit & aptat; quæ quidem dispositio eousq; pertinet, dum id tantùm producitur, quod caloris, frigoris, siccitatis & reliquarum qualitatum quæ his sunt secundariæ efficaciæ, produci potest. Figurę igitur forsan quædam cælo debentur; sed si vita accedat, alius nunc opifex quærendus, qui cælo sit præstantior. Hunc formarum datorem nuncupemus, qui se per totum vniuersum insinuans, vbiq; adest, vbiq; materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea tantisper conseruat, dum materiæ compago & præparatio ferre potest. Hic, siue vnus sit, siue multas sub se intelligentias habeat, imperio & potestate sua tota formarum orbem administrat, & cuiq; materiæ dat pro eo, atq; ad suscipiendum est idonea. Hic ranis & pisciculis in aëre, hic muribus & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, materia prius à cælo præparata, formas infundit. Vbicunq; igitur humor siue liquor inuenitur ad Testaceorum vitam idoneus, viua Testacea generantur. Vbi verò materia erit capax, illa quidem formę eius, quæ dat, vt testa quid sit & vocetur, non possit vero viuo pisciculo liquorem idoneum præstare, fiet vt testa dumtaxat, non pisciculns, generetur. Formas autem istas, siue figuras accuratas & animalium proprias, non cælo ascribo, quod instrumentorum peculiares formas dare non potest; sed ipsi formarùm datori, quẽ singulis speciebus alium & alium adesse, tamquam efficientem quandam ideam, si dixero, id dixero, quod possem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum busonem in medio marmore inuenit. Quod si eo loco aptus humor busoni fuit inuentus, quid vetat quo minus aliquando liquor in saxis inueniatur, quo marina quoq; animalia generentur: viua quidem si locus & humor ferat: corporata verò tantùm, si humor vitam non admittat? Opifex enim progreditur eò, quoad eius materia patitur, vltrà progressurus, si loci & materiæ inopia non excluderetur. Non est igitur mirũ testas in montibus summis inueniri: minus verò mirum in illis inueniri, in quibus salsugo aliqua est, marinæ salsugini compar. Similis enim materia ad formas recipiendas est apta. In Aegypto igitur, regione non salsuginis modò, sed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia generari? quis etiam in nostræ regionis ea subterranea arena, quæ loco & natura marinis vadis respondet, illa admirabitur? Cùm ea temperamentũ quoddam liquoris marini exugat, Oceano in terras sursum per omnes canales magna vi irruente. Cauis igitur subterraneis, & maximè ei arenæ, quæ proxima est aquis, per orbem terræ subtus meantibus, liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facilè induit, vitam etiam accepturus, si locus viuum pisciculum alere posset. Videmus itaque Antuerpiæ quibusdam locis, postquam ad aquam hanc subterraneam fodiendo uentum est, magnam quandam crustam ad duos pedes, vel eo crassam: aliquando etiam tenuiorem, quæ tota est ex eiusmodi varia Conchiliorum congestione coagmentata, quasi vena quædam lapidis aut marmoris esset. Nec porro vsquam in mari aut litore tanta congeries Concharum cuiquam visa est, vt frustra somniemus, ita paulatim mari recedente fuisse congestam. Nam si ita hoc euenisset, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ & Flandriæ litoribus tantæ crassitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectinum in litoribus nostris magna est raritas, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monstris afferantur? at è fossis nostris infinita copia est educta quam in vallo, quod montis instar est cuiuis licet videre, Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus est ad littora proficisci, in mœnibus habet plus multò, quàm litoribus abundantiæ. Ego igitur nõ magis hîc mare fuisse credo quàm in lapidicinis Megarensiũ, è quibus lapis effoditur Concharũ marinarũ coalitu cõstans cęteroqui candidissimus, quem à re ipsa Cõchida appellarunt. Quod si mare huic originẽ causamq; nascẽdi dedisset, in Piręo potius debebat inueniri. Iam cùm tota Græcia varijs promontorijs in mare excurrat, varijs finibus mare admittat, nusquam tamen Cõchis, quã Megaris, inuenitur. Vtinã nostra crusta sic induruisset, vt lapidẽ quoq; solidũ cõponeret. Nã Megaricus ille adeo solidè coiuit, vt Caris, Phoronei filij sepulchrũ & alia nõ pauca opera ex eo facta fuisse Pausanias testetur. Ad eãdẽ causã dẽtes illi in fossis inuẽti, referẽdi sunt, qui Carcharię dẽtibus adamussim respondent, nisi qđ de terra, in qua diu iacuerunt,

Formarum dator quis

Conchylia cur quandoq; viua, cur & Testæ tantum nascantur.

Buso viuus in medio marmore.

B

C

Prope Antuerpiam multa Cõchylia eruuntur.

D

Lapis Conchis refertus apud Megarẽses

Dentes in fossis inẽti.

pro candido, pullum colorem videantur traxiſſe: in his aliqui ſunt ferrati, aliqui citra
ſerram in acumen tendunt: omnes tamen acutiſſimi. Sed quia pauci ſunt, qui Carcha-
riæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, ſed linguæ ſerpentinæ vulgò nominentur:
quibuſcum tamen nihil habent ſimilitudinis. Huius generis ſiue dentes, ſiue linguas,

E

Linguæ ſerpentinæ dẽtes qui dicti.

è foſſis circa Antuerpiam frequenter extraunt minore miraculo, quòd piſcem, cuius
dens videri queat, non cognoſcant, alioqui clamatura, carcharias hic olim habitaſſe.
Quibus lapides hi linguæ videntur, gloſſopetras eas nominarent. Hos pari ratione bu-

Bugloſſus lapis.

gloſſum lapidem illum vocabimus, qui ſimiliter è foſſis vrbis noſtræ eſt extractus. Huic
longitudo ſeſquicubitalis; latitudo qua maximè patet, dodrantem æquat, paulatim in
cuſpicem obtuſam ad linguæ formam producta, colore & duritie baſaltem refert, pon-
dere ferrum, parte ſui latiore & craſſiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in
caluaria equina oculorom cauitates videntur, cætera linguæ bubulæ non diſſimilis, vt
meritò vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine bugloſſus vocari poſſit. Cuius, rogo, ma-
rinæ belluæ, & quod os in hunc lapidem tranſijſſe dicemus, ſi omnia id genus ad ani-
malium partes ſint reuocanda. Ego certè nullam inuenio, nec fuiſſe quidem opinor,
non magis quàm animal aliquod fuiſſe, cuius vel lingua, vel dens gloſſopetra dicatur.

F

Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo diſſitis ſuſpicari quiſquam poſſet
Carchariæ dentes eſſe, non tamen idem ſibi perſuaderet in colle illo, qui Aquiſgrani
imminet, tantum id genus piſcium fuiſſe, quantum fuiſſe de gloſsopetrarum copia con-
iectari deberet. Generantur hæc in terra, perinde atque alij infiniti generis lapides,

Gloſſopetrarum copia vbi.

nihil cum viuis animantibus habentia commune. Eodem, & ad eoſdem fontes, aman-
do ſaxeos ſerpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi ſpiris in ſe contortum, qui
non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quàm Conchæ apud Megarenſes.

Serpentes ſaxei.

Apage illos, qui viuos hos ſerpentes fuiſſe, & incantamento in lapidem verſos eſſe, de
quibus neſcio fabulis perſuadere nituntur. Naturæ ſunt hæc, non hominum, miracu-
la: & ne miracula quidem, cùm videntur perinde atq; cætera, è cauſis ſuis apta. Quod
verò quædam *inter hæc lapideſcant, quædam non; id ſuccis & frigori tribuendum.*
Multi enim humores ſiue liquores ſunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Teſtis
igitur Conchyliorum quaſdam eſt videre Teſtas adhuc eſse, alias etiam in lapidem tran-
ſijſſe. Cancros vidimus totos ſaxeos, in quibus cruſta & quicquid intus erat, in lapi-

Cancri ſaxei.

dem degenerarat. quo minus eſt mirandum ſi in Conchis id fiat, natura ſua multò du-

G

Percæ ſaxeæ.

rioribus. Sed quid ego de Cruſtaceis dico, cùm Percæ etiam ſaxeæ ſint inuentæ, atq;
adeo lapidei ſerpentes? Ad vim itaq; formatricem in Conchylijs noſtris recurrimus quæ
in quaque re id facit, quod præſtantiſſimum in ea fieri poteſt, pro elementorum miſtio-
ne. Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ diſpoſitio, aut locus, illic figuram ſaltem in-
duxit, vitam additura, ſi locus & temperamenta permiſiſſent. In litore Anconitano

Lapides piſcibus prægnãtes vbi.

ſaxa magni ponderis, quinquaginta & plurium etiam librarum, è mari trahuntur:
his colos & conſtitutio exterior ea eſt, quæ lapidi aëtiti, rudis nimirum & non diffici-
lis læſu aut tritu; interior verò cruſta, aut tunica dura eſt, & quæ poliri poſſit, haud
ſecus atque interior aëtitæ tunica; colore etiam ſubcæruleo, ne hac quidem nota ab
aetite diſcedens. Rumpuntur hæc ſaxa maioribus malleis ferreis, magna vi impa-
ctis, non quò intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, ſed quò piſciculi
deliciatiſſimi extrahantur, eiuſdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Veneti

Cappæ lõgæ.

appellant; ſed eò delicatiores quòd non aqua marina, ſed rore quodam tenuiſſimo, per la
pidem imbibito paſcantur. Hi plures numero, ad viginti, modò plures, modò pauciores
ita ſaxo includuntur, vt ſingulis ſuus ſit nidus, ad magnitudinem & figuram piſcis omni-

H

bus lineamẽtis reſpondens. Inter nidos ſaxeo interſtitio relicto, ex his veluti è vaginulis ru
pto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatũ & lumbos delicatiorum plurimum factu
ri. In his igitur ſolidiſſimis ſaxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuenitur, præter eũ,
quem *piſcis continet, non figura modò Dactyli ſiue Solenis, ſed vita etiam & omnis*
piſciculi laus perficitur & abſoluitur, melior vt multo ſit, quàm ſi in ipſo mari extra la-
pidem natus fuiſſet. Si igitur in his ſaxis viuos abſolutoſque cum vnguiformi ſua fi-
ſtula Solenes intelligentia hæc, formarum diſpenſatrix formauit, quid in eidem fuiſ-
ſe dicemus, figurati quidem ad piſcem hunc corporis, non verò viui procreandi, fa-
cultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus ſunt propriæ, tum earum
etiam, quæ corporibus non viuis eodem ſemper modo inſunt, conſtanti ſimilitudinis
perennitate, cauſam ego ab effectricibus ideis, non à cæli duntaxant materia & for-
ma, eiuſque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuerſum ſtatuo vim

vnam-

A vnam quamque formatricem tantum vbique producere, quantum materia capere potest, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal esse, vita verò nequaquam.

Est aliquò prodire tenus, si non datur vltrà.

Sic animalium etiam terrestrium ossa, nedum marinorum, in terra generantur; atq; modò quidem ossa perdurãt, modò verò succi lociq; natura in lapides transeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgensi testis est ossa belluarum marinarum orta esse, & in lapides cõuersa. Plinius etiam è Theophrasto ossa in terra nasci & in lapides transire author est. Huc forsan referenda sint ossa illa enormia, quæ gigantum fuisse vana hominum ingenia crediderunt. Verùm ne vlterius quàm Conchylia nostra & ossa belluina postulant, naturæ scrinia excutiam; hîc finem huic considerationi impono, certus neminem fore, qui nostra hæc benè ruminarit, quin mox sit conclusionem illam è Conchilijs connexam derisurus. Hoc igitur in commune responsum sit omnibus ijs qui Conchas, & magna piscium ossa nobis ingessere. Miror equidem Plutarchum hominem philosophum, istud non animaduertisse, vel ex eo saltem, quòd in montibus etiam viceret Conchylia inueniri. Quod si verum fuit, quare non æquè asseruit, superiorem Aegyptum atque inferiorem mari coopertam fuisse? Hoc si fateretur, in Thebaida tandem & ipsam Aethiopiam mare deduceret, & ipsos tandem alpes submergeret hac sua collectione. Sed vereor si multus sim in hac conclusione infirmanda, ne ego prius ambitiosæ in re clara reprehensionis accuser, quàm Plutarchus inconsiderantiæ. Multò certè priùs Eratosthenes sese torsit in Conchulis & salsuginis causis apud eos inuentæ qui à mari longè sunt remoti, præcipuam illam quæstionem esse aiens, Quinam fiat, vt duobus tribusq; stadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharũ & Ostreorum, & Cheramydum, ingens multitudo cernatur, & præter hæc salsi etiam lacus inueniantur, quasi maria essent (vti fit) circa templum Hammonis, & in ea quæ ad illud ducit, via, quæ ipsius testificatione longitudinem habeat trium millium stadiorum. Hîc enim plurimam Ostreorum colluuiem esse, & salis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in sublime ferri, propè ipsum etiam nauium maritimarũ fragmenta monstrari, quæ hiantibus terris sint effusa: tum etiam columellas extare, super quibus delphini sunt, habentes hanc inscriptionem, κυρηναίων θεωρῶν. His Eratosthenes inductus, C Stratonem Physicum, & Xanthum Lydum laudat, qui inter cætera, quæ multa recitat, existimarint ipsum Hammonis templum prius ad mare stetisse; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione mansisse: atque oraculum, quia mari adiaceret, eò celebritatis, & nobilitatis peruenisse, non esse à ratione alienum: alienum verò à ratione esse, si dicatur, quam habet claritatem & existimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuisse. Aegyptum præterea priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes & montem Casium & lacum Sorbonidem, maris inundationibus fuisse subiectum, inditio esse, cùm salsugo effoditur, puteos ipsos arenæ & Concharum plenos inueniri, quasi mare antea regio fuisset. In his Xanthi dictis nihil Srabo inuenit absurdi, sed ad Stratonem reprehendendum, qui inter cætera argumentum de fundo maris attulit, quod nec Straboni, probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modò statui, eleuãda. Aduersus aũt Erathostenẽ, Stratonẽ, & Xanthum, eadem dici intelligantur, quæ contra Herodotum & Plutarchum sunt à nobis dicta. De Conchulis itaq; & Ostreis satis est responsum, illic ea nimirum reperiri, vbi succus idoneus ad ipsorum generationem inuenitur, nullam maris delapsi inducta necessitate. Hæc omnia D Goropius. Sunt & alia loca, in quibus istiusmodi Conchylia longè à mari dissitis inueniuntur, vt in Heluetijs referente Zoographo in agro Solodurensi. Scribit & Gyraldus multas Concharum species in medio terræ & in montibus & in lapidicinis inueniri, quæ sunt propè Syracusas. Maius miraculum est quod scribit Gyllius (ex Athenæo, vt videtur) super erutis è terra Conchylijs his verbis. Posteaquam, sicut ait Nicolaus Damascenus, lib. 104. Hist. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli temporibus motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nunquam comparuissent, repentè extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ sic emanasse, vt tractum vniuersum tum Ostreis, tum alijs piscibus marinis referserint.

Ossa in terra generantur.

Ossa in lapides.

Plutarchi inconsiderantia.

Cõchæ fossiles.

Loca alia longinqua à mari Cõchis r[illegible]erta.

E

SENSVS. MOTVS.

Quib. sensibus carerẽt, & quibus non.

SILICEA testâ inclusis (id est, Testaceis) fatendum est, inquit Plinius, nullum inesse sensum, vt Ostreis. Et rursus: Carent, Conchæ visu, omnique sensu alio, quàm cibi & periculi. Atque hoc est, quod & Suidas scripsit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant visu, escas tamen sequi videri, odorandi scilicet facultate. Cęterùm communis præceptor Aristoteles visum & alios externos sensus Testaceis non negat. Nam in quarto de animalibus capite octauo disputans, docensq; quibus animalibus insit sentiendi vis, Mollia, & quæ vel crusta, vel testa operiuntur, atq; etiam Insecta sensibus prædita esse omnibus constare asserit, nam & visu & olfactu, & gustu. Insecta enim, inquit, tã pennata, quàm non pennata, procul sentiunt, vt mel Apes & Culices dicti Muliones. Iam Sæpiæ, Polypi, Gammari, odore escarũ allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhærescunt, vt auelli inde non possint, sed truncari inde non patiantur. At verò pulicaria herba admota, protinus ab odore eius resilire dicuntur. Gustus etiam similis ratio: interdum enim cibum prosequuutur diuersum, nec eisdem saporibus omnia delectantur. Nam Apes nullam ad rem putidam solent aduolare, sed dulcia petunt, Culices nulla dulcia gestiunt, sed acida. Tactu verò sentire omnibus datum animantibus est. Quæ autem siliceo tegmine operiuntur, olfactum, gustumq; habere constat, argumento escarum. Purpuris enim escas putidas Purpurarij emoliuntur & accedunt ipsæ ad eiusmodi escam à longè, vtpotè odorantes. Sensus item saporum ijs inesse, eisdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæq; delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos senserunt & discreuerunt. Adde quòd quæcunq; os obtinent, ijs & voluptas per saporum attractionem euenit & dolor. De visu & auditu quanquam nihil certi, manifestiq; habemus, Vngues tamen ad strepitum se subtrahere, inferiusq; subsidere cernuntur, quoties ferramentum sentiunt admoueri. Exiguo nanq; extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili, occuluntur. Pectines quoq; admoto digito dehiscunt, mox comprimunt se vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerso flatu sed secundo adeunt, quoties escam persequuntur: nec voce vlla, sed silentio agunt, vtpote cùm & olfaciant & audiant. Nec fieri posse aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. Echinus inter Testacea genera quibus facultas ingrediendi est, Vertibula, Glandesq; inter immobilia eiusdem generis, olfactum minimè habere videntur. Hactenus Aristoteles, apud quem in quarto de partibus capite quinto, cùm explicasset partes Mollium, Crustatorum, Testatorum, atq; Insectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certè vt illud habeant quod ei parti proportionetur, cui sentiendi principatus in sanguineo genere mandatus est, hoc enim in omnibus animalibus inesse necesse esse. Quod modò ad motum Testaceorum attinet. ° Albertus Magnus tradit ideo paruam in ipsis partium exteriorum diuersitatem esse, quoniam animantia sunt, quæ vno eodemq; loco remanent, & si moueantur, paruum esse motum: esseq; quæ nullo pacto moueantur, sed affixa semper hæreant. Est autem hæc doctrina Aristotelis.

Sensus exteriores habere.

Insectorũ sensus.

Mollium.

F

Apũ gustus

An videãt, & audiant Conchylia.

G

Natices, vt capiantur.

Echinus.

Motus.

°lib. 14. de anim. tract. 1. c. 2.

H

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

Nõ coeunt

IDEM philosophus, qui omnium animalium naturas quàm diligentissimè perscrutatus est, coitum, quin & partum istiusmodi animantium generibus, quæ testa integuntur, adimit. Nam etsi in decimoquarto capite libri primi de historia animalium super eo ambigere videatur, inquiens: An Testati generis vlla coeant, incertum est: plurima tamen non coire apertum est. In quinto nihilominus eiusdem historiæ capite decimoquinto hoc vnum ferè genus totum expers coitus esse scribit, & in noni capite trigesimo, testa intecta, inquit, vt Pectines, omneq; Ostrearium siue Conchiarium genus, atque etiam Crusta intecta tunc optima sunt, cùm grauida, vt latè in Locustis & reliquis huiusmodi patet: sed quanquam testa intecta grauida dicimus, tamen nulluum eorum, vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed

Grauida dicuntur, sed non pariũt.

A tamen in doctissimo Gallieni Imperatoris epithelamio legimus.

—Non murmura vestra columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

Et in mari rubro quasdam etiam Conchas nasci scribit [a] Aelianus, testis tum non leuibus, concauis, & secturis distinctis, tum labris acutis, quæ cùm coeunt inter se sic alterno incursu coniunguntur, vt tanquam duram serrarum coeuntium dentes videantur inter se conuenire, vnde fiat, vt si piscatoris natantis quancunq; partem, etiam si sub eam os subest, mordicùs apprehenderint, amputent: & similiter si articuli locum comprehenderint, neq; id mirum esse, cùm tanta sit marginum acies. Vt verò exactiùs quispiam de Testaceorum ortu & generatione volens satis fiat, non ab re fuerit altiùs ea ex eodem [b] philosopho repetere, quæ is integro super ea capite complexus est. Generatio Testatorum, inquit, quoq; partim similis, partim dissimilis cæteris est. Idq; euenit ratione: quippe cũ animalium comparatione plantis, plantarum animalibus assimilentur, ita vt semine gigni quodammodo velut animalia videantur; vt alio modo non semine, & tum sponte, B tum ex se; aut alia sponte, alia ex se oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis respondẽtem hoc genus habeat, hinc testa intectum aut nullum in terra gignitur, aut paruũ: quale genus Limacum est, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum. At in mari, similiq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà mari locisq; huiusmodi parum & nullum ferè: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalẽ, atq; disiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quàm siccum, & aqua, quam terra est, tanto natura Testatorum, quàm plantarum, viuacior est. Nam aliàs eò quidem spectant, vt sicut plantæ ad terram, sic testata ad humorem se habeant, quasi plantæ Ostrea terrena, Ostrea plantæ aquatiles sint. Hinc etiam fit, vt multiformiora sint, quæ in humore gignũtur, quàm quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum afformandumque habiliorem quàm terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potissimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidem, alumnusq; est. Quam ob rem quæ sanguine carent, nec natura calida sunt, ea nasci in lacu non possunt; minus etiam salsis aquis, quę sint potulentiores gignuntur, vt Testata, vt Mollia, vt Crustata. Hæc.n.omnia sanguine vacant, & natura frigida sunt. Sed stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni solent. C Quærunt enim vnà teporem, & alimentum. Mare aũt humidum, multoq; corpulentius aqua potulenta est, atq; etiam sua natura calidum est, vt particeps omnium partium sit, videlicet humoris, aeris, terræ. Itaq; omnia adipiscuntur, quę singulis his locis gignuntur. Plantas enim terræ incolas quispiam esse statuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, sed quod magis minusúe & remotiùs aut propius res constet, magna miraq; differentia existit. Quartum genus non his locis quærendum est, quanquam aliquid esse exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verùm ignis semper formam non propriam habere videtur, sed in alio corpore. Aut enim aër, aut fumus, aut terra esse videtur, quod ignitum est. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum est: hæc.n. quartam illam distantiam adipisci videtur. Sed de his aliàs. Natura Testati generis cõsistit, partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquã sæpenumero ea quoq; spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarũ accepisse hoc loco congruit. Oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignũtur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascũtur. Buccina & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam D mucosos emittunt. Semen verò nullum esse eorum putãdum est, sed quo diximus, modo, plantis assimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel sponte vt oriuntur, euenit. Itaq; ratione tunc magis, cùm origo præcesserit, consistunt. Aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum merito est ab eo principio, cui soboles quæq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Omnia verò quæ hoc modo consistunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni visuntur, & imbre admisso. Cùm enim dulce in principiũ constituendum secernitur, quod superest, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concoctæ est. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs, quæ ab arte conduntur. Nam nisi ita esset, facere non requireretur. Sed quantũ inutile est, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra humoreq; animalia & plantæ,

[a] li. 10. c. 20 Conchæ vbi coeant.

[b] l. 3. de gen. anim. c. 11. Testatorũ generatio quibus cõparetur.

Limacũ ortus.

Testata cur plãtis viuaciora.

Formę multiplices in humore genitæ.

Quæ in lacu non nascantur.

Plãtæ terrę incolæ.

In igne nõ generatur animal.

Testatorũ generãtur duob. modis.

Purpurarũ cur magna copia.

Quæ sponte nascantur.

plantæ,

plantæ, quoniam humor in terra, spiritus in humore, calor animalis in vniuerso inest, ita vt quodammodò plena sint animæ omnia. Quamobrem consistunt celeriter, cùm calor ille comprehensus siue exceptus est. Comprehenditur autē, & humoribus corporeis incalescentibus efficitur velut bulla spumosa. Sed differentia nobilioris ignobilioresue generis constituendi in comprehensione principij animalis est. Huius autem rei causam, & loca habent, & corpus quod comprehenditur. In mari verò multum portionis terrenæ est. Quocirca ex tali concretione natura Testati generis oritur, ita vt pars terrena circiter durescat, cogaturq; eodem modo, quo ossa & cornua (sunt enim hæc illiquabilia igne) corpus intus contineatur, quod vitam obtinet. Vnum ex his genus Cochlearum coire perspectum est. Sed an ortus earum per coitum sit, nec ne, nondum satis exploratum habemus. Sed enim quæret quispiam rectè, quidnam in his sit, quod secundum materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale, quale idest de quo venit, animal efficit. At in his quid nam hoc esse dicendum sit, & vnde & quod principium genitale secundum marem? Ponendum igitur in animalibus generantibus calorem in animali contentum, secernendo ex cibo ingesto, & conquoquendo facere excrementum, quod conceptus principium sit. Nec secus in plantis, nisi quod in ijs & quibusdam animalibus, nihilo maris principium desideratur. Habent enim intra se hoc mistum. At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem alijs aqua, alijs terra, alijs quod ex ijs constat. Itaq; quod calor in animalibus contentus ex alimento efficit, hoc temporis calor in aëre ambiente contentus ex mari aut terra concernit conquoquens, atq; constituit. Quod autem comprehenditur exceptum in spiritu animali, id conceptum facit, motumq; imponit. Constitutio igitur plantarum, sponte oriuntur, similis est. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius p[...] principium genitale, alterum alimentum fit primum ijs, quæ oriuntur. At verò anim[...] quædam verme nascuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum sanguinea, vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piscium: ad hæc, [an]guillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum sanguineam habean[t ta]men sanguinea sunt, & cor obtinent: quod principium sanguinarium corporis est. [...] autem intestina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillar[um] consistit. Quamobrem de prima hominum, atq; quadrupedum generatione, si qua[ndo] primùm terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temerè existimaueris altero de d[uo]bus his modo oriri. Aut enim ex verme constituto primū, aut ex ouo, quippe cùm aut i[n] se habeant cibum ad incrementum necesse sit, qui quidem conceptus vermis est: aut unde accipere, idq; aut ex parente, aut ex parte conceptus. Itaq; si alterum fieri non [po]test, vt affluat ex terra, quomodo animalibus ex parente relinquitur necessario, vt ex [par]te conceptus accipiatur. Talem autem generationem esse ex ouo aut verme fatemu[r, er]go si initium vllum generationis omnium animalium fuit, alterutrum de his fuisse pr[oba]bile esse apertum est. Sed minus rationis est vt ex ouo prodierint: nullius enim ge[nera]tionem animalem talem videmus, sed alteram tum sanguineorum, quæ diximus; tu[m exan]gium qualia sunt Insectorum nonnulla & ea, quę testa operiuntur, de quibus agitur. Non enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo nascuntur. Incrementum etiam similiter, vt vermes capessunt. Vermes enim augentur, in partem superiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim superiùs ab inferioribus ministratur. Atq; id quidem commune cum ijs quæ ex ouo proueniunt, habetur: sed illa totam materiam absumunt. In ijs verò quæ ex verme gignuntur, cùm ex constitutione in parte inferiore contenta pars superior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cuius rei causa est, quòd cibus postea quoq; in parte septo subiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc modo fieri vermium, apertum in apibus, ceterisq; similibus, est. Principio enim partem inferiorem magnam, superiorem habent minorem. Idem augescendi modus in Testatis etiam est. Quod & ipsum constat in genere Turbinato; scilicet anfractibus eius, qui subinde, accrescentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Dixi ferè quemadmodum generatio, tum eorum, tum cæterorum sponte orientium agitur. Omne autem genus Testatum sponte institui; apertum hinc est, quòd nauigijs putrescente fæce spumosa adnascuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat antè, pòst per inopiam humoris facto cœno Ostreæ prouenerunt: vt apud Rhodum insulam, cum classis applicuisset, & fictilia proiecta essent in mare tempore pòst cœno obducto testis Ostreæ in ijs reperiebātur. Nihil autem partis genitalis emitti ab ijs argumentum est, quòd cùm Chij quidam ex Pyrrha Lesbi insulæ Ostreas viuas portassent, & in loca quędā maris reciproci

ętus

Marginal notes: Animæ omnia plena. — Cochleæ coeunt. — Conceptus principiū. — Animalia sanguinea, ex putredine. — Cor sanguinis principium. — Animalia quę ouo generentur. — Ex verme quæ generentur. — Insecta vt incrementum sumat. — Testacea sponte oriri. — Genitalem partem nō habent testacea.

A æstus & luto similia dimisissent, plures nihilo fuere temporis spatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed inditio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboq; laudantur, argumento quod & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper sed verè id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totùm aboletur, vt Pectines, Mituli, Ostreæ. Tempus hoc enim prodest eorum corporibus. Alijs nihil tale apertè venit, vt Callis. Sed singula eorum, & quibusnam oriantur locis, petere ex historia debes. Hæc omnia itaq; Aristoteles, qui & in quinto de historia capite duodecimo genus omne quod testa integitur verno autumnaliq; tempore habere cerni testatur ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etsi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maximè plenilunijs, diebusq; tepidis restituuntur redduntarq; pleniores: qua de re suprà plura diximus: Concharũ quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunio) augescunt. Plinius. Idem omnes Conchas celerrimè crescere scribit, præcipuè Purpuras.

Oua Testaceorũ generationi inepta.

Quãdo oua vocata habeant.

B

TEMPERIES.

VIGENT Testacea vêre & autumno: laborantq; per frigus & æstum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento est, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde abortu naturę & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copiosiùs pascuntur, vt quosdam putare diximus, sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. Calorem enim desiderant, quoniam frigori patent, vtpote quæ sanguine careant. Ex quo fit, vt æstate potius vbiq; vigeant, præterquam in Pirensi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei causa est, quod tunc vberius pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant: [a] Aristoteles cùm dixisset latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, testa intecta omnia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneq; id genus. Sed absolutorum latibulum euidentius esse: condi enim secessu vt Pectines facere videntur. Aliqua leuiore quodam tegmine superimposito delitescere vt Cochleæ terrestres, idest Limaces, & adhærentium mutationem incertam esse. Non tamen eodem tempore omnia latere, sed Limaces Hyeme, Purpuras & Buccinna canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodem. Sed eorum plurima sanè latere & algore vrgente & æstu,

Echinorũ natura.

[a] *lib. 8. Hist. cap. 13.*

C

Quæ lateãt.

Coclea, vt lateant.

Quando lateant.

PRÆSAGIVM. ANTIPATHIA.

" CONCHÆ adhærescẽtes, inquit Plinius, tempestatis signa sunt. Antipathiam quãdam cum tonitru habere videntur, etenim sunt qui velint Conchylia & Ostrea tonitru sæuiente margaritas quasi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

D

DENOMINATA.

ΚΟγχαλίζειν authore Hesychio, πεποίηνθαι ἀπὸ τοῦ ἤχου τῶν κόγχων, à sonitu Concharum. forsan à sonitu, inquit author thesauri linguæ Græcæ, quẽ inflatæ reddunt: inflari autem eas & sonare, antè cùm ex Plinio, tùm ex alijs diximus. Κογχυλιευτὴς qui conchylia venatur, Conchyliarius, seu Conchyta, vt [a] Plautus loquitur.

Saluete fures maritimi, Conchytæ atq; Hamiotæ
Famelica hominum natio, quid agitis?

[a] *In rudẽte.*

Budæus tetrasyllabως scribit κογχυλευθὴς à κογχύλη. In codice Iustiniani dicuntur murileguli, quasi Muricarij à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallarijs, qui Conchylia, Murices seu Purpuras colligunt. Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Hesychius esse dicit durum & in se habere κογχυλίου τύπους. Meminit huius lapidis Pollux quoq; innuens

Murileguli

Conchilias lapis.

Conchites lapis.

innuens à Xenophonte vocari κογχυλιάθιον. Conchitea lapidem erui in fossa Hildesheimiæ vrbis; qui incuruis liris ad scapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur, testatur Georgius Agricola. Longus, inquit, esse solet palmos duos, latus palmum. Conchitæ lapidi alij etiam cognati sunt, similiter à similitudine, qua Conchas aliquas siue Testacea animalium referunt, dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites, Strombites. Est & Cõchites saxi, vel marmoris genus, cuius Pausanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, soli Megarenses Conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis verò candidus est, & reliquis lapidibus mollior, cui Conchę marinæ semper insunt. Κογχυλαγόνες Hesychio sunt γυναῖκες νύμφαι. Ὀστρακίνδα Polluci lusus genus est, quo ducta linea dispartitos in partes pueros dispescit, mox proiecto Ostraco siue testa pars quæ supinum pronumq; eius casum diuinarit, alteram in fugam dilapsam insequitur. deprehensus (asinum nominabant) considet, repetitq; cantionem nox an dies. Lusum istum apud Hollandos etiamnum ex vsu esse scribit Nomenclator, vocarique ibi Luysen ost noppem, siue hol of bol, quod est planũ ne an cauum. Milphio seruus apud [a] Plautum ait se Ostreatum tergum gestitare, idest, verberibus & vulneribus duratum, vt sunt Ostreorum testę. Ostreosus, est Ostreis abundans. Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exemplo Priapei carminis.

Ostracida ludus.

[a] In pęnulo.

Ostreatum tergum gestare.

Nam te præcipuè in suis vrbibus colit ora,
Hellespontia, cæteris ostreosior oris.

[b] lib. 1. Geor.

Ostrifer, qui Ostrea, seu Conchylia producit, [b] Virgilius

Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi:

Ostracites. gemma.

[c] li. 37. c. 10

[d] li. 36. c. 19

Ostracias siue Ostracites, (ὀστρακίτης) gemma est Testacea, cuius duæ ponuntur species à [c] Plinio, altera similis achatæ, nisi quòd achates politura pinguescit: altera tam dura, vt aliæ gemmæ fragmentis eius scalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Ostrei similitudine. Est etiam Ostracites lapidis genus testæ similitudinem habens, cuius vsus est pro pumice ad læuigandam cutem, vt legere est apud eundem [d] Plinium.

MYSTICA.

Veneri dicata Concha.

[a] lib. 3. sylu.

[b] Lib. 1.

CONCHA Veneri erat dedicata, atq; eam ex Concha natam veteres fabulabantur, Concha itidem Cyprum deuectam canunt, [a] Statius

Ite dabit cursus mitis Cytherea secundos,
Placabitq; notos, fors & de puppe timenda
Transferet, inq; sua ducet super æquora Concha. Et [b] antea dixerat.
Hæc & cæruleis mecum consurgere digna
Fluctibus, & nostra potuit considere concha.

Dicatam ei deæ Concham nonnulli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter se quàm primùm coeant, sed Aristotele testante, Conchyliorum coitus incertus est, quare alij ad salacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud [c] Martialem legimus.

[c] Lib. 2.

Lauior ô conchis Galle Cytheriacis,

Id est Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat.

Concha Erycina.

[d] In Rudẽte

Et venit è rubro concha Ericina mari.

Et [d] ante hos Plautus de ipsa Venere locutus,

Te ex concha natam esse autumant,

Alij deniq; idem significare volunt, quod Phidiæ illustris illius pictoris symbolum, qui Eliensibus Venerem, Testudinem calcantem pinxisse legitur, eo symbolo, veluti tacita ambage indicans, mulierum munus esse, οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν idest ædiũ custodiam & silentium. Qua de re consule Plutarchum, Stobæum, & Pausaniam. Sed & hoc quoq; symbolum Phydiæ in priori sensu Placiades interpretatur ex authoritate [e] Iubæ in physiologicis, nempe quòd Testudo toto corpore simul aperto in coitu misceatur. Ostrea verò etiam Hellespontiaco ludibrio, inquit [f] Pierius, ne deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampsaceno litore, totoq; Hellesponto ingens est: vnde Ityphallico veteris poëtæ ipsi Priapo dicto, ita legitur.

Mulierum officium.

[e] lib. 2. Mithol og

[f] lib. 28. Hierogl.

Nam te præcipuè in tuis vrbibus colit ora,
Hellespontia, cæteris ostreosior oris.

Qui versus apud Terentianum reperiuntur, vti paulò antè citauimus.

HIE-

A

HIEROGLYPHICA.

CONCHAM & Cancrū pingebant Aegyptij Sapientes teste Horo Apolline, volentes significare hominem, qui seipsum non curat, sed curetur à propinquis. Per Ostrea verò picta sculptaué humanum genus significari, philosophorum antiquissimi tradiderunt. Hinç diuinus Plato humanum genus Ostreorū simile esse dixit: nulla enim potuit similitudine nostrę imbecillitatis naturam significantiùs explicare, cùm Ostrea inditium esse dixit animi in corporis carcerem & tenebras çoniecti: ita enim deus corpori animam adglutinauit, vt necessarium sit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Quid verò aliud illa vel diuinæ vel stellaris essentiæ scintilla hîc patitur, nisi quod dum corpori adhærescit, & vinculis se coërceri sentit, & in quodam obscuritatis carcere detineri? vnde fit, vt suæ plerunqne immemor originis, modò sensui se, modò appetentiæ subijciat & alieni facta iuris, cū materia, cui adglutinata est, rapiatur in præceps. Piscatore igitur Petro opus est, qui nos aut scopulis auulsos, aut de imo maris fundo erutos, assertori nostro litora reuisenti, pœnitentiæ prunis assos in escam apponat, vt ita absumpti in ipsius diuinitatis amplexu, ad sublimioris vitæ consortia transeamus. Quod verò testam Ostrea pro pelle habent, quę sine eorum interitu auferri non potest, eorum sunt hieroglyphicum, qui nec squammas ignorantiæ deponere possunt diuinis admonitionibus quantumlibet instituti, nec cultum spiritus suscipere patiūtur, qui quidem vt Hierosolymitanus Hesychius ait, etsi in mari baptismatis inueniantur, etsi in fluminibus pœnitentiæ, abominabiles tamen sunt: çumq; vitam sortiti sint in sacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemq; corruperunt, dum neque pinnulas neque squamas induere procurarunt, sublimem videlicet vitam, cognitionemq; diuinorum, quæ cælestis est, sed obcæcato corde in ignorantiæ voraginibus detinentur & propterea in his qui squamas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum, idolis seruientem, maledicum, ebriosum, detractorem, legum bonorumq; morum corruptorem, à fratrum commercio submouet: Ostrea enim hæc sunt, & id genus reliqua, quæ sine squamis & pinnulis esse deprehenduntur.

Homo seipsum non curans.

Humani generis typus

Anima vt corpori inhæreat.

B

Testis tegi quid significet.

C

EPITHETA.

CONCHA Empedocli apud Plutarchum βαρυνώτος, id est, tergigrauis nominatur his versibus:

> Τȣ̃το μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονομόις βαρυνώτοις,
> Καὶ μὴν κηρύκωντε λιθοῤῥίνων χελύωντε
> Ἐνθ᾽ ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσι. id est.
> *Inspice tergigraues Conchas quandoque marinas*
> *Buccinus, exemploq́ obducta Chelys tibi saxo*
> *Esse potest, summo vt videas in corpore terram.*

Dicitur ibidem θαλασσονόμος, quasi legem habens marinam, hoc est; marina, siue æquorea, quo postremo epitheto vsus est [a] Martialis, dum canit:

> *Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha*
> *Fiat: inoffensa curret arundo via.*

D

[a] *Lib. 14. Epig. 209.*

Alijs Concha quoque Erycina vocatur, id est, Sacra Veneri Erycinæ, aut quòd Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videntur verba Statij Venerem loquentem inducentis.

> *—Et nostra potuit consurgere Concha*

Erycina Concha.

Dicitur & Inda, quoniam Oceanus Indicus maximè mittit Margaritas, quæ oriuntur in Conchis: neç non etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum sanguinem quo fiebat purpura. Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, sic explicat Turnebus.[b] Lubrica Conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quædam foris scabra sunt & aspera, vt ex his quæ subijcit Flaccus, apparet, alioquin sunt politæ foris Conchæ, & quædam ab historicis vocantur Liostrea, quòd eorum sit leuigatior & æquabilior foris testa. Lunata verò vocauit Plinius, vel quòd curua sint in modum bicornis Lunæ, aut quòd noua impleantur luna. Conchæ quoque apud Ouidium cognominātur, marinæ, tenues. *Terga canis super obsita Conchis.* Idem de ceto dicebat in quarto Metamor-

Margaritæ vbi nascantur.

Conchylia lubrica cur dicta.

[b] *Lib. 1. c. 34. aduersa.*

Lunata cur dicta Plinio.

Metamorphoſios, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior*. Horatio dicuntur viles, capaces: ſqualentes [c] Virgilio, aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas vel aſperas. Cicero grandes dixit, ſed hoc differentia, non epitheton eſt. Nominantur à [d] Plauto è genere Concharum Plaguſia, quo nomine eas venire exſtimat [e] Turnebus, quæ cruſtam tegumenti latam patulamq; habent, quaſi πλακόεσαι dicantur. Nam à πλακὸς deducitur, inquit, quo nomine cùm ſit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placutius vocatur.

[c] Geor. 2.
[d] In Rudẽte.
[e] l. 17. c. 22

PROVERBIA.

Concha digni qui dicantur.

Κόγχης ἄξιος, *Concha dignus*. Quo loco author adagiorum: Rem nullius, inquit, pretij Concham dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci & floccum. Vnde quod contemptiſſimum, nulliuſq; rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebant. Conchas legere prouerbio dicuntur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludicra quædam ſeſe demittunt. Ita [f] Cicero. Sed tamen ita narrare ſolet Scæuola, Conchas eos ad Caietam & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omne animi remiſſionem ludumq; deſcendere. Hîc ſcimus, inquit Manutius, non defuturos, qui nos dicant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim & adpoſitè vſus eſt in Miſcellaneis, cuius viri authoritatem apud ſe ſanctiorem eſſe dicit, quàm vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum diſcedere. Valerius [g] Maximus de Scipione & Lælio: Ita animi quoq; remiſſioni communiter acquieſcebant. Coſtat namq; eos Caietæ & Laurenti Conchulas & calculos lectitaſſe. Author adagiorum in eiuſdem adagij declaratione ſummi ocij eſſe ſcribit; Conchas & Vmbilicos legere in litoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum: quamquam, inquit, trãsferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiſcent. Κόγχην διελεῖν, *Concham diuidere*, de ijs, qui nullo negocio quippiam perficiunt, Suidas dixit, item Heſychius & Varinus, ἐπὶ τῶν ῥαδίως τι ποιούντων. οἷον, ταυτόν ἐστὶ τόδε τῷ κόγχον διελεῖν. Et Suidas rurſus: Ὥσπερ κογχύλην διελεῖν. παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Autor adagiorum reddidit. Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere. De imbecellis, inquit, & viribus longè inferioribus dicebatur. nam illiſæ ſolo rumpuntur Conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille: videtur autem anguſtiorem feciſſe, vt vult Zographus, prouerbij vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoq; [h] Ouidij

Conchas legere.
[f] li. 2. de Oratore.
[g] lib. 8. c. 8.
Conchã diuidere.
[h] lib. 4. de triſt.

Litora quot conchas, quot amoena roſaria flores.

Item illud in eodem ſenſu:

Litore quot conchæ, tot ſunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, id eſt, vt vertit Adagiorum author, *Oſtrei ſiue conchylij in moren adhæret*. Ariſtophanes dixit in anum, quæ agrè à iuuene diuellebatur. Cæterùm Lepas ſpecies Conchæ eſt, & non rectè Oſtreum vertitur.

Oſtrei in morem adhærere.

VSVS IN VARIIS.

SCRIBIT Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Cõcharum ſpecies referentes in calcem celeriùs redigi poſſe. Sed & Hollandi alijq; circumuicini populi maritimi calcem exuſtis in fornacibus Concharum generibus conficiunt candidiſſimum, & ad adificandum perquam vtilem; quamquam minus quàm noſtra imbres perferat. Antiqui in vitium cultura Teſtaceis vtebantur, vt innuit [i] Maro his verſibus,

Vſus ad culturam;
[i] Georg. vitium. 2.

Quod ſupereſt quæcunq; premes virgulta per agros;
Sparge fimo pingui & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentes infode conchas.
Inter enim labentur aquæ, tenuiſq; ſubibit,
Halitus: atq; animos tollent ſata.

Vbi Seruius, Cochleæ (meliùs Conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur; lapis

A lapis verò arenarius & propter spiramina, & propter immodicũ hauriendum humorem si fortè nimius fuerit. Artifices aliquas quoque Conchas, præsertim verò illas, quæ margaritas ferunt, polire solent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo proque diuersa ad lucem conuersione, vt colla columbarum vario, inde opera varia, ornamentaq; conficiuntur. Iisdem chartam læuigamus, isque vsus antiquus & [k] Martiali notus, apud quem sic legimus.

Concharũ politura.

[k] Lib. 14. Epig. 209.

Læuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Conchæ itidem marinæ suffragia primùm fuere, quas postea ex ære confectas σπονδύλους dixere; deinde fabæ albæ aut solidæ in vrnam ligneam absolutionis, nigræ aut perforatæ in vrnam æream condemnandi causa mitti solitæ. Solebant olim & Conchis ceu vasculis quibusdam sigilla includere, vt hodiè ligneis torno factis, vel è laminis stanneis æreisué, quò typi diutiùs cõseruentur. Ad quod allusisse videtur † Aristophanes. Κὰι τῆ κόγχῃ τῆ πάνυ σεμνῶς σημείοισιν ἐπέσῃ. Quo loco Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι τοὺς τύπους αὐτῶν. In Xaguaguara Indiæ regione simili modo viri, vt Petrus [l] Martyr scribit, pudenda sua testa marina includunt. Apud Cariarenses verò eodem teste Conchylijs marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos antiquos Europæ factitasse antè diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent Conchyliorum Persicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ quas porcellanas Itali, Lusitani Buzios vocant, monetæ loco sunt; nec non Bengalæ Concharum speciebus loco Baxaruchos monetæ vtuntur, sicuti legere est in prima parte nauigationis Hollandorum in Indiam. Apud Athenæum Didymus inquit solere aliquos lyræ loco Conchylijs & Ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus edere. Pictoribus quoque in vsum cedunt Concharum testæ, quibus sua infundunt pigmenta.

Vsus ad suffragia.

† In Vespis.

B

[l] Li. 4. de c. 3

Pro classico.

Pro pecunia.

Pro lyra.

Erat ex ijsdem lusus quidam quem ὀστρακισμὸν siue ἐξοστρακισμὸν, id est, relegationem dicebant. In eo populus testulis in vrbem missis aliquem relegabat, cuius nomen in ijs ipsis Ostracis inscriptum erat. Ἐποστρακισμὸς verò ludus erat, quo Conchæ per superficiẽ aquæ mittuntur, & saltus ipsi Concharum proiectarum numerantur priusquam mergantur, ex ipsoq; saltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam ὑποστρακισμὸς vno in loco scribitur, sed malè, nam ἐποστρακίζειν agnoscit Suidas; & ἐποστρακισμὸν Eustathius, scribens esse εἶδος παιδιᾶς, καθ᾽ ἣν ὄστρακα πλατέα ἐκτετριμμένα ὑπὸ θαλάσσης, προΐενται κατὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἐνίοτε πολλάκις, ἕως ἀτονήσαντα δύωσι κατὰ θαλάσσης, ἥδιστην ποιοῦνται πρόσοψιν. Vnde dicit manasse illud ἐπὶ τῶν ὅποι τύχῃ μεταβαλλομένων, prouerbium, ὀστράκου περιστροφὴ, siue ὀστράκου περιστραφέντος, vel μεταπεσόντος; id est, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus fortè fortuna immutatis. Dicitq; ibidem Eustathius, etiam ab eis qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbiũ hoc ortum fuisse. Polluci idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phœdro, vbi ait; φυγὰς δὴ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερηκῶς ὑπ᾽ ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος. ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν, καὶ ἐπιθεάζων.

Ludi ex Conchyliorum testis.

C

Metaphoricè verò de subita rerum mutatione dicitur & conuersione repentina, qualis est eorum qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησε Ῥωμαίοις, velut Ostraco conuerso res Romanæ in melius cessere. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίλεπτον ἐνῆκε. id est, deinde oblitus omnium, testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsque adeo manifestariam & insignem coniecit. Adagiorum author incertum esse ait vtrum sumpta sit metaphora à ludi genere eo quem diximus, an ab Ostracismo suffragiorum genere quodam, quod per calculos ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decennè relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi vulgò tributum. Ferebatur autem Ostracismus ad hunc modum, Ostraci, id est, Testæ viritim in comitijs dabantur. In eis, quem quisque vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat; hos deinde omnes in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus quibus hoc datum erat negotij, primùm vniuersos recensebant, qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusque calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, ut illi liberum

De quibus dicatur Ostracismus.

D

Metaphora de Ostracismo.

Ostracismus qui ferebatur.

interim eſſet fructus ſuos accipere. Erat itaque Oſtraciſmus nō improbitatis caſtigatio, ſed vulgaribus animis inſitæ inuidiæ placatio. De luſu verò Oſtracorum antè ex Polluce diximus.

VSVS IN CIBO.

Quando meliora.

ᵃ *Lib.* 32.

ᵇ *Li.* 9. *Hi. cap.* 30.

Aluum cieant, & quę, & quę non.

QVANTOPERE' varijs Conchylijs delectati ſint veteres, ac maximè Romani, obiter antea innui, & in ſingulorum ferè priuatis hiſtorijs patebit. Athenæus Oſtreacea quandoque humorem habere ſcribit lacti ſimilem, eoq; tempore ſuauiſſima eſſe. Omnia autem teſte [a] Plinio modicè collui in cibis oportet, quia ſaporis gratia perit. Optima ſunt cùm grauida ſunt, licèt nemo, vt ex Ariſtotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune verò omnibus hoc eſt, vt ſalſum quendam in ſua carne ſuccum habeant, quo aluum citare nata ſunt, id quod vnicuique magis minuſué datum eſt. Quæ enim dura carne conſtant, minus hoc habent, quàm Oſtreæ, quæ ſanè omnium Teſtaceorum molliſſimā carnē habent: paruæ verò Chamæ, Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccinęq; & alia id genus, duram. Itaq; Oſtreæ minus quidem nutriunt & aluum faciliùs mouent: quæ autem duriora ſunt, vberiùs alunt, & difficiliùs concoquuntur. Purpuræ Buccinæque duriore ſunt carne, ſuccumq; efficiunt craſſiorem: ſed caro in alijs, pręſertim in Oſtreis humidior tenaciorq; eſt. Præterea quæ duram habent carnem, & concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia ſunt. Qua quidem ratione ſæpius ea exhibere ſolemus ijs, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventre corrumpitur, ſiue eo ex iecinore affluant, ſeu in ipſius ventriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, ijs quibus cibus in ventre corrūpitur in optima aqua bis terué decocta, ita vt cùm ſalſa prior iam ſentiatur in aliā quæ pura ſit, transferatur: Ex ijs quæ duram carnē habent, ſuccus procreatur, quem crudum vocant, ſicuti quæ mollem, pituitoſus. Quemadmodum verò ea quę ſuccum illum ſalſum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum ſiſtat, ita ſi (cū ſale & garo condita fuerint) eorū ebiberis iuſculum, venter quidē abundè mouebitur, corpus verò nihil ferè ſentiet alimenti: at caro ipſa ſolidior & difficiliùs concoquitur, & crudum craſſumq; ac frigidum gignit ſuccum: maximaq; ex parte lentum ac pituitoſum: quamobrem ſenibus maximè incommoda eſt Oſtrearū, & Teſtatorum omniū caro. Mneſitheus Athenienſis de Teſtatis hæc prodidit; Oſtrea, Chamæ, & Mituli, cęteraq; id genus, carnem habent, quę ob ſalſum, quem in ſe continent ſuccum, ęgrè concoquitur, &, ſi cruda edantur, aluū cient. Quod ſi concoquantur, vel in quouis humore, magnā ſalſuginis partē in eo relinquunt, quò fit, vt eorum iuſcula aluū turbent: caro verò ipſa, ſalſi illius ſucci iam expers, minimè ventrem perturbet. Quòd ſi probè aſſentur Conchę, maximè tum ſalſæ euadent, vt quæ ſuccum iam habeant ab igne veluti ſuccenſum, & prope dixerim, abſumptum. Ad aluum vrinamué ciendam cæteris præſtant Mituli, Oſtreæ, Pectunculi & Chamæ, vt author eſt Diocles Cariſtius. [c] Galenus pariter Conchularum maris & cæterorum ferè Oſtreorum ſuccum planè tum ſalſum eſſe tradit, tum ventrē ſoluendi vim obtinere; quamuis earum caro, inquit, ventrem reprimat. Paulò aliter Cornelius Celſus, aluum mouere ait Cochleas, Oſtrea, Pelorides, Muſculos, & Conchulas ferè omnes. Et Plinius Phaniam phyſicum citans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author eſt. Dioſcorides verò, Chamarum, Conchularumq; in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cum vino aſſumi vult. Lego & apud Serenum.

Quibus dētur.

Nocumenta.

Aluum & vrinā quæ faciliùs moueatur.

ᶜ *li.* 3. *ſimpl.*

Ventri moliendo.

Quodque ſatis melius verbis dicemus Horati,

Mugilis & viles pellent obſtantia Conchæ.

Aetius, qui re venerea vti non poſſunt, edere Polypos, & Concharum omnia genera iubet. Inſigniter ſanè Venerem incitat earum eſus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam, alij è Concha natam voluerunt: atque huc pertinere putat [d] Adrianus Turnebus illud [e] Plauti: *Caue tu harum Conchas ſpreueris.* Quod ad condituram Conchyliorum attinet: In omne genus Conchyliorum condimenta ſumes, inquit [f] Apitius, piper, liguſticum, petroſelinum, mentam ſiccam, cumini pluſculum, mel & liquamen: ſi voles, folium & malabathrum addes. Diodorus [g] Siculus Conchas permagnas legi in Aegypto ſcribit, quarum teſtis ſaxis attritis, interiore carne cruda ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur, vbi verò tēpeſtas ventorū vi diutius perſeuerat, Conchæq; deficiunt, ad oſſa cōfugere iam cumulata. Conchas, quę carnē habeant, hoc modo Ichthyophagi teſte [h] Strabone nutriūt: ijs in foſſam vel lacum immiſſis, piſciculos in cibum inijciunt, atq; in penuria piſcium vtuntur.

Venus è Cōcha nata cur dicatur

ᵈ *li.* 17. *c.* 22

ᵉ *In Rudēte*

Vt cōdiantur.

ᶠ *Lib.* 9. *c.* 7.

ᵍ *Li.* 4. *c.* 3.

ʰ *Lib.* 16. *Geog.*

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

CONCHYLIA, inquit Sauonarola, & Ostrea magis medicinæ quàm cibo idonea sunt. [a] Galenus ad ægilopes cum testis suis teri & apponi iubet: aliquos verò etiam aloen & mirrham miscere ait, & aliàs in lib. de composit. medicament. Conchas vstas vnum ex validissimis medicamentis ad achores esse. Eorundem testarum cinis vlceribus malignis prodest. Rasis Conchas marinas adustas abstergendo dentes purgare, ex non adustis contritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanare asserit. Quomodo verò vrantur docet Seruitor his verbis. Oportet qui vult comburere Testas Conchyliorum, quòd terantur & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte, deinde extrahantur sicut combustæ, sicut cinis albus: sin autem ponas iterum in furno panis vel eodem dimittendo, nec sint alba calcinata. Et sunt qui ponunt Cochleas super prunas & exufflant, & dimittunt, donec fuerint albæ, & terunt & ponunt super Testam terream super carbones & exufflant, donec sint albæ secundum voluntatem eorum.

[a] *Euporist. 2. 106.*

Ad ægylopes.

Ad Achores.

Ad vlcera maligna.

Testæ Concharum vt comburantur.

B

DE TESTACEIS TVRBINATIS IN GENERE. Cap. II.

SYNONYMA.

Στρομβώδη in genere dicta sæpius Aristoteli, inter Testacea, maximè vbi de Cochlearum generibus ei sermo est, Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; in volutas & anfractus, seu spiras, quales in prælis & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt, vt in Cochleis in primis cernere licet. Hæ enim omnes Turbinatæ sunt, sed breuiores rotundioresq;, nec exeunt in mucronem suo Turbine, vt Strombi propriè & priuatim dicti. Zographus ἑλικοειδῆ etiam dici posse putat, quoniam Græci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, siue anfractus. Et ςρόμβος Rondeletio in genere sumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hisce verbis nobis scriptum reliquit. Massarius vir admodum doctus in suis annotationibus in nonum librum Plinij existimat Cochleas à Græcis appellari ςρόμβης, id est, Turbines. Eius hæc sunt verba. Sunt autem Cochleę inter Testacea, quæ sanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliæ terrestres sunt, quæ item in plures species distinguuntur. Aquatiles Cochleæ sunt, quæ Græcè Strombi, Latineq; Turbines communi nomine nuncupantur, quòd ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed illę mea quidem sententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis secernuntur, vel ipso [a] Plinio authore, qui in piscium marinorum catalogo, seorsum Concharum genera & Strombos recensuit: & alio in loco pro diuersis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν ςρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen ςρομβώδη καὶ ςρόμβοι multò latiùs patent. Nam ςρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem desinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quòd testa quidem sint clauiculatim intorta, sed rotunda & non in longum protensa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ὄςρακα κυκλοτερῆ. Στρόμβοι verò etiā dicuntur, quibus testa quidē in Turbinem desinit, etiam si clauiculatim contorta non sit, vt ex superioribus Strombis, quos depinximus, perspicuum fit. Quod si quādo apud authores confundantur hę significationes obseruandum est præter rerum ipsarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterùm si Cochleæ æquè ac Strōbi figurā æmulentur, indeq; vocentur ςρομβώδη, quid vetat quod nō etiam Cochleas vocare possimus voce multò cōmuniori. Equidē si Mucronis sola habeatur ratio, latiùs patebit Strombi significatio quàm Cochleæ, sed ita non videtur, voluisse mihi Massarius, sed quod simul omnia anfractuosa sint. Ita quoq; Hesychius non distinguit Strombum simpliciter κοχλός interpretatus. Et in hisce [b] Theocriti versibus trombus, & Cochlea ceu synonyma nominantur.

C

D

Turbinata quæ:

Strombus pro genere

Coclęę quę

Aquatiles Cochleæ à Strōbis differunt Rōdeletio.

[a] *Lib. 31. c. 11. & c. 10.*

Strombode quid.

Cōtra Rondelet.

[b] *Ioyl. 9.*

Τλώῳ δὲ ςρόμβῳ καλὸν ὄςρακον, ὗ κρέας αὐτὸς
Σιταθλω, πέτραισιν ἐν Ἰκαρίαισι δοκεύσας,
Πέντε ταμὼν, πέντ᾽ ἦσιν· ὁ δ᾽ ἐγκαναχήσατο κόχλῳ
Alteri verò Conchæ pulchram teſtam, cuius carnem ipſe
Comedi, quam in ſcopulis Icarijs captaueram,
Quam in quinq; partes diuiſi præſentibus. Ille verò inſonuit Conchæ

Sic Strobilum quoque & Strabelum & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, ſiue omni, ſiue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vſurpare, ijs quæ ſubijciemus teſtimonijs, conſtabit. *Strobilus.* Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ & Buccina marina. *Strabelus.* Στραβήλῳ, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Heſychius. Τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Impropriè itaq; Cochlea pro Turbinato etiam ſumi poſſit. Eſt enim *Turbo qd.* Turbo, vt ipſius Rondeletij verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem deſinit, vt de Buccina ſcripſit Ouidius, dum canit:

——Caua Buccina ſumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine creſcit ab imo.

Huius figuræ eſt Turbo luſorius,

Turbo luſorius.

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum,
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA.

a Lib. 4. de partib. c. 7. *Turbinatorum duo genera.*

TVRBINATORVM duo genera facit[a] Ariſtoteles his verbis: Τὰ δὲ ςρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἑλίκην ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, hoc eſt Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduerſus quam diuiſionem inſurgit quodammodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Ariſtotelem in Turbinatis Echinos non recenſere, quamuis teſta opertos, vt ex his, [b] inquit, verbis perſpicuum eſt. Quæ teſta operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ (in textu Græco nihil eſt, quod Purpuræ reſpondeat.) & omnia quæ Oſtrei aut Conchæ (nihil quoq; eſt, quod Conchæ vocabulo reſpondeat) nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus. Præterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare eſt, vt teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt: quæ Echinis nullo modo conueniunt. Sic ille, quæ ſanè argumenta neutiquam meo iudicio conuincunt, quo minus Echini in Turbinatis ſint recenſendi. Cùm enim Turbinatis proprium eſſe dicit, vt teſtę poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumq; iam inde ab ortu naturæ ea omnia habeant, loquitur de ijs tantùm quæ verè, hoc eſt clauiculatim Turbinata ſunt, & non de rotundis, vt ſunt Echini, qui per ſe alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neq; etiam verum eſt, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Teſtatis, ſeparet. Etenim philoſophus eo toto capite agit de Teſtatis, eorumq; inter ſe differentijs: vnde à principio ferè capitis, paulò poſt allata verba, ſed ipſa (teſtata nimirum) inquit, inter ſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtę, tum carnis intus ratione: alijs.n. in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: alijs eſt, ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus &c. Diſertiſſimè verò in decimo eiuſdem libri philoſophus Echinos Teſtatorum generis facit inquiens: Echinus inter Teſtata genera, quibus facultas ingrediendi eſt; vertibula, glandeſq;, inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Quid clarius? Poſſē pręterea & alia philoſophi loca adducere, niſi & ipſe Rondeletius ſuo ſe gladio occideret vel binis ſaltē, quæ ſubueniūt nunc mihi locis, quorū prior eſt in capite eodē de Strombis vbi hanc poſuit Teſtatorū diuiſionē. Sed ne qua ſit in Teſtaceorū diuiſione obſcuritas, ea ſic perſpicuè diſtinguemus. Teſtaceorū alia ſunt vndiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; cōteguntur Tellinę, Pectines, Mytuli, Conchę aliæ. Altera tantū parte, vt lepas, auris marina. Rurſus eorū quæ vndiq; integuntur, alia teſta cōtinua penitus cōcluſa ſunt, vt nulla ex parte carnē detectā habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia teſta cōtinua incluſa q̄dē, nec vlla ex parte cōſpecta, dēpto capite, vt Buccina,

b Lib. 4. Hiſtor. c. 4. *Echini an Turbinatis annumerandi.*

Turbinatis quid proprium: Cōtra Rondel. Ariſt. explicatus.

Echinos inter Teſtata numerat Ariſtot.

Teſtatorū diuiſio.

A cina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia testa vndiq; conglobata quidem, sed non in gyrum conclusa sunt, quæ rimam habent sine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndiq; duabus testis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli &c. Alter locus est, qui nunc in mentem subit, in primo capite libri eius de Testaceis primi, vbi quoq; eorundem Testaceorum differentias ponens sic loquitur: Ex his (Testaceis) alia ab alijs testæ duritia superãtur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles) longè minus dura testa conteguntur quàm Purpuræ, & Buccina &c. Fatetur itaq; Rondeletius Echinos à Philosopho Testaceis annumerari, & ipsemet ille in sua diuisione ita scribit: quare mirari subit, cur postmodum Echinos inter Testata non reposuerit, loco de ijs agens inter Testata: & Crustata medio: Nam quod Plinium in Crustatis recensuisse scribit, locus ille Plinij quem adducit, mihi valdè est suspectus, quin doctissimus Massarius longè aliter eum interpretatur. Agens enim is author toto nono libro de varijs animalibus aquatilibus, nominatim verò capite vigesimo de ijs quæ sanguine carent, & trigesimo de Cancris, Echinis & Echinometris, vbi de Cancris esset locutus, subit, Ex eodem genere sunt Echini &c. B vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda arbitratur vnà cum Zoographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Locustas refert) Massarius verò ad exanguia; & meo iudicio rectè, nam in sequenti subinde capite idem Plinius nullo interposito alio animali iterum subdit: In eodem genere Cochleæ &c. Quare si & hoc ad Cancros vel Echinos, de quibus vltimùm erat locutus, esset referendum Testacea qualia Cochleæ sunt cum Crustaceis cõfudisset. Non me latet interim Plinium in ea fuisse opinione, quod Echini sint Crustacea, sed Rondeletius id videtur ignorasse, cùm locum Plinij minimè adducat. Is autem in eodẽ libro capite duodecimo legitur, vbi agit de digestione aquatilium per species, atq; ita infit: Aquatilium tegumenta plura sunt. Alia corio & pilo integuntur, vt vituli & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt testudines: silicum duritia, vt Ostreæ & Conchæ: Crustis vt Locustæ: Crustis & spinis, vt Echini: squãmis, vt pisces; aspera cute, vt squatina; molli, vt muræna: alia nulla, vt Polypi. Sic Plinius. cæterùm nos, Philosophum potius sequentes, Echinos inter Testata ponemus, & alterum Turbinatorum genus faciemus. Vt itaq; diuisionem Philosophi repetamus, Turbinata quidem non omnia ἕλικα habere constat ex verbis eiusdem: Pars posterior in Mollibus adducta est in anteriorem, sicut in Turbinatis Testatorum. In vniuersum enim testa, partim cum Crustatis, partim cum Mollibus conueniunt. Crustatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnosam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Testata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è Turbinatis ea, quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἕλικα. (Gaza vertit: quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.) natura enim horum vtrorunq; perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum ac hominum genere est,) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat, quà a: mox stomachum quà b. tum ventrem, quà c. deinde intestinum vsq; ad ostium excrementi, quà d. Hæc ita in sanguineo genere disposita sunt &c. At verò Mollia & Turbinata, inter se quidem proximè constant, sed illis è conuerso. Finis enim ad principium flectitur, quasi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cùm enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, τὸ κύτος: in Testato genere, Turbo, ὁ στρόμβος. (Notandum hîc monet Zoographus, quòd Strombus & pro testa exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.) hinc fit vt excrementũ meatu ori vicino emittatur. Hæc Aristoteles. Helicen autem fortè ea tantùm habuerint, (inquit D Zoographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas suas aliter digestas habent, circulorum ferè forma: qui plures ita coniuncti sunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum est. Ab vniualuibus, biualuibusq; differunt præterea, quòd illis adnata sit caro, cùm turbinatis magis sit soluta, vti idem Philosophus prodidit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne sæpè in particularium historia veniant repetenda, hîc adferam. In quarto itaque de partibus, capite quinto, cùm dixisset Cochleas & dentes prædurios, acutosq; habere, & quod interiacet dentibus, carnosum similiter vt Mollia & Crustata, promuscidem etiam inter aculeum & linguam: insuper ori iungi quasi ingluuiem auium à qua stomachus est, & sub hoc venter, in quo situm est id quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendi simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus.n. Testaceis inest hoc excremẽtum quod vel esculentum esse præcipuè sentitur, subdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ,

Plinius inter Crustata Echinos posuit.

Echini Crustacei Plinio.

Turbinata omnia non habent ἕλικα.

Vt cũ Mollib⁹ & Crustatis cõueniant.

Strombus pro testa exteriori, & pro toto animali.

Turbinata vt ab Vniualuib⁹ Biualuibusq; differant.

Buccina (κήρυκες) similiter vt Cochleæ constant. Biualuibus quomodo differant, modò diximus, at quomodo hisce eisdẽ assimilentur, diximus suprà in Testaceis in genere, nimirũ

Operculũ.

vt operculo quodã congenito carni patulæ opposito claudantur. In quinto historiæ c. 15. cùm dixisset eundem modum & idem tẽpus gignendi esse Buccinis, quod Purpuris, adiungit, Operculum item oris idem tam huic vtriq; generi adhæret natiuũ quàm cæteris Turbinatis omnibus. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Diximus

Carnẽ quæ habeant.

quoque carnem alijs Testatis nullam esse, vt Echinis; alijs esse, sed penitus inclusam, nec vlla ex parte conspectam, excepto capite, vt terrestrium Limacibus & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis & reliquis Turbinatis. Inte-

Interiora turbinatorum.

riorum natura in Turbinatis (sumpta sunt hæc ex eodem philosopho histor. quart. capit. quarto,) omnibus similis est, nec nisi magnitudine (excessuque) variat: alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores, obscurioresque sunt. Adhæc discrimen illud

Caro.

duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiusdem generis affectionum. Caro enim prima in ore

Caput.

testæ, quam omnia torosiusculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemq; per metum retrahunt intrò.

Dentes.

Nonnullis etiam os & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ. Promuscidas etiam ge-

Promuscis.

runt modo Muscarum: quod quidem membrum linguæ speciem præ se fert. Habent hoc idem & Purpurę & Buccina firmum & torosum, quo similiter vt asili & tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Ven-

Venter.

ter os protinus excipit, similis in Vmbilicis ingluuiei auium; habẽtq; parte inferiore duo albida, torosa, mammis similia, cuiusmodi carunculas vel in Sępijs esse animaduertimus,

Gula.

sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit se vsq; ad papauer, quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conspicua in clauicula

Intestinũ.

testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, gulæ ipsi continuum, simplexq; ex toto vsque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quà & la-

Papauer.

xius hæret, quod enim μήκωνα, Latini verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus Testaceis generibus inest. Hinc sursum versus replicans, carnis repetit sedem, finitque ad caput, vnde eijcitur excremẽtum, pariter in omnibus Turbinatis generibus tam aquaticis quàm terrestribus. Hæc est interiorum partium, quibus Turbinata constant, descriptio, prout ex Philosopho citat Rondeletius: qui item post traditas omnium Testaceorum differentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantùm hîc tractamus, quæ testam habent vnicam

Turbinatis quid proprium.

totam continuam, atq; hoc quidem Turbinatis proprium est, quò à reliquis secernatur: ipsis tamen omnibus commune est, quod iam diximus, quodq; testa intorta sit. Cæterũ hoc de anfractuoso genere tantùm, non de rotundo intelligendum esse diximus suprà ex Aristotele. Scitu quoq; dignum est quomodo crescant. Huius quoque meminit Phi-

Quì crescant.

losophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cùm demonstrasset Testata crescere, vt vermes, id ipsum etiam in Turbinato genere constare testatur, scilicet anfractibus eius, qui subinde accrescentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur, eodem teste, agenteque de Testatorum omnium congenito operculo quo carni patulæ opposito clauduntur. Aliàs etiam cùm dixisset Nerites quasi tegmine dimoto adhærere, quod ve-

Operculũ.

lut operculum sibi possident. Vsum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraq; administrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Cõtinent papauer sua omnia clauicula, vt in quarto de partibus, capite quinto docuit, & in quarto de historia animalium capite quinto Echinos scribit habere quid amarum nec esculentum, idq; esse etiam in testudine, rube-

Amari aliquid habent.

ta, rana atq; etiam in Turbinato genere, & in Molli, sed colore diuerso, & aut omnino ingustabili, aut magis ab vsu cibario alieno. Alibi cùm scripsisset, Echinis euenire, vt quod caput appellant, & os versus terram sit, quod verò ad excrementi exitum deputatum est, id supra habeatur, idem omnibus Turbinatis Patellisq; euenire tradit: pastum enim de imo peti necesse esse. *Mouentur etiam Turbinata atq; serpunt omnia, parte dextra, non ad*

Quomodo coeant.

clauiculas, sed in aduersum. Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc *reliquit in quarto de partibus capite nono. Mollium, inquit, partium interiores antè, cùm* cæterorum exposui, tunc exteriorem ordinem prosequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiscretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos, circà os & dentes. Sed cùm cętera animalia quibus pedes aut parte anteriore, posterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur & sanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei causa est, quòd

pars

A pars eius posterior ad priorem eius adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter Testata accidit &c.

DE TESTACEIS IN SPECIE.

Et Primùm

DE NAVTILO. Cap. III.

CVM vtilitatis, tùm partium præstantia, quam hîc potissimum obseruamus, Turbinata cæteris Testatis anteponenda videntur. Inter hæc verò Nautili historia primo loco congruè texetur. Etenim cum Crustaceis ac Mollibus, de quibus proximè iam diximus, conuenit, quia pedibus instructus est, vnde Polypis accensetur ab [a] Aristotele; cum Testaceis, quia B Testa includitur; cum Testaceis autẽ turbinatis, quia Cochleæ ferè in morẽ στρομβώδης est.

Ordinis ratio.

[a] *Lib. 4. hist. cap 1.*

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Ναυτίλος legitur inter fabulas Timothei Milesij: & apud Varinum ναυτίλος & piscem & nautam significat; quæ sanè significatio nostro turbinato conuenit, quod Aristoteles alijs ναυτίλον & ναυτικὸν, & ᾠὸν πολύποδος nuncupari scribit; quanquam Theodorus Gaza hæc aliter legerit, Ναυτίλον autem nautam vertit, vt pòst patebit. Suidæ etiam ναύτης dicitur. Naupliũ Plinij idem animal esse cum Nautilo (etiamsi & hunc nominet Aristoteles) dicemus mox, vbi de generibus agemus. Robertus Constantinus Nauplij Concham nunc à Græcis θαλάμην τεχταπόδην, vocari testatur. Nautilus Plinio etiam Pompilos nominatur, dùm ait: Inter præcipua miracula est qui vocatur Nautilus, ab alijs Pompilos. Πομπίλος Eustathius pagina 1070. dicit esse ζῶον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πηλαμίδι ἐοικός. Et pag. 1067. tra-C dit hunc πομπίλον à quibusdam nominari ἱερὸν ἰχθὺν, vt à Timachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, quod hemistichium & apud [a] Athenæum legitur, vbi multa de hoc Pompilo. Ibidem ex Thalassijs Pancratis:

Fabula Timothei Milesij.

Nauplius Plinij.

Pompilus & Nautil' synonyma Plinio.

Pompilus sacer piscis dictus.

[a] *Lib. 7.*

> Πομπίλος ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθυν. id est,
> *Pompilus quem vocant Nautæ sacrum piscem.*

Cæterùm de amore huius piscis erga nautas, ibidem ex Nicandro.

> Πομπίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
> Μηνοῦσαι. id est, vt vertit Natalis Comes,
> *Est assuetus iter miseris ostendere nautis*
> *Pompilus.* Et ex Alexandro Ætolo
> Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἀνιοχεύει.
> *Pompilos extremo residens temone gubernat.*

Pompili piscis amor erga nautas.

Aliquantò pòst ex Corinna,

> Πομπίλε, ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθὺς
> Πομπεύσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἀδῆαν ἑταῖραν:
> D *Pompile, felicem qui nautæ per freta cursum*
> *Præbes, ipse meam rexisti latus amicam.*

Ibidem ex Apollonio prolixè refert fabulam de Pompilo illo, quem scribit Eustathius ab Apolline comprehensum, in cognominem piscem transformatum esse, naui qua eum vehebat, in saxum conuersa; sed aliter quàm Eustathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionysio Iambo, qui itidẽ à nautis Πομπίλον vocari ἱερὸν ἰχθὺν tradit, ἐστι δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκνὰ φαίνεται, ἐοικὼς πηλαμίδι, ποικίλος. Est autẽ marinus piscis, varius ac Pelamydi similis, qui ad naues sępe cõspicitur. Aliquãto pòst ex Clitarcho. οἱ ναυτικοὶ πομπίλον, ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς ἕως εἰς λιμένα. διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρύσοφρον ὄντα. Nautæ sacrũ piscem Pompilũ vocãt, quia naues mittat ex mare vsq; ad portũ, idcirco Põpilus appellatur, cùm sit aurata. [b] Plinius de Thynnis: Iidem sępe nauigia velis euntia comitantes, mira quadã dulcedine per aliquot horarũ spatia & passuũ millia à gubernaculis spectãtur, ne tridente quidẽ in eos sæpius iacto ter-

[b] *Li. 9. c. 15*

Pompilus comitatur nauigiorũ cursus.

Muscardinus.

riti. Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem sub finem libri trigesimi secundi, Pompilum qui semper comitetur nauigiorum cursus. Ex quibus omnibus liquidè constat Pompilum duo diuersissima animalia significare, Nautilum nimirum de quo agimus, & Thynni genus. Porro Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teste Muscardinum & Muscarolum nominat, quod etiam nomen Osmylo commune est. Apud nos, quod sciam, nomen non habet, sed Latino vtimur. Zographus Germanicum finxit, ein Larkuttel, aut Schiffkuttel.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

[a] Li. 4. Hist. c. 1.

IN librum de Testaceis, inquit Gulicl. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reijci possent, sed cùm Polyporum tractationem aggressi simus, superioribus; vtpotè quorum genera sint, vt [a] Aristoteli placet, rectè adiungentur; Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις· ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ' ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστὶν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἐστὶν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας, id est. Duo alij sunt Polypi testis conclusi: (ἐν ὀστρείοις, malim inter Testacea, ὀστρεῖον enim Ostracodermo synonymum est, vti ex Galeno alibi diximus.) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, siue Nauticus, siue ouum Polypi. » Testa huius Pectinis testæ similis, quæ caua est, nec ita vt ei cohæreat. Sepiùs is iuxta ter- » ram pascitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus eijciatur, & testa excussa capiatur, vel in terra » pereat. Isti parui sunt, & facie similes Bolitænis. Alter Cochleæ modo testâ munitur, quã » nunquam deserit, sed brachia duntaxat interdum exerit. Hactenus Aristoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probè vertit, tanquam duo tantùm genera Nautilorum Aristoteles descripserit: non, vt Gaza & alij cum secuti, tria. Quòd si pro verbis istis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas, ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorsus dubitationis supererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hęc Aristotelis verba accepisse apparet. Alterum deinde genus est, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, casuum & huiusmodi, nimiũ familiares Aristoteli, hîc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo distraheret, nam cùm in singulari numero verba & nomina aliquot rectè posuisset philosophus, mox numero temerè mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philosophi verbis, genera solùm duo eum statuere animaduertet: vnum in testa Pectunculi, testæ suę non adnatũ: alterum verò in Cochleari testa, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc desideret, ea huiusmodi est. Duo item visuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilũ, siue ouum polypi. Testa ijs (αὐτοῦ eius, Græcè in singulari numero) vt Pectunculis, &c. Est etiam qui Cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaque interdum brachia exerat. Ex his conijcit idem Rondeletius prioris generis testam esse eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam quam & nos depictam exhibemus. Ea enim vnica, inquit, Concha constat caua, & vt inquit Plinius, acatij modo carinata, puppe inflexa, prora rostrata (Plinij quidem hæc verba sunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili vt doctissimè in suo corollario Zographus demonstrat.) Quòd is sit Nautilus, quem exhibemus, quodque simplici testa constet, maximè Athenæi authoritate confirmatur, qui sic scribit interprete Natali. Qui verò Nautilus dicitur, sicut ait [b] Aristoteles, non est quidem Polypus, at similis quod spectat ad cirros, dorsumq; habet crustatum, emergitq; de maris profunditate, in sese Concham habens conuersam, ne aquam excipiat, atque ita conuersus nauigat, duos cirros superius exerit, inter quos membrana quædam tenuis conspicitur, ijs similis quæ digitis palmipedum auium insertæ continẽtur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare demittit: si quid verò ad se venientem videat, pedes protinus contrahit, ac Cõcha mari repleta, quàm cælerrimè in profundum demittitur. Vides hîc Athenæum Nautilo dorsum duntaxat testaceum tribuere, eiq; ob id simplicem esse testam, quòd eam aqua modo impleat, modò vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferam vulgò dictam secũdam speciem esse putârit. Sunt, inquit, de hac Cochlea margaritifera

Nautilorũ quot genera Arist.

Gazę lapsus.

[b] Li. 7. c. 3.

Cirrorum vsus.

A garitifera scribens, qui hanc secundam esse Nautili Conchæ spetiem tradunt, sed falsò, vt ex Aristotele dilucidè colligitur his verbis: Præter dicta Polyporũ genera, duo sunt Cõchis indita, quorum alterum à quibusdam Nautilus &c. Alterum genus veluti Cochlea in testa latet. &c. Primũm stupidi est nõ animaduertisse Aristotelem duo tantũ Polyporum genera Conchis conclusa constituisse, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentẽ author libri de Aquatilibus (Belloniũ intelligit,) tria ponit. Tertia, inquit, Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda quã adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit; neq; enim Pectini cauo vlla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere Conchã tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere: qui enim fingit, saltem probabilia debet dicere. Neq; Concha Nauplij, quam depinxit [c] Plinius, esse potest, vtpote cuius figura ab hac Concha alienissima sit. Nauigeram similitudinem & aliã (inquit) in Propontide sibi visam prodidit Mutianus, Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ simile. Hucusq; Rondeletius. Cæterùm cùm nec ipse, sicut neq; alius quispiam etiamnum aliud animal cognouerit, nedum depinxerit, quod pro secundo Nautili genere accipi possit, placet Bellonij coniectura, maximè cùm longè aliter in eo quàm in cæteris Cochleis animal lateat. B Porro Plinius cùm de Nautilo paulò antè dixisset ex Aristotele, mox tanquam de altera eius: nauigeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi Nauplium, animal Sepiæ simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis; Si verò flatus inuitent, easdem in vsu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse, vt ferat, illius vt regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio sic habebat: simulq; eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territam visu: id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. Sed priorem ceu clariorem, antiquioremq; probat Massarius. Mihi, sicuti & Zoographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis descriptus, non alius quàm Nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus videtur, Nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. *Videtur autem casus rectus esse Nauplius, & per appositionem dictum à Plinio*, C in hanc condi Nauplium animal Sepiç simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλῶν: hoc nauigare, illud nauem significat. Sed in eo saltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quòd tria Nautili genera à Philosopho memorari scribit. Robertus Constantinus in supplemento suo linguæ latinæ asserit maris Indici Nauplij carinam multò latiorem esse quàm aliorum, vt Venetijs obseruauit.

Contra Bellonium.

[c] *Lib. 9. cap. 30.*

Nauplius Mutiani.

Nautili secunda species quę authori.

Nauplius Plinij qui.

Nauplius vnde dictus.

Bellonij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES *testam Nautili primi generis, quem hîc priuatim describimus, Pectinis testæ similem esse dicit, cauamq; , nec ita vt ei cohærere: sæpius iuxta terrã pasci, ideoq; fieri, vt in eam à fluctibus eijciatur, &* testa excussa, vel in terra pereat: esseq; paruum & facie similem bolitænis. Bolitæna autem Polypi species est, Polypiq; genus Nautilum fecit idem D Philosophus. Oppianus quoq; Nautilum Polypo similem esse scribit his versibus.

Nautilus Polypi genus.

Est quidam curuo tectus sub cortice piscis
Polypodi similis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, insignem ponto sua gloria fecit.

Exactam nobis Nautili descriptionem reliquit Bellonius. Eius Concha, inquit, tribus fragmentis constare videtur, (carina scilicet & lateribus: cùm tamen vna & simplex sit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti possunt: lalitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, striisq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur, atq; exit de Concha, magnum est. hæc fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens. Nauigat enim per ma ris

Bellonij descriptio.

Concha Nautili.

Nautili primum genus Ariſtotelis ſecundum Bellonium & authorem.



A ris summa, elatus de imo gurgite, effertq; se testa inuersa, vt faciliùs ascendere possit, & inani scapha enauiget, atq; vbi inde emerserit, tum Concham inuertit. Cæterùm Nautili brachijs interiacet membranula, qualis est inter palmipedum digitos, sed hæc magis est tenuis, in telæ araneæ modum, robusta tamen qua etiam aura inspirante velificat. Cirris quos vtrimq; multos habet, pro gubernaculis vtitur, atq; vbi metuit, tum Concham pro tinus marino humore oppletam demergit. Cæterùm Psitaci rostrum habet, suisq; cirris Polypi modo graditur, atq; eodem modo acetabulis sorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan: Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zographum dedit, his verbis in epistola adscriptis: Mitto ad te hîc picturam cuiusdam piscis ex Testaceorum ge nere, puto Aristotelis Nautam esse: quam mihi primùm, cùm in Italia essem, Cæsar Odonus doctor Medicus Bononiensis exhibuit, vir vt humanissimus, ita in exteros admodum hospitalis: postea verò hîc in Anglia ipsum piscem vidi, quem pro loci ac temporis oppor tunitate pingendum curaui. Testam habet externa parte ex fusca ruffescentem: internam verò partem ita nitentem, & splendentē, vt cum Vnionibus preciosissimis de coloris amœnitate certare posset. Multa quoque habet in ipsa testæ carina tabulata eodem colore nitentia.

Cirri.

Rostrum.

B Velum constat ex pellicula tenuissima. πλεκτάναι ab vtroque latere demissæ carneæ sunt & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confusa erat & indiscreta, vt reliquorum Testaceorum generum, Hęc Fauconerus, Anglicum huius piscis nomen ignorare se confessus. Sed hæc Fauconeri descriptio ad secundum Nautili genus rectiùs aptari poterit. Testam Nautili Bellonius similem cum ea quam Rondeletius, pinxit, & cōditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione longioribus, nempe triplo & amplius quàm Rondeletius pingit; ita vt terni eorum vtrinque crispati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. Eam enim veli loco ad planam testæ extremitatem (siue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interque eos tenuem membranam veli instar, binos verò vtrinque demitti, gubernaculis (οἴηκεσσι) similes. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia Zographus accepit, necnon & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius solus cauda media vt gubernaculo hunc piscem vti scribit, nescio quàm rectè, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari possit, & extra testam emitti, non video.

Plinij error

C

ORTVS. MOTVS.

DE generatione incrementoque huius piscis nihil adhuc exploratum habuit Aristoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, sed vt cæteras Conchas prouenire, neque verò an Concha solutus viuere possit Nautilus. Rondeletius secundum Nautili genus sponte nasci, vt cæteras Conchas cùm dixisset, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem sentio, etiamsi id sibi non exploratum esse scripserit Aristoteles. Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis sorbet.

Sponte nasci.

VT NAVIGET.

D ARISTOTELES non minus eleganter quàm iucundè Nautili Polypi; nauigationem depinxit hoc ferè modo. Est Nautilus quoque Polypus & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris summa elatus. Ex imo gurgite effert se testa inuersa, vt ascendat faciliùs, & inani scapha nauiget. Cùm verò emerserit, Concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa sunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: sed hæc crassior est & densior: illa longè tenuior aranearum telis similis: hac vt velo spirante aura; brachijs vt gubernaculis vtitur: (ἀντὶ πηδαλίου δὲ τῶν πλεκτανῶν παρακαθίησι. Gaza vertit, Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, testam protinus mari replet, atque ita demergit. De eadem natandi peritia Aelianus, Nautilus, inquit, è genere Polyporum Cōcha vna pręditus est, is cùm ex ima maris sede ad summā aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorsum versus, vt ne hausta aqua rursus demergatur: vbi verò ad summam æquoris peruenit, & mare ab aduersa tempestate conquiescit, supinam Concham vertit. Hac enim tanquam scapha nauigatione fertur: & duo (ego tria potius

Membrana vt in palmipedum auium pedibus.

potius dixerim, nam & Polypi octo habent) brachia in vtrumq; latus demiſſa, ſenſim atq; moderatè mouens remigat, domeſticamq; & natiuam nauem propellit, quòd ſi ventus flat, brachia quæ tanquam remos prius longè lateq; porrigebat, gubernacula conſtituit, at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa & intenta pro velo vtitur: ſicque cùm eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat, atque ita hoſtem effugit. Pòſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum, de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet. Hucuſque Aelianus.[a] Plinius quoque Nautili mentionem faciens, eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos, Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Pliniū hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam Pompilus (inquit) longè alius eſt à Polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilos, ab alijs Pompilos. Ariſtoteles verò καλουμένος ὑπὸ τινῶν ναυτίλος καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων ᾠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma ęquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa mirę tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachiis, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudēs imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua. Oppianus tradit Nautilū πρηνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum: vterq; quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam, alter ad animal ipſum reſpexit. Senſus quidem clarus eſt, nam ſi quis vas vacuum in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſq; etiam eximat, aqua non intrabit, obſtante aëre. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minus perſpicuè Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippij verſione:

Vt tempeſtatē vitet.

[a] Li. 9. c. 29

Plinij loc⁹ ſuſpectus.

Plinius & Oppianus conciliati.

—— Quem dicunt nomine vero
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit,
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda.
Pronus neu pontum capiat, plenusq́; grauetur,
Cùm nando vehitur per fluctus Amphitrites,
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam
Labitur, vt nandi doctus puppisq́; peritus.
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atque pedes contingunt æquora ſubter
Themoni aſſimiles nauem, piſcemq́; domumq́;
Deducunt, ſi fortè malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus, lymphisq́; grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vndæ &c.

Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Nauigia vnde inuenta.

Plauſtra maris naues qui primus repperit; ille
Siue deus ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſcis: dum robura nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit
Funibus, aperuit retro dehinc frena carinæ.

Syneſius quoque nauim quæ remis impellitur, ζώῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Trœzenem, vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſacrum appellatum Polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces, tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterùm cùm Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio verò Cōcham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Lyburnicis multa Bayfius in libro de re Naualinos quæ Appianus tradit, recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo ſunt, inſulas deprædabantur celeribus & leuibus nauigijs: vnde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicæ vocantur. Talis nauigij formam

Nautilum vbi venari non liceret.

Liburnicæ naues.

A mam quoq; exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigium dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædam acatia. Acaton apud Thucydidem & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè se dubitare: quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν) vel κωπῆρες πλοῖον.

Acatium.

Acatos.

EPIGRAMMA.

IN Nautilum piscem epigramma Callimachi Cyrenæi apud Athenæum legitur tale.

Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι σεληναίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαληναίη λιπαρὴ θεὸς, οὖλος ἐρέσσων
Ποσσὶν, ἵν ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφέρεται.
Ἐς δ' ἔπεσον παρὰ θῖνας ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμησιν ἔθ' ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους
Τίκτῃ τ' αἰνοτέρης ὠεὸν Ἀλκυόνης.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γὰρ ἐσθλὰ
Ῥέζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ' Αἰολίδος.

In hoc Epigrammate quoniam obscuriora quædam sunt, Zoographus paucula hæc explicat, quæ nos quoq; præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quãquam ego Concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in littus & allata *Arsinoæ. Hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit*, præstantissimę formæ, Veneris & venustatis studiosa. Οὖλος, crispus, id est crispantibus pedum cirris. Ὥσπερ καὶ τοὔνομα &c. idest vt nauta. ἵνα in eodem versu abundare videtur. Iulis oppidum est insulæ Co. Stephanus. Μηδὲ ἐν θαλαμηςί. legit Zoographus, Μηδέ μοι ἐν θαλάμης βόος, ὡς πάρος, &c. Smyrnę plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo Alcyones, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes.

Explicatio.

Arsinoe.

Iulis.

B

C

Concha vetus fueram Zephyris impulsa per vndas,
Depositum primum nunc Venus ipsa tenes
Nautam, sulcabam pontum, si ventus & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, præbebat remigis vsum
Ipse pes, vt nostri nomina significant.
Litoribus vicina fui simul obuia Iulis
Essem spectandus sudus vt Arsiones.
At non in thalamis velut olim, mortua cùm sum
Ouum peioris nunc pario Alcyones.
Cliniæ ad ipse bona me gratificare sorori:
Quæ Smyrnæ nata est patribus Aeolidis.

D

DE NAVTILO ALTERO.
Cap. IIII.

BELLONIVS Cochleam margaritiferam vulgò nuncupatam, alterum *Aristotelis Nautilum, vti* paulò antè innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Ronpeletius, nos tamen non improbamus, donec tandem alia detur Cochlea, quæ rectiùs respondeat. Robertus Constantinus Nauplij (simpliciter) Conchã nunc à Græcis θαλάμην τεκταποδίου, id est, polythalamũ *vocari scribit*, quod nomen huic Cochleæ rectè quadrabit, mirũ enim est, quot intus thalamos habeat: quãuis videã Nauplij siue Nautili secundã speciẽ ab ijsdẽ Græcis, nunc (si eidẽ Cõstantino credimus) ἀρμενιςάρι nominari à velo, vt ait, qđ nauigãdo erigit. Velificatur enim (inquit) more nauiũ, protẽsa ac sublata mẽbranula siue tunica. Describit verò

Cochlea Margaritifera.

vt

vt opinor longè aliam, quàm Bellonius Cochleam. Inquit enim: Eius Concha non maior Cochleæ, ſed ſubtiliſſima ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venereis. Sic ille. Bellonij ſanè Concha Cochleâ multò maior eſt, de qua ſic ſcribit: Secundam Nautili Conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellánam ob id vocant, quod de Muricis Conchæ (de qua in Buccino differemus) formam habeat. Eam enim etiam porcellanam nominant, ex qua antiquis vaſa quæ murrhina dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi conijcere per vos licebit; quanquam alij à myrrhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum ſuperiore (Nautili primo genere) conuenit. Sed paulò magis eſt craſſus: prior prætereà Pectunculorum more ſtriatus eſt: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: vndecunq; nitidus, ac mira colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram candoremq; maculis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de pourcelene; vel Groſſe Coquille de nacre de perle. Cardanus quoq; hanc Cochleam deſcribit, ſed alterum Ariſtotelis Nautilũ eſſe non apparet eum nouiſſe. In Conchis margaritiferis, inquit, color non abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas viderim ſæpius, vnde veniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum: nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi: vt cotylam capiat: res profectò vſus elegantiſſimi & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt Concha, Margaritarum Conchis ſimillima: tanto verò noſtris nobilior Limacum Conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora. multorum enim ſæculorum curſu res meliores euadunt. Hæc ille. Habes hîc primo loco Nautili teſtam rudi cortice obtectam ac variegato colore caſtaneo, altero verò teſtam læuigatam, vtrumq; autem aperta & perforata prora. tertio loco Nautili teſta eſt varijs ab Indis imaginibus extimo cortici inſculptis exornata. quarto ac poſtremo teſta per medium ſecta conſpicienda proponitur, vt interior ſtructura appareat.

Porcellana cur ſic dicta.

Vaſa myrrhina vnde dicta.

Murrhinus Nautilus.

Synonyma Gallica.

Deſcriptio ex Cardano.

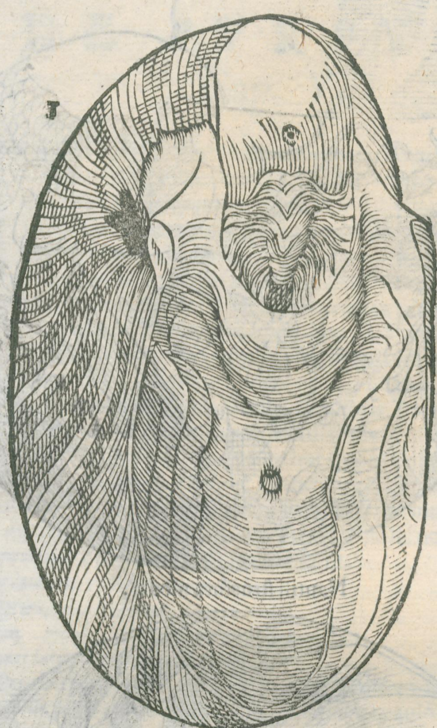
E

F

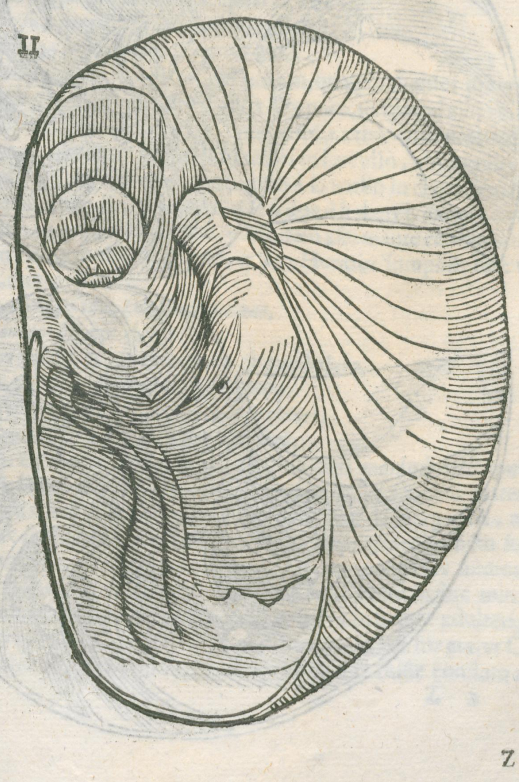
G

Nautilus alter leuigatus, vterq; aperta perfracta prora,

I



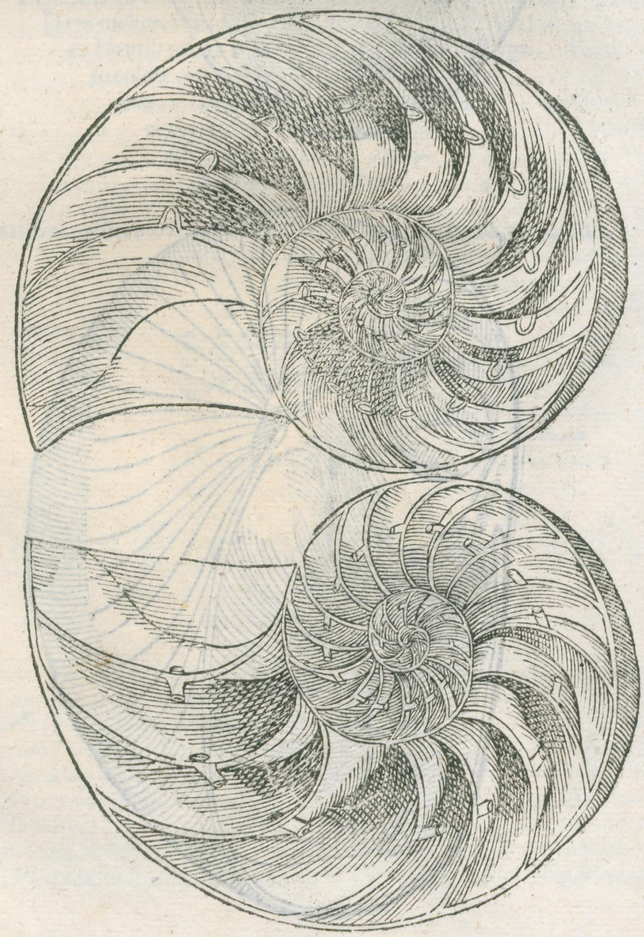
II



Nautilus ab Indis varijs imaginibus extimo cortice insculptis exornatus.



Nautili structura media.



A

DE PVRPVRA.

Cap. V.

PVRPVRAM Turbinatorum generis Concham nobilissimam esse ait doctissimus Rondeletius. Quod planè verissimum esse, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoq; primas tribuimus, nullo pœnè negotio asserere atq; affirmare possimus, cùm ex pretio, in quo apud priscos habebatur, tùm ex vsu eiusdem. Theopompus apud Athenæum author est, Purpuram (ita quoq; eius florem, quo vestes tingebantur, nominamus,) olim vel regibus raram, & expetitam fuisse, tanti quidem pretij (vt ab hoc auspicemur,) vt æquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc est, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, id est quinquaginta solidos & centenos Gallicos, vti ex Budæo supputat Baysius, qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denarijs centum, id est, decem aureis solatis constitisse, siue libris Turonicis viginti, supputante Roberto Cenali; dibapham Tyriam, denarijs mille, id est, mille Iulijs vel centum aureis solis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoq; ex Plinio est, apud quem sic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt: Me inquit, iuuene violacea Purpura vigebat, cuius libra denarijs centum veniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit,

Nobilissimam esse Turbin arorum Pu rpu ram.

Pretium.

B

Emit lacernas millibus decem Bassus
Tyrias, coloris optimi,

Et in Mancinum —— *Mollibus decem dixti,*
Emptas lacernas munus esse Pompilæ.

Idem poëta in Proculeiam (inquit Baysius,) vestis Purpureæ immensum pretium ponit, quam trabeam fuisse puto, vel togam pictam, de quibus paulò pòst fusiùs dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor esset renunciatus.

C

Quid, rogo, quid factum est? subiti quæ causa doloris?
Nil mihi respondes? Dicam ego, prætor erat.
Constatura fuit Megalensis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Per Magalensem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis, Vel fortasse Megalensis Purpura accipienda est ea quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiã commodatò rogabatur, Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prætore de spectaculis ambitiosè solicito; qui cùm à Lucullo in chori ornatum Chlamydes Purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque, postridiè verò interrogauit eum, quot sibi esset opus, illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio sumpsisse hæc videtur, epistola ad Numitium, dum ait;

Magalẽsis Purpura.

Luculli luxus.

—— Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,
D
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Qui possim tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam, pòst paulò scribit sibi millia quinq;
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt.

„ Verùm vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id si quis alius maximè celebrauit Plinius his verbis: Conchylia & Purpuras omnis ora (hora) atterit: quibus eadem mater luxuria pariа penè etiã margaritis pretia fecit: Proximè autem dixerat de margaritis, æternæ prope possessionis eas esse & sequi hæredem. Et alibi: Pretia, (inquit) medicamẽto sunt quidẽ pro fertilitate litorũ viliora: non tamẽ vsquã pelagij libras quinquagenos nũmos excedere, &
„ Buccini centenos sciant, qui ista mercantur immẽso. Sed alia sunt in fine initia: iuuatq; ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterũ, & ipsa adulterare adulteria naturę: sicut testudines tingere, argentũ auro cõfundere, vt electra fiãt, addere his ęra, vt Corynthia. Ex quo tam ingenti pretio purpurã non à quibusuis vsurpatam fuisse constare arbitror. So-

Purpuram non omnes vsurpabãt.

crates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens dicere: quàm ſumptuoſa eſt vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs: adduxit ad farinas; dicens, ſextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides; hęc decem drachmis venditur veſtis: viles ſunt in vrbe. Sic Socrates, innuens bene quempiam ac honeſtè veſtiri poſſe, etſi ex tam pretioſa Purpura tincta non eſſet. Erant tamen omnes Purpuræ ſummoperè amantes, adeo vt tinctores illius & qui eam aducherent, à vectigalibus immunes haberentur. Quare nec mirum erit, quod de Vladislao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpurarum tributum impoſuiſſe.[a] Strabo aſſerit Tyrios ob tingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiuſmodi officinatum multitudo eorum vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos eſſe, & non ſolùm à regibus, ſed à Romanis etiam libertate donatos fuiſſe. Iam verò qui Purpuram vſurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati ſint, quales profectò reges fuiſſe, ac ſummos magiſtratus inueniemus, quin etiam ſacerdotes, & quod amplius eſt, ipſoſmet deos. Atq; ita Palladis vulnus Purpurea faſcia obligatum fuiſſe legimus, faſcia ſcilicet, quę deam deceret immortalem, quando mortalibus alba ſufficere poteſt. Conſtat quoque veſtes Purpurâ imbutas dijs ſuis veteres, tanquam eximia ac ſingularia dona obtuliſſe; in quo ſenſu apud[b] Statium legimus Iunoni ſceptrigeræ à Tyrijs peplum dono oblatum, quod Purpurâ in primis condecoratum eſſet:

Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus sterilis, nec diſſociata marito
Verſarat calathis, caſtæ velamina diuæ
Haud ſpernenda ferunt, varijs vbi plurima flores
Purpura picta modis, mixtoq; incenditur auro.

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioſo apparatu, quemadmodum idem poëta ſub exemplo[c] Veneris demonſtrat, canens:

Digna Deæ ſedes nitidis nec ſordet ab aſtris
Hic Libycus Phrygiusq; ſilex, hic dura Laconum
Saxa virent, hic flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupesq; nitent: quis Purpura ſæpe
Oebalis & Tirij moderator liuet aheni.

[d] Claudianus illuſtris admodum poëta eiuſdem deæ ſuperbiſſimum comptum deſcripturus, non inuenit colorem præſtantiorem, à quo veſtitum eius commendaret, quàm Purpureum: canit autem:

Illi multiplices crinis ſinuatur in orbes
Idalia diuiſus acu, ſudata marito
Fibula, Purpureos gemmâ ſuſpendit amictus.

Ex recentioribus noſtri æui poëtis non ignobilis Aelius Iulius Crotta de Apolline ait:

Phœbe pater latè Tyrio ſpectabilis oſtro.

In Tyro Herculi, ſacerdos, referente Alexandro ab[e] Alexandro, cum inſula & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vſum magni admodum feciſſe non eſt à ratione aut veritate alienum. Tradit enim[f] S. Iſidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuiſſe contextum, ex quibus præterea tabernacula dei confecta fuiſſe ex diuino præcepto ſacra pagina teſtatur, non ſine altò myſterio, vt ſuo pòſt loco patebit. Inuenio item Purpura & aureo monili vtendi poteſtatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuiſſe Ionathani duci & Pontifici Iudæorum, qui ſummi ſacerdotis apud eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum ac cæterorum procerum pręcipuum ac peculiare ornamentum. Togam eorum regiam ac pictam dictam fuiſſe[g] Lazius autumat, quanquam & Romanis Coſſ. poſtmodum, vt modò patebit, ex vſu fuerit. Erat autem eodem ſcribente non modò Purpurea, ſed aureis etiam floſculis exornata. Quantum verò decoris atque ceu authoritatis regibus adderet tam pretioſum ornamentum, vel quilibet penes ſe iudicare poteſt. Plutarchus in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At verò magni illi reges, & à Ioue, vt Homerus ait, prognati, Purpuris, ſceptris, ſtipatoribus, deorumque oraculis ſeipſos extollentes, vbi maieſtate ſua tanquam præſtantioris ipſi naturæ vulgus ſibi ſubiecerunt & cætera. Audi quæſo quod nobis facundiſſimus ac Diuus inquit Ambroſius: Quid etiam Purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur, quod in regibus adoratur. Qua mobrem taxatur à multis Euripides, quòd in ve-

Vt purpuram amarent veteres.
[a] Lib. 16. Geog.
Tyrij cur diuites facti.
Qui Purpura vſi.
Veſtes Purpureæ Dijs oblatæ.
[b] Lib. 10. Syluar.
Tẽpla Deorum Purpureis veſtib⁹ ornata.
[c] li. 1. Sylu.
[d] Lib. 2. de rapt. Proſer.
[e] Lib. 2. c. 8.
Sacerdotes Iudæorum Purpura vſi.
[f] li. 19. c. 21
Toga regia Iudæorum.
[g] Lib. 8 c. 8.
Toga picta quæ.
Regum ornamentum Purpura.
Euripides taxatus.

A in vestibus laceris introduxerit reges & principes, & è contrario laudatur Sophocles, qui in aureis & Purpureis. Veteres quoque poëtæ, eosque secuti recentiores omnes amictus pretiosissimos, nominaturi, eos Purpureos semper faciunt, vt pluribus subinde locis patebit, nunc de regibus ipsis prosequamur. [h] Ouidius.

——— Medio rex ipse resedit
Agmine Purpureus, sceptroq; insignis eburno.

[h] *Lib.3. Metam.*

Medea apud eundem de Iasone:

Rideat & Tyrio iaceat sublimis in ostro.

[i] Eleganter etiam Horatius dicebat:

Regali conspectus in auro, nuper & ostro.

[i] *In arte poët.*

Cæterùm ne in vna tantùm regione Reges Purpurâ resplenduisse quispiã credat, de nonnullis diuersis aliquid quoq; dicendum esse videtur. [k] Strabo author est apud Nabatæos Purpuratos incedere reges. Persæ autem in primis Purpura induebantur. Testatur [l] Herodotus regem Aethiopum, cùm conspexisset à rege Persarum missam sibi vestem Purpuream, & ab Ichthyophagis didicisset tincturę rationem, dixisse, δολερὰς μὲν ἀνθρώπους εἶναι; δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm homines esse subdolos, sed & vestes

[k] *Lib.16. Geogr.*

Persæ Purpurati incedebant.

[l] *Lib.4.*

B eorum esse dolosas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Purpura & vnguento ait dixisse, dolosas formas, dolosas vestes esse [m] Persarum. Et in Symposiacis eiusdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potiùs & Purpuram auersamur ob luxum ijs adhęrentem, tanquam dolosas vestes, dolosos colores, vt barbarus ille dicebat. Idem rursus author in oratione de fortuna Alexandri Persarum Purpurę meminisse videtur, dum ait: Noli meę virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus est Darius, quem ex seruo & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus, cui Purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. [n] Herodotus, [o] Valerius & [p] Strabo clarissimi scriptores, quàm grata Persarum regibus fuerit Purpura, non obscurè innuunt, asserentes Purpuram imperium peperisse Sylosonti apud Darium, qui olim curiosa contemplatione viderat Sylosontem amiculo Purpureo indutum, eiusque pulchritudine captus id mercari voluerat: Sed Syloson, Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo, sed tibi dono do, si modò tuum perpetuò esse debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Sylosontem remuneratione regia remuneratus est: namq; pro veste illi retribuit imperium Sami insulæ fortunatæ & optimæ. Legitur prætereà epigramma Phi-

[m] *Li.3.q.1.*

[n] *In Thalia*

[o] *Lib.4.*

[p] *Lib. 14. Geog.*

Syloson rex Sami quomodo factus.

C lippi, in quo Leonides Lacædemonius Xerxi Persarum regi insultat, quòd eius corpus inter cętera cadauera inuentum ob singularem virtutem Purpura contegendum curasset, respuens ipsius honorem, proditori magis, quàm Lacædæmonio, id est, viro forti conuenientem. Charon apud Lucianum cùm à Mercurio quęsisset, qui apud mortales ille esset, cui pallam Purpuream fibula nectebat, quemq; corona adornabat, intellexisset q; Polycratem Samiorum tyrannum esse, affirmat se huiusmodi hominum quęcunq; nudum in suo nauigio agnouerit, maximè derisurum, quando, inquit, neq; Purpuram, neq; regium capitis tegmen, deniq; neq; solium secum adferant aureum. [q] Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat:

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora, soloq; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet, nec sceptra mouent Priameïa tantum

[q] *Lib. 7. Aeneid.*

Et [r] pòst rursus:

Orbis picta croco, & fulgenti murice vestis

[r] *Lib. 9.*

D Idem [s] poëta de domo regia Didonis

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, medijsq; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ vestes, ostroq; superbo

[s] *Lib.1.*

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte,

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant; ostroq; insignis & auro
Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit,
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream subnectit fibula vestem,

Didonis habitus.

Aeneæ. Aenæas etiam apud eundem victoribus præmia proponit, quæ ſunt: *Armaq; & oſtro* E

Perfuſa veſtes, argenti, auriq; talenta.

Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem

Aeneam fundantem arces ac tecta nouantem
Conſpicit, atq; illi ſtellatus iaſpide fulua
Enſis erat, Tyrioq; ardebat murice læna
Demiſſa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreuerat auro.

*L.4.dec.3. [t] Liuius verò ſcribit Hieronem, filiumq; eius Gelonem, Siciliæ reges nec Purpuræ veſtis habitu, nec alio vllo inſigni differentes à cæteris ciuibus proceſſiſſe, contrà Hieronymum Purpura ac diademate, & ſatellitibus armatis quadrigiſq; etiam alborum equorum interdum vſum eſſe. Dionyſius verò eiuſdem inſulæ tyrannus non modò ipſe Purpuram induebat, ſed referente † Diogene Laertio, iuſſit aliquando in conuiuio, vt ſinguli in veſte Purpurea ſaltarent. Id cùm Plato renueret, dicens,

Dionyſius Purpurat*. †*In Ariſtippi vita.*

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολήν,
Ἄῤῥην πεφυκὼς, καὶ γένους ἐξ ἄῤῥενος, hoc eſt. F

Effæminata veſte non poſſum tegi
Cum ſim vir, & virili natus ſtemmate.

ſumpta ea Ariſtippus ſe induit, & cùm ſaltare inciperet, propriè prompteq; dixit

—— Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Οὖς ὁ σώφρων ἢ διαφθαρήσεται, hoc eſt,

—— *Neq; in ſacris Liberi*
Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

*L.7.dec.3. Philippus Purpuram reſpuit. [u] Philippus quoq; rex teſtante Liuio Purpuram quandoq; reſpuit: hoc enim de eo ſcripſit: Philippus ludorum quoq;, qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunq; de Romanis tamen victoriæ partę famā auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati feſti dies, eò magis etiã, quòd populariter dempto capitis inſigni, Purpura atq; alio regio habitu æquauerat ſe cæ„ teris in ſpeciem. Prçterea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fra„ tre ait: Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram „ depoſuit, pullaq; ſumpta veſte, & clauſa regia, fratrem luxit. Phœnici regi, vt Suidas „ teſtatur, Purpura ab Hercule Tyrio, cùm hanc tincturam, canis ſui maxillis cruentatis reperiſſet, oblata eſt, is verò rex primus Purpuram geſſit. Cleitus Alexandri familiaris cognomine Candidus, quoties adeuntibus reſpondere vellet, amictus veſte Purpurea & obambulans cum ijs qui compellauerant, ſermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Aſia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos ſumptus deſcribens, ait primos clauarios Perſas quingentos circa tabernaculum ſuum fori aſtitiſſe Purpureis atq; melinis (colore mali Cydonij) veſtibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus eum veſtitum indulſerat. Scripſiſſe tum Alexandrum ad Ioniæ ciuitates & primùm Chios, ſibi Purpuram vt mitterent: velle namq; ſe familiares omnes Purpurea ſtola veſtire. Sed de regibus hæc citaſſe ſufficiat. Rectè quidem regalis inde Purpura dicta eſt. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, eum Sardorum maſtruca mutauit? Maſtruca veſtis erat Sardorum è pellibus. Et [x] Claudianus regiam eam nominauit, canens.

Phœnix primo Purpuram geſſit. G

Tributum ex Purpura Regalis cur dicta Purpura. [x] *Lib.8.*

—— *Cum regia circi*
Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipſos verò reges Purpureos. H

Sub tua Purpurei venient veſtigia reges.

Reges Purpurei cur dicti. Purpuram petere q.d.

Hinc quoq; Purpuram petere pro ad regni gubernacula aſpirare Latini dicunt, itemq; Grçci. Plutarchus libro de fraterno amore: Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni cùm non didiciſſent ſecundo à fratribus eſſe loco, ſed Purpuras ac diademata appeterent, ſeipſos inuicem, ipſamq; adeo Grçciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius.

Non illum populi faſces, non Purpura regum.

Et alibi —— *Nec Purpura regem*
Picta mouet.

Chriſtus Purpurea veſte indutus & cur.

Quamobrem veſte etiam Purpurea in hunc modum creator ac redemptor humani generis, velut ſcenica larua regem fictitiũ agens ac ridiculũ à nefarijs illis Iudæis illudebatur, cũ alioqui Purpura illa grandi nõ vacaret myſterio, de quo pòſt agemus: ſicut & ruber pileus & purpura, in Concilio vniuerſali decimotertio Lugdonenſi conceſſa ſunt S. R. E.

Cardi-

A Cardinalibus, vt admonerentur se semper paratos esse debere, pro Christiana religione sanguinem, qui per Purpuram Christi designatur, effundere. Amictus istius Cardinalium, Illustrissimi Hyppoliti Estensis exemplo meminit[y] Ariostus:

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capel la Sacra chioma
E' il liberal, magnanimo, sublime,
Gran Cardinal de la Chiesa di Roma
Hippolito, ch'à prose, à versi, à rime
Darà materia eterna in ogni idioma.

Cardinales cur Purpuram gestent.

[y] Cant. 3. st. 14.

Iam verò Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam vestem (φοινικίδα, φοινικὶς autem vestis erat virilis purpurea, vnde † & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento, (quæ vestis Imperatorum erat) Purpureo dixit teste Bayfio.) indutos venire oportuisse tradit[z] Aelianus, vt & color aliquam grauitatem præ se ferret, & si in eam sanguis è vulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret. Simile planè est quod de Laconibus narrat Eusthathius, sed tamen vestes in bello Purpureas gestasse prodidit, vt notæ sanguinis vulneratorum, B coloris cognatione tegerentur, & minus alij terrerentur. Verba Eustathij[a] hæc sunt. χρηςὰ εἶναι ἐν πολέμῳ φοινικόενθα φορήματα, ἔφαιν καὶ ἐν Ιλιάδι κατὰ ἔθος Λακωνικὸν, ὡς ἐν μάχαις ὑποκλέπτοιτο ἡ τοῦ αἵματος ῥῆσις διὰ τῆς ὁμοχρόου ἐνδύσεως. Vt modò ad Romanos accedamus, hos ferè vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuisse luce clarius est, quanquam alij Tullum Hostilium, qui post Numam Pompilium vixit regnauitq;, primùm Purpura vsum esse velint, alij Numam Pompilium allata Regis Hetruscorum veste, alij ipsum Romulum qui primus regnauit: verùm ego aliâ Romulum, aliâ Numam, Tullum aliâ vsum fuisse suspicor. Plinius, Purpuræ vsum Romæ (inquit) semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullū Hostilium è regibus primùm vsum Hetruscis deuictis satis constat. Trabea autem, (de qua mox plura) propriè regum erat, eaque postmodum alios vsos fuisse suspicandum est: quare cecinit Virgilius:

φοινικὶς Vestis quæ.

† In Crasso.

[z] Li. 6. Var. c. 6.

Vestes Purpureæ cur in bello.

[a] Odyss.

Romani reges qui primùm Purpura vsi.

Trabea.

Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, lauaq; ancile gerebat.

Ausonius[b] verò illustris admodum poëta ac vir consularis id declarat dilucidè, dū canit:

C

Paulinum, Ausoniumq; viros, quos sacra Quirini
Purpura, & auratus trabeâ velauit amictus.

[b] Epist. 23. ad Paul.

Qui verò trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innotescit, apud quem de Romulo legimus.

Trabeati qui.

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cum rudibus populis annua iura daret.

Placuit postea & consulibus Romanis (de quibus pòst) atque Imperatoribus Purpura, atq; vt à primo auspicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæsar cum Purpura veste processit: Et rursus de eodem: paulò ante interitū Cæsaris, cùm immolaret illo die quo primùm in cella aurea sedit, & cum Purpura veste processit, in extis bouis non fuit cor. Dion Cassius[c] Octauium Augustum testatur peculiares sibi habuisse purpuram, palmatas pictasq; vestes, ideoq; cæteris interdixisse earum vsum. Legitur idem Imperator, ipse quod emerit in officinis Purpuram, vt si quæ præstantior esset alia, sibi cederet in vsum. Caligula referente Suetonio Ptolomæum & accersitū è regno & exceptum honorificè non alia de causa repentè percussisse, quàm quòd edente se munus, ingressum spectacula conuertisse ho-D minum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertisset. Nero verò, vt idem Suetonius testatur, piscatus est rete aureo, Purpura coccoq; funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris vel amphitheatris superinduci solent, arcendo æstui & soli, Purpurea suspēdisse, stellis aureis variè interstincta. Eius verba sunt. Τὰ γοῦν παραπετάσματα τὰ διὰ τοῦ ἀέρος διατιθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκει, ἁλουργὰ ἦν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνεςίκτο, ἀςέρες δὲ χρυσοῖ πέριξ ἐπέλαμπον, id est, Vela etiam quæ per aërem expansa ad arcendum solem, Purpurea erant: inque ijs medijs Nero acu pictus, currum agitans (videlicet instar Phœbi, vt ait doctissimus Lipsius) circum verò vndiq; aureæ stellæ. M. Antonius apud Actium, vt scribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro insigni dedit. Idem fecisse ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, nescio an de eodem Nerone, vidimus, inquit, iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio sesquilibris confecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. Huc quoque spectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clo-

[c] Lib. 49.

Augustus ipse Purpuram emit.

Caligula cur Ptolomæum percusserit.

Neronis piscatio.

Vela Purpurea.

dij Albini ſcribit: Sanè vt tibi inſigne aliquod imperatoriæ maieſtatis accedat, habebis E vtendi coccinei pallij facultatem, me præſente & ad me & cum mecum fueris, habiturus & Purpuram, ſed ſine auro.[d] Athalaricus rex Iuſtiniano Imperatori apud Caſſiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vſos fuiſſe) maiorum Purpuratus tantùm ordo clarificat, non ſic regia ſella ſublimat, quantum longè lateq; potens gratia veſtra nobilitat. Et rurſus ad Hildericum regem Vandalorum. Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati veſtræ fuiſſet adiectum, ſi inter has diuorum (Haſidirigorum) ſtirpem retinuiſſetis Amali ſanguinis Purpuram dignitatem. Adeo vt equidem luce ſit clarius omnibus Imperatoribus ac regibus Purpuram placuiſſe, Claudianus de Honorio Auguſto quartum conſule:

[d] Lib. 8. Variar.

Omnibus acceptis vltro te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro.

Herodianus de Commodo: ſimul, inquit, Purpureas ſibi auro intextas veſtes circundaret, non ſine omnium irriſione. Quippe eodem ſchemate & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Sic & apud † Theodoritum legimus D. Ambroſium, cùm iuſſiſſet vt Theodoſius Imperator cum reliquis laicis conſiſteret, quia ad loca interiora ſolis Sa- F cerdotibus aditus pateret, dixiſſe, Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Fuit ſanè Romæ Purpuræ vſus iam inde ab initio vrbis conditæ vt diximus, diſtinguebatq;, vt ait Plinius ab equite curiam, id eſt, inſigne erat Romani magiſtratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) faſces ſecureſq; Romanæ viam faciunt; (conſulatus autem inſignia erant duodecim faſces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis ſella) idemq; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam: Dijs aduocatur placandis, (conſules enim non niſi Purpurati ſacrificabant) omnemq; veſtem illuminat: in triumphali miſcetur auro. Quapropter excuſata & Purpuræ ſit inſania. Hæc Plinius, quibus ſane mirum in modum Purpuræ dignitatem extollit, adeo vt mirum ſit Purpuræ vſum tam rarum vel penitus nobis potius ignotum eſſe, cùm alioqui tota poſteritas luxurioſa admodum fuerit. Hinc paſſim Purpura pro ipſomet magiſtratu accipitur, vt apud Ouidium de Piſone.

† L. 5 Hiſt. Eccle. c. 17.

Purpura vſus & dignitas apud Romanos.

Conſules Romani Purpurati ſacrificabant.

Cùm tua biſſenos numeraret Purpura faſces

Sic & Iuuenalis ait —— *Sed quinq; tabernæ.*

Quadringenta parant, quid confert Purpura maius G
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Coruinus oues.

Elegantur ac clarè Claudianus de tertio Honorij conſulatu canebat:

Diues Idaſpeis augeſcat Purpura gemmis
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.

Aequè dilucide Lucanus in panegyrico Calphurnij Piſonis.

Quis dignè refert, qualis tibi luce ſub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu
Cum tua biſſenos numeraret Purpura faſces,
Cæſareum grato cecinisti pectore numen?

Necnon & Martialis.

Te primum pia turba rogent, te voce ſalutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos

Et rurſus de conſulatu Syllij: H

Rerum prima ſalus & vna, Cæſar
Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet
Felix Purpura, tertiuſq; conſul.

Plinius† de gallo gallinaceo: Vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura.† Ouidius de nono conſule.

Iamq; noui præeunt faſces, noua Purpura fulget.

Quin & ipſum magiſtratum ſiue Senatum purpureum vocari legimus. † Statius

Cantu Purpureum trahes ſenatum.

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirū vel allato triſti aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuſpiam affinis, quo tempore pullâ ſeſe induebant: quare† Plutarchus ait: Fertur eo die Craſſum non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) ſed atro paludamēto ad milites proceſſiſſe. Lucanus de toto magiſtratu præuidēre calamitates belli ciuilis

† Li. 1 Faſt.
Senatus Purpureus dictus.
† Li. 2. Syl.
† In Craſſo.
† Lib. 2.

A *Ergò vbi concipiunt, quantis sit cladibus vrbi*
Constatura fides superûm, ferale per vrbem
Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est Purpura fasces.

Erat autem Purpura, inquit [k] Lazius, apud Romanos per omnes vestes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura paludamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alij multa scribunt. cęterùm Purpuram fuisse per omnes eas vestes (quod nos quærimus) etiam confirmat astruitq; doctissimus Aldus Manutius his verbis: Restat color: quem fuisse Purpureum non modò in latis clauis, verùm in reliquis etiam tunicis, veterum testimonijs probabo. nam si tunicæ expertes lati claui Purpureæ sunt: cur latos clauos, id est, nobilissimum tunicæ genus Purpurâ priuemus? tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuisse, apertè docet [l] Quintilianus his verbis: Vt Purpurę rectè descendant, leuis cura est: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modò in ordine Senatorio, verùm in plebeijs quoq; hominibus videtur agnoscere, cùm ait B de L. Pisone in oratione pro Sextio: Vestitus asperè, nostra hac Purpura plebeia ac pænè fusca. Nostra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia verò, quia Purpurea Pisonis tunica fili crassitudine plebeiæ Purpuræ similior, quàm senatoriæ, videretur. deinde subiunxit de colore, Ac pœnè fusca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verùm de tunica lati claui Purpurea, vt omittantur dubię fortassis fidei testimonia, satis aperta fit significatio in hoc Ouidij versu.

Induiturq; humeris cum lato Purpura clauo.

Plinius [m] autem, cùm dixit: Purpura distinguit equitem à curia: non significauit in Senatoria tunica Purpuram fuisse, in equestri non fuisse: iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuisse, sed de lato clauo Purpureo locutus est, qui Senatorem ab equite Purpureum quidem clauum, angustum tamen gestante, distingueret. Id explanat idem [n] Plinius: Annuli distinxere alterum ordinem a plebe, sicut tunica ab annulis Senatum tantum: quanquam & hoc serò: vulgoq; Purpura latiore tunicæ vsos inuenimus etiam præcones. Quis non videt latum clauum significari? nam, si solus Purpuræ color Senatũ ab equitibus distinxisset, non dixisset, Purpura latiore tunicę, sed Purpurea tunica. Appellabatur autem tunica lati claui, ab ipsis clauis Purpureis qui tunicæ inserebantur, vt ex C Festo patet, quanquam cum palmata confundat, vt dictum est. Quibus clauis Purpureis vt opinatur Bayfius mappæ quoq; ad limbum, variari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inserebantur eiusmodi claui Purpurei ad eam ferè partem qua pectus tegebatur, Horatius. *Et latum dimittit pectore clauum.* non quòd reuera essent claui, sed quòd viderentur clauorum Purpurea capita supereminentia in tunicæ superficie. Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres slatum dicebant pro latum & slitem pro litem. †Iuuenalis.

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo.

Prætexta verò toga dicta est à prætexendo, quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat: hoc est, quia Purpuram in ora habebat; vnde etiam Græci περιπόρφυρον vocant, id est, circumquaq; Purpuram habentem. Hac vtebantur pueri vsq; ad annum decimum septimum qui annus tyrocinij dicebatur. Cuius moris causas plures [o] Macrobius indicat. Hanc intellexit [p] Iuuenalis, cùm ait ——— *Vestem*

Purpuream teneris quoq; Mecænatibus aptam.

D Et antè dixerat.

Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro

Statius quoq; meminit de Aty iuuene loquens:

Nunc pedes ense vago; prensis nunc celsus habenis
Ceu spectetur, agit; triplici velauerat ostro
Surgentes etiamnum humeros & læuia mater
Pectora: tunc auro phaleras, auroq; sagittas
Cingulaq; & manicas, ne coniuge vilior iret
Presserat, & mixtum cono crispauerat aurum.

Quantum verò ad pueros pertinet, præcipuum prætextæ significatum fuit, vt pudorem indicaret, quem scilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, sibi proponere deberet; eiusq; rei indicium esse Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis factisq; omnibus amandam. Inuenio interim prætextam togam non tantum puerorum fuisse

quin

[k] *Lib. 8. c. 8*
Purpura Romanis per omnes vestes.
[l] *Lib. 11.*
[m] *L. 9. c. 36.*
Plinius explicatus.
[n] *Lib. 33. cap. 1.*
Tunica lati claui vnde dicta.
Toga prætexta quæ.
Stlataria Purpura.
Annus tyrocinij quis.
† *Sat. 7.*
[o] *Lib. 1. Sat. cap. 6.*
[p] *Sat. 12.*
[q] *Sat. 11.*
Pueri cur prætexta vterentur: prętexta toga etiã magistratus.

quin & magiſtratus. [r] Liuius in oratione L. Valerij: Purpura (inquit) viri vtemur prætextati in magiſtratibus, in Sacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura toga vtentur. Plutarchus in quæſtionibus Romanis. Purpura prætextam veſtem tribunus plebis non geſtat alijs magiſtratibus gerentibus: an quia magiſtratus omnino non eſt: nam neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali ſedens reſponſa dat. Huc ſpectare videtur illud Silij Italici:

[r] lib. 4. dec. 4.

Biſſenos hæc prima dedit præcedere faſces
Et iunxit totidem tacito ſermone ſecures,
Hæc alias eboris decorauit honore ſecures
Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Alluſiſſe quoq; apparet ad prætextam Epigrammatarium hoc verſu:

Diuiſit noſtras Purpura veſtra togas.

Inuenio etiam prætextam qua Romanus magiſtratus vtebatur, à nonnullis Purpuream quandam faſciam valdè latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in anguſtum contraheretur, atq; ita ſupra alia veſtimenta nunc ab humeris, nunc à pectore in faſciæ modum circumduceretur, nunc eius capita vtrinq; ab humeris in pectus dimitterentur, cuius generis amicula Romæ plerisq; antiquorum ſtatuis inducta conſpicias. Togã palmatã à palmis pictis appellari exiſtimat idẽ Manutius, cuius tamen non multa apud ſcriptores veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec aſſentitur Aldus qui Feſtum ſecuti, ſi modo Feſtus ita ſcripſit, tunicam palmatam à latitudine clauorum dictam & eandem eſſe cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim ſimile (inquit) habet clauus cum palma? Quare tunicam palmatam fuiſſe credit, quam triumphantes, toga picta ſuperimpoſita, tanquam inſigne victoriæ præſtarent. propterea Liuius eam ſimul cum toga picta nominat in decimo. Quos, inquit, vos ſellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco ſatis patet non ſignificari latum clauum: non enim poſt togam prætextam nominaretur: cùm toga prætexta ſit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, ſed tantùm qui magiſtratum gererent, vtebantur. Toga picta, veſtis Hetruſca fuit, Purpurei coloris, auro diſtincta, à triumphantibus geſtari ſolita, quam vt ait Florus, ſubactis duodecim Thuſciæ populis, Tarquinius Priſcus Romam tranſtulit, id quod etiam Dionyſius confirmat. Macrobius & Plinius id non Priſco, ſed Tullo Hoſtilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt Dionyſius oſtendit. Picta vocatur, quòd in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea ſpecies ad picturæ ſimilitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, quia hæc erat pura, & omnibus ſenatoribus communis, quanquam magiſtratũ non gererent: à toga prætexta verò, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cùm Purpurea limbum non haberet. Trabearum genera tria fuiſſe Suetonius in libro de veſtimentis authore Seruio oſtendit; vnum è ſola Purpura, dijs conſecratum, alterum è Purpura non ſine albo, quo reges vſi fuerint, tertium augurale è Purpura & cocco. Primum itaq; illud forte fuerit, quod nos ſuperius Dijs & conſecratum & gratum fuiſſe diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vſu. Non enim reges tantùm, verùm etiam pulſis regibus conſules, item equites, cùm trabeati idibus Quinctilibus tranſueherentur, eas vſurparunt. Et conſulum quidem trabea, vt videtur Aldo Manutio, poſt reges fuiſse militaris habitus, quo conſules in bello vſi fuerunt: ad cuius opinionis corroborationem citat illud Liuij: [s] Conſul, cùm Corcyræ hybernaſſet, vêre primo incontinente trabeatus ad hoſtem ducere pergit; eandemq; ob cauſſam etiam equeſtres turmas bellicam ſpeciem repræſentantes, idibus Quinctilibus trabea veſtitos tranſuectos eſse aſſerit. Meminit huius trabeæ conſularis Auſonius in gratiarum actione, pro conſulatu, his verbis: In procinctu & tum maximè dimicaturus, palmatæ veſtis meæ ornamenta diſponi feliciter & bono omine: namq; iſte habitus, vt in pace conſulis eſt, ſic in victoria triumphantis. Parum eſt ſi qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi iubes. Hæc ille, ex quibus illud primùm conſtat, triumphalem Romanis trabeam fuiſse, quòd alibi non facilè inuenias: triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde conſularem: quod reipub. temporibus inuſitatum fuit: prætexta enim tunc & conſules & reliqui magiſtratus vtebantur: poſtremò trabeam & palmatam veſtem, & togam pictam eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam dicit, quod nec Suetonius, vbi de tribus trabearum generibus agit, nec quiſquam alius veterũ ſcriptorũ veteris & liberæ reipub. meminit. Vnde apparet Gratiano imperante & trabeatos conſules fuiſſe, qui prætextati antea fuerant, & trabeã fuiſse pictam contra veterum conſuetudinem. De tertio trabearũ

Purpurea faſcia.

Toga palmata.

Toga picta.

Cur picta dicatur.

Trabearũ genera.

[s] Lib. 32.

Triũphant in toga picta.

genere

A genere loquitur [t] Dionysius, vbi de Saliorum vestitu vel trabeis scribens, eas περιπορφύρας vocat, id est, Purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto. Erat præterea Purpura patritia, cuius meminit Eusebius [u] his verbis: nam insignis Purpura patritia Constantinus ibat paterna domo, patrem quasi reuixisse cunctis in se monstraturus. Militaris Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit [x] Iulius Cæsar, dum scribit: Cæsar tum quidem honores minimè proponere velle ait, cùm plures tribuisset legionibus coronas, alias turmarum ducibus, tribunisq; Purpuream vestem. Et post Cæsarem Virgilius, qui scribit Aeneam Cloantho, quòd præ cæteris rem bene gessisset, Purpuream chlamydem donasse:

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Meliboea cucurrit.

Vuolfgangus [y] Lazius arbitratur ab huiusmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in comitatu principis aut regis erant, dictos esse Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab alio vestimenti genere nominabantur prætextati. [z] Liuius: Sopatrum ex Purpuratis & propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum & pecunia nuper missum in Africa esse. B Præsidialis Purpura eodem Lazio scribente magistratuum erat & prouinciæ præfectorum, qua fortasse Pilatum induisse Christum Saluatorem nostrum credendum iudicat. Meminit illius togæ Spartianus in historia Septimij Seueri. Habuit etiam aliud omẽ imperij, cùm rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus venisset, qui togatus venire debebat, togam præsidiariam ipsius imperatoris cepit. Hanc intellexisse videtur Sidonius Apollinaris.

Huic Socer Antemius præfectus, consul & idem
Iudicijs populos atq; annum nomine rexit
Purpureos fortuna viros cum murice semper
Prosequitur solum: hic tantum mutatur in illis
Vt regnet qui consul erat.

Lacernas in vsu vulgi pullas fuisse constat. Lipsius [a] excipit delicatos, qui, inquit, amethystini coloris sumebant aut coccinei, non tamen sine nota hominũ seueriorum. Martialis.

Amator ille tristium lacernarum
Et bæticatus atq; leucophæatus
C *Qui coccinatos non putat viros esse*
Amethystinasq; mulierum vocat vestes:
Natiua laudet, habeat & licet semper
Fuscos colores, Galbanos habet mores.

Seneca epist. 115. Quod vides istos sequi; qui aut vellunt barbam aut interuellunt, qui labra pressiùs tondunt aut abradunt, qui lacernas coloris improbi sumunt, qui per lucentem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis transilire liceat. Lacernæ coloris improbi, Purpureæ sunt, quoniam insolens ille color adhuc Senecæ temporibus. Simile in pænulis, quæ vulgò item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautiorum. Dio [b] Cassius de Tyberio: Cumq; Purpurea toga pleriq; vterentur, quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipse reprehendit aut mulctauit; sed cùm fortè pluisset in conuentu quodam, pulla pænula se induit, quo facto vti alio genere vestium nemo deinceps est ausus. Et hinc liquet inquit idem Lipsius, quotiens interdictus Tyrius color, non ad togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vsu) sed ad pænulas & lacernas. Phasis libertus, vt citat [c] Martialis, cùm legitimum equitis censum non D haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, & cùm nuper Domitianus iussisset seruare legem Othonis, ne cui liceret sedere in decimoquarto gradu, nisi equestrem censum haberet, hic in theatro iactabundus laudabat legem, quasi ipse esset eques: sed Lectius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iussit eum surgere.

Edictum domini, deiq; nostri
Quo subsellia certiora fiunt
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modò Phasis in theatro
Phasis Purpureis ruber lacernis
Et iactat tumido superbus ore
Tandem commodius licet sedere
Nunc est reddita dignitas equestris
Turba nunc premimur, nec inquinamur.

Hæc

[t] *Lib.* 3.
Purpura patritia.
[u] *Lib.* 1. *de Constant.*
Purpura militaris.
[x] *Lib.* 5. *de bel. ciuili.*
[y] *Lib.* 8. *c.* 8
Satrapæ purpurati prætextatiq; cur dicti.
[z] *Lib.* 10. *dec.* 3.
Præsidialis Purpura.
Lacernæ.
[a] *Lib.* 1. *Elect. c.* 13.
Lacernæ coloris improbi.
[b] *Lib.* 57.
[c] *Lib.* 5.
Equitũ lacerna.

Hæc & talia dum refert ſupinus
Illas purpureas & arrogantes
Iuſſit ſurgere Lectius Lacernas.

Stultè.

Purpura cur plebeia dicta. Leges latæ aduerſus Purpuram.

[a] *Lib.* 49.

Eodem modo lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpurâ, aureis fimbrijs Athenas cùm profectus eſt, interroganti cuidam, cuias eſſet, reſpondiſſe, ſe eſſe diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram à Cicerone alijſque plebeiam vocari, Eò enim proceſſit Purpura, vt ne plebs ab ea ſibi tẽperare vellet, adeo vt ſepè leges aduerſus illam latas eſse legamus. Suetonius: Iulius Cæſar Conchyliatæ veſtis vſum, niſi certis perſonis & ætatibus, perq; certos dies ademit. [d] Dio Caſſius longè aliter: Cæſar edixit ne quiſquam niſi Senator, qui cum magiſtratu eſſet, Purpuram geſtaret, quam iam vulgò ſumi videbat. In codice Iuſtiniani etiam priuatis hominibus vſus Purpuræ interdicitur, in titulo quæ res vendi non poſſit. Nero verò Tyrij & amethyſtini coloris vſum prorſus interdixit teferente Suetonio. Et apud Syracuſanos lege erat cautum, ne Purpura aut auro fœminæ ſe exornarent. Præterea à ſeuerioribus omnibus probro dabatur eadem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cælio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, ſi Purpuræ genus &c. Plutarchus in Catone: ἐπεὶ πορφύραν ἑώρα τὴν κατακόρως ἐρυθρὰν καὶ ὀξεῖαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφόρει τὴν μέλαιναν. Id apparet etiam ex hoc Virgilij, quo ſignificatur parum virilis veſtis:

Vrbis picta croco & ſplendenti murice veſtis.

[e] *Li.* 5. *c.* 18

Purpura plebeia qualis.

Proceres cur Purpura vterentur.

[e] Alexander ab Alexandro ſcribit Purpuram plebeiam fuſcam & obſoletam fuiſſe, non murice aut cocco, ſed herbarum ſuccis infectam. Nos quoque ſupra penè fuſcam fuiſſe ex Cicerone diximus; alij putant fuiſse quidem ex Purpura, ſed cærulea aut obſcura. Cæterùm vt ad nobilium Purpuram reuertamur, cur ea vterentur ij proceres atque vti debeant elegantiſſimè ac disertè admodũ docet Caſſiodorus: Comitis Stephani inſinuatione comperimus, ſacræ veſtis operam, quam voluimus neceſſaria feſtinatione compleri, diſrupto magis labore pendere: cui vſum ſubtrahendo ſolennem abominandam potiùs inferre cognoſceris tarditatem. Credimus enim aliquem proueniſſe neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis terq; ſatiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non auxerint adorandi muricis pretioſiſſimam qualitatem. Quapropter ſi perſcrutator Hydrontini maris intuſa Cõchylia ſolenniter condidiſset apto tempore, aceruus ille Neptunius, generator florentis ſemper Purpuræ, ornator ſolij, aquarum copia reſolutus imbrem aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea regnantem diſcernit, dum conſpicuum facit & præſtat humano generi, ne de aſpectu principis poſsit errari. Mirum eſt, ſubſtantiam illam morte confectam, cruorem de ſe poſt ſpatia tam longi temporis exudare, qui vix ſolet viuis corporibus vulnere ſauciatis effluere. Nam cùm ſex penè menſibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſse grauiſſimæ: ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc cùm infecta ſemel ſubſtantia perſeuerat & neſcit ante ſubtrahi, quàm veſtis poſsit abſumi. Quod ſi Conchyliorum qualitas non mutetur, ſi torcularis illius vna vindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albentes comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſsimam caſtitatem, quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Et paulò pòſt. Verùm talis tantaq; res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impreſsis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod ſubſtantiam noſcitur habere mediocrem. Eoa Tyros eſt Hydron Italica, aulicum profecto veſtiarium, non antiqua cuſtodiens, ſed iugiter nouella tranſmittens. Cùm itaque tanta apud Romanos in dignitate habita ſit Purpura, non mirum eſt, cur non omnes Patritij Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt ſimili ferè quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non ſit, ſed ex nigro panno: Purpura enim niſi magiſtratum gerentibus conceditur, hiſq; inſignioribus. Nuptialibus quoq; & cùm primi honores quos procuratorios vocãt, alicui deferũtur (Sunt verò hi ſacrarum largitionum præfecti) tum conſanguineis & cognatis & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lætitię gratulationiſq; ſignificatum. Iam verò de alijs quibuſdam veſtibus, quas Purpura decorabat, poſtquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quàm breuiſsimè recenſere, ne Purpuræ authoritatem atque honorem deprimere velle videamur. Rauiſius Textor ſcribit Purpuram in imo conſitam habuiſſe genus

Purpuræ inuentio.

Hydrõ Italica.

Veneti patritij quib9 vtantur veſtibus.

Veſtes Purpureæ aliæ.

A nus vestis, quod limbus dicitur, vnde limborarij vestimenti huius textores dicantur. Ab his fortasse non differebant perinesa vocata vestimenta, in quorum etiam extremitatibus, vt Stephanus Aqueus ait, Purpura assuta circumcurrebat. Forteq; etiam limus dicebatur: multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt testatur doctissimus Turnebus,[f] nam limus, inquit, vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus limum cinctum ideo dicit vocatum, quòd Purpuram transuersam habeat: habebat enim in extremo Purpuram limam. Paryphes (παρύφεις) apud [g] Pollucem & Paralurges (παραλούργεις) indumentum appellatur attextam vtrimq; habens Purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur Pachyales. (πηχυαλεῖς.) sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) Purpureæ vocantur paryphi (πάρυφοι) vnde & in latinis literis (inquit [h] Cælius) virgatæ vestes, & apud poëtam sagula virgata quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ subscribit [i] Diodorus: tametsi in eo allusum Seruius putat ad Gallicam linguam qua virgæ diceretur Purpura. Virgilij versus est.

Limb⁹ qd. Perinesa vestiméta.
[f] Li. 11. Ad. cap. 1.
Limus quæ vestis.
Paryphes.
[g] Li. 7. c. 13
[h] Lib. 8. Aeneid.
[i] Lib. 6.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

B Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracusani prohibuerunt, ne mulieres ferrent vestes Purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐχούσας παρυφάς, preterquam meretrices. χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, nominat Hippias apud eundem. Περιήγητος Hesychio est ὁ περιπόρφυρος χίτων: & περινήσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται. Zographus legendum putat quatuor syllabis περίνησα, quoniam ita habeat [k] Pollux: Περίνησα ὑπόκροσσον ἐστὶ περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα: ἡ πορφύρα κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος περιέρχεται, νήσου σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιῤῥοῇ τοῦ χρώματος. hoc est, ita vt ambiens vndiquaque Purpura, vestem reliquam, ceu mare insulam includeret; vt fortè eandem vestem Anaxilas νῆσον id est, insulam vocarit. Viriles vestes à coloribus dictæ sunt teste eodem Polluce, πορφυρὶς, ἁλουργὶς, φοινικίς. Ξυστὶς vestis erat tragica muliebris, & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον à scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis. Polluci verò etiam πορφυροῦν ἱμάτιον, vestis iuniorum in comœdijs est. Candys à Cælio exponitur vestimentum Persicum, Pollux candyn regalem, ἁλιπόρφυρον esse scribit, aliorum verò Purpureum: sed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη κάνδυν ὁλοπόρφυρον: quanquã holoporphyro non πορφυροῦν simpliciter, sed periporphyron

Paryphes.
Περιήγητος
[k] Li. 7. c. 13.
Ξυστὶς vestis quæ.
Candys.

C & diaporphyrõ opponantur. (Holoporphyrum enim dicitur ad differẽtiam periporphyri & diaporphyri, quibus Purpura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu virgis Purpureis, de quibus ex Cælio prædictũ est.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de Purpureis vestimentis dixit: ταύτας εἶδε τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare solent, vt Eupolis: τὰ κάλλη τὰ περίσημα τῇ θεᾷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis à latitudine clauorum dicti, vt suprà dictum est. Ἁλιπόρφυρα, ἁλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πόρφυρας. Hesychius. Polluci verò ἁλουργὶς exponitur vestis virilis à colore dicta, sicut & πορφυρὶς; παραλουργὶς verò muliebris. Hinc apud Hesychium eundem, vbi habet, ἁλουργυρίδες, πορφυρίδες, legendum est ἁλουργίδες. Ἁλουργὶς autem etiam Etymologo, purpura est, ἡ ἀπὸ θαλασσίου κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη. Meminit eiusdem Aristophanes in equitibus his verbis, ἁλουργίδα ἔχων κατάπαστον, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματος: vbi Scholiastes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς & ἔργον deriuat: & substantiuum

κάλλη.
ἁλουργὶς.
παραλουργὶς.
Hesychius correctus.

D fœmininum esse ait: adiectiuum autem masculinum ἁλουργὸς, cuius fœmininum sit ἁλουργάς, neutrum ἁλουργές: quod tamen non probat Zographus: quoniam ἁλουργὸς non aliter moueatur quàm ἀγαθὸς: & ipse etiam genere neutro ἁλουργὸν χρῶμα dixerit. Theopompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας αὐτῶν ἁλουργεῖς, φοροῦντας στολὰς ἀστυπολεῖν. Apud eundem legimus ὑφὴ ἁλουργῆ. Meminit item Plutarchus: Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἁλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἣ τις ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσι, hoc est: licebat Eumeni causias Purpureas & chlamydes dilargiri, quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis Budæus appositissimè vsurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Pontifici, vt quondam Eumeni, causias Purpureas, & chlamydes Coccinas, cæteraque Cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri. Ἁλουργὲς, πορφυροῦν est apud Hesychium: & in scholijs Aristophanis legitur, ἁλουργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ. Ioannes Tzetzes Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἁλουργὲς, id est, vestem Purpuream picturis & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus venditam centum, & viginti talentis,

Causia

de authore dubitat:ſuſpicatur autem apud Plutarchum ſe legiſſe. Ego apud Ariſtotelē in Admirandis legere memini & Athenæum in duodecimo. Ἄλεργα Etymologus πορφυρᾶ interpretatur, Suidas θαλασσοπόρφυρα: Heſychius τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ. Ἀλεργὰς ςόλας apud Atheuæum lego: qui & Hippiæ hęc verba citat: ἄλεργα μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Ἄλλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν. Heſychius. Et rurſus: Ἄλληκα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμύδος ἀλληλοχείρου. Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον, ἢ τὸ πορφυροῦν, apud Varinum: Βεῦθος verò Polluci eſt χιτωνίσκος διαφανής: & σαραγης Μήδων τι φόρημα, πορφυροῦς, μεσόλευκος χιτών. Lego & Εμβρόνιον apud Heſychium, eſſe μικρὸν καὶ ἀπόρφυρον ἱμάτιον τιβερικόν. Vtebantur & Græci equites eo

Allica.

genere veſtis, quam ephaptidem appellat Atheneus in quinto, his verbis: πάντες οἱ προσρημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσους καὶ ζωωτάς: hoc eſt, belluatas

[l] Li.4.c.18

Ephaptis.

ephaptidas.[l] Polluci ephaptis genus eſt veſtis tragicæ: συςρεμμάτιον τὶ φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν: ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, ſericoué Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pugnantium atque venantium. Lenones & ſcortorū matres in tragedijs, ταινίδιον τὶ πορφυροῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσι teſte Polluce. cæterùm ipſa quoq; ſcorta Purpuram vſurparūt: quare apud [m] Plautum quoque legimus de quadam meretrice loquentem:

[m] In Pænulo

Meretricem pudorem gerere magis decet quàm Purpuram
Magiſq; meretricem pudorem quàm aurum gerere condecet:
Pulchrum ornatum turpes mores peius cæno collinunt
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

[n] In Moſtell.

Et [n] alibi rurſus inquit:

Purpura ætas occultanda eſt, aurum turpe mulieri
Pulchra mulier nuda erit, quàm Purpurata pulchrior.

Babylō cur Purpurata meretrix.

Mulierum Purpura.

[o] Li. 6. q. 7.

Nec aliam ob cauſam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata eſt. Hic enim in quadam epiſtola vocat ſe colonum Purpuratæ meretricis. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἀλεργὸν κύκλῳ mulieres quaſdam in comædijs geſtaſſe inuenio apud Pollucem. Næuius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. [o] Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Sympoſiacis, inquiens: exiſtimo autem permultum intereſſe inter ſuperuacaneum cultum & munditiem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, Purpuraq; dum vtuntur, curioſè & impenſiùs quàm par eſt ornatui indulgere videntur. Et rurſus in libro de coniugalibus præceptis. Aegyptiæ mulieres maiorū inſtituto calceis non vtebantur, vt domi meminiſſent tempus exigendum, hodiè domi manſuræ ſint pleræq; ſi aureos calceos & armillas & periſcelides & Purpuram atq; vniones auferas. Author eſt Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clariſſimæ non ad ſuum vſum, ſed ad matronarum ſi quæ aut (vti) poſſent aut vellent, certè ad vendendum grauiſſimum authorem fuiſſe: ita vt Alexandrina Purpura hodieq; dicatur, inquit, quæ

Alexandrina purpura

[p] Lib. 10. Aduerſ 6.

Mortui purpura induti.

vulgo Probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphijs præpoſitus id genus muricis reperiſſet. [p] Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulieres albatas fuiſſe, libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atque hactenus de tam varijs Purpurâ nobilitatis veſtibus: quot verò etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in denominatis. Dicam interim & illud quod ſummoperè etiam Purpuræ magnificentiam ac honorem indicat, quòd nimirum & mortuos eâ induerēt, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram pretioſiſſimam fuiſſe eleganter rubentem conſtat. Eius originem ſic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex qua Purpura magiſtratuum color, de qua Liuius in trigeſimo poſt M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum. Purpura viri vtemur prætextati in magiſtratibus & ſacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura togis vtentur: magiſtratibus in colonijs, in municipijs, togæ prætextæ habendæ ius eſt: nec id vt viui ſolùm habeant tantum inſigne, ſed etiam vt cum eis crementur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veſte ſtragula vti; matrem familias tuam Purpureum amictum habere non ſines, & equus tuus ſpecioſiùs inſtratus erit quàm vxor veſtita? Hucuſq; Blondus. Morem verò mortuos in Purpureo amictu ſepeliendi pòſt ad poſteros deſcendiſſe veriſimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Has dedit inferias tumulis, iuuenumq; duorum
Purpureos merito placauit ſanguine manes.

Equi Purpura decorati.

Equos verò vt ex Blondo diximus, Purpurâ fuiſſe decoratos cùm apud alios, tum apud Romanos vero ipſo verius eſt. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum

Aenea

A Aenea ad venatum proficiscebatur: cuius cùm suprà facta sit mentio, hîc non repetam. Aliàs apud [q] eundem poëtam legitur:

Instratiq; ostro alipedes, pictisq; tapetis.

[q] li. 7. Aen.

Eleganter Claudianus canebat:

Vtque tuis primum sonipes calcaribus arsit,
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exudant sanguine gemmæ,
Ipse labor, puluisq; decet, confusaq; motu
Cæsaries, vestis radiato murice solem
Combibit, ingesto crispatur Purpura vento.

Meminit item Silius Italicus:

—— Stratumq; ostro quem ceperat ipse
Cornipedem.

Scitu quoque dignissimum est, ex sericone an ex lana istiusmodi quas diximus vestes Purpureæ constiterint. Ex vellere factas fuisse demonstrat apud Lucianum Demonax, B hic enim conspecto quopiam ex molliter & delicatè conuestitis, propter Purpuræ latitudinem superbiente, insolentiusq; incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehensaq; veste & commonstrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre solebat & ouis (προβατον) fuit.

Ex serico an è lana Purpurea vestis olim facta.

Iam verò Purpura præterquam in vestibus, in alijs etiam rebus placebat antiquis: in tapedibus in primis: Citat enim Giraldus hoc Iuliani rhetoris versus:

Iam tonsiles tapetes ebrij fuco
Quos Concha Purpuræ imbuens venenauit.

Conchyliata peristomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei peristomatis seruorum in cellis lectos stratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonij luxum, vnde subiungit: quamobrem desine mirari hæc tam celeriter esse consumpta: „ non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, sed & vrbes & regna tan„ ta nequitia deuorare potuisset. Taxat eandem stragulorum luxuriam Plutarchus in libro „ de cupiditate diuitiarum: sicut enim Agatho (inquit) fistulam è conuiuio ad mulieres emisit, sufficere ratus sermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam stragula Purpurea, mensas sumptuosas, & superuacanea omnia, videns diuites ijsdem vti rebus quibus pauperes.

Conchylia ta peristomata.

C Athenæus item scribit Purpurea stragula in foro substrata fuisse in conuiuio Cotyis regis. Purpura & auro stratus erat lactus C. Iulio Cæsare interfecto. Lecti autem etiam Purpureis stragulis cohonestabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo:

Lecti stragulis Purpureis ornati.

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Constringatq; tuos Purpura texta toros.

Item in duodecimo ait:

Circumfusa rosis & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq; toro.

Et rursus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villosa tapetis,
Quid prodest, si te congelat vxor anus?

Meminit præterea [r] Statius, dum canit:

—— Vario strepit icta tumultu
Regia, pars ostro tenues, auroq; sonantes
Emunire toros, altosq; inferre tapetas.

[r] li. 1. Theb.

D Libros, quos vel donabant; vel præstantiores alijs habebant, ijdem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum scribit: Tu verò, „ nunquid animaduertis prorsus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrede„ ris, cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ sunt, at tu barbara voce legis, deformans, & euertens scriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem:

Libri Purpura ornati

De primo dabit, alteroue nido
Rasum pumice, Purpuraq; cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.

Et in secundo librum suum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet
Et cocco rubeat superbus index.

In quinto rursus ad Musas:

Nunquam grandia nec molesta poscit

E

Quæ cedro decorata purpuraq;
Nigris pagina creuit vmbilicis.
Nec porrexeris ista, sed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agasq;
Si noui dominum nouem sororum
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo:

Perfer Atestinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea sed modo suta toga.

Si itaque Purpura totam supellectilem cohonestaret, & tantoperè color ille placeret, non erit quòd miremur [s] Iuuenalem, dum scribit eis qui ambitiosè viuunt, magnos sumptus esse faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit:

[s] Sat. 14.

—— Peregrina ignotaq; nobis
Ad scelus atque nefas quodcunque est Purpura ducit.

Sic quoq; Plutarchus libro de Consolatione ad vxorem exclamat: Quid quæso magis est à ratione alienum, quàm nimium risum & gaudiũ amputare, fletui & ciulatui ex eodem fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento & Purpura nonnullos cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonsuram lugubrem, atratam vestem &c.

F

Purpura inter suppellectilẽ pretiosam.

Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretiosissimam supellectilem reposuit, vbi de victis Cilicum piratis canit hos versus:

Non idem gemitus olim, non vulnus erat par
Damnorum socijs florentibus, & modo victis
Plena domus tunc omnis & ingens stabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Purpureũ ꝓ pulchro.

Spartana chlamys, id est, vestis Purpurea. Hinc quoq; Purpureum à poëtis pro pulchro ac venusto poni ex illius coloris præstantia & pulchritudine non est ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, verque Purpureum, quod verè pulchri dentur flores, quos & ipsos Purpureos nuncupauit, vt

—— Manibus date lilia plenis
Purpureos spargam flores. Item:
Purpureus veluti cùm flos succisus aratro.

G

Lucianus Hippiæ balneum descripturus, sumptuosissima splendidissimaq; eius ornamenta & structuram miris extollens laudibus ait: Ὁ δὲ ἔνδον οἶκος κάλλιστος, φωτός τε πολλοῦ ἀνάμεστος, καὶ ὡς πορφύρα δῆλω ϑισμένος. id est: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce conspicua est ac instar Purpuræ floribus ac venustate renitet. Cur verò Purpura seu color Purpureus tantoperè cæteris coloribus cùm à regibus varijs, tum etiam magistratu toto Romanorum, quin Imperatoribus antepositus fuerit, non video quenquam qui id scripserit. Raritate id factum esse (quod enim rarum est, idem & carũ) non videtur esse affirmandum, cùm satis obuia sint hoc genus Conchylia: nec etiam ob tincturæ artificium, vrbes enim atque adeò integræ regiones hac arte celebrantur: nec denique ob elegantiam suam, quia & aureus color non minus oculos delectat quàm Purpureus. An itaque quia cùm lanæ permixtus est, dirimi non potest? Hoc autem de Purpura testatum reliquit naturæ scientissimus atque antiquissimus Lucretius in sexto de rerum natura libro.

Color Purpureus cur alijs prælatus.

Purpureusq; colos Conchylij iungitur vnà
Corpore cum lanæ, dirimi quia non queat vnquam
Non si Neptuni fluctu renouare operam des
Non mare si totum velit eluere omnibus vndis.

H

Cocci coloris præstantia.

In mensis positæ Purpuræ.

Idem quoque videmus in Cocco, cuius color eadem ratione præfertur in panno: quibus enim nihil ex eo permixtum est, subinde splendorem, colorisq; bonitatem amittunt. Erãt postremò Purpuræ in mensæ luxu, quod inter alios innuit Macrobius, qui scribit, quò die Lentulus flamen Martialis inaugurraretur, hanc cænam fuisse: ante cænã vrticæ, murices, Purpuræ: nec non Porphyrius libro secundo de Abstinentia ab animatis, Ostrea (inquit) omnigena, Purpuras, vrticas &c. deus homini condidit, vt iuris & ferculorum (ζωμῶ καὶ παραδειπνίων) copia nobis suppeteret. Sed hac de re pòst nonnulla alia. Sufficiantq; hæc in Purpuræ laudem, qua sola moti, eam cæteris turbinatis prætulimus.

A

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

PRÆSTANTISSIMVS iste color, cùm non è sola Purpura, sed etiã è Conchylio, murice, Buccinoq; colligeretur, multi viri docti omnia istęc Conchylia vel simul confuderunt, vel saltem non rectè distinxerunt. Sunt qui Conchylium nihil aliud esse quàm ipsam Purpuram arbitrentur: quorum sententiam erroneam esse, sic ex [a] Plinio comprobamus: ait enim: Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater lu„ xuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens: Calculosæ appel„ lantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs & longè optimo Purpuris. Sic manifestè Cõchylia à Purpuris seiunxit. Alijs Conchylium idem est quod Buccinum; quod [b] Plinius, cùm duo tantùm genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus tantoperè expetitum posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum necesse esse videatur: Buccinum esse qui murex κῆρυξ & Conchylium appelletur, cùm etiã constet & murice Tyrio infectas vestes dici & Conchyliatas. Quæ ratio etsi valida nonnullis videatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem [c] Plinij authoritate: qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino præterque „ ius temperaturæ (aliàs ius temperatur) aqua pro inuiso humani potus excremento. Et [d] „ alio in loco: Conchylijs suũ florem coloremq; proprium tribuit: luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales: vnũ in Cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu: & in Purpura Tyria, dibaphaq; Laconica: alium in amethysto, qui in viola, & ipsum Purpureũ, quemq; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multas sæpe spargentia. Tertius est qui propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimoniũ, qui cùm dixisset de Purpura & Buccino, aliquantò pòst de Conchylij operculo seorsum scripsit, & in fine addit: Αὐτὰ δὲ τὸ κογχυλίον καῆν ποιεῖ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κήρυξ: Crematum Conchylium idem efficit quę Purpura & Buccinum. Quare cùm ex his constęt Conchylium diuersum esse à Purpura & Buccino, iam quid Murex sit veteribus videamus. Hermolaus, Muricum nomen, inquit, generalius esse video, quàm Buccini, vtpote quod & Purpuram quoque comprehendat. Massarius collatis aliquot Aristotelis & Plinij locis, Plinium ostendit cerycem modo muricẽ ex eo quòd vertigo Conchæ in acutum maximè tendat, (murex, enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur,) modò Buccinum quia sit alteri Turbinato generi Buccino dicto similis, conuertisse, quem Theodorus, inquit, vocis significationem imitatus, Buccinũ semper interpretatus est. Cæryx enim idem quod præco significat. verùm quæ aporredes vocantur, murices conuertit, vt muricis nomen generalius esse quàm Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui secundum Plinium Latinè murex & Buccinum vocatur, Concha est è Turbinato genere, Purpuris magnitudine inferior, similis Buccino illi Turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantùm rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo Purpureo antiqui vestes inficiebant, quæ muricę & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Massarius. Et rursus enarrans hæc Plinij verba: quæ durioris testæ sunt, vt murices, Purpuræ, saliuario lentore proueniunt. Saliuarium, inquit, lentorem appellat mucosam illam congeriem fauaginem dictã, quam Purpuræ & murices siue Buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro ceryce, hoc est, Buccino comprehendisse. Hæc enim duo genera, Purpura scilicet & Buccinum fauificare solita sunt, ex Aristotele quinto de historia. Nos quoque quid Conchyliũ tùm generatim, tum speciatim significet, antea cùm ostendebamus, statuimus Conchylium à murice & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiã Conchylium aliquando dici, pręsertim cum pro ipso flore siue colore accipitur, quin murice tincta vestis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud disertissimos scriptores nehilum quidem differt. Sed hæc ex priuata cuiusuis Conchæ historia rectiùs patebit: nunc Purpuræ synonyma examinemus. Non modò autem hæc vox animal ipsum significat, sed etiam colorem vel ex eo factum, vel quoq; ei similem. [e] Virgilius. *Violæ sublucet Purpura nigræ*. Plinius. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt Purpura distingueretur Sinnadicus. Et vestimentũ eo colore tinctũ, & magistratũ ita vestitum, vt paullò antè etiam demonstrauimus, vnde etiã Purpurati pro Purpura induti dicũtur & Purpureos reges pro Purpuratis Horatius alijq; appellarũt. Animal ipsum nimirũ Purpura Latinis nominatũ, à Gręcis

B

C

D

Conchyliũ à Purpura quid differat.
[a] Li. 9. c. 35
[b] Li. 9. c. 36
[c] Li. 9. c. 39
[d] Li. 21. c. 8
Murex q. d.
Ceryx q. d.
Saliuarius lentor.
Conchyliũ quid.
Purpura quid.
[e] li. 4. Georg.

f Li.5.Hiſt. cap. 15.

pariter conſimili voce πορφύρα appellatur, ab [f] Ariſtotele πορφύρια μίκρα, Purpuræ paruæ dicuntur. Gillius Græcos hac ætate idem nomen(porphyra) retinuiſſe teſtatur. Apud Latinos penultimam corripit, vti ſimiliter apud Græcos. Oppianus:

Νηρῖται, ςρόμβωντε γένος καὶ πορφύραι ἀυται.

Verbum tamen πορφύρειν produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homerum & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaq; pòſt, vbi de flore agam, enumerabo, quæ ad animal referenda ſint, admodũ pauca, quin nulla reperio: nam quod Plinius [g] ſcribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in doctiſſimis ſuis ſcholijs, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rurſus Maſſarius, Plinium volunt vniuerſo Purpurarum generi, quod ſitus ac loci proprium eſt, oſcitanter tribuiſſe, id quod ex Ariſtotele ſatis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba poſtmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri poſſe arbitratur, vt vulgus Plinij ſæculo eas ſic appellarit (κατ' ἐξοχὼ, quòd illæ maximæ requirerētur, vtpotè & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cùm & pelagium pro colore ſeu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id eſt, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem &c. Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piſcem, cuius ſanguine ſericum in Purpurã tingebatur, Sar appellari. Sed [h] Pauſanias in Eleorum terra vermem naſci ſcribit, quem Serem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipſi Seres (populi) longè alio appellant nomine. Hoc à Seribus accuratè nutriri, cellas illis cùm æſtiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus(habere verò octo, quot & Aranea) ſub arboribus textile opus facere, nimirum ſericum, vt in opere noſtro de Inſectis abundè eſt videre, vnde fortè Seruium memoria lapſum hoc animal cum Purpura implicaſſe ſuſpicandum eſt, & pro Ser Sar exaraſſe. Politianus Purpuram vocauit aliquando Concham Herculeam, quoniam Hercules, vt pòſt dicetur, huiuſce tincturæ inuentor primus eſſe perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione anginæ muricem interpres tranſtulit, Arabicè dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex remediorũ collatione apparet. Serapio vel potiùs eius interpres pro Purpura habet pulpia (alias palpir) vbi de blatta Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur, Braſauolus Purpuram eſſe putat: dentale verò Buccinum. Syluatico verò dentales ſunt oſſa ſatis alba, quæ dentes caninos referunt, quibus tamen (inquit) longiores ſunt, inanes intus & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: ſiccantis, refrigerantis & abſtergentis naturæ. Quidam dentale & antale non forma, vt Braſauolus, nec aliter ſed magnitudine tantummodò diſtinguunt. In Germania, (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, veluti oſſeos, candidos, formæ teretis, ſtriatæ, vna aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, ſed modicè inflexa eſt dentis canini inſtar. Subſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. Conchæ non merentur appellari, cùm neq; biualuium, nec vniualuium generis ſint, neque muricibus aut venereis Conchis ſimili forma. Eſt, & penicillus marinus Rondeletij tubulus quidam teſtaceus, ſed molli & laxa ſubſtantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, aitque eſſe teſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modò longum & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti, (non tranſuerſi, ſed ſecundũ longitudinem:) dentalium Conchulam eſſe marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiuſce Conchulæ inter Conchas venereas mentionẽ faciemus. Poſt marinos æſtus, inquit Braſauolus ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta & qui cruda edunt, ſicut alia maris Conchylia. Antale diuerſis inuolucris circumgyratur: eſt autẽ Buccinum: & accidit quandoq; flante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur. Hæc Braſauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras, Buccina, tubulos, an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum intereſſe cenſeo. Ridet eos, qui barbaram ſectantes medicinam tradunt eſſe lapidum genera. Græcè quidem à Nic. Myrepſo ἄνταλι & τένταλι ſcribitur. Atque hæc de antali. Cuius hîc quinq; icones magntiudine tantùm differentes damus. Bellonius Purpurarum teſtas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoq; nomine omne genus Conchylij ab illis intelligi: vnde nos(Galli) quoque, inquit, detorta ad vaſa appellatione, porcellanica vaſa appellamus, vocemque hanc agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Pate noſtres de porceleine nuncupare ſolent qui ex teſtis maiorum Purpurarum aut muricũ conficiuntur. Sic ille. Sed ex Purpuris globulos factos nedum ego obſeruaui, porcellanas verò Conchas venereas, quę ſub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appellamus,

g Li.9.c.37

Pelagia.

h In Eliacis in fine.

Ser animal.

Concha Herculea.

Alarginan.

Pulpia.

Antale.

Dentale. quid.

Penicillus marinus.

Dentaliũ.

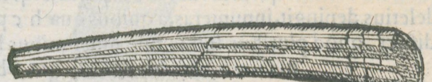
Antale.

Porcellanica vaſa vnde dicta.

A

Dentalium quinque differentiæ.

1



2



3



B

4



5

C



lamus, ex quibus eos fieri certum est. Idem Bellonius Purpuram à Genuensibus Ronceram dici scribit (quòd muricatis aculeis in orbem circumualletur) à Venetorum verò & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ sese quasi cõcludendo tuetur) Ognellas nominari. Eadé synonyma repetit Rondeletius, additq; Purpuram suis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictione à latinorũ murex. Massilienses verò teste Gillio, Purpuras, Murices & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hęc Virgil. verba, *Virgatis lucent sagulis.* Purpuram Gallica lingua Virgas dici scribit. Zoographus Germanicũ Purpurę nomen facit, ein Nagelschnegg, ab vnguis simili operculo, simili nimirum ratione, qua Veneti & Romani Ognellas, nuncupãs; aut circumscribit, ein Stachelsneggen art, idest, Conchæ aculeatæ muricatæuẽ species. Potest, inquit, & Purpersneck dici tanquam genus, cuius species sint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purpersnecken arten. Purple Anglicum nomen est, nescio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

Roncera.

Vngella.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PVRPVRAM Concham esse ex Turbinatorum genere, disertissimè profitetur Aristoteles, cui non vnum earum genus notum fuisse ex hisce eiusdem verbis discimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορύρων γένη πόλλα, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μίκραι, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι, καὶ τραχεῖαι: καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι μέλαν ἔχουσαι: ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μίκρον &c. Quæ sic „ Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur insigni, „ vt quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euri„ pus fert & Caria. Pelagiæ magnæ scabræq; sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed „ nonnullis rubidus pusillum. Nõnullas ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus. „ Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τας ἀκτάς) reperiuntur flore rubro. Rondeletius Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις nascuntur, pelagias rectè interpretatũ fuisse Gazam ait, quia κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν: & qualem hic florem pelagijs tribuit Aristoteles, talem pelagio Plinius, scilicet nigricantem. Addit ibidem Aristoteles in partibus item Aquilonijs Purpuras haberi nigras, & in Austrinis magna ex parte rubras. Ex quo fortè Vitruuius Purpuras quoq; colore distingui tradidit: Septentrionales nigriusculas & subobscuras. Orientales

D

Turbinatã esse.

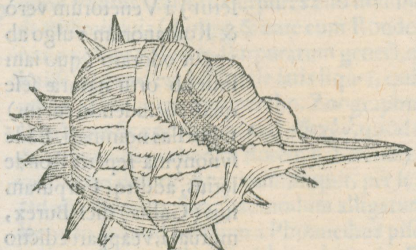
Purpuræ nigræ vbi.

Purpura Rondeletij

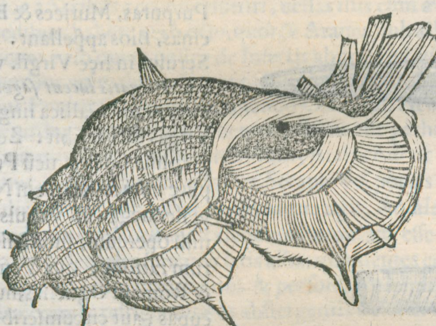
tales & Occidentales liuidas. Meridionales rubras & genuinas. Iſidorus quoq; Occidenti tribuit ſubnigras, dum ſcribit ferruginem eſſe Purpuræ ſubnigræ colorem, quæ fit in Hiſpania, iuxta illud. *Ferrugine clarus Iberâ.* Mihi quidem rubras Purpuras, atq; nigras videre raro licuit, ſed quales Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hic primo loco exhibetur, in hoc potiſſimùm differt, quòd pluribus ſpinis ſiue mucronibus horreat, maximè verò in poſtica parte, vbi Turbinata eſt: extraq; modò candicat, modò flaueſcit; int⁹ modò violacei coloris eſt, modò rubicundi, cùm Rondeletij Purpura vndiquaq;, extrà minus, intus magis candicet. Altera echinata pariter eſt, ſed vt minoribus, ita quoq; rarioribus ſpinis, ac breuioribus prędita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conſpicitur, dorſum verò (ita eam partem qua magis gibba eſt, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim virideſcit. Anterior mucro acutus non eſt, vt in priori, ſed notabili latitudine ſpectabilis, & velut ex quatuor vel quinis mucronibus conſtãs. Intus color ferrugineo, flaueſcente, ac eleganti cæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias ſpecies obſeruaui, quas in gratiam ſtudioſorum & deſcribere & depingere libuit. Quæ itaq; ab illâ prima eſt, eiuſdem planè magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoq; candicante, quandoq; ſubcæruleo, ſpinis etiam longè breuioribus, quin fermè nullis, cùm extuberantiæ hîc potiùs ſint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ ſummoperè ſecũdum quantitatem,

Purpura pluribus mucronibus horrens.

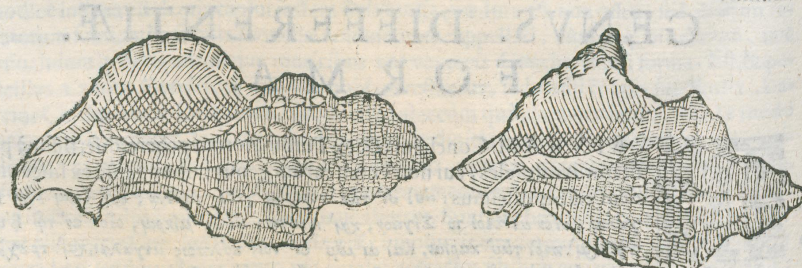
Purpura minus Echinata.



Purpura altera minus mucronata.



Purpurea intus ſubcerulea.



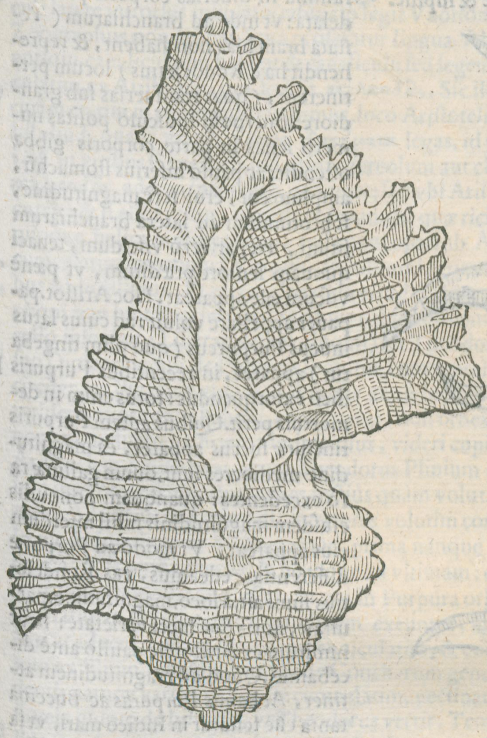
Purpura pelagia.

Purpura marmorea.

vt ex duarum icone adiecta videre licet. Huius quoq; potiùs quàm alterius generis eſſe videtur pulcherrima iſthæc Purpura, pelagia fortè Ariſtotelis, longis vndiq; tuberibus, *vbiq; fermè duplicibus, at minimè acutis, ſed obtuſis plena,* labro latiſſimo, quaſi canaliculato, binæ enim id foueæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, vndiq; candida, prę- terquam *in extremis foraminis oris, quæ purpuraſcunt. Huc referẽda præterea quæ ſub-* inde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida, minor quàm priores omnes, labro ſubtus ſpinoſo, ſeu echinato, cùm alioqui nullæ aliæ ſpinæ in toto corpore dentur. cæterùm in hoc ab omnibus ferè Purpuris differens, quòd vix vllius Turbinis figuram habeat.

ventrem

A Purpura marmorea.

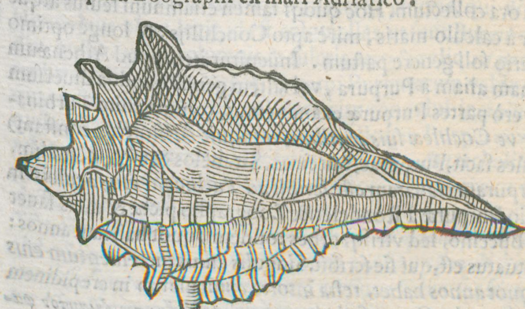


B

C Purpura ventre non turbinato.



D Purpura Zographi ex mari Adriatico.



vētre enim planè est sessili. Quæ hāc ordine sequitur, sæpius à me obseruata, ex cinereo nigricans, à Zoographo primùm depicta fuit, scribente se eam ex Adriatico mari accepisse. Postremę icones Purpuram designant pronè supineq; depictam à Pet. Bellonio, appellatam pentadactylum cùm alioqui sex dactylis instructam depingat. Purpuram suam Rondeletius ita descripsit. Purpura nostra oui est magnitudine: non nego alibi multò maiorem reperiri. Testa rugata, aspera, cinerea, aliquando flauescen te, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta est, Aculeis veluti clauis ordine dispositis munita, pri mis minoribus, medijs longiori bus multò, vnde † Plin. clauatā esse Purpuram dixit, ad turbinem vsq; aculeis in orbem septe nis ferè. Rostro est longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen est rotundum, operculo intectum, quod separatim depingendum curauimus, de quo etiam seorsum dicemus. Ex his perspicuum est quàm alienæ sint à vera Purpura aliorum picturę, quorum hi rostrum tubulatum, illi turbinem omiserunt. Caro interior, qualem in Turbinatis antea ex Aristotele descri psimus: suntq; falsissima, quæ nonnulli de Purpurarum bran chijs (Bellonium notat) & alijs partibus se percepisse blaterant. Hæc ille. Bellonius verò sic habet. Eius Concha Cochleā penitus referret, nisi clauata esset & canalem ad latus, quà lin guam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atq; eodem modo serpit, iisdemque cornibus iter sibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrētem habet, quæ callosæ huic parti adhærescit: cui caro ipsi testæ adiungitur. Est autem ea caro, musculus quidam fortis ac candidus, mediæ testæ alligatus, quo Pur pura tāquam congenito quodam operculo, carni patulę op posito diutissimè extra aquam viuit. marinam enim aquā hau stam asseruat, qua pluribus die bus refouetur ac sustentatur. Caput illi cartilagineum ac du rum. Os in ea parte, qua scopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in stomachum exugens demittit. Percepi autem ex anato me Purpuræ in canaliculo per quem linguam exerit, duo foramina

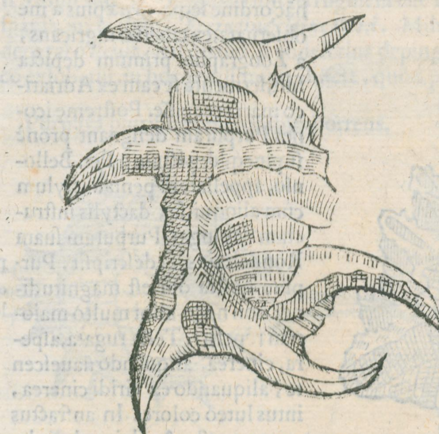
Descriptio ex Rondeletio.

† L.9.c.36.

Contra Bellonium.

Bellonij descriptio.

Purpura pĕtadactylos Bellonij pronè & ſupinè.





ramina in diuerſas corporis primum delata: vt inde ad branchiarum (Teſtata branchias non habent, & reprehendit hæc Rondeletius) locum pertinerent, (quas tranſuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit: ac paulò inferiùs ſtomachũ, amplum cor, erui ferè magnitudine, ſubrotundum ad latera branchiarum ſitum. Hepar verò viſcidum, tenaci quodam lentore præditum, vt pænè viſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtot. papauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ ſuccus apparet, ea magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ rarò excedentes: quanquam nonnullis eiuſdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. *Vt modò ad Purpuræ* differentias redeamus, eas Rondeletius ſumi ait, à loco, magnitudine, paruitate, *floris ſiue ſucci varietate: ſicut* nimirum ex Ariſtotele paullò antè dicebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpuras ac Buccina tanta eſſe teſtatur in Indico mari, vt facilè congium capiant, & apud Ariſtotelem in modò præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, quæ Gaza vertit: nonnullis ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus, Zoographus nõ μναῖαι duabus ſyllabis (quanquam & Athenæi codex ſic recitat) ſed tribus μναιαῖαι legit, quia & Xenophon λίθους μναιαίους dixit in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero de re equeſtri, neq; de pretio vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mẽtio, ſed de pondere & mole. Ad Carteiam, vt author eſt Strabo citante Bellonio, *inueniri tradũtur Purpuræ & Buccinæ* δεκακότυλοι, hoc eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces. Quales ſanè Purpuras pelagias eſſe conuenit, quarum caro teſte *Xenocrate cæteris durior eſſe ſolet. Earundem plura genera tradit Plinius,* pabulo & ſolo diſcreta: Lutenſe putri limo, & algenſe enutritum alga viliſſimum. Vtriſq; melius Tenienſe in Teaci maris ora collectum. Hoc quoq; tamen etiamnum leuius atque dilutius. Calculoſæ *appellantur à calculo maris, mirè* apto Conchilijs, *& longè optimo* Purpuris. Dialutenſe, id eſt, vario ſoli genere paſtum. Inuenitur item apud Athenæum Ἡδυπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel ſaltem genus quoddã diuerſum eſſe VVottonus exiſtimat. Iam verò partes Purpuræ examinemus, (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, ſimiliter *vt* Cochleæ ſuis partibus, vt inquit Ariſtoteles, conſtant) ac ſimilitudinẽ. Speuſippus ſimiles facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos & κόγχους, malim, κόχλους, id eſt, Cochleas. Plin. Purpuram clauatam eſſe ſcribit ad Turbinem vſq; aculeis in orbẽ ſeptenis ferè, quæ deſcriptio Purpuræ à Rondelet. & Zoographo pictæ & meis fauet maximè) qui (inquit) non ſunt Buccino, ſed vtriſq; orbes totidem, quot habeant annos: Quod poſtremũ ab † Ariſtot. mutuatus eſt, qui ſic ſcribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidẽ, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem definit: Sic ille ex Gazæ verſione, verba Græca ſic habent: καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Aliàs idem Plinius ait:

Differentiæ vnde ſumantur.

Magnitudo.

Ariſtoteles & Athenæus correctus.

Hedyporphyra.

Aetatis cognitio.

† *Lib. 5. Hiſtor. c. 15.*

Alterum

A Alterum genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro & cuniculi latere introrsus tubulato (tabulato legit Vuottonus, & interpretatur leui, quod tamen Zoographus non probat.) quà proferatur lingua. Alij codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent & canaliculi: sed legendum videtur cuniculatim vel clauiculatim, ex Aristotele, qui scribit κοχλιοειδῶς. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus, loco Aristotelis transtulisse videtur, vbi Græcè nihil aliud, quàm τὰ τῆς ἕλικης διαστήματα legas, id est, clauiculæ interualla, nam quod ἕλιξ in vitibus Græcis est, id Latini capreolum aut clauiculam vocitant, non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipsam non quadrare; sed vbi Aristoteles ea de Purpura vtatur, non occurrit: & si alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ ricitauimus, transtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum testa nuncupari ab Aristotele scribit, à Theodoro orbem cuniculatim intortum: à Vitruuio, in columnis etiam volutam. Quoniam verò superioribus addit Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè: qui non sunt Buccino, sed vtrisque orbes totidem, quot habent annos: Massarius Marcello infensior; Liberatus nunc (inquit) est Theodorus à falsa calumnia Marcelli: qui in

Ελιξ quid.

B suo Dioscoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd vbi in Aristotele, annos circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incremētum eorum patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent, conuerterat; non orbes, sed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis sciolus, videri cupiens quod ita Plinius etiam hoc loco Aristotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium Aristotelis meliorem, quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli siue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus fasciolæ modo inuoluantur & obtegantur, *prima nanque voluta siue plicatura integitur à secunda*, & secunda à tertia, & sic vsque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonstrata constat. At qui in Purpura orbes vocantur, omnes detecti sunt, clauiculatim in fastigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipso superius vbi de Concharum generibus loquitur, (in quibus magna ludentis naturæ varietas) *dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata*: tum ex Aristotele quinto de historia, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & Purpuris &

Voluta q.d.

C Buccinis longum: annos enim circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit. Et quarto de partibus animalium. Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est vbi etiam clauiculatim, vt quarto de historia, duobus in locis, interpretetur. primo, facie dixit clauiculæ Buccinorum. secundo, Mouentur item eadem omnia Turbinata parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Et quarto de partibus animalium: Continent quod papauer vocatur, Turbinata omnia sua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, vbi ait Cionia vocantur partes in Buccino atque Purpura mediæ, secundum quas silicei operimenti clauicula est. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. Facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Massarius. Eum verò locum Dioscoridis quem citat, de cionijs, non satis explicatus videtur Rondeletio, etiam ab ijs qui bene longa, inquit, commentaria in Dioscoridem conscripserunt. Ac primū alij κίονια legunt, alij ἴονια. Qui ἴονια legunt, detortum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam significat: quia Purpurarum quarundam flos violacei sit coloris, qui flos est inter papauer & ceruicem.

Cionia.

Dioscorides explicatus.

D *Hermolaus* κιόνια *legit, id est, columellas, vt sunt Buccinorum, Purpurarumq; partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur*. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde torosæ ac firmæ ac fibrosæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa vel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem inter papaner, quod inferiore est loco, & trachelin siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat locum † Aristotelis proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσαν τῆ μήκωνος καὶ τῆ τραχήλε. Τέτων δ' ἐςὶν ἡ σύμφυρις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεν, ὥσπερ ἡμῖν λευκὸς, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δὲ αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. Τῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη σύμφυσις οἷον συπτηρίας. In cuius loci versione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi videtur esse assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum & collum continent, textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam

Lib.5. Hist. c.15.

Flos Purpuræ vbi.

detra-

detrahunt,tingit hæc expreſſa & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena, idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidiùs ſic expreſſa ſunt. Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem,quorum cohærentia den ſa eſt, coactaque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt, preſſaq; tingit & inficit manum; diſtenditur autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos Purpuræ; reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes,de quibus Dioſcorides. Hactenus Rondeletius. Quod verò Ariſtoteles ϛυπτηρίαν, hoc eſt alumen dixit, Plinius ſterile vertit, cætera nihil ab eo diſſentit, Purpuras florem illum in medijs faucibus habere ſcribēs:liquoris(inquit)hic eſt minimi in candida vena, vnde pretioſus ille bibitur,nigrantis roſæ colore ſublucens,reliquum corpus ſterile. Rondeletius partem hanc quæ ſuccum continet, cordi proportione reſpondere exiſtimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum & alias partes indiſcretas habent Purpuræ & Teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos,qui cor,hepar, branchias, ſe in Purpuris inueniſſe prædicāt. Florem verò illum ſanguinis loco eſſe dubitandum non eſt, idq; præter alios Plinius ſcriptum teſtatumque reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt, verùm ſimile quid vt Sepiæ in mari ſanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille ſuccus, de cuius varijs ſynonymis ac differentijs,antequam ad alias partes pergam,primò dicendum mihi eſſe videtur. Vlpianus Purpuræ (ſic plerunq; vocatur) appellatione omnis generis Purpuram contineri putat. Argaman & Argeuā Hebraicæ voces in libris ſacris Daniel.5. & Paralip.2.2.Purpuram interpretantur, vel ſericum Purpura tinctum: vnde & Amorge Græcis per metatheſin factum putat Zoographus. Ariſtoteles,vt demonſtrauimus,atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant: Plinius alijq; florem Purpuræ transferunt: Plinius etiam ſuccum,vt cùm ait:cum vita ſua ſuccum illum euomunt.Et aliàs:cùm fœtificauere,fluxos habent ſuccos. Vocatur & liquor,ros,ſanies,pelagium,fucus, [a] Vitruuio etiā Oſtrum: Sic enim ſcribit:Incipiam inde de Oſtro dicere quod & clariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Omne quidem Oſtrum Purpura eſt,ſed non omnis Purpura Oſtrum, vt tradit [b] A. Gellius, quod exuberantiam ſplendoremq; ruboris habet,hoc eſt,illuſtratur ſplendore,quo reliqua Purpura caret.Hunc ſplendorem cocco incendi tradunt. Nonius Oſtrinum colorem diſtinguit à murice(qui & ipſe pro Purpura multoties accipitur)quòd Oſtrinus color ſit ſubrubeus, murex Purpureus. Sed hæc à ſcriptoribus confunduntur.Idem Nonius Oſtrinam,inquit, (ſcilicet veſtem dicunt)ab Oſtro colore, qui eſt ſubrubens. Citat item hæc verba Turpilij: Interea aſpexit virginem vectari, in capite riculam indutam Oſtrinam: Et Varronis, Aurora Oſtrinam (Oſtrinum)hic indutus ſupparum. Vtebantur autem,vt Zoographus conijcit,non tinctores ſolùm ſeu infectores veſtium,hoc colore, ſed & pictores. Dictū verò eſt Oſtrum ἀπὸ τῦ ὀϛράκυ quòd à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Virgilius Sarranum Oſtrum dixit,à Sar vrbe Phœniciæ,quæ poſtea Tyrus appellata eſt;

Et gemma bibat & Sarrano dormiat Oſtro.

Vnde & Sarranum & Tyrium Maſſarius hunc eundem florem à Latinis vocari teſtatur. [c] Propertio alijſq; etiam color dicitur Oſtrinus:

Et Tyros Oſtrinos præbet Cadmæa colores.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Oſtrum pro eodem colore, Purpureo ſcilicet ſumi. Saniem verò præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia,cùm ſint lecta,ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis Purpurea ſanies. Pollux item λάθρον, id eſt,cruorem vel ſaniē dixit: Nonnus antiquus poëta ὑγρὸν πῦρ, id eſt,liquidū ignem, hoc à colore,illud à ſaniei ſubſtantia. Fucus non ſemel Plinio dicitur, vt, Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus: *Purpura torretur Conchyli prædita fuco.* Pelagium verò eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam &c. nonnulli etiam Purpuriſſum, de qua voce pòſt. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit,quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. φαρμάσσειν apud Homerum non ſolùm tingere eſt, vnde φαρμακῶντες dicuntur τὰ βάφεα, id eſt, officinæ tinctoriæ,teſte Varrino, ſed etiam ferri aciem exacuere & indurare τὸ ςομῦν, καὶ ϛερροποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad pharmacum Græcam vocē Germanica Farb vel farvv accedit. Hinc fortè etiam venenum Tyrium poëtis nonnullis flos iſte aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura eſt,quæ apud Phœnices tingebatur pretioſiſſima: hinc oxybapha in L. i. C. Quæ res alienari non poſſunt; quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. Ego apud Suidam

Florem ſanguinis loco eſſe.

Synonyma floris Purpuræ. Argaman. Amorge.

[a] Lib. 7.

Oſtrū quid

[b] Li 2. noct. Atticar. c. 26.

Oſtrinꝰ color an à Murice differat.

Oſtrum vnde dictum. Sarranum Oſtrum vnde.

[c] Lib. 3.

Fucus pro flore Purpuræ. Pelagium.

Venenum Tyrium. Oxos quid Suidæ.

A Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neq; in Ὄξος, nec in Ὄξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) vasculum est aceto & intinctui, excitandi appetitus causa, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυτάτας, id est, excellentes, minimè vulgares & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαοδῶ. Διάφορος πορφύρα Arriano est Purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est, vulgarem. Brodæus quoq; in miscellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cùm Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων, hoc est, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in secundo Anabaseωs. Κάλυξ Hesychio est flos rosæ &c. & Purpura marina. Et Nicandri Scholiastes κάλχην ait esse florem seu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca est (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram significat. Sed κάλχη potius scribendum est; vnde verbum καλχαίνειν: Scholiastes Lycophronis, vbi hic habet πέπλους Κάλχη φορυκτὰς. Calche, inquit, propriè est Purpura tincta: nunc verò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos

B & plumaricos. [d] Cælius calchen Purpuræ operculum ab alijs vocari tradit (vnde, inquit, dictus Calchas) à Galeno onycha; tametsi dicatur onyx, vnguis odoratus quē ostracion item appellent, vel ostracon quoq;. cæterùm hæc postrema non ad ipsum florem, dum adhuc in animali est, sed cùm ad vsum accommodatur, pertinent. ita & Purpura simpliciter apud Romanos aliosq; vestimenti genus commemoratur. Ἄνθιναι tamen ab ipso flore vestes Purpureæ dictæ sunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea Purpurea vocitata est, eratq; sine pictura. Eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Conti, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius censor triumphantes ita picti sunt. de hac plura superius dicta sunt. Ita pariter vestimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethysti colorem referrent, amethystina dicebātur. Plinius [e] de amethystis loquens: Indicæ absolutum Purpuræ colorē habent, ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aspectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non Purpuram vocabant extremam oram vestis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inserebatur, vnde teste Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabāt limbum huius vestis. In summa à Purpuris (conchis)

C ipsas quoq; vestes, vt Hermolaus quoq; voluit, Purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud Propertium.

Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.

Et apud Martialem lib. 9.

Et libata semel summos modo Purpura cultus
Sparserat &c.

Ennius in hoc quoque sensu.

Et si mulier erubuit ceu lacte, & Purpura.

Atq; ita pro purpurisso etiam accipiebatur: Afranius.

Mea nutrix surge, profer Purpuram.

Non absimili ratione Gallis exanthemata seu maculas pestilentiales, quia sæpe Purpurei sunt coloris, Purpuræ nomine, vt testatur Ambrosius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipsius Purpuræ reuertamur, tempestiuum est, vt de differentijs eius aliquid dicamus. Tria autem Purpuræ genera, à varietate coloris sumpta à veteribus memorata inuenio:

D πορφυρίδα coloris violacei saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα, θάνατον πορφύρεον Homerus dixit: Talis fuit amethystina, & quæ è pelagijs Purpuris solis fiebat, & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam. ἀλουργίδα colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit Conchyliata. Tyria omniū celeberrima, quæ Ostrum quoq; dicebatur, quo obscurior & nigricantior, eò erat carior, à qua sanguis dicitur purpureus, admodum splendida & fulgore luminosa, quæ nempe ad solis radios ignem repræsentabat, quare igneā vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit fortè etiam huiusmodi, quam in Britannia nasci laudatissimam Beda memorat initio Eccl. hist. gent. Angl. Hac ideo deterior habebatur Tarentina, quòd sine luce & splendore esset. Non enim omnis Purpura fulgore luminosa erat, sed quadam obscuritate censetur, quin & splendentium quædam nisi altiùs tollantur, non splendescebāt, nec implebant oculos contuentiū. Hinc Augusti iocus innotuit, qui cùm olim quæreretur de obscuritate Tyriæ Purpuræ, quam emi iusserat: dicente venditore: Erige altiùs & suspice,

Oxybaphũ

Κάλυξ.
Chalca.

[d] L. 8. c. 11.

[e] Li. 37. c. 9.

Purpura pro rubore faciei.

Pro exãthematibus.

Floris differentiæ.

A coloris varietate tria Purpuræ genera.

Sãguis purpureus vnde.

Augusti iocus.

his vſus eſt ſalibus. Quid? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum? Vocabatur ea clariſſima Purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: Purpuræ clariſſimæ non ad vſum ſuum ſed ad matronarum, ſi quæ aut poſſent aut vellent, certe ad vendendum grauiſſimus exactor fuit, ita vt Alexandrina Purpura hodie dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpoſitus, id genus muricis reperiſſet. Meminit Flauius Vopiſcus in Aureliano Purpurei pallij quod Perſarum rex ab Indis interioribus acceptum Aureliano dederat, ad quod cùm matronæ ſuas Purpuras iungerent, cineris ſpecie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. Talem Purpuram Sandycem Indicam facere, ſi curetur, idem tradit dici, memoratumq; pallium eo Purpuræ genere, quod poſtea nec vlla gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuiſſe. cæterùm ſplendidiſſimus iſte color, ſi ex ſandyce erat, hîc non pertinet: ſaltem hoc conſtat Purpuram loci varietate omnino variare. Teſtatur Vitruuius, oſtrum quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſſe atrum. Progredientibus inter Septentrionem & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Aequinoctialem, Orientem & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam Inſula creatur, cæteriſq; eiuſmodi, regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exſaturata; ſic enim ſæpè nigrum à veteribus ſumitur. Amethyſtina Purpura, quã etiam ianthinam ſeu violaceam appellabant, ab amethyſto lapide nomen obtinuit, de quo Plinius ſic ſcribit in nono: Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroq; nomen improbum Tyriamethyſtus. Et alibi. Amethyſtos gemmas eſſe dicunt perlucentes violaceo colore. Cauſam autem nominis amethyſti adferunt, quòd vſq; ad vini colorem accedens, priuſquam eum deguſtet, in violam deſinit. Fulgor quidam in illa Purpuræ non ex toto igneus, ſed in colorem vini deficiens. Eſt enim à priuatiua particula α & μέθη, id eſt ebrietate nominata, tanquam amethyſtinus color ſit ſobrius & colore vini minimè inebriatus. Ad huiuſmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone. Et cùm interdixiſſet vſum amethyſtini ac Tyrij coloris, ſumpſiſſetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethyſtinis hoc carmen ſubijciens:

Ebria Sidoniæ cùm ſim de ſanguine Conchæ
Non video, quare ſobria lana vocer.

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius ſcribit: *Purpura violacea me iuuene vigebat,* inquit Nepos Cornelius, qui diui Auguſti principatu obijt, cuius libra denarijs centum væniebat: *ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Dibapha* tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: qualiter nunc omnes penè commodiores Purpuræ tinguntur. Erat deniq; aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium viliſſimum ex leuiſſima ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodiè eius imago in holoſericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenetme Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus eſt Homerus vtcunq; nominibus exponere, mare violæ, viniq; rubri forma præditum dicens, & alibi glaucũ, vndam Purpuream, tranquillitatem albam. Cicero mare Purpureũ videri ſcripſit, Fauonio naſcente. Primum itaq; locum obtinebat Purpura quò ardentiùs fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterũ amethyſtinus; omnium viliſsimus qui magis ad cæruleum vergebat. Ioannes [f] Goropius Becanus, vt aſtruat Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præſtantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorũ vetuſtiſsima lingua deducit, quibus Purpura Purpur, quaſi pur vur, id eſt purus ignis vocabatur: cæterùm cùm multa adducat *quæ hanc noſtram hiſtoriam dilucidare atq; amplificare poſſint, ego ea præterire noluerim.* Inquit itaq;. Purus fit à vur, quo ignis denotatur, eò quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purũ & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color purè igneus, quaſi pur-uur. Sic tamen Latini vſi ſunt, vt purpur color ſit purus purus. Sic dixit ille, quiſquis nomen Virgilij ſumpſit: —*Carmina purpurea candidiora niue.* Et Valerius Flaccus:

Hic

Purpura clariſſima.
Alexandrina Purpura quæ.
Sandyx Indica.
Differentię à loco.
Nigrum p violaceo.
Amethyſt° gemma.
Dibapha.
Purpura cerulea.
f L. 7. Hermathenæ.
Purpur vnde dicatur.

A *Hic sale Purpureo viuaq; nitentia lympha:*

Sic Horatius —— *Tempestiuius in domo*
Pauli, Purpureis ales oloribus
Comessabere maximi.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cùm poëtæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis posuit marmoreis, operosa testium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretij, versus, citantur Virgilij, citantur Ouidij, quo vetus scriptura ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicum oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modò vetustis exemplaribus inueniri, sed iam olim etiam à Seruio probatam germanamq; habitam fuisse, vt interim Acronis ei testimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilij locum

Lambini error.

—— *Namq; ipse decoram*
Cæsariem nato genetrix lumenq; iuuentæ
Purpureum, & latos oculis afflarat honores.

sic interpretatur, vt Purpureum pulchrum & floridum vocari dicat: quod vt probabile B reddat, hanc ipsam Horatiani versus partem adducit,

Purpureis ales oloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod sibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sanè si consentire sibi Horatium emendanti vellet; necesse haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum castigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, si Purpureum sit rubrum ad atrum declinans? Nescio profectò quæ sit effrons corrumpendi impudentia dicenda, si hęc correctio & emendatio sit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemus quod floridum est & pulchrum, idq; vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud significat, quàm vel purum ignem, vel purum putum. In igne autem non tam color, quàm lux & splendor consideratur: quò videtur Horatius respexisse, in arte poëtica canens.

Inceptis grauibus plerunq; & magna professis
Purpureus latè qui splendeat vnus & alter
Assuitur pannus.

C Nec inde alienum est illud Ausonij in Mosella

—— *Phœbusq; sereno*
Lumine Purpureum reserat iam sudus olympum

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum sal admiremur: nec absurdum itē putaremus, si quicquam auro Purpurari diceremus. Furius apud A. Gellium sic legendus.

Vt fulica ipsa leuis volitat super æquora classis
Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

Exemplar meū habebat, sicut fulica leuis: quod non placet, nisi ex fulica fulca facias, quod per me liberum esto. Hîc Purpurat sic interpretatur Gellius, vt idem sit quod nitescere facit, quod non potest displicere, maximè, si nitorem quendam splendidum & igneum intelligat, qualis incrispanti mari videtur, adeo vt noctu etiam luceat. Purpureū itaq; ignis splendorem vbiq; indicat, qui quòd in ostro maximus sit & excellentissimus, Purpureum ostro tinctis potissimùm applicatum. Eleganter Virgilius, *Tyrioq; ardebat Murice lana.* Liuius in Laodamia: Ille Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore.

D Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani locum insigniter corruptum, ex libri duodecimi capite decimo & in eo corrigendo, si minus placebo, Lambini audaciam dicar æmulatus. Sed euanescunt hæc (inquit,) atq; moriuntur comparatione meliorum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: at si contuleris etiā Tyriæ lacernæ, conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si verò iudicium ijs corruptis acrius adhibeas, vt fucis Purpuram: iam illud quod fefellerat, exuat mentitum colorē, & quadam uix enarrabili fæditate pallescat. Luceat igitur hæc citra solem, vt quædā exigua animalia igniculi videntur in tenebris. In his alia aliter corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. Quod autem dicit, vt Ouidius ait, nescio an à quopiam sit adiectum. Eius certè alia est comparatio. Tyrias enim Amyclęis confert. Est autē locus in remedio amoris.

Quintilianus correctus.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis,
Murice cum Tyrio, turpius illud erit.

Si mihi citra exemplarium fidem coniectandum sit, pro lacernę, non Laconicæ, sed Tyrię lacernæ legam; vt alludat ad Iuuenalis illud.

— Tyrias humero reuocante lacernas.
& illud, vt Ouidius ait, à quopiam ſciolo dicaci margini adiectum, cui viſa fuerit eadem vtriuſq; authoris collatio, cùm tamen Horatius potiùs citandus fuiſſet, apud quem eſt;

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum
Certius accipiet damnum, propiuſue medullis,
Quàm qui non poterit verum diſtinguere falſo.

Hic enim fucum Purpuræ, perinde atque apud Quintilianum, comparari videmus. An verò Amyclis iuxtà, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, an Purpura quidem vterentur, ſed pallidiore, quàm eſſet Tyriorum, alijs conijciendum relinquo; penes quos etiam eſto eius, quam velint, lectionis ſequendæ poteſtas; cùm non vno modo locus intelligi corrigiq; poſſit. Nobis ſatis eſt ex eo intellexiſſe, igneum fulgorem in Purpura maximè placuiſſe, quo ratio nominis à me aſſignata faciliùs ſuam tueatur probabilitatem. Nonnus Purpuræ inuentionem deſcribens,

Καὶ τυρίης σκοπίαζε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης

Et mox — χείλεα φοινίξας διερῷ πυρί.

Videſnè hîc ſemel ſcintillas, rurſus ignem ipſius Purpuræ? Num poſſit quidpiam ad etymologiam eſſe aptius? Sed ſi quis dicat πῦρ Græcum eſſe, eoq; ad Græcos vocem pertinere, ei mox reſpondebo, dum oſtendam ab vr, vur, & hinc πῦρ & pur deriuari: & alioqui Græci non Purpuram, ſed πορφύραν dicentes longiùs quàm Latini receſſerunt. Hæc itaq; omnia Goropius. Vt modò vnde quodammodo digreſſi ſumus, ſermo noſter reuertatur, examinandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: inter quas, cùm de ſucco multa dixerimus, primùm occurrere videtur ipſa caro: hâc penitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite conſpici author eſt [g] Ariſtoteles, item teſtis ſuis Purpuras adherere. Aelianus Purpuram ſcribit vehementer guloſam eſſe, linguamque habere longam; ea autem etiam penetrare quæcunq; poteſt & attrahit ad comedendum, eaq; demum capi. Purpuræ & Buccina, inquit Ariſtoteles, promuſcidem ſiue linguam firmam, toroſam habent adeo validam, vt ea teſtas eſcarum poſſint perforare, vt aſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrãt. Et rurſus: paſcitur (inquit) Purpura exerta lingua ſub operculo, quæ Purpuris digito longior eſt, qua tum Conchulas (velut turbinum, quorum eſca capiuntur) tum ſui generis teſtam perforare poteſt. Et Plinius in trigeſimo ſexto noni libri. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo eſt. Et alibi: Purpura vocatur caliculatim procurrente roſtro & caliculi latere introrſus tubulato, qua perforatur lingua. Rondeletius verò diligentiùs conſiderandum proponit, linguanè teſtas perforet. Lingua (inquit) omnibus animalibus in ore eſt: os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura atque adeò in turbinatis omnibus. In roſtro igitur longo & tubulato lingua non eſt, ſed per id eam profert & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorum omnium promuſcidibus muſcarum, quæ inter cornua ſunt, comparat, quæ firma eſt, toroſa ac rotunda, quæque exeri poteſt: quam tamen ſi per anatomen propius intueare & tractes, neque ita longam neque ita duram eſſe certo comperies, vt per longum roſtrum teſtas perforare poſſet. Quare id fabuloſum eſſe puto, ſed ea quo ad eius fieri poteſt, exerta, Purpuræ ſuccos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: roſtro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) teſtas alias perforant. Hæc Rondeletius: qui eos etiam redarguit, qui cùm legunt apud Galenũ in tertio de medicamentis κατὰ τόπους in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας ſiue κογχυλίου: Et linum è Purpura, apud Paulum Aeginetam exiſtiment in Purpuris lanam aliquam ſiue ſtupam ſiue linum ſiue tomentum reperiri, quo contuſo & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi, inquit, toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in Turbinatis alijs reperias. Neque byſſo alligantur, vt pinnæ & mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa teſtarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanę Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam partẽ; cuius meminit etiam [h] Dioſcorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec ſecus fimbriati marinarũ Purpurarum flocculi cremari ſolent. Cur ita appellarunt id in cauſa eſt, quòd Purpura non ſolũ pro marino animali, ſed pro ſucco eius, pro veſtimẽto ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. Redarguit eundem errorem etiã lõgã oratione Zographus his verbis: Lanæ ad remedia quædã vtũtur, inquit Dioſcorides, eodẽ modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. Sic habet editio noſtra per ypſilon, à recto

κροκὺς,

Caro.
[g] Li.7.c.34
Lingua.

Linguane teſtas perforet.

Lana non eſt in Purpura.

[h] Li.2.c.83

Purpuræ varia ſignificata.

A κροκὺς, qui scriptione, genere & flectendi modo congruit cum κλαμὺς, ὕδος. nam apud Hesychium κροκίδες per iota non rectè scribi, vel ipse literarum ordo arguit. interpretatur autem γνάφαλα, id est, tomenta. Hinc compositum est nomen κροκυλεγμὸς, quod est floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri solet. idem κροκυδισμὸς dicitur & id facere, verbum κροκυδίζειν sonat, vt annotauit Cælius [i] Rhodiginus, qui & ipse tamen per iota scribit, non per ypsilon, deprauatos fortè Galeni codices secutus, nisi quis κροκίδα vocē diminutiuam esse velit à κρόκη, quod filum & subtegmen interpretantur. Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres, in ipsis Purpurarū Conchis stupparum imagine vellera quędam esse putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt: nos rem & nominis significationem secuti, à stuppis rem indicauimus. κροκύδας enim Dioscorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuso & depexo lino crassissimum superest, significant. neq; hîc pluribus alijs locis aliud ea voce quàm stuppam significat: & sæpe Paulus Aegineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidiè Purpuræ capiuntur, quæ superiore sui parte villosæ sunt, tam tenui & sequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici possit. Hæc ille, sed in Purpuræ concha villosum quicquam reperiri ceu

B falsum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctissima commentaria conscripsit, & post eum Rondeletius; qui κροκύδας (ipse κροκίδα scribit) lanæ Purpurâ tinctæ crassiorem, minusque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet simpliciter etiam vellus Purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temerè sumptus fieret, ad cremandum crassius & minus pulchrum seligebatur. possent & è veste Purpurea, præsertim attrita, discerpta aut vulsa fila seu linamenta κροκύδες nominari. Commentator ille Germanus in commentarijs in Galeni de compositione medicamentorum libri tertij caput primum. In fine huius compositionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίζει προπυριῶν. ipse πορφυρῶν pro προπυριῶν legendum conijcit, (quàm rectè, viderit ipse. mihi quidē temere mutare videtur: quòd si πορφύρων legendum esset, vltima circumflecti deberet:) & interpretatur: lanæ Purpura infectæ tomentū indito, velut suprà etiā Archigenes dixit, ἐμφρασσομένε τῷ πόρῳ πορφύρας μαλλῷ: hoc est, obturato meatu per Purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento & instillamentis auri indendam esse, suprà in principio huius libri Galenus dixit. præstat tamen hanc ex Purpura & Conchylio infectam esse. Et rursus in libri sexti caput secundum, in

C his verbis. Ἡ χάλκανθον κηρύματι θαλασσίας πορφύρας εἰλήσας σύγκαυσον: pro κηρύματι voce nullius significationis legit κροκήματι vel κροκύδι, quorum posterius approbo. & vertit. Aut atramentum sutorium Purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vstarum & præsertim ex Purpura infectarum, vis est escharotica, Dioscoride teste: & mox κροκύδα hapsum lanæ, siue lanam conuolutam sonare dicit. Ex qua longa oratione, vti etiam ex allatis primò Rondeletij verbis satis dilucidè constat in Purpuræ Concha nullam reperiri lanam, vel tomentum, sed Dioscoridis Galeniq; locum de lana intelligendum esse, quæ Purpuræ succum imbibit. Hîc interim Hesychij & Suidæ lapsus etiam obiter annotandus venit, quorum ille βύσσον ait esse χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον, & βύσσινα etiam exponit πορφυρᾶ, Purpurea: hic verò etiam βύσσον significare ait βαφὴν ἐκ πορφύρας: & βύσσινον, τὸ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq; nec enim coloris genus est, sed delicatissimi lini & diuersi à Purpura, vt ex Luca etiam patet apud quem ὁ πλούσιος ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. Postremò Purpuram operculum siue integumentum, apud authores cùm veteres tum recentiores, in consideratio-

D nem veniunt. [k] Aristoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα siue κάλυμμα nuncupauit, alibi etiam ἐπίπτυγμα. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταυτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc est. operculū itaq; huic generi (Buccino & Purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco: Ἔτι δὲ ἐπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc est. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib.4. de hist. cap.4.) Statim ab ipsa procreatione Turbinatis operculum esse dicit, ad discrimen Cochlearum, quæ ipsæ sibi ex glutinoso humore, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit: Πώματα πορφυρῶν δι' ὄξους ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἔγραψάν τινες ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ κατεχόμενα χόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni mederi; suffitu autem excitare fæminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioscorides, &

[i] Lib. 20. c. 33.

Marcelli error.

Hesychij & Suidæ lapsus.

Byssus aliud quàm Purpura.

Operculi cōsideratio

[k] L. 5. hist. cap. 15.

Cochlearū operculū.

Cochleæ operculares.

Cochleas quaſdam alpium Liguriæ πωματίας, id eſt operculares. Dicitur autem quòd eo Teſtatorum foramina claudantur, vt vaſa operculo ſuo. Carni hæret vt vnguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue ex fibris coagmentatum quid & duratum eſſe dicas: Differt ſubſtantia a teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq; fumum emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguedinis nonnihil in ſe habens fumũ reddit cornu modo. Pharmacopolę hodie in officinis habent Conchyliorum Buccinorũq; opercula permiſta, quæ Blattas Byzantias vocant, ſed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant. nam βλάττος ſiue βλάττιον Purpuram ſignificat. vnde Blatteus color pro Purpureo. Caſſiodorus in epiſtolis de chamæleonte. Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò Veneta, modò Blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur vnguentis, hamis argenteis aureiſq; piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur: quos Suetonius & Oroſius interpretantur Purpureos. Ille: piſcatus eſt, inquit, rete aurato, Purpura coccoq; funibus nexis. Oroſius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatę fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ Purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. Sed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit Blattum Byzantium eſſe ὀςῦν τῆς ῥινος τῆς πορφύρας, id eſt os narium Purpuræ. Hodie quoq; in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neq; nares, neq; naſum, neq; oſſa intus habent, cùm Teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Rectè igitur Rondeletius legendum credit, ὄςρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt teſtam vel clypeum ſiue ſcutum Purpuræ. Ῥινος enim prçterquam quod pellem ſignificat, vnde ὀςρακόδερμα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοι, inquit, καλῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βορσῶν εἰσι, id eſt, ῥινοι vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtet. Operculum verò ſicuti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος, vel βυζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Quare conijcio (inquit) à Byzante vel Byzantio Africæ cognominari: quoniam illic etiam Purpura tingebatur. Quoniam itaq; Pharmacopolæ opercula Conchilij & Buccinæ Purpuræuè non diſtinguntur vt dictum eſt, & vtraq; blattas byzantias appellant, cùm ex Purpuris tantùm propriè ita vocari deberent: quædam hîc ab authoribus repetita & à Zoographo collecta congeremus. Opercula hæc vſu ſubſtantiaq; non differunt, ſed figura: quòd ex Conchylijs longiora, è Purpuris & Buccinis rotundiora ſint. Vires quoq; ad remedia minimùm differre veriſimile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia, inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris eſt, & Caſtoreum refert: vnguis verò odoratus, ſuauem odorem ſpirat, quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet. At Rondeletius in Conchylio aſſerit εὐῶδες non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt. Sed cur ſuffimugio moſchato & alijs quibuſdam adijciuntur apud Aetium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues bene olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris longè diuerſo odore? Plinius Purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præciſos Purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo βλάττος & βλάττιον βυζάντος appellatur. Ea ætate, inquit Ruellius, qua ſcribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicã, & Blatteum, Purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius: Heliogabalus parauerat funes blatta & ſerico & cocco intortos. Galenus Indici Conchylij teſtam inter oſtraca ac teſtas Purpurarum ac muricum generatim comprehendit. eorumdem enim vim habet: & prçterea ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fæminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de Purpurarum teſtis Galenus in vndecimo de ſimplicibus tradit. Meminit eius Onychis [l] Plinius quoq;, cùm ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychen vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. At verò ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro Purpureus dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, vbi inquit: Veſtem holoſericam, neq; ipſe in veſtiario ſuo habuit, neq; alteri vtendam dedit & cùm ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blatteo ſerico vteretur, ille reſpondit: Abſit, vt auro fila penſentur. Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit. †Plinius Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Teſtacea appellant: ſicut onychina, Purpurea. quemadmodum enim Purpureus color à Purpura, ſic Onychinus ab Onyche, eodem ſignificato dicitur. Sic quoq; [m] Columella pruna Onychina,

Blattæ byzantiæ.

Blatteus color.

Error Nicolai Myrepſi.

Murepſus correctus.

Opercula vt differãt.

Blattæ Byzãtię odor.

Blatta pro Purpura Indica.

[l] *Lib. 22. cap. 2.*

Pruna Onychina.

[m] *Lib. 12. cap. 10.*

A na, Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germanus in suis commentarijs ad quintum Galeni librum de composit. secundum locos. Sed Plinij verba, inquit Zographus; ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretantur Purpurea: hoc tantùm volunt, vt signina pyra à colore suo Testacea dicantur: sic Onychinis quoq; sic Purpureis, nomina à colore facta. Quanquam autem Onyx operculum est Conchylij, & è Conchylio color Purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onychinum colorem ab eo appellatum existimare ridiculum mihi videatur. Columella pruna Onychina nominat tantùm, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpurascentem putârim, qualis in Onyche, id est, vngue humano spectatur: qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Georgius Agricola libro sexto de natura fossilium) ex eo quòd eius candor similitudinem ad vnguem humanam habere soleat, nomen inuenit: non rarò tamen est lactea, maximè in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eiq; similis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum Blattæ secundum Ruellium re-

Signina pyra.

Ouyx gemma vnde dicta.

Balanthã.

B tulerunt, quòd ad eos forsitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur. Inuenio & apud Syluaticum Balantham (vox videtur corrupta) esse squamam, (imo laminam) piscis quandam, è fronte piscis degentis in Concha rotunda & tortuosa, concaua; sed nos ait vti Blatta Byzantia quæ fertur de sancto: sic habet, sancti autem nomen deest. Bellunensi Blatta Byzantia est operculum Conchilij cuiusdam è mari rubro & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone secundo, capite proprio. Est autem durum & in gyrum contortum (hoc ad totam Concham potiùs quàm operculum pertinere videtur) instar limacis, sed oblongius & maius, quam corpus quo limax circundatur. Operculum hoc ait in ore esse Conchylij, claudiq; ac aperiri pro animalis arbitrio. has Conchas sæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damascum. Blatij Byzantis, hoc est, ossis anterioris naris Purpuræ (vt ipse interpretatur) Nicolaus Myrepsus meminit antidoto 425. Describuntur hæ Blattæ ab Auicenna 2. 8. nomine Adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina passim reperias, quæ Blattas Byzantias interpretatur; vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecol vel Hafesol,

Adfur althaib.

C Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curasiæ: sed Auicenna: quæ de mari rubeo sunt, inquit, nominantur Curasciæ. Item Egedde, apud veterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt. Iam de remedijs quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylij tegumentum est ad suffitus idoneum: ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipsa olet, quidam albicantem odoratam magis commendãt. Et alibi: βλάττος & βλαττίον βύζαντος appellatur Actuario in aurea Alexãdrina. Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compos. pharm. part. à Galeno scilicet, additur autem medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio & Auicenna scribunt, ex Dioscoride ferè mutuati sunt. Inuenio apud quosdam ostracion vocari, quod aliqui Onychem vocãt, inquit Plinius, hoc suffitum vulua pœnis mirè resistere: odorem esse castorei, meliusq; cum eo vstum proficere. Vetera quoq; vlcera & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Et alibi. Neruos præcisos Purpurarum cauum quo se operiunt, tusum glutinat. Galenus Onychem detractum ex Conchylio, potum (suffitum potius) strangulatis, ex vtero, conuenire. Apud Nicolaum Myrepsum, os naris Purpuræ miscetur pastillo ad cardiacos. & apud eundem

Remedia ex Blatta Byzantia.

D vngues aromatici magni & parui, inijciuntur in thymiama Esdræ, & in alia quædam suffimenta, aliàs simpliciter, aliàs magni: & similiter apud Aetium: qui suffumigio muscato quoq; eos admiscet. Democrates apud Galenum de compos. sec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam descriptione bdellium Onycha nominare videtur, optimum bdellium & quod incensum ac suffitum, Onychis Indici Cõchylij testæ odorem referat. tale.n. Dioscorides optimum esse refert, εὐώδης ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι: quanquam Marcellus Virgil. colore humano vngui simile trastulit: fortassis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor siccus, multiq; candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo scriptore non satis intellecta transtulisse videtur, vt refert commentator Germanus in commentarijs suis in Galeni libros de compositione medicam. secundum loca.

LOCVS

LOCVS.

Differunt loco. Ariſtot. cor rectus.

PVRPVRARVM alias altum pelagus habitare, alias contrà litorales dici, haſq; minores, illas maiores eſſe, iam antè notum eſt ex Ariſtotele. Sed notandum quid in Gazæ verſione. Paruæ Purpuræ, inquit, ad litora & oras ſunt: αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι, hoc eſt, in ſinibus verò magnæ, ſcabræq;. Gaza non in ſinibus, ſed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rõdeletius. Atqui [a] Oppianus cùm de pelagijs alijſq; aquatilibus prius dixiſſet, ſubdit.

[a] Lib. 1.

Δοιὼ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι

Φαρξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης

Κάραβος ὀξυπαγὴς ἠδ' ἄστακος

Eſto, ſinus omnis pelagi inſtar profundus ſit, non omne tamen pelagus ſinus eſt, & pelagij appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Teſtatorum quædam in petris, alia in arenis degere, vt Νηρῖται, στρόμβωντε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί.

Ex neotericis Bellonius paruas quoq; Purpuras, vt plurimùm litorales eſſe tradit, locis quidem ſcopuloſis natas. Columella de piſcibus loquens voluit limoſam regionem idoneam eſſe Purpuris, alijſq; Conchis nutriendis. Maris verò adeo amantes ſunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat,) dicat, cùm ſemineces fuerint, mari redditas reuiuiſcere. Sed Plinius hoc non de ipſis Purpuris, ſed illis, quibus ineſcantur Conchis mytulorũ ſimilibus ſcribit. Ait inſuper aqua dulci necari, & ſicubi flumen immergitur, (alias, ſicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc ferè ex Ariſtotele, apud quem legere eſt: Teſtaceo generi anni pluuij proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium eſt, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. Idem philoſophus Purpuras teſtatur aliquandiu in arena latere, ſicut etiam Pectines. item canis exortu circiter dies tricenos condi. Porrò non inconueniens fuerit loca hìc recenſere, quę à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vbi habet.

Regio purpuris idonea. Aqua dulci necari. In Arena aliquãdiu latent. Loca ob Purpuras celebrata.

Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quæ fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Aſsyriam in pretio fuiſſe innuit Petronius Arbiter, dum canit:

Fucus marinus.

Aſſyria Concham laudabat miles in vnda.

Quæſitus tellure nitor certauerat oſtro.

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari ſcripſit. At Plinius præcipuam eſſe in Meninge Africæ. Meninx autem Africæ inſula eſt, non longè à Syrtibus ſita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Aitq; ibidem Plinius Purpuræ florem Aſiæ præcipuum eſſe, & Getulo litore Oceani, in Laconica Europæ. [b] Getulorum ſcopulorum aliàs etiam meminit his verbis: Et quidem minus miror incomperta quędam eſſe equeſtris ordinis viris, iam verò & Senatorij nil demirantibus quàm luxuriam, cuius ,, efficaciſſima vis ſentitur atq; maxima cum ebori citroq; (cedroq;) ſyluæ exquirantur, ,, omnes ſcopuli Getuli Muricibus ac Purpuris. Laconicum autem mare etiam ferre Conchylia, ex quibus ad infecturam veſtium Purpura comparatur, nobilitate ijs ſolis, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora, teſtatur Pauſanias. Celebrantur eædem ab † Horatio

[b] Lib. 5. c. 1.

† In Laconicis.

Nec Laconicas mihi tradunt honeſtæ

Purpuras clientes.

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc verſu.

Fucus Tenarius.

Illis Tenario pariter tremit ignea fuco.

A [c] Statio quoq; alibi nominatur Oebalis Purpura, Zoographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius aliàs Laconicam Purpurã commendat: Purpuriſſum, inquiens, Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium aut Getulicũ, aut Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Coæ Purpuræ nominantur ab Horatio quarto carminum: eaſdemq; intelligit [d] Iuuenalis canens.

[c] Lib. 1. Syl. Oebalis Purpura. Coæ Purpuræ. [d] Sat. 8.

——— *Spartana chlamis, Conchylia Coa.*

Purpuram Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epiſtola. In Muxa emporio ad mare rubrum habetur Purpura, tum eximia, tum vulgaris, vt teſtatur Arrianus, ſi bene memini,

A memini, in Periplo, apud quem etiam lego, à duobus emporijs Persidis, quorum vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam auehi Purpuram. Q. Ennius in Phagesiorum fragmento Atarnæ Purpuram laudare videtur, nisi fortè quid desit, canit autem:

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ,
Purpura, mursculi, mures, dulces quoque echini.

Genus quoddam Purpuræ à Plinio Teniense appellatur, in Tenei maris ora, vt inquit collectum: sed Teneum illud mare: vbi locorum sit, inquit [e] Turnebus, cùm esse neminem, qui sciat putem, suspitio non leuis animo incessit, hìc emendatores, vt in deletili charta & palimpsesto lusisse & deleuisse quæ non placebant, quæ voluerunt scripsisse, nō quæ Plinius literis consignarat, edidisse. deniq; prouocatum est ad vermiculatos & erosos libros in quibus reperimus, in Tenei maris collectum, arbitratur autem idem Turnebus in tænijs maris collectum scribendum esse. Sunt autem ipsi tęniæ in mari candicantes cautes longo tractu fasciam imitantes, à quibus Tænienses Purpuræ vocantur, quæ in illis degunt locis. Est & Purpuræ in eo genus dialutense, quod originem Græcam sed formationē Latinam præ se fert. Nam vt è Græco & Latino compositum esse videatur, non assentiar, inquit ibi-

B dem Turnebus, vt si Amminei vini & Chij nota mixta esset. libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens est, vt quandocunque aliquid obscuritatis in eo authore est, ferè semper dissensio reperiatur: & lubentius plerunq; secundum veteres tabulas litem dederim: in illis autem ita scribitur, mirè aptum Conchylijs & longè optimum Purpuris dialucense, id est, vario genere soli pastum. Dialutense retenta superiorum generum forma, erit tanquam solutum & vagans, neque eidem adhærens sedi: at dialucense per salsum æquor repens & vario eadem causa genere soli pastum, ex præpositione διὰ & ἁλυκὸν, quod est salsum, hoc genus aptum Conchylijs dicit, id est Conchyliatæ vesti. Sed regrediamur in viam. Porphyrusa Aristoteli, vt citat Stefanus Aquæus in commento ad caput duodecimum libri quarti Plinij, à frequentia & pulchritudine Purpurarum dicta est: sicuti & Meliboea Purpura teste Festo, à nomine insulæ, in qua tingitur: cuius meminit Lucretius, [f] dum canit: *Melibœaq; fulgens*

Purpura Thessalico Concharum tecta colore
Aurea Pauonum rident imbuta lepore.

C Meminit etiam in quinto Virgilius:

Victori clamydem auratam quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit.

Sed hìc Hortensius Melibæam Magnesiæ ciuitatem esse ait. Cæterùm Tyria Purpura olim omnium celeberrima fuit: quod testatur Strabo his verbis: πολὺ γὰρ ἐξήςαται πασῶν Τυ-
» ρία καλλίςη πορφύρα: hoc est, longè omnium præstantissima habetur Tyria Purpura. Pli-
» nius; Tyri nobilitas nunc omnis Conchylio atque Purpura. Quia verò Tyrus prius Sarra vel Sar vocaretur, itaque Sarranum Ostrum dixit Virgilius, & Sarranam Purpuram Iuuenalis: vnde Ennius Pœnos Sarrâ oriundos scripsit authoribus Probo & Festo. Dicuntur quoque absolutè Tyriæ, vestes Purpura Tyria infectæ: Ouidius,

Siue erit in Tyrijs, Tyrios laudabis amictus

Martialis in primo

Hispanas, Tyriasq;, coccinasq;.

Et in sexto rursus;

Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit
Vis te Purpureum, Marce, sagatus amem?

D Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipsum gloriantur se in Laconia quoque vbi Purpura non minus frequens est, habitas fuisse pretiosi loco muneris, quod argutè dicunt, dum aiunt se à Paride donatas fuisse Helenæ & Purpuram Lędæ, hoc est, Purpuram Laconicam fuisse deteriorem.

Nos Lacedemoniæ pastor donauit amicæ
Deterior Lædæ Purpura matris erat.

Tyrius quoque absolutè videtur color à Plinio dictus, nam cùm de Purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa color sanguinis concreti, nigricans aspectu &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit, *Tyrioq; ardebat murice læna.* & Ouidius: *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro Purpura nimirum κοχλίω τύριον. [g] Ouidio Purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Collocat

[e] *Li. 9. c. 5. Adn.* Plinius correctus.

Tænienses Purpuræ. Dialusēses.

Porphyriusa vnde dicta.

[f] *Lib. 2.* Melibæa Purpura.

Tyria Purpura optima. Sarranum Ostrum.

Tyria lacerna. Lanæ Tyriæ.

Murex Tyrius. Cochlea Tyria. [g] *Lib. 10. Metam.*

Collocat hanc ſtratis Conchâ Sydonide tinctis.

Sidonium. Oſtrũ quid

Sidonium Oſtrum Horatio. Eſt autem Sidon vrbs Syriæ, vnde & ſindones dici conijcit Zographus: Statius in Propemptico Metij Celeris:

Quà pretioſa Tyros rubeat, quà Purpura ſucco
Sidonijs iterata vadis.

Lucanus etiam meminit in tertio:

Et Tyros inſtabilis, pretioſaq; murice Sydon.

Purpura dibapha.
[h] Lib. 8. c. 8

Iſtiuſmodi autem Purpura dicebatur dibapha, quòd bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat. [h] Lazius refert in Tyro Coccineam præparari ſolere, & à Cocco, hoc eſt, grano tinctorio appellari. ſed ſecus Purpuræ inuentio oſtendit in Hercule Tyrio, de qua mox. Succubitanam Purpuram quandoq; ab Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epiſtola ad Trebellium Pollionem, Claudio qui poſtea Cæſar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam ſubſericam vnam, cum Purpura Succubitana, Subarmale vnum cum Purpura Maura. Poſt Syrtim lacum eſſe ſcribit Strabo nomine Zuchis quadringentorum ferè ſtadiorum: ad quem ſit vrbs eodem nomine: Eam Purpurificium & varias piſcium condituras habere. Auguſtinus Niphus Purpuræ Conchylium, notiſſimum, inquit, eſt, apud Tarentum. Varinus ταραντῖνον ἱμάτιον, Tarentinum veſtimentum, tenue & translucidum, non omninò Purpureum, vt quidam putarunt, exponit, ſed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota & laudata fuit Tarentina Purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, Purpura violacea vigebat, nec multò poſt rubra Tarentina. In Sardinia inſula Purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayfius cur inter doctos conueniat quòd Purpuræ vſus noſtris temporibus prorſus ignotus ſit, cùm in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices & Purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone conſtet. In Sardinia quoque fuiſſe conſtat ex prouerbio, Tinctura Sardonica &c. Salij poëtæ tempore Purpuræ etiam Anconæ tingi ſolebat, vt verba eius oſtendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico*. Acron explicat illud Horatij:

Purpura Succubitana Maura.
Purpurificium vbi.
Tarentinũ Veſtimentum.

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiuſuè medullis
Quàm qui non poterit vero diſtinguere falſum,

Suſis magna Purpuræ copia reperta.

Purpuras Aquinates Tyrijs ſimiles eſſe ſcribit. Suſis ab Alexandro captis memorabilis Purpuræ vis & copia, in ipſius deuenit poteſtatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & Purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repoſitæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; ſeruantis. Huiuſce verò rei cauſam adferunt, quòd infectura Purpuræ ex melle facta ſit. Atque hæc de varijs locis vbi Purpura fiebat. Miretur ſanè aliquis, non in Europa ſolùm & Romæ (vbi Purpuræ vſum ſemper fuiſſe Plinius tradit) ſed in Africa quoque & Aſia & toto terrarum orbe defeciſſe, cùm ex Africa olim, Aſiaq; & Perſis, ac tot alijs regionibus lociſuè peteretur. Eorum quidem qui noſtro ſæculo varias & remotiſſimas nauigationes aliaſq; peregrinationes literis mandarunt, Purpuræ (quod ſciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. ÆTAS. OLFACTVS.

Celerrime creſcunt.

Aetas: Vt anni earum cognoſcantur.

CONCHÆ omnes, inquit Ariſtoteles celerrimè creſcunt, præcipuè verò Purpuræ atque Pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) poſſint. Ait tamen tempus viuendi Purpuris & Buccinis longum eſſe, Purpuras enim annos circiter ſex viuere, & ſingulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta clauiculatim intorta in crepidinem deſinat. Si itaque quotannis nouum ſibi adijciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterùm abſque orbibus etiam perfectæ ſunt, & talem ſuprà deſcripſi, in qua vix primi orbiculi rudimentum conſpiciebatur. Quod ad ætatem attinet, Plinius annum adijcit, inquiens Purpuras annis pluſquam ſeptenis viuere. Athenæus verò Ariſtoteli ſubſcribens circiter ſex etiam teſtatur. Extra aquam vti paulò ante ex iiſdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt

ſaliua

A saliua sua. Parum admodum progrediuntur teste philosopho, qui præterea scribit, Purpuris escas putidas emoliri, & accedere ipsas ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorantes.

GENERATIO.

Duplex origo.

DVPLICEM esse originem Purpuris, Buccinis, Mytulisq; ex citandis veterum authoritatibus constabit. Plurima in mari, inquit Aristoteles, „ sponte existunt, sed non ex eadem materia omnia. Purpuræ & ostraco„ dérma ex materia putrescente & limo. Et mox: Ostracodermorum ea „ quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia ostracoderma fiunt. Hæc „ prior est origo: Altera eorum est, quæ dicuntur κηριάζειν idest fauos conficere, quod fauificare & fauare conuertit Gaza, siue μελίκηραν, τοῦτο δ' ἐστιν οἷον κηρίον ποιεῖν, idest eodem interprete, fauaginem, quæ est veluti fauus apum, condere, quod Plinius B dixit de Purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiusdam cerij saliuare. Id faciunt, Mytili, Buccina, Purpuræ authore Aristotele. Nam emittunt lentorem quendam siue humorem mucosum velut à seminis natura: semen verò eorum nullum esse existimandum est. Ex illo Purpuris verno tempore congregatis veluti fauus quasi ex putaminibus cicerum alborum inter se cohærentibus coagmentantur, quem pro maris spuma pharmacopolæ quidam falsò ostentant: nullus autem huic meatus est apertus, neq; fiunt, neq; nascuntur ex eo Purpuræ, sed est veluti expurgamentum. Nam saliuare incipiunt ex lentore mucoso, vt dictum est: putaminibus similia ista componuntur, ex eo verò quem in terrã emittunt, ichore, id est, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ paruæ Purpuræ, non aliter quàm effuso in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enascuntur. Ex his duos Aristotelis locos, in quibus de istis agit, dilucidiores reddidit[a] Rondeletius. Alter est in tertio de generatione capite vndecimo: alter à Gaza male conuersus in quinto de historia animalium capite decimoquinto, citatus etiã ab Athenæo libro tertio, quem si cum Aristotele conferas, menda, inquit, aliquot facilè emendabis, maximè verò illud, ἀφίησι δ' ὁ ἄχειν εἰς τὴν γῆν, cùm legendum sit ex Athenæo, C ἀφίησι δὲ ἰχῶρα εἰς τὴν γῆν, &c. nec non Plinij locus libro nono, in quo scribit murices & Purpuras saliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quàm ex Massario qui saliuarium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex superioribus liquet, Purpuræ minimè fiunt, sed dum putaminibus cicerum similis congeries fauago Gazæ dicta sit, ex mucoso humore, qui saliuarius lentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram " effusa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiusmodi ortus rationem idem [b] Aristoteles " alibi comparat plantis, quæ ἐκ τοῦ παραβλαστάνειν, id est ex sobole, aut si verbum è ver" bo exprimas, ex adgeneratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit " (Aristoteles) Mityli gignuntur, quippe qui minores semper circa eos qui primi nati sunt, proueniunt. Purpuræ & Buccina quæq; fauos conficere creduntur eodem modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit: nam cùm omnia hæc sponte fieri contingat, rationi consentaneum est, cùm origo aliqua præcesserit, multo plura formari. A singulis enim eorum, quæ primæ sunt originis, quibusq; reliqua adnascuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima istorum origo ex materia putrescente fiat, certissima inditio est, id quod in stagni nostri parte, quæ est ad oppidum D Baleruc vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, accidisse vidimus, Hæc & alia Rondeletius. Constat itaq; purpurarum generationem sponte naturæ fieri sine maris, & fœminæ commistione, sine ouis. Quamobrem inquit idem Rondeletius in capite de Purpura, *hoc in loco improbanda est authoris libri de aquatilibus sententia, ab Aristotelis sententia alienissima, etiamsi eam exponere velle videatur, quam tamen miserè deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perspicuum fiet. Vterq; autem piscis (de Purpura & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, estq; Massiliæ, Genuæ, ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est. Ambo quoq; fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apũ similitudine (vt icon subsequens ostendit.) Supini autẽ sub lapide stabulãtur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquantur, & abscindantur, oua intrò continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt inde*

Humor mucosus natura seminis.

Fungi vt subito nascãtur.

[a] *Lib. 4. de piscib. cap. 4.*

Aristoteles correctus.

Massarij error.

[b] *Lib. 3. de gener. c. 11.*

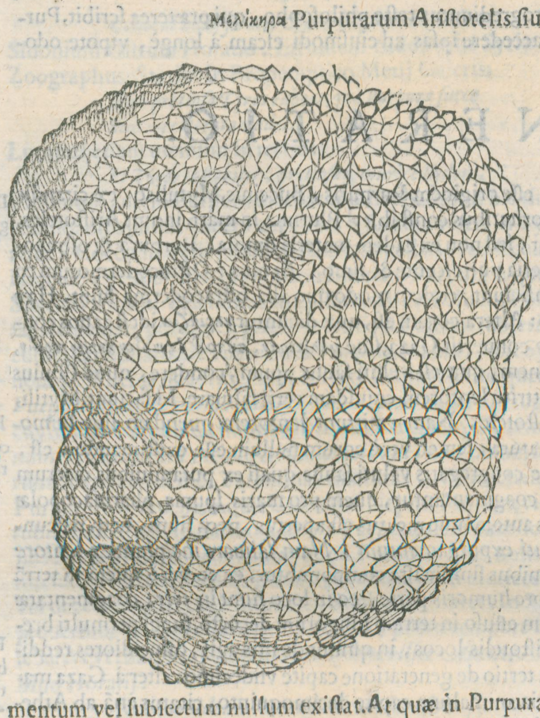
Quãdo magna copia

Ex putredine oriri.

Contra Belonium.

Buccinæ caro durior Purpuræ.

Μελίκηρα Purpurarum Aristotelis siue fauago.



de decidere non possint, quod tã magno artificio construunt, vt nihil coaceruatũ esse videatur. Hæc autem fauificatio verna esse solet. Primum vt hæc à veritate, quàm maximè abhorrere intelligas, esseq; planè ægri somnia, explicandum quomodo procreentur Buccina & Purpuræ, deinde quid sit fauare, siue fauificare. Omne Ostracódermorũ genus expers coitus est, inquit [c] Aristoteles. Et cùm Purpuræ, tum & reliqua testis inclusa è limo ferè & materia putrescente oriuntur. Quod & necessaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio sine partibus ad eam aptè confirmatis perfici potest: nam partibus singulis sua sunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones prosiciscuntur: quas rationes corruere necesse est, imò ne esse quidem possunt, si harum fundamentum vel subiectum nullum existat. At quæ in Purpura, Buccina, turbinatisque partes sint semini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ sustinendo nutriendoq; simpliciter animali destinatæ sunt? Præterea quæ commistio corporum vndiq; testa conclusis esse potest? Dices fortasse ex [d] Aristotele, Genus omne Ostracodermorum vère autumnoq; habere ea, quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippè quibus etsi per ea tẽpora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maximè plenilunijs diebusq; tepidis restituuntur. Hæc quidem Aristoteles prodidit, sed locus is ex alio intelligendus, qui legitur in tertio de gener. anim. cap. 11. Quæ oua appellantur, nihil ad generationẽ conferunt, sed inditio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant ciboque laudantur: argumento quòd & Pinnæ & Buccina & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Quare falsum est oua huiusmodi per similitudinem sic appellata, non ex semine, non ex fæminæ & maris coitu concepta, ita disponi, vt faui nomen habeant, ab apum similitudine, vt hoc sit fauare, siue fauificare. Est enim longè aliud apud Aristotelem, Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν ἐν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταυτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. Τοῦτο δ᾽ ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἂν ἐκ λεπύρων ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. οὐκ ἔχει ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται, καὶ αὗται, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως, καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, idest, Purpuræ verno tempore eundem in locum sese colligentes, condunt, quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus est apum, verùm non ita elegans, sed quasi ex putaminibus cicerum alborum multa inter se composita, struem vnam sua cohesione coagmentatam. Nullum ijs patet foramen, neq; ex ijs nascuntur. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa à limo ferè & materia putrescente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo similis, purgamentum tam ijs, quàm Buccinis euenit. nam Buccinis quoq; fauificare in more est. Igitur κηριάζειν, siue μελίκηραν, siue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod est Gaza interprete fauare siue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorem cuiusdã cerij saliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, cùm emittunt lentorem quendam, siue humorem mucosum, velut à seminis natura, semen verò eorum nullum esse existimandum est. Ex eo lentore concreto & exsiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter se cohærentium, quam

in litus

[c] Lib. 5. Hist. cap. 15.

Cur non coeant testacea.

[d] Lib. 5. Hist. cap. 12.

Oua Purpurarum non ad generationem cõferunt.

Quando fauificent.

Fauificare dicũtur Purpuræ.

A in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò vsurpāt. Quocirca procreantur purpuræ & buccina sponte, vt alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, vt iam dictum: & præter saliuarium lētorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit, à singulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidē semen non est. Atque hæc est duplex purpurarum, buccinorū, mytulorū origo ab Aristotele tradita, & à doctiss. Rondeletio fusiùs explicata.

Fūgi vt mul ti nascātur.

VICTVS.

QVANTOPERE maris aqua purpuræ delectentur iam antè ex Aristotele dictum est: apud quem etiam inuenio cibum purpurarum esse carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de historia capite secundo, quæ mobilia sunt (inquit) eadem carne vescuntur, ijs victus ex pisciculis est, vt purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur. *Et rursus alibi: Alit altera alterā, eo quod* sua testa agnatum veluti algam muscumuè gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, *vt in libra sint grauiores. Quod postremum repetit, sed paulò aliter* [a] Plutarchus Musci & algæ quicquid est esui, ita in suas testas recipiunt, vt ijs in orbem exsertis quasi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum depascente. Plinius *purpurarum genera pabulo & solo discernit, vt sit lutense putri limo; algēse quod* algā enutritum, vilissimum: dialutense vario soli genere pastum. Testatur Gillius purpurā diu *multumq; considerasse*, cùm aliam Conchā mordicus tam diu premeret, quoad suffocata hisceret. Voraces admodum esse vel ex prouerbio notū, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant.

Cibus.

[a] *Lib. de Solert. animal.*

Voraces esse.

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac de tempore capturæ idoneo, necnon de esca qua alliciuntur, dicendum. Aristoteles purpurarios ait escas putidas eis purpuris emoliri, hasq; accedere ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorātes. Quod repetens Plinius, fœtidis capi scribit. Aliàs carnibus ranarum (rubetarum, Isidorus & Albertus) vel hamo, inquit, additis, pręcipue purpuras certum est allici: sed nescio quàm rectè: vix enim hamo eas capi crediderim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandum vti. Tarentinus escam quandam ad polypos describit, qua purpuræ etiam alliciuntur. eam in polypo recitauimus. [a] Aelianus capiendi modum eiusmodi describit: Paruam nassam denso contextu, exiguis maculis purpurarij piscatores contexunt. Intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Purpura maiorem in modum linguam distendere cōtendens, eò pertingere & strombum ipsum *assequi conatur: & ne ab esca quam ligurit, aberret* omnem eam necesse habet exerere: itaq; ipsa exerta fugit escam, quoad plenitudine intumescentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piscator liguritione irretitam comprehēdat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorū quinto, qui κυρτίδας, id est, nassas exiguas huiusmodi calathis (ταλάροις) similes è viminibus necti canit. Aristoteles quoque ἐν φορμίσιν capi ait purpuras: Gaza tegetes & crates interpretatur, quam significationem alibi fortè hoc vocabulum habet (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent,) at hoc in loco nassas potiùs, vel nassis similia retia interpretari mauult Zoographus: quoniam & paulò pòst eadem vasa philosophus κύρτους appellat. Et Plinius, Capiuntur, inquit, paruulis rarisq; textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles mordacesque Conchæ (apud Athenæum lib. 3. Concha ea μέλαινα dicitur & κογχοθήρα,) ceu mitulos videmus. Has semineces sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetunt purpuræ, porrectisq; linguis infestant, at illæ aculeis stimulatę claudunt sese comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur. Sed plura, de his nominibus, φορμός primitiuo, & diminutiuis, φορμίς, φορμίσκος, φόρμον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem aliosq; reperies. Aelianus quoq; pro nassa φερνίον dixit: aliqui πόρκον pro eadem aut rei eiusdem formæ. Phœnices hoc tempore purpuras in hunc modum capiunt, inquit Iulius Pollux, & vellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum validumq; vt in mari durari possit, demittunt. ei modicis interuallis vasa quædam exigua, (κυψέλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, nimirum quod ad figuram) addunt, è sparto seu vimine

Fętidis capi carnib.

Hamo non capi.

[a] *Lib. 7. de animal. cap. 34.*

Nassis paruis capi.

Phœnices vt Purpuras capiunt

aliquo iuncoue contexta. Ea circa ingreſſum rigentibus extremis iuncis aut viminibus hirſuta aſperaq; ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facile introitu, regreſſum autem aduerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petroſo Purpurarij demittũt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa, aut etiam die, vt plurimum vaſa Conchis repleta extrahunt. Eiuſmodi vel ſimilem texturam intellexiſſe videtur Varinus, dum ait: Κημὸς textura quædam eſt ex iuncis (ἐκ χοινίων) colo ſimilis, in qua Purpuræ & Conchylia ingreſſa (nã & eſca imponitur) capiuntur. Quod modò attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno cùm fauos extruunt: caniculæ verò tempore nullas ferè capi: Atqui eo tempore teſte vel ipſo Ariſtot. deterrimum florem habent. quapropter etſi ita quoq; repetat Athenæus, ſuſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex. nam preterquam quod rationi conſentaneum eſt, Purpurarios eas capere, cùm meliorem ſuccũ floremué habent, propter quem eas capiunt, etiam Plinius aliter legit, inquiens, Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſimum, quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, ſed id tingentium officinas ignorare, cùm ſumma vertatur in eo, vt ipſe loquitur.

Κημὸς.

TINCTVRÆ RATIO.

Vt Purpuræ flos colligatur.

Flos vbi poſitus.

QVomodo ſuccus ille ſiue flos quem Purpuram vocamus, colligeretur, & in vſum præpararetur, ſic ferè apud veteres reperio. Cùm fœtificant, inquit Ariſt. deterrimũ florem gerunt: paruas cum teſtis contundunt, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. Maiorũ florem teſta ablata detrahũt: quamobrem euenit, vt collum à papauere ſeparetur. Flos.n. poſitus inter hęc eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant. Itaq; detracto flore, diuidantur partes iſtæ neceſſe eſt. Dant operam vt viuæ frangantur. nam ſi prius quàm fregeris, exſpirarint, florem omnem cum vita euomunt: quapropter ſolent eas aſſeruare in naſſis, dum ipſæ ſe colligant, atq; requieſcant. Breuiter de hac re Plinius: Viuas, inquit, capere contendunt: quia cum vita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta Concha auferunt: minores cum trapetis frangunt: ita demum rorem eum excipientes, Tyrij. Dilucidè Vitruuius. Conchylia cùm ſint lecta ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo comparatur. Phœnices, inquit Gyllius, purpurarum captarum teſtas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorem conuertitur, ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem commutatur. Hæc ille ex onomaſtico [a] Iulij Pollucis, vbi verba aliquot quæ Græcè leguntur: Ἔπειτα κόψάμενοι τὸ ὄστρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τε ἐπὶ δευσοποιΐαν, ὕδατι τὴν ἄσιν ἐκκαθήραντες, ἐνέψουσιν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα τὸ θαλάττιον: ſic interpretatur Zoographus, aliter quàm Gyllius: Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt & dein de condiunt (ſale nimirum vel nitro ſaniei admixto) vt color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (primùm videtur vt tundantur, ſecundùm vt lauentur, tertiùm vt flos eximatur, condiatur, coquatur,) in lebete ad ignem coquunt. Notandum verò purpuram, vt Seneca [b] philoſophus tradit, eodem Conchylio non in vnum modum exire. Intereſt, inquit, quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpius merſa ſit, an ſemel tincta. Admiſtio fabæ proderat, quod me docet Plutarchus libro de Oraculorum defectu, his verbis: Alia alijs ſunt conducibilia: Sic faba Purpurę, nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait:

Phœnices vt Purpurã facerent.

[a] Lib. 1. c. 4.

[b] li. 1. queſt. natur. c. 5.

Fabę miſcebatur.

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus

[c] Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem initio purpurâ ſolæ lanæ; vnde Seneca [d] Tragœdus:

[c] Li. 9 Orig. cap. 28.

Lana primũ tincta Purpura.

[d] In Hercu. Oetæo.

Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores. Et Virgilius
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice. Horatius:
Muricibus Tyrijs iterata vellera lanæ.
Tibullus. *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.*
Ouidius: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas*

Iteraba-

A Iterabatur tinctura, vt magis colorarentur vestes, quod constat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait:

Vellera sæpè eadem Tyrio medicantur aheno.

Cur tinctura iterabatur.

Fortasse dibapham Purpuram dicit, quam pretiosissimã fuisse constat: de qua etiam Flaccus ad Grosphum scribens, inquit: [e] *Tebis Afro Murice tinctæ vestiunt lanæ.* Tyria autem Purpura apud antiquos laudatissima existimabatur, vt sæpè dictum est. [f] Papirius

——— Rupesq; nitent, queis Purpura sæpe
Oebalis & Tyrij moderator liuet aheni.

[e] L.2.Carm.
[f] Li.1.Sylu.

Inter Conchiliata autem & Purpurea interest, quòd Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini succo, certo quodam temperamẽto: in Conchyliatis verò, non miscebatur Buccinum, vt Plinius scribit, sed ita obscurè & mendosè, vt intelligi non magis possit, quàm si „ alienigeno vteretur sermone. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino, præterq; „ ius temperatur aqua pro indiuiso humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur: inuiso tamen pro indiuiso malunt emendatores, semper non intellecta mutare solenni insania consueti, inquit [g] Adrianus Turnebus, qui se in veteribus indiuiso reperisse B testatur, & ius temperatura, & quæ. Sic igitur legit: præterq; eius temperatura, & quæ pro indiuiso humani potus excremento remedia & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cùm humanum admisceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quædam & remedia adhibebantur. miscebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuisum dixit, quod & in Purpura, vt in Conchylio tingendo adderetur. quare de grauissimo & teterrimo odore dixit Martialis

Quod bis Murice vellus inquinatum.

Conchiliata & Purpurea differũt

[g] Li.9. Aduers. cap. 5.

Vrina humana vsi sunt ad tingenda Conchylio vellera.

Hucusq; ille. Iam verò pictores ipso purpureo vtuntur cruore trito in mortario, sicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in eum liquorem feruenti aheno addita & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purpurissum vocat Plinius in sexto trigesimiquinti: Argentaria autem creta nitorem, argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap. 17. Georgius Pachymerius lib. suo 12. de colore, Purpuræ colorem tardiùs consistere notauit. Etenim cùm hanc, inquit, contuderint, omnemq; ex ea humorem eluerint atq; expresserint, effusumq; in ollis coxerint, primo quidem nullus prorsus color in tinctura manifestus est. Gaudet hæc eadem tinctura in sole versari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis C enitescit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegantissima verba Græca committere non possum, vt omittã: χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Mirum in primis est, quod scribit † Aelianus: Purpurarius piscator, si postquam Purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum vno saxi ictu Purpuram vnà cum testa interimit. Quòd si læuior plaga inferatur, & etiam nunc spirans relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, siue illa per eius corpus dispersa imbibatur, siue aliter effluat. Quod quidem ipsum præclarè Homerum intellexisse dicunt: idcircoq; vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum suis versibus illud canens:

Purpurea illum mors, violentaq; Parca peremit.

Pictorum Purpura.

Tardiùs cõsistit.

† Li.16.c.1.

Mel ac oleũ addidisse tincturæ, vt sine læsione aut detrimento florem tincturamuè in tempus conseruarentur, non male quis inde conijciat, quòd Alexander Dario deuicto, vti Plu D tarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinq; millia talentũm Susis captis inuenerit, annos seruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc ac nouitium retineret: cuius (inquit) ferunt causam esse, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippè horum in pari ætate splendorem integrum & fulgentem conspici. Ex quo loco, inquit diligentissimus pariter ac eruditiss. Hieron. [h] Mercur. à nemine ferè animaduerso dubitari video, quænam esset illa Purpura, quo pacto melle facta esset, cùm huius apud nullũ alium authorem mentio habeatur, demũ quæ fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integræ conseruatę. Fuisse non pannos, lanã aut sericum Purpura tincta, sed ipsammet Purpuræ substantiã, adducor vt credã, tum quia tanto tempore fuisse conseruatam eiusmodi materiã non adeo verisimile est, tum quia in conficiendæ Purpuræ tinctura, neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Cassiod. qui eius conficiendæ rationẽ diligenter persecuti sunt, nec alius author, mel vspiã cõmemorarunt. Præterea ex [i] Cassiod. colligere licet cõsueuisse contusa & simul coaceruata Cõchylia sex menses absq; alio mãgonio integra seruari. Neq; quomodo lanæ aut serico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queãt, facile video cùm propriè id nomen succo illi Purpurarũ ab omnib. scripto-

Mel et oleũ cur adderentur.

[h] Li.6.c.25.
Plutarchi locus explicat. à Mercuriale.

[i] Lib.1.Var. Epist.2.

ribus tributũ inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ ſiue tinctura ab ipſomet nũcupatus ſit, quòd illo ſolo tingerentur cuncta, quibus ſiue ſponte ſiue artificio inhærebat: Sic enim * Apollodorus apud Athenæum βάμμα eundem ſuccum appellaſſe inuenitur. Itaq; res quantum ipſe iudico, hunc in modum ſeſe habet. Conchylia ſiue Purpuræ, aliæ erant puniceis, aliæ candidis corticibus tectæ: nam ſeſe candidas habuiſſe Zographus teſtatur, vtraq; tamen eundẽ ſuccum ab Ariſtot. Plinio & Plutarcho nuncupatũ emittebant: captæ igitur Purpuræ diligenter contundebantur; ſi erant paruæ, vt Ariſtoteles docet, ſimul cũ teſtis tundebantur, ob faciliorẽ ſucci expreſsionem, ac in maſſam vnà cũ ſucco redactæ, ſi ante ſex menſes in vſum ad infecturam trahendæ erant, abſq; alio cõſeruabãtur, ſin autem multo tempore durare debebant, punicearum maſſæ in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis à Galeno atq; ab alijs ſæpenumerò nominatis facto, immerſæ cõſeruabantur, adeo vt ſuccus veluti recenter mactatarũ Purpurarũ integer & floridus longo tẽpore maneret. Sed ſi Purpuræ magnæ erant, quemadmodũ * Vitruuius, & * Pollux tradunt, ijs Cõchas auferebant, atq; ita modò integras carnes totas ſale cõditas; modò ſuccũ illum in cãdida vena ab Ariſtotele & Plinio cõmemorata contentũ & à carne ſeparatum, ſimiliter melle & oleo à corruptione tuebantur. Atq; hoc eſt qnod in fine illius capitis voluit nobis ſignificare Vitruuius hiſce verbis. Id autẽ propter ſalſuginẽ citò fit ſiticuloſum, niſi mel habeat circumfuſum. Quaſi verò ſuccus ille, quem Vitruuius vocat oſtrum, citò corrumperetur, niſi ita melle fuiſſet merſus, vt vndequaq; circumfuſum id habuiſſet. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes ſciunt, ſic melle non modò alia corpora, verùm etiam humana cadauera per annos plurimos conſeruari ſolita fuiſſe præ cæteris teſta tum habemus apud Xenophontem & Columellam. Plinius quoq; narrat ſeſe principatu Claudij vidiſſe Hippopocentaurum in melle allatum. Et Varro in Sciomachia ſcribit, Heraclidem Ponticum plus ſapientiæ habuiſſe, quòd præceperit, vt cõburerentur corpora, quàm Democritum, qui voluit vt in melle conſeruarentur, quaſi ſi id factum eſſet à vulgo, ingens mellis caritas extitiſſet. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere, cadauera Purpurarum vnà cum flore, vel florem ipſum cum ſuo folliculo tot annos melle ac oleo candido immerſa, fuiſſe integra ſeruata, ac propterea Plutarchum qui ſciebat vix ſex menſes Conchylia contuſa manere, nec ſuccum florem vocatum vltra cõſeruari poſſe recentem, addidiſſe rationem tot annorum durationis ac ſub voce βαφὴν intellexiſſe vel totum cum rudem contuſarum Purpurarum aceruũ, ob idq; talenta illa potiùs fuiſſe ponderis quàm pretij, vel (quod magis credo) ipſummet florẽ cum vaginula ſola aut etiam cũ carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationem, in qua nõnulli deſiderari aiunt rationẽ, cur potiùs melle puniceas quàm oleo, ac è contrario cur potius albo oleo candidas Purpuras condirent, cùm alioqui & mel & oleum æquè putredini ac corruptioni reſiſtant, cumq; eiuſdem coloris florem habeant puniceæ Purpuræ cuius habent albæ. Cuius quæſiti ſolutionem ſi quis à me hîc expectet, fallitur. Neq; enim ratione factum exiſtimo quòd albæ oleo, phæniciæ melle conditę eſſent, ſed fortuito id eueniſſe, ſi modò verum eſt albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione teſtarum, vt Mercurialis credit. Secus enim mihi videtur, quoniam λευκῶν non habet ſuum ἀντίθετον; neque ἁλουργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, ſed vniuerſaliter Purpurarum. Etenim ſi colore Plutarchus Purpuras diſtinxiſſet, dilucidiùs dixiſſet πορφυρῶν μέλανων aut φοινίκων, καὶ λεύκων, qualem ſane diuiſionem diſtinctionemuè apud veteres non inuenies: quamobrem ſuſpecta ſemper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimque quidpiam deſiderari quod ad dictionem λεύκων pertineat, quam ſuſpitionem mihi adauget Vitruuius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, ſed olei minimè, mentio fit. Si enim & oleo conſeruatæ fuiſſent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoque de oleo meminiſſet, non iuerim interim inficias etiam oleo potuiſse conſeruari, ſed non æquo modo, mel enim ſimul cum liquore illo ſiue flore permiſceri poteſt, quum oleum ſemper innatet, vbi cum liquore aliquo permiſcetur, quod fortè in tinctura non requirebatur; Quod obiter dictum eſto, vt quiſque quam placuerit, opinionem amplectatur. Ego ſaltem oleum tincturę vel ideo adhibitum negauerim, quòd veſtes, quæ ea erant inficiendæ, ſua pinguedine labefactaſset ac inquinaſset, quod nos noſtro ſæculo plurimùm abhorremus, & ſumma cura, vbi licet, prohibemus, cæterùm illud notatu in primis dignum, eũ qui ſericũ Purpuræ intingeret, puriſſimum habere debuiſſe corporis caſtitatem, vt tradit * Caſſiodorus, quia inquit, taliũ rerum ſecreta refugere dicũtur immunda. Iam verò herbas quoq; natura procreauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi ſimilis tingitur: quare authores Purpurã ſepe marinã cognominarũt, nõ quòd terreſtris etiã ſit, ſed ad differẽtiã illius quæ ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Trãſalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium atq;

Margin notes:

* Lib. 3.

* Li. 7. c. 13

* Lib. 1. c. 4.

Oleum & mel à putredine cõſeruandi vim magnã habent.

Albæ Purpuræ quæ plutarcho.

Plutarchi lectio authori ſuſpecta.

Oleum cur non adhiberetur.

* Lib. 2. Variar. c. 2.

Herbæ quę Purpuram præbent.

A atq; Conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Inter eiuſcemodi herbas non vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maximè conuenit, quod liquet in primis ex euangelio Matthæi, Marci & Ioannis de veſte qua Iudæi induerunt Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Sic enim Matthæus: περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, id eſt: circumdederunt ei chlamydem coccinam: Marcus verò: καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν: id eſt: & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: καὶ ἱμάτιον, inquit, πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaq; Marcus & Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo qui idem eſt, vt dixi, cum Purpureo, cùm alioqui materia plurimum diſcrepent, adeo vt Mattheus colorẽ, illi verò materiam & colorem ſimul expreſſerint: quamobrẽ Purpuræ appellatione coccũ non cõtineri rectè cenſuit Vlpianus, in lege, ſi cui lana. Coccũ autem à Dioſcoride κόκκος βαφική dictum eſt, id eſt, granum infectorium, cuius ſatis magna copia colligitur in Gallia Narbonẽſi, vocaturq; à Gallis Vermillon, ab Arabibus Kermes, vnde Kermeſinus color. Gloſſarijs grana κόκκοι; granitum κοκκοτὸν dicitur: Hiſpani coccum granam à grano fruticis, & à grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Braſauolus in libro de B Syrupis multa ſcribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Italis vulgo granam dici, & eſſe veluti ſemen fruticis ilicẽ referentis, &c. Chermes verò (quãquam & ipſum ab antiquis cocci nomine comprehenſum videatur, vt ſit fortè coccus ſcolecius, id eſt, vermicularis) ex radicibus herbarum quarundã ſumi, ex eoq; charmeſinum colorem tingi, floridiorẽ quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculũ transeunt. Aperitur enim ſemen (ſi ita vocandum eſt) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic eſt cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymũ reperitur, & in ſacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autẽ plures, herbę, quarũ radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, inciſa multũ, quæ pimpinellę folia imitatur, ſed magis inciſa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius verò in Polonia circa Cracouiã. In Hetruria quoq; naſcitur: putãtq; Hetruſci genus pimpinellæ eſſe, ſtrellam vulgo appellant, alij thrialmum. Naſcitur autem & ſub alijs herbis. Nam Poloni tres herbas habẽt, ſub quibus naſcitur. Vna eſt quã ipſi appellant Hiedoſpialek: putãt eſſe auriculã muris, ſed nõ eſt illa quam Dioſcorides ſic vocat. Naſcitur & ſub parietaria & C ſiligine (ſecali potiùs) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos ſegala vocamus. Sed hanc nõ excauant, quia maior eſt prouentus ex ſiligine, quã ex chermes, &c. Ego chermes illud de quo Arabes ſcriptores meminerũt, non aliud eſſe video quàm coccũ Græcorũ, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculũ aliquẽ emittere putârim, ſi nõ vbiq; & cuiuſuis, alicubi tamen & ſpeciei alicuius in eodẽ genere, vt coccus ſcolecius vel ſcolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorumq; vermiculos & ex eis tincturã, veteribus planè incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus etiã hęc proſequitur Hermolaus, quæ tamẽ nobis minimè ſunt prætereunda. Saxifragam (inquit) aliqui eandẽ eſſe putãt, quæ pimpinella & ſanguiſorba dicitur, &c. E radice vt ferunt, quibuſdã horis vermiculus eruitur, qui curatus ſericis præcipuè tingendis, Purpurã facit incõparabilem, cæteros colores ſplendore quodã & hilaritate ſuperãs: inuẽtus vt alia quoq; multa, caſu, excrementis gallinaceorũ ita coloratis, igitur purpuriſſum ex hoc vermiculo carbaſinum, à præſtanti amphiteatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmaſinum appellant colorem: quoniam vermiculus ille Punica lingua carmes ap-D pelletur, quemadmodum & coccus. Poteſt & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus eſt, nomen accepiſſe color is, quòd lanas inficere Sardibus cœptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in ſacris litteris vermiculum & vermiculatas veſtes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ ſignificans, quod authore Plinio quibuſdam locis vermiculi ſimilitudine conſpicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt coccinea veſtis ſcolecidata (ſcarlata quaſi ſcolecata) hoc eſt vermiculata, vulgò diceretur: ſiue quaſi quiſquiliata (etenim granum cocci etiam quiſquilium vocatur Plinio) à quiſquilijs, opinor. Sunt enim quiſquiliæ, vt Feſtus ait, quicquid ex arboribus minimũ cadit. De vermiculo Purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, ſed è Purpuris ac murice, vt conijcio: nam & de vermiculo Galatiæ, hoc eſt iligno meminit. Hæc ille in corollario in Dioſc. è quo Cælius etiã deſcripſit, qui inſuper, Carmeſinũ, inquit, [1] ſunt qui opinẽtur chromaſinum quoq; nuncupari poſſe quia ſit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius eſt apud Theophraſtum mentio. Ego omnino carmeſinũ à Kermes Arabica ſeu Punica voce coccũ indicante, non vel à carbaſo vel chromate dictũ arbitror. De chromate Theophra-

Coccum infectorium.

Purpureus color idem cum coccino.

kermes.

Granatę vrbis Hiſpaniæ oppidũ.

Tinctura ex Vermiculo quid i ſacris litteris.

Herbę quarum radicibus inhæret Chermes.

Chermes Arabũ eſt Coccũ Græcorum.

Saxifraga.

Carmeſin' color vnde dictus.

Coccinea veſtis cur dicta ſcolecidata.

Quiſquiliũ

[1] Li. 8. Ant. lect. c. 11.

ſtus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μῦρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δὲ ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id eſt, colorem vnguentis rubris ex anchuſa faciunt, amaracinũ autem è chromate: quod radix eſt è Syria vehi ſolita. Apparet autem eam radicem non vilis pretij fuiſſe: quoniam myropolas pretioſa tantùm vnguenta, quanuis non omnia, colorare ſolitos tradit. Et paulò pòſt: Maron & chrôma, quod amaracino miſcetur, calfaciendi vim habent. Carmeſini colorem rubrum eſſe conſtat; chrômatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expreſſum: rubrum tamen non fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti verbis apparet: vt nimium leuis ſit quorundam coniectura, carmeſinum à chromate deductum. Dioſcorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quòd an ſit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velorum colore dici potuiſſe ſuſpicatur, de carbaſo quædam addamus: quam ipſam quoque vt amorgen & byſſum (vt pòſt dicetur) propter materiæ pretium ac tenuitatem, ſicut & ſericum, Purpura coccoué tingi ſolitam conijcio. Carbaſus igitur (generis fæminini, ſicut & byſſus; quanuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis, in Hiſpania primùm repertum teſte [m] Plinio: item velum ex carbaſo factum. Virgilius in tertio Aeneidos —— *& auræ*

Vela vocant, tumidoq́ꝫ inflatur carbaſus auſtro

Lucretius in ſexto.

Carbaſus vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

—— Eum tenuis glauco velabat amictu

Carbaſus. Et in vndecimo:

—— Tum croceam chlamydemq́ꝫ ſinuſq; crepantes

Carbaſeos, fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellij. Vnde apparet carbaſum alijs quoque pro arbitrio coloribus tinctũ fuiſſe. Pollux carpaſum, κάρπασον dixit, vt mox patebit. Meminit [n] Plinius. „ Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natu„ra, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbaſis repertis. Et aliquantò „ pòſt de velis tinctis loquens: Carbaſina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur „ Lentulus Spinter, &c. Gallica quidẽ vox Creſpe, à Carbaſo ſeu carpaſo facta videri poteſt. Inuenio verò & apud [o] Pauſaniam, naſci in cocci fruticis fructu breue animalculum, idq; ſtatim ac in aërem fructu iam maturo eſt emiſſum, volare, ita vt culici ſimile (inquit) videatur, nunc autem priuſquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligi, & ſanguinem inſecti lanas tingere. Monachi qui in Meſuem commentarios ediderunt, Braſauoli ſententiam ſecuti ſunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermeſinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hiſpanijs, ab occidentali India importatum: quod cùm copioſiſſimum adferatur, chermeſina ſtamina nunc vileſcere cœperunt. De eodem puto [p] Cardanus intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc ſemina pro Purpureo colore ſerici conficiendo, ſimilia cimicibus, à quibus ſublata ſunt capita: vnde pretium ſerico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnaſcentibus fieret. Sed fortè vterq; iſte coccus, ilicis nimirum, & qui ex tuberibus plantarum colligitur, etiam antiquis cognitus fuerit, lego enim apud Cteſiã in Indicis: Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius „ fontes flos Purpureus naſcitur, quo Purpura, floridior etiam, quàm Græcanica, tingitur. „ Ibidem animalcula canthari magnitudine viſuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prę„longis & vermis inſtar mollia. Oriuntur ea in arboribus, quæ ſuccinum ferunt: & fructi„bus earum veſcuntur, ipſaſq́; perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi Pur„pureo colore veſtes, tunicas, (τὰς φοινικίδας, καὶ τοὺς χιτῶνας) & quæcunq; voluerint, in„ficiunt: quæ Perſicis etiam tincturis præferuntur. Sic Cteſias: Illud autem prætereundum „ non eſt, Purpuræ ſucco veteres coccum [q] Plinio teſtante permiſcuiſſe: Quin & terrena mi„ſcere coccoq; tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byſſinum. Inuenio & hunc colorẽ cocco & Purpura permixtum, hyſginum fuiſſe nuncupatum. Rubiæ colorem Garanciã vulgus infectorum vocat, quem tanto in pretio eſſe ſcribit Iul. Cæſar Scaliger, vt & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus ſit à principe poëtarum ſub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares. Superius diximus quàm pretioſa Purpura apud Indos fieret ex ſandice, ad cuius rei corroborationem cùm hic potiùs illud erat dicendum, binas quas reperio, authoritates, quarum altera Hermolai eſt, altera Cælij, adducere

Anchuſa q̃ vnguenta tingebant.

Chroma radix.

De Carbaſo quædam.

[m] Li. 19. c. 1.

[n] Li. 19. c. 1.

[o] In Phocicis.

Chermes ex India.

[p] Lib. 9. de Variet. rer.

Flos Indic[us] Purpuram tingens.

[q] Li. 9. c. 41.

Hyſginum quid.

Rubiæ color.

Ex Sandice prætioſus color Purpureus.

A cere libuit. Sandix Indica, inquit ille, de qua in Aureliani Cæsaris vita legitur, pretiosas Purpuras fecisse, aliud (quàm vermiculum dictum) tincturæ genus puto. Hic verò, Indicā Purpuram inquit, ex sandice parari, prodit historia, tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur. Phyllanthion cognomento dyticon apud Democratum, herba ad Purpuram tingendam satis celebris, nec pręterea qualis sit monstratur: In Theophrasto & Plinio legitur & phyllantes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantùm foliata. Ita lego apud Hermolaum. Video autem Theophrastum chamæmeli genus, quod caule foliato sit, anthemon phyllôdes appellare. Cælius inter amorges significata (ita autem Græci amurcam dicunt, aliquandoq; etiam vini fæcem) ita quoque vocari ait herbam Purpuream vestibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ, quanquam, inquit, & prætenuis arundinaceæ paniculæ portio dicatur amorgis. Ἀμόργεια, coloris est byssini species ab Amorgûnte insula. Ἀμοργὶς, Hesychio, Suidæ, ac potissimum Varrino, est καλάμη τις ἐξ ἧς ἔνδυμα γίνεται· ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Ἀμόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Ἀμόργινος, χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην: id est, Amorgina tunica sic dicitur ab amorga, quod genus est coloris, similis bysso. Significat &

B vestem pretiosam. Ἀμόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Ἀμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργὶς, ἡ λινοκαλάμη. Ἀμοργίς, τῆς καλάμης τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος. Hæc omnia illi, quibus etiam Suidas addit: Ἀμοργὶς, simile est lino ἀλεπίσῳ, id est, non decorticato, decorticare autem ipsum & parare (ad lanificium) solent. ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον. Eustathius etiam Ἀμόργη exponit, amurca olei, item Purpura secundum veteres. Ἔστι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργικός. Ἀντιφάνης δέ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Ἦν χιτὼν ἀμόργινος. Pollux, & alibi: τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμόργῳ· λίνα δ᾽ οὖν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χίτων, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quam lini genus fuisse, sed subtilius, & quoniam fortè Purpureo colore tingebatur, (sicut & sericum & byssus, aliaq; tenuissima lini genera & vellera præstantiora, vt Milesia) amorgen Purpuram, & amorgina Purpurea, aliquos interpretatos esse: sed ineptè: (vt & Hesychius byssinum Purpureum) poterat enim etiam alio colore tingi. Itaq; non rectè Cælius, & sine authore dixit, amorgen herbam Purpuream vestibus inficiendis aptam fuisse. Quare Zoographus amorgen dictam suspicatur per metathesin ab Hebraico Argaman, quod est Purpura, vel sericum

C Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda existimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è palustri velut arundine, duntaxat panicula eius. [r] Clemens in Pędagogo contra luxum muliebris vestitus & Purpuræ vsum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπὸ Αἰγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμεναι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De bysso plura dicemus in Pinna: hîc paucula addā ex Strabone: [s] Ex lana arboribus quibusdam innascenti apud Indos Nearchus ait texi sindones subtiles, συνδόνας τὰς εὐητρίους: & Macedones ea pro tomento vsos, (ἀντὶ γναφάλων αὐτοῖς (malim αὐτῷ, scilicet τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σαγήν.) Esse autem huiusmodi etiam serica, bysso ex quibusdā corticibus excarminata, ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου, tanquam serica lintea è bysso ceu materia & lana fiant. De anchusa scribit Nicol. Myrepsus: Coria alba vt Purpuræ instar tingantur, anchusæ radicem aceto irrigata illine. Idem in fine remediorum ad dysenteriam, anchusam esse scribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, nescio quo sensu, nisi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id est, vt veri murices. Dioscorides quoque anchusæ

D radicem sanguineo colore inficere manus scribit, quod mulierculis non ignotum, quę eo succo tanquam purpurisso malas, quò rubicundæ fiant, inficiunt. Hysge, Ὕσγη Suidæ quędam herba est & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hysge (vel hysgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (supple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὕσγινος (malim ὕσγινος, quamuis litterarum ordo repugnet) tincturę genus est.

Τὰ κόκκοιο βαφέντα, καὶ ὑσγίνοιο θέριστρα,

Versus authoris innominati, Videntur autem hysginus & coccinus cognati colores esse, nomine etiam congruente. Nam Pausanias in Phocicis author est, fruticem, quem Iones & Gręci coccum appellant, Galatas qui super Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi hodieq; ilicem aquifoliam hus vel vt ipsi scribūt, hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam est. Ὕσγινον, Hesychius & Varrinus exponunt βάμμα τι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum scribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigesimoprimo: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hysginum tingitur. Et in trigesimo-

quinto:

Phyllāthiō dyticō herba ignoratur. Phyllantes herba. Amorge.

Ἀμόργεια quis color.

Amorgina tunica.

Cęlij Rhod. error.

[r] Li. 2. c. 10.

[s] Lib. 15. Geog.

Radicis anchusæ vsus.

Hysge.

Hus Gallis ilex Aquifolia.

quinto: Purpurissum Puteolanum, inquit, potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde pretiosissimæ Purpuræ. Causa est quòd hysgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur sorbere. Hysge igitur herba eadem, quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci sed sui coloris vestes tinctas opinor. [t] Persius:

[t] Sat. pr.

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna est,

vbi quidam legunt lumbos, & ianthina læna est, id est, violacei coloris. Bayfius ex Nonio ferrugineum, ait esse colorem ferro ardenti haud absimilem, vt quidam (inquit) putauere; qui & hyacinthinus ex Virgilio: ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur vestimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiusdem nominis lapide. Antonius Thylesius, in hyacinthino colore Purpuram lucere subnigram affirmat. Hysginum inquit idem Bayfius, planta est colore flaua & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quę ab ea planta tincta sunt, τὰ ὑπὸ αὐτῆ βεβαμμένα. Hoc legisse memini in scholijs in Nicandrum, si tibi probatur author. Hysgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit. Ruellius verò hyacinthinum colorem non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: sed è viola quoq; quæ syluestris dicitur hyacinthus, traxisse nomen Plinio videri putat; nisi quis, inquit, ianthinum malit, quàm hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, quibuscum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticę speciem describens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur Purpureo colore tam iucundo, tamq; florido infectum, vt cum pretioso illo Purpuræ succo certet. Verisimile est hanc vrticam Purpuræ adhærentem (testis enim alienis adnascitur, & maximè Purpuris) à cane Herculis demorsam fuisse, &c.

Ferrugo.
Hyacinthina.
Hyacinthinus color.
Vrtica animal Purpureo filo.

INVENTIO.

Hercules inuentor secundũ Tyrios.

PVRPVRA quo pacto & quando sit inuenta, est legere apud Nonnum in quadragesimo, & in onomastico Pollucis libro de verbis idoneis ad Commodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem cuiusdam nymphæ indigenę, cui nomen Tyros, sequebaturq; eum canis, qui irreptantem scopulis Purpuram conspicatus, peresa caruncula, sua sibi labra cruore puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam adisset Hercules, delectata illa insueta tinctura, affirmauit sibi cum illo nihil fore, nisi ad se vestem ad ferret, etiam canis illius labris splendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, collectoq; sanguine, munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitãt, punicæ infecturæ author. Sed quid si fabulosam hanc inuentionem esse dicamus? nam Georgius Cedrenus in cõpendio historiarum nymphæ nulla facta mentione, etiam Herculem Purpuræ inuẽtorem, philosophum fuisse scribit his verbis. Inferioribus temporibus (post regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante, Hercules fuit philosophus cognomento Tyrius. Is Purpuram inuenit. Cùm enim in eam Tyri partem adscendisset quæ ad mare pertinet, pastoris canem vidit Concham vorare: pastorem à cane sanguinem emitti putantem, lana ab oue accepta, quod ex ore canis defluebat, abstergere. At Hercules qui rem obseruaret, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduersoq; liquorem eum ex Concha ista fluxisse, lanam istam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is spectaculo tincturæ istius attonitus, iussit hoc modo lanam tingi, atque ex ea sibi regiam vestem parari: qua primus hominum indutus, omnibus admirationi fuit. Nam antea temporis colorum tincturam ignorauerant homines.

Hercules philosoph⁹.
Phœnix primus Purpura vsus.

DENOMINATA.

Πορφυροβάφος.
Πορφυρόπωλης.

Πορφυροβάφος Gręcis dicitur, qui Purpuræ liquore vestes tingit, in qua significatione ex Alexandro Aphrodiseo affertur etiam πορφυρεὺς, quæ tamen vox potiùs significat eum qui Purpuras venatur, à verbo πορφυρέυω, id est, Purpuras venor. Hycesius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένας: quam quoque dictionem ab eodem verbo formari non dubitârim, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφυρόπωλης est negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fæminum pro muliere Purpuras vendente apud Suidam legitur, id est lanas vel vestes Purpureas, ἡ τὰ πορφυρᾶ (subaudi ἱματια vel ἐσθήματα) πωλοῦσα.

A πωλῦσα. Πορφύρεος apud eundem Suidam idem est etiam, vt πορφύρεος ἐσθὴς. Πορφυροειδὴς, Purpuræ spetiem gerens, Purpureo colori similis. Euripides πορφυροειδέα δι' ἅλα, per mare nigricans in modum Purpuræ. Φορφυρόκαυλος qui Purpureo caule est. Πορφυρομιγὴς, Purpuræ permixtus, Polluci de vestium generibus, πορφυρομιγὴς ἐσθὴς καὶ χλαμὺς est non ἡ συνύφαντος πορφύρα, sed quæ τῇ ἐξερίῳ φαιᾷ οὔσῃ καταρχὰς ἐμέμικτο. Πορφυρανθὴς, qui Purpureo flore est, Ἀκροφόρφυρος, in extremitate vel in summitate Purpuram habens, vel in extremitatibus & lumbis: vt vestimenta quorum fimbriæ & lumbi sunt Purpurei. Ἀπόρφυρος, nulla Purpura insignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ γυνὴ ἄχρυσος καὶ ἀπόρφυρος καὶ ἀφελὴς πάρεσι. cui apud eundem in sympos. sexto opponitur ἡ χρυσὸν φέρουσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπόρφυρον ἱμάτιον, est vestis quæ Purpureo colore non tincta est: vel toga sine Porpureo clauo, vestis cui ora Purpurea non est addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet: Quem aliquid Purpurei coloris velut intercipit. Barbarus tamen vertit Purpureus in hoc loco Dioscoridis, ἐν τῷ ὑπολεύκῳ διαπόρφυρον. ex albicante Purpureum. Ἐμπόρφυρος oppositum τῷ ἀπόρφυρος, & significans vel Indutus Purpura, vel imbutus Purpureo colore, Purpureus. Budæus interpretatur non solùm Purpureus, sed etiam in Purpuram vergens, in Purpureum colorem inclinans, apud Dioscoridem. Ἐπιπόρφυρος, Accedēs ad Purpuram, vt Gaza vertit apud Theophrastum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus, prætextatus. Plutarchus: Publicola, ὁμήρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δέκα: obsides dederunt ex genere patritio prætextatos decem. Et περιπορφύρος ἐσθὴς, prætexta vestis: itidemq́; περιπόρφυρος τήβεννος apud Plutarchum, quod Romuli gestamen fuisse dicit. Sæpe sine adiectione, ἡ περιπόρφυρος, subaudiendo ἐσθὴς, vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de censoribus Romanis, τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τὶ περιπόρφυρον ἡ δήμαρχος οὐ φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φορούντων. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: & frequenter, Prætexta insignis, Ὑποπόρφυρος, aliquatenus Purpureum colorem referens, leuiter purpureus. Πορφυρόεις purpureus, purpuram referens. Πορφύρεος & πορφυροῦς per contractionem, Purpureus, seu color purpuram referens. Grammatici Græci poëtarum interpretes aliquando nigrum vel nigro propinquum interpretantur. Zoographus allatis hisce veterum authoritatibus: Pretiosus ille flos nigrantis rosæ colore sublucens, Plinius de Purpura. *Violæ sublucet Purpura nigræ.* Virgilius de amello flore. Conchylijs virus C graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfert) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. hisce inquam authoritatibus, & vt grammatici sentiunt, esse ait colorem purpureum nigrum rubore quodam admisto. Nos suprà multiplicem purpuræ seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus, nam & ipse in Conchis flos, in litore & pelago variat, item in regionibus diuersis, & in tinctura apparatus mixturæq́; ratio varia est, vt exposuimus. Semper quidē rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum aut violaceum cæruleumuè inclinet. Purpureum & phœniceum colorem hisce verbis distinguit [x]Goropius. Qui spadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœniceo arbitrantur, à veritate longè discedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ nomine, hinc Plinij authoritate, qui phœniceum & purpureum distinxit colorem, florem vicesimo tertio vicesimi primi libri capite describens. Quod ad arborem phœnicem & eius spadicem attinet, stultum fuit sinere se homonymia decipi: maximè cùm nusquam legant spadicem colorem phœniceum vocari: & profectò egregiè risisset Virgilius, si phœniceos equos ab ipso demonstrari tibi postulasses. Quid? an non phœnicopterus auis nomine D suo & rubris pennis satis ostendit, quis sit color phœniceus apud Græcos? Verùm cùm purpureum colorem à rubro differre dicimus, phœnicei coloris nomen pro certa forma rubri coloris accipimus, qui nimirum in granatis interius spectatur. Plinius amethystinum & violaceum colorem propriè purpureum dici ostendit, licèt & hoc nomen ad quemuis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus & phœniceus, vti carbunculus siue rubinus vulgò vocatus, & laudatissimus amethystus; siue vt rosa & viola. Qua de re liquet eos plurimùm aberrare qui phœniceum colorem non solùm cum purpureo confundunt, sed inde etiam rubrum colorem dici scribunt, quia purpura primùm in Phœnicia sit inuenta. Hæc & plura ille. Purpureus quandoque pro purpurato ponitur, atque ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpureum scurram Iuuenalis: aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt suprà etiam dictum est. [y]Virgilius:

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Martialis in octauo.

Πορφυρόμιγὴς.

[u] Li. 7. c. 13

Ακροπόρφυρος.

Απόρφυρος

Διαπόρφυρος.

Ἐμπόρφυρος.

Περίπόρφυρος.

Ὑποφόρφυρος.

Πορφύρεος.

Purpureus color qualis.

[x] Lib. 12. Hierogl.

Purpureus à Phœniceo distiguitur.

Phœnicis arboris color

Phœniceus color an à Purpureo differat.

Purpureus pro Purpurato.

p pulchro.

[y] li. 1. Georg.

Hic

Hîc ſtetit Arctoi formoſus puluere belli,
Purpureum fundens Cæſar ab ore iubar.

Annotauit & hanc ſignificationem Ant. Thyleſius his verbis: Rubrum colorem maximè indicat animalium ſanguis, & quo lana inficitur, coccus: oſtentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus eſt color, vt ſi quid paululum habeat ruboris, modò viſu ſit illud non iniucundum, Purpureum ſæpe dicatur, vt ſunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus: nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipſam purpuream Albinouanus. De purpureo colore & verbo πορφυρῦται erudita quædam depromit[z] Scaliger. Varia in primis ſubſtantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis ſanguinem: nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Euſtathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius (fucus, colorue priuatim dictus) nigricat aſpectu, ſanguinis concreti modo; vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis. Multorum autem opinio fuit animã eſſe ſanguinem ſiue (vt Empedocles arbitrabatur) in ſanguine. Hinc illud apud poëtam: *Purpuream vomit ille animam*. Et, *Vitam cum ſanguine fudit*. Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere (vt purpuras Conchas purpurarij vno ſaxi ictu collidunt,) perempti fuiſſent, purpurea morte ſublatos dicit. *Purpureos criſtis iuuenes* dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureum pennis & pactæ coniugis oſtro*. nam rubris criſtis vtebantur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait *-criſtaq́; tegit galea aurea rubra*, & in duodecimo *-& rubræ cornua criſtæ*, quas & puniceas nominat, vt: *-aut puniceæ ſeptum formidine pennæ*. Narciſſus etiam ipſi eſt purpureus, & dictamnum flore purpureo celebrat; item flores purpureos, ver, mare, lumen iuuentæ diuerſis in locis, item cothurnum in primo; amictum tertio, veſtem quarto, lumen ſexto, & Georgicorum ſecundo purpureas vites, ſui generis: tertio purpurea aulæa. *Et clarum veſtis ſplendorem Purpurai*, lego apud Lucretium per initia ſecundi. Πορφυρέην ἶριν dixit Homerus, Scholiaſtes ποικίλην, id eſt, variam interpretatur. Purpureum de mari aut flumine aliquando pro cæruleo dici Grammatici annotant, & nos etiam ſuprà annotauimus. Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis,

Cicero in quarto Academicarum: Mare illud quod Fauonio naſcẽte purpureum videtur, „ idem huic noſtro videbitur. Purpura, inquit Pierius Valerianus, non niſi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρεσκε profundũ eſſe interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ ſæpius poſuere. Κῦμα πορφυρέον apud Homerum, Euſtathius nigrum interpretatur, vt & ſanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit, & purpureum ad nigredinem accedit: & verbum πορφύρειν, de quo plura mox, etiam de mari in vſu eſt. Epithetorum quæ poëtæ mari tribuũt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundum eſt, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa littus ſolùm. Nigrum autem mare, quod ſimpliciter eiuſmodi apparet, dicitur (nimirum quà profundum eſt) μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. cæterùm, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἴνωπον, differentiæ ſunt nigredinis, (ſic & διοφερὸν ὕδωρ cognominatur,) Cùm igitur mare nigrum purpureum, aut alio ſimili (à colore) epitheto nominatur, quod partis eſt, ad totum refertur. Hæc Euſtathius. Sic & ἰοδνεφὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere ſeu nigrare ſignificat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέην dixit in Iliade, & Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleũ criſpicans niteſcere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius. Eleganter Cicero in ſecundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vnda, cùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Ἁλιπόρφυρον Euſtathius interpretatur nigrum & ſimile ἁλὶ πορφυρέσῃ; vel marina „ purpura tinctum ἀλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (piſces) ἁλιπαδέας dixit Numenius. Purpuream mortem Homerus in Iliade.

Ἔλλας πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiaſtes interpretatur nigram, vel ſanguinariam vel cruentam: aliqui violentam & ſubitam. Heſychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁ μέλας, καὶ βαθὺς, καὶ ταραχώδης. ſed βαθὺς & ταραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Sed hîc obiter Cælij Rhodigini lapſum detegam. Dignum ſcitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore legimus, qui viſus fraude agere in tingendi ratione: cùm eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur ſupplicium, iocis etiamnum locum ſupereſſe arbitratus, ad Homericum illud potiſſimùm adiecit animum: τὸν δ'

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Ita

[z] Exercit. 325. 13.

Anima in ſanguine.

Purpurea morte ſublati qui dicebantur.

Mare cur dictum Purpureum.

Maris epitheta.

Purpurea mors quì dicatur.

Cælij Rhodigini lapſus.

A Ita Cælius ex Eustathij in Homeri Iliados E parecbolis: vnde & Varinus repetijt: postrema verba Græca sic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ' ἔθος προυκαλέσατο ποθὲν εἰς ἀστεῖον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου, τὸ, τὸν δ' ἔλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabant, in illum protulisse. Πορφυρόχρων in eodem significato, pro purpureo scilicet, ab Eustathio dictum inuenio, & apud Dioscoridem τῇ χροιῇ πορφυρώτερον, de tertia specie Alcyonij, de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ τῇ χροιῇ. Cæterùm cùm & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem significantia, non erit præter ordinem ea hîc recensere, Ἰόζωνος Varino & Hesychio exponitur πορφυρόζωνος. putarim ab ἴον, id est viola, cuius color quoq; purpureus nominatur, deductam eam vocem esse. Eisdem Ἰωνιὰ est πορφυρᾶ. Calaina fictilia vasa Alexandriotica nominantur apud [a] Galenum inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit: & bene quidem. Nam & [b] Plinius de Murrhinis scribens: In pretio est „ (inquit) varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in Purpuram candorémq; „ & tertium ex vtroq; ignescentem, velut per transitum coloris Purpura rubescente, aut la„ cte candescente. Sunt qui maximè in ijs laudent colorum repercussus, quales in cælesti B arcu spectantur: Hæc ille: Conuenit autem iridis etiam color, & coloris ad solem variatio Purpuræ. Quærendum igitur an Murrhina Latinorum, eadem sint Calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo ostendit. Arrianus in nauigatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidẽ Calleanum, καλλεανὸν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum quis non incongruè interpretetur. Κάλλαιοι, apud Hesychium sunt, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα, & subiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλαϊνόν. Nos de ostreis calainis vel callainis scribemus, quæ forsan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram tingendam vtilia, vel ad vasa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant: vt calainus color purpureus sit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appellabatur. Reperio præterea apud eundem Hesychium & Varinum pro καλλίανθη expositum πορφυρᾶ. Vbi fortè scribendum κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ: nam ita scriptum reperio ab Ammonio. Colossinus color deniq; idem est qui purpureus, quod ita comprobat doctissimus Cælius [c] Calcagninus in Epistola ad Thomam Calcagninum nepotem. Cupis (in- C quit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego Colossenum magis legendum putem. nam Græci κολόσσινον dicunt; atq; ita in duodecimo Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ (oxytonum fortè scribi præstaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες, à Colossis scilicet vrbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis, tantum abest vt à Colosso Rhodio dicti sint. Color autem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in vigesimo primo Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides cum sic describit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα. κατωθεν καὶ ἄνωθεν κιλίσιν ὑπολεύκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον, γυμνόν: ἐφ' οὗ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modum rosæ purpureos significant. Sed tempestiuũ est reliqua Purpuræ denominata prosequi. Πορφυρὶς, purpurea vestis, vbi subaudiri potest ἐσθής. Xenophō in octauo Pediæ, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε χαρυκκίνων ἱματίων. Sic & Πορφύρα vsurpatur: ac sicut πόρφυρα βασίλειος dicit Herodianus, sic idem eodem libro ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρὶς, imperatoria Purpura suscepit, Com- D modum videlicet in lucem editum. Πορφυρὶς item auis est, vt mox dicetur. Item insulæ nomen apud Plinium, quam Nisyron antè dictam fuisse ait. Sic Eustathius eandem Nisyron nominatam fuisse ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων. Idem tamen Plinius alibi & Cythera ait vocata fuisse πορφυρίδα, quæ Eustathius quoq; πορφυροῦσαν nominata tradit διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν, Πορφυρίτης, purpurans, πορφυρίτης λίθος Lapis in modum Purpuræ rubens. Cuius meminit [d] Plinius, dum ait: Rubet porphyrites in eadem Ægypto. ex eo candidis interuenientibus punctis leucostictos nominatur. Eius fæmininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, Purpuræ nigrantis speciem gerens, vt porphyritis ficus apud [e] eundem. Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Aristotelem & Plinium, & Athenæum, qui inter alia ex Aristotele tradit σχιδανόποδα αὐτὸν εἶναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἠργμένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγεθος ἀλεκτρυόνος. Aitq; ibidem Callimachum in libro de auibus discrimen facere inter πορφυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδίᾳ ἑκάτερον καταριθμῆται. Eustathius πορφυρίωνα nominatum scribit διὰ τὸ τοῦ ῥύγχους φοινικοῦ, à purpureo rostri rubore. [f] Plinius quoq; testatur rostra

Πορφυρόχρων. | Ἰόζωνος. | Calaina vasa quæ. | [a] Lib. 1. de comp. med. sec. loc. c. 5. | [b] Lib. 37. cap. 2. | Myrrhina an eadem cum Calainis. | Colossinus color. | [c] Li. 1. Epist. quæst. | Cyclamini florum color. | Πορφυρὶς. | Porphyris auis. | Porphyrites lapis. | [d] Li. 36. c. 7. | [e] Lib. 15. cap. 18. | Porphyrio auis vnde dicta. | [f] L. 10. c. 46

roſtra eius & prælonga crura rubere. Sed de hac aue plura in noſtra Ornithologiæ tertia parte. has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit. Eſt & piſcis nomen πορφύριων apud Heſychium. Πόρφυριον, τὸ, Ariſtoteli Purpuram paruulam ſignificat. Porphyrides ex auium genere eſſe etiam Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus eſſe diuerſas: ſicut ab vtroq; latiporphyrides, ſiue adiporphyrides & latiporphyræ. Πορφυρλώας, auis quædam exponitur in lexico veteri, ſed ſine authore, quodq; nomen ſuſpectum habet author theſauri linguæ Græcæ. Πορφύρω, purpureo colore perfundo; purpureo rubeoq; colore illuſtro. Nonnus, πορφύρων γείτονα πέτρην Ὄρθρος. vt & ipſa aurora ab eodem dicitur πορφύρειν; purpureo rubere colore. Sæpius neutrali ſignificatione ponitur pro purpuro, id eſt, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & viciſſim apud Plinium, purpura violacea. Et in Epigrammatum libro ſeptimo πορφύρων βότρυς, Purpurans racemus, ſeu purpureus. Sic [g] Ouidius canit:

Porphyrides aues.

[g] Lib. 13. Metam.

Sunt auro ſimiles longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpureæ.

Id autem plus eſt quàm pictæ. nam purpurant maturæ, vel maturitati proximæ: at cùm ſunt pictæ (quas & αἰόλλεσθαι dicit Heſiodus) τῆς πεπάνσεως, id eſt, coctionis tantùm initium habent. Πορφύρειν plerunq; autem de mari dicitur apud poëtas, cùm perturbatur, æſtuat, & tempeſtate ingruente nigreſcit, vt in ſecundo Epigrammatum -- οὐ δὲ θάλασσα πορφύρει, purpuraſcit & fluctuat: ſic [h] Homerus

Vuæ Purpureæ cur dictæ.

[h] Iliad. z.

Ὡς δ᾽ ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ.

vbi Euſtathius exponit, μελαίνεται: addens eadem metaphora ab eodem poëta vſurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχη, ſynonymo τῷ Πορφύρα. Sic & πορφύρεον κῦμα, quod nigricantis purpuræ ſpeciem gerit. Rurſum Epigrammatum libro ſecundo, paſſiua voce:

Εὔδια μὲν πόντος πορφύρεται:

placidè purpuraſcit, placidis fluctibus nigreſcit. Diuus Baſilius quoque in Hexamero dicit mare πορφύρουσαν χρόαν ἢ κυανῆν τοῖς ὁρῶσι προσβάλλειν. Sicut verò metaphoricè animus quoque dicitur κυμαίνειν, cùm concitatus & perturbatus, (vt & latinè fluctuare, atq; æſtuare translato verbo à mari.) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam varijs cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet: & purpuræ Conchæ è pelago, id eſt, profundo, potiſſimùm petuntur. Fortè & quia purpura ad ſolem diuerſos colores reddit, de animo quoq; diuerſa conſilia agitante, & mutante ſubitò, vt purpura ſi ad ſolem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vſu eſt. Ergo & variè & profundè & anxiè, & aliquando malignè cogitare ſignificat. De tã varijs huius verbi ſignificationibus audi Heſychiũ: Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελανίζει, μελαίνεται, Πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κακοτεχνεῖ. Πορφύρεται; διαλογίζεται. Πορφύρειν. inquit Euſtathius, de mari dicitur, & ad animum transfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo [i] Homeri, κραδίη δέ οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram ſignificat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, ζεῖν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. Sic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν Scholiaſti Nicandri etiam eſt, τὸ πορφύρειν. Eſt quando Πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & ſono & ſignificatione accedit μορμύρειν. Varrino μορμύρουσα θάλαττα eſt ταρασσομένη καὶ κινουμένη φοβερῶς. Theophraſtus citante Scaligero ait: Πορφυροῦται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ, Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφυρίσκειν Apollonij Argonauticorum interpres profundum eſſe interpretatur: vnde & purpureum mare dictum, vt ſuprà dictum eſt fuſiùs. Πορφυρέω, purpuro, idem cum πορφύρω, ſeu purpureo colore rubeo. Nonnus πορφύρεον ἠώς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, purpuream auroram dicit, & Virgilius purpureum lumen ætheris. Aliàs & ῥοδοδάκτυλος ἠὼς dicitur à roſeo rubore, quem Seneca purpureum ruborem appellat. Rurſum Ouidius

Mare vbi nigrius.

[i] Iliad. A.

Κάλχη.

Πορφυρέω.

Aurora cur Purpureus rubor dictª a Seneca.

—— Patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores. Et Virgilius
—— Quàm primum craſtina cælo
Purpureis inuecta rotis aurora rubebit.
Item —— *Aethere ab alto*
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur, quo ab Homero vocatur ῥοδοδάκτυλος.

A ϰτυλος. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem represento, vel imitor; purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioscorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρυ κεφάλια ἄνθυς πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, florisq; nigri. Idem enim testatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpuræ nigrante esse deteriorem. Ἐπιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram inclino. Dioscorides: ἐνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει. Aristot. καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐςὶ λευκὸν ἐπιπορφυρίζον, ὁ δὲ καρπὸς ξανθός. Ὑποπορφυρίζω, aliquatenus purpuro, paullulum refero purpuram. Πορφυρώματα Hesychius & Varrinus exponunt, τῶν ταῖς θεαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortassis autem vasa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuisse murrhina, diximus. In his enim ceu pulchris & speciosis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea & ærea vasa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα & χαλκώματα vocant. Ὀςράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus in sexto de varitate rerum, purpurina (inquit, nescio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris est fului, aurumq; imitatur, si optima fuerit: hoc solo differt, quòd non resistit iniurijs cœli, nec diuturna admodum est, deinde com-

Ἐπιπορφυρίζω.

Porphyromata.

Purpurina.

B positionem eius ostendit, ex plumbo albo argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc latinum est, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρεῖον videtur accipere Strabo in decimosexto pro officina purpuraria de Tyro scribens. Purpurariam autem officinam Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilẽ reddit: alterum genus eius est in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Idem Strabo in decimoseptimo, easdem officinas vocauit πορφυροβαφεῖα, quo loco interpres transtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis cõmuni nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακῶνες, Varrone teste. Δευσοποιὸς Hesychio tinctor est: nõ quiuis tamen, vt videtur, sed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem est quod βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus est, vt non facilè eluatur ac exolescat. Per metaphoram verò teste Varrino de alijs quoque coloribus & rebus alijs permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον, vt Plato in decimo de rep. ostendit. Ἀνὴρ πορφυρεὺς (inquit [k] Aelianus) ὅταν θηράσῃ πορφύραν, οὐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν, ἀλλ' εἰς ἐρίων βαφὴν, εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζώου χρόα δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἵα τε εἶναι τὴν βαφὴν

Πορφυρεῖον

Purpuraria officina.

Πορφυροβαφεῖα.

Δευσοποιὸς

[k] Li. 16. de Anim. c. 1:

C ἐργάσασθαι γνησίαν, ἀλλ' οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐτοῖς ὀςράκοις. id est, Purpurarius piscator, si postquam purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem & genuinum velit fieri colorem, vno saxi ictu purpuram vnà cum testa interimit. Purpurarius, ad purpuram pertinens, vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piscator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius absolutè pro vtroq; accipi potest, & pro mercatore etiam qui vestibus purpureis emẽdis, vendendis, negocietur. Πορφυρεῖς & Πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρεὺς Aeliano est, qui tingit. Hicesius apud Athenæum chamis, inquit pro esca vti τοὺς πορφυρευομένους, id est, piscatores purpurarum. Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tusculanarum: Istis quæso (inquit) ista horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cũ duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis esse. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratũ.

Purpurari

Purpuratus

D De purpurata meretrice Babylone, vt in sacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodiginus. Purpurascere, purpureum fieri: Cicero in secundo Academicarum. Quid mare, nonne cæruleum: aut eius vnda, cùm est pulsa remis, purpurascit? Πορφυρίων, Auis & piscis nomen, vt suprà monuimus: cæterùm ita etiam homines vocatos reperio. Porphyrion, πορφυρίων, teste Scholiaste in tertium Argonauticorum Apollonij Sisyphi filius fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Constat & inter gigantes præcipuè principatum obtinuisse Porphyrionem & Alcyonem. Πορφυρέων, verò vrbs est Phœniciæ, cuius gentile Porphyreonius, & Porphyreonites est apud Stephanum. Prasinus quoque auriga, seu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Prasinus Purpurio dictus est: cuius etiam meminit Martialis hoc disticho:

Babylon purpurata meretrix.

Porphyrio homo.

Prasinus Purpurio.

Nomen habet magni volucris tam parua gigantis,
Et nomen Prasinus Purpurionis habet.

Sic enim legit Iuſtus Lipſius, cuius doctiſſimi viri iudicium in emendandis ac dilucidandis authoribus ego maximi facio, & rectè quidem ſic legit, nam idem Martialis in decimo quarto eundem intelligit, dum canit:

Proficies nihil hoc, cædas licèt vſque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Grex purpureus.

appellat gregem purpureum, equos Purpurionis qui velocitate præſtabant. Alia lectio habet *Et nomen Praſini Porphyrionis habet.*

Porphyrite πορφυρίτη Stephano eſt vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Saxa Lacedemonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo. Porphyrites lapis, inquit Kiranides, notus eſt, maximè in Melantide regione. Chymiſtæ referente Hermolao ætiden pro chryſolitho & porphyrite & chryſochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo trigeſimiquinti, neſcio num de eodem lapide. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ. Porphyrus, πόρφυρος [l] Aeliano quidam ſerpens eſt Indicus, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſaturatæ ſimilitudinem, capite verò pluſquam niueo, & lacte multò candidiore, locis, inquit, Indiæ calidiſſimis reperitur: ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla, quòd dentium expers ſit &c. Ceti Porphyrij dicti ex Procopio ita meminit Cælius. Author Procopius eſt apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, ſingulari numero) comparuiſſe magnitudinis miræ. Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infeſtius circumiectis omnibus fuerat: nec ab Iuſtiniano, etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos inſectatum auidè ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. Sed accolis hinc indè accurrentibus, funium ac machinarum vi pertractum in ſiccum, cubitorum triginta menſum per longitudinem exceſſit, per latum verò decem.

Porphyrites lapis.

[l] Li. 4. c. 36

Porphyrus ſerpens.

Cete Porphyrium.

Purpuriſſum inter floridos colores enumeratur à [m] Plinio, dum inquit. Sunt autem colores auſteri aut floridi. Vtrumq; natura aut miſtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. Cæteri auſteri. Quo loco doctiſſimus Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortinis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis: ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cùm ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſi pictores nunc vtuntur lacca, mixta cum cæruleo. Quomodo verò purpuriſſum fieret eodem capite prope finem docet idem Plinius his verbis: E' liquidis coloribus quos à dominis dari diximus, propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria: cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis. Præcipuum eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatū. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium aut Getulicum vel Laconicum, vnde pretioſiſſimæ purpuræ. Cauſa eſt quod hyſgino maximè inficitur, rubiamque cogitur ſorbere. (Hyſginum, inquit Dalechampius, tinctura eſt è cocco prius, deinde è purpura Tyria ſupra lib. 9. cap. 41. nunc tinctura è rubia cocci loco & purpura, vel purpuræ loco, hyſgino, Vitruuius lib. 7. cap. 14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat, & cap. 26. lib. 21. falsò hyacinthum exponit, quia hyacinthū Græcorum, Latini quidam vaccinium interpretarentur. Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbuſculæ nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo vaccinia nigra dixit, & interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθὸν τῷ χρώματι [nam tale lignum eſt] καὶ μέλαν [talis eſt fructus] πρὸς ἰοβαφῆ ἐπιτήδειον.) Viliſſimum à Canuſio. Prêtium huic à ſingulis denarijs in libras ad triginta. Pingētes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Hucuſq; Plinius. Hodie pictores cæruleo ſublinunt, deinde laccam inducunt. Author libri de ſimplicibus medicamentis Galeno attributi, purpuriſſum, inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſularum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum ſtypticas. Aliud verò meo iudicio fuit purpuriſſum, quo vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas, cuius ſcilicet mentio fit apud Plautū in Moſtelaria. Vnde. n. hocce cōſtaret purpuriſſum ipſemet docet me Plautus in Truculento, rubricā id nominās: nā cùm dixiſſet. Quia *Iſtas buccas tā bellè purpuraſſatas habes*: nō multò pòſt ſubijcit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxit tibi.*

Purpuriſsū.
[m] Li. 35. c. 6

Indicum & purpuriſsū quid differant.

Purpuriſsū vt fieret.

Hyſginum quid.

Magaleb.

Fucus quid

MORALIA.

ASCANIVS Martinengus Brixianus in sua glossa magna mystica, purpuram Christi sanguinis, & meriti præclarum exemplum statuens: [a] Ambrosius (inquit) hæc quoque doctissimè subdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur quod in regibus adoratur; aquarum est, species illa quæ fulget. Et pòst: Aureum etiam vellus aqua nutrit, & lanam in memorati speciem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuersis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere nescit industria. Scimus qua solicitudine vellera ouium etiam minus pretiosa curentur, sint licèt optima, nequaquam autem his fucis innascitur. Hic naturalis color est, quem nullus adhuc fucus æquauit, hoc quippe piscis est vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque existimationem nacta est purpura, regium indumentum, quod sanguine conspersum sit exigui piscis, qui purpura vocatur: quantum coruscabit anima, quantumque suspicienda erit, cùm sanguine Christi sit aspersa & redempta? Purpura Christus est. Purpura profectò saxi vnius ictu collidenda est, vt sanguis exterius emanet, quòd si ictu solo non est contrita, sanguis in vniuersum corpus diffusum euanescit. Christus saxo, id est, morte non naturali, sed violenta concussus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, sanguinem vniuersum in redemptionem nostram copiosissimè effudit. Sanguis enim tuus ornauit eius meas. Vt quid igitur animã tanto sanguine emptam & insignitam pollui permittimus? Sed animaduertendum, vt Ambrosius secundo loco purpuræ encomia celebrans asserebat, purpuram iacere vilem in saxis asperis & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura nostra Christus: Ego sum vermis & non homo, inquit ipse; non in mollitie vitæ, sed in ærumnis perpetuis, quasi saxum inter saxa. Hæc itaque Martinengus. Purpura & byssus apud eundem Ambrosium in commentariorum libro octauo in caput decimum septimum Lucæ significant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, inquit, in quadam purpura & bysso stratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abundare sermonibus; cùm iactant dominico terram tremuisse sub corpore, cælum tenebris obductum, excita verbo maria vel sedata, verum tamen dei filium denegantes? In enarratione verò Psalmi centesimi & decimi octaui, Ecclesia (inquit) ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est. Et ornatus capitis tui sicut purpura. Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas non solùm colore resplendens, sed etiam potestate, quia reges facit & meliores reges quibus regnum donet æternum. Meritoque ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, spiritus sanctus inclamat; quàm pulchra & suauis facta es charitas in delitijs tuis. Diuus [b] Bernardus libro de modo bene viuendi ita ait mysticè de purpura. Audi etiam rogo honesta virgo quid sponsus in laudibus Ecclesiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proijcitur, per canales ad vestem quæ supra est, currit, vt vestis tingatur, & inde nomen accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis quę in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Custodi ergo cor tuum & cætera. Purpura quæ sanguine Conchyliorum conficitur, & sanguineam ipsam præfert speciem, non immerito sacramentum dominicæ significat passionis. Beda [c] ad ea verba: Et mulier erat circumdata Purpura & Coccino. In Purpura (inquit) fucus simulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonstratur. Et [d] alibi ad hæc verba: Tabernaculum verò ita facies: decem cortinas de bysso & hyacintho ac Purpura Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram, quia colorem sanguinis ostendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum sanguine tingitur, deuota eorum corda designare, qui dicere cum apostolo possunt: Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus propter nomen Domini IESV: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æstimati

Sanguinis Christi exemplum.
[a] *Hexam. lib. 5. c. 2.*
Purpura est Christus.
Hæreticorũ eloquentia.
Purpura sãguis Christi.
[b] *Serm. 29. de cogitat.* Sãcta mẽs.
Sacramentum dominicæ passionis.
[c] *Apoc. 17.*
[d] *Exod. 26.*

sumus, vt oues occisionis. Quid verò secundum Matthæum, chlamyde coccinea induitur (Christus) à militibus, & secūdū Iohannē, veste purpurea circumdatur, mysticè significet, ,, ita expositū inuenio ab * Ambrosio: In altera designans martyrū palmas; in altera regiæ po ,, testatis insignia, quòd caro eius fusum toto orbe terrarum sanguinem esset susceptura ,, pro nobis & passio regnum paritura pro nobis. Sic ille, & mox. Deniq; secundum Marcum exuerunt eum purpura, quod nec mysterio vacat. Christus enim ascensurus crucem, regalia vestimenta deposuit, vt scias quasi hominem passum esse, non quasi deum, etsi vtrumque Christus, quasi hominem, tamen non quasi deum cruci esse suffixum: sed milites non Iudæi sciunt quo tempore, qualia Christo vestimenta conueniant. Iudicio enim in purpura quasi victor assistit, ad passionem verò in suis vestimentis quasi reus humilis venit.

* Li. 10. cōmēt. in Luc. cap. 23.

Christi purpura indutus q̄d misterij habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

MALEDICVM hominem, inquit Pierius Valerianus, probos improbosq; æquè carpentē significare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua, quæ quidē illi tam acuta & valida est, vt ea & conchulas & quascunq; sui generis testas perforare possit: quæ cùm ita sint omniuoræ, frequens illud in edaces dictum emanauit, Purpura voracior. Atque inde fortè prouerbium, quòd purpuræ plurimum per linguam escas inquirentem capiuntur. Et qui hominem qui de ganea pœnas dederit, significare volunt, conchylium huiusmodi nassæ per linguam applicitum pingunt, siquidem eius captura in hūc sæpius efficitur modum: paruæ densæq; admodum nassæ strombus piscis includitur, hūc auidissimè captat purpura, quem simul ac illuc occlusum olfecerit, inserta per nassæ iuncos lingua eum assequi contendit, dumq; ille volutatione luctatur, ea magis ac magis linguam protendit: accidit verò, vt in eo conatu tumefiat, vt nulla eam extrahendi copia relinquatur, atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verùm hoc picturæ genus in huiusmodi significatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ linguam morsu comprehenderit. Piscatores siquidem cùm purpuram norint Concharum pastionem auidiùs appetere, has in nassas magno numero coniectas in mare demittunt, oblongo fune ad nassas alligato: sentiunt optatam escam purpuræ, porrectisq; intra nassarum iuncos linguis, eas infestant: at illæ aculeo extimulatæ incolumitati suæ consulturæ contrahunt sese, corticibusq; clausis morsu perquam acri linguam infestam comprimūt, ,, pertinacissimeq; detentam haudquaquam amittunt: atque ita pendentes sua captæ auiditatæ purpuræ tolluntur. Hominē verò vno interemptū ictu ostendere qui volunt, purpuram saxo elisam pingunt: siquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis suæ vsum parant, saxo vno ictu collidendas, vnde subitarius ille sanguis ad tincturā optimus emanat: quod si ictu fefellerit, neque purpura statim exanimata fuerit, frustra repeti, quia præ dolore sanguis in vniuersum corpus diffusus euanescat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs qui valido aliquo vulnere perempti fuerint, purpurea eos morte peremptos dicere: quem imitatus Maro, nunc Purpuream vomit ille animam, nunc quid eiusmodi sæpe protulerit, quamuis ad sanguinem, in quo anima sedem habeat, Seruius hoc referri putat, de quo satis in accipitris commentario dictum. Sunt qui secessum per purpuram ostendant, propterea quòd purpura non nisi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium Argonauticon primo, πορφύρεσκων quod purpurascere dicere possumus, vbi profundum esse interpres exponit, ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc mare purpureum, pro profundum sæpius posuere. Huc vsque Pierius.

De gula multati.

Vno exanimati ictu typus.

Secessus.

EPITHETA.

A colore.

Conchylis cur dicta.

EPITHETA purpuræ ab authoribus attributa ad colorem, tincturamuè non ad ipsum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo, quia sanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ;

Tincta tegit roseo Conchylis purpura fuco. Virgilius rubram dixit, item Ausonius; Boëtius rubentem, Mantuanus sanguinolentam, Pamphilus sanguineam, Scaliger nigram, Iuuenalis ardentem, nimirum à fulgore, vnde

& igneam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius, Ouidius fulgentem, Petrarcha splendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur præterea pura, vt Scaligero, delicata Martiali, læta Statio, grata Politiano & Pontano, cui etiam noua dicitur, Claudiano nobilis, Pãphilo pretiosa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo consularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco Martialis Coam, Horatius Laconicam, (item Statius, & Strozius quibus Oebalis, id est, Laconica nuncupatur) Lucretius, Virgilius, & Ausonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam, Sidoniamq́; : qui præterea lõgam dixit, nimirum à veste, vnde mollis dicitur Pontano, Crottæ, sacra Ausonio & Strozio, libata Martiali, Prudentio supplex. Dicitur denique ipsa purpura dibapha, id est, bis tincta.

A loco.

A veste.

PROVERBIA.

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, *Simia purpurata*. In varios vsus potest adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu moribusq́; cognoscitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per se fœdæ, ascititia peregrinaq́; ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos, qui simias habent in delicijs, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquotiens & purpura, quo parũ attentos, aut imperitos fallãt, proq; homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, *Purpura ad Purpuram diudicanda est*. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plenè depræhendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille alioqui per se disertissimus. Refertur adagium à Phębammone Sophista in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα παραδεικνύοντες .i. Sed quemadmodũ purpurã & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum Purpura conferẽtes. Haud arbitramur prorsus, inquit adagiorum author, ἀπροσδιόνυσον fore, si de cõferenda Purpura locum huc ascripserimus ex Aureliano Flauij Vopisci: Meministis, iuquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, lanestre: ad quod cùm matronæ, atque ipse Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Sandyx Indica talem purpuram facere si curetur. Allusit huc Quintilianus lib. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quòd mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis ijs quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, circa purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus lib. 3. dipnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν, id est, *edaciora purpuris*, idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad sese rapit, suoq; colore res vicinas inficit, additq́; lucem: vel ab animante ipso quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat, de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ pascitur deuorando reliqua Conchylia: tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse duriùs, sed non ineleganter accommodabitur, inquit, idem author, ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunq; se conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίχνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem aut helluonem: quã exquisiti delicatiq́; liguritorem & catillonem significare videtur; quod non animaduertit ille. Βάμμα Σαρδωνικὸν, id est, *tinctnra Sardonica*, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo enim insula ingens est opposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ, laudatissimæq́; fiebant: Aristophanes in Pace. Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδωνικὸν, id est, quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus: Ἵνα

Simia purpurata.

Purpura ad purpurã diiudicanda.

Purpura voracior. Edaciora Purpuris.

λίχνος q̃d.

Tinctura Sardonica.

μή σε βάψω βάμμα Σαρδωνιακὸν, id eſt, ne te linam colore Sardoniaco. Ita enim citat Adagiorum author, ſed Zographus pro σαρδωνιακὸν vt in contextu Acharnenſium legitur, reponit Σαρδανικὸν, vt Scholiaſtes & Suidas rectè legunt. Sic etiam carmen melius conſtabit, inquit, & ſimiliter in Pace, (vbi & in textu & in ſcholijs Σαρδανικὸν rectè ſcribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, poſſeſſiuum, authore Stephano. ab inſula autem, quæ Græcis Σαρδὼ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardous, & Sardonicus probè deriuātur apud eundē Stephanum: ſed horum nihil apud Ariſtophanem legi poteſt, cùm verſus quinque ſyllabarum dictionem poſtulent. Quamobrem author adagiorum Σαρδωνικὸν, nec Σαρδωνιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoq; in Σαρδὼ, habet βάμμα Σαρδωνικὸν. Ariſtophanis Scholiaſtes Sardiniacā interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) inſula vna è ſeptem: ſtadijs LX. diſtat à Corſica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id eſt, excellentes (nō variæ, vt adagiorum author vertit,) & præcipui fulgoris. Vel (Sardiniacam dixit) quia in Sardo Lydię (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας, non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fæminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδὼ.) dicendum igitur εἰς τὰς Σάρδεις, id eſt, Sardibus. Sic & Heſychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Inſinuat autem: niſi verum dicat, flagris ad ſanguinem vſque cæſum iri. In Veſpis etiam Scholiaſtes ſcribit Sardibus venundari ſolita fuiſſe veſtimenta Perſica. Chorus ruſticorū in pace Ariſtophanis, inquit ſe malle domi delicijs ſuis ruralibus frui, quā in militia videre ταξιάρχους.

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ,
Ἥν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδιανικὸν.
Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικὸν.
Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρυὼν
Τοὺς λόφους σείων.

vbi Scholiaſtes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam: alij verò veſtimenta (περιβλήματα) coccinei coloris. talibus enim vtebantur in prælijs Lacedæmonij, ne ſanguinem fluentem viderent propter ſimilitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hoſtibus cognoſcerentur. Eximiæ autem ſunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. Hîc verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίδα poëtæ cuiuſdam, fortè Ariſtophanis hos verſus citat.

—Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται,
Μὴ οὐ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα. Τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο; διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt ſcribit author idem adagiorum, dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturq; in eos qui metu quippiam indecorè facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati ſunt, timiditatis & mollitiei. Recenſetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos, quòd Iones eſſent. Eadem ferè Ariſtophanis interpres. Stephanus addit eos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non ſatis apertè. non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda eſt Cyzicena tinctura; ſed de mollitie, & de præpoſtera Venere in primis, vt paulò antè ex Ariſtophanis ſcholiaſte citauimus: aut de eo fortaſſis ſcelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, ne capiti quidē parcit, de quo plura leges in miſcellaneis Brodæi & in Chiliadibus eiuſdem authoris adagiorum, prouerbio Phicidiſſare, φικιδίζειν (quod corruptum eſt pro φοινικίζειν.) Citatq; etiam illud Suidæ. βάμμα Κυζικηνὸν, τὴν ἀκαθαρτον ἀσχημοσύνην. Ἀττικοὶ λέγουσι: atq; ait Stephanum addere, Cyzicenos fuiſſe graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zoographo aliud Stephanus dicere videtur, in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherroneſum. Inde (inquit Stephanus) fit Cyzicenus, poſſeſſiuum Cyzicenicus, quanquam gentili etiam pro poſſeſſiuo vtuntur aliqui: ſicut Τυρρηνοὶ, pro Τυρρηνικοὶ, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ ληΐζεσθαι τοὺς Τυρρηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere, ſed ſimpliciter Thyrrhenos interpretari, infectos alijs, & prędones homines, &c. Solent autem (addit mox adagiorum author) tincturæ inſignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum eſt ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδονικόν. Ego verò Syracuſiam tincturam purpuramué apud authores nullam laudari inuenio, & deceptus mihi videtur ille inde quod Heſychius ſcripſit: βάμμα (melius βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακούσιοι, (non Συρακούσιον.) quæ verba mox etiam ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita ſunt. Embamma Græcis communiter in-

tinctum

Ariſtophanes correctus.

Sardiniæ inſulæ deſcriptio.

φοινὶξ q̄d.

Cyzicenica tinctura.

φικιδίζειν.

embamma quid.

E F G H

A tinctum significat, hoc est, liquorem, in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc sua dialecto Syracusani bammanominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam vestium tincturam.. Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad Purpuram faciunt. Est (inquit) æstimatio rumorq; consequens hominum vitam, velut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur, & notum est illud Ennianum apud A. Gellium: *Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto*. Addam quod est apud [a] Herodotum. Quum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cùm ab Ichtyophagis didicisset: δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm ait homines esse subdulos, sed & vestes illorum esse dolosas. Prouerbium perelegans vsurpari à Græcis animaduerto. *Extra leucoparyphus, intus verò holoporphyrus*, in eum, qui vestibus quidem frugi vtatur, intus tamen, id est, animo, luxu diffluat. Sumptum id ex historia: cùm Antipatrum quidam laudibus efferret, quòd esset apprimè frugi, ac austerus, & victu præparcus: Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος. Tanquam euparyphus ex comœdia, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in B Symposiacis prouerbiali figura dixit, hominem significãs magnificè vestitum, nam huiusmodi finguntur in comædijs milites gloriosi: quorũ insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι.

Hominum vitam tinctura notati.

[a] Lib. 4.

Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus.

VSVS IN CIBIS.

QVANTVM ad purpurarum vsum in cibis attinet, inquit Rõdeletius, vniuersè scribit Galenus Purpuris, Ostreis, deniq; ostracodermis omnibus hoc esse commune, vt salsum in carne succum cõtineant, qui aluum subducat, caro verò dura fit: sed hæc vnicuiq; magis minusq; inest, qualitatis quantitatisq; ratione. Sed in purpuris diuersæ partes, diuersam naturam habẽt. Athenæus ex Diphilo: Inter pinnas & buccina purpuræ mediæ sunt naturę, quarum tracheli multi sunt succi, ori grati: reliquæ partes salsæ sunt & dulces, facilè distribuuntur & humores corporis vitiosos ad iustam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Rursus Athenæus ex Hicesio. Copiosiùs alimur, maioriq; cum volupta- C te vescimur papauere purpuræ, quàm cæterorum (quàm buccinorum) magis tamen sapit scillam, vt & Concha tota. Peculiare est his & Vnguibus, quod coctæ iusculum spissant. Elixi quoq; seorsum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto prosunt. Hactenus Rõdeletius. VVottonus quoq; ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, sicuti & cæterorum testatorũ, durã esse scribit, ac proinde ijs exhiberi solere, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum carnem duriorem esse quàm aliorum, succumq; gignere crassiorem, minus tamen glutinosum tenacemque: sed in earum partibus discrimen esse. Quod collum namq; appellatur, præ duritie dentibus ægrè confici; parcioremque succum generare & stomacho gratum esse. Partes verò inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera vocantur, molles esse ac facilius quàm colla confici: aluum mouere & vrinam, sudoresq; ac saliuas ciere. Harum frequentiorem vsu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores sunt, & earum coria mediocriter corrũpuntur: colla difficulter conficiuntur, ęgrè secedunt, ęgreq; corrumpuntur. Aptæ stomacho, pauci humoris sunt, vix mandendo dissolutæ. fundum D verò aut earum excrementum, facilè conficitur, facilè secedit, maiorem piscis facultatem affert, vrinam ciet, sudorem mouet, sputum creat. Si quis eo largiùs vescatur, bilem nauseamq; facit, & atri humoris copiam gignit: partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ eiusdem sunt generis quæ turbinatæ sunt, omnium sunt aptissimę, earumq; vsus elixando & assando humorem ex se emittit ori gratum, ventriculo idoneũ, aluum subducentem, dulcium vrinarum motorem, parum tamen carnis facit ad Cochlearum proportionem. sed & ori suauem odorem conciliat. Ad vini potum incommodæ: elixatæ nutriunt: assatæ verò duræ sunt: earum excrementum, quod testa continetur, sistit more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celso purpuræ & murices censentur inter cibaria; quæ stomachum roborant. Celsus etiam minimè in ventriculo vitiari testatur. Et Aetius ex Ostreorũ genere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Scribit Lucianus in Cynico purpurę carnem non in cibum modò cõuerti, sed tingere etiam posse. Coquuntur autem teste Platina eo modo quo cætera Cõchylia.

Aluum subducit.

Tracheli multi sunt succi.

Papauer optimum.

Coctę iusculum spissant.

Caro dura est.

Collũ ægre conficitur.

Maiores duriores.

Bilem largius sumptum earum excrementum facit.

Stomacho vtiles sunt.

Vt coquantur.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

[a] *Lib.32.6.* Ad venena. Mitigāt dolorem. Ad vulnera glutinanda. Ad hemicraniam. [b] *Lib.32.c.10.* [c] *Li.2. Euporist.11.* Ad oris tetros ab vlcere odores. [d] *Lib.2.c.4.* Dentes abstergunt. [e] *Lib.7.c.3.* Cineris facultas. Ioniũ quid. [f] *Li.32.c.9.* Ad pustulas pudendi. Ad pulmones male affectos. [g] *Lib.11. Simpl.c.21.* Ad vlcera maligna. Ad vlcera putrescētia. [h] *Li.1.c.18.* Pilos attenuant. Amuleta. [i] *Li.3. Fen. 9.c.10.* Viperę capitis mira facultas.

PVRPVRÆ teste [a] Plinio contra venena prosunt. Nicander quoque contra dorycnium in cibo prædicat strombos & calcham, id est, purpurã. Purpurę totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent, inquit Rondeletius: & saliua earundem, quæ admodum lenta est, siccantur & aggutinantur vulnera recentia, maximè si cum pauco sanguine draconis adhibeatur. Kiranides si bene memini ad hemicraniam: caro cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callum quo se operiunt, tusum glutinare neruos præcisos [b] Plinius testatur. Ad oris tetros absque vlcere odores, [c] Galenus hoc recẽset remedium euporisticum: Ex Ostreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam; cumq; cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt. Purpura vsta secundum [d] Dioscoridẽ, dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad citatricem perducit. Galenus in vndecimo Simplicium paulò fusiùs eadem docet, atq; [e] Aegineta purpuræ crematæ testis eandem vim tribuit, quam pompholygi, id est, siccandi sine rosione. Secundum verò Aetium purpurarum testæ cum aceto potæ lienes tumentes sanant, & secundas morantes detrahunt. Vstarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus suo loco. His addit Dioscorides, Ionia vocantur purpurarum buccinorumq; mediæ partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo maiorem purpuris buccinisq; facultatem vrendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. [f] Plinius purpurarum testæ cinerem discutere pustulas verendorum è melle ait. Ex purpuris vstis dentifricia optima sic conficimus. Eas vstas vino extinguimus, abluimusque: deinde aceto rosato, postremò aqua rosarum, tum melle scillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, saporisq; conciliandi causa rosas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papauerisq; semine, ex cremore hordei & pauco vino albo sumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit absumendo exiccandoque. Buccinorum purpurarumq; testa, inquit [g] Galenus, quandoquidem durissima est, nunquam absq; vstione vtor. Atque vsta quidem desiccandi vim possidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeq; pollinis in modum necesse est, tundendo scilicet & cribrando, quod tibi commune sit in omnibus lapidosis testaceisq; substantijs præceptum. Nam nisi exactè læuia sint reddita, arenis similia sunt. Per se illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipsum quoque commune est omnium quæ citra insignem morsum deficcant vehementer: quippe cùm alioqui fluxionum causa existant. Sed & aliud est omnibus id genus commune: nempe vt cum aceto, aut oxycrato aut oenomelite aut oxymelite idonea sint vlceribus putrescentibus. Idcirco lapides omnes, vbi ad eum vsum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt. Hæc [h] Galenus, qui etiam lib. de compos. med. secundum genera, purpuras cum ijs recenset, quæ propositi albi emplastri (aduersus vlcera cacoëthe & dysepulota) candorem tueri possint. Adduntur & testæ purpurarum vstæ apud eundem eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium medicamentis pilos attenuantibus. Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis & similiter mulierum mammas sanat: pānis etiam resistit vtroq; modo, siue opus sit incipientes discutere, siue coctos emittere, si rectè obscurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioscoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum ostreis ascripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aegineta tertio sui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, plerisq; oris & colli affectionibus prodesse suspensum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam strangulauerit. Verba Aeginetæ hæc sunt Græca vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exscripsimus: Καὶ οὔλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτὴν: εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρίσθμια τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός: hoc est, ad gingiuas etiam salutare est filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumposito suffocata, hoc circundatum tonsillis & omnibus colli causis, mirificè iuuat, vt Galenus testatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. [i] Auicenna, est (inquit) certum inter experimenta quæ agunt vi quadam occulta in abscessibus, vnde suffocationis periculum est, & vuæ & tonsillarum & omnino omniũ gutturis partium, si filis tinctis cum alargiuan (interpres vertit murice marino) strãguletur vipera:

vipera: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. [k] Plinius ab aliquibus strumas circumligari lino (simpliciter, non purpureo) scribit, quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana vel vestimento purpureis, id est, purpura infectis, remedia. [l] Aetius purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus septem imponi iubet: & deinde crescente luna, si cum viro congrediatur, côcepturam esse existimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compositione medicamentorum secundum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus instillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines post medicamentum auri infusum, purpuræ lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tomenta Purpuræ Laconicæ miscentur arido cuidam Asclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpura marina siue Tyria vtitur, quem & modicè astringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Posthumum imperatori qui ex assumpto cibo grauabatur stomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, ostio ventriculi imponit. Lana per se Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnoperè prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt. Fimbriati autem marinarum Purpurarum flocculi cremari solent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo.

[k] *Li. 30. c. 5*

[l] *li. 16. c. 34.*

Ad conceptus iuuandos.

Tomẽtum lanæ purpura tinctæ quis operetur.

DE BVCCINO. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

Κήρυξ Aristoteli Buccinum est, vt mox fusiùs patebit, Homero, cæterisq; Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populum conuocare ad côcionem, silentium indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundum munus aliquod mittebant: præterea fungebãtur aliquibus in sacrificijs mysterijs, & epulum etiam apparabant: in primisq; caduceatores agebant, & nominatim quemadmodum legimus apud Liuium caduceatorem mitti, qui inducias ad sepeliendos mortuos petat. At verò apud solutæ orationis scriprores κήρυκες sunt, qui præconum vel caduceatorum munia obeunt: de quibus omnibus significatis consule thesaurũ linguæ Græcæ. Præco autem ab hoc animali κήρυξ vocari fortassis meruit. Cùm enim Triton Concham inuentam excauasset, secum eam côtra Gigantes tulisse scribit Hyginus, ibique sonitum quendam inauditum per Concham emisisse: hostes autem veritos ne qua esset immanis fera ab aduersarijs adducta, cuius esset ille mugitus, fugæ se mandasse, & ita victos in hostium potestatem venisse. Romani Tritones cum buccinis fastigio Saturni ædis superposuerunt, vt significarent à commemoratione Saturni historiam quasi vocalem esse factam, cùm antea muta, & obscura, & incognita fuisset, quod etiã testari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi mersæ & absconditæ. Habebant præterea Romani argenteos Tritones qui pugnam buccina excìebant. Suetonius: [a] Quin & emissurus Fucinum lacum, náumachiam antè commisit: Sed cùm proclamantibus naumachiarijs, Aue Imperator, morituri te salutant, respondisset, Auete uos, neque posthac vocem quasi venia data quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroq; absumeret, tandem è sede sua prosiluit, ac per ambitum lacus non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnã compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulæ, exciente Buccina Tritone argenteo qui è medio lacu per machinam emerserat. Vt itaq; κήρυξ est Græcis qui buccinat, ita Buccina etiam latinis propriè cornu recuruũ, quod tubæ modo inflatur. buccina, inquit Isidorus, est qua signum datur in hostem, dicta à voce quasi vocina. Alij à bucca dici volunt, quum tubam significat. Bucca, inquit Hieronymus vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro: Orphea vocari iussit, qui cùm eò venisset, cithara cantare iussus, buccinam inflauit. Liuius: Equitibus imperauit, vt ad tertiam buccinam præsto essent. Cicero: Signum buccina datur. Est quoque Buccina pastoralis, qua oues & porci appellantur. [b] Columella: Ad quẽ saturæ pabulo libenter recurrunt, cùm pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ, pecus, si quod in syluis substiterit, septa repetere consuescat. Varro. Subulcus debet consuefacere omnia, vt faciant ad buccinam.

Preconis officia.

Tritones argentei.

[a] *In Claudio cap. 21.*

Buccina cornu curuum tubæ quod modo inflatur. Vnde dicatur.

Buccina pastoralis.

[b] *li. 7. c. 23.*

buccinam. Hinc verbum bucccinare Varroni, & nomen buccinator Cæſari. De buccina & buccinatore conſule Vegetium. Buccinas à tubis nonnulli diſtinguunt ſic: quòd illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentoué, confici ſoleant, ad animos militum & equorum inflammandos. [c] Apuleus certè in Floridis buccinam manifeſtè a tuba ſecernit, cùm ait. Siquidem vox hominis & tuba rudiore toruior, & Lyræ concentu variatior, & tibiæ quæſtu delectabilior, & fiſtulæ ſuſurro iucundior, & buccinæ ſignificatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba poſitam inuenimus aut certè pro inſtrumento tubæ ſimili, eundem in bello vſum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illũ buccinarum cantus exuſcitat: tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Eſt & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionyſio, quo nomine etiam dicta eſt inſula, Pontiani pontificis exilio & morte clara. Sed vt ad Græcam vocem, vnde digreſſi ſumus, oratio noſtra reuertatur. Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij qui κήρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Heſychio & à Suida. Eſt denique κήρυξ auis quædã, quæ & πρέσβυς dicitur.

Buccinæ à tubis vt differant.

[c] Lib. 3.

Buccina oppidum.

κήρυξ auis.

SYNONYMA.

Κήρυξ Ariſtoteli, vt iam dictum eſt, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunquam murices tranſtulit, vt in trigeſimoſexto capite noni libri, vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortum tricenis diebus; hoc enim de buccino dixit Ariſtoteles. Iacobus Dalechampius in explicatione eiuſdem horum verborum: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, Conchylia, margaritas? Conchylia pro buccinis dixiſſe autumat. cæterùm non eſt neceſſe meo iudicio ea hîc diſtinctione, cùm & Conchylia propriè dicta purpureum colorem, quem & per ſe Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem diſtinctio apud eundem Plinium, locum non habet, vbi ait: ſed vnde Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices atque ipſa Conchylia, ex quibus omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius vocem murex à Ceryce nomine Græco prodijſſe putat, κ littera mutata in m, η verò in u & υ in e. Non probo Franc. Maſſarij iudicium, cerycem putantis eſſe muricem & Conchylium: Buccinum, inquit, Plinius, pro ceryce ſeu murice dixit. Cùm enim ex ipſo Plinio, duo ſint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis veſtibus expetitum alterum ſcilicet buccinum, alterum purpura, neceſſe eſt buccinum eſſe, qui ceryx, murex & Conchylium appellatur. Sed præterquam quod murex diuerſus eſt à ceryce, & Conchylio, ita quoque muricis nomen, vt rectè aduertit Hermolaus, generalius eſt quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quã quidam κήρυκα vocant. Sed dicendum eſt potiùs ſpecies eſſe vnius generis proximi diuerſas. Inuenio item apud Syluaticum: *Purpura maritima, id eſt, cetula marina, lego ceryx marina*: Et aliàs habet, Ciceros (nomen etiam corruptum eſt, à ceryces) id eſt buccini marini. Antiqui tamen etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Euſtathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κήρυκων feſtiuè luſit: Cùm enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id eſt præcones) habere cognouiſſet, ſummis pedum digitis incedebat, metuere ſe inquiens, ne ſi pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter Conchilij formam mucrones aliquos circa ſe habeat. Deſumpſit hoc ex Athenæo [a] Euſtathius. Ego illius quoque verba adijciam: Stratonicus (inquit) cùm Abdera ſe contuliſſet, ad ſtatutum illic ludorum ſpectaculum, ciues ſingulos peculiarem ſibi præconem habere cõtuitus qui eorum iuſſu, cùm adlubuiſſet, nouilunium ipſorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior eſſet præconum numerus, quàm ciuium) portione ciuibus eſſe plures, ſummis vnguibus pedetẽtim incedebat, in terrã defixis oculis. Interrogante verò eius hoſpite, ecquid mali pedibus tam ſubito accidiſſet, hoc inquit: Ego equidẽ totis pedibus valeo, & quouis aſſentatore ad cænas excurro celeriùs: anxius tamen ſum ac prorſus metuo, ne calcando τὸν κήρυκα pes transfigatur. Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Hæc vox (κήρυξ) ſignificat & præconem & buccinum Concham, non equidem clauatam aut aculeatam, ſed tuberculis multis eminentibus aſperam & inæqualem. Buccinum pro aculeata purpura dixiſſe videtur Stratonicus negligenter. Iſacius Caſaubonus in ſuis animaduerſionibus non rectè murices vertit. In præcedentibus verſibus

Conchylia à buccinis an diſtinguenda.

Murex vnde dictus.

Ceryx an murex an Cõchyliũ.

Murex nomen generale.

[a] Li. 8. Deipnoſ.

Stratonici de ceryce dictum.

Buccinum pro aculeata purpura. Caſauboni error.

κήρυξ

A κήρυξ erat præco: hic est murex: nisi muricis nomine generalius accipiamus, vt etiam sub eo purpura comprehendatur. In Glossis rectè, murices, κήρυκες, πορφύρια. Inde Latinis in re militari murices dicti qui Græcis τρίβολοι, vel σανίδες κεντρωταί: Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) esse speciem, vel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur buouali. Atque hæc de diuersa authorum interpretatione. Zographus κῆρυξ scribi ait cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiusmodi, tanquam vltima natura breuis sit, & positione tantùm extendatur: in obliquis tamen natura produci, citans illud Oppiani:

Buouali.

Κήρυκες τε μύες τε καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σώλην.

Κηρύκιον vox est diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum. Illud notare libet (inquit [b] Hermolaus) cerycas à nostris verbum ex verbo buccina conuersos esse, quòd κήρυξ idem sit quod præco; quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse videantur, quod Græci κηριάζειν dicunt. Bellonius buccinum ab alijs vocari tradit, vel quòd buccis admotum sonos musicos edat, vel quòd buccas inflare tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, sed etymũ

[b] In Corol. Diosc. lib. 2. cap. 205.

Etymum.

B buccini habemus apud [c] Plinium, dum ait: buccinum minor ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Buccinus etiam à Pet. Gillio masculino genere effertur alicubi, & buccinus minor, Romanis delphinium est, vt inter nomenclaturas apud Diosc. legitur. Gaza latinè fæminino genere buccina semper effert; vti etiam Festus, inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt. Zographus ait se audiuisse, hodiè à Græcis φύκινον appellari. Στρόμβος & στρόβιλος etiam buccinum quandoque significant: Scholiastes Nicandri, τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ Ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σαλπίγγος, vt & apud latinum poëtam

[c] Li. 9. c. 36

Buccinus minor q. d.

Strombus & Strobil. buccinum significant.

—— Dum personat æquora concha:

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq́, sonanti
Inspirare iubet, fluctusq́, & flumina signo
Iam reuocare dato. Σάλπιγξ item Græcis non solùm buccina & tuba est, sed etiam apud Hesychium buccina piscis seu turbo, nec non auis. Dentale vulgò dictum à recentioribus me

Σάλπιγξ.

C dicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroque diximus in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teste Roberto Constantino Ran de mer, Venetijs bouolo di mar. Massilienses, vt Gillius scribit, purpuras & murices & buccinos (sic habet) vocant bios: Et rursus: Ligures buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Massilienses bios cornetos, Græci quidam hac ætate strophylidas.

Dentale.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

" BVCCINA turbinatorum è genere esse habemus apud [a] philosophum nõ vno in loco, ac nominatim vbi scribit in hæc verba: Turbinati generis alia in anfractum intorta sunt, vt buccina: alia in globum tãtùm circumacta, vt echinorum genus, nec non biualuium &c. Alibi etiam buccinas

[a] Lib. 4. de partib. c. 7.

D testatis πορευτικοῖς, id est, gressilibus annumerat. Quod ad formam attinet, Speusippus apud Athenæum inter se similes esse tradidit ceryces,

Forma.

" purpuras, strabelos & Conchas. Est verò buccinum magnum & buccinum paruum, cuius concha spirâ tuberculis exasperata cingitur. [b] Aristoteles testam buccino scabram tribuit. Ouidius quàm breuissimè figuram sic perstrinxit

[b] Li. 4. Hist. cap. 4.

Testa buccini.

—— Caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

" Bellonius buccini concham vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedere testatur, strias in tergore quinas habere, vt nerita, plærisq; in gyrum tuberculis obtusis, breuibusq; obseptas, multò quàm in purpura frequentioribus. Sed vbi in clauiculam desinunt, vnicum tantùm eam comitari. Interna parte incisam oris rotunditatem habere, turbinum modo; & canalem ad latus, per quem linguam exerat, purpurarum modo: eodemq; operculo contegi, quo etiam turbinata omnia, ne in testas contracta ab externis offendantur.

Magnitudo.

Operculũ.

Color testæ.

tur. Colorem testæ intus lacteũ, foris esse fuluũ, tantaq; magnitudine nonnunquàm crescere, vt ad Carteiam Purpuræ & buccinæ decacotyli, id est decem cotylarum capaces reperiantur. Hæc ille, qui & ante paucula interiecta dixerat buccinæ concham esse turbinatã, & in anfractum intortam, sed quàm purpura minorem: indeque à quibusdam filium purpuræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ concha, sed scabram esse, haberéq; (inter notas à Plinio descriptas) rotunditatem oris in margine incisam. [c] Plinius quoque buccinum minorem purpuræ Concham esse scribit ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, vnde inquit & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Cæterùm Rondeletius pro minor apud Plinium legit maior, & quomodo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarare conatur. Verba eius non præteribo. Est ex turbinatorum, inquit, genere, longiore testa, in medio latior est: indeq; in turbinem longum desinit: altera parte margine in longum procurrente: atque illic rotunditate oris incisa. Tota intus læuis est & candida: foris tuberculis multis atque exochis aspera. Caro interna partibus quibusdam ruffa, quibusdam rubens spectatur, intus cãdida: foramen operculo, quod est oui figura integitur, & arctissimè clauditur. Duo buccina hîc exhibemus. Vnum interni nihil ostendens, alterum prominente interno corpore & inuerso operculo. Antiquorum buccina esse declarat succus dilutior & minus floridus quàm in purpuris, quod de buccino tradit [d] Plinius: Buccinum per se damnatur, quia fucum remittit. Testa scabra & aspera, sed neque aculeata, neque clauata. [e] Aristoteles: Testarum permagna est inter se varietas. quædam enim læues sunt, vt vngues, mytuli, & conchæ nonnullæ quæ galades à quibusdam vocantur: aliæ asperæ, vt Limnostrea & pinna, & concharum genera quædam & buccina. Plinus: Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt in buccino. Quæ notæ omnes cùm certissimæ sint, & in his buccinis quæ proponimus maximè expressæ, non possum non in eadem permanere sententia, etiamsi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc scripsit: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera, buccinum minor concha, ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa: alterum purpura vocatur, &c. At contrà euenit in nostro littore. Purpura enim semper minor buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum esse docent nos vetustiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum esse res ipsa demonstrat. Corruptus est etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes, qui de piscibus nostro sæculo scripserunt, buccinum minus esse purpura, quòd filius purpuræ vocetur. Locus Athenæi est huiusmodi: περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος ταδὲ λέγει: κήρυξ θαλάσσης τρόφιμος ὑὸς πορφύρας. Vbi pro ὑὸς legendum ὡς. id est, buccinum marinum abundè nutrit vt purpura. Hæc omnia Rondeletius. Fuit autem Archippus Atheniensis veteris comædiæ poëta Athenæo teste, & sæpe eius versus ab Atheneo citantur. Et cùm senarium iambicũ verbis, inquit Zographus, iam recitatis constitui appareat, non conueniet ὑὸς mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. Τρόφιμον etiam non vt ipse, quòd nutriendi vim habeat, exponendum iudicat idem Zographus, hoc loco, sed pro eo quod nutritur & alitur, vt sit buccinum maris alumnum, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoque conuertit: Qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudinisné, an alia quadam, alijs indagandum relinquit Zographus. Aristoteles in quinto historiæ cap. 15. operculum oris idem tam purpuræ quàm buccinæ adhærere natiuum quàm cæteris turbinatis omnibus author est. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni patulæ apposito clauditur, vt reliqua generis eiusdem, idq; præsidij causa. Qua enim testa non protegit, facilè offendi posset ab ijs quæ extrinsecus inciderent. Et alibi dixerat, [f] Promuscidas vt purpuræ habent modo muscarum, quod quidem membrum, inquit, linguæ effigiem præ se fert. Habent autem hoc firmum & torosum, quo similiter vt asili atq; tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida, torosa, mammis similia, cuiusmodi carunculas, vel in sepijs esse aduertimus: sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex longa porrigit se vsque ad papauer: quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo vt in purpuris & buccinis conspicua, in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, ipsi cõtinuum, simplexq; ex toto vsque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quà & laxiùs hæret. Quas verò etiam partes cum cochleis communes buccina habeant, suprà de testatis in genere dictum est & in cochlea repetemus. Ionia sunt qui florem esse

credant

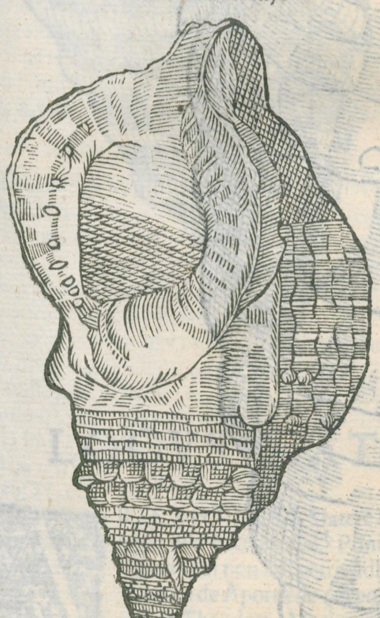
Marginal notes: Filius Purpuræ cur dicatur. — [c] *Li. 9. c. 36.* — Plinius correctus. — Succus. — [d] *Li. 9. c. 38.* — [e] *Li. 4. Hist. cap. 4.* — Concharũ duo genera — Athenæus correctus a Rõdeletio. — Contra Rõdelet. — Oris operculum. — [f] *Li 4. Hist. cap. 4.* — Venter. — Gula. — Intestinum — Ionia.

A credant eum, quem Purpuræ vt Aristoteles scribit, habent & Buccina medium inter papauerculum & ceruiculam, vt Athenæus testatur. Est autem papauerculum in Buccina pars eius ima esculentaq; : quamquam omnis callus Pinnæ & Conchylij interior papauer quoq; dicitur. Ego inquit Hermolaus, in Dioscoride non ionia, sed cionia, hoc est verbum è verbo columellam lego, ita scriptum in exemplaribus aliquot inuenias. Rondeletius in cancelli historia legit ἴονια, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur, ex Dioscor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cãcellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt testas circumferre possint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ historia diximus. Habes hîc duas Buccini icones, quas exhibet Rondeletius, item alterius ex Zoographo siue Cochleæ, siue Buccinæ, quam apud ciuem quendam se vidisse ait, mucrone pertuso, circulo stanneo ambiente, vt apta esset inflari. Rondeletij, inquit, posita effigies, nostræ quidem similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata. Venduntur passim huiusmodi Buccina apta inflari, & ego habeo quod æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, sed cuius orbes flauescunt, & in ore candicat. Zoographus etiam aliud genus Buccini se vidisse tradit, Purpuræ B similius figura & magnitudine propius, quam vllum ex ijs quæ picta dedit; sed tuberculis vndiquaq; dispositis, deinceps rotundis scitè omnino elegãterq; στιχηδὸν clauatum; nec in mucronem adeo exporrectum, sed capite obtusiore breuius. Quæ postremo loco adiecta est icon, pro Buccina peregrina mihi missa est. Conchilium est colore & duritie marmoris, circulis rosas æmulantibus.

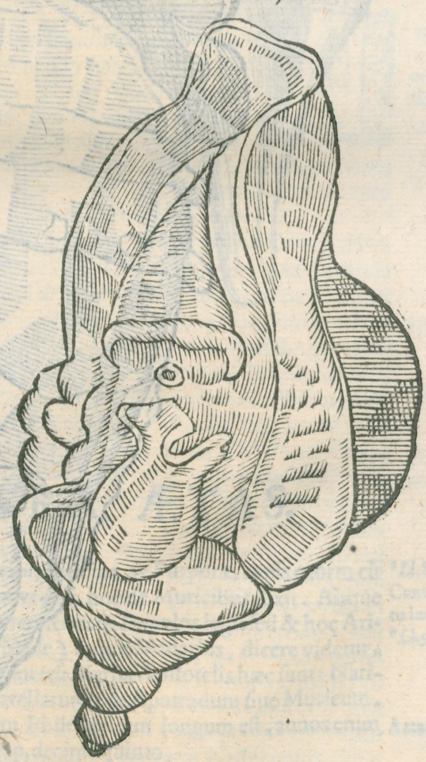
Papauer.

Diosc. correctus.

Buccina Rondeletij.



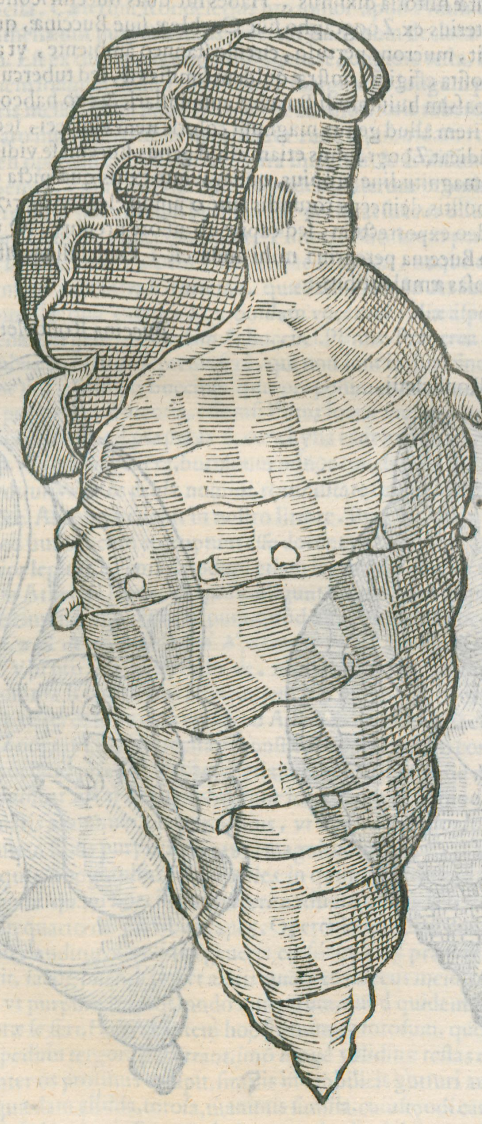
Buccina Rondeletij alia.



C

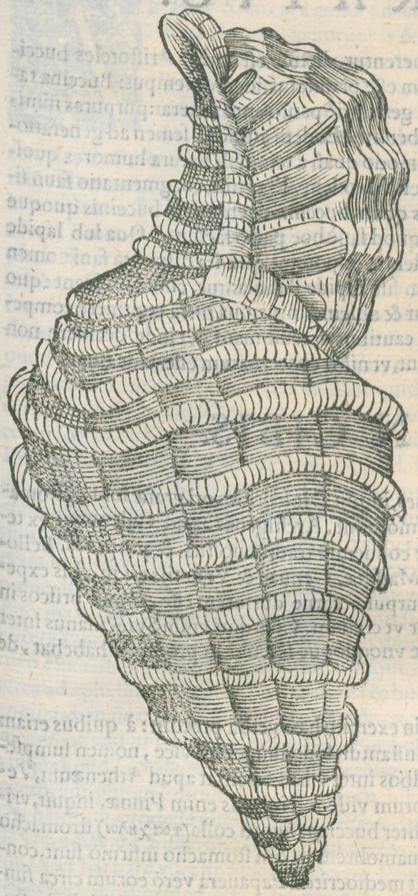
D

Buccinum Zographi.



A

Buccinæ alia species:



Buccina peregrina, colore & duritie ferè marmoris æmulo, circulis rosas æmulantibus.



B

C

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

D ARISTOTELES [a] latere scribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu circiter dies tricenos: sed [b] Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Aitque Buccinum non nisi petris adhærere, circaq; scopulos legi: sed & hoc Aristoteles de Aporræde (Aporrhaide) inquit Massarius, dicere videtur, quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Aristotelis hæc sunt: Natices saxis adhærescunt more Patellarum, & Aporradum siue Muricum. Tempus viuendi Purpuris & Buccinis secundum Philosophum longum est, annos enim circiter sex viuere tradit in quinto de historia, cap. decimoquinto.

[a] Li. 8. c. 13. Canis exortu latent.
[b] Li. 9. c. 36.
Aetas.

GENERATIO.

ᵃ Li. 5. Hiſt. 15. *ᵇ Cap. 12.* Hyeme abeunte generatur.

PVRPVRÆ quomodo generentur, dictum eſt antè.ᵃ Ariſtoteles buccinis eundem gignendi modum eſſe profitetur, idemq; tempus: Buccina tamen ante purpuras paullum generari ᵇ paulò antè dixerat: purpuras nimirum vêre, buccina hyeme abeunte. Eodem authore ſemen ad generationem nullum habent, & quomodo quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittant, in purpura dictum eſt ex eodem. Illa enim coagmentatio fauo ſimilis tanquam purgamentum tam purpuris quàm buccinis euenit: nam buccinis quoque fauificare in more eſt, vt ibidem diximus: quod ſanè hoc pacto faciunt: Oua ſub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, ſi incoquantur & abſcindantur, oua intrà continere comperientur: quæ ſaliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, vt inde decidere non poſſint: quod tam magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatum eſſe videatur.

Vt fauificant.

VSVS IN CIBIS.

Ori gratæ carnes. Stomacho conueniũt.

BVCCINORVM carnes, inquit Dioſcorides ori gratæ ſunt, & ſtomacho vtiles, ſed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex teſtaceis, ſtomachis maximè conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius buccina & purpuras Maſſiliæ, Genuæ, & Venetijs ait in cibis expeti, ſed buccinæ carnem purpuræ carne duriorem eſſe. Apud priſcos in pretio etiam fuiſſe inducor vt credam. Charmus enim Syracuſanus inter cæteras parœmias ſeu hemiſtichia, quæ de vnoquoque ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vſurpabat

Χαίρετε κήρυκες διὸς ἄγγελοι,

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: à quibus etiam conchæ iſtæ marinæ, præconum ſuo cùm inflantur, ſono fungentes vice, nomen ſumpſerunt. Alexis etiam buccina, cochleas & bulbos inter cibos celebrat apud Athenæum, Venerem ſtimulantes: præferri autem colla eorum video. Diphilus enim Pinnæ, inquit, vrinam cient, difficile concoquuntur, & ſimiliter buccina, quorũ colla (τράχηλοι) ſtomacho conueniunt, ſed difficulter concoquntur, quamobrem ijs qui ſtomacho infirmo ſunt, conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum tenera ſunt et facile corrumpuntur. Hiceſius quoque, buccinorum colla, inquit, ſtomacho apta ſunt, & minus alunt, quàm muſculi, chamæ, pectines. Proſunt ijs quibus eſt imbecillus ventriculus, ac quibus non facile cibus ad interiora ex aluo digeritur, quoniam vix corrumpuntur. Nam quæ in confeſſo eſt facilè coqui, è diuerſo incommoda ſunt eiuſmodi ventriculi affectui, quia paruo negotio ideo corrumpuntur, quod tenera ſint ac ſtatim diſſoluantur, (liquentur & in chyli naturam vertantur, ſed praui & improbi,) Quamobrem horum papauera (excrementa in omnibus ferè teſtaceis, quæ membrana continẽtur ad extremã ferè teſtæ partem, eſu ſuauiora reliquis partibus) quæ ſtomacho valentiori non conueniunt, debiliori ventriculo congruunt. Alunt magis & delicatiora ſunt purpurarum quàm horum papauera, ſed acriore, inſuauiore, & ad ſcyllam magis accedente guſtu, qualis eſt totius conchylij. Exactiùs omnium Xenocrates de buccinorum alimento ſcripſit in hæc verba. Buccinæ ſunt duriores purpuris; & magnitudine ac loco differunt; triplicesq; vires habent teſtæ, colli & excrementi in teſta contenti. Nam ſcabra ſubſtantia piſcis aluum ſiſtit ac precipuè ſi aſſetur: contrà magis facit elixa. Collum earum aluum ſiſtit, difficulterq; concoquitur: idcirco ex ſinapi, vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipſum debent, qui eodem veſcuntur. Aqua denique quæ ex eis emanat, calefacta ventrem ſubducit: cum eo verò excremento quod teſta continetur, cocta, magis gilua fit, & piſcis qualitatem præfert: ſi verò totæ decoquantur, maiorem ſiſtendi vim habebunt: & ſitim offerent: quidam verò eas elixantes læuigant, & æquè ac vrticas condiunt, fiuntq; ori gratæ. Luna exoriente plenæ & æſtate graciles.

Colla prçferuntur. Papauer. Imbecillis ſtomacho proſunt. Teſtæ vis. Colli. Aquç ex eis emanantis vis.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

AETIVS in cura colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus, ex oſtreorum genere purpuras & buccina reliquis pręferenda ſcribit. Trallianus buccina etiam inter alia teſtacea enumerat, quæ rarò & modicè voluptatis gratia offerre tympanicis conuenit. Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facile alterentur & concoquantur, & mordacibus, acribusq; humoribus reſiſtere poſſint, vt ſunt aſtaci, pectunculi, cerycia, id eſt, buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioſo & acri influxu, ægrum veſci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus & incraſſantibus; inter alia κηρυκίοις. Item in purulentis, ſi ſalſus humor eſt, pectines aut buccina aut aſtaçum dare non eſſe alienum aſſerit. Enumerat verò etiam buccina inter cibos, qui ſuccos vitioſos generant, podagræ pituitoſæ præceſſores. Nicander ſtrombos, pectines, buccina in cibo contra dorycnium celebrat, & Kiranides contra cicutam. Galenus aliàs inter abſtergẽtia, quę pilos attenuãt, buccinorum aliorumuè oſtreorum teſtas vſtas cõnumerat; aliàs vt ne cui penis arrigi poſ- B ſit; buccinum vſtum lotio bouis caſtrati extingui iubet: hocq; in cibis aut potionibus vti, quod verò remanet in vaſe reponi. Ad oris tetros abſq; vlcere odores, ex eodẽ: Ex oſtreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidãs emplaſtra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro vel oeſypo conflata, oſtreis aut buccinis aut purpuris vſtis additis. Ibidemq; nimirum in libris de compoſ. med. ſecundum locos Archigenes aduerſus idem malum buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confeſtim diſcutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & oſtrea, vſta conuenire indureſcentibus, ac vetuſtis inflammationibus. Ad choerades diſcutiendas, Hippiatros quidam, cerycia marina vri iubet, & cum melle cocta cataplaſmatis inſtar imponi. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum alphoſq; diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepſus: Buccina vſta & trita in oleo veteri ſufficienti ſubigito, & ad glutinis craſſitudinem reducito: raſo prius & fricto, illinito. Ad auris dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in „ oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in ſe obtinet. Galenus præ- C terea ad ephelidas & lenticulas, purpuras & buccina, vbi expiſcatus fueris, iubet in ollulã conijci, & in furnum aſſanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aetium quoq; medicamentis ad impetigines miſcentur teſtæ buccinorum vſtorum. Teſtatur Zoographus vulgus apud Germanos inferiores & oceano vicinos contra tuſſim, inanem præſertim & puerorum, potum ſolitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipſi nominant) concha hauſtum prodeſſe putare. Ioan: Guinterius Andernacus buccina ex ſucco limonum detrita ad genas mulierum dealbandas commendat, præſertim ſi aliquid argenti viui ſublimati vt barbarè vocant, ijſdem inieceris. Paulus Aegineta in ſuis ſuccedaneis, item Galenus buccinorum loco oſtrea ſubſtituunt: Dioſcorides verò mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere ſcribit: nec non buccina cremata eadem præſtare quę purpurę, ſed vehementius vrere, ſiquis ſalis plena fictili crudo adurat: dentifricio conuenire: ambuſtis vtiliter illini, quibus ſolui medicamentum non oportet: nam poſteaquam vulnus cicatricem duxerit, ipſum in teſtæ modum induratum, ſponte ſua decidere. Fieri denique etiam ex buccinis calcem.

Ad Cardialgiam.

Ad oculorũ dolorem.

Contra dorycnium, & cicutam.

Ad penem arrigendũ.

Ad oris tetros odores

Ad alopeciam.

Ad Auris dolorem.

Contra tuſſim.

Ad ambuſta.

Calx.

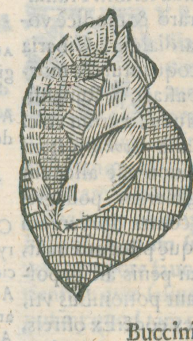
D

DE BVCCINO PARVO ET STRIATO. RONDELETII. Cap. VII.

INTER buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperi, paruũ, lineis frequentibus aſperiuſculum: vt fortaſſe illud ſit buccinũ Plinij purpura minus, ijs quibus vetuſtior Plinij lectio non placeat: neq; ſucco neq; partibus internis à ſuperiore differt. Alterum huic ſimile eſt, niſi quòd lineas prominentiores habet, & tranſuerſas, vt ſtriatum merito dici poſſit. Eſt & teſta ſpiſſiore durioreque. Habes hîc præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zeographo, vnam ab eo ad noſtras conchas effictã, alteram cum duabus mucronibus: quales ego etiam inter turbines depingam cùm purpuram ferre dubitem. Addidi denique & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina Plinij minor.

Buccinum paruum & ſtriatum Rondeletij. Buccina ſtriata alia Zographi.







Buccini parui genus Zographi. Buccina parua alia authoris.





DE MVRICE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Murex multa ſignificat.

MVREX, *inquit* Rondeletius *nomen eſt polyſemum. Significat enim* in primis non ſolùm Buccinum, vt nonnulli voluere, ſiue Cerycem, ſed & Purpuram, vt rectè iudicauit Hermolaus, nec non etiam Conchylium propriè dictum, vt mihi videtur, quanquam in hac ſignificatione in promptu non ſit authoritas aliqua veterum: cōijcio tamen id inde quòd Murex paſſim accipiatur pro omni purpureo colore, ſitne vel Purpuræ, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim eſt tinctum eſſe Murice, quod tinctum eſſe Purpura, vel Cōchylio. Atq; in hac ſignificatione Muricem mihi accepiſſe [a] Plinius videtur, dū ait: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atq; Conchylium tingit, omneiſq; alios colores: nec quærit in profundo Murices. Ita quoq; [b] Scaliger, oſtendens animalia nonnulla nunquam mutare locum: quale eſt, inquit, Muricum genus, adhærens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis. Sumi verò priuatim pro Purpura conſtat ex hoc Martialis:

Murex pro purpureo colore. Pro colore ex Murice. [a] *Li. 22. c. 2.* [b] *Lib. 1. de plant.* Pro Purpura.

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Indeq; & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

—— Tyrioq; ardebat Murice lena

Et ab Ouidio Phocaicus. Neq; aliam ob cauſam Murex pro aſperitate ſumitur: Purpura enim acutiſſimos inter cætera Teſtacea aculeos habet: ita Virgilius dixit:

Pro aſperitate.

—— Et acuto Murice remi
obnixi crepuere. Sic quoq; carduis muricata dicuntur cacumina, id eſt, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulæ ferreæ, doloſæ, tetragona forma, quæ in quamcunq; partem

Muricata cacumina quid.

A partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infectos protendunt. Meminit Q. [c] Curtius his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equitem emissurum esse credebat. Meminit & Valerius Max. de Scipione Aemiliano: Suadentibus quibusdam, vt circa mœnia vrbis, quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in presidia nostra facere possent. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt rectè annotauit Budæus, vt & herbæ quædam muricatis similiter seu mucronatis pericarpijs, vna terrestris, altera aquatica. Erant verò vt apud Hieronem est videre tria muricum genera, quibus in militia prisci bellatores vtebantur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdarei: sed & ferrei ignem artificiosum ferentes, quibus mucronibus suis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam gestant, locum, cui affixi sunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentibus idem Hieron meminit; ex his duo postrema, præsertim tertium, vsque in hodiernum diem in vsu sunt. Ex quo arbitror M. Catonem censuisse forum muricibus sternendum, quod scilicet Plutarchus in libro de fœnore esse ait ἀσεβῶν χώραν, hoc est, impiorum regionem. Vsus erat eiusmodi muricum vel similium in tormentis, quod me docet A. [d] Gellius, de morte

[c] Lib. 4.
Murices ferrei.
Tribuli herbæ.
Muricũ bellicorũ tria genera.

B Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, somno diu prohibitum, atque ita vita priuatum refert. Idq; vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interijsse. Cùm itaq; purpuris acutissimi sint aculei, has potius murices, quàm buccina priuatim, vocandas arbitrarer, quanquam murices ceryces vertat nonnunquam Plinius: nec placet eorum iudicium, qui propriè solùm buccinum significare volunt: buccino enim qui aculei? Appelloque vnà cum Rondeletio murices, qui & turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent. Probo item Perotti etymum qui murices dici existimat ab asperitate murorum. Sic quoque [e] Isidorus, murex, inquit, cochlea est maris dicta ab acumine & asperitate quæ alio nomine conchylium nominatur, propter quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur, & inde ostrum appellatum, quod hæc tinctura ex testæ humore elicitur. Non probo verò eos qui à Græco vocabulo κήρυκες, latinum murices desumptum conijciunt, ex quibus sunt Bellonius, & Zoographus. Præterea præter buccinum concha Venerea muricis nomine compræhenditur à [f] Plinio, vt dum scribit muricem latiorem purpura, neque

[d] Li. 6 Att. noct. c. 4.
Murices qd propriè sint.
Etymon.
[e] Lib. 12. Orig. c. 6.
Contra Bello. & Zoographum.
[f] Li. 9. c. 25.

C aspero, neque rotundo, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque latere sese colligente. His enim verbis concham veneream descripsit, vt suo loco patebit. Pro buccino accipi ab eodem, cùm in purpura, tùm in buccino dictum est. Idem Plinius deniq; muricum generis esse scribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata æquè sed minora multo: efficaciora etiam & halitum oris custodientia. Athenæus verò hæc (inquit Hermolaus) non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia κωρύκας dici, Athenis κρειοὺς, in cætera Græcia tracheas, hoc est asperas vocari prodit: quod & Plin. secutus ferè, alicubi videtur, sic ille. Noster [g] Plinij codex sic habet, Muricum generis sunt quæ vocant Græci colycia, alijs corythia, turbinata æquè, sed minora multò. Hermolaus corycia suspicatur legendum, quòd Athenæus scribat, chamæ genus quoddam Græcis vocari κωρυκοὺς in Macedonia, quas Athenis κρειοὺς dicant. Sed muricum & chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoographus, post corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam esse signandam, vt per appositionem mox sequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (sic enim legit per y. non coriphia) à colycijs corythijsué non distinguit. Congene-

Conchę Venereæ descriptio.
Colycia murică genus.
[g] Li. 32. c. 7
Plinij locus notatus.

D rum omnium, inquit idem Vuottonus, quæcunque scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicantur coryphia: Suntq; ori & stomacho grata: aluumq; & vrinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copiosiùs alunt iurulenta, assa verò dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more stringit potiùs. Iam verò muricem colorem purpureum (nimirum quemlibet, purpuræ, buccini, & conchylij) Nonius significare scribit. Et sacrum muricem apud iurisperitos ideo nonnulli dici volunt, testante Cælio, quia eo inficerentur vestes Imperatoriæ.

Pro colore.
Sacer murex cur dicatur Iurisperitis.

Horatius: *Te bis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ.*

Præcipuè tamen colorem purpuræ significat: quare & apud Cælianum legitur, vt Bayfius citat, Murices quoque purpuræ vsum præstant, in Tyro nobiles. Horatius in epistolis:

Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Item

Item alibi: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.*
Virgilius. *Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti*
Murice. Et alijs in locis, quæ vti etiam aliorum authoritates cùm ſint innumeræ, superuacaneum fuerit citare. Κάλχην dixi eſſe florem vel animal, quo tingitur purpura, ſcilicet ex Scholiaſte Nicandri, qui præterea in hunc eiuſdem poëtæ locum: στρόμβων δὲ πολὺ πλέον, ἤ ἔτι κάλχης Κηραφίδος, annotat κάλχην eſſe ſpeciem πορφύρας, id eſt, Purpuræ qua mulieres tingũt κάλχιον; vnde καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν. Scholiaſtes Sophoclis dicit eſſe κόχλον. Κόχλον autem ſunt, qui velint eſſe piſcem à Latinis Muricẽ appellatum, diuerſum à purpura. Vtcunque ſit, κάλχη non male exponitur purpura (intelligo autem de piſce) quam & κάλυκα vocari tradit Heſychius: nam de κάλυξ loquens, ait: σημαίνει δὲ καὶ τὴν θαλασσίαν πορφύραν.

Κάλχη. κόχλος. Κάλυξ.

GENVS. FORMA.

Contra Perottum. Murices inter Cõchas numerati.

PEROTTVS purpuras inter conchas potiùs enumerat, muricem inter oſtrea ob ſcabritiẽ corticis: quod idcirco non laudat Zoographus, quoniam ſcabrities teſtarum longè diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota exaſperata, in muricibus verò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. At verò nullo modo accipiendam eſſe eam opinionem ex ſuperioribus liquere poteſt, in quibus muricem de purpura quoque ſumi determinauimus: approbauimuſque iudicium Rondeletij, qui murices longos & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoque comprobare videtur, dum ait: Firmioris iam teſtæ murices & concharum genera. Sed cùm buccina, quæ & ipſa murices Plinio vocantur, aculeis careant, ac tantùm obtuſa habeant tubera, exiſtimo, vt antè etiam dixi, muricem præcipuè purpuram ſignificare ob allatam rationem. Præterea epitheta muricum purpuræ præcipuè conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus, Baianus, Phocacius, Tarentinus, Aſſyrius, Oebalius. Ab hiſce enim locis purpuram celebrari in purpura dictũ eſt: cætera verò epitheta quæ à colore petuntur, ad buccinum quoque minus quàm ad purpuram extenduntur (Purpuræ colorem ex Plinio, buccini colori prætulimus.) vt fulgens, ſuaue rubens, olidus, auratus, ſacer, radiatus, ſtellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans. Murex verò intortus Valerio Flacco, meo iudicio buccinum eſt, in Argonauticis.

Muricis epitheta.

DENOMINATA.

Scolymo muricata cacumina.

MVRICIS nomen ad aculeos plantarum quoque extendi, quod ſuprà annotabamus, habemus apud Plinium, qui Scolymo muricata cacumina eſſe dixit: & alibi, carduo cùm ſatiuo, tum ſylueſtri, folia, inquit, pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Muricati greſſus Fulgentio, ſunt formiduloſi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impreſſæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, eſt conuolutim, in modum muricis: ſic Plinius, vertice dixit muricatim intorto, quod Columella, margine in mucronem emiſſo. Colores, muriceus, oſtrinus, conchyliatus, à Thyleſio nominantur cum purpureo. In Codice Iuſtiniani libro vndecimo, titulo de monetarijs & murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quaſi muricarij, à muricibus legendis.

Muricati greſſus qui. Muricatim.

VSVS IN CIBO.

Salſedo vt eximatur.

XENOCRATES, vt in interpretatione Ioannis Baptiſtæ Raſarij legitur, murices ſcribit eſſe ſalſos, viroſos; verũ ſuccurri eis liquore Cyrenaico, ruta & aceto: ventrem turbare, vrinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles, obſtruere craſſo ſanguine, pituitam gignere, & magis adeo recentes: idcirco parandos eſſe cum acribus, vt ſinapi, erucaque: aſſos difficulter ſecedere, magnam ſitim inuehere, grauareque: elixatos, contritos & conditos, minus viroſos eſſe. Attamen conchula marina, purpura, & murices tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur à

Stomachũ roborant.

A tur à Scribonio Largo composit. 104. & Celsus quoq; murices cibis stomacho aptis annumerat:item apud Macrobium murices cum alijs conchis apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est:deniq; apud [a] Horatium legimus in Sermonibus:

*Murice Batano melior(*aliàs potior) *Lucrina peloris*:

Coquuntur autem murices & purpuræ, vt scribit Platina, eodem modo quo cætera conchylia.

[a] Sat.4.li.2

VSVS IN MEDICINA.

MVRICVM carnes appositæ, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit, legat ea quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerem cùm nominat Plinius (nam is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præscribit) ex testis duntaxat crematis cinerem intelligi vult Zoographus: id quod, inquit aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. Semel tamen ad discutiendas verendorum pustulas, Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficaciùs crematarum cum carnibus suis. videtur autem eadem fermè vis & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quod efficaciorem ex durioribus solidioribusq; testis existimo. Et quoniam κήρυκας Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs buccinis attributa sunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenire idem Zoographus existimat: mihi purpuris quoq; ea conuenire videntur, cùm scilicet purpuras vnà cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam sic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride: addit Zographus, paulò ignauiorem: purpuræ verò & conchylia vndiquaque similem. Pro buccinis ostrea substituit author antiballoménωn. Mituli quoque vt murices, cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum crassitudines & oculorum albugines, caliginesque, atq; in alijs partibus sordida vlcera, capitisq; pustulas. Hæc Plinius, ex quo sequentia etiam remedia omnia, vbi alterius authoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, vt murices, morsus canũ hominumq; cum melle, lepras, lentigines sanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum vel purpurarum cinis vtroq; modo, siue discutere opus sit, siue concoctos emittere, panis resistit: quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti x1. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle vtiliter illinitur, (item) conchyliorum: vel, si non vrantur, farina ex aqua doloribus. Muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (aliàs foueatur.) Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur: Testis cadi salsamentarij tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumasque vtuntur. Muricum cinis dentifricium est. Sammonicus

Ceruino ex cornu cinis est aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino:
Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.

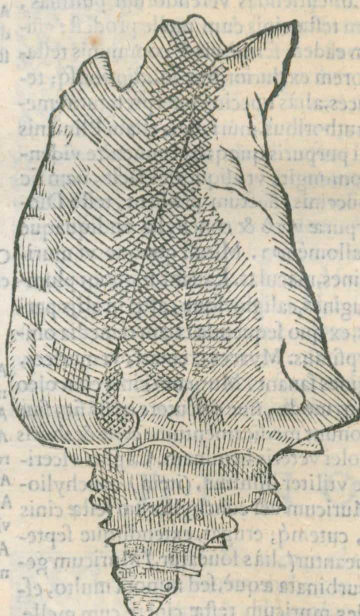
Mammas muricum vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vstarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas verendorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricũ, sedis inflammationibus prodest, item psoræ.

Ad pilos è mãmis tollendos. Ad pudendorum pustulas. Cineris vis caustica. Ad canum morsus. Ad lepras. Ad tumores. Ad panos. Ad capitis vlcera. Ad faciei maculas. Dentifriciũ

DE MVRICE MARMOREO RONDELETII. Cap. IX.

MVRICES, inquit Rondeletius, hîc appello, qui & turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent, quos, vt internoscerentur, quam maxime proprijs nominibus potuimus, distinximus. Eum quem hîc exhibemus, à candore duritiaque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpurascit. Testa grauis est, densa, solida, aculeis multis horrens, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, vt merito δικανότυλος dici possit, quemadmodum purpuræ species quædam. Terreæ est substantiæ, frigidæ & siccæ cum detergendi vi, ob salsuginẽ quam seruat. Quare ad dentifricia vti possumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo rosato in vnguentum reducitur. Ambustis medetur, cicatricemq; pulchram inducit. Adhæc omnia feliciter vti possumus. Carnem atque operculum, purpurarum, buccinorum carni operculisq; rectè assimilari iudico: sed hæc in vniuersum de muricum substantia dicta sint. Hæc Rondeletius. Cuius ego iconi aliam adieci cuiusdam muricis, vel consimilis conchylij buccinæ ab vna parte similis, sine vllis aculeis, sineque vlla asperitate, in medio dorso tubera habet sed valde obtusa & depressa, & turben eius pro tota cochleæ portione exiguum quinque inuolucris constans: Substantia tota est marmorea duritie, color cùm intus, tũ foris flauescit, & nonnullis in locis candicat. supina parte valde latus est, & longè vltra turbinem latitudo extenditur: foramen autem mediam ferè partem occupauit, quasi vt in conchis veneris conspicitur, vt inde fortassis Plinius has quoque sub muricis appellatione comprehenderit. Aliam addidit figuram Zoographus, quæ quoque hîc adiungitur: Ait esse conchæ cuiusdam seu muricis Orientalis, quam Venetijs se nactum scribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuisse, sed nescire se quàm verè. Color forinsecus pallescit, inquit, intrinsecus cũ pulcherrimo splendore ex albo roseus est. Labrum exterius protendit se & dilatat in marginem: mucrones infra caput seu conum testæ duo magni sed obtusi prominent. In ipso cono parui admodum & subrotundi per spiras deinceps non aculei sed tumores visuntur. Addidi item ego alium marmoreum muricem, turbine acutissimo atque longo & exili, vndique striatum, aut potiùs vndatum. Habes deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpurascentem. Postremo loco datur marmoreæ duritiæ murex asperis mucronibus insignis, colore rubro, cinereo & albo, prona & supina parte depictus.

Murex marmoreus Rondeletij.



Nominis ratio.

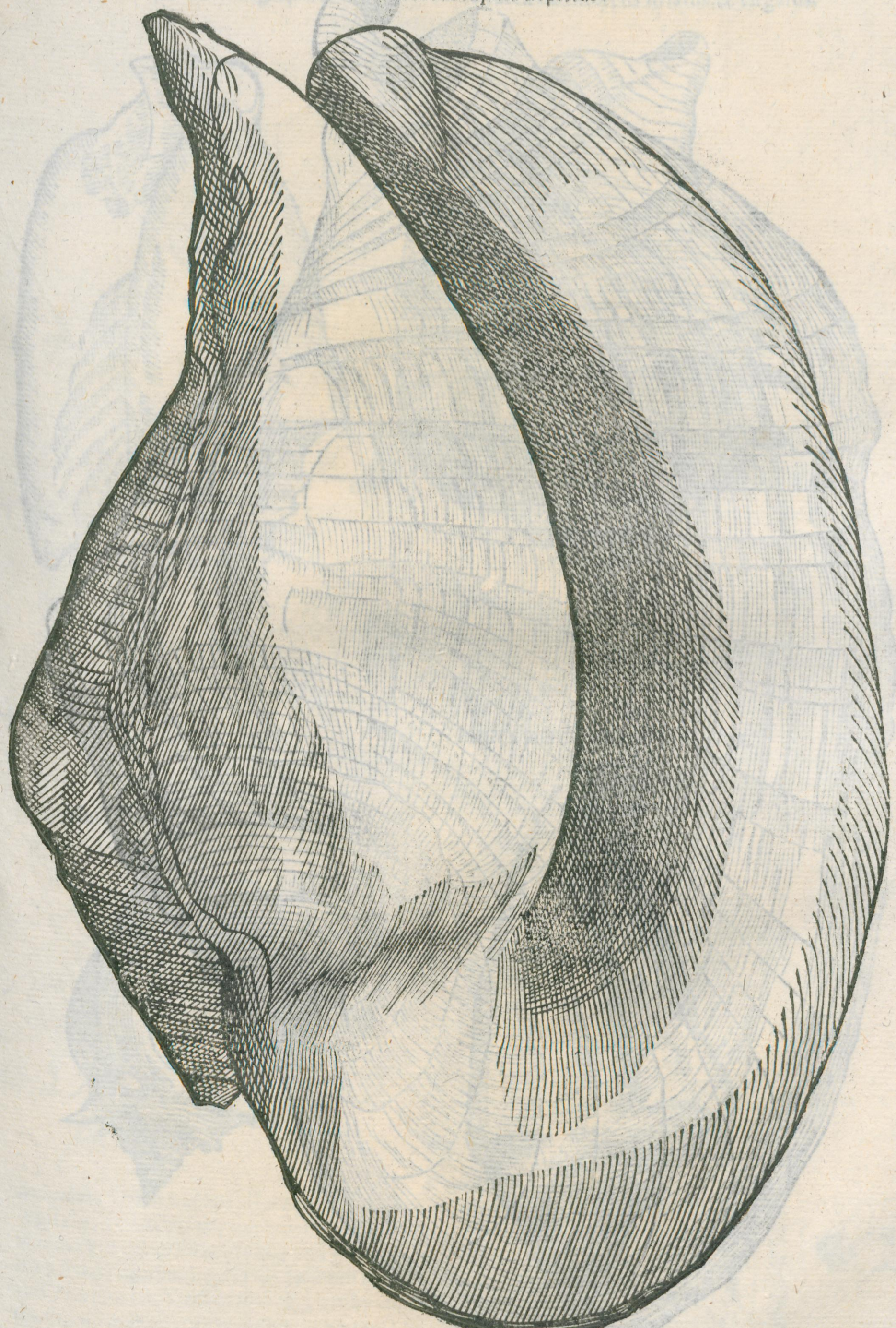
Testæ descriptio.

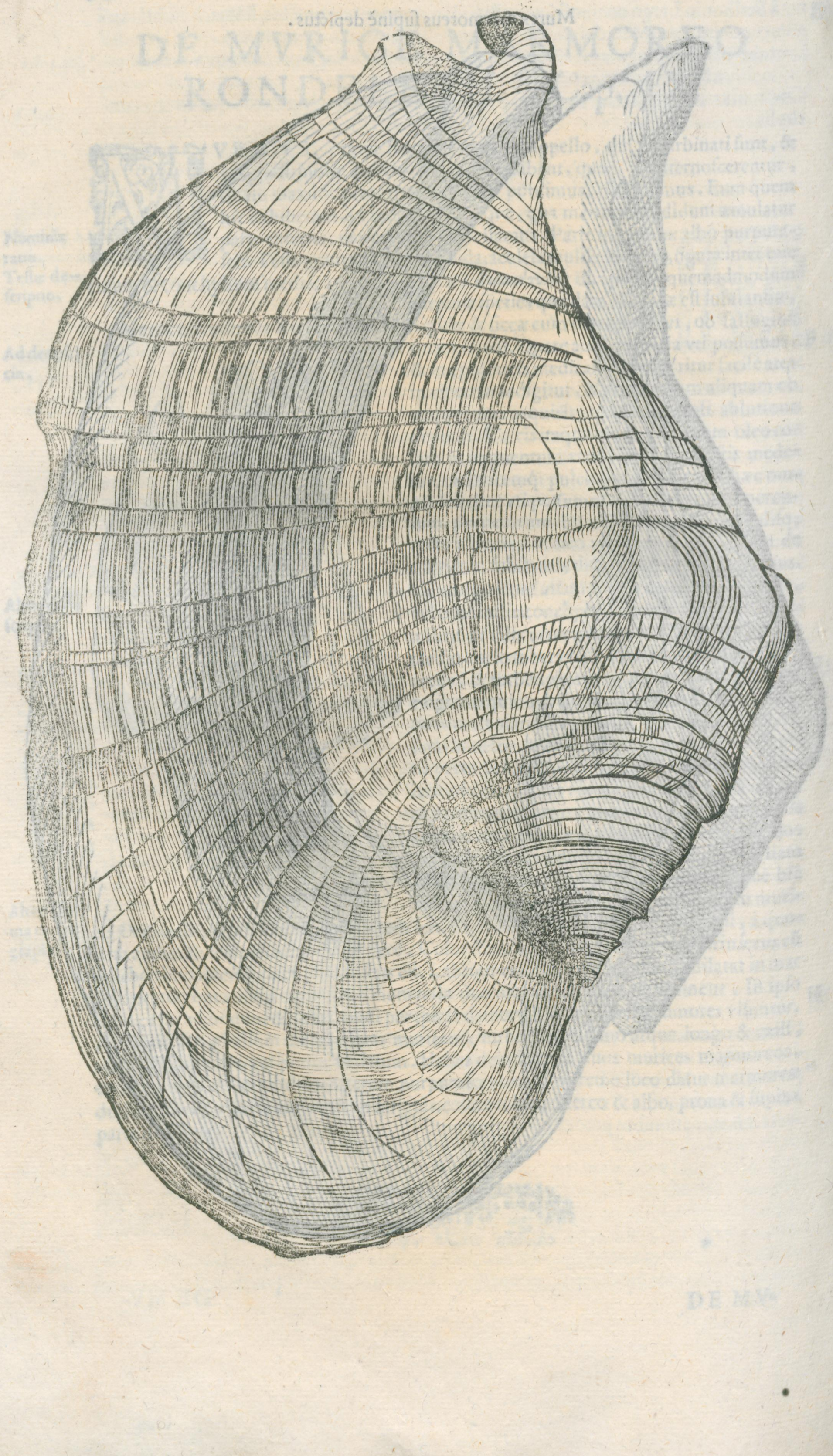
Ad dentifricia.

Alterius descriptio.

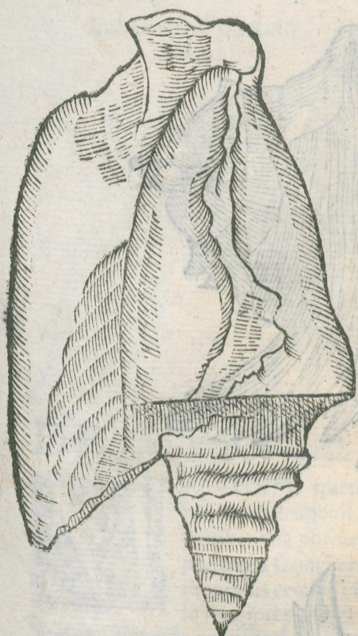
Alteri⁹ forma ex Zoographo.

Murex marmoreus supinè depictus.

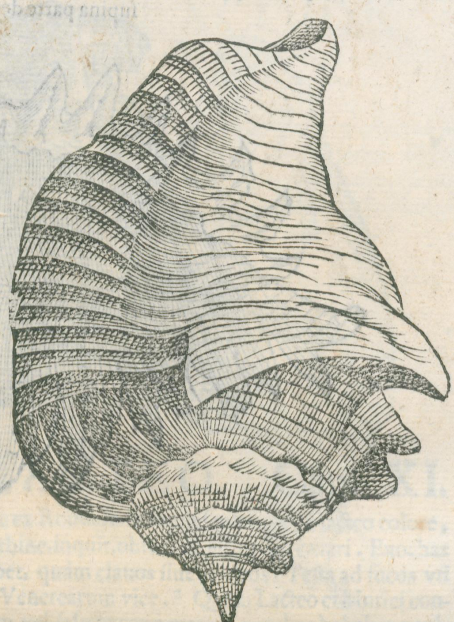




Murex marmoreus Zographi.



Murex marmoreus striatus, & virgatus.



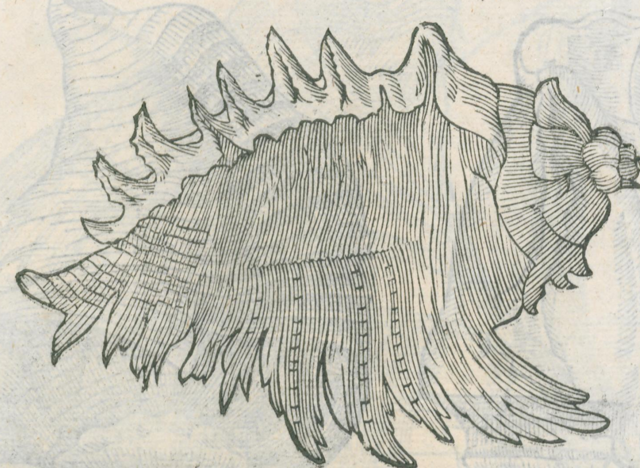
Murex marmoreus purpurascens.



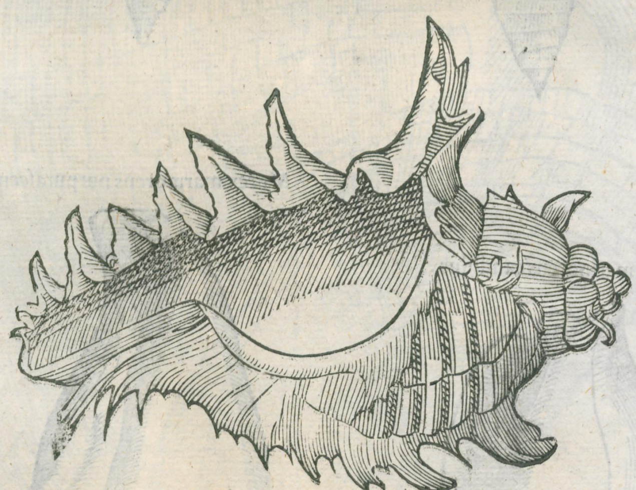
Murex marmoreus candidus.



Muricis ſpecies appendicibus aſperis, colore rubro, cinereo & albo, prona ac ſupina parte depicta. E



F



G

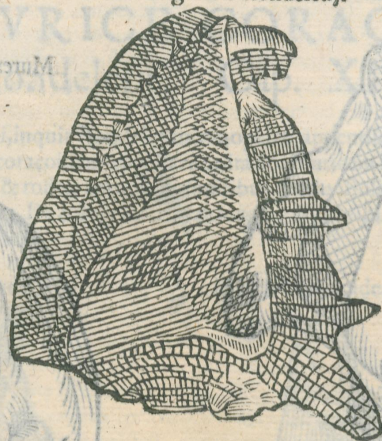
H

DE MVRICE TRIANGVLARI. Cap. X.

HIC altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera ferè rotundus, ſed ita vt vtrinq; duo ſint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria eſt, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos, vario eſt colore, foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtæ amplitudiné & breuitatem, ſonus editur grauis & triſtis. Teſta tota ad Conchylij teſtam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

Murex trian-

Murex triangularis Rondeletij.



DE MVRICE LACTEO. Cap. XI.

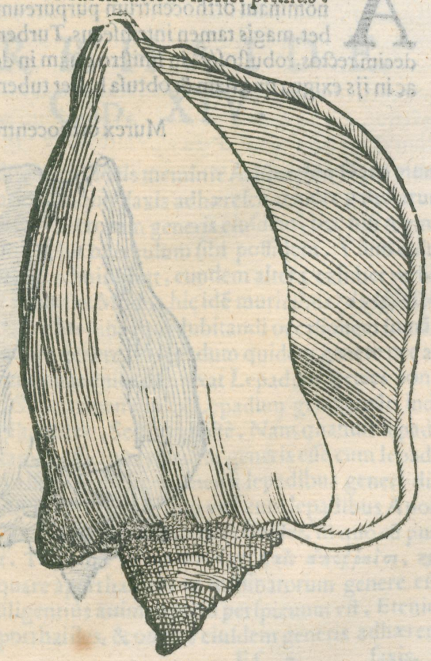
MVRICEM, quem hîc ex Rondeletio repræsentamus, à lacteo colore, lacteum nũcupauit. Turbine, inquit, obtusiore est, quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet, quàm clauos siue aculeos. Testa ad fucos vti possumus Concharum Venerearum vice. [a] Quem Lacteo ei Murici coniunximus ceu vel eũdem, vel saltem congenerem, exochas habebat paullo longiores quàm monstrat icon Rondeletij, paucioresq;, vtpotè ternas tantùm. præterea angustiori est foramine, quin & toto corpore, quod longitudine sua vix septem digitos transuersales non excedit: postremò turben eius oblongum & in acutum desinens, ferè vt in turbinibus propriè vocatis, atq; in eo sex volutæ, exiguis tuberculis decoratæ. Addidi præterea alios duos, vnum turbine acutissimo, & amplissimo foramine. Alterum longè minorem turbine item acuto, mucronibus insignitum rectis, breuibus, obtusis, colore subcinereo.

[a] Capf. 32. cap. 4.

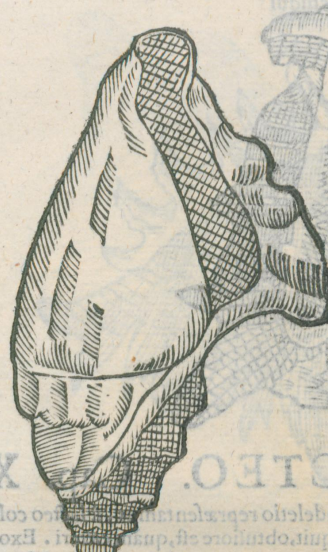
Murex lacteus noster primus.

Murex lacteus Rondeletij.





Murex lacteus authoris alius.



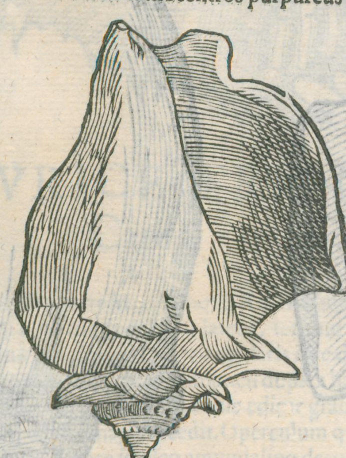
Murex lacteus authoris tertius.



DE MVRICE PVRPVREO ORTHOCENTRO. Cap. XII.

A Rubicundo colore, & rectitudine aculeorum Muricem, qui hîc modò depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinſecus & forinſecus rubet, magis tamen intrinſecus. Turben verò eius candicat. Mucrones habet duodecim rectos, robuſtoſq́., in ſiniſtro quàm in dextro latere longiores. Sex conſtat volutis, ac in ijs exigua quædam & obtuſa habet tubercula.

Murex orthocentros purpureus.



A

DE MVRICE CORACOIDE. Rondeletij. Cap. XIII.

VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis & rostris coruorum similibus, à nota illustriore & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interno & magnitudine nihil addit: vnde albidum esse suspicor.

Nominis ratio.

Murex coricordes Rondeletij. | Murex Coracoides idem ex Zoographo.

B





C

DE APORRHAIDE. ex eodem. Cap. XIV.

APORPHAIDVM *duobus in locis meminit Aristoteles: Gaza murices interpretatus est.* Natices (inquit) saxis adhærescunt more patellarum & muricum (ἀποῤῥαΐδων) ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraq; administrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus qua oris habitus. Modus hic idē muricibus (ἀποῤῥαΐσι) purpuris, atque omnibus generis eiusdem. Ex his sunt, qui dubitandi occasionem sumāt, sintné aporrhaides in Muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere nec ab Aristotele, nec ab vllo alio disertè ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quanuis lepadū more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum lepadibus Aporrhaidū meminit, & is qui mox sequitur, ab ea sententia abducere debuisset, in quo cū purpuris & turbinatis Aperrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀποῤῥαΐσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, quare aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo. vt ex superiore Aristotelis loco diligentiùs animaduerso perspicuum est. Etenim vt lepades adhærent saxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiusdem generis adhærent saxis.

Caro.

An Aporhaides sint ex muricū an lepadū genere.

Vt saxis adhæreant.

D

ſaxis, ſed alio adhæſionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem oſtendente affixæ ſunt: neritæ verò & aporrhaides acclinato tegmine, quod illis eſt operculum, ad ſaxa quemadmodum videmus cochleas terreſtres ſaxis & truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus. Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum neritarum, aporrhaidum atque aliorum turbinatorum eundem præſtare vſum, quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, clusilibus & reſeratilibus à duabus teſtis tota interna caro tegitur, ita à turbinata teſta & addito foramini carnem oſtendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur, Nerites & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè muricem mihi videtur Gaza cõuertiſſe, ob aculeos multos & longos atque acutos, quibus murices omnes armati ſunt, qualis eſt hic quem proponimus. Dicam præterea quod ſuſpicionibus & coniecturis tãtùm inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirum eſſe eius muricum, ſiue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius lib. 32. Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò, efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Quod muricum genus priuſquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum cenſet ex Athenæo colycia ſiue corycia. Etenim chamæ genus quoddã Græcis ait vocari κωρύκυς in Macedonia, quas Athenis χρίυς dicant. Cæterùm eas non muricibus, ſed (vt dixi) chamis præſertim trachæis adſcribit, quod & Plinio placuiſſe huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas. Hæc ſunt Hermolai verba, quæ vero conſentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari poteſt. Nam ſi κωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longè diuerſi generis competere minimè poteſt. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo poſt chamæglycymeridas ponit colycia ſiue coryphia, quòd chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, ſubiungit colycia & coryphia quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis ſiue turbinati genus, quod aporrhaidem vocat Ariſtoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κωρυφή ad omnia extrema & ſumma transfertur; inde κορυφαῖον, quod ſummum eſt & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quod multò minora ſint reliquis. Sed hæc pro ſuſpitionibus habeantur. Hæc itaq; Rondeletius. Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiuſmodi murices reſeruo in muſæo appenſos: quorum maior cuius hîc effigies pronè & ſupinè picta datur, marmorea eſt duritia, & cùm forinſecus, tum extrinſecus candicat: alter, intus ex albo purpuraſcit: extrà ferè croceus eſt: Vterq, ſeptem habet aculeos, non in dorſo, aut turbine, ſed ab vno tantùm latere, canaliculatos ferè, hoc eſt, in quorum medio fouea conſpicitur. Turben etiam non vt in alijs turbinatis, integer deſcendit, ſed dimidium eius tãtùm conſpicitur, nam altera pars intus latet. In dorſo tres potiſſimùm habent extuberantias ſeu proceſſus, at in turbine plures, ſed exiguos.

Operculi vſus in turbinatis.

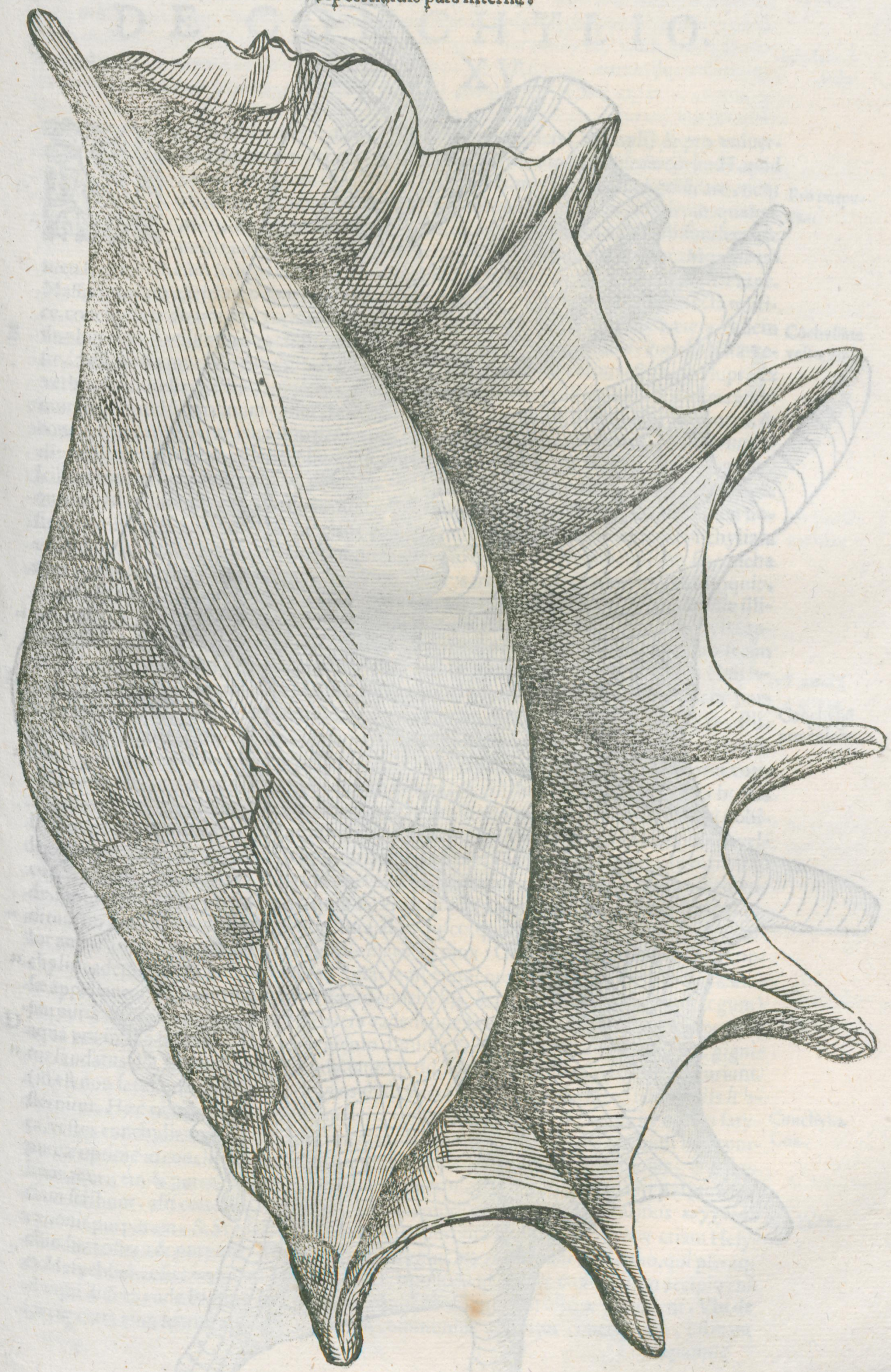
Colycia eſſe Aporrhaides.

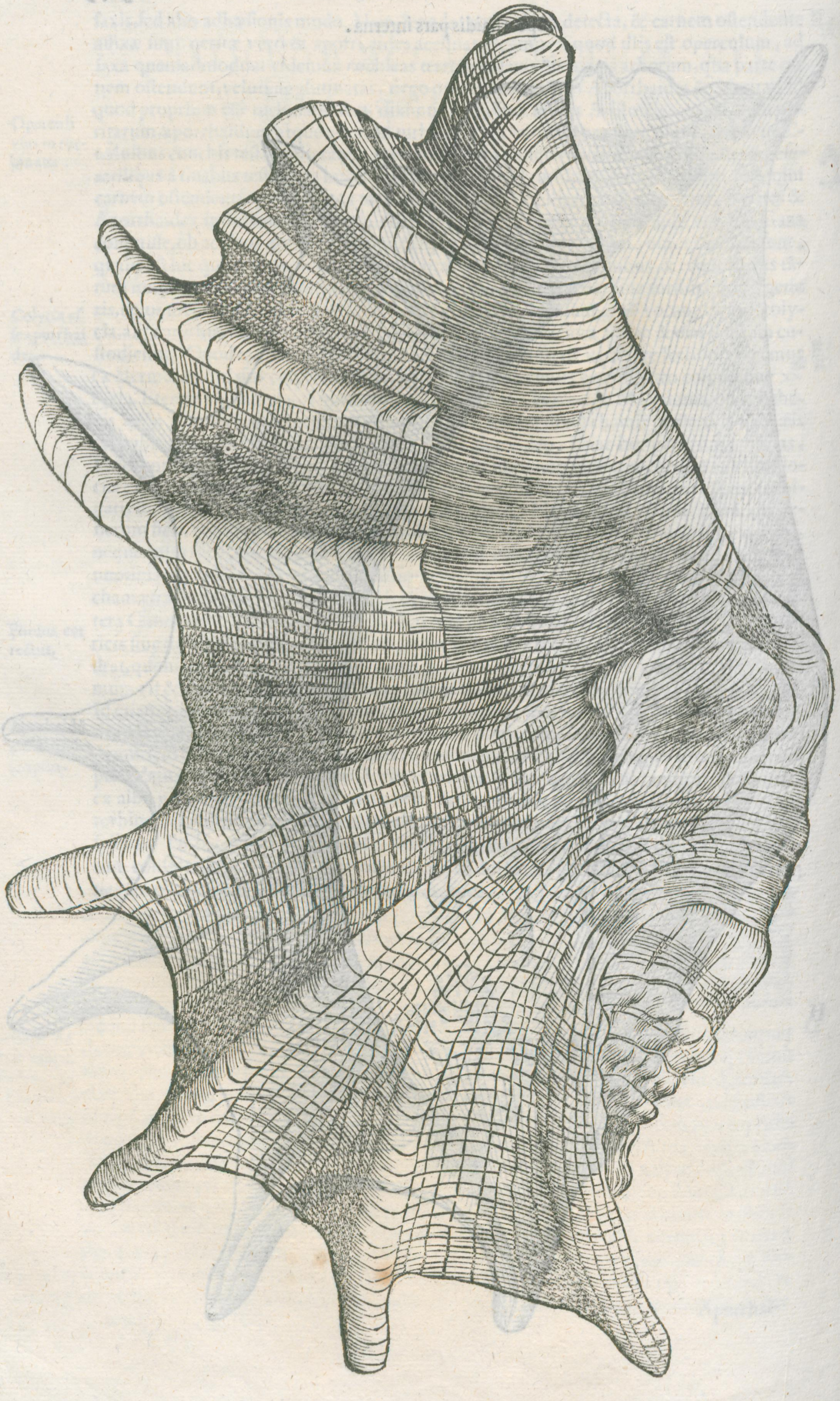
Plinius correctus.

Aporhaidũ authoris deſcriptio.

Aporrhai-

Aporrhaidis pars interna.





DE CONCHYLIO.

Cap. XV.

A SATIS superqué ostensum à nobis est nomen Conchylij & pro vniuerso testaceorum genere & priuatim pro vnica tantùm specie corundẽ apud veteres accipi: & cùm species est priuata, non purpuram significare, neq; etiam buccinum, sed ab his concham esse peculiarem, nimirum qualem hic ex Rondeletio exhibebimus subinde, buccino valde dissimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamen species est, cùm scilicet murex pro colore sumitur; quod innuere fortè voluit Franc. Massarius, dum ait: Murex conchylium per excellentiam dicitur; vnde vestis tincta murice, conchyliata dicitur. Et rursus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veste cætera eadem sine buccino, si volumus, inquit ille, exponere, vti certè aliqui exponunt; conchyliata veste, id est, tincta murice, erit contradictio in verbis Plinij, nam si verum est, quòd suprà ex verbis Aristotelis & Plinij inuicem collatis ostendimus, hoc est, Plinium Cerycem modò muricem, modò buccinum conuertisse, ac propterea buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur, cùm duo præsertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis vestibus vsui essent, videlicet buccinũ minor concha & purpura, quo pacto verba hæc, scilicet conchyliata veste, exponi poterunt tincta murice, siue buccino, cùm buccinum & murex, vti retulimus, eadem esse constet? Necesse igitur erit vel negare coniecturam nostram Aristotelis fundamentis superiùs roboratam: vel dicere, quòd verba, conchyliata veste, hoc loco non significent tincta murice, sed ipso conchylio, vt conchylium sit concharum genus diuersum a murice siue buccino. Plinius trigesimo secundo volumine inquit, muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, vt sit sensus: cinis testæ earum concharum quæ murices, vel earum quæ conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat, sicuti etiam inferiùs eodem trigesimo secundo volumine muricem à purpura distinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroque modo &c. Notauit item Massarius poni conchylium & pro ipso colore, sicut purpura murexque. Quod authoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cùm de luxuria concharum in cibo dixisset, subdit: sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Et alibi: In Apennino frutex est qui vocatur cotinus, ad lineamenta modo conchylij colore insignis. Et rursus: Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Item alibi: Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura constat. Item: Vidimus iam & viuentium vellera purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. De conchylio, murice, purpura coloribus ac vestibus multa idem habet lib. 9. cap. 36. Sed vnde, inquit, conchylijs pretia? quis (quibus) virus graue (vnde & castorij nomen fortè ei inditum) in fuco (id est in colore, vel tinctura: aliàs fusco, quod non probat Zoographus) color austerus in glauco, & irascenti similis mari. Et mox: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Et cap. 37. Purpuræ calculosæ appellantur à calculo maris, mire apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris &c. In conchyliata veste cætera eadem sine buccino: præterque ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, saturata fraude, tantoq; dilucidior, quanto magis vellera esuriunt. (id est non saturantur.) Et alibi: Phycos thalassion (id est, fucus marinus) conchylijs substernitur. Hæc omnia ex Plinio. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in octaua satyra, vestes conchyliatæ aut conchylio infectæ. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ. Confundunt autem authores istæc nomina, conchylium, muricem & purpuram, ob consimilem colorem: quam enim vestem alij purpura tinctam scribunt, alij conchyliatam nominant, alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλλω exponit purpuram, & Suidas concham ex qua purpura sumitur. Κογχύλιαι etiam Hesychio sunt ostrea & purpuræ. Rectiùs tamen dicemus κογχύλια: nam & Varino, qui pleraq; ex Hesychio hausit, κογχύλια sunt τὰ ὄςρεα. quo loco in genere conchylium accipio: nã alioqui differt: vnde Plinius: In Ponto conchylia non sunt cùm ostreæ abundent. Vbi de specie certa eum sentire apparet, nam cùm communiùs accipitur conchylium, ostream

quoque

Pro purpura.

Cõchyliata vestis vnde

Conchyliũ pro colore.

Conchylia Coa.

Κογχύλη.

[a] *Lib. 3.*

quoque complectitur: Sic [a] Philoſtratus in vita Apollonij: Byblus inſula parna eſt apud Indos vbi maxima conchylia, muriceſq; eximiæ magnitudinis naſci perhibent. Cùm itaq; conchylium, diuerſum eſſe conſtet à mucronatis muricibus, nec non à buccino: iam quale ipſum ſit explicemus. Conchylium, inquit Rondeletius, ſeruato Græco nomine vocatur à iatinis. Sunt qui Oſtracium putent dici, Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: ſic enim lib. 32. cap. 10. Inuenio apud quoſdam oſtraciũ vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx (inquit Dioſcorides, ἔςι πῶμα τῦ κογχύλɩϰ, id eſt operrulum conchylij, pro quo etiam oſtracium ſumi à Plinio declarant ipſiuſmet verba: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere: odore caſtorei, meliuſq; cum eo vſtum proficere. Quæ eadem ſunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioſcorides. Commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundemq; ſuffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum ſtrangulatione conciderint.

Conchyliũ quid.

FORMA. DESCRIPTIO.

CONCHYLIVM ſecundum eundem Rondeletium eſt ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latiùs quà in turbinem deficit, ſine aculeis tuberculiſuè vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in purpura & buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum, de quo ſeparatim hæc omnia ſcripta reliquit. In purpura ſatis demõſtraſſe nos arbitror, operculũ eius βλάττον ſiue βλάττιον βυζάντιον ſiue βύζαντος appellari debuiſſe. Nunc oſtendendum nobis eſt blattam Byzantiã Arabum nihil aliud eſſe, quàm conchylij operculum: quos imitati pharmacopolę noſtri conchyliorum, buccinorumque opercula permiſta vendentes, blattas byzãtias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio libro de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id eſt, vngula aromatica & blatta Byzãtia Dioſcoridis, eſt conchylium ex ſpeciebus Oſtreorum & eſt ſimiliter de cõchylijs palpir & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur ſpica nardi. odor autem eius eſt aromatibus, quoniã iſtud animal comedit nardum, & ipſa colliguntur tempore æſtiuo, quando aquæ deficcantur. Reperiũtur etiam ex eis in littoribus maris Euxini, & color eius eſt declinans ad albedinem & eſt pinguis.

Conchylium Rondeletij, cum ſuis operculis, vnà cum operculo Purpuræ.



Blatta Byzantia Arabum.

A guis. Sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem & faciunt omnes operationes quas faciunt ostraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodē in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis verbis contulerit, quæ sunt huiusmodi. Vnguis siue onyx, conchy„lij tegumentum est, ei simile quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus in„uenitur, suauem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inaruerint. Laudatissimus, qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fœminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioscorides: quibus planè similia sunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit. Dicitur autem vnguis à figura: est enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus si-

Conchylia optima quæ.

Vnguis cur sic dictus.

B mile. Altera tantùm parte adhærens, id est, crassiore. Quum inceditur, fumum multum emittit, valetq; ad ea quæ tradidit Dioscorides. Sed id propius intuendum quod scribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, suauemq; ideo spirare odorē, quòd conch ylia inibi nardi pabulo vescuntur, colligiq; posteaquam æstiuis squaloribus inaruerint. Nam si cōchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntur q; aquis æstu exiccatis? An mare deserunt turbinata, vt fluuios lacusq; subeant? Hæc à Dioscoride ex aliorum sententia dicta esse crediderim, eaq; ex alijs descripsisse, quibus expositis, præfert ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant esse onychas, siue opercula conchyliorum, quòd blattæ Byzantię non sint odoratæ, sed fœtidæ. Quam opinionem possum facilè ex eo refellere, quòd Dioscorides non semper εὐώδης vocet id, quod grato solùm & iucundo odore placet, sed aliquando id quod vehementi & graui est odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Sed de hac re plura aliàs dicturi sumus. Quod autem hoc loco εὐώδης rectè interpretemur, id maximo est argumento, quòd qualitatem odoris exprimere volens Dioscorides dixit: Ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες ποσῶς τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino & Ba-

An sint Onyches.

C bylonico loquitur) incensi castoreum quodammodo redolent: quod castoreum odore graui & virus redolente esse debere tradidit idem Dioscorides. Huc accedit quod non nisi à fœtidis rebus facto suffitu, suffocatione vuluæ oppressæ excitantur, neque comitiales. Quare si quæ blattæ Byzantiæ hodiè venduntur à seplasiarijs, grati & suauis odoris non sint, ideo conchyliorum opercula, vel vngues esse non rectè inficiaberis. Eximendus scrupulus alius, quem nobis inijcit Dioscorides cùm dicit: Vnguis conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur. Quæ consentire non possunt cum ijs quæ diximus de conchylij operculo, longo strictoque, buccini verò & purpuræ rotundo, nisi hanc similitudinem ad vsum substantiamque, non ad figuram referamus: vt sit sensus: Quemadmodum purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti testa altera, ita & conchylium, vel substantia viribusque simile est conchylij operculum purpuræ operculo, non autem figura. Hæc sunt quæ de conchylij & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus Rondoletius, ex hibitis vtriusque iconibus, quarum quæ rotunda est, buccini est, cæteræ conchyliorum. Conchylijs succum inesse, inquit idem, purpureum satis testatur Plinius lib. 21. cap. 8. Tertius est qui propriè conchylij intelligitur multis modis. Vnus in helio-

An tegumētum purpuræ.

Succus Cōchylij.

D tropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior: alius in malua ad purpuram inclinans, alius in viola serotina conchyliorum vegetissima. Ex eodem succo lanas tingi solitas facile est ex veterum scriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium scribens claudendam aurem lana infecto conchylio marino monet: exficcandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum lib. 3. medicam. κατὰ τόπους, conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per se conchylio infectam lanam magnoperè prodesse auribus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, & conchyleguli, & conchytæ à Plauto.

Lanæ infectæ cōchylij succo vsus.

VSVS IN MEDICINA.

CONCHYLII partes omnes in medicamentis vſurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod Purpura & Buccinum, ait Dioſcorides. Operculum ſuffitu excitat fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialeſq;. Carnem internam medicamentis dolorem aurium ſedantibus admiſcet Galen. in fine libri tertij de medic. κατὰ τόπους: quum myrrham, adipem Anſerinum, vel butyrum vel reſinam, & Cōchylij internam partem æquis partibus trita ſuper aurem ponenda monet. Quo in loco eius Scholiaſtes Germanus legendum ſuſpicatur non κογχυλίου τὸ ἐντὸς, ſed τὸ ἐκτὸς, opinionemq; ſuam hac ratione firmare conatur, quòd teſta & operculū vim habeant reſiccandi ſine morſu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teſte, valeat ad præciſos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius, ſequi. Nam eo in loco magis dolorem ſedare ſtudet Galenus, quàm exſiccare, vt alia quæ enumerata ſunt, oſtendunt, ſcilicet adeps anſerinus, butyrum, reſina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχυλίου τὸ ἐντὸς carnem intelligo, quæ ob ſalſum ſuccum digerendi vim aliquam obtinet: & ob ſubſtātiam pinguem glutinoſamq; παρηγορικὸν quid habet. Ob eam cauſam vermes & aſelli, qui ſub aquario vaſe ſtabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Teſta verò magis exſiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admiſceri debeat: exſiccando enim conſtringendoq; dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

Ad vteri ſtrangulatur. Ad aurium dolores. Scholiaſtis Galeni lectio ſuſpecta.

DE TVRBINIBVS.
Cap. XVI.

DE στρομβώδεσι ſiue turbinatis aliquot diximus, nūc dicemus de ipſis στρόμβοις ſiue de turbinibus propriè vocatis, quorum quanquam multas ſpecies depinxerit Rondeletius, atq; etiam plurimas adijciam, tamen Philoſophus inter turbinata vnū ſimpliciter turbinem nominat, omnes eodem nomine complexus neq; magnitudinis, neq; qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem στρόμβοι ſiue turbines qui in longiorem & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura στρόμβους eoſdem eſſe putat cum στραβήλοις & ἀστραβήλοις, quorum meminit [a] Athenæus. Ἀγίας καὶ Δέρκυλος ἐν Ἀργολικοῖς, τοὺς στραβήλους ὀνομάζουσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ σαλπίζειν. hoc eſt, Agias & Dercylus in Argolicis ſtrabelos vocant aſtrabelos, de his hoc tradentes quòd tubæ modo ſonum edant.

[a] Lib. 3.

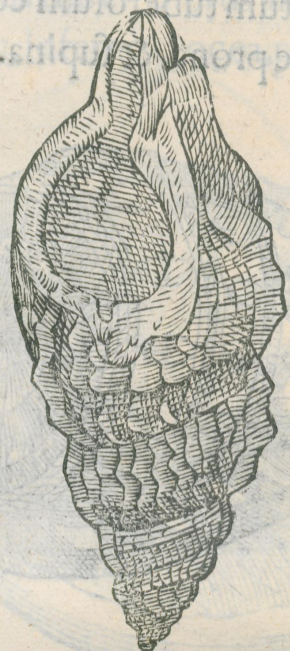
DE TVRBINE MAGNO.
Cap. XVII.

ROndeletius primo loco proponit hunc longum & magnum turbinem, multiſq; voluminibus conſtātem, pro corporis craſſitudine, margine, vt ait, ſpiſſo & aſpero, teſtâ alba, lineis tuberculiſq; multis ſcabra & aſpera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine ſurſum verſo. Quæ de teſtæ carniſque vſu in Purpuris Buccini ſque dicta ſunt, huc poſſunt accommodari. Sic ille.

Deſcriptio.

A

Turben magnus Rondol.



B

DE TVRBINE AVRITO. eiusdem. Cap. XVIII.

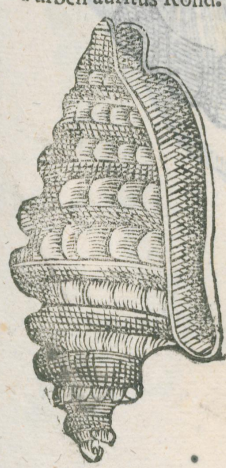
C

HVNC turbinem ordine secundum collocauimus, quòd magnitudine præcedenti proximus esset. Vocasse se turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduersi latam vtrimq; appendicem. Esse autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Testæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine dispositis distincta esse. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita basi. Addidi ego auriti Turbinis vel alterius stromboidis iconem insignis equidem magnitudinis & pulchritudinis. Concha est tuberosa atque anfractuosa nec non & aurita. Pingitur pronè & supinè. Oræ eius dentatæ sunt vt in concha Venerea: Color intus & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atq; hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quòd huius turbo ferè sit sessilis, cùm eius valde sit oblongus. Similis planè est subsequens turbo, nisi testam supernè haberet leucophæi coloris. Cum hisce meis Turbinibus non parum similitudinis habent hæ postremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoso missa est.

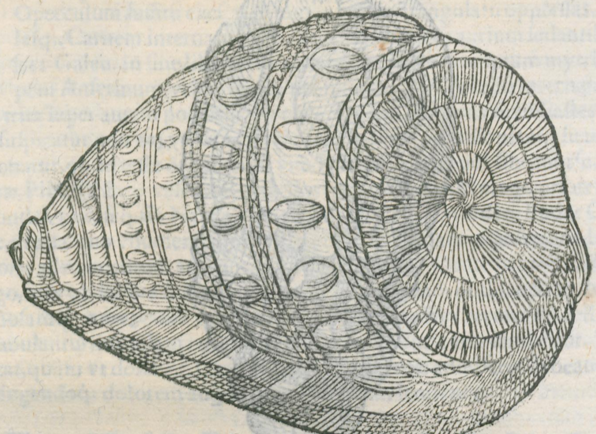
Nominis ratio.

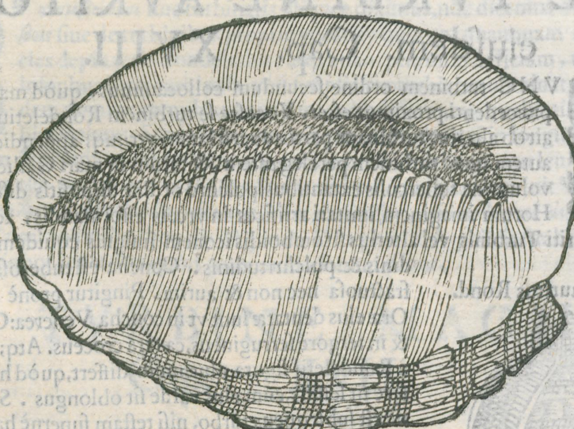
Turben auritus Rond.

D

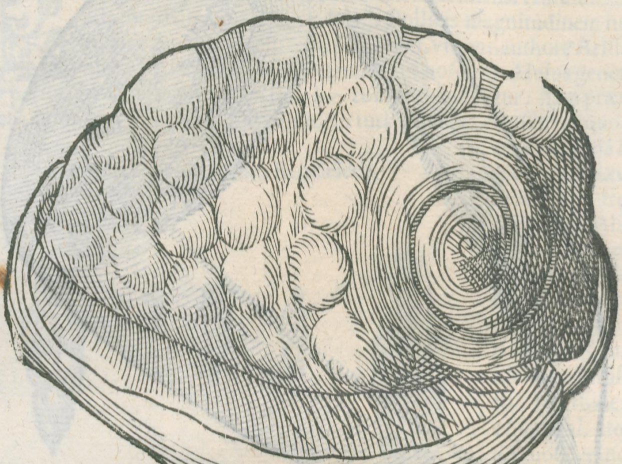


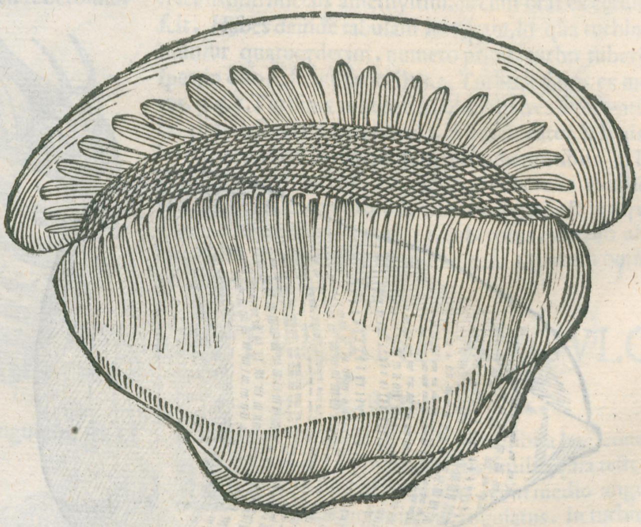
Turben aliud auritum tuberoſum colore caſtaneo parte prona, & ſupina.





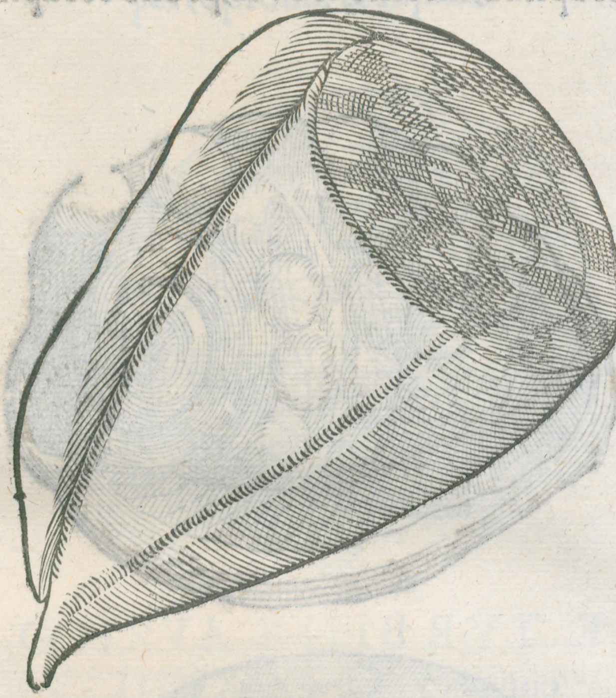
Turbo auritus tuberculosus alius, testa supernè leucophæa, infernè crocea, pronè & supinè.

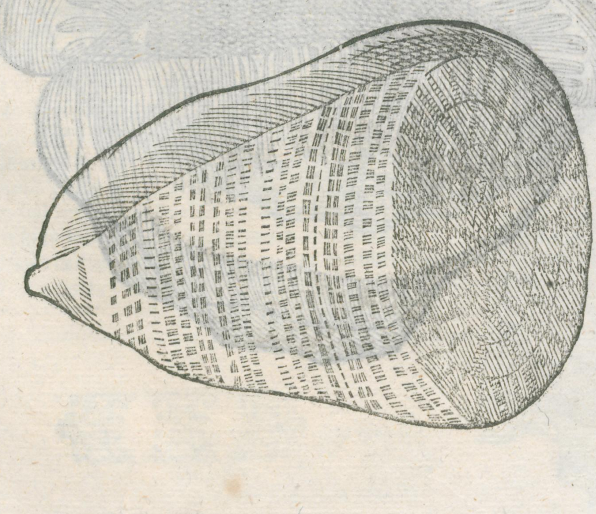




Trochus Niloticus albus.

Trochus Niloticus maculosus.





A

DE TVRBINIBVS TVBEROSIS. Cap. XIX.

IN Turbinum generibus hîc iure numerabitur, inquit idem Rõdeletius, qui à tuberculis multis tuberosus cognominatur. Is sinistræ manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinens. Huiusmodi sunt quidã albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his cancelli cùm parui sunt, viuunt, authore Aristotele: suntque longiores ijs qui neritarum sunt hospites. Huius generis turbines in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehenduntur: nam præter cochleas nullum testaceum genus in terra viuit. Eiusdem turbinum generis sunt aliquot species diuersæ, quædã lõgę, tenues acutiores, læues, cuiusmodi sunt tres tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet duo ĩ pictura huic capiti præposita, inæquales, tuberosi, scabri, virgati. Vita, moribus, substantia non differunt. Hucusq; ille. Ego istiusmodi tuberosos turbines plurimos obseruaui, atq; etiam hic aliquot depingam. Ex quibus qui prior est in ordine & separatim depictus, forinsecus cinerei nigrescentis est coloris, albis tuberculis, ac speciosis cõspicuus, intrinsecus amethystini, circum oras ex cęruleo viridescit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimuntur quatuordecim. numero primo turbo tuberosus & asper, in quo nascitur cancellus. 2. Turbo striatus ex monte erutus. 3.4.5. Turbinis tuberosi & oblongi tres differentiæ. 6. Turbo alius striatus ex montibus. 7. Alius lineatus & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberantibus. 9. longus & acutus instar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberantibus plenus. 11. Alius ex rubro & albo variegatus & inæqualis. 12. Tuberosus alius & lineatus. 13. tuberosus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo est muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina.

Magnitudo.

Authoris tuberosi Turbines

B

Turbinis tuberosi icones Rondeletij.



C

Turben tuberosum.



D

DE TVRBINE ANGVLOSO. Cap. XX.

Turben angulosus Rond.



RONDELETIVS exhibita hac icone, hic turbo, inquit buccinis satis similis, quia testę volumina ita à se discreta sunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinẽ tenuatur inferiore in parte, superiore in longum & acutum rostrũ. Sic enim cum Plinio loqui possumus, qui purpuræ rostrum dixit. Colore est marmoreo. Vstus dentifricijs conficiendis vtilissimus est. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines isti à me adiuncti: quorum primus oblongus est, & striatus, è montibus erutus: alter striatus & verrucosus; item tres aliæ ex albo cinereæ.

Turbines alij quatuordecim diuerſi.



A

Turben albus oblongus striatus ex montibus crutus.

Turbinis species duę, vna alba, altera subalbida.







B



C



DE TVRBINE MVRICATO eiusdem. Cap. XXI.

D

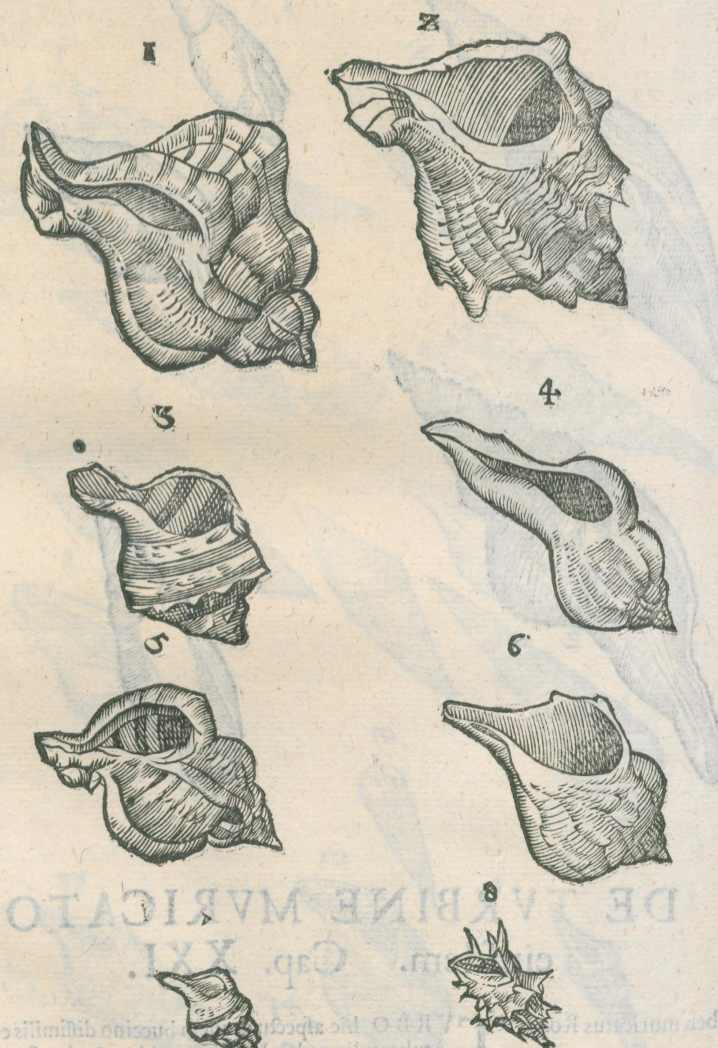
Turben muricatus Rond.



TVRBO hic aspectu quidem buccino dissimilis est, sed à tuberculis multis, breuibus quidem & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpúrea est, foris alba & veluti calce illita. Habes hîc præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletij turbini accenseri possint, aliæ verò muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletij absimiles omnino non sunt, præsertim duo, vt icones ostendunt.

DE TVR-

Turbines octo, quorum alij muricatis ſimiles, alij angulatis.



Turbines quatuor alij muricati.

1 2 3 4



DE TVRBINE PENTEDACTYLO ET TESSERODACTYLO.
Cap. XXII.

INTER cochleas Plinius Pentedactylos quosdam nominat. De hisné turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rondeletius, nescio. Illud sanè omnibus notum esse potest ex turbinatorum definitione & natura, potiùs turbines esse quos hîc expressimus, quàm cochleas, cùm in longum protendantur, voluminaq; scabra & veluti striata habeant, cùm cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine compresso, non extenso. Dicitur autem Pentedactylos turbo, quòd quinque habeat appendices longas & acutas, si extremum turbinis annumeres. Alius est turbo cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt. Ad primum genus nempe pentadactylum redigendus est turben à me hîc depictus, in quo animalculum conspicitur, colore sanguineo. Ad alterum verò quinque subsequentes. 1.2. Turben est pentadactylos parte concaua & conuexa depictus. 3. Alius sed minus auritus. 4. Tesseradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eschara.

Nominis ratio.



Turbines quinq; proximè nominati.



DE TVRBINIBVS LEVIBVS. Cap. XXIII.

REPERIVNTVR item in Turbinum generibus, qui nullis præditi ſunt Tuberculis, vt ex ſequenti hac tabula conſpicere licèt, in qua primo loco datur Turbo albus glaber & obtuſus. 2. albus acutus & glaber. 3. lapideus, glaber ac leuis. 4. leuis item in ſtagnis degens. Pręterea poſtea inter Turbines in ſpongijs deliteſcenſes non pauci exprimentur, qui nullas habent, vel eminentias vel tubercula, vt mirum ſit, cur & Rondeletius ſeparatim de his non egerit. Ex eiſdem ſunt quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proximâ paginâ.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENTIBVS. Cap. XXIV.

SPONGIÆ cùm ſecantur in fruſta, in ijs maxima Conchularum omnis generis, conchyliorũ paruorum, buccinorũ, turbinum vis reperitur. Cuiuſ modi aliquot, partim à Rondeletio partim à me obſeruata, hîc exhibebo, omnes enim perſequi infiniti eſſet operis ac vani laboris, nam quis eſt qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem aſſequi poſſet? Differunt hæc cõchylia inter ſe genere, nã vel ſunt cochleæ, vel turbines, vel neritę, vel vmbilici. Differunt & coloribus. Rondel. de eo tantùm paruo turbine ait, qui ſiniſtræ manui proximus eſt, rimamq; longiuſculam veriùs quàm foramen habet, teſta non intorta, qui & intra ſpongias, & extra reperitur, conchulaq; lactea à candido colore nominari poteſt. Hac in fucis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta & ſublimato vt nunc loquuntur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores & candidiores effici putant. Sed quia ſublimatum atq; ſimilia faciem contrahunt, & corrugant vi & acrimonia ſua eas, peſſimè ſibi conſulere

Differẽtiæ.

Vſus.

Fucus mulierum.

Turbinum leuium quatuor species, quarum subinde fiet mentio.



Turbines leues alij.



Turbines inter spongias viuentes ex Rondeletio.



ſulere arbitrari ſe rectè ait Rondeletius. multoq; vtilius fore ait in pinguedine felis diſol- E uere. Huc accedit, inquit, quod hac fuci ratione tanquam cruſta inducitur, cuius particulæ ſi exiliant, atque eximantur, turpiſſimè fucus detegitur. Hanc conchulam appellant petite porcelaine, eamque equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex iiſdē & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim viduæ quæ luctus tempore, non niſi nigris candidiſq; ornantur. Sed quæ equorum ornamentis adduntur, craſſiore, durioreq; ſunt teſta, aliæ ſunt tenuiore & fragiliore. Vtræque & candore & figura ſimiles. Addo ego alias iſtiuſmodi turbinulorum effigies. Numero primo in tabula prima eſt turbinulus luteus maculis albicantibus. 2. Ali⁹ pariter flauus, ſed minor. 3. Flau⁹ alius denticulatus. 4. Pellucidus ſubalbidus exiguus. 5. Albus tuberoſus alius. 6. tuberoſus alius ferrugineus. 7. ferrugineus ali⁹ maculis albis conſperſus. 8. coloris eſt ferruginei magis ſaturati. 9. minor, albus, tuberoſus. 10. Flauus, ventricoſus, ſtriatus. 11. minus dilutè ferrugineus, tuberculis plenus. 12. valde exiguus, albus & tuberoſus. Altera tabula nu. 1. exhibetur turbinulus albus denticulatus. 2. item albus, oblongus & in acutum deſinens. 3. albus alius. 4. & 5. alij duo ſubalbi ſplendidi & anguſti. Additur præterea turbinulus niueus, diaphanus & acutus. item alius minor diaphanus, & eiuſdem coloris. Altera tabula octo turbinum in ſpongijs etiam degentium habet icones, num. 1. niuei coloris eſt. 2. luteus, maculatus. tertius ſubalbus, cineris maculis conſperſus. 4. cinereus, albicans, 5. candidus, pellucidus, diaphanus, pronè & ſupinè pictus. 6. luteus lineis quibuſdam albis inſtar coronę cinctus. 7. cinereus è puteo effoſſus. 8. E puteo pariter effoſſus, candidus, eminentijs quibuſdam per certa interualla diſpoſitis, quos duos poſtremos, quia cæteris ferè hiſce nouiſſimis erant ſimiles, addere libuit. Tertia tabella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius, quarta turbinulus alter eiuſdē coloris: quinta primo loco candidus & glaber, deinde caſtaneus leuigatus linea quadam ſubalba: ſexta exhibet turbinem primò acutum ſubnigrum: deinde album cum lineis quibuſdā roſeis: poſtremò alium albo & nigro varium. Septima primùm datur Tur- H ben albus verrucoſus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberoſus aliud coloris caſtanei linea quadam alba per medium tranſcurrente. 3. cinereum ſeu ſubalbum pariter tuberoſus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiuſdem coloris. 6. item ex minimis ſed pręcedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuras cēſibus. 2. alius candidus lineis ſaturatè rubentibus. 3. elegans & lucidus, lineis item purpuraſcentibus ſtriatus. Alius maculis albis & rubeſcentibus totus conſperſus. 5. Alius itē maculoſus. 6. totus ſubruber. 7. Omnium minimus depreſſus colore rubro. Octaua tabula primo loco habes turbinulum albū verrucoſum. 2. ponitur turben albus acutus & leuigatus. Nona atque nouiſſima datur prius Turbinulus niger & albus. 2. Alius eiuſdem quaſi coloris. 3. cinereus maculis albis. 4. cinereus alius minutim elaboratus. 4. ferrugineus macula alba ſpecioſus. 5. totus candidus.

Porcelaine Gallorum. Equorum ornatus. Ab authore obſeruatæ ſpecies,

Turbinuli alij in ſpongijs viuentes.



F

G

DETRO-

Turbines alij in spongijs degentes.



Turbinati in ſpongijs latentes alij.

E



F

DE TROCHIS. Cap. XXV.

HOC Turbinum genus Rondeletius à ſimilitudine inſtrumenti, quo luſitant pueri, Trochos appellat. Alij ſunt parui, inquit, qui à ſuperiore amplaq; parte ſtatim in breue acumen deficiunt. Alij oblongiores. Omnes leues ſunt, & varij. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, externa minus nitet, quæ ſubiacet, vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuerſas Stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt. Vt ei vitio verti poſſe non inficietur, ſi quæ in hoc genere illuſtria ſunt, & à veteribus diſertè expreſſa, prætermitteret: ita curioſius certè, inquit, facere videremur, atq; ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, ſi omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus ſpatiari velit, & in ſaxa maris penetrare, totam iſtam rem in infinita iſta varietate verſari videbit. Genera igitur & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atq; vt quæq; vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expreſſæ fuerint, ad genera ſua erunt reuocandæ. Sic ille. Et certè ſi quis omnia iſtæc conſimilia depingere velit, nunquam ſatis ea ob nimiam diuerſitatis copiam indagare poterit. Adiunxi ego iconem Trochi maximi ſub flaui abſq; vllis tubarculis: item alterius planè pyramidalis. Adieci præterea pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hîc vnica tabella expreſſas. 1. Turbo ſeu Trochus colore partim ametheſtino, partim ſubalbo. 2. Alius caſtaneus lineis quibuſdam albis. 3. Fuluus cum maculis albis. 4. partim roſeus, partim argenteus.

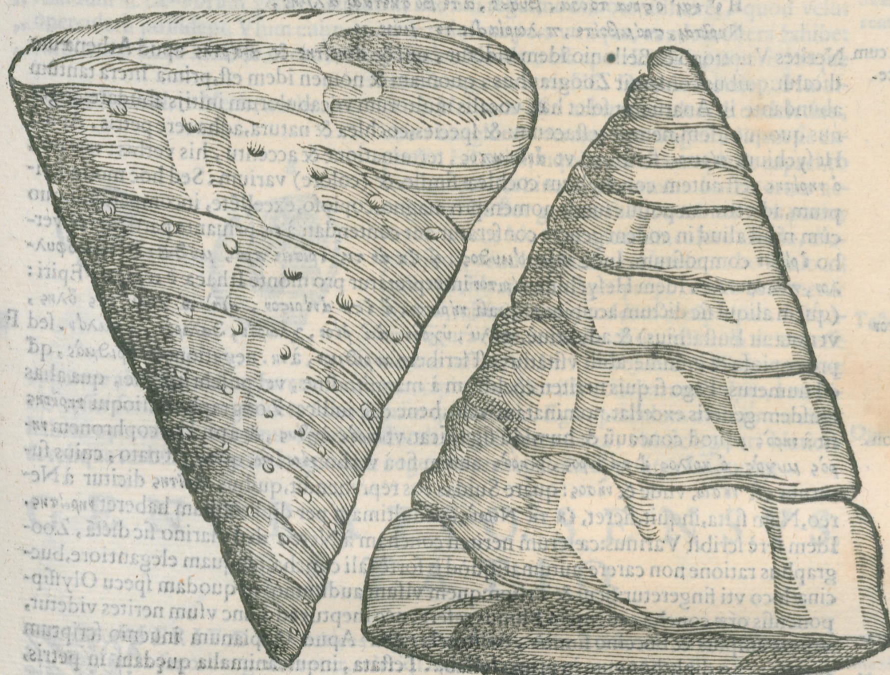
G

Trochi Rondeletij.

H



Trochus magnus. Trochus alter pyramidalis.





DE NERITE. Cap. XXVI.

Νηρίτας apud Aristotelem Theodorus Gaza natices conuertit, ex Festo fortassis, apud quem citante Calepino, sic legitur: Narica est (Iosephus Scaliger legit Narita) genus piscis minuti. Plautus: Muriaticam video in vasis stanneis, Naricam bonam & canatam, & taguma, quinas farras conchas piscinarias. Naticem piscem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natando dictus. Hæc Festus. A recentioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione secunda: ego cum Zoographo, masculino genere, declinatione prima, dicere malim. Sic enim Græci semper vsurpant. Habet autem syllabas omnes longas in omnibus casibus, quamobrem paroxytonum semper est, excepto nominatiuo mul-

tudinis penanflexo, νηρῖται; sic enim scribendum est, quanquam euulgati codices quidam Græci id non obseruent. Nicander, E

Ἠ' καὶ ὄστρεα τόσσα, βυθὲς, ἅτε βόσκεται ἅλμης,

Νηρῖται, στρόμβοιτε, πελωριάδες τε, μύες τε.

Idem cum Anerite. Nerites Vuottono & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρίτης & ἀνάρτης apud Athenæum dicatur: quibus consentit Zographus, quoniam & nomen idem est, prima litera tantùm abundante in Anarite, vt solet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abũdare: & genus quoque idem, nempe testaceum: & species, cochlea & natura, adhærere petris. Apud Hesychium νήριτος scribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νήριτος, ὁ νηρίτης: est autem conchylium cochleæ simile, & (colore) varium. Sed hoc modo scriptum, adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioso, excellẽte, incomparabili: quo cùm nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη, priuante particula & verbo ἐρίζειν compositum. Inde νηριστόμυθος, ᾧ οὐκ ἄν τις ἐρίσειε πρὸς μύθους: & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Hesychius νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui sic dictum accipiunt quasi νήριστον, ὅ ἐστιν ἀνέριστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, vt notauit Eustathius) & adiectiuè, πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἀπαλόν. sed pro copioso & innumerabili vsitatius est scribere νήριθμον, à νη. negatione & ἀριθμὸς, qđ est numerus. Ergo si quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiusdem generis excellat, nominatam velit, bene esse iudicat Zographus: alioqui νηρίτης fit à νηρὸς, quod concauũ & humidũ significat, vt νηρὸς ἰχθὺς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ κάθυγρος. Νηρὸς autem fit à verbo νέω, νῶ, quod est nato, cuius futurum est νήσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρίτης dicitur à Nereo, Nam si ita, inquit, fieret, ἐκ τῦ Νηρεὺς, penultimam per diphtongum haberet νηρείτης. Idem ferè scribit Varinus: cæterum neriten concham à Nereo deo marino sic dictã, Zographus ratione non carere autumat; quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: sicut & Triton: quem visum auditumq; in quodam specu Olyssipponensis oræ concha canentem Plinius refert. nec ineptus ad hunc vsum nerites videtur, vtpote amplus & buccino similis, Aristotele teste.[a] Apud Oppianum inuenio scriptum νείριτης per ει diphthongum in prima syllaba. Testata, inquit animalia quędam in petris, alia in arenis pascuntur:

Νήριστον quid. F

Etymon.

Ortographia.

[a] Li. 1. Halieut.

Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί. G

Et rursus de cancellis loquens vacuas sibi conchas quęrentibus.

Ἔιτε τὶ νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴ τέ τι κῆρυξ.

Gillius author est, neriten ab ijs qui Adriaticum sinum accolunt, etiam nunc antiquo nomine appellari, & ab Hispanis caragolum. Quidam referente Zographo Gallicè interpretantur petit Limasson de mer, id est, paruam cochleam maris. Hispani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caraçol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS. FORMA.

Antè Turbinatorum genere.

[a] Li. 4. Hi. cap. 4.

NERITÆ sintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex[a] Aristotele qui sic scripsit: Προμηκέστερα δὲ ἐστιν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον. &c. Longior est qui turbinem subit, quàm qui neritam cancellus. genus enim diuersum est, quod in nerite degit, cætera quidem non absimile, &c. Et paulò pòst, ὅσα δὲ ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus sinister pes grandior est, ij nunquã cum turbinatis hospitantur, sed cum neritis tãtùm ineũt societatẽ. Hic Aristoteles de Turbinibus & neritis, vt de diuersis loqui videtur, atq; ab his neritas seclusisse. Sed si rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam nerita à turbinatis non genere, sed specie differt. Cum turbinatis igitur cõuenit, quòd testa sit clauiculatim intorta sed rotunda & ampla, qua ab ea turbinati specie distat, cui testa est lõga strictáq;. Ideo cancellus (de hoc. n. in locis modò citatis loquitur Aristoteles) lõgior est qui in turbinatis lõgis hospitatur, quã qui in neritis, turbinatis quidẽ, sed nõ longis. Qualis verò sit nerita, & quod sit inter turbinata collocãda, ita explicat[b] Aristoteles: Nerita testa est leui, ampla & rotũda, forma buccinis proxima. papauer tñ nõ nigrũ, vt buccina, sed rubrum habet. Testæ annexum corpus eius mediũ firmiter est. Pascuntur H

Nerite vt à turbinatis differat.

[b] li. 4. Hist. cap. 4.

A in mari tranquillo à saxis soluta: (enallage generis: pro neritæ solutæ:) at quoties flatus vr-
,, gent, cancelli hospites sese in saxa recipiunt, neritæ saxis adhærent lepadum more & apor
,, rhaidum ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærẽt, quod velut
,, operculum possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet
,, turbinatis. Caro intus & in eadem os. Modus hic idem est aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdẽ. Hæc Aristoteles. Huiusmodi Neritam esse arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram, non magnitudinem sic expressit. Est enim, inquit, concha ampla & capaci, rotunda, lęui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerit cochleæ vel potius neritæ genus hîc à me additum, colore albido, diaphanum, venulis pluribus respersum, belliculo ad instar cochlearum insigne: prope os quo continetur animal, tuberculum quoddam conspicitur. Est autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem esse nerites testam quàm sit turbinum VVottonus hinc apparere ait, quia oblongiorem formam recipit cancellus ille concharum hospes, à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quàm qui neriten. Ego operculum neritæ non vidi, habere operculum habemus apud Aristotelem interprete Gaza, vbi sic legitur: Natices & reliqua turbinata operculo quodam cogenito carni patulæ apposito clauduntur.

Saxis adhęrent.

Nerita Rondel. 

Nerite authoris. 

B

Testa.

Operculū.

GENERATIO. SENSVS. NATATIO.

NERITÆ siue natices & patellæ teste eodem Aristotele, rimis, cauernisq; saxorum generantur, celeriq; incremento augentur. Quod ad sensus attinet, ait natices qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adire, quoties escam persequuntur: nec voce vlla sed silentio agere, vtpote cùm & olfaciant & audiant, nec fieri posse, vt aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. Audiunt itaque & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æstus non ita reciprocantur, piscatores conchulas legentes in lintre esse oportere. eosque si neritæ, quæ tunc saxo extra aquam hærent, senserint, tunc sese à saxo soluentes, in mare præcipites ruere se conspexisse. Atque hoc quidem esse putat, quod Aristoteles ait piscatores neritas legentes tacere, ne ipsos fugiant. De Neritis hæc [a] Plinius: Nauigant ex his (è concharum genere) neritæ (alia lectio habet, Venereæ,) præbentesq; concauam sui partem, & alteram (melior lectio non habet hîc vocem, alteram) auræ opponentes, per summa ęquorum velificant. Testa quidem neritæ Aristotelis, cùm cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur, potest enim aërem copiosum capere & innatare faciliùs, ventoque impelli.

C

Insaxis generari.

[a] Li.9.c.33.

Nauigatio.

DE NERITA ÆLIANI. Cap. XXVII.

D

AELIANVS, vt rectè iudicare mihi videtur Rondeletius, longè aliter neritam describit quàm Aristoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ sunt
,, huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine
,, eximia spectatur, eo maris vbi sordium vacuitas est, & trãquillitas viget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. Hæc nerite appellatur. Hoc maximè, inquit Rondeletius ab Aristotelis nerita differt, quòd illa magna sit, hæc parua, nec mirum esse debet Aelianum ab Aristotele & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, quod in plerisq; facit. Ex paruitate, & pulchritudine formæ Aeliani neritam esse colligimus eam quæ capiti pręfixa est. Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea, in margine candida. Quod si quis neritam inter cochleas

Descriptio.

Aelianl Nerita.

Aeliani Nerite. chleas reponere voluerit, non valdè refragabor. Hæc Ille. Addidi aliquot icones: prima & ſecunda nigris punctis reſperſę ſunt. Tertia ſecundæ ſimilis ſed rubicundior, in qua cancellus latet, quarta ad cinereum vergit. Habes deinceps triginta duas diuerſas ſpecies duabus tabulis expreſsas. In prima tabula, prima & ſecunda albo nigroq; variæ: item tertia & quarta. quinta caſtaneæ colore eſt maculis rubris. Sexta Caragnuola vulgò Genuenſibus dicitur, detracto cortice ſplendens, albonigra. ſeptima caſtaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea eſt ma-

E

Neritæ authoris.



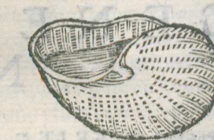
Nerite alia.







F



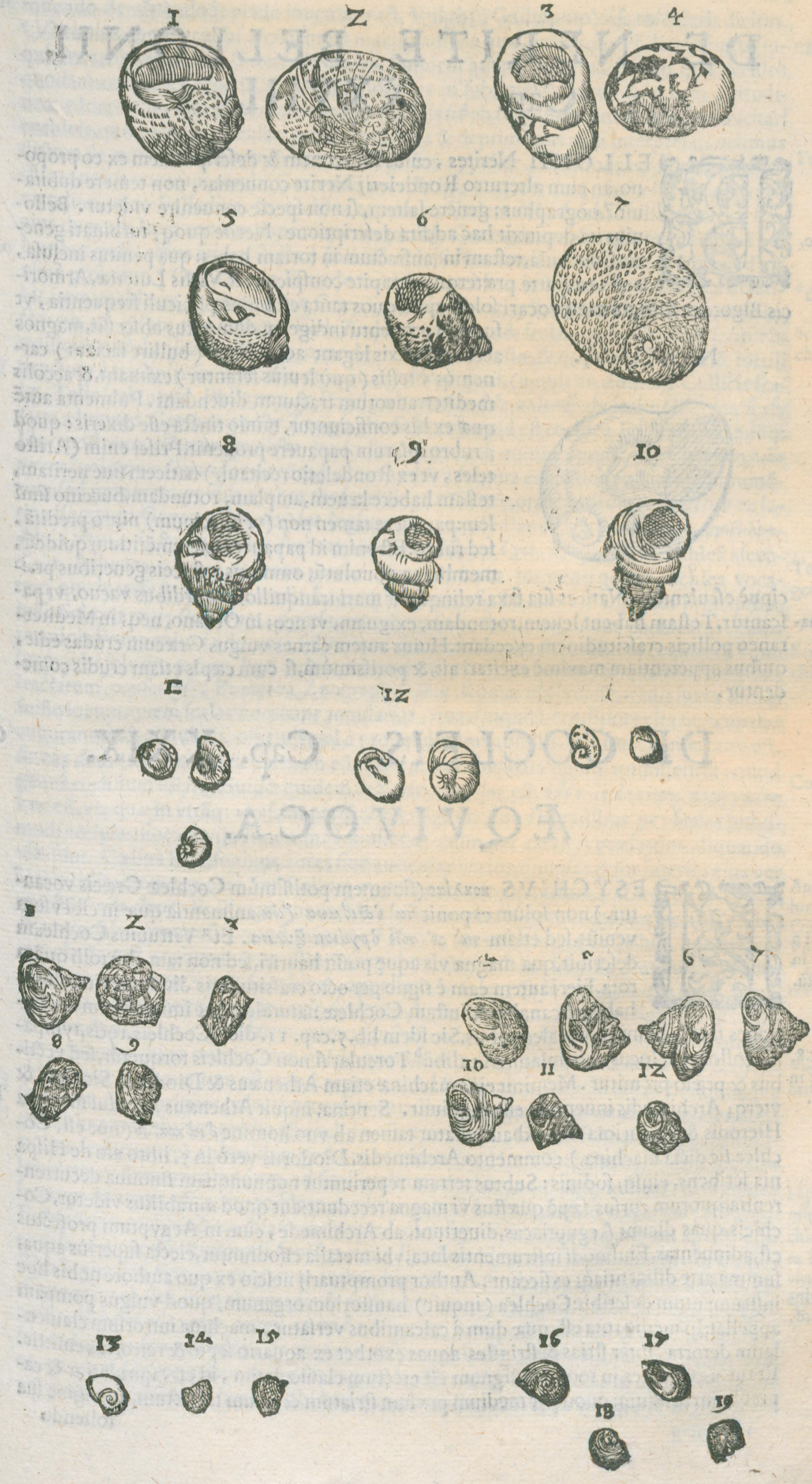
G

culis supernè rubeſcentibus, infrà nigricantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi fortè ſpecies vti etiam erat octaua præcedens, & decima ſubſequens, candida, verrucoſa. Numero vndedimo exprimuntur tres neritæ minimę, vna alba cum rubris maculis, altera candida ſine maculis, tertia tota lutea. Duodecima nerite eſt alba ſtriata, lineis ferè aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas. Prima in ſecunda tabula expreſſa Nerite eſt rubra & alba maculis etiam inferius nigris. 2. Alba & fuſca, colore intus argenteo. 3. Rubra & alba. 4. Glabra candida punctis ſubferrugineis 5. Aſpera maculis longis & albis. 6. ſubalba & faſca. 7. Fuſca maculis albis. 8. Subrubra maculis albicantibus. 9. Fuſca & albicans. 10. Alba ſubcinerea. 11. Cinerea ferè tota punctis candidis. 12. Caſtanea punctis item candicantibus. 13. Argentea. 14. Leuis tota cerulea. 15. Cineritia virgata. 16. Parua flaueſcens. 17. Caſtanea cum corona alba. 18. Subcinerea. 19. Nerite colore caſtaneo ſubobſcuro.

H

DE NE-

Neritæ aliæ ab authore obseruatæ, quarum omnium color exprimitur præcedenti pagina.

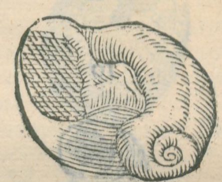


DE NERITE BELLONII. Cap. XXVIII.

Deſcriptio.

BELLONII Nerites, cuius hîc iconem & deſcriptionem ex eo propono, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, non temere dubitauit Zographus: genere ſaltem, ſi non ſpecie conuenire videtur. Bellonius ita depinxit hac addita deſcriptione, Nerite quoq; turbinati generis Conchula, teſtam in anfractum in tortam habet: qua penitus incluſa, nulla ex parte præterquam capite conſpicua eſt. Virlis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigornaeu vocari ſolet, apud quos tanta eſt huius piſciculi frequentia, vt ſummo prouentu indigenæ, dum æſtus abſceſſit, magnos aceruos è ſaxis legant ac bulliant (bullire faciant) carnemq́; è teſtis (quò leuiùs ferantur) eximant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autẽ quæ ex his conficiuntur, minio tincta eſſe dixeris: quod à rubro ipſarum papauere prouenit. Priſci enim (Ariſtoteles, vt ex Rondeletio recitaui,) naticem ſiue neritam, teſtam habere læuem, amplam, rotundam, buccino ſimilem: papauere tamen non (vt buccinum) nigro preditã, ſed rubro. Eſt enim id papauer, excremẽtitium quiddã, membrana obuolutũ, omnibus teſtaceis generibus præcipuè eſculentum. Natices ſua ſaxa relinquunt mari tranquillo, ac ſordibus vacuo, vt paſcantur. Teſtam habent leuem, rotundam, exiguam, vt neq; in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis craſsitudinem excedant. Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potiſsimùm, ſi cum cæpis etiam crudis comedantur.

Nerite Bellonij.



Teſta qualis.

E

F

DE COCLEIS. Cap. XXIX.

G

ÆQVIVOCA.

a L.10.c.19 Cocelea inſtrumentũ.

HESYCHIVS κοχλίας (ſic autem potiſſimùm Cochleæ Græcis vocantur.) non ſolùm exponit τὰ ἐσθιόμενα ζῶα, animantia quæ in cibi vſum veniũt, ſed etiam τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et[a] Vitruuius Cochleam deſcribit, qua magna vis aquę poſſit hauriri, ſed non tam altè tolli quàm rota. Fieri autem eam è tigno per octo craſsitudinis diuiſiones inuolutos habente canales, & iuſtam Cochleæ naturalemq́ue imitationem: verſationes facere hominibus calcantibus. Sic idem lib. 5. cap. 11. dicit: Cochleis, rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi:[b] Torcular ſi non Cochleis torquetur, ſed vectibus & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus & Diodorus Siculus, & vterq; Archimedis inuentum eſſe inquiunt. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima Hieronis & ſi plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc eſt, Cochlea ſic dicta machina,) commento Archimedis. Diodorus verò in 5. libro ait: de Hiſpania ſcribens, eiuſq; fodinis: Subtus terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrenrentia, quorum curſus ſæpè quæſtus vi magna recedunt: aut qnod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cùm in Aegyptum profectus eſt, adinuentas. Eiuſmodi inſtrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta ſuperiùs aqua, ſumma arte diligentiaq́; exſiccant. Author promptuarij neſcio ex quo authore nobis hoc inſtrumentum deſcribit: Cochlea (inquit) hauſtorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota eſt, quæ dum à calcantibus verſatur, machina introrſum clauiculatim detorta, inter ſtrias & ſtrigiles aquas exorbet ex aquario ſepto & retrorſus emittit. Et rurſus: Cochlea in torculari lignum eſt erectum clauiculatim, id eſt, ſpirulatim & capreolatim ſtriatum: quod per medium prælum ſtriatum & ipſum trãſactum, vertigine ſua

b Lib.6.c.8. Cochleę inuentum.

H

Pompa inſtrumentũ.

tollendo

A tollendo demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) vi∫a torcularis dicitur. [c] Vitruuius nominat alibi ascēdentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (inquit) vocabitur accessus, Græcè ἐπιβάθρα. Suspicor autem fuisse machinam quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in sublimè cresceret; & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prelum tollimus & deprimimus: nisi interpretari velimus dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiusmodi torcularia siue cochleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumq; ferè vsus est ad exprimendum, vnde Palladius: In cochlea exprimis. Eadem uel saltem similia intellexit Plinius dum ait: Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bul » lantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod maximè probatur. [d] Oribasius in libro de machinis cochleas instrumenta chirurgica describit, item cochleam fæminam, quæ Græcè περικόχλιον appellatur. nos breuitatis causa lectorem ad ipsum remittimus. Gul. Budæus cochleas & scalas cochlides dici scribit in ædificijs, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata & tortili

B structura à triclinijs in cænacula euadāt, cuiusmodi sunt, (inquit) in ædificijs Gallicis scalæ. Talis scala apud Philopon. in Proclum, κοχλιοειδὴς κλίμαξ dicitur: nobis vna scala fatta à lumaga, Germanis teste Zoographo Schnecken, id est cochlea. Ex Strabone quoq; libro postremo affertur κοχλίδιον pro scalarum genere, cuius scapum, vt τὸ τῶν κοχλιῶν κιόνιον, volumen ἑλικοειδῶς circumductum ambit à summa coassatione ad imum libramētum: sed perperam, vt vult author thesauri linguæ Græcę, orto nimirum (ait) errore ex latina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo seu Panis fano, στροβιλοειδὴς, ἐμφερὴς ὄχθῳ πετρώδει, διὰ κοχλίου τὴν ἀνάβασιν ἔχον, in quod per cochleā ascenditur. Athenæus vocat κλίμακα ἑλικτήν. Erat præterea tormenti genus cochlea vocatum quo interfectum fuisse tradit Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus iussu Saborij regis Persarum. quod tormentum forte fuerit equuleus cochleatus, cuius meminit Pomponius in decuma fullonis, vt citatur a Nonio: vbi insilui in cochleatū equuleum, vbi solutim tortor. Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando integrum tractatum conscripsi. Præterea Zoographus sese Romæ obseruasse tradit iuxta forum fuisse locum, quem scalas vocabant annularias, quas (inquit) eruditiores ita nuncupatas

C augurantur ab annularijs officinis, vel à propendētibus annulis. Aliorum coniectatio est, sic eas dici, quæ in cochleæ formam effingantur & orbiculata figura rotundentur: quod genus cochlium dicitur. Suidæ quidem & Varino κοχλίας est, ὁδὸς εἰς ἑκάτερα περιηγμένη: hoc est, via quæ in vtrāq; vicissim partē circumagitur: siue de gradibus per scalas huiusmodi accipias: siue de vijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando viæ sunt. Cælius Rhodoginus, aures siue auriculas veriùs, sinuosas (vtor interim eius verbis) cochlias ait nuncupari. Sed Polluci κοχλίας extrinsecus aurium ambitus est, ἡ ἔξωθεν περιβολὴ τῶν ὤτων. Et Plutarchus cochleæ instar aurem in gyrum contorqueri ait. Estq; etiam cochlea genus ostij, quod meminit [e] Varro, vbi testudinem describit, qua turdi & murulæ & miliares nutriuntur: ostium (ornithonis) esse debet humile & angustum & potissimùm eius generis quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. Instrumentis itaque, quę diximus, scalis & vijs cochlearum figura in se clauiculatim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, ἑλικοειδὴς nomen dedit. Hermolao verò etiam cochleæ nominantur, nescio quamobrem, inter morbos fici arboris. Porro co-

D chlis capitis ornamentum est, quod reperio apud Pollionem Treuellium in Zenobia, quę sic habet: Ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo, gemmis dependentibus » per vltimam fimbriam: media est coclide. Videtur (inquit Cælius Rhodoginus) ab similitudine scalarum vel animalibus verbum corriuatum. Humelbergius cochleam ait esse lapidem ex flumine rotundum, ad similitudinem cochleę: qui aquę inditus, eam contra laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod & se aliquando expertum testatur. Et Massario cochlos & cochlax marinos calculos significare dicitur: cęterùm apud Festū cochlacæ dicuntur istiusmodi lapides rotundi, ad cochlearum similitudinem. Et Cælius Rhodoginus in Gręcis annotatum authoribus esse ait, fluuiatiles aut marinos lapides dici quoq; trochalos, item charmadia & cochaclas. quare vbi apud Varinum, legitur, Τρόχαλοι, ἰδίως οἱ κόλχακες, οἱ καὶ κρεμάδα λέγονται, nempe fluuiatiles & marini lapides, legendum censeo pro κόλχακες κοχλακες & pro κρεμαδα χερμάδα. Inuenio item in lexico quodam Græcolatino, κοχλάδες exponi lapides attritos perpetua in aquis volutatione, glareas, sed sine authore. Mihi hæc quoque dictio corrupta videtur & κόχλακες legendum.

[c] li. 10. c. 19

Tolleno.

[d] Ca. 4. et 5.

Scalæ Cochlides.

Tormenti genus.

Eculeus cochleatus.

Cochlium.

Auriū ambitus.

Ostij genus Varroni.

[e] Lib. 3. de re rust. c. 5.

Pro capitis ornamento

Lapis in flumine Cochleæ figura & eius vires.

Cochlacæ.

gendum. Nam & idem Varinus & ante eum Heſychius χλάρον (quæ vox ad latinam glarea accedit, id eſt, vt grammatici interpretantur, minutiſſimi lapille, qui in fluuiorum ripis vel maris litoribus reperiuntur, vnde, glareola, glareoſus,) exponunt κόχλαξ. Etymologus vt à νέος, νέαξ fit, ſic à κόχλος, κόχλαξ fieri ait: Thucididem tamen κάχλακας dixiſſe per alpha. Cælius Rhodoginus eoſdem lapillos alibi apud latinos dici tradit vmbilicos (vt eſt apud Ciceronem de Oratore libro ſecundo), à Græcis, vt commonuit Ariſtoteles in mechanicis quæſtionibus, appellari crocas. Quærit enim (inquit) quid ſit quod in litoribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant, quæ vocantur crocæ.

Vmbellci qui lapilli. Croce.

SYNONYMA.

Chometh.

CHOMETH Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo, & decimoquarto Numeri D. Hieronymus interpretatur lacertam, quam omnino ſignificare putat Zoographus. Alijs eſt Limax, vel Teſtudo, vel Cochlea terreſtris ſecundum Rab. Dauid in libro radicum. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi latini ſermonis imperiti abutuntur. Schabul, potiùs limax eſt, vt Dauid Kimhi interpretatur, & Rabbi Salomon Pſal. 58. conſentit Abrahā Eſra quoque: Chaldæus vertit tibelela: Arabs Liſchmat, ſi rectè ſcribo vocales. Septuaginta κηρός: Hieronymus cera, item vermis. In trilingui lexico inuenio Lul & Meſibata pro cochlea: pro limace verò chomet, chumeta, Sachel, Limaza. Halzum Serapioni commune eſt nomen cochleæ marinæ & terreſtri. Syluaticus quoque cap. 324. ait Halzum eſſe nomen Arabicum à Serapione vſurpatum in ea ſignificatione. Item Auicennæ interpres lib. 2. halzum ſcribit & interpretatur limaces. Albertus verò ex eodem interprete in hiſtoria animalium vocabulum alzum ponit, vbi Græcè apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcena vox corrupta puto apud eundem Syluaticum: cui prætereà Conada eſt cochlea marina, item Sadaf: Aunici, limaces terreſtres quæ degunt in planta agni caſti: ſed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint: Lulientia verò ſpecies limacum: cæterùm innumera apud ipſum vocabula corrupta ſunt, vti etiam hæc barbara nomina, Caſia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Ariſtoteli vocari cochleas terreſtres, Gaza limaces reddit, vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Teſtatorum genus naturam proportione plantis reſpondentem (ἀντίςροφον) habet: hinc eſt quod nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum eſt (τὸ τῶν κοχλιῶν) & ſi quid huiuſmodi aliud ſit, ſed rarum: at in mari ſimiliq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà &c. Confunduntur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem κόχλος & κοχλίας, vt annotauit etiam VVottonus: ferè tamen Ariſtoteli κόχλος vmbilicum, ideſt cochleam marinam ſignificat. κοχλίας, verò terreſtrem cochleam. Maſſarius quoque κόχλον apud Ariſtotelem ait eſſe animal teſtaceum, & aliud quàm Limaces, à Theodoro dictum vmbilicus. hoc (inquit) & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacē quoq; cóchlon. Verba [a] Ariſtotelis vbi diſtinguit diſertiſſimè, hæc ſunt: τὰ ὀςρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλέμενα ὄςρεα. Gaza vertit: Vt Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulò mox: Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ τἄλλα τὰ ςρομβώδη. Idem tamen Gaza κόχλους & κοχλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cùm reprehendit VVottonus, ipſe quoq; reprehendendus videtur, nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat, conſtet, quòd vmbilicus quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. hiſtor. anim. idem ſit quod cochlea, rectiùs tamen Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Rondeletius κοχλίας dici putat, quòd habeāt τὰ ὄςρακα κυκλοτερῆ. Etymologo verò dicuntur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ ἑλῶ, τὸ συςρέφω, καὶ πλεονασμῷ τῦ κχ. κοχλίας. Κοχλὶς & κοχλίδιον diminutiua ſunt, ſignificantia paruam concham ſeu cochleam, conchulam, cochleolam, vt ait author theſauri linguæ Græcæ. Poſterioris meminit Suidas quoque, eſſe dicens εἶδος ζωΰφίυ. Etymologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & aliàs ait fieri à κοχλίας, vt à κοιλία, κοιλίδιον. Κόγχος ab Heſychio exponitur κοχλίας: & quem Epicharmus κόγχον σέσιλον appellat, eum Dioſcorides κοχλίαν σέσιλον. Epicharmus, inquam, apud Atenæum libro ſecundo dicens, κόγχον δὲ σέσιλον ἄπαγ' ἐς τὸν φθόρον, cochleas quæ σέσιλοι dicuntur, abijce in malam rem. Et [b] Dioſcorides τὸν σέσιλον κοχλίαν eſſe ταρακτικὸν κοιλίας καὶ ςομάχυ

Schabul. Liſchmat. Lul. Meſibara. Chomet. Chumeta. Sachel. Limuza. Halzum. Haalcena. Conada. Sadaf.

Κοχλίας.

[a] Li. 4. Hiſt. cap. 4.

VVottonus reprehens.

Vmbilicus quid Ciceroni. Nominis ratio.

[b] Li. 2. c. 11

A μάχη ἐμιτοποιός, ita autem vocat quæ vepribus & frutetis adhærent. In eodem loco apud Athenęum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmonijs σέμελον. Apollodorus verò lib. secundo Etymologiarum quasdam dici κωλυσιδείπνους, id est, vt Dalechampius in suis scholijs explicat, tam amplas vt singulæ ad cœnam sufficiant & alia fercula tangi prohibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos quòd colycijs similes sint illæ cochleæ. Isaacus Casaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait. Spartanis enim cochleas dici σεσήλους: simpliciter verò cochleas appellari σεμέλας. Hesychius, σέσηλοι, κοχλίαι, Λάκωνες. Idem, σέμελος κοχλίας. Viderit verò Apollodorus quàm sit verum cochleas quasdam fuisse κωλυσιδείπνους appellatas. Ego existimo contrarium esse verum, & τοὺς κωλυσιδείπνους qui seriùs ad condictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentioribus quos vocabant τρεχεδείπνους, conuiuiali ioco dictos esse κοχλίας: quod cochleam vincerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum. plurima sunt hoc genus συμποτικὰ ἀστεϊσματα in scriptis veterum. Suspitio est scripsisse Apollodorum in explicanda origine huius vocis, ortam videri à κόχλω verbo antiquo idem significante ac γυρίζω, roto: aut ab ὀλῶ τὸ συστρέφω (hæ sunt grammaticorum ineptiæ) ὀλίαν primò, deinde κοχλίαν dictũ quòd

Σέμελος.

Σέσηλος.

B non recta procederent, sed per gyros, παρ᾽ ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τοὺς κολυσιδείπνους. Hęc aut similia Apollodorus: quæ lecta negligenter & properanter, neq; intellecta ab eo videntur, qui hęc ita scripsit, siue Athenæus, siue eius Breuiator. Hactenus Casaubonus. Σελάτης, Hesychio & Varino est quoq; κοχλίας. forte σίσιλος. Σέμελος, κοχλίας ijsdem, Σεμελοιρίδαι, οἱ ἄνευ κελύφους, οὓς ἔνιοι λείψακας. Σίσυλλος, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, καὶ ζῶόν τι apud eosdem. Πομάτιας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue in prima ineptè, debet enim per ω productum scribi πωμάτιας, quoniam πῶμα operculum est. φερέοικος id est, domiporta, epitheton cochleæ, pro ipsa cochlea vsurpatur ab Hesiodo:

Σελάτης.

Πωμάτιας

Domiporta.

Ἀλλ᾽ ὁπότ᾽ ἂν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνη.

quanquam enim de terrestri loquitur, cochleis tamen omnibus testa opertis commune est epitheton, & testudini quoque, quod notat quoque Varinus, φερέοικος & φέροικος, exponens κοχλίας, ἡ χελώνη. Sunt qui phereœcon describant animal album, simile mustelæ, quod sub quercubus & oleis nascatur aut versetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλαίαις γινόμενον,) & glandibus vescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus vespa maius faciunt: super qua voce cõsule partim Hesychium, partim Etimologum. Ἀέροπος eidem Hesychio,

Pherœcon animal.

C vti & Varino est κοχλίας: forte παρὰ τὸ ἕρπειν. Atq; ita exponunt Ξιφίδρια: sed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimã per y scribi postulant: vt ξίφος diminutiuũ ξιφύδριον fiat, sicut à μέλος μελύδριον: quanquã & alterum diminutiuũ ξιφίδιον in vsu est, & receptiore, vt puto. Pro κοχλίᾳ, in multitudinis numero κοχλίαι scripserim: sed magis probo, qđ alibi apud eosdẽ reperio σκιφύδρια, genus cõchylij, pro ξίφος quidẽ aliter etiã σκίφος proferri scio. Eisdem χαμαιδύτοι, sunt κοχλίαι: Videntur autem cochleæ terrestres significari ab eo quòd terram subeant, quod & troglodytæ vocabulum sonat: item χραμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ νωτρόταται τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τοὺς κοχλίας. Ἀχραδαμυλλος, ὁ κοχλίας est Tarentinis, eisdem scribentibus. Videntur autem & hic terrestrem cochleam aut speciem significare. Ἀχράδες pyri syluestres sunt, μύλλειν Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μύλλον obliquum, incuruum, tortuosum, & leue, vt videtur. Inuenitur & πιλός, κοχλιός, apud Hesychium. malim πῖλος, κοχλίας, vt πῖλος sit genus cochleæ quoddam a figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) sic dicti, siue is in acutum exeat, vt Strombi, siue forma sit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari tum in

Ἀέροπος.

Χαμαιδύτοι.

Χραμαδοῖλαι.

Ἀχραδάμυλλος.

Ἀγράδες.

Πιλός.

Ἀβρότων.

D terra reperiuntur. Ἀβρότων apud Varinum legitur, diciturq; esse genus cochlearum, secundum alios locustarum, secundum alios apum. Quibus addit quosdam legere ἀπρότων, eoq; nomine intelligere λῃστῶν, prædonum seu latronum. Ex quo intelligitur, hoc ἀβρότων siue ἀπρότων esse pluralis numeri & genitiui casus, non autem nominatiuum singularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Colysidipnos (κολυσιδείπνους) vocari cochleas quasdam Apollodorus libro secundo Etymologiarũ testante Cælio author est. Et in Plutarchi symposiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colysidipni. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob causam dubito. Conijcio autem terrenum esse genus, quod vel cito saturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu aut aluo cibos ingestos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλιὸς vel σάλιγγας nominatur. Λεῖμα, animal simile cochleæ dicitur Hesychio & Varino, quæ vox non absimilis est cum dictione limax latinorum, quæ cochleam terrestrem significat, eamque vel testa opertam, vel nudam. Plinius limaces à cochleis manifestò distinguit inquiens: Bestiolarum genera quædam herbis

Colydipnos

Λεῖμα.

Limax an à cochleis differant.

herbis innaſcuntur, raphano erucæ & vermiculi, item lactucis & oleri: vtriſq; hoc amplius limaces & cochleæ: quo loco limaces cochleas nudas haud dubio ſignificant. Accipitur tamen apud claſſicos ſcriptores pro cochlea teſta cooperta, vt apud Columellã hoc verſu:

Implicitus conchæ limax, hirſutaq; campe.

Limacis etymologia.

Vbi notandum etiam limacem in maſculino genere accipi: cùm Plinius fœmininum faciat, dum ait: Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro limace nominatur. Albertus Limacem ait nomen accepiſſe à limo in quo generatur & nutritur, & Feſtus Pompeus limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque Columella in decimo; intelligit autem, vt putat etiam Grapaldus, terreſtres. Cochlea grãmaticis recentioribus, propriè teſta limacis eſt, licèt quandoq; pro ipſa limace quę teſtam habet, accipiatur. Eſt autem propriè limax (inquiunt) quæ ſine teſta eſt; cochlea verò quæ teſtam habet. Zoographus de terreſtribus cochleas plerumq; intelligit, cùm ſimpliciter proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur (inquit) authores, exprimunt, terrenæ aut marinæ deſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed vbi argumentum huiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt quando generis inſtar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Gaza cochleas terreſtres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cùm nominat cochleas quæ eduntur, velint terreſtre genus intelligere videri, quibus ego libẽter aſſentior. Cardanus in lib. de Varietate rerum cochleæ ſignificato abutitur, cùm pro omnibus conchis generatim accipiat.

Cochleas & teſtudines Albertus confundit.

Albertus cochleas & teſtudines vnà cum alijs indoctis turpiter confundit. Apud Marcellum Empiricum coclea paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodoginus alicubi cochliam per i in penultima ſcripſit. Cochleolam latinè dixit Grapaldus.

Ortographia cochleę.

latinis vocabulũ hoc generis fæminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας vt Αἰνείας, vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam ineptè ſcribunt, formatur, omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circumflecti debet, tribus exceptis, χλέυνων, χρήστων, ἐτησίων. Et Pauſanias κόχλον Λακωνικὴν fœminino genere protulit. Et in Arcadicis, τὰς Τρίτωνας φύσαν φασὶ διὰ κόχλη τετρυπημένης. Ariſtoteles tamen maſculino genere effert.

Proſodia.

Primam huius vocabuli Græci & latini aliquando corripiunt. Serenus.

Contritis prodeſt cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia

Κόρυθες κοχλιῶν λέπτων κάρατα μφικάλυπτον.

Anaxilas apud Atheneum in ſenario:

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ.

Iſidori error.

Iſidorus cochleam per diminutionem dici ſcripſit quaſi conchulam, quod vt ineptiſſimũ reprehendit Zoographus. Buoualo Italis commune nomen eſt marinæ & terreſtri: non tamen quamuis marinam cochleam, ſed maiuſculam ſignificare puto.

Bubali.

Maſſarius Bubalos Venetis appellari ait quia equinam vel potiùs bouinam effigiem referant. Sunt alioqui qui cochleam Italicè interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis vt & in pleriſq; Italię locis limax eſt lumaca, lumacha, lumaga, ſed apud Tuſcos chiocciola, & nicchio. Marina Hiſpanis & Luſitanis caramuyo dicitur, notantę Amato Luſitano, ab alijs almeia vel caracól de la mar: ſed hoc poſterius, vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Rondeletius verò Hiſpanis & Prouincialibus Scaragol vel cagarolo, cochleam terreſtrem ſignificare tradit. Galli vocant limaſſon, eſcarcot, Germani ein Schneck vel Schnegg cõmuni ad terrenas & marinas nomine, vti etiam Schnegel: Flandri & Brabanti Slecke, Hollandi verò Slegghe vel Slagghe. Angli non propriè dicendas cochleas ſed conchas biualues quaſdam vt pectunculos Cokles appellant: aliàs à Snayle dicunt: Bohemi & Illyrij Hlemyzd vel hlemayzd.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Differentię à magnitudine. Figura. Victu.

COCHLEARVM ac potiſſimùm terreſtrium differentiæ (inquit Zoographus) ſumuntur vel à magnitudine, vnde minores & minutæ dicuntur: vel à figura, vnde longę, latæ: vel à colore, ſunt enim albæ, nigrę, fuſcę, ruffæ, variæ: vel à teſta, qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas & tectas cognominant; vel à regionibus, quòd aliæ ſint vulgares, indiginę, noſtrates, aliæ peregrinæ: vel victu, pręſertim ex plantis: adhęrent enim alię alijs quas appetunt,

A tunt, fico, lauro, asphodelo, carduis, aut folijs gregatim, vt ait Plinius: Et forsan earum quę dam gregatiles sunt: aliæ vel omnino non sunt, vel minus gregales: Vel à vita, seu locis, in quibus degunt. & harum aliæ latitant ad tempus, aliæ semper. Quæ exeunt, aliæ herbas petunt humiliores, aliæ altiùs frutices aut arbores scandunt: vel cibi ratione ad homines: alijs enim vescuntur vt vulgaribus testatis maioribus, alijs abstinent, vt minutis & nudis omnibus nostri: in Africa enim aliud nudarum genus est. Quod ad differentiam attinet, quæ à magnitudine dependet, [a] Aelianus in mari rubro cochleam nasci testatur cùm specie pulcherrima, tùm maximam, testa purpurea, & in eius medio spira siue voluta, mira colorum varietate & veluti floribus natiuis distincta. Sertum (inquit) diceres summo artificio & ornatu contextum, è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua digestis interualla. Et Petrus Gyllius ait se vidisse cochleam marinam, quæ ad eam magnitudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piscator exsiccare vno prandio posset. In Aegypti Nilo grandissimæ feruntur vocales vlulãtium expressa similitudine. E cõtrario And. Matthiolus refert in doctissimis suis commentarijs in Dioscoridem in agro Romano cochleas quasdam esse paulò maiores lupinis, quæ autumno quorundam car-

B duorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ videantur. Hæ fortè fuerint quæ à Plinio minutæ dicuntur, quas tamen aliàs simpliciter ita nominat, aliàs latas, longasué cognominat, nominat verò latas aliquoties, vt inter remedia patebit. Zoographus quoque apud suos (Heluetios) in terra, vt hortorum & in collibus apricis exiles quasdam testas cochlearum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumq; semper vacuas: sed animal in eis deprehendere non meminisse: Strombos terrestres (inquit) dixeris. Præter latas in figuræ discrimine etiam oblongæ sunt, atque inter has quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco vtuntur tubicines: Echinophoros vocant, aliqui eclinophoros. Sunt autem hæ marinæ, ex quibus etiam dantur rotundæ in oleario vsu, quibus scilicet oleum effunditur, & pentadactyli & quibus clauicula in acutissimum acumen intorquetur. Eiuscemodi figurę cochleas, nimirum oblõgas fortè omnes Strombos esse dicemus: obtusiorum verò & rotundiorum plerasq; vmbilicos, præsertim quæ magnæ non sunt, vt oleariæ. Inter terrestres cochleas repetiri albas, nigras, magnas, paruas, mediocres annotauit Matthiolus, & ante eum Albertus limacem inueniri ait, albam, rubeam, croceam & nigram. Sed Albertus limaces cum testudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos, alios nigros conspici etiã

C scribit. Testa carentes limaces hîc excludimus, cùm de ijs inter insecta actum sit, & hîc tãtùm de testa opertis dicẽdum. Aristoteles cochleas terrestres testa intectis annumerat, earumq; carnem penitus includi asserit, nec vlla ex parte conspici excepto capite. κοχλίας πωματίας, cochlea opercularis dicitur, gypseo operculo per hyemem: Italicè limaga delle vigne interpretantur. Bellonius perperã scribit pomacea, & eius magnitudinem raro excedere ait cancellum qui testas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidem sunt cochlearum genera, at tria potissimùm apud [b] Dioscoridem, cui aliæ sunt χερσαῖοι siue terrestres, aliæ θαλάσσιοι, id est marinæ, aliæ ποτάμιοι siue fluuiatiles. [c] Marinas Brasauolus alias ait esse in testis, alias testis carere. Dioscorides terrestrium quæ in Liguriæ alpibus reperiuntur, pomatias appellari ab operimento suo, quæ verò syluestribus frutetis & sentibus hærentes, sesilos: Plinius etiam syluestres; ita enim Massarius interpretatur, item Brasauolus, & Zoographus, quorum omnium ego vestigia libenter sequor. Habemus, inquit Brasauolus & syluestres cochleas seu arboreas, quæ frutetis adhærent & sentibus. Ex his aliæ albæ sunt: aliæ pręter albedinem nigris, rubris vel luteis (punctis vel lineis)

D impressæ sunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ. [d] Demetrius Constantinopolitanus, qui de accipitribus scripsit, cochleam terrestrem nominat. Matthiolus pomatias cochleas, interpretatur vulgares nostras maiores, quæ pręcipuè in cibum veniunt, vt cùm ex descriptione, tùm ex figura adiuncta apparet, nec dissentit Zoographus. Non me fugit, (inquit Matthiolus) quas Dioscorides pomatias vocat, plurimas reperiri in mõtibus Tridentinis, vicinisq; alijs locis, & eas quidẽ præstantissimas. Eruuntur enim è terra hyeme & frutetis, vncis quibusdam ferreis, prope fruticum radices terra circumfossa. Cõcludũtur hæ contra frigoris iniuriã, quodã albo operimento, duro, gypsi speciẽ referente; sicq; cõtectę terra se cõdunt. Fit.n. ob hoc vt in cibis ijs longè suauiores, gratioresq; habeãtur, delitescãtq; sub terra, circũ fruticũ radices, Hetruria planè ignorat: cùm tñ & ibi eodẽ modo ab his eruantur, qui alibi artẽ didicerunt. Hæc Matthiolus. [e] Plinius etiã cochleas non solùm latere scribit, sed inde etiã inter se distinguit, inquiens: Simili modo & cochleę, " (nimirũ vt serpentes latent) Illę quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis: vt & iniuria resupinatæ auulsęq;, non tamen exeant. In Balearibus verò insulis cauaticæ

Vita.

Magnitudo ingens. [a] li. 11. c. 21.

Minutę quę Plinio.

Strõbi terrestres.

Echinophori.

Coloris differentia.

Testa.

Pomatiæ quæ.

[b] Li. 2. c. 11

[c] In cõment. 2. Aph. 18.

Sesili.

Syluestriũ differentię.

[d] Li. 2. c. 71.

Pomatiæ vbi multæ.

Latent, & quando.

[e] Li. 8 c. 39.

Cauaticæ cochleæ natura.

appellatæ, non prorepunt è cauis terræ: neq; herba viuunt, sed vuæ modo inter se cohęrēt. Est & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiusdem testæ se operiens: obrutæ terræ semper hæ & circa maritimas tantùm alpes quondam effossæ, cæpere iam erui & in Veliterno. Hæc ille. Varro differentias ponit penes regiones. Ait enim plura earum esse genera, vt minutas albulas quæ afferantur è Reatino, & maximas quæ de Illyrico apportantur, & mediocres quæ ex Africa afferūtur. Non quòd in his regionibus (inquit) quibusdam locis eæ magnitudinibus non sint dispariles, nam & valdè amplæ sunt, quanquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere possint: & sic in alijs regionibus eædem inter se collocatæ & minores sunt & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum semen minutum ac testa molli, diuturnitate obdurescit. [f] Plinius cum dixisset Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria instituisse, genera quoq; distinxisse illum earum notauit, separatim (inquit) vt essent albæ, quæ in Reatino agro nascūtur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo pręcipua: Africanæ quibus fæcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Africanæ cochleæ vnum genus tectum esse, alterum nudum, apparet ex eodem Plinio, qui nudæ meminit in remedio ad dysenteriam, alibi quoque [g] Africanas laudatissimas esse scribit, & ex his (exin, legunt alij) Solitanas, Astypalaicas, Siculas modicas quoniam magnitudo duras facit & sine succo: Balearicas, quas cauaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur. Laudatas & ex insulis caprearum. Quod ad Astypalaicas attinet, Stephanus Astypalęas quinq; numerat: vnam è Cycladibus, secundam oppidum in Coo: tertiam insulam cum oppido inter Rhodū & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hinc cochleas Astypalaicas deriuant, sicut ab Athenis Athenaicus, vt antepenultima per a scribi debeat, non per e vel ae. Sed [h] Plinius in octauo omnium laudatissimas in Astypalæa insula esse scripsit, Dioscorides Sardonicas, Africanas, Astypalaicas, & quæ in Sicilia & Chio nascuntur, & in liguriæ alpibus, pomatias id est, vt diximus, operculares cognominatas. Strabo cochleas prædicat linusias, ab agro cui nomen lino est, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum spatio. Germanas cochleas nominat Demetrius qui Græcè de accipitribus scripsit. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cętera cochleas Germanas admiscet: Nominatq; easdem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam, & cochleam germanam combure & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice summo, vel certè cochleario, vuam ieiuno tange per triduum. An verò germanam cochleam à gente & regione dixerint, an alio quodam sensu, Zoographus negat se habere quod affirmet. Africanas quidē cùm ad remedia requirit Marcellus, veras interdum (quas & germanas & genuinas dixeris,) deligi iubet. Sunt pręterea cochleæ quas aceratas Plinius vocari ait, latas multifariamq; nascentes, de quarum vsu suis se dicturum locis promittit. Sed cùm nusquam alibi de aceratis meminit, latarum verò sępius, Zoographus non latè forsan aduerbialiter legendum existimat, sed latæ nomine adiectiuo fæminino plurali: vt aceratæ eædem sint quæ latæ. Sic & Massarius legit: Sunt & aceratæ (inquit) latæq; multifariam nascentes. Inuenio item limacis genns cocaliam ab Aristotele vocari, inquit Massarius: Sed Aristoteles cocalium genere neutro dixit, & per κ simplex, non per duplex vt habet Vuottonus. Est apud Aristotelem (inquit ille) κοκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) Cochleæ genus & vt videtur, terrestre Testaceum, à Limace diuersum. Locus Aristotelis est in quarto capite libri quarti de historia animalium: Cocalia (κωκάλια, τὰ) vt quidam vocant, testis integuntur: eorum caro, vt & aliorum limacum terrestrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conspicitur excepto capite. In codē loco Aristoteles (quod per transennam dictum esto,) esse ait inter cochleas quæ intra se bestiolas habeant similes gammaris pusillis, qui vel in flumine gignuntur; sed ea differentia, vt præmollē intra suam testam carunculam habeant. Atque hæc de diuersis cochlearum generibus.

Differentię à regionib. | f Li.9.c.56. | Africanæ. | g Li.30.c.6 | Astyphalaicæ. | h Li.8.c.39 | Linusiæ. | Germanæ. | Aceratæ. | Cocalium Arist.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELI cochleæ turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus inclusam esse ait, nec vlla ex parte conspici; præterquam capite. [a] Plinius quoque cùm de turbinatis ac postremo de echinis & echinometris locutus fuisset; in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles terrestresque, exerentes se domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahentesque: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter. [b] Quod postremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina pre-

Turbinatæ dicuntur. | a Li.9.c.32. | Cornicula, Oculis an careant. | b li.11.c.37

A na prætentatu implent.[c] Scaliger quoq; negat cochleis oculos esse: itaq; neque visum, sed pro visu tentamenta (vt eius quoq; verbis vtar) proportione puncti atrioris in summo corniculorum: qualia fortassis puncta Plinius in trigesimo arenulas vocauerit: Cochlearum in cornibus harenulæ quæ inueniuntur, inditæ statim dolore liberant. Et aliàs in eodem libro ait: Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ. Eiusdem opinionis fuit Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia esse inquiens, & in ijs duo nigra puncta, quæ vsum quendam & actum perficiant oculorum. Idem tamen Albertus nõnunquam contrarium sensit, scribitq; testudinem (cochleam) & limacem oculos suos habere in summitate cornuum suorum & cùm appropinquat aliquid (sunt eius verba) retrahere oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus: eodemque modo pecten, ostreum, si quis digitos admoueat, subito claudere oculum; ex quo cognoscitur (inquit) habere visum. Sic fere ille, atq; mihi planè videre videntur, nam mirũ quàm solicita fuerit natura puncta ea siue oculos conseruare. Inuenioq; etiam in antiquissimo grypho.

[c] *In lib. 1. de plantis.*

Arenulæ q̃ in cornub⁹ cochlearũ.

An uideant & oculos habeant.

Ὄμματα τ' ἐκκύπτοντα προμήκεα κ' εἰσκύπτοντα.

Estq; vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc est,

B auguror tibi cancrum, eo loco quo oculos habent Limaces siue cochleæ, augurantur autem eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominiosius, ita enim vocantur, quibus propria vxor imponit. Teucer deniq; limacem ad exemplum quæstionis ludicræ, ita finit; animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum (testaceum potius) oculos nunc exerens, nunc retrahens. Videtur [d] Plinius duo tantùm cornua tribuere. Ait enim cornua data esse cochleis ad prætentandum iter; corporea hæc, sicut cerastis; aliquando & singula (nimirum cerastis,) cochleis semper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur in codice manuscripto) ac resiliant. Ceterùm quatuor habere videmus, magna duo quæ posteriora sunt, & in quibus sunt quos vocauimus oculos, & minores totidem ferè in fronte, quibus forte quod obtusè admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exerit. Limax (inquit Albertus) cornua quatuor habet, duo breuia & duo longa: quæ extẽdit, cùm progreditur: contrahit, cùm recolligitur in seipsum. Idem Albertus cochleam capitis figura carere ait, cùm alioqui apud [e] Plinium, capita cochlearum equorum capitibus similentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Massarius bouinam potius effigiem præferre asserit, ideoq; Venetis ab eiusmodi similitu-

Definitio cochleæ.

[d] *li. 11. c. 37*

Cornuũ numerus.

Caput an habeant.

[e] *Lib. 9. c. 2.*

C dine eas bubalos appellari. Omnes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto, Testa id vulgò vocatur, alijs tegumentum & voluta à recentioribus quibusdam, cochlearis testa à Budæo: cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cùm ait serpere in cochlea, (sic & conchyliorum κόχλους, hoc est, testas apud Pollucem legimus:) Sammonico & Statio domus, Plinio etiam calyx, Dioscoridi κέλυφος, ὄστρακον Galeno, Testam verò hanc siue domum secum portat (vnde φερέοικον Hesiodus, domiportam Cicero vocauit,) nulli videlicet fidens, sed semper metuens, ne sibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

Testa eiusque nomina.

> Ἀπιστότερος ἢ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,
> Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὴν οἰκίαν.

Cochleæ præ infidelitate domũ portant.

Quod si testam detraxeris, aiunt cochleam hebetescere atque expirare. Albertus tamen testas suas aliquando relinquere scripsit: & Zoographus sese ait audiuisse circa initium Augusti exire eas è suis testis & nouis superinduci. Os eis inest, inquit Aristoteles, & dentes acuti, breues, tenues, præduri, & quod interiacet dẽtibus carnosũ habẽt similiter vt mollia & crustata. Et [f] Plinius quoque cochleas dentes habere scribit; eiusq; inditiũ esse, à minimis earum derosam vitem. Promuscidem etiam inter aculeum & linguam habent, autho-

Os.

[f] *li. 11. c. 37*

Dentes.

D re Aristotele, & ori iungitur quasi ingluuies auium; à qua stomachus est, quem excipit vẽter, in quo situm est quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ ingluuie, vẽtre & papauere leges apud eundem de partibus animalium lib. quarto, capite quinto. Porro omnes sanguine carent ac repunt, tegmina sua, vt dictum est, secum ferentes. Vmbilicorum (cochlearum) venter similis est gutturi auium teste philosopho. Membrana in grandiusculis umbilicis (κόχλοις) à uentre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior, albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus corniculis (de quibus dixit in turbinatorum genere, sub ventriculo statim esse binas, albas, solidasque) tendit. Habet etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur: verum hoc albidum, illud rubicundum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo intus augusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera atque continua qualia uel in testudine visuntur, sed minus nigra. Cæteri

Promuscis.

Interiora.

Venter.

Intestinum

Papauer.

Venter auium gutturi similis.

Incisuræ veluti in ouo locustarum

 quoque

quoque vmbilici hæc habent eadem:ſed quo minores,eo minutiora. Hæc philoſophus in quarto de hiſtoria capite quarto:vbi denique præterea vmbilicis albuginem à natura datam eſſe ait;Græcè eſt λέυκον; id autem,inquit, tale quid eſſe in cochleis, quale quod vocatur ouum in biualuibus. Qui echineidem vidêre,limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt teſte Plinio. Saliua cochlearum,quæ pūctis acu vel ſtilo carnibus manat,à Græcis, vt inquit Galenus,myxa dicitur,hoc eſt,muccoſus lentor,ſiue mucor,mucuſué.

Albugo.

Saliua Cochlearum.

LOCVS.

SVPRA' inter poſitas differentias, ex precipuis fuit quæ à loco ſumitur. Sunt enim marinæ, fluuiatiles & terreſtres. Hæ poſtremæ ſyluas potiſſimùm amant,quod nobis ſcriptum reliquit Achæus apud[a] Athenæum his verbis: Ἦ τοσὰς δ' αἴτνη τρέφει κοχλίας κεράςας: vel quot cornutas cochleas alunt nemora. Vnde in conuiuijs teſtante ibidem Athenæo ſolet proponi hoc ænigmatis vice de cochleis.

Syluas amant terreſtres.

[a] Li. 2.c.24

Ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος.

In ſyluis nata, ſpinis carens, exanguis, humida via incedens.

Aenigma.

Vbi ſyluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel alijs ſtirpibus conſita, quibus victitant cochleæ. Quocunq; verò eunt,ſuam ſemper domum ſecum ferunt, vnde domiportæ nomen,vt dixi,meruit:atque hinc eſt quod Antiſthenes ridere ſolitus ſit Athenienſes,quod eſſent autochthones, nempe quòd non aliunde eò commigraſſent, nec patriam ſedem mutaſſent vnquam: dicens hoc laudis illis eſſe cum teſtudinibus cochleiſq; commune. Nam & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo naſcuntur. [b] Ariſtoteles cochleas terreſtres hyeme latere ait:nec vllam ſanè eo tempore cernere eſt,ſed verè cum aër tepidior factus eſt è ſuis latebris prodeunt. Athenæus Theophraſtum citat de animalibus quæ ſe abſcondunt, aitque eum ſcribere cochleas hyeme latere, ſed æſtate magis;itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illiſq; per æſtatem latibula quæri & in terra & in arboribus. Quo loco Caſaubonus, Ariſtotelis (Theophraſti, legitur apud Athenæum,vt dixi)inquit,qui affertur locus,dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων. optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Suſtulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus aſcripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium. Integrum locum aſcribam quando ſententiam imperfectā hîc lector inueniet. μόνον τῶν ὀςρακοδέρμων ἑώραται τὸ τῶν κοχλίων γένος, εἰδ' ἐκ τῦ συνδυασμῦ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐςὶν ἢ μὴ ἔπω ὦπται ἱκανῶς. Hactenus Caſaubonus. Vt modo vnde digreſſi ſumus,reuertamur, Plinius [c] cùm dixiſſet viperam ſolam ſerpētium terra ſe condere, cæteras arborum aut ſaxorum cauis. Et aliàs vel annua fame durare,algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore veneno orba dormire:addit, Simili modo & cochleæ:illæ quidem iterum & æſtatibus, adhærentes maximè ſaxis,vt etiam iniuria reſupinatæ auulſæque,non tamen exeant. Latent itaq; & hyeme & æſtate,quod non meminit Ariſtoteles. Cùm enim tempus anni feruidum & æſtuoſum eſt,ſiue cùm agri ſolis ardore torrentur,homines autem calore & æſtu laborant,tum cochleæ in occulto deliteſcunt,ſuoq; ipſarum ſucco viuūt,niſi forte aliquid roris è cælo decidat, vnde [d] Plautus

Antiſthenis dictum de Athenienſibus.

[b] Li. 8. hiſt. cap. 13.

Vt in terra latitent.

[c] Li.8.c.39

Rore viuūt

[d] In captiuis

Quaſi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit.

Ariſtias comicus quoque apud Athenæum de quodam qui captaret cochleas, inquit. καὶ κοχλίας, γινομένε ψεκαδίε, ἀνηγρεύετ' ἄν, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim neſcit hoc potiſſimùm tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque magnos calores ferre poſſunt:vt ſignificauit etiam [e] Varro,cùm de illis alendis ſedulo multa præciperet,inquit enim, de ſede diſputans. Locus is melior quem & non concoquit ſol & tangit ros, ψεκάδιον Græci vocare ſolent imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. Cùm è terra erumpūt, exgrumare dicuntur,hoc eſt grumos eruere & ex grumis exilire, Grumus enim terræ collectio eſt, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco: Deniq; ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diù producuut,cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant. Iam verò ex marinis quædam locum mutant. Author enim eſt [f] Aelianus Perſarum regem cochleas Ponticas imitari,eſtiuos dies Suſis agentem,hybernos verò Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propōtidem calidam hyemant:eſtiuum autem tempus ad Aegialum agitant,inquit,propter molles auras,quas hoc mare eis afflat.

[e] Lib. 3. de re ruſt.

ψεκάδιον quid.

Grumus quid.

[f] Li.10.c.6

MOTVS.

A

MOTVS.

MOVENTVR omnes cochleæ, inquit Franciscus Massarius, & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Sed [a] Aristoteles hoc de Strombis scribit & similibus turbinatis marinis: quærendumque si idem terrestribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione & emissione corporis.

[a] Li.4. Hist. anim. 4.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

VNVM ex testatis cochlearum genus authore [a] Aristotele coire perspectũ est: sed an earum ortus per coitum sit, nondum satis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes sua oua habere videri scribit, verno autumnaliq; tempore, quem forte locum repetens Athenæus: Aristoteles (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere & autumno cochleas prægnantes apparere, solasq; ex omnibus testaceis in coitu videri cohærentes ac congeminatas. Et Zographus Limaces quoque coire & oua parere candida, magnitudine oculorum lucij piscis sese audiuisse refert: ijsq; incubantes aliquando reperiri mense Maio. Albertus verò ex putredine herbarum & viscoso rore generari limaces voluit: viscositatemq; terrestrem circumquaque durescere in testam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & aliàs, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriuntur: cuius ego sententiæ facilè subscripserim, & [b] Ioannes Bapt. Porta limaces quòd ex limo & putrescentibus aquis orirentur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius [c] scribit cochleas hyberno tempore nasci. cæterùm hyeme tantùm oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & aliàs, [d] lactucis eas innasci testatur: item alibi: limaces (inquit) nascuntur in vicia & aliquãdo è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Vt vt sit, imber maximè facit ad earũ ortum, quòd obscurè admodum innuit etiam [e] Plutarchus, Cochleas si quis imbrem facere, non præcedere putat & indiciũ eius esse, fallitur. Notandum maximè quod scribit Massarius: Limax testa detracta hebetescit, processu vtique temporis id quoque in aureliam transit, vt eruca, atq; immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc est.

B — C

[a] Lib. 3. de generat. c. 11
An ortus p coitum.
Oua quando habeant.
[b] Li. 5. Phytogn. cap. 4.
Vita breuis.
[c] Li 9. c. 51
[d] li. 19. c. 10
Imbre maximè generari.
[e] Li. 3 Sympos. quæst. 2.
Limacis metamorphosis.

VICTVS. EDVCATIO.

RORE victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio poëta illud citauit Athenæus.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι.

Non sum cicada, neque cochlea, ò mulier.

Et Marcellus Empyricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem pascentis remedium quoddam dictat. Meminit eiusdem parasitus quidam apud * Plautum, dicens:

D

Quasi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.

Solo autem rore non viuunt, quod vel ipsæ testantur cùm sub noctem potissimùm exeunt ad pastum, vt rusticis notum est, qui post pluuias æstiuas ac autumnales accenso eas lumine captant [a] Plinius testatur cochleas in Campania mirè caulem asphodeli prosequi & sugendo arefacere: & antè ficum eas infestare scripserat: & [b] Theophrastus, scabies (inquit) & cochleæ adnasci solitæ ficorum peculiares morbi sunt. Quem locũ sic rranstulit idem [c] Plinius: Impetigo & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vbiq; sunt enim quædam ægritudines & locorum. Alibi vt dentes habere eas testetur, indicium illius esse ait à minimis earum derosam vitem. Habebant veteres sua viuaria, in quibus „ cochleas saginabant, quod non semel nobis testatum reliquit M. Varro, vt cùm ait: Leporarij alterum genus illud venaticum, duas habet diuersas species; vnam in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ sunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi. Titus Pompeius in Gallia transalpina, tantum septum venationis

Rore victitant,
* In captiuis
Asphodeli caulem appetunt.
[a] li. 22. c. 22
[b] li. 17. c. 24
Ficos vastant.
[c] Li. 1. Hist. cap. 16.
Vitem derodunt.
Viuaria cochlearum apud veteres.

habere dicitur, vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat: pręterea in eodem conſepto habere ſolet, de animalibus cochlearia & aluearia &c. Cochlearum verò iſta viuaria inſtituit teſte Plinio [d] Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi paulò ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum: quin & ſaginam earum commentus eſt, ſapa & farre, alijsq; generibus, vt cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius (inquit) artis gloria in eam magnitudinem perductæ ſint, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices. Hucuſq; Plinius, authorem citans M. Varronem: Quod autem Plinius, inquit Pet. Bellonius de cochleis altilibus ait, id ni fallor de marinis eſt intelligendum. Nam neque Illyricæ neque Africanæ aut Solitanæ, terreſtres eſſe cenſentur ac (aut) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Gręci vocant) virus olet. Prærerea terreſtribus viuaria non inſtituuntur. Sic ille. Sed cochleas altiles in viuarijs apud Romanos, non marinas vt ineptiſſimè putauit Bellonius, ſed terreſtres fuiſſe vel cæcus cùm ex Plinij tum ex Varronis verbis videat. Idoneus ſub dio, inquit Varro, ſumendus eſt locus cochlearijs: quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi poſueirs ad partum, non liberos earum ſed ipſas quæras. Aqua, inquam, finienda ne fugitiuarius ſit parandus: locus is melior, quem & non coquit ſol & tangit ros. Qui ſi naturalis non eſt (vt ferè non ſunt in aprico loco) neque habeas in opaco, vt facias, vt ſunt ſub rupibus ac montibus, quorum alluant radices lacus ac fluuij, manu facere oportet roſcidum: qui fit ſi eduxeris fiſtulam & in eam mammillas impoſueris tenues quæ eructent aquam, ita vt in aliquem lapidem incidat, ac latè diſſipetur. Paruus ijs cibus opus eſt, & is ſine miniſtratore. Et hunc, dum ſerpit, non ſolùm in area repit, ſed etiam ſi riuus non prohibet, in parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diu producũt, cũm ad eam rem pauca laurea folia interijciant, & aſpergant furfures non multos. Itaque coquus has viuas aut mortuas coquat, plerumq; neſcit. Hucuſque Varro, notandum itaq; in loco Plinij præcitato eum omnia quidem ferè ex Varrone tranſcripſiſſe, ſed poſtremum illud non verè, ſaginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices, non enim hoc de altilibus Varro, ſed ſimpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterùm Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis ſuum cæterorumq; ſylueſtrium animalium viuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro. Quintus [e] Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquinienſi ſeptum, iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolùm ea quæ dixi, ſed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statonienſi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompei ſepto ſubiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt ſuprà recitauit. de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria aut feſtinatione lapſus ſit Plinius. Cæterùm cochlearum hæc ſaginatio non multum temporis durauit, Macrobij ſeculo ignota. Is enim, ſi cui (inquit) mirum videtur, quòd ait [f] Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit dignum, cochleas ſaginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terreſtrium ſaginatione locutum, Platinæ etiam Grapaldo & Zoographo viſum eſt.

[d] *Li. 9. c. 56.* Qui prim⁹ cochleas ſaginarit.

Fluuiatiles virus olent.

Contra Bellonium.

Locus apt⁹ ad alendũ.

Cibus.

Solitanæ quantæ magnitudinis.

[e] *Li. 3. c. 12.* Leporariũ Q. Fuluij.

[f] *Lib. 3. Saturnal. c. 13.*

EPITHETA.

ANAXILAS cochleam φερέοικον vocat, id eſt domiportam. Eadem voce (vt diximus) teſte Athenæo vſus fuit antiquiſsimus Heſiodus. Alijs Gręcis vt Achæo etiam dicitur ænigmaticè, ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναιματος, ὑγροκέλευθος. Ὑλογενὴς Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex coitu, ſed ex terra limoué (vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus potiùs quàm ſyluas) oriantur. Zoographus autem id epitheton tã marinis quàm terreſtribus conuenire putat: cæterùm ὑγροκέλευθος marina dicitur quòd per humorem repat, nam & ipſius maris periphraſis eſt ὑγρὰ κέλευθα: terreſtris verò à molli inceſſu. ὑγρὸν enim pro molli vſurpatur. Vertit itaque [a] Cicero terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam potius quàm hominum more cochleam. Addidit autem ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) vt excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguine compotem. Κοχλίας κεράςας, id eſt cornutas idem Achæus cognominat. Animalculum enim hoc minutila in inceſſu protendit cornua, viæ indices, in eis geſtans oculos. Athenæus alibi etiam alium ceu gryphum qui ferè ex meris epithetis conſtat, recitat ex Teucri definitionibus. Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀνόςεον, ὀςρακόνωτον. Ὄμματα τ᾽ ἐσκύπτοντα προμήκη

[a] *Lib. 2. de diuinat.*

Cornuta cur dicta Cochlea.

Sed

A Sed alterutro loco ἐκκύπτοντα legendum. Ὀστρακόδερμον hîc aliqui non rectè crustatum vertunt, cùm cochleæ inter testata sint. Gyraldus sic transtulit;

Exos est animal pedibus sine, & sine spinis
Testea terga, oculos producens atque recondens.

ANTIPATHIA, VT ABIGANTVR.

HAcertis inimicissimum genus Cochleas esse habemus apud [a] Plinium. Simiam timere limaces aiunt, nam si circumponantur ei, comprimere se, metuere, nec audere contingere. Massarius vbi sit Limax, neq; suem esse, neq; perdicem ait: omnes enim limaces ab his edi. Sed & Athenæus perdices in Sciatho insula Cochleas deuorare testatur. Et [b] Aelianus Perdices & Ardeas hostes suos à Cochleis agnosci scribit, & fuga sibi cauere. Atqui è Cochlearum genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas B aues decipere, & eludere. Egressos enim testis suis absq; metu pasci. Aues verò ad testas vacuas frustra aduolare: & cum inanes viderint, tanquam inutiles abijcere & se recipere aliò, redire illos ad suam quemque domum, & cibo iam saturum & dolo suo incolumem. Eodem [c] Aeliano authore, lari aues, sublimes Cochleas surripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad saxa allidunt. Tradit Albertus sale super Limacem proiecto totum liquescere ferè, & in aquam viscosam conuerti, quod idem vrina quoque præstat propter salsedinem. Contra Cochleas amurca recens vel ex cauernis fuligo spargitur cùm in hortis, tum alijs in locis.

[a] *L.8.c.39.* Simiæ Limaces metuunt. Perdices vbi Cochleas deuorent.
[b] *Li.10.c.5.* Ariones Cochleæ.
[c] *Li.3.c.21.* Sale liquescunt limaces.

MORALIA.

PER Cochleam diuinæ lectionis interpretes ferè omnes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, inde similitudine libenter sumpta si quem sensui deditum vt voluptatibus brutorum instar inhæsitantem ostendere voluerint. Parasitos verò [a] Plautus eleganter Cochleis comparat, qui C cùm diuites per æstiuos calores rus eunt, suo vt Cochleæ, eo tempore sibi succo viuunt: Inquit itaq; parasitus;

Vbi res prolatæ sunt, cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res sunt nostris dentibus.
Quasi cùm caletur, Cochleæ in occulto latent,
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit,
Item parasiti rebus prolatis latent
In occulto victitant miseri succo suo.
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in sermone de temperantia, cicadas animalia musica gaudere calore & excitari solis ardore, vt in ipso cantillent: Cochleas cõtrà animalia muta & à musis aliena gaudere irrigatione: elici à rore, eiusq; gratia prodire: Quamobrem (inquit) si volueris vir esse musicus & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipsam non sines egressam inquinari, sed cùm in consessibus à ratione fuerit accensa, tum vaticinari eã & canere iustitiæ oracula iubebis. Hæc ille: Pro Grecis verbis ab initio D Οἱ τέττιγες μουσικοὶ, οἱ κοχλίαι ξηροὶ: quoniam & manifesto falsa sunt, & cum sequentibus nõ congruunt, legendum, Οἱ τέττιγες ξηροὶ καὶ μουσικοί; οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφονοι.

Terrenis affectib. mancipatus.
[a] *In Captiuis.*
Parasiti Cochleæ comparati.
Cicadæ & Cochleæ.
Cicadę musicę, tacitęque Cochleæ.

SYMBOLICA.

ANtonius Ricciardus Brixianus hæc sex symbola ex alijs annotauit: Cochleę duæ trahentes post se testas suas in modum currus compactas, super quas iacebat vir auriga cum habenis in manu, cum quibus regebat Cochleas tanquam equos, & cũ inscriptione, festinare, significant prudentiã. 2. Cochleæ per se significant tarditatem. 3. Cochlea in seipsa conclusa, cum verbis, proprio alitur succo, significat mulierem, quæ suo sit contenta marito. 4. Cochlea montem ascendens cum verbis, non temere, significat hominem, qui prudenter & opportunè negocium aliquod magnum aggreditur, facilè & commodè fieri voti compotem. 5. Cochleæ quarum

Prudentiæ symbolũ.
Tarditatis.
Mulieris suo contentę viro.

quarum exemplar à templo Salamonis ſumptum eſt, & ſunt viæ muris interuolutæ latenter, ſignificant cognitionem arcanam ſingulorum, quam ſoli qui ad cæleſtia gradiuntur, agnoſcunt, 7. Cochlea ſignificat animum terrenis affectibus mancipatum, quòd ea ſit ita domui ſuæ affixa, vt aſsiduè illam portet: de qua ſignificatione etiam ſuprà diximus.

Cognitionis arcana angelorũ. Animi terrenis affectibus mãcipati.

ÆNIGMA.

GRIPHVS de cochlea legitur Theognidis, qui talis eſt,

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρὸς,
Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι.

Sentit autem de cochlea teſtante etiam Athenæo. Gyraldus hos verſus in libro ænigmatum ſic tranſtulit,

Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta,
Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

VSVS IN CIBIS.

COCHLEAS Romanis in cibum ceſsiſſe ex cochlearijs, quę inſtituebãt, vt ex Plinio & Varrone diximus, ſatis eſt manifeſtum, vbi etiam dicebamus eum vſum tempore Macrobij ferè extinctum fuiſſe: quod fortè etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit:

In cibo antiquis fuiſſe.

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Noſtro verò tempore in Italia quouis ferè anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuio, ſeruentq; in cella aliqua vbi ſtrati ſint furfures vel arena vt purgentur: deinde parietibus & paſsim ſe affigentes per hyemem relinquant, vt verno & quadrageſimalis ieiunij tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios teſte Zoographo, menſis quoque ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è ſuis & quæ eis ciſalpinæ ſunt regionibus colligi & trans alpes vehi Italiam verſus audiuiſſe ſe ait. Belgæ vt audio ab earum eſu prorſus abſtinent, ac potiſsimum Hollandi, apud quos neminem aiunt ne manibus attingere, tantum abeſt, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, ſunt qui laudent, ſuntq; qui abijciant, ſunt qui loci ratione diſtinguant. Cornelius Celſus cochleas boni ſucci eſſe author eſt. Alibi duros ait ex media materia piſces ſtomacho aptos eſſe, oſtrea, pectines, murices, cochleas. Et rurſus: Minimè (inquit) intus vitiãtur (id eſt, minimè in uentriculo corrumpuntur) aues, bubula, omniſq; dura caro; omnia ſalſamenta. cochleæ, murices. Eodem teſte cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecillimæ materiæ ſunt, id eſt, quæ minimum alunt. Quod poſtremum equidem non probarim, omnes enim cochleæ duræ & concoctu difficiles ſunt, ſi tamen rectè concoquantur, vberrimè alunt. Super qua re audiamus veteres: Dura eſt cochlearum terreſtrium caro (inquit [a] Galenus) Græcis vbiq; in quotidiano menſarum vſu, eoq́; concoqui pertinax: eadem tamen ſi cõcoquatur, valentiſsimè nutrit. Succus earum vt teſtaceorũ in aquis, ventrem ſubducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iuſculo inde facto vtuntur ad aluum ſubducendam. At ſi nutrimenti tantùm gratia carne earum veſci libuerit: in aqua prius feruefacito; eaq; pòſt effuſa, rurſus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, vſque dum caro tota præ teneritudine intabeſcat. Nam hunc in modum præparata vt aluum retinet, ita alimentum non contemnendum corpori pręſtat. Ita quoq; Archigenes apud eundem de compoſ. medic. ſecundum loca, vbi de ſtomacho affecto loquitur; ab exolutione & deliquio animi refocillabis, inquit, panem in vino diluto exhibendo; aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere vires poſſint, vt ſunt oua ſorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum aceruatim reficit vires, quod ſubtilitate ſua ilico penetret: oua etiam tum facilè concoquuntur, tum probè copioſeq́; alunt: bulbi & cochleæ, vt craſsioris ſucci ſunt, ita ventriculo immorantur diutius. ſed quia ſolidius alimentum præſtant, & cochleæ inſuper nõ facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare poſſunt. Alioqui enim tardius & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur) bubula, cochleæ, ſpondyli, vt idem Galenus annotat in commentis ſuis in aphoriſmos Hippocratis. Quæ quoque ſententia eſt doctiſsimi Mercurialis in varijs lectionibus hunc eundem locum annotantis. [b] Archigenes, inquit, cum curationem eorum inſtitueret, qui præ famę in animi deliquia

Vt conſeruentur.

Hollandi ijs abſtinẽt.

Aluum mouent.

Parũ alunt.

Dura carũ caro.

[a] *Lib. 3. de aliment. facul. c. 2.*

Nutrimenti gratia quomodo ijs veſcendum.

Alimẽti ſolidi ſunt.

Mercurialis de cochleis opinio.

[b] *Li. 1. Var. lect. c. 5.*

A deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illico exhibenda, quę bellè nutrirent & statim ac confertim corroborarent; qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, Cochleæ & Bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere; quoniam illa quæ ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm & cito in parua mole nutriunt. Cochleæ verò & Bulbi, tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominus tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione [c] Galenus apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quod Aëtius hæc omnia ad verbum transferens, Cochleas & Bulbos non habet; sed loco earum halicam cum vino posuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat quòd paulò suprà Archigenes pro stomachicis Cochleas & Bulbos (sicut & Diphylus apud Athenæum) probarit, quoniam, (vt illi) ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent; sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Hæc Mercurialis. Psello quoq; Cochleæ & Limaces difficulter concoquũtur: & quidam apud Athenæum, si bene memini, cibi (inquit) qui aliquid viscosum habent, vt oua acrocolia, Cochleæ, περιγράφουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, hoc est, cibi

Galeni locus suspectus.

[c] L. 2. Aphorism. 18.

B auiditatem prohibent, vel potiùs, ne quis denuo nouum capere cibum statim indigeat, & succi suo lentore inhærent, aliosq; quosdam succos comprehendunt. Inuenio etiam apud Heraclidem eadem quæ nominaui alimenta (oua, Bulbos, Cochleas & similia, modicè glutinosa scilicet,) semen augere videri, vbi notãdum ού dictionem negatiuam auferendam esse. Alexis enim quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis & Acrocolijs, idest trunculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. Cæterùm carnes Limacum an præ cæteris sint laudandæ, disputat Petrus Aponensis in quæstionibus suis, quæst. 68. Cochleæ omnes, inquit Mathiolus, in vniuersum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ ascribitur: nam quæ in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt ac palustribus. Id enim gustu facilè deprehenditur, quòd hæ vel insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illæ verò sapidiores esuiq; gratiores existant. Quandoquidem absynthium depastæ, amaritudinem reddunt; sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amatus Lusitanus) aliasq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus.

Meliores quæ sint.

C [d] Dioscorides terrestres Cochleas stomacho vtiles esse scribit, & nõ facilè corrumpi. Optimas Sardonicas, Aphricanas, Astypaleicas, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominantur: Marinam stomacho idoneã & facilè aluo excerni; fluuiatilem virus olere: quæ verò vepribus, frutetisq; glutinata cohęret, quam vocant nonnulli sesilon, ventrem & stomachum turbare, vomitiones excitare. Plinius verò nullas cibis gratas esse author est, neq; veteres neq; recentes. fluuiatiles & albas virus habere; nec non syluestres (hoc est, vt exponit Dalechampius stomacho inutiles,) aluum soluere: item omnes minutas. Contrà marinas stomacho vtiliores, efficacissimas tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradi, quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Galenus etiam diuersis in locis, vt in Elencho suo annotauit Brasauolus, Cochleas docet esse crassi succi, sanguinem crassum ac nigrum generare; victum esse Alexandrinorum, vires reficere posse, cibum esse hyemis, à multo earum esu cauendum senibus, non admittendas epilepticis; stomachicis conuenire, tota substantia iecori conferre videri, denique carnem earum astringere, sed ea emplastica potiùs quàm astrictoria fuerit. Notauit ex eodẽ [e] Galeno Cælius Rhodoginus, in Alexandria Aegypti sallamenta & limaces, quosdam

[d] Lib. 2. c. 8.

Terrestres stomacho vtiles.

Victus Alexandrinorum.

D etiam Asininas carnes edere, vnde (inquit) elephantiasim eis frequentem esse contingit. Marinæ in Italiæ mediterraneis, scribente Matthiolo perquam raro in cibos veniunt, ijs verò qui maris litora inhabitant, frequentiori vsui esse. Eæ potissimùm aluum mouent propter salsuginem, quare etiam cito deijciuntur: nec tamen vniuersim aut citò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sua parte, quę à superfluo eijciendo vel eiecto seiungitur & remanet. Alij aliter eas edunt, præparantq; ad edendum. Nicolaus Massa cùm sua eas humiditate & lentore nutrire dixisset, & agere resistendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur, inquit, elixæ, saccharo & cinnamomo aspersæ; raro tamẽ quia difficilis coctionis sunt. Platina verò coqui multifariam posse ait. Iactas in vas, vbi modicum aquæ insit, per noctem aut diem reponi iubet, cooperculo addito ne prodeant, purgari vehementer. Esse qui eas lacte per noctem pascant & purgent; Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tam diu retineant, quo ad semicoctæ ac bene spumatæ fuerint. Ex Cochleis verò erutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto & sale confricatas rursumq;

[e] Lib. 2. ad Glaucon.

Elephãtiasis cur Alexandrię frequens.

Coqui multifariam.

lotas

Nuper hoc cõpertum plurimis prodeſſe. Id quoque obſeruant, vt numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Item Archigenes apud Galenum, omnes circa ſtomachum dolores ſedari (inquit) aiunt cochlea Africana cruda integra vorata. Nec nõ Marcellus Empiricus, cochleas ſed veras Africanas conditas ex ſale & paulo olei coctas, ſed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter ſumpſerit, rariſſimè ſtomachi dolore vexatum iri pollicetur, ſed ſi carbonibus toſtæ ſumantur, meliùs prodeſſe. Et rurſus: cochleæ bullientis (elixæ) inquit, fruſtella in cibo conueniunt ſtomacho ſoluto & reſoluto & incontinenti. Inuenioq; & apud Sammonicum ad ſtomachum remedium illud;

—Cochleas undis calefactas ac prope victas
Suppoſitis torre prunis, vinoque garoque
Perfuſas cape, ſed prodeſt magis eſſe marinas.

Stomacho quæ ſint aptæ.

Non autem omne cochlearũ genus ſtomacho aptum eſt, vt ſupra monui & rurſus ex Dioſcoride repeto. Stomacho (inquit) accommodata eſt terreſtris cochlea: difficillimè eadem corrumpitur. Marinæ etiam ſtomacho accommodatæ facillimè excernuntur: fluuiatiles virus habent. Quæ verò ſylueſtribus frutetis & ſenſibus hærentes inueniuntur, aluum & ſtomachum turbant, & ad vomitiones mouent. Plinius eaſdem commendat (nimirum cochleas ſimpliciter) in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulas cum ſuis teſtis & calefactas, in potu datas diebus plurimùm nouem. Aliquoſque ſingulas ait primo die dediſſe, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & ſuſpiria emendare & vomicas. Ad vmbilicos infantum eminentes, Theodorus Priſcianus, carnes cochlearum terit, & his myrrhæ puluerem miſcet & in linteolo inductum imponit: & ſubfaſcia vt facilius reprimat, & cum acacia tritum & aqua ſimiliter temperatum ſupponendum eſſe ait. Ad inflammationem hepatis, Aetius ex Galeno, cochlearum terreſtrium carnem optimè coriteri præcipit, & vini nigri cyathos tres affundi, calefieri, ac bibendum præberi, & ſecundum omnem ſubſtantiam ſuam efficax eſſe. Et ex modernis Syluius, Caro limacum, inquit, hepatis intemperiei tum calidæ, tum frigidæ ſalubris eſt tota ſua ſubſtantia, ablato lima cum lentore multis lotionibus & frictionibus in lixiuio calido vel aqua calida ſali aut arenis miſta, frigida enim dureſcunt. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo & pipere, potu prodeſſe dicunt teſtante [g] Plinio. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumq; ſciſſuras, Galenus in Euporiſtis, marinam cochleam oblongam cremari & conteri voluit; deinde oui albo aut aſinino lacte adiecto illini. Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione (colica) liberans vt à Galeno [h] deſcribitur inter Aſclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati molliſſimi, vſti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana decem vel nouem, myrrhæ parum odoris gratia. Omnia teruntur & cochlea Africana (terreſtris ſimpliciter, Aetius & Galenus rurſus, cochlea ſimpliciter, è Scribonio) varij coloris vnà cum teſta itidem teritur, vino Falerno per ſaccum non excolato affuſo. Sit autem vini menſura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vaſe permiſta ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmaco ſubſidat. Calfactum in ipſis irritationibus bibendum dato, itemq; ſequentibus duobus diebus. Oportet autem vnam antè diem, cibum differre: & reliquis diebus prandio ſolo vti, in eoq; ſumere cibum, qui facile confici poteſt. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur, & aduerſus colicam probat eam, quæ quàm maculoſiſſima ſit. Glutinant cartilagines earum caro & ſaliua vt ait Hollerius, ſed ſi magna vulnera ſunt fibula prius conducere, vel acu oportet: deinde medicamento impingere: idque in cartilaginibus aurium & narium fieri vult. Cochleæ cum ſuis volutis diu teruntur in mortario vt nihil aſperi reliquum ſit: ſanguis draconis ſubquadrupla, manna ſuboctuplâ ratione adiungitur. permiſcentur in mortario & affiguntur. Et rurſus: Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ ſaliua, & acidi Punici liquore ſubigantur. Conciſæ teſtæ Dioſcoride earum carnes præſertimque neruorum glutinant. Earum carnes per ſe tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim (inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri impoſui, cum quo etiam neruus vulneratus & contuſus erat in agricola & duro homine. Si quis contuſas vlceri impoſuerit, præſentaneum fertur eſſe remedium. Ioannes Tagautius addit emplaſtro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad reſoluendum. *Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet*, *Theomneſtus* in hippiatricis; ſanguinem ab eodem humero detractum, vaſe excipito & admiſceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquaginta:

Ad vmbilicos infantũ eminentes.
Ad inflammationem hepatis.
Hepatis intẽperiei calidę & frigidæ caro conuenit.
[g] *Li. 30. c. 8*
Ad ſciſſuras ventris, mãmarũ &c.
Ad colicũ dolorem.
[h] *Lib. 9. de compoſ. ſec. loc. cap. 4.*
Glutinant cartilagines.
Neruo vulnerato conueniunt.

ta:

A ginta: hoc remedio calido probè perungi iubet. Sanguinis è naribus authori Dioſcoride conciſæ ex aceto compeſcunt: tritæ ſcilicet & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. [i] Plinius Dioſcoridis verba ferè repetit, ſed quia mendum in Plinij textum irrepſit, ideò verba adſcribam: Sanguinem ſiſtit è naribus ſuum ex omento pecudum &c. Cochlearum terrena. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt Cochleæ contritæ fronti illitæ. Vbi pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ ſunt. Alij, inquit, nihil mutant; terrenumq́; exponunt, terram qua oblinitur, & lutulēta eſt earum teſta. Ad phlegmonem crurum aut pedum laudatum, Nicolaus Myrepſus hoc recitat remedium. Limaces terreſtres cum teſtis viginti ſubactis, cimoliam & oui lutei quantum ſatis eſt, imponito mortario, vt cæræ conſiſtentiam acquirant: & probè confectum cum pēna illinito. Arnoldus Villanouanus Limaces per ſe vel cum alijs miſceri ait cum melle & felle bouis: ſic autem impoſitas anthraci vel alijs apoſtematibus venenoſis, maturare ea & rumpere, & quemlibet tumorem eorum diſſoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum reſiſtūt crudæ vel coctæ, vt refert [k] Plinius, addens à quibuſdam ob id ſalſas quoq; adſeruari: imponiq́; & ipſis plagis. Sunt & minutæ longæq́; candidæ, inquit idem Plinius (minutas al-
B bulas vocari à Varrone diximus) Cochleæ paſſim oberrantes. Has areſactas ſole in tegulis, tuſaſq́; in farina, miſceri lomento æquis partibus, candoremq́; & leuorem corpori afferri. Et [l] alibi Cochleas contuſas laudat ſinopis ad panos. Aetius alibi remedia deſcribens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vti liceat: Poſt cætera, ad diuturnas autem lentigenes (inquit) hoc vtere. Bulborum depuratorum, thuris vtriuſq; vnciam vnam. contere, adiecto Cochlearum terreſtrium magnarum cruore (muco). Oportet autem ipſas adhuc viuas ſtylo pungere, atq; hoc quod exit mucoſum pharmaco inijcere: quod vbi vſus tempore diſſolueris, melle exceptum inunge. Aetius quoq; Cochleas terreſtres ſuccolentas in cibo ſumptas, obluctari & ſe ſe opponere colicæ affectioni videri ſcripſit. Cæterùm totæ cum ſuis teſtis tritæ & cum vino addita myrrha non adeo copioſè potæ, craſſioris inteſtini, quod colon Græci dicunt, & veſicæ dolores ſedant, quod memoriæ prodidit Dioſcorides, & Trallianus in colico affectu piſces duriori carne præditos ſumi iubet & ex Teſtaceis Cochleas marinas, Pectineſq́; & Oſtrea. Inuenioque apud [m] Plinium, cornus ceruini teneri cinerem, Cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis miſtum, in vini potione, colo prodeſſe. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta al-
C uum ducentia, a [illegible] ari Cochleas valde elixas & ipſarum ſuccum. Crudæ eadem cum ſuis operimentis illitæ, [illegible]tem ſubeuntium aquarum tumores authore Dioſcoride exinaniunt, nec prius decidunt quàm humorem illum omnem ſiccauerint. Antonius Mizaldus Cochleas frixas vel aſſatas hydropicos mirum in modum adiuuare aſſerit, ſi ijs ſæpè veſcantur. Et [n] Iacobus Hollerius Cochlearum & Limacum carnem aliàs per ſe, aliàs cum ſuis volutis tritas ac miſtas interdum coagulo, tela rapere atq; hydropicis aquam exugere ſcribit, ſed non prius ſoluere oportere, quàm totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono de compoſitione medicamentorum ſecundum loca remedium hoc ex Aſclepiade affert, hydropicis imponendum: Quidam (inquit) cumini libram vnam, ſulphuris viui quadrantem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tuſis ficubus vna cum carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto ſufficienti addito. Ad hydropem aſcitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum ſuis Conchis tritæ ventri imponantur emplaſtri modo, donec ſponte cadāt. exſiccant enim (inquit) vehementer. Ex amylo & tragacantha illita eædem ſecundum [o] Plinium profluuia ſiſtunt, & inuenio apud Galenum in euporiſtis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam ſumes, in eam
D liquidam picem infunde & calefactę carnē exime, & in anum bis aut ter immitte. Ad emēdandam vrinæ incontinentiam Plinius & Marcellus eſſe aiunt, qui iubent Cochleas Africanas cum ſua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum Alexander Benedictus, Limaces coctas ait cum ſuis teſtis contritas, tres numero in vino bibi, ſequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex [p] Plinio, qui cùm de herinacei carne locutus fuiſset: iubent, inquit & vermes terrenos bibi ex vino aut paſſo ad comminuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti ſuſpirioſus. Eaſdem exemptas teſtis tritaſque tres in vini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die vnam vt ſtillicidia emendent: teſtarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Cochleæ ad effectus muliebres. Conciſę enim in *primis & appoſitę ex Dioſcoride menſes ducunt*: ſecundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum diſcutiunt Cochleæ Africanæ binæ *cum fœnigręci quod tribus digitis capiatur*, additis mellis Cochleatibus quatuor, illinuntur aluo prius irino ſucco perunctæ. In cibo ſumptæ teſtante

Sanguinē è naribus cōpeſcunt.
[i] *L.30.c.13.*
Plinius correctus.
Ad phlegmonē crurum aut pedum.
Anthraci, & alijs tumoribus q̃ imponātur.
[k] *L.32.c.5.*
Candorem corporis adferunt.
[l] *Li.8.c.13.*
Ad colicū dolorem.
[m] *li.28.c.19*
Hydropicis conferunt.
[n] *L.6. Inſtit. chirurg.*
Profluuia ſiſtunt.
[o] *L.30.c.14*
Ad calculū renum.
[p] *Li.30.c.8.*
Ad affect. muliebres.

q Li.30.c.14.

q Plinio, partum accelerant:item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & E
tragacantha profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo,& vuluam auer-
ſam corrigunt cum medulla ceruina,ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi.
Inflationes quoque vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq; cum roſaceo. Ad hæc
Aſtypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod
tribus digitis capiatur,additis mellis cochlearibus quatuor,illinuntur aluo(nempe ad in-
flationes diſſipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino ſucco perunctæ. Podagrarum
inflammationes leniunt,teſte Dioſcoride,& Plinius cochleas latas ſi potentur, tollere di-
ci ſcribit,pedum & articulorum dolores:bibi autem binas in vino tritas. Atque iſtæc ſunt
remedia; quæ à totis cochleis vel ſaltem earum carne deſumpta apud ſcriptores reperi.
Videndæ modò earum partes & humores, quid medico præſtent. Saliua præ cæteris oc-
currit,quæ illita infantium oculis, palpebras teſtante Plinio corrigit gignitq; id eſt, pal-
pebrarum pilos in cilijs reflexos ac oculum pungentes. Idem ferè ſcripſit Dioſcorides,in-
quiens, Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quem ſecum acus retule-
rit,pilos inunxerit,incommodos palpebrarum pilos reglutinabit. Mucus cochleæ, vt in-
uenio apud Raſim,potus per ſe,vel cum myrrha vel aloe, conducit obſtructo iecori: fortè F
in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata,hepati prodeſt,vt ſuprà diximus. Si decidat teſtiũ
alter, ſpumam cochlearum, vt refert r Plinius,illitam remedio eſſe tradunt. Et s rurſus:
Cochlearum ſpumam,inquit,illini vollunt teſti deſcendenti,hoc eſt,turpiter propenden-
ti,vel ſi demittatur, veluti laxatus. Hippocrates verò etiam cochleæ muco vtitur ad ſe-
dem elapſam remittendam.Et t Plinius Cochlearum ſuccum punctis euocatum depelle-
re ait procidentiam ani, Ad fiſtulam remedium vſu approbatum,ex Arnoldo de Villano-
ua: Impleatur olla limacibus ſine aqua, & ponatur cooperta ſuper ignem: & eleuabitur
ſpuma ſuper eas, quæ collecta & ſiccata fiſtulas mortificat. Hollerius carnem & ſaliuam
cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura conſtant tenaci & vi-
ſcida. Aqua ex limacibus ſiue cochleis deſtillata,ſiue liquor *ſtillatitius vſum ſuum quo-
que non exiguum in medicina habet.* In curanda hectica febre, Antonius Guainerius vſi-
tatam eſſe ait aquam de limacibus præparatis:has autem colligi vult cum rore,& viuas in
furfure poni, vt expurgentur; expurgatas cum aqua hordei bene lauari & deſtillari. Et
Iacobus Syluius aquam hanc è limacibus deſtillatam, mane ad vncias ſex ſumptam, he-
par imbecillum affirmat roborare,& phthiſicis gracilibuſq; eſſe remedio. Tetigit hoc quo G
que Marcellus Virgilius,inquiens: Exudato igne ex cochleis humore,noſtræ ætatis medi-
cina præſenti remedio vtitur in his,quorum corpora ad tabem lubrica ſunt, & macie con-
ficiuntur. Ad maculam oculorum Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum,remediũ
tale reliquit:limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde fimum lacerti,coral-
lium rubeum,& ſaccarum candi admiſce,& rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam manè
& ſerò oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione
naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptio-
nes hoc ordine recenſet,quas nos neutiquam præterire voluimus. Aqua ad omnes faciei
maculas tollendas: Corallij & criſtalli partes æquales pone in vaſe vitreo,cum aqua limo
num digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella
vinaria,in terram impones,(addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis teſtis
aqua modicè ſalſa toties lauabis,donec omnis eorum viſcoſitas abierit.tum deſtillabis,&
ſeruabis aquam.Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquã elicies in alembico. Vſus
tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce & H
ablue faciem, quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa. Alia ad idem mirabilis.
Accipe limaces ſine teſtis ſuis,& laua,vt ſuprà dictum eſt, deinde ſalis(aliàs ſalis gemmæ)
contriti vnciã in vaſe vitreo ſparges & limaces ſuperimpones: idq; alternis facere perges,
donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum,vt ſuprà ſalem &
limaces duobus digitis excedat,& deſtillabis.Aqua iſta vteris, vt ſuprà ſcriptũ eſt. Quòd
ſi deſtillandi cõmoditas non fuerit,ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo,donec vnguẽ-
ti formam recipiant,eoq; vteris veſperi,facie prius abluta abſterſaq; & poſtridiè manè ab
lues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus.
Alia; limaces albæ triginta,lactis caprini libræ duæ, adipis porci vel hœdi recentis vnciæ
tres,cãphoræ tritæ dragma. Deſtillentur in alembico vitreo. Adamus Lonicerus ſcribit de
ſtillatã è limacib. Maio vel Octob. mẽſe aquã,clauũ reſectũ, ſi inſtilletur, ſanare;manuũq;
verrucas purgare;& ferrũ in ea extinctũ chalybis inducere duritiã tradi. Et Gualtherus Ryf
fius verrucas & clauos præcidi prius iubet,quoad eius fieri cõmodè poteſt,deinde linteũ hoc
liquore

Marginal notes: Ad arthriti. — Saliuæ Cochleatũ vires & vſus. — Ad palpebrarum incommodos pilos. — r Li.30.c.8. — s Li.32.c.9. — Ad ſedem elapſam remittẽdam. — t Li.30.c.8. — Ad fiſtulã. — Aquæ ex Cochleis diſtillatæ vſus. — Hecticam febrem tollit. — Ad maculas oculorũ — Ad omnes faciei maculas. — Ad clauos & uerrucas

A liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus, [u] Plinius cùm dixisset alibi
tollere ex facie vitia cochlearum quæ latę & minutæ passim inueniuntur, cum melle cine-
rem, subiungit. Omnium quidem cochlearū cinis spissat, calfacit smectica vi, & ideo cau-
sticis miscetur psorisq; & lepris & lentigini illinitur. Aetius quoque easdem similiter cum
melle tritas post modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras: & in-
uenio apud eundem Aetium, smegma ad pruritus & psoras, quod tale est: Cochleas terre-
stres vstas & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis & achores, cochleā
albam cum testa exuri iubet, & applicari. Possunt crematæ omnes, inquit Dioscorides, in
cinerem, cinere illo calefacere & vrendo exulcerare. Lepras idem exterit cinis, vitiligines
& dentes. Oculorum præterea cicatrices, albuginesque: asperam discoloremq; ceu a so-
le cutem & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ & in cinerem tritæ, tum ex
melle inunctæ emendant. Albugines extenuare etiam Plinius alibi ait: alias etiam ita ad
ambusta commendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem præterea sistit cinis co-
chlearum terrenarum teste Plinio. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem sistit ex
quodam authore incerto descripsit Zoographus illud: Limaces & cornu cerui vres, oui
B albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes, ex Theodo-
ro Prisciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt
vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius verò etiam cochlearum cinerē cum
thure ex oui albi succo illitum per dies triginta eidem morbo author est mederi. Passio-
nibus ani, vt ex Kiranide Aggregator transcripsit, vtilis est idem cinis cum aceto. Cancro
in pene vtiliter inspergitur, si Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Co-
chleæ Africanæ cum sua carne comburuntur, cinis illarum illinitur & medetur podagris.
Eundem verò etiam puluerem intus sumptum è vino phthisi prodesse inuenio apud Pli-
nium, item aluum sistere in suspiriosis; decoctorum in ptisana illini per se laterum dolori-
bus; esse denique qui superdolentem lienem superalligant cum semine lini & vrticæ ad-
dito melle, donec persanet. Ex inanibus testis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex
obscuris quibusdam collegit Zoographus, quorum nondum scripta ad nos peruenerunt.
Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum pedumque inspersus sanat.
Idem pollen cum cera & fermento subactus & impositus, paronychiam emendat. Ad ma-
culas oculorum in homine aut pecore abolendas: Testas limacum collige pridie D. Ioan-
C nis per æstatem lotas & mundas contunde, per setaceum incerne, & pollinem in oculum
affectū infla per calamum. Ex libris manuscriptis Germanicis, Testæ limacum contritæ
cum pestilentia suibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per se, vel cum radice gentianæ
illius ceruleæ, quæ semper dissecta nascitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hiero-
nymus Fabritius ab Aquapendente Medicus hac ætate clarissimus scribit Scythas co-
chleæ testam ad aures admouere propter frigus quod plurimis lædit auditum, & vt me-
liùs audiant. Cinis verò cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis pro-
dest: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet
autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Iubent & earundem ci-
nerem sumi ad calculos pellendos. Quod postremum reperio quoque apud Marcellum:
Cochleæ inanes (inquit) casu inuentæ contusæ & in puluerem tenuissimum redactæ in po-
tione calculosis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieq; nonnullos apud suos testatur
Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Testas cochlearum candidarum cremato &
pollinem inspergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & sanguinis aliquid concre-
tum, adipe veteri mollies, vino ablues: & si quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam
D insperges, decocto eupatorij vel thuris lauabis: denique puluisculum insperges: qui ci-
nere de sambuco & limacum maiorum testis crematis, contritis, & æqualiter mixtis con-
stat. Mirum quod scribit Iacobus Oliuarius: Si quippiam ex testa cochleæ adusta in
lotium mulieris grauidæ miseris, petet fundum si masculum gestet, si puellam superna-
tabit. * Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum testas vri putat, non ad aliam
adsciscendam qualitatem, sed vt faciliùs terantur. Mihi verò secus videtur. Aequè
enim teruntur testæ ferè antequam vrantur. Supersunt modò lapis, arena, officu-
lum, & cornu; quorum omnium ceu ferè partium in cochleis meminere autho-
res, & suas etiam facultates assignauêre. Ad exesos dentes ex Galeno remedium
recipiens eum lapillum: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem æquantia
confringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem sedat: sed ex cera operculum
facito. Meminit eius quoque Plinius: Limacis lapillum siue officulum quod inue-
nitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Eandemque vim

[u] li. 30. c. 4.

Cineris facultas & usus.

Smegma ad pruritus & psoras.

Cineris earum uires.

Ad ambusta.

Ad lachrimas & lippitudinem oculorum.

Ad eminentiam vmbilici.

Cancro penis confert

Ad Podagram.

Ad laterū dolores.

Ad Paronychiam.

Ad calculos.

Ad ficos ani.

Sexus in utero grauidæ vt cognoscatur.

*Lib. 3. metho. cognosc. simpl.

Cur testæ urantur.

Ad dentes exesos.

habent arenulæ, quæ inueniuntur in cornibus, nam & has cauis dentium inditas, ſtatim liberare dolore ſcribit. Et alibi: Inueniuntur (inquit) in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cùm ſtrophus & ventris dolor animalia (iumenta, equos,) affligit; [x] Vegetius phyſicum (remedium) tradi ſcribit: Os limacis neque manu immunda, neque terra contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuò. Cardanus eſſe ait, qui aiunt, lapides omnes qui in animalibus, vt cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibere generationem lapidum in renibus, genitoſq; diſſoluere. Alii qui verò non de limace ſimpliciter, ſed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduerſus capitis dolorem prodeſt pluribus ſemperq;. Plinius. Quod paulò aliter recenſet Marcellus: limaci calculum (inquit) quem in capite habet, tolle, quod non facilè facies, niſi ei dum in via repit, caput ſubito abſcideris; quem lapidem quandiu tecū habueris, nunquam illum dolorem capitis nec ſenties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Poſtremò fimus quoque vſum habet, quod meminit idem [y] Plinius, inquiens, cum oleo & vino potum, Venerem inhibere.

[x] *li. 1. Veter. artis c. 62.*

Aduerſus capitis dolorem. Ad dētitionem.

[y] *li. 30. c. 15.*

Venerem inhibet fimus.

VSVS IN ALIIS.

INVENIO præterea alios vſus cùm carnis cochlearum, tum etiam teſtarum, vt apud Tarentinum eſcam ad omnes piſciculos capiendos ex cochleis. Cochlearū (κόχλων) carnem inquit, accipiens, exemptis membranoſis cauliculis (χωρὶς τῶν κραδίων,) ex ea eſcam inijcito: ſed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τῆ κοχλίε) Cornarius vertit, neq; magnitudine cochleæ abutaris. Deſtillari aiunt nonnulli aquam è limacibus menſe Maio vel Octobri aquam, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait, cochlearum vacuis teſtis vſtis, & eo cinere in foramen iniecto, & Paxamus ad idem teſtas cochlearum cum ſtyrace vri iubet, foraminibuſq; comminutas inijci: Cumanenſes cochlearum teſtas gerunt, vt ſtrepitum edāt, dum ad feſtiuitates aliquas accedunt.

Eſca ad omnes piſciculos.

Formicæ ut abigantur.

PROVERBIA.

KΟχλίε βίος, id eſt, *Cochleæ vita*. De ijs dicitur, qui parcè paruoq; viuunt, aut contracti à negocijs, luceq; forenſi ſemoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλουτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ ταράττεις καὶ στροβεῖς σεαυτὸν, κοχλίων βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id eſt. Tu verò tantum moleſtiarum ſuſtines turbans, ac torquens teipſum, cùm ob parſimoniam cochleę vitam viuas. Cui addamus illud Philyllij apud Athenæum:

Cochleę vita.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, ὦ γύναι, ἐδὲ κοχλίας,

Cicada, vxor, nec ego ſum, nec cochlea.

hoc eſt, vt Dalechampius exponit, parcus, paruo victitans, ab hominum frequentia ſemotus, omnino tacitus, diuerſus à cicada. quæ eſt maximè vocalis. Ἀπιςότερος εἶ τῶν κοχλίων: *diffidentior cochleis:* Prouerbialiter dici poteſt in hominem ſuſpicacem & nemini ſatis confidentem, adeo vt res ſuas ſecum ſemper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud [a] Athenæum

Diffidentior Cochleis.

[a] *li. 2. c. 24.*

Ἀπιςότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.

Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιςίας τὰς οἰκίας

Cochleis tu es longè diffidentior

Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

Conſulendus ſuper hoc adagio eſt Adrianus Iunius, cuius adagia nondum videre mihi licuit, *Domus cara, domus optima*. quanquam à teſtudine natum eſſe velint; videtur tamen etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi, conuenit enim vtriſq; τὸ φερέοικον. Nec malè, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata eſt, neceſsario homini exēplo, vt ſua omnia ſecum ipſe etiam ferat, & Perienæi ſapientis modo, eas domi ſuæ opes coacervet, quas nec hoſtis ferat, nec populetur bellum. *Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi. †Plautus: *At ſi ad prandium me in ædem vos dixiſſem ducere*

Vinceretis ceruum curſu, vel grallatorem gradu

Domus cara, domus optima.

Cochleā tarditate vincere.

† *In Pœnulo.*

Nunc

A

Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & testes ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

Profert & hunc versum Nonius in nomine tarditudo, sed longè aliter quàm nunc hodie in exemplaribus Plauti scriptus & in codicibus vulgatis impressus est. Dionysius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cùm librum non consuluisset, mẽdosè verba Plauti recitasse. Sic autem in Nonio habetur

Quod estis pigri, cochleas vincitis tarditudine.

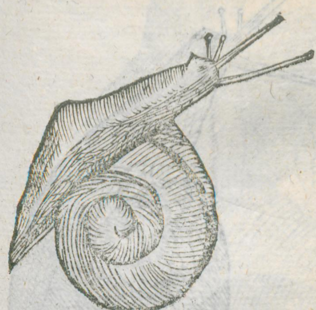
Eodem etiam modo cochleis homines iunctos Claudianus dixit de re impossibili.

APOLOGI. FABVLÆ.

RVSTICI filius assabat cochleas: cùm autem audiret eas stridentes, ait: O pessimæ animantes domibus vestris incensis, vos canitis. Fabula significat omne intempestiuè factum, vituperabile. Ferunt etiam huiusmodi fabulam. Cùm Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocasset, cochlea & testudo non apparuerunt. Quæsiuit ergo quid causæ est, cur & ipsæ non præsto fuissent: quæ domus cara, inquiunt, domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progredirentur, domum secum ferrent.

B — Intempestiuè factum vituperabile.

DE DIVERSIS COCHLEARVM SPECIEBVS. Cap. XXX.



C



D

IN mari precipuè diuerse sunt cochlearum species, quemadmodum subinde, cùm ex varijs & Rõdeletij & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terrestrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicem magnitudine tantùm differentes: dein cochlea ex Feltrinis montibus eruta cum operculo suo albo & duro, item alia cærulea, communis terrestris alia; aliaq; stellata cum vmbilico & operculo, necnon & depressa, cuius modò alia figura dabitur. Habes deinceps cochleam terrestrem gypseo operculo obseratam. Sed vt ad marinas accedamus, hæ duæ hic pictę cum terrestribus non parum similitudinis habent, contrà insolentis sanè magnitudinis ac figuræ est quam [a] Ambrosius Paręus nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. Mare Sarmaticum seu Germanicum Orientale, pisces alit calidis regionibus ignotos & valde monstrosos. Eiusmodi est is qui limaci similis, dolium corporis mole ęquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum instar splendentes. Ceruice est crassa, oculis accensę candelę modo micantibus, naso ob rotundo, & pilis felium adinstar obuestito, rictu oris magno, sub quo pendet, prominetque carnea moles, aspectu subhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis & aduncis palmis, quę illi cum cauda oblonga & tigridis instar variegata, pinnarum ad natandum loco est. Meticulosum adeo hoc animal est, vt etsi amphibium sit, alto tamen se ferè mari contineat, nec nisi sereno valde

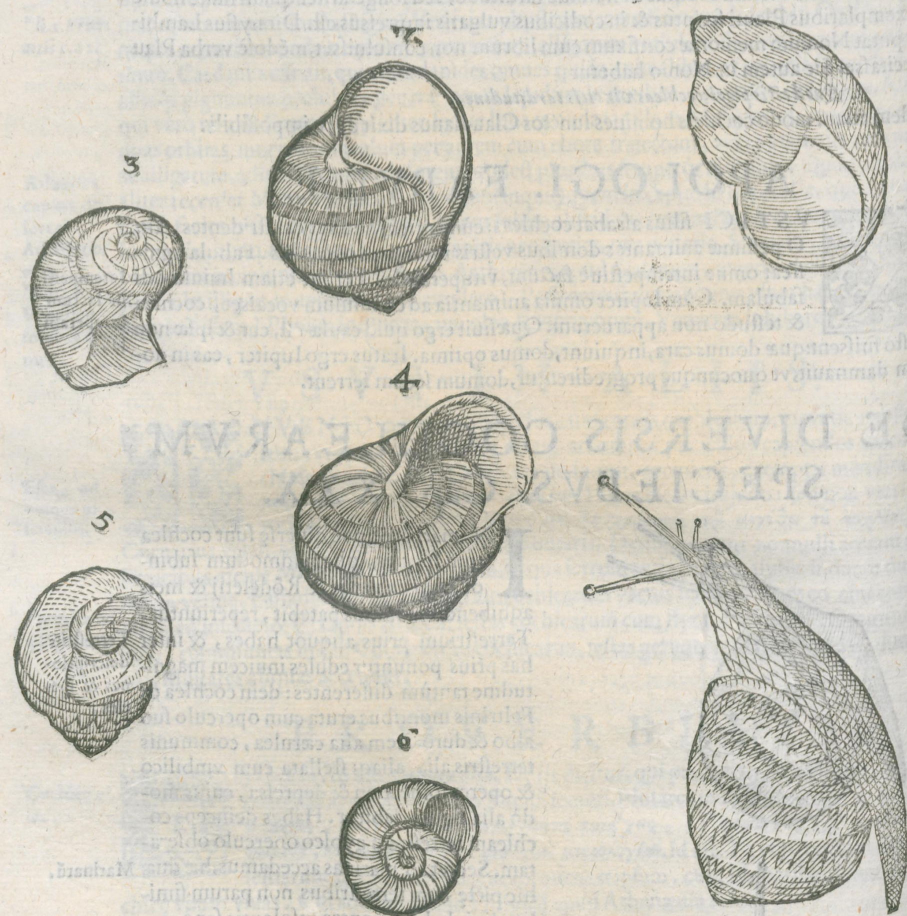
Terrestriũ descriptiones & species.

Marinarũ.

[a] Lib. 24.

Cochleæ Sarmaticæ descriptio.

Cochleæ terreſtres aliæ.



Cochleæ marinæ.



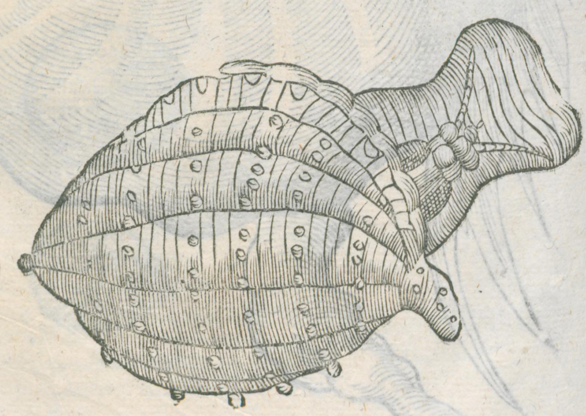


cælo ad littus applicet paſcendi gratia. Caro enim valdè grata eſt eſui, ſanguis verò hís medicatus quibus vel hepar vitiatum eſt, vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis. Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Theuetus in coſmographia. Hucuſq; ille. Longè quoq; diuerſus à communibus marinis Limacibus, iſte Limax eſt, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, necnon & ſubſequens tuberoſa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris quæ ſunt virides. Intus conſpicitur animal ametheſtini coloris.

Limacis marini ſpecies inſolens.



Cochlea marina inſolens alia tuberoſa.



A

DE COCHLEA CÆLATA. Cap. XXXI.

HOC genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum speciem accedit. A Monspeliensibus, Prouincialibus & Hispanis Scaragol vel Cagarolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terrestrium quas Cagaroles vocant, formam accedat. Testa est turbinata & satis longa, cælaturis inæqualis & scabra, spissiore quàm in cochleis terrestribus, intus læui. Operculum spissum est, rotundum, superiore parte nō asperū, in qua voluta expressa est, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua scilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberosum est & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terrestribus non differt. Carne est dura, & ad concoquendum difficili. Succum salsum gignit, Venerem extimulat. Elixa melior est. Testa in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur redditurq; Cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida, & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hîc exhibemus, Vmbilicum appellent; sed non sine errore, vt perspicuum fiet, quum docebimus qui sunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. Hucusque Rondeletius posita etiam icone, cum qua simillimæ cùm sint, quas ego hîc exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prędita est. Postremā margaritas proferre sunt qui putant. Addidi demum aliā Concham quæ inter Turbinem & Cochleam celatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus aut faba marina nuncupatur istiusmodi

Venerē stimulat.

Cochlea celata maculis viridibus.

B



C





D





Cochlea duplex adinſtar quaſi turbinis.



cochlea & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli(κόχλῳ) nomine vmbilicum marinum, vel fabam marinam vulgarem intellexit Ariſtoteles atque adeo marinam cochleam, quemadmodum & terreſtres cochleas, κοχλίας vocauit; noſtris limaces dicuntur. Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quàm commune buccinum. Quumq; turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen. Alteram cinerei coloris ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubrum. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cum alij turbines opercula ſua habeant longiora vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundũ operimentum habet. Edulis eſt, vulgoq; buccinarum, purpurarum & neritarũ modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat: cuius clauicula earum herbarum more quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (μήκωνα Ariſtoteles vocat,) vt in purpura & buccino & in κόχλοις eſt conſpicuũ, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cohleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè aluo excerni: quumq; ex marinarum cochlearum teſtis, vti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat quo minus eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines & oculorum cicatrices emendare, aſſeueremus. Ex cęlatarum cochlearum genere quoque eſt, quæ hic exprimitur, operculo miniaceo, minaceis etiam tuberculis, turbine violaceo infra, ſupernè ferè ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

Vmbilici marini deſcriptio.

Teſta eius politiem admittit.

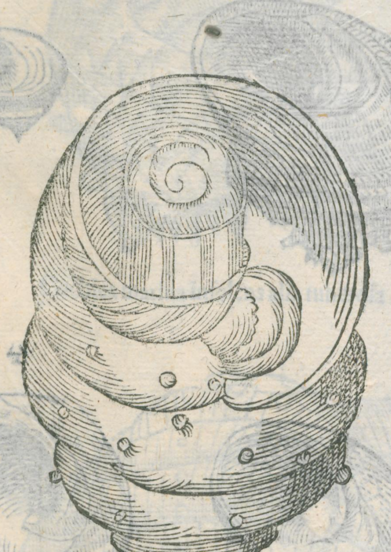
Papauer.

Calx ex marinis Cochleis optima.

E F

Coclea cęlata alia cum ſuo operculo.

G



H

A

DE COCHLEA, QVÆ IN OLEARIO VSV ERAT. Cap. XXXII.

COCHLEA hæc rotunda est (inquit idem Rondeletius) & testa intorta & magna admodum, adeo vt sit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam esse puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vsu fuisse, quod ea oleum decapularent, vel ea in vsus quotidianos oleum haurirēt, cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodū vasis eius, quod arytænam vocant, veluti rostro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiusmodi Cochleam etiam aurifices, additis ansa & basi in vrceos efformant eleganti artificio, quòd eam contra venena aliquid valere credant.

Magnitudo.

Arytæna.

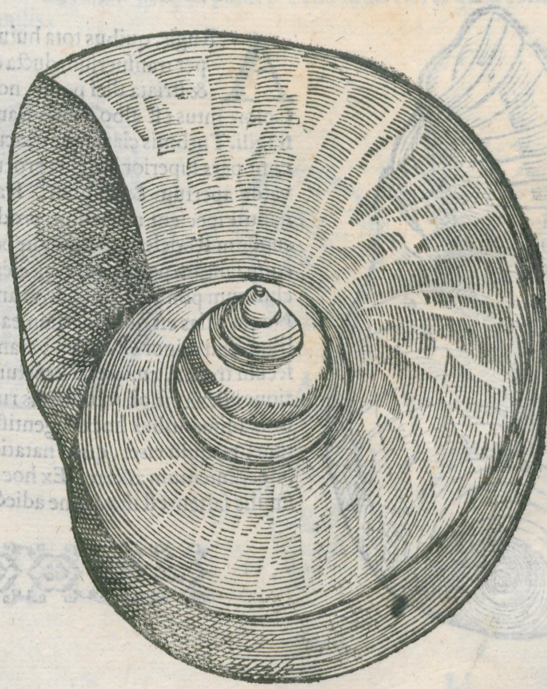
Cochlea Rondeletij quæ erat in vsu oleario.

B



C

Cochlea alia superiori similis.



D

DE COCHLEA DEPRESSA. Cap. XXXIII.

CVM superiori Conchylio similis est istæc, quam Rondeletius Cochleam depressam vocat, ac sic de ea scribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea, quam hîc repræsentamus, (repræsentat autem hanc) quæ concaua est, & carnem intus habet. Simillima est Cochleis terrestribus, quæ aliquando in terra effossa reperiuntur. Altera parte plana est, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim crescunt ad foramen vsq; . Sic ille addita hac figura: cui ego adieci aliam quæ tota est ferruginea.

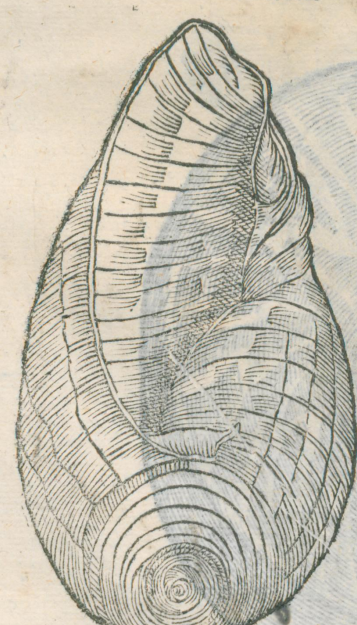
Cochlea depressa Rondeletij.



Cochleæ depressæ species castanea.



DE COCHLEA RVGOSA, ET vmbilicata. Cap. XXXIV.



A Rugis, quibus tota huius Cochleę testa per transuersum ducta est, ita elatis vt & striata dici possit, nomen obtinuit. Colore intus est albo, foris flauescente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non desinunt. pars superior longiùs procurrit. Foramen valde apertum & longum. Hanc tertiam esse nautili speciem ab Aristot. proditam falsò (secundum Rõdeletium) tradidit Bellonius. Duas enim tantùm polyporum species Conchis conclusorum ponit Aristoteles, vt antè ostendimus. Neque vllas est qui viderit in ea Concha nautilum, qui minor est, quàm vt tantam Concham secum trahat, cuius etiã structura à facili natatione aliena est, ob transuersas rugas, cùm in marinis animantibus hoc diligentissimè cauerit natura, ne quid esset, quod natationi moram aut impedimentum afferret. Ex hoc genere vel con similis saltem est istæc à me adiecta.

Cochlea rugosa vmbilicata alia, vel ei congener.



DE COCHLEA VMBILICATA. Cap. XXXV.

HÆc quoq; Cochlea in satis insignem magnitudinem excrescit, quæ turbinata est, & in medio vmbilicata. Variæ vario sunt colore, aliæ enim nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosę. Proximè accedunt ad formam Cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fœniculi crassioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearum terrestrium naturā vmbilicatę sunt, carneq; sunt bona. Cum hac Rondel. Cochlea non paruam similitudinem gerūt tres istæ à me adiectæ Cochleæ. Inter vmbilicatas hæc quoq; fuerit, longior & multis anfractibus contorta, quorum longitudo & obliquitas in causa est, quo minus vmbilici extremum perspici possit. Testa læuis est, & quasi cornea, vel vnguium substantiæ similis.



DE VMBILICO. Cap. XXXVI.

Cochlearũ an sint species.

Ex Ciceronis loco, qui est libro secundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum siue Cochlearum species esse asserit, id quod verum esse indicat etiam (inquit) ipsa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleisq; omnibus speciem diuersam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ saxis inhærent, quoq; corpus exerunt: alterum habent vmbilico ita similem, vt nullus sit qui has viderit, qui negare possit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum est, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, veluti circa περικόχλιον. Hac de causa vmbilicus vocatur: nam metaphoricè vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium est. Hic vmbilicus in Cochlea quam hîc exhibemus, manifestissimus est. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus similis est, figurâ differt, colore & cælaturis. Nam picta quidem est variè, quod lineas quasdam purpureas habet, densa ac spissa, lumine immisso varietatem colorum iucundum repræsentans: Hęc ille, cum cuius icone non parum habet similitudinis istęc à me adiecta.

Nominis ratio.

Duorum à Rondel. expressorum descriptiones.

Depinxit & descripsit nobis idem Rondeletius, cui ferè omnes istas figuras debemus, duos hosce vmbilicos alios, vnum diuersicolorem, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura distinctus est, scilicet nigris, rubris & albis tuberculis corallorum omnium colorem & naturam referentibus superiore parte latior est, mox in turbinem desinit. Alter vmbilicus est valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulo maior, qui in spongijs reperitur, veluti granulis rubri coralli ęmulis conspersus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, testam incisam habet: incisurę operculi vice sunt.

Vmbilicus Rondeletij.



Vmbilicus varius paruus.



DE COCHLEA ECHINOPHORA. Cap. XXXVII.

Qvamuis paruis Buccinis figura similis sit hęc Cochlea, quam Echinophoram ab asperitate nominauit idem Rōdeletius; nos quoq; hîc potiùs quam inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis siue aculeis conspersa est. Operculo verò, succo, substantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem proposuit: nos duas adiecimus.

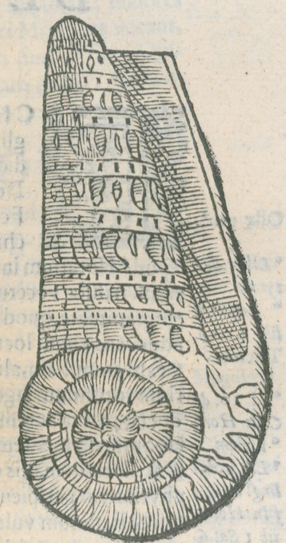
Cochlea echinophora Rondeletij.



Cochlea cylindroides prior.





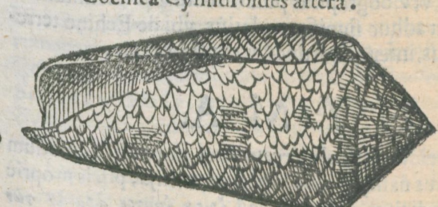


DE COCHLEA CYLINDROIDE. Cap. XXXVIII.

CVM adeo fœcunda sit natura in turbinatorũ & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile sit, quod etiã veteres nõ fecerũt, alioqui rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœcũdiores; Rondeletius tamen distinctionis gratia, atq; vt alię ab alijs internoscantur, nomina posuit, quę præsertim figuram exprimant, vt in ea fecit, quę hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς; vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata est punctis varijs notata subcastaneis, magnitudine ac crassitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis crassitudinem vix superare velit. Crassior etiam est altero loco posita, turbine acuto.

Cochlea leuis turbine obtuso.

Cochlea Cylindroides altera.





DE COCHLEA LÆVI TVRBINE obtuso. Cap. XXXIX.

HÆC postrema Cochlea, quam lęuem turbine obtuso Rondelet. vocauit, polita admodum est atque in turbinem oblongiusculum desinens, sed obtusum. Operculo tegitur. Testa est crassiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentisimè circa Lerinum insulam capitur, eodem teste.

DE ECHINIS. Cap. XL.

ÆQVIVOCA.

Ollæ gen^9.

ECHINVS Græcis, auctore Suida, nomen est vasis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (testimonia, vel testium dicta) conijciebantur, aliâs coniecta signabantur; eius mentio fit apud Demosthenem, Aristotelem, & Aristophanem. Chytræ idest ollæ genus Echinus est Polluci, pariter & lebes σκεῦος μαγειρικόν, καὶ λοπάς, Hesychio, & Varino. Ἐχῖνον βυδόκην, lebetem interpretatur Echymologus. Apud [a] Horatium interpretes Echinum aiunt esse vas æneum, in quo calices lauãtur, quod etiam trisilla vocetur. Hadrianus [b] Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in epigrammate, quod Maroni adscribitur; & Virgilius. *Trichila vmbrosis frigida arundinibus*, adducens etiam locum apud [c] Columellam, *Sub trichila manantem serpit ad vndam:* alij vitream ampullam, alij scorteam explicant. Ego (inquit) [d] Hadrianus Turnebus, vas aquarium rotundum lagenæ simile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt [e] Varro docet: patera autem ad libandum vtebantur, & interdum post libationem ad bibendum. Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino spinosiorem, & aculeatum magis esse & ipse sentio, & intelligo multis [f] videri: sed nec illud omittã Porphyrionem perspicuè legere Echino, cùm explicet propter Echinum astat vilis guttus, qui & Echinum vult hîc vitreã esse ampullam, & aquarium vas existimasse videtur: aquã enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus: nomen habere videtur à rotunditate Echini se in pilam colligentis. Echini ciuitatis meminit [g] Strabo. Supra Phalarum etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium XV. stadia L. imminet. Inde porrò nauiganti stadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum esse scribit. Echinon Vrbs est Thraciæ, ad Pegaseum sinum. Erinos apud Galenum herbæ species est, quam sic etiam vocat Dioscorides: sed in codicibus vetustis non Erinos, sed Echinos legitur. Quercuum κότταροι, idest particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Hesychio: cui etiam Platani fructus vocatur Echinus; & castaneis sui sunt Echini; eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati sunt. Herbæ quoque apud Hippocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Massarius. Idem Echinum oleæ genus interpretatur, tanquã ex Polluce. Hesychio ēt est εἶδος ῥοιῶν id est, mali Punici genus. Est præterea Echinus pars ventris ruminantium, ἢ ἐλάφοιο νηδύων τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον. Nicander in Theriacis. Scholiastes ἐχῖνον interpretatur πτολύπτυχον (πολύπτυχον mauult legere Zoographus, suosq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare ac propriè de Boue dici subiungit. Est postremò Echinus animal quadrupes terrestre apud Aristotelem. Theodorus veteres secutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zoographus putat, secutus, qui Echinum vocat; Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc significata; latiùs, vbi de Echino terrestri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupedes explicabimus.

Marginal notes: [a] Lib. 1. Satyr 6. — [b] Aduers. lib. 9. c. 19. — Trichila. — [c] Li. 10. de Cult. Hort. — [d] ibidem. — [e] Lib. 4. de ling. lat. — [f] In Horat. lib 1 Sat 6. — Echinus Ciuitas. — [g] Lib. 1. — Herba Erinos. — Echinus oleæ genus & mali Punici. — Erinaceus Gazæ.

SYNONYMA.

Echinus ab Echeneide differt. Etymon.

ECHINVM cum Echeneide pisciculo recentiores nonnulli admodum ineptè confundunt. Echinus nanque cum careat branchijs, piscis propriè non est dicendus. Græcis dicitur ἐχῖνος ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν ἀφανὰν τῶν σαρκῶν ἔσω: vel per antiphrasin, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quòd teneri ob aculeos non possit. Cõmune id nomen tum terrestri, tum aquatili est. Latini veteres, vt dixi Ericium, & Erinaceum de terrestri dicunt, de Marino vix vnquam, sed Græcum nomen seruant. Echinum non esse Erinaceum marinum aduersus Albertum imperitè adnotauit Niphus: sed esse veluti castaneũ (castaneę) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinũ marinum, vulgò Cardum (carduum potius) marinum appellari scribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l'Incino de mare, Bogancitola, & genus Cancronem facit ineptè Albertũ, vt inquit Zoographus, & huiusmodi solœcos auctores secutus. Liguribus Zinzin dicitur. Hispanis Erizo dela mar. Echini

Carduus marinus.

à nostris

A à nostris, inquit Rondeletius Vrsins appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab alijs Castagnes de mar, quòd veluti castaneæ echinato calyce contecti sint, à Masiliensibus Vrsins, & Dulcins, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi, & subamari: maiores quique edendo non sunt, Rascasses ab ijsdem appellantur. Hos nostri Migranes vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum similes sint. Quidam Oceani accolæ Herisson de mer appellarunt. à Belgis see egel vocari audio. Germanis Meer igel.

GENVS, DIFFERENTIÆ, FORMA.

ECHINVM ex Testaceorum genere esse, contra Rondeletium ex Aristotele suprà demonstrauimus, qui eos locorum ratione potissimùm differre innuit. Scribit [a] enim Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augeriq; forma productiore, quàm cæteri, & spinam ijs esse paruam, nec rigidam, sed molliorem: nigra autem B illa (quæ carnis loco esse dixerat) ori applicata, plura à se se disiuncta, & ad foramen exterius coëuntia. Et Eratosthenes, vt auctor est [b] Strabo in Insulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros, & Echinos inueniri ait: quorum alij pileis maiores sint: alij διχότυλοι id est, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta esse tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum testas similiter, καὶ μὴν τοὶ, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον στέγειν. Circa Daniam, Noruegiam, & alibi Echinum reperiri author est Zoographus, qui rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoq; Seeapfel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, sonat. Idem ad summum instar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum, nullum eius vsum esse, sed pro ornamēto in domibus suspēdi. Fortè & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & sępe piscatus sum piscem hunc (Echinum impropriè vocat piscem; etenim sanguine caret, itemq; branchijs, quæ quidem in definitione Piscis ab Aristotele prolata, includuntur) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac C viridi mixto: vsque adeo grata oculis ea varietate, vt si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescunt. Hæc ille: Haberi deniq; & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus & Massarius ex Paulo Aegineta. Iam verò alij esui sunt, alij verò non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius mouentur qui edules sunt. Theophrastum ἐχινῶν tres species facere, tertiamq; ceu magnitudine, & crassitudine præstantem ὁλοσχινον dici Varinus scribit. Verùm [c] Theophrastus non Echini, sed σχοίνου, vt benè notat Zoographus id est, iunci tres species facit, quarum, tertia maior holoschenos, ὁλόσχοινος dicitur. Aristoteles, & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύασον nominant, vel vt scribitur etiam in lexicis græcis Bryttum, quam vocem alij genus esse Echini pelagij: alij piscem esse dicunt; aliqui, vt Hesychius & Varinus tribus syllabis Βρογγόνλω scribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam est Hesychio. Α'βρυτοὶ Echinorum marinorum genus eidem Hesychio. Et alibi Α"μβρυτοι (Hesychius τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Aristoteles βρωύνυς (imò βρύασους legit Zoographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Α"βρωτοι, sic enim nominat Aristoteles Echinos, qui edendo non sunt, de quibus etiam Michael [d] Ephesius quærit, quomodo (in- D quit) Aristoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, pleno excrementis, ideoq; cibis ineptos esse dixit? nam si calidiores sunt, melius eos concoquere, & excrementorum minus habere par erat, nec esse ineptos cibo; an dicendum calidos quidem esse, sed voraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum vincere non potest, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duutaxat differunt. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Echinometras Plinius spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit; quod quidem ipsum mihi vero similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Ex hoc genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses vocant Rascassos. Huiuscemodi vidi, qui quoquouersus palmos dirigeres, plusquam duorum essent palmorum crassitudine: alium etiam inspexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine

[a] De histor. anim. c. 5.

[b] Lib. 16. Magni vbi.

Circa Daniã, & Noruegiam reperiri.

Malum marinum Germanis quid

Varrini error.

[c] Lib. 4 de hist. plant. c. 13.

Echinus βρύασος.

Βρογγόνη

[d] Li. de par. anim.

Echinometræ ab Echinis vt differant.

aculeorum præſtantes. Hæc ille. Nos verò cum Rondeletio, & Bellonio potiùs Ariſtotelis ſententiam ſecuti Echinometras ab Echinis calyce duntaxat, non autem aculeis differre aſſeueramus. Echinus maris (inquit [e] Ariſtoteles) omnium maximè à natura munitus eſt: quippè qui teſta vndiq; ſpinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hûc in genere teſtato ſortiri diximus. quod quidem hoc diſtycho expreſsit [f] Martialis:

Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta,
Cortice depoſito mollis Echinus erit.

[e] *Lib. 4. de partibus.*
[f] *Lib. 13.*

Caro.

Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, ſicut minium. cùm tamen Echinis carnem omnino neget Ariſtoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus (minij potuit hîc fortè Albertus legere, vt adnotat quoq; Zoographus) color, circa Toronem candidi naſcuntur &c. Tribuit pariter partes quaſdam Echino Albertus, & hunc ſequentes ſcriptores, quas Echeneidi conuenire conſpicuum eſt. Bellonius Echinos alios edules facit, alios verò nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeos habent; craſſitie autem minores ſunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuerſa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. alij enim omnino nigri, alij albi, quidam vitrei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conſpiciuntur: quidam ſunt cyanei; alij purpura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis micantibus ad aculeos ſcintillæ modo. ſic ille. Echinorum genera à me obſeruata pôſt memorabo, cùm prius Rondeletij & Bellonij deſcriptiones attulero. Primum Echini genus (inquit [g] Rondeletius) quod cibo idoneum eſt, in quo oua multa, & magna ſunt, eſculentaque non ſolùm in maioribus, ſed etiam in minoribus: ſtatim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs diebuſq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouariũ hunc Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta vna parte parum compreſſa, in qua os eſt rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coëuntibus munitum: ij quinq; maxillis internis connexi ſunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili, ſtupendoq; artificio ſunt conſtructæ, & cælatæ, vt nihil ſit in toto mari elegantius, ſpectatuq; iucundius. Quinq; igitur ſunt oſsicula minora, tenui membrana alligata, id totum eſt quòd comparat [h] Ariſtot. τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, ideſt laternæ quæ pellucida aliqua pellicula ſiue membrana circundata non ſit. Inter dentes interna caruncula quædam eſt, quæ linguæ vice eſt, mox iungitur gula, quæ in inteſtinum deſinit, longum per teſtam ſtellatim diſpoſitum, eius tenuibus fibris ſuſpenſum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa deſtinatum eſt, ex aduerſo oris ſitum, ita vt os in terram verſum ſit, excrementi foramen ſupra habeatur. partus enim ex imo petitur, vnde fit, vt os ad partum ſit verſum: excremẽtum verò ſuperius parte prona teſtæ contineatur. Excrementa rotunda ſunt exiguarum pillularum inſtar. Qualis inteſtinorum, talis ouorum ordo eſt, nam inter nigrum id quod carnis vice eſt, & inteſtinum oua flaua cernuntur, quæ ſola eduntur cruda, oriq; grata ſunt, etiamſi ſalſa, & ſubamara ſint. Sunt quidem omnibus Echinis oua, inquit Ariſtoteles, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta (niſi in hoc Echino.) Et [i] alibi: omnia teſtacea vêre, & autumno ea, quæ oua appellant, habent: Echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, ſed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebuſq; tepidis reſtituuntur, redduntur q; pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis menſibus meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Teſta tota intrinſecus foraminibus paruis plena eſt, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis ſuppeditant: extrinſecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula ſcilicet obligata, vt in orbem moueri poſsint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum eſt, craſsius & in acutum illi deſinunt. His in gyrum mouetur. Hoc eſt admirandum Dei Opt. Max. in hoc animante opificium, quod vt clarius perſpiceretur, ſuperiore loco Echinum integrum, inferiore directũ in partes duas depingendum curauimus, vt quantum picturâ planâ aſſequi pictor potuit, internę huius Echini partes intelligi poſſent. Hactenus de primo genere Rondeletius.

Echini edules, & non edules.
Color.
[g] *Ex Ariſt. 4. de hiſtor. animal.*
Ouarius Echinus vnde dictus.
Deſcriptio.
Forma.
Os.
Dentes.
Oſsicula.
[h] *Lib. 4. de hiſt. anim.*
Caruncula linguæ vice.
Excremẽta
Oua.
[i] *Lib. 4. de hiſ. an. c. 12.*
Quãdo meliores.

Habes item Echini iconem ſpoliatum ſuis ſpinis, eundemq; ſpina præditum, nec non Echinum lapideum.

Spatagus & Briſſus Rondel.

Secundi, & tertij generis Echinorum eodem authore breuiter Ariſtoteles meminit his verbis: ἄλλα δὲ δύο γένη τό, τῶν σπατάγων (vt Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν καλυμένων Βρίσων, γίνονται δὲ ἔτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium Echinorũ genus, Spatagi, & Briſsi, quæ genera pelagia ſunt, raraq; inuentu. Ex his Ariſtotel. verbis,

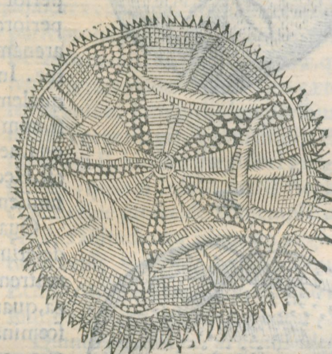
inquit

A Echinus integer. Echinus in duas partes dissectus.



B

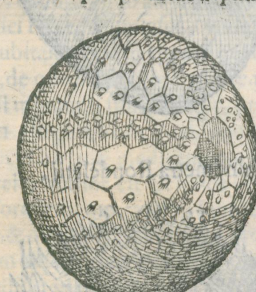




Echinus spoliatus à suis spinis. Echinus lapis spoliatus à spinis.

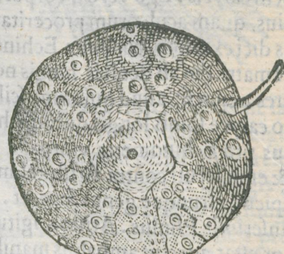
C





Echinus cum spina adiuncta. Echinus Spatagus, & Brissus Rondel.

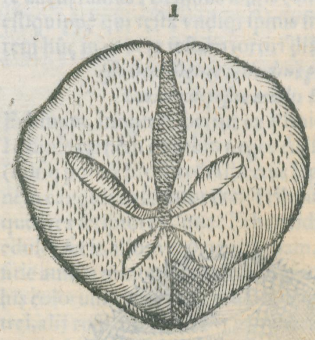
D



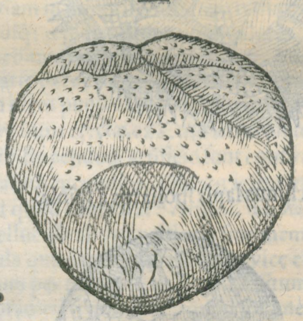


Echinus ſpatagus authoris.

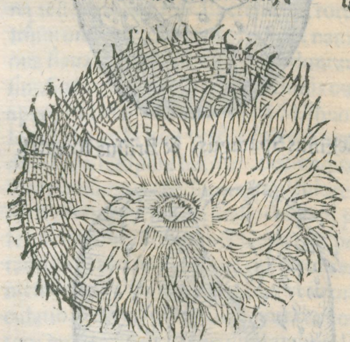
1



2



Echinometra Rondeletij.



inquit Rondeletius, neq; ex ullo alio auctore vetere notas aliquas colligere poſsis, quibus hos Echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm Echinum, quem hic exhibemus, pelagium, & inuentu rariſsimum eſſe certò ſciam, qui ab Echinometræ, Echini ouarij, Echini parui, notis à veteribus traditis facilè diſtinguatur, non dubitaui pro Spatago vel Briſſo proponere. Hic igitur Echinus, ſiue Spatagus, vel Spatangus (vtroq; enim modo legitur) ſiue Briſſus, minus rotundus, quàm ſuperior, à cordis figura nō valde recedens, aculeis paruis & raris ſeptus, altera parte, in qua ſcilicet os eſt, magis planus, quàm ſuperior, os dentibus caret: verùm maxilla inferior ſuperiore prominentior eſt, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim, & luto verſcitur. In interiore teſta nulla talis ſpectatur fabrica; qualem in Echino ouario deſcripſimus: ſed eſt inteſtinum conuolutum, aqua, & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco eſt. Hęc ille exhibita præcedente icone, cui non abſimilem adiecimus.

Echinometra Rond. Ortus.

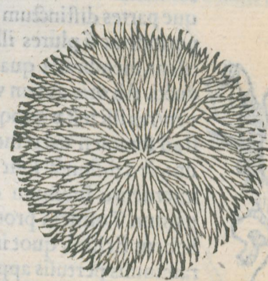
Quartum Echinorum genus (inquit idem Rondeletius Echinometram numerat Ariſtoteles, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorum, inquit Gaza, quanquam ſciendum eſt, in hoc genere marem à fœmina non diſtingui: neq; enim ex ſemine; vel ex ouo generantur, ſed ſponte oriuntur, vt Oſtracoderma. Echinometras ab alijs omnibus magnitudine diſtinguit [k] Ariſtoteles: ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλούμεναι μεγέθει πάντων μέγισται. ſed hanc magnitudinem non ad corpus ſeu calycem, verùm ad ſpinas refert Plinius, quum ſcribit: Ex his Echinometræ appellantur, quorum ſpinæ longiſsimæ, calyces minimi. Cuius ſententiam Gillius Ariſtoteli ſententiæ præfert his verbis. Ariſtoteles dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit: quod ipſum mihi vero ſimilius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quam ob magnitudinem calycis. Ego verò à corpore ſiue calycis potius, quàm aculeorum proceritate Echinometras dici exiſtimo, cur enim Echinorū matrem, vel matricem ab aculeis longis nominaſſent veteres, cùm ſit aliud quintum ſcilicet genus paruo calyce ſpinis longis duriſq; ? hoc quidem genus pro Echinometra vſurpaſſe videtur Plinius, & eum ſecuti contra Ariſtotel. mentem, cùm perſpicuè vtrunque genus ſeparet. Quare Ariſtotelem hîc ſequendum cenſeo, ex quo ſua tranſcripſit Plinius. Ariſtot. igitur Echinometram hîc exhibeo, quę magnitudine reliquis præſtat, adeo vt ambabus manibus quaquauerſum extenſis capi vix poſſit: aculeiſq; eſt mediocribus. Internæ partes ouarijs Echinis ſimiles ſunt, demptis ouis, ſiue flaua illa parte eduli, quæ exigua eſt, & planè exucca. Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & deſcribit, vt modo, cum prius quæ de Echinometra tradit Bellonius, tranſcripſerimus, Zoographus hanc Echini ſuperficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hęc mihi à Ioſepho Caſabona Belga horti Piſani præfecto, orbis Echinati nomine miſſa.

[k] Lib. 4. de hiſt. anim.

Ariſt. & Plinies diſcrepant.

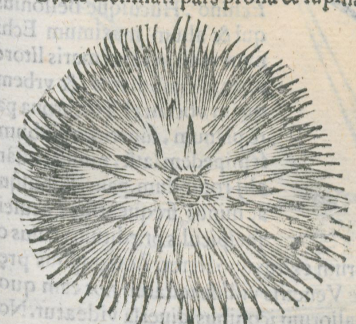
Cæterorum

A Echini superficies ex Zoographo.

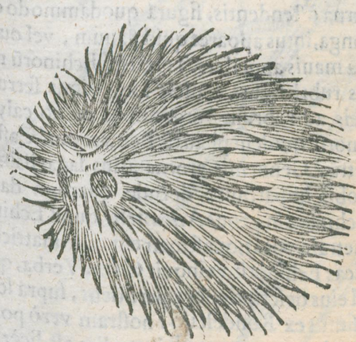


Orbis Echinati pars prona & supina.

B



C



Cæterùm Bellonius sic habet. Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Ego verò Aristotelis sententiam secutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine superare asseuero, minimisque aculeis esse præditos, breuibus, & obtusis interceptos spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem testa cinerea est, pugni, aut oui anserini magnitudine, rapi modo in vastitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, supina autem rotundæ. Pelagiæ magis sunt Echinometræ. quòd autem reliquis maiores sunt, ideo cæteris anteponuntur. Longurijs longioribus nautæ multò egent magis, quàm in alijs Echinis: siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in Insulis maris Ægæi tanta crassitudine profecisse contemplatus sum, vt ad crassitudinem binorum pugnorũ extuberauisse viderim: rariusculè quàm alij Echini capi consueuerunt, sed quò maiores sunt, eo delicatiores existimantur. Sic ille.

Echinometra Bellonij.

Descriptio.

Quintum Echinorum genus, idest, quod saxo inhærens repræsentabimus ex Rõdeletio calyce paruo, spinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ destillationes fœlici successu sum vsus, vnde affirmare nõ dubitamus id esse quintũ genus Echinorum, de quo sic[1] Aristoteles. Genus item aliud est minutum spinis longis, prędurisq; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Aristoteles author est Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo. augentur forma productiore, quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exteriùs coëuntia. Hęc itaq; omnia Rõdeletius.

Echinus Rõdelecij.

[1] *Lib. 4. de hist. animal. cap. 5.*

De eodem, vt videtur, sic scribit Bellon.

Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis gran- D dibus, longis, prædurisq; modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cùm Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcũ vn Iudeo vocat, quòd perpetuò nigrescat, sordescat, & gustus ingrati percipiatur. Passim reperitur: quod aliter Brissis, & spatagis euenit ex Philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum longitudine superat: neque colorem, vt illa varium habet: testam iuglande maiorem non promit, estq; reliquis omnibus viuidior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet, quàm alij proboscides: idcirco citiùs repit, firmiusq; hæret: oua non fert, vt alij, sed sanguineum quiddam nigrum sanici simile, quo manus cruentat, atque inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine dispositos, vt & cæteri, quibus algas, saxa & conchyliorũ testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, vt annuli vice ad signandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam simile affabrè delinea-

Echinus minor Bellonij.

Proboscides.

Dentes.

Echini quintum genus Rondeletij.



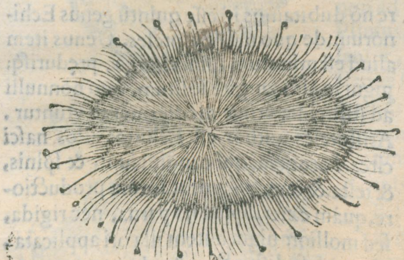
ECHINVS PARVVS

delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis vētres eſſent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoque appēſi ad foramen excrementi coeunt, ſed diſiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſis apparēt. ſunt enim vltra ſex millia ĩ quolibet Echino. Huculque Bellonius, qui & alium maximum Echinum vidit in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem; quàm vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latū, minus, quàm alij rotundum, paucioribuſque ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret. Zoographus preterea cuiuſdam Echini ſuperficiem pinxit, quam ſe Venetijs vidiſſe teſtatur: nos eam quoque hic exhibemus, præſertim cùm & à noſtris & aliorum iconibus diuerſa videatur. Noſtrorum modò Echinorum prima figura ouata eſt, colore ferrugineo ad nigrum vergente præſertim ad ſuperficiem, in centro albicat, aculeis longis, ſed exilibus & in eorum ſummitate puncti quidam paruuli ſunt coloris cærulei. Secunda icon Echini eſt aperti interna oſtendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua ſi ita mauis appellare. Tertia eſt Echinorū maris rubri figura aculeis longiſsimis ferrugineis ad rubrum vergentibus paruo calyce quorū quidem picturā Bernardinus Caſtellettus Genuenſis aromatarius ſagaciſsimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Ariſtotelis, quod Echinometram vocat, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorū, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius deſcriptionem pertinent, ſuprà ſcripſimus ex Rondeletio: noſtram verò ponimus iconem, quæ aculeis prędita eſt, licèt nō admodum longis, colore tota eſt ferrugineo. Sequitur hanc alia ſpinis denudata, quæ magnitudine à priore nō differt: extrinſecus eſt ſcabroſa, coloriſque ferruginei; Tertia magnis, longiſq; aculeis inſignita; coloris tota eſt amethiſtini. Poſtremò loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Caſtellettus Genuenſis humanus pariter atq; rerum naturalium peritiſsimus, meiq; amantiſsimus communicauit, magnitudine ferè puerorum capitis, eaq; quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari naſcitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinque aquæ libras caperet, in ſuperiore parte gibba, & rotunda, in inferiore verò quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum & palmi.

Echinus ſemipidē latus.

Echinorū ab auctore obſeruatorum deſcriptiones. Primum genus. Secundum

Echinus marinus ferrugineus.



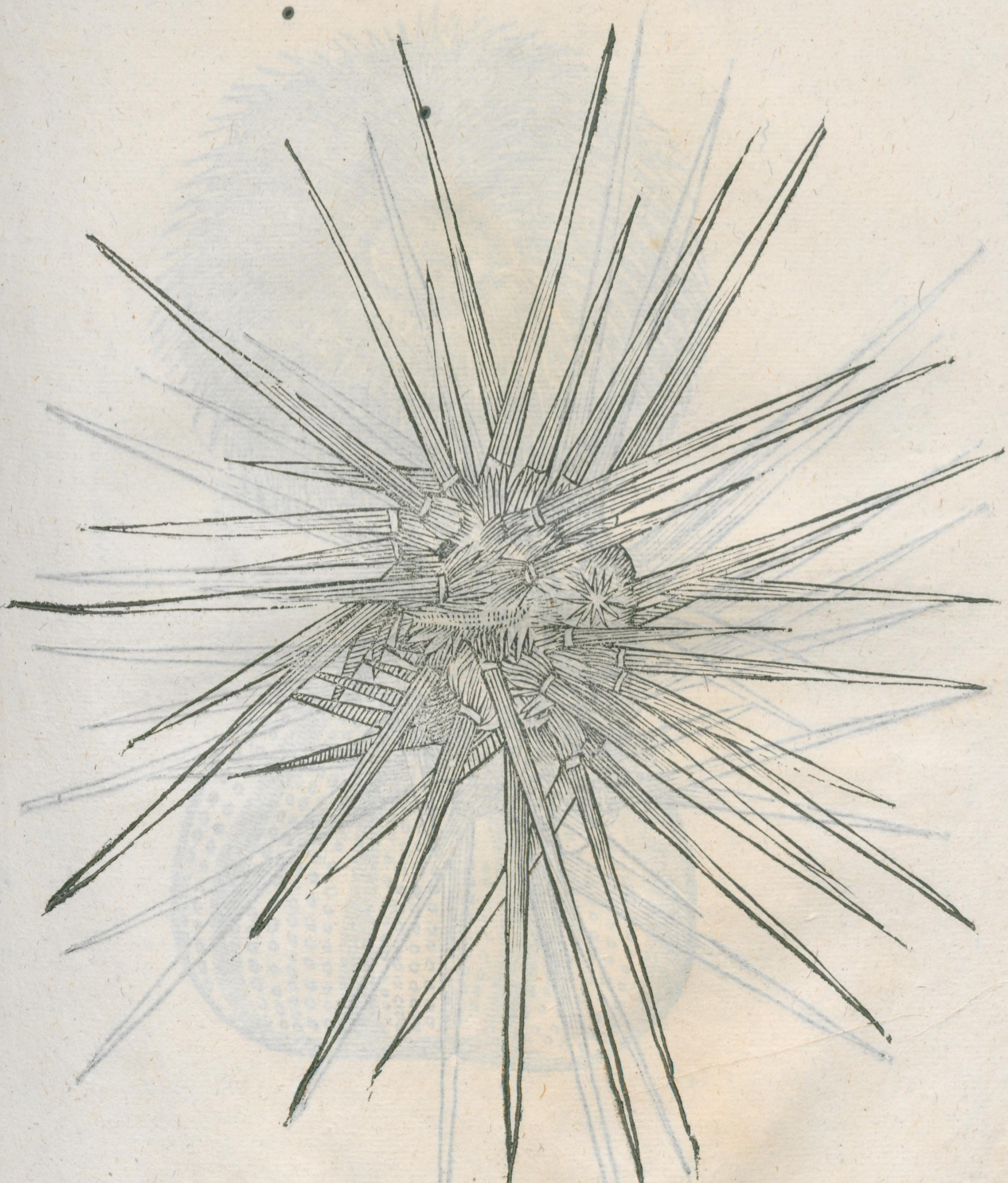
Echinometra prima.

Echini ſpecies oblonga aperta.

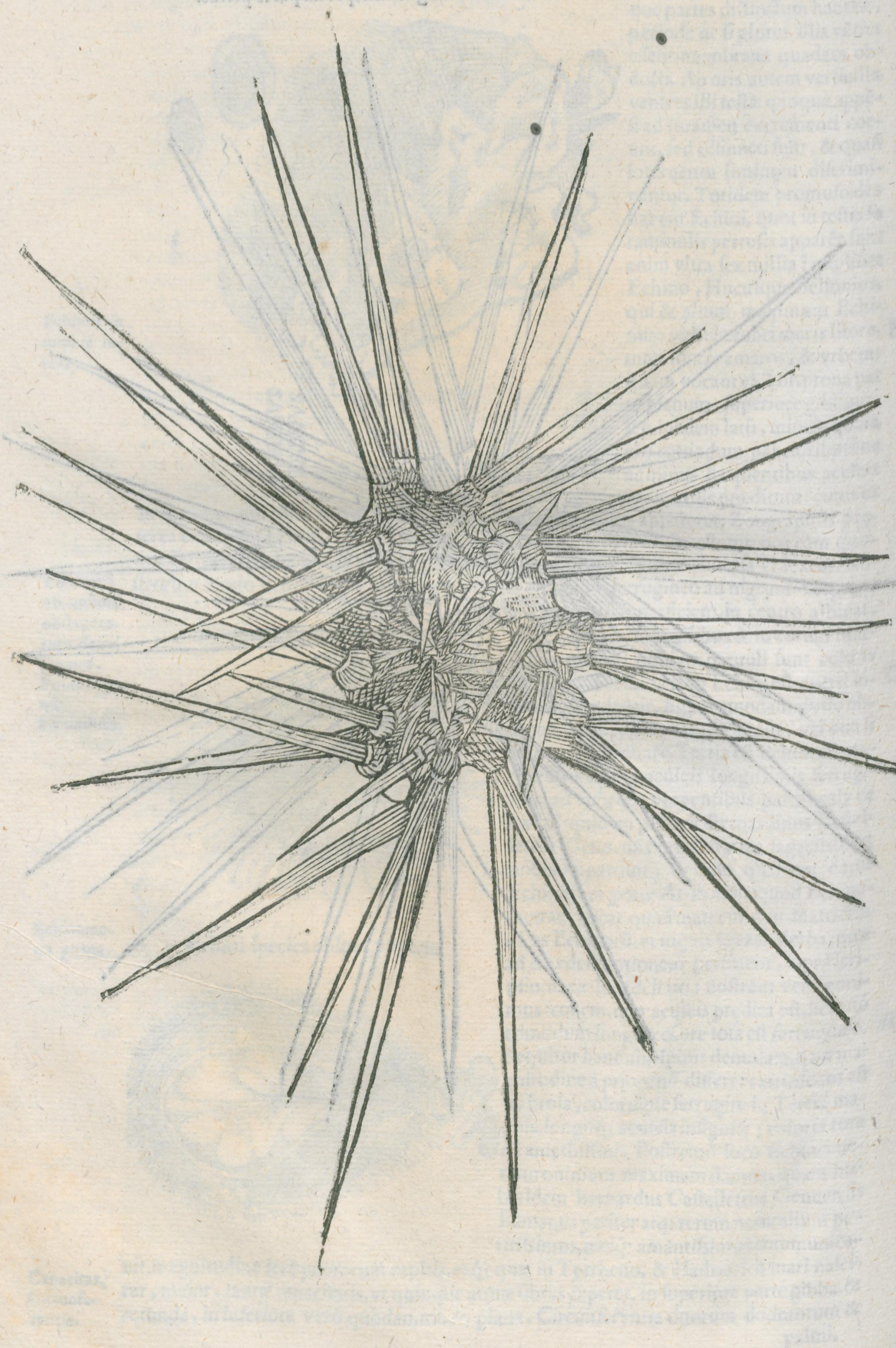


Capacitas. Circunferentia.

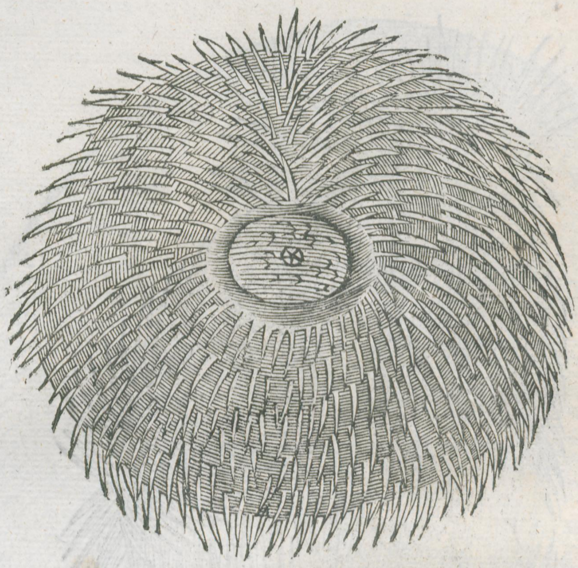
Echinus è mari rubro aculeis longissimis, prona parte pictus.



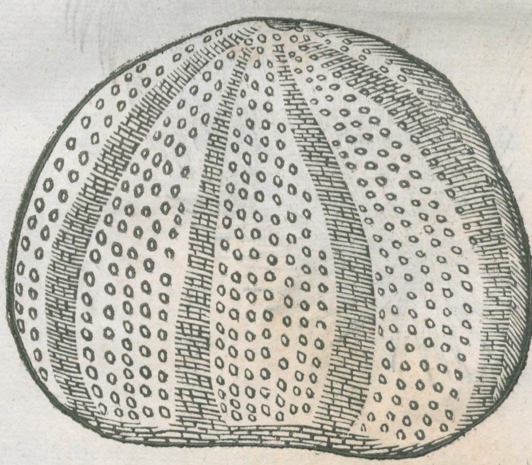
Echinus idem, supinè pictus.



Echinometra authoris.



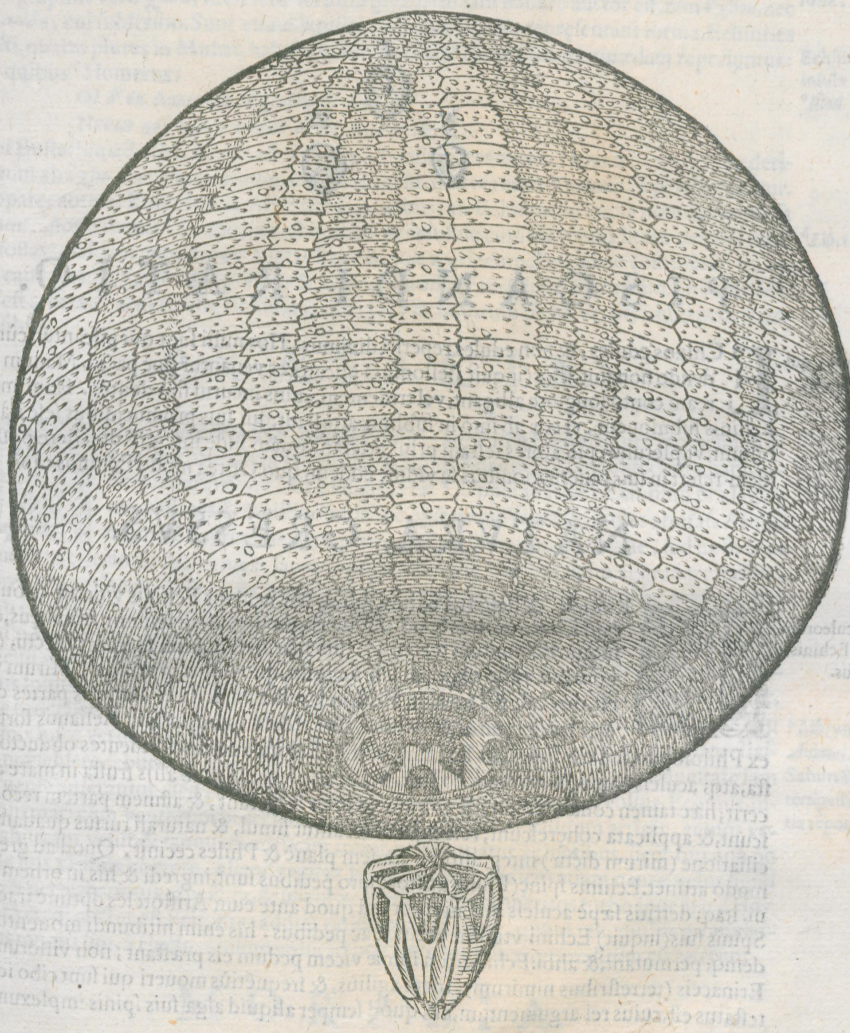
Echinometra ſpinis denudata.



Echinometra amethestini coloris,



Echinometra maxima pelegica Sardica, à D. Castelletto.



palmi. Euidenter in hac apparebat calyx, in parte anteriore albus, in quinq; ceu ventres, vt in Melopeponibus diuisus, quorum singuli tres habent tænias, quarum media est tanquam sutura, quæ partes separat, & facillimè aperitur, aperta refert figuram serræ; nam coniunguntur illæ teniæ per symphysim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiusce secturæ esse, sunt colore quasi castaneo, crebris foraminibus pertusæ, quæ tamen nisi expositæ aëri non apparent quintuplo maiores ea sutura. Os erat in parte inferna, vt ècontra in superna excrementorum est exitus, vt in alijs turbinatis. Dentes habebat qui nos, concauos, figura triangulari. Tota exterior testa à spinis denudata, ferrugineo colore est, & in ea serræ erant maiores, & minores, colore flauo; sed transuersales illæ, quæ parallelæ erant intus, extra quidem quoq; apparent, sed figura diuersa. Sunt enim in medio latiores, in extremo angustiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinstar verucarum plenæ; qualia etiam in internallis conspiciuntur, sed minora. In quibus hoc quoque nota quòd propè os maiora crebriora sunt, & paruæ illæ non conspiciuntur. Omnium Echinorum minimi sunt, & cũ quinta specie à Rondeletio picta conueniunt hîc nouissimè positi.

Os.

Dentes.

Pars exterior denudata.

E

Echini omnium minimi.



PISCANDI RATIO.

F

Edules qui piſcandi.

Echinos edules, & non edules reperiri diximus. Hos nulli ſunt qui piſcantur, cùm edendo non ſint. Illos (inquit Bellonius) piſcatores venantur hoc pacto. Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui ſint dentes. Hanc manũ Echinis ſubmouent, vt eos ab imo in ſublime attollant, qui ſuis promucidibus ſeſe ità ſtabiliunt, vt plerunq; piſcatores teſtam prius atterant, quàm inde integros diuellere poſſint, idem refert in ſuis obſeruationibus ſe vidiſſe eodem, quo Oſtrea modo Echinos capi.

NATVRA, GRESSVS.

Aculeorum in Echinis uſus.

Prouida, & benigna natura ſpinas ſeu aculeos Echinis videtur tribuiſſe, quò à piſcatoribus ſe poſsint tueri, quod quidem teſtatur Atheneus, dum inquit: Echini tum terreſtres, tum marini ſpinarum ſuarum obiectu, & rigore ceu vallo quodam ſeſe tuentur, quominus capiantur. Mirum verò eſt, quod de his tradidit Ariſtoteles: Eorum ſcilicet corporis partes diſſectas rurſus coires, & redintegrari. Idem quoq; ſcripſit Aelianus fortaſsis ex Philoſopho, ſed clariùs: cuius hæc ſunt verba. Echinos marinos viuentes obductos teſta, atq; aculeis cõmunitos, ſi quis contriuerit, & alia ſeparatim ab alijs fruſta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentiam, & coitionem inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt, & applicata cohęreſcunt, velutiq; conſeruntur ſimul, & naturali rurſus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur. Eadem planè & Philes cecinit. Quod ad greſſum modò attinet. Echinis ſpinę (Plinio auctore) pro pedibus ſunt. ingredi & his in orbem volui. itaq; detritis ſæpè aculeis inueniuntur. id quod ante eum Ariſtoteles optimè tradidit. Spinis ſuis (inquit) Echini vtuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemq; permutant. & alibi: Echinorum ſpinæ vicem pedum eis præſtant, non villorum, vt Erinaceis (terreſtribus nimirum). Idem agiliùs, & frequẽtiùs moueri qui ſunt cibo idonei teſtatus eſt, cuius rei argumentum, ait, quòd ſemper aliquid alga ſuis ſpinis implexum gerant.

G

DENOMINATA.

H

Plura inuenio ab Echinis denominata, quæ omnia, quoad fieri poterit, recenſebimus. Conchæ genus apud [a] Plinium Echinophora nuncupatur. Eſt Polluci auriculæ pars Echiniſcus dicta ἡ περὶ τὴν κυψέλην κοιλότης, ideſt proxima circa vel ante foramen auris cõcauitas; media inter foramẽ (quod κυψέλην vocant) licet etiam ſordes eò contentas hac voce ſignificent) & auriculam. Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omniũ arborum ſatorumq; floribus apes confingunt excepta rumice, & Chenopode. Echinopode legit Zoographus, licet, inquit, herbam quandam ſuibus venenoſam noſtri Chenopodem, ideſt Anſeris pedem vocitãt. Bellonius in ſingularibus ſuis obſeruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare ſcribit, quam Incolæ in lignorũ inopia vtant. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictæ, quòd pedes ingredientium ſuper ea detineat, & remoretur;

vel

A vel quòd Echini marini pedibus similis sit, Πόσι habetur, Etymologo auctore, λυκόφανον, τὸν ἐχινόποδα μεσῶνοι, vt ait Hesychius. Folia Glycyrrhizæ Plinio sunt Echinata: Zographus verò χοινῦ, idest lentisci folia glycyrrhizam habere auctor est, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui subscribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repræsentant forma, Echinites dicti, quales plures in Musæo habeo. Echinæ vel Echinades Insulæ quædam reperiuntur: de quibus [c] Homerus:

Echinata folia.

Echinades insulæ.

[c] Iliad. B.

> Οἱ δ' ἐκ Δουλιχίοιο, ἐχινάων θ' ἱεράων
> Νήσων αἳ ναίουσι πέρην ἁλὸς Ἤλιδος ἄντα,

Vbi Eustathius: Rectus inquit, est ἐχίνη, apud posteriores autem Homero ἐχινὰς, seu deriuatum ab ἐχίνη, siue diminutiuum. Echinadum incolæ vt refert Varinus, Epei dicebantur. Apparet autem, Eustathio, & Athenæo auctoribus, ab Echinorum copia nomen eis esse factum. Sinope, inquit [d] Strabo, sita est in collo peninsulę cuiusdã: cuius litora petrosa sunt, & fossas quasdam in petris excauatas habent, quæ mari tempestate elato complẽtur: quam ob caussam non facilè adiri possunt: & insuper quòd petrarũ superficies omnis sic ἐχινώδης (idest aspera, & acuminata, Echinata: interpres Echinorum plena vertit) nudo pedi inac- B cessibilis.

[d] Lib. 12.

PRÆSAGIA.

ECHini affigentes sese, inquit Plinius, aut harena saburrantes tempestatis signa sunt; quod vbi vidêre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænant, teste eodem auctore. Et Massarius ex [a] Oppiano tradit Echinum præsagire tempestates, & lapillis operiri, ne agitatione procellę spinas atterat. Atqui, inquit Zographus, Oppianus nihil de spinarum attritione, sed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquemque dorsum suum aggrauare scribit, δ' ἀγοκλίτουσιν ἕκαστος λᾶαν: ὅσον βαρύθοντα περὶ σφετέρῃσιν ἀκάνθαις ῥηΐδιος φορέοιεν, &c. Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempestas ad terram Echinos deuoluens è mari funditùs in aridum expellit, & violenter allidit, si eius periculi metuentes, cùm sentiunt mare inhorrescere, & ventorum acerbitate procellas cieri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tollunt, vt libamentũ ac firmamentum habeant, C vt ne procellarum incursus, ac suæ eiectionis periculum, à quo sibi timent, subeãt. Et [b] Plutarchus hisce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æstum procellasque præsensere, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, neué tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhæreant. Et eos secutus Ambrosius, Echinus, inquit, in mari cùm ventorum procellam præsenserit, calculum validum arripit, eumq; velut saburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus. sicq; qui non potest se suis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ velut signũ futuræ perturbationis capessunt, & sibi præcauent, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc frustra credi auctor est Bellonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuscidibus muniti sint, à fluctu minimè volutari possunt: neq; spinas, vt creditum est atterunt.

Tempestatẽ præsagiũt.

[a] Lib. 2.

[b] Lib. vtra Animal.

Saburrãt se tempestatis tẽpore.

MORALIA.

D LVcianus probans Tyrannum quò senior est, eò magis exacerbari, inter alia præclara Echinorum producit exemplum, qui quò plus habent ætatis, tantò testa sunt asperiore.

Tyrãni natura.

PROVERBIA.

Ἐχίνου τραχύτερος. idest *Echino asperior*, in hominem intractabilem, ac insuauibus moribus: metaphora sumpta est ab vtroq;, marino scilicet, & terrestri. Vterque enim est asper: sed hic toto corpore non est asper: ille autem vtiq;. Πρὶν δὲ δύω ἐχῖνοι ἐς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου. idest *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de ijs, qui moribus, ac studijs inter se sunt, ità dissidentes, vt nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram. *Echinum leuigaueris*, quo signatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδυνάτῳ quopiam.

Echino asperior.

HIEROGLYPHICA.

Homo difficilis & moroſus. [a] Li. 28. hieroglyph.

HOMINEM difficilem, atque moroſum, quicum difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſsis ex Hieroglyphico Echini marini, teſte Pierio [a] Valeriano, monſtrabant: quippe quem quaqua tractare volueris, aſperitate, renitentiaq; horridum experiare, atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem per hoc animal notabant. Item iudiciorum ſeueritatem picto Echino, deſignare licebit. Erant enim apud veteres vaſa, ahenea, aut opere fictili facta, Echini nomine nuncupata, quæ animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudicijs vſus erat, in quæ teſtium dicta ſcriptaq; iudicia conijciebātur: ex quo ſignificabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam ſine graui ſupplicio. Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille ſiquidem imminentem tempeſtatem præſentiens attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; nauium inſtar ſaburrat, ne vi fluctuum vlla uexari, iactariuè poſſit. Ad hæc macilentiſſimū hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, vt nullam intus carnem cōtineat, foris, & ſpinulas, & cruſtam tantùm habeat. Huc accedit quod integrum cibo eum abſtinere aiunt. Poſtremò exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſſipatis reliquijs inſtauratum, ſi quis pingendo ſignificare voluerit, non imperitè Echini marini dilaniationem quandam figurabit. Ille enim in fruſta diſcerptus, ſi proijciatur in mare, confluentibus ſponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficaciſſimè ſolideſcit.

Iudiciorū ſeueritas.

Nauigatio tuta.

Macilētus homo.

Exercitus inſtauratus.

EPITHETA.

ECHINVM marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto. Apud Textorem dicitur hirtus, aſper, volubilis, ruber, aequoreus. Sequentibus verò epithetis circunſcribitur apud auctores: vt cùm ὀκριόεις, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἰθῆεις Nicandro, Scholiaſtes interpretatur, cuius caro ſit ruffa, aut rubra, Ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κατὰ τὴν σάρκα.

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. 4. de partibus anim.

Echinorū caro quæ.

NIHIL habere carnis Echinos [a] Ariſtoteles nobis ſcriptum reliquit, licèt Plinius, & ſcholiaſtes Nicandri Echini carnes nominēt, oua nimirum eorum, & partem exculentam intelligentes. Oua verò ex Ariſtotele Echinis omnibus ſunt, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, de ijs nempe Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι id eſt cibo inepti (vt diximus antè) nuncupantur. Plinius oua tradit plenilunijs habere hyeme. Sed Ariſtoteles nullo tempore, inquit, ouis omnino carent, ſed maximè plenilunijs diebuſq; tepidis redduntur pleniores: præterquam ij, quos Pyrrhæus fert Euripus; nam illi hybernis menſibus meliores ſunt. Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mneſithæo auctore) ventrem tamen ſoluunt, & vrinam promouent. Idem [b] Celſus, & Galenus tradidere: & Dioſcorides. Marinus, inquit, Echinus ſtomacho ventriq; vtilis eſt, vrinam cit. Quî ſint comedendi, & quid præſtent nobis, rectè Galenus expreſſit. Echini ex mulſo, ait, eduntur & garo, alui ſubducendę gratia. [c] Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis ſunt alimenti, ac medij inter ea, quæ humores extenuant, ac denſāt. [d] Athenæo ex Diphilo, Natali de comitibus interprete, Echini ſunt teneri, bonumq; habent ſuccum, viroſi ſunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles boniq; ſucci, & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (μήλινοι, id eſt lutei, Natalis vertit fraxinei: quod nō probatur: verterem flaui) craſſiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam naſcuntur, quidam ſunt ſubamari, qui circa Siciliæ ſcopulum capiuntur, ventrem ſoluunt. Hæc ille. Echinos ventrem deijcere omnes ferè ſcriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Aëtius, & Plinius ſecūdus inter cæteros multis verbis ius præſertim eorum

Oua quando habeāt

nutrimentū exiguū.

[b] Lib. de attenuante victu.

Stomacho, & vētri vtilis.

Quî coquēdi.

[c] Lib. 3. de alim. facult.

[d] Lib. 3.

Vētrem ſoluunt.

A eorum commendant: quo vocabulo aquam internam esse intelligendum putat Zographus: nam nisi recentes, & crudi, non sunt edendo, vt inquit Bellonius, digito, vel pane atteri ait, atque diuelli, vt liberiùs absorberi possint, emundata aqua, ac stercoribus, quibus (vt ostrea) interdum scatent. Ea autem oua gustui dulcia sentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus. Scinditur, inquit, Echinus leui percussu, hirta testudo (cortex Echini) in duasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leuiter aqua abluitur. decidunt sordes, quæ in ijs pro visceribus sunt remanent quinque partita oua, subrussa, ad stellæ imaginem formata, hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeant. Condiebantur etiam eiusmodi oua quod testatur Palladius. Mense inquit, Decembri, quibus litus in fructu est, vbi Lunæ iuuabit augumentum, quæ omnium clausorũ maris animalium, atque concharum iubet incremento suo membra turgere, Echini carnes salibus condire curabunt, quod solito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes menses benè faciemus hybernos. Vbi coxeris eos, pipere, & croco aspergi iubet Platina. olim ante cœnam, inquit Rondeletius, Echini integri, & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio

Ius Echinorum quid.

Condiunt sale.

B festiuam narrat historiam de eo qui Echinos integros deuorare voluit. Laconem, ait, ad cœnam vocatum appositis Echinis, qui quomodo edendi essent cum ignoraret, ac quomodo alij ederent, non animaduerteret, vnum in os immissum cum testa dentibus comminuit, & stridere fecit. Cum igitur os misere discruciaretur ob duram cibi asperitatem: o sceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam, emollitum; neque posthac vnquam sumpsero. Nostri lapide testam frangunt, & flauam, siue croceam partem idest oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Ostreę crudæ &c. vt auctor est [c] Macrobius. Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo mãducatus phreniticis, ac Epilepticis aptus est stomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus est idoneus. Et Dioscorides ijs, quibus atra bilis stomachum infestare solet, pisces in aquis petrosis degentes, & erinaceos recentes conuenire scribit.

Echinũ integrum deuorauit Laco.

[c] Lib. 3. Saturnal. c. 13.

Ad Epilepsiam & Phrenitim.

VSVS IN MEDICINA.

C ECHINI inquit [a] Plinius viuẽtes tusi, & ex vino dulci poti egregiè profluuia purgant. Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maximè prodesse, & ijs, qui succum carpasi biberint, præcipuè iure sumpto. Eos etiã aduersus eadem Nicander, & Scholiastes commendarunt. Contra Dorycnium (inquiunt) succurrunt animalia quæ in littore, & petris marinis degunt, vt gobij, & huiusmodi, siue cruda, siue elixa, testauè edãtur, sed multò magis iuuabunt in cibo strombi, Echini &c. Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenosam attribuunt, quod tamen à veteribus nusquã scribitur, quanquam [b] Arcesilaus Batti Eudemonis filius (Plutarchi auctoritate) cùm in lethalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchũ ei tradito, ad mortem compulsus est. Testæ crematę cinerem scribit [c] Dioscorides, sordida vlcera expurgare, idem præstare echinum cum testis crematum dicit Aelianus. Et Plinius luxuriantem carnem reprimere, eorum testas contusas, & ex aqua illitas incipientibus panis resistere: ijsq;

[a] li. 32. c. 10

Contra Dorycnium.

Venenatũ non esse.

[b] De Virt. mul.

[c] Lib. 2. c. 1 ad sordida Vlcera.

D nimirum testis, ex aceto illis (adpositis Marcellus) strumas curari (discuti Marcellus) [d] Galenus erinacei vtriusque tam marini, quàm terrestris, testæ potissimum, & aculei cinerem facultatis ait esse tum detergentis, tum detrahentis, itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere se esse expertum, auctor est Rondeletius, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex eodem cinere fieri dentifricia, idem asserit. Ad Dysuriam, id est vrinæ difficultatem, & calculum echinos, inquit Marcellus, tere cum aculeis suis, & ex mulsa frequenter accipito. Inter medicamenta psoras abstergentia commodè testam crudam inassatam idem admisceri tradit. Ad alopecias testas [e] Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vstum, donec morsum præsentiscat, vel per echini marini vsti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat, & paulò pòst: echinorum marinorũ testas vstas ex melle, & aceto prærasis illine. Ad idem quoque valere testas ex propria experientia nos docet Nicolaus Myrepsus. Testa, inquit, Echini marini vsti, muscerdarum, iridis singulorum vncia, benè contusa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum

Ad strumas

[d] Lib. 11. de facult. medi.

Ad Capitis vlcera.

Ad Dysuriã

Psoras abstergit testa

Ad Alopecias.

[e] Lib. 1. de compos. sec. loc.

etiam cicatricibus pilos creat, ſic ille & rurſus, aut Echinorum marinorum teſtas crematas benè tritas irrigato cum melle, & illine. Aduerſus abortum Echinum valere Aëtius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate Erinacei terreſtris corium crematum opitulatur, ſi aqua, aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieri orifficio illinatur. idem poteſt Echinus Marinus, & Mitulæ viuentes vſtæ. Hæc ille, licèt autem ſuſpicari, inquit Zoographus, vt Echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandẽ contra abortus vim Echino etiam adtribuiſſe, occaſione à vocabulo ſumpta ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac ſi non ſolùm naues illa retinere, hic verò ſuis infixa aculeis, ſed omnino arcana quædam cohibẽdi uis vtriq; ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in alijs quoque rebus innumeræ ſunt. Contra vrinæ ſtillicidia optimi ſunt Echini, teſte [f] Philoſopho, quem locum citans Matthiolus reprehendit Paulum Iouium, qui in ſuo libro de Romanis piſcibus Echinome tram Ariſtoteli deſtillationibus vrinæ opitulari dixerit. In cauſſa eſt frigiditas, inquit, non ſolùm, vt pilus, ſed etiam cutis terrena duraq; euadat: indicium vel echini Pelagij (πόντιοι) faciunt: quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præ alti, in quo degunt (ſexaginta enim, atque etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem exigui ſint, ſed aculeos grandes, duroſq; gerunt, cauſſa magnitudinis eſt, quòd incrementum corporis in ipſos conuertitur. cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò & rigidi modò penè lapidis conſtant propter frigus, & gelu. Hoc genus Echini, inquit Niphus, medici conterunt, vt ſcribit Philoponus, ac ſtranguria laborantibus humori alicui admiſcentes in potu tradere ſolent. Ad expellendas ſecundas [g] Hippocrates echinos marinos tres tenuiter tritos in vino odorato bibendos dari iubet. Echino marino ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redire prodit Aelianus: Et echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, vt Kiranides mouet, & omne vlcus illicò ad cicatricem reducit. Alopeciam quoque, teſte eodem, cinis ſanat, & denſat cum adipe vrſino, vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini marini apud [h] Galenũ recipiuntur in medicamento quodam, quod caluitium prohibet, & pilos generat. Ibidem cùm medicamẽta quędam pilos diſperdentia ex comptorijs libris enumeraſſet, ſubiungit. Quin & fortiora his componunt, ex echinis marinis nimirum, & Salamandra in oleo coctis ammiſcent autem ipſis & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunque alia eius generis exiſtũt. Cutem in alopecijs replere cinerem echini cum carnibus ſuis cremati, ait Plinius, qui etiam contuſos cum ſuis ſpinis & è vino potos ad pellendum calculum probat, modis ſingulis (inquit) hemina bibitur, donec proſit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos ſuprà diximus, idq; multi auctores ſcripſere, inter quos Trallianus. Epileptici ſi ex echino, inquit, ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt, quippe habet *aliquid ventri ducendo,* ſtomachoq; firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rurſus, Eorum, qui vomica (empyemate) laborãt, ſi ſordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur echinum eos ſumere non prohibeto, & in diabete echinum eſſe cauendum monet. *Aretæus in curatione Elephantiaſis:* In cœna, inquit, apponantur marina quotquot ventrem ſubducunt, oſtrea, echini &c. Echinos ex aceto Epinictidas tollere, author eſt Plinius. Eoſdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, raniſque & cinerem *aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittẽtes. Morſis, inquit Rufus, à cane* rabioſo in cibo echini proſunt recentes cum vino mulſo. Aëtius in cura colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus remedium affert ex quibuſdam oſtreaceis, & inter ea quoq; ex echinis. Ex oſtreorum genere, inquit, purpuræ, & buccina reliquis præferẽda ſunt: deinde Pelorides præſtant: poſtea echini recentes, deinde quæ propriè oſtrea vocantur, reliqua verò relinquenda ſunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico, ſumuntur inquit, piſces duriore carne, vtilis & echinus eſt: *vt qui præterquam quòd contemperet, refrigeretq;* propterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil eſt præſtantius. Ad ſtomachum hebeſcentem echinum marinum haud parum proficere, & veſicam vacuam facere [i] Aelianus pariter ex alijs affirmauit. Atque hæc ſunt quę ferè de echinis marinis exarata apud ſcriptores inueni.

Aduerſus abortum.

Echineis ad partum retinendum.

f *De gener. anim.*

Ad ſecũdas expellẽdas.

g *Lib. 1. de morb. medicb.*

Ad ſcabiẽ.

Ad lepram.

h *Lib. 1. c. 1. de compoſ. med. ſec. loc.*

Ad calculũ.

Ad canis rabioſi morſ.

i *Li. 14. c. 4.*

DE CON-

A

DE CONCHYLIIS DITHYRIS SIVE BIVALVIBVS,

Et Primùm

DE CONCHA MARGARITIFERA, SEV BERBERI. Cap. XLI.

ORDINIS RATIO.

B INTER biualuia, siue, vt philosophus vocat, δίθυρα, de quibus nunc scribendum est, ita postulante ordine, concharum genus cæteris præferendum videtur. Non enim conchæ nomen vniuersaliter pro omnibus testatis nũc accipimus, sed pro ijs potissimùm quæ inter ea duabus testis ijsq; leuibus præditæ existunt. De cæteris conchę significatis plenè suprà dictum est, Cæterùm cùm varia sint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris præferentur, quæ margaritas ferunt, margaritiferæ inde nuncupatæ.

SYNONYMA.

EIVSMODI conchas. Galli teste Rhondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle, hoc est matres perlarum vocant & vtrosque imitati Germani & Belgę Peerle mutter; quòd frequentiores & meliores Vniones in his, quàm in alijs conchis aut Ostreis inueniantur. Perlam enim hæ nationes vocant Vnionem. Latinis & Græcis Concha Margaritarum seu Vnionum, & Concha Indica dicitur, quòd apud Indos plurima nascatur, apud quos βερβέρι dictam fuisse, Androsthenes in Indiæ nauigatione scribit, citante hunc Athenæo: Berberi inquit Gillius ab Arriano vocantur nostræ matres Perlarum. Itinerum Indicorum scriptores isti hodie Concham grandiores baccas ferentem Cheripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cytheriacam Martiali dictam eandem existiment. nobis autem, quod & Zoographo placuit Cytheriaca non alia videtur quàm Venerea, à quibusdam dicta Cõcha, vulgò Porcellana. Concham ipsam Margaritiferam, inquit Zoographus si de genere biualuium sit, Germanicè vocabimus Perlemuschel, sin Cochlearum genus Perleschnegh: qualis est Cochlea margaritifera.

Mater perlarum.

C

Concha Indica.

Cõcha Cytheriaca q̃ Martiali.

GENVS DIFERENTIA, DESCRIPTIO.

D

CONCHARVM quæ margaritas ferunt Plinius (lib. 32. cap. 11) multa genera recenset, cuiusmodi sunt, pentadactyli, melicembates, echinophoræ & permultæ aliæ. Recentiores quoque infinita numerant. Sunt enim vt ait Albertus, quæ margaritas, sunt quæ non ferunt, quamuis omnes cõchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hîc de vulgò margarifera vocata agimus, quam Androsthenes apud [a] Athenæum in Indiæ nauigatione ad hunc modum describit: Ostreum aspectu Pectini simile, Concha non striata, sed plana, spissa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασὺ: quod non fideliter transtulit [b] Plinius, hirsuta echinorum modo; idem quoque non striata οὐ διαγεγλυμμένον insecta vertit) nõ vtrinque aurita Pectinis modo, sed vna tãtum parte. In eius carne gemina concrescit, vt in suilla

[a] Lib. 3.

Descriptio.

[b] Li. 9. c. 35.

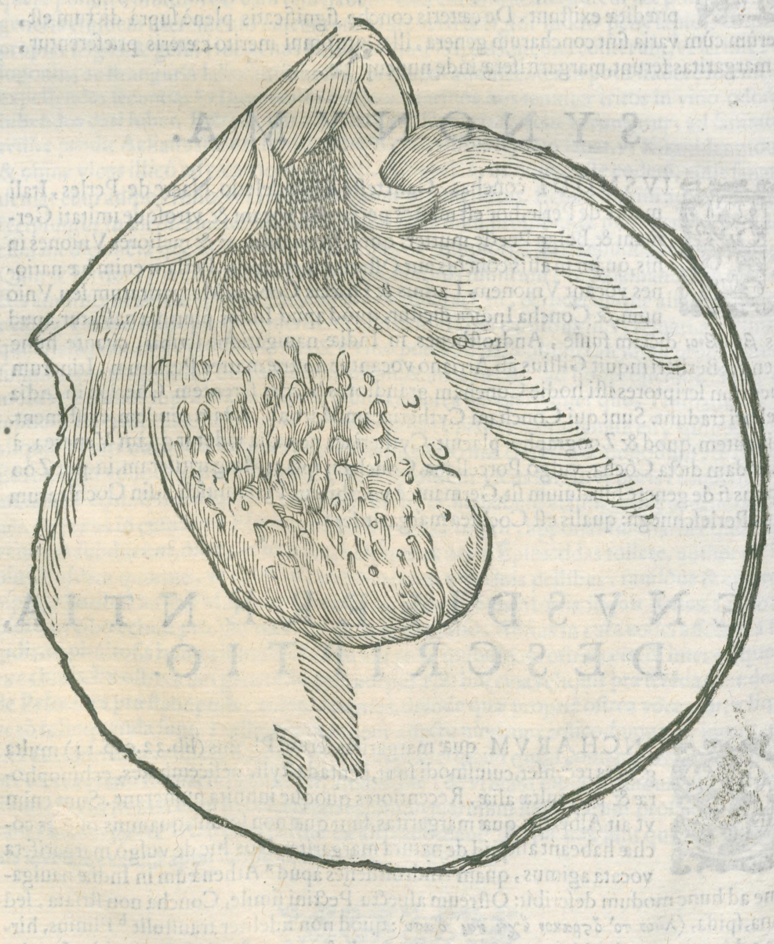
grando

grando: modo colore adeo ſimilis auro; vt cum eo collata, non facile internoſcatur, modò argentei coloris: modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna eſt, modicè caua, ſpiſſa, figura Pectinũ ęmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè, in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hæc ſane Concha cum ſuperioribus Androſthenis verbis tam bene conuenit, vt certò mihi perſuadeam, veram eſſe antiquorum concham Indicam, quæ βέρβερι olim in India dicebatur, in huius teſta vniones adnatos ſæpe cernere licet, veluti in ea, quam hîc appingi curauimus, hæc interdum tam grandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari inſulæ Bornæi cuius caro pondo ſeptem & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea quæ hîc ſubijciuntur rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota eſt argentea, altera colore rubicundo flammeo micat.

Cõchę margariferæ Rondoletij deſcriptio.

Magnitudo

Concha margaritifera noſtra.



Concha argentina cum lecto margaritarum.

Concha Margaritifera alia colore rubeo flammeo cum rudimento perlarum.



E

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

Carnium eſus.

Supellectilia ex ea fiunt.

ª Nauig. c. 84.

HARVM carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoq; aſſæ comeduntur, vt apud nos Oſtrea, guſtu ſuaues palatoq; gratas aſſerunt. De ijſdem fortaſſis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cùm per tempeſtatem piſcari nõ poſſunt, Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Teſtæ harum Concharum ad varia ſuppellectilis genera, ornatuſq; eximios ſeruiunt Indis. Nam & capſæ, pocula, cochlearia, menſæ, ſcipiones mulierum, tabulæ luſoriæ & alia hiſce Oſtrearum teſtis ornantur. Enimuerò ex China multa talia figuris, floſculis ac imaginibus decorata in Luſitaniam aliaſq; partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetita, vbi nulla pęnè domus eſt, quę non aliquid elegantiarum habeat ex hiſce Oſtreis. Indorum quoque mulieres armillas ſiue monilia eiuſdem operis amant, ac, vt refert ª Hugo Linſchotanus, in pretium virginitatis eripiendę ſedulò depoſcunt. Conchæ, inquit Albertus, habent teſtas ſubtilis & tenuis labij in extremo, vbi coniunguntur: aliæ perquam denſas: Vt genus illud, è cuius teſta fiũt monilia & manubria cultellorum; quæ ſane Albertus mihi videtur de noſtris Conchis ſcripſiſſe.

F

DE MARGARITIS.
Cap. XLII.

ORDINIS RATIO.

Margaritas quæ proferant.

NVNC tempeſtiuum eſt de Margaritis diſſerere, tanquam prædictarum cõcharum filijs. Nam quamuis omnia ferè biualuia has producant; tamen plurimas atque optimas eæ cochæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem doctiſſimum Rondeletium obſeruaſſe video, non alio, quod ſciam, argumento ad id compulſum. Vtilitates quoque ſummæ, quæ ex hiſce emanant cùm ad ſalutem humani corporis, tum verò potiſſimùm ad ornatum principum & nobilium matronarum, item inſignia ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi noſtram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium ſeueri, ac φιλοκοσμίας oſores, vniones principum luxus, mulierum cupedias deliciaſq;, lictores & ſuperbias appellarunt, cùm natura ad perpetranda vitia nihil prorſus generet.

G

ÆQVIVOCA.

ª Lib. 1. Margaritæ arbores.

Bellis minor.

Margarita inſula.

ᵇ Li. 15. c. 8 de animal.

Chryſtall°. Beryllus.

AVTOR ª libri de plantis, qui Ariſtoteli falſò adſcribitur, arbores Aegypti recenſet, quas vocant Margaritas, earumq; fructus è radice ſuſpendi aiunt. De ijſdem hæc ſcripſiſſe videtur Plinius: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ ſyagri, proximamq; Margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomẽ à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora eſſe traditur, hæc ille. Meminit & earum Aelianus. Galli Margaritam vulgò vocant florem vrbanũ, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel conſolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinij, Margaritam Bononia. Nominatur etiam Margarita inſula in Indico mari à Petro Martyre & vulgo Coſmographis inſula Perlarum, propter magnam Vnionũ copiam, quæ circa eam reperitur. Margarita Indica terrena ᵇ Aeliano dicitur naturam habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli; non gelu concreſcentis, ſed foſſitij. Ad quæ hæc annotat Zoographus: Chryſtallus quidem in alpibus noſtris foditur, eaque maior & pulchrior eſt, quàm quæ ſaxis aut rupibus adnaſcitur: & Beryllus lapis cùm cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad Perlam, id eſt, Margaritam accedit: ſed figura & magnitudine neutra Margaritæ reſpondet. Margarita nomen proprium ſexui muliebri in babtiſmo imponi ſolitum,

H

solitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditijs & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est, quæ simplex non fruticauit, nec habuit sordes adhærentes, vt testatur * Columella: Marsicam simplicem, inquit, quam vocant Vnionem rustici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen seruant. Vnionem feminino genere recentiores quidam, pro concordia posuere, nescio num & Veteres.

Vnio cepæ genus.
* *Lib. 1. de re rust.*

SYNONYMA.

GRÆCI plurimis modis Margaritam vocant. Theophrastus, Aelianus & Arrianus μαργαρίτην masculino genere. ὁ μαργαρίτις λίθος dicitur Androstheni apud Athenæum, nisi ibidem μαργαρίτης rectiùs scribamus, vt apud [a] Theophrastum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλούμενος Id est. Ex admirandis verò lapidibus is est, qui Margarita vocatur. Patet igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas esse lapides propriè: quoniam & celerrime senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habeant, cùm hîc Theophrastus inter lapides θαυμαζομένας numeret, & Androsthenes apud Athenæum μαργαρίτην λίθον vocet. Μάργαρον neutro genere ex [b] Pausania adfertur. & μάργαρος ἰνδὸς ex Aeliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipsam gemmam vocari etiam Ινδικὸν λίθον aiunt & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur; rariùs neutro. Varro vtroq; genere & Margaritam & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. [c] Macrobius Augustum refert in epistola ad Mœcenatem, quem familiariter amabat, vt insolentem eius & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentium: ebur ex Hetruria: Tyberinum Margaritum. Solinus etiam affectatæ dictionis author Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritum. Sunt qui ex [d] Arriano tradant Margaritas lingua Indica sic appellari: verba Arriani hæc sunt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quòd cùm mare Indicum & terram vndiq; peragrasset, purgassetq; eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον, Bartholomæus Fascius Margaritam vertit: sed Indi fortè Margaritam Cinædum vocant, vt ex sequentibus colligimus) ornatum muliebrem: quales qui ad hæc vsque tempora lucri caussa merces inde deferunt, multo studio comparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiam studio sibi comparant: margaritam scilicet è mari, quam Indorum lingua sic (cinædum scilicet) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maximè decori gestatu vndecunq; ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iussisse Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent studiosi, Cinædusne, vt Zoographo videtur, an Margarita, vt quibusdam alijs doctis viris, Indicum nomen sit huius gemmæ. Isidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, cum à mari hoc nomen deducat. Sic enim [e] scribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quòd in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Margarita corripit secundam & tertiam producit: vnde quidam sic cecinit.

Placet nidore margarita lacteo.

Versus est iambicus trimeter. Vniones quoq; vocantur; quod nomen Aelius Stilo Varronis magister Iugurthino bello impositum maximè grãdibus Margaritis, teste [f] Plinio, prodidit. Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud prõptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinij non benè intellexit Solinus eius abbreuiator, dum sic scribit. Nunquam duo simul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiscretum Plinio est indifferens, indistinctum, aut prorsus simile; quo vocabulo & alibi in hac significatione vtitur: Imagines, inquit, adeo similitudinis indiscretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones simul verum non est: cùm simul innumeræ quandoque referantur, vt postea referemus. Singuli quidem & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: verùm non ab eo Vniones dictos Plinius igitur innuit: sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam discrimine differat. Quanquam & hæc Plinij verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus, vbi cohærentes pro

[a] *Lib. de Lapid.*
Cardani ineptiæ.
[b] *In Arcad.*
Indicus lapis.
Margarita. Margaritũ.
[c] *Satur. 2. 4.*
[d] *Lib. 8. de reb. Ind.*
Cinædus.
Margarita vnde dicta.
[e] *Li. 15. orig.*
Prosodia.
Vnio.
[f] *Li. 9. c. 35.*
Vnionis etymon.
Solini error
Indiscretus quid Plinio
Plures quã vnus in vna concha.
Plinius explicatus.

eo quod est suis Conchis & testis adnatos Vniones accipit Zographus, non ipsos inter se concretos. Aliud sensit Marcellinus his verbis: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas aut ternas: vel Vniones sic appellatos quod eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariat, sed maiores. Baccā pro vnione acceperūt probatissimi authores. * Virgilius: ——— *Nec Indi*

Bacca pro vnione.
* In Culice.

Conchea bacca maris pretio est.

Et Horatius: *Filius Aesopi detractam ex aure Metellæ,*
Scilicet vt decies solidum absorberet, aceto
Diluit insignem baccam. ———

Lapillus.
Pretiosi lapides.
Seruij ineptiæ.

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus & gemmarum Margaritarum commune est nomen, subintelligiturque pretiosus, quod si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicūtur, vt author est Perottus. Nam quod Seruius scribit gemmas diuersi coloris esse: Margaritas verò albas: vel gemmas integras: Margaritas verò pertusas, planè est ridiculum. Sabinus Iurisconsultus Margaritas scribit lapillorum nomine nō contineri: sed hoc falsum esse multorum exemplo declarare possimus. Curtius: lapilli auribus pendent: Idem alibi: Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli. Horatius:

Nec magis huic intra niueos viridesq; lapillos.

Erythræi lapilli;

Vbi profectò de Margaritis & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Isidorus, tradunt, qui de animantium naturis scripserunt, quòd noctu littora appetant, & ex cęlesti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nusquam inuenire est Eccœolæ nomen; & fictū videtur, ac innuere Margaritas ex cœlo à sua Concha concipi. Arabicè dicitur Margarita Hager (id est lapis) Alulo siue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Mesuę legūt, Albato & Albaro. Aliofar voce minores Margaritas intelligunt etiā Arabes voce corrupta, vt scribit [h] Iohānes Fregosus Hispanus medicus insignis, ex Iulfar portu maris Persici, vbi prestātiores generantur. Eodē vocabulo vtūtur & hodie Lusitani. Nam Iohannes [i] Hugo Linschotanus tradit baccas maiores Lusitanos Perolas appellare; minores Aliofar, Arabes Lulu: Persas verò, & cæteros Indos Motij, Malauares Motu. In Insula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria & Curiana regionibus dicuntur Vniones Thenoras & Coriscias, alijsq; nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, alijq; itinerum in Indiam hanc scriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριτάρι dicitur. In Italia Perla vulgo vel perna vt quidam scribunt. Gallis, Germanis, Anglis, Belgis Perle. Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perl'a.

Hager.
[h] De Indic. medic. c. 11. tract. 1.
[i] Capit 89. Nauig in Indiam Orient.

QVID SINT.

[a] Lib. de habitu muliebri.
Pustula Cōchæ.
[b] Li. 19. D. auro & arg. loq.
Rubri maris grana.
Nec gēmis. nec lapillis contineri.
An pars Cōchę, an morbus an excremētum.
[c] Li. 3. c. 72.
Ossa non esse.
[d] Li. 9. c. 35.

MARGARITAM [a] Tertulianus pustulam Conchæ siue duram & rotundam verrucam esse ait. D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri nec lapillis, quia apud rubrum mare crescit & coalescit Concha. Dubitarunt etiam summi viri, sit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum; an verò morbus. Dicitur apud [c] Philostratum lapis, qui in Ostrea cordis locum habet. Ossa Vnionis appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. Chares Mitilenæus libro septimo historiarum Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Persidem, Susianā, Babiloniam Ostreo quiddam simile, quod magnum (ἁδρὸν vegetum & plenum) est & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, suauissimi odoris, cuius exempta ossa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c. Quæ sanè sententia prorsus à veritate aliena est. Nam si vniones Ostreorum ossa essent, ij semper in omnibus Ostreis reperirētur, vt inquit Rondeletius, cùm ossa ad corporis fabricam necessaria sint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falsum esse docet experientia. Idque contra Ostreorum naturam est, qua similiter atque crustata molle intus habent, nec durum quidquam; sed foris, vt rectè scripsit Aristoteles. Fuerunt qui existimarint Concharum veluti nucleos esse. [d] Plinius partus: alij Concharum grandinem, quorum opinio multis & Rondeletio admodum arridet, vt postea dicetur planius, cùm de generandi modo sermo fiet.

GENVS.

A

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

CORPVS Vnionum solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu frangantur teste [a] Plinio. Differunt in primis magnitudine, colore, figura. Magnitudine; sunt enim maiores, minoresque. Petrus Martyr: In eodem, inquit, sinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones, Conchyliũm corda, eruuntur, faba & interdum olea (oliua) grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. Et alibi: Ad insulam Solon, inquit, Castellani Margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Transyluanus scribit. Hæc ille. Itaq; non vsque adeo mirum videri debet, tam magnos reperiri vniones. Ex Vnionibus quos à rege insulæ Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gasparus Morales, vnus erat magnitudine nucis, venditusq; in Darien auctione habita castiliani s(genus est monetę Hispanicæ) mille ducentis, huncq; pependisse ait Gonzaluus Ouiedus siliquas triginta & vnam. Alioquin maiores Cubaguæ insulæ raro excedunt quinque siliquas. Idem Gõzaluus Ouiedus Panamæ (ciuitas est Indiæ Occidentalis) Vnionem magnitudine pilæ arcus, rotundissimum, ponderéq; siliquarum viginti sex venditum scribit. Sunt Conchæ margaritiferę prope insulam Borneo dictam, Vniones ex illis oui gallinacei magnitudine & in regis corona quosdam æquare anserinum ouum memoriæ proditum est, tantaq; rotunditate vt mensæ impositos vno in loco haud maneant; sed continuo tanquam argentũ viuum moueantur. Tam magni sane rarissimi sunt, & ad nostros principes adhuc nondũ perlati. Vltra semiunciales inuentas negant teste Solino. Petrus Alfonsus Nignus & socij, cùm ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras vnionum octunciales, pretio forte quinque solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum multi auellanas æquant, orientalibus similes: sed quoniam male perforati, non tanti pretij sunt. Me præsente, inquit, [b] Petrus Martyr, cùm apud illustrem Mithynæ Sydoniæ ducem inuitatus oranderem Hispali, vnã (vnũ dicere debuit, si vnionẽ intelligit; sed de vno incredibile hoc pōdus est: forte vnã legendum nam pluralis numerus mox sequitur) supra centum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore, me delectarant. Sunt qui Niguum ferant nõ in Curcana, quæ centum viginti amplius lequas distat ab ore Draconis: sed in Cumana & Manacapana regiũculis, ori & Margaritæ insulæ vicinis, vniones habuisse: negantq; Curia nam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis. Testatur Theophrastus apud Athenæum magnitudinem vnionis, qui in ostreo Pinnæ simili nascitur amplioribus piscium oculis par esse. Colore quoque plurimum variant. Androsthenes in Indiæ nauigatione apud Athenæum ait: alias Margaritas aurei coloris esse & vsque adeo, vt ab auro vix dignosci queant si propius ad id admotæ sint, alias argenteas, oculisq; piscium similes. Propius ijs color splendidus est: [c] Theophrastus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ miramur, est profecto Margarita, natura pellucida, è qua pretiosa monilia fiunt. Coloris sunt Margaritæ, inquit Albertus, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes. Sunt & suffusco colore atque liuenti, item rufi & parui, quales circa Bosphorum Thracicum reperiuntur teste [d] Plinio, qui etiam grandini similes, quasdam memorat & enormes, ferè colorisq; marmorei, aliqui legunt concolores marmori. Figura aliæ sunt rotundæ, aliæ oblongæ, planæ ab vna parte, altera concauæ, tuberibus inęquales, quædam pyri forma aut ouali. Horũ quibusdã idcirco diuersa nomina. Elenchos appellant, ait, [e] Plinius, fastigiata lõgitudine alabastrorũ figura in pleniorẽ orbem desinentes: vbi Massarius Elenchi, inquit, sunt Vniones facie turbinata, vt ex amplo scilicet in tenue deficiẽtes, quos pyra modo vocãt. Et rursus: Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiusmodi est apud Plinium primi libri inscriptio. Nam & libros Elenchorum scripsit Arist. Alabastrũ verò erat vas vnguentariũ forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyche antiquitùs appellato, fiebat, quoniã, vt inquit [f] Plinius, optime vnguẽta incorrupta in eo seruari dicitur. Perottus putat hasce Margaritas Elenchos dici, quòd quomodo librorum indices & pulchritudine ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant, & res alias sui indices: ita hi gestantium habitum illustrare & quasi indices eorum videantur esse. Iuuenalis:

Auribus extensis magnos commisit Elenchos.

Solidũ corpus.
[a] Li 9.c.35.
Magnitudine differũt.
Margaritæ magnæ.
B
[b] Decad. 2. lib. 8.
C
Color.
[c] Li. de lap.
D
[d] Li 9.c.35.
Elenchus.
[e] Li.9.c.35.
Alabastrũ
[f] Lib.36.
Elenchi cur Margaritæ dicantur.

Cylindrum ab Elencho differre.

Magna eorum ſtultitia eſt, qui Cylindrum & Elenchum idem eſſe putant. Quippè Cylindri lapilli ſunt teretes, hoc eſt oblongi atq; volubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. Huiuſmodi enim formam Cylindrium vocamus, ἀπὸ τε κυλίειν à voluendo.

Area tum primum ingenti eſt æquanda Cylindro.

Dos earum in fulgore.

Atq; tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura, non ars, facit. Etenim ſi artificiũ addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: vtpura berylli, ſmaragdi, & alij ſimiles: quos non auribus ſuſpendere mulieres, ſed circundare collo, & innectere monilibus, ſiue alijs ornamẽtis conſueuerunt. Iuuenalis:

Tu nube atq; tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi:

Nil non permittit mulier, ſibi turpe putat nil,
Dum virides gemmas collo circumdedit.

Poyrette.

Elenchum inquit Bayfius, Galli Poyrette vocant. Elenchorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis, parag. finali, hoc tractatu. Cùm autem ait Plinius, & proceribus ſua gratia eſt: de illis fortaſſis ſentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Siquidem cylindri ſunt teretes & oblongi, fiebantq; etiam ex alijs lapillis. [g] Plinius vbi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas: quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine, Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quòd Elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis; Cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi verum eſt, noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe videtur. Conchis interdum adhæreſcunt Margaritæ, quæ non niſi lima auferri poſſunt: hæ [h] Plinio teſte Tympana appellantur. Codices antiqui vt annotat Maſſarius, Tympania ſcriptum habent, vt ſit à tympano: quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem Tympanum inſtrumentum ex vna parte tumidum & rotundũ, ex altera planum membrana clauſum intus vacuum, vulgò vaccarum vocatum: quod baculo feritur cùm turmæ æquitum ad pugnam concitatæ ſunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ ſeu rotundæ ſunt, ab altera planæ, à tympanorum ſimilitudine tympania nominantur. Feneſtella (qui nouiſſimo tempore Tyberij Cæſaris claruit) Tympana ſcribit ſe iuuene appellata patinas, lances, quas antiqui Magidas appellauerunt. Tympanorum Vnionum meminit etiam [i] Paulus Iureconſultus. Nos præter has à Plinio commemoratas differentias formarum, multo plures obſeruauimus hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum ſtudioſiſſimo mihi benignè communicatas. Qui primo & ſecundo loco ponitur, triorchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur. habebat enim tres teſticulos adinſtar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc diſcrimen, quòd duo eſſent perfecti, tertius verò adhærebat dextro teſticulo in poſteriori parte, oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel ſaltem figuram foraminis, pendebat vndecim ceratia. Tertius præ ſe ferunt partem racemi vuæ labruſcæ nuncupatæ, & cadmiæ botritis Dioſcoridis. Sed tertius inæquales habebat Vniones magnitudine, tres inuicem coniunctos eiuſdem ferè magnitudinis, quibus adhærebant nouem imperfecti alij figura trigona, vnà cum maioribus; decem ſiliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas, vt prorſus æmularetur etiam grana malorum punicorum, licet maiora eſſent, ſed inter ſe ferè eiuſdem magnitudinis. Ideoq; botrytem nuncupaui ſimpliciter, vt alterum botrytem inæqualem: erat hic pondere viginti ſex ceratorum. Quarto & quinto loco depingitur is qui priapum cum duobus teſticulis, & ſcroto imitabatur. Teſticulorum alter altero maior erat. Qui inde ſequebatur, extrinſecus in principio figura erat hemiſpherica. Erat autem eiuſdem coloris & ſplendoris cum primo loco delineato, pendebat ſiliquas decem & nouem, & granum vnum. Sequitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim ſimilitudine. poterit & Saurites appellari: ſimilis enim eſt lacerti fœtui perfecto, cùm in eo conſpiciantur rudimenta quædã quatuor pedum, capitis & oculorum. Erat hic pondere vnius ſiliquæ duorumq; granorũ. Eiuſdem generis eſt & vndecimus. Nonus & decimuſquartus prorſus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio, ſeu fructu ipſius dipſaci æmulatur. Vnicum duntaxat vterq; teſticulũ habet: & granũ vnũ pendet. Decimus & duodecimus vocari poſſint Cynoſorchites. Duo. n. huic adhærent teſticuli, vnus maior altero. Erat põdere duorum granorum cum dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ ſimul iunctæ.

Marginal notes: Cylindri q. — [g] Lib. 37. — [h] L. 9. c. 35. — Tympana. Tympania. Tympanũ quid. — [i] L. Pediculis. — Vnio triorchites. — Botrites. — Priapites. — Scolocites. — Cynoſorchites.

E F G H

A



B





C

iunctæ, quæ squamas referebant quorundam piscium, inde squāmosus Vnio dictus, longus erat duos digitos per transuersum, latus digitum dimidium, pendebat granum vnum, & siliquas sex. Constant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plantarum quarundam radices. Tetigit idipsum [k] Plinius his verbis: Sani quidem partus multiplici constant cute non impropriè callum vt existimari corporis posset. Itaq; purgantur à peritis. ex hac Margaritarum constitutione caussam coloris variegātis excogitauit Cardanus, ad hunc modum scribens. Colos eis, inquit, vt Pseudopalo, scilicet qui ex aspectu mutetur. Caussa est, quoniam ex corticibus constant Margaritæ: quæ superficie vna politæ sunt, altera rudes. Experimentum sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita vt nitida superficies tegat rudem alterius. Inde si paruas eas finxeris, atq; adeo tenues, vt solum scabrum non diuisum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de caussa aspectus ratio colorem ac splen-

D

dorem mutet. Colos tamen Margaritæ plærunq; est candidus, nitidus, modicè fuscus, hunc à suis Conchylijs mutuatur. Hactenus ille.



Vnio squāmosus.

[k] Li. 9. c. 35.

Cur color mutetur.

Color ver° Margaritarum & vnde.

LOCVS.

Vbi mare, ibi & Margaritæ.

In Brittannia.

[a] Li.14.c.6. Orig.

[b] Lib.15.de animal. 8.

* In Cæſare.

[c] Li.9.c.35.

NON eſſet à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbiq; copia ſit, atque præſtantia. Fert inquam eas Europa, Aſia, Africa & India Occidẽtalis, quod ex ſubſequentibus teſtimonijs facilè fiet cuiuis manifeſtum. In Brittannico Oceano copioſiſſimas eſſe refert [a] Iſidorus: Gagales lapis, inquit de Brittania, ibi plurimus, & Margaritæ. Et [b] Aelianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi exiſtit Brittannia, naſcitur: ſed magis fului coloris eſt minuſq; ſplendidus. Et Tacitus, de vita Iulij Agricolæ. Ferè, inquit, Brittannia & aurum, & argentum & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, ſed ſuffuſca & liuentia.* Suetonius ſcribit C. Iulium Cæſarem in Brittaniam nauigaſſe, ſpe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum ſua manu exegiſſe pondus. Diuus Iulius, ait [c] Plinius, thoracem quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos & decolores naſci, certum eſt. Cecinit hoc quoque Iohannes Tzetzes.

> Ἐν Βρεταννοῖς δὲ γίνονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις,
> Τῇ μὲν ὠχροὶ, τῇ δὲ κιῤῥοι, καὶ τῇ τῶν κακοσφαίρων. id eſt.
> *In Britannijs autem fiunt, & regionibus alijs,*
> *Alibi quidem pallidæ, alibi autem ruffæ, & alibi non benè rotundæ.*

In Scotia.

Viduarum cupediæ.

In Scotia plurimas reperiri ex his Boethij Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ torno faſtigiatas à capite teſtas habent, maculiſq; aſperſas, longo interuallo reliquas (vt etiã fœtum ſileam) ſuperant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immerito apud veteres gulę primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (Sophron σωλῆνας id eſt digitos Concharum generis, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idq; præſertim Dea Donaq; eſui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis puriſſimiſq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt agere gaudent: in eiſq; ſolis Margaritas concipiunt. Et paulò poſt: Sunt etiam eiuſdem ferè generis Conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregrini à Diuo Iacobo redeũt, adferunt, propterea quòd aqua ſalſa viuant. Nam & circumquaq; in littoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo. Et Cardanus ait: Conſtat in Oceano, vbiq; inueniri poſſe, cùm & in meridionali plaga tanta ſit illarum copia, & ſub ſeptentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia ſertum è ſeptuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium: nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Gallijs aut Hiſpanijs: cauſſa eſt quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim (per antiperiſtaſim potius) vt in Scotia: à continente verò vt in India: hæc Cardanus. Autor eſt Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia & Finlandia, ſeptentrionalibus regionibus capi. Eſt fluuius qui alluit pagum Huſſinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce Truta copioſus. Præterea ęſtate accolæ ſolent ex eo aceruos Concharum eijcere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas & ſplendidas, quę etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt, vt teſtatur Zoographus. Eſt apud Volgeſum montem in Lotharingia amnis Margaritarum ferax. Iuba in Boſphoro freto vniones naſci ſcribit teſte [d] Aeliano. Abundant ijſdem Perſici ſinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cępti. Hic enim ſinus Orientalis eſt cum noſtra Europa comparatus. Eſt terra Ormutij regno ſubdita, quam vocant Fulfar, pupuloſa: vbi & magnos & paruos frequentiſſimè piſcari tradunt. Nearchus, vt eſt apud [e] Strabonẽ in Perſicæ nauigationis initio, inſulam eſſe in qua multæ & pretioſæ Margaritæ gignãtur, tradit, in alijs verò claros & pellucidos lapillos reperiri: Et Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ Perſici maris inſulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi reperiantur. Hanc annotat Dalechampius in [f] Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi vt refert [g] Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris.

Scotiæ Margaritæ.

Cur tãtùm in Oceano.

In Bohemiæ fluuio quodam.

[d] Li.15.c.8.

In ſinu Perſico.

[e] Lib. 16. Geograph.

[f] Lib.3.

[g] li.de Perſ. cap 2.

Eſt for-

A Est fortassis locus hic Insula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur Margaritæ paruæ & magnæ. Incolæ ex earum piscatione multum lucri vtilitatisq; capiũt. Rex enim huius insulæ, qui paret regi Ormutij, alijq; mercatores Ormutienses eò profi-ciscuntur emendi Margaritas caussa pro vniuersa India alijsq; locis, quæ eas desiderant, etiam pro regno Narsinga nominato. Persæ quoque hanc frequentant & Arabes, & quã-uis vbiq; in sinu Persico vniones reperire est, veluti in Catyffa & Camoron ac Iulfar;non tamen ea copia, qua circa Baharem, vt refert Eduardus Barbarossa. Ideoq; eò rex Lusita-niæ, qui piscationi Margaritarum præsit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferun-tur Margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. Aliemẽ est regio, inquit Andreas Bellunensis, quæ incipit ab exitu sinus maris rubri vsq; ad principium sinus Per-sici: in quo est dictus locus duo maria, non multum distans ab insula Ormus, & in loco duo maria dicto expiscantur Margaritas cæteris præstantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas est, quæ appellatur Chail distans à Calecutio quinquaginta quatuor miliaribus, piscantur & hic Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Persidem, Susianam, & Babyloniam Ostreo similis Margaritifera Concha. Theophrastus, in India, inquit, & in-sulæ quædam maris rubri Margaritã ferunt. Idem tradit [h] Philostratus atque [i] Plinius, qui

B & in profundo maris rubri quæri ait præstantissimi nitoris, splendorisque. Quamobrem D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas, & Martialis Erythræos lapillos, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis [k] Plinius: Indicus, inquit, has maximè mit-

" tit Oceanus inter illas belluas tales tantasque, quas diximus per tot maria venientes, tam

" longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis vt diximus in circuitu mundi: itẽ Perimula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuscriptus codex legit Trois, alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem insula sic [l] alibi. Ab horum (sinus Arabici & Persici) tractu Indiam versus Cassandrus deserta insula L. M. pas. traditur: iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis quæstuosa Margaritis. Perimulam hoc etiã loco promuntorium Indiæ facit. [m] Aeliano Perimuda Vrbs Indiæ est, cuius incolæ Ich-thyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes:

Εν τῇ θαλάσσῃ τῇ Ινδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδῃ

Καὶ νήσῳ τῇ Ελύρα δὲ καὶ τισιν ἄλλαις νήσοις,

C Εν ἀβαθεῖ θαλάσσῃ δὲ, καὶ γε καθαρωτάτῃ

Οστρέας (Οστρεα) λόγος φύεσθαι, ἃ κύει τοὺς Μαργάρους.

In mari Indorum, in insula Perimude,

Et verò insula Elyra, & quibusdam alijs insulis,

In non profundo mari autem, atque purissimo,

Ostrea rumor est nasci, quæ pariunt Margaritas.

Megasthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea insula est maxima Indiæ subiacens ad Eurum, ex quo Oceanus Indicus influit teste [n] Isidoro) auri Margaritarumq; grandiũ fer-tiliores, quàm Indos esse scribit. Plurimas etiam maximasq; gignere scribit Solinus hanc Insulam: & Isidorus totam Margaritis repletam esse. [o] Philostratus: In Biblo, inquit, parua insula Indiæ capitur in Ostraco albo lapis Margarita, quæ in Ostreis locum cordis dicitur obtinere. Tylos insula ex aduerso regionis Atenes plurimis Margaritis celeberrima cum oppido eiusdem nominis narratur à [p] Plinio. Ptolemæus Tyros habet. India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inue-niuntur Margaritę in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulã quan-

D dam sinus maris fermè vadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decẽ passuum, in quibusdam trium & duorum, vbi leguntur Margaritæ. [q] Idem in Zipanga in-sula Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum & rotundorum esse scribit, prægrandiumq; qui tanti valent, quãti albi, & etiam pluris. Et [r] alibi prouinciæ Thebeth,

" inquit, adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributariũ magno Chã. Est ibi lacus, in quo tanta est Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vilesceret, si pro arbitrio hominum asportari permitterẽtur, quare capitis pœna cautum est, ne vllus in hoc lacu piscari absq; magni Cham venia ausit. Man lacus & Indiæ, vt citat ex Obscuro Zoographus, & alius Lama dictus, in vtroq; piscantur Perlas. Alterutrum fortassis tetigit hic M. Paulus Venetus. In Chinæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen admodum rotundas. Est Ainam insula in Cantam maritima Chinæ parte, vbi eędem in-ueniuntur. Maarazia ciuitas paruis & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina pau-cas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchij populi, apud quos etiam margaritæ repe-riuntur.

[h] De vita Apoll. lib. 3.
[i] Li. 9. c. 35.
[k] Li. 9. c. 35.
[l] Lib. 6. c. 25
[m] 15. c. 8. de Animal.
Taprobane
[n] Lib. 14. c. 6. de Orig.
[o] Lib. 3. de vita Apol.
[p] Li. 6. c. 28
[q] Lib. 3. c. 2.
Vniones rubri & rotũdi.
[r] Li. 2. c. 38.
In Echino.

riuntur. Propè Zeilan inſulam locus eſt in mari eleuatus; hunc aqua decem & duodecim cubitos alta ſuperfluit, inque huius fundo abundantiſſimi ſunt, tum maiores, tum etiã minores, lectiſſimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc inſulam & Comorini promontorium magna quotannis numeroſaq; captura. Hic à Luſitaniæ rege dux conſtituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piſcatione tantùm victum parant, ſæpenumero ingenti cum periculo à piſcibus quos Tubarones vocant ſiue Hayos. Generantur etiam in inſula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; commendabiles. Huius regi parent duæ inſulæ Zolo & Tagina: idq; hac de cauſſa. Rex Burnei filiam harum duarum inſularum regis in vxorem duxerat, à qua cùm intellexiſſet patrem eius vniones duos maximos habere, bellum mouit patri. Itaq; noctu facta claſſe cum centum nauibus quas praos ibidem vocant, in Zolum ingreſſus regem duoſq; eius filios captiuos abduxit: & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriuſque inſulæ dominatum. In Paria & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare [f] Petrus Martyr teſtatur. Chriſtophorus Columbus in Paria regione torquatos armillatoſque tam viros quàm fœminas repperit. Cæterùm Petrus Alphonſus Nignus in ſua nauigatione Cumana & Manacapana regionibus poſtergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipſe refert. Vbi in littore pro tintinnabulis, aciculis, ſpintheribus, armillis, vitreis calculorũ ſertis, annuliſq; & alijs eiuſmodi inſtitorum mercibus, cum incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo & brachijs appenſos geſtabat, vncias quindecim permutant: Certatim incolæ Vnionum ſerta, noſtrarum mercium cupidiſſimi ferebant. Tumaccus regulus, inquit [r] Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vaſcho Nunes (qui magnam remotiſſimamque regionum illarum partem Caſtellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones. è minutis autem copiam maiorem adferri iuſſit. Vniones noſtri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è Conchis illos minimè eruunt, niſi prius aſſis, quò faciliùs ſeſe ipſę aperiant, & caro incluſa ſapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere Vniones, noſtros inſpectãs: familiaribus ſuis vt piſcationi ſe accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales Vnionum adferunt duodecim. Et paulò poſt: In eodem ſinu aiunt grandiorem quandam eſſe inſulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, eruuntur, faba & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuiſſet. hæc ille. Narrant & alias inſulas & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus ijdem reperiuntur, vt Cartagenam inſulam, & Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto ſita eſt, vbi frequens eſt piſcatio, vnde hodie inſula Perlarum ei nomen. Gaſparus Morales cum diuturno bello tandem regem huius inſulæ Perlarum ſuperaſſet, coegit hunc ſingulis annis regi Hiſpaniarum perſoluere cẽtum libras Vnionum. Vnde manifeſtum eſt copiam ingentem horum in hac inſula eſſe. Concludamus igitur non modò in mari, ſed etiam in fluuijs, & vbicunq; ſunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia & Hiſpania gigni ſint qui negent: viſa tamen eſt in Tago flumine Toleti Concha ex ijs quæ ibi naſcuntur, cùm pręceſſiſſet magna quædam ſiccitas, vt teſtatur [u] Fregoſus, Margaritam ferre.

Tubarones piſces.

Inſula perlarum.

[f] *Ocean. dec. 1. lib. 8.*

[r] *Ocean. dec. 3. lib. 1.*

[u] *De medic. Ind. Hiſtor. trac. 1. c. 11.*

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox ſupputabimus, è tam longinquis regionibus aduenientium per tot terras, & maria parum cognita nobis, neceſſe eſt pericula meminiſse quibus ſe piſcatores ſubijciunt, maris profunda loca, diroſq; & crudeles piſces, quos Tubarones vocant, Concharumq; auaritiam, ſi modo vera ſunt, quæ de ea optimis authoribus recenſentur. Ait Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Perſici maris inſulæ cuiuſdam vbi magna Vnionum copia ex arundine temporarias caſas extrui, è quibus in mare deſiliant ad vlnas viginti, *Conchas tantùm duplices reportaturi. In magno verſari periculo qui Margaritas* venantur, cum in hiantem Concham recta manum indiderint. Illa enim compreſsa incluſos digitos abſcindi, quibuſdam eo cruciatu confeſtim morientibus. Hoc ipſum [a] *Plinius* quoq; teſtatur: Conchæ ipſam, quum manum (piſcantis) videt, comprimere ſeſe operireq; opes ſuas, gnaram propter illas ſe peti: manumq; ſi præueniat acie ſua abſcindere, nulla iuſtiore pœna, aut alijs munita ſupplicijs. Aelianus etiam tradit in mari rubro Cõchas quaſdam,

Pericula piſcatorum.

Vt manus mordeant Conchæ.

[a] *Li. 9. c. 35.*

A dam, quamcunq; piſcatoris natantis partem labris ſuis (marginibus teſtæ acutis) appræ-
henderint abſcindere. Miror itaq; Rondeletium doctiſſimum alioquin virum, hæc fabu-
loſa putaſſe, ac Plinij verbis contradixiſſe, cùm & Hiſpani, qui noſtro ſeculo nouum or
bem nauigare cœperunt, referant, teſte Cardano, præciſas quandoq; manus à Margariti-
feris Oſtreis: imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæſare ſuo emanaſſe. Quo circa ne-
quis mentem Conchis ineſſe dicat, vt Plinium ſcripſiſſe putauit Rondeletius, cùm Con-
chis omnibus tactus tantùm ſenſus, atque guſtatus parum exquiſitus à natura attributus
ſit, aliorum omnium ſenſuum ſint expertes, fatendum eſt oratoriè hæc à Plinio dicta, gna-
ra propter illas ſe peti; verumque eſſe Conchas haſce vnionum feraces teſtam vtramque
comprimere, ſi tangantur; quod etiam in alijs quibuſdam Conchis obſeruatum eſt. A pi-
ſcibus quoqne piſcatoribus periculum impēdet, quos canes marinos appellaſſe viſus eſt
[b] Plinius his verbis: Inter ſcopulos maior pars inuenitur, ſed in alto quoque comitantur
marinis canibus, nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indi-
carū ſcriptores piſcium quos Tubarones & Hayos nuncupant Indi, magnam cladem apud
Commorini caput (vbi Regia piſcatio eſt) quotannis adferre Conchas quærentibus; ma-
ris quoq; violentiam multos abſorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus ſuper filio-
B rum ac maritorum funere, cùm tamen nec ideo piſcationem omittant, partim ob Luſita-
norum metum, à quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita ſolantur, inducti lu-
cri cupiditate, quæ nullam periculorum conſiderationem adhibet, etiam ſummo alias in
» vitæ diſcrimine. Ob hæc itaq; pericula varij piſcandi modi inuenti ſunt, pro regionum di-
» uerſitate. Vt retibus olim capiebantur, audi [c] Arrianum. Megaſthenes, inquit, ſcribit
Conchas, in quibus Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem
multas in illo mari veluti apes depaſci, regemque ſuum habere aut reginam, ac ſi con-
tingat regem compræhendi à piſcatoribus, facilè reliquum etiam examen circundari reti.
At ſi rex effugerit, reliquas capi non poſſe, earum carnes Indos corrumpi ſinere, oſſe ad or-
natum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, ſicut apibus, ita Concharum examinibus
ſingulas magnitudine & vetuſtate præcipuas eſſe veluti duces, miræ ad cauendum ſolertiæ;
» has vrinantium cura peti, illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde
» obrutas ſale in vaſis fictilibus, exeſa (alias eroſa) carne omni nucleos quoſdam corporum,
hoc eſt vniones deſcidere in ima. Eadem [d] Aelianus his verbis: Indica Margarita hoc mo-
do capitur. Vrbs eſt nomine Perimuda, cui eo tempore cùm in Bactris Eucratides regna-
C ret; Soras ex generis regij ſtirpe natus imperauit. hanc quidem ipſam ichtyophagi inco-
lentes Margaritas retibus in orbem circa littus ampliſſimum extenſis, compræhendunt.
Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum ſimilitudinem gerentes, gregatim na-
tant, & quemadmodum apum examina reges, ſic eæ habent tum coloris, pulchritudine, tū
magnitudine præſtantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capien-
dum gregis ducem, quod eo captum cunctum regem rectione orbatum, non loco ſe mouē-
tem aſſequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi poteſt, ſapienter eas regit & con-
ſeruat. Iam porro captas in paruulis dolijs ſale condiunt: vbi cùm contabuerit caro, & de-
fluxerit, Vnio ſolus relinquitur. Idem alibi; Bona tempeſtate & tranquillo mari Conchæ
Margaritiferæ capiuntur: eas poſteaquam piſcatores comprehenderunt, ab illis Margari-
tas libidinoſorum animorum illecebram eximunt. Si quis à latere Conchæ manum ſubij-
ciat, facilè à ſaxo auelli ſcribit Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ. Hæc ferè ve-
teres de capturæ ratione tradunt: recentiores alia. Ormus vrbs, inquit [e] Ludouicus Roma-
nus (tradam enim primum piſcandi modum apud Orientales) in inſula ſita eſt. Procul il-
D linc itinere dierum trium leguntur Conchæ, quæ pariunt Margaritas venuſtiores, grandio
reſq; cæteris baccis. *Sunt ibi nonnulli qui piſcatu* Concharum victum quæritant. Hi ve-
cti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis ſaxi dependente fune: idque fit ab gemina
cymbæ parte, vt vtrinq; iactis in profundum lapidibus cōſtabiliri nauis nō *aliter*, quàm ſi
in anchoris foret, poſſit. *Firmata ſuo pondere cymba, alius cui id munus obtigit*, in æquor
iacit funem ſaxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependen-
te, alligato pedibus lapide, ſe vibrat in pelagus, ſubtuſq; aquas vrinantium more natat:
actuſq; in profundum ad *paſſus quindenos, tantiſper vrinat, donec* legerit Cōchas, in qui-
bus deliteſcunt Vniones ac Margaritæ, collectas manticæ indit: lapidemq; protinus quo
pedes grauabantur, abijcit, funiq; innixus in ſuperiora euadit. *Quibus partim ſubſcripſit:*
partim & alia inſuper addit Iohannes Hugo Linſchotanus de [f] Ormutianis Margaritis ſic
loquens. Eas vrinatores aquam decem aut viginti vlnarum ſpacio ſubeuntes piſcantur.
Oſtreis Margaritæ continentur, quæ maiores habent, ſupernatant aliquantulum; Minores

Alioſ-

Contra Rōdeletium.

Concharū ſenſus.

Canes marini.

[b] *Li.9.c.35*

Tubarones & Hayos piſces.

Retibus capiuntur.

[c] *De rebus Ind. lib.8.*

[d] *Lib.15.de anim.cap.8.*

[e] *Lib. 3. de reb.perſ.c.2.*

Piſcandi mod° apud Orientales

[f] *Nauig. Ind.Orient. cap. 84.*

Alioffar dictæ in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi ac cophino ſuccincti eundem confeſtim implent, ſcaphiſq; inferunt, paratis ad illum finem, in quibus diſpoſiti, vrinatores exonerant. Oſtreæ mox in terram abiectæ ſoliq; ſiccandæ expoſitæ ſpontè reſeratæ baccas manifeſtant. Completa eius diei captura piſcatores cuncti cum duce, militibus, coadiutoribus, & tutoribus regijs conueniunt, ipſamq; prædam diuidunt. Prima regi portio cedit, ſecunda duci & militibus, tertia Ieſuitis, qui ibi clauſtrum habẽt, eamq; prouinciam ad Chriſtianam fidem perduxerunt, quarta vrinatoribus ſumma cum æquitatis diſtributiuæ cura, Hæc ille. Aeſtiuo autem tempore hæc piſcatio celebratur, apud Commorini caput. Similis fit piſcatio prope inſulam Dialaccia dictam, Coromandel, & Zeilam quam Andreas Corſalus Taprobanam putat antiquis dictam fuiſſe. Hanc idcirco ſingulis annis bis adeunt Mauri, aliæq; gentes quæ vrbem Caël regi Coulami ſubiectam incolũt. Nec aliter piſcantur in India maiori ſita verſus orientem. Hæc (teſte M. Paulo Veneto) in regna quinque diuiditur, in primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè vadoſus; quippe qui in aliquibus locis profunditatem decem paſſuum, in quibuſdam trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt multos homines qui in profundum maris ſe dimittant, piſcenturq; marinas Conchas, ex quibus vniones colliguntur. Porro piſcatores illi quando aquam amplius ferre nequeunt, enatant; & rurſus ſe præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines facile occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Conducuntur à negotiatoribus magi quidam qui Abraiaim dicuntur: & hi incantationibus ſuis, & diabolica arte coniurant piſces illos, vt neminem lædere poſſint. Nocte verò quando à negotiatoribus Margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magis cõiurationem ſuam, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollant Conchas cum Margaritis. Fit autem hæc Vnionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa Margaritarum multitudo. Soluũt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigeſimam partem & piſcatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij Margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco: ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Vaſchus Nunney (qui caſtellæ regis nomine magnam remotiſſimamque noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tumaccum (regionum quarundam Noui Orbis ad meridiem regulos) retia habere & piſcaria Concharum Margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit, quas tanquam è viuarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitium à teneris educati, ſed quieto tranquilloq; mari littus æſtu deſerẽte, quò faciliùs ad earum ſtationes ſubmergi queãt. Et quò maiores Conchæ ſunt, eò profundiùs inhabitant: minores verò, vti filię, propiores aquæ margini: minimæ vti neptes, ſupercilio viciniores degunt. Ad ima Cõchylia ad menſuram ſtaturarum virilium, trium & quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias aut neptes dimidio femore tenus & minus aliquando, ſubnatant: Quarum etiam poſt ſe datum à feris tempeſtatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis proiectamq; in littus reperiunt, & in arena legunt, minutis baccis, vt narrat Petrus Martyr. Itaq; in vtraq; India aut vrinando capiuntur aut reti, qui poſtremus piſcandi modus non vſque adeo laudatur: non quia paucas Conchas ita capiant (contrà enim euenit) ſed quòd metus ſit vbi tot capiuntur, mare ſterileſcat aut paucas amplius producat. Narrant enim in Cubagua inſula Occidentalis Indiæ, cùm reti annis aliquot cõtinuis magnam Concharum copiam cepiſſent, paucas poſt aliquot ſubſequentes annos apparuiſſe, nec tam celebrem vtilemq; fuiſſe piſcationem. Circa autem inſulas grandes Vcique dictas, quæ ſitæ ſunt vltra promontorium S. Sebaſtiani, ſatis copioſè inueniuntur Vniones. eos tamen non eximunt, vt in prædictis regionibus. Conchas enim quas è mari accepêre, primùm coquunt, atque ita Vniones paruos magnoſq; & rubros & multos accipiũt: certumq; eſt multos hîc inueniri, maiorq; inde haberetur copia ſi rectè è Conchis eos eximere ſcirent, vt in alijs regionibus faciũt. Vbi Americus Veſputius teſtatur eas niſi benè maturi ſint & cadant ex Conchis, non eſſe perfectas, & conſumi paruo tempore, hocq; reſpectu habito debere colligi quando volũt excidere. Conchas margaritiferas piſcandi modum, qui apud Scotos in vſu eſt, deſcribens Boethius, ait: Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in littore aſtans vocem emiſeris, » aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repente ſe ſubtrahẽtes ſubſidãt » vniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignoranti- »

bus

Taprobana

Vt contra piſces ſe defendunt.

Tempus piſcandi.

Cur nõ amplius retib. piſcentur.

Piſcatio apud Scot. Cõcharum margeritiferarum ſolertia.

A bus videlicet quanti sit pretij apud mortales, luxus ex fœtu suo comparatus. Itaq; piscantes quoque id maximè obseruant, vt primo attractu testas coniunctas arctissimè detineãt, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingressi, atque in orbem stantes, contum alterutra manu, quo firmiùs consistant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas collustrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) testarum torturas placidè comprehendunt, atq; astantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS, GENERATIO.

IN quot Concharum diuersis speciebus ab autoribus vniones nasci dicãtur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. Res enim hæc cùm sit difficilis & controuersa satis, diligenter à nobis examinanda est. Certum est in Concha margaritifera propriè dicta seu Matre Perla- B rum optimos atque plurimos nasci. Rondeletius ex Plinio in Concha echinata, quam postea depictam atque descriptam exhibebimus, Vniones reperiri testatur. Hîc obiter annotat Zographus, Plinium & Androsthenem de eadẽ planè Concha sentire ipsi videri, non de diuersis, vt putauit Rondeletius. Sic enim [a] Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) Concham esse similem Pectini insecto (id est vt ille interpretatur, aliter quàm Rondeletius, nõ secto, non cælato. οὐ διαγλυπτὴ γὰρ. ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androsthenes) hirsutam Echinorum modo. Pro quo Androsthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirsutum, non spissum significat. Addit & aliud ex Androsthenis eodem loco translatum. Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Quamobrem dubitat Zographus an rectè Rondeletius Plinij verba de Cõcha Echinata accipiat. Androsthenis verò verba de Berberi: cùm vel Plinium vel Iubam ex Androsthene sua mutuatum appareat, (vel contrà:) & cætera quidem rectè translata videntur, sicut & δασὺ hirsutum: echinorum autem modo, de suo adiectum, quasi hirsuta aliter esse nequeant, nisi Echinorum modo rigeant. Nec est quod aliquis testam simul hirsutam læuem esse miretur: cùm læuitas ad superficiem pertineat, hirsuties ad enascentem ma- C teriam. Sic & Mytulorum quorundam testa læuis hirsutaq; est. Sed cum Berberi Rondeletij hirsuta non sit, rem in medio diligenter existimandam relinquit. Interim Concham echinatam vocari, quam sic aptè Rondeletius à re ipsa vocauit, probat. An verò Plinij Concha hirsuta sit Echinorum modo, dubitat. Nascuntur Margaritæ, inquit, Cardanus, ex "Conchylijs rotundis nobiliores, sed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex ob- "longis, quasi contraria ratione, striatum est genus vtrumq; Conchyliorum, & in imo mari "moram ducit. Et rursus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (sic enim ostrea vocant longa: seu melius dicam Conchylia quòd striata sint) nascitur. Bellonio Nacre de Perle Vulgo Gallicè appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius videtur, cùm Ostreum longum esse dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonij Nacra rotundior est, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante: quare potius fuerit Berberi, quæ Cõcha est oblonga, & à Rõdeletio similiter Nacre de Perles vocatur Gallicè pro Matre Perlarum. Conchæ quæ torno fastigiatas in capite testas habent maculisq; aspersas, apud Scotos magno numero in limpidissimis purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, D qua profundissimi sunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. Vniones, inquit [b] Plinius in nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui, in Conchis quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis se extraxisse scribit Syluius. Dalechampius ad ea verba Plinij: Ruffi & parui, in Cõchis quas Myas appellant; hoc adiecit scholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidissimis quibusdam Auernorum riuis & torrentibus. In riuis etiã & fluuijs Musculos Mytulosuè aliquãdo Margaritas ferre audiuit Zographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares Mytilinæus nasci quoque scribit in Concha simili Ostreo, quæ sit ἁδρὰ καὶ προμήκης: id est plena, vel crassa & oblonga: carnem continens magnam albam & valde odoratam, videtur autem Berberi dictũ alijs intelligere. In Acarnia quæ vocatur Pinna gignit Vniones teste [c] Plinio. Theophrastus apud [d] Athenæum nasci in Ostreo Pinnæ simili, sed minore Margaritam tradit. In Pinnis quibusdam Indicis quæ in mari Orotignæ & insularum quæ in eo sunt, Chira videlicet, Chara & Procosi, inueniũtur, quarum descriptionem in capite de Pin-

In quibus Conchis generentur.

[a] Li. 9. c. 35.

Concha echinata cur dicta.

Nobiliores & ignobiliores vnde Nacaro.

Cochlea margaritifera.

Myes.

[b] Li. 9. c. 35.

Ex cõcha simili ostreo.

Pinna.

[c] Li. 9. c. 35.

[d] Lib. 3.

de Pinnis tradēmus, nascuntur Vniones nō admodum boni laudatiq; coloris. Ruffi enim sunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri ferè. Inueniuntur & albi, sed non probantur. Hos tamen non negligūt Indi, vbi Pinnas has aperuerint. Præstantioribus enim Margaritis miscent, vt sic pondus & copiam augeant; veluti si quis tritico hordeum aut auenā misceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facilè nouere: quocirca minoris emunt. In suata men specie rotunditate sua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cùm Pinnæ sint oblongæ, & in alijs pinnis oblongi sæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis seu Ostreis plerunque rotundi. Plinius Cochlearum Margaritiferarum multa genera esse scribit, cuiusmodi sunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ & permultæ aliæ. Narrant & Cochleas Margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine seu labro in latum se protendente, roseo intus colore: Vidit Zoographus genus Conchæ Margaritiferæ argento conclusum, speciem vsumq; poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis. Concha tota forma ferè nauiculam præ se fert, & interstitia quædam tabulatorum instar intrinsecus habet, in summo operculum membranæ instar obtendi audiuit: quæ sanè descriptio Conchæ Nautæ seu Nautili nostri alterius optimè cōgruit. Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis strombis similes facit: Ex quibus liquidò falli constat Rondeletium, qui asserit Vniones in biualbibus tantùm Conchis gigni. Quocirca cum Plinio concludamus: non vnico in Conchæ genere nasci: sed testatorum, quæ Vniones habent, alia esse Strombode, alia biualuia: quamuis in his frequenter inueniantur; in illis autem perquam rarò. In Ostrei carne eos gigni Androsthenes est autor: Cardanus [e] in testa: Plinius: Non semper, inquit, in media carne reperiunur, sed alijs atque » alijs locis. Vidimusque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha exeuntes, & in » quibusdam quaternos quinosque. Et: Crassescunt etiam in senecta, Conchisque adhærescunt, nec ijs auelli queunt, nisi lima. Quibus vna tantùm est facies, & ab ea rotunditas, » auersis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hîc quatuor syllabis legit. Græcè mauult in prima inflexione generis masculini τυμπανίαν, & χροταλίαν μαργαρίτlω dicere Zoohraphus. Cæterùm quatuor aut quinque in vnica repertos Concha, non est mirum. In India enim cùm Conchas aperiunt, præter aliquot mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Americus Vespucius se in quibusdam Ostreis Indicis centum & triginta, in quibusdam verò pauciores reperisse. Porro, quod ad eorum originem attinet, varia est super ea autorum sententia. [f] Plinius sentiens alios esse Concharum partus, alios verò abortus, è rore nasci ex quorundam sententia refert. Verba eius adscribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni stimulauerit hora, » pandentes sese quadam oscitatione, impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea » eniti, partumque Concharum esse Margaritas pro qualitate roris accepti: si purus influxerit, candorem conspici; si verò turbidus, & fœtum sordescere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe constare, cœlique eis (Manusc. cæli quietis) maiorem societatem esse, quàm maris: inde nubilū trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiuè satientur, grandescere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas ac pro ieiu- » nij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas, ac repentè compressas, quæ vocant physema- » ta, efficere, speciem modò inani inflatam sine corpore; hos esse Concharum abortus. Ha- » ctenus Plinius, qui cum ijs, quæ ab Isidoro Characeno apud [g] Athenæum dicuntur, non consentit. Sic enim scribit; Aiunt cùm sæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis » Pinnas concipere, Vnionesq; plurimos generari, & insignis magnitudinis. Hyeme in pro- » fundos maris gurgites pinnas demergi solitas; æstate verò adnatantes hiare noctu, diuque compressas; quotquot scopulis saxorumvè cauis sese affixerint, radices agere, & ibidem commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem subiungit; Easdem cibum capere, ac fœtificare sui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnasci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro similem, brachijs in forfices bifidis, qui hospiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vsque mediā, iuxta quā Vnio genitus in solida Conchæ parte augescit, & alitur quamdiu adnexus fuerit; cùm verò abscissuram gemmam caro subnascens molliter præsectam à Concha separauerit, amplecti quidem & retinere seiunctam, verùm nihil alere præterea, sed leuiorem, nitidiorem, puriorem efficere. Ex quibus patet Margaritam partum Concharum esse, non autem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus [h] Solinus. Conchæ, inquit, sunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, sitiunt rorem velut maritum, cuius desiderio hiant. Et cùm lunares maximè liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de saginæ

Marginalia: Cochleæ Margaritiferæ. — Nautili descriptio. — Quā Conchæ parte. *e lib. 9. c. 35* — Multi in vna Concha. — Generandi modus. *f lib. 9. c. 35.* Ex rore. — *g Lib. 3.* Quādo plures generantur. — Non nasci ex rore. *h Cap. 56.*

A saginæ qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, si turbidum, aut pallore languescunt, aut ruffo innubilantur. Ita magis de cælo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris semen, fit clarius Margaritum: quoties vespere, fit obscurius. Quantoq; magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur: clausæq; subita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent, cumque flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscentur lapides solis calore, subsidunt: & se profundis ingurgitant, vt ab æstu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quippiam deesse) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus Conc. grandescunt Margaritæ. Hucusq; Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones sic appellatas, quòd eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed maiores, idq; inditium est ætherea potius deriuatione, quàm saginis pelagi hos oriri fœtus, & vesci: quod guttæ matutini roris ijsdem infusæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: vespertini verò fluxuosos contrà & rutiB los, & maculosos interdum. Minima autem vel magna, pro qualitate haustum figurantur „ casibus variatis. Concussæ verò sæpissimè metu fulgurum inanescunt, aut debilia pariunt, „ aut certè vitijs defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non conueniunt cum ijs, quæ Aelianus, & [i] Iohannes Tzetzes scribunt. Ille enim ait Margaritam maris fœturam esse, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cùm in apertas Cōchas fulgura affulserint: hic autem eorum opinionem recitat, qui ex fulgure nasci putant, conglobarique statim cùm fulgur in Conchas eiusmodi hiantes fulserit: versus eius hi sunt de Margaritarum generatione:

Ex fulgure.
[i] Chel. 11. 375.

Δίττυς δὲ λόγους λέγουσι τῆς μαργαρογονίας
Ους μὲν γὰρ τάτων λέγουσιν ἐξ ἀςραπῆς γενᾶσθαι,
Ους δὲ μοι πάλιν λέγουσιν ἦναι χειροποιοῦτους.
Καὶ πρῶτον μοι κατάκουε τοὺς ἀςραπῆς μαργάρους,
φασὶ τινὲς τὰ Ο᾽ςρεα ταῦτα τὰ τῶν μαργαρῶν
Τάς πτύχας ἀναπτυξαντα, μένειν ἐυεωγμένα.
Τῆς ἀςραπῆς σκηψάσης δὲ μέσῳ πτύχων ἐκείνων,
Ε῏ιναι γὰρ ἔφλω ἀβαθῆ τὴν θάλασσαν ἐκείνην
C Ευθὺς σφαιροῦσθαι κατ᾽ ἀυτὰ τὰ Ο᾽ςρεα, μαργάρους. Id est.

Duplicem autem rationem tradunt Margaritarum generationis.
Aliquas enim harum dicunt ex fulgure nasci,
Aliquas autem rursus mihi dicunt manu fabricatas.
Et primum mihi audi fulguris Margaritas,
Aiunt quidam Ostrea hæc Margaritarum
Plicas cùm explicauerint, manere aperta.
Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,
(Esse enim dixi non profundum mare illud)
Statim rotundare per se Ostrea Margaritas.

Verùm vtraque hac opinio, sic facilè conuellitur. Quomodo ad Ostreas peruenire roscidus aër potest, si altiùs in mari immersæ sint, quàm decē, & duodecim orgyas, ad quas vix ipsi solares radij penetrare possunt, sanè proditum est Conchas eas, quæ in profundo maris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris superficie minores, cùm contra D euenire deberet, si huic opinioni credamus. [k] Plinius præcipuū cādorem custodire pelago altiùs mersas, quàm vt penetrent radij tradit. In quē locum hæc Massarius. Videtur, inquit Plinius, ex verbis, quæ paulò suprà retulit, sibi ipsi contradicere: nam si Conchæ hæ Margaritiferæ altiùs, & in profundo maris stabulentur, vt hic libro tricesimotertio testatur, vbi „ ait: Vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocen„ tiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & sordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cùm in fundo maris Conchas degere secundum naturam sit, censeo Margaritas neq; concipi, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesq; eiusmodi eius per ætatē accidere. Hęc ille; cui Cardanus adstipulatur. Fabulosum, inquit, eas ex cęli rore cōcipere. Itē Rondeletius superiora Plinij verba cū recitasset de generatione Margaritarū, & Cōcharum earundem falsam esse

Refutatio de rore, & fulgure.
[k] Lib. 9. ca. 35.
Ex carne generari.

opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas eſſe Concharum partus, & ex roſcido ſucco generari. Etenim, inquit, teſta ſilicea intecta omnia ſpontè, & non ab alijs procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum Vniones à diuerſis ſpecie Conchis, ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in varijs Oſtreis aliquando Vniones reperiantur; aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodiè externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus, narrant de piſce columbo, quem orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, cum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta, neque enim vnquam in eiuſmodi piſce inuenti ſunt Vniones, neque ros hauſtus non poſſet non in Ventriculo immutari, & concoqui, vel vnà cum excrementis alijs excerni. Hactenus ille. Nauigatores iſti Indici alias rationes adiungunt, quò minus credant lapillos hoſce ex rore naſci, in Concha vna plures reperiuntur, non planè eiuſdem magnitudinis, coloris, formæque: quod fieri debuiſſet, ſi ex rore generarentur. Et cum tradant ex puro rore candidos naſci, ac nitidos, ex turbido verò palleſcentes, nec tanto ſplendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius aſſertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam [l] Gonzaluus Ouiedus tradit ſe Margaritas habuiſſe colore nigras, vt eſt carbo, fuluas, ſplendentes, vt aurum, ſine ſplendore, ſeu obſcuras, coagmentatas denſaſq;, ad cæruleum vergentes colorem; item ad viridem, & alijs coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuerſitatem diſſimili earum geneſi acceptam referunt, non autem autorum ignauiæ, aut oſcitantiæ. Nec enim video, inquit [m] Franciſcanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, ſi pro diuerſa cœli conſtitutione illarum generatio variet. Quid namque prohibet aliter naſci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Indis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? ſecus autem quæ à Paria viciniſq; Auſtrinis, vel etiam Occiduis ſeptentrionalibusque Oceanis ab edoctis vrinarijs ſolertiſſima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritiſſimum nullius inſcitiæ, aut negligentiæ inſimulandum cenſeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter ſcripſerit, quàm Auſtrinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum luſtratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior ſim. Sat namque nobis in præſentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro ſua ætate, ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obſcuritate generoſiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quàm cum æquorea conſenſum, & cognationem obtinuiſſe manifeſtum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius planè apud me eſt momenti. Nam quamuis in quibuſdam rebus regionum, & locorum diuerſitas diuerſos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore naſci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit [n] Iohannes Tzetzes, aſſerens, putare ſe in mari generari lapillos quoſdam, qui cùm in Concham ceciderint huius teſtæ læuitate nitoreve acquirere ſplendorem, ſicque fieri Vniones: verſus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

Nõ eſſe partus Oſtreorum.

Piſcis columbus.

Alia refutatio non naſci ex rore.

[l] Hiſt. Ind. lib. 19. c. 8.

Cõciliatio opinionũ.

[m] Lib. 2. de gemmis. ca. 14.

Fulgure nõ naſci.

[n] Chil. 11. 375.

Tzetzis opinio.

Εγὼ τὸ φυσίκευμα τῆς ἀςραπῆς ȣ̓ ςέγω
Ἔγγιςα μύθων δὲ δοκῶ τοὺς ἐξ ἰχώρων πάλιν.
Λέγω δὲ ἐπεὶ τὴν θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
Καὶ τὰς ἐκεῖσε λίαγγας ποιεῖν ἀργυροχρόας.
Καὶ λέπη τῶν Οςρέων δὲ τούτων τῶν μαργαρίδων,
Τυγχάνειν ἀργυρόχροα, καὶ χροὰς τῆς μαργάρων
Ὅσαι δὲ λίαγγες ἐντὸς πέσωσι τῶν Οςρέων,
Γίνονται διαυγέςεροι τῷ λείῳ τῶν Ὀςράκων
Καὶ ςίλψιν δὲ λάμβανȣσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται. Id eſt,

Ego autem illud naturale fulguris non tollero,
Finitimum fabulis autem arbitror illud ex ſanie (rore) rurſus.
Dico autem illic mare eſſe puriſſimum,
Et illic lapillos facere argentei coloris.
Et putamina verò Concharum, harum Margaritarum.
Quotquot autem lapilli intra ceciderint Conchas,
Fiunt ſplendidiores lauore Concharum
Et ſplendorem accipiunt atque [illegible]es vocantur.

Sed

A Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, necdum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum inuentos Vniones cùm legimus, rotunditate insigni, & splendore. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non possunt. Præterea testis Concharum plurimos adnatos fuisse cernimus: vnde Cardanus non admodum ineptè è testis Margaritas originem trahere suspicatur his verbis: Generari Margaritas in testa, non in carne, substantiæ primùm similitudo ostendit. Visa est etiam Margarita testæ suæ iuncta: & ob id testæ earum intus inæquales sunt. Margaritæ ipsæ forma diuersa, plæræq; tamen ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eo limbo esse propinquiores: & alibi: Vidi ego nuper frustum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non secus, ac lapidum coagmentis (quę rochas, id est, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere castaneæ, ita in matrice sepultæ erant. Verisimile igitur est, postquam ab initio tam facilè auelluntur, expressum liquorem è testa veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eodem lento humore per cortices augeri, atq; concrescere, demum forsan electas alia Ostrea producere: veluti piscium oua pisces. Et vtcunq; sit, prægrauatas magnitudine testas illas

B spontè eijcere. Non sunt tamen Margaritæ duritia lapidea; neque scio quicquam quod in animali durius oriatur Vmblicis marinis. Hactenus Cardanus. Androstheni Rondeletius assentitur: is autem apud [o] Athenæum, ait τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς σύεσι τὴν χάλαζαν, id est, in carne Ostrei gigni Vnionem, quemadmodum in suum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente [p] Plinio, Arabicis Concham esse similem pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem carnis grandini similem. Hanc nos sententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præsertim qui Cubaguam insulam incolunt. Hi enim Vniones in Conchis eo nasci modo tradũt, quo oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora propeq́ue matura foramini propinqua sunt, vt excludantur citius ijs, qui minora sunt minusq; matura, & in vteri interioribus recundita. Ita quoque Ostrea hæc Margaritas ferunt magnas propè testarum ora, paruas interius magis, vt mirum non scripserit Plinius, partum Ostreorum Vnionem esse. Quidam non ineptè lapidum in diuersis animalibus nascentium generationi comparant horum originem. Inter quos est Rondeletius, & [q] Alexander Benedictus, qui sic scripsit: Vidimus lapides ex vesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viscosa materia obducta, veluti

C in crustas varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increscere sensim traduntur. Margaritæ etiam in Conchis eo modo fieri traduntur, gemmarijs varios veluti in cœpis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbitror Vnionem in Conchis concrescere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel vesica. Quo anno hæc scriberemus, mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis constans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremũ veluti caput marmoris rotundi, & candidi frustulũ referebat, vel Margaritæ maiusculæ figuram, & splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Quare nec mirũ si in Ostreis, & Conchis senescentibus Vniones reperiãtur. Talia Rondeletius. Mollis est vnio in aqua, & vbi ex ea eximitur, indurescit veluti corallum, vt referunt nauigationum Indicarum scriptores. Idq; est, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus durescit. In mari del Sur dicto scribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, antequam vnus rotunda. Incolæ Cubaguæ insulæ, quæ in Occidentali India sita est, afferunt Ostrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & sanguineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen rectè

D existimabit hunc humorem esse materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco, vbi Margaritæ abundant, hoc obseruatum legi. Certum autem est succum aliquem clarum tenacemq́; esse. Illud quoq; refert ad harum γένεσιν, quòd Androsthenes in descriptione Parthiæ tradit apud [r] Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clarissimos esse Vniones, puriores, grandiores: contrà illarum, quæ per æquoris summa fluitant, & sursum euehuntur minores; colorisq; nubili, quia solis radijs percutiantur. Quæ etiam [s] Plinius de vnionibus in Conchis Margaritiferis nascentibus confirmat his verbis: Miror ipso tantùm eos cœlo gaudere, sole rubescere, candoremq́; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij. Non etiam illud, inquit Aelianus, me fugit, auulsis his lapidibus (vnionibus è Conchis) quasi redemptionis pretio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq́; Vniones renasci. Quod si priusquam lapis eximitur, huius altrix bestia moriatur, vnà cum carne putrescere, & perire dicitur.

Refutatio opinionis Tzetzæ.

Cardani opinio è testis oriri.

Androsthenis opinio.

[o] Lib. 3.

[p] Li. 9. c. 35

Generatiue oua.

Cõparatio.

[q] Lib. 32. de cur. mor. ca. 34.

Grando, vt in porcis cõcrescat.

Molles in mari Margaritæ.

Materia vnionum.

[r] Lib. 3.

[s] Lib. 9. cap. 35.

NATVRA.

Aceto diſſoluuntur: [a] Lib. 8. c. 3.

EX hiſtorijs, quas infrà recitabimus, cùm de luxu agemus, liquet Margaritas aceto diſsolui. Vnde Pauſanias: Τὰ μάργαρα ἀπόλυσθαι ὑπὸ τοῦ ὄξους dixit. [a] Vitruuius. Aceti vis diſſipat, & diſſoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam. Et obſcurus quidam: Margaritæ velut teſta oui aceto molleſcunt, & reſoluuntur. Diſtillantur etiam, & colliquantur, quæ lapidea ſunt, inquit Cardanus, ſed molliora, vt Margaritæ, coralli, Smaragdi.

Vt diſſoluantur.

„ Vt ergo Margaritas diſſoluas (nam hoc propono, quia expertum eſt) ipſas integras laua, „ ſuccuinque limonum bis, aut ter cola, inde merge, & ſoli expone: in quinque aut ſex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Ego ſi hoc olim nouiſsem, diues paucis diebus euaſiſsem. Hoc enim intellecto, quod nuper ſciui, atq; alio ſecreto, quod experientia didici, poteram ſex millia coronatorum in quadraginta, vel paulò pluribus diebus ſuperlucrari. Exiſtimo, ſed non ſum expertus, aceto diſtillato eas etiam poſse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his diſsolui poſse affirmant. Huc vſque „ Cardanus. Zoographus dum hæc ſcriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo inſertos aceto ſatis aſpero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem ſunt, & friabiles facti, præſertim ſuperficie: pars inferior durior quidem remanſit, ſed & ipſa digitis atteri poterat, in fundo vaſis arenoſa aſperitas videbatur, ſicut in matulis calculoſorum. Emolliuntur igitur aceto, & reſoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabeſcunt. Nam quæ propriè liquari dicuntur, ſiue per ſe vi caloris, ea tota in liquorem abeunt: ſedimentum enim, vt dixi, arenoſum in fundo relinquunt, vel totæ potiùs in arenam reſolutæ ſubſident, ſi tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum diſtillatum vim priſtinam, ſicut ſaporem odorẽve ſeruat: vt proculdubio eadem omnia, quæ non diſtillatum, prẽſtet: ſed purius ſubtiliuſq; eſt. Zoographus ante multos annos in cineribus diſtillatum, ter repetita diſtillatione acetum, ſeruat. Non vehemẽtius tamen inde, quàm acetum aliquod acre antè diſtillationem, factum ipſi videtur. Quocirca Cleopatræ Margaritam tam citò diſsolui potuiſse valde miramur. Acerrimum ſanè illud acetum fuiſse oportet, quale in noſtris regionibus, non reperitur. Conchas quaſdam (rugatas Rondeletij, vel ſimiles) artifices alibi, vt Venetijs, ſuperficie externa, quæ fuſca, & aſpera eſt, præmollita nimirum aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælata teſta, inquit Rondeletius, in aceto macerata, ſuperiore veluti cute, vel cruſta ſpoliatur, redditurq; Cochleæ Margaritiferæ modo ſplendens, nitida, & Vnionis modo colorata. Et Syluius ait: Diſsoluuntur aceto forti præſertim diſtillato, vel ſucco limonum (pro eo inquit Zoographus, nobis ſuccum berberis accipere licebit) Margarita, teſtæ ouorum, lapides renum, veſicæ, corallum vtrumq; ea pòſt ſiccata promptè friantur. Sed aliud eſt diſsolui, aliud friabile reddi.

Non liquã-tur.

Liquari, quæ dicantur.

DENOMINATA.

Margaritarius.

MARGARITARIVS eſt negotiator, mangoq; Margaritarum, apud Firmicum. Calepinus μαργαριτέμπυρον exponit Græcè. Poteſt etiam dici Græcè μαργαριτεὺς, vt πορφυρεὺς. Margaritifer qui fert Margaritas. [a] Plinius: Concharum „ genera inter quæ & Margaritiferæ Cochleæ. Apud Lexicographos inuenio „ ἀμάργαρος Margaritis carens; ſed ſine autore.

[a] Lib. 32. cap. 11.

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Inſomniũ.

Μαργαρῖται δηλοῦσιν δακρύων ῥόον, id eſt, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius eſt Onirocritûs apud Suidam. Viſos in ſomnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alij. Inde [a] Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Concham eorum, pro lachrymarũ ſymbolo accepit: fortè quòd lachrymarum guttę, Vniones magnitudine, perſpicuitate, & orbe ſuo referant. Cumq; eiuſmodi ſomnium aliquando ipſi contigiſset, reſq; poſtmodum ſubſecuta eſset, hoc verſu meminit:

Viſus eram niueos manibus tractare lapillos,
Vnio in his lætis gemma inimica viris.

[a] Lib. 41.

Lachrymarum ſymbolum.

A Vniones, teste eodem, qui nihil præter nitorem, & læuorem ostendunt, significant venustatem. Idcirco Veneri in ornatu inter ceteras gemmas Vniones præcipuè deberi putant: virilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum planè fœmineus est. Cæsarem Veneri genetrici ex Vnionibus Britânicis thoracem consacrasse [b] Plinius refert. In Euangelio Margarita significat premium, quod rectè facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectiùs verbum Dei mihi exposuisse videtur [c] Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autem „ pretij Margarita mundum muliebrem per summam lasciuiam mirandum in modum in- „ uasit: ea autem nascitur in quodam Ostreo pinnis non absimili: magnitudo autem eius est, quãtus permagnus piscis oculus: nec pudet miseras totum suum studium in hoc Ostreo ponere, cùm eis liceat sancta ornari gemma, nempè verbo Dei quod vtiq; scriptura appellauit Margaritam, qui est pellucidus, & purus Iesus, qui est in carne cõtemplator oculus, qui est ratio, qui perspicuus, per quẽ caro est pretiosa, quæ aqua regeneratur. Illud.n. Ostreum in aqua natum carnem contegit: ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noster apud [d] Matthæum: Ne detis quod sanctum est canibus, neq; proieceritis Margaritas vestras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi in vos lacerent vos. [e] Et rur-B sus: Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cùm „ inuenisset vnam preciosam Margaritam, abiens vendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Ἐν πολλοῖς γάρ, inquit [f] Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλιχθὺς ἐκλάμπει. Id est, inter multas paruas Margaritas, vna resplendet præ cæteris, & in fœcunda piscium venatione Callychthus.

Venustas. [b] Li. 9. c. 35. Præmiũ rectè facientibus. [c] Pædag. li. 2. c. 12. Verbũ Dei. [d] Cap. 7. [e] Matth. c. 13. [f] Strom. 1.

MORALIA.

SANCTISSIMA Virgo, & mater Dei nostri perquàm appositè Margaritæ assimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas candore, claritate, perspicuitate, rotunditate, vnitateque vnde vnio vocatur, præcipua habetur, & cor roborat, syncopen, & animi defectum curat: ita etiam hęc sanctissima Virgo immaculata verè candida est propter puritatem, & virgini-C tatem, clara propter honestatem, perspicua, ac resplendens propter veritatem: eius enim intima videri poterant: rotũda propter obedientiæ bonorumq; operum celebritatem: vnica, & præcæteris præcipua, propter singularem ac eximiam sanctitatem. Animum addit timidis peccatoribus, & tremorem, tristitiamq; ne damnati moriantur, pellit. Rectè itaque sapuit, qui inuenta tam pretiosa Margarita, omnia bona sua vendidit. [a] Ideoq; dicitur Virgo singularis: vna columba.

S. Virgo Margaritæ similis. [a] Cant. 6.

LEGES.

„ VLPIANVS Digestorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si mari- „ tus vxori Margaritas extricatas dedisset in vsu, easq; inscio viro perforas- „ set, vt pertusis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs [a] „ alibi: Si linea Margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. Cælius Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconsultis dici opinantur, per-D politos, & ab genitiuis maculis depuratos. [b] Adrianus Turnebus libenter assentitur Accursio, vt extricatæ sint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non sunt, sed extra lineam, & tricam per se separatæ sint: extricatas enim Iurisconsultus, opponere videtur ijs, quæ in linea habeantur. Robertus Constantinus extricatas interpretatur, non pertusas, nec in linea, ἀπολελυμένας. Scribitur [c] in lege Seia. Seia Vnionem cùm hyacinthis legauit: postea Vnionem soluit, nec vllum mortis tempore inter ornamenta sua Vnionem reliquit: quæsitum est, an hæres æstimationem rei, quæ in hæreditate non est, præstare debeat.

[a] Digest. de fur. lib. 47. Extricati Vniones, quid. [b] Aduers. lib. 27. c. 31. [c] ff. de aur. & arg.

EPIGRAMATA.

GELLIA Vniones tam perditè diligebat, vt negaret ſe amplius victuram, ſi eos amitteret: [a] Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus ſubreptis, Gellia occidat:

[a] Lib. 8. Epigram.

Non per myſtica ſacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos deniq; per deos, deaſq;
Iurat Gellia: ſed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deoſculatur:
Hos fratres vocat, & vocat ſorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His ſi quo careat miſella caſu,
Victuram negat eſſe ſe nec horam.
Eheu quàm bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni.

Hoc alio Epigrammate à Lino Pędagogo liberto Poſthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmæ concubini totum penus, Poeta idem geminos poſcit, & cùm videatur velle pueros, petit Vniones:

Crinitæ Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat ſuarum;
Et credit cui Poſthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas:
Sic ſe perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras miſero precor furori,
Et ſerues aliquando negligenter
Illos qui malè cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto
In noſtro cupidus ſinu videre,
Formoſos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, ſed Vniones.

Poëtæ acumen. Acumen poëtæ ex eo eſt, quòd ad exitum vſque Epigrammatis habet lectorem ſuſpenſum, quaſi petiturus ſit concubinos, cùm tandem petat Vniones.

EPITHETA.

MARGARITA Indica, fulgens, apud Rauiſium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præſtantiorum addere licet. Iulius Cæſar Scaliger:

Aut Vniones lucidos, graues, grandes;
Quos dira collo fert hyena rugoſo.

PROVERBIA.

SI tanti vitrum, quanti Margaritum. D. Hieronymus in epiſtola quadam ad Demetriadem virginem: ſolent miſeri parentes, & non plenæ fidei Chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: ſi tanti, vt dicitur, vitrũ, quanti Margaritum. Vtitur eodem prouerbio idem Hieronymus compluſculis alibi locis: vſurpatur & à Tertulliano in libello ad Martyres. Hoc edicto ſumma rerum inæqualitas ſignificabatur. Si tanto ſtudio curas, vt viuat corpus, quàm eſt dãda opera, quò viuat animus. Si nihil nõ facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendũ, vt placeas principi Deo? Si tãtis ſudoribus parantur opes periturę, vel vſu, vel furto, cur non magis incũbimus, vt cæleſtes opes adcumulemus? In his & huiuſmodi locus erit prouerbio,

A *Creta notare* prouerbialis locutio est, pro eo quod est approbare: & carbone notare, quod est damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud *Vnione signare*, quod sępius apud autores est, pro eo quod est inter felicia prosperaq; numerare: ductum à veteri superstitione, quę vnumquemq; anni diē missis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in pharethram, calculis signabat: quem arbitrabantur prosperum abijsse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, Vnione: contrà quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia autor adagiorum.

Creta notare, & carbone quid. Vnione signare.

ELECTIO.

PRAEFERVNTVR, inquit[a] Frāciscus Rueus, candidissimæ, lucidissimæ, rotundissimæ, læuissimę, & minimi ponderis: maximè autem si natura perforatæ sint, Margaritæ. Verùm ridiculum est aliquas à natura perforatas inueniri. Nescio cur etiam præferat leuissimas, cùm[b] Plinius magis B ponderosas laudare visus sit his verbis: Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud promptis, id est, vt exponit Dalechāpius, haud inuentu facilibus, eximijs illis præstantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus sanè verbis omnes laudes Margaritarum complexus quàm breuissime est. Eodē loco: " In candore ipso, inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus. Indicus specula- " rium lapidum squamas assimilat, alias magnitudine pręcellens. Summa laus coloris est ex- " aluminatos vocari, & procerioribus sua gratia est, Elenchos appellant fastigata longitudi- " ne, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes. Hoc loco exaluminatos interpretantur quaqua versum sine fusco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorē accedentes, quod optimum cēsetur, cùm candidissimum est teste Dioscoride.[c] Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodum differt, vt etiam magnitudo. Nam circa Bosphorum Thracicum ruffi sunt, & parui. In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgesum montem in Lotheringia nō admodū splendidi. Vnde fit vt penes regiones locaq;, in quibus nascūtur, eorū laudes his verbis prosecutus sit Aelianus:[d] Opti- " mus Indicus, & in mari rubro procreatus existimatur. Idem in Occiduo Oceano, vbi existit " Britannia, nascitur: sed is magis fului coloris est, minusq; splendidus. Iuba in Bosphoro C etiam freto nasci scribit, qui & Britannicis inferiores sint, & cum Indicis, & Erythræis nul- " lo modo comparandi. Hodie quoq; optimi censentur Vniones Orientales, atq; inter hos, ij qui inter Ormutium, & Bassoram in sinu Persico inueniuntur. Qui inter insulam Seylan, & Cōmorini caput habentur, cedunt his pretio, & à peritioribus facilè cognoscuntur; item qui circa Insulas Borneo, & Aynon inueniuntur, vilioris etiam pretij sunt. Itaq; Ormutanæ cæteris præstantiores iudicantur Orientalibus. His etiam cedunt splendore, & claritate qui ex Occidentali India portantur. Nā Orientales lumine sincero illustres sunt. Occidentalibus tristis quædam & nebulosa sinceritas inest. Ideo illis pretium maius. Habet tamen etiam Occidentalis ora quosdam qui non cedunt Oriētalibus; sed admodum paucos. Ponderosi quoq; commendatiores. Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, semiuncię, pauci singulis scrupulis excessere. Ex Indicis nunc ponderosissimi pendere visi sunt centum sexaginta grana hordei, siliquas triginta, & viginti septem siliquas. Maximos duos possedit Cleopatra Aegypti regina per manus Orientis regum sibi traditos. Rex Bornei oui anserini magnitudine. Margaritæ magnitudine paruæ nucis auellanæ, quam leptocaryon vocant Gręci, & egregiè rotundę nominantur apud[e] Heliodorum. Ad hæc multùm confert maturitas. D Aiunt enim quo maturiores sint, eo albiores, & magis splendidas esse, translucidas, minusq; referre colorem Conchæ, qui aliquando arcum ferè cælestem refert variantibus pro diuerso ad lucem positu coloribus, rutilo, cæruleo, subuiridi. Itaque Americus Vesputius, " sic de Vnionum maturitate ad regem suum scribit: Nouerit maiestas vestra, quòd nisi per- " maturi sint, & à Conchylijs, in quibus gignūtur, per se se excidāt, omnino perfe[illegible] nō sunt: " quinimò in breui, vt sæpius expertus sum, emarcescunt, & in nihil redacti sunt. Cum verò " maturi fuerint, in Ostrea ipsa inter carnes, præter id quod carnibus ipsis hæreant, se sepa- " rant: huiusmodi optimi sunt. Hæc ille. Addit etiam inter probitatis notas Iohannes Fregosus, si facilè in aceto liquefiant. Refert etiam ex qua Concha exemptæ sint. Nam quæ in India Occidentali in Pinnarū quodam genere nascuntur, turbido sunt colore, obscuro, ruffo, & quamuis candidæ quædam in his inueniantur, tamen non cōmendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

[a] *Lib. 2. de gem. c. 13.*
[b] *Li. 9. c. 35.*
Indici notæ.
Exaluminati.
[c] *Lib. 5. ca. 123.*
Colore variant.
[d] *Lib. 15. de animal. c. 8.*
Orientales.
Ex Occidētali India.
A pondere.
Cleopatræ vniones.
[e] *Aethyop. 2.*
A maturitate.

PRE-

PRETIVM.

[a] Li. 9. c. 35
[b] Li. 37. c. 4.

PLINIVS [a] cùm de luxuria, quæ ex mari petitur, dixiſſet: Principium ergo, inquit, columenq; omnium rerum pretij Margaritæ tenent. [b] Alibi proximum adamanti apud ſuos Romanos Indicis Arabiciſq; Margaritis ſtatuit. Et alio rurſus in loco: Linum, inquit, quod ignibus non abſumitur, in deſertis Indiæ cùm inuentum eſt, æquat pretia excellentium Margaritarum. Androſthenes ſcripſit in Aſia (nam locus erit pretij ęquus æſtimator) Perſidę, & alijs Orientis regionibus tanti vniones pretij fuiſſe, vt pari auro rependerentur. Megaſthenes, teſte [c] Arriano, tradit apud Indos ter tanto auri puriſſimi (nam hoc Indi quoque fodiunt) pondere æſtimari, ἔιναι τριςάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον. Arabiæ (audi Plinium) fęlicius mare, quàm cōtinens eſt: ex illo namq; Margaritas mittit: minimaq; computatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres peninſula illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis diliciæ, & fęminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad Deos quæſo iam vti ad inferos pertinet? Alexander Seuerus teſte Aelio Lampridio gemmas ſibi oblatas vendidit. Et cùm quidam legatus Vniones duos vxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, vendi eos iuſſit: qui cùm pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo vteretur quod emi non poſſet, inauribus Veneris eos dicauit. Cæſar, vt ſcribit Suetonius, ante alias dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, cui primo ſuo conſulatu ſexagies ſeſtertium Margaritam mercatus eſt. Quod hic dicitur de Margarita ſexagies ſeſtertium coempta, fidem facit dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies ſeſtertium æſtimata, id eſt, aureis ducentis quinquaginta millibus. [d] Budæus, cùm inquireret, an id verum eſſe potuerit, ſic rationem ducebat, Dotem omnem Margaritarum, vt Plinius inquit, & gemmarij noſtri confirmant, in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, in læuore, & pondere eſſe ſcimus. Candorem noſtri nitorem Indicum intelligunt. Quare in Vnionum indicatione omnia hæc obſeruant. Cùm hæc proderem, percunctatus ſum à gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem vidiſſet vnquam pretioſiſſimum Vnionem, quantum pendere meminiſſet. Cùm de hoc verba faceremus, & ille trecenarios ſe vidiſſe reſpondiſſet, idq; vt memorabili in præcipua bonitate commemoraret, inter ſermonem aduenit gemmarius alter, qui dixit pridie ſe vnum tenuiſſe quadraginta ceratia pendentem. Hoc enim verbo in gemmis appendendis vtuntur, quod infra à nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoſcēdæ cupidum me videret, ait ſe poſtridie mihi eum oſtenſurum in manibus incluſoris, aut vaſcularij, qui illigandum cum monili conduxerat. Ea die ad conſtitutam horam non affui. tertio die cùm veniſsem ad eum, comperi ab incluſore redditum, cæterùm eum eſse in dactylotheca principali, tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, orbiculatum, eximię pulchritudinis, pōdere, vt dixi, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui vnam ſe Margaritam tenuiſse, exquiſita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorum emptam à duce Borboniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulò pòſt: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſsere. Hoc pondo ſex & octoginta ceratia, & beſsem ceratij æquat, cùm in vncia centum & ſexaginta ſint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur eſt, ſi Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis præſtantiſſimus, tanti ea ætate æſtimatus eſt, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rurſus paulò infra, cùm ea Plinij verba adduxiſset, quæ nos iam citauimus, hæc ſubdit. Ergo cùm eo tempore Vnionum inter geminas prima, aut certè ſecunda eſset indicatura, tuncq; rerum pretia ad ſummum licitationis perueniſsent, & ille Cleopatræ Vnio pondere altero tanto præſtaret, quem pretioſiſſimum memoriæ noſtræ Vnionem gemmarum inſtitores meminerunt, atque eo amplius ſcrupulo: non abhorrere à fide puto tanti æſtimatum eſse: ſimul quòd omnibus numeris commendationis abſolutus erat, ſimul quòd ad culmen probationis, & primatū peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura ſpecimen ſui feciſse in duabus Margaritis æſtimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretij ratio ſic arbitror iniri poteſt. Quum ex illo gemmario quærerem, quāti ex formula æſtimaretur plurimo Margarita, quæ pondere quaternaria, & qualitate prima eſset: triginta, inquit, aureis eiuſmodi emptā vidimus, Quid octonariam, inquam, eiuſdem notæ quanti æſtimares? ait minimum ducentis. Cùm vlterius rogitando per acceſſiones pergerem, ita reſpondit, vt intelligerem acceſſionem pretij deinceps ex pondere, non ex numero, ſed proportione fieri: vt quomodo duplicando

[c] Lib. 8.

Vniones vē diti ab Imperatore.

Vniones donati.

[d] Lib. 2. de aſſe.

Margaritæ inſignis pō deris.

Pondus.

Cleopatræ gemmę pretij ratio.

cando

E F G H

A cando ponere supradicto octonaria Margarita paulò minus septuplex quaternariæ æstimatione facta esset: sic in duodenaria, & vicenaria, & vlterioribus maiore deinceps maioreq; rursum versus incremento pretium augesceret. Qua ratione si pretiũ Plinianæ statuamus, in immensum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortasse miraculũ sit Cæsarem centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emisse, vt adulteræ donaret. Hactenus Budæus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam suam Lusitanicam computans Fregosus, ait valuisse ducenta quinquaginta millia ducatorum. [c] Iohannes Hugo Linschottanus Vnionem perfectum ex omni parte, quà splendoris, quà luminis sine puteolis, sphærica forma, aut in pyri speciem probè tornata, qui lati vnius ducatum vnum ferè valere à gemmarijs est edoctus, Atq; hinc, inquit, cõputatio deducetur, vt in adamante, carbunculo, & smaragdo, ablata semper pretij parte, pro vitiorum, aut puteolorum, aliarumq; improbitatum nota. Constituta ergo ritè æstimatione pondus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo, quo in rubinis, & adamante fieri assolet. Etenim Margaritarum lineas, ita æstimabis, si maiores, ac elegãtiores plures sint, non improbabis; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate maiorum facilè minorum prauitas vincitur; sin è contra

B appareant, tum, quod aiunt, ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Mirantur itinerum Indicorum scriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas esse pretij, quàm sunt, cùm magni sint apud Ormutanos, vnde per diuersas terras ad nos adferuntur. Cæterùm Ormutij; cribris ex bractea factis Margaritæ vendũtur, rotundis ea sunt foraminibus, in quæ distincta vicissitudine quadam subeunt foraminum; etenim alia grandiora sunt, alia minora, octo ferè in species diuisa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuersa item pretia nanciscuntur. Minutæ illæ, siue Margaritarum quisquiliæ Alioffar dictæ ad vnciæ pondus venduntur, & à Pharmacopolis, Venetijs allatæ emuntur, parui in India pretij, Pharmacopolæ nostri, inquit, Zoographus, Vnionum minimorum vilissimorumq; vnciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. Elegantiorum verò quibus ad virginum, & matronarum ornamenta quædam, vestium dico, & tænearum, aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia denarijs ferè quadraginta octo venit. Hæc ille. Vniones exigui autem in Aethyopia tanti fiunt quanti aurum.

[c] Nauig. in Ind. Orient. cap. 91.

Pretia ex cribrorũ foraminibus. Alioffar.

C VT POLIANTVR.

VETVSTATE, & continua gestatione pondus coloremq; mutari, & pretium vilescere notum est: idq; Plinius [a] non ignorauit. Alexander Polyhistor, & Sudines senescere eos putant, coloremque mutare, atteriq; nisi sedulo habeantur. Pondus nullis remedijs restitui potest, sed nitor. Indi in oriza non nihil contusa cum sale fricant aliquamdiu, vnde perpetuus decor ille, & eximia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philosophus, & medicus scribit, si dentur comedendæ columbis, clariores, & puriores reddi: sed occidendas esse statim vbi deglutierint; diutius enim in ventriculis detentas, pondere, & pretio imminui, plusq; damni, quàm lucri accipere. In Bohemiæ fluuio, qui pagum Hussinetz alluit inuentas Margaritas in Conchis quibusdam immaturas accolæ aliquando anatibus deuorandas præbent, & vbi aluo reddiderint, splendidiores colligunt. Cùm eximi debent, cauent ne aëre tangantur, & illiço ore excipiunt. Saliua enim ablutæ constantiùs splendorem seruant. Fit

D insuper interdum, vt maculam quandam in superficie habeat vnio, aut pilum, aut aliud quippiam, quod splendorem pretiumq; diminuat. Ideo gemmarij tunicam primam Vnionis auferunt, habet enim plures tunicas, siue cortices, vt cepæ, veluti dictum est. Sed gemmarius, qui hoc opus aggreditur certus esse debet tunicas interiores maculis, aut pilis carere, quod facilè cognoscet, si Vnionem digiti summis, solis splendori lucido cælo opponat, nam ita omnia vitia facilè videbit, veluti sunt rimæ; quandoque enim rupti Vniones sunt parte interna, cùm foris summæ sint probitatis, quamuis ad naturalem primumque nitorem, nunquam redigi possint. Quod & Aelianus docuit his verbis: suaptè natura rotundus, & læuis est, probèq; circumscriptus; si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus est expolire, is artificium prodit; non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus atq; insidijs ad speciem indicat attentari.

Cur vilescant.
[a] Li. 9. c. 35

Pondus nõ restituitur. Vt nitor restituatur.

Vt pilus auferatur.

Vnionis cortices.

Naturalis nitor nõ restituitur.

VT ADVLTERENTVR.

[a] Chel. 11. 375. Vniones manu facti formatiq;.

IOHANNES Tzetzes [a] Vniones factitios τυπωτὲς, id eſt, formatos vocat, atque χειροποιήτες, id eſt, manu factas, his verſibus:

Τὲς τυποτὲς δὲ μάνθανε νυῦ καὶ χειροποιήτες
Τὶ σιδηροῦ τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργάρων
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅσις θηρᾷ μαργάρους,
Εισέρχεται, καὶ τίθησιν ἔγγισα τῷ Οςρέῳ
Τὸ σιδηροῦ τυπάριον, τῷ δ᾽ ὀβελίσκῳ νύττει
Τὸ Ο᾽ςρεον, ἐκρέει δὲ τὶ ὡς ἰχὼρ ἐκ τέτῳ.
Οπερ χυθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάρον πῆξιν φέρει. Id eſt.

Formatas autem diſce nunc, atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatem Margaritarum
Tenens, atque veru quicunq; venatur Margaritas,
Ingreditur, atque ponit propè Oſtreum,
Ferrum impreſſorium, veru autem pungit
Oſtreum, effluit autem quippiam veluti ſanies ex hoc,
Quod fuſum, atque formatum Margarita coagulum fert.

Et paulò poſt:

Καὶ τεχνικὲς ἐπίσαμαι μαργάρυς ἐκ μαργάρων,
Μικροὺς μαργάρους θραύοντες, καὶ λύοντες ἐν γὰρ τέχνῃ
Α᾽λλυς σφαίρουσι μείζονας.

Et artificioſas ſcio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque reſoluentes arte,
Alias rotundant maiores.

[a] Lib. 3. de vita Apoll.

Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex [a] Philoſtrato; non ſatis plenè tamen. Quare ipſa Philoſtrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à Zoographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, exiſtimaui, quæ de altero Margaritarum genere (arte facto ſcilicet: nam naturales calculos in Conchis quibuſdã albæ teſtæ, circa Byblum paruam Indiæ inſulam reperiri, qui in Oſtreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipſi Apollonio res viſa eſt leuis, ſed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabiliſſima. Nam qua parte inſula pelagus reſpicit, immenſa eſt maris altitudo. Fert autem Oſtreum in teſta alba (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obſeruant, & aquæ ſuperficiem etiam ipſi olei effuſione læuigant. Tum ad Oſtrea capienda ingreditur aliquis, ita inſtructus paratuſq; , ſicut qui ſpongias colligunt. Eſt autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legiſſe videtur. Eſt autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, ſcapellum quo ſementarij vtuntur ad æquandam, & poliendam laterum ſcabritiem: vel, vt alij interpretantur δοκὶς, id eſt, pugio maior, & quadratus inſtar trabis. Alij aſſerculum eſſe putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabaſtrum vnguenti: atque ita propè Oſtrea conſidens Indus vnguento, quaſi eſca ad fallendũ vtitur: namque illo perfuſa Oſtrea ſeſe aperientia inebriantur. Tunc ferreo ſtylo perforata quaſi ſaniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere excipit: qui in varias multipliceſque formas concauatus eſt; ea verò poſtmodum ſanies lapideſcit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille ſanguis obdureſcit. Et hæc eſt, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex oppoſito maris habitantes, hæc Philoſtratus. Cæterùm, quòd Tzetzes ſcribat ex Margaritis confractis fingi Vniones, nõ mirum videtur, cùm [b] Cardanus ſcribat è Concharum teſtis fieri his verbis: Non læuis eſt lucri ſeplaſia, cùm ex Concha Margaritarum pulcherrimi fingantur Vniones. Adeo autem rectè fraus hæc ſuccedit, quòd nec à gemmarijs dignoſcuntur: color, ſplendor, ſubſtantia, pondus reſpondent. Sunt qui etiam ex duobus fruſtis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc ſcriberem lis agebatur de Margarita ſexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Concha facta erat: pretium æſtimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & arte minus valeant. Idem [c] albi: Nuper, inquit, inuentum eſt, quòd vidi, vt Margaritæ fiant adeo veris ſimiles ſplendore, vt ſi forma, quæ ſolùm dimidium orbem implet, non obſtaret

πλινθὶς quid.

[b] Lib. 7. de var.

Ex Cõcharum teſtis.

[c] Lib. 16. de var. rer.

aſperitas

A asperitas quædam, omnino pro veris atque optimis eis assimilarentur. Quoniam solū iuxta littus maris effici illas posse affirmabat (qui hanc artem callebat) solùmq; vere: & hemicycli, vt dixi, forma: coniectura assequor ex lapidibus Astacorum, aut Pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cùm aqua. Liquorem circumponens illum à quo tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemmarios fallerent: quando & nunc egregia opera inserantur. Quod verò optimum est, tardè senescunt, multis annis splendorem seruantes. Leues sunt & etiam pondere ipso parum à natiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos, vt doceret, non tanti hoc existimaui, vt doceret fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à taleno ducere. Conchas palustres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices separari possint; reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten, & Augustum collecto distillatoq; excipiunt, subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo insertos ad solem indurant. Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror esse qui ex humore crystallino oculorum piscium quorundam, vt potè albo, solido, rotundo, & magnitudine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim posse putant, vt præparatione aliqua translucidus is humor reddatur, sicuti in viuo erant pisce. Nam & [d] Antonius Mizaldus Margaritas, sic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, & oculis piscium: quos munda, sicca, puluera, & agitatis, despurnatisque ouorum alluminibus excipe, misce, ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & spissamentum: ex quo Vnionum corpuscula, dum recens, & tractabilis est materia effinge, & seta suilla, vt fiat foramen, transfige, tum demum resiccata coque in lacte vaccino, & secreto loco procul à sole, & puluere iterum sicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quòd placuisse queat. Massarius scribit suo tempore Murianenses vitrearios Vniones adulterasse; primum Vniones vitreos vacuos, sed translucidos fecisse, deinde materia impleſse, qua splẽdidi, & Vnionum coloris redderentur in tantùm, vt vix a veris Vnionibus discerni posent. Quapropter fuisse decem virorum decreto vetitos. Sunt & fossiles quædam, & subterraneæ Margaritæ crystalli fætura teste Aeliano. Aiunt in Cambaia esse qui gemmas, & Vniones faciũt, quos veros putares; sed quomodo, nondum scitur. Posset etiam quispiam rudioris semina lithospermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinij [c] consideret: Inter omnes, inquit, herbas lithospermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Diospyron, alij Heracleon. C Herba quincuncialis (quinque caulibus manusc.) folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet & intus semen. Nascitur, & in Italia; sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miracuo aspexi. Tantus est decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

Ex oculis cãcrorum.

Ex Concha rum palustriũ testis.

Oculi labracis.

Ex oculis piscium.

[d] Memor. cent. 1.

Ex vitro.

Margaritæ fossiles.

[c] Lib. 27. cap. 11.

Lithospermi forma.

VSVS IN MEDICINA.

MEDICORVM qui medicamentis suis Margaritas miscere cupiunt, interest scire, qualesnam accipere debeant. Sunt enim perforatæ, & non perforatæ. Perforatas natura præferri cæteris, quòd per foramen excrementis sint purgati, non bene putat Syluius, vnaque cum eo alij doctissimi viri. D Nam omnes perforantur arte, idque magna ex parte in Babylonia, quò ex Ormutio alijsque Indiæ vicinis regionibus deferuntur. Syluaticus, quæ ad remedia requiruntur, non perforatas intelligi scribit. Esse & obscuras quasdam subcitrinas non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas esse claras, & albas; obscuras, & quasi albidas, hoc est pallidas non esse miscendas medicamentis. Maturæ, inquit Albertus, splendent & translucidæ sunt ad ornatum eligendæ: minus maturas aliqui in medicina præferunt. In iunioribus Conchis repertæ meliores sunt: hodie in Bohemia immaturæ medicis sunt vsui: maturæ autem, & splendentes annulis includuntur. Zoographus tradit pharmacopolas compositionibus quibusdam medicis addere Margaritas minutas, phrygonibus inutiles, & fœminarum desiderijs ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligendæ sunt maiusculę, claræ, læues, non angulosæ. Frigidæ, & siccæ sunt in secundo gradu cum pauca subtilitate secundum Rasin: quod verius videtur, quàm quòd Isaac Eben Amrã scribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Desiccãt humiditates. Dissoluuntur,

Perforatas malè præferri.

Vbi perforentur.

Immaturæ quibus ex vsu.

Quæ eligendæ.

Margaritarum uis, & temperies.

Ad cordis affectus.

Succedaneum.

Oleum ex vnionibus.

[a] *De med. vet. & nou. dialoq. 7.*

Calx Margaritarum, vt fiat.

[b] *Lib. 2. Alch. tract. 1.*

Liquor Margaritarum.

tur, & linitur baras (baras, vel albaras Arabicè, eſt leuce Græcorum, id eſt, vitiligo profundior, Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. Quod ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) patiatur, propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit: eorumque obſcuritatem albedinem (nubeculas) & ſordes emendāt. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur, quē oculis inſpergunt. (Ego hūc puluerem alicui aquæ immiſcerem,) & collyriū faciunt, vires, ſpiritus, cor & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio, ac vim eorum augere: ſanguinem enim tenuiorem reddere. Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore alijſq; ſymptomatibus, quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgiæ: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare. Margaritæ, inquit Auicenna, ſimiles ſunt carabe (electro) natura, & luciditate: ſed efficaciores ad roborādum, quàm carabe: & ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alij addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci ſunt, febricitantium remedijs adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus peſtiferiſq; morbis defendere. Diarhœis, licenterijs, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre. In locum earum, inquit rurſus Serapio, ſuccedere poteſt tantundem, & dimidium ponderis, è Conchis earum magnis, & ſplendidis: vt pro drachma Margaritarum Cōchę partis, ſcilicet interioris, quæ ſola ſplendet, ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexādrini deſcripti ab Actuario. Perforati, & non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum. Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam, faciunt. Recentiores duas antidotos habēt Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum: quarum prior frequētiori in vſu eſt: atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid, vel coloris, vel ſubſtantiæ, vel saporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, & Oſtreorum, in quibus inueniuntur, præſtant. Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius [a] Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti induntur, perfundunturque aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſuperemineat: deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque, & ſuper calcem hāc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recēs aqua ſtillatitia, rurſuſque detrahitur, vt antea: atque is labor ter quaterve repetitur, quo ad nihil aceti ſubeſse percipiatur, tādem puluis, ſiue calx Vnionum, aut in loco humido ſupra marmor diſsoluitur, aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillaturque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem, & phrenitidem dantur: corpus ſanum conſeruat: læſum priſtini ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat, augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: abſceſſibus vlceribuſq; exedentibus, cancro, & hæmorrhoidibus medetur. Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas [b] Libauius: Margaritæ aceto præmaceratæ, & friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectiùs calcinantur iuſto igni reuerberij, in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur, indeque in læuorem ducuntur. Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas, inquit, macera aceto forti, donec fiant friabiles. Tritas cum oui albo compone in globulos, quos calcina in reuerberio. Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum. Quod non exit, calcina denuo. Spiritum abſtractum coagula in alcali, quod ſolue per deliquium; & vt ſoluatur facilius, torre ad ignē probè, poſteaque læuiga exactiſſimè. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlarum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatū exaſperant ſale ammoniaco. Hoc pulueri perlarum affundunt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Inde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt, quanquam ab alijs etiam ſine calcinatione per ſpiritum duntaxat vini extrahatur particulatim de more; & quod non exit, id corrodunt iterum aceto, ſubtiliantq;, donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu, toſtus puluis læuigatur, & ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto, quod radicatum dixerit, in hunc modum confeciſse: è tartaro calcinato per acetum diſtillatum ex-

trahe alcali. Extractionem distilla per retortam bis in arena, primùm mediocri igni, donec aquositas exierit. Si materia quasi intumescit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit radicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos. Solue, solutionem coagula. Puluerem læuiga, & per deliquium in cella solue. Antequam autem læuiges, quater edulcora eum aqua stillatitia fontana. Thomas Moufetus in epistola ad Monauium improbat calcinationem per acetum, quòd eius vis nequeat elui. Sed si addatur calcinatio per ignem, nihil virium eius poterit remanere, præsertim cùm etiam empyreuma eluatur. Ipse præscribit talem modum: Tusas Margaritas in puluerem impalpabilem læuiga, Extrahe vini spiritu nobilissimo ad quinque digitos affuso, & digere in balneo per mensem, donec coloretur spiritus. Tunc transfunde eum, reponeq; alium, & procede eodem modo, donec non coloretur amplius. Coagula, & coagulatum aqua destillata ter ablue. Hæc potiùs est extractio essentiæ, quàm magisterium. Consultius autem est, si perlæ sunt puræ, & nobiles, magisterio vti, & totas exaltare. Neque enim videtur opus esse extractione essentiali, cùm sint extractum naturale, nisi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vsurpant alij succum limoniorum destillatum, & berberum clarificatum, vel aquam salis gemmæ, vel spiritum vini alcalisatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in puluerem duntaxat rediguntur, hæc ille.

Calcinatio per acetum improbata.

VSVS IN VARIIS. LVXVS.

MARGARITAS [a] inquit Plinius Romæ in promiscuum, & frequẽtem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cœpisse circa Syllana tempora minutas, & viles Fenestella tradit, manifesto errore, cùm Aelius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impositum maximè grandibus Margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His magnam veteres exercuere luxuriam atque nefandam, non modò in ornatu, ac vestibus sumptuosissimis fœminarum, sed etiam in splendidissimis conuiuijs, vt ex his tribus exemplis, quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodij Tragœdi Aesopi filij: Lolliam Paulinam, inquit, quæ fuit Cai principis matrona, ne serio quidẽ aut solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam spõsalium cœna, vidi Smaragdis Margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus digitisque: quæ summa quadringenties sestertiûm (alias H.S. & similiter in sequentibus ter) colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriẽte, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. sestertiûm opera spectaretur ad lucernas. Computet nũc aliquis ex altera parte, quantum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc vicisse malit. Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt. Duo fuere maximi Vniones per omne æuum; vtrumque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentiæ possit, respondit, vna se cœna centies sestertiûm absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonius apposuit, irridenti computationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, consumptarumque se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies sestertiûm cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantùm vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque in tabem Margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio, quidnam esset actura, detractum alterum mersit, & liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, victumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama Vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victrice dissectum, vt esset in vtrisq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in Vnionibus magnæ taxationis Clodius Tragœdi

[a] Li. 9. c. 35

Quãdo Romæ in vsu esse primũ cœpere.

Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis.

Cleopatræ luxus.

Clodij Tragœdi Aesopi filij luxus.

gœdi Aesopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, pęnè histrioni comparatus: & quidem nulla spōsione ad hoc productus, quo id magis regium erat, sed vt experiretur in gloria palati, quid saperent Margaritæ: atque vt mirè placuère, ne solus hoc sciret, singulos Vniones conuiuis absorbendos dedit. Huc vsque Plinius. Eorundem exemplorum detestandæ luxuriæ alij auctores quoq; meminere. Solinus scribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuisse tunicam ex Margaritis sestertio (sestertiorum Hermolaus) quadringenties æstimatam: atque Plinius non tunicam, sed ornatum capitis, colli & manuum eam habuisse tradit. Idem Solinus (teste Hermolao) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius non neptem, fuisse Paulinam tradit, exemplaribus, vt arbitror ambustis: de hoc Dion itemque Tacitus, Lollia, inquit, Paulina M. Lollij consularis filia, Setonius: Lolliam Paulinā Cai Memmij consularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ, & Antonij sponsionibus super epularum magnificentia paraphrasim cōtexuit [b] Macrobius: hoc interest, quòd Vnionem à regina absorptum, non quadringenties, vt Plinius, sed centies sestertiūm valuisse scribit. De Aesopi Tragœdi filio [c] Valerius Maximus quoq; meminit, idem referens. [d] Horatius:

[b] *Satur.* 3. 17. [c] *Lib.* 9. [d] *Ser.* 2. 3.

> *Filius Aesopi detractam ex aure Metellæ,*
> *Scilicet, vt decies solidum absorberet, aceto*
> *Diluit insignem baccam, qui sanior, ac si*
> *Illud idem in rapidum flumen, iaceretve cloacam.*

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aesopum actorem tragœdiarum ditissimum adamauit. Eius vxoris, ac Aesopi filius diues, & luxuriosus fuit, qui gemmam triuit, & misit in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo suas posset deuorare diuitias. Porrò cuiusuis conditionis fœminis olim omnibus corporis partibus adhibuisse, crinibus, spiris capitiq; toto, collo, manibus, pedibus, traditum est. Digitis hoc (inquit [e] Plinius de Vnionibus) suspendere & binos, ac ternos auribus fęminarum gloria est. Vnde Petronius Arbiter tribaccam Margaritam vocauit.

[e] *Li. 9. c.* 35.

Margarita cur tribacca dicta.

> *Quo Margarita cara, tribacca, Indica*
> *An vt matrona ornata phaleris pelagijs*
> *Tollat pedes indomita strato extraneo.*

[f] Iuuenalis.

[f] *Saty.* 6.

> *Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm*
> *Auribus extensis magnos commisit Elenchos.*

Video Vniones singulos, inquit [g] Seneca, singulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ oneri ferendo sunt. Iunguntur inter se, & insuper alij bini superponuntur. Non satis muliebris insania viros subiecerat, nisi bina, ac terna patrimonia auribus singulis pependissent. Hos binos, aut ternos Vniones sibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulò post citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquisita perditiore portatu: Siquidem cùm id fecere, Crotalia appellant, seu sono quoque gaudeant, & collisu Margaritarum. De his, & Elenchis hos versus Martialis ad Mammurram volunt intelligi:

[g] *Lib.* 9. *c.* 7. *de benef.*

Crotalia, quæ.

> *Et virides picto gemmas numerauit in auro,*
> *Quidquid & in niuea grandius aure sonat.*

Calceabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit Plinius, nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis socculis addunt. Neque enim gestare Margaritas, nisi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, satis est. Tertullianus: [h] Latent in cingulis Smaragdi: Cylindras vaginæ suæ solus gladius sub sinu nouit: & in peronibus Vniones emergere de luto cupiunt. Sic & Manilius [i] de Margaritis, & alijs gemmis canit:

[h] *Lib. de hab. virg.* [i] *Lib.* 5.

> *Perq; caput ducti lapides, per colla manusq;*
> *Et pedibus niueis fulserunt aurea vincla.*

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Persas, Medos, Asiaticos, inaures, monilia, & armillas, brachiorum pedumque ornamenta, pluris æstimata, quàm quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupletesque matronę vittis, stola, stellis, & lecticis Margaritis perornatis splendebant, sed etiam pauperes, vt etiam nostra tempestate,

Pauperes etiam mulieres gemmis ornatæ.

> ——— *Quarum nec vitta ligatos*
> *Attingit crines, nec stola longa pedes.*

Vt cum Nasone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntq;) iam, inquit Plinius, & pauperes lictorem fœminæ in publico esse dictitantes, hoc est, vt doctissimus exponit [k] Adrianus Turnebus, pauperes fęminæ gaudent Vnionibus, quòd in publico cùm sint ipsis de via disce-

[k] *Lib.* 15. *aduers. cap.* 10.

A discedatur, videanturq; diuites, vt Margarita pro lictore sit, & turbam summoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius:

——— Neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis

Lictores cur Margaritæ:

Quidã docti, quos & Zographus secutus est licitatorẽ legunt, quasi emptorem pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes, & pro arguta elegantiq; sentẽtia turpem commiscentes. Manuscriptus legit lectorẽ: alij codices lectiores. Atq; hæc de Margaritis, siue Vnionibus.

Plinius correctus.

DE CONCHA IMBRICATA RONDELETII. Cap. XLIII.

CONCHA hæc, inquit Rondeletius, est distinctione testæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus B testa enim ad vndarum sese attollentium similitudinem distincta est, quæ distinctiones cùm aliæ alijs insideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmenta: Incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia inter se imbricata, non speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuę, quarum alię alijs imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchæ huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotundæ dispositæ sunt. Concha hæc magna est, & lata ambitu inferiore, laciniofo, ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus læuis. Caro dura, ac concoctu difficilis, alioqui superioribus similis. Frequens est Concha in Oriente, reperitur etiam in Oceano. A Græcorũ vulgo Aganon vocari audio, & à Caloieris Arabiæ, id est, Cœnobitis qui illic sunt, Tridacnam. Verùm Tridacna, quorũ meminit [a] Plinius, esse non possunt. Sic enim ille, cùm de Ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec nõ inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Ex his verbis nihil C aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India valdè magna reperiri, vbi omnia grandiora esse, quàm apud nos sæpe diximus: quæ magna Ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non nisi tribus morsibus deglutiri possunt. Hæc Rondeletius. Nos veram hic Concham Tridacnen repræsentare exterius, & interius putamus. Est enim hæc pedalis longitudinis, testa vndata, & scabra, vt Rõdeletij, sed magni ponderis. Pendet enim eius vtraq; testa quindecim libras medicas; eo loco quo sibi inuicem connectuntur singulæ duos digitos per transuersum crassæ, intus candicant, & glabræ sunt. Allata mihi est ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor ista longè, ea nempè magnitudine, qua hîc proponitur, cætera non absimilis præcedenti.

Nominis ratio.

Imbricatũ quid.

Imbrices, quid.

Descriptio.

Aganon.

Tridacna Plinij.

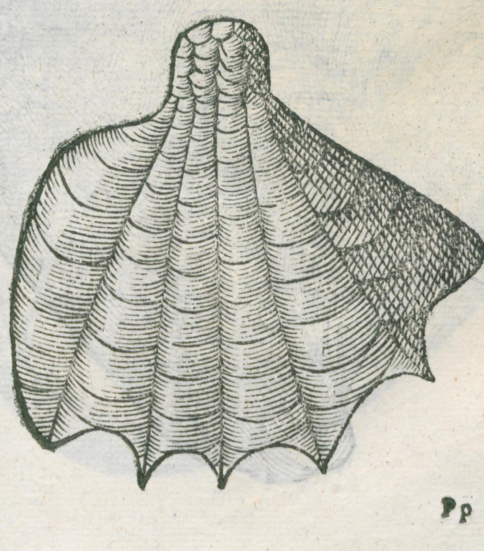
[a] *Li.32.c.6.*

In India omnia quã apud nos maiora.

Tridacnæ authoris descriptio.

Concha imbricata Rondeletij.

D



Tridachnes pars exterior.





E

Concha imbricata minima.



F

DE CONCHIS STRIATIS.
Cap. XLIIII.

Cappa tonda.

CONCHAS ſtriatas tres has nobis exhibuit Rondeletius, quarum prima ea eſt, quæ communi nomine à Monſpelienſibus Coquille vocatur, ab Italis Cappa tonda, à rotunditate. Duabus enim teſtis conſtat multùm cauis, & in dorſum multum elatis, vt ad rotundam figuram multùm accedant: intus læues ſunt, foris ſtriatæ, Pectinum modo, in ambitu ſerratæ. Harum aliæ ſunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flaueſcunt, per ginglymum colligantur: vtriuſq; enim teſtæ apophyſes ſeſe inuicem ſubeuntes coniunguntur. Caro dura eſt, difficilis concoctu, Ius ex ea aluum ſoluit. Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur vſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. Altera Concha ſtriata priori ſimilis eſt, niſi quòd illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per ſtriarum tranſuerſum ductas habet. hæc non lineas ſimplices, ſed virgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam ruffa, vnde Concha ſtriata, faſciata, & ruffa dici poteſt. Tertia Concha ſtriata cæteris longior eſt, cui figura teſtis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per tranſuerſum ductis. Cum qua non parum ſimilitudinis habet hîc à me adiecta, colore candido: pronè datur & ſupinè. His ſtriatis Rondeletij ſubiecit ſpeciem illam Zographus, quam Venetijs rotundæ nomine pictam accepit. Iſtiuſmodi Concham à figura quam habet cum bucardio lapide, bucardiam nominare ſoleo. Colore eſt (de mea loquor, nam Zographi Concham, licet eandem arbitrer, non vidi) candido, faſcijs verò cinereis, ſtrijs ferrugineis. Ex eodem planè genere eſt hæc poſtrema, niſi quòd tuberoſa eſt. Nos etiam alias adiungemus depictas, quæ & colore, & magnitudine ſtriarum, ac faſciarum poſitu differunt ac colore. Prior exterius exochas habet, & faſcias quatuor nigricantes, intus tota candida. Altera etiam exochas habet, & parte ſuperiori qua connectitur, colore eſt ferrugineo, intus albo & viridi. Sequitur has Concha ſtriata candida & admodum lucida, faſciam in medio habens latam caſtanei coloris, cuius medium percurrit linea caſtanei coloris valde ſaturati: circumferentia faſciæ tota eſt ferruginea: intus verò tota alba. Huic valde ſimilis quæ deinceps depingitur, magnitudine nimirum, exochis, atque ſtrijs, duas habet faſcias tenues: alioqui tota niuea. Quæ deinceps depicta eſt quatuor habet faſcias caſtanei coloris, intus tota candida. Striatis item adiungenda iſtæc Concha Pectiniformis, tota ex cinereo luteſcens, faſcijs tribus ornata ochreis. Necnon & iſta, extrà ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, intus animans conſpicitur, luteo, cæruleo, & rubro varium. Huc deniq; pertinent Conchulæ ſtriatæ binæ poſtremæ, quarum prima colore prorſus eſt ferrugineo, altera ex luteo cinerea, ſtrijs cinereis, faſcijs fuſcis, rubeiſque.

Colore differunt.

Caro.

G

Concha ſtriata, faſciata, ruffa.

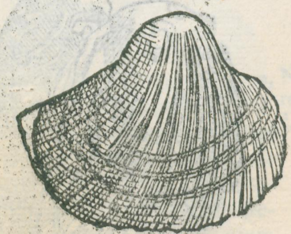
H

DE

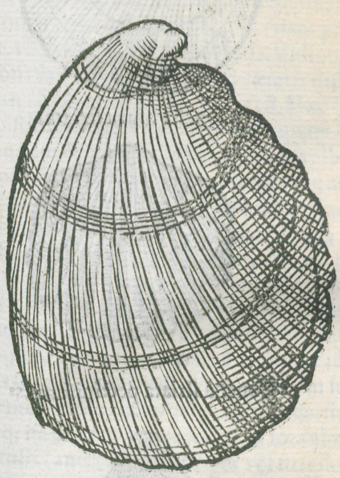
Concha striata Rondeletij prior.



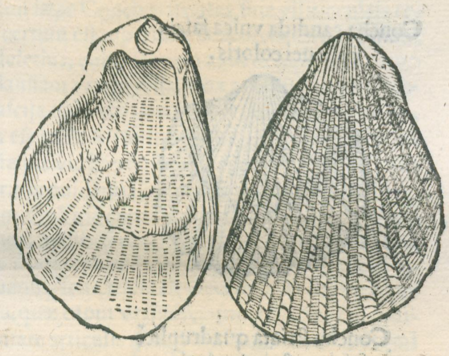
Concha striata Rondeletij altera.



Concha striata longa, eiusdem.



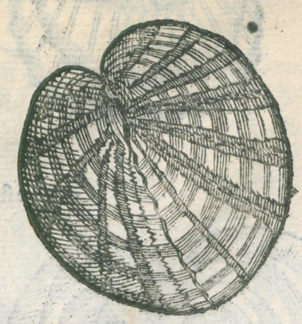
Concha striata nostra.



Concha striata rotunda Zographi.



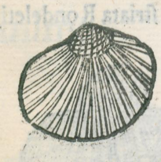
Concha striata rotunda nostra.



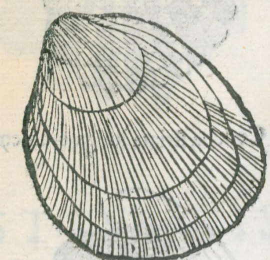
Concha ſtriata rotunda alia cum tubulis.



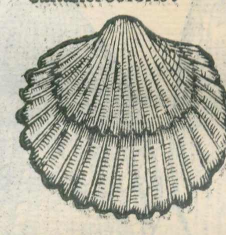
Concha ſtriata noſtra prima.



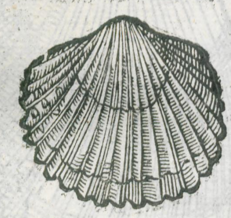
Concha ſtriata noſtra ſecunda.



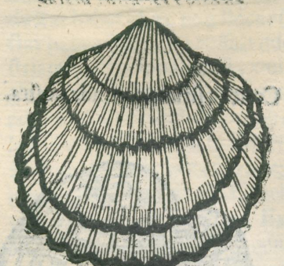
Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris.



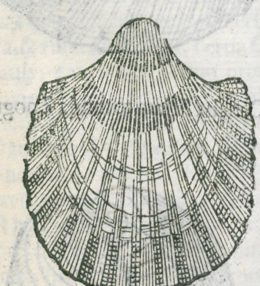
Concha niuea ſtriata.



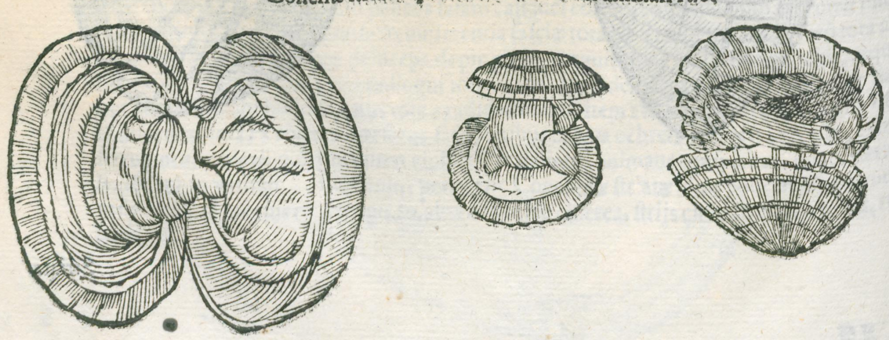
Concha ſtriata quadruplici faſcia caſtanei coloris.



Concha ſtriata pectiniformis.



Conchæ ſtriatæ ſpecies tres aliæ cum animali ſuo.



A

DE CONCHA ECHINATA. Cap. XLV.

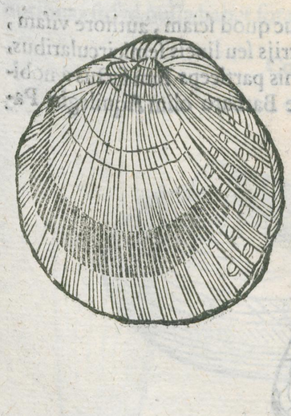
ECHINATAM Concham, inquit Rondeletius, ab asperitate vocamus, sicut aculeatam ab aculeis vocare possimus. In hac Uniones reperiri testatur [a] Plinius. Nam & Iuba tradit Arabicis esse Concham similem Pectini Insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Unionem in carne ipsa esse grandini similem. Hæc Concha Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In strijs siue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à se diffiti, qui si vi, aut alia ratione exciderint, vestigium sui relinquunt. Quod à me temerè dictum non est: sunt enim qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse, sed crebro attritu & maris iactatione rumpi, quod falsum B esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum vestigia semper apparent: Conchas verò striatas tantùm etiam post magnas procellas in littore sæpissimè videas sine vllis aculeis, eorumuè notis. Vidimus etiam sæpe Conchas striatas sine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum est, asperitate & aculeis, carne verò interna substantia planè similis est, Hæc Rondeletius, cuius iconem addere superuacaneum existimaui, cùm ex eo sit genere, quam hîc claussam vtraq; testa, mox apertam repræsentamus. cui & aliam adiuximus aculeis albis, fascijs quinque, quatuor tenuioribus & luteis, vna lata castanei coloris. Notandum autem est aculeos esse in exochis, & non in strijs seu canaliculis: præterea eos omnibus, quas hactenus vidimus, superiori parte testarum, qua sibi inuicem connectuntur, deesse mira naturæ prouidentia, siquidem si hac parte fuissent, liberæ testarũ apertioni impedimento fuissent. Quã hîc cum animali appinximus, aculeata maximè omnium quas hactenus conspeximus, existit, ferrugineis aliquot fascijs insignita exterius est. His adiungere volui eam quam Zoographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico aut mediterraneo mari inueniri, sed Orientali Oceano. Testæ vtræque inquit, figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput versus recurua est, inuicem simi-C les sunt. hoc pulchrum in eis: tribus in summitate articulis ginglymo iunguntur, ita vt eminentes vtrinq; mucrones mutua insertione vterq; in oppositæ testæ acetabula, cohæreant; atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & strijs eminentibus exasperatur, & canaliculis cauis (quos & striges vel strigiles dixeris) sulcatur, infima parte strigiles oppositis committantur & respondeant strijs, his prominentibus, illis subeuntibus.

Nominis ratio.

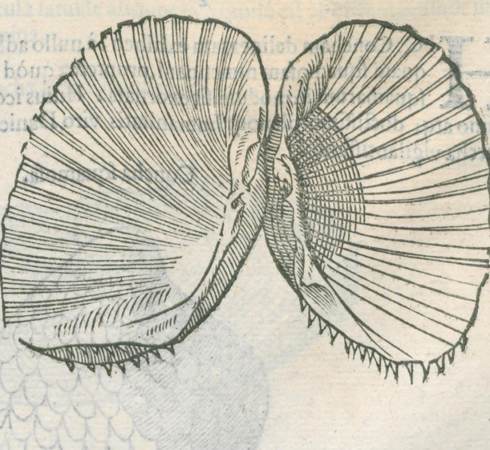
[a] L. 9. c. 35.

Aculeos omnes habere falsũ.

Concha echinata nostra clausa.



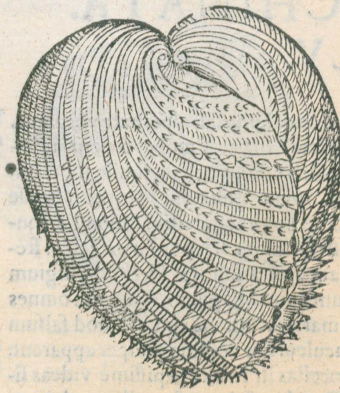
Concha echinata aperta.



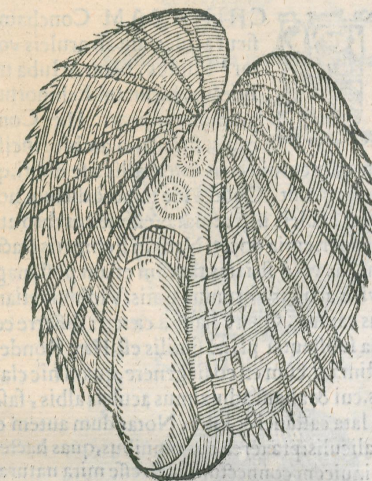
D

Concha

Concha echinata ſeu ſtriata.



Concha echinata alia cum ſuo animali.



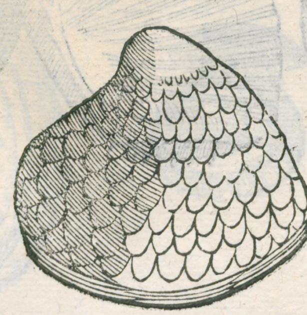
Concha echinata Zographi.



DE CONCHA SQAMOSA.
Cap. XLVI.

HIC Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam, quam ſquamoſam nuncupaui, propterea quòd ſtrijs ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſſimo atq; doctiſſimo plenoq; humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſſimo.

Concha ſquamoſa.



A

DE CONCHIS LONGIS. Cap. XLVII.

CONCHAS longas duas enumerat & describit Rondeletius. Prior duabus magnis & longis constat testis. Chamæglycimeridi similis est. sed testæ multò spissiores sunt, magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubescente, in medio albescente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur: & optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Concham longam Plinij Rondeletius existimat, quòd nulla sit hac longior & strictior, testa est alba, aspera, lineis multis & diuersis distincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine disposita. Monspelienses Cullier vocant. frequenter iacentes reperiuntur in littore propè Massiliam. Hanc Bellonius Dactylum seu Vnguem existimauit, sed falsò, vt rectè contra eum scripsit Rondeletius. Neq; enim audiendi sunt, qui his quinq; vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace, & Concha longa, Plinium seorsum ad hunc piscem significandum vti volunt. Neq; illud rectè ab alijs scriptum est, Digitos Conchas longas vocari. Nam [a] Plinius diuersis in locis de his locutus est, vt de diuersis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, Scorpio marinus, in vino necatus vt deinde bibatur: Conchæ longæ carnes ex mulso potæ, cum aqua pari modo, aut si febres sint, ex aqua mulsa. Deinde multò pòst: Mares alij Donacas, alij Aulos vocant; feminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores feminæ sunt & vnicolores. Verùm de hoc Plinij loco quid Rondeletius & ego sentiamus postea planiùs exponemus. His longis Conchis Zoographus eam speciem adnumerat quæ in dulcibus aquis reperitur: cuius testam altera eius parte interna expressam exhibet. alteram non vidit: sed binas similes esse putat, & ginglymo articulari superficies externa scabra est, vt ait, qua dempta interior leuis candicat, Margaritiferæ Conchæ instar: & si bene, inquit memini, in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt. Ego quinque species longarum obseruaui, quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio vera Plinij Concha longa fuerit, colore est extrà albo fuscoq; varia, intus ferè roseo colore. Animante suo prægnans est. In secundâ tabulâ prima, ea est quam Rondeletius alteram constituit. hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis, quæ est in summitate, dicitur. Quinq; digitorum est longitudine, latitudine pollicis. Testa est tota alba, lineisque multis transuersis, longisq; distincta. qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine disposita vt in aure marina: quæ à natura fortassis facta sunt, vt aër ingregiatur perspirabilisq; sit Concha. apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiusdem Conchæ interna parte secundo depicta loco videre licet. Secunda priori similis est, nisi quòd longè latior sit, foraminaq; plura in parte habeat superiori. parti internę insunt quidam exigui sinus, in quibus animalcula latuisse aliquot verisimile est. Postrema minor superioribus est, sed nulla habet foramina.

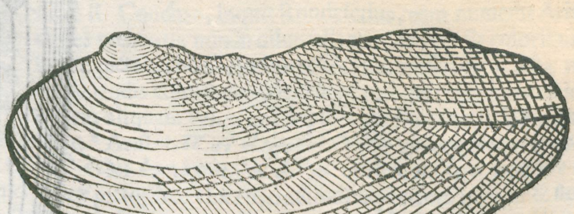
B C (margin letters)

Cullier. Vnguis siue Dactylus Bellonij.

[a] Li. 32. c. 9.

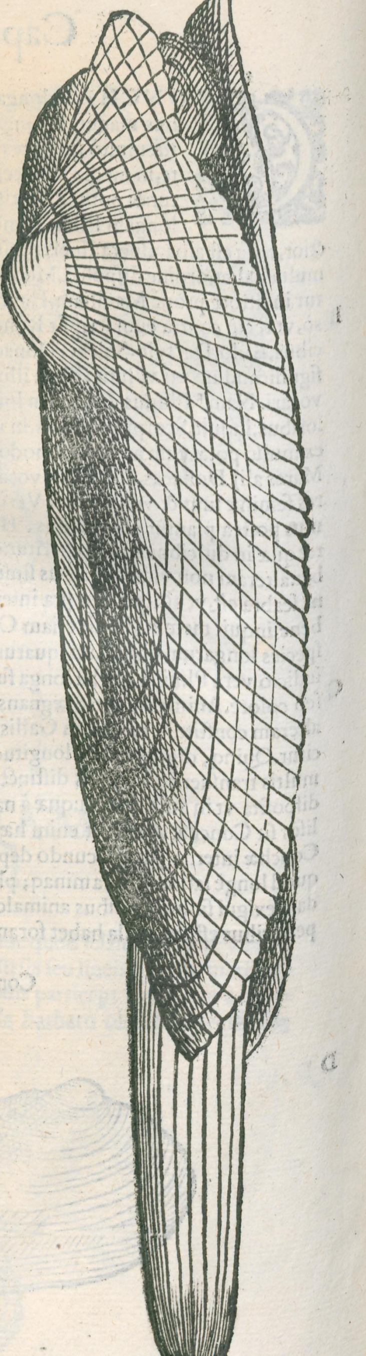
Concha longa Rondeletij.

D



Concha

Concha vera Plinij cum animali.

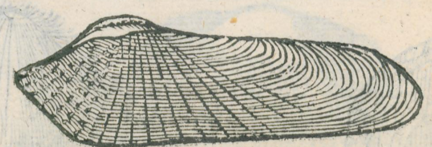


Concha longa Zoographi.

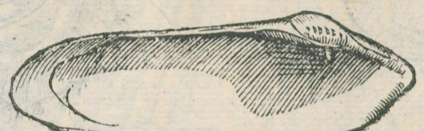


Conchæ longæ authoris aliæ.

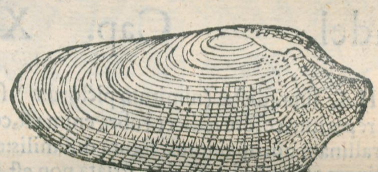
1



2



3



4



DE CONCHA PICTORVM. Cap. XLVIII.

INTER Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Aristoteles, quā pictores vtebantur non in diluendis aut asseruandis coloribus, ad quam rem hodie pictores Musculorum testis vtuntur: sed cuius testæ radebātur, quòd conficiendis coloribus vtiles essent, ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquam veluti ex Purpuris aut Buccinis infecturæ vel picturæ vtilē colligi. Verba sunt * Aristot. Ὧν δ' οἱ γραφεῖς Ὀσρέῳ χρῶνται πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦ το τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιςα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus vsui est, crassitudine plurimū excedit: & florem illum non intra testam, sed foris habet, reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est Concha, quam hîc proponimus, testis spissis, intus læuibus, foris inæqualibus & asperis, Cinnabaris aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum aut minorum Ostreorum. Hanc accepi à Guilielmo du Choul Allobrogum præfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vnà cum animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegiensi, mihi missam, cuius testa est musco obsita.

* Hist. 5. c. 15.

Concha pictorum Rondeletij.



Conchę pictoriæ ſimilis muſco obducta.



DE CONCHA CORRALLINA Rondel. Cap. XLIX.

CONCHÆ ſupradictæ (nimirum pictorum) ſimilis eſt hæc quæ in mari noſtro reperitur, colore ſcilicet, rubra enim eſt, corallum planè imitata, vnde Corallinam nūcupauimus, figurâ diſſimilis: externa enim teſtarum parte Pectinem refert: niſi quòd hęc ſtriata non eſt, ſed lineis tantùm aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus lęuiſſima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligātur teſtæ vinculo nigro: tenues ſunt ſed ſatis duræ. Caro dura, odore viroſo, ſapore ſalſo. Raro reperitur hæc Concha, & vix niſi poſt diutinos Auſtri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima niſi eadem eſt, à me appoſita: quæ verò ſecūdo loco picta eſt ex eodem genere eſt, cæterùm echinata ac velut foraminibus peruia. Poſtrema pronè item & ſupinè picta, cum Rondeletij Concha eadem eſt, intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

Concha corallina Rondeletij.



Concha corallina noſtra.

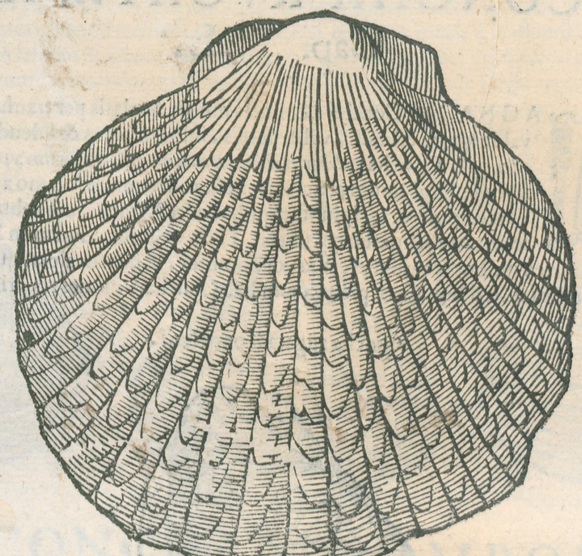


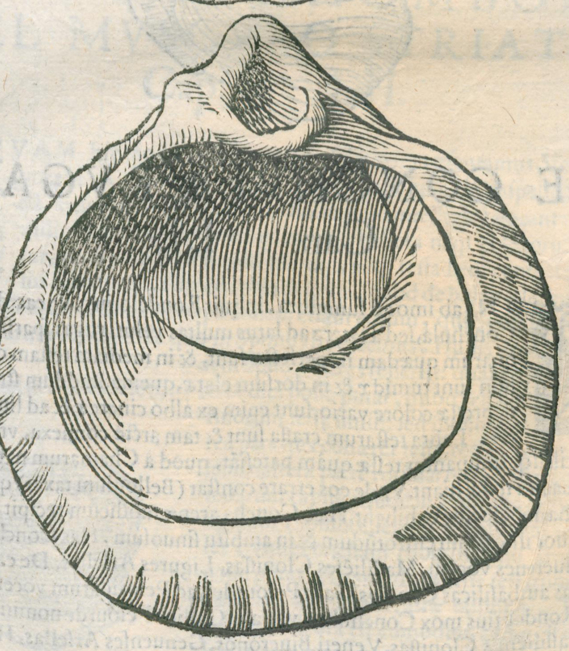
Concha corallina aſpera.



Concha

Concha corallina tuberculis rubris inuersa parte candida, & ora purpurea.





E

DE CONCHA RVGATA, IDEM. Cap. L.

MAGNA hæc Concha, & lineis multis & elatis per tranſuerſum ductis, valde rugata eſt: teſtis valde ſpiſſis, intus læuibus & ſplendoris argentei, qua parte Concham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarum enim in ſummo apophyſes viciſſim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſſit vinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coëuntes. Teſtæ ob ſpiſſitudinem in laminas & fruſta diſſecantur, ex quibus ſphærula precum conficiuntur, & dentiſcalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, ſed non adeo ſplendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

F

Concha rugata Rondeletij.



G

DE CONCHVLA RVGATA. Cap. LI.

NON ab imo ad ſummum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Conchula, ſed à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidæ & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſæ colore vario, ſunt enim ex albo cinereæ & ad liuidum aaccedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt & tam arctè connexa, vt ſine vi non aperiantur, faciliusq; rumpantur teſtæ quàm pateſiāt, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare conſtat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimā, aquam ſugit ore quod illic ſitum eſt, rotūdum & in ambitu ſinuoſum. Has Conchas Veneti Biuerones, & Piuerones vocant, Maſſilieſes Cloniſſas, Ligures Arſellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui ſcribit) Maſſilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenſes Pauerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis, pauperibuſq; offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum eſt (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt poſtea audiemus.) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem à Calcinellis (Chamis piperatis) quod turbinatiori & grandiori corpore conſtent, Calcinellę enim (quæ & Biuerazæ dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta tranſlucida ac multò quàm Chamæleios teneriores. Media autem eſt inter aſperā & læuem conſtitutione & natura. nō enim ita horret vt aſpera: neq; ita glabreſcit vt læuis. albo præterea ac fuluo

Vt à Calcinellis differant.

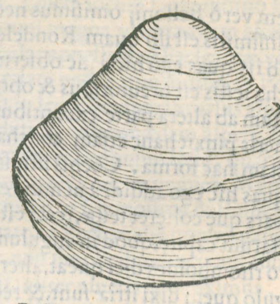
H

ac fuluo emblemate distinguitur: vnde Capparozolam (Chamam læuem quoq; Capparozolam vulgò dici, alibi scribit, quæ quidem Venetijs Cappæ grossæ & Rozzolæ vulgò dicuntur, ab eruditis quibusdam illic Pelorides existimantur, & à Græcorum vulgo hodie ὀρυκτοὶ dicuntur, hoc est fossiles, nam in fundo seu limo maris à fodientibus eruuntur. Testam earum læuem & albam esse arbitratur Zoographus) dici puto, quòd ex rubro subfulua sit. Eius autem caro durior est quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copiosum bonumq; succum gignere tradit, & stomacho gratum, nec facilè excerni. Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij, aut eandem, aut planè similē apposuit hanc depictam Zoographus. Ex eodē genere est, à me adiecta alia.

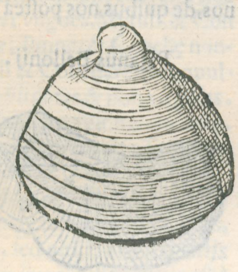
Conchula rugata Rond.



Concha rugata nostra.



Conchula rugata Zoographi.



DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO. Cap. LII.

QVAM hîc modò ex eodem Rondeletio repræsentamus, Veneti Mussolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monspelienses ἀνώνυμος est. Falsò Βάλανον quidam (Bellonium intelligit) vocant: nam nihil similitudinis cum quernis glandibus habet; neq; in saxorum rimis nascitur, quod temerè nonnulli asserunt, neq; testa læui contecta est, neq; huius caro tenera est, neq; palato grata, quod de balanis scripsit Athenæus, sed dura, virus olens, atq; insuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, satis refellit testarum cōnexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt: quare musculum striatum rectè dici posse putat, quòd testa sit musculorum marinorum testę simili, sed spissiore ac firmiore. Præterea pars qua cohærēt testę, recta est, ferè veluti in musculis, altera parte rotūda: recta ferè inquam, dempto testarum capite, quod in angulum satis prominet, vt figuram rhomboidem satis aptè tota testa repræsentet, vnde concham rhomboidem propriè appellari posse putat. Ab angulo capitis testarum ducūtur paruæ striæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura est admodum carne, si cum alijs musculis comparetur. Rara est hæc concha; quòd in alto mari degat. Hæc ex Rondeletio. Bellonius, vt dixi, balanum Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere testatorum annumerauit Aristoteles. Nascuntur vt Thytya, circa rimas cauernasque saxorum quibus multum adhærent, immobilesque sunt, testa læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes sunt) Moussolos, dum fortasse mytulos dicere student: Sunt enim his satis similes. Porrò quercinæ glandis formam habent, vnde & balani & glandes Grecis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent.

Cōtra Bellonium. Balanum non esse.

Spōdylum non esse.

Nominis ratio.

Balani vt nascantur.

Concha rhomboides Rondeletij.



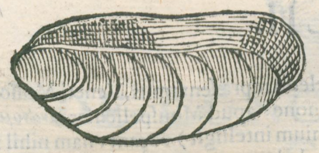
ri putent, Plinius verò ad diuerſa animalia vtrumq; nomen transfert. Columella inter concharũ genera annumerat. Paulus concharum genus condylos vocari ſcribit, quos tu fortaſſis Spondylos dixeris. Athen. à locis (inquit) ſortiti ſunt diſcrimina balani: quãdo quidẽ in Aegypto optimi gignũtur, & ſuauiſſimi, tenelli, oriq; ac ventriculo grati: qui & ſuccum & alimentum præſtant copioſum. Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates) aluum ciet: qui verò ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magiſq; aluum perturbant; atq; vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eò loci proueniunt, vbi aquæ marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſq; adhærent: ij namq; (inquit) dulces & habiliores, plenioreſq; copioſum præbent ſuccum, quo & abundè nutriunt, aluumq; promouẽt, ori ac ſtomacho pergrati, teneriorem q, habent carnem, & vrinam cient. Hæc Bellonius, quorum ea quæ ex Xenocrate ac Galeno recitat, referenda ſunt ad veros balanos, de quibus nos poſteà. Iconem verò Bellonij omiſimus nequaquam, quia, vt vides, diſſimilis eſt illi quam Rondeletius exhibuit, diuerſaque ab ijs quas ego hîc à me obſeruatas depinxi. Bellonij concha teſtis eſt breuioribus & obtuſioribus, non ita in anguſtum ab altera parte exeuntibus. Zographus eiuſdem generis pinxit hanc etiam concham Venetijs ad viuum effictam hac forma. Cõchis iſtiuſmodi generis addi poſſunt, quas hîc ego addidi à nemine etiamnum pictas. In priori pars quę cohęret teſtæ, recta eſt vt in muſculis, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prorumpit, vt merito rhomboides dici queat, altera pars rotunda eſt. Ab angulo quem dixi ſtriæ ſunt, & rectæ & obliquæ. Tota concha nigricat, partim ferruginea eſt: intus candicat. Picta eſt pars conuexa, & concaua. Alia minor eſt, ſubhirſuta in quodam loco more muſculorum, cæterò excepta magnitudine ſuperiori ferè ſimilis. Addidi præterea bina alia Concharum rhomboidum genera, coloris ferruginei, ferè ad roſeum inclinantis: vtraq; etiam hirſuta eſt, prior autem vndiquaq;, altera inferiùs tantummodo: priori plures ſunt faſciæ nigricantes: in altera tres tantum, eæq; ferrugineæ: poſtremò in capite differentia eſt penes magnitudinem, vt pictura repræſentat.

Icon Bellonij diſſimilis à Rõdeletij.

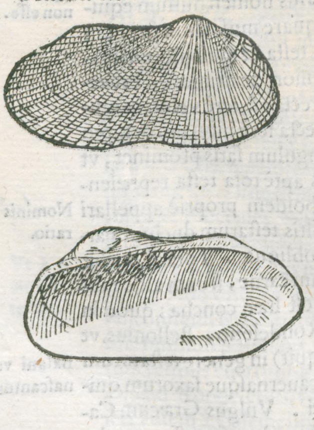
Balanus Bellonij.



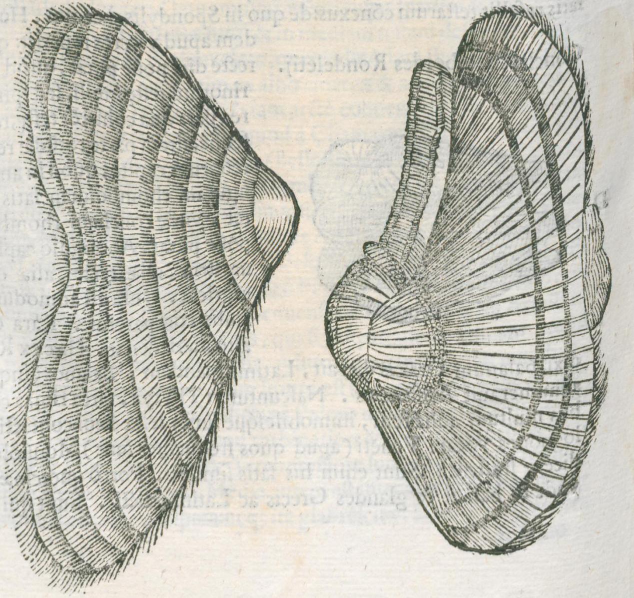
Concha rhomboides Zographi.



Conchæ Rhomboides noſtræ.



Concha romboides noſtra alia hirſutior.



A

DE CONCHIS LÆVIBVS. Cap. LIII.

POST Conchas asperas, striatas, rugatas, quas iam executi sumus, agit Rondeletius de læuibus, & non striatis, quoniam communis præceptor [a] Aristoteles eas eo modo distinxerit, diuiseritq́;. Ἔτι δ' αὐτῶν (inquit) τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὼ, καὶ μῦες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες; καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος. Quem locum Gaza iuditio Rondeletij non satis expressit hoc modo. Ipsarum etiam testarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharum quædam, quas galadas appellant; Aliæ scabræ, vt Ostreæ, Pinnę, & Conchę nonnullę & Buccina: quædam etiam pectinatim diuisæ, vt Pectunculi & Concharum nonnul-

B

læ. Aristoteles testas diuidit in lęues & asperas: rursus aspersas, in virgatas & non virgatas. Sunt igitur (inquit Rondeletius) testæ quædam asperę, & non virgatę, vt pinnarum testę. Sunt quędam asperæ & virgatę, vt Pectinum testę, quare sic vertendum fuerat: Testarum magna est varietas, alię enim lęues sunt, vt vngues, Mytuli, & Conchę quędam quę galades nominantur: quędam asperę, vt Limnostrea & Pinnę & Conchæ nonnullę. Et asperarum quidem aliæ sunt virgatę, vt Pecten, alię non virgatę, vt Pinna. Hactenus Aristoteles, qui virgatas testas appellat, non simplicibus lineis aut tuberculis, sed virgis elatis & strijs asperis, de quibus & de alijs aliter asperis iam diximus. Læuium inter se differentia est à magnitudine & paruitate, à crassitudine & tenuitate testę, à colore. Quędam enim totę nigrę sunt, quędam albæ, quędam nigris lineis distinctę, alię purpureas, transuersas & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

[a] Li. 4. Histor. cap. 4.

Cõcharum diuisio.

Gazæ lapsus.

Læuiũ differentia.

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA ROND. Cap. LIV.

C

CONCHÆ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerũt, quare Gaza Latino (Gręco potiùs) nomine vsus est. Has inter læues numerat Aristoteles, vt superiori capite protulimus, fortasse à lacteo colore dictæ sunt γαλάδες. Sunt enim candidissimę, maximę, & lęuissimę. Nonnullę parum purpurascentes, quędam flauescentes reperiuntur, sed intus omnes candidissimę sunt. Caro alba est, dura, concoctu difficilis, succum crassum gignit, ius ex his aluum mouet, si per se coquantur, vel sine multæ aquæ admistione. Satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere existimauimus, quòd superioribus planè similes sint, nisi quòd intus & foris nigricãt; caro quoque minus candida est. Vtraq; non admodum concaua est, & testa vna cauitate sua alterius apophysim recipiente firmi colligantur. Hęc ille positá hâc icone.

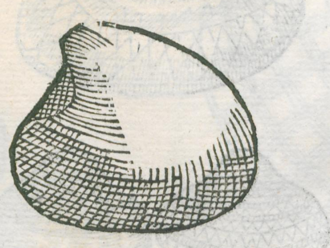
Etymon.

Color.

Caro.

D

Concha galades Rondeletij.



DE

DE CONCHA FASCIATA EIVSDEM. Cap. LV.

SVPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha, quam hîc repræſentamus ex eodem Rondeletio, niſi quòd paulò latior eſt, quod læuibus videtur peculiare. Præcipuè quinq; veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles, quibus puellæ noſtrę (inquit) capillum redimire ſolent, quas vittes appellant, ideſt, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupāt. Inde Latinè faſciatam vocauimus, non ineptè, vt arbitror. Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea. Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt. Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt læuiſſima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtę longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. Sic ille. Adieci hîc duas alias icones. Prior nullam habet aſperitatem, & vndiquaque leuis eſt, candida, ſed nigerrimis faſcijs adornata, vt pictura indicat. Altera Concha ſiue fortè chama tota candicat, faſcias habet tres nigricantes, vt icon demonſtrat. Huc deniq; pertinent tres iſtæ poſtremæ, quarum binæ roſeo, ſubcæruleo & albo variant, & velut denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris eſt ferruginei, cætera cinerea, ſtrijs & faſcijs fuſcis.

Li.4. Hiſtor.cap.4.

Etymon.

Concha faſciata Rondeletij.



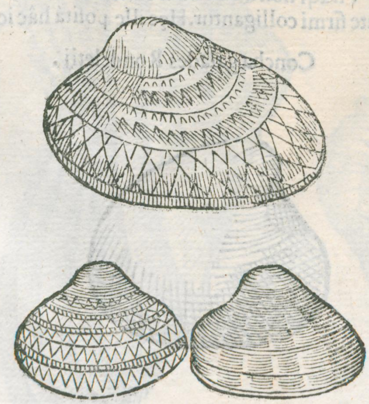
Concha faſciata authoris prima.



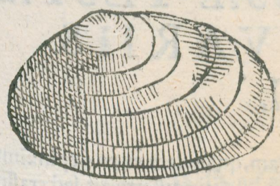
Concha faſciata authoris ſecunda.



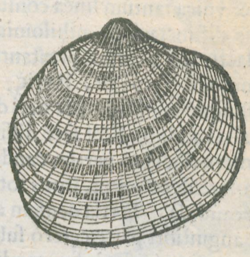
Conchæ faſciatæ authoris aliæ.



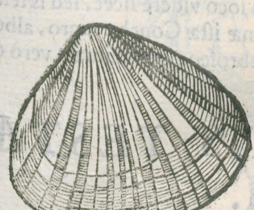
Concha crassæ testę Rondel.



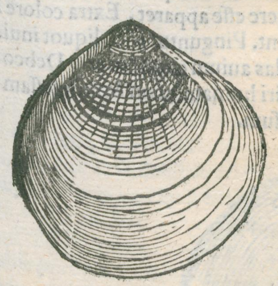
Concha fasciata nostra prima.



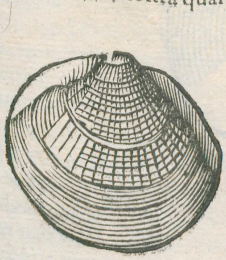
Concha fasciata nostra secunda.



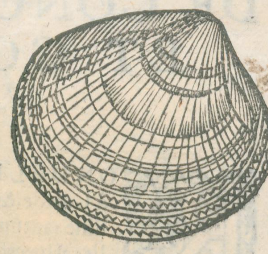
Concha fasciata nostra tertia.



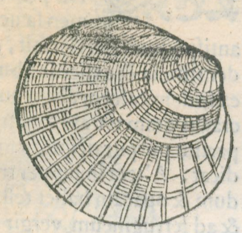
Concha fasciata nostra quarta.



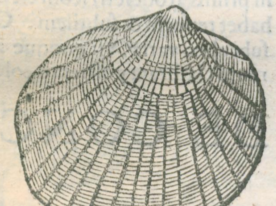
Concha fasciata nostra quinta.



Concha fasciata nostra sexta.



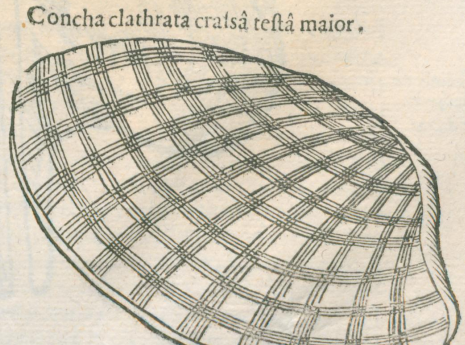
Concha fasciata nostra septima



Concha clathrata crassâ testâ



Concha clathrata crassâ testâ maior.



E

DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHIS VARIIS. Cap. LVI.

RONDELETIVS eiuſcemodi Cōcham, quàm iam ex eo depinximus, à Galade, & chama aſpera, neq; vita aut ſubſtantia differre ait, ſed craſſitudine tantùm teſtarum: differunt tamen etiam ratione faſciarum, quæ in illis rariores & latiores ſunt, in his plures & vnica tantùm linea conſtantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues. Ex his vſtis & in cinerem redactis Rondeletius præſtantiſſimū antiſpodium fieri ſcribit, quod in Spodij veri vicem commodè vſurpatur. Fieriq; ex his dentifricia & exſiccantibus admodum medicamentis vtiliſſimè admiſcentur; fieri deniq; ex ijſdem calcem. Ego huic Rondeletij figuræ quinque alias addidi, licet ferè diſſimiles: craſſas enim teſtas habent. Prior faſcias habet nigras, interualla verò partim candicant, partim purpuraſcunt, ſicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota candicat. Altera lineis per tranſuerſum ductis, nigris: intus candida. Tertia denſam admodum & opacam habet teſtam colore nigro in ſuperiori & anguſtiori parte: ceterò ſubrubet & ad ferrugineum vergit. Quarta multò præcedentibus craſſior, nigra infra, candida ſuprà: faſciæ infra denticulatæ ſunt. Quinta ſecundæ quodammodo ſimilis eſt. Similis verò in primis Rōdeletij iconi eſt muſculus eiuſdem, vt proprio loco videre licet, ſed is teſtam habet tenuem & ſubtilem. Craſſas etiam teſtas habent binæ iſtæ Conchæ nigro, albo & ſubrubeo variæ, vti quoque iſtæc clathrata, colore ferè ſubroſco: craſſiſſimam verò omnium clathrata poſtremò colore tota ferrugineo.

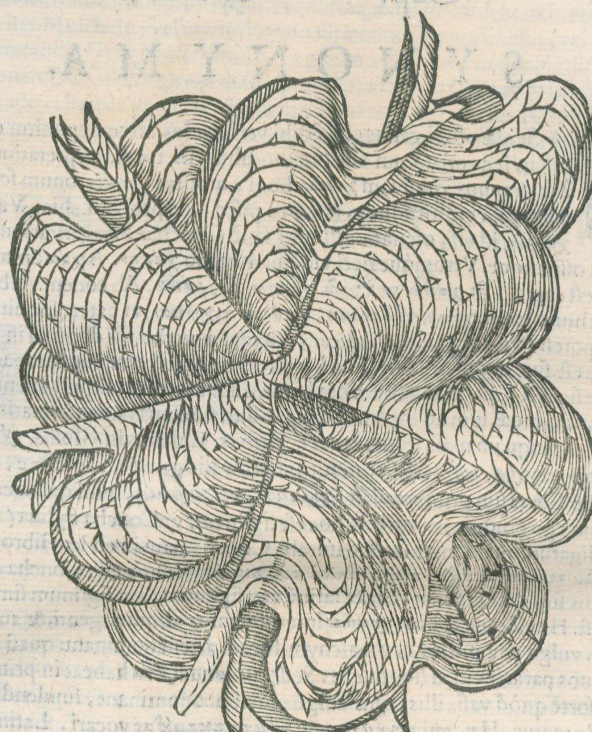
F

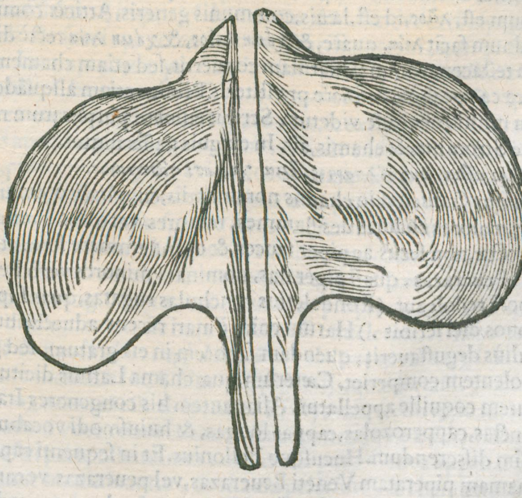
DE CONCHA TENVIS TESTÆ. Cap. LVII.

G

TENVIS teſtæ Concham nominare libuit eiuſcemodi Concham à teſtæ tenuitate ac fragilitate. Genuenſibus Datteri dicuntur, fortè quod Dactylorum more inuicem hæreant. Vnde ex Mytulorum genere eſſe apparet. Extra colore ſunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo reſplendent. Pinguntur hîc aliquot inuicem adhærentes, atque vna ſeparatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchę genus Bernardo Caſtelletto Genuenſi, cuius viri humanitatem & indefeſſam ſtudioſos iuuandi voluntatem nunquam ſatis laudare poſſum.

Concha tenuis testæ.





DE CHAMIS IN GENERE. Cap. LVIII.

SYNONYMA.

Χήμη Suidæ oſtrei genus eſt, Alibi verò χημὰς ab eo exponitur ὁ ἰχθυς, id eſt, piſcis, ſed corruptum eſſe tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zoographus: quoniam χήμας boni authores paroxytonum ſcribunt in accuſandi caſu multitudinis, non pro piſce, ſed pro Conchis. Varino χήμη, eſt χάσμη, id eſt, oſcitatio. Plinius ſanè Conchas Margaritarum pandere ſe dixit, quadam oſſitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χαίνειν. A χάω enim, χῶ, quod eſt χωρῶ (hoc eſt capio) fit χαίνω, vt à χρῶ, χραίνω; ῥῶ, ῥαίνω. Ab eodem verbo χῶ fit ſecundum Euſtathium etiam χήμη, τὸ ὄςρακον, ἀπὸ τῦ κεχηνέναι; vt patet (inquit) ex Athenæo. Sed videri poteſt (vt Zoographus iudicat) Chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis ſignificatione: hoc eſt, ſiue quoniam hiant, ſiue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: ſicut & caua animantium ora hiant, cùm accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ ſint, Chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiuſculis, & capacioribus. Galenus in Gloſſis, χήμην χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην, καὶ μείζονα: nimirum pro vaſis genere, capaciore, quàm Concha communis ſit. Cæterùm pro χηραμίδα (χηραμὸς, vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam ſignificat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc eſt figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, ſic habet Galenus, κόγχην κεραμίδα, ὐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος: hoc eſt, Concha ceramis idem, quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic & latinè vas figlinum, aut figlinum ſimpliciter dicas, nihil intereſt. Hæc Zoographus. χημείαν interpretantur aliqui argenti, & auri præparationem, quam vulgò chymiſticam, vel alchymiſticam artem nominant: quaſi à chymis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quòd vaſis illis, quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, ſubinde vtatur. Hæc enim χήμας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latinè efferri poteſt Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula; vt à Concha conchula. Apud Plinium compoſita videntur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non vſitata, quod ſi quis ita voluerit vti, caſus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, ineptè. Sed omnino præſtabit diuiſis vocabulis efferre. Chama fœmininum eſt. λεῖος, id eſt, læuis, communis generis, Atticè: communiter maſculinum eſt, & femininum facit λεία. quare, & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dixeris. Gaza non modò Chamam teſtaceum animal hiatulam conuertit, ſed etiam chamem piſcem alicubi ſimiliter. Nos Græca vocabula retinere præſtiterit. Plinius etiam aliquãdo cluſiles mordaceſq; Conchas ceu mitulos vocaſſe videtur. Scribit enim in purpurarum naſſis eas ineſſe, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis naſſis inquit:

Στρόμβυς συγκέλσαντες ἅμα χήμησι τίθενται.

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: ſiquidem noſtri, inquit, maiores chamas des flammes, minores verò des flammettes nominãt, quòd cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces, & os inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantoperè redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas ſuprà exhibuimus, à Venetis Piueronos dici ſcribit.) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterùm, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas ſanctas, capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi vocabulis nominant, de quibus eſt ſeorſim diſſerendum. Hucuſque Bellonius. Et in ſequenti capite de piperata chama rurſum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed ſi vel Beuerazæ, vel peuerazæ dicuntur, quòd fauces inflam-

Nominis ratio.

Pro Vaſis genere.

Concha ceramis.

χημεία.

Chameleos, Chamepeloris.

Hiatula.

Chamæ peuerazæ vnde dictæ.

A inflammment, & piper redoleant, vt ille vult, cur est itaque, quod pipere condiantur? hoc enim esset oleum addere igni: quamobrem ita dictas puto, quòd piper pro condimento, eis adhibeatur. Zoographus Germanicè Muscheln dici posse ait: attamen id nomen nimium patere: contrahi autem, si differentiam addamus, ita vt Conchę propriè dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muscheln: chamæ verò longæ, lange Muscheln. Licereque & Italos imitari, Pfeffer Muscheln: vel etymologiam Græcam, Gynmuscheln, (vel euphoniæ gratia, n in m mutando, Gym Muscheln,) nam gynen, vel ghinen nobis, inquit, hiare est, verbum (vt apparet) à Græco χάσκειν desumptum. Spartianus Ostreas, & Liostreas cùm dixit in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamsi lithostreæ scriptum erat: id ex Atheneo sumitur, qui ait, chamas tracheas Ostrea quandoque dictitata.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B SVPER Chamarum diuersitate hæc omnia nobis reliquit[a] Aelianus: Chamæ marinæ, & variæ, & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ leues; quædam digitorum compressu confringuntur: aliæ vel saxo ægrè conteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt, nonnullæ argentei coloris similitudinem gerere videntur, aliæ vtroque colore mixto insignes. Ac quemadmodum earum est varium & multiplex genus, sic multas, & diuersas sedes habent. Quædam enim in littoribus dispersæ, iacent in arena, vel in limo quiescunt. nonnullæ sub algam subijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ saxis tanquam mordicus adhærent. Aestiuo tempore, cùm incipit messis, in Istrico mari gregatim natant, & leuiter feruntur, cùm ante id tempus sua sibi mole graues efferri non possent. Euri, Boreæ, & Austri idcirco fugientes sunt, quòd eos ventos ferre non possint. Contrà ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamq; ob rem in latebras abditæ, & suis conniuentes testis, cùm à tempestatibus mare sentiunt conquiescere, & Fauonium flare, tum relictis sedibus, ad summam maris aquam natant, & apertis testis eminent, (sic tanquam, vel sponsæ è thalamis prodeunt, vel rosæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, seu calycibus suis erumpunt,) & quiescentes ventum expectant placidum, ac secundum, qui si contigerit, alteram Concham substernentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad nauigandum vtuntur, vt si eas procul videas, sic per tranquillum mare natantes, classem nauium existimes. Quòd si nauem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piscis natatione, metu perculsæ, contractis vno impetu testis, frequentes delabuntur, & occultantur. Hæc omnia Aelianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in tertio, Hicesius, Erasistratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari asperas, alias regias; asperas quidem mali esse succi, pauci excrementi, facilè excerni, ipsis pro esca eos vti qui purpuras piscantur. Læuium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Et aliquantò pòst ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχειῶν) quæ paruæ sunt, & tenui carne (Ostrea vocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles. Crassas verò, quas & regias, & pelorias appellant, multum nutriunt, difficilè excernuntur, boni sunt succi, stomacho conueniunt, præsertim magnæ. Priore loco chamæ in asperas, & regias diuiduntur;

D videnturq; læues pro regijs accipi. Posteriore in crassas paruas, & crassas magnas, quæ cum læuibus eædem videntur. A Plinio species hæ numerantur, Chametrachea, chameleos, chamæpelorides, generis varietate distantes, & rotunditate, chamæglycymerides. Rondeletius ita distinguit; vt chamarum aliæ læues sint, aliæ asperæ. Læuibus chamæpelorides, & chamæglycymerides subiungit. Quid verò chamis sit proprium, quo à Conchis quibus in multis similes sunt, distinguantur, sic inquirit idem Rondeletius. Athenæus, τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ Χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως οὕτως ὠνόμασαι τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι: id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortassis χῆμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas latinè appellant: sed cùm eadem voce etiam channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distāt, vt in priore operis nostri parte ostendimus, tutius esse puto Græca appellatione vti, Plinij exemplo, à quo chamæ nomininantur, & chamæpelorides, & chamætracheæ atque aliæ eiusdem generis. Chamę igitur, etsi Concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris Con-

[a] Lib. 15. c. 12.

Chamarū varietas.

Gregatim natant. Vētos quos nā fugiant.

Cautio, & sagacitas naturæ.

Differentię ex Atheneo.

Differentię secundum Rondeletium.

Chamæ nomen à Latinis vsurpandum.

chis diſtabunt, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent. Quod ad formam earum atti net, cùm tanta ſit earum varietas, & tam parum certas, & diſtinctas notas nobis ſuper eis veteres reliquerint, doctiſſimus Rondeletius, certi aliquid de ijs velle ſtatuere, perdifficile eſſe rectè quidem iudicauit, cæterùm non erat propterea temeritatis, ac immodeſtiæ accuſandus Bellonius, quem (vt ſolet) tacitè mordet, quòd pro chamis Conchas ſpeciatim dictas vſurparit: nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in gloſſis, κόγχοι, τὴν κόγχην, τὴν χήμην, dixit: idq; Varinus repetit: apud quem aliàs etiam, quemadmodum quoque apud Heſychium Conchas inuenio interpretari χήμας. Idem Rondeletius in capite de chameleia: Chamas eaſdem eſſe cum læuibus Conchis, quæ γαλάδες dicuntur, falſum eſſe ait, quoniam Ariſtoteles (cuius verba ſuprà citauimus) à Conchis chamas ſeiunxit. Sed Ariſtotelem aliquis dixerit (inquit Zoographus) Conchas à chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potiùs, quàm genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui, vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Cùm itaque vix vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis diſtinguas, Marcellus Virgilius Græcè, & Latinè peritiſſimus in ſuis in Dioſcoridem commentarijs, ab ijs abſtinuit, earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum oſtreorum chamę ſunt, tanta cum alijs affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earum hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. Ob id peritioribus relinquemus. Hactenus Marcellus. Quapropter minimè etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum optimarum rerum cognitione præſtãtem in ſuis in eundem Dioſcoridem corollarijs de oſtreis, & conchylijs pauciſſima ſcripſiſſe, copia & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego à Conchis, hiantibus oris diſcerni chamas exiſtimem, cuius opinionis quoque fuiſſe videtur Andreas Matthiolus; qui ſic nobis de eiſdem ſcriptum reliquit: Quanquam chamæ inter cętera Conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, vt non facilè ſit eas inter ſe diſtinguere. Cęterùm pręter cęteras Conchas id ſibi peculiare aſciuêre chamę, quòd plerumq́ue in littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè chamas dici poſſe putauerim, quę in marinis oris, pandentes ſeſe, læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quàmplurimas ipſe vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate ſunt pręditę, pręter eas, quibus & reliqua Concharum genera commendantur; ideo non eſt, vt plura de his dicamus. Hucuſque ille. Quemadmodum verò hient chamarum genera, in ſingularum ferè hiſtoria patebit.

Bellonius defenditur

Hermolaus.

A Conchis oris hiantibus diſcerni Chamas.

VSVS IN CIBO.

CHAMÆ Epheſię commendantur ab Archeſtrato, vt & mituli (μύες) ab alijs: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, vt pectinibus pręſtant, ita inferiores ſunt chamis. Athenęus aluum ſimul & vrinam ciere ſcribit è conchylijs pręcipuè mitulos, oſtrea, pectines, chamas. Dioſcorides vrinę non meminit, ſed chamarum, aliarumq́ue conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum vino aſſumi. Braſauolus chamas dicit eſſe paruas Conchas, quę paſſim peuerazę vocantur; & ex his, vel tellinis, (quę vulgò peueracinę) vel illis, quę cauę vulgò vocantur, circiter triginta in quatuor aquę vncijs ebulliri, vt ab ipſis aqua marina exeat, quę aquę miſcetur: poſtea cùm decoctę fuerint, ius in cyathum fundi, & optimi vini dimidio cyatho addito, bibi: idemq́ue ius ſolum ſine vino pręſtare: atque id non ſolùm ratione ſalſedinis, vel aquę marinę, ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam habet. Sic ferè ille.

Aluum, vt mouent.

DE

DE CHAMIS IN SPETIE.

ET PRIMVM,

DE LAEVI. Cap. LIX.

CHAMELEIA à testæ lęuitatę (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Testa duplici constat, Conchis læuibus, quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt: digitorum enim compressu frangitur facilè, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus & foris candidissimæ sunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os est, alterum excrementi meatus, vtrumq; sinuosum est, vt dilatari, & constringi possit, hoc ad attrahendum aquam, illud ad reijciendum excrementum. Habet & μηκωνα, vt Conchæ cæteræ. Latere magis protuberante semper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de causa sæpius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est, & tenera, alioqui vix edi potest. De eisdem Bellonius sic scripsit. Omnium Concharum albissimæ sunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Aristoteli (vt reor) dicuntur. (quam opinionę reprobat Rondeletius, cuius Cōcham Galaden suprà depinximus.) Tantam magnitudinem adipiscuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, senorum verò longitudinem exuperent. Quæ res multò perspicaciùs innotescet ex ijs, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis persolutis votis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo, labris ac testa tenuibus, læuibus, non autem denticulatis. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes sua labra pandunt: quo fit vt parum diu absint à mari, quin exanimentur, læuique illisu frangantur: suam quoque aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficilè possunt, vulgò respuuntur: Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certè posthabendæ non sunt. Indiginæ caparozas vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem à se chamæleias, ac sedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innotescet, qui has in vase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes seruent, néve arenis conspurcentur, aut deteriore euadant. Aëtius Dioscoridem, ac Galenum secutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioscorides) conchularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quàm Ostreorum. Omnia enim testa contecta comprehendit: quinetiam pro testa ipsa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5. c. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue est sumant, vt Isices, pectines, & Conchylia. Aetius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum & Conchularum, vetustorumq; gallorum iura ventrem deijciunt. Porro Conchylia quædam Herodotus in montibus Aegypti nasci, ac procreari tradit. Hucvsque Bellonius, sed iconem non exhibet. Habebis itaque hîc prius chamen lęuē Rondeletij. Addo ego aliquot alias species, inter quas, priores candidæ sunt, ac inter eas prior quinque habet fascias, minutissimasq; alias quasdam strias. Altera diaphana est, maioresq; habet strias. Eædem in tertia magis sunt euidentes. In quarta striæ illæ non sunt transuersales, sed per longitudinem. Quæ subinde datur, colore est nigro, altera subflauo, vtraq; lineis transuersalibus. Alię quoque tres albæ sunt. Earumq; prior in summitate nonnihil possidet flauedinis, altera nonnihil coloris castanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addidi præterea multas alias admodum pusillas, quarum quatuor priores albæ sunt: sed aliæ crassioris testæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ densæ. Inter quinque alias, quæ sequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodum exiles eiusdem coloris; altera item alba oras habet castanei coloris, tertia lineas habet nigras: quarta Rondeletij chamam imitatur, sed minor est, & plures habet lineas: quinta castanei est coloris, cum fascijs quibusdā albis, vt icon ostendit. Quatuor aliæ, quæ insequuntur, non omnes etiam eiusdem sunt coloris. Prima enim, & secunda flauescunt, tertia & quarta, albo nigroque variant. Postremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duæ alteræ omnium postremæ albæ, eo modo, vt vides, variant.

Descriptio. Caro. Os. Excrementi meatus. Papauer. Vbi capiatur. Geladęquę. Magnæ in Oceano. Caparozæ. Sedem mutant. Conchylia. Ventrē deijciunt. Conchylia in mōtibus Aegypti.

Chamælea Rondeletij.



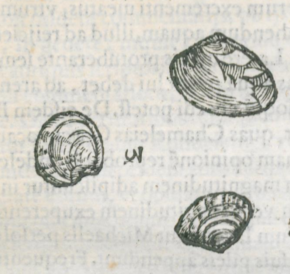
Chamelearum albarum quatuor differentiæ.



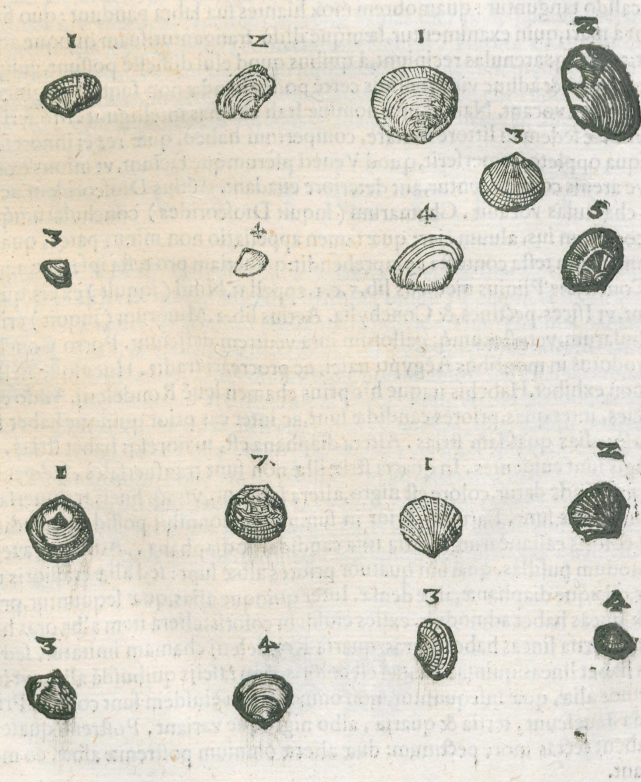
Chama nigra læuis:& altera ſubflaua.



Chamulę paruę tres differentiæ.



Chamulæ aliæ exiguę.



A

DE CHAMA PIPERATA. Bellonij. Cap. LX.

CHAMAM piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Palustre est concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis saporem sitim excitent (nos hoc redarguimus suprà) vel quòd illa perpetuò bibant, neque diù sine aqua seruari possint, atque in forum allatæ, & aquæ immersæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò sitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent testas, læues ac compressas, non autem vt aliæ conchę orbiculares: verùm vsque adeo tenues, vt transpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, sed neruo, vt ostrea. Labra non habent crenata, sed læuia, magisque in rotunditatis ambitum circinnantur, B quàm tellinæ.

Chalena, & chalcena.

Biueroni, vnde dicti.

Testæ.

Labra.

DE CHAMA NIGRA, SIVE GLYCYMERIDE EIVSDEM BELLONII. Cap. LXI.

EST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testę cum aspera facilè certare potest. Clonissa quidem maior est, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoque, quibus valuas cōiunctas habet, à prædictis etiā differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotūditatem turbinatur, nec vt Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autē Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua genera alba esse protulit, hancque vnicam pro maiore testæ parte nigricare videam, facilè mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum glycimeridem. Nam & Peloride maior est, & dulcior: neque piperato gustu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterùm Rondeletius chamam nigram à glycymeride distinguit, & longè alias quàm Bellonius, chamas depinxit, vt iam patebit.

Chama glycymeris Bellonij.



C

Chama Æliani, & antiquorum glycymeris.

DE CHAMA NIGRA. RONDELETII. Cap. LXII.

AELIANVS Chamas marinas varias, & multiplices esse tradit: nam aliæ asperæ sunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compressu confringuntur, illę verò vel ęgerrimè conterun-D tur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt: nonnullę argentei coloris similitudinem gerere videntur. Ac quemadmodum earum est varium, & multiplex genus, sic multas & diuersas sedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepisse, quæ colorum varietate à se se distant, sed non rectè, vt ego quidem sentio: nam sunt vt conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigrę, ex albo rubescentes, alię fractu faciles, alię difficiles. Idē de cochleis, & pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis esse soleant, neque hient; chamę verò testa sunt longiore, qualis chama nigra, quam hîc proponimus, testis oblongis, læuibus, duris, spissisq; ac veluti marmoreis.

Chama nigra Rondeletij.



Contra Bellon.

DE CHAMA GLYCYMERIDE EIVSDEM. Cap. LXIII.

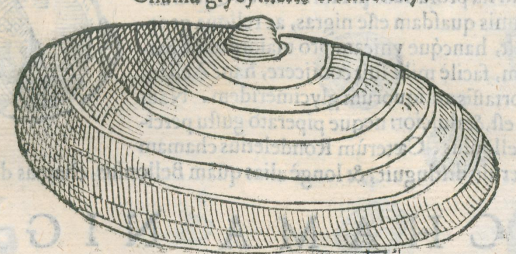
CHAMARVM generi γλυκυμερίδες accedunt, Plinij & Macrobij teſtimonijs. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ ſunt maiores, quàm pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſse dixit,& ne quis eaſdem eſse pelorides,& glycymeridas exiſtimet,maiores ſcilicet chamas,legat Macrob. lib.3.Saturnal. Ante cœnam,inquit,Echinos, oſtreas crudas quantum vellent,peloridas,Spondylos,&c. Paulò pòſt alia edulia enumerans,glycymeridas,vrticas,&c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor,quòd ſapore ſint dulci,minuſq; ſalſo,quàm reliquę.Sunt qui glycyameridas vocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit,compoſitum nomen ex Græco, & Latino fuerit, quam compoſitionem improbat Quintilianus.

Etymum.

Descriptio.

Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores, quàm pelorides teſta oblonga,mytulorum fluuiatilium teſtæ modo, ſed duriore,& ſpiſſiore,rugoſa,non tamen ob id aſpera,ex albo ruffeſcente,carne & ſucci bonitate peloridi ſimiles.Eaſdem eſse puto cum ijs quas pelorides maiores Athenæus vocat. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium poſt verba hæc, Chamæglycymerides, quę ſunt maiores, quàm Pelorides, pro colycia, ſiue coryphia, legendum corycia ex Athenæo,qui ſcribit Conchas quaſdam à Macedonibus vocari κορύκους, quas Athenienſes κριοὺς nominant. Sed vt apud Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim Conchas aſperas vocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus. Ἡγήσανδρος δ'ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φήσυ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκους καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κριοὺς. Hegeſander in commentarijs, ait Conchas aſperas à Macedonibus vocari corycos, ab Athenienſibus κριοὺς,id eſt, arietinas. Hæc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas haſce addidi multo quidem maiores, ſed cætera non multum diſſimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur.

Chama glycymeris Rondeletij.



Chamæ glycymeridi ſimilis, ſeu maioris mytuli ſpecies.



Chamæ glycymeridis alterius authoris pars caua.



Chamæ glycimeridis alterius authoris pars conuexa.



A

DE CHAMA PELORIDE. Cap. LXIV.

DE hoc Chamarum genere inter Bellonium & Rōdeletium non conuenit. Ego quæ vterq; de eo scripsit, adferam, cùm prętereà quod dicam, non habeam. Peloridas Athenæus, (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum genere segregasse videtur ex sentētia fortasse Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον, μεῖζον γὰρ ἐστὶ χήμης παρηλλαγμένον. Pelorides vocatæ sunt à dictione πελώριος: maiores enim sunt Chamis, & ab ijs diuersæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas crassarum speciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores sunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos sequimur ac Chamas peloridas, siue pelorinas, à magnitudine dictas fuisse cũ veteribus existimamus,

Segregatæ à Chamis. Vnde dictæ.

B id quoq; innuit Athenęus priore loco modò citato: nam πελώριον siue πέλωρον significat τὸ μέγα καὶ τεράστιον, id est, magnum & prodigiosum. Vel dictæ sunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quòd iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorum præstantia verba faciens. Ἰστέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμεῖ μύραινα ἐκ πορθμοῦ καὶ μύραινα ταρτησία, καὶ θύννος τύριος, καὶ κεστρεὺς ἐκ σκιάθου καὶ ἔριφος ἐκ μήλου, καὶ κόγχαι πελωρίναι, ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλουμέναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tartesia, placebat thynnus Tyrius; & mugil ex Sciatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde fortè nomen adeptæ quæ nunc pelorides vocantur. Ex his apparet insignis error eorum, qui scribunt peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus tum retibus euerruntur: pilos enim lutum est, (sic enim scripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum est, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixisse oportuerat, non πελωρίδας & πελωρίας & πελωρίνας, sicuti omnes extulerunt. Prętereà illud è memoria exciderat, aut fortasse ne legerant quidem quod scripsit [a] Aristotel. Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenosis prouenire, non cænosis. Sed omissis omnibus rem ipsam depingamus.

Error quorundam.

[a] Lib. 5. Histor. c. 5.

C Chama peloris duabus Conchis constat, quæ nunquam ita iunguntur, quin semper hient & viuo & mortuo animante, etiam sine calidi contactu. Eæ oblongæ sunt & læues, ex albo purpurascentes, in medio connexæ. Caro intus alba est, quę etiam contracta tota testa vix capi potest, extenta longior multò est, rotunda, spissa, pudendo virili non absimilis, digiti medij crassitudine. In extremo altero foramina duo apparēt, alterum oris est, rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ strictæ & non hiantis speciem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta esse videtur. Sed ea chama peloris non est, cùm magna non sit, neq; hiet. Caro peloridis dura est, ob id difficilè excernitur. Hactenus ille: Palourde autem Santonum est Conchula rugata Bellonij. Estq; alia pelourde à Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Cōchula varia Rondeletij, cuius chamæ peloridis hîc iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, sed toto cælo diuersam, Regias & basilicas chamas (inquit hic) Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, Massilia clonissas, Veneti Bieueronos, vel Piueronos, Genuenses Arsellas, Hispani Armillas, Anconitani, Rauennates & Ariminenses Pouerazos, quasi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis pauperibusque offerri solita sit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: pilos enim lutũ est. (Hoc etymum Rondeletius reprehendit.) Alij dictas à Peloro monte Ciliciæ volunt. Differunt autem à Calcinellis, quòd turbinatiori & grandiori corpore constent. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida, ac multò quàm

Descriptio. Testa. Caro. Foramina oris & excrementi. Palourde Santonum. Caro.

A Calcinellis, vt differant.

Chama Peloris Rondeletij.

D

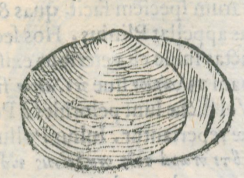


Chameleios

Chameleios teneriores. Media autem est inter asperam & læuem constitutione & natura. Non enim ita horret, vt aspera, neque ita glabrescit vt læuis: albo præterea ac fuluo emblemate distinguitur: vnde caparozolam dici puto, quòd ex rubra subfulua sit. Eius autem caro durior est, quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copiosum bonumque succum gignere tradit, & stomacho gratum, nec facilè excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauennâ delatæ, eduntur; in aqua elixæ vnà cùm petroselino & pipere, additoq; cum iure pane inferuntur, gratæq; quidem sunt, sed lutum vel arena obstat, quominus sapor respondeat. Labra earum sunt crassiuscula & tam arctè connexa, vt nisi vi aperiantur, & sæpè etiam rumpantur prius quàm os aperiant.

Copiosum succum generant. Coquendi modus.

Chama peloris Bellonij. Concha rugata, vulgi Pauarazzo.





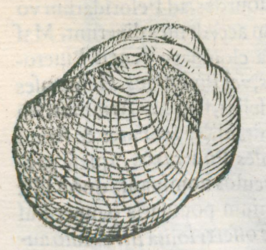
DE CHAMA ASPERA. Cap. LXV.

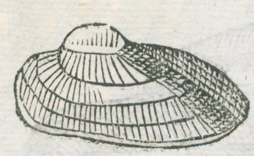
A læui quid differat.

CHAMA trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, estq; rotunditate penè orbiculari cõstructa: hoc tamen inter se differunt, quòd illa læui quidem testa, hæc verò, aspera claudatur, Pectinis modo striata: sed Pecten rectas habet strias, illa verò transuersas, crebras & profundas. Dura est admodum Chamarum asperiorum testa, si cum læuibus cõferatur. Ea enim non nisi valido ictu confringi potest cùm tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compressu aperiri possit. Chama præterea trachea in arena circa littora reperitur; extremas enim iniurias ob testam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, sed Mytulorum more læuia habet, mouetur; vt limax, vt eius Concham nonnunquam profundiùs saburrantem conspexerimus. Fortibus namque spondylis constat, quibus testas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conscendit. Quamobrem Icesius carnem eius duriusculam, mali succi, parum nutrire, facilè excerni, marisq; salsuginem referre pronunciauit. Diphilus autem stomacho gratam esse tradidit; cuius ego sententiæ expertus facilè astipulor. Hæc itaq; Bellonius apposita hac icone. Cæterùm Rondelet. longè aliam asperã Chamam depinxit, qualem scilicet hîc quoque expressam ex eo damus, additis præterea iisdem quę su per ea scripta reliquit. χήμαι τραχεῖαι (inquit) asperæ à testarum externa parte dictæ sunt, ob lineas transuersas, obliquas multas, cauas eãq; ob causam musco sæpè oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ sunt, intus læues. Carne sunt mali succi, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro esca vtuntur ea Purpurarum piscatores, vt antè ex Athenæo diximus. Simillima nisi eadem cum Bellonij icone est quam nos adiecimus. Cum Rondeletij verò icone quodammodo conuenit secunda & tertia in hac nouissima tabella expressæ: prima verò ex læuibus est.

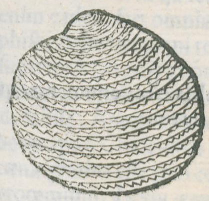
Testa. In arena circa littora reperitur. Caro. Rondelet. icon.

Chama aspera Bellonij. Chama aspera Rondel.





Concha rugata alia Bellonij, seu Chama aspera.



Chamæ striatæ species.



DE OSTREIS. Cap. LXVI.

QVANTI fecerint Romani Ostrea, & in quo honore fuerint, cùm illorum res magnitudinis atque luxuriæ teneret fastigium, nonnullis hîc veterum scriptorum authoritatibus demonstrabo, antequam ad synonyma, naturamque Ostreorum accedam. Fuere autem in tanta existimatione apud gulæ proceres, vt in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur: Brundusioque in primis in Lucrinum lacum transferebantur, quia mirificè ibi pinguescebant. Plinius author est Sergium Oratam primũ omnium Ostrearum viuaria inuenisse in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percepisse, vt qui primus pensiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas subinde vendendo. Cæterùm Valerius [a] Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar summæ, non auaritiæ proposuit, de luxuria scribens. Caius Sergius Orata (inquit) pensilia balnea primus facere instituit: quæ impensa læuibus initijs cępta, ad suspensa calidæ aquæ tantùm non æquora penetrauit. Idem videlicet ne gulam Neptuni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria excogitauit, æstuarijs sibi intercipiendo fluctus, pisciumque diuersos greges separatis mollibus includendo, vt nulla tam sæua tempestas incideret: qua non oneratæ mensæ varietate pisciculorum abundarent. Aedificijs etiam spaciosis, & excelsis, deserta ad tempus ora Lucrini lacus pressit: quo recentiore vsu conchyliorum frueretur, vbi dum se publicæ aquæ cupidius immergit: Considij Publicani iudicium nactus est. In quo Lucius Crassus aduersus illum causam agens, errare amicum suum Considium, dixit; quòd putaret Oratam remotum à lacu cariturum ostreis; namque ea, si inde petere non licuisset, in tegulis reperturum. Huic nimirum magis Aesopus Tragœdus in adoptionem dare filium suum, quàm bonorum suorum hæredem relinquere debuit; non solùm perditæ, sed etiam furiosæ luxurię iuuenem, quem constat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cęna pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ summæ vniones potionibus aspergere solitum. amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam, quàm celerrimè abijcere cupientem. quorum alterius senis, alterius adolescentis sectam secuti, longiùs manum porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani littoribus attracti pisces, inde infusæ culinis arce, censibusq; edendi atque bibendi voluptas reperta est. Hęc omnia Valerius, ex quibus non auaritiæ causa, sed luxuriæ viuaria illa fecisse Oratam discimus. quamobrem prosequamur. C. Plinius Nepos in primo doctissimarum suarum epistolarum libro easdem delicias ostrearum ostendit, nam cùm Septimium Clarum inuitasset ad cęnam, & non venisset: At tu (inquit) apud nescio quem ostrea, vuluulas, echinos, Gaditana maluisti, dabis pœnas, &c. Eleganter etiam *M. Tullius in epist. 107. sese* qui ostreis, & murœnis facilè abstinebat, à beta, & malua deceptum esse dixit: & mulier, vt Iuuenalis canit in sexta satyra

Inguinis, & capitis, quæ sint discrimina nescit
Grandia, quæ medijs iam noctibus ostrea mordet.

Horatius [b] quoque satyra in luxu perditos conscripta ostendens hominis sobrij, & frugalis cen-

Luxus veterum.

Viuaria Ostrearum quis primũ inuenerit.

Pẽsiles balneæ.

[a] *Lib. 9. c. 1.*

Aesopi tragœdi filij luxuria.

A beta, & malua decepti.

[b] *L. 2. Sat. 2.*

lis cenſuram ſummis aſsentionibus eſſe probandam, luxurioſi verò prorſus abominãdam, E
vt cuius iuditium vnà cum corpore, & animo ita ſit oppletum crapula, & oppreſsum, vt ad veri cognitionem ſeſe nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc eius ſententia in palato gratificando nutet, ait: inter cętera etiam hoc:

—— Non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. tu pulmentaria quare
Sudando: pinguem vitijs, albumq́, nec oſtrea,
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.

Martialis quoq; quoties oſtreorum meminit, ea ferè ſemper cum alijs cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio, vt in primis in Ligurinum ſcribens in tertio,

Fugerit an menſas Phœbus cœnamq́, Thyeſtæ
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta eſt, dapibusq́, instructa ſuperbis
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumq́, bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace.

F

Pòſt rurſus eodem libro in Ponticum, qui cùm lata eſset lex à Domitio, vt ſublatis ſportulis amici ad rectam cœnam vocarentur, hac lege coactus iam nõ dabat ſportulam Martiali, ſed inuitauit, appoſuitque ei viliſſimos cibos, ſibi verò optimos: vnde conqueritur poëta, ſic fraudem fieri legi, cùm non detur ſportula, dari cœnam à Pontico non meliorem ſportula, cùm tamen legem tulerit imperator, vt melius cęnarent clientes, quàm olim ſolebant acceptis ſportulis: Canit itaque.

Cùm vocor ad cœnam, non tam venalis, vt ante
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino
Sumitur inciſo mytulus ore mihi.
Sunt tibi boleti, fungos ego ſumo ſuillos,
Res tibi cum rhombo eſt, at mihi cum ſparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
Ponitur in cauea mortua Pica mihi.
Cur ſine te cœno, cùm tecum Pontice cœnem?
Sportula quod non eſt, proſit, edamus idem.

G

In ſeptimo verò ſuorum etiam epigrammatum Papili munera, quia veneficus erat, ob veneni ſuſpitionem ſpernit; Ea autem erant ſumen, aper, lepus, boleti, mulli, & oſtrea, qui omnes cibi apud ganeæ ſtudioſos in ſummis habebantur honoribus, ac delicijs.

Cum Sexetani ponatur cauda lacerti
Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt.
Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos
Mittis, habes cor nec Papile, nec genium.

Guloſi non ſunt amici.

Iam verò in nono in fictos inuectus amicos atq; ollares, oſtendere volens guloſos nõ poſſe eſſe amicos, quippe qui cibos, non fidem ſectentur amicitiæ, canit,

Hunc quem cœna tibi, quem menſa parauit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mullos, & ſumen, & oſtrea: non te
Tam bene ſi cœnem, noſter amicus eris.

H

Inſuper libro duodecimo in Lentinum ſcribens, cuius gulam accuſat, vtpotè qui febricitãs nullo genere deliciarum abſtinebat, conquerebaturq; quòd febris non diſcederet: cui poëta reſpondet eam rectè agere, cùm tam opulentum, & delicatum dominum habeat.

Quare tam multis à te Lentine diebus
Non abeat febris, quæris & vſque gemis?
Geſtatur tecum ſella, pariterq́, lauatur,
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
Ebria Setino fit ſæpe, & ſæpe Falerno
Nec niſi poſt niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq́, toro.
Cùm ſic tam pulchrè, tam bellè viuat apud te
Ad Dammam potiùs vis tua febris eat?

Tantoperè

A Tantoperè verò inhiabant ostreis Romani, vt [e] Ouidius in fastis de aureo sæculo agens dixerit ceu quid admiratione dignum,

Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.

innuens suo tempore minimè tuta esse, sed placere omnibus, ac summa ab omnibus industria nullibi nō in quocumq; tandem orbis angulo inquiri, & vbi ea negauerat natura, non enim eadem fert omnia tellus, importari solere, quod non obscurè etiam docuit Dipnosophista Athenæus, qui referente doctissimo Iouio tradidit Apicium nobilem parasitum, qui superioris (Apitij) nomine appellari promeruit, vasis summa industria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentissima ostrea detulisse. Apud eundem Athenæum alius parasitus nomine Dromeas interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: respondit procemium Chalcidensis cænæ gratius esse toto conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cęnę procemium, δείπνη προοίμιον, copiam & varietatem ostreorum. Eodemq; modo alius quidam apud eundem: primum, inquit, ostrea vidi, & echinos: quæ quidem procemium sunt δείπνη χαριέντως πεπρυτανευμένη. [d] Macrobius præterea locuples testis est ostreorum vsum B fuisse in prima Romanorum cęna: nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cęna hæc fuit: Ante cęnam, echinos, ostreas crudas quantum vellent, peloridas, spondylos, patinam ostrearum, &c. Quàm verò Tyberij principis palato arriserint istiusmodi conchylia, colligere licebit ex Suetonio [e] Tranquillo, qui attestatur Tyberium Asellio Sabino sestertia ducenta donauisse pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Elegantissimè Plinius ironicòs ait: Ex horto plebei macellū quanto innocentiore victu? Mergi enim credo in profunda satius est, & ostreorum genera naufragia exquiri. Deniq; [f] Iuuenalis non incongruè canebat:

Dignus morte perit, canet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.

Possim verò multa præterea ex authoribus classicis adferre, quæ ad ostreorū encomia pertinerent, sed quia hæc paucula satis esse posse confido, itaq; hîc vela contraham.

[e] Li. 6. fast.

Romani, vt ostreis inhiarint.

Cęnę procemium quid Dromeę parasito

[d] Lib. 3. Saturn. 13.

Tyberius vt ostreis delectaretur.

[e] In Tyberio cap. 42.

[f] Saty. 8.

C SYNONYMA.

BIVALVIVM testa duriore contectorum maior pars authore Pet. Bellonio, ostreæ vel ostrea Latinis dicuntur. Sed ostrea pro genere vniuerso testaceorum sumi Rondeletius docet, vt in superioribus, vbi de testatis in genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis sit ὄστριον, & ὄστρεον, satis superque scriptum à nobis est: non raro in primis totum genus ostracodermorum cōplecti, sic enim, vt hoc hîc obiter inseramus, Suidas echinum θαλάττιον τὸ ὄστρεον esse tradit, & Hesychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια. Sicut autem Latini à testa testudinem: sic quoque Græci ὄστρεα ἀπὸ τῶ ὀστράκυ nominauerunt: quanquam Eustathius ab ὀστέον (quod est os, quòd testa veluti ossea tegatur) abundante rho dictum cùm Varino velit. Græci nunc vulgò ὀστρίδια vocant, Psellus ostridia, interprete Valla, voce vt apparet, diminutiua. Inuenio etiam apud Hesychium Υρτακὸς pro ostreo. Italis ostreghe dicuntur, Hispanis ostia de la mar. Galli, vt innominatus quidam scribit, Onitres, & alicubi Ittre alle calle: sed communiter testante etiam D Rondeletio Gallo Huistres vocant, Mompelienses priuatim Peires Ostres, Flandri, & alij Germani inferiores Oesters, Angli non diuersa voce Oysters. Putat Zoographus apud Belgas etiam ijterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vsurpari: super quo nomine cum Belgam consulerem, respondebat, prorsus sibi esse incognitum, Albertus, citante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui secundum Syluaticum ostrea est, item Caugilen, (Caugilel verò nominat Auicenna 2.537. videtur autem nomen corruptum à conchylijs.) item Latalus. Alibi etiam habet. Ostracorum siue conchyliorum, quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcóra, (hoc & Serapio habet:) quædā parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidē pro limace, & pro purpura accipitur.) Alibi rursus canifis exponit ostrea: Auicenna verò alibi carufis habet. Et canifeties secundum veterem Auicennæ glossographum, & Gaugiel est species ostraci, idem quoque Seigi interpretatur genus ostracorum, aitque esse venereum. Latini ostreum neutro genere, & ostream fœminino dicunt: Lucilius, Plinius, & Iuuenalis ostreum

Ostrea pro genere vniuerso testaceorum.

Etymon.

Ἀστρίδια. Ostridia.

Alzum. Antiqui. Caugilen. Latalus. Barcora.

dixerunt, item Varro citante Nonio; Non poſſe Oſtrea ſe Romæ præbêre & echinos: Lucilius. Quid? ego ſi cerno Oſtrea, cognorim fluuium, limum ac cænam ſapere ipſum. Quo loco Nonius, Oſtrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoq; Lucilius in fœminino genere dixit:

Oſtrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris

Item alij, vt Plautus in Rudente:

Echinos, Lepades, Oſtreas, Balanos captamus

Turpilius Demetrio: *Macta cooperta age in oras Oſtreas.* Et Varro: Nec Oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. Afranius quoq; Oſtreas marinas dixit: Cicero in eodem genere vſus eſt, Tanquam poſſet (inqnit) vel in tegulis proſeminare Oſtreas.[a] Iſidorus verò diſtinctionem adfert hanc, vt Oſtrea in genere neutro, carnes in fæmino dicantur genere; quod ſanè vix ex ſuperioribus colligas. Qui volet tamen ita diſtinguere, poterit.

[a] *Li.12.c.6.*
Oſtreũ ab Oſtrea diſtinguitur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Teſta. Magnitudine.

OSTREÆ multorum (inquit Bellonius) ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſſidentium. Grandes enim ſunt quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ teſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neq; longiùs in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungunt, ac ſine teſtis mittere conſueuerunt: quod raro aut nuſquam in Græcia, rariſſimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ a Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. Diſcrimen autem Oſtreorum facere ſolent nationes ac littora, vbi alibi atq; alibi meliora inueniantur. Optima ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios repe-riuntur: maiora enim, dulciora, melioriſq; ſucci. Quæ verò ad littus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur, vbi deeſt limi aut aquæ dulcis copia, praua ſunt, dura & guſtu amara, mordacia, cibo ingrata. Hucuſq; Bellonius. Rondeletius quoq; differentias ſumit à loco, à teſtarum varietate, à carnis ſubſtantia. Eſſe enim quædam, quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari. Illa (inquit) λιμνόστρεα vocat Ariſtoteles, apud quem aliquoties λινόστρεα perperam legas pro λιμνόστρεα: quæ a loco nomen habent: Λίμνη enim ſtagnum ſignificat, vnde λιμνοθάλατται marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper oſtrea & oſtreas conuertit, non ſatis rectè meo quidem iuditio, cùm ſtagni oſtrea dicere debuiſſet: Hanc differentiam non omiſit [b] Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄστρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. hoc eſt: procreantur oſtrea in fluuijs, in ſtagnis & in mari: [c] Ariſtoteles: Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐνταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur, ibi primum ſui originem capiunt, vbi cænum eſt. Pluraq; ſunt loca quibus Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles. Quæ verò pro Limnoſtreis Rondeletius depingit, ex duabus teſtis componi ait modicè cõcauis, & parum in dorſum elatis, foris inæqualibus & aſperis, & in tenues laminas facilè ſectilibus, intus læuibus, candidis. Teſtas paruas eſſe, carnem mollem, ſuauè, concoctu facilem; maioremq; in his quàm in alijs oſtreis, quorum teſtæ multò ampliores ſint. Huiuſmodi oſtreas eſſe in oſtijs Rhodani antiquis, ob immutatum Rhodani alueũ: vendique etiam huiuſmodi Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs, & Burdigalæ. Cur verò dulciores ſint, in cauſa eſſe putat aquæ dulcis admiſtionem. Gaudent enim dulcibus aquis (inquit [d] Plinius) & vbi plurimum influunt amnes, ideoq; pelagiæ paruæ ſunt & rariores. Illud verò (inquit idem Rondeletius) diligentiùs excutiendum eſt, maiorané ſint pelagicis Oſtrea quæ in ſtagnis marinis, aquiſvé ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus: Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima, quando lacus aut fluuius ex proximo influit; tunc enim fiunt boni ſucci, maiora, dulciora.

Dulci aqua gaudent.
Optima vbi.
A loco.
[b] *Lib.3.*
[c] *Lib.5. Hiſtor.c.15.*
Rondeletij Limnoſtrea qualia.

Oſtrea ſtagni marini Rondeletij.



Limnoſtrea cur dulciora alijs.
[d] *L.32.c.6.*
Marina quãdo optima.

A Ostrea hîc secundo loco posita, cum Rondeletij icone conuenit: altera D. Antonij Gigantis Forosempronienfis munere lectoribus communicata.



B

C

dulciora. Quæ verò in littoribus (πρὸς ἠόσι) & saxis limi & aquæ dulcis expertibus gi-
D gnuntur, parua sunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna quæ capiuntur æstatis principio meliora sunt, maris humore plena (πλήρη, θαλασσίζοντα legitur Græcè, Zoographus πλήρη hîc fortè oportere interpretari ait plena, pro carnosis, vegetis, succulentis, idest, non siccis nec duris: θαλασσίζοντα verò ad saporem pertinere, quæ mare resipiant;) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facilè deijciuntur. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Ostrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Ostrea, parua & rara. [c] Plinius causam hanc reddit: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi sol penetrat in vada. Hæc videtur causa, quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rursus: Ostrea quæ neque in stagnis, neque in fluuiorum Ostijs, sed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina siue pelagia nominantur. Sunt persæpè magna, adeò vt in India pedalia sint. Quæ ex Oceano Lutetiam deferuntur, sæpè multo maiora sunt ijs quæ in nostro Mediterra-

[c] *Li. 32. c. 6.*

Pelagia q̄ dicantur.

Magnitudo.

neo capiuntur; aliquando multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obductæ, ex cruſtis multis ſiue laminis conſtantes, intus læues & albæ: Caro mollis: circa eam

Oſtrea Rondel. marina.



Oſtrea alia marina Zoographi.



fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burdigalæ, Medoxina à loco vicino Medoe appellato, allata. His caput nigrum eſt, caro minus candida. Palma menſarum diù illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius: ſunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas proſequitur Plinius; ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram faciunt: ſunt enim vt Horatij verbis vtar

Colore variant.

Oſtrea qui callent primo deprendere morſu,

& acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis ſalſa & acria iudicantur. Britannicis Burdigalenſia ſuccedũt, inter quæ Medoxina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodum Circæa, quæ nigra ſunt, ab [f] Horatio commendantur

Britannica optima.

f Saty. 4.

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare eſt generoſa fertile teſtæ;
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Plinij verò locus, quem citat Rondeletius in ſuum ſenſum, eſt iſte: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ ſubijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis (Getulicis Maſſarius) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora, Maſſarius) Iſtricis, candidiora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora neq; teneriora eſſe vlla compertum eſt. Sic Plinius. Abydena oſtrea olim à ganeonibus celebrari ſolita memorat Clemens in Pædagogo: Inuenioq; apud Archiſtratum: Τὲς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλως, ὄςρεα δ᾽ Ἄβυδος, quod fortè Ennius poëta antiquiſſimus ſic vertit:

Abydena Oſtrea.

Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi.

Alibi Plinius Britannica non parum commendauit; inquiens. Nondum Britannica ſeruiebant littora, cùm (Sergius) Orata Lucrina (ſcilicet littora) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium Oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Oſtrea non alibi delicatiora, nec plura quàm in Anglia ſine Britannia eſſe ſcribit. Lucrinus verò lacus omnium celeberrimus apud veteres eſt, quòd ibi Brunduſio alijſque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pinguеſcebant.

Britãnica.

Lucrinus lacus.

A guescebant: eorumq; ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiscetur aqua, maximeq; in dulci portu, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens; vnde dicebat Martialis:

Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino.

Peregrinatur.

Gaudent autem, vt ait Plinius, peregrinatione, transferriq; in ignotas regiones. Atq; ita Brundusina in Auerno compasta, & suum retinere succum, & a Lucrino adoptari creduntur. Fortè etiam limosus fuerit. Limosa enim regio maximè idonea est Conchylijs, Muricibus, & Ostreis, vt ait Columella. Est autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Massarius) in sinu Baiano contra Puteolos, propinquus, vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piscium, qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præstantissima Ostrea inueniri author est Strabo in quinto suæ geographiæ. Et in Hellesponto, phyco, id est alga nutriuntur dicente Aristot. [g] Iacobus Sanazarius, nescio ex quo cecinit:

Alga nutriri.

[g] Eglo. 2.

Ostrea Misenis pendentibus eruta saxis *Mille tibi misi:*

nam Horatius Miseno echinos oriri dicebat. & Ostrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.* Ita & alij. Petronius Arbiter. *——Lucrinis*

B *Eruta littoribus vendunt Conchylia, cænas*
Vt renouent per damna famem

Post hæc inuenta fuisse putat Britannica Massarius, eaq; Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. [h] Iuuenalis versus sunt

[h] Sat. 4.

——Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Ruputinoue edita fundo
Ostrea callebat primo deprendere morsu.

Cælius Calcagninus in quinto suarum epistolarum super differentijs, quæ à locis capiuntur, nõnulla hæc habet: Ostreis suburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam dedit, qui fortè idem de Ostreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani existimauerunt: quos ea ratione meliores palatoq; aptiores pronuntiarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, saginentur. Etsi non me fallat, Plinium Ostrea neq; in luto capta, neq; in arenosis commendasse. Tametsi ego in Bembi gratiam, longè diuersum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic spurca & immunda, hîc pleniora habitioraq; efficiuntur. Adde quòd in mari nata, aquis verò dulci-C bus educata, primo censu habentur. ex quo fit, vt optima iudicentur, quæ in ijs aluntur locis, quò flumina inuehuntur; qualia suburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res potest Ostrea reddere multò commendatiora. Hæc illa sunt scilicet, quæ gloriam mensis pepererunt: quorum spondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc sunt deniq; quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas. Hęc Calcagninus. Extat & epistola Ausonij super his Ostreis ad Paulum, quam præterire nefas sit:

Ostrea sub urbana cur meliora. Lupi vbi meliores.

Spondylus quid in Ostreo.

Ostrea nobilium cænis, sumptuq; nepotum
Cognita, diuersoq; maris defossa profundo
Aut refugis nudata vadis, aut scrupea subter
Antra, & muriceis scopulorum mersa lacunis
Quæ viridis muscus, quæ decolor alga recondit,
Quæ testis concreta suis, ceu saxa cohærent:
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo
D *Nutrit secretus conclusæ vliginis humor,*
Enumerare iubes, vetus ô mihi Paule sodalis
Assuefacte meis ioculari carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non ista senilem
Sollicitent, frugiq; viro dignanda putentur.
Nam mihi non saltare epulum, non cæna dapalis
Qualem Penelope nebulonum mensa procorum
Alcinoiq; habuit nitida cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen, famam testesq; secutus,
Pro studijs hominum semper diuersa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditissima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Vsq; ad Cæsarias tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostri quàm gloria vini.

Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. ista & opimi
Visceris, & niuei, dulciq; tenerrima succo
Miscent æquoreum tenui sale tincta saporem.
Proxima sunt quæuis, sed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Massiliensia portu:
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultuq; carentia
Hellespontiaci, quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico, quæ tecta salo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum mistus pelago, quæ protegit amnis.
Vt multo iaceant algarum obducta recessu
Aspera, quæ testis, & dulcia farris opimæ.
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea ponti.
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æstus.
Accedunt, quæ fama recens, Byzantia subter
Littora, & insana generata Propontidis acta
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non historicus, neque toto
Orbe vagus conuiua loquor, sed tradita multis:
Vt solitum: quoties dextra inuitatio mensæ
Solicitat lenem comi sermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perq; popinas,
Aut parasitorum collegia Plautinorum;
Sed festos quia sæpe dies partim ipse meorum
Excolui, inq; vicem conuiua vocatus adiui,
Natalis si fortè fuit solemnis amico,
Coniugioq; dapes, aut sacra repotia patrum
Audiui meminiq; bono laudare frequenter.

Quemadmodum itaq; ostrea (vt ex antè dictis videre licet) gaudent (Plinij verba sunt) dulcibus aquis, & vbi plurimùm influunt amnes: ideoq; pelagia parua, & rara sunt; gignuntur tamen etiam in petrosis, carentibusq; aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea est Aristoteles, ostrea licet victum in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipere. Mirum verò quod refert (ex [i] Athenæo) Petrus Gyllius, posteaquā (sicut ait Nicolaus Damascenus lib. 104. hist.) ad Apameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nulli comparuissent, repentè extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex iisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tū salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ, sic emanasse, vt tractum vniuersum illum tum ostreis, tam alijs piscibus marinis referserint. Atq; hæc de locorum diuersitate dicta sunto. Altera erat differētia penes colorem. Plinius enim coloribus variare scribit, nempè ruffa esse in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & testa, & carne Circæis. Inuenio, & apud [k] Aelianum, maris rubei ad Arabiam pertinentis ostrea flammeis illustrari zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis similitudinem accedere, adeo lienis perpetuo ductu æquè inter se distantibus distingui atq; describi. Iam verò meliorum ostreorum notas authores has ponunt, vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunq; gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potiùs spectanda, quàm latitudine, neque in luto capta, (etsi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur, callliblephara appellantes. Iouius maximè probari tradit, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus, omnia (inquit) tunc in cibis meliora existimātur, cùm oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in sanguineis, vt [l] Aristoteles asserit. Quod ad formam ostreorum attinet, Bellonius inter biualuium genera hoc peculiare ait esse ostreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & supinam, quarum altera sit turbinatior, ac prætumida, altera verò plana. Plinius alibi originem

In petrosis etiam nasci.
i Lib. 8.
Lacus ex terræmotu.
Coloris differentiæ.
k Lib. 10. c.13.
Meliorum notæ.
Calliplephara.
l Lib.3. de gener.anim.
Ostreæ, & pectini qd peculiare.

A nem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait haud multùm ostrearum conchis differentem: Alibi quoq; tethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athenæum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoreque ostreis similes. Capita ostrearum generi nulla authore eodem Plinio:[m] Galenus ostreis pilos esse negat, sed meliùs Plinius oculos carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua spondylo breui sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Perottus spondylum in ostreis dici scribit callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli, quod nos verticulum dicimus appositum fusis, vt melius nendo vertantur: nam reliqua caro circumspersa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Vvottonus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxq; procedēte tempore minui, demũq; totum ferè aboleri. Aristoteles illud in altera tātùm parte eis fieri voluit, idemq; esse quod echinos habere aliàs dixerat. Eodem authore ostreæ meatum habent quo excrementum secedat parte superiore. Idem Aristoteles testas ijs tribuit scabras, alibi etiam labra crassa. Et Plinius quædam silicum duritia tegi, vt ostreæ & conchæ, dixit. Cur verò dura sint, disputat aduersus Cardanum doctissimus Scaliger, cuius verba minimè præteriunda censeo.
B Ais (inquit) algam mollem: vt maris euitet impressiones, cedensq; vincat. Sic enim poliendo sunt ista tua, & aspera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & crassa ab initio creantur. Dic igitur quare crassa ab initio facta sunt. Etenim si admittis inter tua hęc illustriora: succedanea nostra dicam. Quia cùm futura essent immota ostrea, parandum eis fuerat munimentum. Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa, tum alijs tum sepię constituta fuerunt intus ad consistendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia: alijs denegauit; vt pulmonibus marinis, ob vilitatem. Echinis, ne ad duriora affictarentur, cirros pro anchoris. Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi est informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus, ita superatur, vt in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs artem dedit, qua sibi iam fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & subit, & subinde mutat, si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & oeconomicus, magistra natura.

Lapides in capite Hepati. Capita nulla. [m] Lib. 2. de sem c. 5. Oculis carent. Lacinia quid. Ouum. Excremēti exitus. Cur dura testa tegantur. Fructuum duritia. Ehino cur cirri. Leporis marini admirabilis facultas.

C

GENERATIO.

OSTREORVM ortus causa putredo quædam esse videtur. Etenim philosophus, qua cœnum, ibi originem earum consistere testatur: & alibi in limo cœnoso oriri scripsit. Apud quem plura de ostrearum generatione leges, circa finem libri tertij de generatione animalium, quæ omnia nos suprà citauimus, & hîc non repetimus. Plinius Aristoteli subscribens: Quę siliceo tegmine (inquit) operiuntur, putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè. Alibi tamen in petrosis carentibusque aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit. Quid mirum si ex limo nascantur, cùm sexu carere ostreas constet, cuius quoque rei testis locuples est Plinius his verbis: Sexus discrimen in eis non est. neutrum est, & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado, vel saxo. Et [a] Oppianus:

D

Est non distincto semper leuis ostrea sexu
Nos inter pisces, nec mas, nec fœmina nota.

Ex quo Gyllius, ostrea (inquit) neq; coitu neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. Illorum enim neque fœmina neq; mas distinctus est, sed eiusdem naturæ sunt, atque adeo inter se similia, vt non marem à fœmina internoscere possis. Nihilominus [b] Aristoteles alibi scripsit, ostracodérmorum naturam consistere partim spontè, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe spontè oriantur. Quæ tamen sententia superioribus contraria non est, fieri enim potest, vt quæ ex putri nata sint, ipsa deinde quid prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hisce animalibus vsu venit: quibus sci licet inest humor quidam candidus: Plinius lac appellat: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in ostrearijs humorem ostreis fœtificum lactis modo effluere. In eo itaque inest vis illa ex qua partum gene-

In cœno nasci. Sexu carēt. [a] Lib. 1. de piscib. [b] Lib. 3. de generat. ca. 11. Lac ostreorum.

generantur. Petrus Gyllius vir eruditus, & fide dignus affirmat ſe de viris non paucis ſpectatæ fidei accepiſſe Byzantinos oſtrea ſerere, & eorum quaſi lac ſeminare: Idipſum enim in aquam abiectum ad ſaxa ima adhæreſcere, & oſtrea fieri, Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enaſcuntur. Iam verò cur ſyderis ratione grandeſcant, & decreſcant & quod id ſydus ſit, ſcire non eſt inconueniens: Sydus id Luna eſt, quæ accreſcens omnia implet conchylia. [c] Cicero. Oſtreiſque & conchylijs omnibus contingere, vt cum Luna pariter creſcant pariterq; decreſcant. Lucilius apud Aulum Gellium,

Byzantios oſtrea ſerere. Fungi vt naſcantur. Syderis ratione, vt grādeſcāt. [c] Lib. 2. de diuinat. [d] Li. 2. c. 41

Luna implet oſtrea, & implet echinos, muribus fibras.

[d] Plinius: Iam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumque & concharum omnium corpora augeri, & rurſus minui. Sic ille. In cauſa ſunt propriæ Lunæ effectiones, quæ ſunt rigare, & modico calore humectare. Luna igitur humores alit, & regit, quemadmodum Sol ſuo calore fœcundat omnia: quoniam omniũ vita oritur à calidi, & humidi commiſtione, & fouetur vtriuſque temperamento. Sol maſculum ſydus, mariſque vicem gerit: Luna, fœminæ; fęmineum enim ſydus eſt, & molle atque nocturnum, ſoluit humorem, & trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus craſſius, (quia elementis vicinius) non ſuo lumine, non ſuis radijs, ſed Solis luce, ac radijs perfuſum, ac accenſum, vires ſuas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm variè Solis radios excipiat, variè quoque temperatas eſſe eius vires, & effectiones eſſe neceſſe eſt. Itaque ea abundè à Sole illuſtrata, corpora quoque humentiora ſunt, & contrà. Neque id ſolùm in oſtreorum, vel cruſtaceorum, aut aliorum animalium corporibus, ſed etiam in noſtris efficitur. Vnde prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna; quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum eſt. Idem in medulla oſſium cernitur. Morbis pituitoſis obnoxij, huius ſyderis vim ſentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò, & non animaduertentes, has atque alias leuiores immutationes non percipiunt. Addit Bellonius oſtrea grandeſcere ſyderis quidem ratione, ſed priuatim circa initia æſtatis, vbi Sol penetrat in vada.

Lunę ſoliſque natura. Chirurgi, quando trepano ſecuriùs vtātur.

SENSVS. MOTVS. VICTVS.

AVTHOR libri de anatomia viuorum, oſtrea ait non habere ſenſum, pręterquam tactum. Et Plinius tactus ſenſus omnibus, inquit, ineſt, etiam quibus nullus alius, nam & oſtreis, & terreſtribus vermibus quoque exiſtit. Et alibi: ſilicea teſta incluſis fatendum eſt nullum ineſſe ſenſum, vt oſtreis. Et rurſus: In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt veriſimile, ſed ad ſonum ſe mergere ſolent, ideo & ſilentium in mari piſcantibus. Carent præterea motu, quod meminit Ariſtoteles, inquiens: Non deſunt complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt oſtreæ. Quod ad victum attinet, aqua marina, & limo etiam paſcunt̃, quin & rore, quare ἐρσήεντα oſtrea Oppianus dixit, id eſt, roſcida. Scaliger vtriuſq; meminit: In aëre (inquit) & aqua, quæ cibum capiant, nondum memini, niſi oſtreas putemus cum alijs rore ali nihilominus, quàm limo, & aqua marina.

Auditū non habere. Rore paſci. Exerc. 197.

ANTIPATHIA.

HOSTES eſſe oſtreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Cancri oſtrearum carnem mirè appetunt, ſed ipſa præda potiri propter indumentum teſtæ difficulter queunt. Nam teneram carnem quodam quaſi ſepto natura non facilè frangendo munijt, quumq; duæ concauitates accuratè ſibi inuicem iunctæ oſtreum ipſum complectantur, neceſſario chelæ cancri nihil efficere poſſunt. Quid ergo molitur? Quum oſtreum in locis vento non expoſitis cum voluptate percaleſcere, ſuaſq; plicas ad radios Solis aperire videt: tum verò clanculum iniecto calculo, quominus eas rurſum claudat, impedit; quodq; viribus nequit, ſolertia quadam perficere depræhenditur. Ea verſutia eſt animalium, quæ neque rationis, neq; vocis vſum habent. Meminit huius quoq; verſutiæ diuus Ambroſius his verbis: Cancer oſtreis veſcitur, ſed quia oſtreũ clauſum, nulla vi aperiri poteſt, periculoſumq; eſt, ſi chelam eius includat, ad argumenta confugit, & inſidias noua fraude molitur. Explorat enim ſi quando oſtreum, remotis in locis ab omni vento, contra Solis radios diptycum

Cancri hoſtes oſtreas vt capiant.

illud

A illud suum aperiat, vt aëre libero viscerum suorum voluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittens, ostrei conclusionem impedit: sicq; aperta claustra reperiēs, tutò chelas impendit, visceraque interna depascitur. Eundem præterea dolum author de natura rerum ex Ambrosio, & Isidoro, sic recitat. Cùm testas aperit ostrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter eius testas proijcit, ne illas coniungere possit, & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco iacens, iam vt in domo Conchas tenet, tempore accessionis maris. Alij ostrearum hostes sunt stellæ marinæ molli crusta intectæ, verò tam crudeliter (vt [c] Aelianus ait) inimicæ, vt hæc ipsa exedant, & conficiant. Ratio insidiarum quas eis moliuntur, eiusmodi est. Cùm testacea suas patefaciant Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de suis, siue cruribus, siue radijs intra testas ostrei hiantes insito eas claudi prohibens, carne implentur.

Stellæ ostreas deuorant.

[c] *Lib. 9. ca. 22.*

GRYPHVS.

B

Γριφώδης illud in Epistola Ausonij arithmetica ad Theonem, de ostreis ad se missis legitur:

Aut ter, vt Aeolidi mensis tenet ignicomus Sol.

Innuit, vt exponit doctissimus Iosephus Scaliger, sibi tot ostrea missa, quot menses tenet Sol, si ter tot mensibus cōstet annus, quot olim in Aeolide constabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Aeolas fuisse tempore Homeri veteres Græci testantur, vt & apud Romanos sub Romulo.

Mensibus decē olim constabat annus.

VSVS IN CIBIS.

BELLONIVS omnium aliorum testatorum Galeno ostream nobilissimam haberi ait, Galeniq; sententiam à Corn. Celso comprobari, eò verò maximè, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, & C vitiosi succi nutrimentis ostreorum carnem humidiorem, & tenaciorem esse docet, admodum crassi succi, & partes eorum solidiores serius ob crassitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum ac frigidum. Verum quidem est, quod Celsus aluum mouere dixerit, sed ait præterea facilè intus corrumpi. Connumerat tamen etiam ostrea inter ea, quæ stomacho apta sunt. In vniuersum (inquit Iouius) ostrea, vt ait Galenus, salsum humorem aggenerant, præsertim si cruda comedantur: propterea tentiginem in salacibus plurimùm adaugent. Platina etiam ea, quòd demortuam Venerem excitant, apud lautos, & libidinosos in pretio esse scripsit. Multum præterea ostreorum esum idem Galenus damnat in libro de attenuante victu, eumq; senibus interdicit in quinto de tuenda sanitate, & in consilio pro puero epileptico, ostrea omnia ei cauenda præcipit. Aetius quoque Galeno præceptori subscribens, buccinas, purpuras, chamas, patellas, pectines, & omnia testa intecta, vt etiam ostrea, multum crassi succi alimentum gignere scribit. Patellas Hicesius faciliùs excerni tradit, quàm chamas: ostrea verò minus his alere, facilè replere, excerniq; promptiùs. Athenæus de ostreorum substan D tijs ex Mnesitheo: Mnesitheus Atheniensis (inquit) libro de cibis ait. Ostrearum, concharum, musculorum, & similium carnem vix concoqui, ob salsum humorem, qui in ipsis inest. Quamobrem qui cruda eduntur, ob salsuginem, aluum subducere, cùm verò elixantur, salsuginem suam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere. Itaque ostreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore suo destituta, murmura excitat. assa autem, modò rectè id fiat, noxia minimè est. Etenim igne victa non perinde ac cruda concoctu difficilis est, exiccato humore, qui in ipsa inerat, quiq; solutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax ostreum omne præstat, nec facilè ad vrinæ excretionem. Atque ita Celso, Aretæo, & Plinio medico aluum mouere ostrea dicuntur, nam & Galenus in tertio de simpliciū medicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque ostreorum succum, planè tum salsum esse, tum ventrem soluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit) ventrem reprimat. Additq; verum quod dicit, deprehendi, si ea quoque quo modo brassicam cēsuit, pręparare non graueris. Et in tertio de facultatibus alimentorū scribit omnium ostra-

Qualē succum generent.

Venerē excitant.

Aluum mouent.

oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris, & minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habẽt: chamæ autem paruæ, ſpondyli, ſolenes, purpuræ, buccina, atque alia huiuſmodi duram. Iure igitur oſtrea, ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori ſuppeditant. duriora verò concoctioni magis reſiſtunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, oſtrea verò non cocta eduntur. Sed quamuis, quæ hactenus diffusè ſatis ſuper horũ oſtreorum alimẽto dicta à me ſunt, ſufficere poſſint: adferam tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino, qui in decimoquarto de ſalubribus, capite decimotertio eleganter docet oſtrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi, vitrei, glutinoſi, cõpoſitiq; ex his, differentijs, & natura ſic ſcribit: Iam teſtacea, quæ ὀστρακόδερμα Græci vocant, oſtreaq; in primis, aut ſola, aut maximè inter hæc eſculenta, ſalſum itidem cuncta ſuccum obtinent, deijciendæ aluo idoneum. Hiatulæ autem & ſpondyli, & ſolenes, & purpuræ, & buccinæ duriore omnes, quàm oſtrea carne conſtant: idcirco minus quoque edules atq; ad vſum potiùs medicum adhibitæ interdum quoties ob praui ſucci alicuius præſentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maximè verò ex iecore eò confluat, aſſumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neq; enim duritia illa inter concoquendum promptè in corruptionem humoris, quicunq; ille fuerit, trahetur: quin ne trahantur alia, obſtabit, & humorum in totum putrefactioni reſiſtet: magis autem ſi ſecunda tertiavé elixatione, ſalſedinem humoremq́ue omnem corrumpi facilem eductum depoſuerint, tunc concocta id genus teſtata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: ſed crudi tamen plurimum quem ſic vocant, ſucci gignent intereà. Nam oſtrea ipſa, vt minus alant; at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora ſunt, ac pituitam potiùs, quàm crudum illum, quem diximus, humorem procreare ſolent: qui ne ipſa quidem tamen à pituitæ natura diſceſſit, ſed inſigni frigiditate, ſubſtantiaq; fuſi vitri in modum glutinoſa craſſaque. Crudus vitreuſque à noſtris: ὠμος, & ὑαλώδης Græcis dicitur, ſi modo pro eodem ducendus eſt is atque ille humor, (vitreus dico, & crudus) ac non potiùs alius atque alius. Vterq; quidem cruditate damnandus, ſed in altero lentities cum frigiditate inſigni, in altero craſſities, in vtroq; autem cruditas ſit. Quæ in vnum quoq; ſæpe inter ſe conuenire poſſunt qualitates cunctæ, atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Praxagoræ dictum: tum deinde Philippo, ſeu potiùs Philotimo, inſecutiſq; Græcorum medicorum ętatibus crudum, craſſum, viſcidumq;: eiuſmodi prouenire corporibus in non valentiſſimo ventriculo ex ſuillæ carnis eſu, aut azymo, aut non ſale ſatis condito pane, ſubcineritioq;, atque ex caſeis inueteratis quibuſdam, & huiuſmodi multis, poſſit. Hunc κολλώδη non minùs appellatum fuiſſe inuenio authoribus eiſdem, glutinoſum ſcilicet, ex craſſo, & glutinoſo compoſitum, qui obſtructiones maximè, ac maximas efficere ſolitus ſit, nec diſſecantibus tantùm, qua craſſus, ſed abſtergentibus præterea, qua viſcidus tenaxq́ue, indigeat, ſicuti planè, qua crudus, maiore concoctione. Alius eſt humor, vnde epialis ſæpe febribus origo, & colicis cruciatibus: præſertim verò, ſi lentore, frigiditateq́ue immodica ſuperet, vt ſubſtantia, ac colore vitrum referat: frigiditatis autem tantum conceperit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concaleſcunt, neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur, & tangere volentibus appareat: is ὑαλώδης propriè habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus. Sicuti crudum propriè dicemus, frigidarum, craſsarumq; partium humorem, nec magnoperè glutinoſum: qualem nobis largitur freques leguminum, vt macerati lupini, aliorumq; quorundam; ac recentis, ſed non omnis tamen generis, caſei: multorumq; præterea edulium, ipſorumq́uemet, de quibus nunc ſermonem inſtituimus, teſtaceorum, ſed duriore tantummodo carne præditorum, vſus. Nam oſtreorum propriè ſic vocatorum, ſiue oſtrearum malis alimentum, quia molliſſima caro, pituitam potiùs exhibuerit, illam ipſam quoq; frigidam omnino, atque etiam crudam dicendam, quando vlteriore concoctione ſanguificari poſſit: ſed bene humidum, & cum flatulento ſpiritu. Crudus, autem, quem propriè ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus craſſuſq; eſt, ex duræ terreſtriſque ſubſtantiæ alimento, quod neq; in ventriculo, neq; in iecore deinde iuſtam concoctionem acceperit, procreatus: ſicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immenſa, & glutinoſitate conſtat, atq; ambobus in vnius eſculenti ſubſtantiam coëuntibus, frigidus, craſſus, glutinoſuſq; exiſtet, crudus, & ipſe meritò exiſtimatus, dictuſq; humor. Elixorum oſtreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum eſt, profecto ita, eductoq; elixatione, ſalſuginoſo ſucco: quo facto, reddetur caro, corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior, & qua ſiſtatur venter, præſertim teſtaceorum durioris ſubſtantiæ ſi fuerit. Nam oſtrea molliſſimæ

carnis,

Margin notes: Cruda quoque eduntur. — Facilè concoquuntur. Pituita generant. — Humor ex quo febris epiala. — Crudus humor qui.

A carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam: multo maxima tamen pars meliùs, salubriusq; aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac salis momento, sed testis tamen suis non auulsa, leuiter torrent. Mandi ea irritãdæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumq; est, non obscura ratione flatulentiæ, ex pituitosa materia excitatæ; saleque & calorificæ aromatum facultatis vi, aucta, adiutaq; salacitate. Hæc omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, sicuti quoq; ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi solere constat. Plinius sanè cruda ostrea stomachum vnicè reficere, fastidijs mederi, ac leuiter aluum mollire scribit. In pontificali cęna apponebantur teste [a] Macrobio echini initio, & ostea cruda. Sic & Galli, si Rôdeletio credimus, non solùm echinis, & limnostreis, sed & ostreis marinis, & lepadibus crudis vescuntur; Conchis verò striatis, pectinibus non nisi coctis. Qui lautitiæ popinali student, inquit Bellonius, in testis suis super cratem addito butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem salacem adaugeant. Nostri coqui etiam ita ferè coquunt. Platina non parum discrepat, ostrea cocta inquit, in carbonibus, atque testis exempta, frigi in oleo, & aromatibus, & agresta suffundi possunt. Olim garum addebant, quod meminit B Martialis:

[a] *Lib.3. Saturnal.*

Ostrea cruda in principio cœnæ põtificalis.

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

[b] Apicius verò in ostreis (inquit) ligusticum, oui vitellum, acetum, oui liquamen, oleum & vinum: si volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obseruet, hoc est ea crescente, ea edat, ea enim senescente longè sunt deteriora: quod dilucidissimè innuit Gellius in vigesimo: Ostreæ cùm appositæ fuissent, & multæ, & inuberes, macræque essent. Luna (inquit Annianus) nunc videlicet senescit, ea re ostrea quoque sicuti alia quædam, tenuia, exuctaque sunt.

[b] *Li.9.c.6.*

VSVS IN MEDICINA.

NON solùm in cibis, sed etiam in medicina magnæ sunt ostreorum dotes. Si in Conchis suis decoquantur, vti clausa peruenerunt, mirè destillationibus prodesse Plinius tradit: Marcellus verò ita vt lecta sunt, adhuc testis C suis clausa in carbonibus coqui atque ita cibo dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius ostrea cocta, cum mulso, tenesmo qui sine exulceratione fit, liberare voluit: quod sanè nimis latè accepit Marcellus, inquiens ostrea ex mulso, & pipere cocta, vtiliter contra tenesmum accipi. Peculiariter verò contra leporis marini venena ostrea aduersantur, si eidem Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, fastidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue summa montium, & maris ima miscens. Gariopontus hydropicis etiam ostreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu pisces duriore carne præditos, & ex testaceis pectines, & ostreas. Testa verò eorum maiorem longè quàm ipsa caro vsum apud medicos habet, vsta & non vsta. Eam siccissimam esse Galenus in secundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera, & omnia maligna sanans medicamentum, ex Nicolao Myrepso: Ostrea vsta tenuissimè trita insperge. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & bene cessit. Ad procidentem sedem, ex Aetio: ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone. Ad D perniones: Sextus Platonicus sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta commixta, & factum quasi malacma imponit, & mirè sanare ait. Vegetius in secundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum ossa sepiarum, & testas etiam ostrearum in puluerem redigi iubet, & ærei quoque vasis fuliginem pariter misceri; eaque bene tunsa si frequenter asperseris, siccatum vulnus ducere celeriùs cicatricem. Ostreorum testa vsta authore [a] Galeno, similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immo vt certius veriusq; (inquit) dicam, minus crassæ. Nam terrenam duramq; corporis sortita consistentiam concretionemq;, impendio omnia crassarum sunt partium, itaque accuratè ea læuigare necesse est. Cùm autem dicimus horum aliud alio esse tenuius (cùm tamen omnia crassa sint, sed alia magis, alia minus,) ita accipiendum est, vt si Vlyssem Thersite dicamus maiorem, cum tamen vterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, vt & antea est dictum, cogendi quandam in se facultatem obtinent: per quam condensata eorum essentia, dura, terrosaq; sunt reddita; quàm vbi per vstionem deposuerint, contrariam asciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro si laueris ea, vlserisq;, (sic Græcus textus habet, sed

Ad destillationes.
Ad grauedinem narium.
Ad tenesmum.
Ad hydropem.
Ad labiorũ vlcera.
Ad procidẽtem sedem.
Ad perniones.
Ad vulnera iumentorũ.

[a] *Lib 11. de simpl.*

præſtat (inquit Zographus) legere, ſi vſſeris laueriſq;: prius enim vruntur, deinde lauantur huiuſmodi medicamenta, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat. Sed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt, morſus expers: id quod maximè implendis cicatriceque claudendis vlceribus humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum, quæ peculiariter vocantur oſtrea, combuſta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægreq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atque profundæ, eam foris cum ſuillo adipe veterato (vulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in ſinum ipſum aliquid eorum, quæ talia carne implent, immitto: quale etiam eſt vſtum diaphanes: quod ſpecarium (lego ſpeclarium, nomine deprauato. Latini enim ſpecularem lapidem nominant: interpres Latinus in margine diuerſam lectionem aſcripſit, æs vſtum, dyphryges,) nominant. Parem in genere facultatem habent, & cæterorum oſtracodermorum teſtæ deuſtæ; maximè verò (vt dixi) oſtreorum; deinde buccinorum, & purpurarum. Itaque cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis miſceri ſolet. Porro potentiùs hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſcueris: de quibus ſuperiùs determinatum eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit non tantùm extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, velut & pumex, & teſta clibani. Verùm in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe, quæ ſic vſta ſunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ omnibus diligenter ſunt læuiganda, ac inſpergenda. Porro excreſcentiam carnis mediocriter exterunt, comprimuntq;. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeò vt non modò laxitatem mollitiemq; gingiuarũ deſiccet, verùm etiam vlcera putreſcentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplaſtro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſſit, apud eundem in primo apud Galenum de compoſitione ſecundum genera, cap. 16. buccina vſta injiciuntur. Vbi Galenus: Validè (inquit) exſiccat ob buccinorum cinerem additum, non diſſimilis autem quodammodo facultas eſt, & purpuris, & oſtreis concrematis. Notum eſt autem ſine carnibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam cap. 18. oſtrea concremata, purpuras, buccina, & ſepiæ partem oſſeam cum ijs recenſet, quæ propoſiti emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe, & deſypulota) candorem tueri poſſint. Et rurſus in primo capite libri quarti: Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumque id genus ſi aridas vlceribus malignis, ac contumacibus inſperſeris, mirificè videbis citra mordicationem ea deſiccari. Puluis ex oſtreis: Cadmiæ, thuris, ſingulorum vncia ſemis; oſtreorũ vſtorum vncia vna ſemis: ſic ille, ſed vſum eius non explicat. videtur autẽ vtiliter inſpergi poſſe vlceribus malignis, & dyſepulotis. Galenus alibi teſtas vſtas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumque oſtreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ex oſtreis combuſtis, & fermento medicamentum pro humore ſuppurato ab eodem in ſecundo de arte curatiua ad Glauconẽ deſcribitur. Plinius ſcribit veteri vrinæ miſceri cinerem oſtreorum aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia. Idem cinis ſi Marcello credimus, cũ melle impoſitus parotidas cito ſoluit. Emplaſtra (inquit [b] Galenus) quæ ſimplices parotidas curant, laxatoria appellata, omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum ſunt; Emplaſtrum Mnaſeæ, & quod ex ſuccis conſtat, & quod ex ptiſana. His adhuc molliora ſunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex oeſypo conflata, oſtreis aut buccinis, aut purpuris vſtis additis, adipeque porcino, ſingulis quadrantis pondere. Præſtat & hoc, butyri vnciam vnam, ceræ ſextantem, & vnciæ dimidium, oſtreorum vſtorum, quàm tenuiſſimè tritorum ſextantem: liqueſcibilia liquefacito, oſtreaq; infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficaciſſimum hoc ad parotidas. Et paulò ſuperius: Buccinis, purpuris, & oſtreis vſtis, in dureſcentibus, ac vetuſtis parotidibus vti oportet. Eſt enim pharmacum, quod omnem afflictionem, & acrimoniam mitigat, & diſcutit, non ſolùm ſi melle quis eorum cinerem imbuat, ſed & multò magis ſi adipem ſuillum inſulſum, vetuſtum & à fibris depuratum admiſceat. Citra omnem enim moleſtiam omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi ex rheumatica affectione ſint obortæ. Idem eodẽ libro buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confeſtim diſcutiendas iri aſſerit, idemq; oſtreorum teſtam vſtam, & cum melle impoſitam facere. Alibi denique vim eandem propè teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorũ tribuit, oſtrei nomen generaliùs accipiens: quamobrem ſi quid remediorum in vna aliqua ſpecie omiſſum videbitur, in alterius hiſtoria requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum teſtarum ſi in morem ſalis pane colligatur, & voretur, ſtatim ad remouendam grauedinem narium proficere ſcribit: nec non cum melle illitum tenuiſſimè contritum, vuæ prodeſſe. Plinius medicus

Margin notes: Ad caua vlcera. — Dẽtes ſplẽdidos reddit. — Ad dentes dealbãdos. — Ad parotidas. — [b] Lib. 3. de comp. ſec. loc. c. 2. — Ad narium grauedinẽ.

Section letters in margin: E, F, G, H

A dicus citante Iouio ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit. Aliud ad dysentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraso syluatica exures, & de testa ostrei æquè facies, paribusque mensuris puluerem tritum, cum melite (fortè oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino austero, ferro candenti calefacto, bibendum dysenterico dabis, mirè proderit. Ad coli intestini dolores ex Galeno: ostreorum [c] testæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus fit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, siue ex calce testarum ostreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum, & genuum plurimùm conferre. Exiccat enim, inquit, multùm digerit, & calfacit si post vstionem cinis non lauetur, lotus minùs calfacit. Cùm itaque & è testis vstulatis optima calx fiat, Bellonius cinerem ostreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licere, & ex superioribus constare potest, & in tabulis ἀντιβαλλομένων legitur.

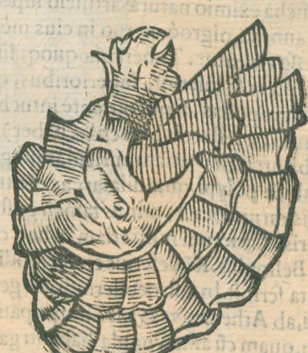
Ad coli dolores.
[c] Euporist. 2.48.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS. Cap. LXVII.

B OSTREA (inquit Rondeletius) reperiuntur in nostro mari, quæ à vulgo Scandebec vocantur, propterea quòd sapore sunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciũt, & vlcerant. nam Scandebec, idem est quod rostrum vrens. Testa constat pellucida, partibus quibusdam flauescente, alijs purpurascente, foris crinita, & crispa, intus splendida, læuissima, candidissima. Caro parua, salsa, subamara atque insuauis est: quare etiam à plebe negligitur. Hanc ostreorum speciem esse puto similem ijs, quæ tradit Plinius [a] gigni in petrosis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynum, & Myrinam, vel potiùs ostrea esse ἄγρια, quæ vocat Athenæus. [b] Γίνεται δὲ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ᾽ ἐστὶ καὶ βρωμώδη, πρὸς ἔτι δὲ εὐτελῆ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam ostrea, quæ syluestria nominant, multi alimenti, sed virus olentia, & ori ingrata. Testa C syluestrium ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis vice vsurpari potest, & exiccantibus pulueribus vtiliter admisceri. Hactenus Rondeletius.

Scandebec ostrei descriptio.
[a] Lib. 32. cap. 6.
[b] Lib. 3.

Ostrea syluestris Rondeletij.

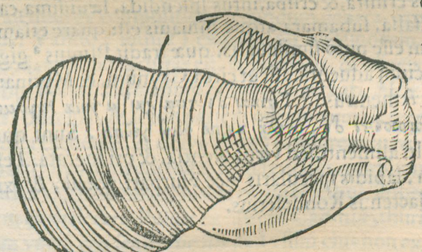


DE OSTREA GAIDEROPODA. BELLONIO APPELLATA. Cap. LXVIII.

Etymon. EST genus quoddam Oſtreæ vulgò cognitum in Græcia (inquit Bellonius) quam Gaideropodam vocant, quaſi pedem aſini dixeris. Cautibus adnaſcitur. non enim more Oſtrearum ſoluta in ſalo iacet. ob id in eo tantùm mari quod nunquam æſtu reciprocatur, innaſcitur. Aegæi autem maris, Helleſponti, Propontidis & Ponti ora (oræ, littora) non augentur, neque decreſcunt, ſed perpetuò in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorſum ſemper delabuntur, eandem plenitudinem ſemper obtinentes. Non eſt omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite naſci, non autem Gaditano freto, exiſtimauêre: haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Quanquam autem Oſtrea hæc ſcopulis hæreāt,

Teſta quæ. clusilem tamen & reſeratilem teſtam habent, & à ſaxo, niſi magna vi percutiātur, dimoueri vix poſsūt. Quoniam verò multum profundè immerguntur, indigìnæ longurios ferro muniunt, quibus ſerijs ictibus valido mucrone Concham quatiunt: quam vel confringunt, vel, ſi integram deturbent, rupis partem aliquam ſecum auferunt: vix enim aliàs cederet, deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in ſublime attollunt. Quòd autem aqua per fauces Boſphori Thracij deorſum tanto impetu feratur, ſignum eſt locum illum Gaditano eſſe altiorem: nam ſi æqualis foret, haud equidem tanto impetu delaberetur.

Oſtrea Gaideropada Bellonij, ſiue Spondylus Rondeletij.



Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vulgari noſtra Oſtrea ipſa forma differt, ſic etiam guſtu ingrata, dura, amara ac nauſeabunda percipitur.

Teſta. Huius teſta aut concha eximio naturæ artificio ſuperior inferiori infarcta eſt, vt quibuſdam veluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula & ſinus coaptato vincta ac conſtricta eſſe videatur. Tubercula quoq; ſuperiora duobus acetabulis inferioribus benè correſpondent, vt & inferiora ſuperioribus, quæ in noſtra vulgari oſtrea deſunt. Proinde apertas Gaideropodas, ſi quis attentè intuebitur, in his branchias (hoc certè ridiculum eſt, nullum enim ex teſtaceis branchias habet) & ſtomachum, & reliquas partes nutritorias contemplabitur: immo etiam auriculas fungi criſpi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli polypi, quæ dilatari, ac contrahi ſoleat: vmbilicum vulgus eſſe putat. Hæc oſtrea alijs carnoſior eſt, minùs tamen guſtui grata. Nam venter eius atque hepar peſſimi ſunt ſaporis. Cæterùm nulli etiam in hac cancelli, ſeu pinnoteres reperiuntur. Hęc omnia itaque Bellonius. Rōdeletius eiuſcemodi oſtracodermi genus ſpondylum eſſe conijcit, & de eo ita ſcribit. In oſtrocodermorum generibus recenſentur à Galeno, Plinio, & alijs, ſpondyli, ab Athenæo τράχηλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam ſimilitudinem, quam cū aſini vngula habent: gaidaron enim hodie aſinum vocant. Galeni interpres σπονδύλως, vertebras conuertit, ſed vtendum nomine græco cenſeo, Plinij exemplo qui aliquot locis *ſpondylium* vocauit, & Macrobij, quum ſpondylos inter cænæ pontificalis prima fercula numerat. Itē Columella cum reliquis teſtaceis ſpondylos recenſet. *Spondylus duplici teſta conſtat intus caua, & læui: foris ſcabra, ad vngulæ aſini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici poteſt, tenuior eſt, & multò minus denſa, minus concaua, arcta valde & firma articulatione connexa. vtriuſque enim teſtę binæ apophyſes ſunt, ſiue tubercula, quæ binis acetabulis viciſſim recipiunt, & recipiuntur: vinculo medio, nigro & valido cohærent.* Caro interna oſtreorum carni ſimilis eſt: circa hanc

Caro. Venter. Hepar. Spondylus Rondel. Deſcriptio.

A ea hanc fimbriata est mẽbrana. Branchias spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calore prædita toto corpore per sensum fugientes cutis meatus κατὰ διαπνοὴν respirant. (Taxat tacitè Bellonium Rondeletius, sed Aristoteles sic ea refrigerari dicit, non respirare) quemadmodum insecta authore Aristotele. Intus caro est satis multa, sed durior, virus olens, insuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter ostracoderma, quæ duram habent carnem, recenset. Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, vt non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. In mari nostro pauci reperiuntur. Ego in saxis Frescomijs Agathensis sinus reperi, sed ij parui sunt: ita hęrent, vt in littus reijciuntur. Testa crassiorũ est partium, quàm testa ostreorum. difficiliùs vritur, magisq; ad lapidis naturam accedit. In spondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in ostreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod sciam mentionem fecit Aristoteles. Athenæus lib. 3. τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate, mea quidem sentẽtia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi ostendit firmior in his, & magis exquisita testarum articulatio, quàm in vllo alio ostracodermorum genere, à qua spondyli nomen sortiti sunt: quòd vertebrarum spinæ modo firmissimè articulati

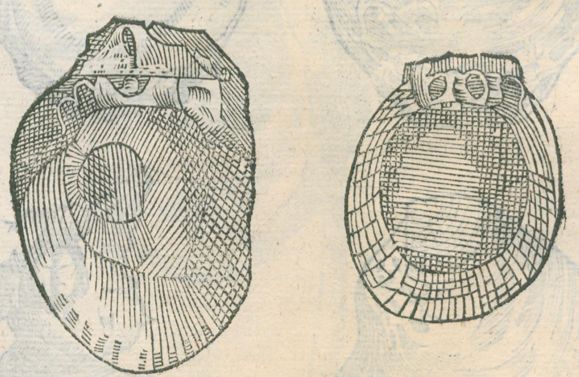
Spondyli saxis adnascuntur.

B sint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius spondylo maximam similitudinem gerit, qui hîc à me additur: intus candidus, extra purpurascens. In secunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia ostrea, prout sæpenumero baculis, vel alij rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans spondyli genus prona, & supina parte depictum. Plurimis extra tuberculis præditum est obtusis, ab vno latere rubicundis, ab altero inter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiscentur tubercula: summum caput, seu vertex candicat. Intus circulus satis conspicuus colore viridescente totam ferè concham prope extremitatem ambit: dein color sequitur castanearum, dein albus & subuiridis. In medio velut vmbilicus est, vt icon indicat, ex ijsdem coloribus, addito etiam luteo constans.

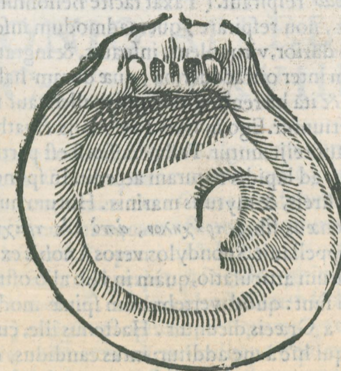
Spondyli authoris.

Spondylus Rond. siue ostrea gaideropoda Bellonij, ex Rondeletio.

C



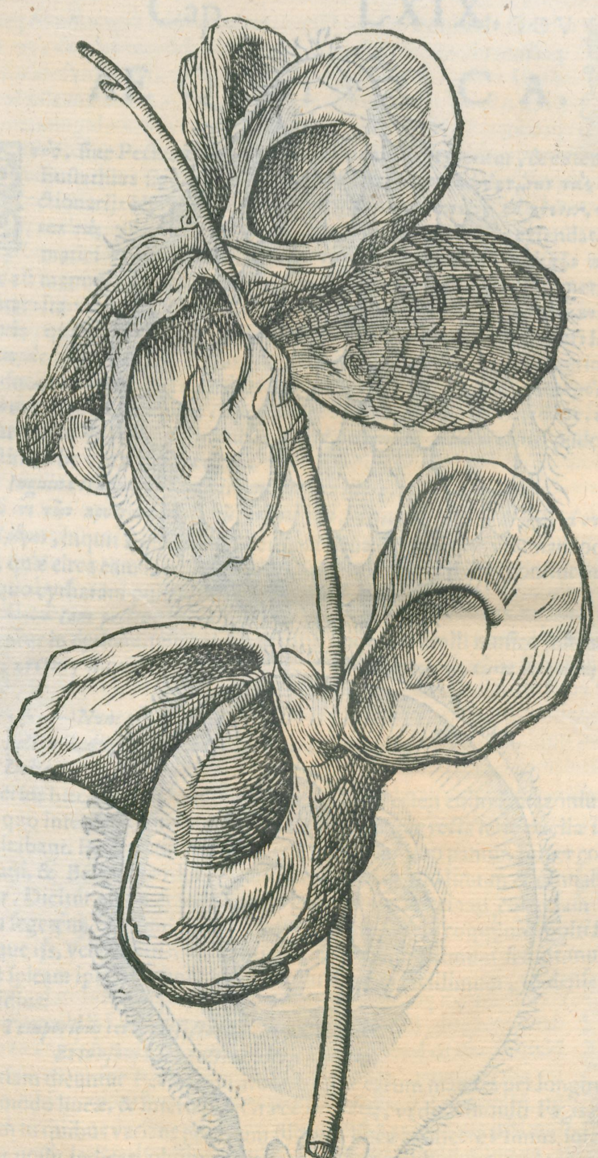
Spondylus authoris primus:



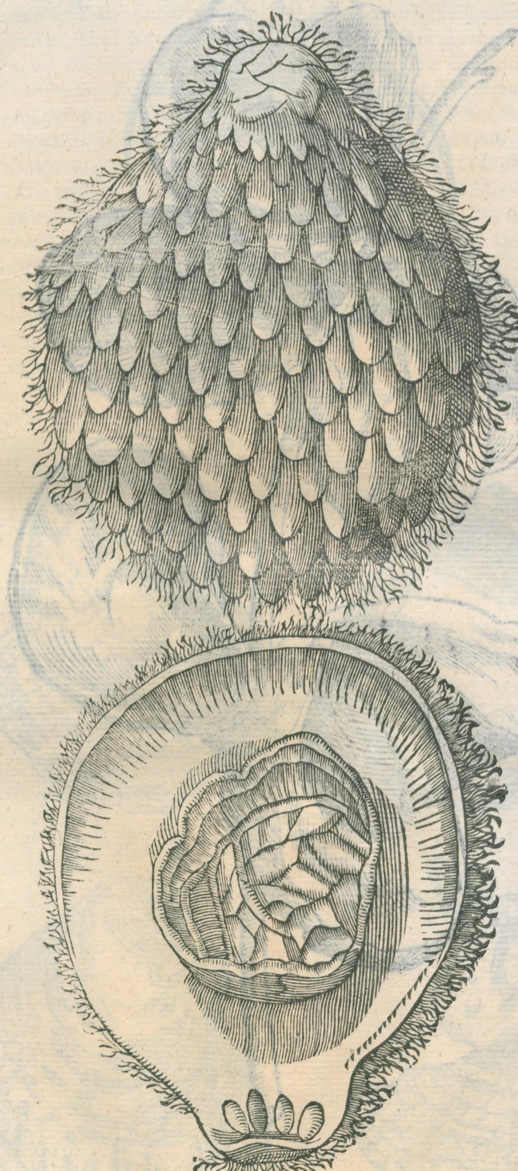
Spondylij alij.



Ostreacea annexa baculo.



Spondylus authoris vtraq; facie pictus.



A

DE PECTINIBVS.
Cap. LXIX.
AEQVIVOCA.

KTEIS, siue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extenduntur: quod Eustathius sic Græcè nominari scribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionarijs Hesychij,& Varrini legitur, κτεὶς κτενὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας, quod manus,aut pilos extendat. Ijdem Grammatici κτένας exponunt τοὺς τῶν χειρῶν καρποὺς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη. hoc est manuum carpos, & pedum, item pectus, sed Zoographus metacarpia potius, sic dici putat: ita verò dici scribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc est ab instrumentis quæ apta sunt ad petendos pilos. Ijdem etiam sic nominari scribunt τὰς νοθαίας πλευρὰς, spurias dorsi costas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui interiecti inter duos caninos dentes naribus subsunt τομεῖς, διχαστῆρες, γελασινοὶ teste [a] Polluce, item κτενὲς hoc est occisores, ὅτι κτείνουσι ὅσ᾽ ἂν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτεὶς dicitur etiam τὸ ἐφήβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini etiam Pectinem sic vocant. Iuuenalis.

B

> *Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.*

Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Eustathius: id est, pars quædam corporis humani occulta, sic dicta à virgulis, quæ circa eam sunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur musicum instrumentum, quo cytharam pulsamus. Virgilius: [b]

> *—— Iam pectine pulsat eburno.*

Græci videntur in cythara, testitudine, aut alio quopiam simili musico instrumento collum appellasse: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, ὁ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. [c] Statius Papinianus:

C

> *—— Nunc obuia versa*
> *Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas*
> *Delia.*

Ad quos versus hæc annotat [d] Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque recta serie puellæ in Amazonum modum saltabant. Pecten etiam instrumentum dicitur quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant carden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus stylis ferreis ad colendam terram, & ad metendam segetem. [e] Columella: si autem metendi genera complura multi falcibus verriculatis, atque ijs, vel rostratis, vel denticulatis medium culmum secant, multi mergis, alij Pectinibus spicam ipsam legunt, idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum est. [f] Ouidius:

> *Temporibus certis desectas alligit herbas,*
> *Et tunsam raro Pectine verrit humum.*

D

A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ Pectinum modo lineæ, & interualla, Græcè κτηδόνες, vt dum inquit: Fagis pectines transuersis. Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adijcere Plinius solet aliquid quo varietas illa possit indicari, obliquos, crispos, nodosos've dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, seu fibræ,& diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter instrumentum textorium eodem nomine, sic dictum quòd fila in telis figat. Virgilius:

> *Arguto coniux percurrit pectine telas.*

Et Polluci πεντέκτενα (Zoographus legit πεντάκτενοι) Χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ὤαν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι: id est, Tunicæ quòd oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de fascijs caput centesimum, & decimum inscribitur pecten, seu vinculum suspendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoque Plinio dicta à pectinum similitudine.

Marginalia: Pectinis varia significata. — [a] Lib. 2. — Pro pube. — Pro musico instrumento. — [b] Aeneid. — [c] 2. Achil. — [d] Aduers. lib. 26. c. 30 — Pecten Amazonius quid. — Pro crate dentata. — [e] Li. 2. c. 21. — [f] 1. de remed. am. — κτηδόνες. — Pecten Veneris.

SYNO-

SYNONYMA.

a 4. Histor. c. 4.

Pecten à pectunculo differt.

QVOD Latinis Pecten, Græcis κτεὶς dicitur, Gazæ modò pecten modò pectunculus, vt vbi [a] Aristoteles ait: τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐστὶν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες: Biualuis generis pars clusilis est, vt pectunculi. Et paulò pòst: Ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστὶν, οἷον κτεὶς: Item aliæ se mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: sunt enim pectines, & ab his diuersi pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifestè pectunculos à pectinibus disiungens, videtur pectunculos pro tellinis vsurpasse, vt Hermolaus annotauit. *De alijs pectunculis infrà dicemus, hæc Rondeletius.* Sed Theodorus,

Gaza defenditur.

Plinium in hac interpretatione est imitatus, qui pectinem & pectunculum pro eodem accepit; vt vbi sic loquitur: Lolligo etiam volitat extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo, nam hoc Aristoteles περὶ κτενῶν scripsit. Idcirco dicimus Plinium pectunculum, & pectinem interdum promiscuè nominare, & interdum distinguere, pectunculosque pro tellinis accipere. Trallianus quoque κτένια diminutiuo nomine appellans, *ipsos simpliciter* κτένας, *id est, pectines intelligere videtur. Pectunculi*, inquit Zographus, vt ipsum nomen loquitur, exigui pectines sunt; quod bifariam intelligi potest, vt & pectines maiores antequam excreuerint, sic appellentur, & species peculiaris semper parua, qualem Rondeletius depinxit vna tantum parte auritam. Pectunculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus similitudo nomen fecit. κτένες pisces dicuntur ab interprete Nicandri pisces marini ob similitudinē manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem sic dici voluit à figura pubis, cùm potiùs verisimile sit ab huius testatі figura pectinem fuisse nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, striatum, id est, pectinatim diuisum, à rugis illis, siue imbricaturis nuncupatur. Lenguados vulgò in Hispania dici testis est Alphonsus Tostatus. Germani, inquit Zographus Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muschelen, & Moschlen: vt pectines, Chamæ, &c. Pectines verò priuatim D. Iacobi Conchas. Iacobs Muschlen. Angli verò MuscKels peculiariter nominant Conchulas illas quas Bellonius mytulos: Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore versatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro passeribus (id est, planis piscibus illis quos vulgus Germanorum platessas nuncupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas esse, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, sed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur piscatores Massilienses pectines vocant Larges Coquilles, alij Coquilles de saint Iaques. Itali Cappe sante. Reliqua synonyma cuiq; generi propria mox in descriptione adferam.

Pectunculi qui.

Pectinis etymologia.

Lenguados.

Alberti error.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

a Histo. 4. c. 7.

b Lib. 3.

SVNT autem pectines biualues, & clusiles teste Aristotele, seque concludendo tuentur. Pectinatim eis diuisæ testæ sunt. [a] Reserratiles item sunt: Nam ab altero latere nodo ligantur, κτεὶς, inquit, Athenæus ex Aristotele, τραχυόστρακος, ῥαβδωτός. Ouum dictum altera tantummodo parte ei fit. Massarius Conchas esse striatas scribit, testis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, binisque auriculis angularibus. Qualis sit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo meliùs quàm ex [b] Athenæo cognoscemus, quo loco ostreum (Berberi) in quo nascuntur Margaritæ pectini confert. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: οὐ διαγλυπτὸν δέ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς, ἀλλὰ ἕν. Ostreum aspectu pectini simile est: testa non cælata, sed læuis est, & spissa: neque vtrinq; aurita est pectinum modo, sed altera tantùm parte. Ex his liquet pectinem duabus constare Conchis striatis, vtraque parte auritum esse, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) sed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quàm duo, aut tria, quæ partim magnitudine, partim colore figuraq; variant. Sunt enim ruffi, candidi, varij, item candidi atque lati à Xenocrate commemorati. Pectines

Genera.

A nes quidam, inquit [e] Aristoteles, magni sunt, quibus altera valuularũ latior veluti tegmen superposita est. Sunt item qui vtraq; parte auriti sunt, vt pectunculi, alij vnica, quidam nulla, si Bellonio picturæ credendum sit, qui pectunculum suum, sine auriculis depinxit: capite testæ ita se colligente, vt in Tellenis, & Chamis; eam omisimus. Cæterùm, vt ab ijs, qui vtraque parte auriti sunt, incipiam, sciendum est quosdam vtramque aurem æquali habere magnitudine, vt priores duo, quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alij si qui sunt quos nos depictos subiungemus, inter quos etiam quidam aures minores habent, quàm caput testæ, quidam tam magnas, vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput testæ nõ tangat, sed potiùs emineant aures: alij rursus vna aure minores, & veluti mutyli. Pectinem priorem suum sic describit Rondeletius. Testa vtraq; primùm strictior, qua parte aurita est, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua, & in dorsum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro, & neruoso colligatæ sunt. Vtraque striata est, à strictiori parte striaturæ incipientes ad imum marginem deductæ sunt, sed ita vt in eo striæ, siue exochæ magis promineant, quàm strigiles, siue canaliculi: quibus fit vt pectinis testa laciniata sit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea striæ, siue exochæ lineis à summo ad B imum ductis ornatæ sunt, quæ duabus tribusve alijs intersecantur à latere ad latus ductis versus strictiorem partem. Intus carnis multum est; quæ circa medium etiam carnosum, longum, tenerum alligata apparet. Inest in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων, & os tubæ modo factum, atque intestinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam versicolorem, ex qua fila multa, & tenuia dependent. Alter autem Rondeletij pecten idem cum superiori fortassis cuidam minus diligenti inspectori videbitur; sed re vera differt: idcirco eius iconem hîc apponimus: Nam latiores, & ampliores aures habet, estque toto corpore longiore strictioreque, quàm superior. Præterea hic testam vtramq; pectunculorum Burdegalensium modo concauam habet, superior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Postremo hic Concharum quarundam rugosarum ritu rugas, siue strias, & exochas simplices habet, prior verò singulas ternis, & quaternis lineis à summo ad imum ductis ornatas. Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Compostella redeunt (quos etiam Romious lingua nostra vocamus) pectines eiusmodi multos pileis affixos gestant. De pectine aurito, quem simpliciter pectinem vocauit Rondeletius hæc Bellonius: In Concharum genere. (Nam pectines Concharum generi attribuit Plinius) solùm pectinem altera parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tumida, binis vt plurimùm auriculis insignita, emergit: atq; ita striata quemadmodum testudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines in biualuium genere, post pinnam maioribus Conchis prædití sunt: quas habent scabras, reseratiles, & clusiles, nullis cardinibus pixidatim infarctis coniunctas, sed neruo tantùm nigro, (vt in Ostreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquã prona solo accubant: supina enim tumida aures vtrimque habet, per quas exerere linguã Aristoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot sequentibus tabulis auritorum vtraq; parte pectinum quotcunq; vnquam obseruare contigit, imagines exhibemus. Primo igitur loco po-

Pecten alter Rondeletij.

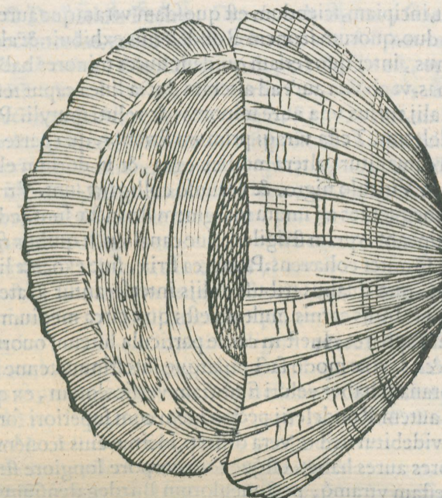
C



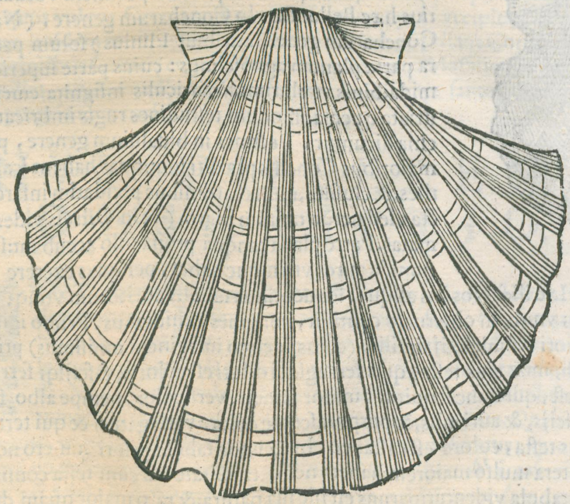
nitur pecten priori Rondeletij similis, (cuius idcirco imaginem omisimus) primum aper-D tus cum animali, mox eius testa; quæ ferruginei diluti est coloris, fascijsq; ferrugineis. Ex eodem genere est, qui hunc sequitur; minor tamen, versicolor, nempe albo fusco viridi præsertim in fascijs, & auriculis, & purpurascente colore variegatus, & qui tertius est, cum animali, & eius testa, colore est castaneo. In secunda tabula priori numero notatur is qui aurem vnam altera multo maiorem habet: nec extremitate sua cum testa connata, vt duo alij, qui eadem tabula videntur: paruus est hic sua natura, & raro maior quàm depictus conspicitur: albus, & subuiridis aliquantulum parte superiore. exochas habet magnas, & crassas proportione canaliculorum, quibus insculptæ sunt à natura striæ à summo ad imum tendentes. intus autem prope auriculas colore est aliquantulum castaneo, cætera albo. Secundo numero ostenditur priori similis colore, & forma auricularum, sed exochas non habet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera, foris colore est prorsus castaneo. exochis est, & strijs transuersis insignitus, inq; multis locis aculeis paruis munitus. Intus est colore argenteo ad subcerulenm tendente, licet in medio aliquibus

[Margin notes:] e *Hist. 4. c. 4.* — Auritorum ab vtraque parte descriptiones. — Pectinis prioris Rõdel. descriptio. — Caro. — Pecten Rõdeletij alter. — Romia. — Descriptio ex Bellonio. — Testa qualis. — Pectines alij authoris.

Pecten primus authoris cum suo animali.

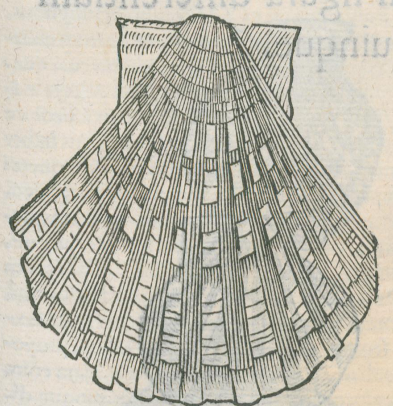


Pectinis eiusdem testa.



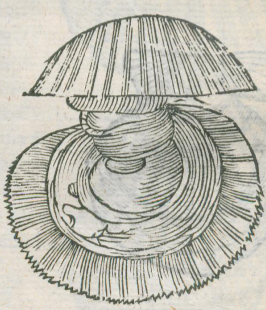
A

Pecten verſicolor.



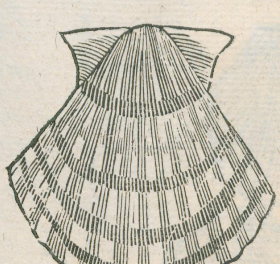
B

Pecten minor caſtaneus cū animali.



C

Pecten minor clauſus.



D

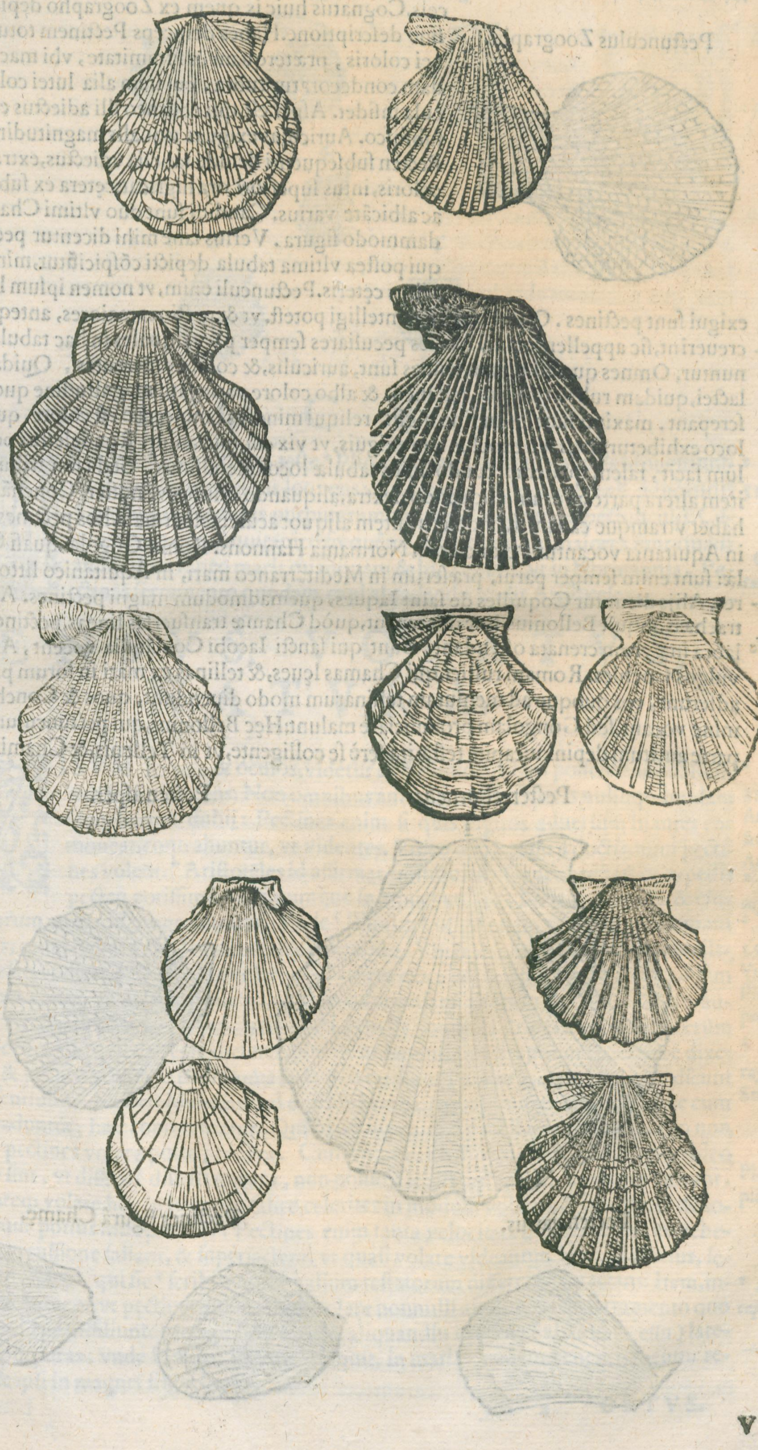
quibus in locis circumcirca ſit colore caſtaneo ſplendido. Quartus aurem vnam altera maiorem habet, nec extremitate teſtæ adnatam maiorem. exterius crocei eſt coloris: intus verò cādidus. exochas habet lineolis trāſuerſis refertas. quatuor faſciæ amplectuntur teſtæ partem ſuperiorem. Quintus tertio ſimilis, ſed ſtrijs trāſuerſis caret. Niger eſt, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine verò ferè æqualis, aure inſigni, & prominente extremitate ſua; alterius auris veſtigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ tranſuerſæ ambiunt. Secundus colore eſt ferrugineo, in vtraque valua exterius multis aculeis aſper. Auriculam vnam habet inſignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore eſt ferrugineo. ſuperiori parte ſubcæruleo colore ad argenteum tendente, habet & exochas ſtrijs inſignes. aculei autem ex ſtrijs emergunt. Tertius aurem vnā altera maiorem habet. Longitudo æqualis latitudini, menſura duorum digitorum & dimidij. Exochas ab vna parte habet notabiles ſtrias verò latiores inter exochas ſtrijs colore luteo. Interior quoq; pars habet multas exochas, quæ ſunt longè anguſtiores ſtrijs, & lucent. In medio duarum auricularum eſt foramē, cui vinculum inſeritur, quo connectitur vtraq; teſta, clauditur, & aperitur. Quartus habet aures ferè ęquales, exochas ſubcinereas albicantes, ſicut & ſtrias. Intus in ſuperiori parte nigricat, cætera colore ſubcęruleo, & albo depingitur huius teſta parte interiore, & exteriore. In quarta tabula primo, & ſecundo loco depingitur pectinis teſtæ pars interior, & exterior. Huius teſta tota candicat, & pellucet; exterius glabra, ac læuis: interius eſt exochis, aut lineis eminentibus parum, ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conſpicere. faſcias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures ei ſunt æquales, & exigui. Tertio numero ſignificatur pecten cuius pars exterior, & ſuperior rubet, exceptis duabus auribus, quæ in extremo albæ ſunt: tota verò circumferentia alba eſt, latitudine ferè digiti. interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem, quam pictor non expreſſit. Quartus eſt ſubalbo, & ſubrubro colore. Auriculam habet altera multo lōgiorem, cuius pars extrema à teſta ſeparatur: exochas habet rotūdas per quas lineæ à ſummo ad imum percurrunt duæ, tres & quandoq; quatuor: ſtrias habet pariter rotundas paruulis quibuſdam exochis inſignitas. Circumferentia intus alba, & lucida eſt, reliqua verò pars ad ſubnigrum tendit, faſciæ ei ſunt quatuor ad caſtaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior eſt, vbi pectini adhæret alba à reliqua, quæ prominet pars caſtanei eſt coloris, vt & altera tota auricula. Sequitur deinde pecten aure altera maiori, & extremitate ſua teſtæ adnata. huius tota pars concaua, & exterior eſt caſtanei coloris. Sed exterior pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis inſignita: ſupra prope aurem maiorem aliquid mineacei coloris videre licet. Poſtremo loco conſpicis pectunculum, hoc eſt pectinem altera parte auritum. Croceus eſt, longitudine duorum digitorum, & dimidij latitudine duorum,

auriculam

Pectinum auricularum figura differentium species quinque.

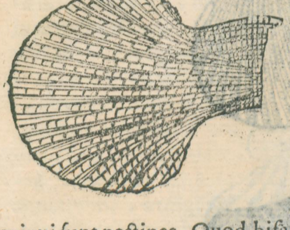


Pectines authoris alij.



auriculam vnam habet ſatis latam proportione animalis, rudimentumq́; tantùm alterius, exochas rotundas,& ſtrias per tranſuerſum plures valde exiguas.colore mineaceo inſignitur exteriùs, interiùs albido, lineis quibuſdam per longitudinem tranſcurrentibus mineaceis.Cognatus huic is quem ex Zoographo depingimus, ſine deſcriptione.Habes deinceps Pectinem totum eburnei coloris, præterquam in ſummitate, vbi macula quadam condecoratur rubra, cui item alia lutei coloris macula inſidet. Aſper eſt,qui eburneo illi adiectus eſt colore ſubfuſco. Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten ſubſequenti deinde tabella adiectus,extrà cinerei coloris,intus ſuperiori ora nigricat:cętera ex ſubcęruleo, ac albicāte varius. Candidi ſunt duo vltimi Chamę quodammodo figura. Verius ſanè mihi dicentur pectunculi, qui poſtea vltima tabula depicti cōſpiciūtur,minores omnibus cęteris.Pectunculi enim,vt nomen ipſum loquitur,

Pectunculus Zographi.

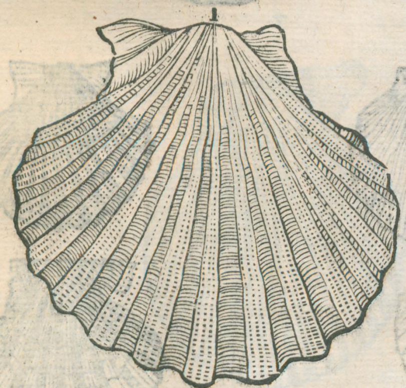


Pectunculi qui dicantur.

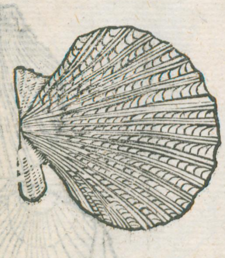
exigui ſunt pectines. Quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores, antequam excreuerint,ſic appellentur;vel ſpecies peculiares ſemper paruę;quales in hac tabula proponuntur. Omnes quo ad teſtam tenues ſunt, auriculis,& colore differentes. Quidam enim lactei, quidam rubri, quidam caſtaneo, & albo colore variegati. magnitudine quoque diſcrepant. maximi ſunt latitudine digiti, reliqui minores. mineaceo eſt colore, qui quarto loco exhibetur:ſtrijs ſeu exochis tam exiguis, vt vix conſpiciantur. Rondeletius pectunculum facit, talem qualem ſecundo huius tabulæ loco oſtendimus. Sed cum tribus faſcijs, item altera parte auritam,aliquando dextra,aliquando ſiniſtra,vt noſter. Conchā ſtriatam habet vtramque cauam.Rondeletij autem aliquot aculeis eſt armata.hos pectines exiguos in Aquitania vocantur Petoncles: in Normania Hannons. Romæ Gōgolæ,quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico littore maiores. Alijs dicuntur Coquilles de ſaint Iaques, quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis,inquit Bellonius,hoc diſcrepant,quòd Chamæ tranſuerſas lineas,pectines autem labra in gyrum crenata oſtendant. Sunt qui ſancti Iacobi Conchylia vocent, Anglicum vulgus Cochles. Romani ruſtici,qui Chamas lęues,& tellinas ex mari in forum piſcarium adferunt, eos quoque ad menſuram tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant,ſed Gongolam pronunciare malunt:Hęc Bellonius,qui pectunculum neutra parte auritum depinxit:capite teſtæ ita ferè ſe colligente,vt in Tellenis,& Chamis.

Vt à chamis trachæis differant.

Pecten eburneus.



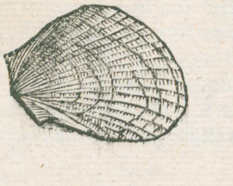
Pecten aſper.



Pecten varius.



Pectines figurâ Chamę.





A

Pectunculi alij auricularum figura variantes.



B

LOCVS.

MYTVLI & pectines, teste [a] Plinio, spontè in arenosis locis proueniunt. Columella de piscibus loquens ait: Limosa regio idonea est educandis Conchylijs, & ostreis purpurarumque tum Concharum pectunculis. Capiuntur in sinu Aquitanico frequẽter pectunculi, vbi maiores sunt, quàm in Mediterraneo mari; quanquam & hîc copiosi, vt in Normannia. Pectines ferramento quodam capi abradendo tradit Aristoteles.

[a] Lib. 9. c. 51.

Capiendi ratio.

SENSVS, VOLATVS, NATVRA.

C

VISVM habere & oculos, videtur ex [a] Plinio probari posse: de animalium oculis sic loquens; Non omnibus animalium hi, Ostreis nulli: quibusdam Concharum dubij: Pectines enim si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pectines volent. [b] Aristoteles id affirmat, sic inquiens: Generis testati, & expedis pecten potissimũ plurimumque se mouet volatu. Nam & purpura, & eius similia parum admodũ progrediuntur. Vnde [c] Plinius: Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Vbi notandum Plinium ita intelligendum esse, vt dicat pectunculos volare, non autem extra aquam ferri, vt Loligines. Nam pectinum volatum ab auium atque volantium quorundam aliorum piscium differre author est [d] Aristoteles, ita scribens: Cartilaginei generis nonnulla stridere videntur; Verùm ab his vocem emitti vllam rectè dici non potest: at sonum, siue strepitum reddi verè dixeris. Nam & pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt stridere sentiuntur. Idcirco Massarius ad ea Plinij verba: Aquatilium pectines stridere cum volant traduntur; hæc commentatur. Quoniam sua cuique potest esse sententia, ego non existimo pectines volare posse per aëra. Cùm enim callo illo interiori ambæ testæ adeo connexæ sint, vt difficilè diuelli queant, non possunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. Quamobrem volare hoc in loco pro salire celeriter in modum volatus, & discurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. Pectines enim tanta velocitate dehiscunt: vt ex vehementi repercussione saliant, & superiactent, vt quasi volare videantur. Hæc Massarius, secutus Aristotelem, qui sic [e] scribit, de animalium testatorum differentijs tractans: Item, inquit alia se mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramento quo capiuntur, sæpe dissiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (aliàs in secessu) latere veluti purpuras; vnde Plinius; Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur reconditi, & ipsi in magnis frigoribus.

D

[a] Lib. 9. c. 37.

An oculos habeant.

An volent.

[b] Histor. 9. cap. 37.

[c] Lib. 9. c. 39.

Volatus.

Plinius exponitur.

[d] Histo. 9. cap. 9.

Stridor.

Plinius explicatur.

[e] Histor. 4. cap. 4.

E

ORTVS. GENERATIO.

Oua quæ.

[a] Li.9.c.31
[b] Histor.5 cap.15.

QVÆ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis verè ijs insint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est. Proueniunt itaque spontè, vt [a] Plinius tradit ex [b] Aristotele, qui sic inquit: Pectines locis arenosis sui ortus initia capiunt. Anno autem perficiuntur, vt idem de testatis sic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè purpuræ atque pectines: quippè quæ anno perfici possunt: Generantur, [c] eodem teste, plurimi temporibus pluuiosis, quemadmodum & plurimis alijs testatis accidit. Nam squallore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piscatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter siccitates.

[c] Histor.8. cap.20.

F

NVMISMATA.

GOLZIVS inter numismata Pisaurensium argenteum habet, in cuius vna parte est Pegasus cum his litteris ΠΙΣΑΤΡΙΩΝ. ab altera parte Neptunus Nereo insidens, sub quo pecten exprimitur, & à latere hæ litteræ ΔΗΥΧ. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo insidente, dextraq; tenente tridentem, sinistra Polypum cum hisce literis ΤΑΡΑΣ. Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur solus ab vna parte, ab altera Neptunus insidens Nereo dextra tenens tridentem, sinistra Polypum, his adscriptis literis ΤΑΡΑΣ. Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen fluuio, & vrbi factum gloriabantur; idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

G

VSVS IN CIBIS.

Electio.

[a] Pædag. lib.2.

IAM fuere in mensis celebres apud antiquos, vt scribat etiam Athenæus non omissos fuisse in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllij, siue Phrynichi, siue Aristophanis comedia vrbes inscripta tradit, Clemens quoque [a] Alexandrinus, & Pollux authores sunt pectines Methymneos à plerisq; gulæ amatoribus suis temporibus expetitos. Inter cænarum ciborumque exquisitas delicias compræhendit pectunculum Chium M. Varro in satyra, quàm περὶ ἐδεσμάτων, id est, de cibis peregrinis, & lautitijs inscripsit, vt testatur [b] Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius:

[b] Noct. Att. lib. 7. c.16.

Pectinibus patrijs iactat se molle Tarentum.

Quæ erit fortasse ratio, cur in numismatibus Tarentinorum frequenter inueniantur: Apuleius versus hos Ennij corruptos citat:

H

Mures sunt Aeni, aspera ostrea plurima Abydi,
Mus Mytilenæ est, pecten Curadrum, quæ apud Ambraciæ amnes.

Qui aliqua ex parte restaurari possunt ex Archestrati apud Atheneum versibus, vnde etiam translati sunt:

Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος,
Τὰς ἄρκτους Πάριον· τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλώνη
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει. Id est.

Mures Aenus habet magnos, & ostrea Abydus,
Vrsos Parium; Pectines verò Mitylene,
Plurimos vero Ambracia exhibet.

Pectines optimi qui.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi sunt, qui ad iustam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: præstant autem vere, ac æstate, siquidem eo tēpore ad Lunæ incrementum maximè augentur. Omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate.

A bonitate. His similes Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam verò & Chios, & vicinæ insulæ, item Alexandria eiusmodi pisces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert; sed minutos, & qui ægrè augeantur. Hæc Xenocrates. Aristoteles autem optimos esse censet, cùm grauidi sunt, vt alia testata & crustacea. [a] Galenus pectines crassi admodum succi esse scribit. Quidam Myas, seu Mytulos Ephesios eisque similes succi bonitate, vt pectines superare; ita cedere Chamis. Hicesius autem Chamis alere vberiùs, succi autem peioris esse, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagram pituitosam præcessisse conijcit plurium pectinum, & buccinorum vitiosos succos generantium frequentem vsum. Stomacho (ait Cornelius Celsus) apti sunt ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices. Et Archigenes apud Galenum pectines connumerat ijs, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Galenus succum eorum aluum ducere, non aliter quam lactis serum tradit. idem confirmant Galenus, & Diocles Charystius. De eorundem facultate coquendique modo hæc Xenocrates: Dulces sunt, ac faciliùs, quàm ostrea concoquuntur. Ex aceto sumpti ad excretionem accommodantur, & cùm ex posca concoquuntur, dulcedinis participes sunt, quam assando deponunt; pari quoq; modo contriti aluum

B soluunt: idque siue recentes, siue vetusti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxeis coloris sunt, sicut ostrea non facilè corrumpuntur. Elixi assatis ad aluum ducendam aptiores sunt: quique magis assati sunt, minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existimandum quoque est, eos qui in suis testis assantur, minus huiusce incommodi habere, & faciliùs alere, & minus eos perturbare: valentiores autem assati sunt: quique expurgati planè purèque fuerint, ij grati ori sunt, & facilè concoquuntur, & testaceis anteferendi sunt illi, qui sale conditi sunt, nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in muria conseruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, sunt dulciores: atque albi sunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores sunt) ruffi verò sunt virosi, & vrinam cient: varij autem medij sunt, & eorum aliqui fucis sunt similes: qui per se dati difficulter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Vvottonus testatur pectunculos faciliùs concoctionem assumere, quàm ostreas. sapore esse dulces: at nimiam illam dulcedinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos assis: & quò magis assentur, eò minus succi congeniti relinqui, minusque aluum tentare: sed si in testis suis assentur magis nutrire.

C

[a] De alim. bon. & mali succi.

VSVS IN MEDICINA ET ALIIS.

TRALLIANVS in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia conuenire eos scribit. Et alibi in vomica, seu empyemate si salsus & biliosus humor est, præbet. Rursus idem Tympanius rarò, & voluptatis gratia offert. Ego eos sæpius præberem: Nam authore [a] Plinio vrinam cient, & quæ in vesica sunt, modicè detergunt; quanquam in hoc morbo magis flatus, quàm humor abundet. Xenocrates scribit pectines remedio ijs esse, quorum vesica vlceribus scatet, quòd ea expurget. Quidam practici in febris biliosæ declinatione pectines concedunt. Ad Venerem excitandam non minus valent, quàm ostrea,

D quorum species sunt, teste [b] Iohanne Baptista Porta Neapolitano. [c] Plinius pectunculos salsos tritosque cum cedria pilos palpebrarum euellere author est. Contra Dorycnium in cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea pectines vsurpat, vt ait Rondeletius. Pectinum maiorum vsus alicubi est in templo ad sal continendum, quo consecratur.

[a] Li. 32. c. 9
[b] Lib. 3. c. 44. Pytog.
[c] Lib. 32. cap. 7.

DE MVSCVLIS. Cap. LXX.

ÆQVIVOCA.

Myſticetus
[a] Lib. 2. in Eutrop.

Muſculus balænę.

VOCIS hujus homonymia impedit, quo minus intelligamus, quid auctores intelligant per muſculum, de quo modo a nobis ſermo instituitur. Etenim μυςίκητον apud Ariſtotelem muſculum reddit Theodoricus Gaza Plinium ſecutus. Genus id eſt piſcis, qui vt inquit [a] Claudianus, paruo moderamine caudæ iter regit, ne Balæna in ſcopulos impingat, quãquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Ariſtotelis muſculum eſſe putet. Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, muſculum Ariſtoteles nuncupauit, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem eſſe cecinit.

Hac ratione, inquit, *comes cunctis ductorq́; viarum*
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo
Et tenui cauda paulò ſemotus ab illo
Præcedit.

Et paulò pòſt.

Hunc piſcem verò ductorem nomine dicunt.

[b] Lib. 16. cap. 11.

Contra Bellonium.

Cæterùm Rondeletius [b] Ariſtotelem, ne per ſomnium quidem id vnquam cogitaſſe dicit, neque muſculi nomine vti, ſed Gazam ex Plinio, quem ſi ἀναλφάβητος, inquit legiſſet, in tam fœdum errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt. Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυςίκητον nominat. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi, ſiue μυςικήτου mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balænæ, ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, muſculum partem Balænæ facit, ſed belluam marinam. Ex his autem latinis verſiculis ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe, qui tantum abeſt, vt Balænæ partem muſculum faciat, vt muſculnm ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui Balænis iter præmonſtrat. Hæc ille. Muſculus præterea apud [c] Ciceronem eſt mus exiguus: quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Ariſtotelem μύας ἀρουραίους, interpretatur ſorices, & μῦς ex teſtaceis Mytulum, ſiue muſculum maiorẽ; ſed quem Ariſtophanes [d] vocat μῦν, murem, ſeu ſoricem animal notiſſimum ſignificat. Sunt alioquin muſculi, vt Plinius [e] refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnoſæ, neruorum fibris motus gratia circumiectæ, veniſque, & arterijs conſperſę, his ad natiui caloris cuſtodiam, illis ad alimenti diſtributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, muſculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet præterea muſculus nomen in artificiatis, nam antiqui conficiebant inſtrumenta quædam in bellis, quæ muſculos appellabant, cuius meminit Iſidorus, [f] muſculus eſt, inquit, ſimilis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quaſi munuſculus. Ponuntur icones à Roberto [g] Valturio machinarum quarundam, quas muſculos, vt is refert, vocabat antiquitas; ipſe verò machinas minores appellat, quibus protecti bellatores ſudibus præmunitas oppidorum foſſas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungeretur, ſine impedimento ad murum.

Muſculus nõ eſt pars balęnæ.

[c] Lib. 2. de diuin.

Mus exiguus.

Sorices Gazæ.

[d] In veſp.

[e] Li. 2. c. 21.

Muſculi medicis, qui.

Muſculus inſtrumentum bellicum.

[f] Lib. 18 c. 11.

[g] De re milit. c. 4.

SYNONYMA.

[a] 3. de gen. anim. c. 11.

Mytuli.

μῦς tria ſignificat Hermolao.

MYIAS, iſtiuſmodi teſtacea Plinius quandoque vocat, quandoque Myiſcas, nonnunquam myſcos, ſæpe etiam muſculos, Athenæus μύας (vt nobis certè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior, quàm in mytulis, item paruitas, rotunditas, teſta hirta, atque alia, quę à Plinio, & Athenæo hiſce tribuuntur.) Ariſtoteles [a] ἐλάττους μῦας, qui plurimos, auctor eſt, circa vnum principium aliquod adnaſci, quod quoque conuenit. Rondeletius etiam μῦας in fœminino genere Athenæo, appellari putat. Maiores his mytuli vocantur, Dioſcoridi μύακες, de quibus poſtea dicemus. Hermolao tria genera animalium, dicuntur

A tur μύες, nimirum testudines, sed tunc non μύες in plurali, sed μῦδες, & ἐμῦδες vocari. Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria testudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus. alterum est inter pisces; tertium inter ostreacea pro musculo, tum minore, tum etiam maiore. Μύδιον Græci hodie vocant musculum, forma pariter diminutiua à μῦς: eruditi proferre possent μυΐδιον, & melius, vt putat Zoographus. Nos, vt dictum est, musculos simpliciter, minores appellamus. Italis, & præsertim Venetis Conchole vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeschelen. Belgis Mosselen. Angli mulclis non communiter omnem Concham, sed propriè, & peculiariter paruam nigricantẽ appellant.

Mus marinus.

GENVS, DIFFERENTIAE, DESCRIPTIO.

B VOCANTVR, inquit Rondeletius nostræ planè opinionis assertor, musculi ad differentiam maiorum, quos mytulos vocant; differunt enim tãtum magnitudine, & rotunditate, quam differentiam ex Plinio, [a] vt arbitror, is attulit, qui musculos diuidit, in mytulos, qui salem, virusque resipiunt, & myias, quę rotundæ sunt, & minores aliquantò, atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Rondeletius, po sita etiam icone, talem affert descriptionem. Sunt ex ostracodermorum genere, quæ tenui testa, & duplici conteguntur, circa saxa, aut ligna nascuntur, pilis, & veluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper vel musco, vel lanugine obducta, intus læuis, & splendens, ex albo cærulea, parte acutiore crassior, & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, cùm non cruda est, cocta vitellis ouorum similis, in ambitu fimbriata, in ea foramen est euidens ad attrahendam aquam, neque enim per villos attrahit, quod ineptissimè quidam asserunt, C lanæ illius, siue byssi vsum ignorantes, in media carne est particula carnosa linguæ similis, inest, & mutis, & pituita quædã glutinosa, callo albo adhæret. Hactenus ille. Multos istiusmodi musculos in mari reperiri, & in aqua dulci stagnante; nunquam verò ferè in rapidis fluminibus, idem attestatur. Cæterùm musculorum aquæ dulcis istiusmodi iconẽ ex eodem ni fallor, Zoographus proponit. Duplici (inquit) constant Concha tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis conflata est; ob id asperior. Intus læues sunt, ex cæruleo nigricantes. Carne sunt dura, concoctu difficili, mali succi, quò fit, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant.

Vt differãt.

[a] Lib. 32. cap. 9.

Rondeletij descriptio.

Testa qualis.

Caro.

Musculi Rondel.



Musculus alter.



D DENOMINATA.

AB huiusmodi conchilij genere multa inuenio denominata, sed non admodum ab authoribus vsurpata. Τοῦ μυὸς à musculo nimirum diminutiuum est μῦστρον: hæc autem diminuendi forma non est admodum vsitata. simpliciter verò deriuata talia multa existunt, vt σεῖρον, σείγητρον, μίστετρον. Pollux τὸν μύστρον genere masculino dixit cum acuto in prima: quæ, cùm natura longa sit, videtur in recto circumflectenda, & ijs casibus, qui vltimam corripiunt. Μύστρα, & μύστρια Eustathio idem sunt, vt vult Zoographus, quod μυστίλαι ὅ ἐστι κοῖλος ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ψωμοῦ ἐπιτήδειοι. Μυστριοπῶλαι apud eundem Pollucem à μύστριον diminutiuo dicuntur. Μυστίλη quoque, vt mihi videtur diminutiuum, esse potest à μῦς fœminino, vt μυτίλος à masculino. hinc verbum μυστιλᾶσθαι Eustathio, διὰ μιστιλῶν ἀρύεσθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τοῦ ψωμοῦ, μυστάλμης, ὁ μυστίλλων ἅλμης, καὶ οὐκ τῶν εὐτελεστάτων οὐ ἐπιποίως

Myites lapis. ἡ ἐπιπόλαις ζῶν. Myites cuiuſdam eſt lapidis genus, muſculi ſpeciem præ ſe ferens; huius, vt inquit Georgius Agricula, duplex eſt differētia, oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi, hunc colore cinereum in Chattis ad Spangebergum arcem reperiri, vbi & trochitas: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus, qui eſt vltra montem Mauricij, illum modò ſubfuſcum, modò ſubflauum effodi ex mœniorum foſſa Hildesheimiæ vrbis, quà ad Septentriones ſpectat. de his poſtea inter foſſilia loquemur.

VSVS IN CIBIS.

Epheſij marini. MVSCVLI vbique ferè in cibum cedunt, ſed optimi ſunt Epheſij: marini commodum ſatis præſtant nutrimentum: Qui in aqua dulci captantur, carne ſunt dura, concoctu difficili, praui ſucci, quò fit inquit Rondeletius, vt qui ijs copioſiùs veſcuntur, in febres incidant. laudabiles admodum ſunt, qui in inferiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico. Sunt etenim hi guſtus ſuauiſſimi. elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in aqua, additoque poſtea pipere, butyro, & modico aceti comeduntur. Sunt plerumque in vſu maiores, cùm tamen minores non ſpernantur, etſi minoris ſunt nutrimenti, quod innuit etiam Athenæus, [a] οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι, μέν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, εὐτροφώτεροι δὲ διὰ τῷ μέγεθος καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι, hoc eſt, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris ſunt ſucci ijs, qui ſquillæ ſimiles ſunt, minùs tamē alunt, quia minores, & quia natura ſunt huiuſmodi, & aliquantò pòſt. Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ἔσαι μικρότεραι γλυκεῖαί τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ προσέτι δὲ καὶ τρόφιμοι. quæ myes dicuntur, alijs minores ſunt, dulces, boni ſucci, ſatis inſuper nutriunt.

Coquendi ratio.

[a] Lib. 3.

VSVS IN MEDICINA.

QVÆ Dioſcorides περὶ μυάκων, Plinius ferè de mytulis retulit; Verba Dioſcoridis ſunt: Μύακες, [a] inquit, καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι. ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτίθεται ὠφελίμως. Quæ ſic [b] Plinius: mytuli quoque & murices cinere vim cauſticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas; lauātur quoque plumbi modo ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caligineſque, & in alijs partibus ſordida vlcera, capitiſque puſtulas: Carnes verò eorū ad canis morſum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præſtare muſculos vult Athenæus, quod etiam oſtendit Celſus [c] inquiens, muſculi, oſtrea, pelorides, echini, & omnes ferè conchulæ aluum mouēt, cùm verò marini capiantur, & fluuiatiles, vtriſque vti poſſimus. Marcellus Empiricus muſculum marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus, & doloribus impoſitum mederi ait. Aquatiles itidem vt nobis Zoographus refert, ex Hippiatrico lib. Germanico, laudantur ad infirmos, & caliginoſos oculos, & nebulas oculorum in iumento. vruntur ſuper carbonibus, & corium externum detrahitur, vſque ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calchantum, paribus portionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflato, proderit.

[a] Li. 2. c. 7.

[b] Li. 21. c. 9

Cauſticus eorū cinis.

[c] Lib. 11.

Ad caliginoſos oculos.

DE MYTVLIS. Cap. LXXI.

SYNONYMA.

Μύακα vocat Dioſcorides concham ipſam, ſiue teſtam huiuſce mytuli, cuius eſt hiſtoria recenſenda, vt vbi habet: ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον, id eſt, concha tollito innatans oleum. Et rurſum: εἰς μύακας τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι. exiſtimo ego de maioribus intelligere, cùm minoribus aptiores ad oleum innatans excipiendum exiſtant, præſertim quòd maiores in hoc genere conchas Plinius vocet mytulos, Oribaſius myacas, Athenæus, vt refert Vottonus,

Ad oleum tollendum apti.

A nus, μύας σκιλλώδεις; Verba hæc sunt apud Athenæum. τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι: οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς, οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε, τὸ μέγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc est: ex mytulis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantò sunt chamis inferiores, quantò pectinibus præstant. Vrinã magis, quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillã resipiãt, mali succi, & gustu ingrati: qui verò his minores sunt (musculos intelligit) ijs, qui scillã referunt, & vrinã magis promouent, & succũ generant probiorẽ, minus tamen nutriunt, cùm paruitatis suæ caussa, tùm sui generis natura. Hæc ille; ex quibus facilè conijcio mytulos scillodes nuncupasse ab ingrato admodum sapore, qualis sanè scillæ est, nam & ipse habet πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. Μύας πυελώδεις Theodorus Gaza apud Aristotelem mytulos soliatos reddit à figura. Niphus mytulos latioris vel amplioris conchæ. Sed eos Rondeletius reprehendit, & in imo maris, siue gurgite nascentes conuertit, quoniam Gaza eodem apud [a] Aristotelem loco, pro πυελώδεσι τόποις interpretatur gur-

Mytuli scillodes vnde dicti.

Mytuli soliati.

Gazæ error.

[a] Lib. 5. de histor. anim. c. 15.

B gite. Cùm verò, inquit Zographus, non gurgite tantùm Gaza eo loci verterit pro hac voce, sed, (ostrea nascuntur) alia vadis, alia gurgite, mallem ibi legere non πυελώδεσι, sed omnino πηλώδεσιν, id est, limosis, nam vt hoc in loco, ita rursus in eodem capite Aristoteles triplicem natalis soli differentiam facit. Ὀστρακώδη, inquit, omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ; ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα. ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει κόγχαι, περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθεα, καὶ βάλανοι: Πύελος non modò solium, sed alia vasa diuersa similis figuræ significat, quæ, quoniam nihil ad nos spectant, alios lector adeat scriptores. Concham marinam oblongiorem Hippocrates vocat μύακα, vt monet Galenus in glossis, & Varinus, οἱ πολλοὶ, ait, μύακα προσαγορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλοῦσιν legit Zographus (hoc enim ipse Hippocrates vtitur) non προσαγορεύουσι. Mytulos vocat Bellonius κιωνώδεις, sed rectiùs σκιλλώδεις legit Zographus, quod vel mihi magis arridet, præsertim cùm scillam eos resipere suprà ex Atheneo dixerimus. Idem Atheneus tradit Tellinam vocari à Romanis μύτλον, (ego μύτυλον potiùs legerem.) cui etiam sententiæ hæret Augustinus Niphus. Matthiolus verò in commentario ad [b] Dioscoridem multis rationibus probat tellinas à mytulis longè differre, Non desunt, inquit, qui mytulos, & tellinas idem esse

Aristotelis locus correctus.

Bellonij error.

[b] Lib. 1. c. 5. & 6.

C censeant, in quam sententiam potissimum venisse comperio Paulum Iouium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de piscibus Romanis edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenæo errare, quàm cum Dioscoride rectè sentire. ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mytulos, aliud tellinas: nam, præterquàm quod de his duobus diuersis capitibus ipse disseruerit, differentes etiam vtrisque reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit [c] Galenus, qui cùm de viperis disserat eodem capite mytulorum etiam meminit, tellinarum verò particulari capite singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi sensit Paulus Aegineta, fidelis nempe vtriusque sectator; quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum esse mytulos, & tellinas. Notissimæ illæ sunt, præsertim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratæ, si tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales mytuli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, inueni neminem, præter vnum Massarium Venetũ, qui eos mytulos putat, quos Hadriatici accolæ vulgò appellant musciuoli; quasi musculos dixerint, cuius opinio nobis maximè probatur, quippe quòd & forma, &

Tillenæ à mytulis an differant.

Pauli Iouij error.

[c] Lib. 11. de simplic. med. facult.

D nomine conchylia ita vocata legitimos referant mytulos. Sũt enim tellinis paulò maiores, testa exterius lineis quibusdã scabra, intus verò pellucida, & tota pondere leuis. Hucusque Matthiolus. Latinis vocantur pariter, & Italis mituli, sic enim scribitur in nostro Plinij codice, quasi à Græco μιτύλος, quandoquidem ita à nonnullis græcis scriptum reperio, υ in u conuerso, à μῦς fit diminutiuum μυτίλος, vt à ναύτης ναυτίλος. quare latinè etiam, vel mytiliũ rectè scribemus, vel mutilum u pro ypsilo ponentes, si quis tamen mitulũ vitandæ caussa homonymię, (quoniã adiectiuum quoq; latinis mutilus est,) scribere malit, per me, inquit Zographus, quidem licebit. Arabibus dicuntur Amarchas, Hispanis Mixilhus, Lusitanis Mexila, nigricans potissimùm, Gallis Muscles, Germanis Muschlen, sed quoniam nomen hoc conuenit, & minori, & maiori, Zographus ita appellat maiores, minores Kleine Schuuartze Muschelen. Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantùm habita ratione nomen non mutant.

Amarchas.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ DESCRIPTIO.

Mytuli fluuiatilis deſcriptio.

CAPIVNTVR Mytuli tum in mari, tum etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles Inſubribus Squiozole vocari,& marinis alioqui ſimiles eſſe ait,niſi magnitudine differrent, & ſubrecti apparerent, atq; humi pinnæ modò infigerentur. Sedemq; non mutare, grandi hiatu ſuas teſtas pandere,eaſq; reſeratiles,cluſileſque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas. guſtus ingrati percipi, ex quo μύες κυνώδεις (imò σκιλλώδεις, hoc eſt ſcillæ ſimiles) ab Athenæo vocari putentur, ac ſi Mytulos caninos dicat. Marinum autem villos habere extrorſum more pinnæ,ab ea parte teſtæ, qua ſcopulis hæret,per quos alimentum(quod arguit Rondeletius) exugat,atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat.hincq; fieri,vt qui locis arenoſis creſcunt,aut inter teſtas figlinas gignuntur,deteriores euadant,qui verò algoſis tractibus nutriuntur, meliores, ac multò gratiores ſint,vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuloſq; cancrum pinnæ modo in concha nutrire,orbicularem,paruum,ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat,& alatur,& oua excludat grandi lente multò maiora,& craſſiora. humi accubare, cùm tamen glandes, ſiue muſcioli adhærendo pendeant. Differunt ab alijs oſtracodermis teſte [a] Ariſtotele,craſſitudine,& tenuitate,tum totius, tum etiam partis, velut labrorum. Alijs enim ex biualuibus craſſa,vt oſtreis,alijs,vt mytulis tenuia. ratione etiam teſtarum, quarum magnam varietatem reperiri in hiſce teſtaceis auctor eſt, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibuſdam alijs conchis, quas nonnulli galadas vocant,ſint læues, oſtreis,pinnis, buccinisq; ſcabræ. Ipſimet verò mytuli inter ſe differunt magnitudine, vt antea diximus: etenim in maioribus cancellos ſcribit idem auctor inueniri,cùm minorum teſtæ eos non caperent. cluſiles enim omnes ſunt, vt & biualuis generis omnia, quæ parte altera ligata, altera ſoluta conſtaret,vt concludi poſſint,& aperiri,concludendo autem ſe tuentur, vt [b] Ariſtoteles loquitur. Plinius etiam alias differentias poſuit, quibus ſcilicet à muſculis diſtinguantur. Hæ ſunt magnitudo,rotũditas,guſtus;ſalem enim viruſq; reſipere mytulos ait: ea verò eſſe magnitudine,qua eſſe legitur nonnunquam in communi textu,[c] nullo pacto ad veritatem accedere videtur. Legitur enim ibi Mytulos ternas heminas capere quidam aſſerunt,cui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo libro,quem Dies Caniculares inſcripſit,loquens de mugitu Aquatilium, & præſertim conchyliorum,prædictam Plinij auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo,quæ mugitum emittunt, non ſine admiratione, vt teſtatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus eſt,qualem edere poſſunt conchylia,quæ quotidie proſpectamus; nam quædam ſunt eorum genera ingentia valde. Mytulus enim piſcis concharum genere inuentus eſt capax fuiſſe heminarum quatuor (trium heminarum legitur in noſtro codice) vt tradit Plinius, vnde conijcere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiuſmodi eſſe, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterùm alij eo loco pro Mytulos legunt Vitulos,quod ceu ineptum improbat Dalechampius in ſcholijs. Rondeletius capite de Phoca reponẽdum cenſuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipſi Dalechampio. Ego etiam Mytulos legerem, ſed voce ea non ſpeciem hanc teſtacei, de quo agimus, ſignificari putem, ſed genericè accipi quo qualibet concha magna. Nam & μύακα Dioſcorides pro ipſa teſta accipit,vt ſuprà à principio diximus. Quod modò ad ſpecies Mytulorum, attinet, ego inuenio multas,licet vnius tantùm iconem poſuerit Rondeletius, qui non alijs verbis deſcribit, quàm Plinij, nimirum quòd magnitudine, ac rotunditate differãt à Muſculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit ſine vlla deſcriptione. Quibus & alios nos addimus. Primo loco Mytulum mediocrem ſubnigrum pronè, & ſupinè: ſecundo alium paruum: tertio anguſtum coloris caſtanei: quarto Mytulorum quatuor alias differẽtias: quinto & vltimo loco habetur Mytulus niger cum tuberculo adnato. in altera tabula habentur primo loco Mytuli multi ſimul coniuncti ſupra oſtreaciũ. ſecundo Mytulorum glabrorum minimorum duæ differentiæ. tertio Mytulus fluuiatilis maior. altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatilis icon. in altera figura Mytulus eſt maior niger cum ſtrijs flauis.

Marini deſcriptio ſecundũ Bellon.

Deterior vbi naſcatur.

[a] *Lib. 4. de hiſto. anim. cap. 4.*

Labrorum differentia.

Cancelli in quibus reperiantur.

[b] *De partibus animal. cap. 5.*

Salẽ & virus reſipiũt Mytuli.

[c] *L. 32. c. 1.*

Magnitudo.

Rondelet. error.

Authoris Mytuli.

Mytulus Rondeletij.

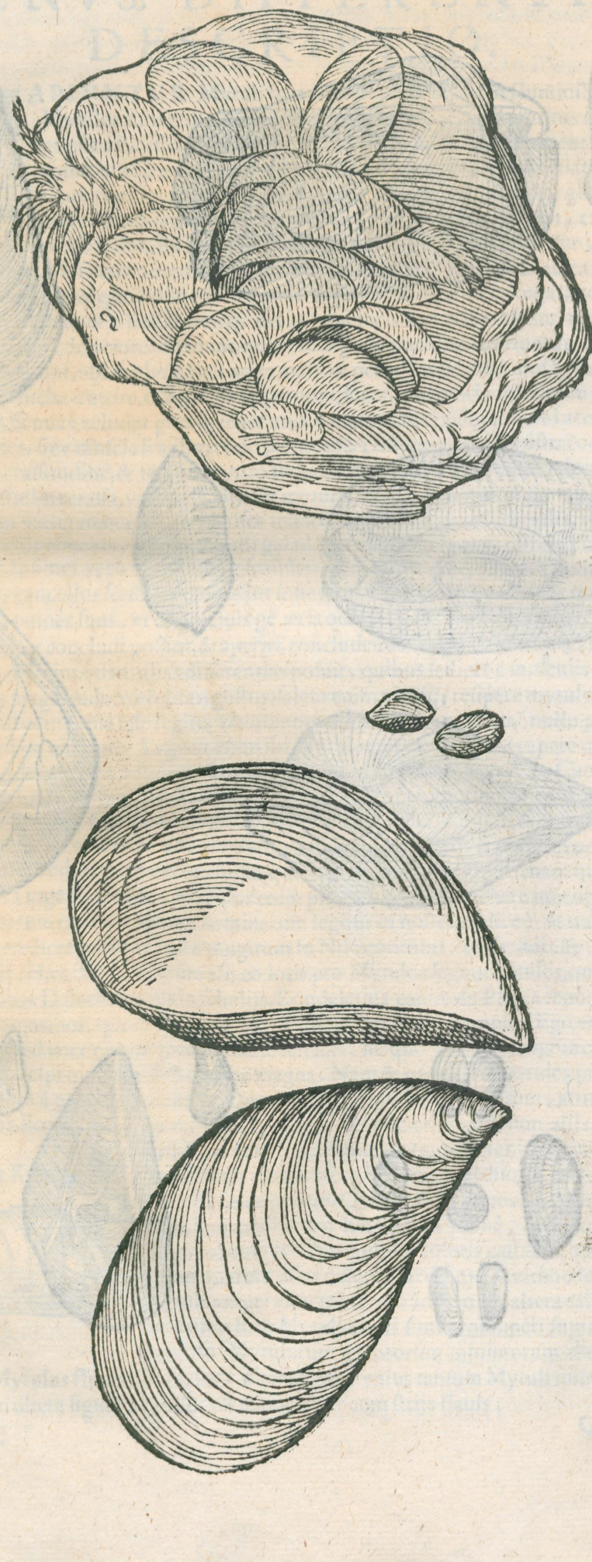


GENE-

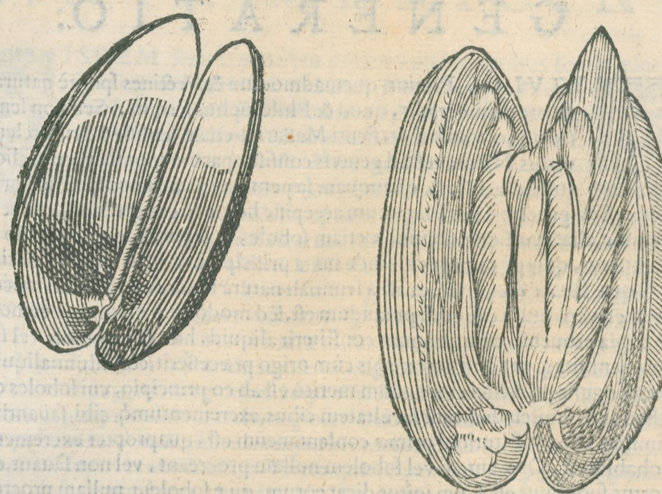
Musculi Matthioli. | Musculi authoris.



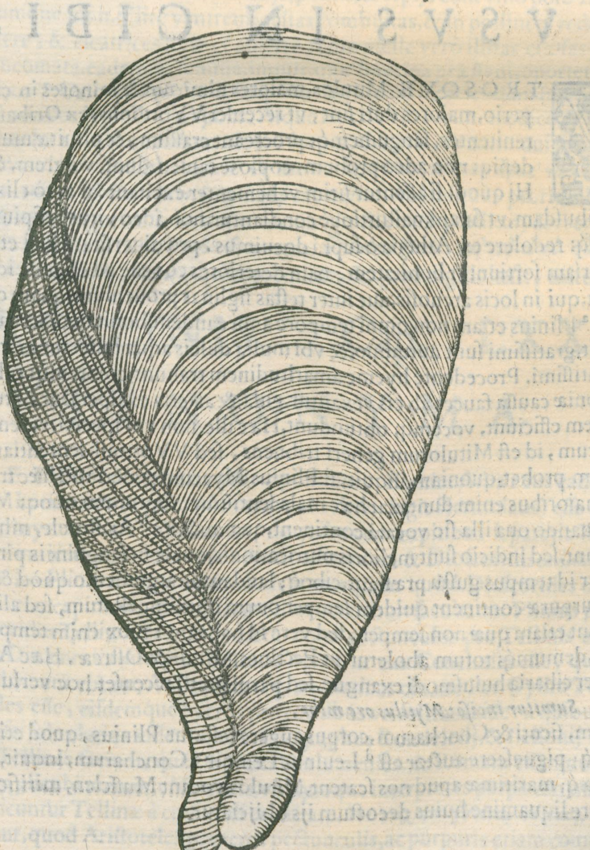
Musculi authoris alij.



Mituli oblongi.



Mitulus niger cum strijs flauis in superiori parte.



GENERATIO.

In arenoſis prouenire. [a] 3. de gene. anim. c. 11.

MYTVLOS Plinius, quemadmodum & Pectines ſponte naturæ in arenoſis prouenire tradit, quod & Philoſophus ſcripſit. Sed non ſemper ex putredine ortum habēt, ſicuti Maſſarius etiam ſenſiſſe [a] Ariſtotelem tradit his verbis. Natura teſtati generis conſiſtit partim ſponte, partim aliqua ab ipſis emiſſa facultate, quanquam ſæpenumerò ea quoq; ſpontina oriantur conſtitutione. Sed generationes Plantarum accepiſſe hoc loco congruit, oriuntur enim earum aliæ ſemine, aliæ auulſione, nonnullæ etiam ſobole, vt cepæ, hoc igitur tertio modo Mytuli gignuntur, quippè minores ſubinde iuxta principium adnaſcuntur, Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quaſi à ſeminali natura humores quoſdam muccoſos emittunt. Semen verò nullũ eſſe eorũ putandum eſt, ſed modo quo diximus, quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm conſtiterit aliquid. hæc enim omnia vel ſponte vt oriantur, euenit: itaq; ratione tunc magis cùm origo præceſſerit, conſiſtunt: aliquid enim excrementi ſingulis proficiſci credendum meritò eſt ab eo principio, cui ſoboles queq; adnaſcitur. Sed cùm ſimilem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium ſubſtantiam ſimilem eſſe conſtitutioni primæ conſentaneum eſt, quapropter excremento hoc gigni probabile eſt. Quæ autem vel ſobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus ſpontinus eſt. Cùm igitur dicat eorum, quæ ſobolem nullam procreant, vel nō fauant, ortum ſpontinum eſſe, Mytuli, qui ex ipſo [b] Ariſtotele, ſobole generantur, & fauificare ſoliti ſunt, non ſpontè proueniente; Hactenus Maſſarius.

Sobole proueniunt.

[b] De hiſto. anim.

VSVS IN CIBIS.

Duri maiores.

VTROSQVE Mitulos, maiores nimirùm & minores in cibos venire comperio, maiores duri ſint, vt recenſet VVottonus, ex Oribaſio, concoctioni renitentes, ſanguinemq; procreant craſſum, & pituitæ multum, & ſuccum deniq; non adeo probum; copioſè tamen alunt, ventrem, & vrinam cient. Hi quoq; ſi aſſentur ſitim vehementer excitant. ſi verò elixentur, & acrioribus quibuſdam, vt ſinapi, naſturtioué condiantur, non adeo virus reſipiunt, licet eos ſcyllam viruſq; redolere ex Athenæo ſuprà docuimus. pro diuerſitate loci etiam vbi naſcuntur, diuerſam ſortiuntur bonitatem; nam deteriores eos eſſe ad cibum, idem VVottonus ſubiungit, qui in locis arenoſis, aut inter teſtas figlinas proueniunt, quam qui in algoſis gignuntur. [a] Plinius etiam non omni tempore anni eandem bonitatem ſeruare tradit, Myaces, inquit, gratiſſimi ſunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Aegypto laudatiſſimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrum. Eiuſmodi acrimoniæ cauſſa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exaſperatur, hi tuſſim ſiccam, & raucedinem efficiunt, vocemq; obtundunt. Hæc ille, non vni ſpeciei, vt ſentit VVottonus, ſed Myacum, id eſt Mitulorum generi tribuens, ſed VVottoni ſententiam Zographus neutiquam probat, quoniam, inquit, ſi Plinius Myacum generi toti hæc tribuat, non rectè facit, ex maioribus enim duntaxat hæc mala ſentiũtur. Optimum quoq; Mitulos ſaporem habere, quando oua illa ſic vocata continent, quæ auctore [b] Ariſtotele, nihil ad generationem faciunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt. Quamobrem per id tempus guſtu præſtant, ciboq; laudantur: argumento quòd & pinnæ, & buccinæ, & purpuræ continent quidem ſemper ouum illud appellatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non ſemper, ſed vere id habeant: mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, & Oſtreæ. Hæc Ariſt. [c] Martialis etiam inter cibaria huiuſmodi exangue, ſed parui pretij recenſet hoc verſu:

Aſſi ſitim excitant.

Deteriores qui.

[a] Li. 32. c. 9

Nocumenta.

[b] De gene. anim. lib. 3. cap. 11.

In cibo quãdo dantur.

Ouũ quando habeât.

Sumitur inciſo Mytilus ore mihi.

[c] Lib. 3.

Ius illorum, ſicuti & Concharum, corpus augere teſtatur Plinius, quod etiam ſuibus præberi, indeq; pigueſcere auctor eſt [d] Leuinus Lemnius. Concharum, inquit, hoc genus, quo littora, oræq; maritimæ apud nos ſcatent, Mitulos vocant Muſſclen, mirificè ſues reficit, ſi affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur.

Sues vt pingueſcant.

[d] Lib. 3. de occult. nat. miracul. c. 7

VSVS

A VSVS IN MEDICINA.

IISDEM ferè facultatibus pollere mitulos, quibus & musculos in præsenti capite à nobis recensebitur. Verùm quòd illorum carnes ad canis morsum valere velit Dioscorides, id non probat Galenus. Τῶν δὲ μυακων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν, ἐγὼ δ᾽ οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκων, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γενόμενα. Id est. Porro mitulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. ego verò nullam insignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente sint inflicta. Ad vulnera verò valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio suę Chirurgiæ habet hæc verba. Ex Conchis marinis foris nigris, intus splendidis (Zoographus, qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad consolidãda vulnera remedium pulchrum est. Multas tribuit vires [a] Plinius mitulorum iuri, quas omnes ex alijs se accepisse docet. Myacũ, ait, ius traditur aluum, & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem, adipemq; minuere. itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. item prodesse felli, pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitijs, rheumatismis. fauces tantùm vexant, vocéq; obtundunt, quod superiùs nos diximus. Vlcera, quæ serpant, aut sint purganda, sanãt. item carcinomata: cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum, & dentium vitia, eruptiones pituitę, & contra Dorycnium, aut Opocarpathon antidoti vicem obtinent. Hæc omnia ille. Præterea, de horum animalium facultatibus in vsu medico, nonnulla traduntur à Kiranide. Hic enim eorum decocto cum smirnijs, pomis, & Apijs cum vino poto Ischiadicos curari, ait, potumque ius mollire ventrem; testas combustas, & in pollinem redactas apostemationes sistere, & cicatrices ferre, (auferre) cum melle verò illitas crassas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in summa, inquit, quæ buccina præstant, oportet autem lauare cinerem aqua. [b] Cato quoque in descriptione ad aluum deijciendam inter cætera reponit mutulos, mitulos legit Zoographus. Atque hæc de vsu eorum medico. Vtuntur verò etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam [c] Dioscorides de cicino oleo. ὅταν δὲ ἀνῶσι τ᾽ ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸν λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum mituli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Εἶτα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ἐξίπου, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε, mox tabellis premitur, & quod digitis læsit, mituli concha excipitur.

Ad canis rabidi morsus non valere.

Ad vulnera glutinãda.

[a] Li. 32. c. 9

Iuris vires.

Ad vlcera sordida, & serpentia.

Ad gingiuarum, & dentium vitia.

Ad ischiadicos.

[b] Cap. 158.

[c] Li. 1. c. 38

Vsus ad oleum excipiendum.

B

C

DE TELLINIS. Cap. LXXII.

SYNONYMA.

DE Tellinis diuersas inuenio opiniones. Etenim Athæneus eandem cum Latinorum mytulo (sic enim pro μύτλον legit Hermolaus) esse opinatur, mytulumque & Tellinam, de quibus nos capitibus separatis loquimur, inuicem confundit. Nos Aristotelis μύας, & Dioscoridis μύακας, mitulos Plinio dici putamus: nam præterquam quòd Dioscorides diuersa faciat capita, diuersas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioscorides Tellinis, tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepisse. Marcellus verò Dioscoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas esse, quas etiam nunc Tellinas Romani vocant, Aristophanes grammaticus citante Pet. Gyllio Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemque pueros pro cornibus vti solitos fuisse: à quibus, inquit ille, longè diuersæ sole clarius videntur esse, Zoographus Rondeletij, & Bellonij sententię subscribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses, & Romani etiamnum sic vocant. Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoque interpretes perperam mitulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à crescendi celeritate. ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, ocyssimè enim perficiuntur, quod Aristoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune esse ait, anno enim magnitudinem totam implent, τελλῖναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Votto-

Tellinæ, & mituli confunduntur.

Tellinæ quæ.

Etymon.

D

no ponuntur pro ſynonymis, nos verò τελλίνη & ξιφύδριον tantùm: ſic enim & hodie Gręci vocant, Romani vetus, vel Gręcum mauis vel Latinum nomen retinent, Telline dicentes. Veneti piſcatores vocant Capparazzole, ſiue capparole, Hermolao teſte à capparis ſimilitudine. Nos Bononienſes vocamus Calcinelle. Arabicè dicuntur Sedef, & Talſam, Hiſpanicè Brignigois, Gallicè Flion. has non agnouiſſe Lutetiam refert Bellonius: rarò etiam à Maſſilienſibus viſas. apud Lesbi incolas Chinades vocantur. nomen autem Germanicum Tellinis præter Conchularum commune Zographus ait ſe non inueniſſe.

Calcinelle.

Chinades.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

a Lib. 3.

Marinæ, & fluuiatiles.

TELLINARVM duo genera ſunt [a] Athenæo, marinæ nempè & fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtijs reperiuntur. τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν κανώπῳ πολλαί, τὴν ὑπὸ μὲν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν, ὧν λεπτότεροι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι, αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. id eſt, Tellinæ in Canopico oſtio multę ſunt, & in Nili aſcenſu, (ſub Nili inundationem vertit Zoographus, ſed idem diuerſis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores ſunt regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt, præterea benè nutriunt. fluuiatiles autem dulciores ſunt. Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribaſio maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales ait Aegyptias eſſe. Baſilicas, id eſt, Regias Athenæo dictas, Rondeletius ſuſpicatur maiores, & fluuiatiles, ſicuti Baſilicas nuces dicimus pro iuglandibus, & vulgo chartum regalem, ſiue Baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Athenæus verò, cuius græca verba recitat Rondeletius, pro prima Tellinarum ſpecie, Baſilicas facit marinas λεπτοτέρας, id eſt tenuiores, vel ſimpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exilioreſque) aitque eſſe minus dulces, magis ad alui ſolutionem ſalſedine nimirum ſua, idoneas. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potiùs mereri videantur: minores tamen ſic appellari etiam ſentit Zoographus, (quæ opinio nobis quoque maximè probatur) ſubdens Baſilicas & marinas eſse ſalubriores (præſertim quæ in arenoſis fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè ſolent) quàm fluuiatiles: quæ impropriè ſic dicuntur: cùm non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs, vbi plurimum cœni aggeritur, reperiātur. Quod autem ſalubriores ſint, vel inde etiam liquet, quòd aluum ſubducant, quod in ſanitatis tuendæ ratione valde ſalubre eſt, id verò fluuiatiles non item facere compertum eſt. Hæ quidem cùm dulciores ſint, nutrire quidem ampliùs, ſed citiùs ſaturare, & faſtidium ſui inducere poſsunt.

Tellinę regiæ.

Fluuiatiles quales.

Baſilicę, ſiue regiæ quales.

Baſilicę marinæ Atheneo.

Bellonij deſcriptio.

Bellonius quoque de minoribus loquens, Baſilicas nominari vult, nulla verò addita icone, ſic deſcribit. læuis eſt Tellinarum teſta, candida, nequaquam ſtriata, crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudine diffuſa, & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. ſic ille. Rondeletius expreſſis etiam iconibus, duas differentias ſe in Agathenſi ſinu reperiſse ſcribit, minorem & maiorem, ruſſi coloris. Priorem ſic deſcribit. Duplici teſta conſtat, ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſsa, in ambitu ſerrata, qua de cauſsa ad vnguem coniunctæ ſunt. intus leuiter cauæ ſunt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in litore Agathenſi ad oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quòd teſta ſit maiore, tenuiore, minuſque ſpiſsa, & ex rubro flaueſcente, parte, qua teſtæ colligantur, in acutiorem angulum deſinente. Addit prætereà tertiam Tellinarum ſpeciem, quæ cùm figurâ ſuperioribus ſit ſimilis, meritò tertij earum generis eam eſse putat, & inter tellinas connumerat. his tantùm differre dicit, quòd colore ſit candido, teſta perſpicua, & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuiſſima. Tenuis admodum, & ambitu magis

Duæ ſpecies, earúq; deſcriptiones ex Rōdeletio.

Tellina 1. Rondel.



Tellina 2. Rondel.



Tellinarum ſpecies Zoographi.



A magis rotundo. Huic Tellinæ non absimiles sunt binæ istæ à me appositæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zoographo Conchularum quarundam icones, quas Venetijs se accepisse refert, Tellinarumque nomine mereri, & magis quidem illam, quæ A. litteræ subijcitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Peloridis specie accipiant. alteram, sub littera B. Venetos Peuerazzã à pipere cognominasse prędicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modicè flauescentes, in ambitu non serratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. secundo loco sunt quinque aliæ magnitudine inter se differentes, in altera tabula primo loco est Tellina cum duobus dentalibus: testa albicat, eiusq; superficies, & ambitus flauescit, læuis, neque serrata. secundo est Tellina, cum dentalibus, quam Basilicam, seu regiam appellarem, à priore non multùm differt, nisi quòd rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur esse quatuor postrema tabula expressæ. Prior earum partim candicat, partim flauescit, diaphana, & fragilis admodum. Altera subcastaneo, & albo colore est. Tertia, & quarta similes, cinereę, lineis purpureis transuersalibus. Quas verò ex Zoographo me dare iam dixi, habebis in calce operis.

Peuarazza. Authoris Tellinæ.

Tellina tertia.



Tellinæ congeneres.



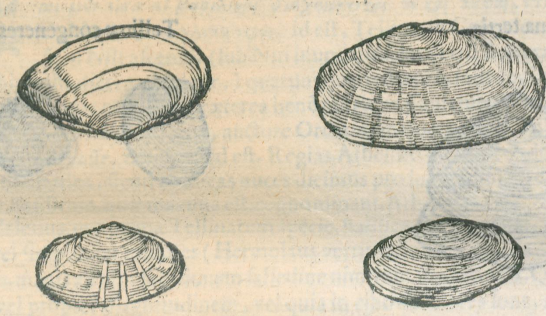
Tellinæ aliæ colore, & magnitudine diuersæ.



Tellinæ cum dentalibus.



Tellinis congeneres.



VSVS IN CIBIS.

QVANTOPERE commendentur Tellinæ in cibis, & quàm palato gratæ ſint, ſatis teſtatur earum ſapor, qui cum cæteris ſuis generis de ſaporis principatu contendit. Tellinæ, inquit [a] Oribaſius, aluum ſubducũt, fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Aegyptiæ ſunt. elixatæ dulces ſunt, earumque ius aluum ſoluit, clauſæ verò ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt. Frigida lauantur aqua, & ex oleo, & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur vêre, ſunt optimæ. Idem de iis receſet [b] Xenocrates, aluum ſubducere, lociſque arenoſis prouenire, & portubus vndis agitatis, & quas ex Oribaſio diximus, dotes, illis ineſſe. Addit Bellonius eſſe earum carnem molliorem, quàm reliquarum conchularum. harum quæ paulò plus extra aquã manſerunt, teſtas pandere inquit (fortè, teſtæ ſe pandere, Zoographus) hianteſque arenulas *excipere ſolere, de quibus Romani meritò conqueruntur.* Quamobrẽ multò meliores ſunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur, vt Venetijs, & Ianuæ. Romæ ruſtici in ſaccis per Vrbem *Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm enim exiguo corpore con*ſtent, nec facilè aperiantur, guſtuique gratæ ſint, mirum immodum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis, aut hodie Græco nomine *Tellinæ* nuncupatę, (quã ſententiam capite de mitulis ex Matthiolo improbauimus,) bellariorum locum obtinent. ſunt enim gratæ guſtui: verùm arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyopolæ aqua marina demerſas in lagunculis ſolent adſeruare. viuunt enim in arena, ob id niſi priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt. parum etiam ſunt coquendę ex aceto, vel omphacio: cum pipere eſæ, appetentiam excitant. meminit etiam Matthiolus *poſita illarum icone in commenta*rio ad Dioſcoridem capite de Tellinis, vbi inquit, notiſſimas eſſe in Italia Tellinas, præſertim

[a] 2. Collect. Aluum ſoluunt.

[b] De Aquatil. Caro mollior reliqs Conchis.

Bellaria ſunt.

Cur lauentur.

Difficile concoqui.

A tim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd ori sint valde gratæ, easque verò ab arena optimè repurgari etiam iubet. Iam verò earum carnem difficilè coqui tradit [b] Castor Durantes, ventriculoque esse noxiam; de fluuiatilibus fortè intelligit: etenim marinę, & inter has tenuiores, quas Basilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, stomacho graues non sunt, teste vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaq; ventriculo minus conuenire non ab re putari possit: nam sitim excitare eas, calculosq; gignere idem auctor est; contrà illas, si optimè ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico petroselino, & aromatibus condiantur, præstantiores esse, ac salubriores, potissimum senibus, omnibusque pituitosis, hyemis tempore magis conuenire, maximè verò maiores, atq; recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit [c] Dioscorides Tellinę aluo vtiles sunt, sed maximè ius earum, salitę vruntur, tritæ in cinerem, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiũtur, quod postremum etiam tetigit [d] Galenus ab ipso Dioscoride fortè mutuatus, Tellinas salsas (ταριχηρὰς) vstas cinerem relinquere, aiunt, causticum, adeo vt is cum Cedria mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat. [e] Idem aliàs ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulsis mox B oblini iubet. Earundem tenuissimum puluerem Archigenes apud eundem commendat, sed cineris, quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere tradit Iouius ex Oribasio, non admodum rectè, vt putat Zoographus; quibus vacat, apud Oribasium inquirant. Eum autem, reperio, Telinas, (Tellinas per l. duplex legerem,) vel Xiphydria ad aluum subducendam ab eo celebrari, idque ante scribit senex [f] Hippocrates. Mituli, ait pectines, ac Tellinę magis aluo secedunt, quàm purpurę, pinnę, patellę, buccina, & ostrea, ipsa quidem sicca sunt, succi autem ipsorum aluum mouent. Idem sensit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quotquot ventrem subducunt, Tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medicatio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum succus, aut Tellinarum. Hæc sunt, quæ spectant ad vsum medicum. Sunt præterea pueris in vsu Tellinæ, vt & lepades, ad tubæ sonum imitandum; referente [g] Athenæo, cuius „ hæc sunt verba, interprete Rondeletio: Callias Mitylenæus libro de Patella Alcæi, apud „ Alcæum odam esse scribit, cuius initium est Petrę, & cani maris filia: ad cuius finem scriptum est. Ex patinis animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro λεπὰς, id est patella, C Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, aitque Dicæarchum non rectè legisse λεπάδας, iisque ori admotis puellulos sonare, & lasciuire, quemadmodum Tellinis solent procaces adolescentuli. Sopater Phlæacographus, in comedia, quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus „ illapsus est.

a In Thes. sanit.

Ventriculo noxiæ fluuiatiles.

c Li. 2. c. 8.

d De simplic. medic. 11. 38.

e Lib. 4. de compos. secun. loc.

Oribasij locus notatus.

f Lib. 2. de Diæt.

g Lib. 3.

DE BALANIS. Cap. LXXIII.

ÆQVIVOCA.

D BALANVM Latini vocant, quod Græcis Βάλανος dicitur, animal ex aquatilium genere quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρῦ̈νας βαλάνους, vt refert Athenæus, nomen sumpsit. Cæterùm, Βάλανος significat multa, quę omnia, quoad fieri poterit, paucis perstringã: omnia scilicet, quę apud nos glandis vocabulo comprehenduntur; præcipuè tamen ita Dactyli appellantur, vt oliuæ, etsi quæ sint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud Theophrastum [a] Βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt, propriè verò quercus fructus est, quem nimirum glandem Latini dicũt, & ad similes arborum fructus transfertur (imò Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: sed etiam Glandis appellatione apud Iurisconsultos omnes ferè fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt Βάλανοι δρύϊναι glandes quercinæ, & Βάλανοι sunt Σαρδιαναὶ Castaneæ, (vt Plinius docet,) etiam est celebris Βάλανος μυρεψική, quam Plinius, & Aetius μυροβάλανον voce composita dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis, quæ quod in Aethyopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam nascatur; Αἰθιοπική, Θηβαϊκὴ, Ἀραβικὴ, Πετραία, Συριακὴ, Αἰγυπτία dicta est, vt recenset Gorræus, addens

Nominis ratio.

Balani quę vocentur.

a Li. 4. c. 2.

Balanus arbor.

Glans vnguentaria.

dens falsò quoſdam opinari eſſe eam, quæ hodie nux muſcata nominatur. Eſt item βάλανος Gorræo extremi penis carnoſa ſubſtantia in glandis ſimilitudinem facta, vtrunque penis meatum, quem natura vrinæ, & ſemini communem effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανοβόρον, glandiuorum Diogenes Cinædum quendã appellaſſe fertur, quo ſenſu Martialis quoque paſtas glande nates dixit. Apud medicos ſuppoſitorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad deijciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarũt, ſed eo ſignificatu pro collyrijs abuſum eſſe Columellam, Cęliumq́; [b] Aurelianum medicum, tradunt lexica. Eſt βάλανος etiam μοχλὸς obex, peſſulus, licet Ariſtophanis Scholiaſtes velit eſſe τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήριον, quod & μάγγανον vocetur. Eſt poſtremò Balanus nomen Vrbis in Epiro.

Cinædus βαλανοβόρος.

[b] Li. 6. c. 6.

SYNONYMA.

QVAS Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam eſſe iudicant. mihi differre videntur, atque iccirco ſeparatim de ijs agam. Quæ hîc pinguntur teſtacea Græci noſtræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, & Columella etiam Balanos à glandium ſimilitudine. Læues ſunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis ſaxorum ſtabulantur. Veneti nõ rectè Dactylos vocant. Ab Ariſtotele inter teſtacea numerãtur, βάλανοι, & glandes conuertit [a] Theodorus Gaza, ſed ex eo non poſſumus, inquit Rondeletius colligere, quid hodie glandes appellare poſſimus: earum enim meminit breuiter περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετρηδίων τίθεια, καὶ βάλανοι, Rimis, cauerniſque ſaxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgo poulſepieds dicuntur, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant: racematim, inquit, Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zoographus Meercicheln poſſe nominari putat.

Pholades, an Balani.

[a] Lib. 5. de hiſto. anim. c. 15.

Pollicipedes.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

IN Liguſtico litore muſculorum eſt genus quoddam, inquit Rondeletius, in ſaxis latens, nonnulli glandes veterum eſſe putant, ſed pholades eſſe potiùs exiſtimauerim, de quibus poſtea dicemus, ſi quis tamen nimis perfractè defenderit glandes eſſe, non refragabor. Liberè dicã quid ſentio. duo, mea quidem ſententia, glandium genera ſunt, vnum quod in Gallia, & Britannia noſtra pruſſepiez appellãt. Pollicipedes nominant quidã, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant, quod nomen, eiuſq́; interpretationem non probo. Id genus glandem eſſe colligimus, quòd illi cum glandibus magna ſit ſimilitudo. Nam vt glandis quercus, vel Ilicis pars prior læuis eſt, & in acutum tendit, poſterior aſpera, ſic hæc, quæ ſaxo affixa exhibemus, poſteriore parte, qua ſaxis hærẽt, rugoſa ſunt, & aſpera, glandiumque caliculis poſteriorem earum partem arctè retinentibus, ſimili. Plura ex vna radice pendent è ſaxorum rimis. Ex teſtaceorũ genere ſunt. pars enim prior longa, rotunda, ex duabus teſtis componitur, colore, & leuitate vngium, in medio rimula eſt, ex qua capillamenta quędam veluti pluma rubeſcentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus conſtat, tota in quinque digitorum longitudinem accreſcit, craſſitudine ſunt pollicis in Hiſpania: in Britannia noſtra ſunt minores. Pars poſterior, quæ ſaxo alligatur, corio duro, aſperoq́; potius, quàm teſta conſtat, ex nigro flaueſcit. Hæc omnia ille. Addens præterea ſpeciem alteram paruam; glandes

Duo glandium genera.

Pollicipedes.

Balanus Rondel.



A des hæ, inquiens, si cui non placeant, alias propono, quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis,& in rimis nauium, quæ diutiùs immotæ vno in loco manserint; adnascuntur etiam mitulis. Vidi equidem mitulos, vetustos, & mortuos totos istis glandibus opertos,& naues præ vetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerant. Hæ glandes striatæ sunt, foramen habent,è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent,paruæ semper manent. Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare possumus. Nostri prorsus negligunt,ac ne degustant quidem. Sic Rondeletius. Differentiam quoque ratione magnitudinis agnouit [a] Athenæus: etenim esse alias alijs maiores. Αἱ βάλανοι, ait, δὲ εἰ μείζονας εὐέκκριτοι, καὶ εὔστομοι. Glandes, id est, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur,& placent palato. Eodem authore, βάλανοι διαφέρουσι παρὰ τοὺς τόπους, αἱ μὲν γὰρ αἰγύπτιαι γλυκεῖαι ἁπαλαί, εὔστομοι, θρεπτικαὶ πολύχυλοι, οὐρητικαί, εὐκοίλιοι. αἱ δ' ἄλλαι ἁλυκώτεραι. Glandes pro locorum varietate differunt. Aegyptiæ dulces sunt, teneræ,ori gratæ,copiosi nutrimenti,multi succi, vrinas cient, aluum soluunt. Aliæ magis salsæ sunt. Eadem locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili ostia captæ dulciores sunt,copiosiorisq; nutriměti,& succi;ita ostrea in ostijs Rhodani, Sequanę, Garūnæ capta, dulciora sunt alijs,quæ procul ab aquis dulcibus capiūtur,ac proinde hæc,quòd magis salsa sint, magis aluum solicitant,minus nutriūt. Quas Bellonius pro Balanis repræsentat icones,nos inter Cōchas Rhomboides posuimus. de ijs autem habet hæc verba. Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendêre,quarū soleæ deorsum sitę sint. minoris digiti crassitudinem habent:quinque digitos longi sunt, ac magno aceruo simul coagmentati, ab eodem exortu,saxo firmiter adhærentes, teretes, nigro corio vestiti: quorum extrema,seu capita eodem modo prominere videntur,quo pes tibię alligatus est:in qua quidem extremitate rima inter duo duriora veluti testacea ora apparet, cui branchiæ subsunt. Hæc ille. Duæ à nobis tabulæ Balanorum hîc exhibentur, in prima habes Balanos multos modicè rubescentes simul adnatos;in reliquis à suprà allatis descriptionibus non differunt. secundo loco sunt alij Balani à D. Antonio Gigāte mihi communicati à prioribus haud longè dissimiles, nisi quòd in his color rubeus non appareat, præterea striati sunt, foramen habent, ex quo frondem quam vocant,non,vt priores,emittunt. in altera tabula primo loco ostreaceum exprimitur, quod

Balani secunda species Rondel.



B

Mitulis adnascuntur.

[a] Lib. 3.

Differentię à loco.

Ostrea ubi meliora.

Icones Bellonij considerata.

C

Tabulæ ab authore editæ considerantur.

Balani rubei.



Balani alij à D. Ant. Gigante communicati.



D

Balani, siue Polycipedes alij.

1



2



3



4



polyceps appellari meritò poteſt, quoniã velut ex multis Balanis compactum eſt, figuraq; habet Balani, (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum.) læue, rubeſcens, cęteriq; prædictis ſimile. ſequuntur poſtea alij ſimul coniuncti cuidam conchylio extrinſecus colore rubeſcente. Tertius polyceps ab hiſce non differt. Quarto, & poſtremo loco habetur Balanus, ſeu polyceps ſeſſilis in parte inferna, vbi inſidet, maximum habet foramen.

A

VSVS IN CIBIS.

NON tantùm esui esse balanos, verùm etiam gratos esse palato, nobis Epicharmus scriptum reliquit, qui in nuptijs Hebæ tanquam in lautissimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας, τηθυώ'ακα & βάλανυς; & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est, Balanos nigros, & albos inter alia testata recenset, In Hispaniæ parte ea, auctore Rondeletio, quę Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas vrbes, pagosque diuenduntur. Mulieres, & delicatiores homines alia fastidientes cibaria, hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est, fugitur, tum priore parte contorta, & disrupta, caro extrahitur, & ex aceto editur. Bellonius quoque Armoricos litorales, refert, magnam horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere, illosque vili pretio diuendere. esse autem optimi saporis, ac mirum immodum fastidia stomachi subleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem, quę inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur, ac manditur. Balanos prætereа, scribit Archigenes apud [a] Galenum, stomachicis conuenire, idemq; iam ostendimus ex Bellonio.

Vbi frequẽtissimè venduntur.

Vt coquantur.

B

Vt elixentur.

[a] *De cõpos. med. lib. 8.*

DE PHOLADE. Cap. LXXIV.

ÆQVIVOCA.

C

PHOLAS dicitur, quod antris, & latibulis conditur, vel quod in cauernis & lustris delitescit, vnde Suidæ ex Babrio afferenti φωλὰς est σπήλαιον κρυπτὸν, spelunca abscondita, antrum, occultum, latibulum, & huiusmodi. deducitur autem à φωλάζω, vel φωλέω verbo, & φωλεύω, quod significat specu lateo, vt primitiuum φωλεὸς, siue φολεὰ, id est specus, latibulum, lustrum. φωλεῖν, & φωλεύειν dicuntur, auctore Eustathio, aues, reptilia, vrsæ, aliæq; animantes, cùm in terra, saxis, alijsué latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æstus vitandi gratia: vnde etiam vrsæ Græcis φωλάδευς cognominantur. Suidæ rursus φωλὰς est εἶδος νόσου. De Pholade verò conchylio, ciusque synonymia nihil ferè inuenio cùm apud Græcos, tùm apud Latinos. Rondeletius in quibusdam Italiæ littoribus, dici testatur Balanos, sed differunt, quamobrem de Pholade separatim tractauimus.

Pholas q.d.

Vrsæ cur pholades dictæ.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

D

QVALE sit ex Testatis, quod φωλὰς Græci vocant, solus Rondeletius, adhibita etiam icone, studiosis communicauit. Ita in saxis latet, inquit, vt saxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum, & sensui vix patens aqua nutritur. Testis constat duabus, longis, non in latum extensis mytulorum modo, sed rotundis. Intus eadem ferè est caro, quæ in mitulis. In saxis adeo duris nascitur, vt non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui putent in saxis aquæ salsæ vi excauatis prouenire, alij in luto in saxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari, atque in concham verti, quæ cauitatis, siue foraminis figuram seruat. Vidi huiusmodi conchas in portu Veneris. Missum est ad me alio ex littore saxum, cuius partem hic expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm appare-

Testa.

Caro.

Saxis vt innascantur.

Rondeletij opinio.

apparebant tam exigua, vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto cauitates internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, in quibus Conchas iſtas reperi, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutiùs contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus lib. 3. Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Primum huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quòd latêre ſignificat, ita nihil in marinis rebus reperias, quòd penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponimus, deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt; nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam meminit præter Athenæum. Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletij nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent. earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſuprà de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Goropio, quæ hîc non repetimus. Cùm Rondeletij figura conuenit, vt dixi, quæ hîc à me adijcitur: & neſcio num etiam iſthæc altera quinq; digitos longa, cinerea.

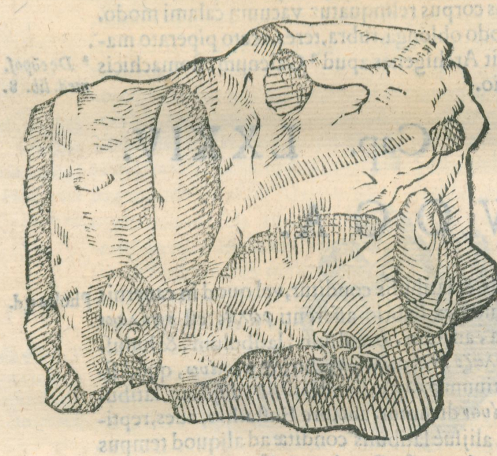
Balanos nõ eſſe.

Multũ nutriunt.

Nominis ratio.

Virus olẽt.

Pholades Rondeletij.



Pholades authoris in ſaxis hoſpitantes.



Pholas concha alia.



DE SOLENE. Cap. LXXV.

AEQVIVOCA.

CANALEM, siue fistulam, vt in aquę ductu σωλῆνα vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπλουτίας inscribitur; ὥσπερ οἰκεῖα μετοῖ σωλῆνες οὐδὲν ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ' ἕκαστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μεθιείς. Σωλὴν etiam, siue Σωλὴν μηχανικὸς Chirurgorum instrumentum est rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum conijcitur, & continetur: simile quidem glossocomo, sed figura differens, teste Galeno comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vsu multa disserit. Ab Anatomicis pręterea σωλὴν ad canalis fictilis similitudinem dicitur medium foramen, quo omnes ceruicis vertebræ peruiæ sunt, & spinæ medulla à cerebro descendit, id quod alio quoque nomine ἱερὰ σύριγξ appellatur, vt scribit Gorræus. [Margin: Sacra fistula.]

SYNONYMA.

ΣΩλῆνες, à Græcis vocantur istiusmodi testacea, vt diximus, item αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum synonymorum omnium Plinius meminit his verbis. Solen, siue Aulos, siue Donax, siue Onyx, siue Dactylus: dicitur autem Solen à canalis, siue tubi similitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus, Δόναξ à figura arundinis crassæ, concauę, apud amnes nascentis, quæ δόναξ, & Cypria arundo nominatur referente [a] Dioscoride. ὄνυξ verò id est vnguis ab extremis, tenuitate, & figura vnguibus simili, vel à testę colore, & substantia vnguibus nostris non dissimili. At ὄνυξ itidem apud [b] eundem pro re longè diuersa sumitur. δάκτυλοι cur dicantur, habemus ex [c] Plinio. Concharum è genere, inquit, sunt Dactyli ab humanorum vngium similitudine appellati. Σωλὴν apud Eustathium dicitur ἐκ τοῦ σείω κατὰ συστολὴν τοῦ ο ὅλος σοολὴν & per crasin σωλήν. Epicharmo autem Σωλῆνες μακροκόγχυλοι vocantur, sic enim legitur apud Athenęũ; latinè teretes, longi, & viles dici queunt à Sophrone μάκραι κόγχαι, id est, longæ conchæ. Latinis parum mutata Græcorum voce Solenes dicuntur, quos etiam Gaza modò vngues, modò digitos in vtroque Plinium secutus vertit, vt scribit Hermolaus. Dotoli nomen à Græco Dactyli, detortum Zoographus credit. Genus id Cõcharum, inquit, quod à nostris spoletta vocatur, aliqui Spondylos, alij Dactylos marinos esse volunt. Zoographus spoletta vocabulum accedere ad Germanicum spulen ait, quod cannam vel arundinem significat: propriè verò internodium quo filis agglomerandis vtũtur textores: cuius figuram planè reddit istiusmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longæ, vt scribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum sinum Cappas longas nominant. Vocantur, & pesce Canella Bononiensibus, cuius synonymi fortè meminit Albertus, ostrei genus, inquit inuenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter suæ conchæ similitudinẽ ad cannam. Ragusinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitũ sonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis mansotz, & manchotz, quòd gladij capulum representet. Anglis Pitot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, sed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Baglysh potiùs dici. Vuallis in Anglia Thymby.

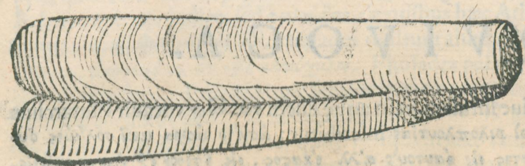
[Margin: Solen: Donax. — a Li. 1 cap. 115. — Vnguis cur dicatur. — b Lib. 11. Dactyli. — c Li. 9. c. 61 — Etymon vocis Solen.]

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

BELLONII Dactylum, seu Solenem marem, Rondeletius concham alteram longam nominat (& nos suprà eam etiam inter conchas exhibuimus) Solenisque speciem esse inficiatur. Fœminæ verò, quia nihil à Solenibus differt, tantùm hîc ponemus iconem, sic autem eam Bellonius describit. Fœminæ (à maribus tribuens differentiam) sinuosam ea parte concham habent, & foramen amplum: posteriore autem (qua conchę cardinibus, seu neruis inuicem ful-

[Margin: Solen mas Bellonij.]

Solen fœmina Bellonij.

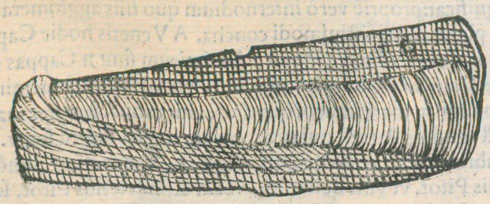


Sexus distinctio.

fulciuntur) aliquid gerunt E muliebri pudẽdo simile. Hęc ille. Plinius, & Athenæus alios fœminas nuncupāt, non quòd ad procreationẽ semen fœtificum hic emittat, illa recipiat. etenim conchæ, Chamæ, solenes, pectinesq; locis arenosis spontè proueniunt. Rondeletius, qui vtrãq; speciem iconibus expressit, Solenem marem hodie nullam nationem à fęmina distinxisse scribit. Athenæus vtrunq; iisdem nominibus appellat. Plinius inter nomina discrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam nõ improbat Rondeletius. Est igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: duplici constans testa, læui, tenui, altera tantùm parte colligata nigro vinculo, etiamsi aliter scribat [a] Aristoteles. Cùm enim διθύρων alia sint altera parte ligata, altera soluta, vt claudi, F & aperiri posſint; alia vtroque latere connexa, in his postremis Solenas numerat, cùm contrà semper altera parte solutos videas, neq; in ea aut vinculi, aut articulationis vllius vestigium. Dodrantali sunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo caui, extremis duobus semper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit testudinis ritu. secundum testæ longitudinem carnem protensam habet, Testa cœruleo est colore, lineas euidentes habet pertransuersum ductas, qua parte colligatur, craſſior est, alijs partibus in tenuem substantiam desinit, sicuti mytuli. Aqua, & arena viuit. Sic ille, subdens Solenem marem à se verè fuisse repræsentatum. Athenæus enim, inquit, maris testam cærulei esse coloris scripsit: at eius verba illos apertè refellunt, qui Conchæ alterius longæ speciem pro Solene mare depinxerunt. (Taxat Bellonium qui Concham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto inter Solenes numerãdam) ea enim tota candida est. De fœmina verò hęc habet verba. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, sapore, magnitudine à maribus differunt, in alijs omnibus similes. Testa lineis cæruleis distincta non est, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior est, maribus minores esse solent. Solenes vtrique in arena defixi viuunt, ferreo instrumento ex ea eximuntur. Hæc de ijs Rondeletius. Fœminas in arena G stare Bellonius quoq; tradit; sed cùm omnia silent, sursum è profundiſſimo foramine emergere, & in id (tanquam strepitum audientes) protinus sese abdere, vnde postea nisi pala ferrea in transuersum supposita, ac profundiſſimè impacta auelli posſint, id quod Plinius, & ante eum Aristoteles intellexit, Solenes fugere scribens admoto ferramento; subtrahũt (inquit) sese inferius, & subsidunt ad ima. Nos maris tantùm iconem ponimus, qui à Ron-

Solen mas quid.
[a] Lib. 4. de hist. c. 4.
Contra Aristotelem.
Lõgitudo.
Testa.
Contra Bellonium.
Solen fœmina.
Testa.
Caro.
In arena viuunt.
Instrumento admoto fugere.

Solen mas Rondel. nu. 1.



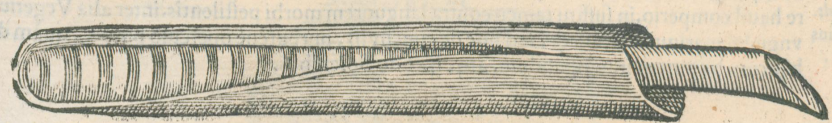
Solen fœmina Rondel. nu. 2.



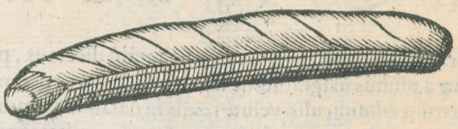
deletij

A

Solen mas authoris.



Cappa longa vulgò Venetijs dicta.



B

deletij Solene mare aliquantulum differt: est enim lineis miniaceis per transuersum variegatus; in altera quoq; conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rondeletij Solenis. Habes postremò iconem Cappæ longæ, vt vulgò Venetijs vocant, quo nomine Venetijs olim Zographus pingendam curauit.

VSVS IN CIBIS.

MARIBVS Plinio teste facultas inest ciendæ vrinæ, fœminæ dulciores sunt, Atheneus eosdē calculosis, & difficilè meientibus vtiles esse tradit; eademque, quæ Plinius, de ijs habet, vt ex eodem auctore vterque transcripsisse videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibusdam vocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες succi multum suppeditant, sed mali, & glutinosi. Mares quidem virgati sunt, & cærulei coloris, calculosis, & ægrè meientibus perutiles sunt. Fœminæ vnicolores sunt, & dulciores. Sumuntur frixi, & elixi. meliores sunt in prunis tosti quoad hient, qui hos piscantur solenistę dicti fuerunt, vt narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum in quos vindicatum est cædes, his verbis. Philoxenus Solenistes ex tribuno plebis factus est tyrannus, initio piscatione victitans, & Solenas venari solitus, occasione verò data mercaturam exercens facultates sibi parauit. Rondeletius cum sale, aceto, & oleo edi ait, alij oleum improbant ob eius lentorem, & ad glutinosi eorum succi attenuationem acetum, & sal multò magis conferre aiunt. In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exsucci, duriores, & sicciores. Illud diu mihi peperit difficultatem, quòd Athenæus, & Plinius tradiderunt, nimirum Solenes vtiles esse in cibo calculosis, & vrinas mouere, cùm ipse Athenæus scripserit, mali succi esse, & glutinosi, atque id experientia confirmet; Talis enim succus calculum generare, & vrinam retinere potiùs quàm promouere aptior est; quamobrem de iure id accipiendum potiùs cum Rondeletio existimauerim, quod ob salsuginem suam, & acrimoniam præstare illud possit. Ego, inquit Rondeletius, testarum cineribus ad idem malum vti mallem, insigniter enim attenuant, incidunt, & exsiccant, quod si timeatur in exsiccando morsus aliquis, prius sunt lauandi. Sic ille. Solenas fœminas vix edi posse, nisi optimè ab arena repurgatas (multam enim deglutiunt) testatur Bellonius. In ore mandentium eos relucere Plinius scriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere, & quantò magis humorem habeant lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atq; in solo, atque veste decidentibus guttis, vt procul dubio pateat succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hucusque Plinius. Huius splendoris caussam etiam glutinoso Solenis succo adscribit Rondeletius, siquidem quæ tenacia, & veluti glutino compacta sunt, ea læuia, æqualia, atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, vt pix, asphalthum, albumen oui; quæ profectò sentētia non videtur improbanda. Solenas in cibi vsum venire certum est; plerumque verò eos pauperes comedunt: diuitibus tamen etiam

Solenistæ qui.

Tosti super prunas deteriores.

Dubitatio ex Atheneo contra Plinium.

Solutio.

Testarum cinis.

Solenes fęminæ, vt edendæ.

In tenebris lucent.

Splendoris ratio.

C

D

Viduarum cupediæ. grati, quia dulces, viduarum cupedias eos vocat Sophron. [a] Galenus dura carne eſſe dicit, & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atque purpuris eſt, vt refert Niceſius, quòd, cùm in iuſculo coquuntur, id craſſius reddant. Vſum in medicina Solenes habere haud comperio, in ſuffitu tamen contra languorem morbi peſtilentis, inter alia Vegetius vnguem marinum admiſcet, ſed hoc de conchylij, purpureue operculo potiùs, quàm de hac concha putem intelligendum. atq; hæc de Solenibus.

[a] *Lib. 3. de alim facult.*

Ius craſſius reddunt.

DE PINNIS. Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

Pinnę auiũ & piſcium.

SVNT præter hocce oſtraceum, de quo modò dicemus, pinnæ etiam auium, ſiue pennæ à plumis magnitudine tantùm differentes. Suntq; piſcium quoque pinnæ quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Poſtremò pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum ſummitates pinnæ dicuntur.

SYNONYMA.

Etymon. Ortographia.

LATINI, ſeruata Græcorum voce, quibus πίννη, & πίννα dicitur, Pinnam nuncupant. πίννη autem à ſordibus fortè dicta, quibus ſemper obducta eſt: ſiquidem πίνος ſignificat ſordes, vt πιναρὸς ſordidum. Iſidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accuſandi caſu πίνναν dixit. ab vtroque fit genitiuus per η. non πίννας, vt apud Suidam legitur in πιννοτήρης, adnotante Zoographo. Oppiano, & in lexicis græcis Heſichij, & aliorum πίννα impropriè piſcis dicitur, cùm potiùs ſit, vt in ijſdem ſcribitur, ὀστρεῶδες κογχύλιον. alicubi malè per ν ſimplex ſcribitur πίνα. cum oſtreis à Cratino nominantur πίνναι. Hermolaus Concham Aegyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari ſcribit. Adnaſcuntur Pinnis quædam fila inſtar villi, vnde Genuenſes Pinnam lanam appellant, eodem fortè modo, vt ſentit Zoographus, veluti arbor Agnus Caſtus à quibuſdam recentioribus latina voce ſubiuncta præcedentem græcam interpretante. Siculi etiam lanam pinnulam vocant. Pernam Neapolitani. Veneti Aſturam nomine multis alijs conchis communi: Maſſilienſes Nacre. Apud Germanos cùm non habeat nomen, Zoographus ein SteckmuſSchel appellari poſſi ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa ſit.

Cõcha Aegyptia paralios dicta. Pinna lana Genuẽſiũ.

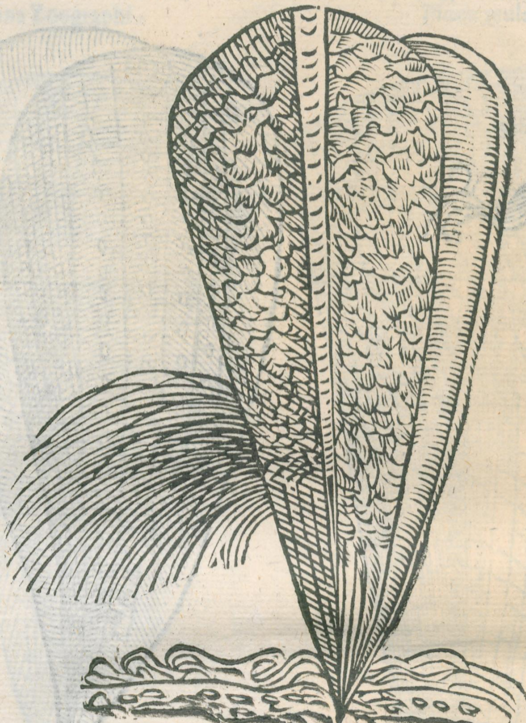
GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

PINNÆ ex duabus teſtis componuntur, & à mytulorum figura non admodum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hoſpitantur, Rondeletio teſte, qui tantam Romæ ſe vidiſſe ſcribit, vt ad cubiti magnitudinem accederet. Iſque tres Pinnarum differentias agnouit magnitudine differentes, quarum minimam Pernam appellauit. Sic autem deſcribit. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quòd ſtrictiorem partẽ multò magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Teſta foris aſpera eſt, colore fuſco, intus viridi, & argentei ſplendoris, ſi in arena vixerit Pinna, ſi in cęno, colore eſt magis flaueſcẽte, & minus ſplẽdente. Ab inferiore, & ſtrictiore parte in amplã latitudinẽ extenditur, illic arctiſſimè claudũtur teſtæ. hic facilè dicludũtur. Intus multũ eſt carnis, cuius omnes ferè partes indiſcretæ ſunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea alterius Pinnæ iconẽ, quã quòd Plinij Pernæ deſcriptioni maximè conueniat, Pernã ei vocari aſſerit. Natura, inquit, in Concharũ varietate luſit, vt ex vnius generis formis pluribus, veluti

Tres Pinnę Rõdeletio differẽtes. Teſta. Color.

Perna Plinij.

Pinna magna Rondel.



veluti Tellinis, ostreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non est. Pinna enim altera est, quam hîc proponimus, vt ex figura perspicuum est. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant velut suillo crure longo in arena defixæ, hiantesque qua limpitudo est, pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quę omnia ei, quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tam priores, quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. sic ille, addens. eius generis hanc esse Pinnam, in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. Θεόφρασος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει οὕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιοῦσι δ' ἐξ αὐτοῦ τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. id est Theophrastus libro de gemmis scribit ad hunc modum. Inter gemmas pretiosas margaritæ sunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat ostreum Pinnis simile, sed minùs, tam magnas, quam est magnus piscis oculus. Huiusmodi autem pinnam paruam in Gallico mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rondeletius. Intus, ait, caro superiori similis, nisi quòd trachelo caret, id est media illa parte dura, & neruosa. Tota igitur intus mollior est, & ad coquendum facilior. Hoc illud est, quod intelligit Plinius, cùm dicit: Intus pro spondylo grandis caro est. Spondylum appellans callum, seu carnem duriorem, & interiorem ostreorũ, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie ostreorum, neque in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Tertia eiusdem Rondeletij minor est figura, victus ratione, & bysso similis priori: at magnitudine differens, & eò, vt inquit ille, quòd antequam & acuta, & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est. In cœnosis, & arenosis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus resipit. Bellonius binas pinnarum species, alteram minorem, alteram

Dentes.

Pinna margaritifera Theophr.

Locus.

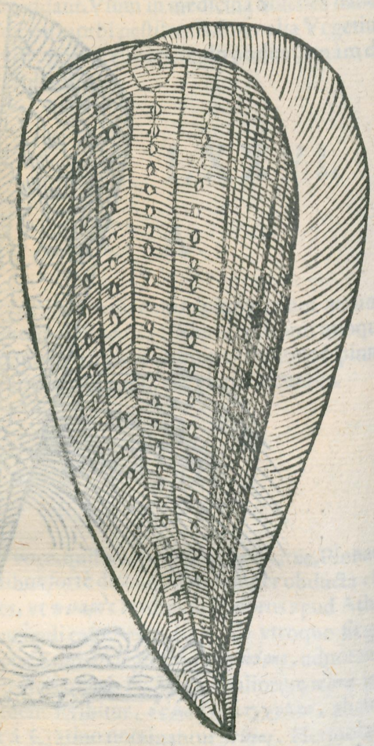
Spōdylus.

Bellonij pinna maior, & minor.

Pinna parua Rondeletij.



Pinna Bellonij.



autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit, quæ verò ex tribus Rondeletij pinnis ſit, ignoratur: videtur enim, ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad pinnam magnam Rondeletij accedit: niſi quòd in ſumma concha, qua latiſſima eſt, paruus quidam circulus eſt, quem alius paulò maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè deſcendunt, per media verò linearum interſtitia, multi exigui circuli, o vocalis qua ſcribi ſolet, circumferentia, paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Teſtam intus argentea teſtitudine reſplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere. Cæterùm qui pinnam nunquam viderit, inquit, mytulum pedem longum, & ſemipedem latum ſibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata eſt: atque eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaque mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, valuaſq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reſerat, qua inquam parte planior eſſe conſtat, qua autem parte ſeſe in latum expandit, eadem byſſum, id eſt laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Eſt autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum, ac nigrū, quod lapillis affigitur, limumque, ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit. Nam cū pinna longa ſit, & ſubrecta ſtet, turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem autem ſurſum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior pinnæ capacitas in ſublime attollitur: in qua etiam plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor eſt, cui Zoographus aſſentitur. Maior, inquit Bellonius pinna pelagia eſt, rugis profundis caret; duriore teſta contegitur, bipedalis ſæpiſſimè inuenitur: Pinnophylacem, vt minor alit: vliginoſo, ac paluſtri tractu naſcitur, profundiore gurgite immergitur: multum ingrati ſaporis. Similem ferè pinnam cū Bellonij icone à Corn. Sittardo quondam ſe accepiſſe ſcribit Zoographus, eam ex eodem hic expreſſimus. Nos pinnarum quatuor ſpecies ponimus. primo loco eſt pinna aculeata dodrantis vnius longitudine

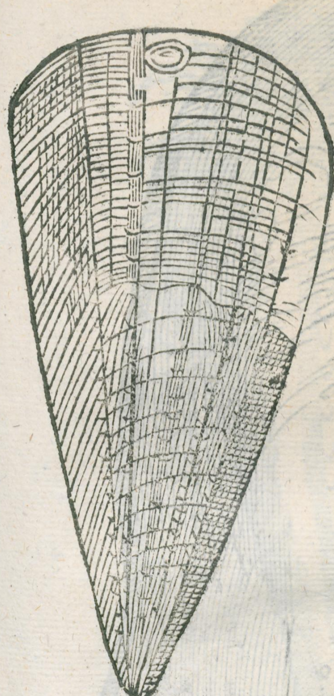
Pinnę quid ſimilitudinis cū mytulo.

Byſſum ſeu lana.

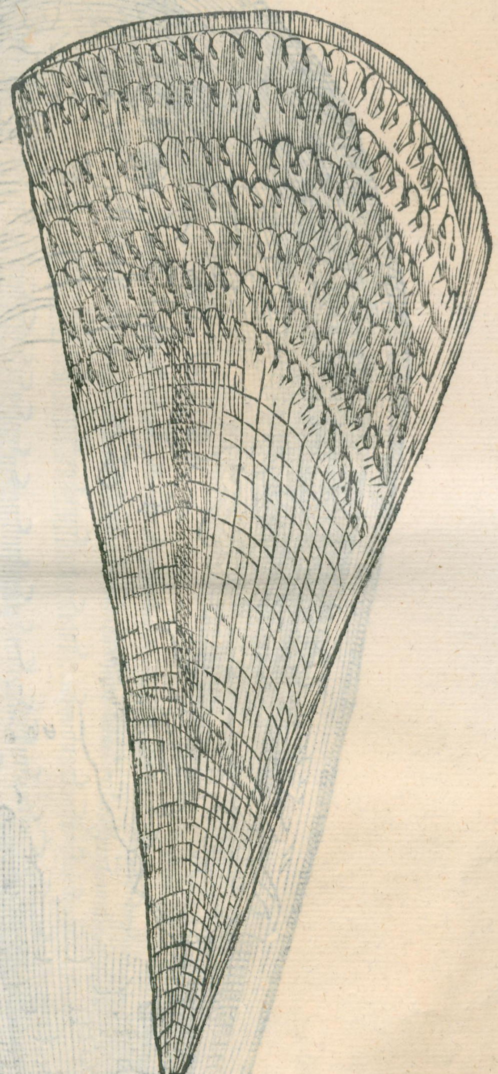
Pinnoteres vbi lateāt.

Icones authoris.

Pinna Zoographi.



Pinna aculeata authoris.

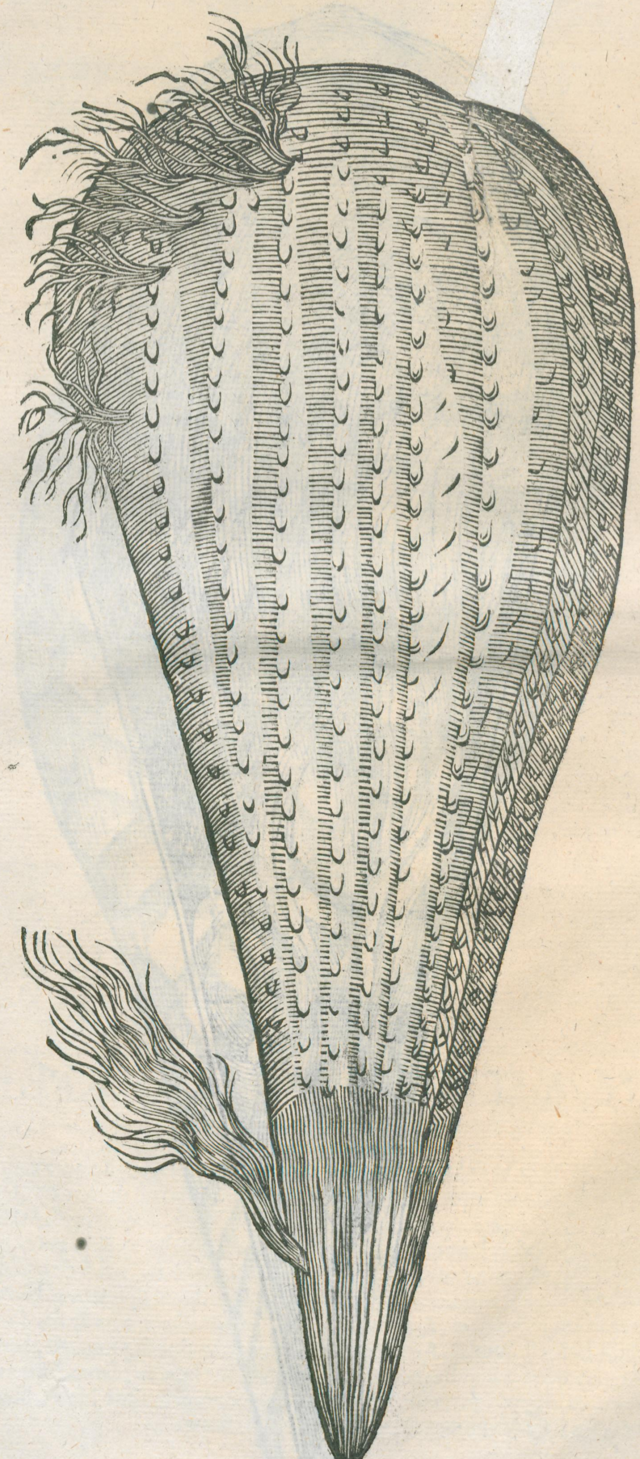


gitudine, testa foris rugosa, intus glabra, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. similis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam esse perperam putauit Bellonius. Tertio pinnæ Pernæ fortè genus, cum setis illis, vt vocant. testa foris scabra, vt Aristoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna, & externa depicta testa foris fusca, rubra; & aspera, intus sanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta; quæ sensim in amplitudinem extenditur. Postremo loco datur pinna cum tubere verrucoto intus adnato.

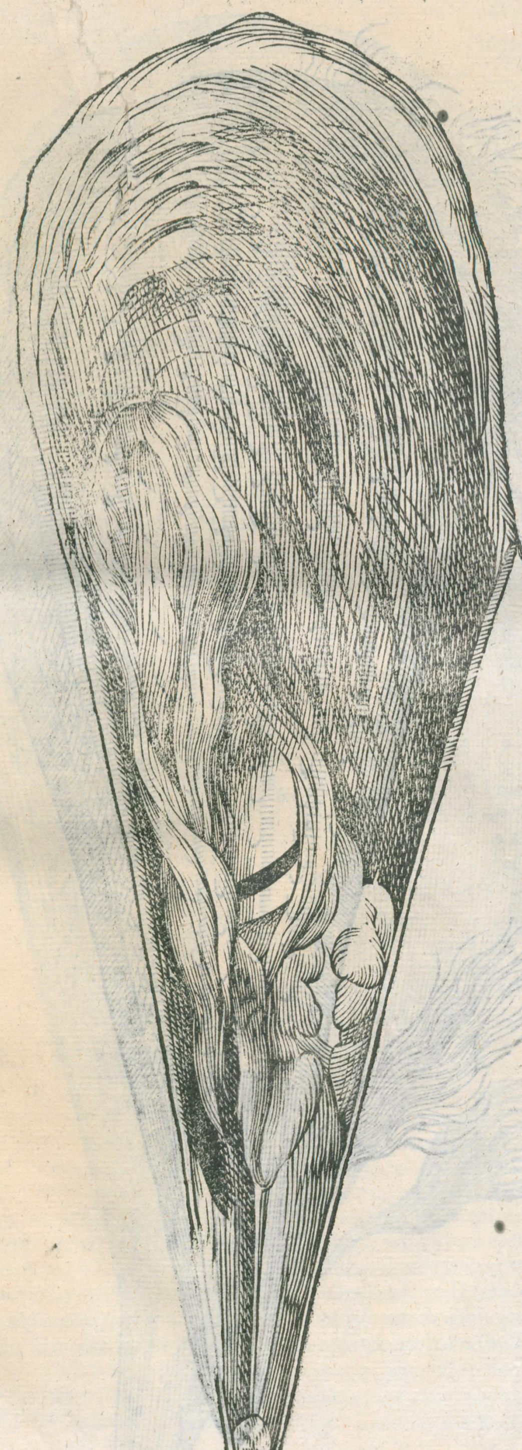
Pinnæ paruæ Rond. ſimilis.



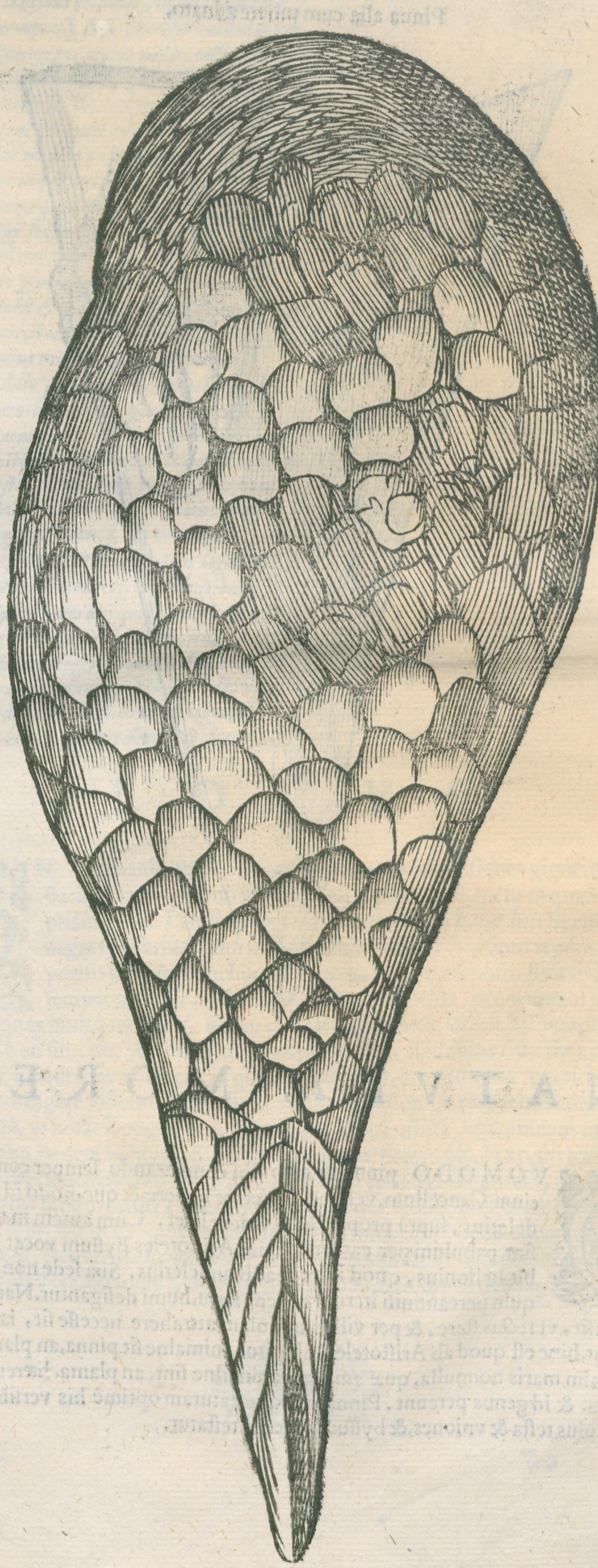
Pernæ genus.



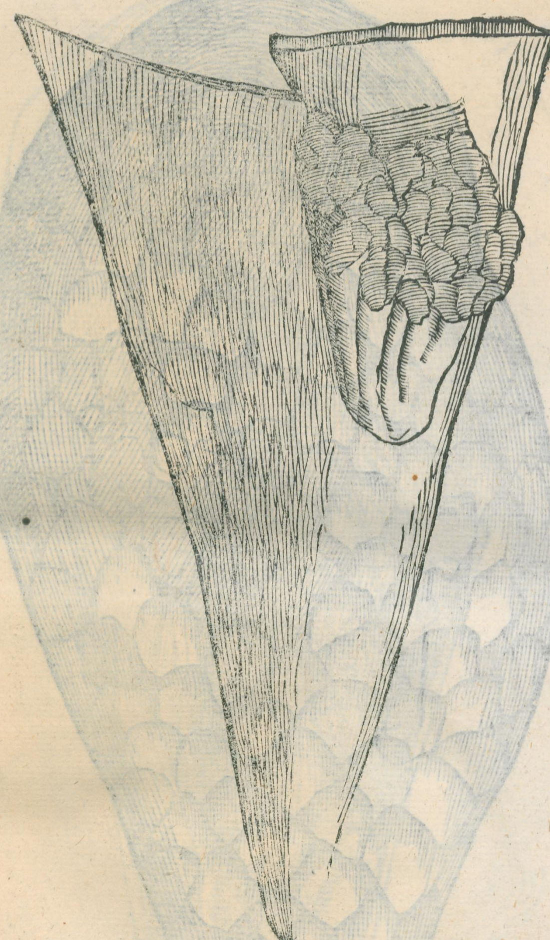
Pinnæ authoris quartæ pars ſupina.



Pinnæ quartæ pars conuexa.



Pinna alia cum tubere adnato.



NATVRA, MORES.

Vt ſibi victum quærant.

QVOMODO pinna in cibo ſibi comparando ſemper comitem, ac ſocium Cancellum, vel Squillã fertur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſuprà proprio loco videre licet. Cùm autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtoteles Byſſum vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animalne ſint, an planta. hærent enim & detracta plura, & id genus percunt. Pinnæ quoque naturam optimè his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

Genus

A

Genus ostreorum est pinna, quæ plicis domum
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquasq́; fusa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, cassum humile
Quo mœna si decepta credula aduolet,
Conuictor eius, atque custos pinnoter
Illam admonet morsu leui carunculæ,
Hæc monita pandit amplius sinum, irruens
Hoc implicatur mœna non sat prouida,
Pinnæ quod humidum effluit de viscere,
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar,
Vis promouentis si caloris appetat.
Quin & pilorum pinna germen byssinum
Fert, stamine haud araneorum discrepans.

B

Cuius nitor, subtilitasq́; cirrulis
Addit puellarum venustatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum marcidam deponere
Testam, magistra docuit haud incallida.
Oestro ciente, nam penitæ pruriginis,
Mouetur vndiquaq́; victus gratia:
Ingurgitationeq́; aluum turgidus,
Disrumpit arctæ tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippè morbo obnoxius,
Os abstinet gustu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, vestitur
Præsenti arena, qua iacens lecto vsus est,
Sed glutinato ritè rursus tegmine
Prorepit ipsum pabuli quò fert amor.

C

LOCVS.

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius testatũ reliquit. Democritus appellat pinnam Concham quandam Aegyptiam, quam Paralion cognominant: verùm hanc intellexisse [a] Plinium negat Massarius, cùm in Acarnania, non in Aegypto reperiri tradat, sed potiùs pinnam concharum generis, quæ in arenosis, limosisque subrecta semper nascitur, testa scabra, intus pellucida, nec vnquam sine comite. Africanas pinnas multò maiores, quàm circa Europam esse scribit Zoographus ex auditu. In Oceano an sint, nec ne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit: & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, vt inquit Bellonius, rarò semipedalem (sesquipedalem fortè, vt notat Zoographus, nam superius sic scribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Neriços habet, quos nonnulli, vt Plinius in perna spondylos (aliter spondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraque valua soluitur, ac contrahitur. Venetijs non visitur: sed in Propontide ad latera eius sinus, qui Nicomediam fertur, quâ terram pertingunt, frequentia magna existit. In ruiuis ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque, seu pernas reperiri refert idem Bellonius in suis obseruationibus defixas, & erectas.

D

Concha Aegyptia Paralios.
[a] Com. in 9. Plin.

In Oceano an sit ambigitur.

HIEROGLYPHICA.

ª Lib. 28. Petulās, & laſciuus ab ineunte ætate.

PINNA fœtus ſuos oſtentans, Gieroglyphicum erat apud Aegyptios illius (vt Pierius Valerianus ª author eſt) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia laſciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiuſmodi in concha genitę, antequam excludantur, intra ſe quamprimum coire dicuntur, vt non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiſcuè Veneri ſacras fuiſſe comperio, verùm quaſdam elegantiores tantùm.

VSVS IN CIBIS.

ª Lib. 18. c. 25. Ouum. ᵇ Lib. 5. de hiſt. c. 5.

PINNAS vt & alia oſtreacea in cibi vſum venire, & multum præbere nutrimenti, tradidit ª Athenæus, Αἱ δὲ πίνναι, inquit, οὐρητικαί, τρόφιμοι, δυσπέπτοι, δυσανάδοτοι. Pinnæ vrinas pellunt, multum alunt, difficilè concoquuntur, & diſtribuuntur. Ouum, quod eas continere ſemper ex ᵇ Ariſtotele patet, aliquando maius, aliquando minus pro lunari poteſtate, vt in echinis, oſtreiſque, non ad generationem confert, ſed melioris tantùm nutricationis indicium eſt, ſicuti in ſanguine præditis pingue. Eſſe meliores hyeme elixas, & aſsis auctor eſt Rondeletius. Sunt qui vino, & aceto maceratas molleſcere aiunt, ſed flatus gignere, quod verum eſſe non poteſt, cùm vinum flatus diſcutiat; niſi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. VVottonus ex Oribaſio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit. Pinnæ (inquit) optimæ ſunt tenellæ, plenæ, carnoſæuè, quæ in limoſis, herboſiſque (τεναγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hîc naſcuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ; & quæ vere, & æſtate capiuntur, alijs præſtant. Sunt enim & ſuauiores, & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum, concoctu difficile, corruptionique renitens. collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur: elixis aſſæ duriores euadunt, præſertim ſi vino fuerint aſperſæ. Earum autem caro, quæ in vino, & aceto maceratæ ſunt, mollior eſt, ſed flatus generat. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi poſſe vult Bellonius. Sunt, ait, qui teſtas modico pipere, & butyro addito ſuppoſitis prunis incoquant, quem ego modum meliorem eſſe puto; eæ nanque quæ ex iure incoquuntur, guſtui non ita placent. Quod ſpectat ad vſum medicum ſtrombos, pinnas, & echinum contra Dorienij venenum præſtare habemus ex Nicandro. Earum quoque teſtæ eandem cum mytulorum teſtis habent facultatem.

Optimæ quæ.

Meliores quæ.

Quot modis edũtur.

DE BYSSO. Cap. LXXVII.

SYNONYMA.

Buz. Scheſch. Creſpe.

CVM in ſacris atque etiam in profanorum libris byſsi, byſsinarumque veſtium ſæpe fiat mentio, variæque Theologorum, atque aliorum ſuper eo ſint opiniones, haud ab re, quin operæpretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byſsus, vt & Græcorum βύσσος à Buz Hebraico dici apparet. In trilingui lexico Scheſch etiam pro byſso legitur. Apud Italos nomen non habet; poſsumus tamen vocare byſso. Gallicè, vt citat Zographus, interpretantur creſpe.

A

DIFFERENTIÆ.

DVPLICEM esse byssum, terrenum videlicet ac marinum, apud scriptores inuenio. De terreno sic [a] Plinius. Asbestino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byssino, mulierũ maximè delicijs, circa Elmim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, vt auri. Hoc genus fortè intellexit Cardanus byssinum lini speciem esse scribens, tenuissimam, validam, & splendidam, vel fortè quòd in arbore nasci scribit Philostratus. Homines, inquit, qui secundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur vestibus: etenim linum in agris plurimum nascitur, calceamenta gestant ex papyro, nobiliores bysso induuntur. Byssum verò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo fit persimilis, folijs verò salicis. Plinius quoque nõ solùm vocauit, quod ex herba contusa netur, sed etiã quod ex fructicibus, & arboribus carpitur. Superior (inquit) pars [b] Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipium vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similemq; barbatę nucis defert fructum, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Sic ille. Lini genus esse byssum tradidit Iulius Pollux. Porrò byssina quoque & byssus, inquit, lini quædam species apud Indos. Hunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua vestem confectam lino maximè similem esse quispiam dixerit, sola densitate excepta: densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis, duplici munitus cortice, qua dirempta, postquam instar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde subtegmen conficitur, stamen autem illi subtendunt lineum. Byssum non alia Grecię parte nasci prodidit Pausanias, quàm in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaico quidem bysso cedat, etiamsi colore minus refert, quàm Iudaicus, qui colorem, & splendorem auri referebat. Erat igitur lini, non lanæ species, vt ex Plinio, & Pausania claret in Græcia, & Iudæa nascentis. Byssus verò marinus mollissima, & delicatissima lana est, & à iam dicti similitudine nomen habet. de hoc Rondeletius. Byssus, inquit, marinus ex pinna delicatissimus, & mollissimus sericæ lanæ comparandus colore fusco, a similitudine byssi Græci, vel Iudaici sic nominatus; prius enim cognitæ sunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ, quem non dubito pretiosarum vestium textui additum terreno. Mytuli quoque byssum gignunt, si modò setas illi byssi nomine mereri dicamus; sed tam differt à pinnarum bysso, quam stuppa cannabina à tenuissimo & delicatissimo serico. Eius magnitudo pinnarum magnitudini respondet: in maximis enim pedem vnum longus est, in alijs breuior. Hucusque ille.

Byssus terrenus, & marinus.
[a] Lib. 9 c. 1.
Byssus quid Cardano.
[b] Li. 9. c. 1.
Gossipium, seu xylon.
B
Byssus arboreus.
Lini, nõ lanæ species byssus.
Byssus marinus qualis.
C
Mytuli byssum gignũt & vt à bysso pinnæ differat.

COLOR.

IN sacris literis, inquit Zographus, bysi colorem aliqui pro candido accipiunt; quod is fortè natiuus sit eius color, antequã tingatur. sed authores non ita vsurpant. Cardanus colorem lini esse dicebat, & parum à glauco differre. Scaliger sub speciebus flaui reposuit. Aureo, inquit, proximum statuunt bysinũ à bysso lini genere. nũc quoq; ex sericis filis crudis quiddam simile texũt, quod saltem de Iudaico byso verum est, hunc enim auri colorem, & splendorem referre Pausanias narrat. Hesychius purpureum interpretatur. Varinus Coccinũ, vel pro hysge vsurpatũ fortè ex [a] Plutarcho, apud quem legitur. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα, καὶ πρόσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (Zoographus mauult αὔξειν) μεμιγμένον βύσσας δὲ γλαυκῆς κρόκος καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. Quod si itaq; crocus admiscebatur, verisimile est croceam, vel omnino, vel aliqua ex parte eam tincturam fuisse, quamuis necesarium non est: potuit enim exiguum aliquid croci glauci (splendidum interpretor) admisceri ad excitandum splendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliquid plerunq; & ab his, vnde miscetur diuersum producit. Hoc saltem certum est, bysum (vt & alia pretiosa lini genera, & sericum) purpura tingi solere, cuius perquam splendidũ fuise colorem legimus, quamuis tamen poterat alijs coloribus tingi. Cocco (inquit [b] Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbysinum. quo loco Masarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret bysinum (in nostro codice habetur hysginum) scilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bisbysinum, vt duplex sit, vnum naturale, & suæ pulliginis ex byso lino, aut lana illa pinnali, quæ bysus etiam vocata est; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primùm tinctus, mox & cocco tingere

[a] Lib de oracul. defectu.
D
[b] Lib 11 c. 41.
Plinij locus notatus, & explicatus.

mos erat: & è contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byſſinum. Maſſarius ex pinnæ villo, ſiue lana illa pinnali veſtes fieri ſcribit: Byſſum autem eſſe coloris, inquit, lutei, ac pellucidi. Ego byſſum propriè dictum candidum, ac ſplendidum, qui pinnæ adhęret ſplendidum, ac fuluum ad caſtaneum vergentem obſeruaui.

ORTVS.

Ariſtotelis locus controuerſus.

[a] *Lib. 5. de hiſt. c. 13.*

AN ex byſso pinnæ, vt videtur Ariſtoteles tradidiſse; an è contrà byſsus ex pinna oriatur, iam videamus. Etenim Ariſtotelis verba multos hucuſque exercuerũt, iſtæc autem ſunt. [a] Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. Pinnæ, id eſt (Gaza interprete) erectæ locis arenoſis, cœnoſiſque ex byſso, id eſt villo, ſeu lana illa pinnali proueniunt. Atheneus hęc verba repetens βυθοῦ habet pro βύσσου: ita vt pinnæ rectè naſcantur è vado, vel è profundo. Plinius ea præterijt. Rondeletius cum Theodoro Gaza βύσσον legit, & ex byſso conuertit, & vocem βυθοῦ in Athenæo corruptam iudicat. E contra Zoographus, lanæ, inquit, quoddam rudimentum pinnis adnaſci video: quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. Solus, quòd ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. Sed byſsus quum pro lana accipitur, fœminini generis eſt. itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσου. ἴωνες τὸν βυθὸν, βύσσον (malim βυσσὸν) λέγουσι. Scholiaſtes Ariſtophanis: Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τοῦ, & parum refert βυσσοῦ, an βυθοῦ legas: eadem enim horum ſignificatio vocabulorum eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à σσ in θ, vel contrà, tranſitus librariorum. Ego Zoographo ſubſcripſerim: nam Pinnas è vado (cui ſua radice adhærent) naſci conſtat, à vado enim rectà procedunt, ſed villus ijs eſt ad latera; Villum itaque potius è pinna oriri exiſtimauerim, quàm pinnam è villo. Præterea villus hic pinnæ ſubſeruit, & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem, ac latiorem partem aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi cauſsa, vt Rondeletius credit. Neque vt per id capillamentum limus, ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed vt veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligentur.

Rondeletij opinio.

Zoographi opinio.

Vſus villi pinnæ.

Cõtra Rondeletium.

VSVS.

VESTES, & cætera ornamenta byſſina, quæ meo iudicio ex lini ea ſpecie quam ſuprà meminimus fiebant, veteribus ceu pretioſiſſima habebantur, & in ſummo honore, vt multis in locis meminit ſcriptura ſacra, & priuatim de diuite illo in Euangelio, qui induebatur purpura, & byſso. Erat, vt refert [a] Tiraquellus ex Philoſtrato, moris apud Indos byſso nobiles tantùm induere. habebatur enim pro nobilitatis inſigni. Nominatim ex byſſo conficiebatur quoque veſtis quædam, quam vocabant pileum rotundum (teſte [b] Iſidoro) quaſi ſphæra media caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum. Græci, & noſtri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byſſina veſtis candida confecta, ex quodam genere lini groſſioris. Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byſſum eſſe putant.

[a] *De nobil.*

Pileum rotundum.

[b] *Origen. lib. 19. c. 19*

MYSTICA. MORALIA.

TABERNACVLVM (inquit Deus Opt. Max. in ſacris Biblijs) ita facies. decẽ cortinas de byſso retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, byſſus, inquit, quæ de terra longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi gramineum ſolet perdere, & candidum in ſe recipere colorem, corpora deſignat caſtitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris magno continentiæ labore, quaſi natiuum exudant humorem, atque ad decorem Deo digni puritatis ſolerti ieiuniorum, & vigiliarum, orationum, & lectionis, patientiæ, & humilitatis inſtantia perueniunt. de quibus rectè poſsit illud [a] Apoſtolicum dici, an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in in vobis eſt? Retorquetur autem hæc byſſus in cortinas tabernaculi: quoniam non modò lumbos carnis, verùm etiam, vt Petrus 1. Petri 1. lumbos mentis noſtræ in ſobrietate ſuccingamus, vt videlicet, & carnem à laſciuis motibus, & cor ab illecebroſis

Corpora caſta.

[a] *1. Cor. 6.*

refre-

A refrenemus cogitatibus. *Byssus quoque ut purpura indumentum eius*. quæ verba idem venerabilis presbyter sic exposuit. Byssus, inquit, in castitate puræ conuersationis, purpura in effusione preciosi sanguinis. Byssus nanq; candidi coloris est. purpureus color,& de sanguine animantis,quod purpura vocatur, conficitur. & ipse sanguinis habet speciem. Meminit etiam byssi alibi sacra scriptura.

DE CONCHA ANATIFERA. Cap. LXXVIII.

CONCHÆ Anatiferæ, seu potiùs Anseriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio nostro de auibus volumine exhibuimus, atq; hîc iterũ exhibemus. Alij vt Matth. Lobelius in secunda parte iconum stirpium suarum non ex arbore dependentes pingunt, sed trunco simul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in nostris desit lucubrationibus, quod è lectorum re esse possit. Habes primo loco Concham Anatiferã tribus partibus constantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, sed quinq; partibus composita est. Tertia aperta est,eiq; vmbilicus inseritur. Quartæ testa B etiam quinq; partibus constat,hiulca est ea parte qua primũ plunulæ prorumpunt. Quinta fœtum intra valuas situm ostendit. Sexto loco exhibetur embrio, seu fœtus imperfectus è valuis exemptus. Septimo,& nouissimo loco datur Bernicla auis adulta,ex eiuscemodi concha nata. De qua vide nostram ornithologiam. Habes postremò alias conchas Britannicæ conchæ similes,& fortè congeneres.

Conchæ anatiferæ ex arbore dependentes.



Conchæ anatiferæ trunco adhærentes ex Lobelio.



Conchæ aliæ anatiferis ſimiles.



A

DE VNIVALBIBVS.

ET PRIMVM,

DE LEPADE SIVE PATELLA.

Cap. LXXIX.

SYNONYMA.

B

Λεπὰς dicitur Græcis. Galenus in glossis, vbi ab Hippocrate Lepades nominantur, exponit conchas saxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Cùm animal significat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λέπας, promontorium significat, aut montanam asperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus obseruarunt. Theodorus Gaza apud Aristotelem vertit Patellam, à vasis escarij similitudine, vt Rondeletius autumat. Zoographus Lepades dictas credit, quòd sint petrarum in mari quasi λεπίδες, id est, squamæ quædam: & petræ cùm eis spoliantur, veluti λεπιδοῦσθαι ἢ λεπίζεσθαι, videantur, hoc est, desquamari. A Plauto vocatur Lopas, in Parasito medico, vt Nonius citat, nisi locus mendosus sit: Habemus echinos, lopadas, ostreas, balanos captamus, conchas, vrticas marinas. Græcis etiam πωμάτια vocantur, vt Zoographus autumat, ex hoc Tarentini: De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piscantur patellas (Andreas Lacuna vertit vmbilicos) saxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια) & caruncluas earum accipiens conijcito & venator. Vulgus verò Græcorum hodie Petaglida appellat: Veneti parum mutato nomine pantalena. Scholiastes Nicandri, vbi hic τήθη τε γραιόμενα μνίοισι, id est, Tethea in bryis (herbis marinis) crescentia, vel capienda; Tethea (inquit) vocat patellas feras, quæ nos ὠτία, Aristoteles autem ὄστρεα; sed ὄστρεον nomen ad omnia testacea pertinet, & Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt. Otia verò nominantur à Plinio capite postremo libri trigesimisecundi. Et patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Græci otion, & otarion. Aporrhais de qua inter murices diximus, muricum, non patellarum, vt Bellonius putauit, generis existit. Nubes, inquit author de natura rerum, secundum Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus. Sic ille, qui patellamné, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, Zoographus inquirendum proponit. Patella Hispanicè dicitur Almeia, apud Lusitanos Bregigam. Ligures, & Massilienses hac ætate etiam patellas vocare, ait Gyllius: sed Rondeletius à Massiliensibus, & Mompeliensibus lapedo dici testatur, à Gallis oeil de buoc, hoc est hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. Angli dicunt à Lympyne, vel à Lempet.

Patella Gazæ.

Lopas.

Plauti locus suspectus.

Petaglida.

Tethea.

C

GENVS. DESCRIPTIO.

D

LEPADEM esse μονόθυρον, hoc est, vniualuem habemus apud Aristotelem. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest, fitque alieno septo quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Quamobrem, vbi apud Athenæum legitur alicubi ex Aristotele, λεπὰς δίθυρον, καὶ λαόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Aristoteles citante Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis simpliciter nominatæ & λεπάδας ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id est aurem marinā. Diphilus verò apud Athenæum lepades distinguit magnitudine, inquiens quasdam esse paruas, quasdam esse ostreis similes: sed & hoc postremum genus de magnis, siue syluestribus intelligendum esse rectè mihi iudicasse Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ (inquit VVottonus) gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem æquant; maximè autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniūtur. Quod ad formam attinet,

Athenæus correctus.

Lepas fera.

Forma.

attinet, Ariſtophanes Grammaticus, lepades ſimiles eſſe dicebat tellinis. Sed tellinæ biualues ſunt. Ariſtoteles inquit lepadibus ſiue patellis alteram partem ſuperficiei detectam, carnem oſtendere. Et alibi: Patellis os verſus terram eſſe, & excrementi exitum ſuperius haberi: papauer ſuum item eſſe in imo, hoc eſt, in ſuo fundo. Bellonius ſcribit tantam eſſe magnitudinem, quanta extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt. colorem teſtarum liuere, vel cinereum eſſe: cornuaque vt limax, exerere, & os, & caput habere huic perſimile. Rõdeletius diligentiſſimus, & maiorem, & minorem deſcripſit, & depinxit maiorem ſaxo hærentem, eandemq; ſaxo auulſam, & inuerſam, ſiue ſupinam, eius icon pòſt inter vrticas dabitur. Nos præter magnas, & paruas, mediocres quoq; addidimus quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletij icone conueniunt: quæ verò in ſecunda pictæ ſunt, alterius ſunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorẽ ſtriatam, item aliam non ſtriatam. Maiorem ſuam ſic deſcribit Rondeletius: Lepas igitur è teſtaceorum eſt ge-

Os. Papauer.

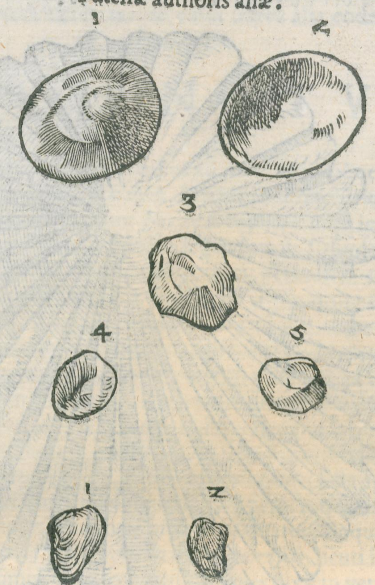
Lepas maior Rond.

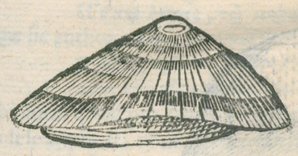
E

Patellæ authoris diuerſæ.

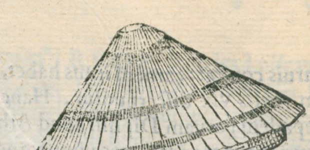


Patellæ authoris aliæ.











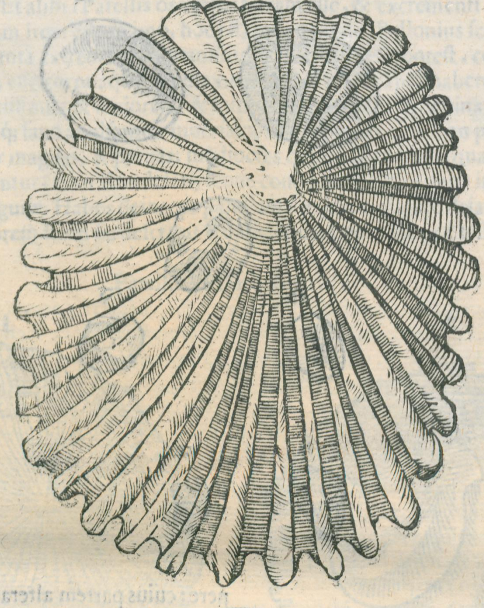
nere: cuius partem alteram testa integit, alteram saxum cui hæret vndiquaq; , vt ab externis iniurijs tuta sit. Pars anterior est quam saxum operit, posterior quam testa. Anteriorem voco eam, in qua os, & cornua sunt oculorum vice: subest caro dura qua maximè saxo hæret, quæ scuti picti formam refert. Os superiore in loco manifestum est, inferiore ori aduerso, excrementi meatus, nō in testa, vt in ea quę agria dicitur. Os venter sequitur, in eo est μήκων, in imo ventre etiam pars, quæ ouum appellatur. Testa non exquisitè rotunda est, sed inęqualis, intus læuis, foris parum aspera, cui aliquando muscus innascitur, gibba, in ambitu liuescens, & striata, intus caua: carnosam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hęret, soluta contrahit. Ad hoc genus lepadis redigenda est lepas maris rubri, Bellonij, de qua is sic: Rubri maris patella, cautibus vt cæteræ adherescit: sed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, transuersis loricæ modo contegitur, atque vndecunq; cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, ijs persimilibus, quæ in stellis marinis visuntur: sesquidigitum lata est, ternos vel ò longa. Difficilè à suo scopulo vulgaris patellę nostræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, estúrque cocta, vt patella vulgaris. Hęc Bellonius. Iam verò Rondeletius cùm res marinas etiam minutissimas diligenti indagatione persequeretur, lepadem paruam saxo hærentem deprehendit, quam (vt dixi) à saxo auulsam repræsentaui. Testa (inquit) vna integitur: alterius vice est saxum, cui affixa est. Testa media nucleis pinearum nucum figura similis est, & æqualis. Ex multis

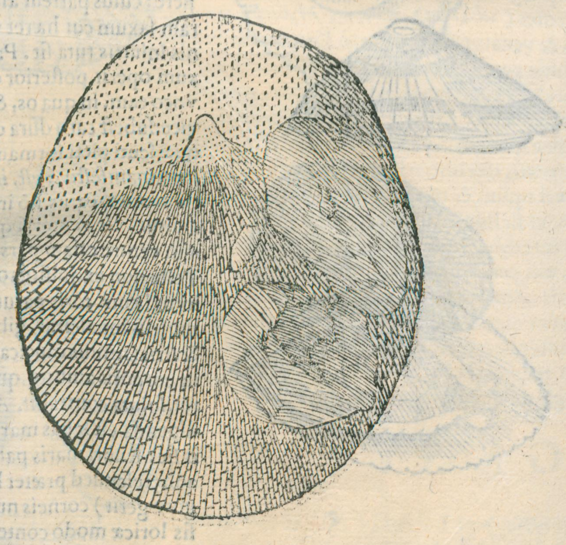
Lepas maris rubri Bellonij.

Vt comedatur.

Lepas parua Rond.

Patella Cypria maior ſtriata. nu. 1. Patella Cypria maior non ſtriata. nu. 2.





Lepas, ſiue Patella Bellonij.



Lepas parua Diphili.

laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partis vix diſcernuntur. Hanc exiſtimat eſse lepadem paruam Diphili apud Athenæū, quòd ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clariſsimè liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis ſententiæ, *lepadis more adhæreſcit*, lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus vndarum motus. Hoc enim falſum eſse docet experientia: neque enim lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim

Authoris adagiorum lapſus.

A affixæ sunt. Adhæc ὡς λέπας προσίχεται, melius speciei nomine conuertas, quàm generis, vt ille facit: Ostrei in morem hæret: neque enim ostrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

LOCVS. NATVRA.

PATELLAS aiunt multis vrbibus ad mare sitis solere in magna quantitate videri, in mediterraneis verò raro. Lepadûsæ, λεπαδοῦσαι insulæ quædam dictæ sunt teste Athenæo à lepadum circa eas copia. Codex impressus alpha habet in prima: sed aut omicron, aut epsilon legendum & s duplex. Est enim contractio pro λεπαδόεσσαι, Eustathio teste. Rondeletius asserit permultas reperiri in saxis littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Massiliensis atque Agatensis sinus scopulis minores. Aristoteles author est lepades à saxis solui, pastus quæritandi gratia; idq; bis terué reperit. Id tamen Rondeletio vero consentaneum esse non videtur: nullis enim (inquit) B ad natandum partibus prædita est, nisi temerè huc & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris spuma, & aqua vescitur, qua alluuntur saxa. Quod si aqua allui saxa desinant ea, quæ in testa relicta est absumpta, contabescere, & emori tandem necesse est. Aristoteli fauet Bellonius, qui scribit, patellas quamuis saxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more serpere posse, eaque quandoque relicta in pastum ferri, & alio transire. Ego Rondeletio assenserim, putauerimque perpetuo saxis affixas esse, quod non obscurè innuit Theophrastus in quarto de historia plantarum, inquiens, quercus & abies marinas, radices non habere, sed adhęrere ὥσπερ αἱ λεπάδες, sicuti lepades. Itaq; perquam facetè, ac eleganter facetissimus Comicus Aristophanes dixit in vetulam, quæ ægrè admodum à iuuene diuellebatur.

Lepadusa insula.

In saxis inueniri.

An à saxis soluatur.

Cochlearũ more serpere.

Ὡς εὐτόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γραΐδιον
Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσίχεται.

Quæ sic author adagiorum vertit:

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo
Istæc anicula adhæret adulescentulo.

C Vbi nota, quod pro λεπάς concham reddidit. Si se tangi senserit lepas, ita fortiter tunc saxo sese applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus est, inter ipsam & saxum immisso. Quum multæ saxis affixæ sunt, capita clauorum saxis infixorum esse diceres. Tradit Bellonius, cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis supponere, vt in canistrum, quod sinistra ferunt, melius deturbent. Nam si lepadem tetigerint, eam ilico saxum tam arctè complecti, vt inde amplius diuelli non possit. Cùm autem tantum legerint, quantum ferre possunt, tum ad vicinos pagos atque vrbes circumferre. Fuit eiusmodi auulsio lepadum etiam antiquis nota, vt licet videre apud [a] Aelianum, qui sic scribit: Patellas non sanè à saxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicum malum cum apprehendisset, arctè adeo comprimebat, vt non aduersariorum quisquam posset extorquere è manu. Eas autem quicunque de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur, magna quidem voluptate, ex earum comprehensione afficitur, quod manibus nitens, sperat se præda potiturum: veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasæ abscinduntur à saxo.

A saxis, vt diuellatur.

[a] Lib. 6. c. 55.

Milonis fortitudo.

D

VSVS.

CRVDÆ lepades à piscatoribus, & maris accolis teste Rondeletio eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ meliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: sic enim duriores, difficiliorisque decoctionis fiunt, vt omnia ostracoderma. Quæ postrema ferè sumpta sunt ex Diphilo apud Athenæum, cuius hæc sunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι: εὔστομοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ πῶς, εὔστομοι. hoc est duræ sunt, pauci succi, & non admodum acres: sed gratæ ori, & faciles cõcoctu: elixæ aliquantulum suaues sunt. VVottonus pro εὐκατέργαστοι, legit ἀκατέργαστοι, mendum esse suspicans, vertit enim sic: Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem paucíq; succi; elixæ,

Crudæ eduntur.

Ad capiendos piſces.

clixæ, condimento redduntur gratiores. Eſt præterea vſus lepadum ad capiendos piſces, vt videre licet ex hoc Tarentini. Obſonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum ſtatim omnes piſces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum ſcilicet, quæ circa ſaxa naſcuntur, quarum quidem contundens carnem, exprimenſque ex ea in teſta aliqua inſcribito, quæ ſequuntur: ſubitoque non ſine maxima admiratione videbis piſces in vnum locum fluere confertim: Sunt verò ipſa nomina, Ἰαὼ, σαβαώθ, quibus ſanè ichthyophagi vtuntur.

PROVERBIVM.

Patellæ modo hærere.

Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret: prouerbialis locutio eſt apud Ariſtophanem, pro eo quod eſt tenaciter, & omni ſtudio alicui rei deditus eſt, & immoratur aſſiduè.

DE AVRE MARINA SEV PATELLA FERA RONDELETII. Cap. LXXXI.

Cõtra Bellonium.

AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſola non differunt, ſed alia multò illuſtriore nota, ſcilicet forma. Hoc tantùm vtriſque commune eſt, quòd vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa, quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore, excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles: τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argenti vel vnionum colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis, ac magis augentur. Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, vt pictura perſpicuè oſtendit, quæ tamen diuerſa ſit ab aure Veneris, quam ὠτάριον, ſiue οὖς Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuiſſe ſcripſit Athenęus. Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rurſus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Ariſtotelis eſſe, ex eo quòd more lepadum ſaxis adhærere ſcripſit. Sic enim & [a] Neritæ, quæ eodem loco, ſimiliter adhærere dicuntur, patellæ maiores eſſent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius verò Zoographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuerſam cùm aliàs, tum quòd foramina plura quinis Rondeletius oſtendit. Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illuſtres reddit, apud quos maximi fieri ſolet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas diſſecant, vt inde elegantiſſima vaſa incruſtent. Vniualuis eſt ac quadruplo cæteris maior, magiſque in latitudinem ſe effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Ariſtoteli Aporrhaim vocatam fuiſſe ſuſpicor. (Hoc nō temerè reprehendit Rondeletius) Eam enim more lepadum ſaxis adhærere ſcribit: Natices (inquit quarto de hiſtoria) ſaxis adhæreſcunt more patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus eſt. Sic ille. A Rondeletij icone ne hilum quidem differunt aures iſtæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2. 8. 9. & quæ pronè & ſupinè in ſecunda tabula exhibetur. Sed quia, & longè minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit.

Teſta.

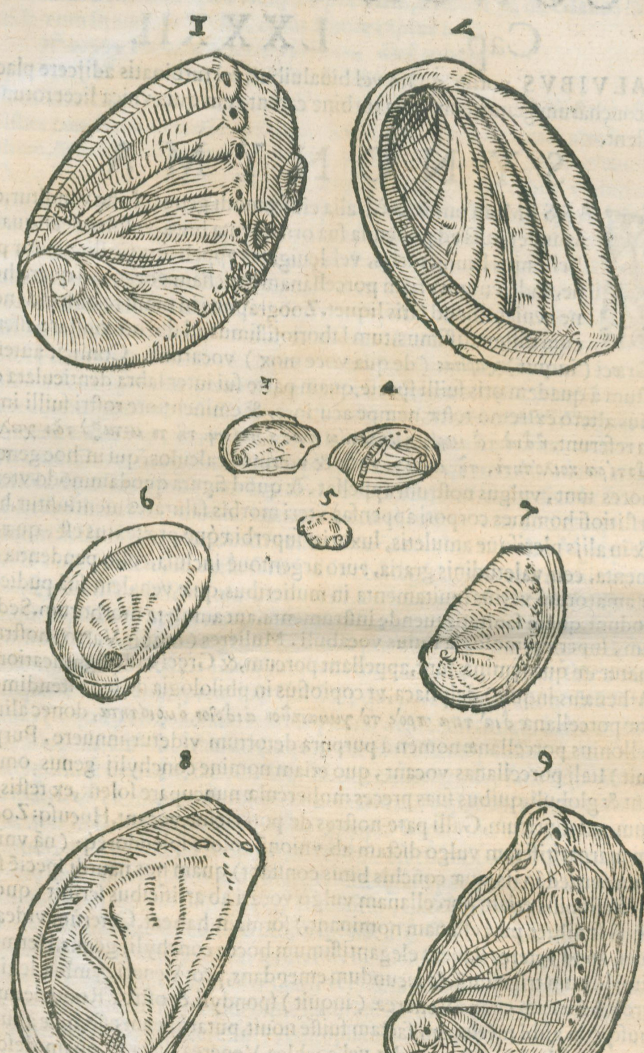
Auris marina cur dicta.

Auris Veneris.

[a] Lib. 4. hiſtor. c. 4.

Maioris patellę Bellonij deſcriptio, & vſus.

Patellæ feræ siue Aures marinæ.



Otion siue auricula alia.



DE CONCHA VENEREA. Cap. LXXXII.

VNIVALVIBVS potiùs, quàm vel biualuibus, vel turbinatis adijcere placet iſtiuſmodi concharum genus, cùm quia turbine carent, tum quia vnica licet rotunda velut valua conſtent.

SYNONYMA.

PASSIM in omni ferè Italia eiuſcemodi genus cōchę venditur, emiturq; à mulierculis ad polienda ſua ornamenta linea, vt ſplendeāt, quamobrem Bellonius læuigatorias, vel lęuigatas appellauit. Gallis dicitur porcellaine, vnde vulgus etiam porcellanam concham vocat: ſed quare hoc nomine veniant, haud ſatis liquet. Zoographus in omni re obſcura indaganda, cùm diligentiſſimus, tum laborioſiſſimus, id ſibi nō conſtare aſſerit: quanquam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarunt. Conijcit autem nomen hoc eis factum à quadam oris ſuilli ſpecie, quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente, vel potius altero extremo teſtæ, nempe acutiore, & eminentiore roſtri ſuilli inſtar, quodammodo referunt. ἢ διὰ τῷ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι. τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχισμῇ: καὶ τῇ ἐνδοτέρῳ κοιλότητι, τῇ μήτρᾳ, vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi, & minores ſunt, vulgus noſtrum appellat. & quod figura quodammodo vterum referant, ſuperſtitioſi homines corpori appenſas vteri morbis ſalutares mentiuntur. hæc ſuperſtitio, vt & in alijs pleriſque amuletis, luxuriæ ſuperbiæque prætextus eſt, quæ vt hæc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro argentoué incluſa, collo pendentia oſtententur, efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus, quæ venalem ſuā pudicitiam hac hedera produnt, quàm ſanitatis tuendę inſtrumenta, aut amuleta morborum. Sed redeo ad propoſitum, ſuper etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) noſtræ nutrices maximè naturam qua fęminæ ſunt, appellant porcum, & Gręci eadē ſignificatione chęron, ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copioſiùs in philologia de ſue oſtendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διὰ τινὰ πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum videtur innuere. Purpurarū teſtas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus ſuas preces mulierculæ nuncupare ſolent, ex teſtis maiorum purpurarum, aut muricum, Galli patenoſtres de porceleine vocant. Hucuſq; Zoographus. Cochleam margaritiferam vulgo dictam ab vnionū colore ſplendoreq; (nā vniones in ea non reperiuntur, ſed in ijs, quæ conchis binis conſtant) quam nos nautili ſpeciē ſuprà conſtituimus, Bellonius etiam porcellanam vulgò vocari ab artificibus ſcribit, quòd muricis conchæ (quā ſimiliter porcellanam nominant,) formam habeat. Cęterùm videamus nunquid nomen apud veteres habeat elegantiſſimum hocce conchylij genus. Hermolaus Barbarus Plinij librum trigeſimū, & ſecundum emendans, pro Veneri cymbia, legi poſſe cenſet, Venereæ, Senecam citans: Venereæ (inquit) ſpondyli, & oſtrea. Rondeletius Venereę conchæ nuſquam alibi mētionem factam fuiſſe nouit, putatq; eam eſſe, quæ apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde concha, vel cochlea Venerea dicta ſit, quam deſcribit [a] Plinius ex Mutiano, qui muricem (vt pòſt patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (inquit [b] Plinius) Neritæ (aliàs Venereæ) præbenteſq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant. Vbi in annotationibus ſuis Gelenius: Rectiùs legitur Venereæ, Sunt enim conchæ non gratę modò Veneri, ſed etiam cognatę, ob cōmunem è mari originem; celebriſq; eſt eius deę effigies, atq; haud ſcio, an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum, quod non concauam partem aurę prębeat concha, ſed diuerſam, cùm concaua ſit velificationi aptior. Sequenda igitur & hîc, vetera exemplaria: Nauigant ex his Venereę, prębenteſq; concauam ſui partem, & aurę opponētes per ſumma ęquorum velificant. Sic Gelenius. Et ſanè à pulchritudine, ſplendoreq; & lęuore, quę dotes Veneri formoſiq. corporis pręcipuę ſunt, nomen hoc merentur prę cęteris conchis. Indocti quidā ſuperiore ſæculo, vt Syluaticus, & alij, vt ineptè ſcribebant, Veneras, Soneras; ita etiam imperitè interpretabantur pro conchis quas peregrini à D. Iacobi ſepulchro auferunt, hoc eſt, pectinibus. [c] Martialis κατ' ἐξοχὴν concham ſimpliciter nominare videtur:

Leuis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat, inoffenſa curret arundo via.

Concha lęuigata.
Porcellana concha cur dicta.
Calculi vterini.
Porcus τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον.
Cochlea margaritifera porcellana dicta.
Cōcha Venerea.
[a] Lib. 9. c. 25.
[b] Li. 9. c. 33
[c] Lib. 14. 209.

Hunc

A Hunc etiam vsum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Fortè etiam est Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poëtriam, scribentem de Glauco marino dæmone, venisse eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat,

Concha Erythræa.

Ἢ κόγχυ δώρημα φέροντα ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης

Ἢ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγους.

Abundat autem aliquid in hexametro. Verisimilis omnino hæc coniectura est, cùm & Bellonius istæc conchylia in mari Erythræo, seu rubro copiosè piscari attestetur in historia aquatilium, & in secũdo libro de ijs, quæ in peregrinationibus suis obseruauit, scribat Carolo Clusio interprete, ad mare rubrũ vicum esse nomine Tor, ibiq; viginti camelos onustos conspexisse his conchylijs rotundis, quibus claues in Europa appendi solent. At Cairi incolas ijs vti ad læuigandam & expoliendam papyrum atq; telas coloribus permixto gummi infectas. Belliculi marini quoq; à medicis, & pharmacopolis dicti, eædem videtur conchulæ. Sic enim de eis scribit Aggregator ex libro Circa instans, id est Platearij de simplicib. med. Belliculi marini species sunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine castaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus transmarinis.

Belliculi marini.

B Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiusmodi, sed hæc tantùm verba reperio. Belliculi marini frigidæ, & siccæ naturę sunt. excessus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quasi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miscentur, vt vnguento citrino. Est autem vsus eorum ad faciem talis. Puluis ex eis tenuissimus subigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modum vnguenti. Seruari diutissimè possunt, tanquam lapides. Syluaticus belliculos, siue bellericos marinos, Arabicè scribit dici astor, vmbilici humani speciem referre, esse autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, sicut dentales. Nicolao Myrepso in vnguento citrino, vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abstergẽda inter alia nominantur μπελέρικοι θαλάσσιοι. Quidam Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) belliculos nominãt. Sunt autem lapilli ex eorum traditione exigui, & candidi, in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abstergendi facultate præditi. Cęterùm in opere de compositione medicamentorum belliculos siue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marinas vulgò dictas; in qua sentẽtia ante ipsum fuit Cordus; qui porcellanã hanc nostrã Dentaliũ vocat: Dentalium (inquit) est conchula marina parua, dentatam rimam habens. Et ante Arnoldus Villanouanus, vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cum medicamentis, quæ abstergunt, & dealbant faciem. Atq; hæc de bellerici voce satis sint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus, nisi conchæ sint hæ nostrę Venereæ, non habeo quid dicam. χοιρῖναι quoque Gręcorum non aliæ, quàm porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc est communis concharum natura, & forma: calculos enim siue lapillos, tum duritie, tum figura porcellanæ minores referũt: quamobrem calculorum loco ad suffragia eis vtebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum est autem, cùm Aristophanes, & alij Græci earum meminerint, Aristotelem diligentissimum harum rerum scrutatorem silentio præterijsse. Ad quod responderi potest, inquit Zoographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in nostras regiones aduehi solitas, ideoque naturam earum Aristoteli perspectam non fuisse, etiamsi nomen vulgò agnosceretur. † Aristophanis versus sunt

Vmbelici marini. Astor.

Dentalium qd Cordo.

C

Matriculi.

Aristoteles cur hanc Concham pręterierit.

† In Equitibus.

Οὐδ' ἐκεῖνος ὀρῶν τεττιγοφόρας, ἀρχαίῳ σχήματι λαμπρός,

Οὐ χοιρίνων (fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus secundæ declinationis genitiui pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἀλλὰ σπυδῶν, σμύρνη καταληπτος. Vbi Scholiastes, Choerinæ, (χοιρῖναι) Conchæ (inquit) quædam marinæ sunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vsum inductum. Idem Suidas repetit, & insuper: χοιρῖναι καὶ ἡ τρὶξ τοῦ χοίρου, οὕτω κιττῷ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης περιελθεῖν: qui versus in Vespis Aristophanis legitur, & hi paulò antè:

D

Ἢ δῆτα λίθον με ποίησον, ἐφ' οὗ

Τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι.

In eadem fabula χοιροθλίψ vocatur ὁ φιλοδικαστὴς, qui Choerinas conchulas ad ferenda suffragia sæpè manibus premat. alij interpretantur eum qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Hesychius χοιρίνας, calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cùm non calculi, sed conchulæ sint, quæ calculorum vicem in suffragijs olim obtinebant: quod Pollux etiam testatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἵπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. χοιρῖναι Athenęo sunt placentæ ἆθλα τίθενται ταῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χοίριναι (proparoxytonum) placentæ, qua-

rum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliqui hodie, referente Zoographo, coruinam aut coruiolam vocant, tanquam è coruo piſce deſumptam: cùm in coruo piſce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab illis, qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò qui pro porcellana, à Græcorum Choerina detortum. Alhuda eſt genus conchyliorum, vt exponit Andreas Bellunenſis, quæ appellantur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicennæ, capite de cura apoſtematum in radice auris: & tertio canone, capite de cura aſcitę. Item canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 24. de curatione fluxus ſanguinis, & menſium, legitur alhuda: vbi Cremonenſis non rectè interpretatur conchulas, quæ adferuntur à S. Iacobo.

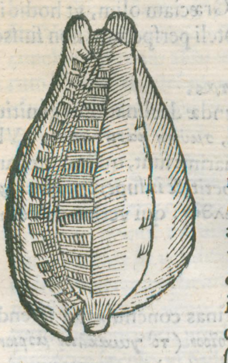
Coruina. Alhuda.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

MVTIANVS (inquit[a] Plinius) muricem (ſic enim illi vocari, ex Rõdeletio ſuprà diximus) eſſe latiorem ait purpura, neq; aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroq; latere ſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri: conchaſque quę id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam deſcriptionem nulli meliùs quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quàm ei conchæ, quam porcellaine vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea deſcriptio conchis Venereis omnibus, & magnis, & paruis, & mediocribus. Teſtam præterea omnibus duram eſſe admodum vel inde agnoſcas, quòd nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis: quæ à tineis, vel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa, vel perforata ſæpè videas. Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis conchis. Bellonius quoque nobis eam deſcripſit his verbis: Læuigatoria concha oualem habet formam: eiuſque eſt politiſſima teſta atque æquabilis, nullis punctis (quod falſum eſt, quædam enim multa habent pręſertim maiores, de quibus hîc ſcribit Bellonius; aliæ quidem nullis, vt minores) diſtincta ac ſtellata, ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit. Idem Bellonius harum concharum tres, aut quatuor differentias ſeſe comperiſſe tradit, alias enim ingenti dorſo tumere; alias verò oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Alias rurſus puſillas, alias magis capaces, minuſque ſtellatas, aut maculoſas reperiri. Totidem Zographus, & Rondeletius genera, licet diuerſa depingunt, deſcribuntque: ego plura obſeruaui, & hîc etiam addidi. Rondeletij concha prior oui figura eſt, purpura maior & latior: ſunt enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accreſcant. teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha ſimplice atque vna, vtrimq; ſe colligente, quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo concham ſimplicem per planum extenſam: deinde vtramque in partem reduci, & complicari, ad rotundam, ſiue ouatã concham efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe iunctis, & cohærentibus, dempta rima, quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus, vel earum clauo affigi puto, atque earum curſum remorari, eſſeque Remoram Mutiani; cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, vt iam ex Plinio dictum eſt, plena ventis ſtetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri, ob eamque cauſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Hucuſque Rondeletius. Quæ ſequitur icon Zographi eſt, ſimilis Rondeletij, in hoc genere, vt putat, maxima, & in corollario ruffam eam vocat, & ſic deſcribit. Porcellana ruffa dici poteſt *concha ex genere illarum, quæ propriè porcellanæ nominantur*, maxima, teſta ſimplici vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum conſtituit,

[a] Li. 9. c. 25. Murex Plinij. — Teſta. — Color. — Concha prior Rondeletij. — Remora Mutiani. — Procellana ruſta Zoographi maior.

Concha Venerea 1. Rond.



Concha Venerea Zographi.



B

stituit, terminetur: alterum verò cui dentes, aut striæ longiores, ac minus prominentes introrsum conuertitur, & in sese conuoluitur, vt in cochleis. Superior pars gibba hæmispherij figura, sed maior est, specie ouali: longiuscula enim est, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtusiorem. Magnitudo est ferè, quæ anserini oui. Nusquam inniti potest, nisi parte plana, quæ candida est, vt intus quoque gibba, quæ hæmisphærium constituit, ruffa, maculis nigris distincta, sed paucioribus, minusque scitè quàm stellata. Læuitate ita resplendet, vt imagines reddat, sed obscurè. Idem Zoographus aliam ruffam minorem appellat; parua est in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quàm stellata, (de qua mox) oblongiuscula. Ventre, (sic partem simam appellat) ruffo; qui in reliquis omnibus, quas vidit, candidus est. In labris etiam denticulatis striges ruffæ sunt, strię candidæ. Striã nominat, vt in columnis striatis Vitruuius, partem eminulam: strigem verò cauam. Dorsum in summo varium est, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formam icone adiuncta aliqua ex parte ex eo repræsentauimus. Quarta icon Rondeletij est altera species Conchæ Venereę, de qua sic breuiter ille scribit: Concham hanc raram non possumus non vocare Veneræ speciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. Est enim oui figura, concha simplice vtrinque sese colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quàm superior. Varia quoque est, sed ita maculas inspersas non habet, sed pro his lineolas. testa est tenuiore, & minore, magisque perspicua. Tertiam speciem idem Rondeletius à se depictam non minus Venereis conchis subijci posse putat, quàm præcedentem, ob testam eodem modo vtrinque se colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana est, compressa est magis, quàm supradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata est, durior & spissior secundâ, colore candido. Quarta species, quam denique ex eo hîc depinximus, semper parua, inquit, manet, superiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs, quàm concharum Venerearum generi subijci potest. Parte altera plana est, altera in tumorem elata, in qua circulus est aurei coloris, alioqui tota foris candida est, intus cærulea. Testa est valde dura, eadem vi exiccandi, qua superiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus est Venereæ Conchæ, oui anserini magnitudinem excedens, tota ex ruffo candicat, maculis per totum dorsum siue superiorem partem respersa alijs oblongis, alijs rotundis, ferè ferrugineis. Pars prona tota candicat ac nitet admodum. *Dentes siue striæ pro portione totius Conchæ*, breues, at profundæ. Macularum planè vndiquaque expers est, quam priori loco tabula alia ostendit, magnitudine oui gallinacei, sed paulo oblongior, toto dorso verò ita ouo similis, vt primo intuitu aliquem fallere possit. Prona parte color castaneas ita refert, vt earum corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices lutescunt. Intus testa candida est. Secunda in hoc ordine, cùm eam aliquando depingerem lutescebat, & maculis orna-

Porcellana ruffa minor Zoographi.

Altera species Rond.

Figura.

Color.

Testa.

Tertia species eiusdẽ.

Quarta eiusdem.

Genera ab authore obseruata.

Pars prona.

Dentes.

Tabula prima.

Concha venerea minor ruffa Zographi.



C

Concha Venerea 2. Rond.



D

Concha Venerea 3. Rond.

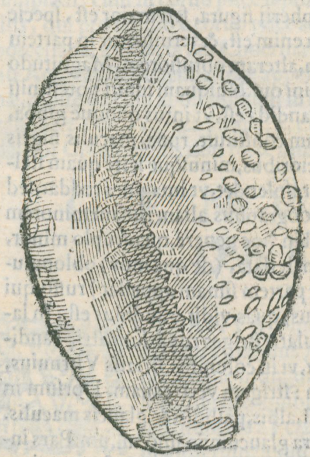


Concha Vener. 4. Rond.



Secunda.

Concha Venerea authoris prima.



batur ſubpurpureis: ſed cùm in humidiori loco eam ſeruaſſent famulæ, ſuperiorem corticis cuticulam exuebat, & longè pallidior euaſerat. Eius magnitudinem icon oſtendit.

Tertia.

Tertia eiuſdem ferè cũ prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam modo reſplendet ac micat, ſed denſior huic eſt teſta, neq; vt in illa, diaphana; colorq; in hac contrario ſe habet modo: nam toto dorſo caſtaneus eſt, prona parte candidus. Maculæ per dorſum aterrimæ, omnes rotundæ, at inæquales.

Quarta.

Quarta ex eo genere eſt, quam primùm ſeparatim hîc damus, tota candicans ex ruffo, maculiſq; reſperſa ſubpurpureis aut ametheſtinis, quin etiam ſubcæruleis. Vtraque præterea per dorſum lineam habet rectâ percurrentem, luteam, qua aliæ ferè omnes carent.

Quinta.

Quinta ac poſtrema in hac eadem ſerie coloris eſt cinerei, nonnullis ornata maculis ſiue aſteribus nigris. Adiecimus his coclear ex quodam elegantiſſimo genere Venereæ Conchæ confectum. Teſta nõ vt in precedentibus omnibus intus candida eſt, ſed ferè violacea, extra per dorſum, caſtanea, ſed modò albicantibus, modò flaueſcentibus maculis, rotundis, ampliſque inſignis. Zoographus ſtellatam per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei eſt magnitudine penè. Ex albo liueſcit, hoc eſt ad cæruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoque ſubcærulea videtur teſta, translucida ferè. transparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea ſunt, & ſitu ſplendoreq; ſuperioris (ruffæ maioris) elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruffæ, pleræq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine.

Secũdæ tabulæ. Prima. Secunda. Tertia. Quarta.

Iã verò prior in ſecunda tabula, in qua nõnullas minores & minimas damus, tota candida eſt, per dorſum tamen nonnihil ad cinereum vergit. Altera ſplendidiſſima, dorſo eſt quaſi ametheſtino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi ſtriæ potiùs quàm dentes ſunt, ab altero latere candicat. Tertia ruffa eſt, & eſt ex eo genere, cuius & iconem & deſcriptionem ſuprà ex Zoographo dedimus ſub lemmate, ruffæ minoris. Quarta dorſum habet admodũ elatum, coloris cinerei, multis ac infinitis maculis punctiſvè ferrugineis refertum. Pars prona eſt candidiſſima. Ad latera quoq; candicat, & maculas habet ferrugineas, maiores verò quàm in tergore.

Quinta. Sexta. Septima.

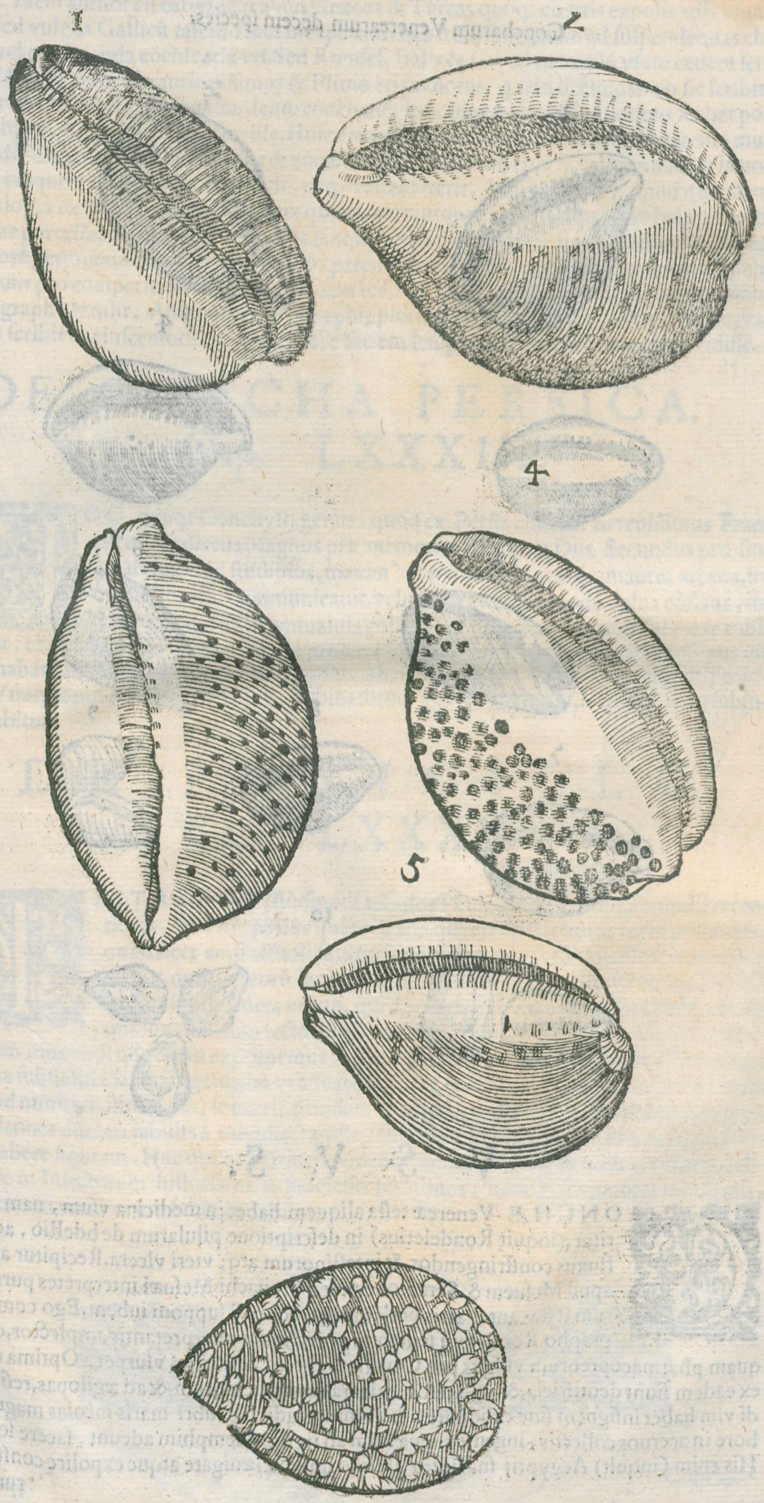
Quinto & ſexto loco imprudẽter pictor adiecit cochleæ cylindroidis genus elegantiſſimum, coloris ſubcinerei, maculis refertum quę ad cæruleum vergunt, & alijs ſtrijs oblongis eiuſdem coloris: ambiuntq; eam faſciæ duæ flauæ. Septimo numero exprimitur conchula Venerea ſplendidiſſima, prona parte ferruginea, qui quoq; color eſt in lateribus, ſed dilutior. Dorſum ad cinereum inclinat.

Vltima.

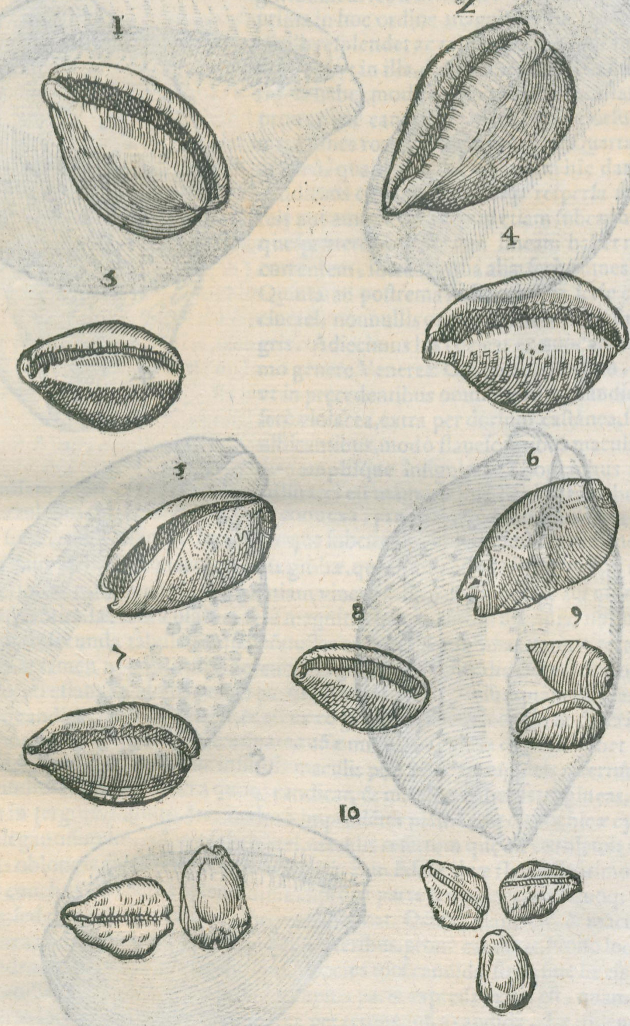
Octaua flaueſcit, & maculas obtinet ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus. pronè candicat. Nono loco alia cochleæ cylindroidis minima ac elegantiſſima ſpecies tota candida ſtrijs ſiue lineis ambientibus rubicundis. Numero decimo prona & ſupina parte expreſſa ex ijs eſt, quam ex Rondeletio quarto loco depinximus, tota cinerea per tergus, infra candida. Ex ijſdem quæ vltimum ter depingitur, ſed longè & ſplendidior & candidior. Hæc eadem minima vocatur Zoographo, quæ inquit priuatim Muterſtein, hoc eſt calculus vteri, vel matricis à noſtris vocatur,

Buzios.

Luſitanis & Aethiopibus buzios: vndiquaq; alba eſt: niſi quòd in dorſo lineę binæ flauent; in oualem ferè ſpeciem coniunctæ; & dorſum ipſum inæqualiùs quàm cæteris & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed obliquè. idem per medium pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cæruleum tendit.


1
2
4
5

Concharum Venerearum decem ſpecies.



V S V S.

Ad alui fluxus.

Pectines pro Cōga Venerea vſurpati.

Ad dentes dealbãdos.

Ad ægilopas.

CONCHÆ Venereæ teſta aliquem habet in medicina vſum, nam reperitur, (inquit Rondeletius) in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum atq; vteri vlcera. Recipitur autem apud Meſuem & Serapionem: ſed Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego cum Zoographo Rondeletij ſententiã porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vſurpet. Optima etiam ex eadem fiunt dentifricia, & vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab ijs qui Memphim adeunt, facere ſolere. His enim (inquit) Aegyptij ſua lintea glutino imbuta læuigare atque expolire conſueuerunt.

A runt. Idem author est earundem apud Græcos & Turcas quoq; chartis expoliendis vsum esse, sed vulgus Gallicũ talem vsum inexpertum habere, ijsq; tantùm ad suspendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis & Grecis in eundẽ vsum cedere scribit. Est porrò vsus iste antiquissimus & Plinio etiam notus, qui in decimotertio sic scribit: Chartarum scabritia læuigatur dente conchaué; sed caducæ literæ fiunt: minus sorbet polita charta, magis splendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt & zonæ accommodant, ob conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil sordium colligit, neq; vestes atterit. Inuenio deniq; apud quendam Aethiopes ex rebus communibus vix quicquam tantoperè curare, quàm vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq; ijs vel aurum quandoq; copiosè permutare: aut pro ijs filios suos parentes vendere, apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eisdem loco monetæ vtuntur, vt Lusitanus quidam Zoographo retulit. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. Postremò Zoographus scribit in eiuscemodi concha maiore faciem sculptam & pulchrè expressam vidisse.

Ad chartã leuigandã.

B

DE CONCHA PERSICA. Cap. LXXXIII.

HOC quoq; Conchylij genus, quod ex Persia allatum Serenissimus Franciscus Mediceus Magnus piæ memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro singulari sua erga studiosos, maximè verò eos qui naturæ rimantur arcana, humanitate mihi communicauit, velut vnica tantummodo valua cõstans, inter monothyra siue vniualuia collocaui. Concha est maiori sui parte rubicunda; cætera candida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idem Serenissimus vir affirmabat. Eiusdem planè generis est minor altera adiuncta Concha, tota cineritij coloris. Vtraque nisi turbine careret, ex Turbinatorum genere videretur. Vtriusq; icon subinde dabitur.

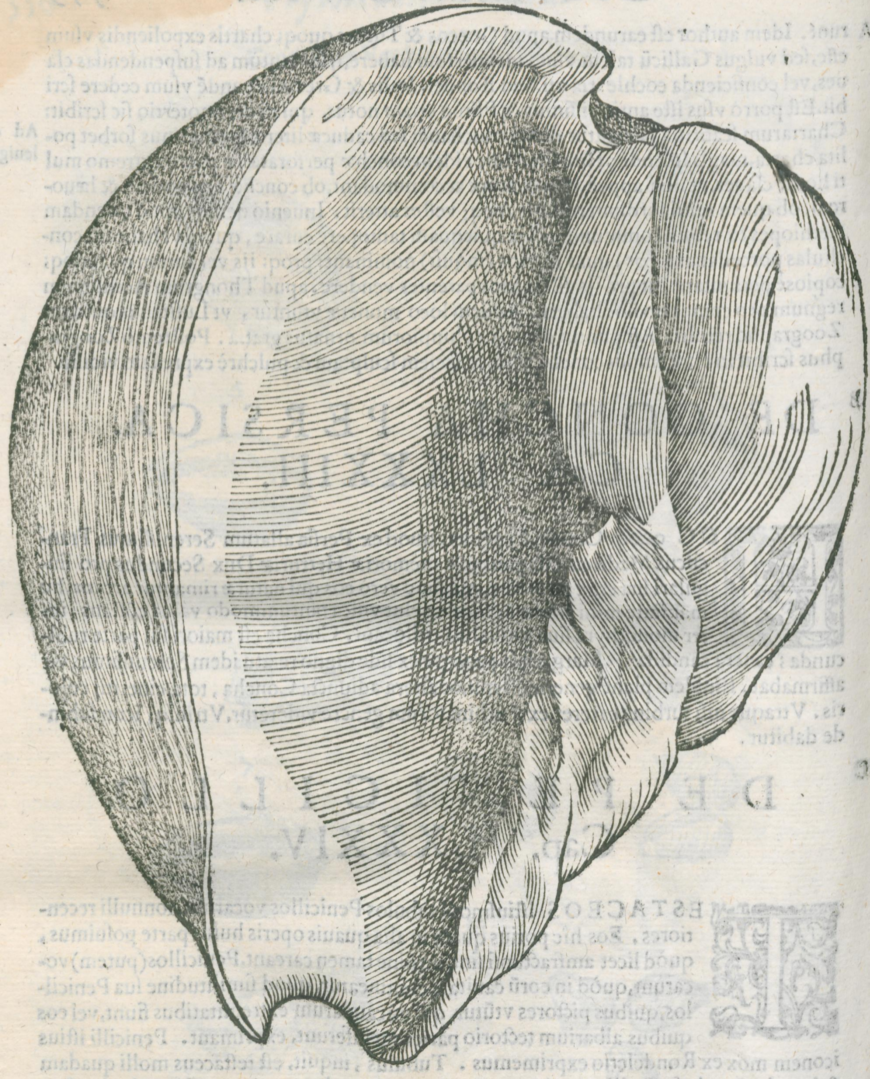
C

DE PENICILLO. Cap. LXXXIV.

TESTACEOS istiusmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hîc potiùs quàm in alia quauis operis huius parte posuimus, quòd licet amfractuosi sint, turbine tamen careant. Penicillos (putem) vocarunt, quòd in eorũ cauitate contineatur, quod similitudine sua Penicillos, quibus pictores vtũtur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli istius iconem mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat & agitetur. Cùm id carnosum (quod nimirum intus latet) se exerit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expressit. D Icones duabus tabulis à me adiectæ ostendunt istiusmodi tubulos non eandem semper habere figuram. Huc quoq; pertinere videntur tubuli illi alij, in quibus vermes delitescere in Insectorum historia ex Rondeletio retulimus, necnon & minores tubuli alij, quorum etiam eiconem subinde dabimus.

Concha

Concha Persica maior.



Concha Persica minor.



Penicillus marinus Rondeletij.



Tabuli alij ab authore obseruati, in quibus vermes delitescunt.



Penicillus marinus alius.



Vermes in tubulis deliteſcentes Rondeletij.



Tubuli alij parui in quibus etiam vermes deliteſcunt.



Finis Libri Tertij.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS.

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR.

Liber Quartus,

QVI EST

DE ZOOPHYTIS, SIVE PLANTANIMALIBVS.

Et primùm

DE VRTICIS. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS. RATIO.

QVÆ nec animalium, nec fruticum seu plantarũ, sed tertiam ex vtroque naturam habent, & vt loquitur Aristoteles, τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φυτῷ καὶ ζώῳ, id est, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia & plantæ, & animali, ζωόφυτα Græcis dicuntur. Latinè ea nominare non possimus, nisi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia sunt, Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malum insanum, Cucumis, Pulmo & reliqua similia, quibus multi annumerãt Spongias, quas nos inter plantas imperfectas collocabimus. Sextus Empyricus, non ignobilis philosophus, recenset Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans secundum varios generandi modos, sic loquitur. Eorum quæ absque coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt Culices &c. sed quænam sint hęc Zoophyta, planè ignoro. Nam quæ hoc libro examinanda proposui, omnia in aquis nascuntur, aut ijs locis, quæ aquis quotidie perluuntur. Quæstio est de Vrtica, sitne animal, an Zoophytum, quæ sanè controuersia hoc loco diluenda est, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, elucescat. Ex recentioribus Bellonius Vrticam inter Molles pisces recensuit, infirmo argumento, nimirum quòd Mollium more in obsonijs edatur. Rondeletius etiam animal esse imperfectum, idque ex genere Mollium, non Zoophyton esse scribit: & idcirco Polypo, & Lepori marino subiunxit: maximè quòd modò fronde expansa Polyporum instar pedes multos habere, modò fronde contracta massa tantum carnosa, informi (veluti Leporis marini)

Zoophytũ quid.

Spongiæ.

Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.

Zoophyta vbi nascantur.

Vrtica an Zoophytũ. Bellonij & Rondeletij opinio.

[a] *Li. 11. de anim. c. 37.*

[b] *De part. 4. c. 5.*

[c] *Lib. 9. c. 43.*

Zoographi opinio.

constare videatur. Ex veteribus [a] Aelianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ ossibus, sanguine & visceribus carent, vt Polypus, Sepia, Loligo, Vrtica. Eadem apud Galenum quoq; verba leguntur in Glossis, vbi μαλάκια, quæ sint, exponit. Plinius verò atq; ante eum Aristoteles Zoophytum faciunt Vrticam, addita etiam ratione. [b] Philosophi verba hæc sunt: Quas autem Vrticas appellant, non testa operiũtur, sed exclusę omnino sunt ijs, quæ in genera diuisimus, ancipiti natura hoc genus est, ambigens & plantę & animali. absolui enim & escam petere nõnullas, & sentire occurrentia posse, atq; etiam asperitate corporis vti ad se tuendum, animalis est. At verò, quòd imperfectum sit, & saxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifestè, quanquam os habeat, plantarum generi simile est. Vnde [c] Plinius: Equidem & his, inquit, inesse sensum arbitror, quæ nec animalium neq; fruticum, sed tertiam ex vtroq; naturã habent, Vrticis dico, & Spongijs: Hinc est fortassis, quod pediculos eius frondes potius, quàm cirros appellarit. Spongijs Zoographus, nullum sensum inesse ait, ideoque Zoophytis inferiores haberi. Vrticas cùm & sentiant, & insuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ se ferant, Zoophytis superiores perfectioresque existimat. Nos quidem Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & authoritate Aristotelis cõfisi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quàm ea, quæ saxis semper adhærent, idcirco primo loco de ijs hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle statui perfectum debeat, ex ijs, quæ primo libro huius voluminis relata sunt in genere de Mollibus, facilè licebit cognoscere.

ÆQVIVOCA.

Vrtica herba.

[a] *Lib. 3.*

Ἀκαλήφη, & κνίδη vocatur herba, tactu manum vrens, ideoq; Latinis Vrtica nuncupata. Τὰς κνίδας, inquit [a] Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀκαλήφας, vt & Aristophanes in Phenissis ἔχει τὸ πρῶτον πάντων ἴφυα φῦσαι: εἶθ' ἑξῆς τὰς κραναὰς ἀκαλήφας, id est: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuò mordaces Vrticas. Hac etiam voce idem poeta vsus est in Vespis. Pherecrates in Transfugis, Κἀν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι. Pari temporis spacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda esse annotat Dalechampius. Suidas, & Scholiastes Aristophanis ἀκαλήφην vocant genus Conchylij. Interpres Nicandri præterea θαλάσσιον ὄρνεον, hoc est auem marinam. sed pro ὄρνεον reponendum censet Zoographus ὄστρεον: non quòd Vrtica verò sit ostreum, sed quòd ostreum ferè aliqui esse putarint, & si testam haberet, inquit, ostreum esset. Eidem videtur [a] Aristoteles Vrticam Testaceis adnumerasse, quòd de Testatorum victu agens inter cætera hæc quoq; dicat. Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ἐν ὑποχώρει ἔξω ἡ τροφὴ (id est τὸ περίττωμα) πόρον. ἔστι δὲ αὐτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Est igitur ei Vrticæ ceu inclusa ostrei caro: testam verò non habet, sed caro nuda est, & pro testa saxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Testata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ saxis adhærent, aut semper, aut aliquando. Vrtica secundum aliquos est εἶδος μυίας, quam Aristoteles dixit hyeme edulem esse. Zoographo hic locus est suspectus, quod μυὲς Conchæ sint, quas aliqui mytulos interpretantur, μυῖαι verò Muscæ insecta; quanquam Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat.

Pro Conchylio.

[a] *Histo. 8. cap. 2.*

An inter testata enumerarit Aristoteles.

Aristoteles correctus.

SYNONYMA.

Etymum.

[a] *Lib. 32. c. 11.*

Cnide.

[b] *Lib. 3. Gram.*

Ἀκαλήφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo sic à Latinis dictæ, quòd manum vrere videantur, si ea tangantur. Ἀκαλήφας nominauit Theophrastus, & Aristoteles modò ἀκαλήφας, modò κνίδας. Sed ἀκαλήφη Atticum est, non κνίδη vt scripsit Zoographus, quod nomen etiam [a] Plinius in Piscium catalogo recẽsuit. Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autẽ κνίδη ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc est δηγμὸν καὶ κνησμόν τινα ἐμποιεῖν τῶν ἁπτομένων χερσί, morsum, aut pruritum excitare tangentium manibus. Eadem κνίδη per metaplasmũ dicitur etiam κνὶς κνιδός. Eustathius. ὁδὴ κνίζω, καὶ τὴν κνίδην ποιεῖ, ἣν μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Ὀππιανός. In vulgari Lexico scribitur etiam κνήδη per η, quomodo scribi apud [b] Gazam annotant. Ea tamen scriptura, nec est apud Hesychium, nec Suidã, nec Etymologum. Nam κνηδῶντες apud Hesychium.

A Hesychium, non est suo loco, sed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδῶντες pro eo reponendum videatur. Ακαλήφην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpretantur ἀπολῦσαν τὴν ἀφὴν sensum corrumpentem, alij vt Athenæus ἁπαλὴν τῇ ἀφῇ, id est tactui mollem, ac lenem per antiphrasin, cùm sit aspera, & infesta. Quocirca ex hoc etymo manifestum euadit, deprauatè in multis locis, apud veteres scribi ἀκαλύφη per υ præsertim cùm Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicant, κνήφη, & ἀκαλήφη in penultima per η scribi. σίφη, & ἀγρίφη (significans σκάφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam veteri legitur Ακαλήφη τὸ μὲν φυτὸν διὰ τοῦ η. Τὸ δὲ ἄστεγον ὕπαιθρον, διὰ τοῦ ὖψιλοῦ. Itidemque apud Hesychium ἀκαλυφῆ καὶ ἀκάλυφον, ἄστεγον ὕπαιθρον. hoc est sine tecto, sub dio. Et rursum apud Etymologum ἀκαλυφὴ, ἄστεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄστεγον ὕπαιθρον scribendum potiùs videtur authori Thesauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per β scribitur ἡ καλύβη, quo tugurium significatur. ego nil mutandum censeo. nam ἀκάλυφον à litera priuatiua α & καλύπτειν, quod occultare significat, deriuari puto. Μητρίδια etiam appellantur Vrticæ marinæ, fortassis à similitudine quam habet cum pudendo muliebri: & Vrticarum genus semper solutum Galli impudico vocabulo vocant; Aristophanis iocus

Etymum.

B est in Lysistrata:

> Αλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν.
>
> *Sed o tethearum robustissima, & matercularum Vrticarum.*

Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc versu, vt citat [a] Apulæius:

> *Purpura, Matriculi, Mures, dulces quoq; Echini.*

Matriculi. [a] *Apolog. 1.*

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitasse scribit. sed nullum nominat authorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Murices meminimus numerari. Vrticam hodiernis Græcis Colizenam vocari tradit Gyllius, quod (colis) id est pedunculis suis firmiter Dolyporum more adhæréscit. Bellonius Colycenam scribit, Rondeletius Colycęnam. Colybdenam aliqui veterum pro marino pudendo interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flammam maris. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequitur Zographus, Vrtica est. Iouius Vrticas, & vertibulos non sine errore eosdem tradit.

Colycia, quæ Bellonio. Colyzena. Colybdena. Caro marina. Iouij error.

C GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

DIFFERVNT Vrticę magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teste [a] Aristotele: alterum corpore paruo, quod cibo aptius est; alterum maiusculo duroq;. Vita etiam aut moribus, seu loco: Inde rursum duplex genus eodem authore: Aliæ enim sinuosis adhærent, quæ nunquam à saxis absoluuntur, aliæ plana littora amant, quæ suis abiuncta sedibus vagantur: Et [b] alibi: Sunt item quæ adhærere soleant, (animalia) & quoties libuit absolui: vt genus quoddam eius quam Vrticam vocamus: quippe cùm nonnullæ ex ijs nocte absolutæ pascantur. Ea sic ex eodem repetijt [c] Athenæus: Sunt autem Vrticarum duo genera: Aliæ enim in cauis abditæ saxis, nunquam ab illis separantur: aliæ in planis, & æqualibus scopulis commorantes huc illuc transmeant. Os in medio habent Vrticæ, vti tradidit [d] Aristoteles, quod in D maioribus euidentius est, id antea idem [e] Philosophus in medio corpore statuerat, & in maioribus dixerat esse euidentius. Ibidem etiam tradit. excrementum nulla in Vrtica cerni: sed hac re stirpibus esse similem. [f] Alibi contrà meatum, vt Ostreas habere scribit parte superiore, quo excrementum secedat. Vnde [g] Plinius: Ora (Vrticæ) esse traduntur (Dalechampius rectiùs legi putat, os ei in radice esse traditur) excrementa summa tenui fistula reddi. Et eodem loco de Vrticis scribit: Carnosæ frondis his esse naturam, & carne vesci. Ex Aristotele procul dubio id transcripsit Plinius, is enim rationem reddens cur excrementa per superiorem partem emittant, more Ostreorum, subdit: Vrtica enim ipsa quasi Ostreorum caro esse videtur inclusa saxo, perinde ac testa. Vrticarum plurimas species commemorat Rondeletius, quas sic diuisit: Vrticarum aliæ saxis, vel cuilibet alteri rei adhærent. aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis, vel alteri rei hærent, aliæ perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt Vrtica parua in rimis saxorum latitans: quæ Purpuris, & Buccinis adnascitur: quę cinerea est, longisq; cirris constat. Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur, natantque (& cùm libet saxis hærent,) vt purpurea Vrtica.

[a] *Histo. 5. cap. 16.* [b] *Histo. 1. cap. 1.* [c] *Lib. 3.* Os. [d] *Histor. 8. cap. 2.* [e] *Histo. 4. cap. 6.* Excrementa. [f] *Histo. 8. cap. 2.* [g] *Li. 9. c. 45* Cur excrementa per superiora emittat. Differętiæ ex Rondeletio. Vrtica parua.

Potes.

Semper ſolutæ,liberæque ſunt eæ,quas vulgus Potes appellat:ex his vna eſt,quæ quatuor pedes,ſiue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachijs non valde diſſimiles. De his omnibus exceptis ſolutis eodem ordine dicemus hoc capite ex Rondeletio, & ſi quæ ſpecies à nobis, aut ab alijs obſeruatæ ſunt,addemus, ſingulis generibus; primum ab ijs, quæ ſaxis, aut ſimili rei adhærentes deſcriptionem incipiamus. Vrtica parua Rondeletij nucis iuglandis magnitudinem vix ſuperat, ob id parua ab eo dicitur: Tota carnoſa eſt, cirros breues habet, contracta recti inteſtini extremum refert, colore vario eſt. Quædam enim eſt viridis,alia cærulea,alia ſubnigra, ſed punctis aliquot cæruleis,vel flauis,vel rubris notata.Maſſilienſes Vrtigo vocant,Græcorum vulgus κολίκαιναν,& κολεύκαιναν, à quo fortaſſis Normanni Cul d'aſne, Burdegalenſes Cubaſeau. Vrtica autẽ cinerea, ſic appellatur à Rondeletio propter colorem: tenuis eſt admodum, quia frondem magnam, ſiue cirros multos habet,carnis parum. In ſaxorũ rimis viuit: comam ſemper explicatam habet,nec vnquam contrahit:reuera tamen Vrtica eſt: acriùs enim pungit, ac mordet, ſi diutius manibus contrectetur. Tertium Vrticæ genus, noſtri,inquit Rondeletius, purpureum ſiue phæniceum Roſam appellant: alijs Poſterol, quod contracta recti inteſtini extremum cum muſculo ſphinctere, ſiue podicem referat,quem Poſterol nomine intelligunt, quòd poſteriore loco ſitus ſit:alij Pouſſepie Brittannorum,alij Cul de cheual vocãt. Eſt autem hæc primæ ſimilis,niſi quòd frondem,& longiorem,& copioſiorem habet.Cæterùm Pouſſepie Brittannorum,Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Poulſepieds,ac eos ſic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus ſimilitudinem habeãt, racematim Oceani cautibus adhærentes. Idẽ author de Vrtica agens,duas tantùm ſpecies Vrticę prædictas Rondeletij deſcripſiſſe videtur, dũ ſic de ea ſcribit: Hanc circa Normanniæ littus obſcæno vocabulo Cul d'aſne à cirrorum contractione, atque explicatione appellant. Græcum vulgus cum terreſtrem Vrticam Zuchindas vocet, marinas tamen Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipſas etiam marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant. Maris potius deiectamentum,quàm magni fieri debeat. Plures eius obſeruantur ſpecies. Quædam enim rubro colore ſuffuſa eſt, altera magis cerulea, granulis in gyrum circumſeſsa. Vtraque marinum tuber contracta refert, explicata cæſariem, totum corpus rotundum ambientem. nam infinitis cirris antennarum papilionibus, aut ſcarabæi craſſitudine conſtat. Contracta porro Vrtica orbicularis eſt,aut teres: ſcopulis littoralibus (ijs potiſſimum marinis tractibus, qui ventorum impetum minus ſentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt niſi primo impetu diuellatur, vix poſtea niſi in fruſta conciſa dirimi poſſit, adeo ſuas trichas arctiſſimè contrahit. Certum eſt Vrticas Cochlearum modo in mari ſerpere, ac moueri, ſed id quidem parciùs. Porro vtriuſque moles magnitudinem iuglandis raro explet,cirros habet molles, duos digitos oblongos tenerrimos,gracillimos,ac fragiles, inſigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, ſuis acetabulis retineant. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & contractæ icones etiam addidimus. Nos aliam figuram ſubiungimus in qua contractæ Vrticæ ſpecies cernitur pronè, & ſupinè depictæ. Hanc ſequitur cinereæ Rondeletij congener. Saxis enim & hæc adnaſcitur, & colore cinereo eſt, curris admodum tenuibus. Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earum trium, cum Rondeletij rubra conuenit: eſt enim ex purpureo colore violacea, ſed quia non nihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiam partim purpurei, partim albi, nouiſſima pilei ferè forma colore tota coccineo,excepta ſummitate,quę eſt viridis cum nigra rotundaque macula. Quartum Vrticarum genus facit Rondeletius, quod inſtar Holothuriorum teſtis alienis adnaſcitur, & maximè purpuris. Pars exterior dura eſt, & rigidiuſcula, ſpiſſiorque quàm in alijs Vrticis. cirros breuiſſimos in ambitu habet. in exterioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam iucundo tamq; fluido infectum, vt cum pretioſo illo purpuræ ſucco certet. Idcirco opinatur Rondeletius hanc Vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorſam fuiſse, quæ tam excellenti ſuauique colore rictum denteſque canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, niſi prius eo colore infectam veſtem dediſſet. Inde purpuræ colorem inuentum fuiſse. Etenim ſi mortuam purpuram dentibus arripuit canis,iam vnà cum vita ſuccus ille euolarat: ſi viuam, ea vndique ita munita eſt, tum teſta clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab omnibus iniurijs tuta ſit. Præterea purpura tanta eſt duritie, vt dentibus canis robuſtiſſimi minimè cedat. Fuit & in Lepade compertum Vrticam naſci: de hac ad me Neapoli ſcripſit Ferrantes Imperatus. In dorſo eſse ſex rimas apertas ſtellam æmulantes: in medio dorſi foueam paruam,cum figura quadam incluſa Conchæ Rhomboidi ſimili,ſuſtinerique à lateribus

Vrticæ paruę Rondeletij deſcriptio.

Vrtigo.

Color.

Roſæ vrticæ genus.

Diuerſitas.

Serpũt per mare.

Purpurę inuentio.

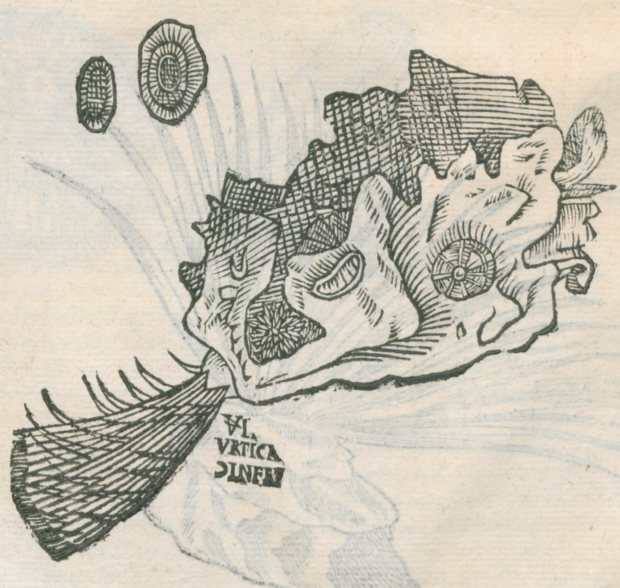
Purpura in Vrtica cõperta.

teribus lepadis mediante membrana continua, & cauitatem quæ est in animali, non habere aliud intermedium quàm membranam. A parte anteriore conspici fructum Lepadis instar penicilli pictoris inter se reuoluti. Duas alias Vrticæ species nobis depictas exhibet Zoographus, sine vlla descriptione, à Cornelio Sittardo ad se missas ex Italia. opinor rectiùs ad primas à Rondeletio descriptas posse referri. vti etiam quam ego hîc addidi colore ex albo & ferrugineo variam, triplici aspectu depictam. De solutis Vrticis sequenti capite trademus. nam ea quæ de Vrticis commenta sunt à veteribus, potiùs ijs conuenire puto, & attribui, quæ alicui rei adnascuntur.

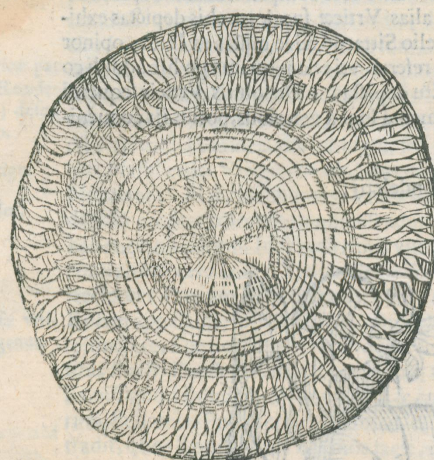
Vrtica parua Rondeletij.

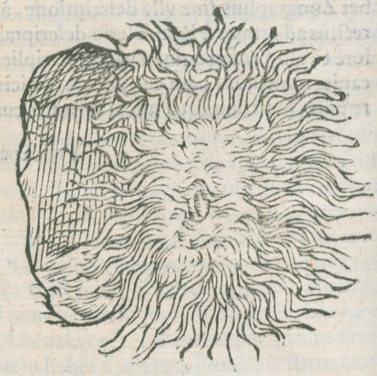


Vrtica cinerea Rondeletij.



Vrtica rubra Rondeletij. Vrtica explicata Bell. Vrtica contracta Bell.







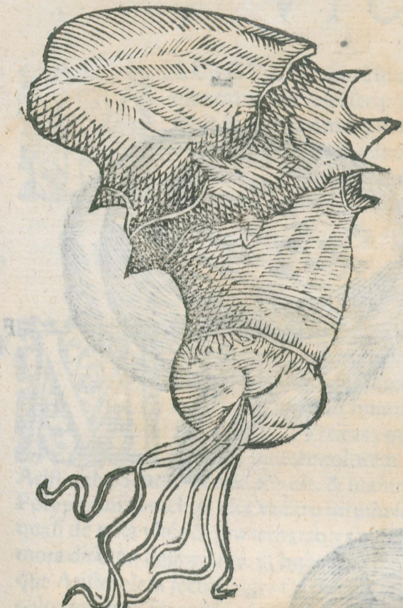
Vrtica contracta noſtra.



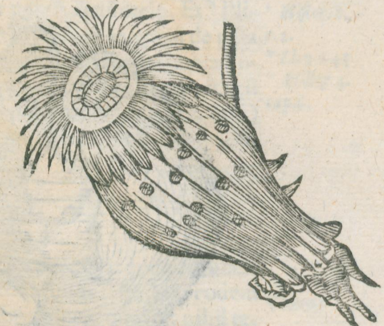
Vrtica marina ſaxo innata.

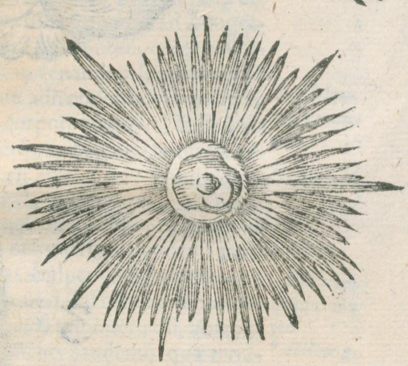


Vrticæ quartæ species Rondeletij.



Lepori marino congener. nu. 1.
Vrticæ rubræ Rond. congener. nu. 2.
Vrtica pilei figura. nu. 3.

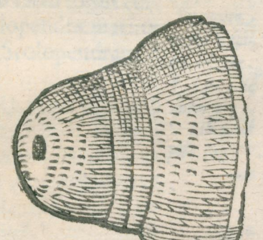




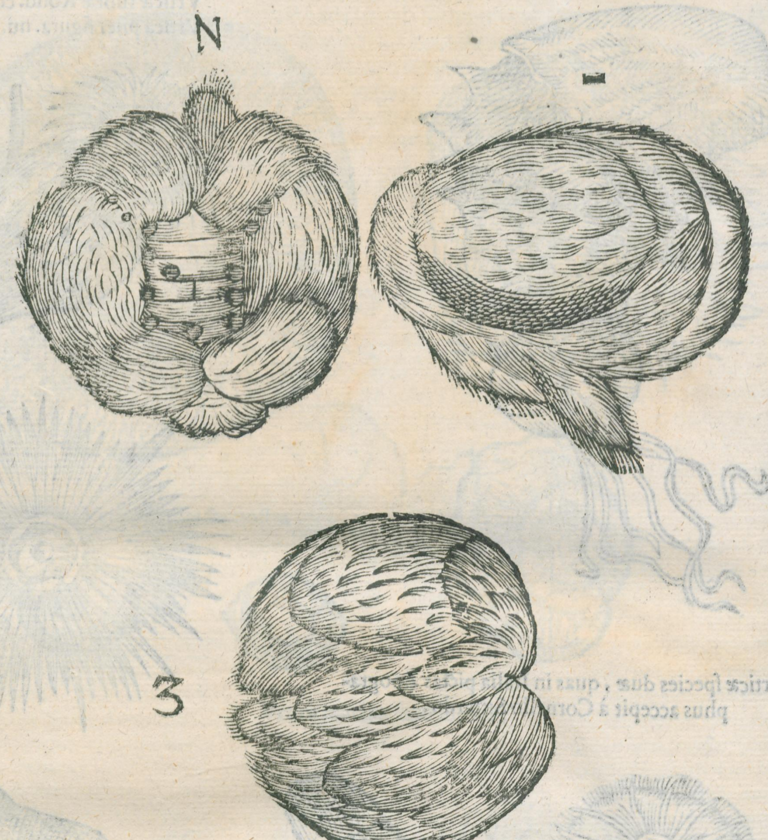
Vrticæ species duæ, quas in Italia pictas Zographus accepit à Cornelio Sittardo.







Vrtica marina alia triplici aſpectu.



L O C V S.

DIVERSA diligunt loca, & in varijs generantur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus & planis locis gaudent. Secundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo & duro, circa Euboeæ Chalcidem gignitur teſte [a] Philoſopho. In Oceani ſaxis & maximè in Santonico ſinu frequens eſt Vrtica parua Rondeletij. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconijs Agathenſis ſinus reperitur. integra à ſaxo auelli non poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquãdo ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum alijs piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cùm hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur.

[a] H.4.c.6.

Vrtica parua.

VICTVS.

A

VICTVS.

PISCICVLIS fortè incidentibus vescuntur teste [a] Aristotele. Et [b] Plinius carne eas vesci scripsit. De saxo, inquit [c] Philosophus, quasi de testa viuit,& prænatantes pisciculos excipit, retinetq; sicut manu admota hominis agi dictum est, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. Absolui etiam saxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatum est, quod & echinos,& pectunculos, in quos offenderit, corrodit.

[a] *Histor.* 8. *c.* 2.
[b] *Li.* 9. *c.* 45
[c] *Histor.* 4. *cap.* 6.

ORTVS. NATVRA.

B

MODVS idem gignendi ijs est, qui testa inclusis: per rimas enim & cauernas, & fauces saxorum oriuntur, vt tradit Philosophus. Victum eodem authore quamuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zographum scripsit Vrticas, quæ Cochleis & saxis adnascuntur, cùm abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi pisciculos: teste Aristotele: Sentit, Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhærescitque perinde ac Polypus suis brachijs, ita vt caro intumescat. Os medio in corpore continet, & de saxo quasi de testa viuit:& prætenatantes pisciculos excipit, retinetq; sicuti manu hominis admota dictum: deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. [a] Plinius quoque Aristotelem secutus ait: Contrahit ergo se quàm maximè rigens, & prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensque deuorat. Aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ viæ, contactos (contractos piscium quidam manuscriptus codex) attrituque petræ scalpentes pruritum (Dalechampius legit petras scalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines, & echinos perquirit: dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque si fuit interualli, absconditur. Hæc ille, qui & alibi aiebat vim illis mordacem pruritu inesse, eandemq; quæ terrestris Vrticæ: quod ante eum scripserat [b] Aristoteles, inquiens: Non ore, sed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant instar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. † Aelianus non tam acrem vredinem concitare memorat, quàm Scolopendram. [c] Oppianus:

C

Victus.
Vt pisciculos venentur.
[a] *Li.* 9. *c.* 45
Colorem quãdo mutet.
[b] *Histor.* 9. *c.* 37.
Pungere more Vrticæ herbæ.
† *Lib.* 7. *de anim. c.* 35.
[c] *Lib.* 2. *de pis.*

Est infame pecus Ponti Scolopendra marina
Corpore terrestri similis, sed damna doloris
Hæc maiora facit, si quis modo cominus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Piscanti infesta est.

Quocirca Diphilus Siphinius apud [d] Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt,& conquirunt, manus primum inungere, ne à pruritu, aut vredine infestentur.

[d] *Lib.* 3.

D

PROVERBIA.

ARISTOPHANES in Vespis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφελέσθαι: hoc est *ab ira auferre Vrticam*. Scholiastes interpretatur asperitatem,& mordacitatem. Chrysippus apud [a] Athenæum περὶ τοῦ καλοῦ tradit huiusmodi sententiam: Μήποτ' ἐλαίαν ἐσθί' ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id est *ne quando comederis oleam, quum habeas Vrticam hyberno tempore*. Oportet illum sentire de herba, non de pisce, inquit author adagiorum: Nec vsum adagij video, nisi si quando significabimus extremam victus parsimoniam, vt nec vrticę quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem, vti etiam Zographo de Vrtica marina potiùs, quàm de herba sentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta est cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur, ac pro paradipnio habetur, seu condimento quodam, sicut & oliua. ęstate autem

Ab ira auferre Vrticam quid.
[a] *Lib.* 10.
De Vrticæ esu prouerbium.

[b] Hiſtor. 4. c. 6.

Caro earũ quãdo melior.

inepta eſt eſui, quòd tunc marceſcat, vt his verbis teſtatur [b] Philoſophus: Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante atque rigidiuſcula: at æſtate rareſcunt & reſoluuntur: præmadent enim & marcent, vt ſi tetigeris, facilè diſcerpantur atque diſpereant, denique nulla tantiſper euelli integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interius ſolent. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἐκλεπτης: id eſt veluti *Vrticas edens ante hirundines furiaberis:* Chorus in Equitibus Ariſtophanis ad Alantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines dixit, quoniam poſt hirundinem (vêre exacto) Vrticæ non ſunt edendo. Senſus eſt acutiſſimo ſolertiſſimoque ingenio ac ſi Vrticas primo vêre ediſſes: tanquam & illæ ſua acrimonia ingenium, ſicuti & naſturtium, (acuant) furatus es: hoc eſt, callidiſſimus fur es. quanquam autem Scholiaſtes, tum pro herba, tum pro marino animali Acalephas hîc interpretetur, de herba tamen omnino ſenſiſſe videtur Comicus, vt placet Zoographo, hæc enim dum tenera eſt vêre primo editur, Vrtica marina hybernis menſibus in cibo præfertur.

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. de Pythagoræ Sym.

Pythagoras cur non ederet Vrticas.

[b] Lib. 3.

COMEDEBATVR olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquam Pythagoras teſte [a] Giraldo præceperit diſcipulis ſuis, vt abſtinerent, quòd Veneris ſtimulos afferre diceretur; vel vt alij volunt, quòd Hecatæ ſacra ſit, quemadmodum & trigla quoq;. Philippides in Amphiarao apud [b] Athenæum:

Ὄστρι' ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι.

Oſtrea mihi, Lepadas, Vrticas appoſuit:

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echinos, Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

——— *Mihi feſta luce coquatur*

Vrtica & fiſſa fumoſum ſinciput aure:

Sus cur natus.

Quãdo ſint meliores.

[c] Lib. 7. de anim. c. 35.

[d] Hiſto. 4. cap. 6.

Vrtica parua.

Iuuenalis, qui iubet his verſibus vilem cibum parari; ſed de Vrtica an de animali accipiendi ſint, dubitatur. Chryſippus, ait Porphyrius, dicebat, ſuem non aliam ob cauſſam à Deo factum eſſe, quàm vt mactaretur (in cibum homini: vt verò iuris etiam, & veluti obiter accidentium ciborum (τῶν παραλειπνίων,) copia nobis deeſſet, omne genus Oſtrea eſſe facta: item Purpuras, Vrticas, & varias auium formas: Poſt æquinoctium Vrticarum genus eſculentius eſſe ſcribit [c] Aelianus: intelligit autem æquinoctium quod fit hyberno tempore, quo eas etiam ſummoperè laudat [d] Ariſtoteles, vt dictum eſt. Et cùm duplex genus Vrticarum ſtatuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori & duro, hoc cibo ineptius, quàm illud eſſe tradit. Deſcriptus à Bellonio, præterquam quòd exocœti, & mulli auidiſſimè appetant, etiam Græci hodierno tempore libentiſſimè comedunt ob lentam muccilaginem, quam limacum modo emittunt. In dilicijs habetur Vrtica parua Rondeletij apud Santones, vbi frequens naſcitur in ſaxis Oceani. Rubra autẽ ab eodem deſcripta eſculenta etiam eſt, ſed prædicta durior. Carne multo duriore eſt quartum eius Vrticæ genus, ideoq; à menſis reijcitur. [e] Apicius in apparatu apuæ, ſine aqua: Deſuper, inquit, leuiter compones Vrticas marinas, vt non cum ouis miſceantur: impones ad vaporem, vt cum ouis ebullire poſſit, &c. Huc referendus Plinij locus, vbi ait: Alex peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros. Græci, vt author eſt Bellonius, hoc tempore plurimas Vrticas ligneo veru trãſfixas, & aliquantulum aſſatas primum ex ſale, & aqua feruefaciunt: deinde farina conſpergunt, & ex oleo vel butyro in ſartagine frigunt. Apud Santones, & Italos primum ablutæ, & leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphinius apud [f] Athenæum, ſcribit Vrticam aluo ducendæ idoneam eſſe, *prouocare lotium, ventriculum iuuare.* Vrtica, & oua Echinorum, & eiuſmodi, ſuccum alimenti parcum, & humidum, præbẽt: ſed qui aluum ſoluat, & vrinam moueat, Mneſitheus. Vrticæ inquit Xenocrates, gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocriter ineptæ (guſtui ſuaues, ſed ſtomacho admodum inſuaues ſunt VVottonus: Diphilus tamen εὐστομάχους facit, hoc eſt ſtomacho aptos:) ſed aſſatæ elixis accommodatiores (aſſæ elixis ad aluum mouendam magis idoneæ VVottonus, quod non probat Zoographus.) Aluum cient vrinamq; magis mouent, quæ poſt purgationem exortæ iuxta calculos (quæ lapillis adhærent, vrinam magis cient, VVottonus:) lotæ & perexiguo ſali mixtæ, atq; ita parum aſperſæ ſunt, vt mediocriter mandi poſſint, & aſſatione concretæ, aut verubus, aut curculis ſuper carbonibus maluæ, aut ſarmentorum, vt valenter ſoluãt. Cùm paſſo autem, aut vino mulſo, guſtum excitantes facilè concoquuntur, facilèq; excernuntur, quæ verò ex paſſo,

[e] Lib. 4. Apparatus.

[f] Lib. 3.

A passo, & oleo elixantur, cum alio etiam condimento (forte sine alio condimento, Zographus) id quidem seruant, vt lubricæ sint, atque attrahant: sed & explent & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant (quæ autem coquuntur in passo vna cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: sed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, VVottonus:) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Iohanne Baptista Rasario.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos disperdant aliqui, teste [a] Galeno, medicamentum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis, nitro, & amurca ad hæc mixtis. [b] Plinius Psilothrum esse dicit Vrticam marinam cum aceto scyllite. ad hoc in oleo coqui, ait VVottonus. Aiunt eandem in vino potam calculosis prodesse, vt author est Galenus. Caro marina miscetur à B Trotula medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortassis hæc Vrtica, quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori Ostreorum carni similem.

[a] *Lib. 1. de comp. med. sec. loc.*

[b] *Lib. 32. c. 10.*

Carnis vsus.

DE VRTICA SOLVTA, POTTA MARINA VVLGI. Cap. II.

SYNONYMA.

QVÆ semper soluta per mare fluctuat Vrtica. Italis obscena voce Potta marina, dicitur, Græcis Mongi hodie inhonesto etiã vocabulo, quòd, vt scribit Bellonius partibus verendis admota, pruritũ, ac Venerem, imo etiam C ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcirco appellari tradit, quòd speciem quandam mulieris vuluæ representet. Ligures hanc appellant Capello di mare: Massiliẽses Capeau carnu, quasi dicas pileum carneum. Massarius, Gillius, & Bellonius Pulmonem marinum nominant, contra quos rectè disputauit doctissimus Rõdeletius, vt postea clariùs à nobis dicetur. A Germanis Oceano finitimis Meerschum, vocari audio, & à Belgis Snottolf, Sequabbe, Hispanis, vt notat Matthiolus Natura de Vieya, & Capacha de Velha.

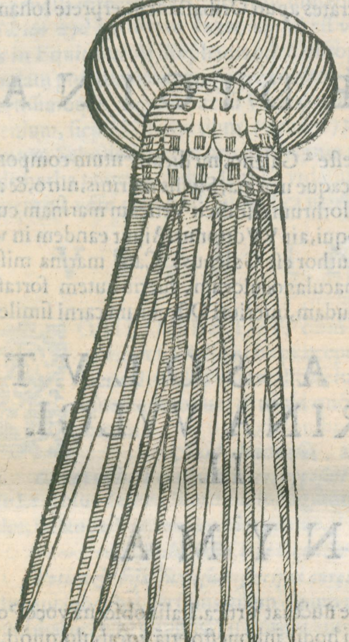
Potta marina Mongi.

Pulmo marinus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

D DE hac Gyllius in hunc modum: Cùm iacent, omaso similes sunt: cùm eriguntur pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cùm suspensi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: nisi (quòd) brachia tenuissima, & crassissima habent: Cùm autem eos secuissem, nihil in ea parte, quę Polypi ventri respondet, repperi: Vbi verò membratim dissecuissem, in ijs partibus vnde pedes exoriuntur, quosdam meatus harenarum plenos vidi. Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei sunt, vt sine sectione interiora omnia videre possis: ac quamuis fluctibus in littus expulsi, nullo negotio capiuntur, tamen cùm non sint esculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur. formam eis supernè rotundam, infernè concauam, esse refert Massarius, vt Cõchæ videri possint: cirros ex imo emittere ad modum Polypi. Duo huius Zoophiti genera facit Rondeletius. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum sextum, quatuor tantum cirris præditum: primum sic describit: Pars vna veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert: altera parte Polyporum pedibus

Forma.



Vrtica quinta ſpecies Rondeletij.



Vrtica ſexta Rondel.

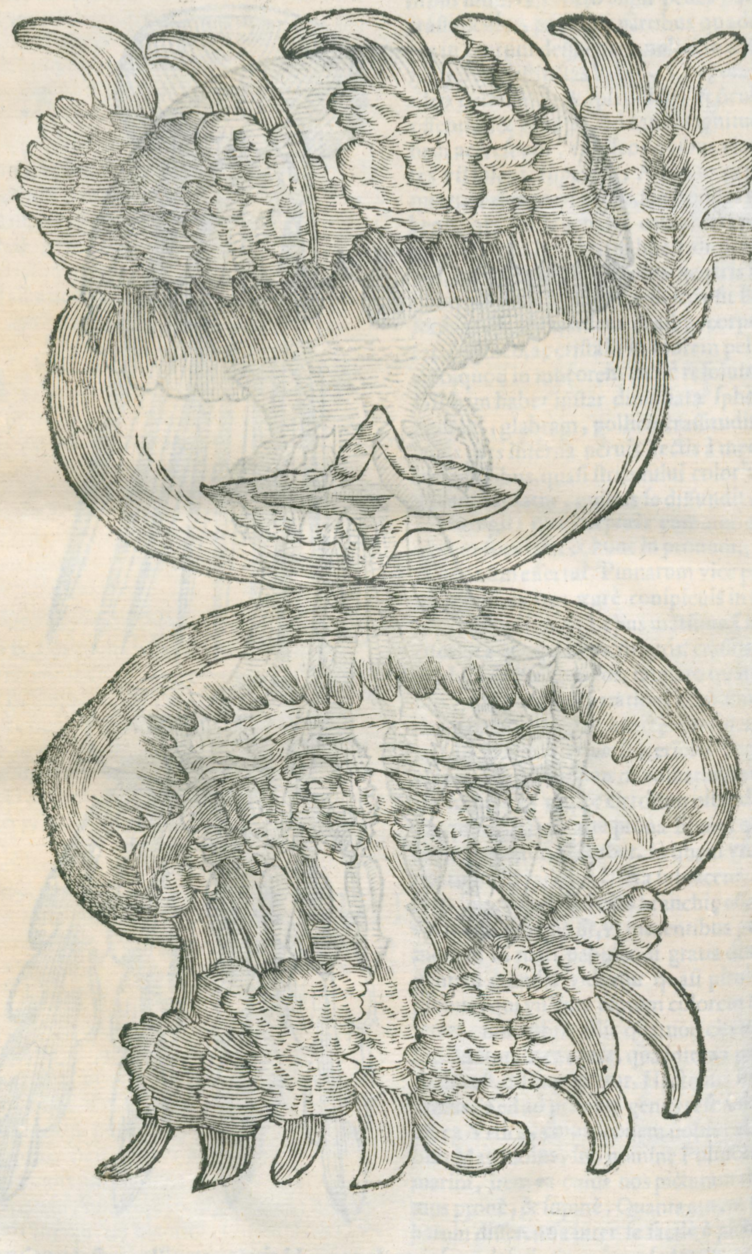
dibus ſimilis eſt; octo enim pedes habet craſſiuſculos, extremis partibus quadratos in acutum deſinentes, nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeo pellucido, & ſplendido, vt oculos offendat,& hebetet. Ad eam magnitudinem accreſcunt, vt pileos quibus viatores vti ſolent, ſuperent. Alterum genus quatuor duntaxat pedes, ſeu frondes habens, qui folijs achanti comparari poſſint, eſt in altera parte lineis aliquibus ſtellatim diſpoſitis. Huius generis illa quoq; videtur, quam ita deſcripſit Bellonius: Mollis quidem & albus corpore cartilagineo,ac criſtalli in morem pellucido,quod in mucorem facilè reſoluitur. Gibbam habet inſtar dimidiatæ ſphæræ figuram, glabram, pollicis craſſitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus,quaſi ſtrijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus ſe diffundit, & conſtringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nũc in ſupinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus atq; ægrè conſpicuis in orbem cõmunitur, vt Lepus marinus. Cruciformes quoq; cirros, ſtriatos, craſſos, in modum ſtellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natationi accommodatos habet: quos vt exactè conſpicias, erit in lebetem aquæ ſincerioris conijciendus: qui ſi ſupinus deuoluatur, multas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet. Os quoq; habet parte prona ſitum, quo ea quę venatur, abſorbet, in quem vſum quatuor cirri ad eius latera ſubiacent, coloris ſinopidis,quaſi eius branchię eſſent vel inteſtina. Hinc fit,vt intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem grandis videatur quaſi pituitæ globus: qui vnicum tantùm colorem referret, niſi rubris illis quatuor circulis ſigillaretur, & ea cruce, qua interna pars ſtriata eſt, diſtingueretur, Hactenus Bellonius. Sed ad primum genus referenda eſt ea Vrtica, cuius iconem nobis exhibuit Matthiolus, ſub nomine Pulmonis marini, item ea cuius nos picturam damus pronè, & ſupinè. Quanta autem ſit harum differentia inter ſe facilè è pictura oculatus lector colligere poterit,ideo nos ab vtriuſque deſcriptione ſuperſedemus.

Pulmo

Pulmo marinus Matth.



Potta marina, vulgò prona & ſupina parte.



A

NATVRA.

OMNES pruritum in pudendis & vredinem in manibus mouent, & acrimonia suā Venerem extinctam, & sopitam excitāt, qua maximè de caussa cum Vrticis numerandæ sunt, teste Rondeletio. Bellonius Pulmonem suū nil præter aquam resipere ait: os tamen leui calore incendere. Naribus quoq; admotum, marinum virus olere, sargos, melanuros, scaros, sparos, auratas, & id genus piscium eo vesci; in frusta descisum, ac in mare reiectū viuere nihilominus, ac moueri: extra mare autem exanimem apparere: Emortuum in alto mari, ac in littus reiectum, transparentis glaciei similem.

Prurituꝫ in pudēdis & ctu mouēt.

PRÆSAGIA.

B CONSPECTAS plerunque vndis supernatantes futuram maris procellam præsagire [a] Matthiolus tradidit. Contra Bellonius mari commoto, & spumantibus procellis irritato deorsum ad imum ferri, pacato verò ac bene tranquillo passim solutas vagari.

[a] Com. in deos. lib. 2. c. 36.

VSVS.

QVOD si ijs virgæ baculique perungantur, noctu facium accensarum more lucem edunt, vt idem author est.

DE PVLMONE MARINO.

Cap. III.

INTER Testacea Pulmonem marinū habuisse videtur [a] Aristoteles. Nam quodam in loco tractans de Testaceis spontè prouenientibus (quod indicat initium sequentis capitis) Pulmonum mentionem facit inquiens: Quin etiam qui Pulmones appellantur spontè proueniunt: Sed ait Rondeletius hoc loco eodem modo Testaceos Pulmones intelligere oportere, quo Holothuria, Tethya, Stellas: id est corio duro contectos. [b] Plinius hæc Zoophyta facit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothyrijs, Pulmonibus, Stellis. Πνεύμονες dicuntur genera quædam in mari viuentia, sed absque sensu, Hesychius.

C

[a] Li. 5. Histor. c. 15.

[b] Lib. 9. c. 47.

AEQVIVOCA.

RAMICES teste Nonio Marcello, dicuntur Pulmones, vel hernia. Plautus Mercatore: Tui caussa rupi ramices, atrum dum sputo sanguinem, & Varro Trihodite: Prius quàm in Orchestra Pithaules inflet tribias domi suæ ramices rumpit: sed in ijs, quę hic adfert Nonius testimonijs, ramicis nomine nō pulmo (hoc est viscus illud leue, & spongiosum, in quod tanquam follem spiritus in respiratione recipitur, ad cordis temperandum calorem) sed bronchocele intelligi Zoographo videtur.

Ramices.

D

SYNONYMA.

Πλεύμονες Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Aristotele. Latinè Pulmones vocauit [a] Plinius: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellasse videtur. Germanis eiusdem significationis vocabulo Meerlungg vocari poterit. Interpres Kiranidis Pulmonem marinum exponit Cunnum marinū: sed sic nūcupant Vrticā solutā, de qua superiori capite egimus. Vnde existimo hūc interpretē, vt multos alios, nempe Massarium, Gilliū, Belloniū, hanc Vrticam Pulmonē marinū veterū (ineptissimè tamen) putasse. Nam Pulmo marinus, vel à Pulmonū nostrorum figura, vel ab eorundē substantia laxa, & molli foraminulisq; plena, nominatus fuit: hęc autē Vrtica nihil cū pulmonis figura, aut substantia simile habet. Præterea cùm huius Vrticæ substantia perquā sit mollis, & pituitæ concretæ similis, quæ in aquam abit, in cinerem re-

[a] Lib. 9. c. 47.

Cunnus marinus.

digi, nec in aqua decoqui corpore aliquo supestite possit, verus Pulmo esse non poterit, quem decoctum in aqua commendant medici, itemq; eius cinerem. E

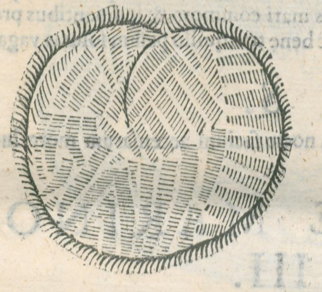
DESCRIPTIO. NATVRA.

Quid sit.

PVLMONIS marini historiam adeo paucis complexi sunt veteres, vt quidnam sit à multis hactenus dubitetur, patet tamen ex prædictis carnosam esse substantiam. Nos, inquit Rondeletius, cùm illa quæ saxis affixa sunt, diligentiùs rimaremur, & contemplaremur, inuenimus substantiam quandam illis hærentem, corio duro, & nigro intectam, intus mollem fungosam, & fistulosam, spongiarum aplysiarum modo. Ea in saxorum rimis nascitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè exprimi non potest. Vel Pulmo marinus dici potest, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo virescens, foris substantia feltro simile, intus totum fistulosum, veluti spongia aplysia. In mari aqua plenum est, & graue: extra mare in se concidit, & flaccescit: in saxorum rimis delitescit, & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hirsutas, quarum primo huius libri capite mentionem fecimus, referendas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi imminet tempestas: quod scripsit etiam [a] Plinius sic inquiens: Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemẽ portendunt. Et Ephesius interpres [b] Aristotelis de partibus animalium, & ibidem etiam Philosophus, quanquam Zoophyta sint, & fruticis naturam viuant, non tamen adhærere scribunt, sed absoluta esse, sicut etiam in plantis quædam, vt epithymum, & epipetrum.

Locus.

Pulmo marinus Rondeletij.



F

[a] Lib. 8. c. 35.
[b] Lib. 4.

PROVERBIA.

G

Vitam Pulmonis marini viuere quid.

Ζῶ βίον πνεύμονος θαλασσίου, id est *vitam Pulmonis marini viuere*. Prouerbium est in eos, qui otiosam, & securam nimium, stolidamq; vitam degunt, sine sensu ferè, sine præsentione vlla futuri, sine præteriti temporis ratione. Potest etiam appositè dici in hominem ebriosum, & abdomini, καὶ ὑπογαστρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretes Cæsariẽsis loquitur) addictum, farcire corpus solũ promptum, ingenij viribus nusquam vti. Plato, ζῶν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος, ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ᾽ ὀστρείνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων: Id est, Non hominis, sed Pulmonis cuiuspiam vitam viuere, aut alterius marini generis, quod inter Testacea corpora animatum est. Vbi notabis hoc loco Pulmonem inter Testacea à Platone poni. Vsus etiam est eodem prouerbio Synesius Ptolemaidos. Episcop. lib. de regno, βίον ζῶντας θαλαττίου πνεύμονος, id est vitam viuentes marini Pulmonis: loquitur autem de voluptarijs hominibus, qui in ganeæ libidinumq; vsu summum bonum ponunt. Βλάκα Græci hominem nimium simplicis stolidique ingenij appellant (metaphora ducta) à pisce quodam siluro simili, sed adeo vili inutiliq; vt ne canes quidem gustare dignẽtur. Hinc quarto de Republica (Plato nimirum) βλακικόν τε ἡμῶν τὸ πάθος, ὡς εἴλέγοι τὶς πνευμονιάν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου. οἱ δ᾽ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τῆς Βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀριστοτέλης, id est, Ignauia nostra seu stoliditas, quam quis pneumoniã dixerit, ab animali marino sensu carẽte, vel vt alij volũt, à regione propè Cumã Blacia dicta, cuius & Aristoteles meminit, Suidas. Vnde verbũ βλακεύειν, exponũt pigritari, tardare oscitanter, neglig̃eter aliquid facere, & forsan Pulmo marinus quoq;, quãuis animal esse videatur, tardius tamẽ & pigrius est, quã animaliũ naturę cõueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit:

In Philebo.

Inter testacea ponitur.

H

Pneumonia.

Dÿ immortales, soccos iussi adimere pedibus.
Pulmo enim, quod perhibent, prius venisset, quam tu aduenisti mihi.

Author adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & cessatores: opinor, inquit, quod Pulmo, cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco se promouet: quod de animalium respirantium pulmone intelligit. Zoographus ad pulmonem Zoophytum adagij originem referri posse arbitratur.

A

VSVS IN MEDICINA.

COMMENDATVR imprimis ad pilos euellendos, aut prohibendos ne nascantur. [a] Plinius, Iecur etiam (thunni) tritum (inquit) mixtaq; cedria (psilothrum est) plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadem vis est Pulmonis marini. Idem quoq; tradidit [b] Aelianus, his verbis: Iam verò si quis qui nondum excesserit ex extrema pueritia, Thunni sanguine illinatur, non pubescet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactę eorum carnes & mento aspersæ, fugam pilorum facere dicūtur. Pulmonis marini cinis alligatus, inquit Plinius, egregie profluuia purgat, hoc est vt exponit Rondeletius, menses promouet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis mederi, pernionesq; emendare ex oleo, ad perniones & podagras commendat Dioscorides recenter illitum. Pulmo marinus impositus pe-B dibus podagras & chymethla sanat, suffita verò ossa eius auertunt omne malum, sicut & Stella, ex Kiranide.

[a] Lib. 32. cap. 10.

[b] Li. de animal. 13. capit. 27.

Cineris vis

VSVS IN VARIIS.

LIGNVM si eo confricetur, ardere videbitur, teste [a] Plinio, adeo vt faculam ita præluceat: videtur dicere, inquit Zoographus, confricatum eo lignum ita ardere, vt sua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynni, nam & litterarum ordo consentit, & mox plura sequūtur de Thynna) oculos & Pulmones marini (marinos) si quis triuerit & conspexerit (consperserit) in tecto domus serò, putabunt qui in domo erunt (vel vndecunque tectum aspicientes) se stellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulans serò, cùm luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam videntes admirabuntur, [b] Kiranides.

[a] L. 32. c. 10.

[b] Lib. 4.

C

DE HOLOTHVRIIS. Cap. IV.

SYNONYMA.

HOLOTHVRIA à Tethyis differre facile ex Aristotele probari potest, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in [a] loco Tethyia vertibula & callos conuertit; Holothuria verò Tubera. alibi Tethyia vertit callos. rursus alio in loco omnia hęc Latina nomina Holothurijs tribuit, insuperq; de suo addit; Tota ipsa (Holothuria dico) simplici mitioriq; testa operta esse. Hæc itaque nominum confusio magnas tenebras doctis viris, qui eius versionem sequebantur, offudit, Belloniumq; errare coegit Holothuria & Tethya confundentem, item Massarium, quamuis hic diuersas res ex Plinio sit D suspicatus. Niphus non tantùm cum *Tethyjs Holothuria*, sed etiam cum *Vrticis* confudit. Ὁλοθούριον Hesychio & Varrino est genus animalis marinum. Vocabulum compositum esse apparet: sed vnde, non video, inquit Zoographus. Θουραῖον & Θοῦρον Hesychius interpretatur impetuosum, salientem, bellicosum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinosum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & θούριδας ἀλκῆς τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορὸς libidinosum significat, & θορήτρα ὀχείαν & θορὸς048 genituram. Holothuriorum quoque meminit Plinius ac ea inter Zoophyta connumerauit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

Gazæ incōstantia.

[a] Lib. 4. de par. c. 5.

[b] Li. 1. Histor. c. 1.

Niphi error.

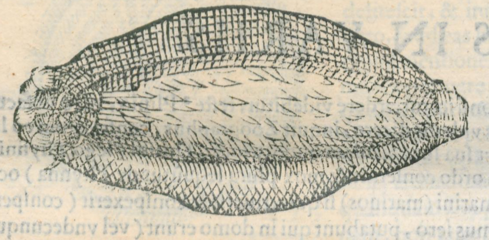
Etymum.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

A Tethyis quid differunt. [a] Hi.1.c.1.

PAVCISSIMA ſunt ab Ariſtotele & Plinio de Holothurijs tradita, ab alijs nihil: quia in cibis non recipiuntur, ſed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maximè differunt à Tethyis: authorẽ habeo [a] Ariſtotelem qui ſic ſcribit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μὲν ἐστιν, ἀκίνητα δέ: οἷον ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ſed immobilia vt Oſtrea, & quæ vocantur Holothuria. Aſpero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his deſcriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtuſum eſt & planum, in quo roſæ pictę imaginem ſculptam eſſe dicas, circa quam ſunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet. Piſculentũ odorem reſipit, nec minus ingratum ac inſuauem, quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus partes omnes ſunt indiſcretę. Inter maris purgamenta id repperit, quod hic repræſentatur: quod quia vita, integumenti aſperitate & duritia partibus internis indiſcretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe putat. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraq; partę duæ ſunt appendices pedum, pinnarumve loco, ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea; altera latior vbique. Harum beneficio motũ aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum genus: quod aliquando acetabulis ſuis, ſaxis hæret, ſed ſoluitur. Secundum hanc ſpeciem Rondeletij genitalis virilis quandam ſpeciem præ ſe ferre ait Zographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ad huiuſmodi ſpeciem ſit conformatum.

Holothurij prima ſpecies Rondeletij.



Holothurij altera ſpecies, eiuſdem.



E F G H

A

NATVRA.

PLANTAS potiùs esse Holothuria censet Aristoteles, quàm animalia, sic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atque etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs (plantis) differunt, sua ipsa absolutione. Viuunt enim sine vllo sensu, perinde ac plantæ absolutæ. Nam in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ & viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale est quod Pernasus fert, vocatum à quibusdam epipetrum. hoc enim diu viuere potest, etiam à paxillis suspensum. Hæc ille.

DE TETYIS. Cap. V.

B

SYNONYMA.

Τῆθος, & Τήθυον rectus singularis à Græcis effertur, vt ςῆθος, & πρόμμυον. Pro τήθεα per ε apud [a] Aristotelem in penultima repono τήθεια. apud quem & τὰ τήθυα, & τῶ τηθύω legimus. In [b] Plinij codicibus quibusdam leguntur Tetheæ in fœminino genere, vt musæ: Hæ, inquit, sugentes, &c. & [c] mox Tetheæ vtiles sunt. Et in piscium catalogo Tethea, vt Musa. Τήθη (per iota in prima, Zoographus mauult per ἦτα) κογχύλια, ὄςρεα nominantur à Polluce. Τήθηπε γεραινόμενα μνίοισι, Nicander, id est, Tethe (vt Cete) quæ in musco, aut in algis crescunt, vel natant, aut capiũtur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiastes, Patellas feras, quas nos Otia (id est aures) Aristoteles verò ὄςρεια, & Homerus similiter communi nomine ὄςρεα. Homerus meminit τῶν τεθέων inquit [d] Athenæus, lege τηθέων. Nam sic Homerus:

[a] Histo. 5. cap. 15.
[b] Lib. 32. cap 9.
[c] Cap. 10. ibidem.
Tethe, quę Nicandro.
[d] Lib. 3.

> Πολλοὺς ἄν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν
> Νηὸς ἀποθρώσκων.

Iliad. Π.

C

Quæ verba sunt Patrocli exprobrantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Eustathius: τήθεα, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Ostreorum generis, sic dicta à terra quam Tethyn nominant. Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testæ duritiem: aut forsan nominantur à nutrice infantiũ, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) velutique lacteum, & roscidum: qua ratione eiusmodi (Ostrea) etiam ἑρσήεντα quidam cognominat. Quod ad Tethe quidẽ siue Ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantùm: sed etiam Ostreis in cibo vsos fuisse: quãquam is neque vtilis admodum, neque dulcis sit: sed neque parabilis, cùm è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βάθους: atq; propriè dicta Tethyia secundum Aristotelem saxis adhærent,) non aliter quàm ab vrinantibus auferri queant, Hæc ille. Et rursus à verbo θῶ θήσω, quod est lacto, deducuntur τήθη, & τηθὶς, (quæ nomina auiam significant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθεα quoque: quorum singularis casus, & rectus est τῆθος, Aristoteli vsurpatus his verbis: Πίννη, ὄςρεον, μῦς, κτεὶς κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Et rursus cùm ait ὁ μὲν κτεὶς τραχυόςρακος; ῥαβδωτὸς, καὶ τηθος ἀῤῥάβδωτον, λειόςρακον.

Odys. Δ.

D

Hinc τήθη in multitudinis numero casus contractus: vt cùm scribit Athenæus: τὰ δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις καὶ πολυτροφώτερα: & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθέων τηθῶν, sicut ςηθέων ςηθῶν: iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata:

> Ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μετριδίων ἀκαληφῶν.

de industria sic alloquens veluti amatas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθεα veluti τῆθαι, id est nutrices. μητρίδια verò Vrticæ marinæ: huc vsque Eustathius, qui τηθη quænam essent, ignorasse videtur, & ab Ostreis non satis distinxisse: sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τήθεα nihil quàm Ostrea, seu genus Ostrearum interpretatur: Et Nicandri etiã qui τήθη putat Patellas feras, à quibus ea plurimùm differre collatis inuicem historijs liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθυωάκιον. Epicharmus apud [e] Athenæum τηθυωάκια, cum Testatis alijs diuersis nominat. Latinè vel Tethyum tribus syllabis: vel etiam Tethus effertur duabus syllabis masculino genere, vt cetus. Gazam

Ab Ostreis differunt Tethea.

[e] Lib. 3.

Holo-

Gazæ error.

Holothuria, Tethya, res diuersas, iisdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, Callos, Tubera) confudisse superiori capite monuimus. Tethyia, inquit Gyllius, Theodorus vertit Tubera, & Callos, & Vertibula. Tubera quidem quòd sic nullis fibris, quemadmodum Tubera terrena nitantur. Callos verò quod callosa materia tegantur. Iam nunc Græci non Græco nomine, sed plusquàm Barbaro Spherdocles (fortè à spæhra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxisse conijcit Zoographus) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum sinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam spongiæ, sic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piscium Massiliæ in vulgus ignotū à paucis cognoscitur. Quidam senes cùm huius descriptionem sub eorum oculos subiecissem, & multùm inculcassem, nominarunt VVichonos: Veruntamen propter tempestates hos mihi ostendere non potuerunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zoographus, quòd spongiæ similitudinem quandam habent Tethe, muscoso (si benè memini) & fistuloso corpore, Veneti spongias nominant vulgo sponge. Niphus alibi Vertibulum, siue Tuber cum Vrtica confundit. Callus verò, inquit, tanquam à Vertibulo separans, (cùm alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis est: cuius durities media est inter testam, & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis vocari scribit. Vertibulum inquit idem forma rotunda est, subter cum aliqua cauitate, crusta callosa, à qua & callus dicitur. Vulgo apud Tarentinos dicitur Verticillum, propter formam & paruos quosdam anfractus quibus describitur. Tubera à colore, & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud nonnullos sunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter testam, & corium, colore suppallido, & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum littore ad centuncellas reperiūtur: quę sicuti palato & iucundissima, ita & stomachis minimè insalubria esse conijcimus. Quidam confundunt Vertibula cum Vrticis eadem esse volentes, sed error est, cùm diuersa omnino sint: Vertibula enim testa scabra veluti corio integuntur, & pedibus carent, & mobilia sunt. Vrtica verò (vti retulimus ex opinione Aristotelis) nullam testam habet, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert: & pediculos habet, vt Polypus, & saxis absoluta vagatur: decepti forsan verbis Aristotelis octauo de historia dicentis: Nonnullorum natura corporis carnosa est, vt eorum quæ Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticæ, vbi duo genera distincta intellexit, & non vnum, vt sit sensus: Natura corporis nonnullorum est carnosa, cuiusmodi ea sunt quę Tubera, aut ea, quę Vrticæ vocantur, Tethyiorum Germanicum nomen facit Zoographus Spruzling, quod eis compressis aqua tanquam per syringem, aut siphonem exiliat, vel Magling, quòd caro eorum ventriculi figuram præ se ferat; vel Schuuumling, quoniam & Veneti spongias, seu spongiolas vocant.

(Margin: Spherdocles. — Niphi error. — Verticillū. — Cum Vrticis confunduntur.)

GENVS, DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

TOTA occuluntur testa, quam læuem habent, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, teste Aristotele, qui idcirco Testatis adnumerasse visus est. & [a] alibi: Quæ vertibula, siue callos speciali nomine à tegminis qualitate appellamus (τὰ δὲ καλυμένα τήθυα) naturam inter hæc genera (Testatorum) peculiarem, sortiri notum est. ijs enim solis corpus totum tegumento includitur, cuius durities inter testam, & corium est: quamobrem modo præduri bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρά) secatur. Adheret id genus saxis sua testa duoq; seposita inter se foramina exigua admodum habet, & visum vix patientia, quibus humorem accipit, & reddit. Excrementum enim nullum in eo spectatur, quale in cæteris Ostreis, vel Echinæum, vel quod appellant papauer, continetur, nulli è cæteris similis: in omnibus tamen sui generis eadem. Dissectis primum membrana neruosa crusta ambiente obtenta ostenditur, qua Vertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua adhæret arctiùs in partem vtramq; est, videlicet qua tendit ad meatus ductos foras per crustam, quibus redditur, & accipitur cibus, & humor, quasi alterum sit os, alterum ossium excrementum delegatum. Nec modus idem, sed alterum crassius: alterū tenuius est, cauumq; intus vtrinq; exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo consistere solitus est. Pars verò alia, quę instrumentalis, & sensualis sit, nulla omnino percipitur, neq; excrementum quidquam (vt dictum iam est) quo in cæteris more continetur. Color vertibulis

(Margin: [a] Histor. 4. c. 2. — Excrementum nullū habent. — Color.)

A tibulis, aut pallidus, aut rubidus est.[b] Alio quoque in loco de ijsdem, sic scripsit: Habet hoc genus animalis duo foramina, primamque (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit, nihil enim habere excrementi, vt cætera Testata hoc se habere ostendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principatum esse ratio congrua est. Hæc Aristotelis verba de rima, seu diuisione Tethyorum Michael Ephesius declarans, ait: τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δυό: διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ χίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει: hoc est: Meatus (seu foramina) quidem in eis duo sunt, diuisio autem vna, ac si fistulam aliquam animo concipias (non æquali, sed) tumido corpore: eamque in alterutra parte scindas à summo ad imum. Continetur in Testatis id quod ouum etiam vocatur eiuscemodi cernere licet, vt tradidit Philosophus. His hæc paucula Rondeletius addit: Ea, inquit, non solùm petris, sed etiam Ostreorũ nostrorum testis affixa sunt, & in ijsdem veluti tumores duri esse cernuntur. Oui figura sunt aliquando longiore. Testa extra fusca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & ob-

B longam, meatus crassior, & amplior gulæ proportione respondet: alter minor podici. Vterque colore est rutilo, vel ruffo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendũ curaui, quòd ex duobus meatibus eminentibus, quos modo descripsi lector agnoscet. Reliqua Tethya corio suo tecta adhæret. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugiẽtes. Alias Zoographus icones Tethyorum exhibet, quas Cornelius Sittardus ad eum miserat quatuor, quæ vel Tethya esse videntur, vel eorum naturę propinqua. Duas maiores fungos marinos esse, aut in Italia vocari addebat, testæ durę inclusos. Colore, vt pictos accepit, sunt vario, sed magna ex parte fusco, quæ verò in maxima virgæ, contextu quodam reticulato (eæ continuæ esse debebant) visuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari specie, earum pictura foris fusca hirsutaq; apparet, substantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his non nihil differre, quæ Bellonius depinxit, facilè quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiã Tethyorũ aliquot obseruauimus species, quæ forma tantum differunt, non alia parte singulari; ita vt merito tot species Tethyorum, quot formas statuere liceat. Quæ primo depicta loco ostenditur parte externa, & secundo parte interna pyri formam emulatur, colore cineritio est: ablataq; cu-

C ticula substantia apparet densa poris exiguis, vixq; visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per vniuersum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo: illud ori respondere videtur: in his quandoque conspiciũtur Scyllari, Cancelli & alia Crustacea: item Trochi, Turbines aliaq; parua Ostracoderma. Tertio qui ostenditur loco figura est mali; substantia eadẽ qua superior, foraminibusq; duobus: rotundo, quod maius est: oblongo quod minus: in eo scyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis occupabat interuallum, cauda erat reuoluta: eumq; idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto, & quinto ostenditur numero, ab Antonio Maria Lombardo pharmacopœo insigni Mutinensi donata mihi fuit: figura est inæquali tuberosa: foramine vno oblongo maiori, quod in opposita erat parte, minori. in eo cõtinebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi magna, vt etiam exterius corium eius penetraret. Septimo ordine ostenditur Tethyum secundo simile, figura rotũda, sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, vt vix conspici possit: intus habet crustaceum aliquod, vt in partis superioris foramine conspicitur.

[b] De part. 4. c. 5.

Foramina.

Tethya Zoographi

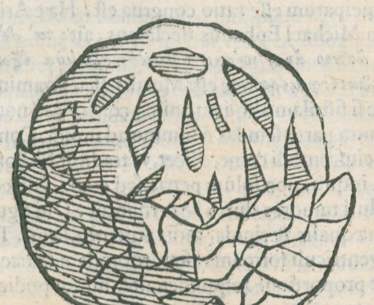
Nostrorũ Tethyorũ descriptio.

D

Tethya Rondeletij.

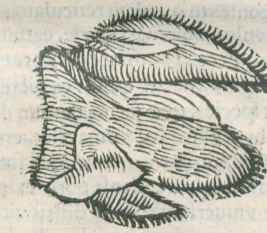


Tethyorum icones Zographo à Cornelio Sittardo miſſæ.









Tethya ſiue Vertibula integra Bellonij.

Tethya ſiue Vertibula aperta eiuſdem.





Tethyiorum ab authore obseruatorum sex species.



LOCVS.

E

LOCVS. GENERATIO.

Præſtantiſſima vbi.

Etymum.

IN Oceano ad Gallicum littus frequentia ſunt: Pariſijſque in foro piſcario ſæpe Oſtreorum teſtis adhærentia videre eſt. In Aegypto nulla inueniuntur: In Smyrna Aſiæ præſtantiſſima. Inter immobilia Teſtacea olfactũ minimè habere videntur teſte Ariſtotele: qui etiam in rimis cauerniſque ſaxorum generari tradidit: Nicander inter muſcum, & algas creſcere cecinit. Plinius Tetheæ, inquit, inueniuntur ſugentes in folijs marinis: Rondeletius pro folijs legit ſcopulis. Euſtathius τή'θη ſic dicta conijcit à verbo θῶ, quod ſignificat θηλάζω, quod & pro lactare, & ſugere accipitur. VVottonus hæc ferè ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum: maximè verò in cęno, & littoribus, quæ phyco algaué marina abundent. Inueniuntur & in muſco marino, aut alijs in herbis folijſué marinis.

F

NATVRA.

Plantas imperfectas eſse aliquã do putauit author.

Motus eorum ab externo prouenit.

[a] De par. 4. c. 5.

DVBITARI ſummoperè poteſt, quam habeat naturam Tethya. Ego aliquando fui eius ſententiæ plantas imperfectiſſimas eſſe, ſicut Spongias, & fungos: Itaque optimè dixiſſe Plinium: Tethya fungorum veriùs generis, quàm piſcium ſunt: Deinde nihil de animalis natura habere, cùm nullum viſcus intus habeant, ſed carnem tantùm vniformem: Motum autem & ſenſum qui ineſt illis, ab interno prouenire, cùm multa Conchylia, & Cruſtacea intus habere ſæpè conſpexerimus: à quibus ſcilicet motus prouenit, tanquam fit in ſpongijs. Sed &[a] Princeps Philoſophorum, parum à plantis differre eſt opinatus: Spongijs tamen viuaciora eſſe (ζωτικώτερα) hoc eſt animalium naturæ propinquiora: Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiuſdem eſt, quia adhærendo tantummodo viuit, ſimile plantæ eſt: ſed cùm aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. Itaque vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt. & paulò pòſt cùm dixiſſet nihil excrementi ipſis ineſſe, ſubdit: Ex quo fit potiſſimùm, vt ex hoc, & quidquid ſimile in animalium genere eſt, planta iure appellari poſſit: nec enim planta vlla habet excrementum.

G

VSVS IN CIBIS.

Tethya rubea.

[a] Lib. 3. Vt alant.

ARVSTICIS in foro piſcario vulgò diuendi ſolere magnitudine oui gallinacei, author eſt Bellonius. Et Maſſarius rubea Tethya cibo idonea eſſe: pallida verò aut ſublutea, amarulenta recitat, tanquam ex Ariſtotele: apud quem tamen id me legere non memini. Præſtantiſſima è Smyrna Aſiæ. [a] Athenæus cùm ex Niceſio (vt videtur) de Teſtatis quibuſdam dixiſſet, vt Purpuris, Buccinis, Phloadibus, ſubiungit: Tethe verò prædictis ſimilia ſunt, & vberiùs alunt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaq; maximè eorum non confici. Secari etiam & lauari, ac liquore Cyrenaicó, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiri: operæpretium eſſe ea cum viridi menta conficere.

H

VSVS IN MEDICINA.

[a] Li. 32. c. 9

Quibus cõ ueniant.

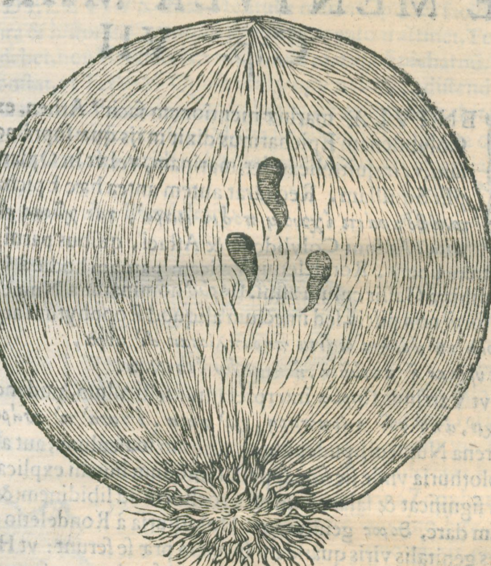
IIS ineſt ſapor ſalſus, cum amarore, ob quem deterget, flatus diſcutit, vt non ſine ratione ſcripſerit[a] Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus ſuccurrere, & teneſmum diſſoluere renumque vitia. in cibo ſumpta lateris dolores leniunt eodem teſte. Conferunt etiam iſchiadicis ventrique ſuperiori vnà cum ruta. item cachecticis quorum corpus macie conficitur cum ruta, & melle. Contra Dorycnium iuuant in cibo ſumpto teſte Nicandro.

DE MALO GRANATO, FVNGO, PYRO. Cap. VI.

DANIEL Barbarus vir cùm humanitate, tùm summa doctrina atq; nobilitatis supremo ordine apud Venetos cõspicuus, tres hasce imagines ad me misit sub nomine Zoophyti, sed quia aliquantulum à Tethyjs, scilicet radice in multas fibras diuisa, differre videbantur, ab illis separaui. subiunxi tamen, quòd conijcerem ad eorum genus proximè posse referri. Terna habent foramina satis insignia. Primum à similitudine tum formæ tum coloris malum punicum appellatur, eiusdemq; mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exactè refert, vt non in mari, sed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore est cœruleo. Tertium pyrum à figura pariter dicitur, similis ferè cum fungo coloris.

Danielis Barbari laus.

Malum granatum Zoophyton.



Fungus marinus Zoophyton.



Pyrum marinum Zoophyton.



DE MENTVLA MARINA.

Cap. VII

** Lib. 3.*

MENTVLÆ marinæ mentionem facit * Athen. ex Nicandro inquiens: Colybdenam Epicharmus dixit in ijs quæ suprà nos adduximus, mentulam, vt inquit, Nicander, marinam, vel vt in Opsartytico Heraclides scripsit Squillam. Recitârat autem antea hæc Epicharmi: Ἐντι δ᾽ ἀςακοὶ, κολύβδαιναί τε ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς χάραβος τοὔνομα: Adsunt Colybdenæ & Astaci, quibus parui pedes, longaque brachia: carabos nuncupant. Rondeletius Vrticam paruam hodie à Græcorum vulgo Colicænam dici scribit: à Gallis culum asini. Πειρὼν nominatur à Numenio inter escas piscium vt videtur, & fortè non piscis, sed insectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit.

Colicæna. Πειρὼν.

Τοῖσι κεν ἄρμενα πάντα παραπλίσσαιο δὲ μύρα,
Κούριλον ἢ πειρῶνα, ἢ εἰναλίην ἕρπιλλαν.

Grammatici vt Varrinus Πειρίνα interpretantur testiculum, pudendum, περίνεον. Πειρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω πειρὶν, καὶ πηριν. ἢ παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hic conijci potest Pirena Numenij, pudendum marinum masculum, aut aliquam eius speciem significare. Holothuria vnde sic sint appellata, nôdum inueni explicatum. Θούριον inter alia impetuosum significat & salacem, id est procliuem ad libidinem: & θορνεύεσθαι verbum libidini operam dare, θόρος genituram. Holothuria à Rondeletio descripta, præsertim secunda species genitalis viris quandam speciem præ se ferunt: vt Holothurium dictum videri possit, quasi toto corpore suo ad huiusmodi speciem conformatum: vel Holothurium quasi Halothurium à mari. Halesurion pro genitali marino accipi videtur, quasi ἁλὸς οὐρὰ, id est, marina cauda. Vegetius quoq; Zoophytis quibusdam marinis caudam adnumerat. Est & piscis nomen ædœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis Halesurion Græcè dictum: quanquã Halesurion sunt, qui pro Callyonymo pisce capiant. Hermolaus in Corollario, quod si ab ἅλς, quod mare significat, compositum est vocabulum, vt videtur, ἁλοσούριον melius dixeris, vt Halosydna, Halosachne; nam Halipneumon à datiuo eius nominis componitur. Mentulæ marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quædam similia veretro virili: sed loco testiculorum habent alas crescentes, quæ prominentia sua efficiunt testiculos. Imperfecta sunt, tardi motus, nec viuunt nisi in aqua. Pudendi quoque marini vtriusque sexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt sit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (fortè virginale vel vaginal) quod ab indocto quodam interfœmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola inquit pleraq; in littoribus omnibus congestim, & aceruatim iacent. Et rursus Albertus. Ostreum quoddam, ait, vnius conchę inuenitur, quod habet speciem virilis virgę inferius: & aliud eiusdem generis quod habet similitudinem vuluæ muliebris; non tamen hæc sunt instrumenta coitus in eis, sed partes corporis ipsorum, huius Ostrei Concha refert Cochleam, & est spinosa extrinsecus, vt cibo gratæ & delicatæ carnis, in eodem sæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in littore maris Germanici & Flandrici. Rondeletius nullam eiusmodi Cochleam descripsit: sed quartam Vrticæ speciem quæ instar Holoturiorum testis alienis adnascatur, & maximè Pur-

Holothuria vnde dicta difficile est scire.

Halesuriõ.

Halesuriõ.

Halosydna.

Veretillum virile.

Margaritorum locus.

A mē Purpuris quæ sunt Cochleæ ſpinoſæ. Inquirēdum igitur Vrticæné aut Holothurij aliquam ſpeciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc ſunt: Eſt genus quoddam Oſtrei, cuius ſpecies vna Virgam, altera Vuluam præ ſe fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod deſcripſere Bellonius & Rondeletius apud Maſſilienſes & Montiſpeſſulanos Mentula marina vulgò dicitur à ſimilitudine: Italis vt Neapolitanis pręſertim Cazo marino: Græcis hodiernis Pſoli. Germani appellare poterunt Meerſchaam, Seeſchaam, Seeſtert.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

B RONDELETIVS duas Mentulæ marinæ ſpecies facit: Prioris hæc eſt natura & hiſtoria. Quantùm ad integumentum attinet, Teſtaceis annumerari debet, non Cruſtaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro conſtat, vt Tethya. Quum viuit, intumeſcit, & diſtenditur: poſt mortem flacceſcit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit & reijcit. Partes internæ indiſcretæ ſunt. Multa huiuſmodi Zoophyta circa Stœchades inſulas capiuntur. Varia ſunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flaueſcentia. De altera hæc ſcribit: Neq; Zoophytū iſtud à Mentulæ contractæ forma multū diſtat, ſi eam cum ſcroto accipies. Ex dura quidē teſta conſtat, ſed veluti cartilaginea, ſpiſſa, rugoſa, perſpicua. Foramina à ſeſe ſeiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiſcretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentū eſt: ſolutum vagatur, ſed eius ea eſt natura, vt à piſcibus alijs minimè tētetur neq; à quoquam in cibo expectatur. Littorale eſt neq; alibi reperitur, quàm vbi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, qđ teres ſit, pedem longum, & mediocris brachij craſſitudine: diſtendit ſe & contrahit hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum eſt: quinetiam ruffi coloris eſt. Iners, nec niſi ſerpendo incedit, aſpectu toroſo, Nympheæ radicis ſimilitudine. Semper ad ima ſidit: nunquam natat: contrectatumq; in ſeipſum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuſpide pertundi poteſt: alioqui permolle, dum ſua ſpontè mouetur. Suas promuſcides, quando vult, exerit, atq; ita conſtringit, vt ex pedali longitudine, vix ſex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hæret: in quibus pluſquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit veluti arbuſculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: veſcitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recrementa viſcida ſunt ac lenta, albiſſima, copioſa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare poſſint. Os in gyrum

Mentula marina Rondeletij.



C

Mentula marina altera Rondeletij.



D

Margin notes: Forma. — Deſcriptio. — Mentulæ mar. prior. Rondelet. — Alteri⁹ Rōdel. deſcriptio. — Bellonij deſcrip. Mentulæ mar. — Nominis ratio. — Promuſcides. — Os. — Victus.

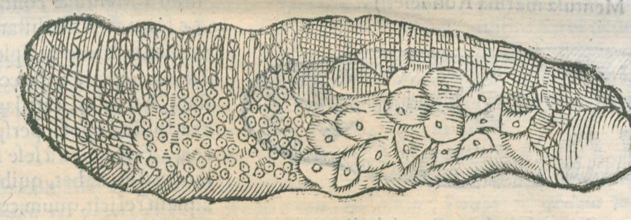
oſsiculis dentatum habet, præterea nullis oſsibus alibi præditum. Ab ore gula in ſtomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum eſt: reliqua vt inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ vix obſeruari poſſunt. Alia ſunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum ſpecie, tum magnitudine, ſed pinnis ſubnexis binis loco teſtium. Lumbricum marinum & terreſtrem refert (id nimirum quod primo loco deſcribit) nam Lumbricus ſic ſe contrahit, vt ex ſeſquipedali ferè longitudine orbicularis ferè fiat. Miſit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte ſimile illi quod ſecundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo ſubuiridi. Maſſa quædam informis videtur, retrorſum vbi craſſior altiorque eſt veluti cornu paruum, rugoſum, extenditur: oppoſita pars humilior ſeu inglande foramen oſtendit, idq; rubicundi coloris, ſi pictor non fallit. Hoc in Italia propè Romam raro capi, nec eſui eſſe aiunt. Ab eodem accepit quod epipetron vocabat. depictum id vt effigies repreſentat, maſſa quædam informis ſpongioſæ & cauernoſæ ſubſtantiæ, ſex digitos longa, ſeſqui digitum lata: inæqualis & tuberoſa, multis ſeu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubeſcens & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum ſibi videri dicebat. Naſci putat circa petras maris, eiſque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc eſt. Veterum autem epipetrum herba, quàm Ariſtotelis etiam ſuſpenſam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferrugineo.

Forma.

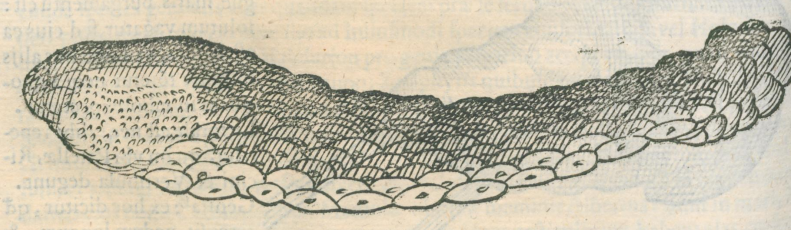
Epipetron.

Epipetrũ.

Epipetrum quorundam.



Epipetro Zoographi ſimile.



DE PENNA MARINA. Cap. VIII.

APTIVS ac conuenientius nomen non inuenero, niſi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Eſt enim pennis magnis quæ in pileis geſtari ſolent perquam ſimile. Noſtri tamen piſcatores ob extremitatis alterius ſimilitudinem, Mentulam alatam vocant. eſt enim ea pars præputio, ideſt glandi ſimilis, altera verò parte pennam refert. Pars illa craſſior quæ glandis ſpecie eſt, rimas aliquot habet, quales ſunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam repreſentat, feſtucis tenuibus conſtat, quæ alumini ſciſſili ſimiles ſunt: iis ſubſtantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè ſplendet ſtellæ modo ob candorem

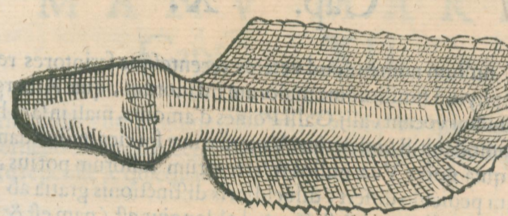
Pinna cur ſic dicta. Mentula alata.

A dorem & læuorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit speciem vnam, quæ frondem pennæ ferè instar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde simili ferè, sed parte altera quæ fronde caret, longiore, simplici, nulla cum glande similitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zoographum misit: his verbis adscriptis: Pennam marinam Aristoteles inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipse apud Gysbertum Horstium Romæ. Ego, inquit Zoographus nec Aristotelem, nec alium quenquam veterum meminisse puto, hoc quidem nomine. Obseruaui Pennam marinam colore sanguineo, nonnihil à Rondeletij differentem, cuius hæc est icon.

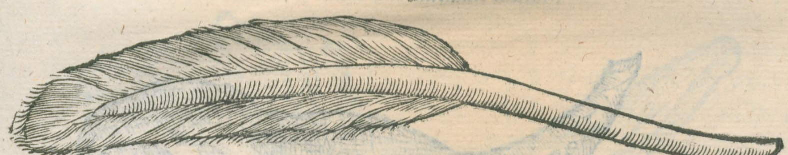
Alterius descriptio.

Penna marina Rondeletij.

B



Penna marina sanguinei coloris.



C

DE VVA MARINA RONDEL. Cap. IX.

NOSTRI piscatores oua sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento asperso, Vuam marinam nominant, de qua re dictum est, cùm de Sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur [a] Plinius, cùm scribit: Rerum quidem non solùm animalium simulachra inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuã intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuę flores optimè expressos refert. Est autem oblonga quædam & informis massa, ex vno pediculo dependens. Partes internæ indiscretę sũt, inter quas aliquando reperiunt veluti glãdulę paruæ, cuiusmo di vnicã seorsim depinximus. Hactenus Rondel. Vuam marinam in vino putrefactam, ijs qui inde biberint, vini tœdium afferre, author est Plinius. Vuam marinam tusam & madefactam cum vino, sufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini fastidium Nicolaus Myrepsus, qui è testudine etiam simile remedium, cuius vim

[a] L. 9. c. 20.

D

Vua marina Rondeletij.



Vini fastidium vt pa retur.

[a] *Veter. 4. c. 54.* vim admodum diuinam prędicat, affert. [b] Vegetius inter diuerſas res marinas Vuam quoque adhibet in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis. Vuam ſeu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumq́; βοτρυδὸν, id eſt racemi inſtar congeſtum habet. Ampelis quidem & botrys Aeliano inter algas ſunt. Haffguſſe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum, quàm piſcem, vt audiuit Zoographus, nimirum vt Cucumis & Vua Plinij. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non aſſequitur. Vua piſcis (nimium extenditur hic piſcis nomen) eſt, ita appellatus, quòd botryonis ideſt racemi Vua ſimilitudinem habeat, Maſſarius. E

DE MALO INSANO MARINO.
Cap. X.

Nominis ratio. CVM nullum nomen apud veteres recenteſque ſcriptores reperiatur huius Zoophyti, à ſimilitudine malorum inſanorum, quæ Albergaines Montiſpelſſulani vocant, alij Galli Pomes d'amours, mali inſani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ ſpecies quibuſdam videri poſſet, ſed quia flores Vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris diſtinctionis gratia ab Vua marina ſecreuit, & à ſimilitudine mali eius terreſtris, quod oblongius eſt (nam eſt & alterum rotundius) malum inſanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt. F

Malum inſanum marinum Rondel.



G

DE CVCVMERE MARINO.
Cap. XI.

[a] *Li. 9. c. 2.* CVcumeris marini meminit [a] Plinius his verbis: Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulachra ineſſe in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladiũ, ſerras; Cucumim verò & colore & odore ſimilem. Gillius, Cucumis, inquit, piſcis à Plinio dicitur colore & odore Cucumeri ſimilis. Sed is magis ſimilis eſt ei, quem vulgò peponem vocamus: niſi arbitremur Plinium peruulgatum Melonem Cucumerem appellare. quod ipſum ſimile vero videtur legenti ea, quæ idem ſcribit de Cucumeribus, hæc Gillius. Is quem proponit Rondeletius Cucumerem paruum colore figura & odore refert. Digiti eſt craſſitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis, veluti in Cucumere terreſtri paruo. Partes internas indiſcretas habet. H

Cucumis marinus Rondelet.



DE MANV MARINA. Cap. XII.

Manus marina dicta à similitudine quadam, Zoophytum quoddam est, cuius picturã olim à Cornelio Sittardo accepit Zographus, edendoq; esse negabat, neque apud authores de ea re reperisse se quicquam.

Manus marina Rondel.



Finis Libri quarti, & totius huius operis, ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei, & Beatiss. Virg. Mariæ.

INDEX,

Siue Enumeratio animalium, quorum historia in hoc opere pertractatur.

Libri primi, qui est de Mollibus, Capita.

Capita Libri secundi, qui est de Crustaceis.

Capita libri tertij, qui est de Testaceis.

De

INDEX.

Capita libri quarti, qui est de Zoophytis.

IN-

INDEX.

In præcedentes libros de quatuor animalibus reliquis exanguibus,

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

A

Astaci

INDEX.

B

C

INDEX.

INDEX.

INDEX.

D.

E.

Ad

INDEX.

M

INDEX.

Ex

INDEX.

Pinna

INDEX.

Q.

R.

S.

Sandyx

INDEX.

vsus

INDEX.

T.

V.

INDEX.

Græca.

INDEX.

Λ.

M.

N.

Ξ.

O.

Π.

Πολυ-

INDEX.

Græca recentiorum.

Hebraica.

Arabica.

INDEX.

Italica.

Gallica.

Capaeu

INDEX.

Hispanica.

Germanica.

Na-

Belgica.

Anglica.

Indica.

Hungarica.

Bohemica.

Illyrica.

Polonica.

Errata

Errata lector sic corrigito.

Descundet, lege, discunect 24. in fine. harum l. horum 25. B. positum l. positam 25. D. in fine. reliquia l. reliquiæ 33. C. Naupilum l. Nauplium 46. F. nno coire re. l. non coire ore 52. f. in margine. teste l. testæ 61. c. metiunt l. metuunt 75. A. At l. Ait. 139. A. Scyllarum l. Scyllarium 141. B. paritus l. partitus 162. e Gouphilus l. Goupilus 163. B. lęthumq; l. lætumque 166. G. curso l. cursu 169. F. dua l. duo 188. g desumpta l. dempta 192. e. sumus l. summus 196. E. Rondel l. Zographi 200. h. correcti l. comparati 208. g. in margine. Heremitæ l. Heremita 219. cur testam non habeat. l. cur testam habeant 234. F. in margine, vitibus l. viribus 236. F. concha l. conchæ aut conchyliorum 237. D. tota l. totam 240. e. Testatorum l. Testata 245. C. in margine. moueatur l. moueant. 252. G. in margine. trombus l. Strombus 253. D. Herculi l. Herculis 268. G. coccino l. coccinco 305. A. in margine. Granatæ vrbis Hisp. oppidum l. etymum. ibidem, aromatibus l. aromaticus 346. D. strangulatur l. strangulatum 348. e. in margine. aliud pro alius 360. H. cinereum, seu sub album. l. cinereus, seu subalbus. ibidem. Antè l. an è 364. H. in margine. innatate l. innatare 365. C. fasca l. fusca 366. G. quæ l. qui 369. D. authori l. authore 385. A. Suspiriosus l. suspiriosis 385. D. vllas l. vllus 396. h. Umbilicus varius paruus. l. Umbilicas varius, & paruus Echymologus l. Etymologus 400. E. repit l. reperit. 378. F. testæ l. teste 384. H. coires l. coire 412. G. mulieri l. mulieris, vel muliebris 416. F. Franciscanus l. Franciscus 432. G. digiti l. digitis 439. D. alluminibus l. albuminibus 441. B. miracuo l. miraculo ibid. C. licenterijs l. lienterijs 442. E. Setonius l. Suetonius 444. E. Concha vera Plinij. l. Concha longa vera Plinij 454. Conchæ fasciatę nostræ l. Conchæ fasciatæ nostræ crassæ testæ 463. postremò l. postrema 464. F. Chama l. Chame 466. F. Geladæ l. Galadæ 469. B. in margine. glycyameridas l. glycyamaridas. 472. E. pituita l. pituitam 488. F. in margine. petendos l. pectendos 497. B. vocantur l. vocant 504. F. buxeis l. buxei B 507. Musculi l. mytuli 513. 514. chartum l. chartam 518. F. suis l. sui 520. G. ab eo celebrari. l. celebrare, & dele ab eo. 521. B. Tabuli, l. tubuli 561. tribias l. tibias 577. C.

GRÆGA CORRIGENDA.

Ὀλιγοδερμα. l. ὀλιγοθερμα. 2. g. Ἑλεδώνη, τευθὶς. l. Ἑλεδώνη, σηπία, τευθὶς. 2. h. πακύτερον. l. παχυτέρον. 5. c. Πόλυπος. l. πόυλυπος. 8. h. πόυλοπος. l. πουλύπος. ibidem. μεσάτον. l. μεσάτου. 19. b. πνέυοντος. l. πνέιοντος. ibidem. ὅσποτε. l. ὅς ποτι. 31. d. ἔθνος. l. ἔθνος. 35. a. Πλέκτανα. l. πλέκταινα. 39. d. πολυποδίνιν. l. πολυποδίνην 43. a. μύσεως. l. κύσεως. 47. a. καὶ τῷ ὑμένι. l. καὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι. 47. b. μύτις. l. μύτις. ibid. bis. E φαρμόπτουσι. l. ἐφαρμότουσι. 74. e. f. ter. ἐναρμόπτουσι δὲ τορν. l. ἐναρμότουσι δὲ τον. 74. g. δεόμενον. l. δεύμενον. ibid. h. λαγωὸς, & λαγοῶς. l. λαγὼς, & λαγωὸς. 79. b. πρύματος. l. προμαλος. 86. h. ἵνακοιλίας. l. ἵνα τῆς κοιλίας. 88. f. φοινικῶ. l. φοινικῶ. ibid. g. κεδρίνης. l. κεδρινέης. 89. a. πελαίου. l. πελάνου. ibid. αἰγινῆτιν. l. αἰγινῆτιν 89. d. τοὺς. l. τοῖς. 93. a. αἰθησεών. l. αἰθησεων. 93. a. ὑπογραφὴν μόνην. l. ὑπογραφὴν τίνα μόνην 93. b. Εἶδο. l. Εἶδ' ὁ. 98. g. τελεος. l. τελέως. 103. d. ἀμοιβαιοίοιν. l. ἀμοιβαιοισι φόνοισιν. 105. a. πραιπνὸν. l. κραιπνὸν. 106. g. βασίλεος. l. βασίλεως. 107. a. Κόσακοι. l. κασακοι. 109. b. χλῆ. l. χλοη. 136. h. καρεδες. l. καρίδες. ibid. γαρῆσαν. l. γὰρ ἦσαν. 138. f. εἶχεν. l. ἔχειν. ibi. κουθας. l. κουφὰς 138. h. ὀυμεγέθη. l. εὐμεγέθη. 139. d. & totus versus superiori anteponẽdus. ἄπηξ. l. ἄπαξ. 14. d. γυναικιῶν l. γυναικῶν 143. a. Ὀρχυῶτο l. Ὤρχοῶτο. 150. g. καρκίνου. l. κα κίνον 159. c. ὀκινων. l. ὀκινῶν 160. g. καρκίνου. l. καρκίνων. 162. f. σκληρωεται. l. σκληρυνεται. 167. a. καρκινάθης. l. καρκινάδες. πους. l. τοὺς. 186. h. Δρόμιον. l. Δρόμων. 197. b. καγκελιώτην. l. καγκελώτην. 215. c. ἐκέκριντο. l. ἐκέχριντο. 226. κρώμασιν. l. χρώμασιν. ibidem χυνχύλια. l. κογχύλια. ibidem. χάθος. l. ἄνθος. ibidem. Ὄσρεον. l. Ὄσρεον. ibidem Εκληρόδερμα. l. Σκληρόδερμα. ibidem. χοκχοι. l. κόγχοι. ibid. κονοχόν. l. κόγνον. 228. e. χόγχον. l. κόγχον. ibid. f. ἀποσώγει. l. ἀποσέγει. ibid. Λιτη. l. λιτῆ. ibid. h. περισρόφητοζ. l. περισρόφετος. ibid. ἰχθόων. l. ἰχθύων. 229. a. Κογχόλη. l. κογχύλη. ibid. κογχόλαι. l. κογχύλαι. ibid. bis. ὄχουσαι. l. ἔχουσαι. ibid. κροχιδα. l. κροκίδα. ibid. c. ter. ἡδυφορφύρα l. ἡδυπορφύρα 230. g. ἡ. l. ἢ. ibid. παχύσομον. l. παχοσόμον. ibi. ακύοσρακον. l. σραχύοσρακον. 231. b. ἐκ. l. οὐκ. 234. h. πεπόιηθαι. l. πεποιῆται. 247. d. κογχυλιάθην. l. κογχυλιάτην. 248. e. τρέποντα. l. τρεχοντα. 251. c. κοκλίας. l. κοχλίας. 258. f. bis. ὁμοκρόου l. ὁμοχρόου 271. b. ἐκόυσας l. ἐχουσας. 277. a. ἀλουργας l. ἁλουργίς 277. d. κίχλῳ. l. κύκλῳ 278. f. πορύρων l. πορφύρων. 283. d. συμφυρις. l. συμφυσις. 287. d. πορφυρέης καλύπτο. l. καλύπτω. 293. d. κόρια. l. χόρια. 293. d. καὶ τοῖς κήρυξι. l. καὶ ταύτης, καὶ τοῖς κήρυξι. 300. h. ναφάλων. l. γναφαλων. 307. c. ἰρδνεφες. l. ἰοδνεφές. 310. g. Ἔλασ. l. ἔλλαβε. 161. h. φοινικίδον. l. φοινικιδων. 311. c. πορφυρρον. l. πορφύρεον. 312. h. ὠυχὶ. l. ὑυχί. 318. g. ἐκρησατο l. ἐχρησατο. ibid. βάμμα. l. βαμβα. ibid. h. εὐθον. l. εὔδον. 319. b. Α῎ρκιππος. l. Α῎ρχιππος. 324. g. σραβήλους ὀνομαζουσι. l. σραβήλους ἀσραβήλους ὀνομαζουσι. 348. g. κοσκεται. l. βοσκέται. 364. e. Πεσρώδει. l. πετρώδει. 369. b. νηδὺν. l. νηδὺν. 400. g. ἑαυτον ἀφανῶν τῶν σαρκῶν. l. ἑαυτοῦ, τῶν σαρκῶν αφανῶν. 400. h. διχότυλοι. l. δικότυλοι. 405. b. δ' ἀγοκλίτουσιν. l. νώτοισι δ' ἀγωκλίτουσιν. 412. h. λΐαγγας. l. λαΐγγας. 432. h. λΐαγγες. l. λαΐγγες. ibidem. φησυ. l. φησι. 472. f. λάβοσι. l. λαβωσι. 497. b. παραπόυλησία. l. παραπλησία. 498. h. βύασας. l. βλασῳ. 541. d. εἰσδ'. l. εἰσθ. 564. f. Κούριλιον. l. κόυριλον. 588. g.

FINIS.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis Vlyssis Aldrouandi Bononiensis omnes libros qui de auibus & alijs animalibus agunt, in toto, siue in parte absq; voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu intra decennium recudat, aut alibi recusos vendat, sub pœna, quotiescunque deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyphlomate Cæsareo dato in arce regia Pragæ, die prima mensis Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolfus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ maiestatis proprium.

Io: Barnutius.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones.

Hæc omnia ſingula à me dicta & ſcripta dicendaq; & ſcribenda, cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIAE,

Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam.

M D C V.

SVPERIORVM PERMISSV.